SECVNDVS TOMVS
OPERVM

D. BASILII MAgni Cæsariæ Cappadocię Episcopi, NVNC POSTREMO Accurata collatione ad fidem codicis Græci per Godefridum Tilmannum Cartusiæ Parisiensis ex professo monachum recognitus ac restitutus.

Quorum catalogus uersa pagina continetur.

PARISIIS,

Ex officina Carolæ Guillard, sub Sole aureo, uia ad diuum Iacobum.

SECVNDVS TOMVS
OPERVM

D. BASILII MAgni Cæsariæ Cappadocię EpiSCOPI, NVNC POSTREMO ACcurata collatione ad fidem codicis Græci per Godefridum Tilmannum Cartusiæ Parisiensis ex professo monachum recognitus ac restitutus.

Quorum catalogus uersa pagina continetur.

PARISIIS,

Ex officina Carolæ Guillard, sub Sole aureo, uia ad diuum Iacobum.

Posterioris tomi operum D. Basilij Magni Catalogus.

Præfatio in sua Ascetica. fo.2.
Sermo commonitorius ad complexum monastici propositi. De abdicatione siue renunciatione seculi istius & spirituali perfectione. fo.3.
Sermo de ascesi, hoc est, de cultu siue exercitatione monastica, quo se debeat pacto excolere & ornare monachus. fo.6.
Epistola ad canonicam, de iudicio dei fo.7.
Eiusdem hypotyposis, hoc est formularis & compendiaria descriptio vitæ monasticæ. fo.8.
Eiusdem procemium, in librum ethicorum, id est, de moribus. Ibidem
De vera ac pia fide. fo.12.
De his quæ in sacris literis vel vetita sunt vel iussa. fo.13.
Ethica, hoc est moralia. fo.15.
De institutionibus monachorum sermo. fo.38.
De institutione monachorum sermo alter. fo.39.
Præfatio in præceptiones latius disputatas. fo.41.
Regularum fusius disputatarum liber. fo.43.
Regulæ breuiores. fo.70.
Animaduersiones aduersus canonicos delinquentes constitutæ. fo.107.
Animaduersiones aduersus canonicas. Ibidem
Constitutiones monasticæ tam ad eos qui in societatem cum cæteris quàm ad eos qui solitariam ipsi seorsim vitam agunt, pertinentes. fo.108.
Epistola ad Chilonem discipulum anachoreten ex monacho. fo.123.
Admonitio ad iuniores. fo.126.
De laudibus eremi liber. Ibidem
Ad Monachum qui exciderat, epistola. fo.127.
Epistola altera ad alium monachum elapsum. fo.128.
Pœnæ incerti auctoris & inscriptione carentes, & inter Basilij scripta repertæ. Ibidem
De virginitate liber. fo.130.
Homilia, qua docetur, quo pacto amittimus, quomodòve recuperamus imaginem dei, & de vera virginitate. fo.148.
Epistola ad virginem elapsam. Ibidem
Epistolæ sanctorum, patris Basilij Magni, Gregorij item Nazianzeni cognomento Theologi, ac vtriusque ad alios aliquammultos. fo.150.
Expositio in Esaiam prophetam. fo.202.
Admonitio ad filium spiritualem. fo.204.
Gregorij Nazianzeni Theologi Monodia in laudem Basilij. fo.208.
Eiusdem Gregorij in eundem funebria seu sepulchralia.
Ex primo fastorum Baptistæ Mantuani Carmelitani carmen in laudem B. Basilij.

A

SANCTI P. NOSTRI

BASILII CAESAREAE CAPPADOCIAE ARCHIepiscopi Ascetica & Ethica, alia item aliquot lemmata haud quaquàm inferioris notæ & eódem spectantia. Primùm quidem latio donata per Adamum Fumanũ, eadem recẽs ex accuratissima recognitione ac solerti collatione ad fidẽ tersissimi exẽplaris Græci, syncerae lectioni restituta per Godefridũ Tilmannũ Carthusiæ Parisiensis ex professo monachum.

B

C

Præfatio. S. P. in sua Ascetica.

ETSI præclaræ sunt illæ legum sanctiones, quas reges moderandæ suæ reipublicæ, subiectis sibi populis præscribunt euulgantq́;: præ his tamen nescio quid nimirum augustius à regia maiestate obtinent ac dignius, quæ illi ipsi edicta suis obseruanda militibus denunciant. Adésdum tu, ac si militaria nunc præcepta proponerentur. Tu quisquis candidatus cœlestis gloriæ amplissimum expetis honorem, animum huc aduerte: tu inquam cui in animo est, Christo vt comes assi-
D deas indiuiduus, audi illã regis tui eximiam vocem: Si quis mihi ministrauerit me sequatur: Et vbi ego sum, ibi sit & minister me⁹. Vbi ergo Christus est rex? In cœlo sine dubio. Huc tuus tibi, ô Christi miles, dirigẽdus est cursus. Obliuiscere quicquid hîc in terris refectionis haberi potest. Miles non domos ædificat, non comparãdis agrorum possessionibus vacat, non variis se quæstuosarum mercaturarum generib⁹ immiscet. Nemo militans implicat se negociis secularibus, vt ei placeat, qui se probauit. Alimenta miles habet à rege: nihil est, quòd in his sibi ipse exquirendis se occupet. Vbique ipsi omnium, qui in ditione regis sunt, ex regis edicto domus patent: Nihil est, quamobrem in extruendis ædificiis labores ipse vllos suscipiat. In plateis tabernaculum sibi ponit: Cibum sola necessitate metitur:
E potio, aqua: somni quantum natura requirit: Itinera frequentia, itemq́; vigiliæ: acris ad frigora caloresq́; tolerandos patientia: periculosorum cum aduersariis certaminum crebra susceptio, & in iis sæpenumero (si ita fors ferat) mors: gloriosa tamen, & quæ regiis & honorib⁹ & muneribus decoretur: Vita in bello laboriosa, eadem tamen illustris in pace: Et vbi eam quis luculentè præclaris rebus gerendis traduxerit, virtutis illi præmia, honorésque præsto sunt: prouinciæ alicui præfici, inter regis amicos numerari, regi comminus assistere, ad regis mensam adhiberi, regiæ dextræ fieri compotem, perq́; illius manum cohonestari, regis latus claudere, eorum qui in regis imperio sunt populorum patrocinia suscipere, pro hospitib⁹ suis, atq́; amicis, quibuscũq́; voluerit, apud regẽ deprecari. Agè igitur Christi miles, qui iam te-
F nuia quædam ex rebus humanis exẽpla inspexeris, subeat animũ tuum sempiternorum bonorum cogitatio: propositum tibi vitæ genus sit, domo, ciuitateq́;, ac possessione rerum omniũ carens: solutus esto, atq́; ab omnibus vitæ huius curis liber: Non te vlla impediat, illigẽtve de coniuge cupiditas, nõ de filiis solicitudo: quãdo alienum hoc est penitus à cœlestis militiæ disciplina. Siquidẽ arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo. Corporis te natura non vincit, neq́; vim affert inuito: Nõ te de soluto cõstrictum facit: Non enim tu id quæris vt sobolem in terris relinquas, sed vt in cœlum sursum educas: nõ vt attingẽtibus te corpus connubiis adglutines, sed vt quæ spiritui cõuenientia sunt, persequare: vt animabus videlicet præsis, & spiritualiter liberos gignas. Imitare sponsum cœlestem: insurgentes aduersum te crebro inuisibiles hostes in fugam dato: bellum cum potestatibus illis ac principatib⁹

Marginalia: Ioan. 12. d — ἐπιλάθου τῆς κατὰ γῆν ἀναπαύσεως. — 2. Tim. 2. d — Perstat in metaphora. — γέρας ἀριστείας καὶ στέφανος. — παραίνεσις — ἀδύνατον ἐν τῇ θείᾳ στρατείᾳ. — 2. Cor. 10. a — καθαιρεῖ παρατάσεις.

gerito: studetoq; vt eos ex animo primùm expellas tuo, neq; omnino illis quicquàm sit apud G
te loci: tum ex illorum etiam, qui ad te confugiant, teq; ducem sibi, ac propugnatorem asci-
scant, quos tu scilicet doctrina tua incolumes serues. Dele consilia aduersum Christi fidem,
defectionem molientia. Aduersum impiam, ac nequam cogitationẽ, pietatis verbo depugna,
2.Cor.2.a secundum præceptum Apostoli: ita enim ille: Consilia destruentes, & omnem altitudinem
extollentẽ se aduersus scientiam dei. In primis autẽ potissima tibi in manu dei spes posita sit:
ea enim eiusmodi est, vt simulac modo apparuerit, exterritos confestim hostes vertat in fu-
gam. Vbi verò ille etiam probum ac bonũ reddi te per pericula, suasq; copias cum aduersario-
rum copiis committere decreuerit: hic tu ita te compara, vt nulli, quãtumuis magno, labori
succumbas: neq; terrore periculi vllo animum tuum de statu sinas dimoueri: alacer in alias H
Matth.10.c atque alias terrarum ac maris oras demigra. Cùm enim vos persequentur, inquit, fugite de
ciuitate in ciuitatem. Et si in iudiciũ vocere aliquãdo, atq; ante magistratus ducare, & consur
gentis in te populi tibi totius sustinendus sit furor, & spectãdus tibi carnificis vultus horroris
plenus, duraq; audienda vox, & cruciatuum, qui tibi intẽtentur, diritas intuẽda, experiundaq;
tormenta, & ad mortẽ vsq; perpetuo depugnãdum, ad hæc omnia tu expromptum semper a-
nimum tuũ præbeto. Siquidem ante oculos assiduè versari tibi Christus debet, qui tui causa in
his omnibus prior te versatus est ipse qui cum probè, noueris oportere te Christi gratia in i-
stis versari ac proinde vinces. Regẽ enim victorem sequeris, qui victorię te suæ vult esse par-
ticipem. Neq; enim, licet mortẽ obieris, victus idcirco es: potiusq; tum vel maxime egregiam I
victoriã reportasti: nẽpe qui ad extremum vsq; spiritũ veritatem in te rectã, nec euariantem
penes te conseruaris, susceptamq; pro ea animi libertatẽ immotam retinueris. Etenim ab in-
teritu ad æternã vitam cõmigrabis: atq; ab hominum ignominia, ad gloriã tibi paratã à deo:
κολάσιωμ. atq; ab angustiis, pœnisq; vitæ hui⁹, ad ea loca, vbi æterna quiete vnà cũ angelis perpetuò per-
fruere. Terra te ciuẽ noluit accipere? at excipiet cœlũ. Mundus te agitauit? at sublimem angeli
tollent, & sistent corã Christo, à quo amicus appellabere: ex cuius ore laudẽ illam audies iu-
Matth.25.b cundissimã, Euge serue bone & fidelis, miles generose, dominiq; imitator, & regis comes, ego
meis te donis remunerabor: Verba ego tua libẽs auscultabo, nihilo minus atq; mea tu hacte-
nus auscultasti: petes fratrib⁹ incolumitatẽ laborãtibus, ipsisq; fidei sociis, ac sacrosanctę cha K
σωτηρίαν κατεπονουμένων ἀδελφῶν. ritatis initiis imbutis, bonorũ à rege cõmunicationẽ impetrabis: sempiternas præterea illas
choreas agitabis, & in medio angelorũ cœtu coronatus incedes, naturisq; omnibus infra regẽ
creatis imperabis, beatusq; vnà cum beatorũ choro in omne æuum perpetuo viues. Quòd si
defunctum iam certaminibus, nihilominus in terris te tamẽ remanere ille voluerit, quò plu-
ra etiã, eaq; à prioribus diuersa suscipias, susceptaq; luculenter cõficias, atq; ista ratione ple-
rosq; cum à visibilibus, tum etiã ab inuisibilibus hostibus tutos cõserues, nolito dubitare: quã-
doquidem magna sic etiam tibi in terris parata gloria est: erisq; apud amicos in precio, qui te
sibi adiutorem ac deprecatorem egregiũ inuenerint: hi tibi, veluti strenuo militi, alimẽta sup-
peditabunt: hi, vt fortissimũ victorem, omni honorũ genere cumulabũt: hi te ad se inuitabũt, L
lætabundiq; veluti dei angelũ excipient, & quod Paulus ait, vt Christum Iesum. Hæc, & quæ
Rom.15.b sunt generis huius, diuinæ militiæ exempla sunt. Neq; verò virorum modò causa, hæc susce-
pta à nobis oratio est, sed mulierum etiam. Siquidem ipsæ quoque nihilominus stipendia fa-
ciunt cum Christo, per animi fortitudinẽ isti accẽturiatæ & allectæ militiæ: neq; ob corporis
imbecillitatẽ velut nõ idoneæ reiiciuntur. Cõpluresq; inuentę sunt fœminæ, quę nihilo minus
ac mares fortiter se in huiuscemodi bello gessere. Ex his etiã quędã sunt, quę gloriã lõge ma-
iorem, quàm illi ex hoc genere reportarunt. De earũ numero sunt, ex quibus virginalis cõfla-
tur chorus. In his sunt, quæ ob præclarè gesta cõfessionis ac martyrij certamina, victoriis il-
lustres excellunt. Quin dominũ ipsum etiã dum inter nos versaretur, sequebantur nõ viri so- M
lum, sed mulieres quoque: & nihilo minus ab hoc illi, quàm ab illo sexu ministrabatur. Cum
itaque eximia adeo iis posita præmia sint, qui Christi fuerint militiam secuti, agedum libenti
animo in eam & patres filios, & matres filias suas patiantur venire, sobolemq; ipsi suam vl-
tro ad eam alacriter adducunto, eos lætos faciat sempiternorum bonorum spes, quorum illi
vnà cũ liberis suis sint futuri participes, eos bonos sibi apud deum habere patronos ac depre-
catores studento. Caueamus quæso ne nimis angustum animum in hac importuna filiorum
charitate præ nobis feramus: nẽve nos exterreant labores, ad quos videantur ituri: gaudea-
mus potius, quòd magnam adeo gloriam sint inuenturi: offeramus deo, quod ab ipso accepi-
mus, vt in laudis ac gloriæ filiorum nostrorum ipsi quoq; societatẽ veniamus, nobis ipsis vnà
cum

A cũm illis offerendis, vnaq; simul exhibẽdis. Enimuero in eos, qui hanc animi alacritatẽ ostẽ-
derint, atq; hoc modo fortiter perseuerãtes contẽderint, cõmode illud ex psalmis dicere ali-
quis possit, Benedicti vos à domino, qui fecit cœlum & terram. Et quẽadmodum Moses, ora- Psal.113.d
bunt pro eis, dicẽtes: Benedic domine operibus illorũ: Frãge supercilium eorum, qui restiterũt
ipsis. Fortes estote tanquã generosi, generosoq; ad sempiternas coronas cursu contendite. In
Christo Iesu domino nostro, cui gloria in sempiterna secula, Amen.

B EIVSDEM SANCTI PATRIS NOSTRI BASILII SERMO COMmonitorius ad complexum Monastici propositi.

De abdicatione siue renunciatione seculi istius & spirituali perfectione.

VENITE ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam Matth.11.d
C vos. Dei ista sunt verba, quæ siue vitæ huius, in qua nũc sumus, siue cõ-
sequentis refectionem significant, illud certe planũ est, ea hortari nos
vt qua quidem deposita superuacanearum diuitiarum sarcina, eaq; in
egentes distributa, qua verò, vt innumerabili penè, quæ ex studio opes
congerendi, cumulatim accreuit, peccatorũ multitudine, per largitio-
nem, & confessionem reiecta, crucem gestaturi, ad monachorum vi-
tam accedamus. Quocirca qui sibi proposuit Christo obedire, & ad vi
tæ genus rerum omnium possessione nudum, neq; vllis distractum seculi huius curis festinat,
verè admirabilis ille est, beatusq; dicendus. Verumenim illi ego autor sim, ne id inconside-
ranter faciat, nẽve vitæ sibi tolerabilitatẽ quandam animo fingat, & salutem sine vlla dimica- ὑπογραφέτω ἀνεκτότητα βίου.
D tione polliceatur. Quin is velim potius vt se antè ad incõmodorum cum corporis, tum etiã
spiritus perpessionem cõmendabili exercitatione diligentissimè paret: ne si se nõ antè medi-
tatus, in quæ nõ putarat, certaminum discrimina cõiecerit: ac deinde vrgentibus constantiæ
suæ tentationibus, per imbecillitatẽ obsistere nõ potuerit, eodem temere, vnde fuerat digres-
sus, reuertatur: eaq; re ludibrio, ac ridiculo omnib⁹ sit: & pręter id, quòd cum animæ suæ per-
nicie, ad pristinũ se denuo vitæ genus retulerit, multitudini etiã scandalo sit: nempe qui cau-
sa sit, quãobrem pleriq; institutam secundũ Christum vitam eiusmodi existimẽt esse, quæ fer-
ri nullo modo possit: Quæ res quàm sit periculosa, nostis omnes, qui legitis Euangelia, in Matth.18.a
quibus hæc dominus dicit: Expedit ei vt suspẽdatur mola asinaria circa collum eius, & proii- περίκειται, aliàs, κρεμασθῇ.
E ciatur in mare, quàm vt scandalizet vnũ de pusillis his. Neq; enim ob eam modo causam ple
ctendus erit, quòd ordinẽ ipse deseruerit: sed quòd exẽplo suo etiam causa fuerit, cur plerique
exitium incurrerint: licet suo quodam opiniõis errore persuasisse sibi videatur, nihilo secius
se, vt in pristino se vitæ genere cõtineat, benefactis deũ sibi posse propitium facere. Quod nul
lo modo verum est. Qui enim in eo vitæ genere, quod nullis extrinsecus distrahentibus curis
diuexatur, ac propterea peccatis minime obnoxium est, resistere aduersario non valuit: quî
credibile est eum in eiusmodi vita, in qua quàmplurimi ad noxam aditus pateant, cuiusq; li-
bera penes ipsius arbitrium potestas sit, aliquid esse facturum, quod aliquo modo sit cum vir- κατορθῶσαί τι τῶν ἐναρέτων.
tute coniunctum? Verùm vt det aliquis, quod ad ipsum nominatim pertineat, peccatum ip-
F sum nullum admittere: notam quidem illam idem certè nunquã effugerit, quod non à Chri- At.luthere cũ tuis asseclis.
sto desciuerit, exemplo discipulorum illorum, quos apertè in Euangelio diuinus Euangeli-
sta notat, cùm dicit: Multi autem discipulorum abierunt retro, & iam cum Iesu non am- Ioan.6.g.8
bulabant, dicentes, Durus est hic sermo, quis potest eum audire? Ea enim de causa benignis-
simus deus, vt saluti nostræ prouideret, hominum res duplici vitæ genere distinxit, coniugio Humanæ vitæ bipertita methodus.
videlicet, virginitatéque: vt qui virginitatis ferendo certamini pares esse non possent, hi sibi
vxorem adiungerent: ea tamen conditione, vt scirent, ea ducta, nihilo minus tẽperantiæ sibi
ac castitatis, consimilisq; modi in coniugio ac liberorum educatione, eius quem sancti viri,
dum hic viuerent, tenuerunt, reddendam sibi esse rationem: qualis in veteri testamento A-

 braham

braham fuit, qui cùm vnicum, quem habebat, filium fortissimo atque æquissimo animo im- G
molaret, ea in re magnificam sibi gloriam quærebat, quòd dei iussis nihil haberet antiquius:
qui etiam tabernaculi sui fores assiduè vsque apertas tenebat, vt qui assiduè semper paratus es-
set ad suscipiendos hospitio, quotcunque ad ipsum accederent. Neque enim domini verba il-
Matth.19.c la audire ipse potuerat: Vende quę habes, & da pauperibus. quãquàm etiam maiora his sum-
mæ virtutis documẽta dedere Iob, aliiq; quàmplurimi, veluti Daniel & Samuel: in nouo verò
Testamento, qualis Petrus fuit, vnaq; cum eo reliqui etiã Apostoli. Siquidem futurũ est om-
nino, vt fructus debitæ deo ac proximo charitatis ab vnoquoque repetantur: Similitérque
vt siquis cùm hæc, tum reliqua quæuis præcepta violauerit, pœnas luat, sicut in Euangelio
Matth.10.d dominus docet, cùm dicit: Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus. H
Lucæ.14.f & alio in loco: Qui non odit matrem suam, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, in-
super & animam suam, non potest meus esse discipulus. An non tibi videntur quæso matri-
monio etiam coniunctis lata fuisse Euangelia? Animaduertis itaque apertè iam tibi explana-
tum, fore vt à nobis cunctis, quicunque in hac vita sumus, ratio reposcatur, vtrum euangelio
paruerimus nécne, non à monachis modo, ab his etiam, qui vxores habuerimus. Etenim
qui coniugio sese implicuerit, huic satis fuerit, si incontinentiæ ipsi culpa remittatur, & fœ-
minæ libido, & vnà cum ea congressio condonetur. Reliqua verò mãdata cùm æquè descri-
pta omnibus sint, non est extra periculum, quicunque aduersus ea fecerit. Siquidem Christus
ipse, cùm patris sui præcepta promulgaret, apud eos loquebatur, qui in mundo communem I
vitæ morem sequebantur. Quòd si contigit aliquando, vt seorsim interrogatus ipse discipu-
Marcì.13.d lis aliquid responderit, apertè ipsis testificatus est: Quod vobis dico, omnibus dico. Non est
μὴ ἀνεπέσης. igitur quamobrem tu, qui ad vxorem applicare animum maluisti, perinde quasi ea re tibi
mundum amplecti licitum sit, desidiæ te des: quando eo maiore tibi labore contendendum
est, attentioréque animi vtendum vigilantia, vt salutem inuenias: veluti qui sedem tibi in
mediis laqueis, mediaq; rebellium potestatum ditione delegeris, vbi peccatorum assidua an-
te oculos posita iritamenta habeas, ad quæ concupiscenda omnes sensuum libidines tuorum
assiduè loco veluti emotæ impellãtur. Quocirca intelligere debes, neutiquam effugere te pos-
se, quin cum diabolo tibi sit deluctandum, ex eóque nullo modo victoriam te sine multis K
laboribus, pro Euangelicorum præceptorum conseruatione susceptis, reportaturum. Quî
μεταφορά. enim quæso pugnam cum aduersario poteris subterfugere, qui omnino sis iam cum eo intra
caueam pugnæ destinatam conclusus? quæ sine dubio vniuersa ea est tellus, quæ sub amplissi-
mo cœli huiusce ambitu cõtinetur: quam quidẽ ex historia Iob accepimus, assidua illum ob-
ambulatione perlustrare, circumireq; quasi rabiosum canem, quærẽtem quem deuoret. Quòd
si cum aduersario inire pugnam non vis, in alium ex hoc ipso mundum commigres, oportet,
in quo ipse non sit: tum licebit tibi tuo more cum illo non decertare, & citra periculum feri-
as indicere Euangelicis dogmatis. Quòd si hoc impetrari non potest, artem eam discas, con-
uenit, per quam scienter cum eo scias deluctari. Hanc autem haud dubie traditura tibi diui-
na scriptura est, ne ex imperitia ab eo superatus sempiterno igni in perpetuum cruciãdus de- L
dare. Atque hæc quidem, licet strictim, eorum tamen causa memorata à nobis sint, qui pro-
ἐμπαραφορμῶ. pterea quòd matrimonij se vinculis obstrinxere, licere sibi arbitrantur Christi præceptorum
obseruationem impunè negligere. Tu verò qui cœlestis viuendi ritus cupiditate flagras, atq;
πραγματευτής. angelicæ es vitæ studiosius negociator, quiq; sanctorum Christi discipulorum cõmilito cu-
pis numerari, neruos tuos omnes ad rerum aduersarum tolerantiam intendito, & forti ani-
mo ad veræ pietatis cultorum te cœtum conferto, ipsoq; tuæ mundi desertionis initio te vi-
rum præbeto, conatuq; omni elaborato, ne cognatorum horũ, qui sunt secundũ carnẽ, amor
ad terram te, in altum te cupientem extollere, deprimat: sed in eo animum tuum confirma-
to, vt cum immortalibus & cœlestibus rebus, mortales, terrenásque commutes. Vbi ve- M
Quid ei faciundũ sit, qui nunciũ parat remittere suo omni peculio. rò rerum te tuarum sarcina leuare volueris, tum verò constans ac rigidus esto, illúdque
tibi persuadeto, quæcunque abs te in egenorum sinus condita fuerint, ea te in cœlũ præmis-
sa multis partibus ampliora apud deum inuenturum. Cùmverò ab amicis, & iis quibus cum
vixeras familiariter diuellare, caue ne mœrore nimio conficiaris, qui Christo tum coniun-
garis, qui propter te cruci ipse suffixus est: Qua re ad amorem declarandum quod quæ-
φιλικώτερον. so euidentius excogitari à nobis argumentum potest? Simul ac autem, deo iuuante, in
primo luctationis istius congressu aduersarium superaueris, nolito te veluti vilissi-
mum instrumentum aliquod negligenter proiicere. Siquidem in eo iam, quòd terre-
nis

A nis rebus nuncium remiseris, honoratum te apud Christum fecisti: summáque potius vigi-
lantia, acerrimáque in omnes partes animi circumspectione operam dato, vt aliquem tibi vi
rum inuenias, quem in omnibus deinceps delectæ tibi vitæ studiis certissimum ducem se- ἄνυδρα πρόοδον ἀπλανῆ.
quare, eiusmodique, qui rectum iter ad deum volentibus pergere, sciat commonstrare: qui
ornatus virtutibus sit, cuius vniuersæ totius ipsius vitæ actiones testimonio sint, charitatem
in eo erga deum inesse, qui diuinarum literarum sciẽtiam habeat, virum integrum nec vlli di
stractioni indulgentem, ab auaritia abhorrentem, minime libenter gerendis se negociis ad-
miscentem, quietum, amantẽ deum, egentium studiosum, minime iracundum, iniuriarũ im-
memorem natura propensum ad eos docendos, qui ad ipsum accedant, quẽ gloria inanis nõ
B inflet, superbia non extollat, adulatio non frangat, seuerum atque constantem, cui denique
nihil sit præstantius honore dei. Ac si talem quempiam nactus fueris, tum verò voluntatem
tuam omnem expuito, ac foras proiicito: atque vbi hoc feceris, dede te illi, vt sincerissi- Collatio g dissimilem
mum veluti vas quoddam existas, qui quæ in te infundantur virtutes, ad laudem dei glo-
riámque ab omni vitio castas conserues. Etenim si eorum, quibus antea detinebare, animi
vitiorum residuum in te aliquid esse patiere, eóque quæ in te infusa fuerint, coacuerint, haud πρὸς τὴν ἀντίθεσιν γνώμην per collationẽ dissimilẽ.
dubiè velut vas contemptissimum foras proiiciere. Hoc est, quod alterum nobis est cum op
pugnatore salutis nostræ certamen. Vt enim præceptorum bonorum bona sunt etiam præ-
cepta, item quoque malorum etiam mala. Vbi enim videt aduersarius noster hic impro-
C bus persuadere se nobis non potuisse, vt in mundi confusione perditionéque maneremus,
in eo iam omni conatu contendit, vt nobis persuadeat, ne nos vitæ demus perfectiori: nê
ve ei nos viro cõmittamus, qui nostra omnia peccata nobis ante oculos statuat, corrigátque:
sed vt alicui nos credamus & gloriæ nimio plus auido, & propria vitia assimulata quadã le-
nitatis erga familiares suos specie commendanti, vt hoc modo innumerabilibus nos de-
nuò prauis animi libidinibus contra primum animi nostri propositum veluti vinculis irre-
tiat. Quòd si te viro credideris virtutibus multis instructo, sine dubio omnium, quæ in ip- πολυαρέτῳ ἀνδρί.
so bona fuerint, hæres remanebis, æquêque & apud deum, & apud homines batissimus iu-
dicabere. Si verò, quòd cum corpore tuo agere mitius volueris, magistrum tibi aliquem
D quæsieris, tecum se ad vitia tua demittentem, vel, vt verius dicam, tecum vnà in eandem
perniciem corruentem, frustra mundanis rebus nuncium remittendi laborem suscepisti, ἄθλον ἀποταξίας.
qui vitæ te prauis libidinibus obnoxiæ mancipaueris, & cæcum tibi ducem asciueris, cuius
ductum secuto in foueam tibi sit procidendum. Cæcus enim si cæco ducatum præstet, am- Matth.15.b Mat.10.c
bo in foueam cadunt. Sufficit enim discipulo vt sit: sicut magister eius. Hæc autem dei ver-
ba sunt, eáque re falsa esse neutiquam possunt. Athletarum in viuendo tibi est imitanda con ὁμοίωσις.
suetudo: aliter enim ad coronam peruenire non poteris. Vt enim est apud Apostolum: Si 2.Tim.2.d
quis certauerit, non coronabitur, nisi legitime certauerit. Si igitur dei munere talem quẽ-
piam virum inueneris (prorsus autem si perueſtigare volueris, inuenies) magistrum bonorum
E operum, hoc apud te constanter teneto, vt nihil omnino quicquam præter illius sententiam γνώμη memorabilis.
facias. Quicquid enim eo insciente facis, id furtum ac sacrilegium est, tibiq; exitium, non au-
tem vtilitatem vllam apportat. Esto, tu id bonum iudices. Nam si bonum est, quid ita clàm
fit, ac non in aperto? Mentem tuam tute diligenter exquire, quæ falsa quadam specie boni
compilare te studet, atque ex eo nimirum, quòd cum vtilitate aliquando non eius præceptis Eccle.12.c
obtemperes, iter tibi ad res pessimas gerendas munit. Caue ne excantationes eorum, qui de-
morsi sunt à serpente, velis imitari, cum ipse excantandi artem non teneas: ne si ad te fo-
ras serpentes attraxeris, illiq; sese tibi circumplicuerint, túque te ab ipsis explicare non possis,
immaniter ab illis absumare. Caue ne generis nobilitate subnitare, nève ob eam causam ho- 1.Cor.2.d
F nores consectere (qui enim carnalis est, non capit ea quæ sunt spiritus) neque eorum quip-
piam, quæ vera iampridem consuetudine inueterauerint, adulterare ac peruertere conatus
sis, atque hoc modo inani animi elatione tua, simul & certaminis socios tuos supplantare, &
grandẽ super te peccatorum molem aggerere, nõ in strato molliculo, non in calceamentis,
vestimentisve, non in habitu quouis, non in aliis, quàm quos communis fratrum vsus fert,
escis exquirendis, non in mensa, post illud tempus scilicet, cum iam nihil tibi amplius cum
mundo esse apertè professus fueris, non in statu, non in sessione, non in manuum opere
minus laborioso, magísve eleganti. Siquidem istorum omnium, non modo dum habes, sed διαβολικὴν μεθοδείαν aliàs, παραδαγωγίαν.
in eo etiam, dum abs te exquirũtur (crede mihi) vtilem nunquã exitum experiere. Etenim ni-
si celeriter animaduerteris, diabolicas esse istas insidias*, easq; ex animo penitus extirpaueris
a iiij tuo,

tuo,sine dubio eæ te à vera,quæ est ex Christo, viuendi disciplina deturbabunt. Verum cum G
illud in animo tibi fixum stabilieris,omnium te,quotquot sunt, mortalium esse contemptis-
simum,peccatisq; onustissimum, peregrinúmque ac vagum,& quem sola tantum misericor-
Marc.10.g dia adducti ij,qui priores te se à seculi huius curis auocarunt,sibi in societatem asciuerint,stu
diose operam dato, vt omnium nouissimus sis, ac seruus omnium, quando ista vna ratione
veram tibi, ac solidam gloriam paries: non autem illam vanam, cassámque. Aures assiduè
ad audienda ea, quæ imperentur, attentas habeto: itémque manus ad ea, quæ iussa sint exe-
quenda, expromptas. Sit tibi taciturnitas in ore, circunspectio in corde. Futiles qui habe-
antur sermones, tu magnopere ne attendito. Sed si quæ ex diuinis literis ad salutem animæ
συνετὸς καὶ ἐπιστήμων. pertinentia memorari audieris,tũ verò ad ea audiẽda doceto te intellectu esse & scientia prę- H
ditum. Acerba gustatu tibi ea sunto, quæcunque de mundanis rebus memorentur: contraq;
fauis mellis assimilia, quæ à pietatis colentibus viris narrentur.Enitere porrò vt eos imitere,
qui vt animi sui sedatas affectiones componerent, priores te in eo vitæ genere elaborauerũt:
neque expectes,dum singula doceare.Studeto vt maiorum virtutum compos efficiare, neq;
κνωδάλυ μικρότερον. minores tamen negligito. Nullum omnino sit erratum,quod parui pendas: esto quauis illud
tenuissima bestiola minutius sit,potiusq; eo magis sedulo contende,vt per pœnitentiam illud
emendes.Et si multi multis in rebus errata commiserint parua æquè ac magna,in iisq; obsti-
Rom.2.a nati pertinaciter perseuerent,nolito tu alienorũ te erratorum iudicem constituere.Habent e-
τὸ σὸν κράτει nim ipsi iudicem iustum,qui reddet vnicuique secundum opera sua.Tu tuum supprime erra- I
tum,& quantum potes studeto,vt onus tuum leuius efficias.Qui enim grauat onus suum,ip-
se & portabit illud: Resipiscentibus enim parata salus, contrà verò in furore suo obstinatis
μετάνοια, σωτηρία, ἄνοια δὲ μετανοίας, θάνατος. præstò semper exitium. Ab hominibus tibi maiore aliqua propinquitate coniunctis abditor,
quantum potes:atq; in dei cõspectum te,quàm fieri potest,frequẽtissime dato. Quãtum in te
est,omnem in publicum proditionẽ semper deuitato, ac mentis hoc modo distractionem fu
gito. Egressus es è cella tua? ibi continentiam reliquisti,in mundũ introspexisti. In mulierem
aliquam meretricem incidisti,quæ & auribus tuis blãdo sermone delinitis, & oculorum acie
aspectus sui venustate perstricta,exquisitisq; obiectis escis,gustatu per dolum circumuẽto, te,
ὥσπερ ἀγκίστρῳ ἄξει. veluti hamo quodam transfixum haud ita multo pòst ad se pertrahet:tum membris tuis im- K
plicata,vbi te ad pectus sibi arcte compressum admouerit,seuerum illud tuum ac rigidum de
retinenda continentia desiderium emollit ac flectit, atque ita sensim te de recta viuendi via
deductum,blanditiis suis corrumpit ac perdit.Quòd si dei virtute factum sit, vt ex eius reti-
bus elabi potueris, tu quidem ad cellulam tuam te recepisti, at non ille idem qui prius,ante-
παρετὸς καὶ νενοσηκὼς ἔξιμ. quàm scilicet te inde mouisses,sed segnis quidam & languens,& ad omne rectum munus lẽ-
tus,dissolutusq;, quíque non nisi magno temporis interuallo ad pristinum te habitum illum
possis referre. Variis siquidem exortum tibi vtriusque vitæ desiderium cogitationibus ani-
mum tuum fatigat. Vix & ægrè poteris obtinere, vt ex ea fluctuatione ille victor emergat.
Quòd si(vt assolet)necessitas incidat aliqua,quamobrem extra cellam tibi exeundum sit,cùm L
te prius circum ab omni parte dei timore veluti firmissima quadam lorica munieris,Chri-
stiq; charitate in manum inserta,veluti validissimum scutum apprehenderis, firmiterq; sta-
bilieris,omnesq; in te libidinum omnium factos impetus acerrima continentiæ vi profliga
ris,negocio illo,cuius causa existi,expedito, domum te quàm primum referto: nẽ ve diutius
extrà demoreris,sed innocentem columbam illam imitare,atque ad arcam,vnde fueras emis
sus, alis vsus velocibus redi: atque vt illa cum oliuæ ramulo in rostro reuersa est, ita tu quoq;
inter redeundum cum ore tuo Christi misericordias decanta, atque hoc modo internis tuis
animi cogitationib⁹ persuade,alibi te,nusquã cum salute posse cõsistere.Iuuenis siue ætate, si-
ue animo fueris,æqualium tuorum consuetudinẽ defugito,ab illisq; te nõ secus atq; ab arden- M
tissima flamma procul abducito: quando illorum opera vsus aduersarius, plerosque olim in-
cendio dedit,& sempiterno igni cremandos addixit: ac spiritalis videlicet primò charitatis
vana quadam specie illectos, in teterrimam postea Pẽtapolitarum voraginem præcipites de-
turbauit:& qui ex medio pelago,sæuientibus vndique procellis, tempestateq; incolumes eua-
σὺν ἀδελφῷ. serant,eos iam intra portum securos vna cum ipsa naui vectoribusq; submersit. Quãdocun-
que assidendum est,aliquo semper ab eo interuallo assideto: quandocunque capiendi somni
causa cubandum,caue ne vestimenta inter se mutuo sibi vestra propinquent,potiusq; medius
inter vos aliquis semper adhibeatur senex. Quoties verò aut tecum loquitur, aut ex aduer-
so in conspectu psallit, deiecto in humum vultu illi tu respondeto, ne forte interim, dum
tu illius

A tu illius os defixis oculis cõtueris,suscepto ab hoste & malorum satore libidinis semine, cor- μεταφορά
ruptionis posteà ac perditionis manipulos metas. Domi aut aliquo in loco, vbi quæ à vobis
fiant,videre qui possit,arbiter sit nemo,caue ne vnà cum eo simul deprehendaris vnquam, ea
re videlicet,quòd vnà cum eo diuina eloquia meditari te dicas, aliámve quamuis ob causam,
etiam summe necessariam. nihil est enim quod animæ salute magis sit necessarium, propter
quam Christus mortuus est.Subdolæ isti cogitationi tuæ nolito assentiri, cum tibi hoc pro-
ponit,fore vt quicquid ita in occulto factum sit,scandalo vacet: sed hoc ipsum tibi esse scan-
dalum persuade.Atque isthæc multorum exemplo,qui simili in genere fœdè sunt lapsi,vulga-
ta iam esse apud omnes existimato.Crede mihi,quoniam fraternè tibi, atque ex intimo ani-
B mi recessu loquor. Difficilibus ac morosis senibus aures libenter præbeto, qui prouerbiorum
sententiis adolescentes ad recta studia cohortantur, neque oris tamen deformitate quicquã
ipsis afferunt detrimenti.Omni custodia serua cor tuum.Siquidem ei perinde, vt si aurum es- Prouer.4.d
set,dies noctesq; à furibus insidię comparantur,& repentinò tum,cùm minime expectas,mi-
nimeq; intelligis, asportatur. Caue ne te aduersarius simili atque primum parentem peccato ἁρπάζεται
circumueniat,circumuentumq; quamprimum de paradiso delitiarum expellat. Nam qui illũ
callida escæ obiectione ita malitiosè vita spoliauit, & item Iesum eodem se modo supplanta-
turum sperauerat,nihil est quòd is vereatur,quin & tantò ausit confidentius tibi quoque pri-
mam malorum originem propinare. Etenim præsentissimum hoc esse ille venenum intelli- δηλητήριον
C git.Siquidem gulæ vitium non in escarum copia naturæ suæ vim positam exerere nouit, sed
in voluptate atque gustatu,licet modicis admodum vtare. Quod si ita est, vt vel breuissima
modò gustatu percepta delectatio obnoxium te istiusmodi morbo valeat efficere, haud dubiè
id te nullo negocio ad interitum dabit.Vt enim fons aquę si in plures sit riuulos dissectus,vi- Βεβαίωσις à
cina riuulis illis loca omnia herbarum viriditate conuestit, & quasi pubescere facit: sic vitiũ simili petita
gulæ,si per cordis tui venas se effuderit & distraxerit, indeq; permeans sensus tuos omnes ir-
rigarit,vbi libidinum multarum in te syluam conseuerit, animum tuum ferarum habitaculũ
efficiet.Etenim multos ego animaduerti sæpe, qui cùm alterius cuiusuis generis vitiis labo- Attẽde τὴν
rarent,ad sanitatem tamen redierint postea:qui autem hoc morbo tenerentur, vt aut in oc- ἐμπειρίαν Basilij in e-
culto esitare eos delectaret, aut ventris ingluuie duci se finerent, neminem ex omnibus vidi daces
D vnquam,qui conualuerit.Nam aut à continentiæ cultorum vitæ se societate penitus abrupe-
runt,seseq; capitalibus vitæ huius illecebris dediderũt: aut dum inter eos occultare se studue-
runt,voluptatibus addicti,duce Diabolo stipendia meruere. Nam qui istiusmodi sunt, ij mẽ- Attẽde Ilia-
daces sunt,ad iusiurandum parati,periuriosi,litigiosi, pertinaces, clamosi, & qui saturi edisse dẽ vitiorum
se pertinacissimè pernegent,illiberales,qui victu delicato apprimè gaudeant queruli,aliorum ex vna inglu uie ꝓgnatã.
curiosi exploratores,tenebriones, totius honestæ vitæ de industria inimici, qui vt gulæ libi-
dinem obtegant,innumerabilibus se aliis vitiis inuoluunt, qui cum habitu quidem inter sal-
uos esse videantur,rebus ipsis inter perditos numerandi sunt. Hæc fuit quæ Adæ interitum,
& post ipsum etiam vniuersæ illius posteritati exitium apportauit. Gulæ libido ea est, per
E quam ludibrio habetur Noë: & Caïn maledictioni subiicitur: per hanc primogenita amittit
Esau,& cum Chananæis affinitate coniungitur:Lot se cum filiabus miscet,idem suiipsius ge-
ner factus ac socer:& qui parens anteà,modò vir etiam postea efficitur,& auus parens,vtrin-
que in præscriptos à natura hominibus fines petulanter proteruus.Hæc Israëlitas induxit, vt
simulachrum adorarent:iisdem causa fuit,quamobrem in illa solitudinis vastitate eorum ca
dauera prostrata sint. Hæc Prophetam, qui à Deo ad obiurgandum scelestum regem fuerat
missus, feræ bestiæ deuorandum obiecit: & de quo vniuerso regio suo apparatu Hieroboam
rex pœnas sumere non potuerat, is gutturis fraude implicatus, miserabili admodum morte
consumitur. Quid contra Daniel vir desideriorum, nónne quòd gulæ libidinem compres-
F serit,regno potitur Chaldæorũ?Nõne simulachra demolitur?& draconem interimit, & leo-
num pædagogus efficitur, idoneusq; habetur, qui Deum humana se forma induturum præ-
nunciet,& abstrusa mysteria palàm interpretetur? Quid?nónne facti gulæ libidine superiores
tres innocentes illi adolescentuli regiam iram pro nihilo duxere? & horrificam illam forna-
cem Nabuchodonosori regis iussu succensam intrepidi cõtempsere? & statuam illam aureã,
quam pro Deo coli ille iubebat,futilem ac nullius prorsus precij esse docuere:& quæ non nisi
longo temporis spatio fabricari potuerat, eam repentino asportatam, opimum domino suo
spoliũ attulere:iidemq; effecere,vt rex ipse infensissimus vnà cum vniuerso ipsius, quem ad-
uersus Deum copiarum instruxerat apparatu, vniuersaq; rerum natura, mirificis eum laudi-
bus effer-

ἐναπάντα συντελῶμεν πω.

bus efferrent? Ac ne multa, ſi gulam in officio cõtinueris, paradiſum habitabis: ſin minus, hoc tibi perſuade, pabulũ te mortis futurũ. Fidelis eſto virtutũ theſaurus, claui vtere ſpiritualis tui patris lingua, hæc ſit, quæ tibi os ad ſumendũ panem aperiat, hæc item quæ claudat. Serpentẽ nolito tibi conſiliarium adhibere. Conſilio enim ſuo, ille adulterina veluti quadam claue circumuenire te habet in animo, tibiq; vel in ipſo etiam linguæ guſtatu inſidias artificioſè molitur. Caue ne clandeſtinæ eſitationis peccatum incurras. Etenim ſi in re parua ſupplantare te ille potuerit, ſine dubio tota te lucta proſtratum, vinculis poſtea arctiſſimè conſtrictum tenebit. Aures tuas caue ne quibuſuis paſſim garrientibus aperias, neque temere nugantibus omnibus reſpondeas in his ſermonibus, qui à propoſito tibi religioſæ vitæ inſtituto diſſideãt. Vtilibus autem auſcultandis præceptis illas accommoda, & horum aſſidua commentatione cuſtodi cor tuum. Eaſdem ab audiendis mundanis narrationibus abducito, quãtum potes, ne quando cœni reſperſione animam oblinas tuam. Ne labores vt audias, quæ ab aliis dicantur: neque immiſeris caput tuum in medium colloquentium: ne & tu ſubſanneris, & illos detractores efficias. Caue, curioſus ſis, neq; ita videre omnia volueris, ne ex ea viſione poſtea in animum tuum, libidinum ſanies redundet. Aſpectionem, auditionem, locutionem, reſponſionem, omnia iſta vtilitate metitor. Corã natu maiore, quàm tu, caue ne aſſidere feſtines: quòd ſi, vt id facias, iubeare, nolito tu in pari cum illo ſella ſedere: ſed cum huc illucq; diligenter oculis circũſpexeris, operam ſedulo da, vt ſellam tibi humiliorem aliquam inuenias, vt ob iſtã animi tui humilem ſubmiſſionem, gloria te afficiat Deus. Interrogatus de re aliqua, graui ac ſubmiſſa voce reſponde. Alius ſi interrogetur, os tuum ipſe comprimito, ne à procaci corde impulſa lingua tua inconſideranter aliquem feriat de iis, qui in pietatis cultores nimio plus quid agant, diligenter inquirũt: atque hoc modo criminum te vinculis quaſi quibuſdam cõſtrictum efficiat. Inter ſedendum, caue ne crus cruri alteri ſuperponas: ſiquidem iſthuc facere animi parum attenti, atque aliud agentis indicium eſt. Si cum inferiore te ſermonem habes, aut interrogatus ab eo, aliquid reſpondes, caue ne ſuſpenſo animo illi negligenter reſpõdeas, ea re videlicet, quòd fratrem contemnas: quando hoc facere, in deum contumelia eſt. Qui enim deſpicit pauperem (vt eſt in prouerbio) exprobrat factori eius. Cum quid locuturus es, ea ex ore tuo prima ſemper verba præſiliant, quibus & proximum conſoleris, & charitatem erga illum tuam magis confirmes. Eadem ratio in medio, eadem in poſtremo, qui habeatur ſermone ſeruetur: idq; adhibita quadam feſtiua oris hilaritate, vt qui tecum loquatur, per te exhilarari ſe ſentiat. In omnibus, quæ à proximo tuo rectè animaduerteris fieri, lætare, & deo gratias age: quando illius rectè facta tua ſunt, ſicut viciſſim item, tua illius. Quandocunque ad cœnam conuenitur, primos accubitus, & primas cathedras deuita, infimumq; locum ſemper ſectare, quò magis poſſis illud audire, Amice aſcende ſuperius. Vbi verò poſita iam menſa recubueris, caue ne læua tua petulanter ſe iactet, néve ſpreto naturæ ordine imperium ſibi in dexteram vſurpet: ceſſatoq; potius, aut certè dexterę modo deſeruito. Ad orationẽ quotieſcunque vocaris, libẽter ſuccinat os tuum in eaq; euſque permaneto, donec canoni ſatiſfeceris: magnamq; te iacturam facere arbitrator, ſi ante inde diſceſſeris. Etenim ſi cum corporis tui ſuſtentãdi cauſa, cibum capis, ægrè admodum à menſa potes auelli, niſi naturale prius deſiderium expleueris, neque ita facilè hoc facturus ſis, niſi magna te inde aliqua neceſſitas auocet: quî non tandem ab epulis iis auelli ægrius debes, quibus ſpiritus alitur tuus? quiq; non magis oratione corroborandus tibi tuus animus eſt? Etenim quanto nobilitate cœlum terra præſtabilius eſt, & dignitate cœleſtia terrenis præponderant, tanto ſine dubio anima corpore præſtantior eſt. Siquidem ea cœli quaſi imago eſt quædam, quippe in qua domicilium dominus habeat: at caro ipſa ex terra conſtat, quæ à mortalibus hominibus, & rationis expertibus incolitur animantibus. Quamobrem quę corporis cauſa neceſſario ſuſcipi munera debent, ea ita habebis diſtributa, vt legitimum tibi poſtea orationis tempus non interpellent. Caue autẽ diligenter, ne cogitationi illi animi tui aſſentiare, quæ ab orationis canone nondum peracto auellere te ſtudeat. Habent enim morem hunc dęmones, vt faciendæ orationis tẽporibus per ſpecioſam ſcilicet aliquam laudabilis cauſæ alicuius ſimulationem nobis ſedulo autores ſint, vt ab ea nos ſubducamus, vt quam ſalutem afferre nobis intelligãt, ab ea nos probabiliter abducant. Noli ingemiſcens capitis, ventris ve dolorem excuſare, & eius qui nullus ſit, teſtes incertos proferre, néve quieſcendi cauſa quicquam de acri vigilantiæ aſſiduitate remiſeris, potiusq; occultas aliquas ſemper orationes habeto, quas in occulto aſpiciens dominus, pro iis gratiam tibi referat in aperto. Operam ſedulo da, vt in ea mercatura, quam in luculento vitæ genere

Marginal notes and section letters, left page:
- G (at "bus efferrent")
- H (at "omnibus reſpondeas")
- I (at "animi tui humilem")
- Prou.17.a; K (at "nim deſpicit pauperem")
- πρωτοκλισίας καὶ πρωτοκαθεδρίας; Lucæ.14.c (at "ad cœnam conuenitur")
- ὑφηχείτω (at "in dexteram vſurpet")
- L (at "tieſcunque vocaris")
- Argumentũ à minori (at "feceris: magnamq;")
- Argu. à maiore ad minus; μίμημα (at "magis oratione")
- M (at "nus habeat")
- Orãti quàm inſidietur dæmon attende (at "auellere te ſtudeat")
- Matth.6.b (at "tiusq; occultas")

A genere, præclariſq; muneribus communiter vnà cum cæteris facis, ſeorſum tu quæſtus acceſſiunculam aliquam habeas, quo repoſitas poſtea tibi in die neceſſitatis diuitias inuenias. Quotieſcunque tuæ tibi in fungendis pro communi re fratrum miniſteriis vices obtigerint, in eo aduigila, vt ad laborem corporis, verborum etiam lenitatem adhibeas: vt ij, quibus miniſtras charitatem te habere aduerſum ipſos intelligant: quo videlicet gratum ſit illis miniſterium tuum, vtpote quòd ſit ſale condîtum. Ne paſſus ſis, vt quæ propria muneris tui ſint, ea alius faciat, ne merces quoque erepta tibi, alij tribuatur, téque contempto, in diuitiis tuis gloria alius afficiatur. Aſſignato tibi miniſterio cum modeſtia fungitor, ſedulitatéque, perinde ac ſi Chri-

B ſto ipſi miniſtrares. Maledictus enim (inquit) homo, qui facit opera domini negligenter. Quæ ex animi elatione faſtúque naſcitur abuſum metuito (eſto, quæ tibi præ manibus ſint miniſteria, contempta admodum, abiectáque videantur) perinde tanquam deum præſentem habeas, qui te aſpiciat. Magna res eſt alteri miniſtrare, eiuſmodíque, vt per eam nobis ad cœleſte regnum aſcenſus paretur. Siquidem ea virtutum omnium quædam quaſi eſt ſagena, quæ diuina in ſe præcepta omnia comprehendit, ipſamq; primo virtutum omnium cõtentricem humilitatem cõplexa, quam bonorũ ſequitur copioſiſſimũ veluti quoddã examẽ: tum illud etiam: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare: Sitiui, & dediſtis mihi bibere: Hoſpes eram, & infirmus, & in carcere, & miniſtraſtis mihi. maximeq; quandocunq; quod debetur, id adhibita a-

C nimi ſubmiſſione perſoluitur, faſtu, iracundia, murmurationeq; ſegregatis. Eorum quos rectè atque ex virtute videris viuere, æmulator eſto, & inſtitutorum vitæ, actionumq; exempla deſcripta in animum tuum transferto. Opta vt ſis de numero paucorum. Rara ſiquidem, quę bona: quæ quidem etiam cauſa eſt, quamobrem pauci cœleſte regnum introëant. Caue putes eos omnes fieri ſaluos, qui ſe intra cellas ſuas contineant, & vitioſos iuxtà ac bonos. Neque enim ita res habet: quando ſunt quidem multi, qui ad honeſtæ vitæ genus ſe conferunt: rariſſimi autem, qui ipſius iugum ſuſcipiant. Violentorum eſt enim regnum cœlorum, & violenti rapiunt illud. Verba hæc Euangelij ſunt. Violentiam appellauit aſſiduam, & acrem corporis in laboribus fatigationem: quod nullius impulſu, ſuapte ſponte, Chriſti diſcipuli faciunt:

D cùm & voluntatem propriam, & corporis laxamentum abnegant omne, & magiſtri ſui præcepta omnia conſeruant. Quocirca ſi tibi in animo eſt rapere regnum dei, violentiæ te dato, ceruices tuas Chriſti ſeruitutis iugo ſubmittito, & eius loris collum tuum arctè circunquaq; cohibeto: premat illud ceruicem tuam: labore illud virtutis atterito, ieiunando, vigilando, ipſum te omnibus ſubiiciendo, taciturnitatem ſeruando, pſalmos aſſidue decantando, orationibuſq; & lachrymis operam dando, & manibus laborando, cuiuſquemodi difficultates omnes tolerando, ſiue illæ à dæmonibus, ſiue ab hominibus afferantur. Caue ne quod aliquo modo elatè nimis de teipſo ſentias, in animũ inducas tuum, vt de priſtina laborum aſſiduitate quicquam remittas: ne ſi in ipſis vitæ foribus nempe è mundo migraturus, nudus virtutibus inuẽ-

E tus ſis, à cœleſti regno excludare. Non tibi cleri gradus vllus animos in altum extollat: humiliet potius. Animi enim in virtute progreſſus, in humilitate progreſſus eſt: contraq; in poſtremis relinqui & inhonoratum eſſe, id non aliunde, quàm ex elatione progignitur. Quanto ad maiores ſacerdotij gradus accedere tibi propinquius contigerit, eo animos tuos magis demittito, idq; territus exemplo filiorum Aaron. Pietatis enim cognitio, humilitatis & mãſuetudinis cognitio eſt: quando ſe animo ſcire ſubmittere, Chriſtum eſt ſcire imitari. Contra autem faſtidio & arrogantia efferri, & inſolentius ſe gerere, eſt Diabolo ſe ſimilem facere. Chriſtum tu imitare, non aduerſarium Chriſti: deum, non aduerſarium dei: dominum, non ſeruum fugitiuum: clementem, non inclementem: humanum, non inhumanum: eosqui ſunt tha-

F lami nuptialis, non eos qui tenebrarum. Noli in eo properare, vt fratribus præſis, ne alienorum peccatorum onere ceruices aggraues tuas. Quæ ſingulis diebus feceris opera, ea veſperi tecum ipſe commemora, & cum iis, quæ feceris pridie, conferto: ſtudioſeq; operam dato, vt melior in dies magis ac magis exiſtas. Proceſſum in virtutibus facito, vt hoc modo angelis efficiare propinquior. Intra cellam tuam non te diebus aliquot, menſibúsve, ſed annis pluribus contineto, ibiq; continenter diem noctemq; dominũ laudato, & Cherubim imitator. Si huiuſmodi initio exitus ſimilis conſenſerit, prorſus dubitare nihil debes, te breui cõfecto monaſticæ exercitationis curriculo, itinereq; per anguſtam viam terminato, dei munere in paradiſum iri intromiſſum, cum præclara lampade animæ, ac lætitia vnà cum Chriſto perpetuò fruiturum, in ſecula ſeculorum, Amen.

Eiuſdem

Marginal notes, right page:
- Col.4.b (at "ciat, ne merces")
- ἔργα εὐσχήμα καὶ ἐπιμελῆ (at "afficiatur")
- Hier.48.d (at "Quæ ex animi elatione")
- παράχρησιν (at "niſteria, contempta")
- Βασιλείας πρόξενον; Simile (at "ſte regnum")
- Matth.25.d (at "tiam: Eſuriui")
- ἰπάρσιως (at "nimi ſubmiſſione")
- φαύλους καὶ χρηστούς (at "eos omnes fieri ſaluos")
- Matth.11.b (at "ſimi autem")
- γνώμη κατεναντίωσιν (at "liet potius")
- ἔπαρσις, παῤῥησία καὶ ἀναίδεια (at "nis cognitio")
- κελεῦσαι ἀδελφότητι; Canon ad pietatem & virtutes cõtendenti. (at "lami nuptialis")

EIVSDEM SERMO DE ASCESI, HOC EST, G
de cultu siue exercitatione monastica, quo se debeat pacto excolere & ornare monachus.

MOnachum oportet cum primis nihil in vita, quod iuris sui proprium sit,
possidere: corpus quietum, habitum non sordentem sed honestum, vocé
moderatam, sermonem compositum habere. in cibo, potioneq; minimè
μετὰ εὐσεβείας, aliâs μεθ' ἡσυχίας turbulentum esse, sedatumq; potius, & grauem: coram natu se maioribus
silere, prudentiores se auscultare, aduersus æquales charitatem tenere, mi- H
noribus consilium cum charitate dare: ab hominibus se nequam & car-
ni deditis, curiosis & nimiò plus cupidis rerum gerendarũ abducere: mul
ta intelligere, pauca loqui: in sermone non præfidentem aut temerarium esse, neque in collo-
quiis nimium: non esse ad risum procliuem, verecundia sese commendare, oculos habere ad
terram deiectos, animum ad cœlum erectum: non superiorum imperio repugnare, sed alacri
ac libenti animo obtemperare: manibus laborare, assiduè nouissimorum meminisse, spe gau-
dere, in tribulatione patientiam adhibere, continenter orare, in omnibus gratias agere, aduer
νήφειν. sus omnes humilitatem tenere, odisse arrogantiam, sobrium esse, peruigilem & attentum, &
cor à prauis cogitationibus castum custodire, in cœlo sibi per mandatorum obseruationem I
thesauros recondere, quotidianas suas & cogitationes & actiones omnes diligenter exami-
nare, neutiquam se vitæ huius negociis, aut superuacaneis sermonibus immiscere, nõ curio-
sius in desidium vitam inquirere, sanctorumq; solùm patrum viuẽdi instituta imitari: si quos
rectè, aut cum virtute aliquid facientes viderit, illis gratulari, non item inuidere: eisdem in
aduersis socium mœroris esse & lachrymarũ, & qui in eo statu sint, eorum vicem magnope-
re misereri, non etiam condemnare, à peccato resipiscentem probris non insectari, seipsum
nunquàm iustificare, peccatoremq; se in primis & coram deo, & coram hominibus appella-
re. ordinem deserentes admonere, pusillanimes consolari, ministrare infirmis, pedes sancto-
rum lauare, in hospitalitate amoreq; fraterno diligentem esse, cum consortibus & domesti- K
cis fidei pacem tenere, hæreticum hominem auersari ac deuitare, approbatos libros lectitare,
apocryphos ne attingere quidem omnino. De patre & filio & spiritu sancto cum nemine di-
ἄκτιστον & ὁμοούσιον sputare. Sed Trinitatem increatam, & coëssentialem firmè, libereq; & credere & confiteri, &
se percontantibus sic respondere: Oportere nos, sicut traditum accepimus, baptizari: credere
autem eo modo, quo baptizati simus: glorificare verò, quemadmodum credidimus: in nego-
ciis & sermonibus honestis versari, prorsus ab omni se iureiurando abstinere, pecuniam ad
vsuram non dare, non frumentum, non vinum, non oleum, vt maiore sibi mensura reddan-
tur: à crapula se & ebrietate, & caducæ vitæ huius solicitudinibus temperare, nihil in consue-
tudine cum aliis per dolum agere, nihil omnino de aliquo secus loqui, nemini detrahere, ne- L
que detrahentem alium libenter audire, non facilem esse ad ea credenda quæ de altero secus
dicantur: iracundiam sibi dominari non sinere, non praua cupiditate vlla vinctum detineri,
non temere proximo succensere, conceptæ aduersus aliquem iræ tenacior ne sis, non malum
pro malo reddere: maledictis incessi potius, quàm incessere, pulsari, quàm pulsare, iniuriam
accipere quàm facere, fraudari quàm fraudare. Potissimum autem debet se monachus à con-
Eccli. 19. b gressione mulierum abstinere, itemq; à vini vsu: quia vinum & mulieres apostatare faciunt sa
pientes: & in præceptis domini pro viribus exequendis, nequaquam animum despondere, tæ-
dio anxiè affici, sed laborum suorum præmium, laudemq; à domino expectare: & sempiternæ
Psal. 15. c vitæ optare fruitionem, & Dauid verba illa assiduè ante oculos habere, ac dicere: Prouide- M
bam dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. & vt
filium quidem addecet toto corde, totaq; fortitudine, menteq; tota ac viribus deum diligere:
vt seruum verò reuereri, ac metuere, obedireq;, & cum timore, ac tremore animę suæ salutem
τρέχειν καὶ πυκτεύειν operari: spiritu feruere, indutum esse omnimodam armaturam spiritus sancti, & currere non
in incertum & pugnare non tanquam qui aërem verberet, & in corporis infirmitate, & ani-
mi mendicitate, aduersarium superare: omnia sibi assignata & ex ordine præscripta munera
exequi, & se inutilem appellare: gratias agere sancto & glorioso ac metuendo deo: nihil per
contentionem aut inanis gloriæ studium facere, sed dei causa tantummodo, vt placeat deo.
Psal. 52. b Quoniam dissipauit deus ossa eorum, qui placere hominibus student, prorsus nunquam glo-
riari, ne-

A riari, neque suimetipsius laudes prædicare, neque prædicanti alteri aures libenter præbere, in
occultoq; non aucupandæ laudis causa humanæ, omnia facientem seruire, ac solam, quæ à
deo est, laudem quærere: deq; horrifico, gloriosoq; eius aduentu cogitare, de migratione ex
hac vita, de repositis iis, qui rectè vixerint, bonis, similiterq; de parato igne diabolo & ange-
lis eius: & præter hæc omnia, Apostoli verba illa in memoria habere, Nõ esse condignas pas- Roma. 8. d
siones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: & illud vnà cum Dauid Psal. 18.
dicere: Custodientibus mandata eius retributio multa, merces nimirum illa copiosa est, & co
ronæ iustitiæ, æterna tabernacula, vita finem nunquam habitura, gaudium inenarrabile, per-
B petua mansio apud patrem & filium & spiritum sanctum, qui est verus in cœlo deus, faciei ad ἐμφανισμὸς
faciem manifestatio, choreæ cum angelis, cum patribus, cum patriarchis, cum prophetis, cum προσώπου
apostolis, cum martyribus, cum confessoribus, cum omnibus denique, qui ab æterno placue-
runt deo, in quorum numero studiose quæso operam demus, vt nos quoque censeri possim⁹,
& inueniri gratia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperiũ in secula seculorũ. Amen.

EIVSDEM EPISTOLA AD CANONICAM.

PEr hoc minus reddimur ad scribendum alacres, quòd nõ vsquequaq; no-
bis persuaserimus peruenturas esse ad manus vestræ charitatis literas: sed Sed & hodie passim
C per ministrorum improbitatẽ malitiosam à plerisque eas legi aliis prius, resignantur
quàm ad te perferantur, idq; præsertim nunc temporis quo in domo dei literæ p hãc
sursum deorsum omnia permiscentur. Modum itaque præstolor, quo ip- luteranorũ
sa mecum hac de re expostules ac cõquerare, & tanquàm vi iniecta à me motoriam
extorqueas vt scribam: vt vel hoc argumento vsus intelligam, tibi ne sint tragœdiam.
redditæ literæ nostræ. Quanquàm siue scribimus, siue etiam silemus, in hoc ipso vno sumus oc
cupati, vt memoriam modestiæ tuæ assiduè in animis nostris conseruemus, Deumq; ipsum
precemur, vt eas tibi vires suppeditet, per quas cursum istum, quẽ in istiusmodi præclaro vi-
D tæ genere pridem instituisti, egregiè vsque ad extremum possis tenere. Reuera enim nõ vnus
aliquis agon imminet ex pacto profitenti, vt quæ suæ sunt professionis munia obeat legitimè
ac rite persequatur. Nam vitæ sibi genus deligere Christi euangelio conueniens, hoc quidem
cuiuis facile est. Quòd autem quis vel minutissima quæque, quæ in eo descripta consilia sunt,
conseruet, neque eorum quiduis neglectim transmittat: hoc verò rari, quos quidem ego no-
uerim, opere ipso præstiterunt, vt videlicet lingua vsi continenti silentio obuincta, oculis et-
iam eam disciplinæ moderationem adhiberent, quam requirit euãgelicæ perfectionis tenor,
manibus insuper indicerent intentum laborem ex suscepto ineundæ dei gratiæ consilio, mo-
tum itidem præscriberẽt pedibus, denique & reliquis totius corporis membris eo modo vte-
rentur, quem & eorum susceptæ vitæ propositum, & ipsa initio opificis nostri fabricæ ratio
E requireret, qui in vestitu pro decoro modestiam, in congressione cum cæteris circũspectio-
nem, in cibis illud modò, quod natura desideraret, tenerent: in rebus ad vitæ vsum parandis,
vni tantum necessitati consulerent. Atque hæc quidem dum simpliciter hoc modo dicuntur,
leuia videntur, ac nullius penè difficultatis: eiusmodi sunt tamen, in quibus seruandis magna
opus esse contentione, ipse nos vsus docuerit. Atque illud etiam, vt perfectè humilitatem te-
neamus, vt videlicet neque natalium nostrorum nobilitatis memores simus, neque si qua in
re præcipua dote aliqua aut naturæ, aut corporis, aut animi cæteris excellamus, ea causa no-
bismetipsis placeamus. Itidemq; neque aliorum de nobis existimatione, causa ad superbiam,
fastidiúmve abutamur. hæc quidem etiam Euangelicam vitam attingunt. Similiter illa quo-
F que, in abstinentia seruanda animi vehemens quædam obfirmatio, assiduitas in orationibus
operosior, in amore fraterno condolescens lenitas, bonorum in inopes communicatio, ani- συμπαθὴς
morum deiectio, cordis contritio, integritas fidei, æquabilis in seueritatis tristitia tenor, vi-
gente assiduè in animis nostris memoria horrendi, & inexorabilis iudicij illius: ad quod cùm
vniuersi festinemus, paucissimi sunt tamen, qui eius meminerint ac de illius euentu sint soli-
citi. Cum autem multa sint quæ à sacris literis declarentur, quæq; præstari ab iis debeant, qui
deo student placere, de his in præsentia ea tantummodo summatim, quantum ex diuinis li-
teris accepi, libuit mihi vobis vel exponere, vel commemorare potius, de quibus ex me vos
quæsiuistis, necessariis de rebus, singulis testimoniis, quoniam ea in promptu erant, omissis:
quæ illi facilimè legentes inuenirent, qui lectioni operam dant, qui quidem idonei erunt, qui 2. Timo. 2. a
alios

alios etiam doceant.Hæc autem ſunt,Oportere Chriſtianum, animum ſumere cœleſti voca- G
tioni reſpondentem,& vitam agere conuenientem Euangelio Chriſti.Itemq;,Oportere eun-
dem mente aut animo nequaquam diſtrahi,aut re vlla à dei perenni memoria, eiusq; volun-
tatum ac iudiciorum abduci.Oportere Chriſtianum,ſuperata omnibus in rebus iuſtitia legis,
ὀυδὲ ψεύ- δεσθαι prorſus neque iurare,neque per ſimulationem, diſſimulationémve quicquam agere:non ma
ledicere , non proterue cuiquam inſultare,non litigare,non ſeipſum vlciſci,non malum pro
malo reddere,non iracundia efferri in quacunque,quæ ſibi fiat iniuria,patientem eſſe, & in ſe
iniurium arguere,quandocunque id ferat occaſio : idq; non vlciſcendi libidine , ſed fraternæ
Matt.18.c correctionis ſtudio,conuenienter præcepto domini,Non oportere contra fratrem abſentem
quicquam dicere,animo inurendæ illi infamiæ aut calumniæ quod eſt detractio : eſto verum H
ſit,quod dicatur.Oportere Chriſtianum non ridere , neque aliquo modo ridiculorum ſecta-
toribus operam dare.Oportere detrahentem fratri ſuo auerſari:In ſermone ſales , ac facetias
fugere:nihil quod otioſitatem arguat,temere proloqui,videlicet, quod neque in rem audien-
tium ſit,neque ad neceſſarium,& conceſſum nobis à deo vſum vllum pertineat : quò & qui in
laborando ſunt occupati,id facere ſtudeant,cúm quanto maiore fieri ſilentio poteſt : & qui-
bus delegata de reliquorum conſenſu diſpenſandi ſermonis ad ædificationem fidei prouincia
eſt,ij ſermones apud eos de rebus honeſtis inſtituant,ne contriſtetur ſpiritus ſanctus dei . Nõ
debere cuiquam qui intra monaſterium ingreſſus ſit , liberè poteſtatem permitti ad fratrum
quempiam accedendi,alloquendíve,priuſquam quibus totius fratrum ſocietatis regendæ de- I
latum negocium ſit,diligẽter ij animaduerterint,vtrum hoc fieri placeat deo , & an in com-
munem rem ſit.Non oportere Chriſtianum ſinere à vino ſe quaſi vile mancipium vinci,non
carnis immodicè eſſe appetentem,non denique in cibo , aut potione vlla voluptatem ſectari.
1.Cor.9.d Qui enim in agone contendit,ab omnibus ſe abſtinet.Oportere eorum , quæ ſingulis dentur
vtenda,nihil quicquam vt iuris ſui proprium poſſidere,aut ſibi tanquam ſuum reſeruare : di-
ligentiam tamen in omnibus vel vtendis,vel conſeruandis eam adhibere, quam in domini-
cis rebus adhiberi par ſit:neque eorum quippiam,ſi caſu negligẽter abiectum ſit, ſinere diſpe-
rire.Oportere vnumquenque nequaquam ſui ſe iuris eſſe exiſtimare , ſed proinde ac ſi in ſer-
uitutem à deo fratribus addictus ſit,ita & ſentire,& facere omnia , vnumquenque tamen ſer- K
uato ordine ſuo. Nõ murmurandũ neq; in penuria rerum ad vitam neceſſariarũ , neq; in im-
moderato opere faciẽdo & laboris delaſſatione , cum de his ſingulis iudicij periculũ illis im-
mineat,ad quos cura illa pertinet,vt hæc ipſi debeant animaduertere. Non debere Chriſtianũ
clamorem attollere,neq; aliud quiduis in geſtu motúve aliquo præ ſe ferre, vnde aut ira inci-
tati,aut aliud agentis,& nequaquam deum adeſſe verè exiſtimantis animi ſignificatio detur.
Oportere vocem ad eorum qui audiant,vtilitatem,accommodare,neminiq; neq; aſpere,neq;
ſuperbè reſpondere,in omnibusq; lenitatem tenere, & reuerentiam aduerſus omnes adhibere.
Per dolũ neutiquã annuendũ oculo, aut alteri⁹ membri geſtu vtẽdum quo frater offendatur,
aut intelligat ſe contemni.In veſtimentis,calceamentíſve exquiſitam elegãtiam fugere,quã- L
do hoc facere oſtentationis eſt.Oportere rebus ad vſum corporis comparatis vilibus vti,ne-
que ad largiorem luxum quicquam inſumere,quod facere abuſus dicitur.Honores non opor
tere ſectari,neque primas ſibi vendicare:vnumquenque ſibi cæteros præponere oportere,non
ἀνυπότα- κτον ſe à ſubiectione eximere:non oportere vt ocioſus panem manducet , qui valeat laborare:po-
tiusq; debere vnumquenque etiam cum in rebus iis,quæ ad dei gloriam pertineant , tractan-
dis ſit occupatus,ab iis ſeipſum violenter veluti abſtrahere, atque ad operis pro viribus faciẽ-
di ſtudium impellere . Oportere vnumquenque ex antiſtitis arbitrio cum ratione , & ſumma
animi perſuaſione omnia quæ agat,moderari , atque ipſum etiam adeo cibum , ac potionem M
aſſumere ad gloriam dei.Non oportere quenquam de vna ſe in aliam officinam tranſmoue-
re,niſi id ita eſſe illi rectum iudicarint,quibus huiuſmodi rerum ſingularum data procuratio
ſit,extra quàm ſi quando repentina fortuita neceſſitas aliqua inde ipſum ad opem fratri , qui
tunc præ imbecillitate id ipſe non poſſit,ferendam vocet.Oportere vnumquenque,in quo vo
catus eſt,in eo manere, neque aſſignatos ſibi fines tranſilire , aut vlterius quàm quantum ſibi
ἐπιμβαίνειν præfinitum ſit,in labore operum progredi,niſi ad quos iſthæc pertinent , aliter iudicauerint,
& deo id gratum eſſe cenſuerint . Oportere nihil per contentionem aut litem aduerſus ali-
quem facere.Nõ debere alterum alterius laudibus inuidere , aut ex culpis alienis voluptatem
aucupari,cumq; quid recte minus à fratre ſuo factum quiſque animaduerterit , officij ſui eſſe
exiſtimare,eo modo quo Chriſti charitas poſtulat,dolere,angiq;.Contrà,ſi quæ rectè fieri vi-
derit,

A derit,gaudere ac lætari.Non oportere aliorum peccata, quaſi id nihil referret,lentè ac diſſi-
mulanter ferre.Oportere qui alterum redarguit,eum cum timore dei, adhibita omni animi
lenitate redarguere:in eáque re id vnum ſpectare tãtummodo, vt à peccato peccantem ab-
ducat:viciſſimq; debere,qui redarguitur,reprehenditúrue,æquo & alacri animo ferre, ſe re- καταδέχεσθαι προθύμως.
dargui,aut reprehendi,vt qui ſciat in eo ſibi vtilitatem poſitam , ſi corrigatur : Non debere,
cum alius quiſpiam corripiatur , illo ipſo , vel aliis quibuſuis præſentibus corripienti alium
contrà aduerſari . Quòd ſi tamen aliquando correptio illa alicui neutiquam , ratione facta
videatur,illum cum eo ſemotis arbitris ea de re agere oportere : ipſumq; , vel cur ita facere
non debuerit,docere:vel contrà ab eodem cauſam,cur ita fecerit,ipſe edoceri. Debere vnũ-
B quenque in eo adniti,ſi aliquem ſibi aliqua de cauſa infenſum habeat , vt ſibi eius animum
mitiget,quantum poſſit . Non oportere cum quis peccauerit , & peccaſſe ipſum pœnituerit,
præteritorum illius peccatorum memoriam retinere , potiusq; iniurias ei ex animo omnes
condonare . Oportere eum, qui pœnitere ſe dicat,non ob id compungi modò,quòd pecca-
uerit:ſed fructus edere pœnitentiæ dignos. Quòd qui ob ea quæ prius commiſit delicta , ca-
ſtigatus ſit,& dignus habitus , cui illa ſint condonata,is ſi denuo peccauerit, duriùs etiam q̃
anteà ſibi iræ dei iudicium parat.Oportere eum, qui poſt vnam & alteram admonitionem,
obſtinatè tamen nihilominus in vitio perſeuéret,ad antiſtitem deferre,expeririq; num fieri
poſſit,vt à pluribus obiurgatus , à prauo propoſito ſuo pudore aſperſus deſiſtat . Quòd ſi ne
C ſic quidem noxam emendauerit , oportere eum ab reliquo corpore præcîdi , & vt gentilem τὸ σκανδα- λομίαντοι.
haberi,ac publicanum,vt illius exemplo admoniti cæteri, cautiùs ſe gerant , qui ſtudioſe in
officio & obedientia permanentes laborent,conuenienter dicto illi , Ruentibus impiis iuſti
in timore erunt.Oportere etiam illius veluti membri ab reliquo corpore deſecti vicem do-
lere.Nequaquam pati oportere vt iritato adhuc fratre ſinas ſolem occidere,ne forte aliquan
do ambos ſic diſſidentes interuentu ſuo ſeparet nox,& in die iudicij crimen relinquat inex-
piabile.Ad vitę correctionem non comperendinandum,cùm quid cras futurum ſit,certum ἀπαραίτητον.
nobis promittere non poſſimus , & multos ſciamus, qui rebus multis conſilio deſignatis ad
perendinum diem non peruenere.Non oportere à ventris ſaturitate in fraudem induci , ex
D qua imaginatiuæ ludificationes poſtea nocturnæ naſcuntur.Non oportere diſtrahi per intẽ-
periem immodici laboris neque naturalis in victu quærendo neceſſitatis limites egredi , ex
præcepto Apoſtoli:Habentes victum & integumenta,his contenti ſimus.Quando copia il- 1.Tim.6 b.
la,quæ vltra neceſſarium vſum quæritur, ſatis multas ineſſe in homine nimias habendi cu-
piditates indicat.Porrò huiuſcemodi immodica cupiditas, ſimulachrorum cultura appella- Col.3.a.
ta eſt.Oportere omnem ab ſe pecuniæ cupiditatem penitus amoliri,neque in theſauros quic
quam ad res inutiles,ac minime ad nos pertinentes recondere.Oportere ad deum acceden-
tem,toto animo rerum omnium nuditatem amplecti,& vndique dei timore configi, ſecun ἀκτημοσύνην.
dum illud prophetæ: Confige timore tuo carnes meas , à iudiciis enim tuis timui . Vtinam
E verò det vobis dominus,vt ſuſceptis cum omni fiducia ac plenitudine fidei iis , quæ dicta à Pſalm.118.a
me ſunt ad ſuam ipſius gloriã,dignos ſpiritu fructus feratis annuẽte deo patre, & Ieſu Chri-
ſto domino noſtro adiuuante. Amen.

EIVSDEM HYPOTYPOSIS, HOC EST *formularis & compendiaria deſcriptio uitæ monaſticæ.*

CVm dominus noſter Ieſus Chriſtus præcipiat ac dicat , Quod dico vobis
in tenebris,dicite in lumine:& quod in aure auditis,prædicate ſuper te- Matt.10.c.
cta.Et valde metuendum Apoſtolus iudicij periculum illis aſſerat immi
F nere,qui quæ dici debeant,ea taciti prætereant,in his quæ cum Epheſio-
rum ſenioribus agit:Teſtificor enim vobis, inquit , hodierna die, quòd
mundus ſum à ſanguine omnium: Non enim ſubterfugi,quo minus an Act.20.f.
nunciarem vobis omnem veritatem & omne cõſilium dei. Cumq; hoc
idem vt faciamus nobis pręcipiat,quãdo ait:Hęc cõmone,teſtificans corã domino,quoniã 2.Timo.2.c
cum omnibus mihi coràm de præceptis domini teſtificari poteſtas non ſit , neceſſariò à me
fieri duxi oportere,vt ad veſtram ſaltem omnium,quę eſt in Chriſto,charitatem perſcribe-
rem,atque ita & me ab iudicij periculo liberarem , voſq; de rebus ad officium veſtrum ſpe-
ctantibus,certiores & vſquequaq; perſuaſos redderem,in nomine domini noſtri Ieſu Chri-
ſti,quò neq; vos ex inſcientia in ſtimulum mortis impingeretis id quod peccatum eſt , aut
dei

dei mandatum aliquod negligeretis,de quo ſcriptum eſt,quia mandatum dei, vita eſt æter G
Ioan.12.g. na,atque ab hac ipſa ob eam cauſam excideretis,cum dominus dicat,Qui non obedit filio,
ἀπειθῶν. non videbit vitam,ſed ira dei manet ſuper eum.Neque nos eorum, quos ad interitum pec
Ioan.3.d. catum dediſſet,ſanguinis rei propter taciturnitatem noſtrã inueniremur. Porrò hoc ipſum
iudicium primò in medium depromam,& cauſam iſtius adeò magnæ eccleſiarum dei in-
ter ipſas,ſimilitèrque ſingulorum etiam priuatim diſſenſionis atque diſſidij,periculumq́;, tũ
manifeſtiſſima ex diuinis literis petita afferentur argumenta de vehementi, horribiliq́; in
eos animaduerſione,qui quoduis dei præceptum violauerint:ex quo planiſſimè intelligi po
terit,vt quis quamplurima rectè videatur feciſſe,is tamen ſi in pauciſſimis,vel in vno etiam
modò,cuiuſcunq; illud generis ſit,exequendo mandato,negligenter ſe geſſerit,vel etiã cum H
deliquiſſe alium conſpicatus ſit,perinde ac ſi id nihil ſua referret,lentè ac diſſimulanter tu-
lerit,neq; in eum iuſta indignatione zeloq; incaleſcens,qualem incuſſo diuini iudicij timo-
re adhiberi par ſit,adhibuerit correctionem, ob hoc vnum tantummodò fore vt pœnas lu-
at:& licet ei ex inſcitia iſtiuſmodi aliquid inciderit,ne ſic quidem impunis abibit. Deinde
piam dei patris,vnigenitiq́; eius filij dei,ac ſpiritus ſancti confeſſionem opus præſens com-
περιέξει. plectetur.Poſt eorum,quæ expreſſè à diuina tradita nobis ſcriptura ſunt, cognitionem ape-
riemus,omnium videlicet,& à quibus abſtinere,& in quæ ſtudium eos ſuum maximè opor
teat conferre,qui ad æternam vitam ac cœleſte regnum aſpirant.Similiterq́; ſeparatim, quæ
cuiuſq; gradus aut ordinis peculiaria eſſe officia debeant adducentur. Inde operam dabi- I
mus,vt certam veluti quandam ac peculiarem veri chriſtiani formulã exprimamus, eamq́;
breuem, & quæ definitionis veluti locum obtineat: hæcq́; omnia ex ſacroſancta ſcriptura.
Sequetur poſtea conſimilis etiam inſignis illorum,ac peculiaris quædam nota, qui traden-
dæ præſunt dominicæ doctrinæ, in quibus politiſſima quædam ac purgatiſſima veræ chri-
ſtianæ vitæ ratio elucebit,& quædam (vt ita dicam) eorum dignitatis magnificentia, qui in
huiuſmodi claritate doctrinæ luculenter ſe gerãt inclareſcet.His ea deinceps à nobis adiun
gentur,quæcunq;,dum ſimul de ea,quæ ſecundum deum vita eſt,diſputaremus,percontan-
tibus nos fratribus reſpondimus:quæ omnia in exemplaribus deſcripta,ad veſtram in Chri
ſto charitatem mittenda curauimus,vt compleatur in vobis, vel per nos quoq;, quod dictũ K
2.Tim.2.a. eſt ab Apoſtolo,Hæc commenda fidelibus hominibus,qui idonei erunt & alios docere.

EIVSDEM PROOEMIVM IN LIBRVM *Ethicorum,hoc eſt de moribus.*

De iudicio Dei.

OPTIMI dei bonitate & erga nos benignitate,per gratiã domini noſtri
Ieſu Chriſti,ex operatione ſpiritus ſancti ab tradita per manus gentiliũ L
ſuperſtitione liberat⁹,& iam tum à primo ętatis meæ initio in chriſtia-
norũ parentũ diſciplina educatus,ſacrarum ab ipſis literarũ cognitione,
vel à puero imbutus ſum,quæ me ad veritatis agnitionẽ adduxere. Vbi
ἀπὸ βρέφους verò ad virilem iam ętatẽ perueni,ſanè in multis itineribus quę per eam
ætatem ſuſcepi,compluribus etiam,quæ (vt credi par eſt) negocia geſſi,
prorſus cogitans, in cæteris quidem artibus & ſcientiis magnopere eos inter ſe conſentire
animaduertebam,qui illarum quáſq; diligenter perſequerentur.Contrà verò in ſola dei ec-
cleſia,cuius cauſa Chriſtus mortuus eſſet,& ſuper quam ſpiritum ſanctum ſuum largiter ef
fudiſſet,multorum tum priuatim inter ſe fide maiorem diſſenſionem, tum in ſacris literis M
intelligendis diſcrepantiam adeo videbam magnam:quodq; ſine horrore maximo cogitari
non poteſt,ipſos eccleſiæ antiſtites adeo voluntatibus inter ſe mutuo,opinionibusq́; diſſide
re,adeoq; in mandatorum domini noſtri Ieſu Chriſti intelligentia vehementer diſſentire,
ἀφειδῶς. Deiq; eccleſiam inclemẽter dilacerare,ipſiusq; ouile immaniter,atrociterq́; diuexare,vt ſine
Act.20.f. dubio in ipſis completũ hoc tempore ſiquando aliàs,oraculũ illud iudicarẽ,exorta noua iſta
in eorũ animis hæreſi.Ex vobis ipſis exurgẽt viri loquẽtes puerſa,vt abducãt diſcipulos poſt
ſe.Hęc atq; ei⁹ gñris alia cũ animaduerterẽ,adhęc mecũ ipſe animi incert⁹ volutare cœpiſſẽ,
quænã,aut vnde ingẽtis adeo calamitatis cauſa extitiſſet,ſanè ipſo q̃dẽ dubitatiõis męę hui⁹
initio,

A initio,in obſcuriſſima mihi veluti quadam caligine videbar verſari, & non ſecus atque ſi in
aliqua eſſem ſtatera cõſtitutus,modo in hanc deuergebam, modo in illam partem declinabã,
cum videlicet alius alio me,ob diuturnam,quę mihi cum hominibus interceſſiſſet,conſuetu-
dinem raperet:aut contra item, alio propellerer & auocarer propter eam,quam in diuinis li-
teris agnoſcerem veritatem. Cum autem in hac diu animi veluti fluctuatione iactarer, cau-
ſamq́; quam dixi,cupide & anxiè perueſtigarem,venit mihi in mentem libri in quo iudicum
recenſentur hiſtoriæ, in quo ſcriptum illud eſt, Vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, il- Iud.21.d
lud faciebat,ſimulq́; etiam cauſa cur id ita fieret declaratur, in eo quod ſuperius ſcribitur, his
verbis:In diebus illis non erat rex in Iſraël. Horum igitur cum mihi in mentem veniſſet, il- Iud.17.c
B lud etiam de hoc ipſo,in quo ſumus rerum ſtatu, cœpi cum animo meo reputare, quod licet
dictu forſan terribile ac plenum ſit formidinis & mirabile,veriſſimum tamen comperietur,
ſi quis rem rectã expenderit. Num videlicet hoc ipſo etiam tempore ex aſpernatione ſingu-
laris,& magni,ac veri,ſoliusq́; rerum omnium præpotentis & regis, & dei, magna adeo eo-
rum,qui in dei eccleſia cenſerentur,diſſenſio,pugnaq́; inter ipſos eſſet excitata: quòd ſcilicet
relicta vnuſquiſq; domini noſtri Ieſu Chriſti doctrina, ratiões ac regulas quaſdã propria ſibi
autoritate aſſerat ac vindicet,malitq́; contra domini præcepta ipſe imperare,quàm ipſi pare-
re.Hoc itaq; cum mecum animo reputaſſem,atq; ex incredibili ſceleris magnitudine attoni- ἐκπεπληγμένος
tus,vlterius etiam perueſtigarem,nihilominus id vt ita eſſe crederem,ea me inducebant,quæ
C in quotidiano vitæ communis vſu videbam verſari.Animaduertebam enim in quauis mul-
titudine,diſciplinam conſenſionemq́; eouſq; ſolere ſeruari,quoad omnium communiter ad-
uerſus principem vnũ in parendo eius imperio cõſpiratio teneretur:cõtraq; diſſenſiones, atq;
diſſidia, ſimiliter imperantiũ etiam multitudinẽ ex eo naſci, quod nemo eſſet, qui imperaret: πολυαρχίας
hocq́;,quod dico,aliquãdo in magna apum frequẽtia animaduerti,quę naturali ductę inſtin- ἐκ τῆς ἀναρχίας
ctu,regẽ ſuum,ſeruato ordine,ſequerẽtur.Cumq́; iſtiuſmodi multa viderim ipſe, multa ab a- à ſimili pe-
liis etiam acceperim,multo tamen iis nota plura ſunt, qui in rebus huiuſcemodi inueſtigan- tita βεβαίωσις
dis operam ſuam occupauere,vt ex his etiam verũ eſſe comprobetur,quod dicimus. Si enim
eorum qui ad vnius tantum nutum reſpiciunt,& rege vtuntur vno, proprium eſt diſciplinæ ἀνομοίωσις
D ordo,atq; concordia:ſine dubio perturbatio omnis,omneq́; diſſidium argumento eſt, nõ eſſe ſiue argu. à
qui imperet.Porrò hac eadem ratione,huiuſmodi quæ in nobis,& aduerſus domini pręcepta, contrario
& aduerſus noſmetipſos mutua reperitur diſſenſio,ea argumento ſit, nos vel à rege vero de-
feciſſe,conſentaneum in modum dicto illi,Tantum qui nunc tenet, teneat, donec de medio 2.Teſ.2.b
fiat:vel funditus abnegaſſe,ſecundum illud,Dixit inſipiens in corde ſuo,Non eſt deus. Cuius Pſal.52.a
rei veluti indicium ſignumq́; certiſſimũ illud cõfeſtim ſubiicitur à Propheta: Corrupti ſunt,
& abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.Quibus verbis ille maliciam illam, quæ tangi oculis
poteſt,& in actum erumpit,ſignum docuit eſſe eius impietatis quæ in animo deliteſcit. Pau-
lus vero apoſtolus cum eos,qui nondum omnino eſſent deprauati, ad pertimeſcenda dei iu-
E dicia vellet inducere,pœnæ loco,hoc multari aſſerit illos, qui veram dei cognitionem negle
xerint:ſic enim eſt apud eum:Et ſicut non probauerunt deum habere in notitia,tradidit illos Roma.1.d
deus in reprobum ſenſum,vt faciant ea quæ non conueniunt,repletos omni iniquitate,mali-
cia,fornicatione,auaritia,nequitia, plenos inuidia, & cæteris, quæ in eo loco deinceps vitiis
commemorantur.Quanquàm hoc ipſum iudicium neutiquam Apoſtolum ipſum per ſe ar-
bitror excogitaſſe: Chriſtum enim in ſe loquentem habebat: ſed ex ea illius voce inductum,
quando ait,propterea ſe in parabolis loqui ad turbas,ne diuina arcana intelligant, quoniam Matt.13.b
priores ipſi oculos clauſerant,& auribus grauiter audiuerant, & incraſſatum erat inſipiẽs cor ἐκάμμυσαν
eorum:quo videlicet hoc eſſet ipſis loco pœnæ,vt in rebus maioribus cæcutirent, qui volun-
F tariè ipſi priores mentis lumine excæcato ſibimetipſis caliginem offudiſſent: quod metuens
Dauid ne ſibi vſu veniret,dicebat:Illumina oculos meos, ne vnquàm obdormiam in mortẽ. Pſal.12.b
His igitur,talibusq́; adductus argumentis,conſtare iudicabam, in vniuerſum quidem vitio-
rum prauitatem ex eo naſci ſolere,quod vel nulla dei cognitio ſit:vel ea ſi ſit,peruerſa, ac pra
ua ſit.Separatim autem mutuam inter nos ipſos, multorũ diſſenſionem inde originẽ ducere, ἐγγίνεται
quòd noſmetipſos ĩdignos reddiderimus, qui à domino regeremur.Porro ad iſtiuſmodi vitæ
conſiderationem quandocunq; mecum ipſe ſtatui vt accederem,non ſanè metiri poterã ma-
gnitudinẽ iſtiuſmodi ſtupiditatis,vel amẽtię,vel furoris(vel quo alio hoc idoneo appellẽ vo-
cabulo,neſcio)adeo modũ omnẽ ſuperat prauitatis incredibilis magnitudo.Etenim ſi in bru- Simile à
tis etiã animãtibus conſenſionẽ nõ alio modo cõſeruari animaduertimus, q̃ ſi eæ regũ ſuorũ minori
b imperiis

imperiis obtēperēt:quid quæso dici de nobis debeat,quos & vehemēter adeo inter nos dissidere,& in diuinorū mandatorū interpretatione adeo esse constat discrepantes? An non hæc omnia censeamus,cum hoc tempore ab optimo deo nobis,docendi causa nos,corrigendiq; proposita sint,eadem fore vt in magno illo,ac formidabili nouissimi iudicij die ad ignominiam & condēnationem nobis obiiciantur si auersati fuerimus disciplinam? à quo & olim iam dictum est,& assidue etiam nunc dicitur:Cognouit bos possessorem suum,& asinus præsepe domini sui:Israël autem me non cognouit,& populus me non intellexit, & alia pleraq; in hanc sentētiam.Illud autem,quod dictū est ab Apostolo:Et si patitur vnum membrum, cōpatiuntur omnia membra:siue glorificatur vnum membrum,congaudent omnia mēbra.Et itē: Ne sint schismata in corpore, sed in id ipsum pro inuicē solicita sint mēbra, nimirū quæ ab vna, à qua inhabitantur,anima,moueantur,quamobrē ita tandem institutum est? Ego quidem ob eam causam opinor,vt huiusmodi disciplinæ ordo,ratioq; multo magis seruaretur in ecclesia dei,ad quam dicitur:Vos autem vnum corpus estis,& membra ex parte: cōtinēte videlicet & coaptante in ea alterum alteri ad cōcordiam,capite vno ac singulari,qui est Christus. Apud quos vero non concordia,non vinculum pacis,non in spiritu lenitas conseruatur: contraq;, dissidium,æmulatio,obtrectatioq; inueniuntur:hos Christi membra appellare, & ab eo dicere gubernari,magnæ enimuero audaciæ fuerit: contraq; simplicioris animi, non libere ac fidenter pronunciare,vigere ibi ac regnare sensum carnis, conuenienter dicto illi Apostoli,apud quem hæc præcisē sunt verba:Cui exhibetis vos seruos ad obediēdum, serui estis eius,cui obeditis. Atque huius ipsius spiritus proprietates idem percenset, quando ait: Cum enim sint inter vos zelus & contentio,& dissidia,nōne carnales estis? Qui idem manifestè docet,quàm earum rerū grauis exitus sit,& q̄ à veræ pietatis societate alienus,quando dicit Sapientiā carnis esse inimicam deo,legi enim dei nō esse subiectam,neque enim posse. Causa autem est ea, quod nemo,sicut asserit dominus,potest duobus dominis seruire. Hæc igitur cū ita sint, atq; vnigenitus ipse dei filius,ac deus noster Iesus Christus per quem omnia facta sunt,clamet,ac dicat,descendisse de cœlo se,non vt faciat voluntatem suam,sed voluntatem eius qui misit se patris:itemq; se à seipso nihil facere,& mandatum se accepisse quid dicat,& quid loquatur:similiterq; cum spiritus sanctus ille,qui magnifica,& admiranda dona illa distribuit, omniaq; in omnibus operatur,à semetipso nihil loquatur,sed quæcūque audierit, hæc loquatur:quī nō obsecro lōge magis necessarium est,vt vniuersa Ecclesia dei, solicita seruare vnitatem spiritᵒ in vinculo pacis,illud compleat quod scriptum est in Actis? videlicet,Quod multitudinis credentium erat cor vnum,& anima vna:quippe cum nemo esset scilicet, qui volūtati obsequeretur suæ,contraq; omnes communiter in spiritu sancto voluntatem quærerent vnius domini Iesu Christi,qui dixit:Descendit de cœlo,non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatē eius qui misit me patris,ad quem patrem loquens ait: Non pro his autem rogo tantum, sed & pro eis,qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt omnes vnum sint. His ego aliisq;, quas in præsentia omisi rationibus adductus lōge pluribus,cum vsque adeo manifestè, vt cui controuerti à nemine possit,necessariam in tota simul ecclesia dei eam, quæ è Christo est, in spiritu sancto concordiam esse duxissem,contraq; periculosam ac perniciosam rē esse in mutuo inter nos dissidio contumaciam siue inobedientiam aduersus deum (Qui enim aduersus filium contumax est,inquit,non videbit vitam, sed ira dei manet super eū) illud deinceps cōsequēs esse arbitratus sum,vt de peccatis peruestigarem,cuiusmodi essent ea, quæ à deo veniā possent impetrare, itēmque vicissim quot quis, & quibus admissis, contumaciæ iudicio obligaretur.Cùm igitur diuinarum literarum memoriam animo colligo, reperio tam in veteri, quàm in nouo Testamento, neque in numero, neque in magnitudine peccatorum, sed in vna tantummodo cuiuscunque tandem generis præcepti violatione contumeliam aduersus deum iudicari,à Deōque in omnes promiscue,qui dicto ipsius audientes non fuerint,supplicium constitutum. Atque in veteri quidem, quando horribile illud Achan exitium lego, aut historiam illius qui sabbato ligna collegerat: de quorum neutro, quod aut aliter in deum peccauerit, aut hominem quempiam vlla in re vel magna vel mediocri prorsus violauerit, nusquam reperitur.Atqui tamen alter ob vnam modo,eamq; primam lignorum collectionem,pœnas inexpiabiles luit,& ne spatij quidem tantum inuēnit,in quo posset pœnitere:siquidē dei iussu confestim à cūcto populo lapidibus obruitur:Alter autē,quòd nescio quid tantūmodo sublegerat eorū,quæ deo fuerāt dedicata, neq; tamen adhuc intra synagogā importata,neq; ab iis recepta,ad quos rerū huiusmodi receptio pertinebat,nō sibi modò,sed filiis etiam &

Esa.1.a
1.Cor.2.c
1.Cor.12.d
ὠκονομήθη aliâs, ὡκοδομήθη
διχοστασία καὶ ἔρις καὶ ζῆλος
Roma.6.c
1.Cor.3.a
Roma.8.b
Matt.6.a
Ioan.6.d
Ioan.12.g
Ioan.16.b
Acto.4.f
Ioan.6.d
Ioan.3.d
πρὸς θεὸν ἀπέθεσαν. ἀχαρ
Iosue.7.d

etiam & cōiugi exitio fuit, atque vnà cum ipso tabernaculo,vniuersis etiam propinquis suis. Iamq; in eo res erat,vt hæc peccati lues cūctum populum ignis instar populatura videretur: &,quod magis mirandum est,qui neq; peccati autorem sciret, & si scisset,nullo modo ei cōdonaturus fuisset,nisi quàmprimum ex ipsa virorum qui occiderant,calamitate,animaduersa dei indignatione,miserè se afflictare cœpissent,& nisi Iesus filius Naue vnà cum senioribus capite puluere conspersō sese in terram abiecisset.Quo facto, & eductis sortibus deprehensus sceleris autor,supplicium,quod diximus,luit.Sed dicet aliquis fortasse, merito de his quidem posse existimari fuisse eos aliis etiam sceleribus obstrictos, ac propterea factum esse vt in his postea deprehenderentur,sanctasq; literas de his solum mentionem fecisse, quæ grauiora essent,capitalioraq;.Verum vt valde confidens sit quisquis eiusmodi sit,vt ad sacras literas adiicere ipse,vel demere aliquid audeat,nunquid quæso Mariam hic etiam Moysis sororem accusabit? ac peccatis multis fuisse illam coopertam audebit dicere? cuius virtutes nullum arbitror fidelem esse qui non cognouerit.Hæc quòd semel modo secus nescio quid de Moyse locuta est,idq; ipsum vere(Mulierem enim,inquit,Aethiopissam accepit sibi) adeo vehementer deum aduersum se iritauit,vt ne ipse quidem suppliciter pro ea deprecans Moyses quominus multam peccato irrogatam sustineret,ipsi impetrare potuerit.Quoties igitur animo mecum Moysem ipsum intueor dei ministrum,magnum illum virum,cui talis à deo ac tantus fuerat honos delatᵒ,magnificaq; adeo summæ virtutis data testimonia,vt audire promeruerit illud, Noui te præter cæteros &,Inuenisti gratiam corā me:Hunc ipsum quoties cōsidero ad Aquā contradictionis,nullam aliam ob rem, nisi quòd tantummodo dixerat populo propter aquæ penuriam murmuranti, Num de petra hac aquam vobis poterimus eiicere? hac sola de causa confestim ei fuisse denunciatum,nō ingressurum illum in terram promissionis, quæ omniū, quæ Iudæis promissa fuerant,erat tunc caput.Quoties igitur orantē hunc video,& nihil exorantem, quotiesq; reputo mecum nihil ei prodesse potuisse præclara adeo multa quæ fecerat, facinora,vt veniam tam breui verbo impetraret, vere (vt est apud Apostolum) rigidam dei seueritatem video,vereq; illud dictum esse persuadeo mihi,Si iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebunt? Verum quid hæc ego commemoro? Quoties horrendam illam domini sententiam audio aduersus illum qui vnum modo,idq; ex ignorantia, mandatum trāsgressus est,profectò non reperio quomodo dignè satis ire illius magnitudinem extimescam. Scriptum est enim,Et anima quæ peccauerit per ignorantiam,feceritq; vnum ex his,quę domini lege prohibentur,& peccati rea intellexerit iniquitatem suam, afferet arietem immaculatum de gregibus precio argenti in delictum ad sacerdotem,iuxta mensuram, æstimationēq; peccati,qui orabit pro eo,quia nesciens fecerit,& dimittetur ei,quia per errorem deliquit coram domino.Quòd si de delictis iis quæ ex ignorantia committūtur, iudicium habetur adeò durum,& pro eorum expiatione necessarium est sacrificium, quod ex testimonio diuinarum literarum accepimus solitum fuisse Iob pro filiis suis offerre: quid obsecro de illis dicendum sit,qui scientes peccant? aut de iis qui peccantes istos silentio transmittunt, non coarguentes? Verum ne probabilibus modo nixi coniecturis, hanc à deo aduersus istiusmodi homines indignationem solere suscipi, probare velle videamur: necessario denuò afferenda in medium eiusdem scripturæ autoritas est(extra quam nihil est quod præterea nunc requiramus) atq; ex vnius historiæ commemoratione,huiusmodi ante oculos ponendum nobis iudiciū est.Porrò,inquit,filij Heli,filij Belial.Eo igitur quod in hos pater, cum essent tales, non se vehementem adhibuerit,eiusmodi aduersum eos clementissimi alioqui dei iracundiam concitauit, vt facta contra ab alienigenis impressione, illi ipsi eius filij vno & eodem die in prælio trucidati occubuerint,& populᵒ fuerit vniuersus debellatus, quàm plurimis ex eo internecione cōsumptis:eaq; in arcam sacrosancti testamēti dei secuta sint, quæ ante illam memoriam nemo vnquam audiuerat,vt quæ scilicet neq; ab Israëlitis,neque ab ipsis sacerdotibus omnibus passim, neque quouis tempore,sine sceleris piaculo cōtingi poterat, neque temere quouis in loco asseruabatur:hæc sceleratorum manibus sublata,identidem modo huc,modo illuc transmoueretur:& quæ in sacrosanctis antea solita erat locis reponi, ea in prophanis tunc simulachrorum delubris locaretur. Ex quo est coniecturam capere, quàm magnus in nomen dei risus, quantumq; ludibrium apud extraneas illas nationes consequeretur. Atq; ad hæc omnia scriptum legimus ipsum Heli miserabili admodum exitu vitam terminasse,cum sibi prius interminatum sciret fore omnino,vt illius posteritas ab sacerdotali dignitate submoueretur: cuius quidē prædictionis veritatē ipse postea eius euētus cōprobauit.Hæc tā multa populo eue-

Collatio
καταπαυσάμενος χοῦν
Nume.12.a
ἁμαρτίας ἐπιτίμιον
Exod.33.c
Num.21.b
θεοῦ ἀποστολῇ
Roma.11.c
1.Petri.4.d
ἐπ' ἀγνοίᾳ παραβεβηκότος
Leuit.5.d
ἀγνοῦσι
1.Reg.2.c
בליעל pro absq; iugo, exēplar habet, λοιμοὶ pestes, corruptelæ.
παρὰ τοῖς ἀλλοφύλοις

nere:ta-

nêre:tales propter filiorum ſcelus parenti calamitates accidêre. Neque enim quod ad ipſum G
nominatim pertineret,in vita vnquam ſua ipſe reprehenſus eſt:de quo quidem neque hoc di-
ci poteſt, quod eorum flagitia tacitus ſuſtinuerit, qui eos ſæpe admoneret, atque à peccatis
iſtiuſmodi dehortaretur,ſic dicens,Nolite filij mei,nolite, non eſt bona fama, quam ego au-
κατασκευάζων dio de vobis:Atque etiam magnitudinem ſceleris exaggerans, periculum ipſis formidabilius
proponit,cum ait,ſi peccauerit vir in virum,orabunt pro eo ad dominum: ſi autem in deum
1.Reg.2.e peccauerit,quis orabit pro eo?Veruntamen quoniam vt dixi,non eum quem par erat, aduer-
ſum ipſos animi zelum præ ſe tulit, ſecuta ea ſunt poſtea, quæ memorauimus. Atque huiuſ-
modi quidem ſunt plurima, quæ in veteri teſtamento aduerſus eos iudicia reperio, qui qua-
cunque in re dei dicto audientes non fuerint. Cum verò ad nouum deueni, quod eſt domi- H
ni noſtri Ieſu Chriſti, in eòque dominum ipſum animaduerto, cum ne ea quidem quæ ex
ignorantia peccata committuntur, libera à ſupplicio dimiſerit, illis tamen vehementius
Lucæ.12.f comminatum quæ à ſcientibus commiſſa de induſtria ſint, idq; illis in verbis, Ille autem ſer-
uus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit voluntatem e-
ius,vapulabit multis.Qui autem non cognouit,& fecerit digna plagis,vapulabit paucis:quo-
ties igitur ipſius vnigeniti filij dei huiuſcemodi ſententias conſidero,& ſanctorum eius apo-
τηλικαῦτα πάθη ſtolorum aduerſus peccantes indignationem contemplor, talêſque ac tantas iis, qui vel vna
in re qualicunque offenderint, oblatas calamitates aſpicio: ſine dubio animaduerſionis ſe-
ueritatem in hoc nihilo minorem, imò maiorem etiam quàm in veteri intelligo. Siquidem I
Luc.12.f cui multum datum eſt, multum quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus re-
petent ab eo. Animaduerte enim quæ beatus Paulus, ſimul & Chriſtianæ vocationis digni-
2.Cor.10.b tatem,& imminentem cuiuis peccato pœnam ſubindicans,dicat:Arma enim iuſtitiæ noſtræ,
inquit,non carnalia ſunt,ſed potentia deo,ad deſtructionem munitionum,conſilia deſtruen-
tes,& omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei, & in captiuitatem redigẽ-
tes omnem intellectum in obſequium Chriſti: non ſolum hoc autem, ſed & in promptu ha
bentes vlciſci omnem inobedientiam. Quo in loco poteſt qui ſingulorum verborum pon-
dera diligenter examinet, explicatius intelligere voluntatem diuinæ ſcripturæ: eam videli-
cet nequaquam permiſiſſe animum cuiuſque noſtrum erroribus falſarum opinionum, veluti K
in deuia quædam abductum,in peccati lubricum prolabi, quod videlicet exiſtimaret de pec-
catis eſſe quædam quidem,de quibus ſupplicium ſumeret deus, quædam vero, quæ impunita
dimitterentur:Sed quid ait illa?Conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe
aduerſus ſcientiam dei:quippe tanquam omne peccatum,propter contumeliam quę ex eo in
Neglectus diuini mandati per cõtumeliá, altitudo extollẽs ſe, dicitur Paulo. deum,negligendo illus mandato,redundet,altitudo appelletur extollens ſe aduerſus ſcientiã
dei,id quod etiam in libro Numerorum planius explicatur. Cum enim in eo enumeratis iam
deus peccatis,à quoque contra voluntatem eius admiſſis,ſacrificiisq; quę propter ea fieri vel-
let,deſcriptis,populo deinceps de voluntariis legẽ vellet ſançire,quam ille ſeruaret, in hunc
modum exorditur:Et anima quęcunque in manu ſuperbiam fecerit (Superbiæ manum appel L
Nume.15.b lans audaciam eorum,qui dedita opera peccant ſcientes,quod Apoſtolus altitudinem nomi
χεῖρα ὑπερηφανίας nat extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei.) Igitur anima, inquit, quæ in manu ſuperbiam fe-
cerit,ſiue indigena ſit ille,ſiue aduena,deum hic ad iracundiam prouocat, & exterminabitur
διεσκέδασεν anima illa de medio populi eius,eo quod verbum domini cõtempſerit,& præceptum eius ir-
ritum fecerit,contritione conteretur anima illa de medio populi eius,peccatum eius in ea.Il-
lud autem operæ precium eſt hoc in loco obſeruare,Quod niſi contritione contrita fuerit a-
nima illa,peccatum eius non in ea reſidet ſolum,ſed ad alios etiam permanat, qui ad id vin-
dicandum iuſtum animi ardorem nõ adhibuerint?ſicut ſcriptum eſt multis in locis, & ſæpe-
numero factitatum.Atq; vt ex his quæ ſunt leuiora,intelligamus quàm grauiter metuendum M
periculum ſit in his,quæ maioris ſunt ponderis, attendere operæ precium eſt indignatio illa
quanta ſit,qua eadẽ diuina ſcriptura aduerſus illos vtatur,qui ſacerdotis dicto,aut iudicis au-
dientes non fuerint. Qui autem,inquit,fecerit in manu ſuperbiam,nolens obedire ſacerdotis
imperio,qui eo tempore miniſtret domino deo tuo, vel iudici, qui fuerit in diebus illis, mo-
rietur homo ille,& auferes malum de medio Iſraël,cunctusq; populus audiens timebit, & nõ
agent amplius impiè.Ex quibus verbis facile eſt intelligere, quàm vehementer nos oporteat
ſolicitos eſſe,quantoq; opere exhorreſcere.Et in captiuitatem,inquit,redigẽtes omnem intel-
εἰς ὑπακοὴν lectum in obſequium Chriſti omnem intellectum,non hunc, aut illum. Et in promptu habẽ-
tes vlciſci,& hoc in loco etiam,non hanc,aut illam, ſed omnem inobedientiam. Sine dubio
pessima

A peſſima nos decepit conſuetudo:ſine dubio magnorum in nobis malorũ cauſa extitit peruer-
ſa hominũ traditio,quæ videlicet ex peccatis partim declinarit, partim nullo diſcrimine ad-
hibito ſuſceperit:& cum aliis vehementer ſe aſſimulet ſuccẽſere,veluti homicidio, adulterio,
& cæteris generis eiuſdem,alia ne ſimplici quidem increpatione digna iudicet,veluti iracun- κρίνουσα, alij, τιθεῖσα
diam,conuitium,temulentiam,auaritiam,& ſi qua ſunt his ſimilia, aduerſus quæ omnia alibi
etiam is,ex cuius ore Chriſtus loquebatur,Paulus ſententiam extulit,cum dixit,dignos morte Roma.1.d
eſſe,qui talia agunt.Vbi vero omnis altitudo deſtruitur, quæ ſe aduerſus dei ſcientiam extol-
lit,& omnis intellectus captiuus ducitur in obſequium Chriſti,& ſine vllo diſcrimine ſuppli-
B cium ſumitur de quauis inobedientia:ibi haud dubie nihil quod non deſtruatur,nihil non pu
nitum remittitur,nihil à Chriſti obedientia excluſum relinquitur,quandoquidem commune,
& maximum in quacunq; præcepti violatione ſcelus ineſſe Paulus declarauit,cum dixit, Qui μέγιστον ἀσέβημα
in lege gloriaris,per tranſgreſſionem legis deo contumeliam infligis? Sed nunquid hæc ver- Roma.2.d
ba fortaſſe tantummodo,ac nihil præterea in re?Quid,nõne qui apud Corinthios vxorem pa
tris habebat,cum hoc vno excepto,alterius criminis inſimularetur nullius, nõ ſolum ipſe tra
ditur Satanæ ad interitum carnis,quoaduſq; editis dignis pœnitentiæ fructibus, peccati labẽ
emendet,ſed ſimul eccleſiam itidem etiam vniuerſam, quòd facinus illud merita pœna per-
ſecuta non eſſet,ſecum in criminis ſocietatem adducit?Sic enim ſcriptum eſt,Quid vultis?in 1.Cor.4.d
C virgâne veniam ad vos?Et paulò inferius,Et vos inflati eſtis,& non magis luxiſtis, vt tolla-
tur de medio qui hoc opus fecit?Quid verò Ananias,cuius hiſtoriam ſcriptam in Actis legi-
mus?Quid,nunquid ille quoq; aliud feciſſe maleficium reperitur,præter id vnũ, propter quod
acerbe adeo multatus eſt?Vbi igitur apparet,grauem adeo pœnam fuiſſe illum commeritum?
Prædium ſuum vendiderat,precium attulerat,idq; ante Apoſtolorum pedes ſtatuerat:attamẽ νοσφισάμενος
quod partẽ de eo clam malicioſe cõpilaſſet,propterea eodẽ ipſo tempore vnà cũ vxore morte
afficitur,non dignus habitus qui de agenda ob admiſſum peccatum pœnitentia quicquam au
diret:non qui ſpatij ſaltẽ tantũ nanciſceretur,per quod vel leuiter animo indoleret & cõpun-
geretur nõ qui moram deniq; ad ſeipſum redeundi vllam inueniret. Quid porrò talis ille ac ὂν προθεσμίαν λαβὼν
D tanti iudicij apparitor,atq; adeo vehemens ſententiæ dei aduerſus peccati autorem miniſter
Petrus?ille inquam beatus,qui & cęteris antelatus diſcipulis fuit,cuiq; magnificẽtius quàm re- ἐγκώμιον B.Petri
liquis omnibus datum teſtimoniũ eſt,magiſq; quàm reliqui omnes beatus appellatus, cui cla
ues regni cœleſtis commiſſæ:is cum ei dicitur à domino,Niſi lauero te, nõ habebis partẽ me- Ioan.13.a
cum:quod non obſecro vel duriſſimum cor metu horroreq; iudiciorum dei cogat cõtremi- λιθίνην καρδίαν
ſcere?præſertim qui nullius flagitij,nulliúſve contumacię ſignificationem vllam dediſſet,cõ-
traq; potius,qui eximio dominum ſuum honore affeciſſet,& egregiè,vt ſeruũ ac diſcipulũ fa-
cere par erat,eſſet reueritus. Cum enim ſuum pariter atq; omnium deum ac regem & domi-
num & magiſtrum,& ſalutis autorem,eum denique, qui omnia eſſet ſimul, in ſeruili habitu
E linteo ſe præcinxiſſe, & pedes ſibi lauare velle animaduertiſſet, confeſtim, veluti qui indi-
gnitatem ſuam ſecum ipſe reputans agnouiſſet, venientiſque ad ſe eximiæ eſſet dignitatis ful
gore perculſus, in clamorem prorupit his verbis: domine tu mihi lauas pedes? Et item, Nõ
lauabis mihi pedes in æternum: Hac de cauſa vehemens adeo ei comminatio illa intendi-
tur. Quod niſi rurſum cognita domini verborum veritate,obedientiæ abiectionem quàm ce
lerrime parendi mox promptitudine emendaſſet, nihil omnino vllum illi ex tot ſuperioris
temporis ipſius rectè factis,nulla ex mirificis illis, quibus à deo laudibus fuerat ornatus, non
dona, non promiſſa vlla, non denique ipſius dei ac patris talis ac tanta erga filium charita-
tis, ſtudiiq; delata cognitio quicquam potuiſſent afferre, quo pœnam quam ea re quod dei
F imperio fuerat aduerſatus,in præſentia commeritus erat, mitigaſſet. Verumenim ſi omnia παραμυθήσασθαι
ſingulatim velim recenſere, quæ in veteri, nouóque Teſtamento exempla in hoc genere re-
periuntur, narrantem fortaſſe me tempus deficiet. Iam vero quoties ad ipſa domini noſtri
Ieſu Chriſti, quæ in Euangelio ſunt, verba deuenio, & ipſius illius qui iudicaturus eſt vi-
uos & mortuos, dicta conſidero, quibus maior à fidelibus hominibus tribui oportere auto-
ritas videtur, quàm alij cuiuis hiſtoriæ, aut certiſſimæ, quæ afferri poſſet veritati, haud du-
bie magnam quandam in ipſis,omnibus in rebus parendi deo neceſſitatem, vt ita dicam, a-
nimaduerto, neque vllum prorſus iis, qui quoquo modo ſecus faciant, ac non pœnitentiam
poſtea agãt,venię locũ relinqui,niſi ſiquid aliud fortaſſe aduerſus apertas adeo claráſq; ſentẽ-
tias audẽdum ſit,aut vel ipſa etiã tacita cogitatione cõminiſcendũ. Cœlũ,inquit, & terra trã- Matt.24.e
ſibunt, verba autem mea non præteribunt. Nullum eſt hoc in loco diſcrimen, nulla diſtin-
 ctio,ni-

ctio,nihil vſquam reliquum factum eſt omnino,quin fuerit comprehenſum. Non dixit hæc G
aut illa,ſed verba mea,omnia ſimul videlicet non præteribunt. Siquidem ſcriptum eſt,Fidelis
dominus in omnibus verbis ſuis, in omnibus ſcilicet,quęcunque vel vetat,vel iubet,vel pro-
Pſal.144.c mittit,vel minatur,idq; ſiue facta ſint,quæ vetita,ſiue omiſſa quæ iuſſa. Nam quòd bonorum
operum omiſſio,nihilominus æque ac malorum perpetratio puniatur, ſatis magno eſſe argu
mento poterat quo animæ perſuaderetur, quæ non vſquequaque infidelitatis morbo labora-
ret,iudicium illud,quod ſupra memorauim⁹ de Petro:qui Petrus cum eorum nihil de iis quæ
vetita eſſent, feciſſet,aut præceptum huiuſmodi vllum prætermiſiſſet, vnde eius, à quo id eſ-
ſet omiſſum vel ſocordia vel faſtidium argui poſſet,quiq; tantum honoris ac reuerentiæ cau-
ſa miniſterium illud,honorémque ne ſibi à domino adhiberetur, recuſaſſet, eiuſmodi com- H
minationem audiuit,cuius euentum nullo modo euitaſſet,niſi vt ſupradictum eſt, correctio-
nis celeritate,ac vehementi ad parendum ſtudio,excitatæ iam aduerſum ſe iracundiæ occur-
riſſet. Verum enim quoniam, quæ illius clementia, & mirabilis quædam facilitas eſt quando
illi viſum eſt nobiſcum indulgenter agere,eadem ſæpe,atque in multorum perſonis exempla
proponere nobis non ceſſat, quò aſſidua eorum veluti inculcatione animus noſter veluti à
ψυχὴ μο- grauiſſimo torpore quodam poſſit excitari, diuturnumq; contra legem agendi morem abo-
χλευθεῖσα καὶ καταγελασθεῖσα lere,eorum tantummodo in præſentia facienda mentio eſt, qui in magno illo ac formidinis
Ioan.5.e plenißimo nouiſſimi iudicij die ad læuam domini noſtri Ieſu Chriſti ſtaturi ſunt: quibus di-
1.Cor.4.a I
Matth.25.d ecturus eſt is,cui omnis iudicij poteſtas data fuerat à patre, qui venturus eſt, vt abſcõdita te-
nebrarum illuminet,& cõſilia cordium in apertum proferat,diſcedite à me maledicti in ignẽ
æternum,paratum diabolo,& angelis eius. Et cauſam cur ita ab ſe diſcedere illos iubeat, ſub-
iicit,non quod aut quenquam interfeciſtis,inquit,aut fornicati eſtis, aut mẽdacium dixiſtis,
aut vllam cuiquam iniuriam intuliſtis,aliúdve quicquam licet exiguũ admodum feciſtis co-
rum,quæ ne faceretis,vobis fuerat interdictum. Sed quid? Quòd bona opera facere neglexi-
ſtis. Eſuriui enim,& non dediſtis mihi manducare. Sitiui,& non dediſtis mihi bibere. Hoſpes
eram,& non collegiſtis me. Nudus,& non cooperuiſtis me. Debilis & in carcere, & non vi-
1.Timo.2.b ſitaſtis me. Hæc atque id gen⁹ alia,cum dei virtute qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad
Pſal.33.b agnitionem veritatis peruenire,docetq; omnem hominem ſcientiam, in ſanctis literis ani- K
maduerterim,& ſumme horribile huiuſmodi diſcordãtis inter ſe, & in præceptis domini no
ſtri Ieſu Chriſti interpretandis diſcrepantis multitudinis periculũ perſpexerim, & quàm for-
midabile illud magnæ adeo peruerſitatis iudicium ſit,ex pleriſque exemplis collegerim, neq;
minus quicquid aduerſus dei iudicium quodcũque geratur,æque intellexerim vindicari: de-
nique cum terribile iudicium illud cognouerim latum contra eos, qui cum peccatum ipſi nul
lum admiſiſſent,tamen quòd non acres ſe contra eos qui peccauerant, vindices præbuiſſent,
parem cum illis indignationem ſubiere,& quod magis mirandũ videtur, qui ſæpe ne admiſſi
quidem flagitij eſſent conſcij ipſi:neceſſario à me fieri duxi oportere,vt,licet minus iam ido-
neo tempore(elapſa ferè opportuna occaſione, quòd ad hanc vſque diem in aſſidua illorum L
eſſem expectatione qui idem mecum defendendæ verę pietatis certamen ſuſcepere,neq; mei-
met vnius tantum viribus conſiderem)at non certe fortaſſe alieno tempore,etiam nunc,ſal-
ἀγωνιζομένοις ἀγῶνα εὐσεβείας tem commonendi cauſa eos qui in pietatis curriculo decertarẽt, de diuinis literis ea ſelegiſ-
ἐποπτεύσαντες ſem & quibus deus offenderetur, & quibus item propitius haberetur, eaq; quantum mihi per
vires liceret ex cõmunibus votis exponerẽ,quò videlicet beneficio domini noſtri Ieſu Chri-
ſti,& doctrina ſpiritus ſancti,confeſtim abraſa penitus voluntatum noſtrarum cõſuetudine,
& humanarum traditionũ obſeruatione,& euangelij immortalis dei domini noſtri Ieſu Chri
ſti itinere inito, vitaq; inſtantis huius temporis ex eius voluntate tranſacta,partim vetitis re
Eph.5.b bus maiorem in modum declinandis,partim iuſſis attentiore cura exequẽdis, idonei habea- M
mur qui in futuro ſeculo æternitatis iram fugiamus venturam in filios contumaciæ*,talesq;
*aliâs,diffidentiæ exiſtamus,qui ſempiternam vitam,& cœleſte regnum merito adipiſcamur, quod à domino
Pſal.102.d noſtro Ieſu Chriſto promiſſum eſt iis qui ſeruant teſtamentum eius, & memores ſunt man-
Gal.5.a b datorum eius ad faciendum ea. Memoria tenens præterea dixiſſe apoſtolum,quod in Chriſto
Ieſu neque circunciſio aliquid valet,neque præputium,ſed fides quę per charitatem operatur:
conſequens ſimul ac neceſſarium exiſtimaui,vt expoſita prius ſana fide,pietatiq; conſentaneo
εὐσεβῆ δόξαν de patre & filio,& ſpiritu ſancto dogmate,deinceps de Moribus librum ſubtexerem.

Eiuſdem

A

EIVSDEM DE VERA AC *pia fide.*

QVum per diuinæ bonitatis gratiã,mihi innotuiſſet veſtræ pietatis iuſſio digna prorſus ea quæ in Chriſto eſt,erga deum charitate: quibus quidem iuſſionis veſtræ literis reuerenter petiiſtis,meum vt ipſe de vera ac pia fide teſtimonium literis cõſignarem & ad vos tranſmitterem. Sanè ipſo initio, vt qui exiguitatis ac tenuitatis virium mearum facile mihi eſſem conſcius, timidè cœpi quomodo reſponderem, dubitare. Simulac verò venit mihi in mentem verborum Apoſtoli illorum, Supportantes inuicem in Ephe.4.d
B charitate,& item illorum alio in loco,Corde enim creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſ- Roma.10.e
ſio fit ad ſalutem:nequaquam rem me periculo vacuam facturum putaui, ſi & vobis in eo nõ
paruiſſem quod iuberetis, & ſalutarem tacitus confeſſionem præteriiſſem, fiduciam habens 2.Cor.3.b
per Chriſtum ad deum, ſicut ſcriptum eſt. Non quod ſufficientes ſimus à nobis cogitare ali-
quid quaſi ex nobis,ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt,qui tunc quidem illos,nunc vero nos et-
iam (& hoc ipſum cauſa veſtra) idoneos fecit qui eſſemus miniſtri noui Teſtamenti, non li- 1.Cor.4.a
teræ,ſed ſpiritus. Porro fidelis miniſtri hoc eſſe proprium, ſine dubio ſcitis vos quoque: ni-
mirum vt quæ à benigno domino in conſeruos ſuos diſtribuenda acceperit, hæc ipſis inte-
gra,& nullius rei alterius admiſtione adulterata cuſtodiat. Quocirca ego quoque,quæ ex di- ἀνοθεύτως καὶ ἀκαταπαλεύτως
C uinis literis accepi,hæc quemadmodum dei voluntas eſt,ad communem vtilitatem expone-
re vobis teneor neceſſariò. Etenim ſi ipſe dominus, in quo pater ſibi bene complacuit, om- Col.2.a
nêsque ſapientiæ ac ſcientiæ abſconditi theſauri ſunt, quique à patre poteſtatem omnem, &
omne iudicium accepit,de ſeipſo ac patre loquens, Mandatum dedit mihi, inquit, quid di-
cam,& quid loquar,itemq;,Quæ ergo ego loquor, quemadmodum dixit mihi pater, ſic lo- Ioan.5.d
quor, denique ſi ſpiritus ſanctus à ſeipſo non loquitur quicquam, ſed quæcunque audierit ab
ipſo, hæc loquitur: quî non tandem veriſimile eſt, pietati nos magis ſatisfacturos, pericu- Ioan.16.b
lóque noſtro magis conſulturos,ſi hoc ita ſenſerimus, itáque fecerimus in nomine domini
noſtri Ieſu Chriſti? Atque quandiu quidem aduerſus conſurgentes variis temporibus varias
D hæreticorum factiones pugnandum fuit: eorum à quibus in certamen prouocabar, in dicẽ- Att.quàm ſãna fide nitens Baſil.
do ſtyli veſtigiis inſiſtens,conſequens eſſe arbitrabar,vt ei impietatis peſti,quam diabolus ſe- obuiã ierit temporis ſtiſ
minaret, eiuſdemmodi oppoſitis ipſi vocabulis obuiam irem, & maledicta quæ in deum in- hæreticis.
de naſcerentur, reprimerem, vel etiam penitus refutarem: & aliis aliâs, prout videlicet hæ ἀντιτύποις φωναῖς ſiue ἀντιθέσεις
reſcos morbo laborantium vtilitas neceſſario videbatur poſtulare: atque his ſæpenumero
eiuſmodi, quæ licet in ſacroſancta ſcriptura nuſquam reperirentur, à pio tamen & ſanctis
literis conſentaneo ſenſu neutiquam abhorrerent, neque (id quod frequenter etiam Apo-
ſtolus fecit) Græcorum verbis, ſi ea in rem meam eſſe animaduerterem, abſtinerem. Hoc
autem tempore communi omnium veſtrũ propoſito, ſimul ac meo arbitratus ſum con-
uenire,ſi impoſitum mihi à veſtra, quæ eſt in Chriſto charitate negocium cum ea, quæ ſanæ
E fidei congrueret, ſimplicitate conficerem, eáque dicerem, quæ à ſanctis literis accepiſſem: Fidei finitio.
etſi in his quidem & nominibus & verbis vſurpandis parcus eſſem, quæ vt voce ipſa cum di
uinis literis non conuenirent, eundem tamen, qui in ea haberetur,ſenſum tenerent. Quæ ve-
rò eius generis eſſent vt præter vocis nouitatem, ſenſum etiam nobis nouum atque inuſita-
tum afferrent, & apud ſanctos viros nuſquam in vſu fuiſſe reperirentur, hæc omnia veluti
peregrina,atque à pia fide penitus aliena repudiarem atque aueſarer. Eſt igitur fides,eorum Fidei finitio.
quæ dicta ſunt aſſentiens approbatio ſine vlla hæſitatione,cum ſumma animi perſuaſione de
eorum veritate, quæ dei munere ſunt prædicata:quam fidem Abraham perhibetur habuiſſe, Roma.4.e
quippe de quo teſtatum ſit,Ipſum neutiquam incredulitate hæſitaſſe, ſed confirmatum fuiſſe
F in fide,dantem gloriam deo,& certiſſime perſuaſum quòd quæcunque promiſerat deus, po- Pſal.144.c
tens erat & facere. Quòd ſi fidelis eſt dominus in omnibus verbis ſuis, fidelia etiam omnia
mandata eius,confirmata in ſeculum ſeculi,facta in veritate & æquitate: haud dubiè mani- Pſal.110.b
feſtiſſimum hoc infidelitatis argumentum fuerit, & ſignum ſuperbiæ certiſſimum,ſiquis co- ὑπερηφανίας κατηγορία
rum,quæ ſcripta ſunt, aliquid velit reiicere, aut eorum quæ non ſcripta, introducere, cum
dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerit, Oues meæ vocem meam audiunt, & paulò antè idẽ Ioan.10.c
diximſſet, Alienum autem non ſequentur, ſed fugient ab eo, quia non nouerunt vocem alie- ἐν ὑποδείγματι ἀνθρωπίνῳ.
norum. Apoſtolúsque ſumpto ex hominibus exemplo vehementiſſime interdicat, ne quid Gal.3.e
eorum, quæ in diuinis literis habeantur,dematur,aut quod abſit, addatur. Sic enim eſt apud
illum, Tamen hominis confirmatũ teſtamentũ nemo ſpernit aut ſuperordinat. Quãobrẽ nos

quoque cum antehac ſemper illud in animo ratum habuerimus , vt omnem à Dominica do- G
ctrina alienam & vocem & ſententiam fugeremus:tum verò hoc ipſo tempore (vt ſupra di-
ximus)hoc à nobis ſeruari arbitror oportere,cum id nobis,ſimul vobiſq; tractandum propo-
ſitum ſit longè diuerſum ab argumentis illis,à quibus alio modo aliâs,vel ad ſcribendum ali-
quid,vel ad dicendum inducebamur . Quoniam videlicet eo tempore de hæreſi confutanda,
euertendoq; Diaboli artificio ſtudioſe agebatur: nunc autem ſimplex fidei confeſſio explana-
tioq; propoſita eſt:quò fit,vt cum tractatio nunc diſſimilis ſit,diſſimilis etiam eſſe debeat ſty-
[Stylum ſibi variādū cōfirmat eleganti τῇ ὁμοιώσει] lus . Quemadmodum enim non eadem inſtrumenta in manus ſumat & qui prælium eſt ini-
turus,& qui colere agrum velit,alia ſiquidem ſupellex inſtrumentorum iis congruit,qui in pa
cis quiete res ſibi ad victum neceſſarias parant:alij armorum apparatus iis qui in bello ſe ad- H
uerſum hoſtiles copias inſtruunt Similiter quoque,nequaquam eodem dicēdi genere vtatur,
& qui in ſana doctrina cohortetur,& qui in diſputatione ſibi repugnantes redarguat . Siqui-
dem aliud eſt genus dicendi,quo vtimur in refellendo:aliud, quo in cohortando . Itemq; alia
eorum ſimplicitas qui in pace veram pietatem prædicant & confitentur:alij illorum ſudores,
[1.Timo.6.d] qui aduerſus oppoſitiones falſi nominis ſcientiæ fortiter dimicant.Quamobrem nos quoque
[Pſal.111.a] ſic diſponentes ſermones noſtros in iudicio,vbiq; ſiue defendenda , ſiue tradenda ſimpliciter
fides fuerit,operam dabimus vt ad ſubiectā materiā ſtylū accōmodemus : modo videlicet iis
qui diabolico aſtu illam conentur euertere, maiore cum acrimonia & contentione refutan-
dis,modo iis qui in ea ædificari voluerint,ſimplicius, & ad illorū intelligentiā accōmodatius I
[Col.4.b] ipſam fidē exponendo:nihilq; aliud faciendo,quàm quod dictum eſt ab Apoſtolo: vt ſciamus
ſcilicet quomodo nos oporteat vnicuiq; reſpondere. Sed antequam ad ipſam fidei confeſ-
ſionē veniamus,illud profuerit indicaſſe,dei maieſtatē & gloriam,talis cum ſit vt eam neque
oratio vlla pro dignitate circūſcribere poſſit,neq; mens comprehendere, vnico verbo ſentē-
tiáve neq; declarari potuiſſe,neque intelligi,ſed pluribus,quæ in ſermonis noſtri vſu trita eſ-
ſent:ſanctas literas vix iis etiam,qui puro eſſent corde , tanquam per ſpeculum obſcurè ſigni-
ficaſſe.Nam illud facie ad faciem,& ab omni parte cumulata ac perfecta cognitio,ea in futu-
ro ſeculo promiſſa idoneis ſunt.Quandiu verò in hac vita ſumus,licet Petrus ſit aliquis,licet
Paulus,cernit verè ille quidem,quæ cernit,neq; per errorem decipitur, neq; animo imagines K
[πιστοῦται τοιούτῳ τινι τρόπῳ] falſas concipit:per ſpeculū tamen cernit,& per ænigma: & quod ex parte eſt, in hac vita cum
gratiarū actione ſuſcipiens,quod perfectum eſt,in futura ſe accepturum incredibili lętitia cir
cūfuſum confidit.Quod ita eſſe apoſtolus etiam Paulus confirmat, qui tali quadā ſimilitudi-
[1.Cor.13.b] ne id quod diximus,comprobat,quando dicit,Quēadmodum cum eſſem paruulus , & prima
rudimenta doctrinæ dei tum primulū inciperem deguſtare,loquebar vt paruulus,cogitabam
[ἐπείγομαι φθάσαι] vt paruulus.Poſtq̃ autem factus ſum vir,& ad menſuram ætatis plenitudinis Chriſti perueni -
re feſtino,euacuaui quæ erant paruuli,& adeò magnos in cognitione rerū diuinarū progreſ-
ſus feci,ac profectū meliorē vt cognitio quidē illa, quā prius habebam dū in Iudaici adhuc ri
tus cultu verſarer,motionibus illis aſſimilis videretur,quibus imbecilla pueruli mens cieri ſo
[Collatio] let.Cōtrà verò ſcientia illa per Euangeliū acquiſita, eiuſmodi quæ viro iam planè vſquequaq; L
ætate perfecta conueniat:Similiter quoq; quæ in hac vita videtur à nobis in cognitione habe-
ri perfectio,ea ſi cum ſcientia illa ſit collata quæ in conſequenti ſeculo reuelanda idoneis eſt:
[βραχύ τι καὶ ἀμυδρότερον] exiguū neſcio quid eſt,& adeo obſcurum,vt ab ea claritate quæ in futura vita expectatur , lō-
gius abſit,quàm abeſt ab eo,facie ad faciē,illud,videre per ſpeculum & in ænigmate.Atq; etiā
hoc ita eſſe confirmant diſcipuli domini,qui cum Petro & Ioāne fuere.Nā quòd dum hîc in-
ter homines viuerent quotidie magis ac magis proficerent, maioreſq; in dies proceſſus face
rent:nihilominus etiam ipſi incredibilem eſſe magnitudinē eius ſciētiæ probant, quæ in ſem-
piterna illa vita tradenda ſeruatur.Qui quidem poſt illud , quòd idonei viſi fuerant qui à do-
mino eligerentur,qui vnà cum eo vitam agerent,qui eius apoſtoli eſſent,qui promererentur M
[Matt.13.b] accipere donorum ſpiritus diſtributionē , poſtquàm etiam audierunt, Vobis datum eſt noſſe
myſteria regni cœlorū:poſt eiuſmodi ſcientiā,poſt aperta ipſis, quæ reliquis erant operta & ar
[Ioan.16.c] cana:tamē lōgo tandē tēpore poſt, aduentāte iā paſſione,verba audiunt illa, Adhuc multa ha
beo vobis dicere,ſed nō poteſtis portare modo. Ex his igit̃ atq; huius generis aliis colligimus
infinitū quiddā eſſe , quod de rerū diuinarū cognitione diuinæ literæ ſentiant : neq; vllo mo-
do vires humanas,quandiu hic in terris vitā ducimus,earū arcana penit⁹ poſſe cōprehendere
cum maioribus in dies ſingulos progreſſibus faciēdis aliquid noui aſſidue ſemp acquirat:neq;
ſit quiſquā qui ad ſummū illud,prius queat peruenire,q̃ venerit quod perfectum eſt, quo ſanè
tempore

A tempore euacuabitur quod ex parte eſt.Quocirca cum ad omnes ſimul de deo notiones expli
candas omnemq; pariter depromendam gloriam,nō vnicum nomen ſufficiat, at neque ſin-
gula: ſi cum integra ipſorum ſignificatione ſeruentur,ſine periculo aſſumantur.Siquidem vt
dixerit aliquis,deus,non protinus tamen eum patrem eſſe declarauit : porrò huic ipſi voca-
bulo,pater,abeſt ea ſignificatio , quòd ſit creator . Rurſus in iam dictis deſiderantur bonitas,
ſapientia,potentia & quæ de deo in ſanctis literis reliqua pronunciantur. Itemq; vocabulum
patris,ſi cum integra eius ſignificatione,ſicut apud nos eſt in vſu,accipiamus in deo,impiè fa
cimus,quandoquidem vnà cum eo neceſſariò ſimul & affectio , & defluxio ſeminis genitiui,
B & ignorantia , & infirmitas,& talia quæcunque,ipſo nomine euulgantur.Quod idem vſu ve
nit etiam in creatoris vocabulo. noſtro enim loquendi vſu notio huius nominis,tempus, ma
teriam,inſtrumenta,adiumenta requirit: à quibus omnibus vacua penitus ſit oportet ea, quæ [σκευῶν al: ὀργάνων.]
pia de deo habenda intelligentia eſt: eatenus id tamen,quoad præſtare humana facultas po-
teſt.Nam rem ipſam planè,vti ſuapte natura eſt,& ſi omnes omnium mentes vnà ad inueſti-
gandum coirent,itemq; ad enunciandum linguæ concurrerent,tamen qui aſſequi poſſet,exi-
ſteret nemo . Hunc ſanè ſcripturæ eſſe ſenſum luculenter ſapientiſſimus declarat Salomon,
dicens: Dixi,ſapiens efficiar,& ipſa longius receſſit à me,multò magis,quàm erat . Non qui- [Eccle.7.c]
dem quòd re vera illa fugeret,ſed quòd ij maximè intelligunt, quàm ea omnem cuiuſuis ad
C ipſam comprehendendam captum exuperet , qui dei beneficio ampliorem ipſi quàm cæteri
cognitionem ſunt conſecuti.Sed hæc cùm ita ſint,pluribus diuinæ literæ neceſſariò & nomi- [αἰνιγματώδη παράστασιν.]
nibus vtuntur & verbis ad exiguam quandam , atque hanc ipſam obſcuram diuinæ notionis
expreſſionem.Nobis verò ad omnia colligenda,quę vbique in ſacris ſcripturis reperiantur de
patre,& filio,& ſpiritu ſancto,neq; facultas fuit neque ocium,idq; ea re, quòd vos nimio plus
me vrgeretis.Verū ſatis factum iri per hæc conſcientiæ veſtræ opinamur , ſi de omnibus pau
ca quædam in medium protulerimus : tum ad noſtræ ex ſcripturis ſententiæ explicationem,
tum ad veſtram ipſorum & eorum qui inter vos id expetunt,nulli controuertendam perſua-
ſionem ac indubitatam ſatisfactionem .Vt enim vocabula multa vnicam modò tuendę pie-
D tatis ſententiam enunciant,ſic ex paucis quoque,is,qui modo iniquus interpres non ſit, faci-
limè pietatem,quæ inſit omnibus ſcripturæ locis poterit,ſi volet,agnoſcere. Credimus igi-
tur & confitemur vnum ſolum,& verum,& bonum deum,& patrem omnipotentem,ex quo
omnia,deum patrem domini & dei noſtri Ieſu Chriſti: Et vnicum,vnigenitumq; eius filium
dominum & deum noſtrum Ieſum Chriſtum,ſolum,verum:per quem omnia facta ſunt,vi-
ſibiliaq; atque inuiſibilia,& in quo omnia conſtant: quiq; in principio erat apud deum,& de⁹
erat, & poſt hæc ſecundum ſcripturas in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.
Qui cum in forma dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo , ſed ſemetipſum
exinaniuit:& per natiuitatē ex virgine, formā ſerui cùm accepiſſet,& habitu inuentus eſſet vt
E homo,omnia,quæ in ipſum,& de ipſo ſcripta fuerant,compleuit, ſecundum mandatum pa-
tris factus obediens vſque ad mortem,mortem autem crucis . Et poſtquàm tertia die reſur- [1.Cor.15.a]
rexiſſet à mortuis ſecundum ſcripturas,viſus eſt à ſanctis diſcipulis ſuis,& reliquis, ſicut ſcri
ptum eſt.Et aſcendit in cœlum,& ſedet ad dexteram patris,vnde venturus eſt in conſumma-
tione ſeculi huius ad excitandos omnes , & reddendum vnicuique iuxta opus illius : quando
iuſti quidem aſſumentur ad vitam æternam,peccatores verò ſempiterno addicentur ſuppli-
cio,vbi vermis eorum non moritur & ignis non extinguitur . Credimus item vnum ſolum
ſpiritum ſanctum paracletum,in quo obſignati ſumus in diem redemptionis,Spiritum veri-
tatis,ſpiritum adoptiōis,in quo clamamus,Abbà Pater,qui diuidit & efficaciter operatur do-
F na,quæ à deo dantur,ſingulis prout vult ad vtilitatem ſpiritum inquàm, qui quæcunq; audi-
uerit à filio,docentem & commonentem omnia,bonum,deducentem in omnem veritatem,
& confirmantem omnes credentes ad cognitionem veram , & exactam , & cultum dei pi-
um,& adorationem ſpiritalem,& veram confeſſionem dei patris , vnigenitiq; eius filij, do-
miniq; ac dei noſtri Ieſu Chriſti,& ſuiipſius.Quę tria nomina ſeorſum ſingula ſuam peculia-
rem quandam proprietatem apertè ſignificant,quæ piè conſiderari in ipſis poteſt: atque in pa
tre quidem proprietas patris,in filio vero proprietas filij,in ſpiritu ſancto poſtremò,ſua quę-
dam à duobus diuerſa proprietas,cum neque ſpiritus ſanctus à ſeipſo loquatur, neque filius à
ſemetipſo faciat quicquam:ac pater quidem filium mittat,filius vero ſpiritum ſanctum . Sic
ſentimus,& ſic baptizamus in trinitatem conſubſtantialem , idq; ex præcepto ipſius domini [εἰς τριάδα ὁμοούσιον.]
noſtri Ieſu Chriſti,qui dixit,Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris, [Matth.28.]
& filij,

& filij,& ſpiritus ſancti,docentes eos ſeruare omnia,quæcũque mandaui vobis. Quæ ſeruan- G
Ioan.15.b tes,& charitatem erga illum habere nos demonſtramus,& digni efficimur,qui in ea manea-
mus,ſicut ſcriptum eſt.Contrà negligentes eam ſeruare,ab ea diſiuncti,aut aliter affecti con-
Ioan.14.c uincimur.Qui enim non diligit me,inquit dominus,ſermones meos non ſeruat. Et itẽ, Qui
Ibidem. habet mandata mea,& cuſtodit ea,ille eſt qui diligit me.Porrò vehemẽter demiror, quid ita
Lucæ.10.c τὰ δαιμόνια cum dominus noſter Ieſus Chriſtus dicat, Nolite gaudere quòd dæmonia ſubiiciũtur vobis,
Ioan.13.d gaudete autem quòd nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. Et item alibi, In hoc cognoſcent,
quòd diſcipuli mei eſtis,ſi charitatem habueritis inter vos.Ex quibus verbis nactus occaſionẽ
1.Cor.13.a Apoſtolus,docens quàm neceſſaria omnibus in rebus charitas ſit,palàm teſtificatur his ver-
bis,Si linguis hominum loquar & angelorum,charitatem autem non habeam,factus ſum ve H
lut æs ſonans,aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria om-
nia,& omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem,ita vt montes transferam,charitatem
autem non habuero,nihil ſum.Et paulò pòſt,Siue autẽ prophetiæ,euacuabuntur: ſiue linguæ,
ceſſabunt: ſiue ſcientia,deſtruetur: quibus verbis continuò adiungit,Nunc autẽ manent ſpes,
Att.quidma fides,charitas, tria hæc: maxima autem horũ eſt charitas.Hæc,inquam,& conſimilis formæ
ximopere per multa cum adeo affirmatè à domino primum,deinde ab Apoſtolo dicta,ac definita ſint,
demiretur vehementer demiror,qua ratione inducti homines ſtudium adeo magnũ in res fluxas ac fra-
Basilius giles conferant,& his tantopere inhient: in eas verò quę ſtabiles ſunt,& ad ſempiternũ tem-
πίστιν pro pus permanent,maximeq; in eam,quæ ex omnibus maior eſt,charitatem,& Chriſtiani homi I
quo alij, γνῶσιν. nis peculiare eſt quaſi quoddam inſigne,non modo ipſi ſtudium nullum adhibeant,ſed ſiquis
Luc.11.g ſit qui adhibeat,ei aduerſentur,& contrà pugnantes,illud efficiant quod dictum eſt, Quòd
neque ipſi introëunt,& alios prohibent intrare.Quod cum ita ſit,magnopere hortor & ora-
tos velim vos fratres chariſſimi,vt miſſa iſtiuſmodi curioſa inueſtigatione,flagitioſaq; ver-
borum contentione,his contenti ſimus,quæ à ſanctis viris, atque ab ipſo adeò domino no-
ſtro Ieſu Chriſto dicta ſunt: eaq; ſentiamus, quæ reſpondeant cœleſti vocationi: & vitam a-
gamus Chriſti Euangelio conuenientem,ſempiternam vitam, & cœleſte regnum ſperantes,
μακαρίου θεοῦ. paratum omnibus ſeruantibus mandata dei & patris, quæ ſunt ſecundum Euangelium beati
dei Ieſu Chriſti domini noſtri,in ſpiritu ſancto & veritate.Hæc ſunt quæ à veſtra pietate ad- K
monitus neceſſario mihi duxi facienda,vt ad vos in poſtremis perſcriberem,ſenſumq; animi
ſuper his rebus mei vobis,& per vos fratribus iis,qui in Chriſto ſunt,explicarem, vtq; & ve-
ſtris & illorum animis omni ex parte ſatisfieret,in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti: quò
omnis prorſus omnibus de fide noſtra dubitatio tolleretur (orta fortaſſe propter diuerſam
rationem eorum,quæ aliàs alio modo expoſita à nobis ſunt, quæ res eò nimirum vſu venit,
quòd neceſſario aſſidue cogebamur aduerſus propoſita nobis à pietatis veræ impugnatorib⁹
argumenta,vt quæque ab ipſis in medium afferebantur,depugnare)neque cuiquam eſſet cau-
ſa,cur fluctuaret: ſummè contrà adnitentibus illis qui quæ aliena ſunt, nobis attribuunt, aut
ſæpenumero etiam,quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuam auferant,deprauatæ ſuæ ip- L
ſorum mentis flagitioſa commenta falſo nobis affingunt:à quibus neceſſario vos, vt ab ho-
minibus ab Euangelica & apoſtolica fide,charitateq; alienis cauere debetis,memoriaq; verba
Galat.1.b Apoſtoli illa tenere: Sed licet nos,aut angelus de cœlo euangelizet vobis,præter id quod euã
gelizauimus vobis,anathema ſit: vt illud ſeruantes,Attendite à falſis prophetis: & illud, Vt
2.Theſ.3.b ſubtrahatis vos ab omni fratre inordinatè ambulante,& non ſecundum traditionem, quàm
στοιχῶμεν τῷ κανόνι. acceperunt à nobis: ordine incedamus in regula ſanctorum,tanquã ſuperædificati ſuper fun-
Philip.3.c dementum Apoſtolorum & Prophetarũ, ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu domino
Ephe.2.d noſtro,in quo omnis ædificatio conſtructa creſcit in templum ſanctum in domino.Deus au
1.Theſ.5.c τηρηθεὶς. tem pacis ſanctificet vos per omnia,vt integer ſpiritus veſter,& anima & corpus ſine quere- M
alij,εὑρεθῆσι. la in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruetur. Fidelis deus qui vocauit nos, qui etiã
faciet,modò mandata eius ſeruemus,gratia Chriſti in ſpiritu ſancto.

DE HIS, QVAE IN SACRIS LITERIS
uel uetita ſunt,uel iuſſa.

παρασκευὴ ad moralia.

CVm quæ ad ſanam fidem pertineant,de his ſatis, quantum huius temporis ratio requi-
reret,ſuprà à nobis arbitrer demonſtratum: reliquum eſt vt ad ea ſtudioſè tractanda
pergamus,quæ de his quæ ad mores pertineant, ſcripturos nos polliciti ſumus in no-
mine

A mine domini noſtri Ieſu Chriſti.Quæcunque igitur in nouo teſtamento hactenus ſparſim di
uerſis in locis vel vetita inuenimus,vel iuſſa,hæc ſtudioſe operam dedimus, vt quoad facere
nobis per vires liceret,in compendiarias quaſdam regulas redigeremus: quò facilius ab his, ἀπηγορευμένα ἢ ἐγκεκρυμμένα.
qui modo vellent,percipi poſſent,appoſito ad ſingulas regulas numero etiam capitum ſcri-
pturæ,vt quæque ex ea deſumpta in regula continentur,ſiue ex Euangelio ea ſint,ſiue ex Apo-
ſtolo,Actisve: vt qui regulam legerit,& appoſitum ipſi, verbi cauſa, primum aut ſecundum
numerũ animaduerterit,deinde ſcripturã ipſam in manus ſumpſerit, & prædicti numeri ca-
put inueſtigauerit,hoc modo teſtimonium inueniat,cuius gratia confecta regula ſit.Sanêque
initio erat animus apponere ad ſingulas regulas etiã de veteri teſtamẽto, vt quæque cum his
B ſingulis viſa eſſent congruere, quæ ſumpſiſſemus de nouo.Verum quoniã neceſſitas vrgebat,
maiorem in modum flagitantibus hoc tempore à nobis fratribus ea, quæ iampridem ipſis e-
ramus polliciti: venit in mentem mihi ſcitum illud ſapientis,Da ſapienti occaſionem, & ſa- ἐφορμήν.
pientior erit.Quare licet vnicuique arbitratu ſuo, accepta iam ſatis magna occaſione ex his,
quæ de nouo appoſita viderit,vetus ipſum teſtamentũ ſumere,ac per ſe ipſe intelligere,quàm
ex omni parte diuinæ inter ſe literæ conſentiant: præſertim cùm vel vnica modo dictio fide-
libus ſatis ſit, iisq; quorum animus de ſumma verborum domini veritate omnino nihil dũ-
bitet.Quæ quidem etiam cauſa fuit,quam ob rem ſatis exiſtimauerim, ſi de nouo etiam non
C omnia,quæcunque poſſent,ſed pauca quędam ex omnibus apponerem.Sunt autem regulę,vt
ſummatim dicam,de hiſce rebus.

INDEX REGVLARVM.

I De pœnitentia,& quod ſit tempus idoneum ad pœnitentiam, deq; proprietatibus,& fructibus ipſius.
II De eo,quòd qui à deo inire gratiam ſtudeat, eius ſtudium eſſe ſincerum debet, atque ab omni penitus rei contrariæ admiſtione vacuum.
III De charitate erga deum,& quomodo ea vere cognoſcitur.
IIII Qui ſit honor erga deum,& quæ item contumelia.
V De charitate mutua,& proprietatibus ipſius.
VI Quòd in confeſſione dei,& Chriſti eius fidenter,fortiterq; agendum ſit.
D VII Quòd non ſit ſatis ad ſalutẽ confeſſio domini,facientibus cõtra mandata eius.
VIII De fide & ſumma autoritate ac certitudine verborum domini.
IX De cognitione ſiue ſcientia ignorationêque rerum ad officium noſtrum pertinentium.
X Quæ ſit finis peccati,quæue item præcepti dei.
XI De iudiciis dei,& quantopere ea ſint metuenda.
XII De improbatione & impugnatione aut cõtradictione vel obedientia, & obſeruatione voluntatum dei.
E XIII De eo quòd ſingulis momentis voluntate ac ſtudio indilato parati eſſe debeamus ad ea,per quæ poſſimus inire dei gratiam.
XIIII De maturitate opportuna & commoda cuiuſlibet rectè facti.
XV Quòd non debet quis,ſperans in aliorum rectè factis, negligere ipſe officium ſuum.
XVI De iis qui prodeſſe ſibi aliquid opinantur, ſi cum bonis, & deo charis hominibus viuant,ipſi autem boni nihil faciant.
XVII Quomodo occaſione vitæ huius,in qua ſumus,vti debemus.
XVIII De modo & affectione animi,quæ teneri ab his debeat,qui ſtudium ſuum adhibent in conſeruandis præceptis dei.
F XIX De iis,qui alios impediunt,vel ab aliis ipſi impediuntur, quominus obire poſſint mandatum dei.
XX De baptiſmate,& quæ ſit ratio & virtus baptiſmatis,
XXI De cõmunione corporis & ſanguinis Chriſti,& quę ſit ratio huius ſacramenti.
XXII Quomodo alienatur aliquis à deo,quomodóve item conciliatur.
XXIII De iis,qui præ animi impotentia,in ea etiam quæ oderunt, peccata prolabũtur.
XXIIII De mendacio & veritate.
XXV De inutili atque otioſo ſermone,dêque vtilium & ſtudioſorum ſermonum vſu ac tractatione.

Quòd

XXVI Quòd ad ea confirmanda,quæ à nobis vel fiunt, vel dicuntur, primum petitis G
de sanctis literis testimoniis vtendum sit,deinde iis etiam, quæ in communi vitæ consuetudine nota sunt.
XXVII Quòd pro viribꝰ enitendũ nobis est,vt quàm similimi deo,& sanctis eiꝰ simus.
XXVIII Quòd perspicaces esse debemꝰ & discreti in habẽdo bonorũ & malorũ delectu.
XXIX Qua ratione efficere possimus,vt professioni nostræ autoritatẽ comparemus.
XXX De honore habendo rebus consecratis deo.
XXXI De vsu rerum quæ sanctis sunt attributæ.
XXXII De debitis & persolutionibus.
XXXIII De iis qui alios scandalizant,vel aliunde ipsi scandalizantur. H
XXXIIII Quòd debeat vnusquisque pro modulo virium suarum exemplar se ad res honestas cæteris præbere.
XXXV De iis qui res honestas ac bonas vituperant.
XXXVI De honore & animi propensione erga sanctos.
XXXVII De iis qui in rebus minutis studium suum adhibent pro facultate sua.
XXXVIII Quomodo accipiendi,tractandiq; sint hospites.
XXXIX De firmitate & constantia animi in scandalis retinenda.
XL De iis qui aliter docent.
XLI Quòd excidi debent,qui autores scandalorum sunt,& quòd cum infirmioribus I
temperate & indulgenter est agendum.
XLII De eo quòd dominus venerit ad implendam legem.
XLIII De differentia inter mandata legis,& mandata Euangelij.
XLIIII Quòd onus domini leue sit,& quòd peccatum graue.
XLV De æqualitate in honoribus seruãda,& de summissione animi siue humilitate.
XLVI De studio recte factorum maiorum & minorum.
XLVII De diuitiis & paupertate,& de iis,quæ his esse solent adiuncta & cõsequuntur.
XLVIII De beneficentia in fratres,& quod propterea opus faciendum sit.
XLIX De iis,qui in iudicio experiũtur,ac litigant & seipsos defendunt, vel etiã alios. K
L De pace & pacificatione.
LI Cuiusmodi esse debeat is,qui proximum nitatur corrigere.
LII De mœrore suscipiendo eorum causa,qui peccant,quomodóve cum illis congrediendũ: quando defugiendi,quandoq; itẽ in cõsortiũ cũ cæteris recipiẽdi.
LIII Quod sit eorum iudicium,qui iniuriarum memoriam retinent, quæ sibi fuisse videntur illatæ.
LIIII De iudicio,& iudicij suspensione vel discretione.
LV De affectione animi erga deum, quomodóque eius beneficia prædicare debemus,& pro iis gratias agere.
LVI De oratione: & quando,& quid,& quomodo,& pro quibus orandum sit. L
LVII De elatione animi,quæ ex recte factis nascitur.
LVIII De acquisitione donorum dei,& de eorum in alios cõmunicatione.
LIX De honore & gloria humanis.
LX De differentia donorum diuinorum,deq; eorum inter se concordia, qui in his præcellunt,vel etiam inferiores sunt.
LXI De abiecta cõditione(si vt homines respicias)eorũ qui suscipiunt gratiam dei.
LXII De tentationibus,& quando iis concedere oporteat, & quando item resistere, quomodóve aduersariis occurrere.
LXIII De timore vel animi præsentia in periculis.
LXIIII De lætitia,quã habere debemus in iis,quæ Christi causa incõmoda sustinemus. M
LXV Quomodo in ipso etiam extremo vitæ exitu orare nos conueniat.
LXVI De iis qui eos deserunt,qui pro defendẽda pietate certamina suscipiunt, itemq; de iis,qui eos adiuuant.
LXVII De iis,qui morientium causa,miserè mœrore se affligunt.
LXVIII De differentia,quæ est inter vitam hanc & futuram.
LXIX De iis,quę simul & cõiunctim à sanctis literis vel vetãtur,vel etiam iubentur.
LXX De iis,quibus Euãgelij prędicatio cõmittitur:& quãdo,& quos,& quid docere, & quomo-

A & quomodo antè corrigere seipsos debeant, qui tales sunt: & quomodo in prædicatione liberè & fortiter agere,quomodóve eorum qui sibi crediti sint, commodis & saluti prouidere,& cuiusmodi animi affectione,& in cuiusmodi studiis versari: & quomodo castos se ab iis vitiis conseruare, quæ vt plurimum eiusmodi hominum generi solent esse adiuncta: & quos docendos susceperint,ad cuiusmodi mensuram eos perducere, quomodóve reluctantes inducere: & quomodo iis auscultare,qui propter metum aliquem eorum prædicationem recusant, quomodóq; item ab iis recedere qui ipsam ex improbitate nolunt admittere, & quomodo aliquos designare, vel designatos iam improbare: oportereq; vnumquenque qui cæteris præsit, obnoxium se B esse existimare ad reddendam iis qui eius curæ crediti sint,rationem de omnibus quæ faciant,& dicant.
LXXI De iis quæ coniunctim præcepta sunt iis,qui aliis præsunt.
LXXII Qua ratione debeant ij,qui docentur,spirituales magistros discernere ab iis qui tales non sunt,quomodóve erga ipsos esse animati,vel quomodo quæ ab ipsis dicantur,suscipere.
LXXIII De iis,qui matrimonio coniuncti sunt.
LXXIIII De viduis.
C LXXV De seruis & dominis.
LXXVI De filiis & parentibus.
LXXVII De virginibus.
LXXVIII De iis,qui militiæ operam dant.
LXXIX De principibus & subiectis.
LXXX Cuiusmodi in vniuersum ratio,esse Christianos,postulet,& cuiusmodi eos,qui aliis præsunt.

D

BASILII MAGNI
ARCHIEPISCOPI CAESAREENSIS
Ethica,hoc est,Moralia.

REGVLA PRIMA MORALIUM *sententiarum.*

E *Quòd credentes domino,oportet pœnitentiam agere primum ex prædicatione Ioannis, & ipsius domini nostri Iesu Christi: quando grauius, quàm qui ante Euangelium fuerunt, ij multantur nunc,qui pœnitentiam non agunt.*

CAPVT I.

F EXINDE cœpit Iesus prædicare, & dicere, Pœnitentiam agite. Appropinquauit enim regnum cœlorum. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus,in quibus factę fuerant plurimæ virtutes eius,quòd non egissent pœnitẽtiam. Væ tibi Chorazim, Vę tibi Bethsaida,quia si in Tyro & Sidóne factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim vtique in sacco & cinere sedẽtes pœnitentiã egissent. Veruntamen Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij,quàm vobis,&c. Matth.4.e Matth.11.e

Quòd tempus uitæ huius,pœnitẽtiæ tempus est, & remissionis peccatorum, & quòd in futuro iustum erit iudicium retributionis.

CAP. II.

VT autem sciatis,quòd filius hominis habet potestatem in terra dimittẽdi peccata, ait, Amen dico vobis. Quæcunque ligaueritis super terrã,erunt ligata & in cœlo: & quæcunque solueritis super terrã,erunt soluta & in cœlo. Et item, Amen dico vobis,quòd si duo de vobis consenserint super terram,de omni re,quancunque petierint, fiet illis à patre meo,qui est in cœlis. Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Marc.2.b Matth.18.e Ioan.5.e

cem filij dei. & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala, in re- G
Rom.2.a surrectionē iudicij. An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contēnis, igno-
rans quòd benignitas dei ad pœnitentiam te ducit? Secundum autem duritiam tuam, & im-
pœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis & iusti iudicij dei, qui reddet v-
Acto.17.g nicuique secundum opera sua. Et tempora quidem huius ignorantiæ cum dissimularet deus,
nunc annunciat omnibus hominibus, vt omnes pœnitentiam agant, eo quòd statuit diem, in
quo iudicaturus est orbem.

Quòd pœnitentiam agentes oporteat amarè flere, & reliqua quæ sunt pœnitentiæ signa, edere ex corde CAP. III. H

Matth.26.g ET recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat, Priusquàm gallus cantet, ter me nega-
2.Cor.7.b bis: & egressus foras fleuit amarè. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos in ad-
uentu Titi: non solùm autem in aduentu eius, sed etiam in consolatione, qua consola-
tus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, vestram æmulationem
pro me. Et paulò inferius, Ecce enim hoc ipsum quòd secundum deum contristati estis, quā-
tam in vobis operatur solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed
desiderium, sed æmulationem, sed vindictam: in omnib⁹ vos exhibuistis incontaminatos esse
Acto.19.d negocio. Multiq; credentium veniebant, confitentes & annunciantes actus suos: multi autē
ex eis, qui erant curiosa sectati, contulerunt libros, & combusserunt eos coram omnibus. I

Quòd pœnitentibus illud satis non sit ad salutem, si tantummodo recesserint à peccatis, sed opus esse ipsis, ut fructus pœnitentiæ dignos ferant. CAP. IIII.

Matth.3.c VIdens autem multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum,
dixit eis, Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Facite
ergo fructus dignos pœnitentiæ: & ne velitis dicere intra vos, Patrē habemus Abra-
ham. Dico enim vobis, quòd potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ: Iam e-
nim & securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bo- K
num, exciditur, & in ignem mittitur.

Quòd confestim, ubi de hac uita migrauerimus, omnis nobis benefaciendi facultas præcisa est: quodq; hoc ipsum, quod hic uiuimus, temporis, nobis pro bonitate sua deus ad ea facienda præfiniuerit, per quæ eius gratiam ineamus. CAP. V.

Mat.25.a TVnc simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas,
exierunt obuiam spōso. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes. Sed
quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. Prudētes verò ac-
ceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt L
omnes & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus venit, exite obuiā
ei. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & ornauerunt lampades suas. Fatuæ autem sapien-
tibus dixerunt, Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. Respondē-
runt prudentes, dicentes, Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, &
emite vobis. Dum autem irent emere, venit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum
eo ad nuptias, & clausa est ianua. Nouissime autem, veniunt & reliquæ virgines dicentes, Do-
mine domine aperi nobis. At ille respondens ait, Amen dico vobis, nescio vos. Contendite
Lucæ.13.c intrare per angustam portam, quia multi (dico vobis) quærent intrare, & non poterunt. Cum M
autem intrauerit paterfamiliâs, & clauserit ostium, & incipietis foris stare, & pulsare ostium,
dicentes, Domine domine aperi nobis, & respondens dicet vobis, Nescio vos vnde sitis.
2.Cor.6.a Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: nemini dantes vllam offensionem,
ne vituperetur ministerium nostrum. Sed in omnibus exhibentes nosmetipsos sicut dei mini
Galat.6.c stros. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum erga omnes.

REGVLA SECVNDA.

Quòd nequaquam is deo potest seruire, qui etiam se alienis à pietate negociis immisceat. CAP. I.

Nemo

A NEmo potest duobus dominis seruire. Aut enim vnum odio habebit, & alterum dili-
get: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet: Non potestis deo seruire & mam- Mat.6.c
monæ: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum i-
niquitate? aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christo ad Belial? Aut 2.Cor.6.c
quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo dei cum idolis?

Quòd is qui euangelicam doctrinam suscepit, debet primum purgatus esse ab omni inquinamento carnis & spiritus, ut hoc modo ex iis, quæ recte ac sancte faciat, dei gratiam promereatur. CAP. II.

B VAe vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & pa- Matth.23.c
ropsidis, intus autem pleni estis rapina & immundicia. Pharisæe cæce, munda prius
quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat & id, quod deforis est, mundum. Has ergo
habentes promissiones, charissimi mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, 2.Cor.7.a
perficientes sanctificationem in timore dei.

Quòd neutiquam is domini fieri discipulus potest, qui de re aliqua uitæ huius nimio plus affectus sit, uel ab aliqua earum rerum detineatur, quæ uel leuiter retrahere illum possit à mandato dei. CAP. III.

C QVi amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium
aut filiam plusquam me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam & Matth.10.
sequitur me, non est me dignus. Si quis vult post me venire, abneget semetip-
sum, & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim vult animam suam sal- Matth.16
uam facere, perdet eam.

REGVLA TERTIA.

Quòd primum & magnum mandatum in lege domini testimonio confirmatum est esse deum ut diligamus ex toto corde. Secundum item, proximum ut diligas, sicut teipsum. CAP. I.

D AIt illi Iesus, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, &
ex tota fortitudine tua, & ex tota mente tua. Hoc est maximum & primum manda- Matth.22.d
tum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum sicut teipsum.

Quòd certissimum sit argumentum, quòd aliquis deum non diligat, neque Christum eius, qui eius præceptis non pareat: quodq; euidens contrà, erga eundem charitatis indicium sit, si Christi præceptis obtemperet, in patientia passionum illius usque ad mortem. CAP. II.

E QVi habet mandata mea, & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui nō diligit me, sermo-
nes meos non seruat. Si mandata mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, si- Ioan.14.c
cut & ego præcepta patris mei seruaui, & maneo in eius dilectiōe. Quis nos se- &.15.b
parabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia? an persecutio, an fames? an
nuditas? an periculum? an gladius? sicut scriptum est, Quoniam propter te mortificamur to-
ta die, æstimati sumus sicut oues occisionis: sed in his omnibus superamus, propter eum qui
dilexit nos.

REGVLA QVARTA.

Quòd is honore & gloria afficit deum, qui uoluntati obtemperat illius: & contrà contumelia, qui legem illius uiolat. CAP. I.

F EGo te glorificaui super terram, opus consummaui quod dedisti mihi, vt faciam. Sic lu- Matth.5.b
ceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem
vestrum qui in cœlis est, vt sitis sinceri & sine offensa in diem Christi, repleti fructibus Philip.1.b
iustitiæ, qui sunt per Iesum Christum in gloriā & laudem dei. Qui in lege gloriaris, per præ-
uaricationem legis deum inhonoras.

REGVLA V.

Quòd Christiani officium est, liberum purumq; esse omnis odij erga cæteros, contráque, omnes etiam inimicos diligere, & pro amicis uitam deponere, quandocunque id ita fieri conuenire uti-

litatis

litatis illius ratio suadeat: quodq; eiuscemodi charitas erga proximum haberi debet, qualem habuit erga nos Deus, & Christus eius. CAP. I. G

Mat.5.g Ioan.3.b Ioan.15.b Luc.6.e Rom.5.b Ephe.5.a

AVdistis quòd dictum est antiquis, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, Et paulo inferius, Estote ergo vos perfecti, sicut pater vester cœlestis perfectus est. Sic enim deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem sicut dilexi vos. Maiorem hac charitatem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Et eritis filij altissimi, quia ipse benignus est super ingratos & malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater vester misericors est. Commendat autem charitatem suam deus in nobis, quòd cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Estote ergo imitatores dei, sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam deo. H

Quòd certissimum illud argumentum sit, aliquos esse Christi discipulos, si inter se mutuò se diligant. CAP. II.

IN hoc cognoscent omnes, quòd discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem.

Quòd euidens argumentum sit aliquem charitatem Christi aduersum proximum non habere, si fecerit aliquid, quod eius uel rem, uel animum offendat, & fidem impediat, licet genere ipso, quod fiat, concessum sit à scriptura. CAP. III. I

Rom.14.e

SI autem propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, propter quem Christus mortuus est.

Quòd Christiani officium est, quandocunque quis ipsi factus offensior est, eum studere sibi mitigare, & quantum in ipso sit, illius sibi gratiam reconciliare. CAP. IIII.

Matth.5.c

SI ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ante altare: & vadens prius, recõciliare fratri tuo: & tunc veniens offer munus tuum. Maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. K

1.Cor.4.c

Quòd qui ueram, quæ est secundum Christum, charitatem habet, is est, cum aliquando eius quem diligit animum offendere non dubitat, quandocunque id in rem illius esse animaduerterit. CAPVT V.

Ioan.16.a

ET nunc vado ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me quò vadis? sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, vt ego vadam. Si enim non abiero, paracletus non veniet ad vos. Ita vt magis gauderem: quoniam etsi contristaui vos in epistola, non me pœnitet, etsi me pœnituisset. Video enim quòd epistola illa (etsi ad horam) vos contristauit. Nunc gaudeo, nõ quòd contristati estis, sed quòd contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secundum deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. L

REGVLA VI.

Quòd intrepide ac sine ulla uerecundia liberè agere oporteat in confessione domini nostri Iesu Christi, & doctrinæ eius. CAP. I. M

QVod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cœlis. Nam qui me erubuerit & meos sermones, hũc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & angelorum sanctorũ. Noli itaque erubescere testimonium domini nostri, neque me vinctum eius: sed collabora Euãgelio, vt bonus miles Christi.

Matth.10.d 2.Tim.c

A

REGVLA VII.

Quòd licet quis uideatur dominum confiteri, & eius sermones auscultet: is tamen si eius mandatis non pareat, condemnatus est, licet ex aliquo consilio dei occulto permissum sit, ut aliquo ornatus sit dono spirituali. CAP. I.

NOn omnis qui dicit mihi, Domine, domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem patris mei, qui est in cœlis, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die: Domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus? & in nomine tuo dæmonia eiecimus? & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, Nunquam noui vos. discedite à me, qui operamini iniquitatem, & cætera. Quid autem vocatis me domine domine, & non facitis quæ dico? Confitentur se nosse deum, factis autem negant, cum sint abominabiles, & ad omne opus bonum reprobi. B

Mat.7.e Luc.6.g Titũ.1.d

REGVLA VIII.

Quòd ab iis, quæ dicũtur à domino, dubitatio omnis, omnisq; hæsitatio repelli debet: quodq; quicquid à domino dictum sit, id & uerissimum tenere oportet, eiusmodiq;, quod fieri possit, licet natura ipsa uideatur repugnare, quando in hoc fidei conatus declaratur. CAP. I.

QVarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans super mare: & videntes eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Phantasma est: & præ timore clamauerunt. Statimq; Iesus locutus est eis, dicens, Habete fiduciam. Ego sum. nolite timere. Respondens autem Petrus, dixit, Domine si tu es, iube me ad te venire super aquas. Et ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de naui, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videns verò ventum validum, timuit. Et cum cœpisset mergi, clamauit dicẽs, Domine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum: & ait illi, Modicæ fidei, quare dubitasti? Litigabant ergo Iudæi adinuicem, dicentes, Quomodo hic potest dare nobis carnem suam ad manducandum? Dixit ergo eis Iesus, Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitã in vobis. Ne timeas Zacharia, quia exaudita est deprecatio tua. Et Helizabet vxor tua pariet tibi filium. Et paulò pòst. Et dixit Zacharias ad angelum, Vnde hoc sciam? ego enim sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Et respondens angelus dixit ei, Ego sum Gabriel, qui adsto ante deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euãgelizare: Et ecce eris tacens, & non poteris loqui vsque in diem, quo hæc fiant, pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo. Et non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum emortuum, cum iam ferè centum esset annorum, & emortuam vuluam Sarræ. In promissione verò dei non hæsitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam deo, plenissime sciens quòd quæcunque promisit deus, potens est & facere: ideo & reputatum est illi ad iustitiam. C D

Matth.14.e Ioan.6.e Luc.1.a Rom.4.e

E

Quòd qui in rebus leuioribus domino fidem non habet, hic eam multò minus in iis habere conuincitur, quæ sunt grauioris momenti. CAP. II.

SI terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis? Qui fidelis in minimo est, & in maiori fidelis est: Et qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est.

Ioan.3.b Luc.16.e

Quòd nullo modo ratione proprij consilij niti debemus, ut iis fidem derogemus, quæ à domino dicuntur: contraq; quòd scire conuenit maiorem deberi autoritatem uerbis domini, quàm ulli quantumuis animi nostri certissimæ expletioni. CAP. III.

F

TVnc dicit illis Iesus, Omnes vos scandalũ patiemini in me in ista nocte. Respõdens autem Petrus, ait illi, Et si omnes scãdalizati fuerint in te, ego nunquã scãdalizabor. Ait illi Iesus, Amen dico tibi, q̃ in hac nocte antè, quàm gallus cantet, ter me negabis. Vespere autẽ facto, discumbebat cum duodecim discipulis suis: & edentibus illis, dixit, Amen dico vobis, quòd vnus vestrum me traditurus est. Et contristati valde, cœperunt singuli dicere, Nunquid ego sum domine? Et facta est vox ad eum, Surge Petre, occide, & mãduca. ait autẽ Petrus, Absit domine, quia nunquam manducaui quicquam commune, & immundũ. Et vox iterum secundo ad eum, Quod deus purificauit, tu ne commune dixeris. Cõsilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.

Mat.26.c d Matth.26.b Acto.10.b 2.Cor.10.b

REGVLA IX.

G

Quòd nullo modo negligentes nos esse conueniat in iis cognoscendis, quæ officij nostri sint: quodq; contrà adhibita summa animi attentione uerba domini & auscultare debemus, & intelligere, & uoluntatem eius facere. CAP. I.

Matth.15.b R Espondens autem Petrus dixit ei, Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit, Adhuc & vos sine intellectu estis? Non intelligitis quòd omne quod in os intrat, in ve-
trem vadit, & in secessum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt,
Matth.13.c & ea coinquinant hominem? Cùm quis audit verbum dei, & non intelligit, venit Malus, & H
rapit quod seminatum est in corde eius. Hic est, qui secus viam seminatus est. Paulò pòst, Qui
autem in terram bonam seminatus est, hic est qui audit, & intelligit, & fructum affert, aliud
Mar.7.c centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò tricesimum. Et aduocans iterũ totam tur-
Ephe.5.c bam, dicebat illis, Audite me omnes, & intelligite. Videte itaque quomodo cautè ambuletis,
non quasi insipientes, sed vt sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. Propterea
nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ sit voluntas domini.

Quòd in rebus minime ad nos pertinentibus inuestigandis, nullo modo debemus esse curiosi. CAP. II.

Ioan.13.c E T post buccellam introiuit in eum Satanas. Et dicit ei Iesus, Quod facis, fac citius. Hoc I
autem nemo sciuit discumbentium, ad quid dixit ei. Igitur qui conuenerant, interroga-
Acto.1.a bant eum dicentes, Domine si in tempore hoc restitues regnum Israël? Dixit autem eis,
Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua ipsius potestate.

Quòd eorum proprium est, qui de ineunda dei gratia soliciti sunt, de rebus ad officium ipsorum pertinentibus percontari. CAP. III.

Matth.13.c &.19.b E T accesserunt ad eum discipuli eius dicentes, Edissere nobis parabolam zizaniorum a-
gri. Et ecce vnus accedens, ait illi, Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam
æternam? Dicebat igitur venientibus ad se turbis, vt baptizarentur ab ipso: Genimina
Luc.3.b viperarum quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Et paulò pòst, Et interrogabãt eum turbę K
dicentes, Quid faciemus? similiter & publicani, & milites. His autem auditis compuncti sunt
Acto.2.c corde, & dixerunt ad Petrum, Quid faciemus viri fratres?

Curandum ei qui interrogatur, digna fide ut respondeat: CAP. IIII.

Luc.10.e E T ecce quidam legisperitus surrexit tentans eum, & dicens, Magister bone, quid facien-
do, vitam æternam possidebo? At ille dixit ad eum, In lege quid scriptũ est? quomodo
legis? Ille respondens dixit. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota
anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota mente tua, & proximum tuum sicut teipsum. Di-
Colo.4.a xitq; illi, Rectè respondisti. Fac hoc, & viues. Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, L
Lucæ.12.f vt sciatis quomodo vos oporteat vnicuique respondere. Ille autem seruus, qui cognouit vo-
luntatem domini sui & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapula-
bit multis. Qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.

REGVLA X.

Quòd finis peccati, Mors. CAP. I.

Ioan.3.d Q Vi incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira dei manet super eum. Cùm enim
Rom.6.d serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, M
in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors. Et paulò pòst, Stipẽdia pec
cati mors: stimulus autem mortis, peccatum.

Quòd finis mandati dei, est uita æterna. CAP. II.

Ioan.8.g &.12.g A Men amen dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in
Rom.6.c æternum. Sed qui misit me pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid lo-
quar. Et scio quòd mandatum eius vita æterna est. Nunc verò liberati à peccato, serui
autem facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò, vitam æternam.

REGVLA XI.

Quòd nequaquã cõtemnere oporteat iudicia dei, potiusq; maiorẽ in modum metuere, licet ea cõ-

A *festim debita pœna non subsequatur.* CAP. I.

Ed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Quòd si di Matth.10.d
xerit seruus ille in corde suo, Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere Luc.12.f
seruos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus serui illius in die, in
qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum, partemq; eius cum infidelibus ponet. Ecce Ioan.5.c
sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Nemo vos seducat inani-
bus verbis. Propter hæc enim venit ira dei in filios diffidentiæ, siue inobedientiæ. Ephe.5.b

B *Quòd qui semel ob commissa aliqua peccata castigatus à deo est, & tamen ueniam deinde consecutus, is si denuo post illud tempus peccat seuerius in se animaduertendi postea deo causam dat.* CAP. II.

E Cce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Ioan.5.c'
Quòd quãdocunque aliquos in dei offensionem uiderimus incidisse, dare nos studiose operam debemus, ut illorum exemplo cautiores simus, ac uitam nostram in melius commutemus. CAP. III.

A Derant autem quidam ipso in tempore, nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinẽ Lucæ.13.a
Pilatus miscuerat cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis, Putatis quòd hi Ga
lilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis.
C Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decẽ & octo, super quos
cecidit turris in Siloë, & occidit eos. Putatis quòd & ipsi debitores fuerint præter omnes ho-
mines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis, Sed si pœnitentiam non egeritis, omnes
similiter peribitis. Audiens autem Ananias hæc verba, cecidit, & expirauit. & factus est timor Acto.5.a
magnus super omnes, qui audierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum, & perie-
runt ab exterminatore. Hæc autem omnia in figura cõtingebant illis. Scripta sunt autem ad 1.Cor.10.e
correctionem nostram, in quos fines seculorum deuenerunt.

D *Quòd sæpenumero propter præcedentem in alicuius animo impietatem, eum deus loco supplicij ea facere permittit quæ flagitiosissima sunt.* CAP. IIII.

E T sicut non probauerunt deum habere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sen- Rom.1.d
sum, vt faciant ea quæ non conueniunt. Pro eo quòd charitatem veritatis non recepe- 2.Thes.2.e
runt, vt salui fierent, ideo mittit illis operationem erroris, vt credant mendacio.

Quòd non est multitudo peccatorum illa, quæ exoret deum, sed is, qui est apud illum in gratia, licet unus modo, uel una etiam muliercula sit. CAP. V.

Luc.4.d I N veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israël, quando clausum est cœ-
lum annis tribus & mensibus sex, cùm facta esset fames magna in omni terra, & ad nul-
E lam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniorum ad mulierem viduam. Nolo e- 1.Cor.10.a
nim vos ignorare fratres quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare tran-
sierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spi-
ritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant enim de
spirituali sequente eos petra, petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum beneplacitum est deo. Nam prostrati sunt in deserto.

REGVLA XII.

Quòd omnis, qui iussis domini aduersatur, licet id amico & pio animo faciat, is tamẽ ob eam causam abalienatur à domino: quodq; quicquid à domino dicatur, id summa cum animi expletione debemus suscipere. CAP. I.

F E T cœpit lauare pedes discipulorũ, & extergere linteo, quo erat præcinctus. venit ergo ad Ioan.13.a
Simonem Petrũ: & dicit ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes? Respõdit Iesus, & dixit
ei, Quod ego facio, tu nescis modò, scies autẽ postea. Dicit ei Petrus, Nõ lauabis mihi pe
des in æternum. Respondit ei Iesus, Si non lauero te, non habebis partem mecum.

Quòd nullo modo humanas traditiones sequi debemus, ita ut pro illis defendendis, præcepta diuina uiolemus. CAP. II.

E T interrogant eũ pharisæi & scribę, Quare discipuli tui nõ ambulãt iuxta traditionẽ se- Marc.7.a
niorũ? Sed cõmunibus manibus mãducant panẽ? At ille respõdens dixit eis, Bene pro- ἀνιπτοις il-
phetauit de vobis Esaias hypocritis, sicut scriptũ est: Populus hic labiis me honorat, cor lotis. eodem
autẽ eorũ longe est à me. In vanum autẽ me colũt, docẽtes doctrinas & mãdata hominũ, &c. recidit, vt cõmunibus

Quòd ad unum omnia seruanda sunt, quæ à domino per euangelium & Apostolos tradita sunt, neque eorum omnino quicquam prætermitti debet. CAP. III. G

Matth.28.d Lucæ.1.a Idē.10.c 2.Thes.2.d

EVntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis. Erant autem iusti ambo ante deum, incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus domini sine querela. Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit. Itaque fratres state, & tenete traditiones, quas didicistis siue per sermonem, siue per epistolam tanquam per nos.

Quòd non debet Christianus dominicæ uoluntati suam præponere, ueluti meliorem: sed contrà omni in re quærere, & facere ea, quæ deum uelle intelligat. CAP. IIII. H

Ioan.5.e Luc.22.e Ephe.2.a

QVia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me patris. Et positis genibus, orabat eum dicens, Pater, si vis, transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. In quibus & nos aliquando conuersati sumus, in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis, & cogitationum. Et eramus natura filij iræ sicut & cæteri.

REGVLA XIII.

Quòd oporteat Christianum hominē perpetuò sobrium esse: & ad ea studia, per quæ dei gratiam possit promereri, semper paratum, agnoscentē quantum periculum sit in mora. CAP. I. I

Lucæ.12.e

SInt lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando reuertatur à nuptiis: vt cum venerit, & pulsauerit, confestim aperiant illi. Beati serui illi quos cum venerit dominus, inuenerit vigilantes, & reliqua. Hoc autem scitote, quòd si sciret paterfamiliâs qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & non sineret perfodi domum suam. Et vos ergo estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. De temporibus autem & momentis, fratres non indigetis, vt scribamus vobis. ipsi diligēter scitis, quòd dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet. Et paulo inferius, Igitur non dormiamus sicut cæteri, sed vigilemus, & sobrij simus.

1.Thes.5.a Ibidem.b

Quòd nullum non tempus debemus aptum existimare ad studium earum rerum, quas Deo gratas esse intelligamus. CAPVT II. K

Ioan.9.a Philip.2.b

ME oportet operari opera eiº, qui misit me, donec dies est. Itaque charissimi mei, sicut semper obedistis non in præsentia mea tantum, sed multo magis nunc in absentia, cum metu & tremore vestram salutem operemini.

REGVLA XIIII.

Quòd in omni re, quam uel facimus, uel dicimus, habere rationem conuenit idoneæ opportunitatis temporis, & quòd iis alieni nihil admisceri debeat. CAP. I. L

Matth.9.b

TVnc accedunt ad eum discipuli Ioānis, dicentes, Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Et ait illis Iesus, Nunquid possint filij sponsi lugere quandiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt in illis diebus, & cætera. Itaque fratres non sumus filij ancillæ, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberauit. State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri.

Gal.4.d.5.a

REGVLA XV.

Quòd neutiquam rectè facit, qui in aliorum rectè factis spem ponens, ipse ob eam causam negligit officium suum. CAP. I. M

Matth.3.b

FAcite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & non velitis dicere intra vosipsos. Patrem habemus Abraham.

REGVLA XVI.

De iis, qui prodesse sibi aliquid arbitrabantur, si cum bonis & Deo charis hominibus uiuant, ipsi autem boni nihil faciant: tametsi in speciem uideantur nihilo cæteris dissimiles. CAP. I.

Matth.25.a

TVnc simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiā sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuę, & quinq; prudētes. Sed quinq; fatuæ

A fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum. Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Et paulò pòst subiungit de fatuis: Domine domine aperi nobis. At ille respondens ait, Amen dico vobis, nescio vos. Dico vobis in illa nocte, erunt duo in lecto vno, vnus assumetur, & alter relinquetur. Erunt duæ molentes in vnum, vna assumetur, & altera relinquetur. Et respondentes dicunt illi, Vbi domine? Qui dixit, Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Luc.17.g

REGVLA XVII.

B *Quòd oporteat Christianum, cum ex declaratis ipsi à sanctis literis proprietatibus, quale sit instans tēpus cognouerit, pro capta de eo coniectura, res suas ad illud accōmodare.* CAP. I.

AB arbore autem fici discite parabolam: Cum iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quòd propè est æstas. Ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quòd propè est in ianuis. Cum videritis nubem orientē ab occasu, statim dicitis, Nimbus venit: & ita fit. Et cum Austrum flantem, dicitis, quòd æstus erit: & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Hoc itaque dico fratres, tempus breue est: reliquum est, vt qui habent vxores, tanquam non habētes sint: & qui flent, tanquam nō flentes: qui gaudent, tanquā non gaudentes: & qui emunt, tanquā nō possidētes: C & qui vtuntur hoc mundo, tanquā non abutētes. Præterit enim figura huius mundi.

Matth.24.e Luc.14.g 1.Cor.7.e

REGVLA XVIII.

Quòd mandata dei eo modo fieri debent, quomodo ea ut fierent, dominus præcepit: quando qui in iis faciendis offendit in modo, licet mandatum uideatur facere, is tamen neutiquam probatus est apud deum. CAP. I.

DIcebat autem & ei, qui se inuitauerat: Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres, neque cognatos, neque vicinos diuites, ne forte & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed cum facis conuiuium, voca pauperes, debiles, D claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non possunt retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum.

Luc.14.e

Quòd mandatum domini, neque colligendæ causa gratiæ humanæ fieri debet, neq; omnino cū praua ulla animi affectione: & q; in omni re illud constantissime usq; tenere propositū debemus, ut rem deo gratam faciamus, & eum, quantū facere possimus, glorificemus. CAP. II.

ATtendite, ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis? Alioqui mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est. Cum ergo facis eleemosynam, nòli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in vicis, vt honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam, & cætera. Siue enim manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in laudem dei facite. Sed sicut probati sumus à deo, vt crederetur nobis Euangelium, ita loquimur, nō quasi hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis, neque in occasione auaritiæ (deus testis est) nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis. E

Matth.6.a 1.Cor.10.g 2.Thes.2.a

Quòd mandata domini adhibito mentis candore, cum apud deum, tum apud homines fieri debent & quòd qui hoc modo non facit, actum est de eius salute. CAP. III.

F VAE vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis est calicis & paropsidis, intus autem estis pleni rapina & iniquitate. Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat & quod deforis est mundum. Qui tribuit, in simplicitate. Omnia autem facite sine murmurationibus & disceptationibus. Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide nō ficta. Habens fidem & bonam conscientiam, quam quidam repellentes, naufragium fecerunt circa fidem.

Matth.23.e Rom.12.b Philip.2.b 1.Tim.1.a d

Quòd qui in rebus minoribus recte se gesserit, is ex iusto iudicio, maioribus mercedis loco, præficitur. CAP. IIII.

EVge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui. Et paucis pòst interiectis: Omni enim habenti dabitur, & abun-

Mat.29.b c

G

Quòd ratio, quamobrem corpus domini manducari, & sanguis bibi debeat, commemoratio sit obedientiæ domini usque ad mortem, ut qui uiuunt, non iam sibi uiuant, sed ei qui causa nostra ipse mortuus sit & resurrexerit. CAP. III.

Lucæ.22.b ET accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum, quod
pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem post-
quam cœnauit dicens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vo-
1.Cor.11.c bis funditur. Quoniam dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias a-
gens, fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangi-
tur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit, di- H
cens, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque bibe-
tis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc & cali-
2.Cor.5.c cem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Charitas enim Christi vrget nos,
æstimantes hoc, quòd si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro om-
nibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam nõ sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est,
1.Cor.10.d & resurrexit, & sint multi vnum corpus in Christo. Panis quem frangimus nõnne commu-
nicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis vnum corpus multi sumus. Omnes enim
de vno pane participamus.

Quòd qui sancta communicat, is canere deo laudes debet. CAP. IIII. I

Coenantibus autem illis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; discipulis
ὑς ὄρος ἐλαιῶν. suis, & quæ sequuntur. Quibus adiungit: Et hymno dicto exierunt in montem oliuarum.

REGVLA XXII.

Quòd peccati commissio ea est, quæ homines abalienat à deo, & conciliat diabolo. CAP. I.

Ioan.8.d AMen amen dico vobis, quòd omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, vos ex pa
Rom.6.d tre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Cùm enim serui essetis pecca
ti, liberi fuistis iustitiæ. K

Quòd propinquitas, quæ est cum domino, ea non cernitur in naturali coniunctione sanguinis, quòdque eam quilibet assequi potest, qui faciat uoluntatem dei. CAP. II.

Ioan.8.c QVi ex deo est, verba dei audit. Et nunciatum est illi à dicentibus, Mater tua & fratres
Lucæ.8.c tui stant foris, volentes te videre. Qui respõdens dixit ad eos, Mater mea, & fratres
Ioan.15.d mei sunt, qui verbum dei audiunt, & faciunt. Vos amici mei estis, si feceritis ea
Rom.8.c quæ ego præcipio vobis. Quicunque enim spiritu dei aguntur, ij sunt filij dei.

REGVLA XXIII.

L

Quòd qui præter animi sui uoluntatem trahitur ad peccatum, is intelligere debet, se ab alio prius à se commisso peccato constrictum teneri: cui inuitus cum seruiat, ab eo ad ea etiam pertrahitur, ad quæ minime uult. CAP. I.

Rom.7.c SCimus enim quòd lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.
quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, illud fa-
cio. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quòd bona est. Nunc autem iam non
ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quòd non habitat in me, hoc
est, in carne mea, bonum: nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio. Non
enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, il- M
lud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.

REGVLA XXIIII.

Quòd mendacia sunt fugienda, & in unaquaque re ueritas dicenda. CAP. I.

Matth.5.f SIt autem sermo vester, Est, est, Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.
Ephe.4.f Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem, vnusquisque cum proxi-
Colo.3.b mo suo. Nolite mentiri inuicem.

REGV-

A

REGVLA XXV.

Quod reiici debent quæstiones eæ, quæ inutiles sunt & contentiosæ. CAP. I.

HAec commone, testificans coram domino. Noli contendere verbis ad nullam vtili- 2.Timo.2.c
tatem, ad subuersionem audientium. Et paulo inferius: Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, Sciens quod generant lites. Ibidem.d

Quòd nullo modo ociosa uerba debent proferri, ex quibus nulla utilitas nascatur: cum id ipsum etiam, quodammodo suapte natura concessum sit: non ad ædificationem fidei facere tamen, id sit contristare spiritum sanctum. CAP. II.

B

DIco autem vobis, quod de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent Matt.12.c
rationem in die iudicij. Omnis sermo malus, ex ore vestro non procedat. Sed siquis Ephes.4.g
bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo obsignati estis in diem redemptionis.

REGVLA XXVI.

C

Quod quidquid uel dicimus, uel facimus, id testimonio diuinarum literarum confirmari debet, ad confirmationem fidei bonorum & confusionem malorum. CAP. I.

ET accedens tentator dixit ei, Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondẽs Matth.4.a
dixit, Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit
de ore dei. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperũt loqui aliis linguis, prout spi- Act.2.a & b
ritus sanctus dabat eloqui illis. Et paucis deinde interiectis verbis, Stupebant autem omnes, &
mirabantur ad inuicem dicentes, Quidnam vult hoc esse? Alij autem irridentes dicebant, Mu
sto pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis:
Viri Iudæi, & qui habitatis Hierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & aurib⁹ percipite ver- D
ba mea. Non enim, sicut vos putatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod di
ctum est per prophetam Ioël, Et erit in nouissimis diebus, dicit dominus, Effundam de spiri-
tu meo super omnem carnem: & prophetabunt, & quæ sequuntur.

Quòd similibus etiam ex natura rerum & quotidiano usu petitis uti possumus ad ea comprobanda, quæ à nobis uel dicuntur, uel fiunt. CAP. II.

ATtendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au- Matt.7.c
tem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis
vuas? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem ar-
E bor, fructus malos facit, & cætera. Et murmurabant Pharisæi & scribæ eorum, dicentes ad di-
scipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et respondens Luc.5.f
Iesus dixit ad illos, Non egent qui sani sunt, medico, sed qui male habent. Nemo militans deo 2.Tim.2.a
implicat se negociis secularibus, vt placeat ei, qui se probauit. Nam & qui certat in agone, nõ
coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.

REGVLA XXVII.

Quòd nullo modo nos iis similes efficere debemus, qui alieni sunt à dominica doctrina: contraq;, quod deũ & sanctos eius pro data nobis ab illo facultate nos conuenit imitari. CAP. I.

F

SCitis quod ij qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum po- Mar.10.e
testatem habent in illos, non sic autem erit in vobis: sed quicunque voluerit maior fieri
inter vos, erit vester minister. Et quicunque voluerit in vobis primus esse, erit omnium
seruus: sicut & Filius hominis non venit vt ministraretur sibi, sed vt ministraret, & daret ani-
mam suam in redemptionem pro multis. Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in Roma.12.a
nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas dei bona beneplacens & perfecta. Imitato- 1.Cor.11.a
res mei estote, sicut & ego Christi.

REGVLA XXVIII.

Quod nequaquam temere, inconsiderãterue sinere nos debemus in errorem auferri ab iis qui ueritatem

Quòd ratio, quamobrem corpus domini manducari, & sanguis bibi debeat, commemoratio sit obedientiæ domini usque ad mortem, ut qui uiuunt, non iam sibi uiuant, sed ei qui causa nostra ipse mortuus sit & resurrexerit. CAP. III. G

Lucæ.22.b ET accepto pane gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem post-
quam cœnauit dicens, Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vo-
1.Cor.11.c bis funditur. Quoniam dominus Iesus, in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias a-
gens, fregit, & dixit, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangi-
tur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem postquam cœnauit, di-
cens, Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Hoc facite, quotiescunque bibe- H
tis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc & cali-
2.Cor.5.c cem bibetis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Charitas enim Christi vrget nos,
æstimantes hoc, quòd si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt: & pro om-
nibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam nõ sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est,
1.Cor.10.d & resurrexit, & sint multi vnum corpus in Christo. Panis quem frangimus nõnne commu-
nicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis vnum corpus multi sumus. Omnes enim
de vno pane participamus.

Quòd qui sancta communicat, is canere deo laudes debet. CAP. IIII. I

εἰς ὄρος ἐλαιῶν. COenantibus autem illis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; discipulis
suis, & quæ sequuntur. Quibus adiungit: Et hymno dictoexierunt in montem oli-
uarum.

REGVLA XXII.

Quòd peccati commissio ea est, quæ homines abalienat à deo, & conciliat diabolo. CAP. I.

Ioan.8.d AMen amen dico vobis, quòd omnis, qui facit peccatum, seruus est peccati, vos ex pa
Rom.6.d tre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. Cùm enim serui essetis pecca
ti, liberi fuistis iustitiæ. K

Quòd propinquitas, quæ est cum domino, ea non cernitur in naturali coniunctione sanguinis, quódque eam quilibet assequi potest, qui faciat uoluntatem dei. CAP. II.

Ioan.8.c QVi ex deo est, verba dei audit. Et nunciatum est illi à dicentibus, Mater tua & fratres
Lucæ.8.c tui stant foris, volentes te videre. Qui respõdens dixit ad eos, Mater mea, & fratres
Ioan.15.d mei sunt, qui verbum dei audiunt, & faciunt. Vos amici mei estis, si feceritis ea
Rom.8.c quæ ego præcipio vobis. Quicunque enim spiritu dei aguntur, ij sunt filij dei.

REGVLA XXIII.

Quòd qui præter animi sui uoluntatem trahitur ad peccatum, is intelligere debet, se ab alio prius à se commisso peccato constrictum teneri: cui inuitus cum seruiat, ab eo ad ea etiam pertrahitur, ad quæ minime uult. CAP. I. L

Rom.7.c SCimus enim quòd lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.
quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo, hoc ago, sed quod odi, illud fa-
cio. Si autem quod nolo illud facio, consentio legi quòd bona est. Nunc autem iam non
ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quòd non habitat in me, hoc
est, in carne mea, bonum: nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum, non inuenio. Non
enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, il-
lud facio: iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. M

REGVLA XXIIII.

Quòd mendacia sunt fugienda, & in unaquaque re ueritas dicenda. CAP. I.

Matth.5.f SIt autem sermo vester, Est, est, Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.
Ephe.4.f Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem, vnusquisque cum proxi-
Colo.3.b mo suo. Nolite mentiri inuicem.

REGV-

A

REGVLA XXV.

Quod reiici debent quæstiones eæ, quæ inutiles sunt & contentiosæ. CAP. I.

HAec commone, testificans coram domino. Noli contendere verbis ad nullam vtili- 2.Timo.2.c
tatem, ad subuersionem audientium. Et paulo inferius: Stultas autem & sine disciplina quæstiones deuita, Sciens quod generant lites. Ibidem.d

Quòd nullo modo ociosa uerba debent proferri, ex quibus nulla utilitas nascatur: cum id ipsum etiam, quodammodo suapte natura concessum sit: non ad ædificationem fidei facere tamen, id sit contristare spiritum sanctum. CAP. II.

B

DIco autem vobis, quod de omni verbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddent Matt.12.c
rationem in die iudicij. Omnis sermo malus, ex ore vestro non procedat. Sed siquis Ephes.4.g
bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus. Et nolite contristare spiritum sanctum dei, in quo obsignati estis in diem redemptionis.

REGVLA XXVI.

C

Quod quidquid uel dicimus, uel facimus, id testimonio diuinarum literarum confirmari debet, ad confirmationem fidei bonorum & confusionem malorum. CAP. I.

ET accedens tentator dixit ei, Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui respondẽs Matth.4.a
dixit, Scriptum est: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo, quod procedit
de ore dei. Et repleti sunt omnes spiritu sancto, & cœperũt loqui aliis linguis, prout spi- Act.2.a & b
ritus sanctus dabat eloqui illis. Et paucis deinde interiectis verbis, Stupebant autem omnes, &
mirabantur ad inuicem dicentes, Quidnam vult hoc esse? Alij autem irridentes dicebant, Mu
sto pleni sunt isti. Stans autem Petrus cum vndecim, leuauit vocem suam, & locutus est eis:
Viri Iudæi, & qui habitatis Hierusalem vniuersi, hoc vobis notum sit, & auribꝰ percipite ver- D
ba mea. Non enim, sicut vos putatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod di
ctum est per prophetam Ioël, Et erit in nouissimis diebus, dicit dominus, Effundam de spiri-
tu meo super omnem carnem: & prophetabunt, & quæ sequuntur.

Quòd similibus etiam ex natura rerum & quotidiano usu petitis uti possumus ad ea comprobanda, quæ à nobis uel dicuntur, uel fiunt. CAP. II.

ATtendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus au- Matt.7.c
tem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis
vuas? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem ar-
E bor, fructus malos facit, & cætera. Et murmurabant Pharisæi & scribæ eorum, dicentes ad di-
scipulos eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis & bibitis? Et respondens Luc.5.f
Iesus dixit ad illos, Non egent qui sani sunt, medico, sed qui male habent. Nemo militans deo 2.Tim.2.a
implicat se negociis secularibus, vt placeat ei, qui se probauit. Nam & qui certat in agone, nõ
coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.

REGVLA XXVII.

Quòd nullo modo nos iis similes efficere debemus, qui alieni sunt à dominica doctrina: contraq;, quod deũ & sanctos eius pro data nobis ab illo facultate nos conuenit imitari. CAP. I.

F

SCitis quod ij qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum po- Mar.10.e
testatem habent in illos, non sic autem erit in vobis: sed quicunque voluerit maior fieri
inter vos, erit vester minister. Et quicunque voluerit in vobis primus esse, erit omnium
seruus: sicut & Filius hominis non venit vt ministraretur sibi, sed vt ministraret, & daret ani-
mam suam in redemptionem pro multis. Nolite conformari huic seculo, sed reformamini in Roma.12.a
nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas dei bona beneplacens & perfecta. Imitato- 1.Cor.11.a
res mei estote, sicut & ego Christi.

REGVLA XXVIII.

Quod nequaquam temere, inconsiderãtèrue sinere nos debemus in errorem auferri ab iis qui ueritatem

Quòd eniti debet unusquisque, quantum in ipso est, ut talis sit, unde honestarum ac bonarum rerum cæteri exemplum sumant. CAP. I. G

Matt.11.d DIscite à me, quia mitis sum,& humilis corde.Scio enim promptum animum vestrũ,
2.Cor.9.a pro quo de vobis glorior apud Macedones, quod Achaia parata est ab anno præte-
1.Thes.1.c rito:& vestra æmulatio prouocauit complures. Et vos imitatores mei facti estis, & domini,excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio spiritus sancti, ita vt facti sitis forma omnibus credentibus in Macedonia & in Achaia.

REGVLA XXXV. H

Quòd qui fructum spiritus sancti in aliquo animaduertunt, qui eundem ubique tenorem pietatis retineat, & illum non spiritui sancto,sed aduersario assignant, ij in ipsum spiritum sanctum blasphemi sunt. CAP. I.

Matt.12.b TVnc oblatus est ei dæmonium habens,cæcus & mutus,& curauit eum,ita vt loquere-
tur,& videret.Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Nunquid hic est Christus filius
Dauid?Pharisæi autem audientes dixerunt, Hic non eiicit dæmones nisi in Beelzebub
principe dæmoniorum.Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum di-
uisum contra se,desolabitur:& omnis ciuitas & domus diuisa contra se, non stabit. Et si Sa- I
tanas Satanam eiicit, aduersus se diuisus est: quomodo ergo stabit regnum eius? Et si ego in
Beelzebub eiicio dæmones,filij vestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. Si autem
ego in spiritu dei eiicio dæmones, igitur peruenit in vos regnum dei. Aut quomodo potest
quispiam intrare in domum fortis,& vasa eius diripere,nisi prius alligauerit fortem? & tunc
domum illius diripiet.Qui non est mecum,contra me est:& qui non congregat mecum,spar
git.Ideo dico vobis,omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem bla
sphemiæ non remittetur.Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei:
Qui autem dixerit contra spiritum sanctum,non remittetur ei neque in hoc seculo,neque in
futuro. K

REGVLA XXXVI.

Quòd seruantes formam doctrinæ domini, omni cum studio atque honore excipi debent, idq; ad gloriam ipsius domini, quodq; qui eis non auscultauerit, neque susceperit, is prorsus est desperatæ salutis. CAP. I.

Matt.10.d QVi recipit vos,me recipit:& qui me recipit,recipit eum qui me misit.Exeuntes de do
Matt.10.b mo,excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius erit terræ
Ioan.12.c Sodomorum & Gomorræorum in die iudicij,quàm illi ciuitati. Qui accipit siquem
Philip.2.d misero,me accipit:qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Necessariũ
autem existimaui Epaphroditum fratrem,& cooperatorem,& commilitonem meum,vestrũ L
autem apostolum,& ministrum necessitatis meæ mittere ad vos. Et paulo inferius: Excipite
itaque illum cum omni gaudio in domino,& eiusmodi cum gaudio habetote.

REGVLA XXXVII.

Quod animi promptitudo pro uiribus in rebus quantumuis minimis accepta est deo, etiam in mulierculis. CAP. I.

Matt.10.d ET quicunque potum dederit vni ex minimis istis calicem aquæ frigidæ tantum, in no- M
Luc.21.a mine discipuli,amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Respiciens autem vidit
eos,qui mittebant munera sua in gazophylacium diuites. Vidit autem & quandam vi-
duam pauperculam mittentem ærea minuta duo, & dixit: Verè dico vobis, quòd hæc pau-
per plus quàm omnes misit.Nam omnes hi ex abundanti sibi,miserunt in munera dei:hæc au
tem ex eo quod deest illi,omnem victum,quem habuit,misit.Cùm autem Iesus esset in Betha
Matt.26.a nia in domo Simonis leprosi,accessit ad eum mulier, habens alabastrum vnguenti preciosi,
& effudit super caput ipsius recumbentis. Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes:
Vt quid perditio hæc?Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem
Iesus,ait:Quid molesti estis huic mulieri?Opus enim bonum operata est in me.De Lydia au-
Acto.16.c tem in Actis:Cum autem baptizata esset & domus eius,deprecata est dicens: Si iudicastis me
fidelem

A fidelem in domino esse,introite in domum meam,& manete:& coëgit nos.

REGVLA XXXVIII.

Quòd debeat Christianus adhibitos à se ad mensam suam fratres,remoto tumultu,modeste ac frugaliter tractare. CAP. I.

DIcit ei vnus de discipulis eius Andreas frater Simonis Petri, Est puer hic habẽs quin- Ioan.6.a
B que panes ordeaceos,& duos pisces,sed hæc quid sunt inter tam multos? Dixit ergo
Iesus,Facite homines discumbere.Erat autem fœnum multum in loco. Discubuerunt
ergo viri numero quasi quinque milia.Accepit ergo Iesus panes,& cum gratias egisset,distri-
buit discumbentibus.Similiter & ex piscibus quantum volebant. Et mulier quædam Martha Luc.10.g
nomine accepit eum in domum suam, & huic soror nomine Maria, quæ etiam sedens secus
pedes Iesu,audiebat verbum illius.Martha autem satagebat circa frequens ministerium: quæ
stetit,& ait:Domine,non est tibi curæ,quòd soror mea reliquit me solam ministrare? Dic er-
go illi vt me adiuuet.Respondens dixit illi Iesus,Martha Martha solicita es, & turbaris erga
plurima.Porrò vnum est necessarium.Maria optimam partẽ elegit,quæ non auferetur ab ea.

C

REGVLA XXXIX.

Quòd Christianum oporteat esse non facile mutabilem,sed stabilem in fide, & eiusmodi,qui ab iis, quæ sunt in domino bonis,nullo modo dimoueatur. CAP. I.

QVi autem super petrosa seminatus est,hic est qui verbum audit,& continuò cum gau Matt.13.c
dio accipit illud:non autem habet in se radicem,sed est temporalis. Facta autem tri-
bulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur. Itaque fratres 1.Cor.15.g
mei dilecti,stabiles estote, immobiles, abundantes in opere domini, scientes
quod labor vester non est inanis in domino. Miror quod tam cito transferimini ab eo, qui Gal.1.b
D vocauit vos in gratiam,ad aliud Euangelium.

REGVLA XL.

Quòd neutiquam ferri debent,qui aliter docent:licet ea re id facere se simulent, quo eos, qui instabiles sunt,uel decipiant,uel redarguant. CAP. I.

VIdete ne quis vos seducat.Multi enĩ venient in nomine meo dicentes, Ego sum Chri Matth.24.a
stus,& multos seducent.Attendite à scribis, qui volunt ambulare in stolis, & amant Lucæ.20.g
salutationes in foro,& primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in con-
E uiuiis:qui deuorant domos viduarum,simulantes lõgam orationem, hi accipient damnatio-
nem maiorem. Sed licet nos aut angelus de cœlo euangelizet vobis præter id quod euange- Gal.1.a
lizauimus vobis,anathema sit.Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Siquis vobis euange-
lizauerit,præter id,quod nunc accepistis,anathema sit.

REGVLA XLI.

Quòd omne quidquid scandalizat, amputari debet, licet coniunctissimum quid, ac summe necessarium nobis uideatur. CAP. I.

F VAe homini illi,per quem scandalum venit.Si autem manus tua,vel pes tuus scandali- Matt.18.a
zat te,abscinde eum,& proiice abs te.Bonum est tibi ad ciuitatem ingredi debilem vel
claudum,potius quàm duas manus, vel duos pedes habentem mitti in ignem æternũ.
Et si oculus tuus scandalizat te,erue eum,& proiice abs te.

Quòd cum infirmioribus temperatè agendum est, & quòd diligenti cura adhibita ij & erigi, & duci ad perfectionem debent: ita tamen temperate, ut propterea dei mandatum non negligatur. CAP. II.

ARundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec e- Matt.12.b
iiciat ad victoriam iudicium.Et in nomine eius gentes sperabunt.Infirmum autem in Roma.14.a
fide assumite.Et si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales e- Gal.6.a
stis,hu-

ſtis,huiuſmodi inſtaurate in ſpiritu lenitatis:conſiderãs teipſum,ne & tu tenteris. Alter alte- G
rius onera portate,& ſic adimplebitis legem Chriſti.

REGVLA XLII.

Quòd non eſt credendum iccirco dominum uenisse,ut legem tolleret,& prophetas, ſed ut adimpleret,& quæ deerant,perfectiora adiiceret. CAP. I.

Matt.5.b Roma.3.d NOlite putare quòd venerim ſoluere legem, aut prophetas. Non veni ſoluere legem, ſed adimplere.Legem ergo deſtruimus per fidem?Abſit.Sed legem ſtatuimus. H

REGVLA XLIII.

Quòd ſicut lex actus prauos uetat, ita euangelium ipſa latentia animi uitia prohibet. CAP. I.

Matt.5.c Roma.2.d AVdiſtis quod dictum eſt antiquis:Non occides,qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico,quod qui temere iraſcitur fratri, reus erit iudicio. Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt,neque quæ in manifeſto in carne,circunciſio: ſed qui in abſcondito Iudæus eſt,& circunciſio cordis in ſpiritu,non litera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex deo. I

Quòd ſicut Lex in ſingulis officiis ſatis habet,ſi quædam tantummodo fiant, ita euangelium nihil penitus uult deſiderari. CAP. II.

Luc.18.d Col.2.b OMnia quæcunque habes,vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo, & veni,& ſequere me.In quo & circunciſi eſtis circunciſione non manufacta,in expoliatione corporis peccatorum carnis,in circunciſione Chriſti.

Quòd nullo modo cœleſti regno digni eſſe poſſunt ij, qui euangelicæ iuſtitiæ documenta non dederint maiora,quàm ea ſint,quæ à lege tradita ſint. CAP. III.

Matt.5.c Philip.3.b NIſi veſtra iuſtitia abundauerit plus,quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis K
in regnum cœlorum.Siquis alius videtur confidere in carne, ego magis circunciſus octauo die,ex genere Iſraël,de tribu Beniamin, Hebræus ex Hebræis,ſecũdum legem Phariſæus:ſecundum æmulationẽ,perſequẽs eccleſiam dei:ſecundũ iuſtitiam, quæ in lege eſt, cõuerſatus ſine querela.Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtũ detrimenta.Veruntamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti domini mei:propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ſtercora eſſe, vt Chriſtum lucrifaciam,& inueniar in illo non habens meam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam,quæ per fidem eſt Chriſti,quæ ex deo eſt,iuſtitiam. L

REGVLA XLIIII.

Quod iugum Chriſti ſuaue eſt,& onus eius leue, & eiuſmodi, quod illos reficiat, qui illud ſubeunt:quodq; omnia, quæ aliena ſunt à doctrina euangelica, oneroſa ſunt & grauia. CAP. I.

Matt.11.d VEnite ad me omnes,qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.Tollite iugum meum ſuper vos,& diſcite à me,quia mitis ſum,& humilis corde,& inuenietis requiẽ animabus veſtris.Iugum enim meum ſuaue eſt,& onus meum leue. M

REGVLA XLV.

Quòd nullo modo digni haberi poſſunt regno cœlorum, qui puerorum æqualitatem inter ſe ipſi imitati non fuerint. CAP. I.

Matt.18.a AMen dico vobis,niſi cõuerſi fueritis, & efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum.

Quòd qui maiorem gloriam aſſequi cupit in regno cœlorum,hic humilitatem, & infimam omnium conditionem debet ſectari in hac uita. CAP. II.

Quicun-

A QVicunque ergo humiliauerit ſe,ſicut paruulus iſte, hic eſt maior in regno cœlorum. Matt.18.a
Quicunque voluerit inter vos maior fieri, ſit miniſter veſter. Et qui voluerit inter Mat.20.d
vos primus eſſe,erit omnium ſeruus.Nihil per contentionem,neque per inanẽ gloriam,ſed humilitate alij alios ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes. Philip.2.a

REGVLA XLVI.

Quòd ex ſimilitudine rationis eius quæ in rebus leuioris momenti ſeruatur, ſtudium à nobis in rebus maioribus requiritur à deo. CAP. I.

B VNuſquiſque ſabbato non ſoluit bouem ſuum, aut aſinum à præſepio, & ducit adaquare? Hanc autem filiam Abrahæ,quam alligauit Satanas,ecce decem & octo annis nõ Luc.13.a
oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbati? Dicebat autem parabolam ad illos in hoc, Luc.18.a
quod oportet ſemper orare,& non deficere,dicens:Iudex quidam erat in ciuitate, qui deum non timebat,& hominem non reuerebatur.Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum,dicens: Vindica me de aduerſario meo, & nolebat per multum tempus. Poſt hæc autem dixit intra ſe:Et ſi deum non timeo,nec hominem reuereor, tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua,vindicabo illam,ne in nouiſſimo veniẽs fugillet me.Ait autem dominus,
C Audite quid iudex iniquus dicat. Deus autem non facit vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte.Nemo militans,implicat ſe negociis ſecularibus vt ei placeat,qui 2.Timo.2.a
ſe probauit.Nam & qui certat in agone,non coronatur,niſi legitimè certauerit.

Quòd ex comparatione eorum qui in rebus minoribus ex fide metum, & ex laudabili cupiditate ſtudium præ ſe tulerint, ij ſeueriore iudicio plectentur, qui in rebus grauioribus contemptum adhibuerint. CAP. II.

REgina Auſtri ſurget in iudicio, cum viris generationis huius, & condemnabit illos, Luc.11.d
quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce pluſquàm Solomon hic.Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt illam,
D quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ,& ecce pluſquàm Ionas hic.

Quòd qui in rebus minoribus diligens eſt,is nequaquam propterea maiores debet contemnere:ſed cum in eo præcipue elaboret,ut præceptis maioribus ſatisfaciat, ea etiam obire ſimul debet,quæ uideantur leuiora. CAP. III.

VAe vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ,qui decimatis mentham & anethum, & cy- Matt.23.e
minum,& reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis,iudicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere,& illa non omittere.Duces cæci,excolantes culicem, came lum autem glutientes.

E

REGVLA XLVII.

Quòd non debemus nobis theſaurizare in terra, ſed in cœlo: & quis ſit modus theſaurizandi in cœlo. CAP. I.

NOlite theſaurizare vobis theſauros in terra,vbi tinea,& ærugo demolitur, & vbi fu- Matt.6.c
res effodiunt & furantur.Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo,vbi neque ærugo,neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Vendite quæ Luc.12.d
poſſidetis,& date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cœlis.Omnia quæcunque habes,vende,& da pauperibus,& habebis theſaurum Luc.18.d
F in cœlo.Facile tribuere,communicare,theſaurizare ſibi theſaurum bonum in futurum, vt ap 1.Tim.6.d
prehendant bonam vitam.

REGVLA XLVIII.

Quòd miſericordem & facilem ad communicandum eſſe Chriſtianum oportet, quando accuſantur,qui tales non ſunt. CAP. I.

BEati miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Omni autem petenti te Matt.5.a
tribue.Sine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia: qui cum cognouiſſent iuſtitiã Luc.6.d
dei,quòd qui talia agunt,digni ſunt morte,& cætera. Roma.1.d

Quòd

Quòd quicquid habet quis ultra naturalem suam ad uictum necessitatem, id necessario in beneficium alterius debet conferre, ex mandato domini, unde ea etiam accepimus, quæ habemus. CAP. II. G

Luc.3.b 1.Cor.4.b

QVi habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat. Quid autē habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas sicut scriptum est: Qui multum, non abundauit, & qui modicum, non minorauit.

Quòd secundum ea, quæ à domino dicta accepimus, neutiquā diuitiæ nobis amplectendæ sunt, sed paupertas. CAP. III. H

Luc.6.d 2.Cor.8.a 1.Tim.6.b

BEati pauperes, quoniam vestrum est regnum dei. Væ vobis diuitibus, qui habetis cōsolationem vestram. Et altissima paupertas eorum abundauit in diuitias simplicitatis eorum. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tētationem, & in laqueum, & in desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est auaritia, quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerūt se doloribus multis.

Quòd nequaquam in eo soliciti esse debemus, ut rebus ad uitæ usum necessariis abundemus, neque in eo nobis occupandum est studium nostrum, ut aut saturitatem sectemur, aut apparatus magnificos: & quod à quacunque immodica habendi cupiditate casti ac puri esse debemus, similiterq; exquisitum omnem ornatum defugere. CAP. IIII. I

Luc.12.b 1.Tim.2.c Ibidem.6.b

VIdete & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiusquam vita eius est, ex his quæ possidet. Ornare se non in intortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa. Habentes autem alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus.

Quòd nullo modo de iis rebus soliciti esse debemus, quæ necessariæ nobis ad uictum sunt: neque in iis, quæ ad hanc uitam degendam parta habemus, spes nostra ponenda: sed debere unumquēque curam sui remittere prouidentiæ diuinæ. CAP. V. K

Matt.6.c

NOn potestis deo seruire & Mammonæ. Ideo dico vobis ne soliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, neque corpori vestro quid induamini. Nōne anima pluris est quā esca? & corpus pluris quàm vestimentum? Respicite volatilia cœli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater vester cœlestis pascit illa. Nōne vos pluris estis illis? Quis autem vestrum solicitè cogitans, potest adiicere ad staturam suam cubitum vnum? Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt, nō laborant, neque nent. Dico autem vobis, quòd nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut vnum est ex istis. Si enim fœnum agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic vestit, quanto magis vos modicæ fidei? Nolite ergo soliciti esse dicentes, quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quomodo operiemur? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Scit enim pater vester cœlestis, quòd his omnibus indigetis. Quærite autem primum regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiicientur vobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi. Sufficit diei malicia sua. Et cætera. L

Quòd in procuratione rerum ad usum fratrum necessariarum, curam ac solicitudinem suscipere nos oportet, in eoq; uoluntati dominicæ satisfacere. CAP. VI.

Matth.25.e

VEnite benedicti patris mei, percipite paratum vobis regnū à constitutione mūdi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes erā, & collegistis me, nudus, & operuistis me, infirm°, & visitastis me, in carcere erā, & venistis ad me. Quibus illa mox adiunguntur: Amen dico vobis, quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Cū subleuasset ergo oculos Iesus, & vidisset quod multitudo magna venit ad eū, dicit ad Philippū, Vnde ememus panes, vt māducent hi? & cætera. De collecta autē in sanctos, sicut ordinaui ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite, per vnā sabbatorū vnusquisq; vestrū seponat, recondens quod ei beneplacuerit, vt nō cum venero, tunc collectæ fiāt. M

Ioan.6.b 1.Cor.16.a

Quòd debet unusquisq; qui possit, laborare, & ex quæstu, quē ex opere faciat, aliorū inopiæ subuenire, quādo qui laborare non uult, is nec dignus quidem uidetur, qui manducet. CAP. VII.

Dignus

A DIgnus est enim operarius cibo suo. Omnia ostendi vobis, quòd sic laborantes oportet suscipere infirmos, & meminisse verborum domini, quod ipse dixit: Beatum est magis dare quàm accipere. Qui furabatur, iam non furetur, magis autem iam laboret operando manibus suis quod bonum est: vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti. Nam & cū essemus apud vos, hoc denunciabamus vobis, quod si quis non vult operari, nō manducet. Matt.10.b Act.20.g Ephes.4.f 2.Thes.3.c

REGVLA XLIX.

Quòd nec de necessariis quidem ad corpus uestimentis, in iudicio cum aliquo experiri Christianus debet. CAP. I. B

ET qui te percutit in maxillam vnam, præbe illi & alteram: & ei qui aufert tibi vestimentum, & tunicam, noli prohibere. Omni autem petenti te tribue, & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas. Audet aliquis vestrum, habens negocium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, & non apud sanctos? Et post statim: Iam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sed vos iniuriam facitis, & fraudatis, & hoc fratribus. Luc.6.e 1.Cor.6.a

Quòd nullo modo debet Christianus cum aliquo pugnare aut seipsum defendere: sed aduersum omnes, si fieri possit, ex mandato domini pacem seruare. CAP. II. C

AVdistis quòd dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram, & quæ sequuntur. Charitatem habete in vobis, sed & pacem habete inter vos. Nulli malum pro malo reddentes, prouidentes bona coram omnibus hominibus. Si fieri potest, quod in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes: non vosmetipsos defendētes charissimi. Sed date locum iræ. Seruum autem domini non oportet litigare, sed mansuetum esse erga omnes. Matt.5.f Roma.12.d 2.Timo.2.d

Quòd neque etiam cum iniuria alter afficiatur, uiolantem illum ulcisci debemus. CAP. III. D

TVnc accesserunt, & manus iniecerunt in Iesum, & tenuerunt eum. Et ecce vnus ex iis, qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens seruū principis sacerdotum, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus, Conuerte gladium tuū in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Et misit nuncios ante conspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorum, vt pararent illi, & nō receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Hierusalem. Cum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes dixerunt: domine, vis dicamus vt ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Et conuersus increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis. Et abierūt in aliud castellum. Matt.26.a Luc.9.f

REGVLA L.

Quòd alios quoque ad pacem, quæ est in Christo, debemus inducere. CAP. I. E

BEati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Matt.5.a Ioan.14.d

REGVLA LI.

Quòd quicunq; uult alterū criminari, eū castū se ab omni uitio prius oportet præstitisse. CAP. I. F

QVid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo nō vides: Aut quomodo dices fratri tuo, Sine eiiciam festucā de oculo tuo? & ecce trabs est in oculo tuo. Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucā de oculo fratris tui. Propter quod inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas. Eadem enim agis tu, qui iudicas. Scimus autem, quod iudicium dei est secundum veritatem in eos, qui talia agunt. Existimas autē hoc ô homo qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quod effugies iudicium dei? Matth.7.a Roma.2.a

REGVLA LII.

Quòd nequaquam, perinde ac si nihil referret, æquo animo ferre debemus, quandocunque

d aliquos

aliquos uideamus, qui peccent: sed contrà potius, eorum uicem dolere ac lugere nos oportet. CAP. I. G

Luc.19.f ET vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super eam, dicens, Si cognouisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. Nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.
1.Cor.5.a Omnino auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes nominatur, vt vxorem patris sui aliquis habeat. Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis,
2.Cor.12.g vt tollatur de medio vestrũ, qui hoc opus fecit? Ne iterũ cum venero, humiliet me deus apud vos, & lugeam multos ex iis, qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam, &c.

Quòd nullo modo aliorum peccata, silentio debemus præterire. CAP. II. H

Matt.18.b SI autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum, & cætera. Et nolite communicare
Ephes.5.c operibus infructuosis tenebrarum: magis autem & arguite.

Quòd ob eam causam tantummodo uenire cum peccatoribus in congressum debemus, ut eos à prauâ uiuendi uia ad meliorem frugem reuocemus, idq; eo modo, quem nobis dominus præcepit. CAP. III.

Matt.2.b ET factum est cùm accumberet in domo illius, multi etiam publicani, & peccatores di- I
scumbebant cum Iesu & discipulis eius. Et Scribæ & Pharisæi videntes, quòd manduca-
ret cum publicanis & peccatoribus, dixerunt discipulis eius: Quare cũ publicanis & pec-
catoribus manducat & bibit magister vester? Hoc audito Iesus ait illis: Non necesse habent sa-
Luc.15.a ni medico, sed qui male habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Erant autẽ pro-
pinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illum. Et murmurabant Pharisæi & Scri-
bæ dicentes: Hic peccatores recipit, & manducat cum illis. Et ait ad illos parabolam istam, di-
cens: Quis ex vobis homo qui habet centum oues, & si perdiderit vnam ex illis, nõne dimit-
tit nonaginta nouem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inueniat eam? & cæte-
2.Thes.3.d ra. Quòd si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, & ne commisceamini
2.Cor.2.b cum illo, vt confundatur. Et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite vt fratrem. Si-
quis autem contristauit, non me contristauit, sed ex parte, vt non onerem omnes vos. Suffi- K
cit illi qui eiusmodi est, obiurgatio hæc quæ fit à pluribus, ita vt è contrario magis donetis, &
consolemini, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur qui eiusmodi est.

Quòd illorum debemus hominum congressum defugere, qui post omnem adhibitam à nobis in ipsis curandis diligẽtiam, nihilominus tamen obstinati in peccato suo perseuerant. CAP. IIII.

Matt.18.b SI autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te
audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnũ
vel duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic
Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. L

REGVLA LIII.

Quòd nullo modo debet uir Christianus præteritarum iniuriarum memoriam retinere, sed ex animo iis, qui deliquerint, delicta omnia condonare. CAP I.

Matt.6.b SI enim dimiseritis omnibus delicta eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis deli-
cta vestra. Si autem non dimiseritis omnibus delicta sua, nec pater vester dimittet vo-
bis delicta vestra.

REGVLA LIIII. M

Quòd in iis, quæ concessa nobis sunt à scriptura, neutiquam inter nos alter de altero secus debemus iudicare. CAP. I.

Matt.7.a NOlite iudicare, & non iudicabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini.
Nolite iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, & non condemnabimini.
Roma.14.a Alius enim credit manducare omnia: qui autem infirmus est, olus manducat. Is qui
manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iu-
dicet. Deus enim est, qui illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas alienũ seruum? domino suo
stat, aut

A stat, aut cadit. Stabit autem. Potens enim est deus statuere illum. Nam alius iudicat diem iux-
ta diem, alius autem iudicat omnem diẽ. Vnusquisque in suo sensu abundet. Qui sapit diem,
in domino sapit. Et qui non sapit diem, domino non sapit. Et qui manducat, domino mãdu-
cat, gratias enim agit deo. Quibus verbis ea confestim adiungit: Itaque vnusquisque pro se ra Ibidem.b
tionem reddet deo. Nõ ergo amplius inuicem iudicemus. Manifestum est autem quòd in his
quæ sunt huiusmodi, hæc dicuntur ab Apostolo, ita vt ex his etiam ea aperta fiant, quæ sunt
in euangelio. Nemo ergo vos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, Col.2.e
aut sabbatorum, quæ sunt vmbra futurorum.

B *Quòd nullo modo ea reuocari in dubium debent, quæ concessa sunt à scriptura.* CAP. II.

BEatus vir qui non iudicat semetipsum in eo quod probat. Qui autem discernit, si man- Roma.14.d
ducauerit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum Col.2.d
est. Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid tanquam viuentes in mun-
do decernitis? Ne tetigeris, neque gustaueris, neque contrectaueris: quæ sunt omnia in interi-
tum ipso vsu, secundum præcepta & doctrinas hominum.

Quòd de rebus incertis non est iudicandum. CAP. III.

C ITaque nolite ante tempus iudicare, quoad vsque veniat dominus, qui & illuminabit 1.Cor.4.a
abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit vnicuique à
deo.

Quòd in personarum acceptione iudicium fieri non debet. CAP. IIII.

SI circuncisionem accipit homo in sabbato, vt non soluatur lex Moysi, mihi indignami- Ioan.7.e
ni, quia totum hominem saluum feci in sabbato? Nolite iudicare secundum faciem, sed
iustum iudicium iudicate.

Quòd nullo modo debet aliquis condemnari, nisi prius ipso præsente diligenter causa cognita sit, esto multi sint qui illum accusent. CAP. V.

D DIcit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum nocte, qui vnus erat ex ipsis: Nunquid Ioan.7.g
lex nostra iudicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognouerit quid faciat? Et
cum dies plures ibi morarentur, Festus regi indicauit de Paulo, dicens: Vir quidam est Acto.15.d
derelictus à Felice vinctus, de quo cum essem Hierosolymis, adierunt me principes sacerdo-
tum, & seniores Iudæorum, postulantes aduersus illum damnationem: ad quos respõdi, quod
non est Romanis consuetudo ob gratiam donare aliquem hominem, vt pereat, priusquàm
is, qui accusatur, præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat ad diluenda cri-
mina, quæ ei obiiciuntur.

E

REGVLA LV.

Quòd pro certo tenendum est, & confitendum etiam, delationem cuiuscunque boni, atque adeo ipsam etiam eorum, quæ Christi causa patimur incommodorum tolerantiam, à deo nobis proficisci. CAP. I.

NOn potest homo accipere quicquam, nisi datum fuerit ei de cœlo. Quid autem habes Ioan.13.d
quod non accepisti? Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis. Dei do- 1.Cor.4.b
num est, non ex operibus, ne quis glorietur. Et hoc à deo, quia vobis donatum est pro
F Christo, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini, idem certamen ha- Philip.1.d
bentes, &c.

Quòd dei beneficia silentio inuolui non debent, sed contra ipsi pro illis gratiæ agendæ. CAP. II.

ET rogauit illum vir, à quo dæmonia exierant, vt cum eo esset. Dimisit autẽ illũ Iesus, di- Luc.8.f
cens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit deus. Et cum ingrederetur quod- Lucæ.17.e
dam castellũ, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt à longe, & leuauerunt vo-
cem, dicentes: Iesu præceptor miserere nostri. Quos vt vidit, dixit: Ite, ostendite vos sacerdo-
tibus. Et factum est, dum irent, mũdati sunt. Vnus autem ex illis, vt vidit, quòd sanatus est, re- ibidem
gressus est cum magna voce glorificãs deum. Et cecidit in faciem ante pedes eius, gratias a-
gens ei. Et hic erat Samaritanus. Respondens autẽ Iesus dixit, Nõne decem mundati sunt? &

 nouem

2.Cor.15.b 1.Tim.4.b nouē vbi sunt?Non est inuentus qui rediret,& daret gloriā deo,nisi hic alienigena. Et ait illi: G Surge,vade,quia fides tua te saluum fecit. Gratia autem dei sum, id quod sum. Omnis creatura dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur.

REGVLA LVI.

Quòd orationibus & uigiliis aßidue incumbendum sit. CAP. I.

Matth.7.a Luc.18.a Ibidem. PEtite,& accipietis:quærite,& inuenietis:pulsate,& aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit,& qui quærit inuenit,& pulsanti aperietur,& cætera. Dicebat autem & parabolam ad illos,in hoc quod oportet semper orare,& non deficere, dicens: Iudex quidā H erat in quadam ciuitate,& cætera. Attendite autem vobis,ne quando grauentur corda vestra in crapula & ebrietate,& curis huius vitæ, & superueniat in vos repentina dies illa, tanquam laqueus enim superueniet in omnes,qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque omni tempore,vt digni habeamini fugere ista omnia,quę futura sunt,& stare ante filiū hominis. Col.4.a 1.Thes.5.c Orationi instate,vigilantes in ea in gratiarū actione.Sēper gaudete, sine intermissione orate.

Quòd de iis etiam,quæ quotidiana neceßitas corporis requirit,gratias prius deo agere debemus,atque ita demum ea communicare. CAP. II.

Matt.14.b I ET acceptis quinque panibus,& duobus piscibus,aspiciens in cœlum,benedixit, & fregit, 1.Tim.4.b & dedit discipulis suis.Discipuli autem turbæ.Et cum hæc dixisset,accipiens panem,gratias egit deo coram omnibus.Et cùm fregisset,cœpit māducare.Omnis creatura dei bona est,& nihil reiiciendum,quod cum gratiarum actione percipitur.

Quòd nullo modo inani & prolixa oratione uti debemus in petendis à deo rebus, quæ sunt corruptioni subiectæ. CAP. III.

Matt.6.a Luc.12.d μὴ μεταωρίζεσθε ne sublimi sitis ORantes autem,nolite multum loqui,sicut ethnici. Putant enim quòd in multiloquio suo exaudiātur.Nolite ergo assimilari eis. Scit enim pater vester quid opus sit vobis, antequam petatis eum.Et vos nolite quærere quid mādūcetis,aut quid bibatis.Et no- K lite in sublime tolli. Hæc autem omnia gentes mundi quærunt. Pater autem vester scit quòd iis indigetis &c.

Quomodo orare conueniat, & cuiusmodi animi affectione. CAP. IIII.

Matt.6.b Ibidem.d Marc.11.c PAter noster qui es in cœlis.Sanctificetur nomen tuum.Adueniat regnum tuum.Fiat voluntas tua,&c.Quærite primum regnum dei,& iustitiam eius. Et cum stabitis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquē, vt & pater vester dimittat vobis peccata 1. Timo.2.e vestra. Volo ergo viros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. L

Quòd deum alij pro aliis orare uicißim debemus, & pro iis etiam, qui docendæ ueritati præsunt. CAP. V.

Luc.22.c Ephes.6.e AIt autem dominus Simoni,Simon ecce Satanas expetiuit vos,vt excribraret vos sicut triticum,ego autem oraui pro te,vt non deficiat fides tua. Orantes omni tempore in spiritu,& in ipso vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis,& pro me,vt detur mihi sermo in apertione oris mei,cum fiducia, notum facere mysterium euangelij,pro quo legatione fungor in catena,ita vt in ipso audeam, prout me oportet, loqui. 2.Thes.3.a De cætero fratres orate pro nobis, vt sermo dei currat, & clarificetur in omnibus sicut & apud vos.

Quòd pro inimicis etiam orandum est. CAP. VI. M

Matt.5.g ORate pro calumniantibus & persequentibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cœlis est.

Quòd non debet uir uelato capite orare,prophetareue,neque mulier aperto. CAP. VII.

1.Cor.11.a VOlo autem vos scire, quòd omnis viri caput Christus est, caput autem mulieris vir, caput vero Christi,deus.Omnis vir orans vel prophetans velato capite, deturpat caput suum.Vnum est enim ac si decaluetur,& cætera.

REGVLA LVII.

Quòd

A *Quòd nullo modo magnificè sentire de nobis debemus,eaq; re cæteros despicere, si quæ sint,quæ recte facta à nobis sint.* CAP. I.

DIcebat autem & ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti & aspernabant cæ- Luc.18.b teros, parabolam istam dicens: Duo homines ascendebant in templum vt orarent, vnus pharisæus & alter publicanus. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: deus gratias ago tibi,quia non sum sicut cæteri hominum,raptores,iniusti,adulteri,velut etiam hic publicanus.Ieiuno bis in sabbato.Decimas do omnium quæ possideo. Et publicanus à longe stans, nolebat nec oculos ad cœlum leuare,sed percutiebat pectus suum,dicens: deus propitius esto B mihi peccatori.Dico vobis descendit hic iustificatus in domum suam ab illo, quia omnis qui se exaltat humiliabitur:& qui se humiliat,exaltabitur.

REGVLA LVIII.

Quòd nullo modo debemus existimare dona dei uel pecunia, uel alia quapiam artificij alicuius solertia comparari. CAP. I.

C CVm vidisset autem Simon,quia per impositionem manus apostolorum daretur spiri- Acto.8.e tus sanctus,obtulit eis pecuniam,dicens:Date & mihi hanc potestatem, vt cuicunque imposuero manus,accipiat spiritum sanctum.Petrus autem dixit ad eum, Pecunia tua tecum sit in perditionem,quoniam donum dei existimasti pecunia possideri, nō est tibi pars, neque sors in sermone isto.Cor enim tuum non est rectum coram deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua,& roga deum,si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis,& obligatione peccati video te esse.

Quòd pro rata portione fidei, quam quisque habet, unicuique dona dantur à deo, ad utilitatem. CAP. II.

D HAbentes autem donationes secundum gratiam dei,quæ data est nobis, differentes,sive prophetiam secundum rationem fidei,siue ministerium in ministrando, & cæte- Roma.12.a ra.Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad vtilitatem.Alij quidem per fidem 1.Cor.12.a datur sermo sapientiæ:alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alteri fides, in eodem spiritu:alij gratia sanitatum,in vno spiritu:alij operatio virtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum:alij genera linguarum:alij interpretatio sermonum.

Quòd dona dei ut gratis accipienda sunt,ita etiam gratis impartienda,neque aut in quæstum,aut in uoluptates proprias conferenda. CAP. III.

INfirmos curate,mortuos suscitate,leprosos mundate, dæmones eiicite: gratis accepistis, Matt.10.a gratis date.Nolite possidere aurum,neque argentum,neque pecuniam in zonis vestris,nō aliâs æs E peram in via,neque duas tunicas,neque calceamenta,neque virgam,& cætera. Petrus au- χαλκὸν tem dixit,Argentum & aurum non est mihi:quod autem habeo, hoc tibi do: In nomine Iesu Acto.3.a Christi Nazareni surge & ambula.Et apprehensa manu eius dextera,eleuauit eum, & cætera. Neque enim fuimus in sermone adulationis(sicut scitis) neque in auaritia (deus testis est) ne- 1.Thes.2.a que quærentes ab hominibus gloriam,neque à vobis, neque ab aliis. Cum possemus vobis oneri esse,vt Christi apostoli: sed facti sumus indulgentes in medio vestri. Tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non solum euangelium dei,sed etiam animas nostras,quoniam charissimi nobis facti estis.

F *Quòd qui grato animo in donis,quæ à deo primum acceperit,studiosius seipsum exercuerit, ad laudem dei, is idoneus efficitur, cui alia dentur præterea,& quòd qui talis non fuerit,ei etiam,quod ante habebat, adimitur, & iis,quæ alioqui ei parata fuerant futura, indignus iudicatur,& insuper supplicio male multatur.* CAP. IIII.

ET accedentes discipuli dixerunt ei:Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait Matt.13.b illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum. Qui enim habet,dabitur ei,& abundabit.Qui autem non habet,& quod habet,auferetur ab eo.Ideo in parabolis loquor eis,quia videntes nō vident,& audientes nō audiunt,neq; intelligūt:& impletur in eis prophetia Esaię,& cætera.Sicut enim homo peregre proficiscens,vo- Matt.25.b

 cauit

cauit ſeruos ſuos,& tradidit illis bona ſua.Et vni dedit quinq; talēta, alij autem duo, alij vero G
vnū,vnicuiq; ſecundum propriā virtutē:& profectus eſt ſtatim. Abiit autē, qui quinq; talenta
acceperat,& operatus eſt in eis,& lucratus eſt alia quinq;. Similiter & qui duo acceperat, lu-
cratus eſt alia duo.Et paulo poſt.Omni enim habēti dabitur, & abundabit: ei autē qui nō ha-
bet,& quod habet,auferetur ab eo . Et inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores,illic erit
fletus,& ſtridor dentium.

REGVLA LIX.

Quòd res aliena eſt ab homine Chriſtiano,cupiditate humanæ gloriæ permoueri , patiq; ut ſibi præter modū honos habeatur,quodq; contra debet eos qui ſe huiuſmodi honoribus afficiant, uel nimis de ipſo elate ſentiant,corrigere. CAP. I. H

Matt.19.b ET ecce vnus accedens ait illi : Magiſter bone , quid faciam vt habeam vitam æternam?
Luc.11.f Qui dixit ei,Quid me interrogas de bono?Vnus eſt enim bonus deus . Gloriam ab ho-
minibus non accipio.Et poſt non multis ita interpoſitis verbis: Quomodo vos poteſtis
credere,qui gloriam accipitis ab inuicem?& gloriam,quæ à ſolo deo eſt,non quæritis?Væ vo
Ioan.5.g bis Phariſæis,quia diligitis primas cathedras in Synagogis,& ſalutationes in foro. Neque e-
1.Theſ.2.a nim aliquando fuimus in ſermone adulationis,ſicut ſcitis,neque in occaſione auaritiæ (deus
Acto.10.d teſtis eſt)neque quærentes ab hominibus gloriam,neq; à vobis, neq; ab aliis. Et factum eſt cū I
introiſſet Petrus,obuius venit ei Cornelius:& procidens ad pedes eius, adorauit eum . Petrus
Acto.12.d autem eleuauit eum dicens:Surge,& ego ipſe homo ſum.Statuto autem die Herodes veſtitus
veſte regia,ſedit pro tribunali,& concionabatur ad eos.Populus autem acclamabat:Vox dei,
& non hominis.Confeſtim autem percuſſit eum angelus domini, eo quòd nō dediſſet gloriā
deo,& conſumptus à vermibus expirauit.

REGVLA LX.

Quòd cum diuerſa ſint dona ſpiritus,neq; unus ad omnia poſſit idoneus eſſe , neq; idem donū poſſit eſſe in omnibus,debet unuſquiſq; per modeſtiā eo cōtentus eſſe,quod ſibi datū ſit, & pro eo gratias agere,quodq; eo modo ſeruari à nobis inter nos concordia debet,quo Chriſti charitas iubet, non ſecus ac membra in corpore ſolent:ut qui in donis inferior eſt , is ex eius cōparatione , quem ſibi iudicat præſtare,minime animū deſpōdeat:neq; itē cōtra,qui ſuperior ſit , inferiorē aſpernetur:quando qui diſcordes inter ſe ſunt, ij digni ſunt,qui de medio tollantur. CAP. I. K

Matt.12.b OMne regnum diuiſum contra ſe,deſolabitur:& omnis ciuitas vel domus diuiſa con-
Gal.5.c tra ſe,nō ſtabit.Quòd ſi inuicem mordetis,& comeditis , videte ne ab inuicem con-
Ioan.17.c ſumamini.Non pro eis autem rogo tātum,ſed & pro eis,qui credituri ſunt per verbū
Acto.4.g eorum in me,vt omnes vnū ſint.Sicut tu pater in me,& ego in te, vt & ipſi in nobis vnū ſint.
Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna: nec quiſquā eorum quæ poſſi-
Roma.12.a debat,aliquid ſuum eſſe dicebat.Sed erant illis omnia communia.Dico autem vobis per gra- L
tiā,quæ data eſt mihi,omnibus qui ſunt inter vos, non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed
ſapere,ad ſobrietatē.Et vnicuiq; ſicut deus diuiſit menſuram fidei.Sicut enim in vno corpore
multa membra habemus,omnia autē membra nō eundem actum habent, ita multi vnū cor-
1.Cor.1.b pus ſumus in Chriſto:ſinguli autem alter alterius membra.Obſecro autem vos fratres per no
1.Cor.12.b men domini noſtri Ieſu Chriſti,vt idipſum dicatis omnes,& nō ſint in vobis ſchiſmata.Sitis
autem perfecti eadē mente,& eadem ſententia. Sicut enim corpus vnū eſt, & membra habet
multa,omnia autem membra corporis cum ſint multa,vnū tamen corpus ſunt,ita & in Chri
Philip.2.a ſto.Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnū baptizati ſumus,ſiue Iudæi, ſiue gētiles, ſiue ſer-
ui,ſiue liberi,& cætera.Vt idem ſapiatis,eandē charitatem habentes,vnanimes, idem ſentien- M
tes,nihil per cōtentionem,neque per inanem gloriam , ſed humilitate alij alios ſuperiores ſi-
bi inuicem arbitrantes:non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes,ſed & ea quæ aliorum.

REGVLA LXI.

Quòd aſpernandi non ſunt,qui adiuuant gratiam domini,propterea quòd nullius precij eſſe ipſi uideantur , abiectiq; , cum huiuſmodi hominum genere deus ut plurimum ſolitus ſit delectari. CAP. I.

Confiteor

A CONfiteor tibi Pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudē- Matt.11.e
tibus,& reuelaſti ea paruulis.Ita pater,quoniam ſic fuit placitum ante te. Et veniens in Matt.13.g
patriam ſuam,docebat eos in Synagoga eorum , ita vt mirarentur & dicerent : Vnde
huic ſapientia hæc,& virtutes? Nōne hic eſt fabri filius ? Nōnne mater eius dicitur Maria ? &
fratres eius Iacobus,& Ioſe,& Simon, & Iudas? Et ſorores eius nōnne omnes apud nos ſunt?
Vnde ergo huic omnia iſta?Et ſcandalizabantur in eo.Ieſus autem dixit eis, Non eſt prophe-
ta ſine honore,niſi in patria ſua & in domo ſua. Et non fecit ibi virtutes multas , propter in-
credulitatem illorum . Videtis enim vocationem veſtram fratres , quia non multi ſapientes 1.Cor.1.d
B ſecundum carnem,non multi potentes,non multi nobiles:Sed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit
deus,vt confundat ſapientes:& infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia : & ignobilia
mundi,& contemptibilia elegit deus,& ea quæ non ſunt,vt ea quæ ſunt deſtrueret,vt nō glo-
rietur omnis caro in conſpectu eius.

REGVLA LXII.

Quòd qui iā crediderunt,& baptizati ſunt,ij confeſtim ad id præparare ſe debent , ut cū ab aliis, tū ab ipſis etiā ſuis domeſticis tentētur, idq; quoad uixerint : quādo qui non eo modo ſe præparauit,is ſi repētino quid ipſi calamitatis oblatū ſit , facile pulſus loco proſternitur. CAP. I.

C BAptizatus autem Ieſus,cōfeſtim aſcēdit de aqua:& ecce aperti ſunt ei cœli.Et vidit ſpi- Matt.3.d
ritum dei deſcendentem ſicut columbam,& venientem ſuper ipſum. Et ecce vox de cœ
lis dicens:Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi bene cōplacui. Tunc Ieſus ductus eſt
in deſertum,vt tentaretur à diabolo.Ecce ego mitto vos ſicut oues in medio luporum.Eſtote Matt.10.b
ergo prudentes ſicut ſerpentes,& ſimplices ſicut colūbæ. Cauete autē ab illis hominibus, tra-
dent enim vos in cōciliis:& in ſynagogis ſuis flagellabunt vos.Et ad præſides,& ad reges du-
cemini propter me,in teſtimoniū illis & gentibus.Quibus illa confeſtim adiūgit:Tradet au- Ibidem.d
tem frater fratrem in mortem,& pater filium,& inſurgent filij in parentes,& morte eos affi-
D cient,& eritis odio omnibus propter nomen meum.Qui autem perſeuerauerit vſq; in finem,
hic ſaluus erit.Et qui non accipit crucem ſuam,& ſequitur me , non eſt me dignus. Hæc lo- Ioan.16.a
cutus ſum vobis,vt non ſcandalizemini.Abſq; ſynagogis facient vos.Sed venit hora, in qua,
qui interficit vos,arbitretur obſequium ſe præſtare deo: & hæc facient vobis, quia nō noue-
runt patrem,neq; me,&c.Nam qui ſupra petram,hi ſunt, qui cum audierint, cum gaudio ſu- Luc.16.a
ſcipiunt verbum,& hi radicē non habent,qui ad tempus credunt,& in tēpore tentationis re-
cedunt.Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione noſtra , quæ facta eſt nobis 2.Cor.1.b
in Aſia,quoniam ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutē , ita vt deſperaremus etiā viue-
re.Sed ipſi in nobiſipſis reſpōſum mortis habuimꝰ,vt nō ſimus fidētes in nobis, ſed in deo qui
E ſuſcitat mortuos. Et omnes, qui pie viuere volunt in Chriſto Ieſu , perſecutionem patientur. 2.Tim.3.c

Quòd nequaquam ſe ultro quis offerre tentationibus debet, antequàm id ei ſuo tēpore cōcedatur, & quòd orare unuſquiſque debet,ut ne incidat in tentationem. CAP. II.

SIc ergo vos orabitis.Pater noſter qui es in cœlis.Sanctificetur nomē tuum.Adueniat re- Matt.6.b
gnum tuum,quibus ea mox adiungit:Et ne nos inducas in tentationem:Sed libera nos à
malo.Poſt hæc autem ambulabat Ieſus in Galilæam , non enim volebat in Iudæam am-
bulare,quia quærebant eū Iudæi interficere . Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorū Sce- Ioan.7.a
nopegia.Dixerunt autē ad eum fratres eius:Tranſi hinc,& vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui
F videant opera tua,quæ facis.Nemo quippe in occulto quid facit , & quærit ipſe in palàm eſſe.
Si hæc facis,manifeſta teipſum mundo,neq; enim fratres eius credebant in eum. Dicit ergo
eis Ieſus:Tempus meum nondum aduenit.Tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.Non
poteſt mūdus odiſſe vos:me autem odit,quia teſtimonium perhibeo de illo , quòd opera eius
mala ſunt.Vos aſcendite ad diem feſtum hunc. Ego nondum aſcendo ad diem feſtum iſtum,
quia tempus meum nondum impletum eſt.Hæc autem cum dixiſſet illis, ipſe manſit in Gali-
læa.Vt autem aſcenderunt fratres eius,tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum , non manifeſtè,
ſed quaſi in occulto.Surgite,orate,ne intretis in tentationem. Luc.22.d

Quòd debet unuſquiſq;,data idonea occaſione , ſubtrahere ſe ab inſidiantibus ſibi aduerſariis : & quod, ſi diuinitus permiſſum ſit,ut in tentationes incidat , precibus à deo poſcere debet facultatem,per quam illas poſſit ſuſtinere,& uoluntati eius integre ſatisfacere. CAP. III.

Matt.10.c Idem.12.b Ioan.11.g Luc.22.d 1.Cor.10.c

CVm autem persequentur vos in ciuitate ista,fugite in aliam. Exeuntes autem Pharisæi, G consilium faciebant aduersus eum,quomodo perderẽt eum.Iesus autem sciens, secessit inde.Ab illo ergo die consultabant inter se,vt interficerent eum.Iesus autem iam non in palàm ambulabat inter Iudæos.Et positis genibus orabat,dicens:Pater,si vis, transfer calicem istum à me,veruntamen non mea voluntas,sed tua fiat. Tentatio vos non apprehendat nisi humana.Fidelis autem deus est,qui non patietur vos tentari supra id quod potestis. Sed faciet etiam cum tentatione euentum,vt possitis sustinere.

Quòd debet Christianus in singulis quæ sibi offerantur tentationibus, meminisse eorum, quæ in sanctis literis scripta sint,apposite ad illa, quæ tum in manibus habeantur, atque ita se illæsum seruare,& aduersariorum in se conatus irritos facere. CAP. IIII. H

Matt.4.a

TVnc Iesus ductus est in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus,& quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens tentator dixit ei: Si filius dei es,dic vt lapides isti panes fiant.Qui respõdens dixit:Scriptũ est, Nõ in solo pane viuit homo,sed in omni verbo,quod procedit de ore dei,&c.

REGVLA LXIII.

Quòd nullo modo metuere Christianus debet, aut solicitus esse,quandocunque in aliquo periculo constitutus sit,aut opem diuinam desperare, sed confidere potius, tanquàm præsente domino,& rebus ipsius omnibus consulente,& ipsum ad omnia confirmante, ipsoq; adeo spiritu sancto omnia docente,uel idipsum etiam quod aduersariis respondeat. CAP. I. I

Matt.10.c

NOlite timere eos,qui occidunt corpus, animam autem nõ possunt occidere.Sed potius timete eum,qui potest animam & corpus perdere in gehennam. Nõne duo passerculi asse veneunt, & vnus ex illis non cadet super terram sine patre vestro? Vestri autem etiam capilli capitis omnes numerati sunt.Nolite ergo timere:multis passerculis me-
Luc.12.b liores estis vos.Cùm autem inducent vos in synagogas,& ad magistratus,& potestates, nolite soliciti esse quomodo,aut quid respondeatis, aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus do- K
Marc.4.d cebit vos in ipsa hora,quid oporteat vos dicere.Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebant in nauim,ita vt impleretur nauis.Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens. Et excitant eum,& dicunt illi:Magister,non ad te pertinet quòd perimus? Et exurgens comminatus est vento,& dixit mari:Tace,obmutesce,& cessauit ventus,& facta est tranquillitas ma-
Acto.5.d gna.Et ait illis,Quid timidi estis sic?Quomodo non habetis fidem? Exurgens autem princeps sacerdotum,& omnes qui cum illo erant,quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt zelo, & iniecerunt manus in apostolos,& posuerunt eos in custodia publica. Angelus autem domini per noctem aperiens ianuas carceris,& educens eos, dixit:Ite, & stantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius.Qui cum audiuissent,intrauerunt diluculo in templum, & do-
2.Cor.1.b cebant.Non enim volumus ignorare vos fratres de tribulatione nostra, quæ facta est nobis L in Asia,quibus verbis illa paulo post adiungit,Qui de tantis periculis nos eripuit, & eruit: in quem speramus,quod & adhuc eripiet.

REGVLA LXIIII.

Quòd debet Christianus quoduis incommodum pro domini nomine,& pro mandatis eius sustinere. CAP. I.

Matt.5.a

BEati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœ lorum.Beati estis,cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne M malum verbum aduersum vos,mentientes propter me. Gaudete & exultate, quoniam
Luc.6.d merces vestra copiosa est in cœlis.Beati eritis, cum vos oderint homines, & cum separauerint vos,& exprobrauerint,& eiecerint nomẽ vestrũ tanquã malũ,propter filiũ hominis.Gau-
Acto.5.g dete in illa die,& exultate.Ecce enĩ merces vestra multa est in cœlis. Et cõuocãtes apostolos, cæsis denũciauerunt,ne loquerentur in nomine Iesu,& dimiserũt eos. Et illi quidẽ ibant gaudentes à cõspectu cõcilij,qui digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliã pati.Omni autem die non cessabant in templo & circa domos docentes, & euangelizantes Iesum Christũ Cu-
Col.1.d ius factus sum ego Paulus minister:nũc gaudeo in passionibus meis pro vobis & adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius,quod est Ecclesia.

REGV-

A

REGVLA LXV.

Quòd uel in ipso etiam mortis articulo ea precari debemus à deo,quæ recta ratio nobis,ut precemur,præscribit. CAP. I.

ET circa horam nonam clamauit Iesus voce magna,dicens: Eli,Eli,lamazabatani? hoc Matth.27.e
est, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? Et clamans voce magna Iesus,ait: Lucæ.23.f
Pater,in manus tuas commendo spiritum meum.& hæc dicens expirauit.Et lapidabant Acto.7.g
Stephanum inuocantem,& dicentem: Domine,ne statuas illis hoc peccatum. Et cùm hoc dixisset,obdormiuit.

B

REGVLA LXVI.

Quòd nequaquam deseri debent, qui certant pro pietate. CAP. I.

REspondit eis Iesus,Modo creditis.Ecce venit hora,& iam venit, vt dispergamini v- Ioan.16.g
nusquisque in propria, & me solum relinquatis: & tamen non sum solus,quia pater mecum est.Scis hoc, ꝙ auersati me omnes sunt qui in Asia sunt, ex quibus est Phy-
gellus,& Hermogenes.Det misericordiam dominus Onesiphori domui, quia sæpe me refri- 2.Tim.1.d
gerauit,& catenam meam non erubuit: sed cùm Romam venisset,solicite me quæsiuit,& in-
uenit.Det illi dominus inuenire misericordiam à deo in illa die. Et quæcunque Ephesi mini- 2.Tim.4.c
C strauit mihi,tu melius nosti.In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt.Non illis imputetur.

Quòd pro iis,qui in tentationibus sunt constituti,deus orari debet. CAP. II.

SImon,Simon,ecce Satanas expetiuit vos,vt cribraret,sicut triticum.Ego autem rogaui Luc.22.c
pro te,vt non deficiat fides tua.Et Petrus quidem seruabatur in carcere.Oratio autẽ fie- Acto.12.a
bat sine intermissione ab Ecclesia ad deum pro eo.

REGVLA LXVII.

D *Quòd alienum est ab iis, quorum animus de mortuorum resurrectione expletus sit,eorum causa mœrore affici,qui obdormierunt.* CAP. I.

SEquebatur autem illum multa turba populi & mulierum, quæ plangebant, & lamenta- Luc.23.d
bantur eum.Cõuersus autem ad illas Iesus,dixit:Filiæ Hierusalem,nolite flere super me.
Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, vt non contristemini, sicut & 1.Thes.4.e
cæteri, qui spem non habent. Si enim credimus quòd Iesus mortuus est,& resurrexit: ita & deus eos qui dormierunt per Iesum,adducet cum eo.

REGVLA LXVIII.

E *Quòd neutiquam expectandæ sunt nobis post resurrectionem proprietates uitæ huius,sed illud intelligendum,uitam,quam in futuro seculo acturi sumus,angelicam futuram,& affluẽtia omnium rerum instructam.* CAP. I.

ET ait illis Iesus, filij huius seculi nubunt,& traduntur ad nuptias: illi verò qui digni habebuntur seculo illo,& resurrectione ex mortuis,neque nubunt,neque traduntur ad nu Luc.20.f
ptias.neque enim vltrà mori possunt: æquales enim angelis sunt,& filij sunt dei, cũ sint filij resurrectionis.Sed dicet aliquis, Quomodo resurgent mortui? quali autem corpore venient? Insipiens tu.quod seminas,non viuificatur,nisi moriatur.Et quod seminas, nõ corpus 1.Cor.15.e
quod futurum est seminas,sed nudum granum,vt puta tritici,aut alicuius cæterorum. Deus
F autem dat illi corpus, sicut vult,& vnicuique seminum proprium corpus. Quibus confestim adiũgit:Sic & resurrectio mortuorum.Seminatur in corruptiõe, surgit in incorruptione. Seminatur in ignobilitate,surgit in gloria.Seminatur in infirmitate,surgit in virtute. Seminatur corpus animale,surgit corpus spirituale.

Quòd non debent Christiani aduentum domini,aut localem intelligere,aut carnalem: sed in gloria patris repentinò in uniuerso orbe expectare. CAP. II.

ET tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus,ecce illic: ne crediderit is. Exurgẽt e- Mar.13.e
nim pseudochristi,& pseudoprophetę,& dabunt signa & portenta ad seducendos,si fieri potest, etiam electos. Vos ergo videte: Ecce prædixi vobis omnia.Sed in illis diebus

post

post tribulationem illam sol contenebrabitur,& luna non dabit splendorem,& stellæ cœli e- G
runt decidentes,& virtutes,quæ in cœlis sunt,mouebuntur.Et tunc videbunt filium hominis
1.Thes.4.d venientem in nubibus cum virtute multa, & gloria . Hoc enim vobis dicimus in verbo domini,quòd nos qui viuimus,qui residui sumus in aduentum domini , non præueniemus eos qui dormierunt.Quoniam ipse dominus in iussu & in voce archangeli,& in tuba dei descendet de cœlo,& mortui qui in Christo sunt,resurgent primum,&c.

REGVLA LXIX.

Quæcunque in sacris literis coniunctim uetita sunt, & quæ si fiant , supplicij denunciationem habent adiunctam. CAP. I. H

Matth.15.b DE corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta,
Matth.25.d falsa testimonia,blasphemiæ: hæc sunt quæ coinquinant hominem . Discedite à me maledicti in ignem æternum,qui paratus est diabolo & angelis eius.Esuriui enim,& non dedistis mihi manducare.Sitiui,& non dedistis mihi bibere.Hospes eram,& non collegistis me.Nudus,& non operuistis me.Infirmus,& in carcere,& non visitastis me . Væ vobis
Luc.6.d diuitibus,qui habetis consolationem vestram.Væ vobis,qui saturati estis, quia esurietis . Væ vobis,qui ridetis nunc,quia lugebitis & flebitis.Væ vobis,cum benedixerint vobis omnes homines.Attendite autem vobis nequando grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate, & I
Luc.21 f curis huius vitæ,& superueniat in vos repentina dies illa. Et sicut non probauerunt deum ha
Rom.1.d bere in notitia, tradidit illos deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt
Rom.13.c repletos omni iniquitate,malicia,fornicatione,auaritia,nequitia,& cæteris.Nam non adulterabis,non occides,non furaberis,non falsum testimonium dices,non concupisces, & si quod
1.Cor.6.b est aliud mandatum,in hoc verbo instauratur,Diliges proximum tuum sicut teipsum.Nolite errare,neque fornicarij,neque idolis seruientes,neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores,neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici , neque rapaces
2.Cor.12.g regnum dei possidebunt.Ne forte sint inter vos contentiones,æmulationes, animositates,dis
Galat.5.d sensiones,detractiones,susurrationes,inflationes,seditiones.Manifesta sunt autem opera car K
nis,quæ sunt fornicatio,immunditia,impudicitia,luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiæ,contentiones,æmulationes,iræ,rixæ,dissensiones,sectæ,inuidiæ, homicidia, ebrietates , comessationes, & his similia : de quibus prædico vobis , sicut prædixi , quòd qui talia a-
Ephe.4.g gunt,regnum dei non consequentur.Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem inuidẽtes.
Ibidem,5.a Omnis amaritudo,& ira,& indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis cum omni malicia.Fornicatio autem & omnis immũditia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos,
Colo.3.a aut turpitudo,aut stultiloquium,aut scurrilitas,quæ ad rem non pertinent . Mortificate ergo membra vestra,quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupi-
scentiam malam,& auaritiam, quæ est idolorum seruitus : propter quæ venit ira dei super fi- L
lios incredulitatis: in quibus & vos ambulastis aliquando,cum viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia,iram,indignationem,maliciam,blasphemiam,turpem sermonem de
1.Tim.1.b ore vestro.Nolite mentiri inuicem.Iniustis & non subditis,impiis,& peccatoribus, sceleratis & cõtaminatis,patricidis &matricidis: fornicariis,masculorũ concubitoribꝰ, plagiariis,men
dacibꝰ & periuris, & siquid aliud sanæ doctrinæ aduersatur,secundũ Euangelium gloriæ bea
1.Tim.4.a ti dei,quod creditum est mihi.In nouissimis temporibus discedent quidam à fide , attendẽtes spiritibus erroris,& doctrinis dæmoniorum,in hypocrisi loquentium mendacium,& cauteriatam habentium conscientiam suam,prohibentiũ nubere,abstinere à cibis,quos deus crea-
uit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus,& iis qui cognouerunt veritatem. Si- M
1.Tim.6.a quis aliter docet,& non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei,quæ secundum pietatem est,sanæ doctrinæ,superbus est,nihil sciens,sed languens circa quæstiones, & pugnas verborum: ex quibus oriuntur inuidiæ,contentiones,blasphemiæ, suspiciones malæ , conflictationes hominum mente corruptorum , & qui veritate priuati sunt , existimantium quæstum esse pietatem.abstine à talibus.In nouissimis diebus instabunt tẽpora periculo-
2.Tim.3.a sa.Erunt enim homines seipsos amãtes,auari,elati,superbi, blasphemi, parẽtibus non obediẽtes,ingrati,scelesti,sine affectione,sine pace,criminatores,incontinentes, immites, sine benignitate,proditores, proterui, tumidi, voluptatum magis amatores quàm dei: habentes speciem quidem pietatis,virtutem autem eius abnegãtes.Et hos deuita.Eramus enim & nos ali-
Tit.3.a quando

A quando insipientes,increduli,errantes,seruientes desideriis,& voluptatibus variis,odiosi,odientes inuicem.

Quæcunque in sanctis literis coniunctim iubentur , quæq; si facta sint , benedictionis promissionem habent adiunctam. CAP. II.

Matth.5.a BEati pauperes spiritu,quoniam ipsorum est regnum cœlorum.Beati mites,quoniam ipsi possidebunt terram.Beati qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quoniam ipsi saturabuntur.Beati misericordes, quoniam ipsi mise-
B ricordiam consequentur.Beati mundo corde,quoniã ipsi deum videbunt.Beati pacifici,quoniam filij dei vocabuntur.Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,quoniam ipsorum est regnum cœlorum . Beati estis cum maledixerint vobis homines , & persecuti vos fuerint,& dixerint omne malum verbum aduersum vos,mentientes,propter me:gaudete &
Matth.25.c exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis . Venite benedicti patris mei , possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.Esuriui enim & dedistis mihi manducare.Sitiui,& dedistis mihi bibere.Hospes eram,& collegistis me.Nudus,& cooperuistis me . Infirmus,& visitastis me.In carcere eram,& venistis ad me.Siue qui ministrat,in ministrando:si-
Rom.12.b ue qui docet,in doctrina: qui exhortatur,in exhortando: qui tribuit,in simplicitate: qui præ-
C est,in solicitudine: qui miseretur,in hilaritate.Dilectio sine simulatione,odientes malum,adhærentes bono.Charitatem fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes, solicitudine non pigri,spiritu feruentes,domino seruientes, spe gaudentes,in tribulatione patientes,orationibus instantes,necessitatibus sanctorum communicantes , hospitalitatem sectantes.Benedicite persequentibus vos,benedicite & nolite maledicere.gaudere cum gaudẽtibus,flere cum flentibus,idipsum inuicem sentientes,non alta sapientes, sed humilibus consentientes.Nolite esse sapientes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes : prouidentes bona,non solum coram deo,sed etiã coram omnibus hominibus.Si fieri potest, quod in vobis est,cum omnibus hominibus pacem habentes: non vosmetipsos vindicantes charis-
D simi,sed date locum iræ.Scriptum est enim,Mihi vindictam, & ego retribuam , dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus,ciba illum.Si sitit,potum da illi.Hoc enim faciens,conge-
2.Cor.6.a res carbones ignis super eius.Noli vinci à malo,sed vince in bono malum.Nemini dantes vl lam offensionem vt non vituperetur ministerium nostrũ : sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut dei ministros in multa patientia,in tribulationibus,in necessitatibus, in angustiis,in plagis,in carceribus,in seditionibus,in laboribus,in vigiliis,in ieiuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate,in suauitate,in spiritu sancto,in charitate non ficta,in verbo veritatis,in virtute dei per arma iustitiæ à dextris,& à sinistris,per gloriam, & ignominiam , per infamiam,& bonam famam? vt seductores,& veraces: sicut qui ignoti,& cogniti:quasi mo-
E rientes,& ecce viuimus: vt castigati,& non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes,multos autem locupletantes : tanquam nihil habentes , & omnia possidentes.Quod superest fratres,valete,perfecti estote,consolamini,idipsum sapite, pacem habete. χαίρετε
2.Cor.13.d Fructus autem spiritus est gaudium,pax,patientia , longanimitas, bonitas, benignitas, man-
Gal.5.d suetudo,fides,modestia,continentia,castitas. Obsecro itaque vos ego vinctus in domino, vt
Ephe.4.a digne ambuletis vocatione qua vocati estis,cum omni humilitate & mansuetudine,cum patientia,supportantes inuicem in charitate,soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis: vnum corpus,& vnus spiritus,sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Estote ergo in-
Ephe.4.g uicem benigni,misericordes,donantes inuicem,sicut & deus in Christo donauit vobis.Esto-
F te ergo imitatores dei,sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione,sicut & Christus dilexit nos,& tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis . Si-
Philip.2.a qua ergo consolatio in Christo,siquod solatium charitatis,siqua societas spiritus,siqua viscera & miserationes,implete gaudium meum,vt idem sapiatis , eandem charitatem habentes, vnanimes,idem sentientes:nihil per contentionem,neque per inanem gloriam , sed humilitate alij alios superiores sibi inuicem arbitrantes: non quæ sua sunt singuli considerantes,sed
Philip.4.b & quæ aliorum.Quod reliquum est fratres,quæcunque sunt vera,quæcunque pudica,quęcũque iusta,quæcunque sancta,quæcunque amabilia,quæcunque bonæ famæ, siqua virtus , siqua laus,hæc cogitate.Quæ didicistis,& accepistis,& audistis,& vidistis in me, hæc facite . Igitur
Colo.3.a si consurrexistis cum Christo,quæ sursum sunt quærite, vbi Christus est in dextera dei sedẽs: quæ sursum sunt sapite,non quæ super terram . Mortui enim estis , & vita vestra abscondita est cum

Philip.4.b est cum Christo in deo. Induite ergo vos, sicut electi dei sancti, & dilecti, viscera miseratio- G
Hebr.13.a num, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam ad omnes homines. Charitas fra-
ternitatis maneat, hospitalitatem nolite obliuisci: per hanc enim nescientes quidam angelos
hospitio receperunt. Mementote vinctorum, tanquam simul vincti: & laborantium, tanquã
& ipsi in corpore morantes. honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. For
nicatores enim & adulteros iudicabit deus. Sint mores sine auaritia, contenti præsentibus.
1.Thes.5.c Corripite inquietos, consolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga om-
nes, Videte ne quis malum pro malo alicui reddat: sed semper quod bonum est, sectamini in
vos inuicem, & in omnes. Semper gaudete: sine intermissione orate: in omnibus gratias agi-
te. Hæc est enim voluntas dei in Christo Iesu in omnibus vobis. Spiritum nolite extinguere: H
Titũ.2.a prophetias nolite spernere: ab omni specie mala abstinete. Senes vt sobrij sint, pudici, mode-
sti, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices,
non multo vino seruientes, honesta docentes: vt modestiam doceant adolescentulas, vt vi-
ros suos ament, filios suos diligant, vt sobriæ sint, castæ, domus custodes, benignæ, subdi-
Titũ.3.a tæ viris suis, vt non blasphemetur verbum dei. Iuuenes similiter hortare vt sobrij sint. Ad-
mone illos principatibus & potestatibus subditos esse, magistratibus obedire, ad omne opus
bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, ostendentes
omnem mansuetudinem erga omnes homines. I

REGVLA LXX.

Quòd debent, quibus commissum munus est prædicandi Euangelij, quandocunque aliquos siue diaconos designare, siue presbyteros uolunt, id præmissa oratione & obsecratione facere: eosq; tales eligere, quorum superior uita omnis omni crimine uacet, & probata sit. CAP. I.

Matth.9.d Luc.6.b TVnc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij autẽ pauci. Rogate ergo do-
minum messis, vt mittat operarios in messem suam. Et cum dies factus esset, vocauit
discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit, Petrum & K
Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum, Matthæum &
Luc.10.a Thomam, Iacobum Alphei, & Simonem, qui vocatur Zelotes, & Iudam Iacobi, & Iudam
Iscarioth, qui & fuit proditor. Post hæc autem designauit dominus & alios septuaginta, &
misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse venturus, &
Acto.1.a dicebat illis: Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, vt
mittat operarios in messem suam. Primum quidem sermonem feci de omnibus ô Theophi-
Ibidem.d le, quæ cœpit Iesus facere & docere, vsque in diem, qua præcipiens Apostolis per spiritum san
ctum, quos elegit, assumptus est. Et statuerunt duos Ioseph, qui vocatur Barsabas, qui cogno-
minatus est Iustus, & Matthiam, & orantes dixerunt: Tu domine qui corda nosti omnium,
ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius & Apostolatus, L
1.Tim.3.a de quo præuaricatus est Iudas, vt abiret in locum suum. Et dederunt sortes eorum, & cecidit
sors super Matthiam, & annumeratus est cum vndecim Apostolis. Si quis episcopatum de-
siderat, bonum opus desiderat. Oportet igitur episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris
virum, vigilantem, sobrium, modestum, ornatum, hospitalem, doctorem, non vinolentum,
non percussorem, non turpi lucro deditum. Sed mitem, non litigiosum, non auarum, sed suæ
domui bene præpositum, filios habentem subditos cum omni reuerentia. Siquis autem do-
mui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ dei diligentiam habebit? non neophytum, ne in su-
perbiam elatus, in iudicium incidat diaboli. Oportet autem illum & testimonium habere bo-
num ab his, qui foris sunt: vt non in opprobrium incidat & laqueum diaboli. Diaconos simi- M
liter compositos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes, habẽ-
Titũ.1.a tes mysterium fidei in conscientia pura, & hi quidem probentur primum, & deinde mini-
Ibidem.b strent. Huius rei gratia reliqui te in Creta, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuita-
tes presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Siquis sine crimine est vnius vxoris vir, filios ha-
bens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim episcopum sine cri-
mine esse, sicut dei dispensatorem, non superbum, non iracundum, non vinolentum, nõ per-
cussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, prudentem, sobrium, & iustũ,
sanctum, continentem, complectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermo-
nem, vt potens sit exhortari doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere.

Quòd

A *Quòd nullo modo, qui Ecclesiæ præest, facilis esse ad designationes debet, neque ad eas incõsideranter accedere: cum non uacet periculo, quicquid probatum non sit. quodq; si quem in crimine aliquo esse deprehenderit, eum corripere debet, ne ipse quoque ueniat in societatem peccati, & ne ob eam causam cæteri offensionem incurrant, sed potius discant metuere.*

CAP. II.

MAnus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Aduersus 1.Tim.5.d
presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. peccan- Ibidem.e
tes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant.

B *Quòd qui idcirco designatus est, ut Euangelium prædicet, is nullo modo ex sua animi libidine aggredi ad huiusmodi munus debet, sed maturam temporis opportunitatem operiri, cum id uidelicet uisum deo opportunum fuerit, ac tum demum prædicationem aggredi, cum ei permissum sit, & apud illos, ad quos missus sit.* CAP. III.

HOs duodecim misit Iesus, quibus præcepit, dicens: In viam gentium ne abieritis, & in Matth.10.a
ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt, do-
mus Israël. Et ecce mulier Cananæa egressa è finibus illis, clamauit, dicens ei: Mise- Matth.15.b
rere mei domine fili Dauid, filia mea male à dæmonio vexatur. Qui non respondit ei ver-
bum. Et accedentes discipuli eius, rogabant eum: Dimitte illam, quia clamat post nos. Ipse au
tem respondens, ait: Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Ego enim ex Ioan.8.e
C deo processi, & veni: neque enim à meipso veni, sed ille me misit. Et illi quidem qui dispersi Acto.11.c
fuerant à tribulatione, quæ facta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt vsque Phœnicem, &
Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes verbum, nisi solis Iudæis. Paulus seruus Iesu Chri Rom.1.a
sti, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium dei. Quomodo autem audient sine præ- Rom.10.e
dicante? quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur? Paulus Apostolus Iesu Christi secũdum 1.Tim.1
imperium dei saluatoris nostri, & domini Iesu Christi spei nostræ.

Quòd qui ad prædicationem Euangelij uocatus est, is obedire confestim debet, neque ullam rei moram interponere. CAP. IIII.

D AIt autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primũm Luc.9.g
ire, & sepelire patrem meum. Dixitq; ei Iesus: Sine vt mortui sepeliant mortuos suos.
Tu autem vade, & annuncia regnum dei. Cum autem placuit deo, qui me segregauit Gala.1.e
ex vtero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, vt reuelaret filium suum per me, vt euan-
gelizem illum in gentibus, continuo non contuli cum carne & sanguine, neque veni Hiero-
solymã ad antecessores meos Apostolos, sed abij in Arabiam, & iterũ reuersus sum Damascũ.

Quòd nullo modo est aliter docendum, quàm quomodo accepimus ab Euangelio. CAP. V.

E AMen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouium stabulum, sed ascendit a- Ioan.10.a
liunde, ille fur est & latro. Qui autem intrat per ostium, pastor est ouium. Quibus ver
bis illa paulò pòst adiungit: Ego sum ostium ouium. Omnes quotquot venerunt, fu-
res sunt: sed non audierunt eos oues. Sed licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis, Gala.1.b
præter id, quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Si quis aliter docet, & non acquiescit 1.Tim.6.d
sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est, doctrinæ, su-
perbus est, nihil sciens, & cætera.

Quòd omnia quæcunque à domino in Euangelio, & per Apostolos præcepta sunt, docendi sunt ij, qui crediderunt, similiterq; quæcunque etiam his consentanea sunt. CAP. VI.

F EVntes ergo docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & spiritus san Matth.28.d
cti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui vobis. Hæc doce & exhortare. 1.Tim.6.a
Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam. Titũ.2.a

Quòd cui commissa est prædicanda doctrina domini, is si quid reticuerit eorum, quæ ad incundam dei gratiam necessaria sunt, reus est sanguinis eorum qui periclitantur, siue quòd ea faciant, quæ uetita sunt, siue quòd ea omittant, quæ necessariò fieri deberent. CAP. VII.

VAe vobis legisperitis, qui tulistis clauem sciẽtiæ, ipsi non introistis, & qui introibant Luc.11.g
prohibuistis. Cùm venissent autem de Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur Acto.18.b
spiritu Paulus, testificans Iudæis esse Christum Iesum. Contradicentibus autem eis &
blasphemam-

blasphemantibus,excutiens vestimenta sua,dixit ad eos: Sanguis vester super caput vestrum. G
Acto.20.e Mundus ego,ex hoc ad gentes vadam. Quapropter contestor vos hodierna die,quòd mundus ego sum à sanguine omnium vestrum.Non enim subterfugi quominus anũnciarem omne consilium dei vobis.

Quòd in iis etiam,quæ à scriptura expresse præcepta non sunt, hortandus est unusquisque ad id, quod melius est. CAP. VIII.

Matth.19.b SVnt Eunuchi,qui de matris vtero sic nati sunt.Et sunt Eunuchi,qui facti sunt ab hominibus.Et sunt Eunuchi,qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest
1.Cor.7.b capere, capiat. De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem H
do,tanquam misericordiam consecutus à domino,vt sim fidelis. Existimo enim hoc bonum esse propter præsentem necessitatem,quoniam bonum est homini sic esse. Alligatus es vxori, noli quærere solutionem.solutus es ab vxore,noli quærere vxorem,&c.

Quòd eorum,quæ quis ipse non præstat,necessitas aliis imponi non debet. CAP. IX.

Lucæ.11.g ET vobis legisperitis væ,quia oneratis homines oneribus,quæ portare non possunt,& ipsi vno digito vestro non tangitis sarcinas.

Quòd qui docendi alios munus suscepit, is seipsum exemplar reliquis ad res honestas omnes debet præbere:eaq; ipsum præstare prius,quæ alios doceat. CAP. X. I

Matth.11.d VEnite ad me omnes qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos. Tollite iugum
Ioan.13.b meum super vos,& discite à me,quia mitis sum & humilis corde. Postquam ergo lauit pedes eorum,& accepit vestimenta sua,cum recubuisset,iterũ dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magister,& domine, & benefacitis, sum etenim.Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum enim dedi vobis,vt quemadmodum ego feci,ita & vos faciatis inuicem. Omnia ostẽdi vobis,quòd sic laborãtes oportet accipere infirmos,ac meminisse verbi domini Iesu, quo-
Acto.20.g niam ipse dixit: Beatius est magis dare, quàm accipere. Imitatores mei estote, sicut & ego
1.Cor.11.a Christi.Nemo iuuentutem tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in con- K
1.Tim.4.c uersatione,in fide,& cætera.

Quòd qui præest aliis docendis,is propter ea,quæ ipse rectè fecerit, securo animo esse non debet, sed illud intelligere, propriũ ac præcipuum traditæ sibi procurationis munus illud esse,ut meliores efficiat illos,qui ipsi crediti sint. CAP. XI.

Mat.5.b VOs estis sal terræ.Quod si sal euanuerit,in quo salietur? ad nihilum valet vltrà, nisi vt
Ioan.6.d mittatur foras,& conculcetur ab hominibus. Omne quod dat mihi pater,ad me veniet: & eum,qui venit ad me,non eiiciam foras. quia descendi de cœlo, non vt faciã voluntatem meam,sed voluntatem eius qui misit me.Hæc est autem voluntas patris mei,qui L
1.Thes.2.d misit me,vt omnis qui videt filium,& credit in eum,habeat vitam æternã.Quæ est enim nostra spes,aut gaudium,aut corona gloriæ? nõnne & vos ante dominum nostrum Iesum Christum in aduentu eius?Vos enim estis gloria nostra & gaudium.

Quòd qui docendi alios in Ecclesia prouinciam suscepit, is uicos omnes, & ciuitates curæ ipsius creditas debet inuisere. CAP. XII.

Matth.4.d ET circuibat Iesus totam Galilæam docens in synagogis eorum, & prædicans euangeli-
um regni,& sanans omnem languorem,& omnem infirmitatem in populo.Et ipse iter M
faciebat per ciuitates omnes, & castella, prædicans & euangelizans regnum dei, & duodecim cum illo.

Quòd ad auscultationem Euangelij aduocari omnes debent, & quòd summa cum libertate prædicanda est doctrina dominica, & dandum testimonium ueritati, licet sint aliqui qui id facere nos prohibeant, & quoquo modo uel ad mortem usque persequantur. CAP. XIII.

Ioan.10.c QVod dico vobis in tenebris,dicite in lumine:& quod in aure auditis,prædicate super
Matth.22.a tecta. Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant, non fuerunt digni: Ite ergo ad exitus viarum,& quotcunque inueneritis,vocate ad nuptias.Ego palàm

locutus

A locutus sum mundo.Ego semper docui in synagoga,& in templo, quò omnes Iudæi conue- Ioan.18.d
niunt,& in occulto locutus sum nihil.Et cum adduxissent illos,statuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps sacerdotum, dicens: Nõnne præcepiendo præcepimus vobis, ne do- Acto.5.e
ceretis in nomine isto? & ecce replestis Hierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem hominis istius.Respondens autem Petrus, & Apostoli dixerunt: Obedire oportet magis deo quàm hominibus. Quia spiritus sanctus per omnes ciuitates mihi prote- Act.20.e
statur,dicens,quòd vincula,& tribulationes Hierosolymis me manent.Sed nihil horum vereor,nec facio animam meam preciosam mihi, dummodo cõsummem cursum meum cum
B gaudio,& ministerium verbi,quod accepi à domino Iesu testificari Euangelium dei. Nam & 1.Thes.2.a
ipsi scitis fratres introitum nostrum ad vos, quòd non inanis fuit: sed ante passi, & contumeliis affecti,sicut scitis,in Philippis, fiduciam habuimus in deo nostro loqui ad vos Euãgelium dei in multa solicitudine.

Quòd orandus est deus,ut qui ad fidem uenerunt,meliores quotidie fiant, & ob eam causam gratiæ illi agendæ. CAP. XIIII.

NOn pro eis rogo tantùm,sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, Ioan.17.e
vt omnes vnum sint,sicut & tu pater in me, & ego in te, & vt ipsi in nobis vnũ sint.
C Et paulò pòst: Pater,quos dedisti mihi,volo vt vbi sum ego,& illi sint mecum. Confiteor tibi Pater domine cœli & terræ, quòd abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & Luc.10.d
reuelasti ea paruulis. Etiam pater, quoniam sic placuit ante te. Primum quidem gratias ago deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis,quòd fides vestra annunciatur in vniuerso
mundo. Testis enim mihi est deus, cui seruio in spiritu meo in Euangelio filij eius, quòd Rom.1.a
sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis. Testis enim mihi est Philip.1.d
deus quomodo cupiam omnes vos in visceribus Iesu Christi. Et hoc oro,vt charitas vestra adhuc magis,ac magis abundet in omni scientia,& in omni sensu, vt probetis potiora.Vt si- Ibidem.b
tis synceri,& sine offensa in diem Christi,repleti fructu iustitiæ, qui est per Iesum Christum
D in laudem & gloriam dei.

Quòd qui dei beneficio recte aliquid fecerit, is cæteris quoque notum facere illud debet,ut dei gloria celebrior efficiatur. CAP. XV.

ET reuersi Apostoli narrauerunt illi quæcunque fecerunt.Cum autem venissent & con- Luc.9.b
gregassent Ecclesiam,renunciauerunt quanta fecisset deus cum illis. Vt autem sciatis Act.14.d
& vos quæ circa me sunt,quid agam,omnia vobis nota faciet Tychicus charissimꝰ fra- Ephe.6.d
ter,& fidelis minister in domino,quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscatis, quæ circa me sunt.

Quòd non eorum modo, qui præsentes sunt, sed eorum etiam qui absunt,cura geri debet, & quòd
E *omnia facienda,quæcunque rectæ in fide ædificationis ratio postulat.* CAP. XVI.

ET alias oues habeo,quæ non sunt ex hoc ouili. Et illas oportet me adducere: & vocem Ioan.10.e
meam audient,& fiet vnum ouile,& vnus pastor.Propter quod cum non ferremus am- 1.Thes.3.a
plius,placuit nobis remanere Athenis solis: & misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum dei, adiutoremq; operis nostri in Euangelium Christi, ad confirmandos vos, & exhortandos pro fide vestra,vt nemo moueatur in tribulationibus istis.

Quòd debet qui ad benemerendum de aliquo inuitatur,æquo animo inuitanti se auscultare. CAP. XVII.

F HAec illo loquente,ecce princeps vnus accessit, & adorabat eũm dicens: Filia mea mo Matth.9.e
do defuncta est: sed veni,impone manum tuam super eam,& viuet. Et surgens Iesus Acto.9.g
sequebatur eum,& discipuli eius. Cum autem propè esset Lydda ab Ioppe, discipuli audientes quòd Petrus esset in ea, miserunt duos viros ad eum rogantes: Ne pigriteris venire vsque ad nos.Exurgens autem Petrus,venit cum illis.

Quòd qui ueritatis uerbum acceperunt,ij per uisitationem in eo sunt stabiliendi. CAP. XVIII.

POst aliquot autem dies dixit Paulus ad Barnabam: Reuertentes visitemus fratres no- Act.15.g
stros per vniuersas ciuitates,in quibus prædicauimus verbum domini,quomodo se habeant.Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ,aspectu, non corde abundã- 1.Thes.2.d
tius festinauimus faciem vestram videre, cum multo desiderio: quoniã voluimus venire ad

vos,ego

vos,ego quidem Paulus ſemel & iterum : ſed impediuit nos Satanas. Et paulò pòſt : Propter G
1.Theſ.3.a quod non ſuſtinentes amplius,placuit nobis remanere Athenis ſolis: Et miſimus Timotheum fratrem noſtrum,& miniſtrum dei in Euangelio Chriſti ad confirmandos vos,& exhortandos pro fide veſtra , vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis . Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus.

Quòd proprium eſt eius, qui dominum diligit,magna cum charitate aduerſus eos , quos doceat, omni ſtudio eorum ſaluti quauis ratione prouidere , & in eo propoſito conſtantiſſime uel ad mortem uſque perſeuerare,cum publice,tum priuatim. CAP. XIX.

Ioan.10.b Ioan.21.c BOnus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.Cum ergo prandiſſent,dixit Simoni Pe H
tro Ieſus : Simon Iona diligis me plus his ? Dicit ei: Etiam domine , tu ſcis quòd amo te.Dicit ei: Paſce agnos meos.Dicit ei iterum: Simon Iona diligis me? Ait illi : Domine tu ſcis quòd amo te.Dicit ei:Paſce agnos meos.Dicit ei tertio: Simon Iona amas me?Cõtriſtatus eſt Petrus,quia dixit ei tertio, Amas me, Dicit ei : Domine, tu omnia noſti, tu ſcis, quòd amo te.Dicit ei Ieſus:Paſce oues meas.Vna autem ſabbatorum cum veniſſemus ad frãgendum panem,Paulus diſſerebat eis,profecturus poſtridie , protraxitq; ſermonem vſque in
Acto.20.b mediam noctem. Et paulò pòſt, Quomodo nihil ſubtraxerim vobis vtilium, quominus an-
Ibidem.d nunciarem vobis,& docerem vos publice,& per domos , teſtificans Iudæis atque gentilibus
Ibidem,f in deum pœnitentiam,& fidem in dominum noſtrum Ieſum Chriſtum . Propter quod vigi- I
late , memoria retinentes , quòd per triennium nocte & die non ceſſaui cum lachrymis
1.Theſ.2.b monere vnumquenque veſtrum. Memores enim eſtis fratres laboris noſtri , & fatigationis.
nocte & die operantes, ne quem veſtrum grauaremus , prædicauimus in vobis Euangelium dei,&c.

Quòd qui eo munere fungitur,ut alios doceat,is miſericors eſſe ac mitis debet,maxime autem erga eos,quorum animæ morbo grauiter ſint affectæ. CAP. XX.

Matth.9.b ET videntes phariſæi dicebant diſcipulis eius : Quare cum publicanis & peccatoribus
manducat magiſter veſter? Ieſus autem audiens, ait: Non eſt opus valentibus medico. K
Ibidem. Euntes autem diſcite, quid eſt: miſericordiam volo, & non ſacrficium . non enim venì vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam.Videns autem turbas , miſertus eſt eis, quia erant vexati,& diſperſi ſicut oues non habentes paſtorem.

Quòd clementer occurrere debet neceſſitati corporis ſubditorum,& ipſorum curam gerere. CAP. XXI.

Marc.1.d MIſereor turbæ , quia triduo iam perſeuerant mecum , & non habent quod mandu-
cent: & dimittere eos ieiunos nolo , ne deficiant in via . Et venit ad eum leproſus,
deprecans eum, & genu flexo dixit: Si vis,potes me mundare.Ieſus autem miſertus L
Acto.6.a eius,extendit manum ſuam,& tangens eum, ait illi: volo,mundare. In diebus autem illis,cre
ſcente numero diſcipulorum,factum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos,eò quòd deſpicerentur in miniſterio quotidiano viduæ eorum . Conuocantes autem duodecim multitudinem , dixerunt : Non eſt æquum nos derelinquere verbum dei , & miniſtrare menſis. Conſiderate ergo fratres viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos ſpiritu ſancto, & ſapientia,quos conſtituamus ſuper hoc opus.

Quòd non debet,qui præeſt uerbo dei , minorum quorundam cauſa , quæ maioris cuiuſdam laudis cauſa agere ipſe ſua ſponte uelit,ea quæ ſunt maiora,negligere. CAP. XXII.

M
Ibidem. COnuocantes autem duodecim multitudinem diſcipulorum dixerunt: Non eſt æquum
nos derelinquere verbum dei , & miniſtrare menſis . Quibus verbis paulò pòſt ea adiungit: Nos vero orationi,& miniſterio verbi inſtantes erimus.

Quòd nullo modo neque ad oſtentationem,neque ad quæſtum uerbum domini cõferri debet, blanditiis in aures audientium influendo , quò noſtris uel uoluptatibus , uel commodis conſulamus. Quãq; contrà in docendo tales nos eſſe conuenit , perinde ac ſi pro gloria dei , ipſo audiente loqueremur. CAP. XXIII.

Matth.23.a OMnia vero opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus.dilatant enim phylacteria
ſua,& magnificant fimbrias veſtimentorum ſuorũ.Amant autẽ primos recubitus in
cœnis

A cœnis,& primas cathedras in ſynagogis,& ſalutationes in foro, & vocari ab hominib⁹ rabbi.Vnus eſt enim magiſter veſter Chriſtus. Omnes autem vos fratres eſtis . Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram.vnus eſt enim Pater veſter qui in cœlis eſt.Neque vocemini magiſtri , quia magiſter veſter vnus eſt Chriſtus . Mea doctrina non eſt mea , ſed eius qui miſit Ioan.7.b
me.Siquis voluerit voluntatem eius facere,cognoſcet de doctrina, vtrum ex deo ſit,an ego à meipſo loquar.Qui à ſemetipſo loquitur,gloriam propriam quærit . Qui autem quærit gloriam eius,qui miſit eum,hic verax eſt,& iniuſtitia in illo non eſt.Non enim ſumus ſicut plu- 2.Cor.2.d
rimi,adulterantes verbũ dei, ſed ex ſynceritate,ſicut ex deo,coram deo,in Chriſto loquimur.
Exhortatio enim noſtra neque de errore , neque de immunditia , neque in dolo : ſed ſicut 1.Theſ.2.a
B probati ſumus à deo , vt crederetur nobis Euangelium , ita loquimur : non quaſi hominibus placentes,ſed deo, qui probat corda noſtra. Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis apud vos, ſicut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ(deus teſtis eſt)nec quærentes ab hominibus gloriam neque à vobis , neque ab aliis , cum poſſemus vobis oneri eſſe , vt Chriſti Apoſtoli.

Quòd qui aliis in Eccleſia docendis præeſt,is data ſibi poteſtate,nequaquam ad ſubiectorum contumeliam abuti debet,neque ſe ſupra illos efferre,ſed potius gradum illum,tanquam materiam quandam exercendæ aduerſus ipſos humilitatis tenere. CAP. XXIIII.

C QVis putas eſt fidelis ſeruus,quem conſtituit dominus ſuper familiam ſuam,vt det il- Matth.24.d
lis cibum in tempore? Beatus ſeruus ille, quem, cum venerit dominus eius,inuenerit ſic facientem.Amen dico vobis,quòd ſuper omnia bona ſua conſtituet eum.
Si autem dixerit malus ſeruus in corde ſuo : Moram facit dominus meus venire , & cœperit percutere conſeruos, manducet autem, & bibat cum ebrioſis : veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat,& in hora,quam ignorat,& diuidet eum , partemq; eius
ponet cum hypocritis.illic erit fletus & ſtridor dentium . Vos vocatis me magiſter & domi- Ioan.13.b
ne,& bene dicitis. Sum etenim . Si ergo ego laui pedes veſtros dominus & magiſter , & vos
debetis alter alterius lauare pedes.Facta eſt autem & contentio inter eos,quis eorum videre- Luc.22.c
tur eſſe maior.Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis,& qui poteſtatem habent ſu-
D per eos benefici vocantur.Vos autem non ſic.Sed qui maior eſt in vobis , fiat ſicut iunior : &
qui præceſſor eſt,ſicut miniſtrator.Nam quis maior eſt,qui recumbit,an qui miniſtrat?Nõne qui recumbit? Ego autem in medio veſtrum ſum,ſicut qui miniſtrat.A Mileto autem mit Acto.20.d
tens Epheſum,vocauit presbyteros Eccleſiæ: qui cùm veniſſent ad eum, & ſimul eſſent , dixit
eis: Vos ſcitis à prima die,qua ingreſſus ſum in Aſiam , qualiter vobiſcum per omne tempus
fuerim,ſeruiens domino cũ omni humilitate & lachrymis , & tentationibus, quæ mihi acci- 1.Cor.11.d
derunt ex inſidiis Iudæorum.Libenter enim ſuffertis inſipientes, cùm ſitis ipſi ſapientes . Suſtinetis enim ſiquis vos in ſeruitutem redigit,ſiquis deuorat,ſiquis accipit,ſiquis extollitur,ſiquis in faciem vos cędit,ſecundum ignobilitatem dico,quaſi & nos infirmi fuerimus in hac
E parte.

Quòd nequaquam ex æmulatione,inuidiáue,aut contendendi ſtudio, quæ nobis aduerſus aliquos ſint,prædicandum à nobis eſt euangelium dei. CAP. XXV.

ECce puer meus,quem elegi,dilectus meus,in quo bene complacuit animæ meæ.ponam Matth.12.b
ſpiritum meum ſuper eum: iudicium gentibus nunciabit,non contendet,neque clama-
bit , neque audiet aliquis in plateis vocem eius . Quidam quidem propter inuidiam & Philip.1.b
contentionem: quidam autem & propter bonam voluntatem Chriſtum prędicant.Quidam
ex charitate,ſcientes quòd in defenſionem Euangelij poſitus ſum . Quidam autem ex cõtentione Chriſtum annunciant,nõ ſyncere:exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis meis.

F

Quòd ad prædicationem Euangelij, humanæ facultates, per quas cæteris præſtamus, adhibendæ à nobis non ſunt,ea re,ne offuſcata dei gratia minor appareat. CAP. XXVI.

COnfiteor tibi pater domine cœli & terræ , quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & pru- Marc.11.d
dentibus, & reuelaſti ea paruulis.Non enim miſit me Chriſtus baptizare, ſed euange- 1.Cor.1.c
lizare,non in ſapientia verbi , vt non euacuetur crux Chriſti . Non enim iudicaui me 1.Cor.2.a
ſcire aliquid inter vos,niſi Ieſum Chriſtum , & hunc crucifixum . & ego in infirmitate & timore & tremore multo fui apud vos : & ſermo meus , & prædicatio mea non in perſuaſoriis humanæ ſapientiæ verbis , ſed in oſtenſione ſpiritus , & virtutis , vt fides veſtra non
e ſit in

REGVLA LXXII.

G

Quòd debent auditores, qui sacrarum literarum periti sunt, adhibito diligenti iudicio, ea auscultare, quæ à doctoribus dicantur, & ex iis, ea quæ scripturæ esse consentanea cognouerint, admittere: contraq; quæ aliena, repudiare. Qui autem pertinaciter praua eiuscemodi decreta uoluerint defendere, maiorem in modum defugere, auersariq;. CAP. I.

Matth.18.a Ioan.10.a VAe autem homini illi, per quem scandalum venit. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te. Amen amen dico vobis, qui non intrat per ostium in stabulum ouium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Et paulò pòst: Alienum autem non sequentur, sed fugient ab eo, quia non nouerunt vocem alienorum. H Gal.1.b Sed licet nos, aut angelus de cœlo, euangelizet vobis, præter id quod euangelizauimus vobis, 1.Thes.5.d anathema sit. Prophetias nolite spernere. Omnia probate: quod bonum est, tenete. ab omni specie mala abstinete.

Quòd qui diuinarum literarum cognitionem non ita magnam habent, ij ex fructibus spiritus uerum sanctorum uirorum signum ac notam debent agnoscere: & in quibus hæc inesse animadueterint, eos admittere: & contrà, à quibus abesse, illos repudiare. CAP. II.

Matth.7.c Philip.3.d ATtendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. à fructibus eorum cognoscetis eos. Imitatores mei estote, & I obseruate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram.

Quòd qui recte uerbum ueritatis tractant, ij ita suscipi debent, quasi dominus ipse, pro gloria eius, qui illos misit Iesu Christi domini nostri. CAP. III.

Mat.10.d Luc.10.c Gala.4.b QVi recipit vos, me recipit. Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Et tentationem meam in carne mea non spreuistis, neque respuistis. Sed sicut angelum dei accepistis me, sicut Christum Iesum.

Quòd qui iis non auscultat, qui mittuntur à domino, nõ in hos modo contumeliosi sunt, sed in eum etiam, à quo illi mittuntur. quodq; grauius aduersum seipsos iudicium parant, quàm qui olim Sodomæ & Gomorræ peccauerunt. CAP. IIII. K

Matth.10.b ET quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes de domo vel ciuitate illa, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen dico vobis, tolerabilius e- Luc.10.c rit terræ Sodomorum, & Gomorræorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Qui vos sper- 1.Thes.4.b nit, me spernit. Itaque qui spernit, non hominem spernit, sed deum, qui dedit spiritum suum sanctum in vos.

Quòd doctrina præceptorum dei perinde accipi debet, quasi ea, per quam æternam uitam, & cœleste regnum nobis comparemus. quodq; in ea studiose nos exercere debemus licet laboriosa uideatur. CAP. V. L

Ioan.5.d Act.14.d AMen amen dico vobis, quòd qui verbum meum audit, & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in iudicium non venit, sed transit à morte in vitam. Cúmque euangelizassent ciuitati illi, & docuissent multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos discipulorum, exhortantesq;, vt permanerent in fide, & quòd per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum.

Quòd castigatio & obiurgatio ita accipi debent, quasi medicamentum quoddam, quo & morbus depellatur, & sanitas confirmetur. Ex quo perspicuum est, quòd qui in assentationis uitio lenes se haberi uolunt, neque peccãtes castigant, ij maximè illos detrimento afficiunt, nempe qui æternæ illorum uitæ insidiantur. CAP. VI. M

Matth.18.b 1.Cor.5.b SI autem peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Congregatis vobis, & meo spiritu cum virtute domini nostri Iesu tradere huiusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, vt spiritus 2.Cor.7.b saluus sit in die domini Iesu. Quoniam etsi contristaui vos in epistola, non me pœnitet, etsi pœnituisset. Video enim quòd epistola illa, etsi ad horam, vos contristauit. Nunc gaudeo, nõ quòd contristati estis, sed quòd contristati estis ad pœnitentiam. Contristati enim estis secũdum deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum deum tristitia est,

A tia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Quam ob causam increpa illos durè, vt sani sint in fide.

REGVLA LXXIII.

Quòd nullo modo debet uir, qui legitimo matrimonio cum uxore coniunctus sit, ab ea separari: neque uicissim uxor à uiro, nisi illorũ alter in adulterio deprehensus sit, nisiúe causa aliqua alia intersit, quæ ueræ aduersus deum pietati officiat. CAP. I.

DIctum est autem, Quicunque dimiserit vxorem suam, det ei libellum repudij. Ego au- Matth.5.e tem dico vobis, quòd omnis, qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis cau- B sa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat. Siquis venit ad me, & non Luc.14.c odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Dico autem vobis, quòd quicunque dimiserit v- Matth.19.b xorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœ chatur. Iis autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed dominus, vxorem à vi- 2.Cor.7.b ro non discedere. Quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

Quòd non licet uiro uxore dimissa, aliam ducere: neque item uxori uicissim quæ dimissa sit, uiro alij nubere. CAP. II.

C DIco autem vobis, quòd quicunque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & Matth.19.b aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, adulterat.

Quòd ea charitate uiri debent diligere uxores suas, quam Christus aduersus ecclesiam adhibuit, qui ut ipsam emundaret, uoluntariæ se ipse morti subiecit. CAP. III.

VIri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro Ephe.5.a ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo. Ita viri debent dili- Ibidem.f gere vxores suas, vt sua ipsorum corpora.

Quòd nihilo minus debent uxores subiectæ esse uiris suis, atque ecclesia subiecta est Christo, & in hoc dei uoluntati obtemperare. CAP. IIII.

D MVlieres viris suis subditæ sint, sicut domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Ibidem.e Christus caput est ecclesiæ, & ipse saluator corporis est. Sicut ecclesia subiecta est Christo, ita mulieres viris suis in omnibus. Vt castitatem doceant adolescentulas, vt Titũ.2.a viros suos ament, filios suos diligant, vt sobriæ sint, castæ, domus custodes, benignæ, subditæ viris suis, vt non blasphemetur verbum dei.

Quòd nullo modo debent mulieres nimis exquisitæ in ornatu corporis elegantiæ studere, potiúsque curam eas omnem in bona opera conferre, atque hunc uerum & germanum Christianorum ornatum esse existimare. CAP. V.

E SImiliter & mulieres in habitu ornato cum verecundia, & sobrietate, ornare se non in- 1.Tim.2.c tortis crinib⁹, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa, sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.

Quòd in ecclesiis silere mulieres debent, ac domi de rebus iis serio loqui, per quas gratia initur à deo. CAP. VI.

F MVlieres vestræ in ecclesiis taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, 1.Cor.14.c sicut & lex dicit. Siquid autem volunt discere, domi viros suos interrogent. turpe est 1.Tim.2.c enim mulieri loqui in ecclesia. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem, mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eua: & Adam non est seductus, mulier autem seducta in prauaricatione fuit. Saluabitur autem per filiorum generationem, si permanserint in fide, & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate.

REGVLA LXXIIII.

Quòd debet uidua, cui modo integra, ac firma corporis ualetudo sit, in assidua sollicitudine, ac studio esse, ac illorum meminisse, quæ dicta sunt ab Apostolo, eiusq; testimonij, quod Dorcadi

datum est à scriptura. CAP. I. G

Acto.9.f IN Ioppe autem fuit quædam discipula nomine Tabitha, quæ interpretata, dicitur Dor-
Ibidem.g cas.hæc erat plena operibus bonis,& eleemosynis quas faciebat. Et circunsteterunt illam
omnes viduæ, flentes,& ostendentes ei tunicas & vestes,quas faciebat, dum esset cum il-
1.Tim.5.b lis Dorcas.Vidua deligatur non minor sexaginta annorum,quæ fuerit vnius viri vxor,in o-
peribus bonis testimonium habens. Si filios educauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes
lauit,si tribulationem patientibus subministrauit,si omne opus bonum subsecuta est.

Quòd debet uidua,quæ in operibus bonis,de quibus Apostolus loquitur,bene se gesserit,& in ordinem uere uiduarum iam peruenerit, assidue oratiõibus,& obsecrationibus instare,similitérque ieiuniis etiam,nocte & die. CAP. II. H

Luc.2.e ET erat Anna prophetissa, filia Phanuel,de tribu Asser,& hæc processerat in diebus mul
tis,& vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua, & hæc vidua vsque ad an-
nos octogintaquatuor, quæ non discedebat de templo, ieiuniis & obsecrationibus ser-
1.Tim.5.a uiens nocte ac die.Quæ autem vere vidua est,& desolata, sperat in deum, & instat obsecra-
tionibus,& orationibus seruiens nocte ac die.Nam quæ in deliciis est,viuens mortua est.

REGVLA LXXV. I

Quòd debent serui omni cum beneuolẽtia dominis suis, quibus seruiunt in hac uita,obedire ad dei gloriam, idq; omnibus in rebus,in quibus id,saluis mandatis dei,fieri possit. CAP. I.

Ephe.6.a SErui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri,
sicut Christo, non ad oculum seruientes,quasi hominibus placentes, sed vt serui Chri-
sti,facientes voluntatem dei ex animo:cum bona voluntate seruientes domino, & non
1.Tim.6.a hominibus, scientes quòd vnusquisque quod fecerit bonum, hoc recipiet à domino, siue ser-
uus,siue liber. Quicunque sunt sub iugo serui, dominos suos omni honore dignos arbitrentur,ne nomen dei, & doctrina blasphemetur: qui autem fideles habent dominos, non con-
temnant,quia fratres sunt,sed magis seruiant, quia fideles sunt & dilecti, qui beneficij parti- K
Tit.2.c cipes sunt.Seruos dominis suis subditos esse,in omnibus placentes,non contradicentes, non
fraudãtes,sed in omnibus bonam fidem ostendentes, vt doctrinam saluatoris dei nostri or-
nent in omnibus.

Quòd debent domini,cum meminerint eius,qui est uerus dominus,mutuas ipsi quoque operas reddere seruis suis quantum possint in timore dei,& clementia aduersus ipsos,idq; exẽplo domini. CAP. II.

Ioan.13.a SCiens Iesus,quòd omnia dedit sibi pater in manus,& quòd à deo exiuit, & ad deum va-
dit,surgit à cœna,& ponit vestimenta sua: & cum accepisset linteum,præcinxit se,dein-
de misit aquam in peluim,& cœpit lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo
Ibidem.b erat præcinctus.Et paulò inferius.Vos vocatis me magister & domine, & bene facitis. Sum L
etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos debetis alter alterius la-
uare pedes.Exẽplum enim dedi vobis,vt quemadmodum ego feci,ita & vos faciatis. Et vos
Ephe.6.b domini eadem facite illis,remittentes minas, scientes quòd & illorum & vester dominus est
in cœlis,& personarum acceptio non est apud deum.

REGVLA LXXVI.

Quòd debent filij parentes suos honorare,& illis omnibus in rebus obedire,quæ modo dei mandato non sint impedimento. CAP. I. M

Luc.2.g ET dixit mater eius ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes
Ephe.6.a quærebamus te.Deinde paucis interpositis verbis: Et descendit cum eis,& venit Naza-
reth,& erat subditus illis.Filij obedite parentibus vestris in domino. hoc enim iustum
est.Honora patrem tuum & matrem tuam, quod est mandatum primun in promissione, vt
bene sit tibi,& sis longæuus super terram.

Quòd debent parentes in disciplina & correptione domini filios suos educare, adhibita lenitate atque clementia: neque quantum in ipsis sit, ullam omnino ipsis causam dare, quamobrem aut irasci debeant, aut dolere. CAP. II.

Et vos

A ET vos patres nolite prouocare ad iracundiam filios vestros,sed educate eos in disciplina & correptione domini.Patres nolite ad indignationem prouocare filios vestros, vt Ephe.6.a
non pusillo animo fiant.

REGVLA LXXVII.

Quòd debent uirgines ab omni rerum uitæ huius solicitudine liberæ esse,quo assidue possint agere gratias deo: neq; ab eo ullo modo,seu mẽte distrahi,seu corpore,spe consequẽdi regni cœlestis. CAP. I.

B ET sunt Eunuchi qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest cape-
re capiat.Volo autem vos sine solicitudine esse.Qui sine vxore est,solicitus est quæ sunt Matth.19.b
domini,quomodo placeat deo.Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mun- 1.Cor.7.f
di quomodo placeat vxori, & diuisus est. Et mulier innupta & virgo cogitat quæ domini
sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mun-
di, quomodo placeat viro.Porrò hoc ad vtilitatem vestram dico,non vt laqueum vobis in-
iiciam: sed vt id,quod honestũ est,sequamini,& quod facultatem præbeat, domino sine im-
pedimento seruiendi.

REGVLA LXXVIII.

C *Quòd stipendia in bello merentibus neminem licet neque percutere,neq; calũniari.* CAP. I.

INterrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Nemi- Lucæ.3.c
nem percutiatis,neque calumniam faciatis,& contenti estote stipendiis vestris.

REGVLA LXXIX.

Quòd debent qui principes aliorum sunt,uindices esse iustificationum dei. CAP. I.

D NAm principes non sunt terror bonorum operum, sed malorum. Vis autem non ti- Rom.13.a
mere potestatem? bonum fac,& laudem habebis ex illa. Dei enim minister est tibi in
bonum.Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei e-
nim minister est, vindex in iram ei,qui malum agit.

Quòd maioribus potestatibus subiecti esse debemus in iis rebus, quæ modo non sint impedimento mandatis dei. CAP. II.

OMnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.non est enim potestas nisi à deo. Ibidem.
Quæ autem sunt potestates,à deo ordinatæ sunt.Itaque qui resistit potestati, dei or-
dinationi resistit.Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam prin-
cipes non sunt terror bonorum operum, sed malorum,&c. Obedire oportet deo, magis Acto.5.e
E quàm hominibus.Admone illos principatibus,& potestatibus subditos esse,& obedire,ad om Titũ.3.a
ne opus bonum paratos esse.

REGVLA LXXX.

Cuiusmodi esse ratio Christianos uelit. Tanquam discipulos Christi,qui ad ea se tantummodo confirment,quæ uideant in ipso, uel quæ audiant ab ipso. CAP. I.

TOllite iugum meum super vos,& discite à me.Vos vocatis me magister & domine,& Matth.11.d
bene dicitis.Sum etenim. Si ergo ego laui pedes vestros dominus & magister, & vos Ioan.13.b
debetis alter alterius lauare pedes.Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodum e-
F go feci vobis,ita & vos faciatis.

Tanquam oues Christi,qui solam audiant uocem pastoris sui,& ipsum sequantur. CAP. II

OVes meæ vocem meam audiunt,& ego cognosco eas,& sequuntur me.Alienum au- Ioan.10.e
tem non sequentur,sed fugient ab eo.

Tanquam palmites Christi,in ipso radicatos,& ipsi fructum ferentes, & omnia, quæ illo digna sunt, & ipsius uoluntati consentanea facientes,& habentes. CAP. III.

EGo sum vitis,& vos palmites. Ioan.15.a

Tanquam membra Christi,in omni executione mandatorum domini, aut donorum spiritus sancti absolute perfectos,ad dignitatem capitis ipsorum,qui est Christus. CAP. IIII.

1.Cor.6.d Ephe.4.c NEscitis quòd corpora vestra membra sunt Christi? Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus cõpactum, & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. G

Tanquam sponsam Christi, seruantem castitatem, in eo quòd in solis sponsi sui uoluntatibus ambulet. CAP. V.

Ioan.3.d 2.Cor.11.a QVi habet sponsam, sponsus est. Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. H

Tanquam templum dei, sanctos ac mundos, & iis repletos solum, quæ ad dei cultum pertineant. CAP. VI.

Ioan.14.c 2.Cor.6.d SIquis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vos enim estis templum dei viui, sicut dicit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum deus.

Tanquam uictimam immaculatam, omnibusq; suis membris & partibus absolutam, ueræ in deum pietatis integritatem conseruantes. CAP. VII. I

Rom.12.a OBsecro itaque vos fratres per miserationes dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

Tanquam filios dei, formatos ad imaginem dei, secundum mensuram, quæ donata est hominibus. CAP. VIII.

Ioan.13.d Gal,4.c FIlioli adhuc modicum vobiscum sum. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.

Tanquam lucem in mundo, ut & ipsi uidelicet puri sint ab omni uitio, & eos qui ad ipsos accedant, illuminẽt ad agnitionẽ ueritatis, ut uel tales fiant, quales conuenit, uel declarẽt quid sint. CAP. IX. K

Matth.5.b Philip.2.b Vos estis lux mundi. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.

Tanquam sal in terra, ut uidelicet qui communionem cum ipsis habuerint, spiritu renouentur ad incorruptionem. CAP. X.

Matth.5.b Vos estis sal terræ.

Cuiusmodi ratio esse in uniuersum eos uelit, quibus credita est prædicatio Euangelij. Tanquam Apostolos & ministros Christi, & dispensatores fideles mysteriorum dei, sola ea, quæ à domino præcepta sunt integerrime, & re & uerbo implentes. CAP. XI. L

Mat.10.b Matth.28.d 1.Cor.4.a ECce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Euntes docete omnes gentes. Sic nos existimet homo tanquam ministros Christi, & dispensatores mysteriorum dei. Quod autem superest, quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.

Tanquam præcones regni cœlorum, ad destructionem eius, qui habet imperium mortis in peccato. CAP. XII.

Mat.10.a 2.Tim.4.a EVntes autem prædicate dicentes: Appropinquauit regnum cœlorum. Testificor ego coram deo, & domino Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos per aduentum ipsius: prædica verbum dei.

Tanquam formã, aut regulam pietatis, ut per eos ad rectitudinem omnem dirigantur illi, qui dominum sequuntur, & illorum peruersitas detegatur, qui in quauis re illius imperium detractẽt. CAP. XIII. M

Philip.3.c QVæ quidem retro sunt, obliuiscens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum, iuxta destinatum persequor ad brabium supernæ vocationis dei in Christo Iesu. Quicunque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus: Et siquid aliter sapitis, & hoc vobis deus reuelabit. Veruntamen ad quod peruenimus, vt idem sapiamus, in eadem permaneamus regula. Exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Solicitè autem cura teipsum probatum exhibere deo, operarium incõfusibilem, recte tractantem verbum veritatis. 1.Tim.4.c 2.Tim.2.c

Tanquam

A *Tanquam oculum in corpore, ut uidelicet habere delectum & bonorum, & malorum sciant, atque ut Christi membra ad singula quibusque accommodata officia dirigant.* CAP. XIIII.

LVcerna corporis est oculus. Si ergo oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Matt.6.b

Tanquam pastores ouium Christi, qui quandocunque tempus postulet, ne animam quidem ponere pro illis dubitent, ut euangelium illis impartiant. CAP. XV.

B BOnus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam dei. Ioan.10.b Acto.20.c

Tãquã medicos: qui magna adhibita animi lenitate, sciẽter secundũ doctrinã domini animarũ morbos curẽt, in acquisitionẽ eius, quæ est in Christo sanitatis, & perseuerãtiæ. CAP. XVI.

NOn est opus valentibus medico, sed male habentibus. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum portare. Matt.9.b Roma.15.a

Tãquã parẽtes, & nutrices filiorũ, qui ex magnitudine eius, quæ est in Christo charitatis, parati sint libenti animo cõmunicare illis nõ solũ euangeliũ dei, sed suam etiã ipsorũ uitã. CAP. XVII.

C FIlioli, adhuc modicum vobiscum sum. Nam in Christo Iesu per euãgelium ego vos genui. Tanquam si nutrix foueat filios suos, ita desiderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non solum euangelium dei, sed etiam animas nostras, quia charissimi nobis facti estis. Ioan.13.d 1.Cor.4.d 1.Thes.2.b

Tãquã dei adiutores, qui solis deo dignis operibus totos se mãcipẽt pro ecclesia dei. CAP. XVIII.

DEi enim sumus cooperarij: dei agricultura, dei ædificatio estis. 1.Cor.3.b

Tanquam plantatores palmitum dei, qui in uitæ, quæ est Christus, nihil alienum, aut infructuosum relinquant, & ea quæ conuenientia sunt, atque fœcunda, meliora efficere studeant, omni diligentia adhibita. CAP. XIX.

D LGo sum vitis vera, & pater meus agricola est: Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem, qui fert fructũ, purgat eum, vt fructus plus afferat. Ego plantaui, Apollo rigauit, sed deus incrementum dedit. Ioan.17.a 1.Cor.3.b

Tanquam ædificatores templi dei, qui uniuscuiusque animam ita concinnent, ut fundamẽto apostolorum & prophetarum apte congruat. CAP. XX.

SEcundum gratiam dei, quæ data est mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat. Vnusquisque autẽ videat, quomodo superædificet. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positũ est, quod est Christus Iesus. 1.Cor.3.b Ephes.2.d

E Ergo iam non estis hospites, & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici dei, superædificati super fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & vos coædificamini in habitaculum dei in spiritu sancto.

CAPVT XXI.

Quid proprium Christiani?
Charitas, quæ per charitatem operatur.

Quid proprium fidei?

F Certissima animi expletio de diuinorum verborum veritate, quæ nulla, neq; à naturali necessitate inducta ratione, neque ad veræ pietatis simulationẽ conformata vllo modo possit labefactari.

Quid proprium fidelis?
Vt cum eiusmodi certa animi expletione veram esse illorum vim credat quæ dicta sunt in scriptura, nihilq; reiiciat, aut nouum statuere audeat. Etenim si omne, quod ex fide non est, peccatum est, vt ait Apostolus, fides autem ex auditu, auditus autem per verbum dei, sine dubio cum quicquid extra diuinam scripturam est, ex fide non sit, id peccatum est.

Quid proprium eius, quæ est in deum, charitatis?
Mandata eius seruare, eo animo, vt ille glorificetur.

Quid

Quid proprium eius, quæ est in proximum, charitatis? G
Vtilitatem propriam non quærere, sed vtilitatem eius, qui diligatur, cum animæ, tum corporis.

Quid proprium Christiani?
Vt per baptismum denuo ex aqua & spiritu generetur.

Quid proprium eius, qui natus est ex aqua?
Vt quemadmodum Christus peccato semel mortuus est, ita ipse etiam mortuus sit, & ad
Roma.6.a omne peccatum immobilis, sicut scriptum est: Quicunque in Christum Iesum baptizati
sumus, in mortẽ ipsius baptizati sumus. Cõsepulti enim sumus cum illo per baptismum in
mortem, hoc scientes, quòd vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatur corpus H
peccati, vt vltrà non seruiamus peccato.

Quid proprium eius, qui natus est ex spiritu?
Ioan.3.a Vt pro data sibi mensura illud fiat, quod est id, ex quo genitus est, sicut scriptum est: Quod
ex carne natum est, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

Quid proprium eius, qui denuo natus est?
Exuere veterem hominem vnà cum actibus eius, & cupiditatibus, & induere nouum, qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem illius, qui creauit illum, sicut scriptum est: Quicunque in Christum baptizati estis, Christum induistis.

Quid proprium Christiani? I
Mundari ab omni inquinamento carnis & spiritus, & perficere sanctitatem in timore dei, & charitate Christi, & nullam habere neque maculam neque rugam, aut aliud quippiam generis eiusdem. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit.

Quid proprium illorum qui manducant panem, & bibunt poculum dei? Seruare perpetuam memoriam illius, qui pro nobis mortuus est, & resurrexit.

Quid proprium Christiani?
Vt omni in re iustitia illius maior sit iustitia scribarum & Pharisæorum pro mensura doctrinæ dominicæ, quæ est secundum euangelium.

Quid proprium Christianorum? K
eiusmodi dilectio inter ipsos, cuiusmodi ea fuit, qua dilexit nos Christus.

Quid proprium Christiani?
Prouidere dominum in conspectu suo semper.

Quid proprium Christiani?
Quotidie ac singulis horis vigilare, & assidue paratum esse ad eam perfectionem, per quã placeat deo, illud scientem, venturum esse dominum hora illa, qua non sperat.

Sancti

A

Sancti patris nostri Basilij Magni ARCHIEPISCOPI CAESAREAE Cappadociæ.

DE INSTITVTIONIBVS MONACHOrum, *Sermo.*

B

HOmo ad imaginem & similitudinem dei fuerat factus. Imaginis autẽ
dignitatem illam ac decorem peccatum, animo ad vitiosas cupiditates
depresso, deformauit. At enim deus, qui hominem creauit, vera vi-
ta est. Itaque qui dei similitudinem amisit, is vitæ etiam amisit cõmer-
cium. Qui autem à deo disiunctus est, is sine dubio intra beatæ vitæ li-
mites esse nõ potest. Agedum igitur, ad eam, in qua ab initio eramus,
& à qua propter peccatum abalienati sumus, redeamus gratiam, nosq́;
C rursum ad diuinæ imaginis speciem cõformiter exornemus: abiectisq́;
prorsus omnibus vitiosis animi affectionibus sedulo operam demus, vt ortus nostri autori si-
miles efficiamur. Qui enim in seipso, quantum in ipso sit, naturæ diuinæ liberrimam affectuũ τὸ ἀπαθὲς
tranquillitatem imitatus fuerit, hic defœdatam prius in animo suo dei imaginẽ restituit pri-
stino nitori. Qui verò eo modo, quo diximus, deo se similẽ effecerit, is prorsus diuinæ etiam τῆς θείας
vitæ similitudinem acquisiuit, perpetuo deinceps, in assidua vsque beatitudine permãsurus. Si ζωῆς
igitur vitiorum vacuitas ea est, per quam amissam dei imaginem recuperamus, & similitu-
do, quæ cum deo nobis est, vitæ nobis æternitatem largitur, haud dubie cæteris omnibus cæ-
terarum rerum studiis omissis, in hoc vnum toto pectore debemus incumbere, vt videlicet
D animus noster nullius vnquam vitij opprimatur tyrannide, illudq́; diligenter curare, vt neu-
trobi mens nostra euariet, neque propter vllos tẽtationum impetus se in terrã patiatur pro-
sterni, vt hoc modo in diuinæ beatitudinis societatem venire possimus. Porrò ad huiusmodi
studium mire conducit & cooperatur virginitas, siquis eam recta ratione coluerit. Neque e-
nim in hoc tantummodo virginitatis donum cõsistit, siquis in eo abstinens fuerit, vt progi-
gnendis liberis operam nõ det: sed vt quis id rectè assecutus dici possit, victus ipse omnis, vi-
ta quoque, omnisq́; animi morum conformatio, virginitatem seruent oportet: nullumq́; es- ὁ βίος καὶ ζωὴ
se in eo studium debet, in quo non perpetuo cœlibis integritatem præ se ferat. Siquidẽ fieri po
test, vt quis sermone etiam scortetur, & oculis adulter sit, & auditu polluatur, & cor inqui-
E nandum præbeat: immodiceq́; edendo, potandoq́; temperantiæ finibus egrediatur. Qui enim
adhibita in his temperantia, se intra virginitatis limites continuerit, vere hic absolutissimum ὑπὸ κανόνα
se habere virginitatis donum declarat. Quamobrem si per vitiorum euacuationem ad dei si- παρθενίας.
militudinem animæ nostræ characterem cõponere nobis in animo est, & hac ratione sem- χάριν
piternam nobis vitam acquirere, danda omnino nobis sedulo opera est, ne quid quoquo pa-
cto professione nostra indignum faciam⁹, nève simili, atque Ananias, iudicio efficiamur ob- Acto.5.a
noxij. Licebat enim initio Ananiæ possessiunculam suã deo non polliceri ac vouere: sed post-
quàm humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat per professionem deo διὰ ἐπαγγε-
cõsecrauit, quo videlicet egregio istiusmodi facto hominum de se admirationem excitaret, λίας
F de precio autem callidè postea nescio quid interuertit, eiusmodi aduersum se indignationem
dei prouocauit, cuius Petrus minister fuit, vt ne ad pœnitentiam aditum inuenire potuerit.
Quocirca ante religiosæ istius vitæ professionem liberum est vnicuique, quatenus per dei in- θύραν
dulgentiam leges permittunt, communem cum cæteris viuendi morem sequi, sibiq́; vxorem
adiungere: Vbi verò iam quis spõte sua ipse professus est, hic deo custodire seipsum debet, ve-
luti eorum aliquid, quæ dicata sunt deo, ne sacrilegij iudiciũ incurrat, cum videlicet corpus, Att. luthe-
quod semel deo consecrauit, ministerio rursum communis vitæ contaminet. Atque hoc di- rane vota
co, non vnum tantummodo vitiosæ affectionis genus spectans, quemadmodum opinantur nõ esse no-
quidam, qui perfectam habere se virginitatem existimant, si castum modo corpus suum cu- uitia aut re-
stodierint: sed vt doceam eum, qui deo seruare se integrum velit, nulla debere praua affectio- cens inuẽta.
ne mundana inquinari iuxta omnem vitiosæ affectionis modum. Nam iracundia, inuidia, &

præterita-

G præteritarum iniuriarum tenax memoria, mendacium item, & ſuperbia, & elatio ſpiritus, & intempeſtiua locutio, & in oratione facienda lentitudo, & rerum quæ nullæ ſunt, cupiditas, mandatorum negligentia, in veſtitu nimio plus exquiſitus ornatus, oriſq; ad venuſtatis ſpeciem compoſitio, congreſſioneſq; ac colloquia nõ habita vel decori, vel neceſſitatis ratione, hæc omnia adeo diligenter ab eo ſunt cauenda, qui per virginitatem deo ſeipſum conſecrauit, vt par ſibi propemodum eſſe periculum intelligat, ſi in aliquo iſtorum lapſus ſit, atque ſi in vetitum proprie peccatum incurrat. Siquidem cuncta, quæ cũ vitioſa animi affectione fiũt, ea animi quodammodo candorem contaminant, & ad diuinam vitam impedimento ſunt.

H Ad hæc igitur omnia reſpiciat oportet, qui ſeculo nuncium remiſit, vt videlicet nullo modo, poſteaquam iam diuinum veluti vas factus ſit, vitioſo ſe vſu pollui patiatur. Eaq; is in primis ſecum verſare in animo debet aſſiduè, cũ vltra humanæ naturæ fines proceſſerit, vitæ ſe cuidam inſtituto à corpore ſeiunctæ tradidiſſe, angelorum conuerſationem dum ſibi imitandã proponit. Siquidem proprium hoc eſt angelicæ naturæ, liberam eſſe à vinculis coniugij, neq; ad aliam vllam contemplandam pulchritudinem animo diſtrahi, ſed oculos in dei os aſſidue intentos habere. Quamobrem qui in angelicæ iam dignitatis ordinem tranſiuit, is ſi humanis ſe poſtea prauis affectionibus cõtaminet, Pardi aſſimilis efficitur pelli, cuius ſetæ neque ex toto albæ ſunt, neque ex toto nigræ, ſed cum ſint diſſimilium colorum miſtione variegatæ &

ὁμοίωσις elegans.

I interpunctæ, neque in albis numerantur, neque in nigris. Atque hoc quidem communius eorum præceptum ſit, qui vitam ſibi continentem ac caſtam delegere. Verum quoniam videntur ſingula quoque diſtinctius debere tractari, operæprecium fuerit fortaſſe, ſi de his breuia quædam admonita tradiderimus. Igitur qui à communi cum cæteris viuendi more receſſerunt, animumq; ſuum ad diuinius quoddam vitæ genus colunt & exercent, ij non ſuo ſe permittant arbitrio, neu per ſolitudinem vitam exigant. Siquidem ad euitandas prauas hominũ ſuſpiciones, huiuſmodi vitam non remotis arbitris, neque in obſcuro agi conuenit. Et quemadmodum lex ſpiritualis pauciores eſſe, quàm duodecim vetat illos, qui myſticũ paſcha mãducent, item quoque eorum qui ſpirituali vitæ ſimul operam dãt, denarius numerus ampliãdus eſt potius, quàm reſtringendus. Vnus totius illorum diſciplinæ moderator ſit, qui & pro-

aggreſſio τῆς παρεμπτώσεως

K pter vitę ac morum probitatem, & reliquis in rebus moderationem, ipſe cæteris antelatus ſit: adhibita etiam ad hoc, vt cæteris præponeretur, ætatis maturitate. Siquidem maiorem neſcio quomodo venerationem habet in hominum natura, quod prouectiore ætate eſt. Huius autẽ poteſtas ea ſit, vt parente ipſi ex libera animi inductione, ſummiſſioneq;, fratrum conuentu, eorum nemini eius volũtati liceat aduerſari, in his, quæ ad ſuſceptæ vitæ honeſtatem & exactiorem quendam cultum facienda ille ſuadeat. Sed vt Apoſtolus ait, nullo modo conſtitutis à deo poteſtatibus eſſe reſiſtendum, quando male illi multentur, qui dei ordinationi reſiſtant: item hic quoque animũ in eo ſuum expleſſe ac ſibi perſuaſiſſe fratres reliqui omnes de-

γνώμη γεραρωτέρου lege γεραιότερον aut γεραίτερον

Ad Ro.13.a

L bent non fortuitu, neque caſu, ſed dei voluntate huiuſmodi poteſtatem antiſtiti ſuo fuiſſe delatam, vt quæ ſecundum deum in virtute progreſſio eſt, ab impedimẽto libera eſſet, quippe cũ & ille quicquid ad vtilitatem, ac fructum animarum pertineret, proponeret, iſtiq; viciſſim libentes ac morigeri data ſibi ab eo conſilia capeſſerent. Quoniam igitur illud è re prorſus eſt antiſtitis, vt fratrum cõuentum in officio ac poteſtate ſua habeat, neceſſario talis aliquis huiuſcemodi vitæ moderator deligi debet, in cuius vitam quicunque intueantur, omnium virtutum exemplar ante oculos propoſitum habeant: & qui, vt eſt apud apoſtolum, ſobrius, temperans, modeſtus, & ſua ſponte ad docendum propenſus ſit. Ad eum modum huius vitã mihi placet ſpectari, non vt illud modo inquiratur, vtrum ſenilem ipſa ætate maturitatem habeat, nêcne: (ſiquidem fieri poteſt, vt canis aliquis, ac rugis oppletus, iuueniles tamen mores obtineat) ſed illud cum primis ſpectandum exiſtimo, num illi ipſa vitæ conuerſatio, moresq; M ex moderatione incanuerint, vt quicquid ab eo dicatur, fiãtve, id cunctis fratribus pro lege ac regula ſit. Ratio proinde quærendi victus his, qui in eiuſcemodi vitæ genere degant, ea maxime conueniens iudicanda eſt, quæ ab Apoſtolo præſcribitur nimirum vt manibus laborãtes, honeſtè ſuum quisq; panem manducet. Quid porro quilibet conficere debeat operis, pernes vnum aliquem vt ætate grauem, ita & vitæ retrò actæ teſtimonio commendabilem, arbitrium erit, qui manuaria iſthæc opera ad numerum diſpertietur, prout viderit in rem eſſe vſus neceſſarij vnicuilibet, vt mandatum impleatur eius qui iubet, in ſudore & labore nobis victum vt acquiramus, & honeſtatis decor reprehenſione ac nota omni vacuus teneatur, cũ nulla eos quotidiani victus neceſſitas adigat in publicum prodire. Continentiæ autẽ hic modus opti-

γνώμη

A dus optimus, hęc inquam regula erit, Si corpus neque diffluat deliciis, neque maceratione nimia atteratur, illudq; in vtranque partem teneatur, vt ne quid nimis, ne videlicet animus, ſi carnium obeſitate grauetur, variis perturbationibus reddatur obnoxius: neque ſi item contrà plane morboſus fuerit effectus, dei mandata exequi non poſſit. Quandoquidem par vtrinque animo detrimentum ſolitum eſt vſu venire, & cũ corpus ex bona habitudine luxurians quodammodo animi imperium detrectat, & ad prauas cupiditates præceps ſe cum impetu fert in indecoros motus, & cum item languidum, ac diſſolutum, & doloribus oppreſſum, mouere ſe loco non poteſt ſed ſiſtitur immotè. Neque enim in eiuſmodi corporis conſtitutione libere

ἐγκρατείας ὅρος καὶ κανών.

B per ocij temperiem ſe animus ad rerum altiorum cõtemplationem poteſt erigere, ſed neceſſario ipſo oppreſſus doloris ſenſu, impeditus tenetur fitq; deuexior & velut in humum acclinis per corporis afflictionem. Quare cibi vſus eiuſmodi eſſe debet, qui ad ſolam neceſſitatem referatur: itemq; vinum neque omnino reſpui debet, ſi quando valetudinis cauſa aſſumendũ ſit, neque ſtudioſè nimis, ſi neceſſitas non ſit, exquirẽdum, ac reliqua omnia ſimiliter eiuſmodi ſunto, vt neceſſario ad victum vſui, non autem libidinoſis voluptatibus inſeruiant eorum qui ſe ad religionis exercent cultum. Cùm autem ad orationem nulla non vitę pars opportuna habenda ſit: quia tamẽ datis quibuſdam interuallis ab illa pſalmodiæ genuq; flexionis acri contentione nonnunquam eſt interquieſcendum, is eſt maxime horarum modus tenendus,

C qui à veteribus olim ſanctis viris ad orationem deſcriptus eſt. Etenim eximius ille Dauid ait: Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi, ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ, quem ſanè Paulus quoque & Silas ſecuti reperiuntur, cùm in carcere poſiti, circiter mediam noctem deũ ambo collaudarent. Addit deinde idem Propheta: Veſpere, mane, & meridie. Quin & ſpiritus ſanctus circiter horam diei tertiam fuit, ſicut ex Actis accepimus, quo tempore cum propter variam illam linguarum efficacem vim Phariſæi diſcipulos irriderent, negauit Petrus eos ebrios eſſe, qui ea loquerẽtur: ſiquidem horam illam tertiam fuiſſe. Porrò nona dominicæ paſſionis memoriam refert, illius quæ vitæ noſtræ cauſa ſuſcepta eſt. Verum quoniam item hoc eſt apud eundem Dauid, ſepties in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ: tempora autẽ illa, quæ diximus, neutiquam ſeptenarium orationis numerum conficiunt: bipartito diuidenda meridiana oratio eſt, ita videlicet vt pars vna cibũ præcedat, altera ſubſequatur, quo perpetua hæc

Pſal.118.
Acto.16.e
Pſal.54.e
Acto.2.a

D nobis formula ſit deum ſepties per ſingulas dierum conuerſiones laudibus celebrandi. Mulieres à monaſteriorum ingreſſu prorſus arcentor. Viri non quiuis temere admittuntor, ſed ij tantummodo, quos idoneos, qui ingrediantur antiſtes iudicarit. Plerunq; enim hęc temere facta omnibus ingrediendi poteſtas intempeſtiuorum quorundam ſermonum, ac narrationũ minime conuenientium cauſa eſt, ex quibus animus in futiles, minimeq; neceſſarias poſtea cogitationes delabitur. Quocirca communis quædam ſtatui lex debet, vt ſolus antiſtes ipſe conſulatur, & reſpondeat, de rebus iis, ad quas neceſſario videatur debere reſponderi: reliqui nugantibus oblocutionibus variis nihil reſpõdeant, ne ad perpetuandam nugacium verborũ ſeriem illi pertrahantur. Apotheca vero communis omnium ſit, neq; propriũ alicuius quic-

Meridiana oratio cur bipartito diſcreta τὴν ἡμέρας περίοδον ἀδιαφορεῖ.

E quam nominetur, non veſtimentum, non calceamentum, non denique aliud quippiam eorũ, quæ ad neceſſarium corporis vſum ſpectant. Sed ea poteſtas antiſtitis ſit, vt ex iis quæ in cõmuni poſita fuerint, vt quodq; cuique aptum eſſe ad vſum iudicauerit, ita ab eo illi pro tempore aſſignetur idq; iuxta præpoſiti ſententiam. Porrò in huiuſmodi hoc communi cõtubernio neutiquam patitur charitatis lex aliquas coiri ſeorſum aut amicitias, aut ſodalitates. Siquidẽ nullo modo fieri poteſt, quin affectiones iſtæ quæ in hanc magis, quàm in illam propendent partem, plurimum incommodent communi omniũ cõcordiæ. Quamobrem æqualiter ſe diligere inter ſe omnes debent, idemq; aduerſus vniuerſum fratrum cœtum charitatis tenẽdus eſt modus. Quòd ſiquis inuentus fuerit, qui maiore quadam animi propenſione monachum,

Hoc meum, hoc tuum à monaſteriis procul ſũto.

γνώμη μεριμνὰς φιλίας καὶ ἑταιρείας

F fratrem, vel propinquum, vel alium quemuis quauis de cauſa videatur diligere, hunc caſtigare oportebit vt iniurium publicæ charitati: Siquidem in eo quòd quis aliquem vnum plus diligit, facile indicat reliquos ſe in amore inferiores habere. Iis autem qui in culpa aliqua deprehenſi fuerint, ad magnitudinem delicti, pœnæ etiam modus accommodator, videlicet vt vel in communi cum cæteris pſalmorum decantatione intereſſe prohibeãtur, vel ad orationis communionem neutiquam admittantur, itemq; à cibi communicatione arceantur. Qua in re qui erit communis diſciplinæ moderator, is cum magnitudine culpę, pœnam etiam cõmetietur. Porrò quæ neceſſario in communi conuentu tractanda miniſteria ſunt, ea mutatis in orbem vicibus circunaguntor, biniq; ſingulis hebdomadis neceſſariũ omne in hoc genere munus

Pro modo delicti fit & pœnę modꝰ

ἐκ περιόδου

munus explento, vt & humilitatis merces communis sit, neque cuiquam facultas in rebus et- G
iam laudabilibus cæteros superandi amplior detur, & vt æqualiter à laboribus requiescere o-
γνώμη mnes possint. Nam hęc laboris & requietis repetita identidem vicissitudo lassitudinem labo-
rantes sentire non sinit. Cum autem necessaria aliqua de causa necesse fuerit in publicũ pro-
dire, antistitis arbitrium sit, eos ad hoc deligere, quos idoneos, qui prodeant, ipse iudicauerit:
τὸ οἰκουρεῖν item q̃; contrà præcipere, vt domi remaneant, quorum similiter ex re hoc esse censuerit. Ple-
runque enim in adolescentum corporibus, tametsi summopere continentia colenda mace-
rare se studeãt, nescio quomodo naturalis ætati illi coloris quasi decor quidam efflorescit, in
quem qui inspexerint, ij libidinum plerunque stimulis solent permoueri. Quocirca si quis sit,
qui quod ad corporis florem attinet, adolescens sit, is huiuscemodi decorem suum occulta- H
εἰς πρέπουσαν κατάστασιν. to, eumq̃; tandiu celatum teneto, quo ad species pulchritudinis illa, ad maturum statum ali-
quem peruenerit. Iracundiæ autem, aut memoriæ iniuriarum, aut inuidiæ, aut contentionis
nullus prorsus sit neque gestus, neque motus, non verbum, non oculorum acris obtutus, non
vultus conformatio vlla, non aliud quippiam, ex quo eorum, quibus cum viuimus, iritari a-
γνώμη. nimus possit. Quod si fortè alicui euenerit, vt prior ipse ab alio læsus sit, hæc nequaquam ido-
nea haberi peccati excusatio debet, quo ille teneatur. Siquidem malum, vt quouis tẽpore per-
petretur, nihilo tamen minus propterea æquè semper est malum. Iusiurandum de fratrũ con-
uẽtu prorsus expellitor. Siquis autem vel nutu capitis, vel simplici voce assensus fuerit, id pro
iureiurando habeatur, tam ei qui dicit, quàm ei qui audit. Siquis vero simplici alicuius affir- I
mationi fidem non habuerit, is indicio est de sua ipsius mente, se videlicet, dum loquitur, ve-
ritatem non semper seruare, eaq̃; re à magistro ordinis, in delinquentium referri numerum
δόγμα memorabile debet, & salutari imposita multa, ad sanitatem restitui. Completo iam die, omniq̃; opere cum
corporis, tum spiritus etiam absoluto, præclare fiat, si diligenter vnusquisque antequam cubi-
tum eat, cum animo suo conscientiam suam exquirat, ac si quid quis vel cogitauerit, vel etiã
locutus fuerit eorum quæ non decent, vel si inter orandum minus attentus, aut in psalmorũ
decantatione tædio anxius fuerit, aut communis vitæ desiderio se senserit titillãtũ, admissum
à se delictum nullo modo occultum teneto, sed in medium audientibus cunctis enunciato, vt
per communem orationem sanetur morbus illius, qui in eiusmodi malum inciderit. K

EIVSDEM

DE INSTITVTIONE MONAchorum, Sermo.

ἀσκητικὸς βίος

A simili argumentum.

Monachorum vitæ ratio vnum sibi tantummodo propositum habet, ani-
mæ salutem, & quicquid prodesse ad eum finem potest, id vt tanquam dei
mandatum cum timore obseruet. Neque enim ipsa dei mandata quicquã
aliud spectant, nisi vt salutem adipiscatur is, qui ipsis auscultauerit. Con- L
uenit igitur vt quemadmodum qui in balneum ingrediuntur, vestimen-
tis se omnibus denudant: ita & qui colendæ pietatis causa ad solitariã vi-
tam accedunt, omni rerum vitæ huius materia exuti, genus vitæ, quod est
secundum philosophiã, ingrediãtur. In hoc autẽ illud caput est, & in quo præcipue elaborare
Christianus debet, vitiosas animi affectiones diuersas ac varias, quibus illius anima infici so-
κανὸν cedro dignus. let, ab se segregare. Deinde oportet, vt qui ad excellens hoc & sublime vitę genus aspirat, is pe
cunia sua omni se spoliet. Siquidẽ earũ rerum, quæ sunt cũ materia cõiunctæ, solicitudo, pro-
curatioq̃; magnopere mentẽ atq̃; animũ distrahunt. Quoties igitur plures inuenti fuerint, qui
eodẽ sibi cuncti proposito fine, vitã vnà inter se agere decreuerint, hoc cũ primis firme tene- M
re illi debent, vt cunctorũ vna omnino mens sit, & voluntas vna, & idem prorsus desiderium,
A simili Apostoli sententia & vt, iuxta legem quam sancit Apostolus, omnis quæ in vnũ conuenerit, multitudo, corpus
vnum efficiatur, ex dissimilibus inter se membris coagmentatum. Hoc autem aliter nullo
modo legitime confici potest, nisi apud eos illud probè stabilitũ teneatur, vt nihil quicquam
suum cuiusquam esse præcisè & peculiariter dicatur, non vestimentum, non vas, non aliud
quippiam eorum, quæ ad societatem vitæ conducunt, ea re, vt singula hæc vtilitati commu-
ni, non autem priuato sibi vendicantis commodo seruiant. Et quemadmodum vestimen-
Simile tum, quod contractius est, amplioris staturæ corpori conuenire non potest, itemq̃; con-
trà, quod

A trà, quod iustæ staturæ habile esset, id exiguo corpori non conuenit: sedquicquid vnicuique
aptum est, id vtile est, & commodum: item quoque seruari in reliquis rebus idem debet,
vt lectus videlicet, vt stragulæ vestes, vt calidum indumentum, calceamentúmque eius
sint, quibus valde his opus sit, non autem eius qui illa possideat. Vt enim medicamento ἀνομοίωσις.
non is vtitur, qui sanus est, sed qui saucius, sic iis etiam, quæ leuandi causa corporis inuenta
sunt, is vti debet, non qui delicatulus est, sed qui imbecillus. Quoniam autem varia sunt ho-
minum ingenia, neque similiter de rebus vtilibus omnes iudicant, tollendæ causa omnis, quæ ἕξις
oriri posset, perturbationis, si vnusquisque videlicet eum maxime sequi ritum vellet, quem a-
B damasset, illud curandum est, vt qui omnium testimonio omnibus in rebus prudentia & gra
uitate, vitæq̃; sanctitate, cæteris omnibus præstare iudicatus fuerit, hic deligatur, qui cæteris
præsit, quo videlicet virtutis, quæ in ipso sit, fructus promiscuè in cunctos redundet, qui eum
sint imitati. Vt enim si plures pictores, omnes, separatim quisque, vnius oris alicuius formam
effingant, effictæ illę omnes imagines similes inter se sint: eodem modo si multiplicia multo- βεβαίωσις ducta à simili
rum ingenia, animi vnius alicuius cõstantes mores sibi imitandos proposuerint, præclaræ in
cunctis vitæ forma eluceat necesse est. Delata igitur ad vnumquempiam de communi om-
nium consensu, potestate, priuatæ cuiusque separatim omnes facessere voluntates debent, se-
seq̃; cuncti deinceps, ad magistri sui mentem conformare, & præcepto Apostoli obtempera-
C re, qui excellẽtioribus potestatibus subiectos esse omnes iubet, cum qui ipsis restiterint, ipsi si-
biipsis damnationem inueniant. Porrò vera, perfectaq̃; subiectorum aduersus moderatorem
ordinis obedientia in eo cernitur, siquis ex eius consilio nõ à rebus modo flagitiosis abstineat, Roma. 13.a
sed si, ne ea quidem, quæ laudabilia sunt, sine sententia illius faciat. Nam abstinentia, & omnis Verissimæ obedientiæ
corporis incommodorum perpessio vtiliter hæc quidem comparata ad aliquid sunt, at siquis ἀπόδειξις
propriæ obsequens voluntati spretis consiliis antistitis sui, id facere voluerit, quicquid ipsi col
libitum sit, hic plus erit, quod faciet mali, quàm quod boni. Qui enim potestati resistit, dei or-
dinationi resistit, & præmium obedientiæ maius debetur, quàm rectè facto cum continentia.
D Porrò nihilo minus communi æqualiq̃; inter se omnes charitate esse animati debent, atque
naturaliter homo quisque aduersus sua ipsius membra est, quilibet enim æqualiter sanum to-
tum suum corpus vult, quando læso vno aliquo membro, dolor ex eo in totum corpus redũ-
dat. Verumenim sicut in nobisipsis, etsi singularum corporis nostri partium dolor, æque in to Perstat in metaphora corporis & charitatis
tum corpus permanat, sunt tamẽ membra alia aliis nobiliora (neque enim similiter affecti su-
mus, & cum ex oculo, & cum ex pedis digito laboramus, etiam si vtrinq̃; iuxtà angat dolor,)
Sic quoque in cuncto conuentu seruari debet, vt videlicet cum æqualiter misericordia ex ma
lis cuiusque moueamur, & similiter charitate aduersus omnes simus propensi, nihilo minus
tamen iis, qui vtiliores sint, maiorem vt æquum est, honorem habeamus. Quoniã autẽ æqua-
li prorsus inter se vicissim charitate complecti omnes debent, iustitia violatur, quotiescunq̃;
E in communi conuentu priuatæ aliquæ coitiones reperiuntur, aut sodalitates. Qui enim vnũ ἰδιαζούσας φρατρίας καὶ συσκηνίας
aliquem magis quàm cæteros diligit, is, quòd non perfectè cæteros diligat, de seipso indicio
est. Quocirca similiter ex conuentu reiicienda sunt, & turpis & indecora contentio, atque a-
mor iste singularis. Siquidem ex contentione inimicitiæ, ex amore autem singulari, sodalita-
teq̃;, suspiciones, inuidiæq̃; oriuntur. Vbique enim æqualitatis defraudatio, inuidiæ, odiiq̃; ma-
teria, ac seminarium existit iis, qui ea defraudantur. Quare factum est vt præceptum etiam γνώμη
à domino nobis sit, vt bonitatem imitemur illius, qui solem suum oriri facit super iniustos, Matt. 5.g
nihilo minus atque super iustos. Quemadmodum igitur deᵒ promiscue omnibus lucem im- βεβαίωσις petita à simili
partitur, sic imitatores dei, charitatis ipsorum radium æqualiter communicare omnibus de-
F bent: quandoquidem vbi deliquium patitur charitas, eo prorsus eius loco odium succedit.
Quòd si, vt Ioannes ait, deus charitas est, sine dubio necesse est diabolum odium esse: Vt igi- 1. Ioan. 4.c
tur qui charitatem habet, is deum habet, sic qui odium habet, is diabolũ in seipso nutrit. Quo- ἀπαγωγὴ ex collatione
circa æqualis, similisq̃; ab omnibus tenenda aduersus cunctos charitas est, vnicuique autem
separatim pro cuiusque decoro, honos habendus. In his autem, quos hoc modo charitas inter
ipsos coniunxerit, ac copularit, ad maioris amoris cumulum conciliandum, nihilo plus mo-
menti afferet naturalis sanguinis necessitudo: neque si aliquis quidem frater alicuius ger-
manus sit, filiúsve, aut filia, huic maiorem charitatem quàm cæteris consanguinitatis vinculum
conciliabit. Qui enim in rebus huiusmodi naturam sequitur, is plane declarat seipsum nondũ
ex toto à naturali defecisse affectu: sed adhuc regi carnis imperio. Sermo futilis, & quæ è fa-
miliaribus ac mutuis congressionibus mẽtis importuna nasci solet distractio, prorsus exter-
minantor,

minantor,at ſiquid ad animarum ædificationem vtile ſit,de hoc tantummodo ſermo habeà- G
tur.Quin in iis ipſis quoque quæ vtilia ſunt,ordinis, modeſtiæq; , & temporis ad loquendum
idonei habenda ratio eſt:& quæ dicenda ſunt , ea ab iis dici debent , quibus permiſſum ſit lo-
qui.Quòd ſi ex inferiorum numero aliquis ſit , is tandiu expectato , quoad à ſuperiore ad lo-
κανὸν ſer- quendum fuerit inuitatus.Suſurrationes verò , atque in aurem locutiones , & quæ per nutus
uandus fieri ſolent,ſignificationes,hæc omnia à fratrum conuentu longiſſimè ſubmouentor. Nam &
detractionis ſuſpicionem habet ſuſurratio , & quæ nutu ſit ſignificatio , ea fratri indicio eſt
malicioſum aliquem dolum in re obſcurè latere . Porrò ex iſtiuſmodi rebus odia , ſuſpicio-
H
nesq; naſcuntur.Quoties verò de re inter ſe colloquium haberi conueniet,vocis modum ip-
ſis neceſſitas ipſa definiet,vt ſcilicet cũ eo,qui propinquior ſit , preſſius agatur, qui autem re-
motior,is altiore aliquanto voce appelletur . Illud autem vt aliquis in dando alicui conſilio,
hortationéve de re aliqua adhibenda,maiore,aſperioreq; vtatur vocis ſono,hoc, vt res con-
tumelioſa,è conuentu prorſus amouetor. Egredi vero extra monaſterium , præterquam vbi
ſtatutis temporibus neceſſitas poſtulauerit,nemini licitum eſto. Verum quoniam non vi-
rorum modo conuentus ſunt,ſed etiam virginum,cætera quidem omnia quæcunque hacte-
nus præcepta tradidimus,æque vtriſque communia ſunto.Vnum tamen illud ſcire conuenit,
ζυχημο- longe accuratiorem,maioremq; in fœminarum vita quàm in virorum , diſciplinam requiri,
σύνην veluti voluntarie paupertatis virtutem,quietem,atque ſilentium,obedientiam,ſtudium in ſo- I
rores,cautionem in publicum prodeundi, diligentem quibus cum colloquium ſit , animad-
uerſionem , parem inter ipſas mutuo beneuolentiam , & illud , quòd nulla ſeorſim apud eas
conuenticula ſint.In his enim omnibus in virginum vita accurandis , maiore quodam mul-
to opus eſt ſtudio . Porrò cui communis diſciplinæ commiſſa moderatio fuerit , ea non quæ
κεχαρισμέ- iucunda ſororibus ſint,quærito,neque illud ſtudeto,vt illarum cupiditatibus gratificetur : ſed
νη lege,κε- illud agito ſemper,vt retenta grauitate,ſeueritateq;,ſe illæ & metuant ſimul , & reuereantur.
χαρισμένη Siquidem ſcire illud debet , eorum omnium , quæ in communi commiſſa delicta fuerint,ra-
tionem ſe apud deũ redditurum. Similiterq; ſorores ipſæ totius congregationis neutiquam à
magiſtra ſua illa quærunto,quæ ſuauia, ſed quæ vtilia ſint , ac fructuoſa , neque de iis quæ ſibi K
imperentur,litigioſè cum ea diſputanto.Huiuſmodi enim conſuetudo meditatio quędam,ac
ἀκολουθία ἐναρχίας via eſt ad rebellionem: ſed ſicut præceptis domini , reiecta omni diſceptatione , autoritatem
ſummam tribuimus,ſcientes quòd omnis ſcriptura diuinitus inſpirata etiam vtilis eſt: ſic ſo-
2.Timo.3.d rores quoque iuſſa antiſtitis ſuæ omni cum animi expletione ſuſcipiunto , omniaq; quæ ſibi
data ab illa conſilia fuerint,alacri animo exequuntor:non ex triſtitia,neceſſitatêve,vt videli-
2.Cor.9.b cet ipſarum obedientia mercedem promereatur . Neque verò modò in eo conſiliis illius ob-
temperanto , cum ea doceantur quæ ad maiorem quandam arctioris diſciplinæ ſeueritatem
ſpectent,verum in eo etiam ipſi auſcultanto, quandocunque vel à ieiunio ceſſare , vel idoneũ
ad reficiendas amiſſas vires cibum ſumere ipſas iuſſerit,aut aliud quippiam eorum,quæ ad la- L
borum leuamen pertineant,ita poſtulante vſu, faciendum adhortetur , cum illud planiſſimè
ſibi habeant perſuaſum, legem eſſe, quicquid ab illa dicatur . Quoties verò ex neceſſitate ali-
qua inciderit vt de re aliqua earum, quæ quotidianus vitæ vſus requirit , facienda verba ſint,
apud virum aliquem,ſiue apud eum,cuius procuratio illa ſit propria , ſiue apud alium quem-
uis,cuius ad id quod quæritur,vtilis eſſe opera poſſit, ſanè eſſe antiſtes ipſa debet , quæ loqua-
tur,adhibitis ſecum de ſororum numero vna,alterâve,quæ & propter ſpectatam ipſarum ſu-
perioris vitæ probitatem,& ætatis maturitatem , ſine periculo in conſpectum & colloquium
venire alicuius poſſint . Si vero ſit aliqua , cui ipſi ſeorſum vtile aliquid in mentem venerit,
quod dicat,hæc de eo cum magiſtra communicato,atque ita quod dicendum fuerit , per illã
dicetur.

Eiuſdem

A

Eiuſdem proœmium in præ-
CEPTIONES LATIVS DIS-
putatas.

B POſtquam dei gratia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti in vnum con-
uenimus,qui vnum & eundem ſecundum veram pietatem viuendi nobis
finem propoſuimus,voſq; haudquaquam obſcurè præ vobis fertis, eorũ,
quæ ad ſalutem veſtram pertineãt, expetere aliquid diſcere, mihiq; vicif-
ſim iuſtificationes dei annunciandi neceſſitas incumbit : quippe Apoſtoli δικαιώματα
verba illa dies noctesq; aſſiduè mecum memoria verſanti quando ait:Per Acto.20.f
triennium nocte & die non ceſſaui cum lachrymis monere vnumquenq;
veſtrum:cum egregiè ad hoc ipſum accommodata huius occaſio temporis ſit , tum non mi-
nus etiam idonea loci ipſius opportunitas eſt,qui ab omni externo ſtrepitu tumultuq; lõgiſſi-
mè ſit remotus,& vt hoc facere poſſimus,pacatiſſimam nobis quietem largiatur : Hæc igitur
cum ita ſint,agedum inter nos viciſſim alij pro aliis oremus:vos quidem,vt nos cõſeruis no-
ſtris dare poſſimus tritici menſuram in tempore opportuno:noſq; item , vt vos ſuſcepto ſer-
C mone noſtro,more feracis ſoli,perfectum,& multis partib⁹ vberiorem iuſtitiæ fructum aſſe- Matt.13.a
ratis,ſicut ſcriptum eſt.Obſecro igitur vos per charitatem domini noſtri Ieſu Chriſti,qui de-
dit ſemetipſum pro peccatis noſtris , incipiamus aliquando ſoliciti eſſe de animabus noſtris,
doleamus ſuperioris vitæ vanitatem,de eo,quod ad viuendum nobis reliquum eſt, temporis
ſpatio attentiore cura cogitemus ad gloriam dei,& Chriſti eius,itemq; adorãdi, ſanctiq; ſpi-
ritus.Nolimus obſecro perpetuo in hac ſocordia,diſſolutioneq; permanere , ne, dũ quod præ προϊόμενοι
manibus eſt,in aliud ſemper tempus reiicimus & futiliter deterimus atque in perendinum,ac τὸ παρὸν
reliquos ordine inſequentes dies rectè viuendi initium differimus , inopinantes deinde ab eo
qui animas noſtras repetit,imparati à bonis operibus inuenti,ab illa nuptialis thalami lætitia
excludamur,ac tum demum,cùm id prodeſſe nobis nihil iam poterit, alieno tẽpore caſſis &
D frustraneis lachrymis lamentemur:tuncq; malè prætermiſſum vitę tempus deploremus,quã-
do nullus amplius querelarum eſſe poterit fructus.Nunc tempus acceptabile, inquit Apoſto- 2.Cor.6.ē
lus,nunc dies ſalutis.Vita hæc pœnitentiæ vita eſt, illa præmiorum : ſeculum hoc quæſtus eſt ἐνῶν
per opera pietatis promerendi,illud rependendæ mercedis:hoc tolerantiæ , illud conſolatio-
nis recipiendæ. Nunc adiutor conuertentium ſe à via mala eſt deus,tunc factorum omniũ
humanorum pariter ac dictorum,cogitationumq; formidabilis & quem nemo fallit,inquiſi-
tor.Nunc in indulgendo illius longanimitatem experimur,tunc in iudicando æquitatem co-
gnoſcemus,cum videlicet reſurrexerimus,alij ad ſupplicium æternũ, alij contrà ad vitã æter-
nam,& receperit vnuſquiſq; ſecundũ opera ipſius.Quouſque tandem præceptis Chriſti, à quo
E ad cœleſte ipſius regnum vocati ſumus,obtẽperare ceſſabimus? Nõne ad noſmetipſos per re-
ſipiſcentiã redibimus aliquando?nõne à praua nos cõmunis vitæ conſuetudine abducemus?&
ad perfectionem euangelij conferemus? Nõne ante oculos nobis horribilem cunctiſq; illuſtrẽ
& conſpicuum futurum illum nouiſſimi iudicij diem proponemus ? quando qui rectè vixe-
rint,ad dexteram dei collocabuntur,& cœleſte regnum adipiſcentur: contra, qui malè, ad ſi-
niſtram retruſos ignis gehẽnæ,& ſempiternæ tenebræ perpetua caligine inuoluent.Ibi,inquit, κατακρίσεα
erit fletus & ſtridor dẽtium.Enimuero nos quidem cœleſte regnũ concupiſcere nos ingenuè Matt.25.c
profitemur,de iis autem rebus,per quas illud aſſequi poſſumus,ſoliciti nihil ſumus. Cũq; nul-
lum pro tenendis domini mandatis laborem velimus ſuſcipere, vana quadam perſuaſione pa
F res nos cum illis honores adepturos putamus,qui vſque ad mortem ipſi peccato reſtiterunt.
Quis quæſo vnquam qui ſementis tempore , domi deſederit ocioſus , aut etiam dormiens, Metaphoræ
vbi poſtea meſſis aduenit , ſinum ſuum manipulis impleuit ? Quis ex vinea , quam ipſe non elegantes
plantauit, vuas vnquam collegit ? illorum enim ſunt fructus , quorum & labores , ſicut co- γνώμη ex
ronæ præmiáque illorum , qui victores euaſerint . Quis enim eum , qui ne in certamen qui- collatione
dem cum aduerſario deſcendit , corona vnquam duxit eſſe inſigniendum ? cùm ad eam pro-
merendam , non victoria modò , ſed legitimus etiam in certando conflictus requiratur , vt
eſt apud Apoſtolum , quod quidem nihil aliud eſt , quàm vt eorum , quæ obſeruanda deſcri-
pta ſunt , nihil omnino quicquam prætermittatur , ac ſingula ita fiant , vt à præſcripto ni-

Lucæ.12.e hil diſcedatur. Beatus enim, inquit, ſeruus ille, quem cum venerit dominus eius, inuene- G
Gene.4.a rit non ſimpliciter quiduis facientem, ſed ſic facientem. Et, ſi rectè quidem obtuleris, non
rectè autem diuiſeris, peccaſti. Nos verò ſi vel vnicum nos mandatum confeciſſe arbitrati
ſumus(neque enim confeciſſe nos dixerim: omnia ſiquidem, ſiquis rectè illorum finem per-
penderit, connexa illa inter ſe ac cohærentia reperiet: atque adeo, vt vno ſoluto, reliqua et-
iam omnia vnà cum eo ſolui neceſſe ſit)non propter ea, quæ facere negleximus, metuimus ne
pœnæ dandæ nobis ſint:ſed pro eo quod rectè fecerimus, præmia videlicet atque honores ex-
pectamus. Qui de decem talentis, quæ depoſita apud ſe ſint, vnum aut alterum retinuerit, reli-
Argum.à ſimili qua verò omnia domino reddiderit, non ea re iuſtus habeatur, quòd maiorem partem reddi- H
βεβαιώσις derit, ſed improbus ac fraudulētus, quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico de-
per alterum ſimile. fraudarit? quando cui vnum modo talētum creditum fuerat, & illud ipſum, quod acceperat,
integrum, ac nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad illud quod ſibi datum
erat, nihil acquiſiuerat, malè videamus fuiſſe multatum. Simili ratione, qui decennium totū
debitum patri honorem habuerit, is ſi eum poſtea ſemel tantum pulſauerit, non vt bene de il-
Matth.28.d lo meritus, honore aliquo afficitur, ſed vt parricida condemnatur. Euntes, inquit dominus,
docete omnes gentes, docentes eos, non hæc quidem obſeruare, illa autem negligere, ſed om-
nia obſeruare, quæcunque præcepi vobis. In quam ſententiam illa etiam ſcripta ſunt ab Apo-
2.Cor.6.a Siue cōmē- ſtolo: Nemini dantes vllam offenſionem, vt non vituperetur miniſterium noſtrum, ſed in o- I
dantes, συν- mnibus exhibentes noſmetipſos, ſicut dei miniſtros. Neque enim, ſi præcepta non omnia ad
ιστῶντες ἑαυτούς. ſalutem, quam petimus, neceſſaria eſſent, literis omnia fuiſſent mandata, neque aperte fuiſſet
edictum, vt omnia ſeruarentur. Quid enim quæſo mihi reliqua omnia, quæcunque rectè fe-
cero, ſunt profutura, ſi quòd fratrem meum modo fatuum appellauero, iccirco ſempiternis
Perſtat in metaphora. gehennæ cruciatibus addicendus ſum? Quemadmodum, quid prodeſt alicui, data à pleriſque
Ioan.8.d libertas, ſi is vel vni modo ſeruiat? Qui enim peccatum facit, inquit, ſeruus eſt peccati. Quid
vero in hoc eſſe emoluměti poteſt, vt quis prauas omnes ſuas cupiditates compreſſas teneat,
ſi is idem corpus ſuum vni tantum addictum perdēdum tradat? Sed hic dicet aliquis fortaſ-
ſe: Quid obſecro maxima Chriſtianorum pars, quæ dei omnia præcepta nō ſeruat, itáne pro-
pterea quòd quibuſdam ſatisfecerit, nullum ex ea re referet fructum? Ad hæc ſcitum fuerit, ſi K
illud principis apoſtolorum recordemur, meminerimusq;, quia poſt tot præclarè ſibi acta, &
Ioan.13.a beatitudinis à Chriſto delatam gloriam vnius duntaxat errati gratia audiuit: Niſi lauero
te, non habebis partem mecum. Neque nunc illud dico, quod neque id, quamobrem grauem
adeo comminationem audiuit, eiuſmodi erat, quod ipſius aut negligentiam vllam, aut con-
temptum domini indicaret: quin contrà potius honoris exhibendi ac reuerentiæ ipſius erga
dominum ſuum ſignificationem fuiſſe expreſſiſſimam. Sed dicat aliquis haberi in ſanctis lite-
ris, ſaluum futurum, quicunque inuocauerit nomen domini, ac propterea ſatis eſſe vnicuique
ad ſalutem adipiſcendam, hanc dominici nominis inuocationē. Verumenim is etiam audiat
Rom.10.c velim, quæ dicantur ab Apoſtolo: Quomodo ergo inuocabunt eum, in quem non credide-
rint? Quod ſi non credis, audi quæ dominus dicat: Nō omnis qui dicit mihi domine domi- L
Matth.7.c ne, intrabit in regnum cœlorum: ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Quan-
do ſanè is qui domini voluntatem facit, non item eo modo, quo deus vult, & charitate, quam
aduerſus deum habeat, inductus hoc faciat, ſtudium ei illud nihil prodeſt: idq; ex ſententia ip-
Matth.6.a ſius domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius verba ſunt hæc: Faciunt enim vt videantur ab homini-
bus. Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam & hac Chriſti doctrina eruditus Apoſto-
1.Cor.13.b lus dixit: Etſi diſtribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meū,
ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Prorſus autem tripartitā
Deo vt pareas, triplex neceſſitas te trahit. hanc ego ſummam deo parendi neceſſitatem animaduerto. Nam aut metu ſupplicij à vitiis
declinamus, atque ita animum ſeruilem induimus: Aut mercedis ſpe ducti, ad vtilitatem no M
Serui, mercenarij, filij. ſtram præceptorum obſeruationem referimus, atque hoc modo mercenariis efficimur ſimi-
les: Aut certè, honeſtate ipſa impulſi, charitateq;, quam erga ipſum habemus à quo legē acce-
pimus, gaudentes quod digni habiti ſimus, qui adeò glorioſo, ac benigno ſeruiremus deo, ipſi
paremus, atque hoc modo bonorum filiorum erga parentes ſuos animū imitamur. Neq; igi-
tur, qui aut ſupplicij metu imperanti aliquid deo obtemperat, aſſidueq; ſuſpectam negligentiæ
pœnam habet, is cum eorum, quæ facere iuſſus fuerit, partem executus fuerit, partem omittet:
Beatus hō qui ſemp eſt pauidus. quin potius vbicunque dicto audiens non fuerit, imminentis ſibi ſupplicij grauitatem perti-
meſcet (quæ quidem cauſa eſt etiam quamobrem & beatus is nominetur, quicunque ex re-
ligione

A ligione ad omnia paueat) in veritate autem ſtabilis ſtat, vereq; dicere illud poteſt: Prouide-
bam dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear. Siqui- Pſal.15.c
dem volens animum nunquam inducit, vt eorum quicquam prætermittat, quæ officij neceſ-
ſitas fieri oportere præſcribat. Similiterq; illud etiam: Beatus vir qui timet dominum. Quid Pſal.111.a
ita? quia in mandatis eius volet nimis. Ex quo ſanè colligitur non eſſe eorum, qui timent deū, ὑπαγωγή
aliquid prætermittere quæ præcepta ſint, aut negligenter exequi. Sed neque mercenarius ani-
mum vnquam inducet, vt eorum ſciens aliquid negligat, quæ præcepta ſunt. Quî enim fieri
poterit, vt ſuſcepti in cultura vineæ laboris mercedem ferat, niſi quæ ex pacto condicta re ip-
B ſa præſtiterit? quandoquidem ſi vel vnum modo, de iis, quæ neceſſaria ſint, neglexerit, is inu-
tilem ſeipſum domino reddidit. Quis eſt autem qui damni mercedem, iniuriæ autori perſol-
uat? Tertium erat, opera, quæ ex charitate dabatur. Hic quæro, quis eſt filius, qui propoſita ὑπηρεσία
ipſi parentis gratia, cùm in rebus illi maioribus obſequatur, in iis quæ leuioris momenti ſint,
prudens ipſum velit offendere? ac non multò magis verborum Apoſtoli illorum meminerit,
Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum, in quo obſignati eſtis? Qui igitur maiorem præce- Epheſ.4.g
ptorum partem obire neglexerint, hi quo tandem in horum ſe numero reponi volunt? qui
neque deo, vt parenti obſequantur, neque vt magna pollicenti obediāt, neque vt domino ſer-
uiant? Si enim pater ſum, inquit, vbi eſt honor meus? Et ſi dominus ſum ego, vbi eſt timor Mal.1.b
C meus? Qui enim dominum timet, is in mandatis eius volet nimis. Per trāſgreſſionem autem Roma.2.d
legis, inquit, deo contumeliam facis. Qua ratione igitur qui in voluptate magis, quàm in dei
mandatis vitam agere maluerimus, vitæ beatitudinem, & æquale cum ſanctis in cœleſti repu-
blica ius, municipiúmve, & cum angelis inenarrabilem lætitiam, ante Chriſti conſpectum
nobis pollicemur? Prorſus amentium talia ſecum comminiſci. Quî enim vnà cum Iob poſe-
ro ego collocari, qui ne leuiſſimum quidem incommodum vnquam cum gratulatione ſuſce τὴν τυχοῦσαν βλίψιν
perim? Quî cum Dauid, qui lenitatem aduerſus hoſtem non adhibuerim? Quî cum Daniele,
qui non per continentem abſtinētiam, & præcationem ſedulam deum exquiſiuerim? Quî de-
nique cum ſanctis ſingulis viris, qui illorum veſtigia ſecutus non ſim? Quis quæſo ludorum
D Gymnicorum arbiter adeo nullo eſt iudicio, qui paribus cenſeat oportere coronis dignari, &
qui ex certamine victores euaſerint, & qui nullum in certaminibus laborem ſuſcipere volue-
rint? Quis exercitus ductor vnquā in æquam prædæ partem cum victoribus eos vocauit, qui
nuſpiam in prælio comparuerint? At enim bonus eſt deus, at idem etiam eſt iuſtus. Porrò iu-
ſtitiæ proprium eſt, vt ſuum cuique pro merito reddatur, ſicut ſcriptū eſt: Bonis benefac do- Pſal.124.a
mine: declinantes autem, in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatē. Mi-
ſericors eſt deus? at idem etiam eſt iudex. Diligit enim, inquit, miſericordiā & iudicium do- Pſal.32.a
minus. Iccirco, miſericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi domine. Qui autem illi ſint,
aduerſum quos ille miſericordia vtatur, nimirum ex verbis illis didicimus: Beati miſericor- Matt.5.a
E des quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Animaduertis quanta cum diſcretione, mi- ἐλεήμονες.
ſericordia dominus vtatur? Siquidem neque citra iudicij diſcretionem clemens eſt, neque in- μετρίως
clementer iudicat. Miſericors enim & iuſtus eſt dominus. Hæc igitur cum ita ſint, nolimus Pſal.144.a
quæſo nos deum ex dimidia tantum parte cognoſcere, neque eius erga nos bonitatē, ad igna-
tiæ occaſionem arripiamus. Propterea tonitrua, propterea fulminum terrores, vt ne bonitas
contemnatur. Qui ſolem oriri facit, is cæcitate etiam multat. Qui imbrē dat, etiā ignem pluit. γνόμη
Illa clementiæ, hæc ſeueritatis: Aut enī per illa ad amandū alliciamur, vel per hæc ad metū aſ- Matt.5.g
ſueſcamus, ne nobis quoque dicatur: An diuitias bonitatis eius, & patientiæ & longanimita- 4.Reg.6.d
tis contemnis? ignorans quòd benignitas dei ad pœnitentiam te ducit? Secundum autem du- Zach.10.a
ritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ. Quoniam igitur neque ſalui Gene.19.e
F eſſe poſſunt, qui opera, quæ fieri deus iuſſit, non fecerint, neque periculo vacat, ſiquis eorū ali- Roma.2.a
quid præterierit, quę imperata ſint(ſiquidem graue eſt hoc arrogantię genus, velle nos legis-
latori iudices aſſidere, & delatis ab eo legibus pro arbitrio noſtro alias aſciſcere, & approbare
alias repudiare) Agedū nos qui verā tueri pietatem habemus in animo, quiq; quietā, & vacuā
negociis vitam, tanquam ad conſeruanda euangelij dogmata adiutricem nobis tāti æſtima-
nimus, communiter ſuſcepta cura, rationem quiſq; ineamus, ne quid omnino eorū, quæ à deo
iuſſa ſunt, nos effugiat. Etenim, ſi hominem dei oportet perfectum eſſe, ſicut ſcriptū eſt, & ita
eſſe à nobis allata ſuperius ratio docuit: prorſus neceſſe eſt, vt præceptis is omnibus defungē-
dis efficiatur perfectus in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, quando etiam ex diuina le- Ephe.4.c
ge animal quod aliqua ſui parte acciſum & imminutū ſit, etiam ſi ſit mundū, deo ad ſacrificiū

ἐνδεῶς ἔχειν acceptum non est. Quamobrem quod sibi abesse quisque arbitratur, hoc communiter in medium omnibus consultandum proponito. Facilius enim id adhibita à multis diligenti peruestigatione, in lucem eruetur, quicquid cognitionem nostram nunc fallit, quippe cum deus G
Ioan.14.d videlicet, sicut pollicitus est Iesus Christus dominus noster, largiturus sit nobis, vt à spiritu sancto admoniti, doctiq; inuenire possimus quod querimus. Quemadmodum igitur mihi ne-
1.Cor.9.c cessitas incumbit, & væ mihi nisi euangelizauero, itidem vos quoque in pari mecum estis periculo, si aut in exquirendo segniores, aut ad ea quæ tradita vobis fuerint, conseruanda, & re
Ioan.12.g ipsa conficienda, lento animo fueritis, ac dissoluto. Propterea dominus dicit: Sermo, quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et item: Seruus, qui nescierit voluntatem do- H
mini sui, & fecerit digna plagis, vapulabit paucis, qui vero scierit, & non fecerit, vapulabit multis. Oremus igitur communiter fratres, vos quidem, vt hoc delatum mihi loquendi munus careat offensione, ego vicissim, vt doctrina mea vobis accidat fructuosa. Tanquam igitur, qui sciamus fore, vt ex aduerso nobis ante Christi tribunal ea statuantur, quæ in diuinis
Psal.49.d literis memorata sunt: Arguam enim te, inquit, & statuam contra faciem tuam peccata tua: Ita aduigilemus, & quæ dicuntur sedulo attendamus, studioseq; in id incumbamus, vt re ipsa dei scita conficiamus, quia nescimus qua die, aut qua hora dominus noster venturus sit.

τῶν κατὰ πλάτος ὅρων. I

CAPITA REGVLARVM EARVM, QVAE FVSIVS *disputatæ appellantur, siue interrogationum per monachos propositarum, unà cum responsionibus Diui Basilij.*

I De ordine & serie mandatorum domini.
II De charitate aduersus deum, & quòd naturaliter insita hominibus est ad exequenda dei mandata & propensio & facultas.
III De charitate erga proximos.
IIII De timore dei. K
V De eo, quomodo quis assequi possit, ne mente ad futiles cogitationes distrahatur.
VI Quòd necessaria res est secessio, siue singularis vita & secretior.
VII De eo, quòd cum iis debemus viuere, qui vnum & eundem sibi nobiscum vitæ finem propositum habent, idq; eo consilio, vt rem deo gratam faciamus: & quòd difficilis simul, ac periculosa res est, solitarium viuere.
περὶ ἀποτάγης VIII De nuncio rebus vitæ huius remittendo.
IX Quòd naturali sibi necessitudine coniunctis, ad solitariam vitam accedẽs aliquis, relinquere pecunias suas non debet. L
X Quinam ad vitæ genus illud, quod secundum deum est, admitti debeant, & qua ætate, & quomodo.
XI De seruis.
XII Quomodo admittendi sint, qui matrimonio sunt coniuncti.
XIII Quòd rudibus adhuc vtilis est per silentium in pietate colenda exercitatio.
XIIII De iis qui religiosam vitam professi, dein professionem illam conãtur rescindere ac reddere irritam.
XV Quomodo pueri assumi debeant, quomodo educandi iidem sunt atque instituendi, & de professione virginum. M
XVI De continentia.
XVII Quòd in risu etiam continentia seruari debet.
XVIII Quòd omnia sunt degustanda, quæcunque in mensa nobis apponantur.
XIX Qui sit modus in continentia seruandus.
XX Quomodo, quod ad cibos pertinet, accipi à nobis hospites debeant.
XXI Quæ à nobis teneri ratio debeat in sessionibus, accubationibúsve, quandocunq; ad prandium, cœnâmve ventum sit.
XXII Quod vestimenti genus conueniens sit homini Christiano.
XXIII De Zona.
XXIIII De modo viuendi, quem communiter tenere inter se fratres debent.

XXV Quòd

A XXV Quòd in magno periculò versatur, quicunque, cùm cæteris præsit, delinquentes non arguit.
XXVI Quòd omnia cordis arcana cum antistite communicari debent.
XXVII Quòd ipse etiam antistes ab iis, qui maioris in conuentu autoritatis sunt, admoneri debet, si aliqua in re offendat aliquando.
XXVIII Quomodo cũcti animo affecti esse aduersus contumacem debent, siue immorigerum & inobedientem.
XXIX De iis, qui cum elatione animi, aut murmuratione laborant.
B XXX Cuiusmodi animi affectu fratrum curam gerere antistes debet.
XXXI Quòd nullo modo refugere debemus, siquando ministrare nobis antistes velit.
XXXII Quomodo animati esse aduersus illos debemus, qui naturali nobiscum necessitudine coniuncti sint.
XXXIII Quæ ratio seruari debeat in colloquiis cum sororibus.
XXXIIII Qualem esse illum par sit, qui res ad vsum fratrum necessarias dispenset.
XXXV Num in vno & eodem pago plures constitui fratrum conuentus debeant.
XXXVI De iis, qui extra reliquorum societatem egressi, in solitudinem seorsum secedunt.
C XXXVII Nunquid propter orationes, psalmorúmve decantationem negligi opera debeant, & quæ tempora apta sint orationi, & primò an laborandum sit.
XXXVIII Cuiusmodi artificia professioni nostræ conueniunt.
XXXIX Quę ratio teneri debeat in operibus diuendendis, quæúe item in peregrinando.
XL De negociationibus quæ in celebritatibus dierum solẽnium agitari solitæ sunt. ἐν ταῖς συνόδοις
XLI De imperio & obedientia.
XLII Quid in opere faciendo spectare debeant illi, quicunque opus faciunt.
XLIII Quales esse illos conueniat, qui aliis præsunt: quomodoq; qui in ipsorum ditione sint, gubernare.
XLIIII Quibus permitti debeat, vt domo absint: quomodoq; item iidem, cum se domũ receperint, exquirendi.
D XLV Quòd præter antistitem, alium etiam esse quendam oportet, qui illo absente, vel aliis in rebus occupato, fratrum curam possit suscipere.
XLVI Quòd neque nostra, neque fratrum nostrorum peccata celare debemus.
XLVII De iis, qui quæ statuuntur ab antistite ac designantur, nolunt admittere.
XLVIII Quòd consilia antistitis curiosè inuestiganda non sunt, sed vnusquisque assignatum sibi munus exequi, quantum possit, debet.
XLIX De controuersiis, quæ oriri solitæ sunt inter fratres.
L Qualis esse antistitis obiurgatio debeat.
LI Quomodo corrigi debeat culpa illius, qui peccatum aliquod admiserit.
E LII Cuiusmodi mente irrogatas sibi aliquis animaduersiones debeat accipere.
LIII Quomodo artium magistri corrigere pueros debeant.
LIIII Quòd de rebus suis cõmunicare inter se vicissim antistites debent, & conferre.
LV Nunquid à veræ pietatis proposito alienum sit vti præceptis medicinæ, an non.

Basilij Magni Archiepiscopi Caesareensis

Regularum fusius disputatarum liber.

INTERROGATIO. I.

De ordine & serie mandatorum domini.

QVando, vt audimus, potestatem ex te quærendi nobis facis, illud abs te scire expetimus cum primis, num ordo aliquis, seriêsve sit in mãdatis dei, ita videlicet, vt vnum primum sit, alterum secundum, ac reliqua deinceps simili modo: an, quòd inter se cohærescant, & quod ad principij rationem attinet, paria omnia inter se sint, ita vt securè possit quiuis auspicari, vnde velit, veluti in circulo aliquo.

RESPONSIO.

A simili

Vetus est ista quæstio, & iam olim antè in Euangelio tractata, quãdo scilicet legis peritus ille accessit ad dominum, eumq; ita est percontatus: Magister, quod primum mandatum est in lege? & is illi respondit sic: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua, & ex tota mente tua, hoc est primum & magnum mandatum. Secundum autem simile huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Ex quibus verbis sine dubio illud appâret, statuisse dominum ordinem in mandatis suis, quippe qui primum illud ac maximum esse mandatum pronunciauerit, quod est de charitate aduersus deum. Secundo autem loco, & simile illi primo, imò quod primi perfectionem in se continet, & quod à primo dependet, nempe, hoc de diligendo proximo. Quocirca cum ex his, quæ modo citauimus, tum ex aliis etiam, quæ in sacris literis feruntur, ordo seriesq; in omnibus domini mãdatis animaduerti potest.

Matt. 22. d

INTERROGATIO II.

De charitate aduersus deum.

AGè igitur, quando ita est, primo de charitate nobis edissere, quæ est aduersus deum, nã quòd charitas haberi debeat, id iam audiuimus: at quonam pacto eam assequi & legitimè præstare possimus, hoc verò ex te scire desideramus.

RESPONSIO.

A simili docetur, quòd diligendus deus.

Sanè quæ ad deum charitas est, ea non in doctrinæ præceptis posita est. Neque enim aut luce gaudere, aut vitam diligere, aut eos charos habere, à quibus geniti, educatiue sumus, à quoquam didicimus. Sic igitur ac multo etiam magis, nulla charitatis in deum externa est disciplina: sed simul atque constitit animal illud (de homine loquor) insita ei naturalis etiam quædam rationis est vis, quæ in seipsa amandi necessitudinis initia continet. Eam vbi schola diuinorum præceptorum excepit, & diligenter excolere, & scienter alere, & dei munere ad maturitatem vsque perducere consueuit. Quamobrem nos quoque studio vestro veluti ad finẽ, quem nobis proposuimus, necessario assensi, deo permittente, vobisq; vestris nos orationibus adiuuantibus, dabimus operam, vt intus occultam in vobis diuini amoris scintillam pro data nobis à spiritu sancto facultate, excitemus. Verumenim illud scire nos cõuenit, cum re ipsa hæc vna tantummodo virtus sit, eiusmodi tamen esse eius vim, vt cętera mandata omnia cõficiat atque comprehendat. Qui enim diligit me, inquit dominus, mandata mea seruabit. Et item: In his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & prophetæ. Neque verò omnia quæ huc afferri

ὅιοθέμ

ἐν κατόρθωμα

Ioan 14. b

Matt. 22. d

afferri possent, in præsentia nobis animus est subtiliter persequi. Siquidẽ si hoc facere vellemus, imprudentes omnia, quæcunque de diuinis dici præceptis possent, hanc vnam in partẽ aggereremus. Sed id tantũmodo, quãtum facultas nostra fert, & ad id, quod hoc tẽpore spectamus, facit, vos de ea, quam deo debemus, charitate cõmonebimus: si prius illud dixerimus, ad omnia nos, quæ descripta nobis à deo præcepta sunt consequenda, naturales etiam ab ipso facultates accepisse: idq; ea re nimirum, ne aut grauatè illis pareremus, perinde quasi insolens aliquid à nobis exigeretur, néue contrà, causam haberemus, vnde animis efferremur, vt qui plusquam quantum nobis datum esset, ipsi conferremus. Saneq; facultates hæ eiusmodi sunt, vt si his rectè, & vt par est, vsi fuerimus, egregiè pietatem tenentes, ei, quæ cum virtute coniuncta est, vitæ satisfacere possimus: cõtraq;, si earum deprauata à nobis virtus sit, proni in vitia delabamur, quandoquidem hæc est vitij definitio, prauus & à præceptis domini abhorrens vsus earum facultatum, quæ boni causa datæ nobis à deo sunt: quemadmodum contrà virtutis, quæ ex deo est, earundem vsus, bona adhibita mentè, præceptis domini conueniens. Quod cum ita sit, sine dubio hoc idem etiam dici à nobis debet de charitate. Cum igitur præceptum nobis sit, vt charitatem in deum habeamus, in ipso confestim ortus nostri initio, vim quandam nanciscimur, per quam nostrapte sponte ad ipsum diligendum impellimur: ad quã quidem rem confirmandam, nihil est cur argumenta foris petamus, cum per se quisque, atque adeò in seipso facilimè illud possit intelligere. Nam & rerum pulchrarum natura appetentes sumus, neque hoc impedit, quod inter homines de rerum pulchritudine opiniones sint varię: & item sponte nostra quicquid necessitudine aliqua, propinquitateq; coniunctum nobis est, diligere, & iis, quicunque bene de nobis meriti sunt, charitatem omnem præstare consueuimus sine præuia doctrina. Verùm quid est quæso pulchritudine diuina admirabilius? quæ notio dei maiestate excogitari gratiosior potest? quod eiusmodi desiderium quis secum comminisci queat, cuiusmodi est illud, quod animæ vitiis omnibus perpurgatæ diuinitus ingeneratur? adeo vehemens, adeóve intolerandum? quæ vere syncereq; dicere illud possit, Ego amore langueo. Et, vulnerata charitate ego sum. Inexplicabiles prorsus, nec vlli pro dignitate enarrabiles quæ è fulgurantissimo fonte illo diuinæ pulchritudinis intermicant ac prosiliunt fulgetræ. Nulla eas oratio dignè repræsentet, nullus percipiat auditus, licet Luciferi prænitidum iubar, licet Lunæ splendorem, licet Solis radiantissimam claritatem dicas, obscura ista sunt, si cum eius fulgore comparentur, & nullius prorsus precij, si horum similitudine gloriam illam velis exprimere: plusq; à vera luce distant, si cũ ea cõferantũr, quàm distet profunda nox, & cæcæ noctis tenebræ à clarissima luce meridiana. Tantę istius pulchritudinis dignitatẽ nemini licet corporis oculis contemplari? Siquidẽ animo tantum & cogitatione vtcũq; apprehenditur. Ea siquando sanctorum virorum quempiam circunfulsit, intolerabilem illorum in animis defixum desiderij aculeum reliquit, quippe qui, cum vehementer eos vitæ huius tædet, in voces illas erũpere soliti essent: Hei mihi, quia incolatus meus prolõgatus est. Et, Quãdo veniam, & apparebo ante faciem dei? Et, Dissolui, & esse cum Christo longè melius est. Et, Sitiuit anima mea ad deũ fortem viuum. Et, Nunc dimittis seruum tuum domine, vehementer enim vitã hanc veluti tetrum quendam carcerem abhorrebant, vsqueadeò difficiles ad cohibendum animis erant ij, quorum mentes dei amor perstrinxerat. Cum enim inexplebili intuendæ diuinę pulchritudinis cupiditate flagrarent, illud exoptabant, vt æquata infinito sempiternæ vitæ curriculo, sibi iucunditatis domini contemplandæ facultas præberetur. Sic igitur, duce natura, sua sponte hominum animi ad rerum pulchrarum expetitionẽ excitantur. Illud autem propriè vereq; pulchrum est atq; expetendum & amabile quicquid est bonũ, at bonus est deus: quod autem bonum est, id ab omnibus expetitur: ergo deum expetunt omnia. Ex quo sanè colligitur, quicquid rectè facimus voluntate nostra, eius faciendi vim, nos natura etiã in nobis insitam habere, eos modo, quorum rectam rationẽ non penitus vitiositas deprauarit. Quamobrem necessariũ à nobis veluti æs alienũ charitas erga deũ requiritur, qua carere malũ est, malorũ omniũ longè grauissimũ. Etenim alienatio à deo, auersioq;, cui modo ea cõtigerit, malũ est, omnibus, quæ in gehẽna expectantur intolerabilius, veluti oculo priuatio luminis, etiã si dolor nõ adsit, itemq; animanti adẽptio vitæ. Quòd si iis etiã, qui geniti sunt, naturalis erga eos, qui ipsos genuere, charitas inest, quod ex ea animi affectione cõprobatur, quã cũ brutas animãtes, tũ ipsos etiã homines, ipsa prima ætate aduersum matres habere animaduertimus, ne quæso id cõmittere velimus nos, vt aut rationis inopia pusiones istos, aut immanitate feras bestias antecedere videamur, qui & alieno scilicet ab eo, vnde cõditi sumꝰ, animo simus

ὅσον σύμμετρον ἡμῖν

Ad exequẽda dei præcepta cur prius vires ipse suggesserit.

κακίας ὅρος.

Psal. 119. a

Psal. 41. a

Philipp. 1. c

Psal. 41. a

Luc. 2. d

ἰσχυρὸν ζῶντα

Vt ęs alienũ à nobis erga deũ charitas requiritur

A simili argu.

Argu. à minori

ſimus ac volũtate,nullaq; aduerſus illũ charitate propenſi:quẽ profectò,vt ex eius bonitate nõ G
noſcerem ꝰ,at certè ob id vnũ,quòd is eſt, qui nos procreauit,mirabiliter diligere,& charita-
ὁμοίωσις te ſumma complecti deberemus,perpetuoq; de eius memoria non ſecus pendere, quàm de pa
rentum ſuorum teneri infantes ſoleãt.Inter eos autem, ad quos diligẽdos natura incitamur,
ſine dubio is præſtat,qui bene etiam de nobis meritus eſt.Atq; hæc animi affectio non homi-
γνώμη num peculiaris eſt modo,verum ipſis etiam cum omnibus fere animantibus cæteris commu
nis eſt,vt videlicet eos diligant,à quibus beneficiũ acceperunt. Cognouit enim, inquit Eſaias,
Eſaiæ.1.a bos poſſeſſorem ſuũ,& aſinus præſepe domini ſui.Nolim autẽ id dictũ eſſe de nobis, quod ſe-
Deũ à nobis maximopere debere diligi confirmat τοῖς παραδείγμασι. quitur,Iſraël autẽ me non cognouit,& populus me non intellexit.Nã de cane compluribusq; H
eiuſmodi aliis animalibus quid attinet cõmemorare,quàm inſignẽ beneuolentiã declarent &
gratitudinẽ in eos,à quibus ipſis alimẽta præbentur?Quòd ſi natura nobis tributum eſt, vt ad
cõplectendos beneuolentia atq; amore eos excitemur,qui bene de nobis meriti ſunt, neque la
bor eſt vllus,quem,vt illis pro collatis in nos officiis gratiam referamus , non libenti animo
excipiamus,quænam obſecro inueniri orationis facultas poteſt,quæ data nobis à deo benefi-
cia digne ſatis queat explicare?quæ quidẽ numero adeo ſunt multa, vt numeri vim omnẽ ef-
fugiant:vi verò ac magnitudine tanta,vt vel vnicũ modo ex iis idoneũ ſit,propter quod nihil
non ſubeamus,vt illius voluntati obſequamur.Ac nimirum hoc loco miſſa faciã cætera,quæ
quãuis,ſi per ſe ſingula conſiderentur,magnitudine,ac dignitate mirabiliter excellunt, illorũ I
Collatio elegans tamen,quæ ampliora ſunt,claritate maiore,nõ ſecus ac ſtellæ eximio ſplendore radij ſolis of-
fuſæ,ab ea quã ipſa ſeorſum eſſent habitura,lucis ſuæ dignitate deſciſcunt. Neque enim vacat
omiſſis iis,quæ amplitudine præſtant,ex iis, quæ ſunt minutiora , dei erga nos benignitatẽ vt
metiamur.Nulla ſit igitur mentio ſolis exortuũ,miſſæ fiant lunæ cõuerſiones,aëris multiplex
cõtemperatio,quatuor temporũ viciſſitudines,aquæ cum cœleſtes,tum etiam terreſtres,mare
ipſum vnà cum vniuerſa tellure,terreſtria,aquatiliaq; animãtia , nihil de tot volucrum gene-
ribus dicatur,taceantur innumerabiles inter ſe animalium differẽtiæ . Quid quòd hæc omnia
in famulitiũ obſequiũ ve hominis ordine decentiſſimo cõdita ſunt? Illud quidẽ certè præter-
mitti,etiam ſi maximè velimus,non poteſt(quanquam beneficiũ eſt eiuſmodi, vt cum à cor- K
dato modo,ac dicendi facultate prædito viro ſilentio præteriri non queat,tum multo minus
ita verbis explicari,vt illius magnitudinẽ oratio cõſequatur) quòd videlicet cũ ad imaginẽ ac
ſimilitudinẽ ſuã hominẽ deus procreaſſet,eiq; honorẽ illum habuiſſet,vt ſe ipſi noſcendũ tra-
didiſſet , ac rationis participẽ effectũ mirabiliter vnum præ cæteris animantibus honeſtaſſet,
eamq; eſſet facultatẽ largitus,qua ſe incredibili rerũ,quæ in paradiſo eſſent,pulchritudine in-
tuenda ſumma cũ iucunditate oblectaret,eorumq; omniũ,quæ in terris cernerentur , imperiũ
detuliſſet,poſteà ſerpentis fraude deluſum,atq; in peccatum prolapſum,& ex peccato inde in
mortẽ,& in ea deinceps quæ adiuncta ſunt morti,neutiquã neglexit,ſed legẽ, qua ſe tueretur,
dedit,angelos cuſtodiæ ac defenſionis cauſa adhibuit,prophetas ad vitia reprehendenda , ac L
magiſteriũ & doctrinã virtutis,miſit,malitiæ omnis impetus ſuppliciis denunciandis repreſ-
ſit,viciſſimq; rerum bonarũ ſtudia pollicitationibus alacritateq; vtriuſq; inſtituti excitauit,&
exitus ſæpenumero in diuerſis hominibus ad reliquorũ cõmonefactionẽ antè declarauit.Cũq;
hæc & huiuſmodi omnia ab ipſo nobis præſtita eſſent , & nos tamẽ nihilominus obſtinati eiꝰ
imperio obſequi recuſaremus,nequaquã eo tamen eſt aſpernatus,nec auerſari voluit.Ea enim
diuina eſt bonitas,vt neutiquã nos potuerit deſtituere:neq; illud ardentẽ eius erga nos chari-
tatẽ reſtinxit, quòd optimè de nobis meritũ ſpretis delatis ab ipſo nobis honoribus in cõtume
lia habueramus.Sed contra reuocati ſumus à morte, & ad vitã denuo ab ipſo domino noſtro
Philip.2.a Ieſu Chriſto reſtituti.Qua in re auget miraculi magnitudinem beneficij modus.Siquidem cũ M
in forma dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem deo,ſed ſemetipſum exinaniuit,
Eſaiæ.53.b formam ſerui accipiens:& infirmitates noſtras tulit,& languores portauit,& pro nobis vul-
Gal.3.c neratꝰ eſt,vt nos liuore eius ſanaremur:& à maledicto nos redemit, factus ipſe pro nobis ma
ledictum,& ignominioſiſſimam mortem ſuſtinuit,vt nos ad glorioſam denuo vitam reuo-
caret.Neque verò ſatis hoc illi fuit,quod ademptã nobis vitam reddidiſſet, quin & diuinæ na
turæ conſortium dignitatemque eſt elargitus , locaq; in quibus perpetua frueremur quiete,
præparauit,vbi quæ futura eſt lætitiæ magnitudo,ea cogitatione à nemine poteſt comprehẽ-
di.Porro ipſe adeo bonus eſt,vt neque gratiam ſibi pro his vllam referri poſtulet , ac ſatis ha-
bet,ſi pro iis,quæ largitus eſt,à nobis modo diligatur . Quæ omnia quandocunq; mecum ipſe
cõſidero(vt planè quod euenire mihi in animo ſentio,apud vos etiã enunciem) terribilis me
quidam

A quidam cum mentis conſternatione horror inuadit, metuentem videlicet, ne ſi aliud agen-
do in rebus futilibus ac vanis animum occupauero,à dei charitate deiectus,Chriſto dedecori
ſim.Qui enim aſſiduè nunc ſuis nos artificiis circumuenire,& mundialis iſtius vitæ illecebris
ineſcans omni conatu efficere ſtudet,vt datorum nobis à deo beneficiorum,Deiq; ipſius me-
moriam ex animis noſtris reuellat, is, vbi hinc migrauerimus , cum animarum noſtrarum
exitio nobis inſultans,vehemẽtiſſimeq; inſectans, contemptionem domino noſtram contu-
melioſè exprobrabit,contumaciaq;,ac defectione ab ipſo noſtra, gloriandi materia aduerſus
illum vtetur,quòd videlicet,cùm nos ipſe neque crearit,neque pro nobis mortem ſubierit,ſi-
B bi tamen,ſpretis,contemptiſq; dei præceptis,obſequentes habuerit.Equidem iſtam ego futu-
ram aduerſus dominum contumelioſam opprobrationem ac dedecus , & inſolentem hoſtis
gloriationem , grauiora longè eſſe ſtatuo,quàm ea,quæ ſunt in gehenna ſupplicia,materiam
videlicet nos aduerſariò Chriſti , glorioſius ſeſe aduerſus illum efferendi extitiſſe qui conci-
liandæ nobis cauſa ſalutis & mortuus ſit & reſurrexerit,cui etiam vel hac gratia maiorem in
modum debitores ſumus,ſicut ſcriptum eſt . Sed hæc hactenus de ea quæ erga deum eſt,cha-
ritate.Neque enim vt ſuprà diximꝰ,iccirco hæc à nobis ſuſcepta eſt oratio, vt omnia in præ-
ſentia,quæ de hac re dici poſſent,ſigillatim ſubtiliter perſequeremur(neque enim res patitur)
ſed illud vnum ſpectauimus modo,vt breuem quandam , & ſummatim capitibus quibuſdum
C comprehenſam admonitionẽ in animis veſtris relinqueremus,per quam aſſiduè ad diligen-
dum poſſetis deum excitari.

INTERROGATIO III.

De charitate erga proximum.

QVando de charitate,quæ eſt in deum,ſatis iam diſputatum eſt, conſequens nunc ſit,
vt de ſecundo & vi & ordine mandato diſſeratur.

RESPONSIO.

ENIMVERO legem quidẽ earũm, quæ in animis noſtris naturaliter veluti ſemina quæ-
D dam inſita ſunt, facultatum cultricem , atque altricem eſſe , ſuperiore iam diſputatione do-
cuimus.Verùm quoniam proximum noſtrum iuxtà ac noſmetipſos diligere iuſſi ſumus, cõ-
ſideremus,ſi placet,nũquid facultatem aliquam datam nobis habeamus à deo , per quam hoc
eius præceptum exequi poſſimus.Quæro igitur,quis eſt ex omnibus,qui neſciat hominem eſ- ἄνθρωπος ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον, οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον.
ſe animal mite,& natura congregabile? non autem ſoliuagum,neque ferum? Siquidem natu-
ræ noſtræ nihil eſt tam peculiare, quàm mutua inter nos communicatio , mutuaq; aliis alio-
rum operæ indigentia,& in eos qui eiuſdem nobiſcum ſunt generis,charitas.Eò ſit vt domi-
nus eorum,quæ nobis largitus eſt,ſeminum,nõ iniuria etiam fructus à nobis requirat, Sic e-
nim ille ait: Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem. Ad cuius mandati conſerua- καινὴν ἐντολήν.
tionem cum animum ille noſtrum vellet excitare, non certiſſimum ille argumentum , quòd Ioan.13.d
E quis ipſius eſſet diſcipulus,illud voluit haberi,ſi prodigia ac ſtupẽda miracula effeciſſet. Eſto
horum quoque efficiendorum facultatem per ſpiritum ſanctum gratuitò dediſſet : Sed quid Ibidem.
dicit? In hoc cognoſcent omnes quòd diſcipuli mei eſtis , ſi dilectionem habueritis ad inui-
cem.Et ſic vbique præcepta hæc duo ſemper copulat , vt quod proximo quiſque benignè fe-
cerit,id habeat perinde,ac ſi ipſi factum fuiſſet.Eſuriui enim,inquit,& dediſtis mihi mandu- Matth.25.e
care,&c.Tum addit: Quatenus autem feciſtis vni de his fratribus meis minimis , mihi feci-
ſtis.Ex quo ſanè intelligi poteſt, qui primum ſeruet , eum ſecundum quoque per illud ipſum
poſſe ſeruare , viciſſimq; per ſecundi obſeruationem , reditum aperiri ad primum , vt vide-
licet & qui dominum diligat,conſequens ſit eum proximum etiam diligere . (Qui enim di- Ioan.13.d
F ligit me,inquit dominus , mandata mea ſeruabit . Idem autem , Hoc mandatum meum eſt,
inquit,vt diligatis inuicem,ſicut ego dilexi vos) ſimiliterq; viciſſim in quo charitas aduerſus
proximum ſit,eum quoque charitati ſatisfacere,quæ eſt aduerſus deum , quippe cum ipſe be-
neficium illud perinde accipiat,acſi in ſe proprie fuiſſet collatum . Quare & fidelis ille domi-
ni famulus Moſes vſque adeo magnam aduerſus fratres ſuos charitatem præ ſe tulit, vt de li Exod.32.g
bro dei,in quo ſcriptus erat , deleri ſe petere non dubitarit , ſi populo non condonatum eſſet
delictum.Itemq; Paulus apertè optare auſus eſt,vt ipſe pro fratribus ſuis cognatis ſibi ſecun-
dum carnem, anathema eſſet à Chriſto, nempe qui exemplo Chriſti ſuam cum illorum ſalu- Rom.9.a
te cuperet commutare,& illud tamen etiam ſimul non ignoraret , non poſſe fieri , vt is alie-
naretur

naretur à deo,qui ob charitatem eam,quam in illum haberet seruandi causa maximi omni- G
um mandati,dei gratiam abiecisset,seq; ob eam causam multo plura accepturum , quàm quæ
dedisset . Cæterum quòd in animis sanctorum charitas erga proximum hucusque progressa
sit,ex his,quæ hactenus diximus,satis esse intellectum puto.

INTERROGATIO IIII.

De timore dei.

RESPONSIO. H

ATque iis quidem , qui ab initio rudes modo ad pietatis veræ cultum inducuntur,ea,
quæ per timorem fit,informatio vtilior est, sicut sapientissimus vir Salomon admo-
Eccle.1.b net,cum dicit: Initium sapientiæ est timor domini. Verum vobis , qui ex ea iam, quæ
in Christo est,infantia excessistis, neque lacte iam amplius egetis,sed quod ad interiorem ho
minem attinet,solido doctrinæ cibo ad perfectionē adolescere & prouehi potestis, præceptis
sublimioribus opus est,iisq; in quorum expletione vniuersa charitatis Christianæ veritas le-
gitimè absoluitur.Qua in re illud videlicet est vobis cauendum, ne largissima in vos dei be-
neficiorum copia causa sit,cur grauioribus postea suppliciis plectamini, qui scilicet aduersus I
Luc.12.f tantopere bene de vobis meritum ingrati extiteritis. Cui enim commendauerunt multum,
plus repetent ab eo.

INTERROGATIO V.

De cohibenda mentis ad futiles cogitationes euagatione.

RESPONSIO.

CAeterum illud nosse conuenit , nos cum nullius alterius mandati cuiusquam , tum ne
charitatis quidem ipsius aduersus deum ac proximum obseruationem posse præstare,
si huc,illucq; mentem temerè passi fuerimus aberrare.Neque enim artem vllam,scien- K
τέχνην ἀκριβῶσαι. tiámve quisquam exacte discere poterit,qui ea relicta identidem modo ad hanc,modo ad il-
lam transeat: quin ne vel vnam quidem modò quis consequi potest , qui quæ ad illius finem
accōmodata officia sint,ea perspecta nō habeat.Siquidem consentanea fini officia & actiones
sint,oportet.neq; enim res est vlla earū modò quę via ac ratione tractātur,quę si officia adhi-
bueris, quæ ab ea sint aliena,rectè vnquā confici possit.Siquidē natura non fert,vt quod effe-
Probatio p dissimilia ctūram se fabrilis ferrariæ ars pollicetur, id per figulinæ artis opificium consequamur . Nec
item ad coronam decertanti athletæ propositam aliquando pertigeris, qualicunque tandem
te addixeris studio tibia canendi,cum ad singulos singularum artium fines obtinendos accō-
modata peculiaris etiam illarum vnicuique industria quædam requiratur . Quocirca ipsa e- L
tiam, quæ ex Euangelio est pietatis cultura, studiumq; ineundæ apud deum gratiæ , in eo tota
posita sunt, siquis animū suum ab omnibus prorsus mūdi huius solicitudinib⁹ auocarit,seseq;
funditus ab quauis re,vnde animo mentéve distrahi possit,abduxerit.Quamobrem Aposto-
lus quoque licet matrimonium genere ipso esset concessum,& benedictione habitum dignū,
occupationes tamen,quæ ex eo nascuntur,curis his,quæ propter deum suscipiuntur,opposuit,
perinde quasi hæ inter se cohærere non possent , his verbis : Qui sine vxore est , solicitus est,
1.Cor.7.f quæ sunt domini, quomodo placeat deo . Qui autem cum vxore est , solicitus est de his quæ
sunt mundi,quomodo placeat vxori . Simili modo etiam dominus discipulis suis vbi synce-
ram illam & ab omni distractionis intemperie expurgatam affectionem fuerant adepti,asse-
uerans dicebat: Vos de hoc mundo non estis . Idemq; è contrario etiam iisdem asseueranter M
Ioan.15.c testificabatur,dicens,fieri non posse,vt dei cognitionem mundus perciperet , aut spiritū san-
ctum acciperet.Pater enim,inquit,iustè,& mūdus te non cognouit.Et:Spiritus veritatis : quē
mundus non potest accipere.Animaduertimus itaque necesse esse , vt qui modò verè deum
sit secuturus,is à vinculis affectionum vitæ huius solutus sit:id quod non multo negotio asse-
quimur,si & à superioris vitæ nos consuetudine penitus abducimus , eamq; obliuioni fundi-
tus mandamus , quandoquidem nisi ab ea nos, quæ ex sanguinis necessitudine nobiscum in
tercedit , coniunctione alienauerimus,& à familiari congressu secularium , ac mentis habitu
in alium veluti mundum commigrauerimus,consentaneum in modum verbis illis Aposto-
Philip.3.d li: Nostra autem conuersatio in cœlis est : nullo modo scopum animi attingemus deo vide-
licet vt

A licet vt placeamus,cum præcisè dominus dixerit : Sic omnis ex vobis,qui non renunciat om Luc.14.g Prouer.4.d
nibus,quæ possidet,non potest meus esse discipulus.Hæc autem vbi præstiterimus, omni cu-
stodia custodiendum fuerit cor nostrum,neque patiendum,vt assidua de deo cogitatio ex a- Memorabilia hæc quia salutaria.
nimis nostris elabatur,néve eorum quę mirabiliter ab eo facta sunt,memoria contaminetur,
per futiles & euanidas cogitationes: contráque illud agendum assiduè , vt ex perpetua ac pu-
rissima recordatione impressam in animis nostris piam de deo cogitationem, veluti inde-
lebile aliquod signum circunferamus . Siquidem hæc est ratio, per quam erga deum acquiri
charitas consueuit,quæ simul cùm ad conficienda ipsa dei mandata nos excitet, tum vicissim
B quoque ab iisdem ipsa ad perpetuitatem stabilis cōseruetur . Quod ita esse docet dominus ip-
se,qui quidem modo dicit: Si diligitis me,mandata mea seruate.modò vero:Si præcepta mea Ioan.14.b
seruaueritis,manebitis in dilectione mea.Et, quod efficacius etiam possit commouere : Sicut Ioan.15.b
ego mandata patris mei seruaui , & maneo in eius dilectione . Quibus sanè verbis illud nos δυσωπητικώτερον.
docet,debere nos,vt quodcunque faciendum nobis opus instituerimus, eius voluntatē, à quo κανὼν ad custodiam mā
illud nobis imperatum sit,veluti finem quendam nobis proponere , ad eamq; omne studium datorū dei.
nostrum dirigere,quemadmodum alio in loco etiam dicit: Descendi de cœlo,non vt faciam Ioan.6.d
voluntatem meam,sed voluntatem eius qui misit me patris.Vt enim artes hæ,quæ sunt ad pa Canonē prę
randum viaticum necessariæ , vbi fines sibi quosdam suos proposuerint , conueniētia ad eos cedentē cō-firmat τῇ ὁμοιώσει.
C obtinendos officia etiam postea sua quædam peculiaresq; actiones accommodant : sic cum
eorum,quæ nos facimus operum omnium,vna sit regula,normaq; vna, nempe videlicet , vt
dei iussis ex dei voluntate pareamus , fieri non potest vt opus nostrum aliter perfectè efficia-
mus,nisi quandiu illud in manibus nobis est,assiduè vsque voluntatem eius qui sciuit sanxit-
q; legem mandatorum,semper spectemus.Porrò ex hac sedula operis nostri effectione ad vo
luntatem dei accommodanda,illud consequetur, quòd ex recordatione illa cum deo coniun
gemur.Vt enim faber ferrarius , verbi gratia, quandocunque dolabram aliquam siue asciam A simili
cudit,si assiduè illius memor sit,vnde instrumentum illud faciendum ex pacto acceperit , & βεβαίωσις.
præscriptam sibi ab illo formam & magnitudinem animo versat,& ad eius voluntatem eius
D qui cōndixit opus dirigit quod facit: alioqui si eius memoriam menti sibi patiatur excidere,
prorsus aut aliud quippiam omnino,aut lōge dissimile efficiet ab eo , quod facere instituerat:
sic Christianus quoque,si actiones suas omnes,siue minores,siue maiores ad dei voluntatem
direxerit,is sine controuersia & egregiè opus illud perficit , & simul assiduam illius in animo
sibi memoriam conseruat,à quo id iussus est facere : vereq; illud dicere poterit : Prouidebam Psal.15.e
dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne cōmouear . itemq; Pauli 1.Cor.10.g
præcepto illi satisfaciet: Siue mādućatis,siue bibitis,siue quid aliud facitis,omnia ad gloriam
dei facite.Quod siquis in eo,dum opus administrat, à perfecta illa præscripti mādati norma
desciscat,hunc perspicuū est debilem dei memoriā retinere. Quocirca memores assiduè ver Hier.23.e
E borum domini illorum,Nunquid non cœlum & terram impleo ego? dicit dominus. &, deus Ibidem.
appropinquans ego sum,& non deus de longe.&,Vbi sunt duo vel tres congregati in nomi- Matth.18.c
ne meo,ibi ego in medio illorum sum: sic omnia tanquam in oculis illius & agere debemus,
& cogitare. Hac enim ratione & perpetuus in nobis timor permanebit , odio habens iniqui- Psal.118
tatem(sicut scriptum est)animiq; elationem,ac superbiam , & vias improborum : & charitas
conflabitur,cumulatè efficiens illud,quod dictum est à domino:Non quæro voluntatem me- Ioan.5.e
am,sed voluntatem eius qui misit me , patris . cum hæc firmissimè vsque in animis nostris ἐν πληροφορίᾳ διηνεκεῖ.
hæreat persuasio,& quæ rectè gerantur,ea iudici,ac remuneratori actionum nostrarum pla-
cere,& quæ contrà, flagitiose,ab eodem condemnari . Ex quo quidem illud ego etiam neces-
F sariò existimo sequi,vt qui ita sit animatus,is ne mandata quidem domini ad gratiam homi-
num exequi possit.Neque est enim quisquam, qui vbi verè præstantiorem adesse aliquem sibi γνώμη.
persuasit,eo spreto se ad minus præstantem conuertat.Quin contrà potius si aliquando inci-
derit,vt quæ facit,ea clarioris illius opinione ac iudicio approbentur,ab altero autem illo re-
prehendenda videantur,haud dubiè ille spreta inferioris vituperatione,clarioris illius appro
bationem antiquiorem habebit.Quòd si hoc in hominibus contingit,quî tandem putandum
sit animum,qui modo sanus sit ac sobrius, si verè deū adesse sibi persuaserit , omissis iis , quæ
placere intelligat deo conuersum iri ad aucupandam ab hominibus sui existimationem ? aut
neglectis dei præceptis , hominum esse consuetudini & ingenio seruiturum? aut de vulgari
existimatione pendens vinci se sinet ? aut vlla vllius dignitate exterritus de statu dimouebi- Psal.118
tur? Hoc modo affecta mens erat illius,qui dixit: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed
non vt

Psal.118.

non vt lex tua domine. Et item: Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, & non G commouebar.

INTERROGATIO VI.

ἰδιάζειν.

Quòd necessaria res sit pietatem colere uolenti seorsum uiuere.

RESPONSIO.

Atque etiam ad continendam in officio mentis agitationem, ne ad futiles videlicet ac minimè necessarias cogitationes aberret, illud adiuuat, siquis seorsum à cæteris cõmunem vitam sectantibus viuat. quandoquidem promiscuè vitam agere cum iis, qui H securi perfectam illam domini præceptorum obseruationem contemnunt, perniciosum esse etiam Salomon ipse docet. Sic enim est apud ipsum: Noli amicus esse homini iracundo, neq; habitaueris cum viro furioso, ne forte discas vias eius, & sumas laqueos animæ tuæ. Et item illud: Exite de medio eorum, & separamini, nimirum eodem pertinet. Quocirca ad illud euitandum, ne oculis, auribúsve instigationes ad peccatum admittamus, eiq; imprudentes assuescamus: néve earum rerum, quas vel viderimus, vel audierimus, impressæ pestilentes, capitalesq; in animis nostris formæ, ac veluti notæ quædam insideant: contraq; vt animum in officio suo attentum tenere possimus: Principio, quod ad habitationem attinet, separata ea à cæteris nobis quærenda est. Ita enim & superioris temporis consuetudinem poterimus euin- I cere, in qua alienam à Christi præceptis vitam egerimus. (Non mediocri autem hoc eget cõtentione, vt consuetudinem suam aliquis peruincat. Consuetudo enim vetustate firmata, naturæ vim solet nancisci) & contractas ex superioribus peccatis labes, oratione assidua, & perpetua dei decretorum conseruatione abstergere poterimus. Eam autem nullo modo licebit euincere, si multa hinc inde habeamus, quibus temere huc illucq; animus noster distrahatur, & vitæ huius negociis implicetur. Illud autem, Siquis vult venire post me, abneget semetipsum, quomodo vnquam consequi poterit is, qui rebus sit istiusmodi distentus? Siquidem oportet, vt nos ipsos primum abnegemus, & crucem sustollamus, ac tum demum illum sequamur. Nihil est autem aliud suiipsius abnegatio, nisi summa rerũ omnium vitæ superioris ob- K liuio, atque à suis ipsius voluntatibus recessio: quam in vita communi assequi longè est difficilimum, ne dicam ab omni prorsus, vt fieri possit, facultate remotissimum. Atque etiam ad tollendam crucem suam, & Christum sequendum officit commercium, quod cum istiusmodi vita habetur. Siquidem & animi ad mortem pro Christo subeundam alacritas, & membrorum quæ sunt super terram, mortificatio, & illud, quòd quis libenter se cuiuis impendenti periculo offerre pro Christi nomine paratus sit, & nulla de rebus vitæ huius affectione tãgatur, hoc nimirum est tollere crucem suam. Porrò ad hanc rem magna nobis obiici impedimenta videmus à vita communi. Et præter cætera, quæ multa sunt, illud etiam, quòd magnum in ea diuinas leges violantium numerum intuens animus, peccata sua agnoscendi, & L se per pœnitentiam affligendi spacium nõ habet. Quin potius facta sui cum deterioribus de se comparatione, de virtute sibi nescio quomodo abblanditur. Tum deinde variis tumultibus, occupationibusq;, quæ vita solet communis afferre, à dei memoria, cuius haberi ratio maior debet, abstractus, non in eo solùm detrimentum facit, quòd nõ exultat in deo, delectatúrve, neque voluptate, aut verborum domini dulcedine vlla perfunditur, ita vt verè dicere illud queat: Memor fui dei, & delectatus sum. &, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo: Sed in eo etiam assuefit, vt iudicia ipsius penitus contemnat, obliuiscaturq;, quo neque maius ei, neque capitalius malum vllum potest accidere. M

ζωὴν, alij ψυχὴν. Proue.22.d θυμώδει καὶ ὀργίλῳ. Esa.52.c τῇ προσοχῇ, alij προσευχῇ legunt. γνώμη. cõsuetudo altera natura. Lucæ.9.c Abnegatio suiipsius. Colo.3.a Tollere crucem suam. * φαντασίαν προσκτᾶται. Psal.34.b Psal.76.a

INTERROGATIO VII.

De eo, quòd cum iis debemus uiuere, qui unum & eundem sibi nobiscum uitæ finem propositum habent: idq; eo consilio, ut rem deo gratam faciamus: & quòd difficilis simul ac periculosa res est, solitarium uiuere.

Postquam satis iam nobis oratione tua persuasisti rem esse minime tutam, promiscuè esse cum illis, qui præcepta domini contemnunt: Libenter hoc nunc ordine ex te scire vellemus, nunquid, qui se ab istiusmodi hominum genere subduxerit, ipsum seorsum à cæteris solitariam vnum agere vitam oporteat, an verò cum fratribus, qui eiusdem secum animi sint, & idem cum eo sibi propositum vitæ finem habeant, viuere.

RESP-

RESPONSIO.

A EQVIDEM ad multas ego res vtilius esse intelligo, si vno & eodem in loco plures viuãt vnà: ac primò quidem, quòd nostrum est nemo, in quo vno ad res sibi necessarias ad vitã parandas esse satis præsidij possit, quando in his inquirendis, vicissim alios aliorum videmus opera indigere. Vt enim pes cum virtutem aliam habeat, alia caret, & neque sua vi ipse sine reliquorum membrorum adiumento ad diuturnum tempus incolumis posset permanere, neque aliunde illud, quo caret, nancisci: ita in vita soliuaga, & inutile nobis est quod superat, & quod abest, habere aliunde non possumus. Hoc autem nimirum, vt alij vicissim aliorum opera egeremus, eo consilio statutum est ab opifice nostro deo, sicut scriptum est, vt officiorum B permutatione, inter nos dando, accipiendoq;, hanc, ad mutuam vicissim coniunctionem, causam haberemus. quanquam est etiam lex Christianæ charitatis, quæ nullo modò patitur, vnũquenque id modò, quod suum sit, spectare. Charitas enim, inquit, non quærit, quæ sua sunt. At istud vitæ genus, quo seorsim se quisque ab aliorum communione diremit vnum tantummodo sibi propositum habet, nempe procurationem suorum cuiusque commodorum. Hoc autem apertè charitatis legi aduersatur, quam perfectè obseruasse Apostolum videmus, qui non suam ipsius vtilitatem quæreret, sed multorum, vt salui fierent. Ad hæc in huiusmodi vitæ à cæteris secessione, illud etiam erit incommodum, quòd neque peccare se facile quis intelliget, quippe qui neminem habeat, à quo & arguatur leniter, & clemẽter corrigatur. Siqui- C dem fieri potest, vt facta criminis accusatio, etiam ab inimico, plerunque in animo alicuius, qui rerum modo æstimator sit æquus nec ingratus, voluntatem excitet petendæ medicinæ. Sine dubio autem, errati medicinam sciens ac prudens is faciet, qui charitatem synceram habuerit. Qui enim diligit, inquit, diligenter corripit. Hunc autem in solitudine reperire nõ licet, nisi nobiscum prius in vitæ fuerit communione coniunctus. Quo fit vt in eum illud conueniat: Væ soli, quoniam cum ceciderit, non habet subleuantem se: Tum illud etiam accedit, quòd qui plures simul eodem in loco congregati sunt, ij pluribus etiam simul possunt præceptis satisfacere. Quod contrà est in eo, qui solus sit: dum enim vnum exequitur, ab alio impeditur. Veluti ægrum visitans, hospitem recipere non potest: neque in opere faciendo studium retinere, qui in partiendis, distribuendisq; ad vsum vitæ necessariis rebus occupetur, præser- D tim quando in ministeriis hisce obeundis fratres diutius necesse sit distineri. Ex quo illud sequitur necessario, vt maximum, & ad salutem omnium maximè expeditum præceptum negligatur, cum videlicet neque esurienti cibus subministretur, neque nudo vestimenta. Quæ cum ita sint, quis est, qui inertem, & infructuosam vitam ei velit anteponere, quæ & fructuosa sit, & præceptis domini consentanea? Quòd si etiam omnes, qui in vna spe vocationis assumpti vnum corpus sumus, & caput Christum ipsum habemus, singuli autem vicissim alij aliorum membra: profectò nisi in hoc conspirauerimus, vt ad similitudinem compagis corporis vnius in spiritu sancto nexi, aptiq; inter nos simus, ac non seorsum vnusquisque disiunctum sibi à reliquorum communione vitæ genus quoddam instituerit, neque communi vti- E litati, vt deo acceptus sit, inseruierit, sed suæ potius animi cuidam libidini obsequi maluerit: quî quæso fieri poterit, vt in istiusmodi auulsiõe distractioneq;, mutuam inter ipsa membrorum conuenientiam, officiaq; præstemus? aut qua ratione illud poterimus obtinere, vt capiti nostro, qui est Christus, subiecti simus? Neque enim res patitur in istiusmodi vitæ disiunctione vt congaudeat aliquis ei, qui glorificatur, aut qui patiatur, ei compatiatur: siquidem facit disiunctio, vt vicissim inter se aliorũ alij notum statum habere non possint. Ad hæc cum nemo vnus idoneus sit, qui dona spiritualia omnia suscipiat, cum secũdum rationem fidei, quæ est in vnoquoq;, spiritus etiam suppeditatio fiat: illud vsu venit in vitæ consociatione, vt donum, quod in quoque est peculiare, id aliorum quoque commune sociorum fiat. Alij enim da- F tur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alij fides, alij prophetia, alij gratia sanationum, &c. Quæ singula qui habet, is non sua magis, quàm aliorum causa habet. Quamobrem necesse est in vitæ societate, quæ in vno aliquo est spiritus efficacia, eam in vniuersos simul peruadere. Igitur qui seorsum à cæteris vitam degit is vnum aliquod (si ita fors ferat) donum habet: & illud ipsum, eò quòd nihil exerceat, sed in seipso defossum detineat, inutile facit. Quod facere quàm periculosum sit, profectò intelligitis omnes, qui Euangelia legitis. Contrà vero, vbicũque multorum societas viget, & quod suum est, eo fruitur quisque, & ex alienis nihilominus, vt ex suis, fructum capit. Plura præterea in se commoda, hoc in communi viuẽdi institutum habet, quæ enumerare singula haud facile sit. Nam & ad conseruationem eorũ, quæ data nobis di-

Caue, putes hæc scripta esse B. isti viro in suggillationem verissimæ anachoréseως, qualẽ exercuere Samuel, Helias, filij pphetarũ, Baptista, Paulus, Antonius. Absit. In Sarabaitas detorquet hęc, quorũ inexplebilẽ auaritiã schemate cõuelatã anachoreticæ paupertatis elegãter pingit Ioã. Cassianus c.7. Col.18.c. itẽ.8.de 4. genere. Eccl.4.c σύντομον legit pro σύντονον vrgẽs vehemens. Perstat in metaphora mẽbrorum & capitis. Rom.13.b ἀναλογίαν πίστεως. 1.Cor.12.a ἐν κοινωνικῷ βίῳ.

bis diuinitus bona ſunt,ſolitudine eſt longè proſtabilior, & ad cauẽdas hoſtis inſidias tutior G
expergefactio illa,quæ à vigilantibus fit,ſi modo alicui aliquando incitat, vt ſomnum illum,
Pſal.12.a qui eſt in mortem,obdormiſcat(quem vt deprecaremur,docuit nos Dauid, cùm dixit: Illu-
ἁμαρτίας ἀναχάρισις mina oculos meos,ne vnquam obdormiam in mortem)& peccanti,qua reſiliat à peccato,fa
2.Cor.2.b cilior eſt via: nimirum qui conſentiens aduerſum ſe multorum iudicium magis reuereatur,
vt verè in eum illud poſſit conuenire: Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio hæc, quæ fit à
pluribus. & rectè & cum virtute aliquid agenti maior quædam in eo ipſo animi fiducia ac-
creſcit,cum de eo quod agit,multorum ſecundum ſe habeat approbationem, atque conſen-
Deut.19.b ſum. Si enim in ore duorũ vel trium teſtiũ ſtabit omne verbũ,multò,ſine cõtrouerſia, ſtabili- H
tus is,qui bene aliquid & cum virtute agit, ex multorum teſtimonio confirmabitur. Adde,
quòd periculum etiam iſtiuſmodi ſolitariam vitã comitatur & aſſidet præter iam dicta: pri-
mum quidem ac maximum,ne qui eam degat,is ſibi veluti planè iam perfectionẽ adepto blã-
κίνδυνος ἀν diatur. Cum enim neminem in ea ſit habiturus, qui iudicare poſſit de his, quæ ab ipſo fiant,
ταρισκείας. cumulatiſſimè mandato iam arbitrabitur ſe ſatisfeciſſe: ex quo illud ſequetur, vt cum animi
habitum quem habet ad virtutem,illum aſſiduè apud ſe compreſſum tenuerit, ac velut intro-
cluſum,neque quibus rebus deſtituatur,intelligat,neque progreſſionem vllam, quam in vir-
tutibus faciat,videat.nempe qui vndique materiam ſibi exercendorum mandatorum omnẽ
ademerit. Qua enim re humilitatis ſuæ documentum dabit, qui neminem habeat, quo ſeip- I
ſum humiliorem declaret? Quod item ſpecimẽ edet ſuæ in alios commiſerationis,à plurium
cõmunione diſſectus? cui cum nullo penitus cõmercium ſit? Ad patientiam verò quomodõ
nam tandem ſe exercebit,cum voluntatibus illius obſiſtat nemo? Quod ſiquis dicat,ad com-
ponendas animi ſui affectiones moreſq; rectè inſtituendos, ſufficere ſibi diuinarum literarũ
A ſimili ar- doctrinam,is ſimiliter facit,vt ſiquis diſceret ædificare,neque vnquam tamen ædificaret, &
gu. æs cudere,& quæ didiciſſet,ea in actum nunquam educeret. Sine dubio autem in huiuſmodi
Rom.2.b hominem probe Apoſtoli illud conueniat,ſiquis dixerit: Non auditores legis iuſti ſunt apud
deum,ſed factores legis iuſtificabuntur. Neque enim(vt videmus)dominus ipſe (quæ incredi-
bilis eius in nos bonitas fuit)ſimplici modo verborum doctrina contentus fuit, ſed vt expreſ K
ſè euidenterq; humilitatis nobis exemplum proderet,perfectè charitatis mandatum vt exple-
ret,ipſe ſeipſum linteo præcinxit,& diſcipulorum ſuorum pedes lauit. Tu vero, quem ablues?
in quem officioſus eris? à quo vltimus numerabere,qui ab aliorum ſocietate diſiunctus degas?
Pſal.132.a Bonum verò ac iucundum illud,fratrum videlicet eodem in loco habitatio,quam vnguento
de capite ſummi ſacerdotis ſuauè fragranti & aſpiranti ſpiritus ſanctus aſſimilat,qui tandem
in ſolitaria vnius habitatione locum habebit vt impleatur? Concludendum eſt igitur certa-
συμπέρασμα totius minis curriculum,& progreſſionis ad virtutem facilitatem, & mandatorum domini execu-
capitis. tionem aſſiduam,ac meditationem,fratrum habitationem eſſe vno & eodem in loco. quæ cũ
Matth.5.b propositum ſibi finem habeat gloriam dei ex præcepto domini noſtri Ieſu Chriſti ſic dicẽtis: L
Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem
veſtrum qui in cœlis eſt: tum eorum de quibus in Actis mentio eſt,ſanctorum virorum pręcipuum inſigne illud obtineat. Ita enim de illis ſcriptum eſt: Omnes autem qui credebant, e-
Acto.2.g rant pariter in eodem loco,& habebant omnia communia. Et item: Multitudinis autem cre-
Acto.4.g dentium erat cor vnum,& anima vna,nec quiſquam eorum quæ poſſidebat,aliquid ſuum eſ-
ſe dicebat,ſed erant illis omnia communia.

INTERROGATIO VIII.

De nuncio rebus uitæ huius remittendo.

NVnquid homini omnia relinquenda ſint prius, atque ita poſtea ad eam quæ ſecun- M
dum deum eſt vitam accedendum?

RESPONSIO.

Matth.16.d CVM dominus noſter Ieſus Chriſtus poſt multa, eaq; multis ex rebus geſtis firmiſſimè à
ſe tradita documenta,ad omnes loquatur,ac dicat: Siquis venit ad me, abneget ſemetipſum,
Luc.14.g & tollat crucem ſuam,& ſequatur me. & item: Sic igitur quicunque ex vobis,qui non renun-
Renunciationis formulæ. ciat omnibus,quæ poſſidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus: Nos præceptum hoc ad plura ar-
bitramur pertinere,quorum neceſſaria alienatio ſit: Nam & diabolo in primis renunciamus,
itemq; affectionibus carnis,qui abdicauimus occulta dedecoris, conſanguinitatibusq; ac fa-
miliarita-

A miliaritatibus,quæ cum hominibus nobis ſint: ſimiliterq; conſuetudini etiam vitæ, quæ per-
fectioni Euangelij ſalutis aduerſatur. Et,quod his omnibus magis neceſſarium eſt,quilibet ſi- Colo.3.b
bimetipſi renunciat,qui exuit veterem hominem cum actibus ſuis, qui corrumpitur ſecundũ
deſideria erroris. Poſtremo affectionibus cunctis mundanis,quæ pietatis propositum valeant
impedire,nuncium remittit. Ac nimirum,qui ita fecerit,is parentes veros eſſe illos exiſtima- Qui veri parentes,fratres.
bit,qui in Chriſto Ieſu per Euangelium ipſum genuerint. Fratres verò qui eundem ſecum ſpi
ritum adoptionis acceperint,ad facultates omnes,vt ad alienas(ſic vt etiam ſunt reuera)ani- 1.Cor.4.d
mum adhibebit. In ſumma,denique cui propter Chriſtum mundus totus crucifixus eſt, & ip-
ſe Chriſto,qui poſſit particeps eſſe amplius eorum quæ in mundo ſunt? cum dominus noſter
B Ieſus Chriſtus rem ipſe ad ſummum prorſus faſtigiũ perducat, nempe odium animæ, & ſui-
met ipſius abnegationẽ,quando dicit: Siquis vult poſt me venire,abneget ſemetipſum,& tol-
lat crucem ſuam,tumq; ſubiunxit: Et ſequatur me. Et rurſus: Siquis venit ad me, & non odit Luc.14.f
patrem ſuum,& matrem,& vxorem,& filios,& fratres,& ſorores,inſuper & animam ſuam,
non poteſt meus eſſe diſcipulus. Perfecta igitur renunciatio in eo conſiſtit,ſiquis id aſſecutus
fuerit,vt ne de vita quidem ſua quicquam affectus ſit omnino, eſto habeat mortis reſpõſum, ἀπόκριμα θανάτου.
ita vt nihil ſibi confidat. Porrò eiuſcemodi renunciatio initium ſumit ab alienatione rerum
externarum,veluti poſſeſſionum,inanis gloriæ,conſuetudinis vitæ ſuperioris, ad res inutiles 2.Cor.1.b
affectionis,quomodo ſanè vt faceremus exemplo ſuo admonuerunt nos ſancti domini diſci-
C puli, Iacobus quidem & Ioãnes,relicto patre ſuo Zebedæo,ipſoq;, de quo tota illorum victus Matthæus nõ facultates modo, ſed & pericula contẽpſit.
ratio pendebat,nauigio. Matthæus verò quando è Telonio ipſo ſurrexit,& dominum ſecutus
eſt,qua in re non lucra modo reliquit,ſed pericula etiam contempſit,quæ ipſi, totiq; ipſius fa
miliæ à ciuitatis magiſtratibus imminebant,quòd redemptorum à ſe vectigalium rationes di
ſcedens non confectas reliquiſſet. Paulo verò etiam totus mundus crucifixus erat,ipſeq; vicif
ſim mundo toti. Adeò qui vehementer Chriſtum ſequi deſiderat,is de nulla omnino vitæ hu
ius re curare amplius poteſt:idq; eouſque,vt ne parentum quidem ingenti amore moueatur,
aut domeſticorum,ſiquidem is aduerſetur dominicis mandatis: (Tunc enim & illud locum
habet: Siquis venit ad me,& non odit patrem ſuum & matrem,&c.)non humano terrore vl
lo de ſtatu dimoueri,vt propterea in his quæ fieri animæ vtilitas ſuadeat, de animi præſentia
D quicquam remittat. Quod quidem tum animaduertimus ſanctos fuiſſe illos viros aſſecutos,
quum dicerent: Obedire oportet deo magis,quàm hominibus. Non deriſione denique vlla, Acto.5.e
qua auerſi à pietate homines,ea quæ laudare ipſos magnopere oporteret,proſequi ſoliti ſunt,
commoueri,eaq; re ipſorum vituperationi ſuccumbere. Quòd ſiquis explicatius etiam diligẽ- ἐκριβέστερον καὶ πανοῦργον.
tiusq; ſoliditatem vimq; flagranti illorum deſiderio coniunctam velit cognoſcere,qui Chri-
ſtum ſectantur,enimuero hic repetere animo debet,quæ docendi nos cauſa de ſeipſo Apoſto
lus loquitur,cum dicit: Siquis alius videtur confidere in carne,ego magis circunciſus octa-
uo die ex genere Iſraël,de tribu Beniamin,Hebræus ex Hebræis,ſecundum legem Phariſęus,
ſecundum æmulationem perſequens eccleſiam dei,ſecundum iuſtitiam, quæ in lege eſt,con-
E uerſatus ſine querela. Sed quæ mihi fuerunt lucra,hæc arbitratus ſum propter Chriſtum ſter-
cora. Veruntamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentẽ ſcientiam Ieſu Chri-
ſti domini noſtri, propter quem omnia detrimentum feci,& arbitror ſtercora eſſe, vt Chri-
ſtum lucrifaciam. Etenim ſi(vt audacter aliquid,at verè tamen eloquar.)Sed ſi Apoſtolus iis,
quæ fœdiſſima in corpore ſunt,eiuſmodiq;, quæ à nobis quàm fieri poteſt ſtudioſiſſimè pro-
cul amandamus,conceſſa ad tempus legis priuilegia ſimilia dicere non dubitauit, veluti quæ
impedimento eſſent,ad cognitionẽ Chriſti,illiusq;,quæ in ipſo iuſtitia eſt,eiusq;,quæ ad mor
tem ipſius fit conformationis,quidnã de iis dicere oportebit, quæ ſancita ab hominibus ſint?
Quanquam quod dico,quid aut rationibus à nobis inuentis, aut ſanctorum virorum exem- πρὸς τὰ ἀνθρώπινα νενομισμένων.
F plis attinet confirmare? cum ipſa domini noſtri verba in medium liceat afferre,iisq; ipſis re-
ligioſum ac dei timentem animum magnopere commouere,quibus illè palàm ac citra con-
trouerſiam teſtificans,ſic dicit: Sic igitur,quicunque ex vobis non renunciat omnibus, quæ Luc.14.g
poſſidet,non poteſt meus eſſe diſcipulus. Et alio in loco, cum poſt oblatam conditionem il-
lam: Si vis perfectus eſſe,verba illa ſubiecißet, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus,pòſt Matth.19.c
illud adiecit: Veni, ſequere me. Atque etiam ſimilitudinem illam de negociatore huc quoq; παραβολὴ ἐμπόρου.
manifeſtè ſpectare nemo non (modo æquus interpres) intelligit. Simile enim eſt,inquit,re- Matt.13.a
gnum cœlorum homini negociatori quærenti bonas margaritas. Inuenta autem vna precio-
ſa margarita,abiit,& vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam. Planum eſt enim precioſam
margari-

margaritam cœleste regnum significare hoc in loco. Quod regnum nos assequi posse domi- G
nus negat, nisi omnia simul quæ habemus, diuitias, gloriam, genus, & siquid sit aliud eorum,
quibus plerique ambitiosius inhiant, pro eo parando, neglexerimus. Deinde illud etiam fieri
non posse, vt illud obtineatur, quod cupitur studiosius, si mens diuersis sit curis distracta,
Matth. 6. c idem dominus asseruit, cum dixit: Nemo potest duobus dominis seruire. Item q: Non pote-
stis deo seruire & Mammonæ. Quæ cum ita sint, sine dubio vnum nos deligere thesaurũ con
Ibidem. uenit, nempe illum cœlestem, in quo mentem habeamus defixam. Vbi enim est, inquit, The-
saurus tuus, ibi & cor tuum erit. Ex quo intelligitur, quandocunque vel peculiarem possessiũ-
culam aut certe exuberantem opum copiam, terrenam quidem illam & corruptelæ expositã, H
nobis reseruamus, in his mente nostra veluti in cœno quodam consepulta, necesse sit, animo
ad rerum diuinarum contemplationem aditum præcludi, eumq; ita iacere, vt de cœlestibus
ac promissis nobis à deo bonis cogitare non possit. Quæ bona non possumus assequi, nisi ad
ea petenda indiuulsa & vehemens nos, quædam cupiditas inflammet, ac rapiat, quæ susceptos
pro iis adipiscendis labores faciat leues. Est igitur, quemadmodum docuimus, renũciatio ni-
hil aliud quàm vinculorum crassæ huius ac tẽporariæ cõuersationis absolutio, quæ nos dum
emancipat semel ac subducit anxiis & humanam vitam comitantibus negotiis, expromptio-
res ac magis idoneos reddit ineundæ viæ ad dei contemplationem rectà prouehenti. Re-
nunciatio eiusmodi citra vllius impedimenti remoram subsidio est nobis nec mediocri, ad I
parandam possessionem vsumq; rerum preciosissimarũ, nempe super aurum & lapidem pre-
ciosum multum, vtq; breuiore compendio circunscribam renunciationem: est cordis ab hu
mano viuendi ritu ad eum transcriptio qui in cœlis est, adeò vt iure optimo dicere possimus:
Philip. 3. d Nostra conuersatio in cœlis est: &, quod omnium maximũ est, similitudinis, quam cũ Chri-
2. Cor. g sto habere debemus, initium. qui ipse cum diues esset, egenus factus est propter nos: quam si-
ne controuersia nisi prius consequemur, nunquam viuendi ex Euangelio Christi institutum
poterimus attingere. Quando enim aut cordis contritio, aut propriis sensus humilis demis-
sio, aut iracundiæ, mœrorisve, ac solicitudinum, vtq; concisius absoluam omnium pestilentiũ
animi perturbationum liberatio in diuitiis, & vitæ huius angoribus, intemperantique men- K
tis ad res istiusmodi alias applicatione poterit obtineri? In summa cui ne de ipsis quidem ne-
cessariis ad tuendam vitam præsidiis solicito esse concessum est, veluti victu atque vestitu,
huic quæso quænam ratio permittit, vt prauis diuitiarum causa susceptis solicitudinibus, ve-
luti spinis, quæ iactam ab animarum nostrarum agricola sementem ad vberem vsque frutica
tionem emergere & emicare non sinunt, suffocatus teneatur? cũ dominus noster Iesus Chri-
Lucæ. 8. b stus dixerit: Hi sunt, qui seminati sunt in spinis, qui à solicitudinibus & diuitiis, & voluptati-
bus vitæ suffocantur, & non referunt fructum.

INTERROGATIO IX. L

Qui adiungi uult deo cõsecratis & in eorum transire sodalitium, debẽtne sui iuris facultates cedere & citra delectum permittere ingratis familiaribus ac domesticè sibi notis.

RESPONSIO.

Matth. 19. c Cvm dominus noster Iesus Christus dixerit, Vende quæ habes, & da pauperibus & ha-
Luc. 12. d bebis thesaurum in cœlo, & veni, sequere me. & item, Vendite quæ possidetis & date e-
λογίζομαι. leemosynam: Equidem ex hoc colligo, qui hac mente à suis discedat, hunc huiuscemo
di curam de parte patrimonij sua nullo modo oportere negligere, contraq; illud accurare,
vt cum eam omnem diligentissimè secum abstulerit, eam veluti rem iam domino consecra- M
tam summa cum religione distribuat, vel ipse per se, si huiuscemodi muneri scienter admi-
nistrando esse ipse par possit, vel per alios, quos antè maxima adhibita diligentia delegerit,
quiq; certissima dederint documenta, posse se illam fideliter ac prudenter distribuere, cum il-
lud persuasum sit, non vacare periculo, siue propinquis suis illam relinquat, siue in ea distri-
βεβαιώσις à simili petita. buenda, cuiusuis, nulla adhibita delectione, opera vsus sit. Etenim si, qui præfectus est procu-
randæ regiæ pecuniæ, esto de rebus iis, quæ partæ iam sunt, nihil interuerterit omnino, ad seq;
transtulerit: is tamen, si quæ præterea acquiri potuerant negligentia sua non acquisiuerit, sed
passus sit deperire, nihilominus tamen vtique in crimine est: quàm graue tandem censere de-
bemus iudicium illis imminere, qui in rebus dei nomini iam consecratis, vindicandis, lente
ac negligenter se gesserint? An non in eadem cum illis iudicij causa futuros, de quibus scri-
ptum est,

A ptum est, Maledictus homo, qui facit opera domini negligenter? Illud autem vbique nobis Hiere. 48. b
tenendum est, vt ne, dum præcepto vni volumus satisfacere, ab altero videamur discedere.
Neque enim conueniens est decoro nostro, si cum iniquis hominibus contendere videamur,
aut delitigare. Siquidem seruum domini non oportet litigare, sed contrà potius aduersus quẽ 2. Tim. 2. d
iniquius se naturales cognati gerunt, is tenere memoria debet, dominum dixisse, esse nemi-
nem, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut a- Mar. 10. d
gros, non quauis de causa, simpliciter, sed propter ipsum, & Euangelium, qui non centies tã-
tum recipiat in tempore hoc, & in seculo futuro vitam ęternam. Admonendi sunt tamen qui διαμαρτύ-
B tales sunt, seduloq; testificandum, sacrilegij scelere se ipsos obstringere, idq; vt pareamus pręρεσθαι χρὴ.
cepto domini, qui dixit: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum, &c. Porrò de his Matth. 18. b
rebus experiri apud iudices extrarios, vetat nos idem dominus, cùm dicit: Et ei qui vult te- Matth. 5. f
cum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Et Paulus simili-
ter: sic enim est apud ipsum: Audet aliquis vestrum habens negocium aduersus alterum, iu- 1. Cor. 6. a
dicari apud iniquos, & non apud sanctos? Atque apud hos ipsos etiã in iudicium citabimus,
si quando citabimus, maiore habita ratione fraternæ salutis, quàm facultatum, quæ ex pecu- πδρτουσίας.
nia possint proficisci. Etenim dominus cum antè dixisset, Si te audiuerit: postea addidit, Lu-
cratus es, non pecuniam, sed fratrem tuum. Est tamen quum clariùs aperiendæ causa verita-
C tis sæpenumero ipsi ab ipso illo, qui nobis infert iniuriam, vocati ad dictam vtrique parti cõ-
muniter indictam, ad nos purgandos debemus descendere, non lacessentes ipsi, sed lacessiti:
idq; ita facere, vt manifestè appareat nos neque iracundia, neque contentiosa pertinacia vlla
adductos eo descendisse, sed ea re solum, vt veritas illustrior reddatur cæteris, atque conspi-
cua magis. Sic enim & illum etiam inuitum, è malis, in quibus eatenus versatus fuerit, exime-
mus, & nos à præceptis domini non discedemus, si videlicet tanquam dei ministri non cõten
tionis studio, aut auaritia vlla adducti, cõstanter pro illustrãda veritate propugnabimus: neq;
omnino vsquam maius quàm quantum permissum sit, studium in re istiusmodi adhibebimꝰ.

INTERROGATIO X.

D *Nunquid qui ad religiosam uitam accedent, promiscue omnes conueniat admitti, an aliqui tantummodo? nunquid item confestim recipi debent, an probandi primum? Si probandi, ecqua tandem illa esse debet probatio?*

RESPONSIO.

Cvm benignus hominum amator deus, idemq; autor salutis nostrę, dominus noster Ie-
sus Christus prædicet, ac dicat: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & Matth. 11. d
ego reficiam vos: nõ fit sine periculo, si qui ad dominũ per nos accedere in animo ha
bent, & suaue ipsius iugũ, ac præceptorum onus, quo ad cœlum extollimur, subire parati sunt,
ij à nobis reiiciantur. Verum neque illud tamen permitti debet, vt quiuis illotis pedibus in
E sanctimoniam domini mandatorum ingrediatur. Sed quemadmodum dominus noster Ie-
sus Christus adolescentem illum, qui ad ipsum accesserat, de superiore eius vita percontatus
est, cúmque rectè actam fuisse illam comperisset, quod ad perfectionem amplius pręterea de-
siderabatur, id illum iussit adiungere, quod vbi fecisset, tum demum sequendi se, ipsi potesta-
tem fecit: Sic quoq; faciendum nobis est, vt videlicet illorum, qui ad nos mansuri nobiscum,
accędant, diligenter quæ superior vita fuerit, inquiramus. Et si quidem aliquos inuenerimus,
qui aliquos iam in ea progressus ad virtutem fecerint, iis ad perfectionem propius pertinen-
tia præcepta cõmendemus. Quos verò ab eo vitæ genere quod aut vitiosum sit, aut quod in-
ter bonũ malumq; medium sit, ad illud quod perfectum in dei cognitione positũ est, animad-
uerterimus se velle trãsferre, eos exquiramꝰ, qui ipsorũ mores sint, num cõsilio instabili, & ad
F cõstituendũ quiduis in vtrãlibet partẽ pręcipiti. Siquidẽ in iis, qui istiusmodi sunt, magnopere
suspecta haberi incõstantia debet, qui præter id, cp nullã ipsi vtilitatẽ inueniunt, cæteris etiam
sunt detrimento, quòd institutũ viuendi nostrum falsis probris, & nequissimis maledictis ma-
gnopere infament. Verumenim quando in rerum natura nihil est, quod non diligentia cor-
rigatur, neq; vitium est vllum adeo graue, quod non dei timore peruincatur, qui huiusmodi νοῦμεν.
sunt, ij nullo modo à principio statim sunt desperãdi, sed ad idoneas duci exercitatiões debẽt:
ibiq; & adhibendo temporis spatio, & grauioribus imponendis laboribus periculum facien-
dum de illorum natura, constantiaq;, vt videlicet, siquid inesse in ipsis stabilitatis cognoue-
g rimus,

rimus,eos tuto admittamus: sin minus, dum adhuc extrà sunt, repudiemus, neque ex istiusmodi periclitatione detrimentum vllum in fratres redundet. Porrò illud etiam animaduerti debet, nunquid præoccupatus aliquis in delictis, abiecta omni verecũdia, palàm enunciet occulta dedecoris, ipseq; seipsum accuset, simulq; num superioris vitæ peccatorum suorum socios præ pudore defugiat, eósque ab sese procul submoueat, velut ille, qui dicebat: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem: seseq; hoc modo ad id, quod sibi reliquum sit vitæ, antè præmuniat, ne in similia de reliquo flagitia delabatur. Cæterum communis illa est ratio vnumquenque pertentandi, si illud animaduertatur, nunquid is, de cuius sententia periculum fiat, paratus sit libenter ad omne humilitatis genus descendere, missa omni verecũdia, ita videlicet, vt sordidissima etiam quæque artificia suscipere non recuset, quandocunque illorum exercitationem vtilem esse ratio consuadeat. Vbi verò facta iam omnibus in rebus diligens ab iis exploratio fuerit, qui res istiusmodi callide sciant peruestigare, isq; veluti vas aliquod perappositum & accommodum domino, & ad omne opus bonum paratum, compertus fuerit, tum verò ad illorum numerum debet ascribi, qui seipsos domino consecrarunt. Maxime autem ei, qui ab splendido aliquo vitæ genere, ad imitandum modestissimæ humilitatis domini nostri Iesu Christi exemplum festinat, munera quædam præscribi debent de numero eorum, quæ illi sordida existimant, qui in ciuili vita versantur: obseruandumq;, num in iis cum omni animi alacritate non erubescentem & incõfusibilẽ se deo operariũ exhibeat.

Galat.6.a
1.Cor.4.a
Psal.6.b
2.Tim.2.b

INTERROGATIO XI.

De seruis.

RESPONSIO.

QVicunq; verò sub iugo sunt serui, ij si ad fratrum conuentũ profugiant, admoniti, ac meliores effecti, remittendi dominis sunt: & in hoc Paulus imitãdus, qui Onesimum, quẽ per Euãgelium ipse genuerat, Philemoni remisit, cũ quidẽ & illi persuasisset iugum seruitutis, si eo quis ex dei voluntate vteretur; dignũ esse quod ad regnũ cœleste promoueret, & hunc esset hortatus, vt nõ minas modo remitteret, quas aduersus illũ intenderat, memor eorum, quæ dicta essent à domino, Si dimiseritis hominibus delicta eorũ, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra: verum etiã, vt benigniorem erga ipsum animum gereret, sic scribens: Forsitan enim ideo discessit ad horã, vt æternum illum recipe-res, iam nõ vt seruum, sed vt pro seruo fratrẽ charissimum. Verùm enimuero, si forte dominus improbus sit, vt qui flagitiosa quædam imperet, & adhibita vi seruum cõgat eius, qui verus est herus, dominus noster Iesus Christus, præcepta violare, hîc contẽdere magnopere debemus, ne nomẽ dei blasphemetur, propter seruum illum, cp fecerit aliquid, quod non placeat deo. Porrò huiusmodi contentio in eo conficitur, si aut seruo illi persuasum sit, eum grauissimas quasq;, quæ sibi inferantur, acerbitates perferre debere, vt deo magis obediat, quàm hominibus, sicut scriptum est: aut si qui illum receperint, libenti animo tentationes omnes, quæ sibi propter illum inferantur, suscipere parati sint, eo modo, quo placet deo.

1.Tim.6.a
Matth.6.b
Philip.1.c
Acto.5.e

INTERROGATIO XII.

Quomodo recipi debeant, qui matrimonio iuncti sint.

RESPONSIO.

ATque ij etiam, qui matrimonio coniuncti, ad huiusmodi vitę genus accedunt percõtandi sunt, num consentiente altera parte hoc faciant, ex præcepto Apostoli. Vir enim, inquit ille, sui corporis potestatem non habet. Et si hoc ita ab ipsis fieri cõpertum sit, tum multis adhibitis testib⁹ admitti debet, qui accedit. Siquidẽ nihil est, quod dei iussis potius haberi debeat. Si verò dissidens sit altera pars, & assiduè vsq; ex aduerso cum altera contendat, quòd videlicet minus solicita sit, quomodo placeat deo, hîc ea cõuenit meminisse, quæ dicta sunt ab Apostolo: In pace autem vocauit nos deus. Et sic parendum præcepto domini qui dixit: Siquis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, &c. non potest esse meus discipulus. Neque enim est, quod haberi antiquius debeat, quàm vt dei iussis pareatur. Cæterùm nos plerosque nouimus, sæpe qui ex intenta oratione, assiduóque ieiunio, ad finem, quem optabant, vitæ cum castitate peruenerunt, quippe cum dominus

1.Cor.7.a
τῆς πρὸς θεὸν ὑπακοῆς οὐδ' ἐμ προ-τιμότερον.
1.Cor.7.c
Luc.14.f

dominus videlicet eos qui vsquequaque sunt obstinati, sæpenumero etiam per corporalẽ necessitatem adigat sensim, vt recto alterius partis iudicio consentiant.

INTERROGATIO XIII.

Quòd iis qui nouicij primis pietatis rudimentis imbuuntur, utilis taciturni silentij etiam exercitatio sit.

RESPONSIO.

ATque iis etiam, qui rudes adhuc ad pietatis culturam accedunt, vtilis est ea quæ per taciturnitatem exercitatio fit, quandoquidem in eo, quòd linguæ moderentur, hoc satis magno erit argumento, cõtinentiam ab ipsis coli: & in assiduo ac perpetuo silẽtio, de iis, quos loqui sciẽter audiuerint, exemplum sument, quemadmodum & proponi quęstiones debeant, & item quomodo vnicuique oporteat respondere. Est enim & vocis moderatio, & in sermone modus quidam, itémque occasionis apta maturitas, ac verborum proprietas, quæ propria ac peculiaria sunt pietatis cultorum: quæ quidem nullo modo doctrina is potest percipere, qui non quæ ex superioris vitæ consuetudine impressa habeat, ea antè dedidicerit, quippe cum taciturnitas simul & obliuionem ex desuetudine pariat, & ad ea, quæ recta sunt, discenda, ocium suppeditet. Quamobrem nisi aut peculiaris causa aliqua vel ad salutem animæ, vel ad operis alicuius, quod tum in manibus sit, confectionem summe necessaria, aut istiusmodi posita quæstio aliqua vrgeat, tenendum assidue vsque silentium est, excepta videlicet psalmorum modulatione.

συντόνως καὶ μετεωρίσεως δόγμα.

INTERROGATIO XIIII.

De iis, qui cum per professionem deo seipsos deuouerint, tum professionem illam conantur rescindere.

RESPONSIO.

CAeterum horum vnusquisque, si postea quàm intra reliquorum fratrum societatem adscriptus fuerit, factam iam ab se professionem resciderit, is perinde aspici debet, vt qui in deum peccauerit, quem videlicet professionis suæ testem adhibuerit, cuique solenni se voto obligarit. Si verò in deũ quis peccauerit, inquit, & quis orabit pro eo? Etenì qui seipsum deo semel deuouit, hic si ad aliud deinde vitæ genę trãsiuerit, sacrilegij se scelere obstrinxit, quippe qui seipsũ deo, cui se cõsecrauerat, veluti subterfuratus sit. Porrò huiuscemodi hominibus rationi quidem consentaneum fuerit vt nullo modo aperiantur fratrum ianuæ, ne si prætereuntes quidem ea re modo, vt tecto recipiantur, ad ipsos diuerterint. Perspicua est enim regula Apostoli, qua iubemur subtrahere nos ab omni inordinato, neque vllo modo cum illo commisceri, vt confundatur.

1.Reg.2.e Vel huc oculos cõuertant Lutheri hypaspistæ.
2.Thes.3.b

INTERROGATIO XV.

Quænam idonea haberi ætas debeat, in qua permittatur alicui, ut per professionem deo se dedicet: itemq; quo tempore facta uirginitatis professio rata habenda sit?

RESPONSIO.

CVm dominus dicat, Sinite paruulos venire ad me. & Apostolus eum laudet, qui ab infantia sacras literas didicisset: idemq; alio in loco præcipiat educãdos esse filios in disciplina & correptione domini: prorsus ad eos, qui ad nos accedant, admittendos, nullum non ætatis tempus idoneum esse iudicamus, vel ipsius adeo teneræ, atq; ineuntis, vt videlicet qui orbati parentibus sint, eos nostrapte sponte ipsi assumamus, & exemplo Iob parentes pupillorum simus. Qui autem sub parẽtibus sint, eos ab ipsis ad nos adductos multis adhibitis testibus recipiamus, vt nõ demus occasionẽ, iis qui volũt occasionẽ: sed obtrectatorib⁹ nostris maledicẽdi causa omnis hac etiã in parte pręcisa sit. Atque in illis quidem recipiendis hæc, quam dixi, teneri à nobis ratio debet: non ij tamen continuo propterea ad reliquum fratrum corpus aggregandi, aut cum his simul censendi sunt: ne videlicet, si illi propositum suum minus fuerint assecuti, eorum postea probra in omnes promiscuè pietatis sectatores redundent. Sed educandi illi quidem sunt cum omni charitate, non secus ac si cõmunes

Matth.19.a
2.Tim.3.d
Ephe.6.a
2.Cor.11.c

G totius fratrum collegij filij essent, seorsumq; ipsis & locus in quo habitent, & victus ratio quã teneant, assignari debet, tam masculis, quàm fœmellis à se diuerso domicilio disparatis: vt ne se superiores cõpellandi maiorem sumant fiduciam præfidentiores facti, quin potius vt raritate congressus reuerentiã aduersum ipsos retineant, nêve ex multis, quæ iis, qui adultiore ætate sunt, imponuntur, ꝗ in exequendis officiis suis nõ ita interdum diligentes fuerint (si modo, vt assolet, inciderit aliquando, mentẽ ipsorum temere aliud agentem aberrasse) procliuitas quædam maior ad peccandum in animis illorum nascatur, aut sæpenumero etiam sentire de se elatius incipiant, cum in quibus ipsi rectè se gerant, in iis natu grãdiores labi animaduertant. Neq; enim interest, vtrũ sapientia quis an ætate puer sit. Itaq; nihil est mirum eadem

γνώμη.

H plerunq; in vtrisque animi vitia reperiri. Simulq; ex huiuscemodi separatione & habitatiõis, & victus, illud etiã prouidebitur, ne quibus in rebus, natu maiores, si eas gerant, decorũ propter ætatem seruatur, ad eas adolescentuli, ob assiduum cum ipsis vsum, indecorè ante tẽpus assiliant. Quocirca cùm huius, quẽ dixi, ordinis, tum reliquæ etiam seruandæ disciplinę, ac sanctimoniæ causa, separata esse loca illa oportet, in quibus & pueri, & natu grandiores versentur. Qua ex re illud etiam cõmodum sequetur, quod in præceptorum cõmentatione adolescentulis necessaria, strepitu illo, qui illam solet comitari, reliqui monachi non offendentur. Verumenim precationes, quæ statis interdiu horis descriptæ sunt, ac præfinitę, cõmunes illæ quidẽ & pueris esse, & natu maioribus debent. Siquidem hoc modo & parui ex grandiorũ æ-

I mulatione ad cõpunctionem assuefiunt, & qui ætate antecedunt, in orationibus à pueris non mediocriter adiuuantur. Cęterum quod ad somnum, ad vigiliam, ad cibi sumendi tempus, eiusq; cum modum, tum genus pertineat, seorsim pueris præcepta, ac regulæ quædam, adhibita tamen ea pro ætatis decoro, moderatione, describũtor. His autem, qui tales sint, pręficitor is, qui cùm ætate, tum vsu etiam rerum cæteris antecedat, cuiusq; omnibus testata morum facilitas sit, quo videlicet cùm paterna lenitate, tum prudenti etiam sermone errata corrigat adolescentulorum, appositis ad singula errata remediis adhibendis, eiusmodiq;, quibus vno & eodem tempore & noxa castigetur, & animus ad tollendas perturbationes, vitiaq; assuefiat.

γυμνάσιον ἀπαθείας.

K Veluti iracũdia aliquis elatus est aduersus æquęuum fratrem? hunc ille pro magnitudine delicti sibi conciliare cogitor, ac ministrare. Siquidem hæc huiuscemodi ad humilitatem exercitatio, iracundiæ veluti neruos elîdit, quando animi elatio illa est, quæ iracundiam plerunq; in nobis ingenerat. Alieno tempore cibum assumpsit? ad multam diem ieiunus permaneto. Inter vescendum se immodeste gessisse animaduersus est, & indecorè? ieiunus ipse accũbentes, ac cibum cum decoro capientes cæteros spectare cogitor. Hoc enim modo & abstinẽtia ille castigabitur, & quod in huiusmodi rebus par est, decorum discet retinere. Verbum emisit ociosum? contumeliam in proximum? mendacium, aut aliud quippiam de iis; quæ minus licent? inedia ventris ac silentio plectitor. Atq; illud quoque considerandum est, vt literarum cõmentatio instituto nostro conueniens sit, vt & magistri scilicet vocabulis in sacris literis

L vsitatis apud ipsos vtantur, & loco fabularũ, historias ipsis rerum mirabiliter à deo gestarum denarrent, itemq; sumptis ex prouerbiis sentẽtiis ad virtutem erudiant. Profuerit illis, si proponentur præmia memoriæ cum rerum, tum etiam verborum. Siquidem fiet hac ratione, vt quæ volumus, ea iucundius, ac facilius sint percepturi, nulla cum molestia, nulláque offensione: atque etiam qui ista ætate sunt, ij rectè educti, & mente esse attentiores, & cogitatione minus temere aberrare consuescent, si à magistris identidem interrogentur, quò dirigant mentem, quid secum versent cogitationis. Etenim ętas illa vtpote simplex, maximêque ab astutiis remota, & ad mẽdacium fingendũ non satis idonea, animi arcana facilè enũciat. Porrò qui eiusmodi est, is reprehensionẽ metuens, operam dabit, vt absurdas istiusmodi cogita-

M tiones fugiat, seseq; subinde, ne in illis frequẽter deprehendatur, reuocabit. Quãobrem anim⁹, dum tener est adhuc, & ritu ceræ, quæ ipsa impressas in se formas quascunq; facilimè recipit, mollissimè cedit, confestim ab ipso initio, omni rerum bonarum imbui exercitatione debet, quo videlicet, vbi postea rationis vsus accesserit, & habitum illum rerum diiudicandarum ętas maior attulerit, pietati iam ab ineunte ętate assuetus, nullo impedimẽto, cursu vtatur faciliore, cũ & ratio quid expediat, admoneat, & ad id assequendum facilitatẽ prębeat cõsuetudo. Quo sanè tempore admittenda est virginitatis professio, tanquã firma iam, & eiusmodi, quæ à proprio consilio, iudicioq; proficiscatur, ratione iam probè adulta. Post quod tempus & præmiis & suppliciis à iusto iudice afficiuntur ij, qui vel bene vixerint, vel malè, pro meritis videlicet eorum, quæ gesserint. Porrò sententiæ eiusmodi testes assumendi ecclesia-

Collatio elegans.

rum

A rum antistites sunt, quò videlicet per ipsos & sanctificatio corporis, veluti res sacra deo dedicetur, & actionis illius per illorum testimonium confirmatio sit. In ore enim duorum vel trium, inquit, stabit omne verbum. Sic enim & studium fratrum maledicta maximè euitabit, & qui seipsos deo palàm dedicauerint, si professionẽ postea rescindere conati fuerint, iis nulla ad impudentiam causa reliqua fiet. Qui vero vitam cum virginitatis professione suscipere nolit, is tanquam qui res domini accurare solicitè non possit, ipsis iisdem adhibitis testibus dimittitor. Verũenim qui iam professus fuerit, idq; diligẽti habita quæstione, animaduersioneq; (ad quam plurium ipsi dierum dari spatium debet, quibus secum seorsum deliberet, nequid astutè repentino per raptum fieri à nobis videatur) is tum demum sic recipi debet, & ad reli-

Matth.18.b

Ad virginitatis ꝓfessionẽ quãta moderatiõe vtebantur, attende.

B quorum fratrum numerum ascribi, communem deinceps cum cæteris & locum ad habitãdum, & victus rationem habiturus. Cæterum, quod penè nos fugerat dicere, id haudquaquam alienum sit, si nunc etiam adiungatur, nos videlicet, quando sunt quædam artes, quas à paruulo exercere statim conueniat, simul ac iam ad eas perdiscendas de puerorum numero habiles aliqui visi fuerint, neutiquam prohibere, quo minus continenter interdiu illi apud artis illius magistros sint. Nam noctu necessario illos ad æquales suos transmouemus, quibuscum necessario etiam vnà capere cibum debent.

INTERROGATIO XVI.

C *Nunquid pietatem in uita colere uolenti, necessaria continentia sit?*

Nullo nõ loco sumit ἐγκράτειαν cõtinẽtiam, ꝑ abstinentia siue temperantia.

RESPONSIO.

AC quòd necessaria quidem sit continentia, perspicuum est: Primum quidem, quòd ab Apostolo ea inter fructus spiritus connumerata est, tum quòd ex hac etiam illud assequi nos affirmat, vt ministerium nostrum reprehensione careat, quando dicit: In laboribus, & vigiliis, in ieiuniis, in castitate. & item alibi, In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis sæpe. similitèrque alio in loco: Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. Castigatio præterea corporis, & in seruitutem illa redactio, nulla re tantopere efficitur, quàm continentia. Siquidem feruor ille, qui vigere in iuuenibus

2.Cor.11.f
1.Cor.9.d

ὑπωπιασμὸς σώματος.

D solet, itemq; difficilis ille ad coërcendum, ad libidines impetus, continentia veluti quodam fræno cohibetur: Non enim, vt ait Salomon inutiles sunt stulto deliciæ. Quid autem carne, quæ molliter accuretur, & iuuentutis æstu temere, huc illucq; agitetur, fingi stultius potest? Iccirco Apostol⁹ dicit, Et carnis curã in desiderio ne feceritis. Et quę in delitiis est, viuẽs mortua est. Adde quòd exemplum diuitiis illi⁹ luxu ac deliciis diffluentis, necessariam esse nobis continentiam declarat, nę scilicet quod ille audiuit, nos quoq; audiamus: Recepisti, videlicet, bona tua in vita tua. Quàm verò metuenda intẽperantia sit, etiam Apostolus docet, qui inter ea, quæ illorum propria sunt, qui desciscunt à deo, illam enumeret, In nouissimis enim, inquit, diebus, instabunt tẽpora periculosa. Erunt enim homines seipsos amantes. & pluribus enume

Rom.13.d
1.Tim.5.a
Luc.16.f
ἀκρασία.
1.Tim.3.a

E ratis vitiorum generibus, postremo adiunxit, Criminatores, incontinentes. Atque Esau etiam vitio, quasi maximum malorum omnium, data incõtinentia est, qui vno ferculo primogenita sua vendidisset. Incontinẽtia etiam illa fuit, propter quã à dei præceptis homo primùm discessit. Cõtrà vero sancti viri omnes, quotquot vnquã fuere, continentiæ laude sunt cõmendati. Ad hęc omnis sanctorum ac beatorũ vita, ipsiusq; adeò domini nostri Iesu Christi, quãdiu ille cum corpore apud nos fuit, exẽplum, ad hanc vtiliter nos adhortatur. Ac Moses quidem per longinquã illam in ieiunio ac precatione assiduitatẽ, legem accepit, & verba dei audiuit, tanquã siquis loqueretur, inquit, amico suo. Helias verò tum demum dign⁹ habitus est visione dei, cum ipse quoq; ad parem cõtinentiæ magnitudinem peruenisset. Quid autẽ Da-

Gene.25.a
Ab exẽplo cõmendat abstinẽtiã.
Exod.33.b

F niel? quomodo res admirabiles illas vidit? an nõ post vicesimum ieiunij diem? Quid tres adolescentuli illi, qua ratione alia ignis impetum extinxere, nisi continentia? Ioannis præterea totum vitæ institutum, hinc sumpsit exordium. Hæc illa etiam fuit, à qua seipsum ostendere dominus cœpit. Continentiam autem appellamus, non siquis se à cibo penitus abstineat: quando hoc violenta quædam vitæ dissolutio est: sed eam, quam tollendæ contumaciæ corporis causa, pietatis ergò de industria sequimur rerum voluptatem titillantium abstinentiã. Atque vt semel finiam, quarum rerum voluptates ab iis, qui ex libidine vitam degunt, expeti solitæ sunt, ab his, nobis, qui ad veram pietatis culturam contendimus, est temperandum. Proinde nequaquam in vna tantum escarum fugienda voluptate, cõtinentiæ culturam

Cõtinẽtiæ noĩe quid intelligat, vide.

conſiſtere exiſtimandū eſt,ſed eam ad omnē etiam rem, quæcunq; propoſito nobis fini aduer- G ſaria ſit,& impedimento,pertinere.Ex quo intelligitur,qui hanc perfectè virtutē tenuerit, eū nullo modo,cum ventrē in poteſtatē redegerit ſuam , humanā ſibi paſſurum gloriā dominari: aut cum obſcœnam voluptatem deuicerit,opū cupiditatem: aut aliam quāuis degenerē animi affectionē,veluti iram,ægritudinémve,aut quæcunq; imperitis animis dominari conſueuerunt,nō ſuperaturum.Ferme enim quod in omnibus præceptis animaduertimus , ea videlicet inter ſe connexa eſſe,neq; fieri poſſe , vt vllo modo vni ſeparatim ab altero ſatisfiat, hoc præcipue in cōtinentia cernitur . Nam & demiſſe de ſe ſentit verè humilis qui in gloria cōtinentiam adhibet,& Euāgelicæ inopiæ menſuram explet,qui in cōgerendis opibus conti- H nentiam ſeruat:& ab ira tranquillus eſt,qui animi elationē atq; iracundiam in officio continet.Ea deniq; abſolutæ continentiæ ratio eſt vt linguæ, vt oculis limites pręſcribat, vt aurib⁹ minime curioſam indulgeat auſcultationem , & ſingulis his cancellos ipſorum officij quaſi quoſdam circumſcribat atq; circundet, extra quos qui egreſſus ſit,is incontinens ac petulans eſt.Animaduertis quemadmodum circum hoc vnum præceptum , reliqua omnia , veluti in choro coniunctim inter ſe connexa cohæreant?

ἀκρατὴς καὶ ἀκόλαστος

INTERROGATIO XVII.

Quòd in riſu etiam continentiam adhibere conueniat. I

RESPONSIO.

ATque illud etiā,quod à pleriſq; negligitur,nō mediocriter caueri ab iis debet,qui colendæ pietati ſtudent,ne in riſum videlicet præter modū effuſi ſint,quandoquidē non abeſſe à ſe intemperantiam ſignificat is,qui profuſo nimis, petulantiq; riſu teneatur, ſeſeq; animi ſui motus nequaquā ſedatos,eiusq; molliciem, ac veluti laxitatem nequaquā ratione ſeuera habere compreſſam declarat.Verūenim modicè rictum diducere, eoq; modo animi ſui diffuſionem leniter ſignificare,non eſt contra decorum , quatenus illud tantum in-

Prouer.15.b dicetur,quod ſcriptum eſt:Cor gaudēs exhilarat faciem.Illud autem,in immanes cachinnos K prorumpere,& corpore,contra animi voluntatem,ſuſſultare,nequaquam eſt eius,qui animo cōpoſito ſit,aut planè probo,& cōpote ſuiipſius.Porrò hoc ita eſſe, vir ſapiētiſſimus Salomon

Eccle.21.c cōfirmat his verbis:Fatuus in riſu exaltat vocem ſuā,vir autem ſapiens vix tacitè ridebit.Huiuſmodi genus riſus etiam Eccleſiaſtes damnans,tanquam rem animi conſtantiæ & grauitati maxime cōtrariam,ſic dicit:Riſum reputaui errorem.Et item:Sicut ſonitus ſpinarum ardētium ſub olla,ſic riſus ſtulti.Atq; hoc ipſum etiam ita eſſe,dominus oſtendit, qui ſuſceptis cæteris,quę neceſſario corpus ſequuntur,affectionibus,iiſq; omnibus,quæcunq; virtutis teſtificationem habent,veluti laſſitudinem,& miſericordiā aduerſus calamitoſos,riſu,quantū euāgeliorū hiſtoria cognoſci poteſt,vſus nunquam ſit.cōtraq; omnes quotquot ab eo tenerētur, L miſeros appellauerit. Neque verò vocabuli nos ambiguitas fallat: quandoquidē familiare eſt ſcripturæ ſæpenumero lætitiam & feſtiuitatem illam , quæ ex rebus bonis in animo exoritur, riſum appellare,vt ait Sarra:Riſum fecit mihi deus,Et illud item:Beati qui nunc fletis,quoniam ridebitis.Et quod eſt in hiſtoria Iob: Os autem verax implebit riſu. Siquidē omnibus his in locis vocabulum hoc pro hilaritate,quæ ex prorumpente animi gaudio naſcitur, vſurpatū eſt.Quāobrem qui omnibus animi ſui affectionibus moderatur , neq; voluptatis titillatione vlla permouetur,cōtraq; fortiter conſtanterq; aduerſus quancunq; prauam libidinem animatus eſt,hic perfectè cōtinens eſt.Porrò qui eſt eiuſmodi , is ſine dubio liber eſt ab omni peccato. Atq; etiam eſt cum interdum ab rebus iis cōuenit abſtinere , quæ alioqui genere ipſo conceſſæ ac neceſſariæ ad vitæ vſum ſunt,quotieſcūq; abſtinentia illa fratrum noſtrorum ſalutis M

Eccl.2.a — Eccle.7.a — Dominus ſuſcepit affectiones quæ virtutis habent teſtimonium. — ὁμωνυμία — Riſus in ſacris. — Gene.21.a — Luc.6.b — ἐπαγωγή.

1.Cor.8.d cauſa à nobis ſuſcipitur.quemadmodum eſt apud Apoſtolum : Si eſca ſcandalizat fratrē meum,nō comedam carnes in æternum.Qui etiam cum haberet poteſtatem viuendi ex euange-

1.Cor.9.g lio,ea poteſtate vſus nō eſt,ne quod offendiculum daret euangelio Chriſti.Eſt ergo continētia,peccatorum ſublatio,vitioſarū affectionum amādatio, corporis ad naturales etiam vſque paſſiones,cupiditateſq; mortificatio,principiū vitæ ſpiritualis, ſempiternorū bonorum conciliatio,voluptatis aculeum in ſeipſa abolens.Siquidem voluptas nihil eſt aliud,quàm eſca illa maligni,per quam nos homines ad peccatum valde procliues ſumus . Ab ea omnis anima non ſecus atq; ab hamo quodā ad exitium pertrahitur.Quòd ſiquis adhibita cōtinentia,ab ea ſe neq; effœminari paſſus ſit,neq; inflecti,hic ſine cōtrouerſia quodvis penitus peccatū effugerit.Si

Cōtinentiæ veriſſimæ finitio. — Voluptas inel̃catio & illecebra diaboli.

A rit.Si verò cùm à pluribus euaſerit,tamen ſub vnius adhuc dominatu ſit , nequaquā is haberi in continentibus debet: quēadmodum neq; ſanus,qui vno aliquo corporis vitio laborat, neq; cui tantum vnus dominatur,liber.Ac reliquæ quidem virtutes,cùm in occulto exerceantur, minus ſæpe illuſtres apud homines exiſtunt.Cōtinentia autem,in quo ineſt,eum vel primo ipſo aſpectu tantum notum facit.Vt enim opimus corporis habitus & coloris bonitas,pugilem à cæteris diſtinguit: ſic Chriſtianum à cæteris macilentia corporis pallorq; deflorescens , qui cōtinentiæ veluti adiunctus eſt comes,indicio eſt,eum Chriſti mādatorum verè pugilem eſſe,qui in infirmitate corporis aduerſarium ſuū in lucta proſternat,& quàm potens ſit, in pietatis certaminibus declaret,conuenienter verbis illis:Cum enim infirmor, tunc potens ſum.

Collatio a.. ad corpus. — ἀνομοίωσις. — 2.Cor.12.c

B Quantum enim vel in ſolo continentis alicuius aſpectu lucri eſt, videre illum videlicet parcè,tenuiterq; res etiam ipſas neceſſarias attingentem , ægreq; naturæ miniſterium perinde ac tributum moleſtiæ & angoris plenum pendentem,temporiſq;,quod in hoc ipſo conſumitur, moram animo iniquo ferentem,celerrimeq; à menſa ad obeunda munera ſua reſilientem?Siquidem opinor ad animum illius,qui ventris libidinibus ſeruiat,peruellendum,& ad frugem reuocandum meliorem,nullam cuiuſuis generis orationem poſſe excogitari,quæ tantundem valeat,quantum vel ſolum continentis alicuius aſpectum . Atque hoc eſt , ni fallor, illud, ad gloriam dei manducare & bibere , vt in menſa etiam luceant bona opera noſtra , vt glorificetur pater noſter,qui in cœlis eſt.

Ad gloriam dei manducare. — 1.Cor.10.g — Matth.5.b

C

INTERROGATIO XVIII.

Quòd nihil non conuenit deguſtare eorum,quæ in menſa nobis apponantur.

RESPONSIO.

ATque illud etiam neceſſario ſtatuēdum eſt, ad hoc, vt maceretur corpus & in officio cōtineatur,iis qui in pietatis curriculo decertant , cōtinentiam apprime neceſſariam eſſe.Omnis enim qui in agone cōtendit,in omnibus abſtinens eſt.Verū enimuero, ne ſimiles efficiamur inimicorū dei,qui cauteriatā habent cōſcientiam ſuam,ac propterea abſtinent à cibis,quos deus creauit ad ſumendum cum gratiarū actione fidelibus:ſingula(ſi quādo

1.Cor.9.g — 1.Tim.4.a

D tempus inciderit)attingēda nobis ſunt,quatenus iis,qui nos cernunt, oſtendamus omnia eſſe munda mundis,& nihil reiiciendum,quod cum gratiarum actione percipiatur.Sanctificatur enim per verbum dei & orationē.Videndum eſt tamen , vt ea in re ab inſtituto continentiæ noſtræ nō diſcedamus, vt videlicet de iis, quæ viliora ſunt, & ad neceſſitatem ſolam parata,eatenus ſumamus,quoad neceſſitati factum ſit ſatis, atq; in his ipſis ſaturitatis etiam malū declinemus,& ab his quæ voluptaria ſint,penitus nos abſtineamus.Hoc enim modo & voluptariorum hominum libidinem excidemus , & eos qui cauteriatam habēt conſcientiam ſuā, quantum in nobis erit,curabimus,à nobiſq; ſuſpicionem illam,quæ in vtranq; partem poſſet exiſtere,amouebimus.Vt quid enim libertas mea,inquit, ab alia conſcientia iudicatur ? Sanè

Ibidem. — 1.Cor.10.g

E continentia illa eſt,quæ hominem mortuum eſſe ſimul cum Chriſto,ac membra ſua,quę ſunt ſuper terram,mortificaſſe declarat.Hanc ſcimus eſſe temperātiæ matrem,ſanitatis conciliatricem: ab hac egregiè,quicquid, id eſt, quod Chriſtianarum virtutum fœcunditati officiat, extirpari.Siquidem(vt dictum eſt à domino)ſolicitudines vitæ huius, voluptateſq;, ac reliquæ cæterarum rerum cupiditates eæ ſunt,quæ verbum dei ſuffocant,& infœcūdum efficiunt . Ab hac dæmones profugiunt,cùm ipſe nos dominus docuerit eſſe eorum genus quoddam,quod in re alia nulla exeat,niſi in oratione & ieiunio.

Continētia quàm efficax.

INTERROGATIO XIX.

F

Qui modus ſeruari in continentia debeat.

RESPONSIO.

ATque in vitiis quidem animi vnus continentiæ modus eſt,ſumma earum rerum,quę ad peſtiferam voluptatem ferunt, à nobis alienatio . In cibis autem quemadmodum alij aliis neceſſarij ſunt,p ætate videlicet cuiuſq; ac ſtudiis , iiq; appoſitè ad corporis cuiuſq; habitudinem diſtincti:item quoq; diuerſa ſunt,vſus illorum,modus, ratioq;. Quo fit vt nequaquam omnes vni & eidem regulæ ſubiici poſſint . Verumenim ea præſcripta ſemel à nobis regula , quam ab iis , qui valetudine integra pietati operam dant , ſeruari conueniat,

ab ea licere volumus iis,quibus tradita est prouincia cæteros gubernandi,habita nouorum cu G
iusque temporum ratione,immutare quantum velint. Quæ enim vnumquenque singillatim
attingunt,ea oratio complecti non potest,sed ea tantummodo,quæ in vniuersum à commu-
ni quadam doctrina dependent.Nam quemadmodum refici escis ægroti debeant, aut vehe-
mentibus alioqui laboribus defatigati,quomodòve agi cum illis par sit,qui se ad grauem ali-
quem laborem,veluti iter, aut aliud quodvis laboriosum munus accingant, antistites ipsi iu-
dicabunt,& ad necessitatem vniuscuiusque rem totam attemperabunt, illúdque, quod est in
Acto.2.f Actis,imitabuntur, vbi dicitur, Quòd diuidebantur illa singulis, prout vnicuique opus erat.
ἐπαγωγὴ ab exẽplo Apostolorũ Ex quo sanè intelligimus neutiquam omnibus, neque idem cibi sumendi tempus, neque mo
dum eundem, regulámve eandem posse describi. Verumenim commune illud propositum H
sit,videlicet,vt nequid cuiquam desit eorum,quæ necessitas cuiusq; desideret. Nam illud im-
modicè ventrem distendere, & immoderatis se epulis onerare, præterquàm quod detestabi-
Lucæ.6.d lis, atque execratione digna res est,cum dominus dixerit,Væ qui saturi estis nunc:corpus e-
tiam ipsum ineptum prorsus reddit ad labores,& procliue in somnos, & morbis magis expo
situm facit ac peruium.Neq; verò suauitate metiendus est finis aut spectandus cibi sumendi,
sed necessario tantum vsu ad vitæ conseruationem expeti debet, reiecta voluptatis libidine.
quando voluptatibus seruire,nihil est aliud, quàm ventrẽ deum suũ efficere. Quoniam enim
corpus nostrũ,quod assiduè singulis momẽtis exinanitur,ac defluit,ea re subinde opus habet,
vt repleat (quæ etiã causa est,cur cibi appetitiones naturales sint)sanè recta ratio vsus ciborũ, I
πρὸς ζώου σύςασιν, ἐπιδεῖται τ͂ πληρώσεως. id replendũ admonet,quod exinanitũ sit,quo videlicet constare animal possit,siue aridum,si-
ue humidum illud alimentum sit,quod natura desideret.Proinde quod minore negocio à na
turalis nos desiderij molestia liberet,illud adhibendũ nobis est. Hoc autem ita fieri cõuenire,
facto illo dominus declarauit, cum delassatam illã ingentem multitudinem epulo illo acce-
Matth.15.d pit,ne deficerent in via,sicut scriptũ est. Etenim cum miraculi vim magnifico excogitando
λιτὴν καὶ ἀπέριττον τροφήν. epularũ apparatu in solitudine ei liceret exaugere,adeò simpliciter,adeoq; frugaliter illos ac-
cepit,vt(quod quidem est apud Ioannem)ad panem,qui ipse etiam erat ordeaceus,frustũ tan-
Ioan.6.b tummodo piscis adiectum sit.Nam de potione prorsus nulla mẽtio, quippe tanquã videlicet
aqua sponte sua ex humo scaturiens, omnibus esset in promptu, quæ naturale vniuscuiusque K
desiderium affatim posset explere.Extra quam tamẽ si sit aliquis,cui propter imbecillitatẽ va-
letudinis noceat huiuscemodi potio: tunc enim ex cõsilio Pauli ad Timotheũ ea reiici debe-
ἀνακόλουθον ret.neq; hæc modo,sed illa etiã omnia,in quibus euidens esset nocumentũ. Neq; enim cohæ-
ret hoc,vt cum tuendi corporis causa escas assumamus, per easdem ipsas ei rursum bellũ in-
feramus,impedimentoq; simus,quominus præcepta dei exequi possit.Atque hoc idem etiam
ὑπόδειγμα. exemplo nobis est,vt animum nostrum ea assuefaciamus fugere,quæ ipsi nocent,esto alioqui
illa voluptatem habeant.Verũenim eæ omnino nobis præferendæ epulæ sunt,vt quæq; mino
re possunt negocio comparari,ne prætextu continentiæ,ex his eas quæ nobiliores sint, ac ma
ioris precij, exquiramus, nempe qui magno partis condimentis epulas nostras apparemus. L
Sed quod in quaque regione,& haberi facile potest & vile est, & quo passim populus vtitur,
eo est nobis vtendum, iisq; tantummodo importatis, quæ ad vitam summe sint necessaria,
veluti oleo,& aliis generis eiusdem,& siquid est præterea,quod ad necessarium ægrotantium
solatium pertineat.Atque hoc ipsum ita procuretur citra curiositatis notam. Absit,item tu-
multuosa omnis & importuna distractio.

INTERROGATIO XX.

Quæ ratio tenenda sit in accipiendis hospitibus. M

RESPONSIO.

IAm cum inanis gloria,& humani fauoris captatio, & quælibet prorsus in quacunque re
ostentatio interdicta Christianis hominibus sint(quando qui ipsa etiam mandata iccirco
exequitur,vt spectetur ab hominibus, eáque re apud illos in gloria sit,debitam alioqui stu
dio illi mercedem amittit) tum verò iis, qui seruandi causa præcepti dominici ad omne
sese humilitatis genus abiecerunt, mirabiliter quælibet fugienda inanis gloriæ significatio
est.Sed quoniam videmus eos, qui in ciuili vitæ genere versantur, humilitatem paupertatis
fugere,veluti rem ignominiosam,ob eámque causam quotiescunque, aliquis ipsis suscipien-
dus hospes sit, epularum & copiam & magnificentiam studiosius cõsectari: equidẽ metuo ne
ad nos

A ad nos quoque furtim se istiusmodi pestis insinuet,nèue planè ij esse conuincamur,quos tan-
topere commendatæ à Christo paupertatis pudeat.Vt igitur,si vasa argentea,veláue purpura
prætexta,aut mollia stragula, & pellucida amicula foris arcessita compararemus, ex decoro
nostro non esset:sic indecorum prorsus fuerit,si noua, & à cõmuni victus nostri ratione lon-
gè abhorrentia escarum genera excogitare velimus.Illud enim circuncursare nos, vt ea per-
uestigemus,quæ non ad necessarium vitæ vsum requiruntur, sed ad explẽdam miseram libi-
dinem,ambitionemq; anxiè solita sunt inueniri:præter quàm quòd fœdum ac turpe est, & ab
instituto nostro alienum,exemplo etiam apprimè nocet:quando videlicet, qui luxu diffluunt
B ac deliciis,& vitam beatam ventris voluptatibus finiunt,nos quoque in earundem rerũ, qui-
bus inhiant ipsi,curis solicitudinibusq; versari animaduertant. Si enim res damnanda ac fu-
gienda indulgentior ille est deliciarum luxus, nullo eas pacto amplecti ac deligere debemus.
Siquidem de iis, quæ iudicata sunt praua, nullo vnquàm tẽpore videri nobis debet expediens
& commodum.Qui luxuriosè viuunt,& optimis vnguentis delibuti incedũt, & vinum per-
colatum bibunt,incusantur à scriptura.Et vidua in deliciis viuens, mortua dicitur.Et diues il
le propter delicias,quas in hac vita fuerat sectatus,deliciis paradisi priuatꝰ est. Quid ergo no
bis cum apparatibus sumptuosis? Accessit ad nos hospes aliquis? si frater est, & idem nobiscũ
vitæ institutum habet,is domesticam suam mẽsam agnoscet:quippe cum, quæ domi relique-
C rit,ea inuenturus sit apud nos.at defatigatus ex itinere? eatenus cum eo prolixius liberaliúsve
agatur,quatenus ad recreandam eius lassitudinem sit satis. Accessit alius à communi vulga-
riq; viuendi consuetudine?hic discat ex factis, quæ ratio illi persuadere nõ potuit, formulam
& adumbrationem hinc mutuetur vitæ frugalioris. Insideant in eius animo monumẽta, quæ
ipsi memoriam excitent mensæ Christianorum,neque pudendę propter Christum pauperta-
tis.Quòd si his minime ille permouebitur,ac potius ridiculo habebit, prorsus iterũ nobis mo
lestus non erit.Verùm enimuerò nos,quandocunque diuites aliquos animaduertimus, ex iis,
qui summum bonum in voluptatibus ponunt, vehementer admodum illorum vicem dole-
mus,deploramusq;,quòd totum vitæ tempus in futilibus, ac nullius precij rebus consumant,
nempe qui voluptates suas deum sibi suum constituerint, nec ipsi sentiunt vt partem bonorũ
suam in hac vita recipiant & per hasce delicias, ad sibi paratum ignem & illius æstuantissi-
D mum ardorem hinc emigrent. Ac siquando nacti occasionem fuerimus, hæc longiore ora-
tione apud illos persequi non dubitemus. Quòd si futurum est vt nos quoque in iisdẽ, in qui-
bus ipsi,criminibus simus,& ea quæ voluptaria sunt, inquiramus & ad ostentationem ea ap-
paremus equidem metuo,ne quæ destruximus,ea ædificare videamur, illis etiã iisdem rebus,
per quas cæteros iudicamus,nempe quorum vita assimulatio sit, qui videlicet modò in hanc,
modò in illam formam pro varia temporum ratione transeamus, nisi fortè vestitus etiã de-
mutandus nobis sit,quotiescunque casus tulerit, vt in superbos, ac fastidio elatos aliquos in-
ciderimus. Quòd si hoc facere minus instituto nostro conueniat,illud certè multò ab hone-
sto alienus, si ob istos delicatulos à mensæ nostræ solito ritu recesserimus. Constans atque μονότροπος.
E vniusmodi est vita germane Christiani,eaq; vnum modo sibi propositum habet,gloriam dei.
Siue enim manducatis,siue bibitis,omnia ad gloriam dei facite.Verba Pauli sunt hæc, ex cu-
ius ore Christus loquebatur.Contraq; eorum,qui à vera pietate sunt alieni,inconstans ac va- 1.Cor.10.d
ria:nempe quæ sese modo in hanc,modo in illam formam per simulationem transmutet, & πολύτροπος
ad illorum,quibúscum est,libidinem accommodet. Quamobrem tu quoque cum & largiore
epularum copia, & exquisita nimis in illis ad voluptatem apparandis solertia in fratre acci-
piendo,mensæ tuæ solitum ritum immutas, sine controuersia ipsum veluti hominem volu-
ptatibus deditum accusas,& apparatu illo ei contumeliam infligis,nimirum qui ventris illi li
bidinem obiicias.An non sæpenumero & genere ipso, & modo apparatus animaduerso, cõ-
F iecturam consueuimus facere quis,aut cuiusmodi ille sit,qui expectetur? Nequaquam domi-
nus Marthæ illud laudi tribuit,quod in apparatione rerum multarum occuparetur:sed, Soli-
cita es,inquit,& turbaris circa plurima.Porrò paucis est opus, vel vno potius, ac paucis qui- Luc.10.g
dem,quod pertinet ad apparatum:vno verò,nempe fine ipso,vt videlicet necessitati fiat satis. ἑνὸς δὲ τοῦ
Ipse autem dominus,prorsus non nescis, cuiusmodi mensam quinque illis milibus apposue- σκοποῦ
rit,neque non similiter votum Iacob ad deum scis:Si dederis mihi panem, inquit,ad vescen- Gene.28.d
dum,& vestimentum ad induendum:non autem dixit, Si dederis mihi affluentiam opũ, aut
magnificentiam.Quid vero sapientissimus vir Salomon?Diuitias & paupertatem ne dederis Prouer.30.b
mihi,inquit,sed tribue tãtum victui meo necessaria,ne fortè repletus, mendax efficiar, & di- σύνταξον
cam,Quis

cam,Quis me videt?aut egestate compulsus,furer,& periurem nomen dei mei . Sic ille diui- G
tias saturitatem,egestatem verò summam rerum ad vitam necessariarum inopiam definiuit:
nimirum ex eo,quod dicit necessaria,medium quid inter egestatem & abundãtiam rerum ad
vsum necessariarum declarans.Porrò aliis rebus est opus, pro dissimilitudine videlicet natu-
ræ corporis cuiusque,& propositæ rei gerẽdæ necessitate. Siquidem huic largiore & validio-
re opus est cibo,propter defatigationem laboris,illi contra tenuiore, leuioreq; , & ad corpo-
ris ipsius imbecillitatem accommodato.In communi autem hoc statuendum est , vt cibaria,
εὐτελεστέρας καὶ εὐποριστέρας τροφῆς. quæ promiscuè omnibus apponantur , eiusmodi sint, quæ cum vili precio , tum paruo etiam
negocio comparentur. Adhibenda tamen in mensa necessario vbique mundicia est atque ele
gantia,ita tamen,vt nusquam extra fines nostros egrediamur:atque hoc vnum in acceptione H
hospitum nostra spectemus modo,vt eorum cuiusque,quos acceperimus, necessitati satisfiat.
Porro abusus nihil est a-
1.Cor.7.e Qui enim vtuntur hoc mundo,inquit,sint tanquam non abutentes.
liud,quàm sumptus ille,qui vltra necessarium vsum fit.Non sunt nobis pecuniæ?nec sint . Nõ
sunt referta penora,quid tum?Viuim⁹ enim in diem,& in labore positus nobis est victus. Cur
Psal.145.b igitur escam à deo esuriẽtibus datam, peruersè in istorum delicias ac voluptates insumimus?
& peccamus vtrinque,qui & illis egestatis angustias intendimus,& his saturitatis incommo-
da exaugemus.

INTERROGATIO. XXI. I

Quæ ratio in sessionibus , & accubationibus teneri debeat,quandocunque ad prandium, cœnámue uentum sit.

RESPONSIO.

QVoniam præceptum est domini(qui vbique nos ad humilitatẽ assuefacit) vt in prã-
diis etiam accumbentes nouissimum locum præoccupemus:haud dubiè ne hoc qui-
dem præceptum ab eo negligi debet , qui in eo studeat , vt omnia agat ex mandato.
Quamobrem si vulgaris ac communis vitæ sint qui nobiscum accũbant, dan-
da nobis sedulo opera est,vt hac etiam in parte exemplo nostro illi discant se intra modestiæ
fines continere,neque prima subsellia appetere.Sin qui in vnum simul conueniunt,eorũ om- K
nium vnum est,atque idem vitæ propositũ,vt videlicet quouis tempore suæ humilitatis edant
specimen:hîc enimvero ex præcepto domini æquè ad omnes pertinet , nouissimum locũ oc-
cupare.Veruntamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio est:nempe vt quę modestię
inimica ordinem tollat,& perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam si in eo perui-
caces simus,neq; sit qui alteri cedat,peruicaciterq; inter nos velimus contendere,simile quid-
dam eueniet plane,ac si,de principe loco pugnaremus.Proinde hic quoque considerandũ est,
vt cognito diligẽter,quid nos facere addecẽs sit,vbi id facere studuerimus , loci posteà in ac-
cubatione assignationem arbitrio permittamus illius,apud quem simus : Sicuti dominus etiã
videtur admonuisse,quando dixit pertinere ad patremfamiliâs huiuscemodi locorum distri-
Ephes.4.a butionem.Hoc enim modo & inter nos vicissim supportabimus in charitate , honestè om- L
1.Cor.14.g nia,& secundum ordinem facientes:& illud demonstrabimus , omissa vehementi, atque ob-
stinata illa contentione, neutiquam nos ostentationis , aut captandæ causa gloriæ popularis,
humilitatem consectari. Quin cedendo potius , parendoq; ad veram humilitatem peruenie-
mus:quando maius superbiæ signum est,nimis præfractè cõtendere, quàm principem locum
in subselliis tenere,quandocunque id facere iussi obtemperemus.

INTERROGATIO. XXII.

Qui uestitus conueniens sit homini Christiano.

RESPONSIO. M

PRorsus & humilitatem , & in victu cultuq; tenuitatem,& omnibus in rebus frugalitatẽ
ac parsimoniam necessarias esse superius demonstrãtum est , si multitudinem velimus
occupationum præcidere, quibus dum necessitatibus corporis famulatur , variis modis
distrahi animus consueuit.Nimirum ad eosdem quoque fines dirigendum nobis est,quicquid
ad vestitum etiam pertinet.Si enim in eo studendum est nobis,vt omnium infimi simus,sine
dubio,& quod in hoc genere indumentorũ infimũ est, id summopere nobis est amplectendũ.
ἀνομοίωσις Vt enim qui studiosi gloriæ sunt,ex amictu etiã vestimentorũ,gloriã sibi soliti sunt aucupari,
nempe

A nẽpe qui ex illorum magnificentia splendoreq; spectabiles se,& in admiratione esse cupiãt: sic
videlicet qui ob vitæ humilitatẽ in infimũ seipsum abiecerit, in his quoq;, quod omniũ infimũ
est,cõsectari debet.Quemadmodũ enim in publica cœna Corinthiis vitio datur,quod magni- περὶ τῆς ἀγάπης
fico suo epularum apparatu , egentibus inopiam viderentur exprobrare ac pudore aspergere,
eodem modo in forensi quoque & conspicuo omnibus vestimentorum vsu , is qui à populari
consuetudine elegantior recedit ornatus,ex quadam veluti comparatione,eos dedecorat,qui
tenuiores sunt.Cum autem Apostolus dicat:Non alta sapientes,sed humilibus consentientes: accõmodãtes vel cõformantes συναπαγόμενοι.
exquirat seipsum quisque,vtrũne magis assimilem esse Christiano homini cõueniat, iisne, qui
B habitant in aulis regum,& mollibus vestiuntur,an nuncio & præconi aduentus domini , quo
in natis mulierum nullus surrexit maior,de Ioanne loquor filio Zachariæ, cuius vestimentũ
ex setis camelorum erat.Quin & veteres sancti illi viri circumibant in melotis & pellibus ca Roma.12.c
prinis.Porrò ad quem finem vsus is dirigi debeat,docuit nos Apostolus vnico verbo, cum di Matt.11:a Idem.16.b
xit:Habentes victum,integumentaq;,his contenti simus: Quippe tanquam solo nobis integu Heb.11.g
mento sit opus,neque iam amplius propter varietatem,eamq;,quæ ex illa consequitur,exqui- 1.Timo.6.b
sitam elegantiam,in damnatum luxuriæ vitium(ne quid dicam grauius) incidamus.Siquidẽ εἰς ἀπηγορευμένην περπερείαν
hæc postea ab inutilibus minimeq; necessariis artibus in hominum vitam sunt importata.At-
que etiam perspicuum est,quis nam primus integumentorum vsus fuerit, qui à domino ipso
C eo indigentibus est datus.Fecit enim illis,inquit,deus tunicas pelliceas: quandoquidem ad ea Gene.3.d
in corpore contegenda,quæ aspectu ipso minus fuerant honestatis habitura , satis erat etiam χιτῶνας δερματίνους
huiuscemodi tunicarum vsus.Sed quoniam in vestimentis non hoc quæritur tantummodo,
sed illud etiam præterea, vt videlicet per ea frigoris incommoda depellantur , necessario ad
vtranque rem accommodatus esse vestimentorum vsus debet , vt per ea scilicet & corporis
deformes partes obtegantur,& quæ ab cœli inclementia afferuntur, incommoda propulsen-
tur.Iam quando in his quoque quædam sunt,quæ ad plures,quædam quæ ad pauciores vsus a-
ptantur:consentaneum videtur ea à nobis pluris fieri oportere,quę ad plures possint vsus ac-
D commodari,quo videlicet nihil quicquam cõtra susceptum à nobis summæ in victu pauper-
tatis institutum fiat.Neque alia ad forensem ostentationem, alia ad domesticum vsum parta
habeamus, atque ex his ipsis item ad diurnum quædam , quædam ad nocturnum tempus di-
stributa,sed eiusmodi quoddam nobis vestimenti excogitãdum est genus , quo ad omnia vti
commodè possimus:vt videlicet eo amicti,& diurnæ pariter honestati, & nocturnæ etiã ne-
cessitati faciamus satis.Ex quo quidem illud cõtinget , & communem omnium nostrum in- Idẽ & cõcolor habitus cur Ascetis.
ter nos in vestitu ornatum esse,& veluti insignem quandam ac peculiarem ex ipso amictu et-
iam homini Christiano impressam notam.Quæ enim ad vnum & eundem finem spectant, il
la vt plurimum inter se conueniunt . Vtilis etiam præterea in hoc peculiaris hæc amictus ra- γνώμη
tio est,quòd ea,qualis sit vnusquisque,antè indicat,& vitæ, quæ ex deo est, professionem antè
E veluti testificatur:quæ res facit,vt ab iis,qui nos viderint, actiones etiã isti professioni cõsen-
taneę requirant. Neq; enim siquid indecorũ inhonestúmve geritur,id similiter & in obscuris
hoĩbus & in iis qui illustres magna quædã profitentur,animaduerti perinde solet aut propalã
elucescit.Nã de vulgo aliquẽ,aut alioqui obscurũ,si in publico is aut pulset aliquẽ,aut aliunde
ipse pulsetur,& obscœnas voces emittat,aut frequens in ganeo versetur , & alia generis eius-
dem flagitiosè agat,haud facilè quisquam attenderit,quippe cum id existimet quisque,eius fa-
cta illa vniuerso vitæ ipsius instituto respondere.At,qui vitæ genus ab omni parte absolutam
profiteatur,hunc,si vel latum vnguem ab officio suo recedere visus sit, omnes confestim ob-
seruant,ipsiq; probri loco illud obiiciunt,& id quod in euangelio scriptum est, faciunt: Con-
uersi dirumpent vos.Quò fit,vt imbecillioribus, veluti pædagogi disciplina sit quædam , qua Matt.7.b
F inuiti etiam à rebus flagitiosis prohibentur,hæc quæ in vestitu foris appâret professio. Vt igi- A simili argumentum
tur peculiaris quidam in vestitu est ornatus militis,alius Senatoris,itemq; aliorum alius,vn-
de vt plurimum de dignitate illorum cuiusque capitur coniectura:Sic decorum quoque esse,
ac consentaneum videtur,hominem Christianum in vestitu etiam præcipuum aliquid à cæ- 1.Timo.3.a
teris seruare oportere,per quod traditum ab Apostolo modestum ornatum illum conseruet. Ibidem.2.a
Qui quidem modò cẽsens statuit episcopum ornatum esse debere,modò mulieribus, vt in ha
bitu ornato incedant,præcipit , ita tamen scilicet , vt ornatus ille cum vita Christiani homi-
nis congruere intelligatur.Eadem mihi quoque in calceamentis ratio est, vt videlicet, quod
quàm minimum præferat curiositatis,minimoq; sumptu parari possit,& ad necessarium mo
do vitæ vsum sit satis.Hic canon perpetuo tenore seruetur.

INTER-

INTERROGATIO XXIII. G

De Zona.

RESPONSIO.

IAm zonæ vſum neceſſarium eſſe, & qui ætate nobis ſuperiores fuerunt, ſancti viri decla-
rant. Ioannes quidem, qui zona pellicea ſolitus eſſet præcingere lūbos ſuos, & ante ipſum
4. Reg. 1. b etiam Helias, quando de eius veluti peculiari quodam inſigni ſcriptum eſt illud. Vir pilo-
ſus, & zona pellicea circa renes eius. Quin Petrus etiam zona oſtenditur vſus fuiſſe, quemad-
Acto. 12. b modum ex verbis angeli ad ipſum appâret, ſic dicentis, Præcingere, & calcea te caligas tuas. H
ὑπόδησαι σανδάλιά σου, Similiterq; beatum Paulum, ex Agabi in ipſum vaticinio, zona conſtat vſum fuiſſe. Virum e-
nim, inquit, cuius zona hæc, ſic alligabūt in Hieruſalem. Et præter hos etiam videmus à do-
Ibidē. 21. c mino præcipi Iob, ſe vt præcingat. Perinde enim quaſi hoc animi ſtrenui & ad rem gerēdam
Iob. 38. a expediti ſignum ſit, ſic eum alloquitur: Accinge, inquit, ſicut vir, lumbos tuos. Saneq; diſcipu-
lis etiam domini familiarem fuiſſe zonæ vſum, ex eo etiam intelligitur, quòd interdictum ip
ſis fuerit, ne æs haberēt in zonis: alioqui cum neceſſe ſit, vt qui per ſe ipſe aliquod eſt opus tra-
ctaturus, ſuccinctus ſit, & ad omnes corporis motiones expeditus, ei neceſſaria ſit zona, qua
tunica reſtringatur, & corpori preſſius adhæreſcat. Quin etiam ea in ſinus collecta, compli- I
cataq; naturalem calorem impendio magis fouebit, tolletq; quicquid naturales corporis mo
tus poſſet impedire: quando etiam dominus, quo tempore parabat ſe, vt diſcipulis miniſtra-
Ioan. 13. a ret, ſumpto linteo præcinxit ſe. De multitudine autem veſtimentorum, nihil ſanè nunc atti-
περὶ τ ἀκτημοσύνης. net dicere, cùm hac de re ea in parte, quæ eſt de rerum omnium poſſeſſione abiicienda, ſupe-
rius diſputatum à nobis ſit. Etenim ſi qui duas tunicas habet, is ei qui nullam habeat, alteram
iubetur impartiri, haud dubie huic plurium retētio, ipſius cauſa, interdicta eſt. Quod ſi ita eſt,
quibus habere tunicas duas vetitum eſt, his quid attinet de illarum vſu legem ſancire?

INTERROGATIO XXIIII. K

His abs te ſatis abunde nobis explicatis, iam conſequens fuerit, ut rationem diſcamus, quam in uita communi tenere inter nos debeamus.

RESPONSIO.

1. Cor. 14. g CVm Apoſtolus dicat, Omnia honeſtè, & ſecundum ordinem fiant: equidem illam ego
exiſtimo honeſtā, & ex ordine eſſe viuēdi in cōmuni fideliū ſocietate rationem, in qua
δόγμα per ſimile. mēbrorū inter ſe corporis ſimilitudo conſeruatur: vt videlicet alius ſit, qui oculi locū
obtineat, cui ſcilicet regēdæ totius ſocietatis delata procuratio ſit, quiq; & quæ iam facta ſint,
aut probet, aut improbet, & quæ facienda, antè prouideat, diligenterq; conſideret. Alius item,
qui aurium, ac manus, in iis audiendis, tractandiſq;, quæ audiri, ac tractari conueniat: qua in L
re ſinguli ex ordine, ſingulorum inter ſe membrorum ſimilitudinem attingant. Noſſe igitur
oportet, quia quemadmodum in corpore, munus ſuum ſine periculo deſerere vnumquodque
membrum non poteſt, aut non alio vti ad eam rem, cuius cauſa ab ipſo conditore deo fabri-
catum eſt (quandoquidem ſi aut manus, aut pes oculum habere ducem recuſent, neceſſario &
illa res ſibi pernicioſas cum vniuerſi corporis interitu attrectabit, & hic aut impinget, aut in
præceps etiam deferetur. Siue contra oculus ita ſe operuerit, vt nihil aſpiciat, neceſſario ipſe
Perſtat elegāter in metaphora quoque vnà cum reliquis mēbris, quibus ea vſu veniant, quæ diximus, interibit) ſic nihilo mi-
nus intelligendum eſt, non eſſe extra periculum, qui cæteris præſit, ſi negligenter ſe gerat, cū
futurum ſit, vt omnium ipſe in iudicio cauſam ſuſtineat. Similiterq; qui eſt ſub alterius ditio- M
ne, eum ſcire cōuenit, ſe, ſi contumax fuerit, neutiquam id impune laturum: In maiore autem
ἐπαγωγή periculo verſari, ſi alios etiam præterea ſcandalizet. Quamobrem debet vnuſquiſque eo in lo
Rom. 12. b co, in quo eſt, ſtudium ſuum, abiecta prorſus omni cunctatione, alacriter præ ſe ferre. Siquidē
hoc modo obtemperans præcepto Apoſtoli, qui dicit, Studio non pigri, animi parati, prom-
ptiq;, laudem nanciſcetur. Contraq;, ſi lenteſcens ignauia neglexerit officij ſui munia, hoc eſt
Hier. 48. b miſeri appellationem incurret, audietq; illud, væ. Maledictus enim, inquit, qui facit opus do-
mini negligenter.

INTERROGATIO XXV.

Quam terribile antiſtiti iudicium imminet, ſi fratres delinquentes non arguat.

RESPON-

RESPONSIO.

A QVamobrem cui communis totius regēdæ ſocietatis data prouincia eſt, is ita eſſe ani-
mo affectus debet, quaſi qui intelligat reddendam ſibi de vnoquoque rationē: illudq;
ſibi perſuadere, ſi de fratribus aliquis in aliquod peccatum inciderit, quem prius ipſe
de iudicio dei non præmonuerit, vel ſi iam lapſus, in eo perſtiterit, ac non ra-
tionem ipſam, qua ſanari poſſit, docuerit, fore vt ſanguis eius requiratur de manibus ipſius, ſi- Ezech. 3. e
cut ſcriptum eſt, præſertim ſi non ex inſcitia aliquid tacens præterierit eorum, quæ deo non
placent, ſed ex aſſentatione, quòd ſe demittens ad cuiuſque vitia accommodet, exactā ſibi cre
B ditæ Reipublicæ diſciplinam diſſoluerit. Qui enim beatos vos dicunt, inquit, ipſi vos decipiūt, Eſa. 3. b
& viam pedum veſtrorum diſturbant. Qui autem turbat vos, ipſe iudicium portabit, quicun- Gal. 5. b ταράσσων
que ille eſt. Quod ne vſu nobis eueniat, in iis, quæ agenda nobis cum fratribus ſunt, exemplum
Apoſtoli imitari debemus. Neque enim aliquando, inquit, fuimus in ſermone adulationis, ſi- 1. Theſ. 2. a
cut ſcitis, neque in occaſione auaritiæ (deus teſtis eſt) nec quærētes ab hominibus gloriam, neq;
à vobis, neque ab aliis. Quamobrē qui à vitiis planè iſtiuſmodi eſt alienus, hic ſit fortaſſe, qui
iter rectum cum ſibi, tum cæteris, qui ipſum ſequantur, & fructuoſum, & ſalutare poſſit com- ὁδηγίαν ἀπλανῆ
monſtrare. Etenim qui neque ſtudioſè humanos honores conſectatur, neque pro deuitanda
apud delinquentes offenſione laborat, ea re, vt iucundus apud illos gratioſusq; ſit: prorſus hic
C ſyncere, vereq;, charitate ac præſentia animi adhibitis, dei verbum tractabit, neque ob rem vl
lam animum inducet, vt veritatem adulteret: eaq; merito in eum conuenient, quæ dicta ſunt
deinceps, Sed facti ſumus indulgentes in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos, 1. Theſ. 2. b ἤπιοι
ita deſiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non ſolum euangelium dei, ſed etiam
animas noſtras. Qui verò in auditores non hoc pacto afficitur, is dux cæcus eſt, & ſeipſum a-
git in præceps, & ſequentes ſe etiam inducit. Quantum autem malum ſit illud pro recto iti-
nere, erroris cuipiam fratrum ducem eſſe, hoc ex iis, quæ dicta ſunt ſigna, intelligi poteſt. Ex
hoc porrò ſignificatio fit etiam, neutiquam eſſe illum charitatis præceptum conſecutū, quan-
doquidem nullus eſt pater, qui in eo conniueat, ſi filium in foueam lapſurū prouideat, aut de-
lapſum iam, in ea iacere patiatur. Quantò autem illud ſit grauius, animam, quę in profundum
malorum deciderit, pati in interitu illo diutius iacēre, quid hoc vero attinet dicere? Neceſſa-
D rio igitur ei pro totius fratrum ſocietatis animabus vigilandum eſt, & quæ ad ſalutem cuiuſ-
que conducant, omnia ſolicitè accurāda, vt qui de ipſis rationem ſit redditurus: & eatenus ſo-
licitè accuranda, vt ſe pro teſtando ſuſcepto illorum ſalutis cauſa ſtudio, morti exponere nō
dubitet: Neque id ex eo, quòd omnibus à domino promiſcuè dictum eſt de charitate, vt vide- Ioan. 15. b
licet animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: ſed ex eo etiam, quod ſingulariter dictum eſt
ab eo, cuius verba ſunt hæc: Deſiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis nō ſolum euā-
gelium dei, ſed etiam animas noſtras.

INTERROGATIO XXVI.

E *Quàm omnia etiam cordis arcana à fratribus cum antiſtite communicari debent.*

RESPONSIO.

DEbet autem viciſſim vnuſquiſque eorum, qui inferiores ſunt, ſiquidem memorabilē
vllam facere progreſſionem ſtudet, & ad perfectionem vitæ illius, quæ præceptis do- ἀξία
mini noſtri Ieſu Chriſti eſt cōſentanea, peruenire, cum nullum animi ſui motū apud
ſeipſum celatum retinere, tum in ſermone nihil non diligenti antè cura conſideratum pro- ἀβασανίστως προϊέναι
ferre, ſed mentis ſuæ arcana aperire fratribus iis, quibus datum illud negocium ſit, vt adhibi-
tis facilitate ac miſericordia, ægrotantes curent. Hoc enim modo fiet, vt & quod laude dignū
F ſit, in nobis confirmetur, & quod minus probandum congruo remedio ſanetur: atque ex hu-
iuſmodi mutua exercendi inter nos conſuetudine, per modicas acceſſiones ad perfectionem
perueniamus.

INTERROGATIO XXVII.

Quòd ipſe quoque admoneri antiſtes debet, per eos qui inter fratres eminent, ſi quando incidat ut aliqua in re etiam ipſe labatur.

RESPONSIO.

Verùm

VErùm enimuerò quemadmodum necessario iis, quibus præest, omnibus in rebus recti G
itineris dux esse antistes debet, item quoque vicissim reliquorum officium est, siqua
vnquam minus laudabilis de antistite orta suspicio sit, ipsum admonere. Verumenim
ne qua constanti disciplinæ ordini iniuria fiat, huiusmodi admonitio ad eos est deleganda,
qui cùm ætate, tum prudentia in societate, reliquis præstent. Ita enim fiet, vt siue quid fuerit,
quod emendationem desideret, & fratrem ipsum nostrum iuuemus, simulq; vna atque eadem
opera nos ipsos etiam, qui videlicet ipsum, qui vitæ nostræ veluti norma sit quædam, suaq; ip-
se rectitudine prauitatem nostram arguere debeat, distortum, ad rectum reuocemus. Quòd si
temere quidam secus de ipso suspicati non nihil turbelæ adierint ij cognita veritate eorum, H
propter quæ in falsam suspicionē illam venerant, certi de eo, amplius iam dubitare desistant.

INTERROGATIO XXVIII.

Quo esse omnes animo affecti debent aduersus contumacem, siue inobedientem?

RESPONSIO.

CAeterum qui ita animo affectus sit, vt ad exequenda domini mandata cunctabundus
accedat & lentescens eius primo simul misericordiā capere reliqui omnes debent, ve-
luti membri grauiter affecti, ipseq; priuatis admonitionibus antistes operam dare, vt I
morbum ab eo illum depellat: permanentem autem in obstinatione, neque ipsum seipsum e-
mendantem, acrius coram cunctis fratribus redarguere, eiq; medicinam summa cum lenita-
te, & verborum exhortatione adhibere. Porrò is, si postquam admonitus sæpius fuerit, nihilo
minus tamen inuerecundè in vitio perseuerare, neque subeundis alacriter laboribus, segnitie
suam emendare contendere, animaduersus sit, hūc perinde, vt ipsum suimetipsius corrupto-
rem (vt est in prouerbio) non sine multis quidem lachrymis, lamentationibusq;, vt membrū
tamen penitus vitiatum, inutileq;, medicorum more à reliquo corpore præcidere conuenit.
Etenim illi quodcunque tandem in aliquo membrum insanabili morbo correptū inuenerint,
ne vitium latius proserpat, nêve ex contage se diffundente contiguas partes corrumpat, illud K
secando, vrendo've tollere funditus soliti sunt. Hanc autem eorum consuetudinem necessariò
nos quoque in iis debemus imitari, qui præceptis domini aduersantur, impedimentoq; sunt,
ita enim iussit ipse cum dixit: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te,
quando clemētia illa, qua quis aduersum istiusmodi homines vtitur, stultæ illi Heli indulgē-
tiæ facilitati assimilis est, qua præter dei voluntatē erga filios suos ille vsus fuisse animaduer-
titur. Proinde veritatis proditio, & communis noxa & ad nullum prorsus bonorū malorūq;
habendum delectum assuefactio, est hæc in speciem aduersus istos de industria peccantes ho
mines lenitas atque clementia, cum nec iam illud fiat, quod scriptum est, Cur non magis lu-
ctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrum, qui hoc opus fecit? & necessario tamen illud L
contingat, quod ascriptum est, Quòd scilicet modicum fermentum totam massam corrum-
pit. Peccantes autem, inquit Apostolus, coram omnibus argue: causamq; cur ita iubeat, confe-
stim adiungit, vt & cæteri timorem habeāt. In summa autem, qui adhibitam sibi à fratre me-
dicinam recusat, hic sine controuersia etiam à semetipso dissentit. Etenim si parêre alteri non
vult, ac voluntatem ipse vindicat suam, quid est tandem cur cū ipso amplius moretur? Quā-
obrem vitæ suæ moderatorem illum appellat? Verumenim, vbi quis semel se in reliquum fra-
trum corpus coaptandum tradiderit, is si membrum postea ad ministrandum aptum iudica-
tum fuerit, esto quod ipsi impositū sit, vires ipsius videatur superare, de iudicij periculo pror-
sus illum esse solicitum sinito, qui ea imperet, quibus vires suæ pares esse non possint: ipse au-
tem parendo, obediēdoq;, alacritatem pro virili declaret studij sui vsque ad mortem memo- M
ria assiduè dominum tenens, qui factus fuit obediens vsque ad mortem, mortem autem cru-
cis. Illud autem antistitis imperium detrectare, & verbis aduersum iussa ipsius litigare, magno
indicio est, eum qui id faciat, multis vitiis laborare, fidei debilitate, spei ambiguitate, arrogan-
tia morum, atque superbia. Neque enim alterius dicto audiens vnquam esse quisquam recu-
sat, nisi prius ipsum sibi cōsilij autorem apud seipsum despexerit: neque qui sibi certa fide per-
suasit, vera esse promissa dei, deq; ipsorū spe nihil dubitat, etiam si laboriosa sint, quæ sibi im-
perentur, grauatè ad illa vnquam accedet, vt qui certo nouerit, non esse condignas passiones
huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis: Neque nō, cui illud persuasum
est, verum esse, Quòd qui se humiliat, exaltabitur, studio suo imperantis sibi aliquid, expecta-
tionem

ἐμβριθέστερον ἐλέγχειν — A simili ducta metaphora

Matt.5.d

πρὸς ἀδιαφορίαν κακῶν — 1.Cor.5.a

2.Timo.5.e

Philip.2.b

Memorabilis γνώμη.

Roma.8.d

Lucæ.14.c

A tionem superabit: quippe qui nihil addubitet, hoc quod in præsenti est momentaneum, & leue 2.Cor.4.d
tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operari.

INTERROGATIO XXIX.

De iis qui cum elatione, murmuratione've opus faciunt.

RESPONSIO.

B CAeterum siquis murmurasse, aut plus æquo extulisse se animaduersus fuerit, huius o-
pus nequaquam cum illorum commisceri operibus debet, qui humiles sint, spiritúque
contriti, neque id vllo modo in pietatis veræ cultorum vsus erogari. Siquidem quod Luc.16.d
altum est hominibus, id abominabile est apud deum: eoq; magis, quòd hac de re est præceptū 1.Cor.10.e
Apostoli, qui quidem sic dicit: Neque murmurauerit is, sicut quidam murmurauerunt, & pe-
rierunt ab exterminatore. Itemq; alio in loco: Non ex tristitia, aut ex necessitate. Ingratum est
igitur istiusmodi hominum opus, veluti sacrificium immundum, eoq; neutiquam fas sit mi- ὀσθυσία ἀτίμωμος
stum aliorum inseri piis operibus. Si enim qui alienum ignem altari admouerunt, ea re grauē Leuit.10.a
adeo in se dei iram experti sunt: quî nō obsecro periculosum sit, opus quod ab animi affectio- A simili cōfirmatio
ne deo inuisa proficiscatur, ad exequenda mandata ipsius admittere? Quę enim, inquit, parti-
cipatio iustitiæ cum iniquitate? aut quæ pars fideli cum infideli? Iccirco scriptum est in lege, Esaiæ.66.b
C Qui immolat mihi vitulum, quasi qui interficiat canē: Et qui offert Semidalim, quasi qui san- σεμιδάλιν similaginē
guinem suillum offerat. Ex quo intelligitur, necessariò pigri & contumacis hominis opera à
fratrum conuentu amandari oportere. Summeq; hac in parte aduigilare antistites conuenit, Psal.110.b
vt neque ipsi decretum violent illius qui dixit, Ambulans in via immaculata, hic mihi mini-
strabat. Non habitabat in medio domus meæ, qui facit superbiam. Neque id agant, vt eum, qui
mandato peccatum admiscet, & opus quod facit, siue laboris segnitie, siue elatione propter
maiorem industriam, contaminat, in ea quasi prauitate confirment, qui ex eo, quod illud ad-
mittunt, persentire illum non sinant, quantis in malis versetur. Oportet itaque & antistitem
ipsum illud sibi persuasum habere, se nisi, vt debet, fratris saluti in munere fungendo suo con- ὀργὴν iram, nempe dei.
D suluerit, grauissimas atque ineuitabiles pœnas daturum. Siquidem sanguis illius requiretur de Ezech.3.d
manibus eius, sicut scriptum est. Et vicissim, qui est sub illius imperio, ita se animo comparas-
se, vt nulla res sit quanlibet difficilis quæ sibi imperetur, ad quam suscipiendam grauatè acce-
dat, aut cuntetur, vt cui sit persuasum, mercedem sibi præsto esse copiosam in cœlis. Proinde
quicunque subest alterius imperio, is glorię spe oblectare se debet, vt in omni gaudio & patiē-
tia opus domini fiat.

INTERROGATIO. XXX.

Cuiusmodi cum animi affectione curam reliquorum fratrum gerere antistites debent?

RESPONSIO.

E
ET antistes ipse neutiquam dignitate illa extolli debet, ne ipse quoque à beatitudine illa Matt.5.a
excidat, quæ promissa est humilibus, vel etiam inflatus incidat in iudicium diaboli. Si- 1.Timo.3.b
quidem illud habere sibi persuasum debet, vt quo præsit pluribus, hoc necesse sit, pluribus
vt ministret. Vt igitur qui sauciis multis ministrat, & saniem de singulis eorum vulneribus βεβαίωσις à simili.
abstergit, & pro natura vniuscuiusque mali remedia ei adhibet accommodata, munere illo
neutiquam ad animorum elationem vti consueuit, sed ad demissionem potius, & solicitudi-
nem, ac maiorem quādam curam: itidem, ac multò etiam magis, is, cui totius fratrum socie-
tatis sanandæ prouincia est delegata, perinde vt qui omnium minister sit, & rationē de vno-
F quoque illorum redditurus, sic secum agitare animo, & contendere anxiè debet. Hoc enim
modo, & illud assequetur, quod propositum est à domino sic dicēte: Siquis vult esse inter vos Mar.9.e
primus, erit omnium nouissimus, & omnium minister.

INTERROGATIO XXXI.

Quòd nequaquam recusare inferiores debent, quo minus interdum sibi ab antistite ministretur.

RESPONSIO.

Atque

ATque officia etiam ad corpus pertinentia, quæ ab iis adhibeantur, qui principes in or- G
dine existimantur, admittere cæteri debent, qui inferiores sunt. Nam & superiorē hu-
militatis ratio admonet, vt ministret: & inferiorem, si ministrari sibi patiatur, nequa-
quam facere contra officium, declarat. Hoc enim ita fieri conuenire domini exemplo, ac di-
scipulorum eius docemur: ac domini quidem, qui discipulorum suorum pedes lauare ipse de-
dignatus non sit: discipulorum verò, qui nequaquam cōtra hoc ausi sint repugnare. Quin qui
ὑπόδειγμα initio propter eximiam quandam, ac pietatis plenam erga dominum suum reuerentiam hoc
recusauerat Petrus, confestim vbi certior factus est de periculo, quod iis immineret, qui obe-
dientiam abiecissent, mutata sententia, obediētiam auidissime est amplexus. Quamobrem nō
est cur metuere debeat is, qui subiectus est, ne ab humilitate discedat, si quando contingat, vt H
ipsi ministret, qui maior sit ipso, quando docendi causa sæpe, & exempli in animis cernentiū
altius infigendi, potius, quàm quod necessitas id vlla desideret, huiuscemodi officia ab eo so-
γνώμη lita sunt adhiberi. Obediendo igitur, imitandoq́;, humilitatem suam probet vnusquisque: non
autem altercando, per humilitatis simulationem superbiæ, arrogantíæve munere fungatur.
Contradictio enim indicio est, velle qui repugnat, eum sui iuris esse, neque alteri parêre. Ita-
que superbiæ potius ac contumaciæ signum est, quàm humilitatis, & perfectæ omnibus in re-
Ephe. 4. a bus obedientiæ. Quapropter necessariò parendum est illi, qui dixit: Supportantes inuicem in
charitate.

INTERROGATIO XXXII. I

Quomodo nos animatos esse conueniat aduersus propinquos nostros, & cognatos.

RESPONSIO.

ATque illud etiam cauendum est, ne qui intra reliquorum semel recepti fratrum ordi-
ἀπομετεωρίζωσι nē fuerint, iis ab antistite permittatur, vt mente distracti huc illucq́; cogitatione te-
mere rapiantur, simulationêve propinquorum visendorum suorum à reliquis fratri-
bus discedant, ac vitam in obscuro sine vllis testibus agant, aut certè vt curam suscipiant co- K
γνώμη gnatorum secundum carnē, prætextu quouis illis patrocinādi. Siquidē verba hæc, meū & tuū,
Acto. 4. g in vniuersum à fratribus vsurpari ratio vetat. Erat enim, inquit, multitudinis credentium cor
vnū, & anima vna, nec quisquā eorū, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat. Sanè si cui na-
turales aut fratres sunt, aut parentes, & eorū vita ex deo est, iis à cunctis pariter, tanquā cōmu
Matt. 3. d nibus parentibus cōsuli debet. Quicunq; enim, inquit dominus, fecerit voluntatem patris mei
qui in cœlis est, hic frater meus, & soror, & mater est. Porrò huiusmodi curam peculiariter ar
bitramur ad antistitem pertinere. Si verò in cōmuni ij, ac vulgari viuendi consuetudine sunt
implicati, sine dubio nulla nobis est cum illis societas, quorū studium omne huc ab initio spe-
ctauit, vt honestati maxime seruiremus, & sine vlla distractiōe deo assiduè cohærerem⁹. Præ-
ter id enim quòd visitatione nostra, vtilitatis ipsis nihil afferimus, incōmodum etiā illud acce L
dit, quòd vitam nostrā sexcentis curis ac perturbationibus exponimus, eaq́; re ipsi ad peccā-
dum nobis multiuariā occasionem accersimus. Quin etiam ne si ipsi quidem, qui mādata dei
contemnunt, & pietatis officium pro nihilo ducunt, aliquādo ad visendos apud nos propin-
quos olim accesserint suos, ij recipi intro videntur oportere, veluti qui dominū non diligant,
2. Cor. 6. d qui dixit: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Quæ autem participatio iustitiæ cū
iniquitate? aut quæ pars fideli cum infideli? Et quod in eo summe est elaborandum, vt iis, qui
se adhuc in veræ pietatis spatiis exercent, omnes ab omni parte ad peccandum causæ circun-
ἐν γυμνασίᾳ κατορθωμάτων cidantur: in quibus illa est maxima, recordatio vitæ superioris, nequando id illis vsu veniat, M
quod dictū est, Quòd cordibus suis conuersi sunt Aegyptum, quæ res per frequentē cum na-
turalibus propinquis consuetudinē ac familiarē cōgressum solet accidere. In vniuersum autē
nemini est permittendū, neq; propinquo, neq; alieno, sermonē cū fratrib⁹ de re vlla institue-
re, nisi de illis id planissimè nobis sit persuasum prius, quibus de rebus collocuturi illi inter se
sint, eas ad ædificationē & tranquillā animarū sedationē conducere. Quòd si omnino ad eos,
qui se aliquādo intro semel ingesserint, necessariò adhibēdus sit sermo, huiusmodi ad eos de-
legari munus debet, quibus creditū est donū loquendi, tanq̄ iis qui scienter ea possint & loqui
& audire, quæ ad fidei ædificationē pertineāt, cum manifestè Apostolus doceat neutiquā ad-
esse omnibus rectè loquendi facultatē: sed raros esse, quibus datū sit huiuscemodi donū. Sic e-
1. Cor. 12. a nim ait: Alij quidem per spiritū datur sermo sapientiæ, alij autē sermo scientiæ, & alio in loco:
Vt potens

A Vt potens sit exhortari in sana doctrina, & eos, qui contradicunt, arguere. Tit. 1. c

INTERROGATIO XXXIII.

Quæ ratio tenenda sit in congreßionibus cum sororibus faciendis?

RESPONSIO.

OMnino qui semel iam matrimonium abnegauit, hunc sine dubio solicitudines illas
quoque multò magis par est, abnegaturum fuisse quibus eum angi solere Apostolus
ait, qui in matrimonio est, qua ratione videlicet placeat vxori, omneq́; prorsus ab se-
B se curam illam ablegaturum, quæcunq; ineundæ causa ab vxore gratiæ suscipi solet, nimirū q̄
sententiam formidet illius, qui dixit, Dissipauit deus ossa eorum, qui hominibus placēt. Ita, ne Psal. 52. b
cum mare quidem, alliciendæ sibi causa voluntatis illius, congredi animum inducet, sed pro-
pter studium illud, quod ex mandato dei vnusquisq; proximo debet, si necessitas postulabit, cū
eo in colloquium veniet. Neq; verò omnibus tamen nullo delectu quicunq; velint, libera hæc
fieri colloquij potestas debet, neq; ad eam rē quoduis tēpus, aut locus quiuis aptus existimari:
sed si quidem, vt Apostolus præcipit, sine offensione futuri sumus cū apud Iudæos, tum apud 1. Cor. 10. g
Græcos, tum apud Ecclesiam dei, omniaq́; decenter, ac secundū ordinē facturi, & ad proximi Ibidē. 14. g
animæ vtilitatem omnia relaturi, necessario personæ, tēporis, vtilitatisq́;, ac loci seruato de-
C coro, haberi delectus debet, quibus simul omnibus & omnis, quæ secus oriri posset praua de
nobis suspicionis vmbra depellatur, & documentum certissimum morum, sanctitatis, pudi- σεμνότητος
citiæq́; in iis vbiq; appareat, qui idonei fuerint iudicati, qui mutuo se conuenirent, & de rebus καὶ σωφροσύνης
placētibus deo, tam ad necessarium corporum vsum, quàm ad animarum etiam culturā per- ἀπόδειξις.
tinentium inter se communicarent. Porrò hi ab vtraque parte neque pauciores esse debent,
quàm duo. Siquidem & qui vnus est, facilè is causam ad suspicionem dat (ne quid dicam gra-
uius) & ad ea quæ dicuntur, confirmanda, minus habet autoritatis, manifestè asserentibus sa- Matt. 18. c
cris literis, In ore duorum, vel trium stare omne verbum, neque plures item quàm tres, ne su
sceptæ exequendi causa mandati domini industriæ sedulitas retardetur. Cæterum si necessi-
tas postulauerit, vt de iis, qui in societate sint, aliqui alij aut dicant aliquid, aut audiant, quod
D ad illorum quempiam nominatim pertineat, hi nullo modo ipsi inter se in colloquium ve-
niunto: sed qui ætate prouectiores fuerint delecti, ij apud eas, quæ similiter delectæ ætate
grandiores sint, quæ ab illis tractanda acceperint, tractanto, & his internunciis quicquid ne-
cessariò transigendum sit, transigitor. Huiusmodi autem disciplinæ seueritas, non in fœminis
modo ad mares, aut vicissim maribus ad fœminas, sed inter eos etiam, qui eiusdem sint sexus,
conseruator. Porrò hi præter reliquam in rebus omnibus religiosam circunspectionem, vi-
tæq́; sanctitatem, in percontando etiam ac respondendo prudentiam adhibento, & in iis quæ
vltro citroq́; perferri oporteat, fideles, intelligentesq́; sunto, vt videlicet, qui se ipsorum fidei
committunt, & voti compotes efficiantur, & quibus de rebus inter se communicauerint, de
E iis, quin syncerè perlatæ tractatæq́; sint, omnino nihil addubitent. Atque etiam in muneribus
iis, quæ corporis necessarios vsus attingunt, deligi certi debent, qui iis præficiātur: & hi simi-
liter cum delectu, qui scilicet & ætate cæteris præstent, & cum in gestibus, tum etiam in mo-
ribus grauitatem conseruent, ne conscientiam alicuius ad suspicionem prauam percutiant. 1. Cor. 10. g
Vt quid enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia?

INTERROGATIO XXXIIII.

Cuiusmodi esse debent ij, qui res in conuentu usibus fratrum necessarias dispensant?

RESPONSIO. F

ATque etiam iis, qui intus res ad fratrum vsum necessarias distribuunt, prorsus in sin-
gulis ordinibus aliqui erunt, qui illos possint imitari, de quibus est in Actis, Solitos eos Acto. 4. g
fuisse singulis distribuere, prout vnicuique opus erat: Diligenterq́; illud circunspiciāt, πρόνοιαν ἐυσπλαγχνου
vt faciles se ad omnes, & clementes præbeant, neque suspicionem alicui aliquam commo- καὶ μακροθύμου.
ueant maioris alicuius erga aliquos beneuolentiæ, inclinationisve animi propensioris, quem-
admodū Apostolus præcipit, sic dicens: Nihil faciens in alteram partē declinando, aut contrà 1. Timo. 5. d
simultatis, cōtentionisq́; (quod vitium tanquam ab hominibus Christianis alienū, idem Apo 1. Cor. 11. c
stolus reiicit, cum dicit: Siquis videtur inter vos contentiosus esse, nos talem consuetudinem
h non ha-

Fauor quo quis ĩ alterutrã euariat partẽ, propẽdet & inclinat, vitã d' Antistiti.

non habemus,neque Ecclesiæ dei)vt ob eam causam,& iis,quibus infensiores sint, necessarias G
res subtrahant,& illis,in quos animi inclinatione propendeant, amplius quàm quãtum sit o-
pus,largiantur:quorum alterum fraterni est odij,alterum amoris vitiosi,quod est vitium ma
ximè infame.Quibus ex rebus illud nobis vsu venit,vt mutua & concors conspiratio, quæ ex
charitate nasci consueuit,ea distrahatur, & in eius locum suspiciones prauæ , æmulationesq;,
atque obtrectationes clam arrepunt, & ad labores in operibus administrandis subeũdos len-
tescentis animi cunctatio. Quamobrem cum ob ea quæ dicta sunt , tum ob alia etiam eiusce-
modi multa,quæ illa comitantur,ab hac praua animi propensione, ac fauore studioq; contẽ-
tionis,necesse sit,se vt liberrimos atq; expurgatos reddant, qui res intus ad fratrum vsus ne- H
cessarias distribuunt.Saneq; cum ij,tum reliqui omnes, qui aliud quoduis vtile , ac necessariũ
fratribus munus administrant,eiusmodi & animum adhibere,& studiũ debent,proinde quasi
non hominibus,sed domino ipsi ministrent , qui pro incredibili sua bonitate delata iis qui se
ipsi consecrarunt,honorem ac studium,perinde habet,quasi ea ipse accepisset , & pro his cœ-
Matt.25.d lestis se regni hæreditatem daturum promittit.Venite enim,inquit,benedicti patris mei, hæ-
redes estote parati vobis regni à constitutione mũdi, quia quatenus fecistis vni de his fratri-
bus meis minimis,mihi fecistis.Similiterq; ex contrario, imminẽs iis qui negligẽtes fuerint,
Hier.48.b periculum intelligere,ac memoria verba illa tenere:Maledictus omnis, qui facit opus domi-
ni negligenter,neque enim à regno excludũtur modo, sed horroris etiam, ac terroris plenis- I
simam domini aduersus istiusmodi homines latam sententiam illam expectant : Discedite à
Argu. à cõtrariis. me maledicti in ignem æternum paratum Diabolo & angelis eius. Quòd si qui curam & ad-
ministrationem adhibent,ij studij sui fructum adeo magnum adipiscuntur,& contra, negli-
gentiæ horribile adeo iudiciũ expectant:quanta tandem animi cõtentione eniti debent ij , qui
huiuscemodi munus suscipiunt,vt dignos se prębeãt,qui fratres domini appellentur?Id quod
voce eiusdem domini doctrice astruitur dicentis : Quicunq; enim fecerit voluntatem patris
mei,qui est in cœlis,hic frater meus,& soror,& mater est,quando quicunque non totius vitę
suæ actiones ita instituit,vt eas ad domini voluntatem referat,vt videlicet,& cum integra sit
valetudine,tenendæ causa charitatis,studiose se in laboribus,& faciẽdis operibus exerceat, & K
cum aduersa laboret,summam tolerantiam , & cum gaudio patientiam adhibeat , hic primo
in eo periculo,eoq; maximo versatur,ꝗ alienatus est à domino,& dum voluntati eius nõ ob-
temperat,seipsum auulserit à fratrũ suorũ consortio.Deinde in illo etiam,ꝗ ea indignè audet
cõmunicare, quæ parata idoneis sunt . Quocirca necessariò in hoc quoq; illorum meminisse
2.Cor.6.a nos cõuenit,quæ dicta sunt ab Apostolo,his verbis:Adiuuãtes autẽ exhortamur, ne in vacuũ
gratiã dei recipiatis,& operã vt detis,ne,qui vocati in locũ fratrũ domini sumus, eiuscemodi
dei donũ in contumelia habeamus: nẽve magnã adeo dignitatẽ dum omnimodã eius volun-
tatem cunctamur explere , prodamus. Sed potius eidem Apostolo pareamus, dicenti: Obse-
Ephes.4.a cro vos ego vinctus in domino,vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis. L

INTERROGATIO XXXV.

Nunquid in uno & eodem pago plures constitui fratrum conuentus conueniat?

RESPONSIO.

ὑπόδειγμα μελῶν

SAnè huiuscemodi quæstionem,membrorum similitudo,quam ad res plerasque cõmodè
vsurpamus,dilucidè nobis explanat.Quoniã igitur superius declaratũ est,corpori,quod
ad omnia mẽbrorum officia ex decoro, ac ratione habile futurum sit & articulatim cõ-
pactũ,opus esse oculis,& lingua,& cæteris,quæcunq; necessaria , ac præcipua in corpore sunt,
membris:arduamq; rem esse,inuentuq; difficilimam,animum nancisci,qui pluribus præditus M
esse oculis possit (etenim absoluta seueræ disciplinæ ratio moderatorem conuentus & prouidum,& nec parũ eloquentem requirit,& prætereà vigilantem ac mitem,& eiusmodi,qui perfecto corde dei iustificationes exquirat)quî quæso fieri potest,vt plures tales in vno atq; eodẽ pago reperiãtur?Quòd si omnino fors ferat aliquando,vt duo,trêsve reperti sint tales (quod quidẽ neq; factu facile est , neq; factũ vnquã cognouimus)sanè lõgè esse videtur præstabilius, si hi gubernandi inter se prouinciam ac solicitudinẽ communiter partiantur,vicissimq; alter alterius laborẽ subleuet:videlicet vt peregrè profecto altero,aut occupatione aliqua distento, aut alio quolibet casu impedito,quemadmodũ vsu venire solitũ est plerunq; , vt antistes absit à reliquis fratribus,præstò sit alter,qui eius desideriũ sentiri non sinat.Hoc si nõ est,ad cõuen-

tum

A tum alium se conferat,cui opus sit moderatore . Atque etiam magnopere ad id, quod nobis
propositum,prodesse exemplum potest earũ rerum, quas vulgo quotidie cernimus fieri . Vt Argu.à simili.
igitur artium earum,quæ in communi vita versantur,periti,iis soliti sunt obtrectare, æmula-
tione quadam mutua qui eiusdem secum sunt artificij , ꝗ res videlicet ipsa naturaliter sensim
eorum in animis mutuam inter ipsos parere solita sit:item plerunque idem ferè in huiusmo-
di vita solet accidere.Initio enim contentionem à rebus honestis auspicantes,cũ inter se cer- Contentiones ex æmulatione alienæ virtutis.
tatim alij alios studeant superare,aut hospitibus recipiendis,aut numero eorum augendo,qui
se aggregant exercendæ pietati,aut muneribus huiusmodi honestis quibusdam fungendis,dũ
progressus maiores faciunt,postremo in simultates cõtentiosas delabuntur.Quę res cùm ad-
B uenientibus peregrè fratribus magnam & ancipitem curam afferat, & difficultatẽ (nẽpe qui-
bus cum ex labore itineris fessis capienda requies esset,animus necessario sit distrahendus, du
bitantibus ad vtros potius diuertant,quando & hos illis anteponere odiosum est,& tamen vt
simul satis vtrisque fiat,res ipsa non patitur,eoq; magis , si fortè necessario ipsis iter vrgere fe
stinantius conueniat)tum iis etiam,qui tenendæ causa eiusdem cum ipsis vitæ,initio ad ipsos
se conferunt,haud mediocrem afferunt animi anxietatem: quandoquidem necessario cogũ-
tur addubitare,vtrorum magis disciplinæ vitam committãt suam, cum id omnino animad-
uertant fore , vt si se ad hos certa destinatione applicuerint , alios improbasse videantur.Ipsõ
igitur mox initio eos lædi necesse est,quod elatius de seipsis sentiant, quippe qui non se peni-
C tus tanquam prorsus rudes,aliorum disciplinæ instituendos,ac veluti formandos tradũt, sed
iam tum ordinum iudices,& ceu æstimatores esse assuefiunt . Quocirca cũ illud intelligatur,
in huiusmodi separata aliorum ab aliis habitatione,certum prorsus & confessum nullum bo- Concludit vniri debere fratrum collegia.
num inesse,cõtraq; incõmoda manifesta cõtineri tam multa: sine dubio statuendũ est, inutile
esse penitus hanc inter se aliorum ab aliis contubernalium disparationẽ.Quod si fortè aliqui
aliquãdo in ea reperti fuerint,antequã,ne essent, prouideri potuerit,adhibenda est quãprimũ
correctio,& maximè,postquam quæ inde incommoda nascantur , re ipsa experti didicerint.
Nam illud,in suscepta semel sententia præfractè velle permanere , manifestè est pertinaciæ. γνῶμη
Siquis autem videtur contentiosus esse,inquit Apostolus,nos talem consuetudinem non ha- 1.Cor.11.c Eadem quæ prius ad interrog.7. replicat.
D bemus,neq; Ecclesiæ dei.Quam enim causam afferent,quominus in vnius corporis cõpagem
agglutinari possint?an eam fortasse, quod necessariarum ad vsum rerũ inopia laboraturi mi-
nus sint,si disiunctim quilibet vixerint, quàm si coniunctim? Atqui eæ longè ipsis,si vnà inter
se viuãt,parabiliores sunt,quibus & lucerna vna,& focus vnus,& si quæ sunt huiusmodi, sin-
gula quæque cunctis simul satisfaciant:quando(si qua alia in re) summè in hoc ipso debemus
adniti,vt facilitati maximè consulamus,omniq; ratione contendamus,vt necessarias ad vitã
copias quàm maximè in angustum deducamus.Atq; ad hoc illud etiã accedit, ꝗ qui res fra-
trum vsibus necessarias externe quæsitas important,iis disiunctis ordinibus,pluribus est opus,
cõiunctis vero,dimidio paucioribus.Quàm autẽ difficile sit,virum aliquẽ nancisci,qui Chri-
sti nomen non aliquo pacto dedecoret,& cum foris sit,cũ iis,qui cõmunis vitæ consuetudinẽ
E tenent,ita congredi sciat,vt cũ sua ipsius professione congressio illa aliqua ex parte nõ discre-
pet,id me tacente,etiã per vos intelligitis.Ad hæc,qui in huiusmodi distractione permanent,
ij quî fieri poterit,vt doctrina cæteros ædificent,qui in cœnobio versantur illis , si quãdo vsus
fuerit,vel ad concordiam conciliandis,vel ad reliqua conseruanda præcepta cohortãdis?qui
quòd nolint in vnã inter se ipsi societatem concurrere, prauas in se suspiciones commoueãt?
Quin & videmus,quæ ad Philippẽses Apostolus scribat.Sic enim ait: Implete gaudium meũ, Philip.2.a
vt idem sapiatis,eandem charitatem habentes,vnanimes,idẽ sentientes, nihil per contentio-
nem,neq; per inanem gloriam,sed humilitate alij alios superiores se inuicem arbitrantes,non
quæ sua sunt singuli cõsiderantes,sed & quæ aliorum. Verumenim quod maius afferri hutni-
F litatis exemplum potest, quàm si conuentuum antistites vicissim alij aliorũ imperio subiiciã-
tur?Si enim spiritualibus donis ambo æquè sunt ornati,præclarius fit, si ambo pariter in cer-
tamen descendant vter alterum humilitate vincat,quod à nobis fieri oportere dominus exẽ-
plo illo nos docuit,qui apostolos miserit binos.Prorsusq; ex ipsis alter lætabundus vltro se al- δυὸ δυὸ
teri subiiciet,cũ meminerit dictũ esse à domino,exaltatũ iri,quicunque seipsum humiliauerit. Luc.18.c
Sin hic plura habuerit,ille pauciora,prestabilis est,vt qui imbecillior sit,is à valẽtiore assumat.
Deinde nisi ita fiat,quî nõ manifestè contra præceptũ Apostoli fit? quo iubemur vt nõ res no
stras singuli consideremus, sed & quæ aliorum. Neq; enim hoc in eiusmodi distractione exi-
stimo posse legitime perfici:quippe videlicet cum ordines singuli, seorsum quisq; suorum sibi

h ij curam

curam vendicet,aliorũ vero minimè ad ſe putent pertinere.Quæ res manifeſtè (vt dixi) præ- G
Nõ in veros Anachoretas, ſed in Sarabaitas hæc detorquet. Lege Caſſianum
cepto Apoſtoli aduerſatur. Neque vero (cum de ſanctis illis viris , de quibus eſt mentio fre-
quens in Actis,teſtimonia illa proferuntur,quod videlicet multitudinis credentium erat cor
vnum,& anima vna,& quod omnes credentes erant ſimul in eodem loco, & habebant om-
nia communia)eſt quamobrem dubitare quiſquam debeat,vllam in tota illa multitudine diſ-
iunctionem fuiſſe,aut ex ipſis quẽlibet ſeorſum,more ſuo,ſolitum degere , quin potius id exi-
ſtimare debet, ſub vna & eadem cura vniuerſos fuiſſe ſolitos gubernari , atque hæc in pleno
numero quinque millium.In quibus fortaſſe non pauca erant,quæ mutuæ eorum inter ſe cõ-
iunctioni hominum ritu ac iudicio viderentur obſiſtere . Cæterùm cum qui nunc in ſingulis H
vicis reperiuntur,adeo inferiores illis numero ſint:quæ permittit ratio, hos viciſſim alios ab
aliis eſſe diſiunctos? Vtinam autem fieri poſſet,vt non modo,qui in eodem vico , eodemq; in
loco ſunt congregati,huiuſmodi, quem dico, ſtatum tenerent, ſed plures etiam, qui diuerſis
in locis conſtituti ſunt,fratrum conuentus,ab vna tantum cura,eorum,qui inoffenſè, ſapiẽ-
Ephe.4.c ἀπροσκλήτως καὶ σοφῶς.
terq; rebus omnium poſſent conſulere,in vnitate ſpiritus & vinculo pacis regerentur.

INTERROGATIO. XXXVI.

De iis qui à reliquorum fratrum ſocietate ſe ſeparant ac ſecedunt.

RESPONSIO.

I

VErumenimuero,inter quos certis conditionibus & ex profeſſo ſemel cõuenit , vt vnà
inter ſe vno & eodem in loco vitam agerent , iis nequaquam licitum ſit nullo diſcri-
mine & inconſulto à communi reliquorum fratrum corpore auellere ſe:quando illud
quòd quis in ſuſcepta ſemel ſententia non permaneat , duabus de cauſis contingit , vel ex de-
trimento videlicet,quod ex neceſſitudine contubernij naſcitur, vel ex mentis inſtabilitate il-
lius,qui ſententiam mutet.Qui igitur fugiendi cauſa detrimenti, quod illi ex contubernio na
ſcatur,ſe ab reliquis fratribus ſegregat,is nullo modo diſceſſionis ſuę cauſam tenere apud ſe-
ipſum occultam debet,ſed eo modo,quo docuit dominus,illã detegere,quando dixit: Si pec- K
cauerit in te frater tuus,vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolũ , & cætera. Ita enim ſi ſe-
cuta ea,quam quærebat,emendatio fuerit,& fratres lucrabitur,& ſocietatem illorũ nõ aſper-
nabitur.Sin contrà, in vitio eos perſeuerare , neque correctioni locum dare animaduerterit,
hæc iis nota facere debet,ad quos iudicium huiuſcemodi pertineat . Quod vbi fecerit , tũ de-
mum,adhibitis multorum teſtimoniis diſcedat. Neq; enim iam à fratribus ſe ſegregabit , ſed
ab alienis:cum dominus,eum,qui in peruerſitate ſua perſeueret, ethnico aſſimilet ac publica-
no.Sit enim tibi,qui eiuſmodi eſt,inquit,ſicut ethnicus & publicanus. Qui vero ad relinquẽ-
dam cæterorum fratrum ſocietatem à propria animi ſui leuitate impellitur,is ſuamipſius cu-
rare imbecillitatem debet . Alioqui ſi medicinam noluerit admittere , ipſe excluſus à nemine L
admittatur.Cæterum ſi tenendi cauſa mandati dominici , alius alio diſtrahatur, talis diſtra-
ἀλλ' οἰκονομίαν πληρούσιν.
ctio neutiquã pro ſegregatione habenda eſt , ſed aſſignati potius vnicuique muneris admini-
ſtratio exiſtimanda.Aliam præterea cauſam,propter quam quis ſe à reliquorum fratrum cõ-
ſortio ſegreget,ratio nullã admittit:Primùm quidẽ quod nomini domini noſtri Ieſu Chriſti,
à quo congregati ſumus,infligitur contumelia:deinde quod viciſſim alterius aduerſus alterũ
conſcientia pura eſſe non poteſt,quod ſcilicet mutuo inter ſe , alter alterũ ſuſpectum habeat.
Matt.5.c
Hoc autẽ manifeſtè repugnat præcepto domini qui dixit:Si offers munus tuũ ad altare,& ibi
recordatus fueris,quòd frater tuus habet aliquid aduerſum te , relinque ibi munus tuum ante
altare,& vadens,prius reconciliare fratri tuo,& tunc reuerſus offer munus tuum: M

INTERROGATIO. XXXVII.

Nunquid per ſimulationem orationum,pſalmodiæ ne negligi opera debeant: & quæ ſint ad orationem appoſita tempora, & primo an oporteat laborare.

RESPONSIO.

οὐχ ἁπλῶς, οὐδ' ὡς ἔτυχεν.
CVm dominus noſter Ieſus Chriſtus dicat, Dignus eſt,non ſimpliciter , neque ſine vlla
exceptione,quilibet,ſed operarius cibo ſuo:cumq; Apoſtoli præceptum ſit,qui fatigari
& laborare nos iubet propriis manibus quod bonum eſt,vt ſit nobis, vnde egẽtibus tri
Matt.10.b Epheſ.4.g
buamus:ſanè,quin ſtudioſius ſit laborandum re ipſa liquet,neque enim cauſa ad inertiam,aut
laboris

A laboris fugam ſpectante,vita ſecundum pietatem inſtituta exiſtimari debet, ſed materia po- γυμνάσια πολλά τις paradoxa
tius ſubeundi certaminis,& maioris laboris,& in rebus difficilibus tolerantiæ: vt nobis quoq;
vere liceat dicere,In labore & ærumna,in vigiliis multis,in fame & ſiti: Cum non ad corpo- 2.Cor.11.f
ris caſtigationem modo, vtilis nobis huiuſmodi vitæ ratio ſit , ſed ad charitatem etiam erga
proximum:ſi videlicet de fratribus noſtris,iis,qui valetudine aduerſa laborent,neceſſaria per
nos deus vitæ ſubſidia ſubminiſtret,conuenienter exemplo illi, quod propoſitum nobis in A-
ctis eſt ab Apoſtolo . Sic enim ille ait : Omnia oſtendi vobis , quòd ſic laborantes oportet ſu- Acto.20.g
ſcipere infirmos . Et alio in loco : Vt habeat vnde tribuere poſſitis neceſſitatem patienti, quò Ephe.4.c Matt.25.e
ſcilicet digni habeamur,illud audire : Venite benedicti patris mei , poſſidete paratum vobis
regnum ab conſtitutione mundi.Eſuriui enim,& dediſtis mihi manducare. Sitiui,& dediſtis
B mihi bibere.Verumenim quantum ex otio mali ſit,quid attinet memorare,cum Apoſtolus a- Collatio
pertè præcipiat , vt qui non laborat , is nec manducet etiam . Sicut igitur vnicuique ad vitæ
ſuſtentationem neceſſarius eſt cibus quotidianus , item nihilominus vnicuique in opere fa-
ciendo neceſſaria induſtria eſt. Neque enim temere laudis loco poſitum fuit illud à Salomo- Prouer.31.d
ne,Panem ocioſa non comedit.Itẽmque ab Apoſtolo de ſeipſo dictum eſt illud , Neque gra- 2.Theſ.3.b
tis panem manducauimus ab aliquo,ſed in labore & fatigatione, nocte & die operantes. At-
qui tamen licebat ei , cum Euangelium prædicaret , de Euangelio viuere , ſi voluiſſet . Quin
dominus etiam ipſe pigritiam cum malitia coniunxit , cum dixit : Serue male & piger.Idem Matt.25.e πονηρέ, ὀκνηρέ.
C præterea vir,ſapientiæ gloria excellens Salomon non ſolum ex iis, quæ à me memorata ſunt
modo , virum gnauum laudat , ſed ignauum etiam caſtigat , illa ex tenuiſſimarum beſtio-
larum comparatione , cum dicit : Vade ad formicam ô piger . Proinde metuere debemus,ne Prou.6.a
aliquando nobis hoc in die iudicij obiiciatur : quum qui ad excipiendos labores idoneas no-
bis vires ſuppeditauerit,is parem quoque illis à nobis in laborãdo induſtriam repoſcet.Quo- Luc.12.f
niam cui commendauerunt multum , plus petent ab eo. Verumenim quia ſunt nonnulli,qui
orationum prætextu,pſalmodiæve , neceſſarios in exercendis artificiis labores defugiunt : il-
lud eſt intelligendum, certis quidem aliis quibuſdam in rebus eſſe certam vnicuique tempo-
ris tempeſtiuitatem , vt eſt apud Eccleſiaſten , qui omni negocio ſuum eſſe tempus dicit: O- Eccle.8.d
rationi vero , & pſalmorum modulationi,ſicut in aliis etiam pleriſque,nullum non eſſe tem-
D pus idoneum , ita videlicet, vt vel in eo ipſo , dum manibus opus tractamus, & lingua non-
nunquam (quandocunque id fieri poteſt , aut expedit potius , & ad fidei ædificationem con-
ducit) munere hoc fungi poſſimus : Sin id minus, corde certe in pſalmis & hymnis, & can- Col.3.e
ticis ſpiritualibus deum collaudemus , ſicut ſcriptum eſt , atque ita orationi ſatisfaciamus :
interim dum laboramus , gratias agentes deo , qui ad opera facienda manuum vires nobis
ſuppeditauerit : itẽmque ad percipiendam artium ſingularum cognitionem , ingenium lar-
gitus ſit : materiâmque donauerit , ex qua inſtrumenta conficerentur , tum eam etiam , quæ
artibus iis eſſet ſubiecta , quam in manibus habeamus operantes: ſimulq; etiam ipſum oran-
tes,vt opera manuum noſtrarum dirigantur ad eum finem,vt ipſi placeamus.Hoc modo et-
E iam mentem à futilibus cogitationibus cohibemus , quandocunque in ſingulis , quæ admi-
niſtramus,operibus,conficiendi felicitatem à deo poſtulamus, & ei gratias agimus , qui ad ea τὸ ἀμετεώριστον à deo petendum.
adminiſtranda vires nobis tribuerit,& à propoſito ineundæ gratiæ illius nõ aberramus , ſicut
ante dictum eſt.Etenim niſi hæc ita ſe habeant , quî fieri poteſt,vt inter ſe illa cõcordent,quæ
dicta ſunt ab Apoſtolo? & illud videlicet , Sine intermiſſione orantes , & illud , Nocte & die Col.1.a 2.Theſ.3.b
laborantes. Neque vero tamen,quanquàm hanc aſſiduè, atque adeo omnibus momentis ad-
hiberi oportere gratiarum actionem , & lex ipſa præcepit, & nos eam vitæ noſtræ neceſſariã
eſſe,cum natura,tum ratione docuimus , propterea illæ ſtatis temporibus præſcriptæ oratio-
nes negligendæ veniunt , quas obſeruari in conuentibus ſolenne eſt & quotidianum . Siqui-
F dem ea re à nobis neceſſariò huiuſmodi tempora delecta ſunt , quòd in eorum ſingulis pecu-
liaris quædam dei in nos beneficiorum eſt commemoratio. Ac matutinum quidem,vt primi Matutinæ horę cur inſtitutæ.
animi ac mentis noſtræ motus conſecrentur deo,neque vllius rei curæ antè aditũ ad nos de-
mus,quàm nos in cogitatione de deo oblectauerim⁹:ſicut ſcriptum eſt,Memor fui dei, & de- Pſal.76.a
lectatus ſum.Neq; corpus prius ad functionem muneris alicuius moueamus , quàm illud fe- Prima.
cerimus,quod dictum eſt,Orabo ad te domine:mane exaudies vocẽ meam. Mane aſtabo tibi. Pſal.5.a
Tertia verò hora,vt in ea ad orationem ſurgatur,fratreſq; omnes in vnum congregentur, li Tertia.
cet diuerſis in locis,alij in aliis operib⁹ ſint occupati:idq; ea re,vt admoniti doni ſpirit⁹, quod
circiter hanc ipſam horam apoſtolis datum fuit,vno eodemq; animo cuncti illũ venerentur,

ab eoq;

ab eoq; petant,vt & ipſi digni ſint,qui ſanctificationem ſuſcipiant:ſimulq; vt ſalutaris ſibi do- G
Pſal.50.c ctrinæ,& recti itineris dux eſſe,& autor velit,illum imitantes,qui dixit:Cor mundum crea in
me deus,& ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritũ
ſanctum tuum ne auferas à me.Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confir
Pſal.142.c ma me.Et alio in loco:ſpiritus tuus bonus deducet me in terram rectam , atque ita denuo ad
intermiſſa opera redeatur . Quòd ſi fors aliquos vel propter operũ, vel propter locorũ natu-
ram eo tempore abeſſe longius contigerit,quàm vt vnà cum reliquis præſto eſſe poſſint,ij v-
bicunque fuerint,ea neceſſariò ibi exequi debent,quæ cõmuniter ſtatuta ſunt,nihil hæſitantes
Matt.18.c omnino.Quia vbi ſunt duo vel tres cõgregati in nomine meo,inquit, dominus, ibi in medio
eorum ſum.Porrò ſexta hora,ſanctorum exemplo , neceſſariam eſſe orationem iudicauimus, H
apud quos eſt:Veſpere & mane,& meridie narrabo, & annunciabo , & exaudiet vocem meã.
Sexta In qua quidem,vt liberemur ab incurſu & dæmonio meridiano,nonageſimus etiam pſalmus
Pſal.54.c recitetur.De nona verò,quòd ea ad orationem nobis neceſſaria ſit, id apoſtoli ipſi declaraue-
runt in Actis,in quibus eſt , quòd Petrus & Ioãnes aſcẽdebant in templum ad horam oratio-
Nona. Acto.3.a nis nonam.Cõpleto verò iam die,pro iis omnibus,quæ in eo data nobis fuerint,feliciterve no
Veſperę bis euenerint,gratiarum actio ſuccedet:eorumq;, quæ vel per cõſenſum aut ſecus cõtra animi
ſententiã prætermiſſa ſint, cõfeſſio:ac ſicubi latens delictum aliquod admiſſum fuerit verbis,
ἐξαγόρευσις ἐξομολόγησις. operibúsve, aut etiam corde , pro his omnibus oratione adhibita veniam nobis à deo cõpre- I
cabimur.Siquidem ad ſimilia peccata iterum euitanda , valde vtilis eſt præteritorum cõſide-
γνώμη ratio.Iccirco Dauid dicit,Quæ dicitis in cordibus veſtris, in cubilibus veſtris compungimi-
Pſal.4.a ni.Tum autem primis ſe iam noctis intendentibus tenebris, ſequetur petitio , vt quies, quam
Cõpletorium. ſumus capturi,inoffenſa & ab omni perturbatione ac vitio libera ſit: qua hora etiam neceſſa-
Pſal.90. riò nonageſimus recitari pſalmus debet.De tempore autem dimidiæ noctis , quod id ad ora-
Hora medię noctis tionem neceſſarium ſit,traditum nobis eſt à Paulo & Sila in Actis.Scriptum eſt enim ſic,Cir-
Acto.16.e citer autem mediam noctem Paulus & Silas laudabant deum.Atque hoc quidem etiam con-
centor pſalmorum confirmat,ſic dicens,Media nocte ſurgebam ad cõfitendum tibi ſuper iu-
Pſal.118. dicia iuſtitiæ tuæ.Pòſt anteuertendũ diluculũ eſt,& ad orationem ſurgendum,cauendumq; ne
dies nos in lectulo dormientes opprimat:& ille imitandus,qui dixit, Præuenerunt oculi mei K
diluculũ,vt meditarer eloquia tua.Porrò ex his omnibus,quæ diximus,ſtatis temporibus, nul
lum ab iis prætermitti debet,quorum vitæ propoſitum eſt,vt quæ acturi ſunt,omnia ad laudẽ
dei,& Chriſti eius referant,Atque vtilis etiam,meo quidẽ iudicio,hæc in orationibus, & pſal
γνώμη morum decantationibus,quę certis temporibus fiunt,diuerſitas eſt,atque varietas,ob eã cau-
ſam,quod in perpetua ſimilitudine & æqualitate rerũ animo neſcio quo modo torpedo quæ-
dã plerunq; oboritur,atq; tædiũ,eaq; re aliud agẽs, ad futiles & vagas cogitationes aberrat.In
vicisſitudine autem varietateq; cum pſalmodiæ , tum ſingularum horarum rationis & ſtu-
dium ipſum renouatur,& attentio inſtauratur.

INTERROGATIO XXXVIII. L

Hactenus ſermone tuo nos docuiſti,& orationem, nullo pacto omittendã & in operibus laborem neceſſariũ eſſe:reliquũ eſt iam,ut doceamur,cuiuſmodi artificia profeßioni noſtræ conueniant.

RESPONSIO.

OMnino etſi artes quaſdã præciſè ſtatuere,in quibus nos verſari conueniat,haud facile
eſt,quod aliæ aliis magis ſunt opportunæ: quemadmodũ videlicet cum locorum , tũ
negociationum,quæ in ſingulis regionibus tractãtur, & natura & commoditas deſi-
derat:in vniuerſum tamen harũ deſcribi & cõſignari delectus quidã poteſt. Ac nimirũ eæ vi-
dentur eſſe,quæcunq; vitæ noſtræ & quietẽ,& tranquillitatẽ conſeruent, quarum ſcilicet neq; M
materia magno labore quæratur,neq; opera,magna ſolicitudine diuendantur : ſimiliterq; illæ
omnes,per quas neq; virorum,neq; mulierũ indecoros cõgreſſus nobis conciliant & noxi.Si-
quidem omnibus in rebus illud peculiariter debemus ſpectare,vt ſimplicitatem ac frugalitatẽ
teneamus:& illud ſummopere fugiamus,ne inſeruiamus ſtultis ac planè noxiis hominũ cupi-
λιτότητα καὶ εὐτέλειαν. ditatibus,iis efficiendis,quæ in ſtudio apud ipſos eſſe animaduerterimus. Quocirca & in telis
texendis,in ea modo opera,noſtra à nobis induſtria conferetur,quæ in quotidiano cõmuniq;
vitæ vſu apud omnes ſint: iis penitus reiectis , quæ à libidinoſis mulierculis inuenta ſunt , ad
captandos , ac laqueis irretiendos miſeros adoleſcentulos . Similis quoque in conſuendo-
rum ca-

A rum calceamentorum artificio tenenda à nobis ratio erit,vt videlicet earum rerum in illa ar-
te miniſtri ſimus,quæ ad neceſſarium modo hominum vitæ vſum requiruntur . Cæterum &
ædificandi ars,item fabrilis lignaria & æris cudendi,& agri colẽdi diſciplina , etſi ſuapte na-
tura ad vitã neceſſaria ſunt, & magnã vtilitatẽ adferũt ac ne ſuopte quidẽ genio ſunt à nobis
repudiandæ:tamen quandocunq; aut quietẽ noſtrã perturbare , aut fratrũ vitæ coniunctionẽ
videbuntur diſtrahere,tũ neceſſario à nobis ſemper declinari debẽt:maioreq; in precio habẽ-
dæ ſunt artes illæ,quarũ exercitatio eiuſmodi ſit , quæ neq; nos diſtrahat, neq; impedimento
ſit,quominus deo aſſiduè cohæream⁹,& quæ neq; à tẽporibus pſalmodiæ,orationiſve aut reli-
B quæ diſciplinæ cõſtantia eos auocent,qui ſtudio pietatis operã dant. Si quando autẽ eiuſmo-
di in iis nihil ineſſe animaduerſum ſit, quod præcipuũ vitæ noſtræ propoſitũ impedire videa-
tur aut hinc nihil noxæ cõtrahere,multis ſine dubio hæ aliis anteponi debẽt, & maxime agri-
cultura,quãdo ex ea facillimè res ad vitæ vſum neceſſariæ haberi poſſunt:& qui in ea verſan-
tur,nullas hi ſurſum,ac deorſum curſitationes coguntur ſubire , modo, vt diximus, ea nobis
neque à vicinis,neque ab accolis tumultus afferat, aut turbas.

INTERROGATIO XXXIX.

C *Quæ ratio teneri debet in uendendis mercibus,quomodoq; peregrinatio ſuſcipi?*

RESPONSIO.

ATque illud etiam ſtudendum eſt, ne quæ fecerimus opera, ea in longinquas quaſdam
regiones exportemus:nẽve venditionis cauſa,temere nos in publicum demus.Siqui-
dem honeſtior eſt ea,quæ fit vno & eodem in loco permanſio , vtiliorq; cum ad mu-
tuam ædificationem,tum ad perfectam quotidiani victus conſeruationem.Itaq; vt quieti cõ-
ſulamus,detrahendum eſt aliquid de precio potius , quàm modici lucri cauſa peregrè lõgius
abeundum.Cæterum ſi hoc fieri non poſſe vſus ipſe docuerit, ne ſuſcepta huiuſcemodi de cau
ſa peregrinatio infructuoſa nobis accidat, deligere nos & ciuitates & loca oportebit hominũ
D religioſorum,eoq; ſtatis nundinarum temporibus plures vnà ſimul fratres concurrere , no-
biſcumq; quiſque,quas elaborauerimus,merces afferre, communiterq; cuncti iter inire, viãq;
pſallendo,orandoq;,noſq; viciſſim alter alterum ædificando , conficere : ac poſtremò vbi ad αὐτὰς καταγωγὰς
locum iam peruenerimus,quem petebamus,eadem communiter cuncti hoſpitia capere , idq; αἱρεῖσθαι
cum mutuæ cuſtodiæ cauſa,tum vt nullum nos orationis tempus neque diurnum,neque no- δυσδυναλλακτῶν καὶ
cturnum effugiat:tum etiam,vt improborum ac fraudulentorum hominum congreſſus mi- πλεονεκτικῶν.
nore noxa euadamus,ſi in multorum ſocietate ſimus,quàm ſi ſoli tantummodo , quando et- γνώμη
iam qui iniurioſiſſimi ſunt,iniuriarum ſuarum teſtes habere multos recuſant.

INTERROGATIO XL.

E *De nundinis illis,quæ in ſanctorum celebritatibus fiunt,quid?*

RESPONSIO.

VErum enimuero neque nũdinationes illæ,quæ ad ſepulchra ſanctorum martyrum ce-
lebrari ſolitæ ſunt,conuenire nobis putandæ ſunt:neque enim vllam aliam ob cauſam
adeſſe decet Chriſtianos ad martyrum conditoria aut iſtis contingua loca inuiſere,
quàm orandi cauſa,& vt ſanctorum conſtantiæ admoniti , in qua illi ne pietatem amitterẽt,
ad necem vſque fortiter perſeuerarunt,ipſi quoque ad ſimilis fortitudinis æmulationem inci-
tentur.Nimirum memoria tenendum eſt illud , quàm terrifica & formidabili ira olim exar- Confirmat exemplo Chri.
F ſerit dominus,qui cum ſemper & vbiq; manſuetus & humilis corde fuiſſet , in eos tamẽ ſolos
flagellum intendit,qui circum templum vendendis emendiſq;,mercibus operã dabant,quip-
pe quaſi nundinatio illa orationis domum in latronum ſpeluncam conuerteret. Neque vero
quod alij ante nos fuerint,à quibus ſolita olim in diebus ſanctorũ feſtis obſeruari cõſuetudo,
violata ſit(quiq; cũ inter ſe alij pro aliis orare deberẽt,& vnà cum pluribus Deũ adorare & la- Cõſuetudo præiudicans pietati abroganda.
crymas offerre, ab eoq; cũ peccatorum veniã poſcere , tũ de acceptis beneficiis gratias agere,
ſeſeq; mutuis viciſſim cohortationibus in pietate vera confirmare & ædificare id quod etiam
memoria noſtra vſurpari fuiſſe ſolitũ ſcimus,pro his omnibus forum,ac nundinas,& cõmu-
nem mercatum & tempus illud & locum efficiunt)non ob hoc ſtatim nos quoq; illos imitari
par eſt,& hoc modo autoritate noſtra prauam illorũ conſuetudinẽ confirmare:ſed cõuentus

 illos

illos exprimere potius,de quibus in euangeliis mẽtio est, præsente domino nostro Iesu Chri- G
sto solitos celebrari,& in his,quæ ab Apostolo descripta sunt,veluti huiuscemodi vitæ insti-
1.Cor.14.c tuto conuenientia,facere.Scribit autem sic:Cùm conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum
habet,doctrinam habet,apocalypsim habet,linguam habet, interpretationẽ habet, omnia ad
ædificationem fiant.

INTERROGATIO. XLI.

De autoritate superiorum, & obedientia, quid.

RESPONSIO. H

Qui se priua voluntate exuit, non quod vult, sinendus est facere.

CAeterum in his,quæ concessa sunt artificiis,neutiquam permittẽdum est vnicuique vt
arbitratu suo discat quod velit:sed illud tantummodo, ad quod aptum esse illum anti-
stites iudicauerint.Qui enim seipsum abnegauit,seseq; voluntatibus suis omnibus spo-
liauit,is nõ quod vult,facit,sed quod docetur.Neque verò ratio permittit , cum sibi ipsi quod
expediat deligere,qui gubernationem sui aliis tradiderit.Siquidem hi esse debent,qui ad quã-
cunq; rem habilem esse illum iudicauerint,arbitratu suo in nomine domini ipsum instituant.
Qui autem ipse in deligenda sibi aliqua arte muneréve cupiditati suæ obsequitur, is planè sibi
notã inurit,seq; prodit,primo se sibi ipsi placere,documento est deinde artẽ illam cæteris an- I
teponere,aut propter gloriã vitæ huius,aut lucri spem,aut aliud aliquid id genus in eã artem
propensiore sit affectu,aut postremo propter ignauiã, pigritiámve, quod ea videlicet laboris
γνώμη sit leuioris.In quo autẽ hæc insunt,ab hoc planissimè intelligi potest, nondũ abstersas esse oẽs
animi morborũ labes. Sed neq; semetipsum abnegauit , qui suis ipse affectibꝰ perficiundis ob-
sequitur,neq; rebus vitę huius nunciũ verè dici potest remisisse,si eum adhuc vel cõpendij,vel
gloriæ admiratio tenet:itemq; nullo modo mẽbra sua,quæ sunt super terrã mortificauisse,ille
qui necessariũ in faciendis operibus laborẽ nõ sustinet,quin potius is esse se arrogantẽ & per-
tinacẽ declarat,qui suũ,qui vnus est,iudicium melius esse arbitretur q̃ aliorũ, qui plures sunt.
Quamobrẽ siue quis artẽ aliquam tenet,eaq; cæterorũ fratrum iudicio non improbatur , ne- K
γνώμη quaquã is eam confestim abiicere debet(est enim animi incõstantis,& infirmi iudicij,temerè
aspernari quæ habeas)siue nõ habet,non sibi sua sponte assumito ipse:sed quę probata à maio-
ribus fuerit,ad illã se accõmodato,idq; ea re,vt vbiq; obedientiã conseruet. Quemadmodum
Collatio ex contrariis. autẽ vnumquenq; sua sponte quod ipsi placitũ sit,eligere,indecorũ esse docuimus: item quoq;
pari ratione putandũ est in vitio esse,siquis,quæ alij probauerint,ipse recuset. Quin potius,si-
quis etiã artem aliquã habeat,cuius tractatio cõmunitati fratrũ nõ placeat,æquissimo animo
abiicere illã debet:illudq; declarare,nulla se rei vllius vitæ huius cupiditate adductum teneri,
quando perficere voluntates cogitationũ,est illius,qui spẽ non habet,vt est apud Apostolum:
contraq;,exprõpta vbiq; omnibus in rebus obedientia, laudi semper tribuitur:cũ idẽ Apostolꝰ L
laudet quosdã,ac dicat,Semetipsos dederunt primum domino, deinde nobis propter volun-
tatẽ dei.Cæterum assignato iam sibi artificio,vacare vnusquisq; attente debet,studioseq; inui-
gilare,& nihilo secius,quasi inspectore deo,summa sedulitate, & attẽtiore cura accuratissimè
illud exercere,vt fidẽti animo semper dicere illud possit:Ecce sicut oculi seruorũ ad manꝰ spe-
ctant dominorũ suorũ,ita oculi nostri ad dominũ deũ nostrũ:nõ item ab hoc ad aliud temerè
γνώμη resilire.Neq; enim natura nostra plura simul assequi studia potest: multoq; est præstabiliꝰ vnũ
modo solerter & industriè cõfecisse,q̃ multa attẽtasse, quæ necessario postea sint relinquẽda.
Siquidẽ quæ ad res plures animi fit distractio,& mentis identidẽ modo ad hãc, modo ad illã
applicatio,præterquã quòd opus nullũ perfectè perduci ad exitũ sinit,etiã morũ leuitatẽ,vel si M
inest,arguit,vel si nõ inest,ingenerat.Si quãdo autẽ necessitas postulet, vt reliquis etiã artibus
subueniatur,sanè par est is vt auxilietur,qui cõmodè possit:neq; id suapte spõte, sed arcessitus:
nõ quod hunc ad id muneris obeũdum quasi illi præcipuũ,accersamus,sed casu quopiam cir-
Cõfirmatio δι' ὁμοίωσιν cunstante:idq; imitari,quod in membris corporis solitum est vsu venire , in quibus si pes ab
officio suo per claudicationẽ aberrauerit, manu solemus inniti ac suffulcire corpus reliquum.
Vicissimq;, quemadmodum sua sponte ad artem aliquam assilire ac velut vtilitati repugnat:
sic nolle admittere quod iussus sis,castigatione dignum est:idq; ea re,ne & arrogantię vitium
in nobis alatur,& morigeræ & ad omnia persuasibilis obedientię disciplina pessum eat ac dis-
soluatur.Cæterùm cura instrumentorum quanquam ad eum præcipuè videtur pertinere , vt
quis cuiq; artificio præpositus sit:nihilominus tamen,si fors tulerit, vt ex iis aliquod aliquãdo
neglectum

A neglectum fuerit,id perinde vt res,quæ ad omnes æquè pertineat,eo modo,quo par fuerit,ab
iis debet accurari,qui id primi animaduerterint. licet enim illorum tractatio vnum aliquem
seorsum priuatim attingat: attamen,quæ ex eo nascitur vtilitas,ea promiscuè in cunctos re-
dundat.Nam quę alterius sint artis,ea perinde,ac si sua nihil interesset,contemnere,argumẽ-
to ipso tantidem fuerit,ac si alienaret.Veruntamen neque qui artes tractant, ij pertinentium
ad illas ipsas instrumentorum vindicare sibi dominium debent, ita videlicet , vt aut antistiti
fratrum iis arbitratu suo vtendi potestatem non faciant,ad quam ipse cunque rem velit : aut
eorum ipsi,vel vendendorum,vel permutandorum,aut alioqui alienandorum ius ad arbitriũ
reuocent suum: aut præter ea,quæ habent,aliorum comparãdorum, penes se esse potestatem
B velint.Nam qui in eo semel animum obfirmarit , vt ne suarum quidem ipsius manuum esset
dominus,& alterius arbitrio permisit dispensandum, quicquid possent conficere operis:quo-
pacto non is à seipso videatur dissentire , si eorum, quæ ad artium exercitationem necessaria
sint,instrumentorum,postulet,vt ius penes se sit? in eaq; dominij sibi autoritatem vsurpet?

INTERROGATIO. XLII.

Cuiusmodi consilio, aut animi affectione laborare ij debent, qui laborant?

RESPONSIO.

C ATque illud etiam intelligendum est,eum qui laborat,nequaquam id eo animo facere
debere,vt necessitatibus inseruiat suis, sed vt domini præcepto satisfaciat , qui dixit: Matth.25.b
Esuriui,& dedistis mihi manducare,&c.Quando illud vnumquenque suiipsius causa παντάπασιν.
solicitum esse,vetuit idem dominus,cum dixit: Nolite soliciti esse animæ vestræ, quid man-
ducetis,neque corpori vestro, quid induamini , quibus adiecit : Hæc enim omnia gentes in- κόσμου.
quirunt.Quamobrem in suscipiẽdis laboribꝰ, illud spectare vnusquisque debet,vt per ipsum, Matth.6.d
qui in egestate sunt,subleuentur: non autem,vt commodis ipse prouideat suis,si quidem hoc
modo,& crimen seipsum immodicè amantis effugerit, & fraternæ charitatis benedictionẽ à
domino inuenerit,qui sic dixit: Quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis,mihi fe Matth.25.d
cistis.Neque verò his,quæ hoc loco à nobis dicuntur,Apostoli verba illa aduersari quisquam 2.Thes.3.c
D existimet,vt operantes panem suum manducent . Siquidem hoc ad ordinis & laboris deser-
tores dictum est,perinde ac si ipsis diceret, præstabilius esse vnumquenque necessaria sibi sal-
tem ad vitam præsidia parare,neque aliis grauem esse,quàm vitam in ocio traducere. Audi- Ibidem.
mus enim,inquit,quosdam inordinatè ambulantes inter vos, nihil operantes , sed curiosè a-
gentes.His igitur,qui eiusmodi sunt,denunciamus,inquit,& obsecramus , vt cum silentio o-
perantes suum ipsorum panem manducent.Et illud,Nocte & die operantes , ne quem vestrũ 2.Thes.2.c
grauaremus,nimirum eodem etiam pertinet , quippe cum Apostolus ad commonendos or-
dinis desertores,charitate fraterna impulsus, ipse seipsum laboribus vltra præscriptum sibi,
sua sponte subiiceret.Cæterum eius, qui ad perfectionem contendit, est, diem noctemq; assi- Ephe.4.d
E duè laborare,vt habeat vnde tribuat necessitatem patienti : quandò qui in seipso, aut in eo e-
tiam,ad quem cura pertinet distribuendarum rerum cuique necessariarum, positam spem ha
bet,& laboris susceptionem,siue suam,siue eius, quicum est, satis magnum sibi ad degendam
vitam subsidium existimat: huic,quatenus in homine spem ponit , magnopere est metuendũ
ne in execrationem illam incidat,Maledictus homo, qui confidit in homine : & fulcit carnẽ Hier.17.a
brachij sui,& defecit à domino anima eius.Quæ verba cum dicunt,Qui confidit in homine,
illud præcipiunt,nequaquam spem in altero poni debere . Cum autem , Et fulcit carnem bra-
chij sui,in se sui habendam fiduciam vetant . Horum autem vtrunque defectio à deo nomi-
natur.Similiterq; etiam exitus adiungitur vtriusque: Quia erit tanquam myrica sylnestris in
F deserto,neque videbit quando venient bona.Quibus verbis illud ostenditur , quòd spem suã
siue in seipso ponere,siue in alio quouis,nihil est aliud quàm deficere à deo.

INTERROGATIO XLIII.

Prorsus, quod attinet ad eam rationem, quam in artium exercitatione teneamus , satis iam abs te nobis demonstratum est: extra quam, siquid fortè reliquum sit, quod usus ipse postea nos doceat. Cæterum illud planius abs te nobis nunc cupimus explicari , cuiusmodi esse in conuentibus antistites conueniat, quomodoq; ab iis, qui in eorum disciplina sint, fratres gubernari. προεστεῶτος διδαχθῶμεν.

RESPONSIO.

Omnino

γνώμη. OMnino,etsi veluti summatim dictum est etiam de hac parte: attamen quoniam(neque hoc iniuria)eam planius etiam vobis cupitis explanari,quòd quales principes ac moderatores sint,tales etiam plerunque existere soliti sint cæteri,necessariò accuratius etiã tractari hic locus debet.Cõuenit igitur,vt qui in cõuentu reliquis fratribus præest,is
1.Tim.4.c præceptum illud Apostoli memoria teneat:Exẽplum esto fidelium.vitamq; suam exercendorum domini mandatorum exemplum præbeat euidentissimum,vt videlicet iis, quos docendos susceperit,causam nullam reliquam faciat,quamobrem præcepta domini, aut contemnenda,aut eiusmodi,quæ nemo assequi possit,esse arbitrentur. Principio igitur hoc esto primum, Antistitem nimirum conuentus præferuida erga Christum charitate sui modestiam animi studio propensiore exprimere debere,adeò vt vel tacens ipsis suis operibus exemplum non fucatæ humilitatis relinquat quouis sermone multo efficacius,ad communem fratrum doctrinam. Etenim si Christianæ vitæ limes eo pertendit, vt Christum imitere iuxta proportionem assumptę ab eodem carnis,ex eo,quòd ad vocationem cuiusque pertineat: sine dubio,quibus ea data prouincia est,vt ipsi cæterorũ duces sint, ij opera sua & intercessione imbecilliores adhuc deducere ad Christi assimilationem viam præstruendo debent,& ea re beatum Paulum imitari sic dicentem,Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Proinde primi
μιμηταὶ μου γίνεσθε. 1.Cor.11.a ipsi obseruanda ea,quæ à domino nostro Iesu Christo tradita est, summissioris animi & humilitatis regula,clarissimum reliquis & absolutum virtutis huius esse exemplum debent.Di-
Matth.11.d scite enim à me,inquit, quia mitis sum & humilis corde. Morum igitur mansuetudo, & humilitas cordis, hæc præcipua antistitis veluti insignia sunto.Si enim dominus discipulis suis ministrare non erubuit,sed terræ ac luti,quod ipse finxerat,& hominis forma figurauerat, minister esse non recusauit: Ego enim in medio vestrum sum,inquit, sicut qui ministrat,
ἐγὼ δὲ εἰμὶ ἐν μέσῳ ὑμῶν. Luc.12.c quid est tandem,quo erga æquales nostros præstando, illius imitationem assecutos nos existimare possimus? Hoc igitur est quod primum & eousque magnum in antistite requiritur. Tum clementem esse ipsum oportet,eiusmodiq; qui per rerum inexperientiam in officio delinquentes leniter sufferat:non tamen qui obticescat ad peccata, sed immorigeros ac detrectantes imperium clementer toleret,& ipsis cum quanta maxima possit lenitate,moderatio-
neq; medicinas adhibeat.Idoneum præterea, qui accommodata eorum morbis remedia cõ-
2.Tim.2.d ministcatur & excogitet,non atrociter obiurgantem, sed in mansuetudine monentem, clementerq; corripientem, sicut scriptum est. Eundemq; in rebus præsentibus administrandis
Rom.15.a peruigilem & attentum in futuris prospiciendis sagacem,talemq;, qui & certare cum valentibus possit,& infirmorum imbecillitates portare,cuius cùm dicta, tum facta omnia ad illorum,quorum disciplinæ præsit,perfectionem pertineant: non qui sibi ipse prælationem assumat,sed qui à cæteris,qui autoritate in conuentibus præstent,delectus sit,& satis magnum in
superiore vita documentum dederit probitatis morum suorum.Nam & hi,inquit,probentur
1.Tim.3.c primùm & deinde ministrent, vt nullum crimen habentes. Quod similiter quoque in hoc seruari debet,quem diximus: quò videlicet sic creatus,fratribus ipse ordinem disciplinæ prescribat,quem sequantur,operaq; dispartiatur in vnum quemlibet prout viderit expedire.

INTERROGATIO XLIIII.

Quibus permitti debeat,ut domo peregre proficiscantur: quomodóque item ij,cum se domum receperint,interrogandi sint?

RESPONSIO.

PEregrinandi quidem potestatẽ ei permittito, qui in peregrinatione sine animæ suæ detrimento,& cum vtilitate eorum,quibus cum congrediatur,possit versari: quando, nisi idoneus aliquis affuerit,longè est præstabilius summam rerum omnium necessariarum penuriam perpeti,atque egestatem, etiam si propterea subeunda mors sit, quàm subleuandæ necessitatis corporis causa,perspicuum & omnibus confessum animæ detrimentum neglige re.Bonum est enim,inquit Apostolus,mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet.& hoc in iis,quæ liberè vnicuique licet omittere. quanto igitur impensius in iis, de qui-
1.Cor.9.c bus præcisè extat mandatum? Quanquam huic ipsi etiam incommodo medetur lex charitatis.Si enim inciderit aliquando,vt in conuentu aliquo desit,qui tutò commodève foras possit amandari,necessitati huiuscemodi satisfacient ij, qui loco proximi erunt, quum & communia itinera faciant,& absentes à domo, vicissim alij ab aliis nunquam separentur, vt tam qui

qui animi,quàm qui corporis etiam viribus imbecilles sunt, ij hoc modo cum valentioribus coniuncti,incolumes ac vegetiores conseruentur. Quod quidem multò antè prouidere debet, is cui procuratio necessariorum concredita est, ne in ipso postea necessitatis articulo, rebus iam in summas angustias adductis, remedium ipsi ex tempore quærendum sit.Cæterũ, vbi qui emissus fuerit,domum iam se ex peregrinatione receperit, eum diligenter percontator,quid absens interim egerit,in quorum hominum congressus inciderit, cum illis quos sermones contulerit,in cuiusmodi ve secum ipse cogitationibus sit versatus, num assiduè die noctuq; in dei timore permanserit,an à recta semita interdum aberrarit,& à communi decreto aliquid innouarit, idq; terrore perculsus externarum calamitatum, an propria socordia lapsus.Et quod rectè ab ipso factum audierit,approbatione confirmato: Quod autem contrà, vitiosè,leni cura prudentiq; admonitione corrigito.Ita enim & attẽtiores esse assuescent, qui itineribus se dabunt,si de reddenda ratione soliciti sint:& nos, quandiu abiuncti illi à nobis permaneant,neutiquam videbimur illorum vitæ curam negligere. Porrò huiuscemodi etiã, de qua loquimur, consuetudinem ex Actorum historia accepimus solitam fuisse à veteribus sanctis viris vsurpari.Siquidem ex ea docemur, quemadmodum & Petrus, cum se Hieroso- Acto.11.a
lymam recepisset,iis qui tunc in ea ciuitate erant,rationem reddiderit eius societatis,quæ sibi cum gentibus fuisset.Similiterq;, quemadmodum Paulus & Barnabas reuersi ex peregrina- Ibidem.13.a
tione,congregatæ ab ipsis Ecclesiæ renunciauerint omnia,quæcunque deus fecisset cum illis.
Et alio in loco,quemadmodum siluit omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum Acto.15.c
narrantes quæcunque fecisset per illos deus.Illud tamen hoc loco intelligendum est, nundinationes,& quæstus illos omnes,qui caupones attingunt,fratrum conuentus longissimè fugere debere.

INTERROGATIO XLV.

Quòd præter antistitem alius etiam esse aliquis debet,qui illo absente aut alioqui occupatione alia quadistento, fratrum ipse curam possit suscipere.

RESPONSIO.

VErumenim quoniam incidit sæpenumero, vt vel ob valetudinis imbecillitatem vel peregrinandi necessitatem,vel aliam quãuis ob causam abesse à reliquorum fratrum κατὰ πόλεσιν.
conuentu,necessariò antistes cogatur,alius etiam esse præter ipsum debet,qui cum ipsius,tum cæterorum etiam fratrum diligenti animaduersione circunspectioneq; adhibitis,ad hoc delectus sit,vt absente illo curã in se conuentus recipiat:vt & qui remanserint,vnius cõsilio gubernentur,neque absente magistro,ad formam quandam popularis reipublicæ status, μὴ δημοκρατικόν τι σχῆμα.
familia traducatur: atque eo modo regula, & traditæ disciplinæ seueritas imminuatur: Sed quæ de communi omnium sententia adscita à cuncto collegio instituta fuerint ad dei gloriã conseruentur: atque vt sit, qui accedentibus ad nos hospitibus, prudenter sciat respondere: quò videlicet & qui aliquid audire à nobis desiderant, pro propositi argumenti dignitate ædificentur,& cõmune fratrum collegiũ neutiquã dedecoretur. Nam hoc quòd passim omnes γνώμη.
sine vllo discrimine ad dicendum affiliant,præterquam quòd tumultus causa est, etiam signũ est perturbatæ disciplinæ,cum Apostolus ne iis quidem, quibus delatum fuerat donum rectè Confirmat argumẽto à maiori.
docendi dei verbum,pluribus simul loqui licere voluerit. Sic enim est apud ipsum: Quod si alicui reuelatum fuerit sedenti,prior taceat. Qui idem etiam apertè perturbatæ huiuscemodi 1.Cor.14.d
disciplinæ absurditatem demonstrans sic dicit:Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in vnum, Ibidem.d
& omnes loquantur linguis, intrent autem idiotæ, aut infideles, nónne dicent quòd insanitis?Atque etiam si inciderit aliquando,vt qui alicunde accesserit, aliquem de re aliqua quam ignoret interrogauerit, isq; qui vice alterius interrogatus sit,haberet, quod commode respõderet,conseruandæ tamen disciplinæ causa,tenere silentium debet,& is hospitem doceat,sed submissa voce, cuius officium est respondere, eaq; in re exemplum Apostolorum domini imitari conuenit, à quibus,dum cum domino essent,solitus erat mos iste vsurpari,idq; vt pro ordinis atque honestatis decoro,indulto nobis sermone vtamur. Etenim,si vbi de corporum Cõfirmat à simili.
curatione agitur,in remedio ægris adhibendo,non temere quemuis medicamento,ferramẽtóve vti videmus: sed illos tantummodo,qui medendi artem teneant, quam & à peritis antè didicerint,ac doctrice multiplici experientia, & assidua ipsi postea secum commeditatione expoliuerint,& longinqua exercitatione,longinquoq; vsu confirmauerint: quæ ratio permittit,

mittit, vt ad curationem eam, quæ sermone adhibetur, nulla habita delectione, temere qui- G
uis, qui velit, assiliat: qua in re, rei vel minimæ prætermissio, maximum afferre detrimentum
Alterũ simile nec inelegans ex collatiõe panis & verbi. solet? Apud quos enim ne panis quidem distributio quibusuis temere permittitur, sed munus
huiuscemodi administrandi panis vnius cuiusdam est, ad quem illud de communi aliorum
sententia delatum est, quî non multò maiore cum delectu ac cautione hoc in danda peten-
tibus esca spirituali obseruari cõueniat? videlicet vt munus hoc peculiare sit alicuius, qui me-
lius id ipse præstare possit, quàm cæteri? Ex quo intelligitur animi esse valde sibi præfidentis,
cum quis de aliquo, iudicio interrogatus, intrepidè sic, temereq; audeat respondere. neque di
Luc.12.e gitum ad illum intendat, cui huiusmodi dispẽsandi sermonis munus delegatum sit. Qui qui- H
dem ea re, quòd fidelis esset dispensator & prudens, iccirco delectus est, vt spiritualem cibum
Psal.111.a γνώμη memorabilis. tempore distribueret, sermonesq; suos in iudicio disponeret, sicut scriptum est. Quod si etiam
incidat, vt ad quem pertinet respondere, hunc aliquid effugiat aliquãdo, illudq; alteri occur-
rat, non propterea tamen, cui illud occurrerit, is confestim prosilire, ac palàm arguere illum
debet, sed seorsum arbitris semotis, quod sibi occurrerit, de eo ipsum admonere, quãdo ni hoc
ita fiat, qui inferiores sunt, ij elatiores fieri aduersum superiores solent. Quapropter esto com
In desertorẽ disciplinæ, vt animadnertendum. mode aliquis responderit, tamen si responsio ad illum non pertinebat, pœnis is tenetur ob-
noxius violatæ disciplinæ. I

INTERROGATIO XLVI.

Quòd neque fratrum, neque sua obtegere quis delicta debet.

RESPONSIO.

QVicquid est autem, in quo peccetur, id referri ad antistitem debet, siue ab eo ipso, qui
peccatum admisit, siue ab iis, qui illius conscij sint, si illud ipsi curare non possint, &
mederi eo modo quo præceptum est à domino, quando vitium dissimulatum
morbus est in animo oblitescens, & supputris qui etiam propterea incurabilis
Argumentũ à minori ad maius. efficitur. Quemadmodum igitur nullo modo benemeritũ illum de nobis diceremus, qui quæ K
pestifera essent, ea in corpore nobis includeret, sed eum potius, qui cum dolorifico cruciatu,
& cruoris etiam missione per lancinationẽ ea in apertum extraheret, quo videlicet, aut quod
noxium esset, per vomitum recelleret atque extũderet à corpore, aut in vniuersum, per mor-
bi cognitionem, eius quoque curandi ratio facilius cognosceretur: ita nimirum peccatum
occultare, nihil est aliud, quàm ægrum sua sponte ad mortem ruentem, impellere, & procli-
uiorem reddere. Stimulus enim peccati mors est, inquit. Porrò occulta beneuolentia præ-
stabilior est ea, quæ palàm libereq; fit obiurgatio. Nemo sit ergo, qui aut peccato alterius late-
bras quærat, ne pro amore, quem fratri debet, exitium illi conciliet. Neque suo. Qui non me-
detur sibiipsi, frater est sua opera dissipantis. L

INTERROGATIO XLVII.

De his qui nolunt admittere, quæ per antistitem præscripta sunt ac designata.

RESPONSIO.

VErum is qui nolit admittere quæ Antistes perficiunda iusserit, debet ei apertè quidem
sed semotis arbitris, cur dicto audiens esse ac moriger nolit, respondere, allata si quã
habet, ratione, sacris literis consentanea: alioqui quod imperatum sit, silentio exequi-
tor. Quòd si hoc facere pudore retractus non ausit, aliis quibusdam ad eam rem sequestri- M
bus vtitor, quo videlicet, si aliena fortè à sacrosanctis literis illa antistitis iussio sit, ipse cùm
seipsum, tum reliquos fratres à noxa eximat. Sin contrà, planum factum sit, eam rectè fuisse
Rom.14.c ac ratione factam, à vana seipsum ac periculosa secum disceptatione liberet. Qui enim secum
disceptat, inquit, si manducauerit, damnatus est, quia non ex fide, & vt ne simpliciores exem-
Matth.18.a plo suo ad abiiciendam obedientiam instiget, ac veluti procliuiores efficiat. Expedit enim, in-
quit dominus, vt suspendatur mola asinaria circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm
vt scandalizet vnum de pusillis his. Quòd si qui diutius in contumacia hæserint aduersus an-
tistitem clàm queruli, nec in apertum voluerint sui mœroris causam prodere: hi perinde ac
disceptationis inter fratres exortæ autores aut qui certissimam auctoritatem colliserint &
labefactarint eius quæ maiorum debetur præceptis, obedientiæ ac velut rebellionis & inobe-
dientiæ

A dientiæ magistri, prosus à reliqua fratrum familia exiguntor. Eiice enim è concilio pestilen-
tem, inquit, & exibit cum eo iurgium. Prouc.22.b

INTERROGATIO XLVIII.

Quòd nullo modo curiosè consilia moderamináue antistitis exquiri debent, sed debet unusquisque muneri suo uacare.

RESPONSIO.

B CAeterũ ne quis facilè in huiuscemodi vitiũ secus de antistite suspicãdi, aut diiudicãdi νουθέτη animo imprimendus.
cum detrimento cùm suo, tum reliquorum etiam fratrũ incurrat, illud in vniuersum
obseruari in conuentu debet, vt nullo modo quis curiosè antistitis consilia peruesti-
get, aut in eius facta anxiè inquirat, iis duntaxat exceptis, qui cùm dignitatis gradu, tum cõ-
silij prudentia antistiti ipsi proximi sint. quos quidem ille necessariò sibi, quandocunque de re
aliqua erit deliberaturus, in consilium ac naturam cõsiderationem adhibebit, nimirum præ-
cepto illi obtemperans, Omnia fac cum consilio. Quam enim illi animas nostras gubernan- Eccl.32.d
das commisimus, tanquam deo de iis rationem reddituro, prorsus absurdissimè facimus, si
huic fidem in rebus cõtemptissimis abrogamus, & cum ipsi falsis aduersus fratrem nostrum
suspicionibus impleamur, tum reliquos exemplo nostro, vt idem faciant, incitamus. Ne igi- 1.Cor.7.d
C tur hoc eueniat, vnusquisque maneat in ea vocatione, in qua vocatus est: & cum animum Vt vitanda curiositas.
suum totum in rerum ad se pertinentium cura occupauerit, minimè in aliorum consiliis in-
quirendis sit curiosus, sed sacrosanctos domini discipulos imitetur. Quorum, esto illud, quod Ab exẽplo discipulorũ domini.
in Euangelio est, de Samaritana, suspicionem ipsis posset commouere, Nemo tamen dixit, Ioan.4.d
inquit, quid quæris, aut quid loqueris cum ea.

INTERROGATIO XLIX.

De controuersiis, quæ nonnunquam solent inter fratres existere.

RESPONSIO.

D DE controuersiis autem, quæ inter fratres interdum oriuntur, illud statuendum est,
Quotiescunque aliqui inter se de re aliqua collidunt dissidentes & corrixantes, eos
nequaquam inter se pugnaciter nimis contendere debere, sed controuersiæ decisio-
nem superioribus se reseruare. Verumenim ne quâ disciplinæ ordo violetur, si omnes passim
nullo temporis, locíve ad agendum idonei delectu habito, quærant, nêve futilibus & inanibus
quæstiunculis, aut nugacitati detur locus, certum quendam esse oportet, eumq; de communi
reliquorum omnium sententia, idoneum iudicatum, qui quidem de quibus inter fratres con-
trouersia sit, ea aut communiter in medium omnibus disceptanda proponat, aut seorsum de
iis cum magistro conuentus communicet. Ita enim quæ in quæstione posita erunt, melius,
E certiusq; disputabuntur. Si enim nulla est res, cuius tractatio non scientiam, & vsum deside- A minore ad maius
ret, ea certè multo magis in rebus his requiruntur, quæ sunt huiusmodi. Et si instrumentorũ
eorum, quæ ad artium ministrationem necessaria sunt, tractationem, nemo esset, qui imperi-
tis committeret, sine dubio multo magis sermonis tractatio concedi debet in dicẽdo potio-
ribus: qui quidẽ ipsi cum loci, tum temporis, tum modi, quibus poni quæstiones debeant, cõ-
modè habere delectum sciant: quiq; citra contentionem cum prudenter quærendo, tum in-
telligenter auscultando, rerum, quæ sint in quæstione versatæ, explicationes ad communem
possint omnium ædificationem seruare.

INTERROGATIO. L.

F *Quæ ratio teneri ab antistite debeat in obiurgationibus adhibendis.*

RESPONSIO.

VErum enimuerò illud cauere magnopere antistes debet, ne ad castigandum verbis a-
liquem ex iis qui deliquerint, affectu quouis vitioso percitus accedat: quando cum in-
dignatione & ira, castigatione aduersus aliquem vti, hoc haudquaquam est, à peccato
illum liberare, sed delictis seipsum obstringere, quamobrem Apostolus dixit, In mãsuetudi-
ne corripientem eos, qui resistunt. Neque, si in contemptum veniat alicui, ob id præbere se 2.Tim.2.d
vehemen-

vehementem debet,aut æquo feueriorem:vbi verò alium contemni viderit erga eum qui de- G
liquit,declaret fe benignum,ac indulgẽtem.Quinimo multo grauius ei ferendæ aliorum in-
iuriæ funt,quàm fuæ.Hoc enim fi fecerit, & fufpicionem à fe illam hominis feipfum immo-
dicè amantis fubmouebit,& planiffimè fe non peccantem odiffe, fed peccatum auerfari de-
clarabit,cum ita videlicet diuerfo modo fe gerat in rebus & fuis & alterius. Cæterùm fi quã-
docunque indignatur,non hanc,quam dixi,fed huic contrariam rationẽ adhibuerit, is pror-
fus indicabit,fe neque propter deum,neque propter periculum eius, qui peccauerit, fed pro-
pter gloriæ cupiditatem,aut imperitandi ftudium, indignationem illam fufcepiffe. Oportet
enim illum & pro dei gloria,cui violando ipfius mandato infligitur cõtumelia, iuftam iram
ac zelum præ fe ferentem, & peculiarem fraternæ charitati mifericordiam retinentem, pro H
Ezech.18.a fratris fui in peccato periclitantis falute tuenda (quia anima, quæ peccauerit, ipfa morietur)
in quocunque,quod committatur peccato, tãquam aduerfus peccatum animo incitari,& in
eo acriter vindicando,animi fui iuftum ardorem præ fe ferre.

INTERROGATIO LI.

Quomodo corrigi debeat delictum eius,qui peccauit.

RESPONSIO.

I

IN adhibendis verò curationibus iis,qui vitiofo animi affectu aliquo laborent, confuetu-
dinem imitari medicorum debet,vt videlicet ægris non irafcatur,fed contra morbum ip
fum pugnet:in eoq; impugnando,duriore victus ratione,fi ita res poftulat,animi vitia fa-
net:veluti inanem gloriam,abiectioribus exercitiis imponendis:futilem & otiofam loquaci-
tatem,filentio:immodicum fomnum peruigilio & excubiis orationum: fegnitiem corporis,
laboribus imponendis grauioribus:edacitatem indecoram ieiunio: murmurationem, à reli-
quis fegregatione: vt videlicet neque ex fratribus quifquam vnà cum ipfo effe in opere velit,
neque opus, quod ipfe elaborauerit,vnà cum reliquis reliquorum mifceatur,ficut fuprà dictũ
eft,nifi fiquando fufcepta alacriter ac citra pudorem vllum pœnitentia,morbo eo liberatum
effe illum appareat.Tum enim opus,quod murmurãs elaborauerit,admitti poterit:verùm ne K
fic quidem,id in vfus fratrum vllos erogetur, fed ad alium aliquem vfum difpenfetur. Hæc
autem cur ita fieri debeant,fatis fuperius intellectum puto.

INTERROGATIO LII.

Quo animo quis accipere impofitas fibi multas debet,fiue irrogatas iuxta præ-
fcriptum Canonis pœnas.

RESPONSIO.

QVemadmodum autem diximus vacuum affectibus antiftitem ad curationes ægris L
admouendas accedere oportere,item quoque viciffim eorum, quibus medicina fit,
partes exiftimari debent, antiftitis in fe animaduerfiones, non ad odium acci-
pere,neque impotentem dominationem exiftimare, curationem eam, quã mi-
fericordia quis adductus,confulendi caufa animæ ipforum faluti, ipfis adhibeat. Effet enim à
decoro abhorrens,fi cum qui aduerfa corporis valetudine laborant, iis vfque adeò magnam
ἀνομοίωσις. medicis fuis fidem habeant,vt efto ipfos fecent, efto vrant, efto amariffimis dandis medica-
ἀνιῶσιν. mentis medeãtur,nihilominus tamen inter benemeritos de fe illos numerẽt:nos non itidem
quoque aduerfus animarum noftrarum medicos, quandocunque duriore imponenda nobis
2.Cor.2.a re aliqua,falutem nobis efficiunt,fuerimus animati:Cum Apoftolus dicat: Et quis eft,qui me
lætificat,nifi qui contriftatur ex me? Et itẽ,Ecce enim hoc ipfum quòd contriftati eftis,quàm M
magnam in vobis folicitudinem operatum eft.Proinde rei fpectari exitus debet,& is bene de
nobis meritus iudicari,qui nobis contriftationem illam afferat,quæ eft fecundum deum.

INTERROGATIO. LIII.

Quomodo artium magiftri peccantes pueros corrigere debeant.

RESPONSIO.

Atque

A ATque illud etiam feruandum eft, vt qui artes docent,ij,fiqua in re,quæ ad artem eam
pertineat,quã tradunt,labi illos animaduerterint,quos in difciplinam acceperint,fe-
orfim eos verbis caftigent,& errata corrigant. Quæcunque autem ab eis peccata cõ-
mittantur,eiufmodi,quæ animi morum peruerfitatem indicent, veluti fiquis contumax fit,
verbis contrà contendat,in elaborandis operibus negligenter fe gerat, garrulus fit, & otiofi-
loquus, aut vanus, aut aliud denique aliquid agat eorum, quæ pietatis cultoribus vetita funt:
hæc in quibus animaduerfa fint,ij ad communis difciplinæ moderatorem duci debent,& co-
ram eo accufari,vt ipfe fit videlicet,qui ftatuat,quatenus,quàve ratione vnumquodq; pecca- ἐπὶ τὸ μέτριον φέρομ. γνώμη.
B tum curari conueniat.Si enim obiurgatio eft animæ curatio, prorfus obiurgare non eft cu-
iuflibet,ficut neque curationem admouere,nifi fiquis fit,cui munus hoc antiftes ipfe adhibita
prius diligenti circumfpectione delegarit.

INTERROGATIO LIIII.

Quòd præpofiti conuentuum uiciffim de his quæ fe concernunt,conferre inter fe debent.

RESPONSIO.

C OPeræprecium eft autem,fi ftatis interdum quibufdam temporibus, certifq; locis con
ceffus celebretur,eorum,qui fratrum conuentibus præfunt, in quibus videlicet, cum
de rebus iis,quę fibi præter rationẽ acciderint,tum de difficilibus etiam ad tractandũ
naturis, aut moribus,& quo modo in fingulis moderandis fe gefferint, viciffim inter fe com
municent,& cõferant. Quò videlicet,fi aliquid aliquando minus rectè ab aliquo factum fue- ἐσφαλμένως.
rit, id adhibita locuplete multorum fententia, maiore cum autoritate quod in medium
adductum eft,quale fit,iudicetur.Contraq; fiquid rectè geftum,multorum fimiliter teftimo-
nio comprobetur.

INTERROGATIO LV.

D

Nunquid ex ueræ pietatis propofito fit, uti medicina.

RESPONSIO.

QVemadmodum vniufcuiuflibet artis fuffragium in hoc nobis à deo eft indultum, vt
noftræ occurramus infirmitati: ceu funt,agricultura quòd quę fua fponte è terra gi- γεωργία.
gnuntur,ad fubleuandas victus neceffitates fatis non erant: texendi ars, quòd ὑφαντική.
indumentis neceffariò vita hominum indigebat, cum ad honeftatem tenendã,
tum ad cœli incommoda depellenda: fimiliterq; ædificandi difciplina, quòd fine ea haud fa- οἰκοδομική.
cilè ftare vita hominum potuiffet: item eadem quoque in medicina ratio eft.Cum enim cor-
E pus noftrũ morbidum noxiis variis expofitum,partim extrinfecus aduenientibus,partim in-
trinfecus agnatis morborum generibus, obnoxium fit,eaq; modo largiore cibi copia, modo
fubductione nimia affligatur: medicinæ nobis ars à totius vitę noftræ moderatore deo con- ἰατρική,
ceffa eft,à qua nimirum cum demendis iis, quæ fuperarent, tum quæ deeffent, addendis, ra- πρόσθεσις καὶ ἀφαίρεσις Hippo.
tionem difceremus,quemadmodum nos animæ quoque curationem adhibere oporteret. Vt de flatib.
enim fi in paradifo deliciarum effemus,nihil agrefti nobis,neque labore opus effet,neque fo-
lertia: fic fi vacuam penitus morbis vitam ageremus,ad fimilitudinem temporis illius,quan- Collatio.
do ab initio ftatim creati,nondum de dei gratia decideramus,fine dubio nihil nobis opus ef-
fet, cur valetudinis tuẽdæ caufa præfidium vllum à medicina peteremus.Verũ quemadmodũ
pofteaquam in locum hunc,veluti in exilium quoddam detrufi fumus,veraq; illa audiuimus,
F In fudore vultus tui vefceris pane tuo: diuturna deinde periclitatione affiduaq; in excolen- Gene.3.d
da terra induftria, ærumnaq; agriculturæ artem effecimus, cum deus ad lenienda vtcunque
ea,quæ ab execratione illa inuecta nobis incommoda fuerant, agricolandi intelligentiam,
perceptionemq; nobis fit elargitus: Sic vbi iuffi fumus, vt in terrã, de qua fumpti eramus de-
nuò reuerti & dolorificæ carni,morti propter peccatum addictæ, ac propterea huiufcemodi
morbis fubiectæ aptati fumus, datum nobis medicinæ remedium eft,quo(adhibita tamen ea,
quam adhiberi par eft,moderatione)aduerfum ægros vteremur. Neque enim fortuito ortæ
de terra herbæ funt ad fingula morborum genera accommodatæ, fed nimirum eæ fupremi
opificis voluntate editæ funt,eo cõfilio,vt iis nos ad vtilitatem noftram vti poffemus. Quo-
circa ea quidẽ,quæ in radicibus,floribúsve,aut foliis,aut fructibus, aut fuccis naturalis vis in-
eft,aut

est,aut quodcunque etiam ex metallis,marive aliquid ad corporis nostri vsum appositum ha G
bere inuenta sit,ea omnia earum rerum inuentioni similia iudicari debent,quibus in cibo po-
tioneq; vti consueuimus.At in quibus exquirendis curiosa quadam, & anxia nimis solertia,
curaq; est opus,quæq; magnas nobis molestias quasdam conciliant, ac quasi vitã nostram in
corporis curatione implicatam tenent, ea à Christianis hominibus funditus repudiãda sunt:
dandaq; nobis studiosè opera est,vt huiusmodi arte(si quando res postulet)ita vtamur,vt nul
lo modo omnem ei aut prosperæ,aut aduersæ valetudinis causam assignemus, sed vt ad glo-
riam dei,& formulam quandam, qua nos in animorum nostrorum curatione vti oporteat,
ita salutaria ab ea corpori nostro subsidia petamus. Ac si quando medicinæ nos remedia de- H
fecerint, neutiquam leuandi mali spem omnem in hac arte collocatam habeamus: sed illud
intelligamus,aut quòd non patietur nos tentari deus supra id,quod possumus:Aut quòd sicut
olim,dum inter nos versaretur dominus,modo lutum faciens, illud alicui illinebat, illitoq;
vt se in Siloam ablueret,præcipiebat,modo ad sanandum,voluntate sola contentus erat, di-
cens,Volo: mundare.Quosdam etiam præterea,vt in acerbitatibus certarent,dimisit:nimirũ
qui periclitatione illa spectatiores ipsos vellet efficere: Ita nunc etiam pari ratione agere no-
biscum velit,tum ex occulto ratione quadã oculis nostris minimè aperta, salutari nobis im-
ponenda medicina,quotiescunque ita facere ex animarum nostrarum vtilitate esse ipse iudi-
cauerit: tum id etiam agendo interdum,vt ad depellendos à nobis morbos eos, quibus labo- I
remus,crassiorib⁹ remediis quibusdam vtamur,idq; ea re nimirum, quòd curationis longin-
quitate memoriã eius,quod acceperimus, beneficij,altius in animis nostris impressam velit.
vel(vt antè dixi)ea re,vt formulam nobis tradat, quam in curandis nostris animi vitiis imi-
temur.Vt enim in corporibus necessariò & demi illa debent, quæ superuacanea sunt, & quæ
absunt,apponi: sic idem quoque nobis in animis nostris seruandum est, vt quæ aliena sunt
scilicet,amandemus,& quæ idonea,ascifcamus. Siquidem fecit deus hominem rectum,& ad
bona opera creauit nos,vt in illis ambularemus.Et quemadmodum in iisdem corporibus se-
cari,vri, & potiones amarissimas sumere, incolumitatis ipsorum causa non recusamus: sic
in animis quoque,secantia,cum obiurgamur,verba,amaræq; pro ipsorum salute increpatio- K
num medicinæ accipiendæ sunt.quod quidem iis,qui emendati non erãt,Propheta obiectat,
cum dicit,Nunquid resina non est in Galaad? aut medicus non est ibi? Quare igitur non est
restituta sanitas filiæ populi mei?Quin illud etiam,quòd quis in inueteratis morbis, non nisi
ex longinquo tempore,variisq;, & iis dolorem facientibus medicamẽtis sanitatem expectat,
indicio est,vitia similiter,quæ in animis nostris inueterauerint,assidua oratione, & diuturna
patientia & acerrima animi contentione,quæ ad sanitatem adipiscendam ratio sufficere no-
bis ostenderit,à nobis curari oportere.Non igitur quoniam medicina peruerse quidam vtũ-
tur,iccirco fugiẽda nobis omnis,quæ ab ea nascitur,vtilitas est.Neque enim eò quòd qui vo-
luptates intemperanter consectantur,coquinaria facultate,panificiõve,aut texendi arte ad lu L
xum abutuntur,cum vltra præscriptos necessitatis limites progrediantur, continuò huiusmo
di à nobis repudiari artes debent:contraq; potius,ex recta illarum tractatione, quod ab ipsis
in illis fit,detegendum vitium est.Sic igitur in medicina etiam, haudquaquam rectè fieri ra-
tio docet,si propterea,quòd sint qui illa vtãtur vitiosè, eius datum nobis diuinitus munus in
crimen vocetur. Etenim cum illud, incolumitatis suæ spem omnem habere positam in ma-
nibus medicorum, planè iumentorum simile sit(quod quidem vsu venire miseris nonnullis
animaduertimus,qui etiam non verentur apertè liberatores suos illos appellare)tum hoc,o-
mnes penitus,quæ ab ea proficiscantur,vtilitates fugere, hominum est valde in sua sententia
peruicacium.Sed quemadmodum Ezechias massam ficorum illam, neutiquam præcipuam M
sanitatis suæ causam fuisse arbitratus est,neque salutem corporis sui,quam recuperauerat,il-
li acceptam tulit,sed ad dei gloriam,etiam quòd ficos creasset, gratiarum actionem adiecit:
Sic nos quoque,quandocunque ab eo,qui benignè,sapienterq;vitam nostrã moderatur deus,
vapulamus,primùm illud petamus,vt causam nobis indicet,cur ita plectamur: tum illud po-
stulemus,vt ab iis,quibus premimur, acerbitatibus liberemur, & animi ab ipso in tolerando
fortitudinem comprecemur,vt vnà cum tentatione exitum etiam præbeat, vt sustinere pos
simus.Restitutæ vero nobis sanitatis munus,siue per vinum oleo permistum,veluti ille cura-
tus fuit,qui in latrones inciderat,siue per ficos,vt legimus de Ezechia, gratiarũ actione pro-
sequi debemus:neque omnino referre quicquam existimemus,siue non cernentibus nobis,si-
ue cernentibus corporeæ rei alicuius opera curationem nobis deus adhibeat, quando hæ sæ-
penumero

1.Cor.10.c Ab exẽplo argu.

ὑλικοῖς μεχρῆσθαι βοηθήμασι.

μεταφορὰ à medicina corporis ducta.

Sap.2.d

Hier.8.d ἀνέβη ἴασις

Luc.10.f Perstat in metaphora.

4.Reg.2.b

1.Cor.10.c

A penumero faciunt,vt dei in nos beneficium clarius agnoscamus. Atq; etiam fit plerunque vt
cum iccirco in aduersam valetudinem inciderimus,vt hoc pacto admoniti,vitia nostra emẽ
demus,loco pœnæ cuiusdam,huiuscemodi curationis acerbitatem cogamur perferre. Quo-
circa neque sectiones,neq; vstiones,neque cruciatus,quæ acerba,asperaq; medicamenta affer
re secum solita sunt,neque inedias,neque arctissimas in victus obseruatione regulas,neq; de-
nique declinationem à rebus,quæ obsunt,repudianda esse nobis recta ratio demonstrat,saluo
tamen(iterum enim dico)proposito animæ vtilitatis,quippe cui in medicina corpori admo-
uenda,formula quædam proponitur, quam in sui ipsius curatione ipsum conueniat imitari.
Porrò haud mediocre periculum est,ne ab recto animus aberrans, vanas quasdam opiniones
B concipiat,quippe quasi ęgrotatio omnis petitis à medicina remediis curanda sit.Neque enim γνώμης
semper morbi omnes à natura, aut vitiosa victus ratione, aliisve quibusdam sitis in corpore
nostro causis,ad quæ vtilem interdum medicorum artem videmus,ortum ducunt: quando- Morbi,fla-
quidem morbi sæpenumero veluti quædam peccatorum flagella sunt, quibus nihil aliud a- gella pec-
gitur, nisi vt vitam nostram in melius commutemus. Quem enim,inquit, dominus diligit, catorum.
castigat: & ideo multi in vobis infirmi,& imbecilles, & dormiunt multi. Quòd si nosmetip- Prouer.3.b
sos diiudicaremus, non vtique iudicaremur: dum iudicamur autem à domino corripimur, 1.Cor.11.g
vt non cum mundo damnemur.Quamobrem qui eiusmodi sunt, hi omissis medicorum au-
xiliis, inuectas sibi acerbitates ferre silentio debent, quandocunque se peccasse animaduer-
C terint: atque illum imitari, qui dixit, Iram domini portabo, quoniam peccaui ei: necnon Mich.7.b
vitæ suæ praua studia emendare,& dignos pœnitentiæ fructus edere,& verborum domini il-
lorum meminisse, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.
Quin est, quando hoc diabolo ita deposcente permittitur à domino, cum aliquem tan- Ioan.5.c
quam fortissimum aduersarium (quæ est eius benignitas) ipse cum illo in certamen com-
mittat, ac magnificam illius iactantiam summa seruorum suorum tolerantia retundat
(quod quidem in Iob factum fuisse animaduertimus) aut mollioribus etiam in ferendis do- μακροθυμίας
loribus, laboribúsque exempla proferuntur eorum, qui vsque ad mortem continenter to- B. Iob.
lerare cruciatus possunt: veluti Lazarus, de quo, cum tot vndique vlceribus vrgeretur, nus- Lazari itẽ.
quam tamen scriptum est, eum quicquam vnquam ab diuite illo petiuisse, significationémve
D vllam fecisse, quòd iniquo animo eum, in quo erat,rerum suarum statum ferret: quæ qui-
dem causa fuit,quamobrem postea quietem in sinu Abrahæ inuenerit, veluti qui mala rece- Luc.16.d
pisset in vita sua. Quanquã aliam præterea in sanctis viris morborum causam euenire solitã
reperimus,velut in Apostolo.Ne enim hominis natura egressus posset putari,aut naturaliter
aliquid præ cæteris eximium habere quispiam ipsum existimaret (quemadmodum Lycao- Acto.14.b
nes, qui ad eum cum coronis & tauris accesserunt) quò facilius intelligi posset hominis il-
lum natura præditum esse, in assidua vsque erat ægrotatione. Quocirca quid est, quod hu-
iusmodi hominibus emolumenti afferre possit medicina? aut quod non iis potius contrà
ab ea periculum procreari? qui quidem relicta recta ratione, curam suam in corporis cu-
E rationem tantum contulerint. Qui verò ex vitiosa, quam tenebant in victu, ratione, mor-
bum sibiipsis contraxerunt, hi corporis curatione vti debent, perinde vti exemplo, & ad- τύπῳ καὶ
umbratione quadam, quam in curando animo sequantur, quemadmodum dictum est su- ὑπογραμμῷ
prà. quando quæ ex medicinæ ratione,à rebus quæ obsunt, declinatio fit, ea quoque nobis v- χρήσιμον.
tilis est,item delectus rerum vtilium, ac præceptorum conseruatio. Atque ipsa etiam aduer-
sæ corporis valetudinis in secundam mutatio, quædam nobis esse veluti confirmatio debet,
ne de animæ sanitate penitus desperemus, quasi verò ea ex peccatis ad pristinam integrita-
tem per pœnitentiam se recipiendi facultatem omnem amiserit. Neque igitur fugienda pe-
nitus ars ista est,neque rursum omnis in ea salutis nostræ præsidia collocanda: sed quemad- βεβαιώσεως
F modum,licet agriculturæ vsum acceperimus, frugum prouentum tamen postulamus à deo: à simili.
& quamuis gubernatori clauum committamus,deum tamen, vt nos ex alto incolumes con-
seruet,oramus: sic nihilominus cùm medicum adhibemus,idq; ratio fieri concedit, neutiquã
à spe illius erga nos bonitatis debemus discedere.Mihi verò etiam ad colendam continenti-
am,haud mediocre momẽtum ars hæc,de qua loquimur,videtur afferre. Siquidem animad-
uerto ab ea & delicias amputari, & crapulam damnari, epularum præterea varietatem, &
exquisitam nimis condimentorum prauè excogitatam solertiam,tanquã inutilem improba-
ri.In summa deniq; indigentiam ab ea sanitatis matrem appellari.Proinde siue aliquãdo præ-
ceptis medicinæ vtimur,siue repudiamus ob aliquã causam earum,quas antè memoratimus:
i proposi-

propositum tamen illud teneri vsque constantissimè debet, vt deus in primis propitius habeatur, & animę vtilitati consulatur, & præcepto Apostoli satisfiat illi, Siue manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia ad gloriam dei facite. G

1.Cor.10.g

CAPITA REGVLARVM QVAE Concisius disputantur.

1 Nunquid alicui licere, aut cõducere existimandum sit, vt sponte sua ipse faciat, dicátve quæ honesta esse iudicet, sine testimonio diuinarum scripturarum. H
2 Cuiusmodi conditiones esse debeant eorum, quibus mutuò se ij debent obligare, quibus decretum est vnà inter se vitam agere secundum deum.
3 Quomodo auerti à peccato debeat is, qui peccet: quomodoq; , si obstinatè in proposito persistat, animati esse aduersus eum debemus.
4 Nunquid siquis pro leuissimis quibusque peccatis fratres pressè nimis vrgeat, ac pro iis pœnitentiam eos agere debere dicat, hic immitis dicendus sit: & vtrum is charitatem hoc modo dissoluat.
5 Quæ cuiq; pro quoq; peccato agenda pœnitentia sit.
6 Cuiusmodi is habendus sit, qui cùm pœnitere se dicat, re ipsa tamen solitam peccandi consuetudinem non intermittit. I
7 Quodnam aduersum eos dei iudicium sit, qui peccantes defendunt.
8 Quomodo recipi debeat is, quem verè pœniteat.
9 Quomodo aduersum eum animati esse debemus, qui pertinaciter sine vlla pœnitentia in peccato perseuerat.
10 Quantis cum lacrymis, quantoq; cum timore recedere debeat à peccatis anima ea, quæ miserè in multis antè peccatis volutata sit.
11 Qua ratione quis odium concipere possit aduersus peccata.
12 Quomodònam certum sibi persuadere anima possit, quòd deus delictorum sibi gratiam fecerit. K
13 Nunquid qui post susceptum baptismum peccauerit, is salutem suam debeat desperare, si multis postea implicatus peccatis inuentus sit.
14 Ex cuiusmodi fructibus probari possit vera alicuius pœnitentia.
15 Quam vim habeat illud, Quoties peccauerit in me frater meus, & dimittam ei?
16 Quamobrem anima peccatrix nullo interdum adhibito studio, tanquam si dolor ei aliquis incidisset, compungitur: interdum autem adeo languidus est, vt cum maximè conetur, compungi non possit.
17 Si cui cogitatio aliqua de edendo inciderit, deinde semetipsum condemnarit, nunquid hic in crimine illo sit, tanquam qui contra præceptum solicitus fuerit. L
18 Nunquid ei, qui in collegio peccatum aliquando aliquod commiserit, si diu postea rectè viuere perseuerauerit, procuratio aliqua demandari debeat: & si debeat, cuiusmodi eam esse conueniat.
19 Siquis in suspicionem venerit de aliquo peccato, neq; id apertè tamen committat, nunquid is obseruari debeat, vt id, de quo suspicio est, manifestò deprehendatur.
20 Nunquid debeat is, qui in peccatis diu volutatus fuerit, societatem solum cum prauè sentientibus in fide defugere, vel etiam prauè viuentium consuetudinem declinare.
21 Quæ causa sit, quamobrem huc & illuc animus futiliter distrahatur, & variis secum disceptationibus fluctuet: & quæ sit vitij huius emendandi ratio.
22 Vnde per somnum nocturna in nobis à decoro & honestate abhorrẽtia visa excitẽtur. M
23 Ad cuiusmodi vsq; verba, ociosus esse sermo iudicari possit.
24 Quid est maledictum, siue conuitium.
25 Quid est detractio.
26 Qui detrahit fratri, aut detrahenti alij aures accommodat, & non obsistit, qua is pœna dignus est.
27 Quomodo aduersus eum animati esse debemus, qui præposito detrahat.
28 De eo, qui minus modesta voce, & verbis petulantioribus respondet.

Qua

A 29 Qua ratione quis assequi possit, ne irascatur.
30 Quomodo à se vitium prauæ cupiditatis amputare quis possit.
31 An ridere prorsus permissum non sit.
32 Dormitatio intempestiua, & immodica vnde nascatur: & quomodo ab ea possimus liberari.
33 Quo argumento cognoscitur quis laudem ab hominibus affectare.
34 Qua ratione captandæ hominum laudis vitium quis possit effugere.
35 Quomodo superbus esse aliquis cognoscitur: itemq; quomodo curetur?
B 36 Nunquid honos quærendus sit?
37 Qui in exequendis dei mandatis iners est, quomodo is strenuus effici potest.
38 Quomodo cum fratre eo agẽdum sit, qui facere aliquid iussus, primùm parere recusauerit, deinde ipse obedientiæ vltro se subiecerit.
39 Quomodo cum eo agendum, qui murmurans obedierit.
40 Quomodo quis, qui aliqua in re fratrem offenderit, corrigi debeat.
41 Quomodo cum eo agi oporteat, qui ei, quem offenderit, recuset satisfacere.
42 Quæ ratio tenenda sit, quandocunque is, qui offenderit, satisfacere paratus sit: is autem qui offensus sit, redire cum eo in gratiam nolit.
C 43 Quomodo debeat quis animatus esse aduersus eum, à quo à somno ad orationem expergefiat.
44 Qua pœna dignus est, qui cùm à somno ad orationem expergefactus sit, id aut ægrè se ferre ostendat, aut etiam irascatur.
45 De iis, qui scire negligunt multiplicem dei voluntatem, ne grauius plectantur, tãquam qui scierint, & non fecerint.
46 Nunquid qui alium patitur peccare, cũ possit prohibere, ipse peccati illius particeps sit.
47 Nunquid dissimulatione vtendum sit aduersus eos qui peccant.
D 48 Auaritiæ quis sit finis.
49 Quid sit perperam agere.
50 Siquis in conuentu maiori sumptu confectis vestibus depositis, id quod minoris precij sit, verbi gratia, vel pallium, vel calceamentũ velit, idq; ob eam causam, quòd ex ipso se condecorari putet, nunquid is peccet, aut cuiusmodi vitio laboret.
51 Quam significationem habeat verbum, Racá.
52 Quis sit inanis gloriæ cupidus, quísve item humani fauoris captator.
53 Quodnam sit inquinamentum carnis, & quod item inquinamentum spiritus: & qua ratione ab iis mundi esse possimus: quæve item sit sanctificatio, & quomodo eius compotes esse possimus.
E 54 Quid sit seipsum amare, & quibus indiciis quisque talem se esse possit cognoscere. περὶ τῆς φιλαυτίας.
55 Quid intersit inter amaritudinem, furorem, siue iracundiam iram, & irritationem.
56 Quid intersit inter eum, quem altum sapere dicimus, & gloriosum, siuè arrogantem & superbum, & fastidio elatum, & inflatum.
57 Si cui vitium aliquod insit, quod emendari non possit, & cuius quò sæpius reprehenditur, eò sæpius læditur, nunquid profuerit condonare illi ac sinere?
58 Nunquid is tantummodo censuram iudicij subire debeat, qui de industria mentitus sit: an is etiam, qui imprudens præter veritatem absolutè aliquid locutus fuerit. ἀπολύτως
59 Nunquid cui tantum in animo fuerit aliquid facere, neque postea fecerit, hic mendax iudicandus sit.
F 60 De eo qui temere facere aliquid decreuit ex iis quæ deo non placent.
61 Quomodo cum eo agi par sit, qui neque opus facere possit, neq; psalmos discere velit.
62 Si quis fecerit, perinde atque is, qui talentum occultauerat: num iudicio condemnandus venit?
63 Quid est, quod cum quis fecerit, simili iudicio condemnatur, atq; illi, qui aduersus nouissimos murmurauerant?
64 Scandalizare quid sit, & quomodo malum hoc fugere poterimus?
65 Quomodo quis veritatem in iniustitia detinet?
66 Quid est contentio, quídve item æmulatio?
67 Quid est immundicia, quídve item obscœna & petulca lasciuia?

i ij Quid

68 Quid proprium iracundi furoris,quidve item cum ratione susceptæ indignationis. G
69 De iis,qui cum neque parcius edant,quàm cæteri,neque corpore sint inualido,impares tamen se obeundis conuentus muneribus causentur?
70 Quomodo cum eo agendum sit,qui vestitu,aut calceamentis abutatur.
71 Cum aliqui sint,qui in cibis suauitatē magis,quàm copiā consectentur: alij autē contrà suauitati copiā saturitatis causā anteponant:quomodo vtriq; persuadendi sint.
72 De iis,qui in conuentu immodestè ad mēsam se gerunt,seseq; voracius ingurgitant.
73 De iis,qui non ex desiderio fraternæ emendationis eos redarguunt,qui peccant, sed ex libidine seipsos vlciscendi. H
74 De iis,qui se à cæterorum fratrū societate separant,& soliuagum vitæ genus sectantur.
75 Nunquid omnis peccati,quod vel cogitatione,vel verbis,vel opere committatur,causa in Satanam conferri debeat.
76 Nunquid propter vtilitatem aliquam , quæ ex mendacio postea consecutura sit, liceat mentiri.
77 Quid sit dolus,quid item morum peruersitas.
78 Adinuentores malorum qui sint.
συνεχῶς. 79 Quomodo siquis identidem semetipsum reprehendat , quòd durius se gerat aduersus fratrem,is huiuscemodi vitium possit emendare. I
80 Quænam sit causa , vt mentem nostram cogitationes bonæ , & deo placentes velut nos deserant.
81 Nunquid pari modo obiurgandi sint & religionis cultores,& cæteri quilibet de vulgo, quandocunque peccent.
82 Nunquid si aliquando contingat , vt quæ ætate prouectior est , idem cum ea quæ natu minor sit,peccatum commiserit,eâdem cum ea pœna plecti debeat.
83 Siquis multa rectè faciens, in vno tantū offendat,quomodo cum eo agendum sit.
84 De iis qui moribus præditi sunt tumultuosis ac turbulentis.
85 An in fratrum societate proprium aliquid habere liceat alicui. K
86 Quid aduersus hunc obseruādum sit,qui dicat se neq; à fratrum societate quicquā velle,neque de suo quicquam ipsum dare,sed contentum se esse rebus suis.
87 Nunquid vnicuique liceat vetustate iam detritum vestimentum pro arbitrio suo dare cui velit ex præcepto.
88 Quid est solicitudo huius vitæ.
πρὸς χώρησι 89 Quoniam scriptum est in sacrosanctis literis,Precium animę hominis propriæ diuitię: quid faciendum sit iis,qui diuitias non habent.
90 An liceat nocturnum vestimentum habere,siue cilicium, siue alterius cuiusuis generis.
91 Quid faciendum sit ei fratri,à quo cum proprium nihil habeat , pallium aliquis petierit,maximēque si is,qui petierit,nudus sit. L
92 Cum dominus iubeat , vt bona nostra vendamus , qua mente præceptum hoc exequi debeamus.
93 Qui semel se rebus suis omnibus spoliauerit , iamq; proprium se nihil habere professus fuerit, qua mente eum rebus ad viuendum necessariis vti oporteat , veluti vestitu, ac victu.
94 De iis, qui relictis , quæ dependere soliti erant, tributis , se ad fratrum societatem aggregarint.
95 An expedire iudicandum sit,vt qui modo nouitij ingressi sint, confestim ediscant quæ de sacrosanctis literis discenda sunt. M
96 An debeat omnibus liberum esse literas discere,si velit,vel lectionibus vacare.
97 Nunquid is debeat admitti,qui petit,vt ad modicum tempus intra fratrum collegium recipiatur,eo cōsilio,quòd fratrum sibi consuetudinem profuturā sperare se dicat.
98 Quem animum habere antistes conuentus debet in iis quæ imperat,ordinátve.
99 Qua animi affectione ad obiurgandum debeat accedere , qui obiurgaturus sit quempiam.
100 Quæ ratio tenenda sit in dimittendis iis,qui forinsecus mendicantes accedunt.
101 De eo,cui credita dispensatio est,& de mendicantibus.
102 De iis qui se à societate aliorum abducunt,quacunque de causa.

Quoniam

A 103 Quoniam nonnunquam consueuit euenire , vt quibus in rebus etiam qui natu grādiores sunt,labantur,an ij reprehendi debeant.
104 Quæ ratio tenenda sit in officiis fratribus delegandis.
105 An confestim vbi quis receptus intra fratrum societatem fuerit , eum discere artes cōueniat.
106 Cuiusmodi pœnæ illæ esse debeant,quibus in societate fratrum vti oporteat.
107 De iis qui dicunt cupere se in fratrum societate viuere.
108 Nunquid debeat antistes semota sororum præside cum aliqua de rebus ad fidei ædificationem pertinentibus loqui.
B 109 Nunquid cōuenire putandum sit,vt antistes sermonem sæpe cum antistita conferat.
110 Nunquid quando soror presbytero peccata sua confitetur, aliquam etiam natu maiorē sororem adesse conueniat.
111 Si inscia antistita,antistes aliquid faciendum sororibus imperauerit , an propterea antistita iustè possit indignari.
112 Nunquid siquis ad genus vitæ,quod est secundum deum, accesserit, debeat, qui fratribus præest,huiuscemodi hominē sine cæterorum fratrum sententia admittere.
113 An possit,cui animarum cura delegata sit,illud seruare , Nisi conuersi fueritis , & facti fueritis sicut paruuli.
C 114 Nunquid cuiuis,& quodvis imperanti obedire conueniat.
115 Quomodo mutuam inter se fratres obedientiam debeant præstare.
116 Quatenus obedientia progredi debeat.
117 Qui variis officiis,quæ in dies singulos sibi pro proposito mandato,demandantur,minimè acquiescit,ac artem quampiam discere studet, quo is morbo laborare putandus sit: & nunquid ferri debeat,qui huiusmodi sit.
118 Qui strenuus est in mandato,& opus facit,non quod ipsi præcipitur,sed quod ei collibitum sit,quam hic mercedem habet.
119 An liceat vnicuiq; delatum sibi munus recusare,& aliud ab eo diuersum quærere.
120 An exeundum sit aliquò,nisi petita prius ab antistite exeundi venia. χωρὶς ὑπαναστάσεως.
D 121 An grauiora munera liceat recusare.
122 Qui hac pœna dignus iudicatus sit , vt benedictionem non accipiat: is si , nisi accepta prius benedictione,cibum se neget sumpturum,nunquid ferendus sit.
123 Nunquid eum ferri conueniat , qui cum (quod commodè non potest)facere non permittatur,ægrè id patiatur.
124 Nunquid si casu quis cum hæreticis , gentilibúsve inuentus sit, is cibum vnà cum illis capere debeat,aut eos salutare.
125 Cui munus aliquod creditum sit,nunquid is munus illud debeat retinere , siquid præter præscriptum ipse sua sponte fecerit,nulla eius rei venia prius petita.
E 126 Quomodo quis assequi possit,vt in edendo voluptatem sibi imperare non sinat.
127 An verum sit,quod à quibusdam dicitur , non posse vllo modo impetrari quin homo aliquando irascatur.
128 Nunquid ei permittendum sit , vt suo more agat , qui vltrà quàm vires eius patiantur, colere continentiam velit , atque ob eam causam impediatur , quominus præcipuè proposito mandato possit satisfacere.
129 De iis,qui ob ieiuniorum assiduitatem nimiam , communibus cum cæteris cibis vesci non possunt.
130 Quæ seruanda in ieiunio ratio sit,quotiescunq; ieiunandum sit.
131 Qui communibus, quibus cæteri fratres cibis vtuntur , ipse non vescatur , sed diuersos
F quosdam exquirat,vtrum is rectè facere iudicandus sit.
132 Quid de eo sentiendum sit,qui aliquo cibi genere lædi se dicat , ac ægrè ferat nisi aliud detur.
133 Quid si idem etiam cibi causa murmurauerit.
134 Quid si etiam iratus ea sumere recusauerit,quæ natura desiderat.
135 An debeat qui ægrotus est , ipse quærere , vt aliquid sibi vltra solitam consuetudinem detur.
136 An necesse sit,vt ad horam prandij cuncti conueniant: quomodòve agendum cum eo,

 qui

G
qui non tempori, sed iam pransis aliis superuenerit.
137 An is rectè facere existimandus sit, qui ad aliquod tempus, prout ipsi libitum fuerit, secum ipse statuat, ab hoc vel ab illo, vel cibo, vel potione abstinere.
138 An in cõmuni societate debeat aliquis plus, quàm cæteri cõmuniter faciant, ieiunare.
139 Cum ex vehementi ieiunio remissiores effici ad laborandum fratres soleant, vtrum potius faciendum sit, opúsne negligendum propter ieiunium, an contrà ieiunium, vt vires suppetant ad laborandum.
140 Qui in lædentibus se cibis continentiam abiecerit, iisque sese auidius ingurgitarit, ac propterea in aliquem morbum inciderit, nunquid ei curationem vllam adhiberi conueniat. H
141 Nunquid conuenire putandum sit, vt extrarij homines in officinis reperiantur.
142 An debeãt opifices, opus aliquod ab aliquo faciendum redimere, sine sentẽtia antistitis.
143 Qui in operibus faciendis sunt occupati, quam ij adhibere diligẽtiam debeant in commissis sibi instrumentis accurandis.
144 Qualis habendus sit, qui vel ex negligentia interire aliquid siuerit, vel ex contemptione eo perperam abusus fuerit.
145 Qualis is iudicandús sit, qui instrumenti alicuius vsum ipse à se, non petita ab antistite venia arroget, aut illud etiam sumere audeat. I
146 Quomodo cum eo agendum sit, à quo cum vrgente necessitate postulatum ab antistite sit, vt instrumentum sibi aliquod velit commodare, id facere nolle se dicat.
147 Qui propterea quòd in rebus aut penu aut coquinæ, aut alio aliquo necessario obeundo munere sit occupatus, si tam præstò esse non possit vt adsit, cum decantari psalmi incipiunt, aut oratio fieri, nunquid is ob eam causam vtilitatis animæ detrimentum aliquod facere existimandus sit.
148 Cuiusmodi potestas sit in dispẽsando illius, cui de penu dispensando cura commissa sit.
149 Quam pœnam commereatur, cui dispensandi officium traditum sit, siquid ex animi maiore in aliquem propensione, simultatêve fecerit.
150 Qua multa dignus sit, si res fratri ad victum necessarias ex negligentia subtraxerit, vel non dederit. K
151 An liceat ei, qui ministrat, voce vti in loquendo altiore.
152 De iis, qui vltrà quàm ferre ipsorum vires possunt, in ministeriis defatigantur.
153 Quomodo cui lanæ creditæ sint, illa eas habere debeat.
154 Si aliquãdo contingat, vt paucis fratrib⁹, qui pluribus sororibus ministrẽt, necessitas aliqua incidat, vt mutuò alteri ab alteris distrahantur, quòd vnicuiq; seorsum ad diuersa munera eundum sit, nunquid huiuscemodi factum periculo vacet.
155 Quomodo gerere se fratres debeant erga eos, qui aduersa valetudine laborant in hospitali.
156 Nunquid oporteat, qui semel dispensandi penoris officio præpositus sit, aut huiusmodi alij muneri cuipiam præfectus, illud eum perpetuò retinere, an dispensandi reliquis etiam vicissim locum concedere. L
157 Cuiusmodi animi affectione deo seruire debeat vnusquisque.
158 Quo animo irrogatam sibi multam accipere quisque debeat.
159 Quodnam de eo faciendum iudicium sit, qui ei succenseat, à quo obiurgetur.
160 Cuiusmodi animi affectione danda nobis opera in ministrando fratribus sit.
161 Quàm magna cum animi submissione impensum sibi quisque à fratre ministerium debeat accipere.
162 Cuiusmodi, & quanta esse mutua inter fratres charitas debeat. M
163 Quomodo quis charitatem in proximum consequi possit.
164 Quidnam sibi velit illud, Nolite iudicare, & non iudicabimini.
165 Quo signo agnoscere quis poterit, studióne dei aduersus peccantem commoueatur, an etiam succenseat, per vitiosam & illaudabilem iram. ζήλῳ θεοῦ.
166 Cuiusmodi animi affectione ei auscultandum sit, qui ad exequendum dei mandatum nos adhortetur, denique & vrgeat.
167 Qualis debeat esse anima, quod digna habita sit, quæ omnino totam se in dei muneribus occuparet.

Cuiusmodi

A 168 Cuiusmodi animi affectione accipiendum vestimentum, vel calceamentum sit, cuiuscunque modi illud fuerit.
169 Si qui minor natu frater fuerit, maiorem natu se docere aliquid iussus fuerit, quomodo is se aduersum illum gerere debeat.
170 An æqualiter nos gerere debemus aduersus eos, quorum in officiis maior, & quorum minor vigeat industria.
171 Quomodo cũ eo agi par sit, qui cũ inferior sit, molestè ferat superiorẽ se sibi anteponi.
172 Quali ac quanto cum metu, ac fide cuiusmodi, cuiusmodíve cum affectione sumẽdum
B sit corpus domini.
173 An tempore psalmodiæ vllum omnino locutioni de re aliqua locum dari conueniat.
174 Qua ratione quis assequi possit, vt ex animo, studioseq; mandata domini exequatur.
175 Quomodo aliquis cognoscatur, quòd fratrem consentaneum in modum dei præcepto diligat.
176 Quinam sint hostes, quos diligere iussi sumus.
177 Quomodo debeant, qui fortes sunt, ipsi imbecillorum infirmitates portare.
178 Quis sensus est illorum verborum, Alter alterius onera portate.
179 Quî fieri possit, vt sine charitate adeò magnã quis fidem habeat, vt ea montes trãsfe-
C rat, aut pauperibus bona sua omnia distribuat, aut corpus suũ tradat, ita vt ardeat.
180 Cuiusmodi cum animi affectione, attentionêve ea audienda sint, quæ nobis interim dum ad mensam accumbimus, leguntur.
181 Si duæ vicinæ inter se fratrum societates fuerint, & altera egestate prematur, altera sit ad communicandum restrictior, quomodo aduersus tenaces affecti esse debeant, qui egestate laborant.
182 Ex cuiusmodi fructibus probari debeat aliquis, quòd misericordia motus ad redarguendum fratrem accedat.
D 183 Si aliquando contingat, vt inter aliquos de re aliqua in fratrum societate dissensio exorta sit, nunquid (quod attinet ad charitatem) vacare periculo iudicandum sit, vt huiuscemodi hominum opinionibus, quæcunque arridere nobis magis visæ fuerint, fauere nos ostendamus. συμπροφέρεσθαι.
184 Qua ratione aliquis, quoties aliquem vel hortatur, vel arguit, studere possit non solùm quomodo scienter loquatur, sed etiam quomodo debitam cùm deo, tum iis etiam, quibuscum sermonem habet, animi affectionem conseruet.
185 Quonãmodo, siquis in aliquo, quem habeat, sermone, assentientes sibi auditores, animaduertens, lætetur, agnoscere possit, vtrúmne lætitia illa ex proba ipsi animi sui affectione, an ex improba quapiam motione oboriatur.
E 186 Cuiusmodi illi amici sint, pro quibus animam ponere iussi sumus.
187 Nunquid oporteat ab iis quenque aliquid accipere, qui naturali sibi propinquitate aliqua coniuncti sint.
188 Quomomodo quibuscum contubernij nobis aliquando vel cognationis necessitudo intercedebat, aspiciendi à nobis sint, si quando ad nos accesserint.
189 Quidnam agendum sit, si iidem nos hortentur, vt domum ad eos adeamus.
190 An naturali nobis necessitudine coniunctorum vicem dolere nos oporteat, ex desiderio salutis illorum.
191 Quis sit, qui in Euangelio dicitur mitis.
192 Quæ sit animi tristitia secundum deum, quæue item mundi.
F 193 Quid sit gaudium in Christo.
194 Cuiusmodi suscipiendus à nobis luctus sit, vt beatitudinem illam, de qua est in Euangelio, consequi possimus.
195 Quomodo quis omnia facit ad gloriam dei.
196 Quomodo edit quis, bibítve ad gloriam dei.
197 Quomodo illud accipiendum sit, Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.
198 Quid sit humilitas, quâve ratione virtutis huius esse compotes possimus, eâmque obire legitimis officiis.
199 Quomodo quis assequi possit, vt mandata domini libenti animo exequatur, & pro iis, periculis se alacriter obiiciat.

200 Quomodo qui in religione diutius laboribus & vsu peritiores redditi nouitios possint iuuare. G
201 Quomodo quis mentem suam possit cohibere, vt ne inter orandum distrahatur.
202 An possit impetrari, vt nulla in re mens prorsus distrahatur.
203 Nunquid recte factorum, iuxta domini præceptum, æqualis mensura in omnibus sit: an alius aliquando maiorem, alius minorem habeat.
204 Quomodo quis idoneus efficiatur, vt particeps sit spiritus sancti.
205 Qui sint pauperes spiritu.
206 Cum præceptum domini sit, vt ne soliciti simus quid edamus, aut quid bibamus, aut quibus induamur: præceptum hoc quàm latè patere putandum sit, quomodóve ei possit satisfieri. H
ἀσκεῖν 207 Qua mente laborare conueniat.
208 An recte fieri putandum sit, siquis assiduè vsq; in vniuersum silentium velit seruare.
209 Quomodo id assequi possimus, vt dei iudicia pertimescamus.
210 Quis sit habitus ornatus, qui traditus est ab Apostolo.
211 Quis modus esse debeat charitatis eius, quæ est in deum.
212 Quomodo charitatem quis, quæ in deum est, possit adipisci.
213 Quæ sint indicia charitatis erga deum: I
χρηστότης καὶ ἀγαθωσύνη. 214 Vt à se dissideant benignitas siue suauitas atque bonitas.
215 Quis sit pacificus is, qui beatus à domino dicitur.
216 Qua in re conuerti nos oporteat, & effici vt paruulos.
217 Quomodonam accipere quis possit regnum dei, vt paruulus.
218 Cuiusmodi intelligentiam petere debeamus à deo.
219 Quomodo si beneficio affecti fuerimus ab aliquo, & debitam domino gratiarum actionem poterimus puram & integram persoluere, & simul etiam eam, quæ bene de nobis merito homini debeatur, eo modo, quo par sit, perfectè dependere.
220 An passim vnicuiq; qui velit, permitti debeat, vt cum sororibus in colloquium veniat. K
221 Cum dominus doceat orandum nobis esse, vt ne intremus in tentationem, nunquid orandum sit, vt ne in dolores corporis incidamus.
222 Quis sit aduersarius cuiusque nostrum, quomodóve beneuoli illi esse possimus.
223 Qui ratione aliqua motus ex iis, quæ placeãt deo, ieiunare animum induxerit, quidnam is agere debeat, cum, quomodo vellet, foris hominibus non appareat.
224 Nunquid hoc etiam tempore alij sint, qui hora diei prima opus facere inceperint, alij item qui vndecima, & quinam sint hi.
225 Cum dominus dixerit, Vbi duo, vel tres fuerint cõgregati in nomine meo, ibi ego sum in medio illorũ: quænam ineunda nobis ratio sit, vt hoc nos promereri possimus. L
226 Cum Apostolus dicat, Maledicimur, & benedicimus: blasphemamur, & obsecramus: quomodo benedicere debeat, cui maledicitur: & quid obsecrare, qui blasphematur.
227 Nunquid debeat vnusquisque de iis, quæ sentit ipse, aliorum etiam consilium exquirere: an verò, quòd certissimè sibi deo id gratum futurum persuaserit, neutiquam necesse ipsi sit, vt cum altero communicet.
228 Nunquid omni in re eorũ, qui scandalizantur, voluntas explenda sit: an verò sint quædam, in quibus simulatione agendum non sit, esto aliqui scandalizentur.
229 Nunquid flagitiosè facta abiecta verecundia apud omnes debeant enunciari, an apud quosdam tantummodo, & hos cuiusmodi. M
230 Quid sit obsequium, & quid rationàle obsequium.
231 Siquis aliquem frater, vel etiam sacerdos nõnunquam, iniquo aut infenso animo persequatur, an tradita de inimicis præcepta aduersus eum liceat conseruare.
232 Si quis iniuria affectus ab aliquo, tenendæ animi sui lenitatis causa, patientiæq;, ea de re cum nemine loquatur, atque hoc faciens existimet se reddere iudicium deo, nunquid hic facere existimandus sit secundum deum.
233 Vtrum si ex omnibus benefactis vnum aliquod alicui tantum defuerit, is propterea salutem non adipiscatur.
234 Quomodo quis annunciet mortem domini.
235 An expediat multa ex scripturis addiscere.

Quicunq;

A 236 Quicunque digni habiti sunt, qui quatuor Euangelia intelligerẽt, quomodo ij gratiam hanc debeant accipere.
237 Cuiusmodi animus ille sit, qui ad dei voluntatem dirigitur.
238 Nũquid fieri possit, vt sine vlla intermissione quis psallat, legãtve, aut serio de rebus ad deum pertinentibus disserat, neque vllum omnino ab his cessandi spatium concedatur, cum aliquibus nonnunquam necessitas accidat, vt sordidioribus corporis necessitatibus cogantur satisfacere.
239 Quis sit Thesaurus bonus, quisve item malus.
B 240 Quamobrem lata porta dicta sit, & spatiosa via, quæ ducit ad perditionem.
241 Quomodo angusta sit porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam: quomodóve quis per ipsam ingrediatur. συνὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός
242 Quid sit illud, quod dicitur ab Apostolo, Amore fraternitatis inuicem vos diligentes.
243 Quid sibi velit Apostolus, cum dicit, Irascimini & nolite peccare. Sol non occidat super iram vestram, cum idem alio in loco dixerit, Omnis amaritudo, & furor, & ira tollatur à vobis.
244 Quid est, Date locum iræ.
245 Quomodo accipiendum sit illud: Estote prudentes sicut serpens, & simplices sicut columba.
C 246 Quę significatio sit eius dicti Apostoli, Charitas nihil prẽter decorum agit vel perperã. ἀσχημονεῖ
247 Quænam sit gloriatio in domino, quaúe item ea, quæ interdicitur gloriatio.
248 Quænam ratio sit, cur cum dominus det sapientiam, & à facie ipsius egrediatur scientia, & intelligentia: & cum per spiritum alij quidem detur sermo sapientiæ, alij autẽ sermo scientiæ, dominus exprobret discipulis, quòd adhuc sine intelligentia sint: & Apostolus quosdam accuset, tanquam quòd careant intelligentia.
249 Quid sit pium, quid item sit iustum.
250 Quomodo quis sanctum canibus det, aut quomodo proiiciat margaritas ante porcos: quomodóve ad propositum quadret, quod deinceps sequitur, Nequando conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrumpant vos. ὅσιον καὶ δίκαιον
D 251 Quamobrem dominus modo discipulis suis prohibeat, ne sacculum aut peram secum gestent in via, modo autem ita dicat, Sed qui nũc habet sacculum, similiter tollat & peram: & qui non habet, vendat vestimentum suum, & emat gladium.
252 Qui sit panis quotidianus, quem docuit nos dominus, vt precaremur quotidie. ἄρτος ἐπιούσιος
253 Quidnam sit, quod per talentum significetur: quomodóve illud possimus multiplicare.
254 Quænam mensa illa sit, in quam oportebat te, dicente domino, mittere argentum.
255 Quónam abire iussus sit is, cui dictum est, Tolle quod tuum est, & vade.
256 Quænam sit merces, quam hi similiter accipiunt atque primi.
257 Quinam sint palea, quæ comburitur igne inextinguibili.
E 258 Quisnam sit, qui damnatur ab Apostolo, quod volẽs in humilitate & religione, & quæ sequuntur.
259 Quisnam sit feruens spiritu.
260 Cum Apostolus dicat, modò, Nolite effici insipientes: modò, Nolite prudentes esse apud vosmetipsos: nunquid fieri possit, vt qui insipiens nõ sit, is prudens esse apud seipsum possit.
261 Quamobrem ipsi etiam sancti viri multa quæ petierunt, ea à domino non impetrarũt.
262 Quid intersit inter mendicitatem, & paupertatem: & quomodo verus est Dauid cũ dicit, Ego autem mendicus sum & pauper. διαφορὰ πτωχείας καὶ πενίας
F 263 Quidnam sit, quod docere dominus velit per ea exempla, quibus ea statim adiungit, Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus suis, quæ habet, nõ potest meus esse discipulus.
264 Quænam vis verbi huius sit, quod dicitur, Syncerum.
265 Nunquid ad solos tantum sacerdotes dictum illud sit, Si offers munus tuum ad altare, & reliqua.
266 Quidnam intelligendum sit per sal, quod nos habere dominus iussit.
267 Cum alius paucis, alius multis vapulaturus sit, quid ita nonnulli dicunt, nullũ pœnarum finem futurum iis, qui puniendi sint.

Quonam

268 Quônam sensu dicantur quidam filij inobedientiæ,& filij iræ. G
269 Cum scriptum sit in sanctis literis,Facientes voluntates carnis,& cogitationũ,vtrúmne à voluntatibus carnis diuersæ sint voluntates cogitationum,& cuiusmodi sint hę.
270 Quidnam velit Apostolus dicens,Aporiamur,sed non destituimur.
271 Nunquid quisquam omnium peccatorum, quæ commiserit,purgationem per eleemosynam possit redimere.
272 Cum domini præceptũ sit, vt ne soliciti simus de die crastino, quomodo hoc rectè intelligi possit.
273 Quid sit,quod cum quis fecerit,blasphemat in spiritum sanctum. H
274 Quomodo quis stultus efficitur in hoc seculo.
275 An sancti viri propositum aliquod disturbare Satanas possit.
276 Quid est quod dictum est ab Apostolo,Vt probetis quæ sit voluntas dei bona, & beneplacens,& perfecta.
277 Quidnam sit cubiculum,in quod orantem intrare dominus iubet.
278 Quomodo spiritus alicuius orat,eius autem mens sine fructu est.
279 Quid illud velit,cum dixit,Psallite sapienter.
280 Quis est,qui mundo est corde. I
281 Nunquid quæ soror psallere nolit,ei vis,vt psallat,afferenda sit.
282 Quinam sint ij,quibus dicentibus,Manducauimus coram te, & bibimus : respondetur, Nesciô vos.
283 Nunquid qui voluntatem alicuius faciat,is socius illius sit.
284 Nunquid fratrum societas, quæ propter inualetudinem ad summam rerum omniũ inopiam reciderit, possit sine vlla peccati dubitatione res sibi ad sustentationem vitæ necessarias accipere:& si possit,à quibus possit.
285 Vtrúmne si societas fratrum,quid cum altera societate contrahat, iustum rei quæ permutetur precium solicitè quærere debeat.
286 Nunquid qui in societate cæterorum fratrum viuit,eum,si in aliquem corporis morbũ inciderit,in hospitale abduci conueniat. K

Hæc tantummodo quæ hactenus descripta sunt,in eo exemplari reperiebantur,quod ex Ponto allatum fuerat:reliqua autem deinceps XXVII. capita unà cum animaduersionibus seu statutis pœnis addita sunt de codice Cæsareensi:

287 Qui sint fructus digni pœnitentiæ.
288 Qui animum induxit,vt peccata sua confiteatur,nunquid is omnibus temere ea,& quibuslibet debeat confiteri,an quibus.
289 Quem commissi peccati alicuius pœnituerit,& in illud idem denuo reciderit, quid is facere debeat. L
περιοσύνει 290 Quomodônam quis assiduè vsque in opere domini possit perfectior effici.
τυφόμενον λῖνον 291 Quid significetur per arundinem confractam,& per linum fumigãs: & quomodo quis alterum non confringet,alterum autem non extinguet.
292 Nunquid rectum sit,vt in fratrum conuentu secularium puerorum magistri sint.
293 Quomodo cum iis agendum sit,qui grauiora peccata reiiciunt : leuiora autem si committant,nihil putant referre.
294 Quæ causa sit,quamobrem quis perpetuam de deo memoriam ex animo sibi sinat elabi.
295 Ex cuiusmodi signis aliquis deprehendatur,quòd aliud agat,vitio distractæ mentis.
296 Quomodônam certum scire aliquis possit,peccata sibi sua fuisse condonata. M
297 Quomodo facienda à peccatis conuersio sit.
298 Nunquid ratio concedat,vt quæ recta sunt,ea faciamus, quòd ita nobis ea placeat fieri.
299 Quomodo persuaderi alicui possit,vt à gloriæ studio recedat.
300 Quis modus conuersionis,quum de re agitur oculorum nostrorum aspectum fugiẽte.
301 Quid siquis dicat,se à conscientia non condemnari.
302 Nunquid extrariis quoque indigentibus impertiendum sit de iis, quæ ex communi penu distribui inter fratres debeant.
303 Nunquid iis omnibus obedire conueniat,quæ ab omnibus in conuentu dicantur.
304 Nunquid pro iis, qui in fratrum conuentum à necessariis suis traditi sint, cum dare ij aliquid

A aliquid velint,id accipi oporteat.
305 Nunquid ab extrariis aliquid conueniat accipi,siue amicitiæ ergò, siue propinquitatis, quæ antè intercesserit.
306 Cuiusmodínam ratione mentem quis possit cohibere, ne instabilis ad varias & inanes cogitationes aberret.
307 Nunquid vicissim singulis diebus modo hic,modò ille primus decantare psalmos, & orationem facere debeat.
308 Vtrum remuneratione aliqua aduersum eum vtendum sit, qui communi fratrum aliquid ipse donauerit:& nunquid æqualis rei datæ ea esse remuneratio debeat.
B 309 Nunquid cui contigerit,vt ea euenerint,quæ & consuetudo, & natura fert, is accedere ad sanctorum communionem debeat audere.
310 Nunquid in communi domo dominicam cœnam conueniat celebrari. προσηομιδὴμ
311 Nũquid aliquorum rogatu alicui ad visendos aliquos extra monasterium exeundũ sit.
312 Nunquid laici,qui nos inuisant,ad orationem adhortandi sint.
313 Nunquid visitati ab aliquibus,opus nos conueniat intermittere.

C

Diui Basilij in regulas breuiores EXORDIVM.

BEnignus deus,qui docet hominem sciẽtiam:iis quidem, quibus creditum est donum docendi,pręcipit per Apostolum,vt maneant in doctrina:eos autem, qui ædificatione indigent quæ ex fonte cœlestis hauritur doctrinæ,per Moysem hortatur,dicens,Interroga patrem tuum, & annunciabit tibi:maiores tuos, & dicent tibi. Quocirca necesse est, vt nos, quibus creditum est munus docendi, parati animo & exprõpti simus quouis tẽpore ad conciliandas deo animas & instituẽdas : vt alia videlicet partim publicè cunctæ ecclesiæ contestemur,alia priuatim vnicuique eorum, qui ad nos accesserint, arbitratu suo seorsim exquirendi à nobis potestatem faciamus, ea videlicet quæ pertinent ad sanitatem fidei,& veritatem eius viuendi ritus, qui est ex Euangelio domini nostri Iesu Christi:ex quibus vtrisque homo Dei verè vsquequaq; perfectus efficitur.Similiter item vos quoque nihil debetis prætermittere,vnde non fructum aliquem capiatis, aut vbi non industriam vestram exerceatis:sed præter ea,quæ communiter cum cæteris discitis,etiam seorsim de rebus ad vtilitatem vestram spectantibus interrogare, atque omne vitæ ocium ad hoc vnum dirigere,vt vtilitati vestrę consultatis.Si ergo in hoc cõgregauit nos deus,& ab externis perturbationibus,multa perfruimur tranquillitate,nolimus quęso nos ad aliud vllum opus conuertere,neque somno rursum tradamus corpora nostra,sed in attenta meditatione & exquisitione rerum necessariarum eam,quæ reliqua est,noctis partem traducamus,illud facientes, quod dictum est à beato Dauid,In lege domini meditabitur die ac nocte.

Margin: Psal.93.b — Deut.33.a — D — βεβαίως τελοῦται — E — Psal.1.a

Sancti

Sancti patris nostri Basilij Magni ARCHIEPISCOPI CAESAREAE, eius quæ est in Cappadocia.

REGVLAE PER COMPENDIVM *& interrogationem.*

Περὶ καθ' ἐπιτομὴν τῶν ἐρωτήσεων.

INTERROGATIO I.

AN liceat, aut conducat alicui, sponte sua ipsum facere, dicere ve, quæ recta existimet, sine testimonio diuinarum scripturarum?

RESPONSIO.

Cum dominus noster Iesus Christus dicat de spiritu sancto, Non enim loquetur à seipso, sed quæcũque audiet, loquetur, de seipso autem, Nõ potest filius à se facere quicquam, & item, Quia ego ex meipso nõ sum locutus, sed qui misit me pater, ipse mihi mãdatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio quòd mandatum eius vita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor, quis esse tanta vesania percitus potest, vt aliquid audeat à seipso vel cogitatione tenus concipere? cùm ductore sancto, & bono spiritu indigeat, vt dirigatur in viam veritatis, cogitatione, verbo & opere, & cæcus sit, & in tenebris degat, sine sole iustitiæ domino nostro Iesu Christo, cuius mandatis tanquam radiis quibusdam homines illuminantur. Præceptum enim domini, inquit, lucidum, illuminãs oculos. Sed quoniam eorum, quæ apud nos in vsu sunt, vel rerum, vel verborum, alia distinctè tradita sunt in diuina scriptura, alia prætermissa: de iis quidem quæ scripta sunt, in vniuersum nulli potestas permissa est, eorum aliquid, vel quæ vetita sunt, facere, vel quæ iussa, prætermittere: cum dominus semel præceperit, ac dixerit, Et obseruabis verbum, quod mando tibi hodie, nec addas quicquã, nec minues ab eo. Formidabilis enim quædam iudicij expectatio, & ignis indignatio aut æmulatio deuorantis, eos manet, qui eiusmodi aliquid audẽt. De iis verò, quæ prætermissa sunt, habemus regulam traditam nobis ab Apostolo Paulo, cum dixit, Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed nõ omnia ædificant. Et item, Nemo quod suum est, quærat: sed quod alterius, vnusquisque. Quocirca prorsus necesse est, in omnibus aut deo subiici, aut aliis propter mandatum ipsius. Scriptum est enim, Subiecti inuicem in timore Christi. Et dominus ipse ait, Quicunque voluerit in vobis magnus esse, sit omnium infimus, & omnium seruus, abalienatus videlicet à propriis voluntatibus, exemplo ipsius domini dicentis, Descendi de cœlo, nõ vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me patris.

Ioan.16.b
Ioan.5.c
Ioan.12.g
Psal.142.c
Psal.18.c
Exo.34.b
Deut.12.d
1.Cor.6.c
1.Cor.10.e
1.Cor.10.f
Ephes.5.d
Matt.20.d
Ioan.6.d

INTERROGATIO II.

QVi usmodi poscere à se mutuò professionis formulam debent, quibus in animo est cõmuniter vitam secundum deum inter se degere?

RESPONSIO.

Eam, quæ omnibus ad se accedentibus proposita à domino est, cũ dixit, Siquis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Hoc autem quã habeat vim, dictum est in ea, quæ propriè de hoc est, interrogatione.

Luc.9.c

INTERROGATIO III.

PEccantem quomodo conuertemus? aut si durus in proposito permaneat, quomodo cũ eo agere debemus?

RESPONSIO.

Quemad-

Quemadmodum iussi sumus à domino, cum dixit: Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe ipsum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum. Si autem non te audierit, adhibe tecum etiam vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Si fortasse hoc modo contingat, vt dici de eo illud possit, Sufficit illi, qui eiusmodi est, obiurgatio hæc, quæ fit à pluribus, & quemadmodum traditum est ab Apostolo, cum ait, Argue, increpa, obsecra in omni patiẽtia, & doctrina, & item, Quòd siquis non obedit verbo nostro per epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, vt cõfundatur vel suppudescat.

Matt.18.b
2.Cor.2.b
2.Timo.4.
2.Thes.3.d

INTERROGATIO. IIII.

SI quis pro leuissimis etiam peccatis fratres acriter nimis vrgeat, ac dicat de iis pœnitentiam eos agere debere, nunquid is inclemens habendus est, & euersor charitatis?

RESPONSIO.

Cum asseueranter dominus affirmauerit, quòd iota vnum, aut apex vnus non præteribit à lege, donec omnia fiant: cumq; idem etiam pronũciauerit, quòd omne verbũ ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij, nihil omnino tanquam minutum contemni debet. Qui enim rem contemnit, inquit, contemnetur ab ea. Quanquam quis est, qui peccatum vllum (cuiuscunque modi illud sit) leue audeat appellare? cũ asseruerit Apostolus, Quòd per transgressionem legis deum inhonoras. Si autem stimulus mortis non hoc est, aut illud, sed indefinitè quodcunque peccatum: inclemens ille habendus est, qui obticet, nõ autem qui arguit: quemadmodum qui in corpore alicuius, qui à venenata aliqua bestia morsus esset, residere venenum sineret, cum posset extrahere, iure immitis diceretur, non autẽ qui extraheret. Quin qui eiusmodi est, is charitatem etiam euertit. Siquidẽ scriptum est, Qui parcit virgæ, odit filium suum: Qui autem diligit, instanter erudit.

Matt.5.c
Ibidẽ.12.c
Prouer.13.d
Roma.2.d
1.Cor.15.g
Argu. à simili
Prou.13.d

INTERROGATIO. V.

QVomodo debet aliquis pœnitentiam agere de singulis peccatis, & cuiusmodi fructus ostendere dignos pœnitentiæ?

RESPONSIO.

Nimirum si similem illius animum induerit, qui dixit, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum, & ea præstiterit, quæ scripta sunt in sexto psalmo, & aliis plerisque, & si ea fecerit, quæ pro alio, qui peccauerat, facta ab iis fuisse Apostolus testatur, qui secundum deum contristati fuerant: Ecce enim, inquit, hoc ipsum secundum deum contristatos esse vos, quantam in vobis operatum est solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incõtaminatos esse negocio. Et si, vt Zachæus, commissa peccata contrariis rectè factis multis compenset.

Psal.118.
2.Cor.7.c

INTERROGATIO VI.

QVi verbo fatetur se pœnitere, in peccato tamen perseueret adhuc, cuiusmodi hic existimari debet?

RESPONSIO.

De hoc, qui huiusmodi sit, scriptum illud existimo, Si rogauerit te inimicus tuus grãdi voce, ne credideris ei: quoniam septem nequitiæ sunt in corde illius. Et alio in loco, Sicut canis qui reuertitur ad vomitum suum & eò odibilis fit, sic homo propria malicia reuersus ad peccatum suum.

Prou.26.d
Ibidem.c
μισητὸς γένηται

INTERROGATIO. VII.

QVod est eorum iudicium, qui peccantes defendunt?

RESPONSIO.

Grauius illo opinor, de quo dictum est, Expedit ei vt suspendatur mola asinaria circa collũ eius, &

Luc.17.a

eius,& proiiciatur in mare,quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis iſtis. Siquidem non iã ob- G
iurgationem ad correctionem, ſed defenſionem ad confirmationem peccati accipit ille qui
peccauit:& alios ad ſimilia flagitia excitat.Ex quo fit vt niſi fructus pœnitentia dignos edide-
Matt.5.c rit,qui alium defendit,in eum conueniat illud,quod à domino dictum eſt:Quòd ſi oculus tu9
dexter ſcandalizat te,erue eum,& proiice abs te. Expedit enim tibi vt pereat vnum membro-
rum tuorum,& non totum corpus mittatur in gehennam.

INTERROGATIO VIII.

Qvomodo ſuſcipi debet,quem verè pœniteat? H

RESPONSIO.

Luc.15.a Quemadmodum dominus docuit,cum dixit, Quòd conuocat amicos & vicinos dicens,
Congratulamini mihi,quia inueni ouem meam,quæ perierat.

INTERROGATIO IX.

ADuerſus eum,qui obſtinatè pergat peccare,quo modo erimus animati? I

RESPONSIO.

Matt.18.b Eo nempe,quo dominus iuſſit,cum dixit,Si autẽ eccleſiam nõ audierit, ſit tibi ſicut ethni-
2.Theſ.3.b cus & publicanus, & vt Apoſtolus docuit, cum ſcripto reliquit, Vt ſubtrahatis vos ab omni
fratre ambulante inordinatè,& non ſecundum traditionem,quam accepiſtis à nobis.

INTERROGATIO X.

ANima,quæ in multis peccatis miſerè volutata fuerit, quo timore, & quibus lacrymis
recedere debet à peccatis:& qua ſpe,quáve affectione accedere ad deum? K

RESPONSIO.

Pſal.118. Primum quidem ea malè antè actam vitam ſuam odiſſe debet, eiusq; memoriam abhor-
rere ac deteſtari.Scriptum eſt enim,Iniquitatem odio habui,& abominatus ſum, legem autẽ
tuam dilexi, deinde etiam timoris quidem magiſtram ſibi aſciſcere comminationem æterni
iudicij,ſuppliciiq;:lacrymarum autem locum agnoſcere, locum pœnitentiæ opportunum eo
modo,quo docuit Dauid in ſexto pſalmo,firmiſſimè credens purgationem peccatorum ſuo-
rum factam eſſe per ſanguinem Chriſti in magnitudine miſericordiæ, & multitudine miſe-
Eſaiæ.1.c rationum dei,& vt ille qui dixit,Quod ſi fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix deal- L
babuntur:& ſi fuerint rubra ſicut vermiculus,velut lana alba erunt.Tunc enim nacta faculta-
Pſal.29.c tem ac poteſtatem placendi deo,illud dicit,Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinũ
lætitia,& illud,Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, & dirupiſti ſaccum meum, &
περιέζωσας circundediſti me lætitia,vt cantet tibi gloria mea.Atque ita ad deum accedens canit ac dicit,
Pſal.29.a Exaltabo te domine,quoniam ſuſcepiſti me,nec delectaſti inimicos meos ſuper me.

INTERROGATIO XI.

QVa ratione quis aſſequi poſſit,vt aduerſus peccata odium concipiat?

RESPONSIO.

Vbique triſtis & acerbus rei cuiuſque euentus odium aduerſus eos conciliat, qui eius au- M
tores fuerunt.Si cui igitur perſuaſum ſit,quot & quàm grãdium malorum cauſa peccata ſint,
αὐτομάτως καὶ ἐνδιαθέτως ſponte ſua ipſe,& ex animo aduerſus ea odium concipit,eiuſmodiq;,quale is indicauit,qui di-
Pſal.118. xit,Iniquitatem odio habui,& abominatus ſum.

INTERROGATIO XII.

Peccatorũ condonatio quibus argumentis internoſcitur.

QVomodo certò perſuaſus eſſe aliquis poteſt,deum ſibi peccata remiſiſſe?

RESPONSIO.

Pſal.118. Nempe ſi affectionem animi in ſe eſſe animaduerterit ſimilem illius,qui dixit,Iniquitatem
odio ha-

A odio habui,& abominatus ſum. Deus enim pro remiſſione peccatorum noſtrorum demiſſo
vnigenito filio ſuo,quantum in ipſo eſt, ea ante iam omnibus condonauit. Quoniam autem Pſal.100.a
miſericordiam & iudicium ſanctus vir canit,& teſtatur,deum miſericordem eſſe & iuſtum,
neceſſe eſt,vt quæ & à prophetis,& ab apoſtolis,ſuis locis,de pœnitentia dicta ſunt, ea à nobis
præſtentur,vt appareant iudicia iuſtitiæ dei, & miſericordia eius conſummetur ad condona-
tionem peccatorum.

INTERROGATIO XIII.

NVnquid qui poſt baptiſmum peccauerit, deſperare ſalutem ſuam debeat in maxima
B multitudine peccatorum: vel vſque ad cuiuſmodi menſuram peccatorum ſperãdum
ſit in bonitate dei per pœnitentiam?

RESPONSIO.

Si fieri poteſt,vt multitudo miſerationum dei numeretur, & magnitudo miſericordiæ mẽ Nunquam deſperandũ & quatenus ſperandum.
ſura vlla comprehendatur,collata cum magnitudine peccatorum, adhibeatur ſanè, ſi libet,
deſperatio.Si autem hæc & magnitudine poſſunt & numero definiri (Miſericordia autẽ dei,
& miſerationes neque magnitudine vlla poſſunt,neque numero circunſcribi)ſine dubio non
eſt cur deſperatio adhibenda ſit:ſed agnoſcenda miſericordia dei, & commiſſa peccata dete-
C ſtanda,quorum condonatio propoſita eſt in ſanguine Chriſti,ſicut ſcriptum eſt.Quòd autem
nequaquam deſperandum ſit,hoc variè multis in locis docemur: maximè autem ex ea para-
bola domini noſtri Ieſu Chriſti de filio,qui acceptam à patre ſubſtantiam flagitioſè totã pro- Luc.16.c
degerat.Cuius pœnitentia qualis,quantæq; lætitię cauſa fuerit,teſtimonio ſunt ipſa verba do-
mini.Quin & per Eſaiam dicit deus:Si fuerint peccata veſtra vt coccinum, quaſi nix dealba- Eſaiæ.1.c
buntur:& ſi fuerint rubra ſicut vermiculus,quaſi lana alba erunt. Quod quidem verum tan-
tummodo debemus intelligere,ſi modus pœnitentiæ ex animi affectione peccatum deteſtan-
te,memorabilis conſequatur,ſicut ſcriptum eſt in veteri ac nouo Teſtamento: & fructus cõ-
dignus,quemadmodum dictum eſt in ea,quæ de hoc eſt,interrogatione.

D INTERROGATIO XIIII.

EX cuiuſmodi fructibus iudicari debet veram pœnitentiam eſſe eorum,quos pœnitet?

RESPONSIO.

Modus pœnitentium,& affectio animi recedentium à peccato, & ſtudium dignorum fru Habes ἐν τῷ ὅρῳ α. ἠθικῶν
ctuum pœnitentiæ,dicta ſunt ſuis in locis.

INTERROGATIO XV.

QVid eſt illud,Quoties peccauerit in me frater meus, & dimittam ei?& cuiuſmodi ea Matt.18.c
E peccata ſunt,quæ in mea poteſtate eſt dimittere?

RESPONSIO.

Poteſtas dimittendi nõ abſolute data eſt:ſed ſi dicto audiens fuerit,qui pœnitens ſit, & cõ-
ſenſerit cum eo,qui animam ipſius curat.De iis enim qui eiuſmodi ſunt, ſcriptum eſt: Si duo Ibidem.
ex vobis conſenſerint ſuper terram,de omni re,quancunq; petierint, fiet illis à patre meo qui
in cœlis eſt.Illud autem de cuiuſmodi peccatis hoc intelligi debeat,ne quæri quidem arbitror
oportere: cum Teſtamentum nouum nihil hac de re nobis diſtinctè tradiderit: ſed prorſus
cuiuſcunque peccati cõdonationem iis,quos verè,& vt par eſt,pœnituerit,polliceatur: & ma
F ximè dominus ex propria perſona pollicitus ſit de omni re.

INTERROGATIO XVI.

QVid eſt quòd nonnunquam animus,etiam nullo à ſe adhibito ſtudio, ſua ſponte fe-
rè,tanquam ſi ei dolor aliquis incidiſſet,compungitur:interdum autem adeo lãgui-
dus eſt,vt cum maximè conetur,compungi non poſſit? ἄπονός ἐστι ψυχή

RESPONSIO.

Enimuero talis compunctio eſt donum dei, vel ad extimulandum mentis noſtræ deſide-
rium,vt

rium,vt videlicet animus gustata dulcedine huiusmodi doloris, eum perpetuo studeat reti- G
nere:vel ad id manifestè demonstrandum,posse animum adhibito diligẽtiore studio, assiduè
in compunctione esse,ad eripiendam excusationem negligentiæ iis,qui illam amiserint.Illud
autem conari,& non posse,simul & negligentiam nostram,qua alio tempore vsi sumus, ma-
γνόμεν nifestè arguit(neque enim fieri potest,vt homo cum ad aliquid aggressus sit,repentè illud si-
ne commentatione,& maiore quadam,& assidua exercitatione obtineat)simul etiam indicio
est animum esse in dominatu aliorum vitiorum, ab iisq; nequaquam permitti, vt ad ea, quæ
Roma.7.c vellet,liber sit:quod his verbis vidisse se Apostolus declarauit,Ego autẽ carnalis sum,venun-
datus sub peccatum.Non enim quod volo,hoc ago,sed quod odi,hoc facio.Et item,Nunc au H
tem non iam ego operor illud,sed quod habitat in me peccatum,quippe cum deus hoc etiam
nobis ad vtilitatem nostram euenire permiserit,quo videlicet,si fieri possit, per ea quæ anim?
2.Timo.2.d inuitus patiatur,in cognitionẽ veniat eius,in cuius potestate sit:& vbi ad seipsum redierit, co
gnoueritq; quibus in rebus præter volũtatem suam seruiat peccato, resipiscat ex laqueo Dia-
boli,paratam inueniens misericordiam dei ad eos adiuuandos, qui verè pœnitentes sunt.

INTERROGATIO XVII.

Matt.6.d SI cui in animum memoria de assumendo cibo inciderit, deinde ipse seipsum reprehen- I
derit,vtrum hic propterea in crimine illo erit,quòd solicitus fuerit?

RESPONSIO.

Sine dubio,si memoria ista naturale edẽdi desiderium præuerterit, apertè arguit animum
aliud agere per euagationem, & cum in res vitæ huius nimio plus esse propẽsum, tum etiam
in iis,quæ deo grata sunt,negligentem.Veruntamen præsto etiã sic est misericordia dei. Cui-
cunque enim hoc acciderit,hic,si seipsum tacitus reprehendat, ratione pœnitentiæ liberatus
Ioan.5.c est à crimine:& si offensionem in reliquum cauebit,memoria tenens domini verba illa, Ecce
sanus factus es, iam noli peccare,ne deterius tibi aliquid cõtingat. Si verò ita cogente natura
& fame stimulãte,sensus memoriã mouet,& ratio tamen superat,& memoriã illã euincit in- K
dustria,& in rebus melioribus occupatio,non memoria damnanda est, sed victoria laudãda.

INTERROGATIO XVIII.

NVnquid qui in fratrum conuentu aliquid aliquando deliquerit, huic, si diu postea in
recto instituto perseuerauerit,procuratio committi aliqua debeat: & si committen-
da est,cuiusmodi esse ea debet?

RESPONSIO.

1.Cor.10.g Memoria tenentes Apostolum dicere,Sine offensione estote Iudæis & gentibus, & Eccle- L
Ibidẽ.9.b siæ dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile est, sed quod
multis, vt salui fiant: magnam adhibere debemus curam, ne quod offendiculum demus e-
uangelio Christi, nêve scandalum simus infirmis:sed ita tamen, vt è contrario, non ædifi-
cemus aliquos ad improbitatem. Quamobrem necessariò in his, qui huiusmodi sunt, illud
prouideri, & considerari diligenter debet, quod ad ædificationem fidei faciat, & progessio-
nem omnis, quæ sit in Christo,virtutis.

INTERROGATIO XIX.

SI quis suspectus sit de aliquo peccato,quod tamen palàm omnino non committat,nun- M
quid is debeat obseruari,vt manifesto in eo deprehensus teneatur?

RESPONSIO.

Omnes quæ ab iniquo & maleuolo animo proficiscuntur suspiciones, culpantur ab Apo-
stolo. Cæterum diligentiam in omnibus obseruandis adhibere in charitate Christi, & studio
curandi eum,qui suspectus sit,hoc eius est,qui ei præfectus officio est,vt cunctos gubernet,vt
Col.1.d illud efficiatur, quod dictum est ab Apostolo, Vt exhibeamus omnem hominem perfectum
in Christo Iesu.

INTERROGATIO XX.

Debet

A DEbêt ne is qui in peccatis aliquot deprehensus est occalluisse, eorum qui secus in fide 2.Tes.3.b
sentiunt societatem fugere,aut etiam praue viuentium consuetudinem declinare?

RESPONSIO.

Cum Apostolus dixerit,Vt subtrahatis vos ab omni fratre inordinatè ambulante, & non 2.Tes.3.b
secundum traditionem,quam acceperunt à nobis:in vniuersum illud tenẽdum est, commu- Dogma ca-
nionem omnem omnis vetitæ rei, cogitatione, verbo & opere omnibus calamitosam esse & tholicum
periculosam.Qui autem in peccatis diu permanserint,ij maiore etiam egẽt animaduersione.
B primùm quòd animus cui peccato assuetus est,ad illud plerunque solet esse procliuior.deinde ὁμοίωσις
quòd quemadmodum in iis,qui corporibus ægrotant, diligentia quadam accuratiore, atque
obseruatione maiore est opus,atque ita,vt ea sæpe etiam repudientur quæ sanis vtilia sunt:sic
in iis qui animo ægrotant,obseruatione opus est & cura multo attentiore.Porro ex communi-
tate cum peccantibus quàm magnum detrimentum sequi solitum sit, apertissime ostendit
Apostolus,qui in simili argumento dixit, Modicum fermentum totam massam corrumpit.
Quòd si in iis,qui in his,quæ ad mores spectant, labuntur, detrimentum est adeo magnum, μεταφορά
quid de iis dicendum est,qui prauè sentiunt de deo?quos opinionis peruersitas facit,vt nec in 1.Cor.15.b
cæteris etiam sanitatem possint obtinere: quippe qui per ipsam traditi sint semel passionibus
C ignominiæ:quemadmodum multis ex locis diuinarum literarum ostenditur, sed maximè ex Roma.1.d
his,quæ de quibusdã scripta sunt in epistola ad Romanos his verbis, Et sicut non probauerũt Ibidem.
deũ habere in notitia,tradidit illos deus in reprobũ sensum,vt faciant ea,quę non cõueniunt,
repletos omni iniquitate,malicia,fornicatione,auaritia,nequitia, plenos inuidia, homicidio,
cõtentione,dolo,malignitate,susurrones,detractores,deũ odio habẽtes,cõtumeliosos,super-
bos,elatos,inuentores nouorũ malorum,parentibus non obedientes,insipientes,incõpositos,
sine affectione,absq; fœdere,sine misericordia.Qui cùm iustitiam dei cognouissent, quòd qui
talia agunt,digni sunt morte,non solum ea faciunt,sed etiam consentiunt facientibus.

INTERROGATIO XXI.

D QVæ causa est cur animus temere euagetur, & variis cogitationibus repleatur: & eas
quomodo emendabimus?

RESPONSIO.

Sanè inanis quæ solet esse mentis agitatio,ea nascitur ex inertia ipsius,quandocunque sci- ἀπόκρισις
licet in rebus necessariis minimè se occupat. Iners autem ex eo efficitur mens, seq; iusto plus memorabi-
dedit otiosæ securitati quòd deũ adesse non credit, qui scrutetur corda & renes. Si enim hoc lis
crederet,prorsus illud faceret, quod dictũ est, Prouidebã dominũ in conspectu meo semper, Psal.7.c
quoniã à dextris est mihi,ne cõmouear.Qui verò hoc,& quæ huic similia sunt,facit, hic neq;
audebit vnquã,neq; otij tantùm supererit cogitandi, ne eorũ quidem quicquam, quæ etsi sua-
E pte natura bona sunt,ad fidei tamen ædificationem non pertinent,nedum eorum, quæ vetita οἰκονομουμένων
sunt,& deo non placent.

INTERROGATIO XXII.

VNde nam turpes nocturnæ visiones nascuntur?

RESPONSIO.

Nascuntur illæ quidẽ ex prauis, & abhorrẽtibus quæ interdiu existunt, animi motionibus. ἐκλογιστῶν
Si verò occupatus in iudiciis dei animus intaminat° ab illis permãserit, & in assidua rerũ ho- κινημάτων
F nestarũ & deo placentiũ meditatione versatus sit, cõsimilia etiã sine dubio habebit insomnia.

INTERROGATIO XXIII.

EX cuiusmodi verbis ociosus sermo iudicatur? Matt.12.c

RESPONSIO.

In vniuersum,omne verbum quod ad propositum in domino vsum nõ facit, ociosum est:
& adeo magnum est huiusmodi verbi periculum, vt licet genere ipso de numero bonorũ sit,
quod dicatur,tamen,nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam propterea quòd bonũ
sit,liber sit à periculo,qui illud locutus sit: quippe qui videlicet ex eo quod ad ædificationem

k illud

Ephe.4.g σαπρὸς λόγος illud non accommodauerit,cõtristasse noscitur spiritum sanctum dei. Hoc enim apertè docuit Apostolus,cum dixit,Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed siquis bonus ad ædificationem fidei,vt det gratiam audientibus. Et subiecit illud: Nolite contristare spiritum sanctum dei,in quo signati estis.Quàm autem perniciosa res sit contristasse spiritũ sanctum,de hoc verò qui opus est vt dicatur? G

INTERROGATIO XXIIII.

QVid est maledictum siue conuitium?

RESPONSIO. H

Omne verbum,quod eo animo profertur, vt ex eo cõtumelia seu ignominia alter afficiatur,maledictum est,licet verbum ipsum per se non videatur contumeliosum. Atque hoc manifestum est ex Euangelio,in iis,quæ de Iudæis loquens ait,his verbis, Maledixerunt ei, & dixerunt,Tu discipulus illius sis. Ioan.9.f

INTERROGATIO XXV.

QVid est detractio? RESPONSIO.

Duo ego esse existimo tempora,in quibus liceat secus aliquid de aliquo dicere:videlicet, & quando necesse habet aliquis consultare vnà etiam cum aliis, qui ad hoc idonei iudicati sint, quo pacto corrigendus sit,qui peccatum commisit:Et item quando necessitas poscit vt periculo consulatur aliquorum,qui sæpenumero ex ignorantia commisceri possent cũ malo tanquam cum bono:cum Apostoli præceptum sit, Vt ne quis se cum his commisceat, qui istiusmodi sunt,nequando capiat laqueos animæ suæ. quod quidem videmus eundem Apostolum fecisse,ex his,quæ ipse ad Timotheum scribit,his verbis, Alexander ærarius multa mala mihi ostendit,quem & tu deuita.Valde enim restitit verbis nostris.Extra autem huiusmodi necessitatem,qui aliquid secus de aliquo loquitur,illius insimulandi, vel vituperandi causa, detractor est,esto verum sit quod loquatur. I 2.Thes.3.d 2.Tim.4.c

INTERROGATIO XXVI. K

QVi detrahit fratri, vel detrahentem auscultat, & tolerat, qua hic animaduersione dignus est?

RESPONSIO.

Exterminandi à reliquorum societate ambo.Detrahentem enim secreto proximo suo, hũc persequebar.Et alibi dictum est,Detrahentem nolito libenter audire,ne sustollaris. Psal.100.a ἐξορίζης

INTERROGATIO XXVII.

SI verò antistiti etiam detraxerit,quo pacto cum illo nos geremus? L

RESPONSIO.

Manifestum est hoc quoque iudicium ex ira dei aduersum Mariam, quãdo detraxit Moysi:cuius peccatum,ne ipso quidem Moyse deprecante,inultum dimisit deus. οὐδὲ ἀνεκδίκητον

INTERROGATIO XXVIII.

SIquis temeraria ac præsidenti voce & verbis contumaciæ alicui responderit,& ea de re admonitus dicat,Nihil habeo mali in corde:nunquid huic credendum est quod dicit?

RESPONSIO. M

Animi vitia non omnia manifesta omnibus sunt,ne ipsi quidem illi, in quo insunt vt & in corpore.Vt igitur in corporibus,qui harum rerum periti sunt, signa habẽt quædam occultorum,& illius ipsius,in quibus illi insunt,sensum fallentium morborum:sic similiter in animo etiam,esto qui peccat,is morbum suũ ipse non agnoscat,credere tamen domino debet, qui & ipsi & cæteris ipsius similibus affirmauit,malũ hominẽ de malo thesauro suo,corde videlicet, proferre mala.Etenim qui malus est,is bonũ aliquod dictũ,factúmve sæpenumero, etiã si conetur simulare,proferre nõ potest.Bonus autẽ vt malũ aliquod simulet,hoc verò prorsus fieri nõ potest.Prouidentes enim bona,inquit,nõ solum coram deo,sed etiam coram hominibus. Argumentũ à simili. Matt.12.c Roma.12.d

Interro-

A INTERROGATIO XXIX.

QVomodo poterit aliquis non irasci?

RESPONSIO.

Nempe si illud existimet, deum quæ agat omnia animaduertere, eumq; assiduè ob oculos habeat,& tanquam in speculo contempletur. Quis est enim alterius potestati subiectus, qui in oculis principis sui aliquid ausurus sit vnquam eorum,quæ ipsi non placent? Et præterea si non illud expectauerit,dum alij pareant sibi:sed potius ita se comparauerit,vt in aliorum ipse officio sit,omnesq; seipso superiores existimet.Si enim vtilitatis suæ causa obedientiam requirit,intelligere debet,verba domini illud præcipere,vt quilibet ipse ministret alteri. Si verò violatum dei præceptum vindicat,sciat non esse opus iracundia, sed misericordia, & lenitate:& imitandum esse illum,qui dixit,Quis infirmatur,& ego non infirmor? B 2.Cor.11.g

INTERROGATIO. XXX.

QVomodo amputabimus vitium prauæ concupiscentiæ? Col.3.a

RESPONSIO.

C Assiduo & flagranti desiderio explendi dei volũtatem,taliq;, quale se habere indicauit, qui dixit,Iudicia domini vera,iustificata in semetipsa,desiderabilia super aurũ,& lapidem preciosum,& dulciora super mel & fauũ.Semper enim desideriũ rerũ meliorum,quotiescunq; in ipsius potestate est facultateq; iis potiri quæ desiderantur,& cõtemnuntur,necessariò facit,vt ea contemnantur,despiciantur q; quæ inferiora sunt, quemadmodum sancti viri omnes declararunt:quanto autem magis ea,quæ suo genere contemnenda sunt,& plena dedecore? Psal.18.c

INTERROGATIO XXXI.

D AN in vniuersum ridere non liceat?

RESPONSIO.

Cum dominus eos damnet,qui in hac vita rident:admodũ perspicuũ est, nullũ omnino locũ dari fideli,in quo ridere debeat, & maximè in tã magno numero eorũ, qui per trãsgressionẽ legis deũ inhonorant,& in peccatis morti se dant:quorũ vicẽ mœrere, ac gemere cõuenit. Luc.6.b Roma.2.d

INTERROGATIO XXXII.

QVæ causa est intempestiuæ, & immodicæ dormitationis: & qua ratione ipsam poterimus à nobis depellere?

E RESPONSIO.

Sanè istiusmodi dormitatio nascitur,quotiescunq; animũ nostrum in contemplatione rerum diuinarum sinimus veluti lentescere,ac dei iudicia contemnimus:ipsam autẽ depellimꝰ, quotiescunq; verã,atq; eiusmodi,vt par est, de dei maiestate notitiã cogitationemq; concipimus,& desiderium illius perficiundæ voluntatis,velut ille, qui dixit, Si dedero somnũ oculis meis,& palpebris meis dormitationẽ,donec inueniã locum domino, tabernaculũ deo Iacob. Psal.131.a

INTERROGATIO. XXXIII.

F QVomodo conuinci aliquis potest,quòd placere hominibus studeat?

RESPONSIO.

Nimirum quando apud laudantes studium præ se fert,apud vituperantes verò lentior efficitur.Si enim verè habet in animo placere domino,idem vsq; erit vbiq;:& illud efficiet, quod dictum est,Per arma iustitiæ à dextris,& à sinistris,per gloriam & ignobilitatem,per infamiã & bonam famam,vt seductores,& veraces. 2.Cor.6.d

INTERROGATIO XXXIIII.

QVomodo poterit quis captandæ humanæ laudis vitium declinare neq; iam suspicere,aut miraculi loco admittere eas laudes,quæ ab hominibus sunt?

RESPONSIO. G

Si sibi certò persuaserit, vbique deũ adesse: & si assiduè vsq; ac solicitè placere studeat deo: & si ardenter eas, de quibus dominus locutus est, beatitudines concupiscat. Siquidem est nemo qui cum in oculis domini sit, cũ illius dedecore, conseruo suo malit gratiosus esse q̃ illi ac perinde ad propriam condemnationem vagus mente distrahatur.

μετεωρίζε-
τοι

INTERROGATIO XXXV.

QVibus signis superbus esse aliquis cognoscitur, quomodóve sanatur?

RESPONSIO. H

Cognoscitur ille quidem ex eo, si ea quærat, vnde cæteris superior sit. Sanatur autem, si fidem habeat sententiæ illius, qui dixit, dominus superbis resistit. Illud tamen intelligendum est, vt quis superbiæ iudicium extimuerit, non posse tamen ab eo morbo sanari, nisi se à studiis omnibus excellentiæ reliquorum auocauerit: quemadmodũ idioma quoduis aut cuiusuis generis artem, nemo possit dediscere, qui non se prorsus remouerit, non modo à faciendis, aut loquẽdis rebus illis, quæ sint ex arte illa, & lingua, sed ab audiendis etiam qui loquantur, & qui faciant aspiciendis. Quod quidem etiam in quouis alio vitio obseruari debet.

Iac.7.b

ὁμοίωσις

INTERROGATIO XXXVI. I

AN quæri honos debeat? RESPONSIO.

Reddere quidem cui honorem, honorem iussi sumus: quęrere autem honorem, vetiti: cum dominus dixerit: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriã, quæ à solo deo est, non quæritis? Ex quibus verbis intelligitur, quòd gloriã ab hominibus quærere manifestissimum est argumẽtum infidelitatis, & animi alieni à cultu dei: cum Apostolus dixerit, Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Quod si qui delatam sibi ab hominibus gloriam acceperunt, sic condemnati sunt: sine controuersia qui vltro non delatã ipsi inquirunt, grauissimo, suprà quàm dici possit, iudicio plectentur.

Roma.13.b
Ioan.5.g
γνώμη
Gal.1.b

INTERROGATIO XXXVII. K

QVi piger est ad mandatum, quomodo is ita poterit excitari, vt gnauus sit?

RESPONSIO.

Nempe si ei persuasum sit, vbiq; dominũ deũ adesse, & omnia cernere, & comminationẽ illam verã esse, quæ facta est aduersus pigrũ: & similiter contrà, spem magnæ futuræ mercedis ab illo, qui per Paulum pollicitus est, accepturum vnumquenq; propriam mercedem secundũ laborem suum, & quæcunque in hanc sententiam scripta sunt, ad studium vniuscuiusque, siue patientiam excitandam ad gloriam dei. L

Matt.25.c
1.Cor.3.b

INTERROGATIO XXXVIII.

SI fratri aliquid imperatum sit, & is primò contumaciter responderit, deinde sponte sua ipse ad exequendum imperatum abierit, quid eo faciendum est?

RESPONSIO.

In eo quidẽ, quod contumaciter responderit, tanquam cõtumax, & exẽplo suo alios ad cõtumaciã instigãs, intelligatur obnoxius esse iudicio illi, Homo omnis peruersus suscitat lites: dominus autem angelũ crudelem immittit contra eum. Tibi proinde persuadeto quòd quidquid siue contumaciæ adhibet, siue obedientiæ, non aduersus hominem adhibet, sed aduersus ipsum dominũ, qui dixit, Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit: cõpunctusq; satisfacito primùm: deinde si potestas facta sit, quicquid necessarium fuerit, perficito. M

Prou.16.d
Ibidẽ.17.b
ἀντιλογίας
Luc.10.c

INTERROGATIO XXXIX.

SI autem dicto audiens fuerit aliquis, murmurauerit tamen?

RESPONSIO.

Cum Apostolus dixerit, Omnia facite sine murmurationibus, & hæsitationibus: abalienatus est

Philip.2.b

A tus est etiã qui murmurat, à coniunctione fratrũ, & similiter opus eius ab vsu illorũ. Planeq; qui huiusmodi est, hunc & diffidentiæ, & circa spem ambiguitatis morbo apparet laborare.

INTERROGATIO XL.

QVid si frater fratrem contristauit, quomodo is corrigi debet?

RESPONSIO.

Si quidem eo modo contristauit, quemadmodum Apostolus, cum dixit, Contristati enim estis secundum deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis: non correctione indiget B qui contristauit, sed qui contristatus est, is proprietates eius, quæ ex deo est, tristitiæ debet præ se ferre. Si verò in his contristauit, quæ indifferentia sunt, meminerit is, qui contristauit, dixisse Apostolum, Si propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum charitatem ambulas: & agnito huiusmodi peccato, impleat quod dictum est à domino, Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quòd frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuũ ante altare, & vade prius recõciliare fratri tuo, & tũc accedẽs offer munus tuũ.

Roma.14.c
Roma.14.c
Matt.5.c

INTERROGATIO XLI.

QVid si satisfacere nolit, qui contristauerit?

C RESPONSIO.

Ea aduersus ipsum exequi debemus, quæ à dño de eo dicta sunt, qui peccauerit, & pœnitentiã nõ egerit, his verbis, Si autẽ etiã ecclesiã non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Matt.18.b

INTERROGATIO XLII.

QVid si parato ad satisfactionẽ eo qui cõtristauit, redire in gratiã nolit qui cõtristat° sit?

RESPONSIO.

Manifestum est domini iudicium aduersus hunc in parabola illa serui aduersus conseruũ D suum, qui rogatus cum animum nollet inducere, vt patientiam adhiberet, Videntes, inquit, conserui eius, narrauerũt domino suo. Iratus autem dominus, pristinam gratiam in eum suã reuocauit, & tradidit illum tortoribus, quoadusque redderet, quod debebat.

Matt.18.d

INTERROGATIO XLIII.

QVomodo quis debet auscultare ei, qui se ad orationem expergefaciat?

RESPONSIO.

Siquis perspectum habet detrimentum, quod ex somno nascitur, videlicet quòd neque se E ipsum tum viuere aliquis sentit: contraq; vigiliæ emolumentum intelligit, maximeq; excellẽtem supra modum quam adipiscitur quis gloriam, quandocunque ad deum, vt ipsum oret, adducitur: is veluti qui se magnis, & votum omne superantibus beneficiis afficiat, illi auscultabit, qui se expergefaciat, siue ad orationem, siue ad aliud quoduis mandatum.

INTERROGATIO XLIIII.

SI verò tristari visus fuerit qui expergefactus sit, vel etiam irasci, qua hic re dignus est?

RESPONSIO.

F Primo quidẽ segregatione ad aliquod tẽpus, inediaq;: si fortè ea re cõpunctus possit intelligere, q̃ magnis, qualibusq; semetipsum bonis, nõ animaduertens priuet: atq; hoc modo ad seipsum reuersus, simili in gratia lætetur atq; ille, qui dixit, Memor fui Dei, & delectatus sum. Si vero nõ sentiens permaneat, prorsus is à reliquo corpore veluti putrefactũ, ac penitus vitiatũ mẽbrum præciditor. Scriptũ est enim. Expedit tibi, vt vnum pereat mẽbrorum tuorum, q̃ totum corpus tuum mittatur in gehennam.

Psal.76.a
ὁμοίωσις
Matt.5.e

INTERROGATIO XLV.

SIquis eo audito, quod dominus dixit, Quòd seruus, qui cognouerit voluntatem domini suí, & non fecerit, neque se præparauerit ad voluntatem illius, vapulabit multis: qui autẽ

Luc.12.f

 non co-

non cognouerit,& fecerit digna plagis,vapulabit paucis:multiplicem dei voluntatẽ cogno- G
ſcere neglexerit,nunquid propterea hic per eã ignorationẽ nonnihil decerpet conſolationis?

RESPONSIO.

Qui huiuſmodi eſt,de eo verò negari nõ poteſt, quin ignorãtiã fucatè prętexat ac ſimulet,
Ioan.15.d ac propterea peccati iudiciũ euitare nõ poteſt.Si enĩ nõ veniſſem, inquit dominus, & locutus
fuiſſem eis,peccatũ non haberent. Nunc autem excuſationẽ non habent de peccato ſuo , cum
ſanctæ literæ omnibus vbique dei voluntatem prædicare non ceſſent. Quare non tanquã vnꝰ
de numero eorum,qui ignorãtes fuerunt,leuiore ſupplicio multatur,qui eiuſmodi eſt: ſed ſe- H
Pſal.57.a uerius iudicatur,vt vnus de numero illorum,de quibus ſcriptum eſt , Sicut aſpidis ſurdæ ob-
turantis aures ſuas,quæ non exaudiet vocem incantantiũ,venefici incantantis ſapienter. Cæ-
Ezech.33.b terum cui docendi munus commiſſum eſt,is ſi annunciare neglexerit,perinde vt homicida iu
dicatur,ſicut ſcriptum eſt.

INTERROGATIO XLVI.

QVi ad committendum peccatum cum altero conſentit,nunquid hic peccati reus ſit?

RESPONSIO. I

Ab exẽplo argu. Ioan.19.b Iudicium hoc perſpicuum eſt ex verbis domini ad Pilatum,quando dixit,Qui tradidit me
tibi,maius peccatum habet . Ex hoc enim manifeſtè intelligitur Pilatum quoque cõſentientẽ
iis,qui illum tradiderant,peccatum habuiſſe,licet non ita graue . Perſpicuum etiam Adã hoc
facit,qui cum Eua conſenſerit,& Eua ipſa conſenſerit Serpenti.Neuter enim iſtorum tanquã
innocens impunitus dimiſſus eſt.Quin ipſa quoque dei aduerſum ipſos indignatio, ſiquis di-
Gene.3.d ligenter obſeruet, hoc indicat.Cum enim Adam loco excuſationis illud prętendiſſet,Mulier,
μετ' ἐμοῦ quam dediſti mihi ſociam,dedit mihi de ligno,& comedi,reſpondit deus, Quia audiſti vocẽ
vxoris tuæ,& comediſti de ligno,ex quo præceperam tibi, ne comederes , maledicta terra in K
operibus tuis,& cætera.

INTERROGATIO XLVII.

NVnquid aduerſus peccantes diſſimulatione vti conueniat?

RESPONSIO.

Sanè quòd hoc fieri non debeat,perſpicuum eſt ex præceptis domini,qui in veteri quidem
Teſtamento dixerit,Correptione corripies fratrem tuum , & nõ ſumes propter illum pecca-
Matt.18.b tum.In euangelio autem, Si peccauerit in te frater tuus , vade corripe eum inter te & ipſum
ſolum.Si te audierit,lucratus eris fratrem tuum.Si autem te nõ audierit, adhibe tecum adhuc L
vnum vel duos:vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audie-
rit eos,dic eccleſiæ.Si autem etiam eccleſiam non audierit,ſit tibi ſicut ethnicus,& publicanꝰ.
Porrò peccati iſtius iudicium quàm graue ſit, intelligi poteſt: primo quidem ex ſententia do-
Ioan.3.d mini,qui in vniuerſum loquens,dixit,Qui non obedit filio,non videbit vitam, ſed ira dei ma
Argu. ab exemplo. net ſuper eum , tum ex hiſtoriis etiam quæ feruntur tam in veteri quàm in nouo Teſtamen-
Ioſue.7.a to.Animaduerte enim quando Achan furatus eſt linguam illam auream,& indumentum il-
ψιλὴν, aliâs, ϛολὴν lud,quomodo in cunctum populum ſæuierit ira domini : quodq; maius eſt, qui etiam delicti
autorem,& delictum ipſum ignoraret,vſque dum is ipſe,quem dixi , manifeſto deprehenſus
eſt,& horribile illud vnà cum ſuis omnibus exitium ſubiuit . Heli verò quamuis nequaquam
diſſimulanter ſcelus tuliſſet filiorum ſuorum, illorum inquam filiorum peſtilentiæ , contraq; M
1.Reg.2.e ſæpe illos ab eo deterrere fuiſſet conatus,dixiſſetq;,Non filij, non eſt bona fama, quam audio
de vobis:ac longiore oratione & magnitudinem ſceleris , & neceſſitatem ineuitabilis iudicij
demonſtraſſet:quia tamen de illis non meritas pœnas ſumpſerat , neque eo modo, quo æquũ
erat,aduerſum ipſos indignatus fuerat,vſque eo dei iracundiam iritauit,vt & populus vnà cũ
filiis ipſius internitione abſumptus ſit, & arca ipſa capta in hoſtium poteſtatem deuenerit , &
ſub hæc omnia,ipſe miſerabili exitu vitã terminauerit.Quòd ſi aduerſus eos,qui ſceleris auto-
ri conſcij non fuerant,& eos,qui adhibita conteſtatione peccantes à peccato auertere cona-
ti fuerant,dei vehemens adeo ira exarſit,quid de iis dicendum eſt,qui & conſcij ſunt,& con-
Confirmat autoritate niuentes diſſimulant?qui quidem niſi ea præſtiterint, quæ in epiſtola ad Corinthios ab Apo-
ſtolo ſcri-

A ſtolo ſcripta ſunt,his verbis,Quare nõ magis luctum habuiſtis, vt tolleretur de medio veſtrũ 1.Cor.5.a
qui hoc opus fecit?& quæ deinceps ipſos feciſſe idem Apoſtolus teſtatur, cum ait, Ecce enim 2.Cor.7.c
hoc ipſum ſecundum deum contriſtatos eſſe vos,quantam in vobis operatur ſolicitudinem,
ſed defenſionem,ſed indignationem,ſed timorem,ſed deſiderium, ſed æmulationẽ , ſed vin-
dictam?hi inquam niſi hæc omnia præſtiterint,prorſus periculum eſt , ne nunc etiam omnes
ſimile exitium incurrant , vel eò grauius etiam , quo grauius peccat is,qui dominum ſpernit,
quàm qui legem Moyſi irritam fecerit, & qui idem audet cum eo, qui ob eandẽ cauſam antè Heb.10.e
damnatus ſit.Septuplum enim vltio data eſt de Cain:de Lamech verò ſeptuagies ſepties, qui Gene.4.c
ſimili in peccato lapſus fuerat.

B INTERROGATIO XLVIII.

IMmoderata habendi cupiditas quatenus iudicari debet?

RESPONSIO.

Quando quis vltra præſcriptos à lege fines prodierit,nimirum is tunc in hoc vitio eſſe iu-
dicandus eſt.Eſt autem hoc in veteri quidem Teſtamento, quandocunque quis de ſeipſo ma
gis,quàm de proximo ſolicitus eſt.Scriptum eſt enim , Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Leuit.19.d
In euangelio vero,quandocunque quis præter id,quod ſingulorum dierum neceſſitas deſide-
C rat,ſui cauſa vlterius aliquid inquirit. velut is, cui dictum fuit, Stulte hac nocte animam tuã Luc.12.c
repetunt à te,quæ autem paraſti,cuius erũt?Quibus magis in vniuerſum adiungit , Sic eſt,qui καθολικώτερον
ſibi theſaurizat,& non eſt in deum diues.

INTERROGATIO XLIX.

QVid eſt περπερεύεσθαι hoc eſt impotenter gloriari & ſe oſtentare? 1.Cor.13.a

RESPONSIO. Latinus interpres vertit,perperã agere.

Omne, quod præter neceſſitatem eſt & ad humanæ gloriæ aucupiũ aſſumitur , id perperia πέρπερος
id eſt,oſtentatio appellatur.

D INTERROGATIO L.

SIquis in veſtitu,quæ maioris ſint ſumptus reiiciat,ipſum autem id quod vile ſit , veluti ve-
ſtimentum,calceamentúmve,velit ſe decere,in vitióne eſt is?& ſi eſt,cuiuſmodi illud eſt?

RESPONSIO.

Qui iccirco vult quod ſe deceat,vt hominibus placeat, hunc perſpicuum eſt , vitio illo la-
borare,quod placere hominibus ſtudet,& propterea mentem habere auerſam à deo,& in ip-
ſis etiam iis,quæ vilis precij ſunt,perperiæ hoc eſt,oſtentationis vitio indulgere.

E INTERROGATIO LI.

QVid eſt Raca? ריק vacuus cerebri, ſine intellectu vel ſcurra. Matt.5.c δικεοτέρους

RESPONSIO.

Vernaculum verbum contumeliæ lenioris,quod aduerſus leuiuſculos vſurpatur.

INTERROGATIO LII.

CVm Apoſtolus dicat,aliâs quidem, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi: aliâs autem, Gal.6.a
Non ad oculum ſeruientes,quaſi hominibus placentes : quis eſt inanis gloriæ cupidus? Ephe.6.a
& quis hominibus placens?

F RESPONSIO.

Equidem inanis gloriæ cupidum exiſtimo eſſe illum,qui ſimplicis tantũmodo gloriæ mũ- κενόδοξος τίς
danæ cauſa,quæ vel à ſpectantibus,vel ab audientibus ipſi naſcitur,aliquid facit, dicítve. Ho-
minibus placentem autem,quicunque ad volũtatem alicuius hominis,vt ipſi placeat, aliquid
facit,licet culpabile ſit quod fiat.

INTERROGATIO LIII.

QVid eſt inquinamentum carnis,& quid inquinamentũ ſpiritus:& quomodo ab iis mũ- 2.Cor.7.a
di erimus?Itemq; quid eſt ſanctificatio,quomodóve ipſam aſſequi poterimus?

RESPONSIO. G

μολισμὸς Inquinamentum carnis, fortasse illud sit, siquis se commisceat cum iis, qui res à lege vetitas ipsi faciunt: spiritus verò inquinamẽtum, siquis aduersum hos, qui res huiusmodi vel sentiunt, vel faciunt, perinde ac si nihil referret, ita se gerunt. Mundus autem efficitur aliquis, quando obtemperat Apostolo, qui præcepit, Cum huiusmodi homine ne cibum quidem vnà esse simul sumendum, & quæcunque sunt in hanc sententiam: vel quando in se eam, de qua loquitur Dauid, affectionem illam animi senserit, Defectio tenuit me à peccatoribus derelinquentibus legem tuam: & dolorem talem præ se tulerit, qualem præ se tulerunt Corinthij, quando obiurgati sunt, quòd aduersus illum qui peccauerat, lente se gesserant: quippe qui in omnibus exhibuerint se incontaminatos esse negocio. Sanctificatio autem est, deo ex toto cõ- H tinenter dedicatum adhærere, iis solicite exquirendis, & in studio habendis, quæ ipsi grata sint. Siquidem etiam in his quæ dona deo offeruntur, ea repudiantur vt minime grata, quæ curta aut mutila sunt: aut quod semel deo dedicatum donum est, id deinceps in communem vsum humanum retrahere, nefarium est ac sceleratum.

ἀδιαφορεῖν 1.Cor.5.d Psal.118. 2.Cor.7.c

INTERROGATIO LIIII.

2.Tim.3.a φιλαυτία Quid est amor suiipsius, & quomodo seipsum talem cognoscit, qui suiipsius amans est? I

RESPONSIO.

Multa impropriè dicuntur, veluti illud, Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. Amans igitur suiipsius est qui seipsum amat, priuato & immodico amore. Talem autem se esse quis cognoscit, si quæ facit, ea commodi sui causa facit, licet quod fiat ex mandato sit. Nam illud, quietis suæ causa aliquid omittere eorum, quæ ad vtilitatem fratris pertineant, siue animi illa quies sit, siue corporis, iã hoc quibusuis etiam aliis perspicuum est vitium esse amoris suiipsius, cuius finis perditio.

Ioan.12.d καταχρηστικῶς plerq; in sacris dicuntur. φίλαυτος

INTERROGATIO. LV.

Non seruauit proprietatẽ verborũ apud nos Latinus interpres. Quæ differentia est inter amaritudinem, furorem, iram, & excandescentiam? K

RESPONSIO.

Furoris quidem & iræ differentia fortasse in animi affectione, & motu consistit: cum qui irascatur, in sola animi affectione perturbationẽ habeat: quemadmodum apertè docet is, qui dixit, Irascimini, & nolite peccare. Qui autem furit, maius nescio quid etiam præ se ferat. Furor enim ipsis, inquit, secundum similitudinem serpentis. Et, Herodes erat furenter pugnans aduersus Tyrios & Sidonios. Porrò vehementior ille, qui ex furore existit motus, excandescentia nominatur. Amaritudo autẽ cõfirmationẽ perturbationis acriorẽ quandã significat. L

ὀργὴ θυμὸς excãdescentia, indignatio παροξυσμὸς exacerbatio iritatio. πικρία Luc.14.c Ibidẽ.18.c Roma. 9.c 2.Tim.3.a Psal.4. Psal.57.a Acto.12.d

INTERROGATIO LVI.

Cum affirmatè dominus dixerit, Qui se exaltat, humiliabitur: & item Apostolus præcipiat, ne altum sapiamus: & alio in loco dicat, Elati, superbi, in superbiam elati: & itẽ, Charitas non inflatur: quis est altum sapiens, & quis elatus, & quis superbus, & quis in superbiam elatus, & quis inflatus?

1.Tim.3.a τετυφωμένοι ὑψηλόφρων qui & περφυσιωμένος inflatus Roma. 12.c 1.Cor.4.d ἐλαζών, arrogans elat° Philip.3.c ὑπερήφανος superbus. 1.Tim.3.a τετυφωμένος tumidus fastuosus & pro superbo 1.Timo.6.a

RESPONSIO.

Sanè mea quidem sententia, is altum sapiens dicẽdus sit, qui ipse seipsum extollit, qui propter rectè facta sua magnificè de seipso sentit, seseq; effert, more illius Pharisæi, & non cũ humilibus consentit. Idem etiam ritè dici possit inflatus, quòd Corinthiis quibusdam crimini datum est. Elatus autem, qui nõ ambulat in sancitis institutis, neque illud exequitur, quod est apud Apostolum, vt in eadem regula ambulemus, & idem sentiamus: potiusq; propriam suã quandam iustitiæ, ac pietatis viam comminiscitur. Superbus autem, qui in his quæ habet, magnificè se iactat, & suprà, quàm est, studet apparere. In superbiam autem elatus, vel fortasse idẽ est cum superbo, vel omnino non longe ab hoc distat: conuenienter illi, quod dictum est ab Apostolo, In superbiam elatus est, nihil sciens. M

INTERROGATIO. LVII.

Siquis

A Siquis vitium aliquod habeat, quod emendari non possit, & de eo frequentius reprehensus, lædatur, an id ei condonari magis expediat?

RESPONSIO.

HOC etiam alibi dictum est, peccantes adhibita lenitate corrigi oportere eo modo, qui à domino subindicatus est. Quòd si ad id, vt resipiscat, plurium reprehensio, & obiurgatio satis nõ fuerit, quemadmodum Corinthio illi: qui eiusmodi est, is haberi velut ethnicus debet. Porrò qui à domino condemnatus sit, eum pati in societate cum aliis manere, id nullo modo B cuiquam tutum est: cum dominus dixerit, expedire vt quis oculo vno, vel manu vna, vel pede vno amisso intret in regnum, quàm ex eo, quòd alicui horum membrorum pepercerit, totus mittatur in gehennam ignis, vbi est fletus & stridor dentium: & Apostolus testificetur, modicum fermentum totam massam corrumpere.

Matth.18.b Matth.5.e 1.Cor.5.b Gala.5.a

INTERROGATIO LVIII.

VTrúmne is vt mendax iudicatur tantummodo, qui de industria mentitus sit: an etiam qui ex ignorantia quidvis præter veritatem locutus sit?

RESPONSIO.

C Sanè iudicium domini in iis etiam, qui ex ignorantia peccant, perspicuum est, ex illis verbis, Qui non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Vbique autem condignè acta pœnitentia firmam spem habet remissionis.

Luc.12.f

INTERROGATIO LIX.

SIquis cogitauerit tantummodo aliquid facere, nec fecerit, an & hic tanquam mendax iudicetur?

RESPONSIO.

D Si ex mandato est, quod facere cogitauit, non vt mendax solùm, sed vt contumax etiam condemnatur. Scrutans enim corda, & renes deus.

Psal.7.c

INTERROGATIO LX.

SIquis antè facturum se aliquid constituerit eorum, quæ deo non placent, vtrum huic potius faciendum est, reuocandúmne quod malè constituit, an metu mendacij committendum peccatum?

RESPONSIO.

E Cum Apostolus dicat de seipso, Non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis. & dominus ipse de se confiteatur, ac dicat, Non possum ego à me facere quicquam. & item, Verba quæ ego loquor vobis, à meipso non loquor. & alio in loco, Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me patris. culpam suã agnoscere debet, qui huiusmodi est. primùm quidem, quòd sua sponte ipse constituere aliquid ausus fuerit, cuiuscunque omnino generis illud sit (neque enim ipsa etiam, quæ suo genere bona sunt, ex proprio arbitrio geri cõuenit) deinde etiam ac multo magis, quòd rem dei voluntati contrariam statuere non sit veritus. Quòd autem rescindendum sit quicquid præter præceptum domini antè statutum sit, apertè hoc demonstratur in Apostolo Petro, qui antè ipse statuerat, ac dixerat, Non lauabis mihi pedes in æternum. Vbi verò affirmatè audiuit domi- F num dixisse, Nisi lauero te, non habebis partem mecum: confestim sententiam mutauit, ac dixit, Domine non tantùm pedes, sed & manus & caput.

2.Cor.3.b Ioan.5.e Ioan.14.b Ioan.6.d μετανοῆσαι Ioan.13.a

INTERROGATIO LXI.

SIquis neque laborare, neque psalmos discere velit, quid de eo fieri debet?

RESPONSIO.

Cum dominus in parabola de infœcunda illa ficu dixerit, Succide illam, vt quid etiam terram occupat? adhibenda quidem omnino aduersus eum omnis diligẽtia est. Verùm si auscultare

Luc.13.b In agro dominico fic° sterilis succidenda ab radice.

ſcultare nolit, quod de eo præceptum eſt,qui obſtinatè in peccato permanet,etiã in hoc ob- G
ſeruari conuenit. Qui enim à rebus bonis ocioſus eſt, is vnà cum diabolo & angelis eius
iudicatur.

INTERROGATIO LXII.

QVid eſt,quod cum fecerit quis,ſimili atque is,qui talentum occultauerat, iudicio condemnatur?

RESPONSIO.

Qui cuiuſuis generis beneficium dei apud ſe cõpreſſum tenuerit, vt eo ipſo potiatur, neq; id ad aliorum etiam vtilitatem contulerit:is,vt talentum occultans,condemnatur? H

INTERROGATIO LXIII.

Matth.20.b QVid eſt,quod cum fecerit quis,condemnatur, vt ij, qui murmurauerunt aduerſus nouiſſimos?

RESPONSIO.

Vnuſquiſque ob proprium ſuum peccatum damnatur:ita &,qui murmurauerint,ob murmurationem.Verùm ſæpe alij alia de cauſa murmurant. Nam hi quidem propterea murmurant,quòd vnde ventrem ſuo more diſtendant, non habent (vt qui gulæ præter modum de- I
diti ſunt,& ventrem faciunt deum ſuum) illi vero, quod in pari honore habeantur cum his, qui nouiſſimi ſunt: in quo apertè indicio ſunt ipſi de inuidia ſua : quod vitium cum homicidio ſolet multis in locis ſcriptura coniungere.Alij præterea alia de cauſa.

INTERROGATIO. LXIIII.

Lucæ.17.a CVm dominus noſter Ieſus Chriſtus dicat, Vtilius eſt ei, vt imponatur mola aſinaria circa collum eius, & proiiciatur in mare, quàm vt ſcandalizet vnum de puſillis iſtis: quid eſt ſcandalizare ? aut quomodo id euitare poterimus, ne adeo horribile iudicium veniat in nos? K

RESPONSIO.

Sanè ſcandalizat quidem aliquis,quandocunque dictis,factísve legem violat, & exemplo
Ab exẽplo cõfirmatio. ſuo alium ad legis violationem inducit:vt ſerpens Euam, & Eua Adam. Vel quandocunque
Matth.16.d prohibet exequi voluntatem dei : vt Petrus dominum, quando dixit, Abſit à te domine, non
erit tibi hoc. cui tum dictum eſt, Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi, quia non ſapis ea
quæ dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Vel quando ædificat animum imbecilli ad aliquid eo-
1.Cor.8.c rum, quæ vetita ſunt : conuenienter illi quod ſcriptum eſt ab Apoſtolo his verbis, Siquis e-
nim viderit te, qui habes ſcientiam, in idolio recumbentem, nõnne conſcientia eius cum
1.Cor.8.d ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta? Quibus illico adiungit, Quapropter L
ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum
Scandalorũ origo non vna. ſcandalizem. Oritur autem ſcandalum pluribus ex cauſis. Vel enim ab eo qui ſcandalizat,
ſcandalum naſcitur : vel ab eo,qui ſcandalizatur, cauſa proficiſcitur, cur ſcandalizetur, atque in his item, non vno atque eodem modo. Aliquando enim ex malicia, aliquando autem ex inſcitia vel huius,vel illius.Eſt præterea, quando in iis, quæ rectè vel dicuntur, vel fiunt eorum,qui ſcandalizantur,malicia magis declaratur.Aut enim mandatum dei aliquo fa
ciente,aut his,quæ in libera poteſtate poſita ſunt,liberè vtẽte, ſcandalizatur qui ſcãdalizatur.
Nõ oſcitãter legenda hæc. Quotieſcunq; igitur in iis,quæ ex mandato vel fiunt,vel dicuntur,homines offenſionem in-
currunt,& in his ſcãdalizantur(vt in euangelio quidã in his,quæ à domino ex voluntate pa- M
tris fiebant,& dicebantur)enimuero tunc ea in memoriã nobis ſunt reuocanda,quæ de huiuſ
modi hominibus idem dominus reſponderit,quando illũ adeuntes diſcipuli,ſic allocuti ſunt,
Matth.15.b Scis quòd Phariſæi, audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt ? Sic enim illis reſpondit, Omnis
plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur. Sinite illos. Cæci ſunt, &
duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadent. Sanêque
multa huiuſmodi cum in euangeliis,tum apud Apoſtolum reperire quis facilè poſſit. Vbi
verò in his,quæ poſita in poteſtate noſtra ſunt, impingit aliquis, ſcandalizatúrve, enimuero
Matth.17.d tunc veniendum eſt in memoriam eorum domini ad Petrũ verborum, quando dixit, Ergo
liberi

A liberi ſunt filij.Vt autem non ſcandalizemus eos,vade ad mare,& mitte hamum, & eum piſcem,qui primus aſcenderit,tolle: & aperto ore eius,inuenies ſtaterem: illum ſumens, da eis
pro me & te.& item eorum,quæ Apoſtolus ad Corinthios ſcribit,his verbis,Non manduca- 1.Cor.8.d
bo carnes in æternum,ne fratrem meum ſcandalizem.& alio in loco,Bonum eſt non mandu Rom.14.d
care carnem,& non bibere vinum,neque in quo frater tuus offenditur,aut ſcandalizatur, aut
infirmatur.Quàm autem metuendum ſit in his, quæ videntur poſita eſſe in poteſtate noſtra,
pati, vt frater ſcandalizetur, docet præceptum domini,quo in vniuerſum,modus omnis in-
terdicitur ſcandalizandi, quando dicit, Videte ne contemnatis vnum ex his puſillis : dico e- Matth.18.b
B nim vobis,quia angeli eorũ in cœlis ſemper vident faciem patris mei, qui eſt in cœlis. Quod
ipſum teſtatur etiam Apoſtolus,aliâs quidem cum dicit,Sed hoc iudicate magis, ne ponatis Ro.14.b c
offendiculum fratri,vel ſcandalum.aliâs autem, cum grauius etiamnum ab huiuſcemodi pec
cato deterrens,ſic dicit, Siquis enim viderit te,qui habes ſcientiam,in idolio recumbentem, 1.Cor.8.d
nõnne conſcientia eius,cum ſit infirmus,ædificabitur ad manducandum idolothyta? & peri-
bit infirmus in tua conſcientia frater,propter quem Chriſtus mortuus eſt? Quibus adiungit,
Sic autem peccantes in fratres,& percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum
peccatis.Quapropter ſi eſca ſcãdalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternũ, ne
fratrem meum ſcandalizem.Et alio in loco cum dixiſſet, An ego ſolus & Barnabas non ha- 1.Cor.9.a
C bemus poteſtatem non operandi ? deinceps illud adiungit, Sed non vſi ſumus hac poteſtate: Ibidem.b
ſed omnia ſuſtinemus,ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti. Cæterum cum rem
adeo formidabilem eſſe demonſtratum ſit in iis quæ in poteſtate noſtra poſita ſunt, fratrem
ſcandalizare:quid de iis dicendum erit,qui rebus vetitis faciendis loquendisve ſcandalizent, Grad' ſublimitas addit epitaſin
& maximè quando vel ſcientia quadam maiore præditus videatur, qui ſcandalizat, vel
in ſacro aliquo gradu cenſeatur, qui cùm cæteris tanquam regula, exemplárve eſſe pro- ſcandalo.
positus debeat, ſi vel minimum quid neglexerit, eorum, quæ ſcripta ſunt, videlicet, vt aut
eorum,quæ interdicta ſint,fecerit,aut eorum,quæ iuſſa,omiſerit, aut denique huiuſmodi ali-
D quid diſſimulanter præterierit,vel in hoc vno tantum iudicium commeritus eſt illud, quòd Ezech.3.c
ſanguis peccantis exquiretur de manibus eius.

INTERROGATIO. LXV.

QVomodo veritatem in iniuſtitia aliquis detinet? Rom.1

RESPONSIO.

Quotieſcunque datis ſibi à deo bonis,ad proprias voluntates abutitur.Quod vitium in ſe
fuiſſe negauit Apoſtolus,cum dixit,Non enim ſumus(ſicut plurimi)adulterãtes verbum dei. καπηλεύοντες.
Et item,Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis, neq; in occaſio- 2.Cor.2.d
E ne auaritiæ(deus teſtis eſt)nec quærentes ab hominibus gloriam,neq; à vobis,neq; ab aliis. 1.Theſ.2.

INTERROGATIO LXVI.

QVid eſt æmulatio,& quid concertatio? 2.Cor.12.f Gala.5.d

RESPONSIO.

Sanè æmulatio ea eſt,quandocunque quis,ne altero inferior videatur, facere aliquid ſtu- ἔρις cõtentio,lis,æmulatio ἐριθεια rixa.
det.Concertatio autem eſt,quando quis ex iis,quæ oſtentationis, aut inanis gloriæ cauſa fa-
cit,alios etiam,vt ſimiliter faciant,prouocat, atque irritat. Siquidem Apoſtolus aliàs quidem Philip.2.a
mentione facta æmulationis,confeſtim pòſt inanem gloriam adiungit,his verbis, Nihil per
F æmulationem, neque per inanem gloriam.aliàs autem mentione facta prius inanis gloriæ,
vnà cum hac etiam æmulationẽ prohibet alio nomine,ſic dicens, Non efficiamur inanis glo Gala.5.d
riæ cupidi,inuicem prouocantes.

INTERROGATIO LXVII.

QVid eſt immundicia,& quid * ἀσέλγεια,id eſt,laſciuia? Mar.7.c Gala.5.c

RESPONSIO.

ἀκαθαρσία. ἀσέλγεια laſciuiens & obſcœna conſuetudo ſtupri.

IMMVNDICIA quid ſit, lex ipſa oſtendit, quando vocabulum hoc vſurpauit in his
rebus,quæ ex naturali neceſſitate præter voluntatem noſtram nobis eueniunt. Aſelgia autem
quæ

que sit videtur mihi Salomon exprimere, qui suauem illam, & doloris expertem appellauerit: G
ita vt ἀσέλγεια animi affectio sit non habens, vel non ferens dolorem athleticum: quemad-
modum & incontinentia siue intemperantia ea est, quæ molestas libidines in officio conti-
ἀκρασία nere non potest.

INTERROGATIO LXVIII.

QVid proprium furoris, & quid proprium indignationis ex ratione susceptæ: quomóve plerunque exorsi ab indignatione, in furorem imprudentes delabimur?

RESPONSIO. H

θυμοῦ ἴδιον. Furoris siue excandescentiæ proprium est, animi impetus cum meditatione vlciscendi il-
ἀγανακτήσεως ἐυλόγου ἴδιον. lius, qui iritauerit. Susceptæ autē ex ratione indignationis proprium est velle corrigere eum
qui deliquerit: quæ res ab animi affectione nascitur, cui displicet quod factum est. Illud autē,
quòd sumpto initio à re bona animus, in malam postea delabatur, nihil est mirum: quando
pleraque istiusmodi facilè possunt reperiri. Quocirca memoria tenenda sunt, quæ dicit diui-
Psal.139.b na scriptura: Iuxta iter scandala posuerunt mihi. Et item: Si autem & certet aliquis, non co-
2.Tim.2.a ronatur, nisi legitimè certauerit, cauendaq; vbique est nimietas, importunitas, perturbatioq;.
Siquidem hæc plerunque causa sunt, quamobrem vnumquodque etiam eorum, quæ recta iu- I
dicata sunt, secus multo cueniat.

INTERROGATIO LXIX.

QVi non minus comedat quàm cæteri, neque corpore sit viribus eneruato, neque vllum latentis morbi indicium præ se ferat, impotentiam tamen ad opus faciendum excuset, quomodo cum hoc agi debet?

RESPONSIO.

Prætextus omnis cessantis ab opere, excusatio est & prætextus peccati. Siquidem studium,
quemadmodum & patientia, perpetuò adhiberi vsque ad mortem debent. Quòd autem pi- K
gritia maliciæ coniuncta, pigro damnationis causa sit, hoc planum est ex verbis domini, qui
Matth.25.c dixit, Serue male & piger.

INTERROGATIO LXX.

CVm eo qui vestimentis, calceamentísve abuti animaduertatur, quomodo agendum? Cum enim reprehenditur, reprehendentis se ariditatem & murmurationem suspectam habet. Si autem post alterā, tertiámve admonitionem in proposito permaneat, quid huic facere conueniat?

RESPONSIO. L

Sanè abusum damnat Apostolus, cum dicit, tanquam vtentes hoc mundo, non tanquam
Alitervertit abutentes. Vsus enim modum ipsa ineuitabilis rerum ad vsum pertinentium necessitas defi-
Latinus interpres. nit. Qui autem vltra necessitatem progreditur, is aut intemperantis habendi cupiditatis, aut
voluptatis libidinis, aut inanis gloriæ morbum habet. Qui autem permanet in peccato, is iu-
dicium incurrit illius, qui pœnitentiam non agit.

INTERROGATIO LXXI.

SVnt quidam qui in cibis suauitatem magis consectantur, quàm copiam: sunt item qui saturitatis causa vbertatem malunt, quàm suauitatem: quî igitur vtrique satisfiet? M

RESPONSIO.

Vtrique sine dubio laborant: hi nimio voluptatis studio: illi immodica auiditate. Verum-
enim neque voluptarius, neque qui in quacunque re nimio plus auidus est, noxiam à se recel-
lunt condemnationis. quamobrem hi leniter curandi sunt. quòd si à morbo non conualescāt,
perspicuum est iudicium contra eos, qui obstinati in peccato perseuerant.

INTERROGATIO LXXII.

SIquis inter cœnandum immodestius se gerat, cibóque se ac potione auidius ingurgitet, nunquid hic castigari debet?

RES-

A

RESPONSIO.

Qui huiusmodi est, is non seruat præceptum Apostoli, qui dixit, Siue manducatis, siue bi- 1.Cor.10.g
bitis, vel quid aliud facitis, omnia ad gloriam dei facite. Et item, Omnia honestè, & secūdum 1.Cor.14.g
ordinem fiant. Et indiget correctione, nisi siqua grauioris operis, aut festinationis necessitas
vrgeat. Sed & tunc quoque vitanda sedulo offensio est.

INTERROGATIO LXXIII.

B QVi non desiderio correctionis fraternæ, sed libidine seipsum vlciscendi peccantem castigat, quomodo is corrigi debet, si sæpius clementer admonitus in eodem perseueret?

RESPONSIO.

Qui huiusmodi est, is in eorū numero, qui seipsos valde amant, & dominandi cupidi sunt,
haberi debet, eiq; correctionis modus cum pietate conueniens declarari. Si verò obstinatè in
vitio perseueret, perspicuum est iudicium contra eos, qui pœnitentiam non agunt.

INTERROGATIO LXXIIII.

C QVi se è fratrum collegio subducunt, & vitam seorsum ipsi soli agere in animo ha- μονήρη βίον.
bent, aut vnà cum paucis eiusdem secum in pietate propositi, doceri ex sacra scriptu
ra libenter vellemus, nunquid hos excommunicari conueniat?

RESPONSIO.

Cum sæpe dominus dixerit, Filius à seipso nihil facit. &, Descendi de cœlo, non vt faciam Ioan.5.b
voluntatem meam, sed voluntatem eius, qui misit me patris. & Apostolus item testificetur, Ibidem.6.d
carnem concupiscere aduersus spiritum, & spiritum contrà, aduersus carnem, hæc quæ sibi Gala.5.c
inuicem aduersari, vt non quæcunque velimus, illa faciamus: sine dubio quicquid ex propria
voluntate concupiscitur, id alienum est à pietatis cultoribus. Vberius autem de iis, qui huius-
D modi sunt, in disputationibus his respondimus, quæ fusius sunt disputatæ. Nimirū in responsione ad 7. interrogationē.

INTERROGATIO LXXV.

NVnquid omnis peccati, siue illud in mente, siue in dicto, siue in facto committatur, causa rectè conferri in Satanam possit?

RESPONSIO.

In vniuersum opinor Satanā non posse ipsum per se causam esse alicui vt peccet: sed cùm
modò insitis vnicuique à natura motionibus, modò etiam interdictis cupiditatibus velut ad-
iutricibus vtatur, per hæc ipsa eos, qui negligentiores sunt, ad propria vitia conatur abduce-
E re. Vtitur autem ille quidem adiutricibus secum naturalibus motionibus, sicut in domino fa
cere tentauit, quando esurientem illum animaduertēs, dixit, Si filius dei es, dic vt lapides isti Matth.4.a
panes fiant. Interdictis autem cupiditatibus, vt in Iuda, quem quòd auaritiæ morbo esse ob-
noxium intellexerat, huius ipsius cupiditatis opera vsus, auarum hominem ad scelestissimæ
proditionis lapsum, nummis triginta argenteis extimulauit. Quòd autem etiam mala ex no- κατηκόντησεν.
bis ipsis nascantur, manifestè dominus ostendit: De corde enim, inquit, exeunt cogitationes Mat.15.b
malæ, &c. Hoc autem vsu venit iis, qui ex incuria naturalia rerum bonarum semina inculta γεώργιον.
dereliquerunt: conuenienter dicto illi Prouerbiorum, Tanquam seges vir stultus, & velut vi-
nea vir indigens prudentia. Si dimiseris eum, squalebit, & herbis luxuriabit tota, & fiet dere-
F licta. Porrò quæ ex huiusmodi incuria in squallorem abiit, & derelicta est anima, consequens
est necessariò, vt spinas ac tribulos progeneret, & ei illud eueniat, quod dictum est, Expecta- Esa.5.a
ui vt faceret vuas, fecit autem spinas. De qua quidem anima illud prædictum est, Et plantaui Ibidem.
vineam Sorech, quod si interpretari velis, electam significat. Consimile autem huic, quod hic vineam שורק
dicitur, inuenias apud Hieremiam dicentem ex persona dei, Plantaui te vineam frugiferam Hiere.2.d
totam veram, quomodo conuersa es in amaritudinem vitis alienæ? ἄμπελος ἀλλοτρία.

INTERROGATIO LXXVI.

NVnquid vtilitatis alicuius causa consultò mentiendum sit? οἰκονομίας ἕνεκεν.

RESP-

RESPONSIO. G

Hoc ſententia domini non permittit,à quo ſic præciſè dictum eſt,Mendacium ex diabolo eſſe.neque mendacij vlla omnino diſtinctio adhibita.Quin hoc idem Apoſtolus quoque teſtificatur his verbis,Si autem & certet aliquis,non coronatur,niſi legitimè certauerit. Ioan.8.f 2.Tim.2.a

INTERROGATIO LXXVII.

Δόλος καὶ κακοήθεια. QVid eſt dolus, & quid eſt malignitas?

RESPONSIO. H

Malignitas quidem (vt ego arbitror) ipſa eſt primum & latens in moribus vitium. Dolus verò, ea quæ ad inſidiandum adhibetur exquiſita ſolertia: quotieſcunque videlicet quis per ſimulationem alicuius boni,eo alicui perinde vti eſca quadam obiecto,quæ ad inſidias pertinent,exequitur.

INTERROGATIO LXXVIII.

ἐφεύρεται. QVi ſunt adinuentores malorum?

RESPONSIO. I

Qui præter ea, quæ vſitata, & nota vulgo ſunt mala, alia quædam etiam excogitant ipſi, atque inueniunt.

INTERROGATIO LXXIX.

SIquis frequenter ſeipſum reprehenderit, quòd duriter ſe aduerſus fratrem gerat, quomodo hic emendabitur?

RESPONSIO.

Prorſus(vt quidem ego coniector) res hæc originem habet, vel ab animo de ſeipſo elatè ſentiente, vel ab animi offenſione: quæ quidem offenſio ſumitur, cum eorum, qui rectè agere deberent,vitia animaduertimus. Quod enim præter ſpem boni alicuius contrarium euenit,atque acerbum,id vehementius quodammodo animum ferit. Maiore autem hic quadam diligentia eſt opus: vt ſi quidem primum fuerit ſuperbiæ vitium emendemus: ſin ſecundum, antequam ad indignationem veniatur,leniter exhortando,admonendoq;, facilitatem animi noſtrã declaremus.Quòd ſi omnino curationis ratio iſta nihil proficere viſa fuerit,idq; propter ſubiecti morbi peruerſitatem,tum demum etiam vehemẽtia indignationis,adhibita miſericordia,ad vtilitatem & correctionẽ eius,qui peccauit,cum ratione in loco vti poterim⁹. K γνώμη.

INTERROGATIO LXXX. L

VNde fit illud,quòd cogitationes bonæ,& curæ deo placentes mentem veluti deficiunt: & qua ratione vitare poterimus,ne hoc nobis eueniat?

RESPONSIO.

Cum Dauid dixerit, Dormitauit anima mea præ tædio: ſanè perſpicuum eſt huiuſmodi vitium ex dormitatione animi naſci atque hebetudine.Siquidem animum vigilantem,& qui apud ſeipſum ſit,ſibi vni attentus cura deo grata, & cogitatio bona non ſolet deficere: Contraq; potius qui eiuſmodi eſt,illis deeſſe ſeipſum videt. Nam ſi corporis oculus neque ad cõtemplationem etiam paucarum quarundam rerum, quæ conditæ à deo ſunt, eſſe par poteſt: neque ſiquid ſemel contemplatus ſit, contemplatione tamen illa ſatiatus diſcedit, ſed illud idem aſſiduè contemplari non ceſſat: quanto magis animi oculus,ſi vigilans fuerit, & apud ſeipſum,vniuerſa non poterit mirabilia iudicia dei contemplari? Iudicia enim tua,inquit,abyſſus multa.Et alio in loco,Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, confortata eſt, & non potero ad eam.Et multa huiuſcemodi.Si verò animum deficit cogitatio bona, perſpicuum eſt ipſum vnà cum cogitatione etiam illuminationem deficere: non quòd deficiat, quod illuminat: ſed quòd dormitet,quod illuminari debet. Pſal.118.d M Pſal.35.b Pſal.138.a

INTERROGATIO LXXXI.

AN æquè obiurgandi ſint & religioſi viri, & quilibet de vulgo, quandocunque in eodem vtrique peccato reperiantur?

RES-

A RESPONSIO.

Si inſpexerimus in animi affectionem eius,qui peccat, & modum peccati, ſine dubio intelligeremus etiam modum obiurgationis. Vt enim idem peccatum eſſe videatur,& cuiuſlibet de vulgo,& religioſi viri: inter eos tamen diſſimilitudo eſt non mediocris.Qui enim religioſus eſt,is cum de ineunda gratia dei ſolicitus ſit,in eaq; re elaboret,non de induſtria, ſed caſu aliquo,& præter animi ſui ſententiam labitur,caditq;.Qui verò de vulgo eſt,& in vtrãuis partem nihil pẽſi habet,is cum nullam neque ſui,neque dei rationem habeat, neque quicquam omnino referre exiſtimet,peccẽtne,an rectè agat,grauiſſimis ac perniciouſiſſimis duobus malis laborat: videlicet,quòd aut deum contemnit,aut tollit penitus.Siquidem hæc ſunt duo,à quibus peccandi initia animus ſumit: quemadmodum teſtantur diuinæ literæ, in quibus eſt modo, Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo, non eſt timor dei ante oculos eius. modo,Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt deus: corrupti ſunt,& abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis.Igitur aut contemptor factus eſt,atque ea re peccat, aut ipſum deum eſſe inficiatur,atque ob eam cauſam in ſtudiis ſuis corrumpitur,licet verbo confiteri videatur.Confitẽtur enim ſe noſſe deum,factis autem negant.Quæ cum ita ſe habeant,etiam rationem obiurgationis in his, qui huiuſmodi ſunt,diſſimilem eſſe arbitror oportere. Siquidem vir religioſus veluti locali(vt ita dicam)indiget ſubleuatione,& in ipſa re,in qua lapſus eſt,caſtigari debet.At ille alter,cum totum ſimul animi rectum penitus vitiatum habeat,& malis iis,quibus reliqua omnia ſubiiciuntur,laboret,vel vt contemptor(vt dixi) vel vt à fide alienus, eouſq; & lugeri,& admoneri,& obiurgari debet,quoad ei perſuaderi poſſit, aut deum eſſe iudicem iuſtum,& ita in metum inducatur: aut omnino eſſe deum,atque hoc modo percellatur. Atque illud etiam ſcire conuenit,peccata religioſorum virorum plerunque etiam euenire ex conſilio dei ad ipſorum vtilitatem,cum videlicet deus eos labi interdum permittat, ad ſanandam aliquam animi illorum elationem, quæ præceſſerit. cuiuſmodi eſt quod Petro dictum eſt, & in ipſo etiam contigit. B C Diſcrimen religioſi & ſecularis peccantium Pſal.35.a Pſal.52.a Titũ.1.d Pſal.7.c καθαπλαγῆ Matth.26.c

INTERROGATIO LXXXII.

D QVoniam ſcriptum eſt, Anus vt matres: ſi contigerit, vt anus idem peccatum incurrerit cum adoleſcentula,nunquid ea eidem animaduerſioni obnoxia eſſe debet? 1.Tim.5.a

RESPONSIO.

Prorſus Apoſtolus quidem anus vt matres honorari oportere, non vt quæ culpabile aliquid facerent, docuit. Verumenim ſi contigerit aliquando vt anus in idem cum adoleſcentula peccatum incurrerit,animaduertenda ſunt primum naturalia(vt ita dicam) ætatis vitia, atque ita conueniens vtrique ætati curationis definiendus eſt modus. Veluti naturale eſt ferè ſenectuti pigritia: at non hoc item etiam iuuentuti: quemadmodum mentis ad futiles cogitationes diſtractio,& turbulentia,& ſui immodica fiducia,& quæcunque huius generis iuuẽtuti,non autem etiam ſenectuti adiuncta ſunt, & à naturali calore, qui in iuuentute eſt, videntur adiuuari.Quocirca idem peccatum,pigritia(verbi gratia)grauius in adoleſcẽtula plecti debet: cum illi ad minuendum crimen ætas ea nihil patrocinetur. Similiter quoque idem peccatum, mentis videlicet ad futiles cogitationes diſtractio, præſidentia ac turbulenta intemperies animi, ſeueriore animaduerſione in natu iam grandiore vindicanda ſunt. Siquidem ea etiam ab ipſa natura adiuuatur ad lenitatem, quietemq;. Ad hæc peccati etiam modus,& eius qui peccauit animi affectio conſiderari in vtraque perſona debent,atque hoc modo conueniens ipſis curationis ratio accommodata animaduerſione adhiberi. E

F INTERROGATIO LXXXIII.

SIquis multa rectè agens,in vno tantùm offenderit, quo pacto nos aduerſus illũ geremus?

RESPONSIO.

Quemadmodum dominus aduerſus Petrum. Niſi lauero te,non habebis partẽ mecum.

INTERROGATIO LXXXIIII.

SIquis mores habens turbulentos ac feroces, propterea correptus dicat, Deum alios bonos finxiſſe, alios nequam,nunquid is rectè dicat?

RES-

RESPONSIO. G

Is error est Manichæi. 1.Cor.5.b Gala.5.a δολοῖ.

Hæc opinio iampridem veluti hæretica explosa est: nam & blasphema est & in deum impia, & hominis ad peccatum procliuem reddit animã. Proinde qui hoc sentit, aut resipiscat, aut tollatur de medio, ne illud vsu veniat, Modicũ fermentum totam massam corrumpit.

INTERROGATIO LXXXV.

NVnquid priuatim aliquid haberi conueniat in societate fratrum?

RESPONSIO. H

Acto.4.f

Hoc contrarium est testimoniis his, quæ habentur in Actis, de iis qui crediderant: in quibus scriptum est, Neque quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat. Quare qui dicit suum aliquid esse, is seipsum alienum reddit ab ecclesia dei & charitate domini: qui quidem & verbo & re docuit ponendam esse animam pro amicis, nedum res externas.

INTERROGATIO LXXXVI.

SI verò dicat aliquis se neque sumere quicquam de communi fratrum, neq; sua in commune conferre, sed se suis rebus esse contentum, quomodo nos aduersus hunc geremus? I

RESPONSIO.

διδασκαλίας. Ioan.13.d 1.Cor.5.d Ibidem.b

Hic nisi pareat doctrinæ domini illi, Diligite inuicem, sicut ego dilexi vos: pareamus nos Apostolo, qui dixit, Auferte malum ex vobis ipsis, ne illud eueniat, Modicum fermentum totam massam corrumpit.

INTERROGATIO LXXXVII.

NVnquid liceat vnicuique vetus vestimentum suum, calceamentúmve dare cui velit, cõuenienter mandato?

RESPONSIO.

Dare aut accipere, etiam secundum mandatum, non est cuiuslibet: sed eius, cui de communi sententia adhibita circunspectione delatum est munus dispensandi. Proinde hic erit, qui siue vetus, siue nouum habita ratione temporis cuiusque & dabit ipse, & accipiet. K

INTERROGATIO LXXXVIII.

Luc.21.f

QVid est cura huius vitæ secularis?

RESPONSIO.

Quælibet cura, esto eorum nihil habere videatur, quæ interdicta sunt, tamen nisi ad pietatem conducat, vitæ huius cura est. L

μέριμνα βιωτικὴ.

INTERROGATIO LXXXIX.

Prouer.13.b πλοῦτος πολῦτος.

QVoniam scriptum est, Redemptio animæ viri, diuitiæ suæ: hoc autem, vt faceremus nobis non contigit, quid faciemus?

RESPONSIO.

Matth.19.b

Quamlibet ipsi voluerimus etiam si non contingat esse nos compotes. at meminerimus responsi domini ad Petrũm, cum de huiusmodi re admodum solicitus dixisset, Ecce nos dimisimus omnia, & secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? Respondet autem ei sic, Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum & Euangelium, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Si verò ex incuria hoc prætermisimus, nunc studium adhibeamus. Quòd si iam neque tempus suppetit, neque facultas, consoletur nos Apostolus qui dicit, Non quæro vestra, sed vos. M

καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου. 2.Cor.12.c

INTERROGATIO XC.

NVnquid liceat nocturnum vestimentum habere, siue cilicium, siue alterius generis aliquod?

Respõ-

A RESPONSIO.

Sanè cilicij vsus habet opportunitates suas: neque enim ad necessitates corporis comparatus est, sed ad macerationem animi, & afflictationem. Cum autem duorum mancipiũ prohibitum sit, vsus an possit assumi, remota ea quam dixi causa, vnusquisque ipse seipsum consulito.

INTERROGATIO XCI.

SI à fratre qui nihil habet, quod ipsius proprium sit, petat aliquis idipsum quo indutus est, quid ille facere debeat, maximè si nudus sit qui petierit? B

RESPONSIO.

Siue nudus, siue improbus, & siue necessitate impulsus, siue ex immoderata habendi libidine, semel dictum est, quòd dare, acciperêve non est cuiuslibet, sed eius, cui de communi sententia delata est istiusmodi administratio: tenerique illud debet, Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. 1.Cor.3.d

INTERROGATIO XCII.

C CVm dominus iubeat vendi quæ possideantur, qua mente hoc fieri conuenit? nunquid tanquam ea, quæ possideamus, lædant suapte natura? an ob distractionem, quæ ex illis ad animum peruenire solita sit? Lucæ.12.d

RESPONSIO.

Omis creatura dei bona est. 1.Tim.4.b

Ad hoc primò illud dici potest, quòd eorum vnumquodque quæ possidentur, si ipsum per se, ac sua vi esset malum, neque à deo etiam prorsus fuisset creatum: Omnis enim, inquit, creatura dei, bona, & nihil reiiciendum. tum illud etiam, quòd mandatũ domini non docuit abiicienda esse tanquam mala, fugiendáve ea, quæ possidemus, sed distribuenda. Et damnatur aliquis, non quòd habuerit omnino, sed quòd peruersè de ipsis senserit, vel quòd non rectè vsus fuerit. Siquidem recta sanaq; de illis animi affectio, & ex mandato distributio, ad res multas D nobis, eásque maximè necessarias prodest: videlicet modò ad emendationem peccatorum nostrorum: quapropter scriptum est, Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. modò autem ad hæreditatem regni cœlestis, & acquisitionem thesauri non deficientis: sicut dictum est alio in loco, Nolite timere pusillus grex, quia placuit patri vestro cœlesti dare vobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis. Luc.11.f Luc.12.d

INTERROGATIO XCIII.

E QVi semel omnium rerum possessione se spoliauerit, professusq; fuerit nihil se quod iuris ipsius proprium sit, habere, qua mente hic vti debet rebus ad viuendum necessariis, veluti vestitu, victûque?

RESPONSIO.

Ea nimirum, vt meminerit, secundum quod scriptum est, deum esse qui dat escam omni carni. Veruntamen ei maiorem in modum adhibita animaduersione curandum est, vt tanquam dei operarius dignus sit cibo suo: qui quidem cibus ipse etiam non sit positus in ipsius potestate, sed ab eo, cui de communi omnium consensu eius subministrandi datum negocium sit, subministretur, ratione habita temporis modíque, sicut scriptum est, Diuidebatur F autem singulis, prout cuique opus erat. Psal.35.c Acto.4.g

INTERROGATIO XCIIII.

SIquis relicta tributorum pensione se ad fratrum conuentum contulerit, & propinqui illius ad ea persoluenda grauius vrgeantur, nunquid non istud scrupulum afferat, detrimentúmve, aut illi, aut iis, qui illum receperint?

RESPONSIO.

Dominus noster Iesus Christus iis, qui ipsum percontabantur, licerêtne censum Cæsari

 dare,

Luc.20.d dare,an non,respondens ait,Ostendite mihi denarium.Cuius habet imaginem,& inscriptio- G
nem? Cumq; illi, Cæsaris, dixissent: Reddite ergo,inquit, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ
sunt dei,deo.Cum igitur ex hoc pateat declarasse dominum,eos subiectos esse imperatis Cæ-
saris,apud quos inueniantur quæ sunt Cæsaris,sine dubio is etiam, de quo agimus nunc, si a-
liquid quod ad Cæsarem pertineret secum ferens, se ad fratrum collegium aggregarit, pen-
dere tributa debet.Si verò ita discessit, vt propinquis omnia reliquerit, nihil est cur quicquã
dubitet,aut ipse,aut ij qui ipsum receperunt.

INTERROGATIO XCV. H

NVnquid expediat iis, qui nouitij accedunt, ea quæ de sacris scripturis sunt, confe-
stim ediscere?

RESPONSIO.

κατευθυνέ-ωω. Et hæc ipsa quæstio ex iis,quæ superius iam dicta sunt, explicatur. Quæ ad vsum nanque
pertinentia sunt, ea vt vnusquisque ex diuinis literis ediscat, & rectum est,& necessarium,
cum ad maiorem animi expletionem in pietate, tum etiam vt ne humanis constitutio-
nibus assuefiat.

INTERROGATIO XCVI. I

NVnquid vnicuique permitti debeat, vt arbitratu suo literas discat, vel legendis libris o-
peram det?

RESPONSIO.

Gala.5.c Cum Apostolus dicat,vt non quæcunque vultis, illa faciatis: in vnaquaque re quicquid ex
voluntate propria optabile est,id si alicuius arbitrio permittatur, calamitosum est.Contraq;,
quicquid antistites rectum statuerint,in eo manere vnusquisque debet, etiamsi cõtra volun-
tatem ipsius sit. Porrò qui hoc non facit, is manifestè docet animum habere se alienum
Luc.12.e à fide: cum dominus dixerit,Estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. K
Manifestè enim indicat opinari se,diutius se in vita mansurum.

INTERROGATIO XCVII.

SIquis dicat, velle se apud nos,vt aliquantulum proficiat, ad modicum tempus commo-
rari, nunquid hic admitti debeat?

RESPONSIO.

Ioan.6.d Cum dominus dixerit, Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras. & Apostolus ita scri-
Gala.2.a ptum reliquerit, Sed propter subintroductos falsos fratres, qui subintroierunt explorare li-
bertatem nostram,quam habemus in Christo,quibus neque ad horam cessimus subiectioni, L
vt veritas euangelij permaneat apud vos.prorsus ei liberè patere introitum cõsentaneum sit,
tum propter incertitudinem euentus: siquidem sæpenumero degustato fructu per modicum
illud temporis spatium,fieri poterit, vt hoc vitæ genere delectatus prorsus animum indu-
cat in ea remanere,id quod frequenter vidimus accidisse: tum ad declarationem etiam casti-
gatioris nostræ disciplinæ apud eum, qui longè aliter fortasse de nobis suspicabatur. Porrò
seueritas disciplinæ necessario accuratius etiam in ipso obseruari debet,vt & veritas illustre-
tur,& suspicio negligentiæ omnis tollatur.Sic enim & nos deo placebimus,& ille aut iuuabi-
ὑποψία ἀ-διαφορίας. tur,aut improbus conuincetur.

INTERROGATIO XCVIII.

CViusmodi animum habere antistes debet in iis quæ imperat, constituítve obeunda di- M
scipulos?

RESPONSIO.

1.Cor.4.a Quod quidem ad deum attinet, tanquam minister sit Christi, & dispensator mysterio-
rum dei, metuens ne quid præter voluntatem dei, quæ ex confesso certa in sacrosanctis scri-
pturis sit,dicat,statuátve,existátque aut falsus testis dei, aut sacrilegus, ex eo quòd aliquid a-
lienum à doctrina domini inducat, aut contrà eorum, quæ grata sunt deo, prætermittat.
1.Thes.2.b Quod verò ad fratres pertinet,Tanquam si nutrix sit,quæ foueat filios suos, cupidus traden-
di vnicuique ad gratiam dei,& communem omnium vtilitatem non solùm euangelium dei,
sed

A sed etiam animam suam,ex mandato domini & dei nostri Iesu Christi,qui ipse sic dicit, Mã- Ioan.13.d
datum nouum do vobis,vt diligatis inuicem,sicut ego dilexi vos.Maiorem hac dilectionem Ibidẽ.15.b
nemo habet,quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.

INTERROGATIO XCIX.

CViusmodi animi affectione increpare debet, qui alterum increpat?

RESPONSIO.

Quod quidem ad deum attinet,ea, quam habebat Dauid, cum dixit, Vidi præuaricantes, Psal.118.
B & tabescebam,quia eloquia tua non custodierunt. Quod verò ad eos, qui increpantur, eius-
modi quali vteretur pater,& medicus cum misericordia ac lenitate,si filium suum curaret,& ὁμοίωσις.
maximè si adesset dolor,& sine cruciatu adhiberi curatio non posset.

INTERROGATIO C.

EOs qui aliunde ad nos accedunt, ac mendicantes aliquid petunt, quomodo dimittemus?
& nunquid arbitratu suo quisque panem,aut aliud quidvis illis debet tribuere,an verò v-
nicuipiam munus hoc conueniat delegari?

RESPONSIO.

C

Cum dominus affirmatè dixerit, Non esse bonum sumere panem filiorum, & mittere ca- Matth.15.c
nibus: & tamen illud etiam approbarit, Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de men-
sa dominorum suorum: cui dispensandi munus assignatum est, is illud diligenti adhibita a-
nimaduersione exequi debet.Qui verò præter illius sententiam aliquid facit,is tanquam euer
sor disciplinæ acriter obiurgari: idq; eousque, quoad tueri locum suum discat: cum Aposto-
lus dixerit,Vnusquisque in quo vocatus est,fratres,in hoc maneat. 1.Cor.7.d

INTERROGATIO CI.

CVi delatum dispensandi munus sit eorum, quæ dedicata domino sunt,nunquid is neces- Lucæ.6.d
D se habeat illud seruare,Omni petenti te tribue: &,Volentem mutuari à te,ne auerseris? Matth.5.f

RESPONSIO.

Illud,Omni petenti te tribue: &,Volentem mutuari à te,ne auerseris: locum obtinet velu-
ti tentationis,quemadmodum contextus series eorum quæ coniuncta sunt, declarat: & præ-
ceptum hoc datũ est propter improbos: quod quidem non vi præcepti,sed intercedente casu
Præceptum siue mãdatũ pro cõsilio vel ordinatione quopiam seruari debet,Præceptum enim domini ex sua vi seruãdum illud est, Vende quæ ha Lucæ.18.d
bes,& da pauperibus.Et item,Vendite quæ possidetis,& date eleemosynam. Quòd si quod a- Matth.19.c
liis attributum est,id ad alios transferre tutum non est,nec liberum periculi cum dominus di Lucæ.12.
E cat,Non sum missus,nisi ad oues,quæ perierunt domus Israël.&, Non est bonum sumere pa- Matth.15.c
nem filiorum,& dare catulis:nunquis hoc nõ censeat per se vt facilimũ,ita & iustissimum? Ibidem.

INTERROGATIO CII.

NVnquid qui è fratrum conuentu egrediatur quacunque de causa, leni admonitione reti-
nendus sit:& si retinendus,aduersus quos hoc seruari conueniat?

RESPONSIO.

Cum dominus dixerit,Eum,qui venit ad me,non eiiciam foras. itemq;, Non est opus va- Ioan.6.d
F lentibus medico,sed male habentibus.& alio in loco,Quis ex vobis habens centum oues,si er Matth.9.b
rauerit vna ex eis,nonne relinquit nonaginta nouem,& vadit,& quærit eam,quę errauit,do- Matth.18.b
nec inueniat?omni ratione curari debet,qui infirmus est,dandaq; est studiosè opera,vt dear- Luc.15.a
tuatum(vt ita dicam)membrum in locum suum restituatur.Quòd si in vitio(cuiuscunq; tan- ἐξηρθρωμένον μέλος.
dem generis illud sit)perseueret,dimittendus est, tanquam alienus. Scriptũ est enim, Omnis Mat.15.b
plantatio,quam non plantauit pater meus cœlestis,eradicabitur.Sinite illos:cæci sunt.

INTERROGATIO CIII.

QVòd quidem senioribus parendum sit, vel vsque ad mortem,hoc iam didicimus.Verùm
quoniã incidit aliquãdo,vt ipse etiã senior aliqua in re labatur,hoc abs te scire velle-
 mus,

mus, nunquid is increpari debeat, & quomodo,& à quibus: & si hoc ille non ferat,quid fieri conueniat? G

RESPONSIO.

De his enucleatè dictum est in latiore responsione.

INTERROGATIO CIIII.

QVomodo committi procurationes fratribus debent,ex vniúsne antistitis arbitrio,an adhibitis etiam reliquorum fratrum sententiis: itemq; in sororibus similiter? H

RESPONSIO.

Si vnusquis ita institutus est,vt quid de quaque re sentiat, id cum reliquis etiam communicet,quanto magis quæ huiusmodi sunt,ea adhibito eorum,qui ad hoc apti sint, iudicio,fieri debent? Etenim quæ diuina est procuratio,ea ex deo iis committi debet, qui manifestè docuerint posse se ex domini voluntate assignatum sibi munus administrare. Atque in vniuersum necessario omni in re memoria tenere antistes debet quid dicant diuinæ literæ: Sine cõsilio nihil fac. Eccl.32.d

INTERROGATIO CV.

NVnquid debeant, qui ad fratrum familiam se aggregant, illico, vbi recepti sint, artes doceri? I

RESPONSIO.

Antistites iudicabunt.

INTERROGATIO CVI.

CViusmodi in fratrum familia vtendum est animaduersionibus ad reuocandos in rectam viam, qui peccant?

RESPONSIO.

Pro iudicio suo antistites tempus modũmque considerabunt, ratione habita cum ætatis & K corporis,tum animi habitus,& dissimilitudinis peccati.

INTERROGATIO CVII.

SIquis cupere se dicat viuere inter fratres, propter officium tamen aduersus naturales propinquos suos,aut etiam propter pensionem tributorum sæpenumero impediatur,quominus penitus se in huiusmodi vitam det,nunquid ei concedi debeat,vt ad fratres ingrediatur?

RESPONSIO.

Prorsus rei bonæ cupiditas sine periculo impediri non potest: at neque tamen contrà, ei L qui iam ingressus sit, sine periculo tempus ad ea curanda, quæ externa sunt, & ab ea, quæ secundum deum est, vita, aliena dari potest. Si verò ingressus quis seipsum rebus interioribus det, neque eorum quicquam quæ externa sunt, secum afferat, hic meliorem de se spem ostendit.

INTERROGATIO CVIII.

NVnquid debeat antistes seorsum ipse ab antistita, sermonem conferre cum aliqua sorore de rebus ad ædificationem fidei pertinentibus?

RESPONSIO. M

In his non seruatur præceptum Apostoli, qui dixit, Omnia honestè,& secundum ordinem fiant. 1.Cor.14.g

INTERROGATIO CIX.

NVnquid conueniens sit,vt antistes vnà cum antistita sæpius in colloquium veniat, maximeq; si ex fratribus aliqui ex hoc ipso offendantur?

RESPONSIO.

Cum Apostolus dixerit,Vt quid libertas mea iudicatur ab alia conscientia? rectum est,ipsum 1.Cor.10.g

A sum imitari, qui de seipso sic dicit, Sed non vsi sumus hac potestate, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi. & quoad fieri potest, danda opera est, vt colloquia quàm rarissima fiant,& quàm breuissima. 1.Cor.9.b

INTERROGATIO CX.

NVnquid conueniat,dum soror seniori confitetur,etiam antistitam ipsam adesse?

RESPONSIO.

Honestius cautiusq; per antistitam seniori confessio fiet, qui multa experientia edoctus B possit & pœnitentiæ & correctionis modum suggerere.

INTERROGATIO CXI.

SI à sororibus aliquid insciente antistita, fieri senior præceperit, rectène facit illa si indignetur?

RESPONSIO.

Et admodum.

INTERROGATIO CXII.

C SIquis conferat se ad eam,quæ ex deo est,vitam, nunquid rectum sit,vt qui huiusmodi est, hunc antistes sine sententia fratrum admittat, an verò hoc cum illis quoque prius communicari conueniat?

RESPONSIO.

Dominus in eo qui pœnitentiam agit, conuocandos esse amicos, ac vicinos docet. Quare necessarium est multo magis, vt qui accedit,is consciis cæteris fratribus admittatur: idq; ea re,vt commune inter ipsos gaudium sit,communisq; vicissim aliorum pro aliis oratio.

INTERROGATIO CXIII.

D NVnquid possit,cui delata curandarum animarum prouincia sit, seruare illud, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli: quando cum multis dissimilibúsque illi personis res est? Matth.18.a

RESPONSIO.

Cum vir sapientissimus Salomon dixerit, Omnia tempus habent: intelligendum est, quòd humilitatis quoque & potestatis exercendæ,& reprehensionis, & exhortationis, & reticentiæ,& libertatis,& benignitatis, & seueritatis, & (vt vno verbo dicam) omnium rerum suum est tempus: vt videlicet nunc adhibenda humilitas sit,& in ea paruuli imitandi, maximêque quando mutui honores, mutuáque officia, & quæ ad corpus pertinent, ministeria, obsequiáque tribui oportet,vt dominus docuit: nunc vtendum potestate, quam dedit domi- 2.Cor.10.d
E nus ad ædificationem,non autem ad destructionem,quando videlicet libertatem tempus requirit: similiterq; quando exhortatione est opus, adhibenda lenitas: contraq; vbi seueritate, iusta indignatio,atque in reliquis rebus singulis eodem modo. Eccl.3.a

INTERROGATIO. CXIIII.

CVm dominus præcipiat, ac dicat, Si quis te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo:& item Apostolus nos doceat,Vt subiecti simus inuicem in timore Christi:nunquid cuiuis passim,& quidvis imperanti obediendum sit? Matth.5.f Ephe.5.d

F RESPONSIO.

Omnino diuersitas eorum qui imperant,eorum quibus imperatur,obedientiæ officere nihil debet. Neque enim Moses Iothor, qui rectum sibi consilium dederat, non auscultauit. Cum autem eorum,quę imperantur,dissimilitudo exigua non sit(etenim ex his quidem partim repugnant mandato domini, aut aliqua ex parte illud vitiant,aut multis modis, admiscendis his,quæ interdicta sunt contaminant:partim verò cum mandato conueniunt:alia autem, licet apertè cum eo non conueniant, adiuuant tamen, ac veluti adminicula quædam mandati sunt)necessario ea nos in memoriam debemus redigere, quæ dicta sunt ab Apostolo,Prophetias nolite spernere.Omnia autem probantes,quod bonũ est tenete.Ab omni speci 1.Thes.5.d

1.Cor.10.b mala abſtinete.Et item,Conſilia deſtruentes,& omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus G
ſcientiam dei,& in captiuitatem redigentes omnẽ intellectum in obſequium Chriſti. Ex his
autem hoc intelligitur,quòd ſi quid nobis imperatum ſit,quod idem ſit cum mandato domi-
ni,adiuuétve,illud tanquam voluntas dei,ſtudioſius,diligentiusq; à nobis ſuſcipi debet, idque
Ephe.4.a ſeruari conuenit,quod dictum eſt, Supportantes inuicem in charitate Chriſti. Quoties ve-
rò aliquid, quod mandato domini aut repugnet,aut aliqua ex parte vitiet,contaminétve,fa-
Acto.5.c cere ab aliquo iuſſi fuerimus,tunc commodè illud vſurpabimus, Oportet obedire deo magis
Ioan.10.a quàm hominibus: memoria tenentes dictum eſſe à domino, Alienum autem non ſequentur,
ſed fugient ab eo,quia non nouerunt vocem alienorum. itemq; Apoſtolum, vt nos ſecuros
Gala.1.b faceret, auſum eſſe etiam angelos ipſos perſtringere, cum ea dixit,Sed licet nos, aut angelus H
de cœlo euangelizet vobis,præterquam quod euãgelizauimus vobis,anathema ſit. Ex quibus
illud docemur, quòd licet neceſſitudine maxima aliquis nos attingat, & gloria præter mo-
dum excellens ſit, qui vetet,quod à domino imperatum eſt,aut contrà quod ille vetuerit fa-
ciendum ſuadeat,is ab omnibus,qui dominum diligunt,fugiendus eſt, atque execrationi ha-
bendus.

INTERROGATIO CXV.

QVomodo alij aliis obedientiam inter nos præſtabimus? I

RESPONSIO.

Tanquam ſerui aduerſum dominos: conuenienter illi præcepto domini, Qui vult in
Mar.10.g vobis eſſe magnus, ſit omnium vltimus, & ſeruus omnium. Quibus verbis adiungit, quod
nos efficacius etiam poſſit permouere, Sicut filius hominis non venit vt miniſtraretur ei,
Gala.5.c ſed vt miniſtraret.Et conſentaneum in modum etiam dicto illi Apoſtoli, Per charitatem ſpi
ritus ſeruite inuicem.

INTERROGATIO CXVI.

QVatenus obedientia teneri debet,vt deo grati eſſe poſſimus? K

RESPONSIO.

Philip.2.a Hoc Apoſtolus docuit propoſita nobis obedientia domini, Qui factus eſt obediens vſque
ad mortem,mortem autem crucis: cum antè dixiſſet, Hoc ſentite in vobis, quod & in Chri
ſto Ieſu.

INTERROGATIO CXVII.

QVi iis, quæ quotidie propoſito mandato conſentanea imperantur, contentus non eſt,
neque artem doceri aliquam ſtudet, cuiuſmodi is morbo laborat, & nunquid hic
tolerandus eſt?

RESPONSIO. L

Qui huiuſmodi eſt, is & contumax, & ſibimetipſi placens, & infidelis eſt. Siquidem iu-
Matth.24.d dicium domini non extimuit, qui dixit, Eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius ho-
minis veniet.Qui enim in ſingulos dies & ſingulas horas dominum expectat, is ſolicito ani-
ἀγωνίᾳ. mo eſt,ne quenuis in quo eſt,diem ocioſum prætereat, neque amplius de re vlla curat.Si ve-
rò iuſſus ſit artem diſcere, poſitum habeat in obedientia fructum gratificandi deo, non au-
tem in procraſtinatione iudicium.

INTERROGATIO CXVIII.

QVi ſtudioſus eſt in exequendo mandato, & opus facit non quod iubetur, ſed quod ipſe M
vult,qualem mercedem habet?

RESPONSIO.

Rom.15.a Qualem qui placet ſibiipſi. Cum autem Apoſtolus dicat, Vnuſquiſque veſtrum proxi-
mo ſuo placeat in bonum ad ædificationem: & maiorem in modum ex iis, quæ ſubiicit, nos
exemplo Chriſti ad hoc adhortetur,cum dicit,Etenim Chriſtus non ſibi placuit: animaduer-
tere debet quo in periculo ſit, qui ſibi ipſi placet. Porrò hic idem etiam obedientiæ contem-
ptor conuincitur.

Interro-

A

INTERROGATIO CXIX.

NVnquid liceat vnicuique aſſignatum ſibi opus recuſare, & aliud ab illo diuerſum ex-
quirere?

RESPONSIO.

Cùm obedientia,ſicut antè dictum eſt,vſque ad mortem ſeruari debeat,qui quod ſibi aſſi-
gnatum eſt,recuſat,& aliud ab eo diuerſum exquirit,primum omnino hic obedientiam vio-
lat,& apertè declarat nequaquam ſeipſum abnegaſſe, tum etiam aliorum complurium ma-
B lorum,cum ſibi,tum aliis etiam autor exiſtit. Nam & reliquis ianuam ad contumaciam con
tradictionêmve patefacit, ipſeq; ad eam ſeipſum aſſuefacit. Et quoniam non poteſt ſtatuere ἀσυλλογίστως
vnuſquiſque quid ſit quod è re ſua ſit,ſæpenumero opus illud deligit, quod ſibi obſit. Ad hæc
prauas in animis fratrum aduerſum ſe ſuſpiciões mouet, veluti qui aut opus illud,quod quę-
rit,aut eos,quibuſcum neceſſariò illud adminiſtrandum ſit,nimio plus amet.Quocirca in v-
niuerſum obedientiam abiicere,multorum ac magnorum malorum radix eſt.Verumenim ſi
cauſam habere ſe aliquam putat,quamobrem opus recuſet,hanc magiſtris indicato,eamq; il-
lis diſceptandam relinquito.

C

INTERROGATIO CXX.

NVnquid aliquò diſcedendum ſit,non petita prius ab antiſtite venia?

RESPONSIO.

Cum dominus dicat,Neque enim à meipſo veni,ſed ille me miſit:quî non magis noſtrum Ioan.7.d
vnuſquiſque hoc ad arbitrium ſuum reuocare non debet? Nam qui hoc ad arbitrium ſuum
reuocat, hic apertè declarat,vitio elationis animi ſe laborare, & obnoxium eſſe iudicio do-
mini, qui dixit,Quod hominibus altum eſt,abominatio eſt coram deo. Atque in vniuerſum Lucæ.16.d
hoc quòd quis eſſe ſui iuris velit,culpabile eſt.

D

INTERROGATIO CXXI.

AN liceat grauiora opera recuſare?

RESPONSIO.

Qui ſincerè & ex animo deum diligit, neque omnino de remuneratione domini quicquã
dubitat,is ſiquid fecit,nequaquam in eo acquieſcit, enituturq;, vt aſſiduè vſque aliquid addat,
ſemperq; progredi vlterius ſtudet. Et licet ſupra vires viſus ſit aliquid feciſſe, non propterea
tamen ſecurus eſt, veluti qui plenè officio ſuo ſatisfecerit, contraq; potius in aſſiduo angore
eſt,veluti qui longè abſit ab eo,quod factum oporteret,audiens videlicet præceptum domini
E illud, Cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, Sertui inutiles ſumus: quod de-
buimus facere,fecimus. Cum autem Apoſtolus,ille,cui mundus crucifixus erat, & ipſe mun-
do,nequaquam dicere veritus ſit, Ego me non arbitror comprehendiſſe: vnum autem, quæ Luc.17.c
quidem retro ſunt,obliuiſcens,ad ea verò quæ ſunt priora, extendens meipſum, ad deſtina-
tum perſequor, ad brabium ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu. Qui cùm legitimè poſ- Philip.3.c
ſet euangelium annuncians, de euangelio viuere,In labore,& fatigatione,inquit,nocte & die 1.Cor.9.b
operantes,non quaſi non habuerimus poteſtatem, ſed vt noſmetipſos formam daremus vo 2.Theſ.3.b
bis ad imitandos nos: quis eſt adeo vecors, aut tam alienus à fide,vt in iis, quæ fecerit, vn-
quam acquieſcat,aut aliquid veluti grauius recuſet,aut laborioſum?

F

INTERROGATIO CXXII.

SIquis loco animaduerſionis à benedictione excluſus, neget ſe niſi accepta benedictione ci
bum ſumpturum,nunquid hic tolerandus ſit?

RESPONSIO.

Omnino,ſi erratum animaduerſione tam graui dignum viſum fuerit, vt inedia etiam de-
buerit vindicari,iudicabit is,qui animaduerterit. Si verò ſola benedictione indignus aliquis
iudicatus eſt, & cum edendi poteſtas facta ſit,edere tamen recuſat, is tanquam contumax in
hoc & peruicax iudicari debet: ſimulq; ſeipſum agnoſcere,intelligereq;,ſe dum hoc facit,ne-
quaquam ſeipſum curare,ſed peccatum peccato cumulare.

INTERROGATIO. CXXIII.

G

SIquis ægrè ferat non permitti ſibi, vt ea faciat, ad quæ aptus non eſt, nunquid hic tolerandus ſit?

RESPONSIO.

De hac re dictum eſt pleriſque in locis, quòd in vniuerſum vti propria voluntate, arbitrióve, alienum eſt à recta ratione. Similiterq;, quòd maioris partis iudicio non ſtare, eſt contumaciæ, & peruicaciæ periculum incurrere.

INTERROGATIO. CXXIIII.

H

NVnquid rectè facere is exiſtimandus ſit, qui in fortuito alicubi cum hæreticis, gentilibúſve congreſſu inuentus, vnà cum ipſis cibum ſumat, ſalutètve?

RESPONSIO.

Omnino communi hac ſalutatione, quominus arbitratu noſtro aduerſus quemuis vellemus, vteremur, non prohibuit dominus: neque enim dixiſſet, Si ſalutaueritis amicos veſtros
Matth.5.g tantùm, quid amplius facitis? nónne & ethnici hoc faciunt? De cibo verò vnà capiendo, habemus præceptum Apoſtoli, in quibus hoc fugere conueniat. Sic enim dicit: Scripſi vobis in I
1.Cor.5.c epiſtola, ne commiſceamini fornicariis: non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri, ſi is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere.

INTERROGATIO CXXV.

CVi munus aliquod creditum eſt, & aliquid facit præter ſupráve id quod iuſſus eſt, non petita venia, nunquid hunc retinere munus illud conueniat?

RESPONSIO.

K

Omnino hoc, quod quis ſibi ipſe aliquid ſumat, in vniuerſum diſplicet deo: neque ex decoro, neque ex re eſt eorum, qui ſtudent ſeruare vinculum pacis: tamen ſi in proteruia ille permaneat, vtilitati eius cõſulitur, ſi ab eo munus illud auferatur. neque enim ſeruat præceptum eius, qui dixit, Vnuſquiſque in quo vocatus eſt, fratres, in hoc maneat, & quod ad commouẽ-
1.Cor.7.d dum etiam magis valeat, Non plus ſapere, quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.
Rom.12.a Vnicuique ſicut deus diuiſit menſuram fidei.

INTERROGATIO CXXVI.

L

QVomodo aſſequi aliquis poſſit, ne à ciborum libidine vincatur?

RESPONSIO.

Nempe ſi apud ſe ſtatuerit rationem ſe vtilitatis ducem ac magiſtram ſemper habere oportere in iis, quæ aſſumantur, ſiue ſuauia ſiue inſuauia.

INTERROGATIO CXXVII.

DIcunt quidam fieri non poſſe, quin homo iraſcatur.

RESPONSIO.

M

Eſto fieri poſſe, vt miles præſente rege iraſcatur: non tamen eo etiam id rationi cõſentaneum eſt, quod dicitur. Etenim ſi hominis præſentia conſq; valet, vt qui in æquali naturæ cõ-
παρόδειγμα. ditione conſtitutus ſit, propter dignitatis tamen excellentiam, turbatum alicuius animi motum poſſit comprimere, quî non tandem hoc facilius futurum exiſtimandũ eſt, ſi alicui perſuaſum ſit, deum cogitationes ſuas omnes inſpicere? Siquidẽ longè melius, qui ſcrutatur cor-
Pſal.7.c da & renes deus, motiones animi peruidet, quàm homo ea, quæ oculis ſubiecta ſunt.

INTERROGATIO CXXVIII.

QVi vltrà quàm vires ipſius patiantur, colere continentiam velit, eaq; re impediatur, quominus propoſitum mandatũ exequi poſſit, nunquid hoc facere huic permittẽdum ſit?

RESP-

A

RESPONSIO.

Interrogatio iſta haudquaquam ritè mihi videtur poſita. Neque enim in abſtinentia ciborum ratione carentium poſita cõtinentia eſt, ex qua conſequitur illa, quæ ab Apoſtolo ac- Col.2.d
cuſatur, immoderata corporis afflictatio: ſed in eo, ſiquis voluntates ſuas omnes penitus ab ſe ſegreget. Quàm autem periculoſa res ſit potiorem habere voluntatem ſuam mandato domi-
Epheſ.2.a ni, perſpicuum eſt ex iis, quæ dicta ſunt ab Apoſtolo, his verbis, Facientes voluntates carnis, & cogitationum, & eramus natura filij iræ.

INTERROGATIO CXXIX.

B

QVi ea re quòd multum ieiunat, communibus vnà cum reliquis, cibis veſci nõ poteſt, vtrum hic exoptare potius debet, ieiunarêne vnà cum fratribus, & cibum eundem capere vnà cum ipſis, an eo quòd immoderatè ieiunet, neceſſe habere cibis veſci diſſimilibus?

RESPONSIO.

Ieiunij idoneum tempus non voluntas eſt vniuſcuiuſque, ſed vſus eorum, quæ pertinent ad cultum dei: quemadmodum ex Actis apoſtolorum, & Dauide intelligimus. Quamobrem ſiquis rationem huiuſmodi ſequatur in ieiunando, ſine dubio hic à deo etiam ieiunandi facul-
Heb.10.d tatem conſequitur. Fidelis eſt enim qui repromiſit.

C

INTERROGATIO CXXX.

QVomodo ieiunandum eſt, quandocunque ieiunandum ſit propter eorũ aliquid quæ ad pietatis cultum requiruntur, tanquam neceſſariône, an adhibita etiã animi prõptitudine?

RESPONSIO.

Cum dominus dicat, Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quicquid adiumẽto eſt ad pie- Matt.5.a
tatis culturam, id niſi libenter, ac ſtudioſe fiat, periculoſum eſt. Proinde vt quis ieiunet, & hoc non libenti animo faciat, id extra periculum non eſt. Cæterum quando tempus incidat eiuſ-
D modi, vt ieiunandum ſit, ieiunare neceſſarium eſt: quippe cum Apoſtolus inter cætera ipſius
rectè facta, hoc etiam docendi nos cauſa commemorarit, In ieiuniis ſæpe. 2.Cor.11.f

INTERROGATIO CXXXI.

QVi non ex eodem, vnde reliqui fratres, cibo participat, ſed cibum ipſe diuerſum exquirit, nunquid hic rectè faciat?

RESPONSIO.

In vniuerſum hoc quod quis cibum exquirat, præter mandatum eſt: cum dominus dixerit, Luc.12.d
E Nolite quærere quid edatis, aut quid bibatis, & nolite ſoliciti eſſe. Et quod ad perterrendũ ma μετεωρίζεσθε
gis valet, ſtatim addiderit, Hæc enim omnia gentes inquirunt. Eſt autem eius, penes quem diſtribuẽdi munus eſt, illud exequi diligenter, Diuidebatur autẽ ſingulis prout cuique opus erat. Matt.6.d Acto.4.g

INTERROGATIO CXXXII.

QVi aliquo cibi genere lędi ſe dicat, & ægrè ferat, niſi aliud detur, quid de hoc dici debet?

RESPONSIO.

Apparet hunc non plenè habere illam ſpem Lazari, neque perſpectam habere charitatem
F illius, cui omnium, atque ipſius etiam cura commiſſa eſt. In vniuerſum autem de eo, quod obſit, profitúe, non eſt cur ſibiipſi quiſque debeat iudicium arrogare, cum hoc ad iudicandum eius arbitrio relinquendum ſit, cui datum negocium ſit, vt ſingulorum neceſſitates animaduertat, qui quidem ſit eiuſmodi, vt præcipuè animi illorum vtilitatem inquirat: tum autem ſecundo loco ea quæ ad vſum corporis pertineant, ſubminiſtret ex dei voluntate.

INTERROGATIO CXXXIII.

SI verò etiam ob cibum murmurauerit?

RESPONSIO.

Prorſus

Prorsus qui hoc facit, is eorum, qui in deserto murmuraverunt, iudicio obnoxius est. Scri- G
1.Cor.10.b ptum est enim apud Apostolum, Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmuraue-
runt, & perierunt ab exterminatore.

INTERROGATIO CXXXIIII.

SIquis iratus, eorum quæ ad vsum necessaria sint, sumere aliquid recusarit?

RESPONSIO.

Qui eiusmodi est, is dignus est, qui ne cũ poscat quidem, impetret, quousque vitium illud, H
vel vitia potius in eo sanata esse antistes iudicarit.

INTERROGATIO CXXXV.

AN rectè faciat, qui vehementer laborans, aliquid ipse præter consuetudinem exquirat?

RESPONSIO.

Omnino is si laborem propterea suscipit, vt præmium consequatur à deo, hinc eius leua-
mentum quærere non debet, sed operam dare, vt ad accipiendam domini mercedem idoneũ I
se comparet: cum illud intelligat, se vt ex laboribus præmium, sic ex angustiis etiam solatium
Acto.4.g à dei benignitate inuenturum. Verumenim cuius ea prouincia est, vt illud imitetur, Diuide-
batur singulis, prout cuique opus erat: necessariò is singulos habere cognitos debet qui labo-
rant, eorumq; vt par est, necessitatibus prouidere.

INTERROGATIO CXXXVI.

NVnquid necessario hora prandij adesse omnes simul debeant: & qui abfuerit, & peracto
iam prandio superuenerit, quomodo nos aduersus ipsum geremus? K

RESPONSIO.

Omnino hic si eo abfuerit, quòd necessitate loci, operisve aliter facere non potuerit, veluti
1.Cor.7.d qui seruet præceptum eius, qui dixit, Vnusquisque, in quo vocatus est, fratres, in hoc maneat:
disciplinæ magister ipse & cognoscet, & ignoscet. Si verò cùm vnà cum cæteris posset adesse,
negligenter egit, agnita hic negligentiæ suæ culpa, vsque ad præfinitam horam insequẽtis diei
ieiunus maneto.

INTERROGATIO CXXXVII.

NVnquid rectum sit hoc, quòd aliquis cum animo suo statuat se per aliquod certum tem- L
pus, ab hac vel illa esca, potionéve abstinere?

RESPONSIO.

Ioan.6.d Cum dominus dixerit, Non vt faciam voluntatem meam, sed eius qui misit me: in quacũ-
Psal.118. que re voluntatis suæ arbitrio stare periculosum est: quod intelligens Dauid dicebat, Iuraui,
& statui custodire iudicia iustificationis tuæ.

INTERROGATIO CXXXVIII.

NVnquid in fratrũ familia permitti alicui debeat, vt plusquam cæteri ieiunet, vigilêtve ex
proprio ipsius voluntatis arbitrio? M

RESPONSIO.

Ioan.6.d Cum dominus dixerit, Descendi de cœlo, non vt faciam voluntatem meam, sed voluntatẽ
eius qui misit me patris: quicquid quisque ex propriæ voluntatis arbitrio facit, id cum faciẽ-
tis proprium sit, alienum est à cultu pietatis: metuendumq; est, ne de eo, quod videtur facere,
Gene.3.c ipsi dicatur à domino, Ad te conuersio eius, & tu dominaberis ei, Quanquam etiam in colla-
tione cum cæteris, hoc quòd quis in rebus etiam bonis velit excellere, cõtentionis vitium est,
2.Cor.10.c quod ex appetitione nascitur inanis gloriæ: quod vitium fugiendum esse Apostolus docens
ait, Non enim audemus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos commendant.

Quocirca

A Quocirca omissis propriis voluntatibus, eoq;, vt videri velimus aliquid excellentius facere q̃
reliqui, parere debemus Apostolo admonenti ac dicenti, Siue mãducatis, siue bibitis, vel aliud 1.Cor.10.g
quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Sibi enim ipsi placere, & inani gloria, & contentio-
nis studio delectari, res sunt prorsus alienæ ab iis, qui bonũ certamen legitime certant. Quo- 2.Tim.4.b
circa idem Apostolus ait, nunc quidem, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi. nunc verò, Si- 2.Tim.2.a
quis videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ dei. Gal.5.d
& alio in loco, Debemus nos non nobismetipsis placere. quibus illud ad commouendum effi-
cacius etiam adiungit, Etenim Christus non sibi placuit. Si verò sit, qui necessariò acriore sibi Roma.15.a
vel ieiunio, vel vigilia, vel alia quauis re opus esse arbitretur, rationẽ is, quare id sic existimet,
B iis aperito, quibus credita est cõmunis disciplinæ procuratio. & quod illi statuerint, id obser-
uato. Siquidem fieri poterit plerunque, vt necessitati ipsius alia ratione melius consulatur.

INTERROGATIO CXXXIX.

EX intentione ieiunij, remissiores ad laborandum efficimur: quid igitur est faciendum, ἀτονώτεροι.
potiúsne impediendum opus ob ieiunium, an illud negligendum propter opus?

RESPONSIO.

C Omnino & ieiunium, & cibus ex ratione pietati accommodata assumi debent: vt videlicet
quotiescunque mandato dei per ieiunium satisfaciendum sit, ieiunemus: quotiescunque item
mandatum dei cibum desideret, quo corpus confirmetur, edamus, non vt helluones, sed vt o-
perarij dei. Seruandum est enim quod dictum est ab Apostolo: Siue manducatis, siue bibitis, 1.Cor.10.g
vel quod aliud facitis, omnia in gloriam dei facite.

INTERROGATIO. CXL.

SIquis propterea quòd in cibis quæ obsunt, incontinens sit, iisq; sese intemperanter ingurgi-
tet, in morbum aliquem inciderit, nunquid eius curam conueniat gerere?

RESPONSIO.

D
Omnino de incontinentia, quin manifestum in se vitium habeat, negari nõ potest: neces- ἀκρασία
sarioq; danda studiosè opera est, vt morbus iste in primis curetur. Sæpenumero enim pro bo
nitate sua ostendere volens deus quàm graue malum sit continentiam non colere, permisit
vt animus in iis etiam, quæ corpus lædunt, incontinentiæ vitio vteretur: eo consilio videlicet
vt si fieri posset, ex morbo corporis, quem ex incontinentia contractum sustinet, detrimentũ
suum intelligeret, & ita ad continentiam in omnibus rebus seruandam induceretur. Porrò in
iis, qui in morbum aliquem ex incontinentia incurrerint, corporis curam aliquam gerere, id
& rationi, & bonitati conueniens est: non temere tamen, sed summa adhibita circunspectio-
E ne, curaq;, ne aliquo modo, dum corpus curamus, animi medicinam negligamus. Quamobrẽ,
siquis quempiam, qui huiusmodi sit, animaduerterit, medicinam corporis ita accipere, vt ex
ea in cognitionem veniat, animum quoque in propriis vitiis medicina indigere, sine dubio
ei adhibere curationem corporis debet. Si verò in admittenda corporis medicina, animum
ille negligere deprehensus sit, præstabilius est, qui istiusmodi sit, hunc in doloribus iis, in quos
ex sua incontinentia incurrerit, sinere permanere: ea re, vt si fieri possit, ad seipsum redeat ali-
quando, & de sempiterno supplicio incipiat cogitare, atque hoc modo animi incolumitatem
studeat recuperare. Dũ enĩ iudicamur, à domino corripimur, vt non cũ hoc mũdo dãnemur. 1.Cor.12.g

F
INTERROGATIO CXLI.

NVnquid conuenire putandum sit, vt qui extrarij sunt, in officinis inueniantur, aut etiam
de fratribus aliqui, relicto loco suo?

RESPONSIO.

Eo excepto, cuius munus sit laborantes inuisere, aut opera facienda distribuere, quicunque
inuentus fuerit hoc facere, hic quasi rectissimum ordinem harmoniámve membrorum col-
luxauerit, prohibetor cæteris alioqui concesso cellæ egressu, atque in loco aliquo assidens, qui
ad errata istusmodi castiganda idoneus iudicatus sit, attentiore cura, & impensiore labore,

quàm

quàm ſit conſuetudo,penſum reddito,quoad illud ſeruare didicerit,quod dictum eſt ab Apo- G
1.Cor.7.d ſtolo,Vnuſquiſque in quo vocatus eſt,in hoc maneat.

INTERROGATIO CXLII.

NVnquid conueniat opifices opus aliquod alicunde faciendũ ſuſcipere,ſine ſententia eius, qui huiuſmodi officio præpoſitus ſit?

RESPONSIO.

Pſal.49.c Iudicio furis,aut cum fure currentis obnoxius eſto vterque,& qui dat,& qui ſuſcipit. H

INTERROGATIO CXLIII.

QVomodo qui opus faciunt, curam gerere debent inſtrumentorum, quæ ſibi credita ſint?

RESPONSIO.

Primum,vt eorum quę dedicata & conſecrata ſint deo:deinde vt eorum,ſine quibus debitum ſuum ſine cunctatione atque impigrum ſtudium nauare non poſſit.

INTERROGATIO CXLIIII. I

QVid ſi ex incuria aliquis amiſerit,aut ex contemptu abuſus fuerit?

RESPONSIO.

Prorſus qui abuſus ſit,is tanquam ſacrilegus:qui verò amiſerit, tanquam ſacrilegij autor iudicator:cum omnia domino ſint dedicata,& deo conſecrata.

INTERROGATIO CXLV.

QVid ſi non petita venia aliquo vſus fuerit,ſumpſerítve? K

RESPONSIO.

Vt præſidens & contumax iudicator.Hæc enim eius,cui datum regẽdi negocium eſt, eaq; diſtribuit,propria ſunt.

INTERROGATIO CXLVI.

QVid ſi etiam vrgente neceſſitate antiſtes ab ipſo petierit,& ille denegauerit?

RESPONSIO.

Qui ſeipſum & membra ſua,vt aliorum vtilitati inſeruirent, tradidit in charitate Chriſti, L
quî fieri poterit,vt is de inſtrumentis litiget cum antiſtite, ad quem etiam pertinet cura inſtrumentorum?

INTERROGATIO CXLVII.

QVi in obeundo munere cellarij,coquinæúe, aut iſtiuſmodi alio aliquo occupatus ſit,niſi præſto affuerit ſtatuto tempore modulandorum pſalmorum orationisve, nunquid is in animo iacturam aliquam faciat?

RESPONSIO.

Collatio. Vnuſquiſque in munere ſuo regulam propriam conſeruat, tanquam membrum in corpo- M
re.& ſine dubio ipſe iacturam facit,quãdocunque facere neglexerit, quod ſibi aſſignatum ſit, & vt omnium inſidiator publicus,maiorem in modum periclitatur.Quare iuxta mentem a-
Ephe.5.d poſtoli exequi debet,quæ ſcripta ſunt,Cantantes & pſallentes in cordibus veſtris deo. Si verò etiam corpore vnà cum reliquis præſto eſſe non potuit,nihil dubitet,ſi faciat, quod dictũ eſt,
1.Cor.7.d Vnuſquiſque in quo vocatus eſt,in hoc maneat.Verumenim cauendum eſt periculum, ne aliquo modo,cum quis in tempore inſtituto poſſit ſatisfacere,ac cæteris exemplo eſſe, ad reliquorum offenſionem, muneris occupationem excuſet,& hoc modo iudicium negligentium
Hier.48.b incurrat.

INTERROGATIO CXLVIII.

Cuiuſmo-

A CViuſmodi poteſtatis modum habet in rebus diſpenſandis is, cui datum eſt negocium cellarij?

RESPONSIO.

Quod quidem ad eum pertinet,qui illud dedit,quicquid is adhibita deliberatione deſigna-
uerit, memoria tenens dominum ipſum de ſeipſo dixiſſe, Non poſſum ego à meipſo facere Ioan.5.c
quicquam. Quod verò ad eos attinet, quorum curam ſuſcepit, neceſſitatem vniuſcuiuſque. Scriptum eſt enim,Diuidebatur autem ſingulis,prout cuique opus erat.Porrò hæc eadem ratio ab omnibus tenetor,quibus dantur negocia huiuſmodi. Acto.4.g

B INTERROGATIO. CXLIX.

CVi iudicio obnoxius eſt,qui diſpenſat, ſi hoc munere ad gratiam, aut ſimultatem fun- κατὰ προ-
gatur? σωπολη-
ψίαν ἢ φιλο-
νεικίαν.

RESPONSIO.

Cum Apoſtolus præcipiat, modo, nihil faciendum eſſe ex animi inclinatione in alterutrã 1.Tim.5.d
partem:modo autem affirmans dicat,Siquis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetu- 2.Cor.11.c
dinem nõ habemus,neque eccleſiæ dei:qui talis eſt,is vt alienus habeatur ab eccleſia dei, quo-
C uſque ſe emendauerit.Animaduertendum eſt autem diligentius, ad quam quiſque rem aptus γνωρίζω
ſit, atque ita vnumquodque munus committendum: ne videlicet & qui alicui committunt, quod ei non conuenit,damnentur tanquam mali diſpenſatores, cum animarum, tum etiam mãdatorum domini:& quibus committitur, nequaquam ex hac re peccati excuſationem videantur inuenire.

INTERROGATIO. CL.

QVid ſi ex negligentia res neſſarias fratri non tribuerit?

RESPONSIO.

D Perſpicuum eſt hoc iudicium ex verbis domini, cũ dixit, diſcedite à me maledicti in ignẽ Matt.25.d
æternum,qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & nõ dediſtis mihi manducare.Sitiui,& non dediſtis mihi potum, &c. Et quoniam Maledictus omnis qui facit opus do- Hier.4.g
mini negligenter.

INTERROGATIO CLI.

AN liceat ei qui miniſtrat,loqui voce altiore.

RESPONSIO.

Prorſus vocis modum, audientium neceſſitas ipſa definit. Quocirca ea ſi ſummiſſior ſit,
E tanquam ſegnior propè ad ſuſurrum accedit,ac propterea damnãda eſt. Si verò etiam ſit al- Suſurrium
tior,quàm res deſideret,cum is qui audit,etiam ſummiſſius loquentem poſſet audire, tum cla Clamor
mor exiſtit,qui damnatus eſt ab Apoſtolo.Hoc excepto,niſi vbi lentitudo audientis tanta ſit, Epheſ.4.g
vt neceſſario cogamur vti clamore,quo hũc ex ſomno veluti excitemus: Nam hoc dominus
etiam feciſſe memoratur,vt eſt apud euangeliſtam:Ieſus enim clamauit,inquit, & dixit, Qui Ioan.12.f
credit in me,non credit in me,ſed in eum,qui miſit me.

INTERROGATIO CLII.

F SIquis in fungendo delato ſibi ex vice ſua munere exercendæ coquinæ,ſupra vires fatige-
tur,vt ex ea re per aliquot dies à ſolito opere impediatur, nũquid huic huiuſcemodi munus imponi conueniat?

RESPONSIO.

Antè dictum eſt,oportere, vt cui munerum diſpertiendorum commiſſa diſtributio ſit, is
habita ratione habilitatis & virium cuiuſque,ea diſtribuat, ne ei dicatur, Qui fingit laborem
in præceptum.Veruntamen repugnare non debet, cui aſſignatum eſt:cum obedientiam per- Pſal.93.d
petuò retinere vſque ad mortem conueniat.

INTERROGATIO CLIII.

Cui lanæ

QVi lanæ creditæ ſunt, quomodo eas debet habere, quomodoq; ſe aduerſus laborantes ſo- G
rores gerere?

RESPONSIO.

Sanè illa lanas quidem ita habebit, vt creditum ſibi depoſitum dei. Vnicuique autem ſo-
rori reiecta ſimultate, gratiaq; perſonæ, ſuum penſum aſſignabit, atque diſtribuet.

INTERROGATIO CLIIII.

SI aliquando tempus inciderit, vt qui pauci ſint fratres, & pluribus ſororibus inſeruiãt, ij in
neceſſitatem deuenerint, vt mutuo inter ſe alij ab aliis diſiungendi ſint, ad pleraque diuerſa H
opera obeunda, nunquid periculo vacet huiuſcemodi factum?

RESPONSIO.

Si quæ ſuſcipitur cura, ea teſtimonium habet à mandato domini, & ſecundum deum exer-
cetur, ſine dubio vnuſquiſque, qui opus facit, in opere ſuo aſſequitur gratiam dei. Ipſorum au-
tem coniunctio inter ſe, in eo eſt, ſi omnes vnanimes ſint, atque concordes, & compleant id
Col.2.a quod dictum eſt ab Apoſtolo, Nam & ſi corpore abſens ſum, ſed ſpiritu vobiſcum ſum.

INTERROGATIO CLV. I

QVoniam qui ægrotis in hoſpitali miniſtramus, iis cum ea animi affectione iubemur mi-
niſtrare, veluti ſi fratribus domini miniſtraremus: ſi talis non fuerit, cui miniſtratur,
quomodo nos aduerſus illum gerere debemus?

RESPONSIO.

Matt.12.g Cum dominus dixerit, Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ip
ſe meus frater, ſoror & mater eſt: quicunque talis non eſt, ſed peccans eſt, in eum ſententia il-
Ioan.8.d la videtur conuenire, Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Quocirca primum leniter cor-
ripi, admoneriq; ab antiſtite debet: Quòd ſi hac ratione nihil proficiatur, perſpicuũ eſt aduer-
Ioan.8.d ſus ipſum iudicium eiuſdem domini ſic inferentis, Seruus autem nõ manet in domo: itemq; K
1.Cor.5.d Apoſtoli, qui præcepto cauit: Auferte malum ex vobis ipſis. Hoc enim modo & qui miniſtrãt
liberi erunt ab hæſitatione, & reliquorum fratrum periculo erit conſultum.

INTERROGATIO CLVI.

QVi credita eſt procuratio vel cellarij, vel alterius cuiuſpiam iſtiuſmodi muneris, nunquid
hic perpetuo habere procurationem illam debeat, an etiam intermittere, & aliis illam vi-
ciſſim tradere?

RESPONSIO.

Prorſus, ſi iſte & diſciplinæ modum, & regulæ rectitudinem cõſeruat, mutationem fieri ſu- L
peruacaneum eſt, vel difficilimum potius. Neceſſariò autem habere aliquem veluti aſſectato-
rem debet, qui paulatim ad eam ipſe procurationem eſſe idoneus inſueſcat: ne videlicet quo-
tieſcunque neceſſitas ſucceſſorem deſiderauerit, ſi hic præſtò non ſit, neceſſario cogamur per-
turbari, & huiuſcemodi muneri minus idoneum aliquem præficere, atque ita neceſſario ex hu
ius imperitia illud ſequatur, vt & diſciplinæ corrũpatur ſeueritas, & ex ratione inſtitutus or-
do diſſoluatur.

INTERROGATIO CLVII.

QViuſmodi animi affectiõe ſeruire deo aliquis debet, & in vniuerſum affectio hæc quid eſt? M

RESPONSIO.

Bonam animi affectionem ego eſſe exiſtimo cupiditatem vehementem placendi deo, eãq;
inſatiabilem, & ſtabilem, & conſtantem. Comparatur autem hæc ex ſolerti & continenti cõ-
templatione magnitudinis gloriæ dei, & grata repetitione, & recordatione aſſidua datorum
Matt.22.d nobis beneficiorum à deo: Ex quibus in anima illud ingeneratur, diliges dominum deum tuũ
ex toto corde tuo, & ex tota fortitudine tua, & ex tota mente tua, ſicut faciebat ille, qui dixit,
Pſal.41.a Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te deus. Cũ
huiuſce-

A huiuſcemodi igitur animi affectione ſeruiendum eſt deo, illudq; efficiendum, quod dictũ eſt
ab Apoſtolo, Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti? tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an Roma.8.f
nuditas, an periculum, an gladius? &c.

INTERROGATIO CLVIII.

QVa mente irrogatam ſibi animaduerſionem ſuſcipere aliquis debet?

RESPONSIO.

B Ea nimirum, quæ illi conueniat, qui morbo aliquo laboret, & de retinenda vita anxius ſit,
quandocunque aut à patre curatur, aut à medico, licet acerba ſit, & aſpera curationis ratio, re-
iecta prorſus omni de charitate, peritiâve eius, qui ſibi illam irroget, dubitatione, cum ſummo
deſiderio recuperandæ ſanitatis.

INTERROGATIO CLIX.

QVi aduerſus illum, à quo obiurgatus eſt, offenſionem ſumit, is cuiuſmodi eſt?

RESPONSIO.

C Hic neque peccati periculum cognouit, & maximè eius, quod eſt aduerſus deum: neq; vti-
litatem pœnitentiæ: neque ei fidem habuit, qui dixit, Qui autem diligit, inſtanter corripit, & Prou.13.d
ſeipſum alienum ſtatuit à fructu illius, qui dixit, Corripiet me iuſtus in miſericordia. Et qui e- Pſal.140.a
iuſmodi eſt, huius conuerſatio inter reliquos fratres pernicioſa eſt. Siquidem exemplo ſuo à
ſuſcepto certamine cæteros abducit.

INTERROGATIO CLX.

QViuſmodi animi affectione debemus fratribus miniſtrare?

RESPONSIO.

D
Perinde ac ſi domino ipſi miniſtraremus, qui dixit, Quatenus feciſtis vni de his fratribus Soluit ſimili
meis minimis, mihi feciſtis. mirè conducit ad comparandam huiuſmodi animi affectionem Matt.25.d
hoc etiam, ſi eiuſmodi ſint ij, quibus obſequium impendatur. Itaque accuratius curam illorũ
gerere antiſtites debent, ne tanquam corporis ſtudio dediti, ventri, & voluptatibus ſeruiant:
ſed vt dei & Chriſti amatores per perfectam patientiam tales exiſtant, in quibus deus glorie-
tur, & contumelia diabolus afficiatur, vt in iuſto Iob.

INTERROGATIO CLXI.

E QVm cuiuſmodi animi humilitate miniſterium, quod ſibi à fratre impendatur, accipere ali-
quis debet?

RESPONSIO.

Cum ſimili atque ſeruus aliquis, cui à domino ſuo miniſtraretur: & eiuſmodi, qualem præ Simile
ſe tulit Petrus, cum ei dominus miniſtraret. In quo etiam docemur de illorum periculo, qui
recuſant, quominus ſibi miniſtretur.

INTERROGATIO CLXII.

QViuſmodi mutuam inter nos alij erga alios habere charitatem debemus?

RESPONSIO.

F
Qualem dominus oſtendit, & docuit, cum dixit, Diligite inuicem, ſicut ego dilexi vos, Ma Ioan.15.b
iorem hac charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Quòd Amaiori ar-
ſi ponenda anima eſt, quî non multo magis in iis, quæ minoris precij ſunt, neceſſariò adhibẽ- gu.
da eſt animi promptitudo? non ea re, vt humanis officiis faciamus ſatis: ſed eo cõſilio, vt deo
placeamus, & vtilitati cuiuſque conſulamus.

INTERROGATIO CLXIII.

QVa ratione aliquis charitatem aduerſus proximum poterit obtinere? Acquirendę erga proximũ charitatis formulæ

RESPONSIO.

Nimirum

Nimirum si primo iudicium metuerit, quod est aduersus illos, qui violant mãdatũ domi- G
Ioan.3.d ni: cum ipse dixerit, Qui incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira dei manet super eum.
Deinde, si animum ad vitæ æternæ cupiditatem adiiciat. Mãdatum enim eius vita æterna est.
Matt.22.d Primum autem & magnum mandatum est, diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo,
& ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua. & secundum simile huic, diliges proximũ tuũ
Ibidem. sicut teipsum. Et si domino assimilis fieri studeat, qui dixit, Mandatum nouum do vobis, vt di
Ioan.13.d ligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Tum etiam si cum animo suo hoc modo cogitare insti-
tuerit, quòd videlicet, si frater ille bene de nobis meritus est, etiam humano more illi chari-
Luc.6.d tatem debemus, quam etiam gentiles seruant, vt in euãgelio dominus declarat, cum dicit, Et H
si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis est gratia? nam & peccatores diligentes se diligũt.
Sin contrà, male meritus, & sic nihilominus non solum propter mandatum, sed etiam vt ma
iorem in modum de nobis bene meritum debemus diligere, si modò credimus domini vera
Matt.5.a esse verba illa, Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixe-
rint omne malum verbum aduersum vos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quo-
niam merces vestra copiosa est in cœlis.

INTERROGATIO CLXIIII.

Matt.7.a QVid igitur est, Nolite iudicare, & non iudicabimini? Nolite condemnare, & nõ condem- I
nabimini?

RESPONSIO.

Matt.7.a Cum dominus aliâs dicat, Nolite iudicare, & non iudicabimini: aliâs vero, Iustum iudiciũ
Ioan.7.c iudicandum esse præcipiat: nequaquam in vniuersum interdicitur nobis, quominus iudice-
Quaten⁹ fi- mus: sed in iudicio faciẽdo iubemur delectum adhibere. In quibus autem hoc seruari debeat,
nimur iudi- & in quibus non, dilucidè demonstrauit nobis Apostolus: qui in his quidem, quæ posita sunt
care in libera potestate vniuscuiusque, neque distincta à scriptura, dixerit, Tu autem quid iudicas
Roma.14.b fratrem tuum? & item, Non ergo amplius inuicem iudicemus. In his verò, quæ displicẽt deo,
Ibidem.c eos reprehendat, qui non iudicent, & ipse iudicium suum in medium afferat, cum dicit, Ego K
1.Cor.5.a quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui, vt præsens, eum, qui sic hoc ope-
ratus est, in nomine domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu cum virtu-
te domini nostri Iesu, tradere huiusmodi hominẽ Satanæ in interitum carnis, vt spiritus sal-
uus sit, in die domini nostri Iesu Christi. Quocirca siquid est, quod in potestate nostra positũ
sit, aut plerunque etiam dubium sit, de hoc frater iudicari non debet. conuenienter verbis illis,
1.Cor.4.d quæ sunt apud Apostolum, de his, quæ ignorantur ita dicentem: Itaque nolite ante tempus iu-
dicare, quoadusque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarũ, & manifestabit
consilia cordium. At in iudiciis dei aliter faciendum est: nam ea omnino necessario sunt vin-
dicanda, ne iis dissimulandis in societatem constitutæ à deo pœnæ incurrat is, qui dissimula- L
uerit, nisi si sit aliquis, qui quòd in iisdem quoque ipse criminibus hæreat, cum eo, qui incusa-
Matt.7.a tur, liberè fratrem iudicare non possit: cum dominum audiat dicentem, Eiice primum trabẽ
de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.

INTERROGATIO. CLXV.

QVibus signis intelligere poterit aliquis, vtrum zelo dei aduersus peccantem fratrem mo-
ueatur, an iracundia?

RESPONSIO. M

Psal 118. Si aduersus quoduis peccatum sentiat in se illud quod scriptum est, Tabescere me fecit ze-
lus tuus, quia obliti sunt eloquia tua inimici mei: Enimuero hîc de zelo dei dubitari nõ potest,
etsi hîc quoque non mediocri opus est prudentia ad ædificationem fidei. Hæc autem affectio
nisi prius in animo fuerit, & ipsum mouerit, & mot⁹ ipse inæqualis existit, & nulla in re pro-
positum pietatis seruatur.

INTERROGATIO CLXVI.

CViusmodi animi affectione par est illi obedire, qui ad mandati executionem solicitet, vr-
geátve?

Respon-

A

RESPONSIO.

Nihilo minore quàm quanta paruus vehementer esuriens, vocanti se ad refectionem nu- A simili dũ-
trici auscultat: & quilibet, cui chara vita sit, ei, qui sibi quæ ad viuẽdum necessaria sunt, largia- cta solutio.
tur: imò multo maiore etiam, quo videlicet longè hac, in qua sumus nunc, nobilior est ea,
quæ æterna est vita. Mandatum enim dei (inquit dominus) vita æterna est. Quod autem in pa Ioan.12.g
ne est comestio, id in mandato est operis executio: cum alio in loco idem dominus dicat, Me⁹ Ibidẽ.4.e
cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui misit me patris.

INTERROGATIO CLXVII.

B QValis esse anima debet, cogitans, quòd digna habita sit, quæ tota in dei opere occupã-
retur?

RESPONSIO.

Qualis erat illa, quæ dicebat, Quis sum ego domine meus domine & quæ domus mea, ꝙ
dilexisti me? complens quod scriptum est, gratias agentes deo patri, qui idoneos nos fecit in Col.1.b
partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in
regnum filij dilectionis suæ.

C

INTERROGATIO CLXVIII.

CViusmodi animi affectione sumere oportet vestimentum, calceamentúmve qualecunque
illud sit?

RESPONSIO.

Id si aut arctius sit, aut laxius, quàm vt ætati eius conueniat, cui detur, aperito is necessitatẽ
suam, adhibita ea, quam adhiberi par est, modestia. Si verò propterea mouetur, quòd aut vile
sit, aut non nouum: enimuero meminerit is dominum dixisse, non quemuis temere, sed ope-
rarium dignum esse cibo suo: & seipsum diligenter exquirat, num ex dignitate mandatorum,
aut promissorum dei opus aliquod effecerit. Ita enim fiet, vt nõ aliud inquisiturus sit, potiusq;
D de eo, quod sibi datum fuerit, solicitus erit, tanquam quod sibi immeritissimo datũ sit. Quod
enim de cibo dictum est, id in omni re, quæ ad corporis vsum pertineat, haberi tanquam re-
gula debet.

INTERROGATIO CLXIX.

SI frater qui natu minor sit, maiorem se aliquid docere iussus fuerit, quomodo is se aduersus
illum gerere debet?

RESPONSIO.

E Tanquam qui ministerio fungatur ex mandato domini dei: qua quidem metuens ne ob- Hier.48.b
noxius efficiatur iudicio illius, qui dixit, Maledictus qui facit opus domini negligenter, quà 1.Tim.3.b
verò cauens, ne aliquando fastidio elatus incidat in iudicium diaboli.

INTERROGATIO CLXX.

NVnquid eodem loco habendi sint, quorum in rectè factis maior, & quorum minor vi-
geat industria?

RESPONSIO.

F Quod in remissione peccatorum dominus sanxit, cum dixit, Remittuntur ei peccata mul- Luc.7.f
ta, quoniam dilexit multum. Cui autem min⁹ dimittitur, minus diligit. & quòd item in pres-
byteris Apostolus præcepit, cum dixit, Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni ha 1.Tim.5.e
beantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina, hoc rectum arbitror, vt in omnibus, qui
istiusmodi sunt, seruetur.

INTERROGATIO CLXXI.

SI verò doleat, qui inferior sit, præstantiorem in pietate sibi anteponi, quomodo nos aduer-
sus illum geremus?

m Respon-

RESPONSIO. G

Qui huiusmodi est, is ex parabola euangelij manifestæ malignitatis damnatur: in qua parabola dominus ait ad eos, qui ægrè tulerant quosdam pari præmio secum fuisse affectos: An oculus tuus malignus est, quia ego bonus sum? Et perspicuum est aduersus hunc, & qui huius similes sunt, iudicium dei per prophetam dicentem, Ad nihilum deductus est in conspectu eius omnis malignus. Timentes autem dominum glorificat.

Matt.20.b

Psal.14.

INTERROGATIO CLXXII.

QVanto cum timore, qualive cum animi persuasione, affectionêve corpus & sanguinem Christi communicemus? H

RESPONSIO.

De timore quidem habemus Apostolum, qui dicit, Qui manducat, & bibit indignè, iudiciũ sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt verba domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam cõmemorationem. & testimonium etiam Ioãnis, qui cum gloriam verbi prius posuisset, post confestim modum assumptę humanitatis adiecit, cum dixit, Verbũ caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius, gloriã quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. itemq; apostoli, apud quem scriptum est, Quod cum in forma dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed semetipsum exinauiuit, formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habitu inuẽtus vt homo, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortẽ, mortem autem crucis. Quotiescunque igitur animus fide his atque huiusmodi verbis adhibita, qua quidem in cognitionem venerit maiestatis tantæ gloriæ, qua verò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, quòd videlicet ille talis ac tantus patri obediens fuerit vsque ad mortem pro vita nostra: prorsus in eo charitatẽ arbitror excitari aduersus deum patrem, qui proprio filio non pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradiderit: similiterq; impelli ad diligendũ vnigenitum filium, qui obediens fuerit vsque ad mortem pro redemptione & salute nostra: atque ita assentiri Apostolo potest, qui quidem iis qui sani sunt, quandam veluti regulam exponit, eam videlicet, quæ in his bona est conscientia, cum ait, charitas Christi vrget nos æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc modo animo affectus, & paratus esse debet, qui panem & calicem communicat. I K

1.Cor.11.f

Ibidem.e

Ioan.1.b

Philipp.2.a

Roma.8.f

2.Cor.5.c

INTERROGATIO CLXXIII.

NVnquid tempore domesticæ psalmorum modulationis, colloquiis vllis dandus sit locus?

RESPONSIO. L

Iis exceptis, quibus tuendæ disciplinæ procuratio credita est, & operum delata distributio: & hoc ipsum, cum maxima aliqua vsus alicuius necessitas poscat: & neque tunc inconsideratè, sed habita ratione loci, ordinis, dignitatis, & vtilitatis cuiusque: reliquis omnibus necessarium silentium est. Etenim si ipso idoneo ad loquendum tempore, in ipsis etiam, quibus assignatum est munus docendi, prior silere iussus est, si alij reuelatum sit, quì non multo magis tempore psalmodiæ, vnicuique de multitudine necessarium silentium sit?

1.Cor.14.f

INTERROGATIO. CLXXIIII.

QVomodo obtinere aliquis possit, vt ex animo, ac studiosè mandatum domini exequatur? M

RESPONSIO.

Naturaliter rerum delectationem & vtilitatem afferentium consuetudo, & ipsa etiam expectatio animum ad res istiusmodi expetendas & concupiscendas mouet. Igitur siquis odio habuerit, & abominatus fuerit iniquitatem, & liber fuerit ab omni peccato, per quod, quemadmodum per morbum in corpore appetitus deiectio, & ciborum insuaue fastidium, sic in animo etiam circa expletionẽ iustificationis diuinę pigritia ac lentitudo ingeneratur: & si persuasum sit, mandatum dei vitam æternam esse, & quæcunq; iis, qui illud seruauerint, promissa sunt,

γνώμη

Psal.118.

Simile.

A sa sunt, vera sibi mõrigeris & obseruantibus nimirum hic animi similem affectionem consequitur, atque ille, qui dixit: Iudicia domini vera, iustificata in semetipsa, desiderabilia super aurum, & lapidem preciosum multum, & dulciora super mel & fauum. Etenim seruus tuus custodit ea, in custodiendis illis retributio multa. Psal.18.b

INTERROGATIO CLXXV.

QVomodo deprehenditur aliquis, quòd fratrem diligat ex mandato domini? & quomodo item conuincitur, quòd hoc modo non diligat?

B

RESPONSIO.

Charitatis præcipua sunt hæc duo, dolere & angi in iis rebus, ex quibus læditur is, aduersus quem charitas habetur: similiterq; ipsius vtilitate lætari, & pro ea laborare. Beatus igitur, quicunque mœret propter illum qui peccat, cum eius periculum adeo sit metuendum: & lætitia afficitur, propter illum, qui rectè facit, cum eius lucrum incomparabile sit: sicut scriptum est. Quin & hoc etiam Paulus apostolus testatur, cum ait, Si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra (seruata tamen prorsus ratione eius, quæ est in Christo, charitatis) Et si glorificatur vnum membrum (ex proposito videlicet voluntatis placendi deo) congaudent omnia membra. Qui autem hoc modo variè non afficitur, de hoc prorsus dubitari non potest, quòd fratrem ex mandato non diligat. C

Charitatis fraternę argumentum duplex.

1.Cor.12.d

Simile Paulinum

INTERROGATIO CLXXVI.

QVi sunt illi inimici, quos iussi sumus diligere? & quomodo diligemꝰ inimicos, benignène factis tantũ, an verò adiuncta etiã animi in eos affectione? & nũquid hoc fieri possit?

RESPONSIO.

Inimici proprium est nocere, & insidiari. Quicunque itaque quocunque modo alicui nocet, ipsius ritè inimicus appellari potest: præcipuè autem, qui peccatum committit. Nam quãtum in ipso est, variis modis nocet, & insidiatur ei quicum viuit, aut consuetudinem habet. Quoniam autem homo constat ex animo & corpore: quod quidem ad animum attinet, eos qui huiusmodi sunt, diligemus castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatem reuocando: quod vero ad corpus pertinet, beneficiis ipsos subleuando, cum aliqua re egeant, earum, quæ sunt ad vitam necessariæ. Quod autem charitas in animi affectione consistat, hoc verò nemini dubium est. Quòd autem fieri possit, dominus ostẽdit, ac docuit, quippe qui charitatem & patris, & suam ipsius seruanda vsque ad mortem obedientia declarauerit, idq; pro inimicis, non pro amicis, quemadmodum testatur Apostolus, cum ait, commendat autẽ charitatem suam deus in nos: quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Et nos quoque ad hoc idem faciendum hortatur, cum dicit, Estote ergo imitatores dei, sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam deo. Sine dubio autem non præcepisset hoc, qui bonus ac iustus est, nisi etiam facultatem qua id faceremus, fuisset largitꝰ. Quam quidem etiam in natura ipsa expressè insitam videri voluit. Bene enim de se meritos etiam bestiæ naturaliter diligunt. Verùm quid est tandem quod ab amico magnum adeo beneficiũ possit proficisci, quantum est illud, quod ab inimicis nobis datur? quorum opera fit, vt beatitudinem illam assequamur de qua loquens dominus ait, Beati estis, cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum verbum aduersum vos, mentientes propter me. gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis. D E F

Inimici peculiare indicium

Inimicus hũ fariã iuuãdꝰ

Roma.5.b

Ephe.5.a

Feræ de se bene merito amãt naturę ductu

Matt.5.a

INTERROGATIO CLXXVII.

QVomodo debent, qui firmiores sunt, infirmitates infirmorum portare? Roma.15.a

RESPONSIO.

Si portare est tollere, & curare, secundum id quod scriptum est, languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit: non quod in se hæc ille susceperit, sed quòd eos in quibus hæc erant, curauerit: etiam hoc in loco pœnitentiæ modus & ratio cõueniet: per quam rationem qui infirmiores sunt, à valentioribus adhibita diligentia curabuntur. Esaiæ.53.a

INTERROGATIO CLXXVIII.

Gal.6.a QVid est, Alter alterius onera portate? & qualem legem adimplebimus, si hoc fecerimus?

RESPONSIO.

Hoc idem est, cum eo, quod proximè dictum est. Grauis enim res est peccatum, & suo pō-
εἰς πυθμένα- dere animam ad inferni profundum detrahit. Hoc autem inter nos vicissim alij ab aliis tol-
limus, atque amputamus, quotiescunque operam damus, vt resipiscant, qui peccant. Cęterum
βαστάζειν vocabulum hoc, quo hîc vtitur Apostolus, bastazin id est portare, vulgo etiam ab agrestibus
pro tollere solitum est vsurpari, vt sæpenumero ipse plerosque ita loquentes audiui. Legē au-
Luc.5.d tem Christi adimplebimus, qui dixit, Nō veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam.
Matt.18.b & nobis, quid faceremus, lege illa præcepit, cum dixit, Si peccauerit in te frater tuꝰ, vade cor-
ripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum.

INTERROGATIO CLXXIX.

1.Cor.13.a QVomodo potest aliquis sine charitate tantam fidem habere, vt montes transferat, aut facultates suas pauperibus distribuat, aut tradat corpus suum, ita vt ardeat?

RESPONSIO.

Si in memoriam nobis redigimus, quod dominus dixit, Faciunt enim vt spectentur ab ho
Matt.7.c minibus. itēq; quid illis responderit, qui dixerant, domine domine, nōne in nomine tuo pro-
phetauimus, & in nomine tuo dæmonia multa eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fe
Luc.13.f cimus? ad quos ait, Nescio vos, vnde sitis. non quòd illi mentiti essent, sed quòd dei munere
ad proprias voluntates fuissent abusi, quæ res aliena est à charitate dei. Sed si hæc memineri-
Dei donum etiā immeritis tribuitur mus, haud sanè difficulter dicta hæc possumus intelligere. Porrò quòd munus dei, donúmve
Roma.2.a tribuatur indigno alicui, non est mirandum. Siquidem deus in tempore bonitatis & patien-
Matt.5.g tiæ, solem suum oriri facit super malos & bonos, idq; sæpenumero ad vtilitatem etiam vel eiꝰ
ipsius, cui donum tribuitur, quo videlicet, si fieri possit, dei bonitatem reueritus aliquo modo
incitetur, vt in eum gratus esse studeat: vel aliorum etiam: conuenienter verbis Apostoli illis,
Philip.2.b Quidam quidem & propter inuidiam, & cōtentionem: quidam autem & propter bonam vo-
luntatem Christum prædicant. quibus postmodum adiungit, Quid enim? Dum omni modo
siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuncietur, & in hoc gaudeo.

INTERROGATIO CLXXX.

QViusmodi animi affectione, attentionēve ea debemus audire, quæ ad mensam accumbentibus nobis leguntur?

RESPONSIO.

Solutio per collationem Maiore multo cum delectatione, quàm cum quanta aut edimus, aut bibimus: idq; vt ap-
pareat mētem nequaquam distrahi ad corporis voluptates, sed maiorem in modū se in ver-
Psal.18.b bis domini oblectare: quod ille faciebat, qui dixit, dulciora super mel & fauum.

INTERROGATIO CLXXXI.

Συγχωρεῖσθαι SI aliquæ vicinæ inter se fratrum familiæ fuerint, & altera inopia laboret, altera sit ad com-
municandum de his quæ habeat, restrictior, quomodo aduersus tenaces illos affecti esse a-
nimo debent, qui egentes sunt?

RESPONSIO.

Argumentū à maiori Qui ita instituti sunt, vt in charitate Christi ipsam etiam animā vicissim alij pro aliis po-
Matt.25.d nendam sciant, quî fieri potest, vt in his quæ ad corpus pertinent, restrictiores sint? tanquam
si obliti sint eius, qui dixit, esuriui & non dedistis mihi manducare, & cætera. Veruntamen si
hoc fiat, æquo animo ferre debent, qui in egestate sunt: cùm certum sciant se cōsolationem in
consequenti seculo inuenturos, & Lazarum illum imitari.

INTERROGATIO CLXXXII.

EX cuiusmodi fructibus iudicium de aliquo fieri debet, quod misericordia motus peccantem fratrem corripiat?

Respon-

RESPONSIO.

Primum ex iis, qui misericordiæ peculiares sunt: conuenienter verbis illis Apostoli, Si pa-
titur vnum membrum, compatiuntur omnia mēbra. &, Quis scandalizatur, & ego nō vror? Solutio p si-mile Paulinum
Deinde etiam, si ex quouis peccato similem ad se dolorem sentiat venire, nihilominusq; eorū 1.Cor.12.d
causa doleat, & qui in ipsum, & qui in alium peccent, illorumq; ipsam vicem misereat: & si in 2.Cor.11.g
corripiendo, traditum à domino modum conseruet.

INTERROGATIO CLXXXIII.

SI aliquando inciderit, vt in fratrum societate orta inter aliquos dissensio sit, nunquid tutū sit, charitatis causa se ad eorum, qui istiusmodi sunt, partes vel has, vel illas aggregare?

RESPONSIO.

Cum dominus dixerit, Da pater, vt sicut ego & tu vnum sumus, sic & ipsi vnum sint in nō Ioan.17.b
bis. & apud Apostolum scriptum sit, Vnanimes idipsum sentiētes. & item in Actis memore- Philip.2.a
tur, quòd multitudinis credentium erat cor vnum & anima vna: inter quos dissensio est, ij a- Acto.4.f
lieni sunt ab iis, quæ dicta sunt. Porrò quæ rationi consentanea charitas est, ea seruat, quod di-
ctum est: Qui autem diligit, instanter erudit. Quæ vero aliena est à ratione, qualiscunque illa Prou.13.c
sit, ea laudabilis nō est: cum dominus dixerit, Qui autem diligit patrem, aut matrem plusquā Matt.10.d
me, non est me dignus.

INTERROGATIO. CLXXXIIII.

QVomodo possit aliquis, & quando exhortatur, & quando corripit, studere non solùm vt sciēter loquatur, sed vt animi etiam affectionem, cum aduersus deum, tum aduersus eos, quibuscum loquitur, debitam conseruet?

RESPONSIO.

Siquis meminerit Apostolum dixisse, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & di- 1.Cor.4.a
spensatores mysteriorum dei: is non vt propriam quandam scientiam ex autoritate sua di-
spensat, sed veluti ministerio dei in curandis Christi sanguine redemptis animabus fungitur,
timore, tremoreq; erga deum adhibitis, imitans illum, qui dixit, Ita loquimur, non quasi ho-
minibus placentes, sed deo, qui probat corda nostra. Et aduersus auditores item beneuolen- 1.Thes.2.a
tia, ac bonitate, illud faciēs, quod dictum est, Tanquā si nutrix foueat filios suos, ita desiderā- 1.Thes.1.b
tes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solum euangelium dei, sed etiā animas nostras. Simile Paulinum.

INTERROGATIO CLXXXV.

SIquis in aliquo, quem habeat, sermone, auditores videat commoueri, ac propterea lætetur, quî is dignoscere poterit, ex rectáne animi affectione hoc faciat, an ex praua aliqua sua ani mi libidine?

RESPONSIO.

Si in solis tantummodo laudibus lætitiam illam constituerit, de hoc dubitatio esse nō po-
test, quin ex propria libidine moueatur. Si verò eorū, à quibus laudetur, statim cognita in au-
scultando intelligentia, propterea gauisus sit, quod eos facilè obtemperantes fore confidat:
postea verò vtilitate diligentius perquisita, si rectè facta laudibus illis consentanea in ipsis re-
pererit, lætitia afficiatur: contraq;, si nihil laudatores illos profecisse animaduerterit, indoleat:
hic gratias agat deo, quòd vt erga deum pius, & aduersum fratres beneuolus dignus habitus φιλάδελφος καὶ φιλάδελφος
sit, qui moueretur, non quærens gloriam suam, sed gloriam dei ad ædificationem fratrum. 1.Tes.2.a

INTERROGATIO CLXXXVI.

QVoniam docemur talem habere charitatem, vt etiam animam pro amicis ponamus, scire vellemus pro quibúsnam amicis hoc facere animum inducere debeamus.

RESPONSIO.

Sanè animi affectio, modusq;, quæ teneri in hoc officio debēt, consentaneū est vt ea diuer-
sa inter se sint. Siquidem alia sunt plerunq;, quæ peccatorum causa suscipi debent, & alia item,

quæ iustorum. Veruntamen vt charitatem ad mortem vsque tam pro iniustis, quàm etiã pro G
Roma.5.b iustis seruemus, hoc sine vllo discrimine ipsi edocemur. Commendat enim charitatem suam deus in nos, inquit, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.
1.Thes.2.b Ad sanctos autem quæ seruari debeat, Apostolus dicit his verbis: Tanquam si nutrix foueat
ὑπόδειγμα solenne Paulo. filios suos, ita desiderantes vos cupidè, volebamus tradere vobis non solum euangelium dei, sed etiam animas nostras, quoniam charissimi nobis facti estis.

INTERROGATIO. CLXXXVII.

DEbêtne quisquis cœnobio se dedit, quæ se contingunt, à propinquis accipere? H

RESPONSIO.

Omnino iis, qui ad dominum accedunt, necessario quæ ad ipsos pertinent, reddere illorũ propinqui debent, neque prorsus quicquam subtrahere, ne sacrilegij iudicium incurrant. Veruntamen hæc ipsa in oculis illorum, ad quos pertinere visa sunt, consumi nihil est necesse. Siquidem hoc facere, plerunque illis ipsis causam præbet sese efferendi: contraq; pauperibus,
1.Cor.11.e qui ad eandem vitam se contulerunt, dolendi. Ex quo illud sequitur, quod vitio datur Corinthiis ab Apostolo, cum ait, confunditis eos, qui non habent. Quamobrem cui credita singularum ecclesiarum procuratio est, is si fidelis sit, & dispensare prudenter possit, hac in re eorũ I
Acto.4.g consuetudinem imitetur, de quibus est in Actis, quod ferentes ponebant ante pedes apostolorum. Quòd si quæ huiusmodi sunt, dispensare non est omnium, sed eorum tantummodo, quibus adhibita diligenti circunspectione huiuscemodi demandata administratio sit: etiam quod ab huiusmodi, quos diximus, hominibus datum fuerit, hic de eo ita statuet, quemadmodum ipse rectum esse iudicarit.

INTERROGATIO CLXXXVIII.

QVomodo venientes ad nos domesticos aut cognatos nostros aspiciamus?

RESPONSIO. K

παράδειγμα Matt.12.d Quemadmodum dominus ostendit, & docuit, quando ei renunciatum fuit, quòd mater eius & fratres starent foris, volentes illum videre: ad quos, quasi eos vehementius increpans, respondet his verbis, Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror & mater est.

INTERROGATIO CLXXXIX.

SI verò nos etiam vt domum ad ipsos adeamus, rogauerint, nunquid ipsis auscultãdum sit?

RESPONSIO.

Si hoc propter ædificationem fidei fit, qui adire hoc modo potest, is data venia mittitor. Si L
vero propter officium humanum, audiat quid illi dominus respondeat, qui dixerat, Permitte
Luc.9.g mihi ire, & renũciare his, quæ domi sunt. ait enim, Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno dei. Quòd si de eo, qui renunciare tantum voluerat, tale iudicium est, quid de hoc dicendum est?

INTERROGATIO CXC.

NVnquid eorum, qui naturali nobis necessitudine cõiuncti sunt, misericordia moueri debemus, cupidi salutis illorum?

RESPONSIO. M

Germanè fideles & mater & fratres domini Matt.12.d Qui natus est ex spiritu, vt dominus ait, & potestatem etiã assecutus est, vt fieret filius dei, hunc pudet naturæ coniunctionis, & propinquos suos agnoscit, propinquos fidei, quibus testimonium dominus dat, cum dicit, Mater mea, & fratres mei hi sunt, qui verbũ dei audiunt, & faciunt. Et æquè misericordia mouetur omnium, qui longè recedunt à domino, & in his nihilo plus cognatorum suorum, qui secundum carnem sunt, quàm reliquorum. Si verò sit, qui cum maiorem quandam his misericordiam tribuat, existimet huius affectionis suæ pa-
Roma.9.a Exemplo confirmat tronum habere se Apostolum, quod is dicat, Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem: intelligat is ex iis, quę sequuntur, apud

A tur, apud Apostolum non in precio haberi cognationem eam, quæ erat secũdum carnem, sed Israëlem, & quæ præcipuè à deo in ipsum collata fuerant beneficia: neque quoniã cognati ipsius erant, Israëlitæ, sed quoniam Israëlitæ erant, qui secundum carnem cognati ipsius erant: & quoniam tot talibusq; à deo beneficiis fuerant affecti, quoniam ipsorum erat adoptio filiorum & gloria, itemq; legislatio, & cultus dei, quoniam ipsis data fuerant testamenta, & promissiones, quorum etiam ipsorum erant patres, quoniam ex ipsis Christus secũdum carnem, iccirco tanti salutem illorum facit, non habita ratione cognationis, sed humanitatis ipsorum causa à domino assumptæ, cuius verba sunt hæc, non missus sum, nisi ad oues, quæ perierunt, Matt.15.e
B domus Israël.

INTERROGATIO CXCI.

QVis est mitis? Matt.5.a

RESPONSIO.

Qui in iudiciis earum rerum, quæ deo placent, idem vsque stabilis perseuerat.

INTERROGATIO CXCII.

C QVæ est tristitia secundum deum, quæ item mundi? 2.Cor.7.c

RESPONSIO.

Sanè quæ secundum deum tristitia est, ea est, cum quis ex neglecto mandato dei, dolore Tristitia duplex.
afficitur, sicut scriptum est, defectio tenuit me à peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Psal.118.
Quæ autem mundi est, ea est, quandocunque quis ex re aliqua humana, mundanâve animi ægritudinem sentit.

INTERROGATIO CXCIII.

D CViusmodi est, quod in domino gaudium est? & quid est, quod facientes gaudere debea- Philipp.3.a Ibidem.4.a
mus?

RESPONSIO.

In His quæ secundum mandatum domini fiunt, gaudere, est in domino gaudere. Quocirca quandocunque mandata dei exequimur, aut propter nomen domini aliquid patimur, gaudere, & gratulari inter nos debemus.

INTERROGATIO. CXCIIII.

E CViusmodi est ille luctus, quem suscipere debemus, si beatitudinem illam, quam lugentibus Matth.5.a
paratam dominus ait, consequi volumus?

RESPONSIO.

Continetur quæstio ista in ea quæstione, quæ est de tristitia illa, quæ est secundum deum, Roma.2.d
quando videlicet propter admissa delicta lugemus: vel quòd deus contemnitur, cũ per trãsgressionem legis contumelia afficiatur deus: vel quòd eorum periculum videmus, qui peccãt. Ezech.18.a
Anima enim quæ peccauerit, inquit, ipsa morietur, imitantes illum, qui dixit, Et lugeam mul- 2.Cor.12.g
tos ex iis, qui antè peccauerunt.

INTERROGATIO CXCV.

F QVomodo omnia quis ad gloriam dei facit?

RESPONSIO.

Quando omnia propter deum ex mandato dei facit, & nulla in re humanas laudes quærit, atque assiduè vsque domini verba illa memoria tenet, Sic luceat lux vestra coram homi- Matth.5.b
nibus, vt videant vestra opera bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est.

INTERROGATIO CXCVI.

QVomodo manducat quis & bibit ad gloriam dei? 1.Cor.10.g

RESPONSIO. G

Nimirum quando diuinorum beneficiorum erga se memoriam conseruat, & eiuscemodi
animi affectionem retinet, quæ ex compositione etiam corporis declaretur, vt non tanquam
securus omnino manducet, sed vt qui inspectorem habeat deum. Et quando in sumendo ci-
Dogma bo illud sibi propositum habet, vt non tanquam ventris mancipium, propter voluptatem mã
ducet, sed tanquam operarius dei, vt in operibus iis, quæ sunt ex mandato Christi, exequendis
esse firmior possit.

INTERROGATIO CXCVII.

Matt.6.a QVomodo quod dextera facit, nescit sinistra? H

RESPONSIO.

Quotiescunque defixo, ac vehementi desiderio deo gratificandi, mens ab omni parte soli-
cita, ne ab officio discedat, legitimè certat, tunc de nullo prorsus membro alio cogitat, nisi de
βεβαίωσις à simili petita eo, quod ad id vtile sit, quod in præsentia fieri oporteat: vt artifex, qui in singulis operibus v-
num illud tantummodo instrumentum spectat, quod ad ea administranda vtile est.

INTERROGATIO CXCVIII.

QVid est humilitas, aut quomodo hanc assequemur, & legitimè conficiemus? I

RESPONSIO.

Sanè humilitas quidẽ ea est, cũ quis cæteros omnes seipso superiores existimat, ex præscri-
Matt.11.d pto Apostoli. Cõparatur autẽ hæc virtus, siquis meminerit mãdati domini illius, discite à me,
quia mitis sum, & humilis corde. quod quidẽ ipse variè multis in locis, & ostendit, & docuit.
Luc.14.c & si fidem ei adhibuerit, qui asseueranter affirmauit, Qui seipsum humiliauerit, eum exaltatũ
Ibidẽ, 18.c iri, Præterea si æqualiter semper, atq; vno tenore omni in re humilitatẽ consectatus sit, in eaq;
& mẽte se & re ipsa exercuerit. Vix enim hoc modo per assiduam meditationem ad habitum
Collatio humilitatis poterit peruenire, vt in artibus fieri consueuit. Porrò idem modus assequendi ni-
hilominus etiã est in quacunque alia virtute, quæ est ex mandato Iesu Christi domini nostri. K

INTERROGATIO CXCIX.

QVomodónam quis animũ possit inducere, vt pro mandato dei periculis se alacriter ex-
ponat?

RESPONSIO.

Philip.2.a Primũ ea ratione, si admonitus sit dominũ ipsum pro nobis patri obediẽtem fuisse vsq; ad
mortem: deinde si de virtute mandati domini persuasus sit, quod vita æterna sit, sicut scriptũ
Ioan.12.d est: tum etiã si sententiã illã domini verã esse crediderit, Quicunq; voluerit animã suã saluam L
Mar.8.g καὶ τοῦ εὐαγγελίου facere, perdet eam: qui autẽ perdiderit animã suã propter me, & euangelium, saluam faciet eã.

INTERROGATIO CC.

QVi in opere domini ipsi ante laborarunt, quomodo ij alios ad idem modo accedentes
possunt iuuare?

RESPONSIO.

Hoc modo nimirũ, vt si viribus corporis valeant, studij sui alacritatem præ se ferant, & in
omnibus rectè factis exẽplo suo cæteris ipsi præluceant. Sin valetudine sint infirma, animũ ita
cõpositum habeant, vt ex vultu, motuq; omni coniectura fieri possit, eos persuasos esse do- M
minũ adesse, & quæcunq; faciãt, in oculis ipsius fieri. Et si enumeratas ab Apostolo charitatis
1.Cor.13.b οὐ περπερεύεται proprietates teneant, sic dicente, Charitas patiens est, benigna est, non æmulatur, nõ agit per-
perã, non inflatur, nõ indecore agit, non quærit quæ sua sunt, nõ iritatur, non cogitat malum,
non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Omnia suffert, omnia credit, omnia
sperat, omnia sustinet, charitas nunquam excidit. Quandoquidem quominus hęc haberi per-
fectè omnia possint, corporis imbecillitas nihil obstat.

INTERROGATIO CCI.

QVomodo quis assequi possit, ne inter orandum mente distrahatur?

Respon-

RESPONSIO.

A Nimirum si certò credat, deum se ante oculos habere. Si enim principem aliquis aut præsi- τῇ ὁμοιώσει soluit.
dem intuens, & cum eo loquens, oculos ab eo dimouere non solet, quî non tandem credibi-
lius est, intentam mentem habiturũ illum, qui deo preces adhibeat, in eum, qui scrutatur cor- Psal.7.c 1.Tim.2.b
da & renes? & illud facturum quod scriptum est, leuantes puras manus sine ira & discepta-
tione?

INTERROGATIO CCII.

B NVnquid fieri possit, vt mens ita omni in re attenta semper teneatur, ne vsquam distraha-
tur? & si fieri possit, quo modo?

RESPONSIO.

QVòd fieri possit, ostendit ille qui dixit, Oculi mei semper ad dominum. Et prouidebam Psal.24.c
dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi ne commouear. Psal.15.b
Quomodo autem fieri possit, dictum est superius: nempe si cessandi spatium animo datum
non sit, à cogitatione operum & beneficiorum dei, & pro his omnibus prædicatione, & gra-
tiarum actione.

INTERROGATIO CCIII.

C EOrum, quæ sunt ex mandato dei rectè factorum, vtrúmne æqualis in omnibus mensura
est, an in aliis maior, in aliis minor?

RESPONSIO.

Omnino quòd non eadem mensura sit in omnibus, atque alius sit cui plus credatur, alius
cui minus, & præ se ferat etiam, perspicuũ est ex verbis domini: qui quidem aliâs dicit, Qui Matth.13.c
verò in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert,
& facit, alius quidem centesimum, alius verò sexagesimum, alius verò tricesimum. Quòd qui- μνᾶν. Matth.25.b
dem etiam in eo inuenitur, qui drachmam acceperat. aliàs autem, Vni quidem dedit quinque
talenta, alij autem duo, alij verò vnum.

D INTERROGATIO CCIIII.

QVa ratione aliquis dignus esse possit, qui assequatur, vt particeps fiat spiritus sancti?

RESPONSIO.

Dominus noster Iesus Christus docuit, cum dixit, Si diligitis me, mandata mea seruate. Ioan.14.b
Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiscum, spiritum veri-
tatis, quem mundus non potest accipere. Ex quo intelligitur, quandiu mandata domini non
seruamus, neque tales sumus, vt de nobis ille testificans dicat, Vos de hoc mundo non estis: Ioan.15.c
nequaquam debere nos expectare, dum spiritu sancto digni efficiamur.

E INTERROGATIO CCV.

QVi sunt mendici spiritu? Matth.5.a

RESPONSIO.

Cum dominus dicat, aliàs quidem, Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Ioan.6.g
aliàs verò, Spiritus sanctus docebit vos omnia. & suggeret vobis omnia, quæcunque dixero Ioan.14.d Ibidẽ.16.c
vobis. Non enim loquetur, inquit, à semetipso, sed quæcunque audierit à me, hæc loquetur. hi παρ᾽ ἐμοῦ.
sunt mendici spiritu, qui non aliam vllam ob causam ad mendicitatem deuenerunt, quàm
ob doctrinam domini, qui dixit, Vade vende omnia, quæ habes, & da pauperibus. Si verò Luc.18.d
F quis oblatam sibi etiam quomodocunque mẽdicitatem susceperit, & eam ad dei voluntatem
monderatus sit, vt Lazarus, neque hic à beatitudine illa excluditur.

INTERROGATIO. CCVI.

CVm dominus præcipiat, non debere nos esse solicitos, quid esuri simus, aut quid bibituri, Matth.6.d
aut quibus nos vestibus induturi, quousque præceptum hoc progredi putandum est, quo-
modóve ei satisfiet?

RESPONSIO.

Omnino mandatum hoc, sicut & reliqua omnia, vsque ad mortem tenendum est. Siquidẽ
dominus

Philip.2.a Mat.6.b dominus etiam ipse obediens fuit vsque ad mortem. Comparatur autem per fiduciam in de- G
um. Etenim prohibita dominus solicitudine, confestim promissionem adiicit, cum ait, Scit e-
nim pater vester cœlestis quid opus sit vobis, antequam petatis eum. Talis erat Apostolus cũ
2.Cor.1.b diceret, Responsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobismetipsis, sed in deo, qui
suscitat mortuos. quippe qui quod ad animi ipsius propositum ac paratam voluntatem per-
tinebat, quotidie moreretur, benignitate autem dei in vita retineretur. Quæ quidem causa e-
2.Cor.5.b rat, cur fidenter diceret, Quasi morientes, & ecce viuimus. Porrò huiusmodi animi inductio-
nem adiuuat vehemens in exequendis domini mandatis studium, & in exhausta inexplebi-
lisque eorundem cupiditas: in qua qui est, hic ne spatium quidem habet, in quo ad curandas H
corporis necessitates mentis cogitatione possit delabi.

INTERROGATIO CCVII.

Ioan.6.d IGitur si ne de rebus quidem ad viuendum necessariis solicitis esse nobis licet, & aliud est
præceptum domini, qui dicit, Laborate nõ cibum, qui perit: superuacaneum est laborare?

RESPONSIO.

De opere manuũ ambiguã quæstionẽ soluit Mat.6.d Ipse dominus vtroq; in loco præceptum suum dilucidè explicauit. In eo enim quod prius
posuimus, cum ea quæ ad victum pertinerent, vetuisset inquiri, illis verbis, Nolite quærere I
quid manducetis, aut quid bibatis: hæc enim omnia gentes mundi inquirunt: præcipiens sub-
iecit, Quærite autem regnum dei, & iustitiam eius. Quomodo autem ea quæri debeant, in il-
lis, qui iis digni habentur declarauit. In hoc verò quòd posterius diximus, cum vetuisset ope-
Matth.25.b rari cibum, qui perit, docuit vt illum operaremur, qui manet in vitam æternam. de quo ipse
Ioan.4.e alio in loco apertè locutus est, quando dixit, Meus cibus est, vt faciam voluntatem eius, qui
misit me patris. Quòd si dei voluntas est, vt famelici alantur, sitientibus potio, nudis vestitus
Matth.25.d Acto.20.g præbeatur, & cætera: necessario prorsus imitandus est Apostolus, qui de seipso loquens, sic di
cit, Omnia ostendi vobis, quòd sic laborantes oportet suscipere infirmos. Et parendum illius
Ephe.4.f præcepto, cum ait, Potius autem laboret operans propriis manibus, quod bonum est, vt habe- K
at vnde tribuat necessitatem patienti. His itaq; nobis à domino per euangelium, & ab Apo-
stolo traditis, perspicuum est, quòd sua ipsius causa solicitum esse, laborare ve, prorsus interdi-
ctum est. ex mandato autem domini propter vtilitatem proximi, & solicitudo & labor con-
tẽtius suscipi debent. Maximè cum dominus collatum in eos, qui ipsi dedicati sunt, officium
id perinde habeat, veluti si in ipsum nominatim conferretur, proq; eo cœleste se spondeat
regnum daturum.

INTERROGATIO CCVIII.

NVnquid rectum sit in vniuersum vbique silentium seruare? L

RESPONSIO.

Silentij, decorum ex temporis opportunitate & persona spectatur, quemadmodum ex sa-
Amos.5.d cris literis docemur. ac temporis quidem opportunitate, veluti cum dicit, Prudẽs in tempore
Psal.38.a illo tacebit, quia tempus malum est. Et alio in loco, Posui ori meo custodiam, cum consisteret
1.Cor.14.f peccator aduersum me. Ex persona autem, veluti cum Apostolus scribit, Si autem alij reuela-
Ibidem.g tum fuerit sedenti, prior taceat. Et item, Mulieres vestræ in ecclesiis taceant. Est autem quã-
do etiam iis, qui lingua petulantiores sunt, atque illud seruare non valent, Omnis sermo ma
σαπρός. lus ex ore vestro non procedat, sed siquis bonus, ad ædificationem fidei: necessarium est per-
Ephe.4.c τελεία σιωπή. petuum silentium, quousq; in eo & à vitio petulantiæ in dicendo sanentur, & in ocio discere
potuerint, quando, & quid, & quomodo loqui oporteat, vt quemadmodum scriptum est, det M
gratiam audientibus.

INTERROGATIO CCIX.

QVomodo poterimus pertimescere iudicia dei?

RESPONSIO.

γνώμη simili confirmatur. Naturaliter expectatio cuiusuis mali, metus effectrix est. Hoc modo enim & bestias metui-
mus, & eos sub quorum imperio sumus, quandocunque malum aliquod ab ipsis expectamus.
Si igitur aliquis comminationes domini veras esse crediderit, & horribilem, ac grauissimum
illarum

A illarum in se euentum expectet, sine dubio fieri non poterit, quin hic iudicia dei pertimescat.

INTERROGATIO CCX.

QVis est ille, qui traditus est Apostolo habitus ornatus? 1.Tim.2.e

RESPONSIO.

Nempe vsus ad propositum cuiusque finem accommodatus cum decoro ac dignitate, ha-
bita ratione temporis, loci, personæ, vtilitatisq;, neque enim vestimenta eadem ratio admit-
tit, & tempore hyemis, & æstatis: neque eundem esse conueniens putandum est, habitum eius
B qui laboret, & eius qui quiescat, ministrantis, & eius cui ministretur, militis, & priuati, viri, &
fœminæ.

INTERROGATIO CCXI.

QVi modus est eius, quæ est in deum charitatis?

RESPONSIO.

Assidua vsque vltra vires, animi ad exequendam dei voluntatem contentio, cum propo-
sito, ac desiderio gloriæ ipsius.

C

INTERROGATIO CCXII.

QVomodo acquiritur & conficitur charitas erga deum. καταρθῶ.

RESPONSIO.

Nimirum datis ab eo nobis beneficiis, recto iudicio, æquitateq; æstimandis, iisq; grato ani-
mo prosequendis. Quod quidem etiam naturaliter inesse in brutis animalibus videmus. Si-
quidem animaduertimus etiam canes, eos diligere, qui sibi panem modo subministrant. Intel A simili argumentum.
ligimus autem hoc etiam ex iis, quæ criminatoriè dicta sunt ab Esaia propheta, hoc modo: Esa.1.a
Filios genui, & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum, & asinus
D præsepe domini sui: Israël autem me non cognouit, & populus meus me non intelligit. Quẽ- Alterum.
admodum enim boui & asino ex beneficio eius, vnde aluntur, naturaliter sua sponte aduer-
sus ipsum amor excitatur: sic nos quoque si recto iudicio, gratoq; animo dei in nos beneficia
tot tantaq; susceperimus, fieri non poterit, quin ipsum eorum autorem diligamus, quòd secũ-
dum naturam (vt ita dicam) & sine vlla doctrina per se huiusmodi affectio sanis animis in-
generetur.

INTERROGATIO CCXIII.

QVæ sunt indicia charitatis erga deum?

RESPONSIO.

E Ipse dominus docuit, cum dixit, Si diligitis me, mandata mea seruate. Ioan.14.b

INTERROGATIO CCXIIII.

SVauitas & bonitas qua re inter se differunt? Gala.5.d Quod est hic, χρηστότης, & χρηστός, Latinus interpres varie extulit. Modò enim suauitatẽ, modo bonitatem aliàs iocunditatẽ, vel iocundũ vertit: nos ita interpretemur quasi semper suauitatẽ extulerit & suauem.

RESPONSIO.

Cum Dauid dixerit, aliâs quidem, Suauis dominus vniuersis: & suauis homo qui misere-
tur, & commodat. aliâs verò, Benefac domine bonis. & Hieremias, Bonus est dominus sperã-
tibus in eum. latius opinor suauitatem patere ad benemerendum de iis, quibus ea quacunque
F ratione opus est: contractiorem autem bonitatem, nempe quæ in dandis beneficiis iustitiæ
etiam rationes adhibeat.

INTERROGATIO CCXV.

QVis est qui à domino beatus dicitur pacificus?

RESPONSIO.

Is qui domini opus adiuuat, quod est apud Apostolum, Pro Christo legatione fungimur,
tanquam deo exhortante per nos. obsecramus pro Christo, reconciliamini deo. & item, Iusti-
ficati ex fide, pacem habeamus ad deum. Quæ enim aliter se habet pax, ea negata est à domi- 2.Cor.5.d Rom.3.d
no, cum

no,cum dixit,Pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat,ego do vobis. G

INTERROGATIO CCXVI.

QVænam ratio esse debet eius conuersionis,qua efficiamur sicut paruuli?

RESPONSIO.

Ipse nos euangelij locus docet, cum argumẽtum declaret,cuius rei gratia hoc dictum est: nempe videlicet,vt excellentiam non quæramus,sed naturæ æqualitatẽ agnoscamus, & cum iis,qui quibusdam in rebus inferiores nobis videntur,libenter nos exæquemus. Siquidem tales sunt etiam parui inter se: de iis loquor,qui eorum,quibuscum versantur,malitiæ nondum H
Collatio. sunt assuefacti.

INTERROGATIO CCXVII.

QVomodo regnum dei accipiemus, vt paruulus?

RESPONSIO.

Puerilis imitanda simplicitas. Nempe si ad doctrinam domini tales nos præbuerimus, qualis est paruus, in percipiendis disciplinis,qui non contradicit, neque se disputans aduersus magistros defendit, sed tradita sibi præcepta cum fide atque obedientia suscipit. I

INTERROGATIO CCXVIII.

CViusmodi intelligentiam petere debemus à deo,quomodóve id assequi possumus,vt ea digni habeamur?

RESPONSIO.

Hiere.9.e Sanè quid intelligentia sit,ipse nos dominus docet per prophetam, cum ait, Non glorietur sapiens in sapientia sua,& non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur diues in diuitiis suis,sed in hoc glorietur,qui gloriatur,intelligere & nosse dominum. Et per Apo-
Ephe.5.d stolum his verbis,Sed intelligentes quæ sit voluntas domini. Hac autem digni haberi possu- K
Psal.45.b mus,si fecerimus quod scriptum est,Vacate,&videte,quoniam ego sum deus.Et si persuasum
Esa.6.a nobis sit,verum esse omne verbum dei.Nisi enim crediderit is,inquit,non intelligetis.

INTERROGATIO CCXIX.

SI beneficium ab aliquo acceperimus,quomodo pro eo poterimus & domino puram & integram gratiarum actionem persoluere,& ei qui benemeritus sit de nobis, satisfacere, ita videlicet,vt neque minus,neque plus quàm æquitas postulet,faciamus?

RESPONSIO. L

Nempe si persuasum sit nobis deum quidem ipsum bonorum omnium & autorem esse,& perfectorem: eum verò, per quem ea accipimus,tanquam ministrum beneficij dei esse nobis persuaserimus.

INTERROGATIO CCXX.

NVnquid cuiuis permittendum sit, vt arbitratu suo cum sororibus in congressum veniat, an verò personæ,temporis,ac modi in congressu habendo adhiberi delectus debeat?

RESPONSIO.

Hæc in quæstionibus fusius disputatis explicata sunt: videlicet ne virum quidem cum al- M
tero viro passim quemuis temere congredi debere, sed adhibita delectione, eum videlicet, qui & iuuare possit & iuuari: nedum cum muliere. Quòd siquis memoria tenet dictum esse à
Matth.12.c domino,quòd omne verbum ociosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij: hic in omni re huiuscemodi iudicium reformidat, & Apostoli præcepto il-
1.Cor.10.g li obtemperat,Siue manducatis,siue bibitis,vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei faci-
Ibidẽ.14.f te.alio item loco,Omnia ad ædificationem fiant. neq; ociosè quicquam, inutilitérve sustinet facere.De eo verò,quod quæritur,quis,& quando,& quomodo:illud tenendum est,vt tempo ris,loci,personæ delectus habeatur,vnde omnis omnino mali exclusa suspicio sit, & nemini causa

A causa sit,quare offendatur,atque vt ad ædificationem fidei congressio fiat. Quin neque ratio permittit colloquium haberi tantummodo inter duos,arbitris remotis. Meliores sunt enim duo,inquit,super vnum.Et simul etiam ad faciendam fidem plus valent.Væ autem soli: quia Eccl.4.
cum ceciderit, non habet,qui subleuet eum.

INTERROGATIO CCXXI.

CVm dominus doceat orandum esse,vt non intremus in tentationem, nunquid orandum nobis est,vt ne in dolores corporis incidamus? & siquis inciderit, quomodo in iis gerere se debet?

B

RESPONSIO.

Tentationum dominus discrimen nullum adhibuit, sed in vniuersum præcipiens dixit, Orate ne intretis in tentationem.Qui autem iam inductus sit,huic à domino etiam petendus Luc.22.c
exitus talis est,quem possit sustinere,vt illud compleatur in nobis, Qui autem sustinuerit vsq; ἐκβασιν.
in finem,hic saluus erit. 1.Cor.10.c Matth.10.c

INTERROGATIO CCXXII.

QVis est aduersarius vniuscuiusque nostrum, quomodóve cum eo cõsentientes erimus? Matth.5.d

C

RESPONSIO.

Præcisè hoc in loco dominus aduersarium illum appellat, qui aliquid nobis conatur adimere eorum,quæ ad nostrum ius pertinent. Porrò illi consentientes sumus,si præceptum do mini illud seruamus, Qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte Matth.5.f
ei & pallium.& in omni huiusmodi re ad eundem modum.

INTERROGATIO CCXXIII.

CVm dominus dixerit,Tu autem cum ieiunas,vnge caput tuum,& faciem tuam laua,ne vi Matth.6.c
dearis hominibus ieiunans: qui ob aliquam causam deo gratam animum inducat ieiuna-
D re,sicut & sancti viri frequenter reperiuntur fecisse,quoniam is nequaquam etiam,sicut vel- let,foris apparet,quid faciet?

RESPONSIO.

Hoc præceptum ad eos pertinet,qui dei mandatum ob eam causam exequi student,vt spectentur ab hominibus,quo videlicet à vitio humanæ gloriæ liberentur. Quandoquidẽ quòd mandatum domini,si ad gloriam dei fiat, nequaquam sua sponte apud dei cultores abscondi debeat,ipse dominus declarauit, cum dixit, Non potest ciuitas abscondi supra montem posi- Matth.5.b
ta: neque accendunt lucernam,& ponunt eam sub modio,& cætera.

E

INTERROGATIO CCXXIIII.

NVnquid hoc etiam tempore alij à prima hora facere opus incipiunt,alij ab vndecima: & Matth.20.a
si sunt,qui sunt hi?

RESPONSIO.

De hoc prorsus fortasse nemini dubium est, ex iis,quæ in sacris literis memorantur, esse quidem multos, quemadmodum testatur Apostolus, Qui ab infantia sacras literas discant: 2.Tim.3.b
esse item complures,qui quemadmodum Cornelius, cum rectè naturæ instinctibus vtantur, ὑπόδειγμα.
magistrorum tamen penuria sero ad eam,quæ est scientiæ, perfectionem perueniunt. Quo- Acto.10.a
F modo enim credent,inquit,si non audiuerint? Si igitur inciderit, vt aliqui Cornelio similes Rom.10.c
sint,qui nulla in re mala sint occupati,ac cupidi perfectionis,bona illa,quæcunque in ipsorum posita facultate ac cognitione sunt, verè sincereq; exerceant, his sine dubio deus ea largitur, quæ etiam Cornelio,nequaquam ipsis crimini dans, quod temporis antea segniter consumpserunt(quandoquidem id,vt dixi,præter illorum culpam factum fuit)satisq; habet cupiditatem illam,quam ex iis, quæ pro tempore postea studiosè agunt, & in extrema ætate diligentius efficiunt,declarant.

INTERROGATIO CCXXV.

CVm dominus dixerit,Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo,ibi sum in me- Mat.18.c
dio eo-

dio eorum: quî hoc nos poterimus promereri? G

RESPONSIO.

Qui in alicuius nomine congregati ſunt, prorſus ij animi illius propoſitum ſcire debent, à quo congregati ſunt, atque ad ipſum ſeſe accommodare, quo videlicet gratiam ab illo inueniant, ac non maliciæ, aut negligẽtiæ iudicium incurrant. Vt enim qui vocati ab aliquo ſunt, ſi is metere vult, ad metendum ſe parant: itemq; ſi ædificare, ad ædificandum: ſic quoque qui vocati ſumus à domino, illorum Apoſtoli verborum debemus meminiſſe, Obſecro ego vos vinctus in domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati eſtis, cum omni humilitate, & H manſuetudine, cum patientia, ſupportantes inuicem in charitate, ſoliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus ſpiritus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtræ. Apertius autem totum hoc nobis dominus oſtendit per eam, quam vni facit promiſſionem, his verbis, Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. Quemadmodum igitur ex mandatorum obſeruatione manſio apud eum fit, eodem modo etiam in medio duorum vel trium eſt, ſi ſe illi ad voluntatem ipſius conformauerint. Qui verò contrà non ex dignitate vocationis, neque vt voluntati domini pareant, congregati ſunt, ij licet in vnum in nomine domini cõ- I uenisse videantur, illud tamen nihilominus audiunt, Quid me vocatis, domine domine, & non facitis quæ dico?

Quæstionẽ ſoluit τῇ ὁμοιότητι. Ephe.4.a

Ioán.14.c ἀνομοίωσις.

Luc.6.g

INTERROGATIO. CCXXVI.

CVm Apoſtolus dicat, Maledicimur & benedicimus, blaſphemamur & obſecramus: quomodo poteſt benedicere, cui maledicitur, aut quid conſolari, qui blaſphematur?

1.Cor.4.c pro παρακαλοῦμεν cum eccleſia legit Ambr. obſecram", ſed & interpretatur.

RESPONSIO.

In vniuerſum exiſtimo Apoſtolum hîc docere nos exemplo ſuo, vt patientia vtamur aduerſus omnes, & vt qui iniquè nos inſectantur, eos benignè factis remuneremur: vt videlicet hoc non aduerſus maledicos tantum ſeruemus, ſed aduerſus quencunque, qui maleuolẽ- K tiam ſuam aduerſum nos exerceat, & dicto illi pareamus, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. Porrò verbum hoc, conſolari, ſolita eſt ſcriptura vſurpare diuerſa ſignificatione à communi loquendi more. Siquidem conſolari pro eo ponit, quod eſt explere animum alicuius in veritatis perceptione: veluti cum dicit, Conſolamini populum meũ, dicit deus, Et item Apoſtolus etiam ait, Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis ad confirmandos vos, id eſt ſimul conſolari in vobis, per eam, quæ inuicem eſt, fidem veſtrã, atque meam. Et alio in loco, Sed qui conſolatur humiles, conſolatus eſt nos in aduentu Titi.

Rom.12.d τὸ παρακαλῶ vox eſt homonyma

Rom.1.b

2.Cor.7.b

INTERROGATIO CCXXVII. L

NVnquid debeat vnuſquiſque cum aliis etiam referre quod ſentit, an verò quòd certiſſimè id deo gratum eſſe ſibi perſuaſerit, neutiquam in eo conſilium alterius exquirere?

RESPONSIO.

Memores illius ſententiæ domini, qui per prophetam dixit, Væ qui ſapientes eſtis in oculis veſtris, & coram vobiſmetipſis prudentes: itemq; verborũ illorum Apoſtoli, Deſidero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos, id eſt ſimul cõ- ſolari in vobis per eam, quæ inuicem eſt, fidem veſtram, atque meam, neceſſarium eſſe arbitramur, vt cum iis communicemus, qui eiuſdem nobiſcum animi ſint, fideiq;, atque intelligentiæ ſuæ certum documentum dederint, vt deliberatio noſtra ſi mala ſit, corrigatur, ſi bona confirmetur, & nos iudicium quod ſuprà dictum eſt, fugiamus, in eos videlicet, qui apud ſemetipſos ſapientes ſunt. M

Eſa.5.c Rom.1.b

INTERROGATIO CCXXVIII.

NVnquid in omni re eorum, qui ſcandalizantur, explenda voluntas ſit? an verò ſunt quædam, in quibus ſimulatione vtendum, eſto ſint aliqui, qui ob ea ſcandalizentur?

RESPONSIO.

In his quod diſcrimen ſit, interrogati ſuo loco apertè declarauimus, & quantum in nobis fuit

A fuit accuratiſſimè totum, quicquid de hac re dici debuit, enucleauimus.

INTERROGATIO CCXXIX.

NVnquid flagitioſè facta abiecta omni verecundia enunciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodo? & ſi hoc, apud quos, & cuiuſmodi?

RESPONSIO.

Omnino in peccatorum confeſſione eadem ratio eſt, quæ etiam in apertione vitiorũ corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibuſuis temerè homines aperiunt, ſed iis tantũ- B modo, qui rationem, qua ea curanda ſint, teneant: eodem modo etiam peccatorum confeſſio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea poſſint curare: conſentaneum in modum illi, quod ſcriptum eſt, Vos qui firmiores eſtis, imbecillitates infirmiorum portate. hoc eſt, tollite diligentia, & cura veſtra.

Simile.

Rom.15.a

INTERROGATIO CCXXX.

QVid eſt obſequium, & quid rationale obſequium?

Rom.12.a Græce eſt λατρεία. Latinus interpres modò obſequium, modò ſeruitutẽ vertit, modò culturam.

RESPONSIO.

C Eſt quidem obſequium (vt ego exiſtimo) nihil aliud, quàm contenta, ac perennis, & aſſidua vſque ſine vlla diſtractione illius, cui obſequium defertur, cultura. Differentiam autem rationalis, & irrationalis obſequij Apoſtolus ipſe nobis explanat, qui quidem quodã in loco ita ſcribit, Cum gentes eſſetis, ad ſimulachra muta, prout ducebamini, euntes. Itêmque, Exhibete corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, deo placentem, rationale obſequium veſtrũ. Qui enim temere quoquo modo ducitur, huius obſequium rationi alienum eſt: nempe qui nequaquam rationem ducem ſequutus, ſuo quodam animi impetu, ac libidine moueatur, atque ab eo, vnde ducitur, ipſius arbitratu, ad quancunque rem, etiam præter voluntatem ſuam quomodocunque rapiatur. Qui verò adhibitis ſibi in conſilium ſana ratione & recto conſilio, ea aſſiduè vbique ſpectet, & faciat, quæ ex dei volũtate ſunt, hic præcepto paret de rationali ob- D ſequio: conuenienter verbis illius, qui dixit, Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis. Et item, Et conſilium meum iuſtificationes tuæ.

1.Cor.12.a

Rom.12.a

Pſal.118.a

Ibidem.e

INTERROGATIO CCXXXI.

SIquis frater, vel interdum ſacerdos etiam, iniquè ſe aduerſum me gerat, mihique infenſus ſit, nunquid poſſum aduerſum ipſum etiam præcepta illa ſeruare, quæ de inimicis tradita ſunt?

RESPONSIO.

Sanè dominus in iis præceptis, quæ ſeruãda aduerſus inimicos dedit, nullum omnino ne- E que inimici neque inimicitiarum diſcrimen expreſſit. Quin potius idem peccatum hoc eſſe grauius aſſeruit, quo altiore in gradu eſſent ij, à quibus illud committeretur, cum aduerſus eos ſic dixerit, Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non conſideras? Maximè igitur in his, qui tales ſunt, & qui in illuſtriore loco ſunt poſiti, diligentia opus eſt, atque animaduerſione, vt & quam debemus aduerſum ipſos curam, ſiue leniter admonendo, ſiue acrius caſtigando, adhibita tamẽ, quã par eſt, moderatione, lenitateq;, præſtemus, & reliqua omnia cum ex mandato domini erga ipſos ſeruauerimus, nos ipſos hac etiam in parte vacuos à culpa conſeruemus.

Matth.7.a

INTERROGATIO CCXXXII. F

SIquis iniuria affectus ab aliquo, tenendæ animi ſui lenitatis cauſa, patientiæq;, ea de re cum nemine loquatur, atque hoc modo exiſtimet ſe reddere iudicium deo, nunquid hic faciat ſecundum deum?

RESPONSIO.

Cum dominus dixerit, modò, Dimittite, ſiquid habetis aduerſus aliquẽ. modò verò, Si pec- cauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autẽ te non audierit, adhibe tecum etiam vnum, vel duos, vt in ore duorum vel trium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic eccleſiæ. Si autem eccleſiam etiam

Mat.18.d Luc.17.a

etiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. hic lenitatis quidem animi sui fructũ G
in eo ostendere debet, vt preces deo ex sincero animi affectu pro eo, à quo læsus sit, adhibeat,
verbaq; illa vsurpet, Domine ne statuas illi hoc peccatum: ne vt iratus fratri suo, reus effi-
ciatur iudicio. admonitione verò leni & castigatiõe aduersus ipsum iniuriæ autorem vti, quo
videlicet illud quoque ab ira liberet, quæ venit in filios contumaciæ. Si verò in hoc negligẽs
fuerit, & tenendæ videlicet patientiæ suæ causa id dissimulanter tulerit, dupliciter peccatum
incurrit: & quòd præcepto illi non paret, Castigatione castigabis fratrem tuum, & nõ sumes
propter eum peccatum: & taciturnitate illa peccantis particeps efficitur: & quòd quem ca-
stigationibus lucrari potuerat, sicut dominus præcepit, in malo eum patitur perire. H

Formula dimittendæ iniuriæ proximis.
Acto.7.g
Matth.5.c
Ephe.5.b

INTERROGATIO CCXXXIII.

NVnquid ex omnibus rectè factis, si vnum aliquod alicui tantùm abfuerit, is propterea salutem non adipiscatur?

RESPONSIO.

Cum multa sint tam in veteri, quàm in nouo testamento, ex quibus planissimè quæstionis huius veritatem possimus intelligere, satis esse arbitror homini fideli vel illud vnum de Petro iudicium, qui cum ei talium ac tantorum rectè factorum testimonium à domino fuisset I
datum, atque eo modò appellatus, ac beatus laudatus, vbi vna tantùm in re ab obedientia visus est discedere, atque hoc ipsum non ex negligentia, superbiáve, sed ex reuerentia, honoréque aduersus dominum suum, propter hoc ipsum tantum ei dicitur, Nisi lauero te, non habes partem mecum.

Ioan.13.a

INTERROGATIO CCXXXIIII.

QVomodo quis mortem domini annunciat?

RESPONSIO.

Dominus ipse docuit, cum dixit, Siquis venit ad me, abneget semetipsum, & tollat crucem K
suam. Itemq; Apostolus explanauit, cũ illud apertè professus est, Mihi mundus crucifixus est,
& ego mundo. Quod quidem iam antè in ipso baptismo spopondimus: Quicunque enim,
inquit, in Christum baptizati sumus, in mortem eius baptizati sumus. Quib⁹ verbis, interpre-
tans, quid sit baptizatũ esse in mortem domini, adiungit, quòd vetus homo noster simul cru-
cifixus est, vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato, sed vt ab omni de
hac vita affectione vacui, tales simus, in quos merito Apostoli testimonium illud conueniat,
Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo, ita vt alacres dicere fi-
denter possimus, Venit princeps mundi huius, & in me non habet quicquam.

Mar.8.d
Matth.16.d
Gala.6.d
Gala.3.d
Rom.6.a
Colo.3.a
Ioan.14.d

INTERROGATIO CCXXXV. L

NVnquid expediat multa ex scripturis ediscere?

RESPONSIO.

Sanè cum magis generales ordines duo sint: videlicet & eorum, quibus credita aliorum gubernatio est: & eorum, qui obtemperare, atque obedire aliis iussi sunt, in differentibus do-
nationibus: equidem sic existimo, cui aliorum rectio procuratioq; commissa sit, eum quæ a-
pud omnes scripta sint, scientia comprehensa habere, ac ediscere debere, vt cunctos doceat
multiplicem dei voluntatem, singulis præmonstrando officio suo. De cæterisverò vnusquis-
que memor verborum illorum Apostoli, Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad M
sobrietatem. vnicuique sicut deus diuisit mensuram: quæ officij sui sint, studiosè discat, & per-
sequatur, neque curiosè vlterius quicquam inquirat, vt vocem domini illam mereatur audi-
re, Ades serue bone, super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam.

Rom.12.b
Ibidem.a
Matth.25.b

INTERROGATIO CCXXXVI.

QVicunque digni habiti sunt, qui quatuor Euangelia edidicerint, quomodo hi accepisse hoc beneficium debent?

RESPONSIO.

Cum affirmatè dominus dixerit, Cui commendauerunt multum, plus repetent ab eo: ve-
hementius

Lucæ.12.f

A hementius ij debent & metuere, & soliciti esse, quemadmodum Apostolus docuit, cum dixit, Adiuuantes autem etiam exhortamur, ne in vacuum gratiam dei recipiatis. Hoc autem fit, si domino pareamus dicenti, Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea. 2.Cor.6.a Ioan.13.b

INTERROGATIO CCXXXVII.

QVis est animus ille, qui dirigitur ad voluntatem dei?

RESPONSIO.

B Is qui se domini patrocinio commisit, qui dixit, Siquis venit ad me, abneget semetipsum. Matth.16.d
& continuò pòst subiecit, Et sequatur me. Nisi enim quis illud prius assecutus sit, vt semetip-
sum abnegauerit, ac crucem sustulerit, is in processu postea multa per se inuenit, quæ ipsi im-
pedimento sint ad sequendum.

INTERROGATIO CCXXXVIII.

NVnquid fieri possit, vt continenter quis psallat, legátve, aut de verbis dei seriò loquatur, neque vlla ab his omnino intermissio fiat, propter necessitatem, quæ quibusdam eueniat parendi sordidioribus corporis necessitatibus?

C

RESPONSIO.

De hac re extat præscriptum Apostoli, apud quem est, Omnia honestè & secundum ordi-
nem fiant. Quamobrem maiore cura, habita ratione & temporis & loci, honestas seruari, &
disciplinæ ordo debet. 1.Cor.14.g

INTERROGATIO CCXXXIX.

QVis est thesaurus bonus, & quis item malus? Mat.12.c

RESPONSIO.

Sanè quidem prudentia omnis, quæ est in Christo, virtutis, ad gloriam dei, thesaurus bo Thesaurus duplex, vt & prudentia.
D nus est. Contráque prudentia maliciæ eorum, quæ interdicta sunt à domino, thesaurus est
malus, ex quibus, vt dominus ait, in suis vtriusque factis, dictisve vel mala proferuntur,
vel bona.

INTERROGATIO CCXL.

QVamobrem lata porta est, & spatiosa via appellata, quæ ducit ad perditionem? Matth.7.b

RESPONSIO.

Sanè dominus (quæ est eius in hominum genus ingens benignitas) vocabulis rerum, quæ
vulgo notæ sunt, vsus est ad exprimendam veritatem dogmatum suorum. Vt igitur declina- Simile non inelegans.
E tio, quæ à recta via fit, latitudinem magnam habet: sic, inquit, qui egreditur è via, quæ ducit
ad regnum cœlorum, in magna latitudine erroris versari reperitur. Hæc autem duo voca-
bula πλατεῖα & ἐυρύχωρος, id est, lata, & spatiosa, idem prorsus esse existimo. ἐυρὺ enim (hoc πλατεῖα καὶ ἐυρύχωρος.
est, latum) etiam apud eos, qui in externis literis sunt eruditi, πλατὺς, (id est, amplum) dicitur.
Spatium igitur, id est, locus erroris, amplus est, cuius extremum perditio.

INTERROGATIO CCXLI.

QVomodo angusta est porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam? & quomodo per eam quis ingreditur? στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός.

RESPONSIO.

F Rursum hoc etiã in loco Angustũ & Arctum nequaquã res inter se diuersas significãt. Sed
arctum illud, angustiarum magnitudinem exprimit, via videlicet eousq; in angustum coacta,
vt arctetur, hoc est, in angustum redigatur altrinsecus, qui per eam iter facit, cum egressio ab
alterutra parte periculosa sit, siue ad dexteram, siue ad sinistram: Velut in ponte, à quo qui in Confirmat τῇ ὁμοιότητι.
alterutram partẽ declinet, eum illico à subterfluente amne excipi necesse sit. Propterea Dauid Psal.139.b
dicit: Iuxta semitam scandalum posuerunt mihi. Cõuenit igitur, vt qui per angustam & arctã Deut.17.d
viam in vitam ingredi vult, caueat diligenter, ne omnino egrediatur, declinétve à mandatis
domini, sed præceptum illud teneat, Non declinabis neque ad dexteram, neque ad sinistram.

n Interro-

INTERROGATIO CCXLII.

G

Rom.12.b Q Vid est illud, charitate fraterna εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι; quod Latinus interpres vertit, Inuicem diligentes?

RESPONSIO.

Sanè vocabulum hoc ſtorge apud Græcos ad exprimendam intentiorem quandam charitatis vim vſurpatur, cum is, qui alterum diligit, cupidè eum atque ardenter diligit. Ne igitur
ſorgij affectus epitaſin indicat. perfunctoria in fratres charitas ſit, ſed & in animo inſita penitus feruens, propterea dictum
est τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι. hoc eſt, charitate fraterna inter vos alij alios ex animo H
diligentes.

INTERROGATIO. CCXLIII.

Ephe.4.f Q Vid ſibi vult Apoſtolus, cum dicit, Iraſcimini, & nolite peccare: Sol non occidat ſuper iracundiam veſtrã: cum idem ipſe alio in loco dixerit, Omnis amaritudo, & ira,
Ibidem.g & indignatio tollatur à vobis?

RESPONSIO.

In hoc exiſtimo ego Apoſtolum dominum fuiſſe imitatum. Quemadmodum enim in euã
gelio dominus, cum antè dixiſſet, Dictum eſt antiquis hoc, & hoc: poſtea adiũgit, Ego autem
Matth.5.e dico vobis hoc: Sic Apoſtolus etiam hoc in loco, mentione facta veteris præcepti, quod ve- I
Pſal.4.d teribus illis olim datum fuerat, Iraſcimini (videlicet) & nolite peccare: ſuum paulò pòſt nobis
cõuenienS, ſubiicit, videlicet, Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor tollat à vobis.

INTERROGATIO CCXLIIII.

Rom.12.d Q Vid eſt, Date locum iræ?

RESPONSIO.

Matth.5.f Vel illud videlicet, non reſiſtere malo (ſicut ſcriptum eſt) ſed & percutienti in dexteram ma
Ibid.10.c xillam, vertere etiam aliam, & cætera. Vel illud, Cùm autem perſequentur vos in ciuitate iſta,
fugite in aliam. K

INTERROGATIO CCXLV.

Matth.10.b Q Vid eſt, Prudentes ſicut ſerpens, & ſimplices ſicut columba?

RESPONSIO.

Prudens, vt ſerpens. Prudens quidem vt ſerpens is eſt, qui in doctrina tradenda ita ſe moderatur, vt adhibita
circunſpectione, conſiderationeq;, qua ratione id & fieri, & facilè fieri poſſit, omnia faciat, vt
Simplex, vt columba. audientium animos ad auſcultãdum habeat paratos. Simplex autem vt columba, qui ne ſim-
pliciter quidem de vlciſcendo eo, qui ſibi aduerſarius ſit, cogitat, potiusq; in inſtituto ſuo be-
1.Theſ.3.c ne de illo merendi perſeuerat, ex præcepto Apoſtoli ſic dicentis, Vos autem nolite deficere L
benefacientes. Ad prædicationem enim diſcipulos mittens dominus, hæc ipſis mandat, vbi
& ſapientia erat opus ad perſuadendum, & patientia aduerſus inſidiatores: Vt videlicet quẽ-
admodum in paradiſo ſerpens & blandiore aſpectu callidè ad primos parentes acceſſit, &
verborum probabilitate eos auertit à deo, ac peccato ſubiunxit, item nos quoque & perſonæ,
Pſal.111.a & loci, & idonei ad agendum tẽporis rationem habeamus, & omnib⁹ modis ſermones in iu-
Matth.24.b dicio diſponamus, vt à peccato homines auertamus, & ad deum reducamus, & in tentatio-
nibus patientiam vſque in finem teneamus, ſicut ſcriptum eſt.

INTERROGATIO CCXLVI.

Q Vid eſt, charitas οὐκ ἀσχημονεῖ; quod Latinus interpres reddidit, non eſt ambitioſa? M

RESPONSIO.

Tantũdem eſt, ac ſi dixiſſet, ab habitu vel forma ſua nõ diſcedit. Charitatis autem forma,
eæ charitatis proprietates ſunt, quæ eodem illo in loco enumeratæ ſunt ab Apoſtolo.

INTERROGATIO CCXLVII.

2.Reg.2.a Q Vm in ſcriptura legatur, Nolite gloriari, neque loqui ſublimia: & Apoſtolus de ſeipſo lo-
quens, aliâs quidem palàm profiteatur, ac dicat, Quod loquor, non ſecundum dominum
loquor,

A loquor, ſed quaſi in inſipientia in hac ſubſtantia gloriæ. & item, Factus ſum inſipiens glorian- 2.Cor.11.d
do. aliâs verò hominem gloriari permittat, cum dicit, Qui gloriatur, in domino glorietur. 2.Cor.12.d
quæ eſt gloriatio in domino? & quæ eſt illa, quæ vetita eſt, gloriatio? Ibidẽ.10.d

RESPONSIO.

Sanè neceſſario ſuſcepta ab Apoſtolo aduerſum animi vitia, eo in loco pugna manifeſta
eſt. Non enim ſui cõmendandi cauſa hęc dicit, ſed vt audaciam, & petulantiam glorioſorum πρὸς πᾶθος ὕψωσις.
quorundam reprimat. Gloriatio autem in domino eſt, quandocunque quis rectè facta ſua nõ
B ſibi aſcribit, ſed domino, ac dicit, Omnia poſſum in eo, qui me confortat Chriſtus. Quæ au- Philip.4.c
tem vetita eſt, ea dupliciter intelligi poteſt, vel videlicet vt cum dicto illo conueniat, Lauda- Pſal.9.d
tur peccator in deſideriis animæ ſuæ. vel cum illo, Faciunt vt videantur ab hominibus, nem- Mat.6.a
pe qui ex eo, quòd ob ea quæ faciunt, laudari ſe volunt, in his quomodammodo glorientur.
Porrò qui tales ſunt, ij rite ſacrilegi etiam poſſunt appellari, qui dona dei ſibiipſis vendicent
vt ſua, & debitam deo gloriam ad ſeipſos rapiant.

INTERROGATIO CCXLVIII.

C SI dominus dat ſapientiam, & à facie ipſius ſcientia eſt, & intelligentia: & ſi per ſpiritum, Prouer.2.a
alij quidem datur ſermo ſapientiæ, alij verò ſermo ſcientiæ: quomodo diſcipulos domi- 1.Cor.12.a
nus reprehendit, cum dicit, Adhuc & vos ſine intelligentia eſtis? & Apoſtolus quoſdam ac- Matth.15.b
cuſat, velut intelligentia carentes? Rom.1.d

RESPONSIO.

Siquis nouit bonitatem dei, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veri- 1.Tim.2.b
tatis venire: & ſpiritus ſancti diligentiam animaduertit in diuiſione, & operatione dono-
rum dei: hic planè intelligit tarditatem intelligentiæ non ex eo naſci, quòd tardus ſit, qui
D beneficium dat: ſed ex eo quòd increduli ſunt, in quos confertur. Et rectè reprehenditur qui γνώμην confirmat τῇ ὁμοιώσει,
intelligentiæ expers eſt. Vt qui exorto ſole de induſtria oculos operiat, vt in tenebris degat,
neque ſurſum aſpiciat, vt illuminetur.

INTERROGATIO CCXLIX.

Q Vid eſt pium, & quid eſt iuſtum?

RESPONSIO.

Equidem id pium eſſe exiſtimo, quod ab iis, qui inferiores ſunt, ratione præſtantiæ ex de-
coro ei debetur, qui præſtantior eſt. Iuſtum autem, quod vnicuique pro meritis eorum quæ
E geſſit, tribuitur. Et in altero quidem pulcherrimè facta tantummodo gratè conſiderantur, &
compenſantur: In altero verò, etiam maleficia ſpectantur, & puniuntur.

INTERROGATIO CCL.

Q Vomodo dat aliquis ſanctum canib⁹? aut quomodo margaritas proiicit ante porcos? Matth.7.a
quomodóve illud conſequitur, quod continuò ſubiicitur, Ne forte conculcent eas pe-
dibus ſuis, & conuerſi dirumpant vos?

RESPONSIO.

Apertè hoc nobis explicat Apoſtolus, qui ad ea, quæ dixerat aduerſus Iudæos, illa etiam
adiunxit, Qui in lege gloriaris, per violationem legis deo contumeliam facis. Contumeliam Rom.2.d
F igitur, qua ſacroſanctam domini doctrinam afficimus, illa violanda, dominus hoc in loco
prohibuit. Ex qua violatione illud conſequitur, vt & qui ſunt extra fidem, ſimul & contem-
nenda arbitrentur dogmata domini, & ex illis ipſis anſam arripiant præfidentius nos inua-
dendi, & conuitiis, accuſationibusq; violatorem veluti proſcindendi.

INTERROGATIO CCLI.

Q Vomodo dominus nunc portari ſacculum & peram in itinere vetat, nunc idem dicit, Luc.10.a
Sed nunc qui habet, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, Lucæ.22.d
& emat gladium?

RESPONSIO.

Esa.53.d Luc.22.d Matth.26.e ἀράτω, vel vt quædam exemplaria ἄρει. Attēde scripturæ cōsuetudinem. Psal.108.b Ibidem.

G Hoc dominus ipse dilucidè explicat, cum dicit, Oportet enim hoc etiam impleri in me, Et cum iniquis deputatus est. Confestim enim post euētum vaticinij de gladio, dicit Petro, Cōuerte gladium tuum in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. vt illud nequaquam præceptum sit, Sed nunc qui habet sacculum, tollat, vel tollet (ita enim pleraque habent exemplaria) sed vaticinium domini, prædicentis Apostolos oblitos donorū, & legis domini, gladio etiam rem gerere ausuros. Quòd autē in sacris literis imperatiuus loquendi modus frequenter pro vaticinandi modo vsurpatus sit, manifestum est multis ex locis: veluti ex eo, Fiant filij eius orphani. &, diabolus stet à dextris eius. & quæcūq; sunt similia.

INTERROGATIO CCLII. H

*Hoc Latinus interpres modò quotidianū, modò supsubstātialē vertit.

QVis est panis * ὁ ἐπιούσιος, qui vt detur nobis, quotidie precari instituti sumus?

RESPONSIO.

Mat.6.c Ephe.4.d Luc.10.b

Quotiescunque is qui laborat, memoria tenens dominum dicere, Ne soliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, aut quid bibatis: itemq; Apostolum præcipere laborandum esse, vt habeamus, vnde tribuamus necessitatem patienti: non propter propriam vtilitatem, sed propter mandatum dei laborat (Dignus est enim operarius cibo suo) tunc ille panē τὸν ἐπιούσιον, hoc est, ad quotidianam vitam, substantiæ nostræ vtilem, non sui iuris facit, sed à deo supI pliciter petit. Et aperta ipsi necessitate indigentiæ suæ, tum demum manducat quod sibi datur ab eo, cui de communi cæterorum iudicio delatum illud munus est, vt quotidie illud faciat, Diuidebatur singulis, prout cuique opus erat.

Acto.4.g

INTERROGATIO CCLIII.

Matth.25.b

QVidnam per talentum intelligere nos conueniat? quomodôve illud multiplicabimus?

RESPONSIO.

1.Thes.2.a

Equidem existimo parabolam hanc prolatā fuisse ad significanda quælibet dona dei, vt vnusquisq; quod donū habere à deo idoneus iudicatus sit, hoc multiplicet, eo ad beneficium, K atque vtilitatem plurium conferendo. Siquidem est nemo, qui expers sit benignitatis dei.

INTERROGATIO CCLIIII.

Lucæ.19.d

QVæ est mensa illa, de qua dominus loquens ait, Quare non dedisti pecuniam meam ad mensam?

RESPONSIO.

Parabolicæ similitudines quaten° accipiēdæ. Solutio per simile. 2.Tim.2.a

Sanè quæ afferuntur similitudines, nequaquam eæ omnino singulis earum rerum ad quas allatæ sunt, partibus respondent. Sed illud agunt, vt mentem ad id, de quo agitur, argumenL tum dirigant. Quemadmodum igitur fieri solitum est, vt pecunia numulariis ad quæstū detur: Sunt enim (vt Alexandriæ ego animaduerti) qui illam recipiant, & hoc quod dico, præstent: Sic necessariò quicunque aliquod à deo cuiusuis generis donum acceperit, id cum eo communicare debet, cui illo sit opus. Vel illud facere, quod ab Apostolo dictum est de doctrina, Hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Naturaliter enim hoc non tantum in doctrina fieri consueuit, sed in quacūque etiam alia re. quoniam sunt qui ad ministrandum vires acceperunt, alij qui peritiam ad gubernandum.

INTERROGATIO CCLV.

Matth.20.b

QVò abire iussus est, cui dictum est, Tolle quod tuum est, & vade? M

RESPONSIO.

Rom.1.d Gala.5.d φθόνον καὶ φόνον.

Eo fortasse, quò abire iussi sunt ij, qui à sinistris constituti sunt: quibus crimini datum est, quòd à bonis operibus cessassent. Porrò quisquis inuidet fratri, is eo deterior est, qui cessat: cum morem habeat scriptura multis in locis vicina inter se duo hęc vocabula ponere φθόνον & φόνον, id est inuidiam & cædem.

INTERROGATIO CCLVI.

Mat.20.a

QVæ est merces illa, quam hi similiter accipiunt, atque nouissimi?

Respon-

RESPONSIO. A

2.Tim.4.b Matth.20.b Tolle, quod tuū est, nouē interpretatur.

Fortasse hoc, quòd alicui crimini data non sint mala quæ patrauit, commune est omnium mandato obedientium. Nam illud coronam adeptum esse, eorum proprium est, qui bonum certamen legitimè certarunt, cursum consummarunt, & fidem seruarunt, in charitate Christi Iesu domini nostri. Potest autem pacta illa merces esse illud centuplum, quod in hac vita dominus eos assecuturos spopondit, qui exequendi causa mādati ipsius, quiduis eorum, quæ in hac vita habentur, omisissent: ita vt de hoc intelligatur, quod dictum est, Tolle quod tuum est. Quoniam autem inuidiæ morbo contacti erant, qui priores in opere laborare visi erant, & propterea ægrè ferebant in mercedis acceptione posteriores illos sibi fuisse exæquaB tos, illis dicitur, non esse amplius eos æternæ vitæ hæreditatem adepturos, sed centuplo illo accepto in hac vita, in futura propter inuidiam damnatum iri, audituros q; illud, Vade, &c.

INTERROGATIO CCLVII.

Matth.3.c Luc.3.d

QVi sunt illi, de quibus dicitur, Paleas autem comburet igne inextinguibili?

RESPONSIO.

Ij nimirum, qui eo modo vtiles sunt iis, qui digni sunt regno cœlorum, quemadmodum C paleæ tritico: neque id ex vllo charitatis instinctu aduersus deum, proximúmve faciunt, siue in donis spiritus, siue in corporis officiis: atq; ita imperfectos seipsos deserunt.

INTERROGATIO CCLVIII.

Colo.2.d

QVis est ille, qui dānatur ab Apostolo, quando dicit, In humilitate, & superstitione, &c.

RESPONSIO.

Quod sequitur, id apertè opinor argumentum explanare, de quo agitur in eo loco. Siquidem mox id immanitatem in eo, quòd non parcatur corpori, appellat: quo in genere sunt Manichæi, & siqui sunt eorum similes.

D INTERROGATIO CCLIX.

Rom.12.b

QVis est feruens spiritu?

RESPONSIO.

Psal.111.a

Qui cum ardenti studio, & inexplebili cupiditate, & assidua diligentia voluntatem dei facit in charitate Christi Iesu domini nostri: conuenienter illi quod scriptum est, In mandatis eius volet nimis.

INTERROGATIO CCLX.

Ephe.5.d Rom.12.g

E CVm Apostolus dicat, nunc quidem, Nolite fieri imprudentes: aliàs verò, Nolite esse prudentes apud vosmetipsos: nunquid fieri potest, vt non sit prudens apud seipsum, qui imprudens non sit?

RESPONSIO.

δόγμα. Prouer.3.a 2.Cor.10.a

Vnumquodque præceptum propriam adiunctam regulam habet. Illi enim quod est, Nolite fieri imprudentes: statim adiungitur, Sed intelligentes, quæ sit voluntas dei. Ei verò, quod est, Ne sis prudens apud temetipsum: illud, Time dominum. Ex quo intelligitur imprudentem illum esse, qui voluntatem domini non intelligit: Prudentem verò apud semetipsum, F qui suiipsius consiliis nititur, neque secundum fidem ambulat in verbis dei. Siquis igitur neque imprudens vult esse, neque prudens apud semetipsum, hic intelligere voluntatem domini debet cum fide in ipsum, & in timore dei Apostolum imitari, qui de seipso loquens ait, Cōsilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.

INTERROGATIO CCLXI.

Matth.21.c Mat.18.c

CVm dominus spoponderit, ac dixerit, Omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. & item, Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunq;

n iij petie-

petierint, fiet illis. quid eſt, quòd rogata quædam etiam ſancti non obtinuerunt? ſicut etiam (G) (2.Cor.12.c) Apoſtolus: ſic enim eſt apud ipſum, Pro hoc ter dominum rogaui, vt diſcederet à me. qui tamen, quod rogauerat, non impetrauit: ſimiliterq; Hieremias propheta, & Moyſes.

RESPONSIO.

(Matth.26.d, Luc.22.e) Cum dominus noſter Ieſus Chriſtus in oratione ſua dixerit, Pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: & ſtatim deinceps adiunxerit, Veruntamen non mea voluntas, ſed tua fiat: primò quidem ſcire illud conuenit, non eſſe permiſſum nobis, vt quæ volumus omnia petamus. (Rom.8.e) quin ne intelligimus quidem, quid expediat nobis petere. Quid enim oremus, ſicut oportet, (H) neſcimus. Quocirca in adhibendis rogationibus, magna vndique circunſpectione vti debemus, vt ea ſint ex voluntate dei. Si autem non audiamur, intelligendum eſt, opus eſſe aut perſeuerantia, aut contentione maiore, quemadmodum admonemur ex ea parabola domini, per (Luc.18.a) quam docemur ſemper oportere orare, & non defatigari: & quemadmodum alio in loco di(Lucæ.11.b)ctum eſt ab ipſo eodem domino, cum ait, Propter improbitatem eius tamen ſurget, & dabit, quotquot habet neceſſarios. Aut emendatione & diligentia, ex eo, quod dictum eſt à deo (Eſa.1.d) per prophetam ad quoſdam his verbis, Cum extenderitis manus veſtras ad me, auertam faciem meam à vobis: & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. lauamini, mundi eſtote, & cætera. Quod autem etiam nunc manus (I) multorum efficiantur, & ſint plenæ ſanguine, de hoc verò nihil eſt, quod ambigant, qui fidem habent iudicio illi dei, quod aduerſus eum pronunciauit, qui annunciare in popu(Ezech.3.c)lum iuſſus, obticuerit, his verbis, Sanguis peccatoris requiretur de manu ſpeculatoris. Quod (Acto.20.f) cum veriſſimum ac certiſſimum eſſe ſibi Apoſtolus perſuaſiſſet. dicebat, Mundus ſum ego à ſanguine omnium. non enim ſubterfugi, quin annunciarem vobis omne conſilium dei. Quòd ſi qui tantummodo obticuerit, is reus futurus eſt ſanguinis eorum, qui peccauerint, quid dicendum ſit de iis, qui factis, dictiſve alios ſcandalizant? Fit autem interdum, vt rogantis indignitas cauſa ſit, quamobrem non impetretur, quod rogatum ſit: quemadmodum in Dauid, qui cum ſupplex rogaſſet à deo, vt liceret ſibi ædificare domum deo, prohi(K)bitus eſt: & licet à dei gratia excluſus non eſſet, nihilominus tamen hoc, quod petebat, idoneus qui impetraret, iudicatus non eſt. Nam Hieremiam apparet non auditum fuiſſe, propter maliciam illorum, pro quibus orabat. Quin & incidit plerunque, vt omiſſa ex negligentia idonea occaſione, in qua rogationem fieri oportuiſſet, animaduertamus poſtea alieno (2.Cor.12.c) tempore nos & incaſſum rogare. De eo autem, quod eſt apud Apoſtolum, Pro hoc ter dominum rogaui, vt diſcederet à me: ſcire cõuenit earum calamitatum, quæ vel in rebus externis, (πειρασμῶν ratio multiplex.) vel in corpore ipſo nobis eueniunt, variam atque multiplicem eſſe rationem: quippe deum eſſe, cuius vel numine, vel permiſſu illæ nobis contingant, idq; ad maiorem vtilitatem noſtrã, quàm ea fuiſſet, ſi ab his liberi fuiſſemus. Siquis ergo intelligere potuerit calamitatem ſuam (L) eſſe eiuſmodi, à qua ſi liberari velit, precatione opus ſit, ac poſtulatione: nimirum is auditur, (Matth.9.c, Lucæ.17.c) ſi eo modo poſtulet, quemadmodum duo illi cæci in Euangelio, & decem leproſi, & alij item complures. Si verò rationem quis non intellexerit, quamobrem in tẽtationem inciderit (nam (Matth.24.b) eſt plerunque, cum oblatas ſibi tentationes patientia peruincere debet) & cum eæ perferendæ toleranter eſſent vſque in finem, deprecetur, is non auditur. Et cauſa eſt, quoniam non accõmodat ſe ad propoſitum benignitatis dei. Illud autem, Si duo ex vobis conſenſerint: quid ſibi (ἡ περικοπὴ σαφηνίζει.) velit, apertè ſeries ipſa loci declarat. Ibi enim de eo agitur, qui verbis corrigit eum, qui peccauit, & qui corripitur. Quòd videlicet cum deus nolit mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat: ſi qui correptus ſit, animo indoluerit, & in idem propoſitum venerit cum eo, vnde corripiatur, de omni re, hoc eſt, de omni peccato, ſi relaxationem petierint, dabitur eis à (M) clementiſſimo deo. Etenim niſi cum corripiente conſenſerit is, qui corripitur, non iam relaxatio fit, ſed religatio: conuenienter verbis illis, quæ deinceps ſequuntur, Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo. Completur enim iudicium illud, Si autem eccle(Matth.18.c)ſiam etiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.

INTERROGATIO CCLXII.

(Quę eſt hic, πτωχεία, id eſt, mẽdicitas, Latinus interpres va- ... riè reddidit: modo enim paupertatẽ, modò iopiã modò etiã mẽdacitatẽ vertit.)

CVm in numero rerum laudabilium ſcriptura mendicitatem ponat, & paupertatem, velut cum dicit, Beati mẽdici. &, Deſiderium pauperum exaudiuſti domine. & item, Mendicus & pauper laudabunt nomen tuũ. quæ eſt differentia mendicitatis, & paupertatis? quomodòve

(A) verum eſt quod dicit Dauid, Ego autem mendicus ſum & pauper?

RESPONSIO.

(2.Cor.8.b) Memoria tenens ea, quæ de domino Apoſtolus dixit, Quòd propter nos mendicus factus ſit, cum eſſet diues: eum exiſtimo appellari mendicum, qui ex diuitiis ad inopiam deuolutus ſit: pauperem verò, qui ab initio in egeſtate ſemper fuerit, & in huiuſmodi ſtatu ita ſe moderatus ſit, vt apud deum in gratia eſſe meruerit. Porrò Dauid mendicum ſe & pauperem aſſerit, fortaſſe hoc dicens ex perſona domini, qui quidem ipſe mẽdicus appellaretur ex eo, quod de eo ſcriptum eſt, Qui propter nos mendicus factus eſt, cum eſſet diues. Pauper verò, quate(B)nus (quod ad carnem attinet) non diuitis alicuius, ſed fabri filius dictus eſt, Fortaſſe etiam, quoniam vt Iob, res ſuas non eſſet ſolitus in theſauris cuſtodire, neque diuitiis animum adhibere tanquam propriis, ſed omnia diſpenſare ex voluntate domini.

INTERROGATIO CCLXIII.

QVid eſt, quod docere dominus velit per ea exempla, quibus continuo ſubiicit, Sic omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus? (Luc.14.fg) Si enim qui habet in animo ædificare turrim, aut bello congredi cum alio rege, is parare ſe debet vel ad ædificationem, vel ad bellum, & alioqui ſi ad hæc facienda impotens ſit, (C) eſt in ipſius poteſtate initio vel non iacere fundamentum, vel rogare quæ pacis ſunt: ergône eadem ratione, is etiam, qui voluerit diſcipulus domini fieri, renũciare debet? & ſi ad hoc difficultatem in ſe eſſe animaduerterit, eſt in ipſius poteſtate initio defugere diſciplinã domini?

RESPONSIO.

Mens domini eſt in his exemplis, non permittere, vt cuiuis liberum ſit domini diſcipulo eſſe, vel non: ſed docere nullo modo fieri poſſe, vt qui in rebus verſetur, ex quibus animus diſtrahatur, Deo verè poſſit placere: quippe cum in his periculum ſit, ne expoſitus inſidiis diaboli, atque ita captus, ridiculo ac ludibrio ſit, iis imperfectis relictis, in quæ ſtudium ſuum videbatur contuliſſe. Quod orans propheta, ne ſibi eueniret, dicebat, Nequando ſupergaudeant (Pſal.34.c) (D) mihi inimici mei. &, Dum commouentur pedes mei, ſuper me magna locuti ſunt. (Pſal.54.c)

INTERROGATIO CCLXIIII.

CVm Apoſtolus dicat, Vt ſitis ſinceri: & alio in loco, Sed vt ex ſinceritate: ſincerum quid eſt? (Philip.1.b, 2.Cor.2.d, τὸ εἰλικρινὲς)

RESPONSIO.

Prorſus ego hoc nomine illud arbitror appellari, quicquid rei omnis alterius miſtionis expers eſt, & ſummè ab omni contrario depurgatum, atque ad vnam totum pietatem inten(E)tum directumq;: neque ad pietatem modò, ſed ad ea etiam omnia accuratè exequenda, quę in ſingulis & temporibus, & rebus ad huius propoſitum faciant: ita videlicet, vt qui alicui muneri præpoſitus ſit, is ne ad affinia quidem ei muneri officia ab illo diſtrahatur. Declaratur autem id quod prius dixi, ex ipſa ſerie contextus. Verbis enim illis, Sed vt ex ſinceritate: illud (Rom.12.a) ſubiicitur, Sicut ex deo coram deo in Chriſto loquimur. (Ibidem.) Alterum verò, ex eo, Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem, vnicuique ſicut deus diuiſit menſuram fidei. Et ex iis, quæ deinceps inferuntur.

INTERROGATIO CCLXV.

(F) NVnquid ad ſolos modò ſacerdotes illud dictum eſt, Si offers munus tuum ad altare, & (Matth.5.c) ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade, prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum? An verò etiam ad omnes? Quomodòve vnuſquiſque noſtrum offert ad altare?

RESPONSIO.

Hoc ſine dubio conſequens fuerit, vt præcipuè ac prima notione accipiatur dictum eſſe ad ſacerdotes. Verùm quoniam ſcriptum eſt. Vos autem ſacerdotes domini vocabimini, & mi(Eſa.61.f)niſtri dei omnes. &, Sacrificiũ laudis honorificabit me. (Pſal.49.d) & item, Sacrificium deo ſpiritus contribulatus. (Pſal.50.d) & apud Apoſtolũ etiam eſt, Vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentẽ, ſanctã, (Rom.12.a)

deo placentem, raionale obſequium veſtrum(quorum vnumquodq; commune omnium eſt) G
neceſſario,quod hîc dicitur,ſine vllo diſcrimine præſtare ſinguli debemus.

INTERROGATIO CCLXVI.

Mar.9.g
Colo.4.a

QVid eſt ſal illud,de quo dominus præcepit,cum dixit, Habete in vobis ſal, & pacifici eſtote inter vos? Et quid item illud,de quo Apoſtolus ait, Sermo veſter ſemper in gratia ſale ſit conditus?

RESPONSIO.

Et hoc in loco etiam ex contextu , & ſerie vtriuſque capitis, ſenſus perſpicuus eſt. Etenim H
ex verbis quidem domini nihil aliud docemur , quàm vt nullam cauſam demus mutuæ diſiunctionis,mutuíve diſſidij : ſed vt ad vnitatem ſpiritus nos ſemper conſeruemus in vinculo
pacis. Ex verbis autem Apoſtoli,ſiquis in memoria habuerit illum, qui dixit,Si comedetur panis abſque ſale , & ſi eſt guſtus in verbis inanibus : docebitur profectò diſponere ſermones
ſuos ad ædificationem fidei,vt det gratiam audientibus,tempore opportuno,& decenti ordine vtens,ad hoc vt faciliores ad auſcultandum habere auditores poſſit,ac magis morigeros.

Ephe.4.a
Iob.6.a
Pſal.111.a
Ephe.4.g
Pſal.144.
1.Cor.14.g

INTERROGATIO CCLXVII.

Luc.12.f

SI verum eſt illud,fore,vt alius vapulet multis,alius paucis : quomodo dicunt quidam ſupplicia non eſſe ſempiterna. I

RESPONSIO.

Quæ ambiguè & obſcurè videntur dicta fuiſſe in quibuſdam locis diuinę ſcripturæ, ea clarè explicantur ex iis,quæ diluci dè dicta ſunt aliis in locis. Cum igitur dominus aliâs quidem
affirmatè dicat hos ituros ad ſupplicium æternum: aliâs verò , quoſdam amandet in ignem
æternum,paratum diabolo & angelis eius: & alibi mentione facta de gehenna ignis , confeſtim ſubiiciat,Vbi vermis eorum non moritur,& ignis non extinguitur: & olim etiam multò antè per prophetam de quibuſdam prædixiſſet,Vermem eorum nõ moriturum,neque ignẽ
extinctum iri: hæc atque horum ſimilia cum ſic poſita reperiantur in diuina ſcriptura, vnum K
hoc etiam eſt ex artificiis diaboli, vt homines videlicet velut obliti horum & talium, quæ poſita ſunt pleriſque in locis ſacroſanctarum literarum,quo maiore cum audacia peccent, ſibi-
ipſis ſuppliciorum finem confingant. Nam ſi æterni ſupplicij finis futurus eſt aliquando,ſine controuerſia æternæ vitę etiam erit. Quòd ſi hoc in æterna vita nullo modo poſſumus intelligere,quænam afferri ratio poteſt , quamobrem æternum ſupplicium habere finem dicatur?
æqualiter enim tam huic quàm illi æternitatis additio adiecta eſt. Ibunt,inquit,hi in ſuppliciũ
æternum: Iuſti autem in vitam æternam. His igitur ita conceſſis,intelligendum eſt illud, Vapulabit multis: & illud, Vapulabit paucis: non finem,ſed diuerſitatem ſupplicij declarat. Si enim deus iudex iuſtus eſt,non bonis ſolùm,ſed etiam improbis, reddens vnicuique iuxta ope L
ra ſua: fieri poteſt , vt alius quidem dignus ſit igne inextinguibili , atque hoc ipſo vel lenius,
vel acrius vrente: alius verò verme nunquam morituro,atque hoc ipſo nihilominus vel mitius quenque excruciante, vel ſeuerius, pro meritis videlicet vniuſcuiuſque : itemq; alius gehenna,habente prorſus ipſa etiam varia tormentorum genera : ſimiliterq; alius exterioribus
tenebris: quo in loco alius in fletu eſt ſolum, alius præter fletum , in ſtridore etiam dentium
propter cruciatuũ videlicet acerbitatem. Quin & hæ quoq; tenebræ, quæ vocãtur exteriores,
alias etiã prorſus eſſe interiores ſignificant. Et illud quod dictum eſt in Prouerbiis, In profundum inferni: declarat quoſdam eſſe quidem apud inferos,nõ tamen in profundo,qui leuioribus ſcilicet pœnis afficiantur . Porrò hoc ita eſſe etiam nũc poſſumus per ſimilitudinẽ adumbratè in morbis corporis intelligere. Siquidem eſt alius, qui præter febrem alias etiam aliorũ M
morborum acceſſiones habet. alius item , qui ex ſola tantummodo febri laborat : & hic ipſe
diuerſo modo atque alius. Similiterq; reperietur alius,qui febri quidẽ ipſe non laborabit, dolore tamen membri alicuius vehementer cruciabitur: & hic ipſe item alio aut acrius,aut remiſſius. Vſurpatum eſt autem etiam hoc à domino , Multis, & paucis , ex vſu quotidianæ loquendi conſuetudinis,quemadmodum alia etiam huiuſcemodi nonnulla . Quandoquidem ſcimus pleruq; huiuſcemodi formam loquẽdi etiam in his ſolitam eſſe vſurpari, qui ex vno aliquo morbo laborant, Veluti cum dicimus in aliquo, qui tantummodo febricitat, aut ex oculo dolet, admirantes, Hic quot ſuſtinuit dolores, aut quot pertulit cruciatus? Quamobrem
hoc,

Mar.9.g
Eſa.66.g
Matth.25 d
Matth.25.d
Luc.12.f
Pſal.7.c
Pſal.61.c
Prouer.9.d
A morbis corporis ſimilitudo.

A hoc,multis aut paucis vapulare(iterum dico) nequaquam temporis lõginquitatem, completionémve,ſed pœnæ diuturnitatem ſignificat.

INTERROGATIO CCLXVIII.

QVo ſenſu appellantur quidam filij contumaciæ,& filij iræ? Epheſ.5.b Ibidem . 2.a

RESPONSIO.

Sanè dominus natos & filios alicuius ſolitus eſt appellare eos, qui multiformem ipſius voluntatem exequuntur,tam boni,quàm mali. Si enim,inquit, filij Habrahæ eſſetis , opera Ha- τέκνα καὶ υἱοὺς
B brahæ faceretis. Et itẽ, Vos ex patre diabolo eſtis,& deſideria patris veſtri vultis facere. Quare contumaciæ quoque is filius efficitur,qui opera,quæ contumaciæ ſunt,exercet. Fortaſſe etiam ſicut non peccator modò,ſed ipſum etiam peccatum diabolus appellatur , ea re, opinor, quòd ipſe peccati primus autor extiterit: ſic idem quoque ob eandem cauſam contumacia ipſa ritè appelletur. Filius autem iræ eſt aliquis,quatenus ſe ira dignum reddidit. Vt enim qui digni ſunt domino,& qui diei ac lucis opera faciunt, Apoſtolus filios lucis , & filios diei appellauit: ita conſentaneum videtur, vt eodem modo ex contrario etiam intelligatur illud , Eramus filij iræ. Cæterum ſcire illud conuenit, filium contumaciæ,& filium irę idem eſſe: cũ ſententiam domini habeamus, Quòd, qui contumax eſt in filium , non videbit vitam æternam,
C ſed ira dei manet ſuper eum.

Ioan.8.e
Ibidem.f
Filius contumaciæ ſiue diaboli.
Filij irę quis
1.Theſ.5.a
Epheſ.5.b
Epheſ.2.a

INTERROGATIO CCLXIX.

QVoniam ſcriptum eſt, Facientes voluntates carnis & cogitationum : nunquid voluntates carnis aliæ ſunt,aliæ cogitationum? & ſi ſunt,cuiuſmodi ſunt?

RESPONSIO.

Sanè quidem carnis voluntates alio in loco ſeorſum nominatim enumerat Apoſtolus,ſic dicens, Manifeſta ſunt autem opera carnis,quæ ſunt adulterium,fornicatio,immundicia,luxuria,idolorum ſeruitus,veneficia,inimicitiæ,contentiones,æmulationes,iræ,rixæ, diſſenſio- Gal.5.c
D nes,ſectæ,inuidiæ,homicidia, ebrietates, comeſſationes, & quæ his ſimilia . Et alibi magis in vniuerſum, Sapientia carnis inimicitia eſt in deum. Legi enim dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt. Voluntates autem cogitationum ea,opinor, conſilia appellentur , quæ ſcripturæ testimonium non habent: veluti ſunt illa,de quibus dictum eſt, Conſilia deſtruentes, & omnẽ altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam dei , & intellectus qui non rediguntur in captiuitatem,in obſequium Chriſti. Quamobrem neceſſarium, & tutum eſt, vt ſemper , atque vbique illud ſeruetur,quod dictum eſt à Dauid, Et conſilium meum iuſtificationes tuæ. Pſal.118.

Roma.8.b
περιλειπτότερον.
2.Cor.10.a

INTERROGATIO CCLXX.

E QVid eſt, ἀπορούμενοι ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι, quod Latinus interpres vertit, aporiamur, ſed non deſtituimur? 2.Cor.4.b

RESPONSIO.

Vt animi ſui expletionem in fiducia in deum ex collatione fortitudinis animi humanæ oſtendat Apoſtolus, ſingula,quæ hoc in loco habentur, ponit hoc modo : Quod enim ad humanam prudentiam attinet, in omnibus tribulationem patimur, inquit. Quod verò ad fiduciam in deum, Sed non anguſtiamur . Item quod ſpectat ad fortitudinem animi humanam, Aporiamur, inquit: id eſt, ſummis circumuenimur difficultatibus . Quod verò ad fiduciam in deum, non deſtituimur penitus: id enim eſt ἐξαπορούμενοι. & reliqua ſimili modo . Veluti ſunt
F etiam illa, quæ alio in loco dicta ſunt ab eodem, Quaſi morientes, & ecce viuimus . Vt caſtigati & non mortificati: quaſi triſtes, & ſemper gaudentes: ſicut egentes , multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. 2.Cor.6.b

INTERROGATIO. CCLXXI.

CVm dominus dicat, Veruntamen quod ſupereſt, date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis: nunquid peccata omnia, quæ quis commiſit, mundentur per eleemoſynam? Luc.11.f

RESPONSIO.

Propoſitam quæſtionem ſeries ipſa eorum, quæ præcedunt, dilucidè explicat. Nam cum antea
diximſſet,

dixisset,Quod deforis est calicis,& catini,mundatis:Quod autem intus est vestrum,plenum G
est rapina,& iniquitate.post hoc subiecit,Veruntamen,quod superest, date eleemosynam , &
ecce omnia munda sunt vobis.Omnia,hæc videlicet,quæ per rapinam,& defraudationē pec-
cata committimus,& iniquè agimus. Hoc autem ita esse apertè declarauit Zacchæus , quum
Luc.19.b ἐσυκοφάντησα dixit,Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus,& siquid aliquem defraudaui, reddo
quadruplum.vt videlicet intelligatur,peccata omnia,quæ eiusmodi sunt, vt retexi possint, ac
pluribus contrariis rectè factis pensari,hoc modo ab homine emundari:atque hoc modo, di
co,non vt qui ipse ad emundationem per se satis idoneus sit , sed qui egeat in primis miseri-
Ephe.1.b cordia dei,& sanguine Christi: in quo redemptionem habemus reliquorum etiam omnium,
Matth.3.b facientes in singulis fructus dignos pœnitentiæ. H

INTERROGATIO CCLXXII.

QVoniam præceptum est domini,hominem non debere esse solicitū de crastino, quomodo præceptū hoc sanè intelligemus? Videmus enim nos in rebus ad necessariū vsum parādis magnū studiū adhibere,vt ea etiā reponamus, quæ durare possint ad longinquū tēp⁹.

RESPONSIO.

Matt.6.d Qui doctrinam domini assecutus,qui dixit,Quærite primū regnum dei, & iustitiam eius: I
Luc.8.a & certissimam autoritatē tribuit promissioni dei,qui statim subiecit, Et hæc omnia adiicietur vobis:nequaquam is in curis vitæ huius,quæ verbum suffocant, & infœcundum reddunt,
2.Tim.4.b Matt.10.b occupat animū suum:sed certans in bono certamine,vt promereatur gratiam diuinā, in domino confidit,qui dixit,dignus est operarius cibo suo.Et de hoc nihil admodum laborat: sed
laborat,& solicitus est non propter se,sed propter mādatum domini:quemadmodū exemplo
Acto.20.g suo ostendit Apostolus,& docuit,cum dixit, Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborātes oportet suscipere infirmos.Nam sui ipsius causa solicitum esse, hoc crimē est hominis seipsum
amantis:contraq; propter mandatum solicitudinem suscipere ac laborem,hęc laus est homi-
φιλοχείσου nis Christum amantis,& affectionis animi fraternam charitatem diligentis. K

INTERROGATIO CCLXXIII.

Matt.12.c QVid est,quod faciens aliquis,blasphemat in spiritum sanctum?

RESPONSIO.

Blasphemia in spiritū.s. Ex ea blasphemia, quam Pharisæi tunc vsurparunt , de quibus etiam lata est huiuscemodi
sententia,perspicuum est,eum etiam nunc blasphemare spiritum sanctum, hoc est, detrahere
spiritui sancto,quicunque effectus & fructus spiritus sancti , aduersario ipsius attribuit : quod
peccatum incurrimus plerique nostrum, qui securi periculi temere strenuum sæpenumero ap
pellamus ambitiosum , & ei qui iusta indignatione per zelum moueatur & eam re indicans,
iracūdiæ calumniam impingimus, & ad eundem modum alia iniquis adducti suspicionibus, L
ementitis nominibus,de aliquo dicimus.

INTERROGATIO CCLXXIIII.

1.Cor.3.d QVomodo efficitur aliquis stultus in hoc seculo?

RESPONSIO.

Esaiæ.5.e Si formidauerit iudicium domini dicentis,Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & corā
Psal.7.d vobismetipsis prudentes.& illum fuerit imitatus,qui dixit, Vt iumentum factus sum apud te.
atq; abiecta omni cassa opinione prudentiæ suæ,de iis,quæ cogitauerit, nihil antea tanquā re-
ctum approbarit,imò ne initio quidē prorsus quicquam cogitauerit, priusquā ab ipso domini M
mandato scire didicerit,quid placeat deo,siue in opere,siue in verbo,siue in cogitatione:cum
2.Cor.3.b scriptum sit apud Apostolum, Fiduciam autem talem habemus per Christum ad deum . non
quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis , quasi ex nobis:sed sufficientia nostra ex deo
Psal.93.b est,qui docet hominem scientiam,sicut scriptum est.

INTERROGATIO CCLXXV.

1.Thes.2.d NVnquid alicuius sancti propositum impedire Satanas possit? quoniam scriptum est, Ego quidem Paulus & semel, & iterū proposueram venire ad vos , & impediuit nos Satanas.

Respon-

A

RESPONSIO.

Eorum,quę in domino sunt,rectè factorum,alia sola voluntate,ac deliberatione animi efficiuntur,alia ad hoc,vt efficiantur,indigent etiam opera corporis , adhibendis videlicet vel
studio,vel tolerantia.Ac quæcunque quidem sunt eius generis , quæ in sola animi voluntate
posita sint,hæc nullo modo impedire Satanas potest.Quæ verò eiusmodi,ad quæ consequenda necessaria est etiam opera corporis , in his plerunque etiam deus nasci impedimenta per-
mittit,vel probandi,vel detegendi causa illius,qui impediatur:Vt vel si à recto proposito de-
B stiterit,conuictus,qualis sit detegatur:Vt hi,qui supra petram fuerant seminati,qui ad modi- Mar.4.b
cum tempus susceperunt quidem verbum cum gaudio,exorta autem tribulatione, statim re- Luc.8.a
cesserunt.Vel si in recto perseuerauerit, clarius appareat studium ipsius in rectè factis : vt ip- Matt.13.c
sius Apostoli,qui cum sæpe Romam petere decreuisset,& prohibitus esset, vt ipse fassus est,ta Roma.1.b
men eatenus in ea voluntate permanere non destitit,quoad etiam effecit,quod statuerat.Adhibenda autem tolerantia,vt Iob,qui tam multa à diabolo perpessus,violenter ipsum vrgente,vt blasphemi quidpiam pronunciaret,aut ingratum aduersus deum, in extremis etiam calamitatibus à pio suo animi iudicio,sanáve de deo sententia non recessit. Siquidem scriptum Iob.1.d.2.c
est de eo,In omnibus his non peccauit Iob labiis suis coram deo , neque stultum quid contra
C deum locutus est.

INTERROGATIO CCLXXVI.

QVid est, quod dictum est ab Apostolo,Vt probetis quæ sit voluntas dei bona,beneplacēs, Roma.12.a
& perfecta?

RESPONSIO.

Multa sunt,quæ deus vult:atque horū partim ex clementia,& bonitate, quæ quidē bona &
sunt,& dicuntur:partim ex iracundia propter peccata nostra,quæ ipsa appellantur mala.Ego Esaiæ.45.b
D enim sum,inquit,qui facio pacem,& creo mala: mala autem non propter quæ plectimur , sed
per quæ ad frugem corrigimur.Porrò quæ nos corrigunt, & auersos vexatione sua ad melio-
rem viam reuocant, ea vertuntur in bonum . Ac quæcunque quidem eius generis sunt , quæ
deus,clementiam bonitatēmve exercens suam,vult,hęc nos quoq; necessariò & velle,& imi-
tari debemus.Estote enim misericordes , inquit, sicut & pater vester misericors est . Et Apo- Luc.6.e
stolus item,Estote imitatores dei,sicut filij charissimi:& ambulate in dilectione,sicut & Chri Ephe.5.a
stus dilexit nos.Quæ verò ex iracundia peccatis nostris commotus infert , & vt antè dixi, ea
ratione mala appellantur,quòd malè illa nos habere solita sint: hæc verò nequaquam protin⁹
facere etiam nobis licet.Neque enim propterea,quòd dei plerunque voluntas sit,vt vel fame,
vel pestilentia,vel bello,vel alio quopiam istiusmodi calamitatis genere homines perimātur,
E iccirco nos quoque huiuscemodi illius voluntatis præbere nos ministros debemus : quando-
quidem ad ea, quæ istiusmodi sunt, peragenda , administris etiam hominibus malis vti deus
consueuit,vt ex verbis illis intelligi potest, Misit in eos iram indignationis suæ , indignatio- Psal.77.e
nem,& iram,& tribulationem,immissionem per angelos malos.Igitur quærēdum est primū,
quæ sit bona voluntas dei:tum vbi,quæ illa sit,cognouerimus,exquirendū diligentius,vtrúm- δόγμα
ne bona hæc,sit etiam beneplacens deo.Est enim quædam, quæ suo quidem genere & dei voluntas est,& bona est. Ea tamen quandocunque aut in persona , aut temporis opportunitate
peccetur,non continuò etiam est beneplacens deo.Verbi gratia:erat voluntas dei , & voluntas ea erat bona,vt in censum offerretur deo:at non erat beneplacēs deo,vt hoc facerent, qui
erant circum Dathan & Abiron.Item simili modo voluntas dei est, & voluntas bona est, vt
F eleemosyna fiat:verum vt hoc fiat causa gloriæ humanæ, non iam hæc etiam beneplacens est
deo.Ad eundem modum etiam voluntas dei erat,& ea voluntas erat bona,vt discipuli, quod Matt.10.c
in aure audierant,prædicarent in tectis:veruntamen vt aliqua dicerent,antequā dicendi ma- Luc.12.a
tura opportunitas venisset,ea iam deo beneplacens non erat. Nemini enim dixeritis , inquit, Matt.17.b
visionem hanc,donec filius hominis à mortuis resurgat. In vniuersum denique omnis volū-
tas dei bona,tunc etiam beneplacens est,quando in ea seruatum sit, quod dictum est ab Apo- 1.Cor.10.g
stolo,Omnia ad gloriam dei facite.&,Omnia honestè,& secundum ordinem fiant.Sed enim Ibidē.14.g
quandocunque item voluntas dei aliqua sit,eaq; bona sit , & beneplacens sit , neque sic tamen
securo esse animo conuenit:sed in eo anxiè,ac solicitè est laborandū,vt hæc perfecta,ac nulla in parte manca mensura sit.Porrò mēsura hæc duplex est:aut eius rei videlicet, quæ fit, si ex

præcepto

Matt.22.c Luc.12.c Ioan.15.b Matt.24.d Luc.12.e

præcepto sit:aut virium illius,qui facit.Diliges enim,inquit,dominum deum tuũ ex tota anima tua,& ex tota virtute tua,& ex omnibus viribus tuis,& ex omni mẽte tua, & proximum, quemadmodum in euangelio secundum Ioannem dominus docuit, & præterea omne mandatum,sicut scriptum est.Beatus enim, inquit dominus , quem cum venerit dominus , inuenerit facientem sic. G

INTERROGATIO. CCLXXVII.

ταμιεῖον

QVid est illud cubiculum quod eum intrare dominus iubet,qui oraturus sit? H

RESPONSIO.

Cubiculum siue cellariũ ἀλληγορικῶς Esa.26.d

Cellarium communis loquendi consuetudo solita est appellare locum in domo vacuum, ac remotum à celebritate , in quo ea reponimus , quæcunque habemus in animo ad aliquod tempus seruare:vel in quo volẽtibus latere profugium est : qua in significatione acceptum est à propheta,cum ait,Vade popule meus,intra in cellarium tuum,abscondere. Porrò vim mãdati argumentum ipsum declarat. Siquidem eo in loco sermo ad eos institutus est , qui vitio laborarent gloriæ humanæ.Proinde si cui molestiam exhibet vitium huiuscemodi, is rectè facit,si in facienda oratione se à celebritate subducit,& eousque in solitudine contineat , donec eò iam peruenerit,vt omnino de humanis laudibus nihil curet, sed oculos in solum deum habeat intentos:velut ille,apud quem est,Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorũ suorum,sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ , ita oculi nostri ad dominum deum nostrũ. Cæterum si aliquis,dei munere, ab eo vitio liber sit, huic non est necesse occultare quod bonũ est.Nam hoc dominus ipse docet,cum ait,Non potest ciuitas abscondi supra montem posita: neque accendunt lucernam,& ponunt eam sub modio,sed super candelabrum, vt luceat omnibus,qui in domo sunt.Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona,& glorificent patrem vestrum,qui in cœlis est. Atque hæc eadem ratio , & in eleemosyna intelligenda est,& in ieiunio,de quibus agitur in eodem loco,atque in vniuersum in re omni, quæ ad dei cultum pertineat. I

Simile Dauidicum Psal.122.a Quorum sit nõ occultare rectè facta. Matt.5.b νοῦς

INTERROGATIO CCLXXVIII. K

1.Cor.14.b

QVomodo spiritus alicuius orat,& mens eius est sine fructu?

RESPONSIO.

πνεῦμα προσεύχεται, νοῦς ἄκαρπος 1.Cor.14.b

Hoc de iis dictum est,qui lingua audientibus ignota orationes factitarent.ait enim, Si orẽ lingua,spiritus meus orat,mens autem mea sine fructu est.Quotiescunq; enim iis, qui adsunt ignota sunt verba orationis,tunc sine controuersia orantis mens sine fructu est, quippe cum inde nemo fructum capiat.Contrà autem,quandocunque, qui adsunt,orationem intelligunt, quæ audientes possit iuuare,tunc sine dubio,qui orat, fructum habet, quòd meliores fiunt, qui iuuantur.Similis quoque etiam ratio est in omni prolatione sermonum dei . Scriptum est enim,Sed siquis bonus ad ædificationem fidei. L

Eph.4.g

INTERROGATIO CCLXXIX.

Psal.46.d

QVid est,Psallite intelligenter?

RESPONSIO.

ὁμοίωσις Iob.34.a

Prorsus quod est in cibis sensus cuiusque cibi , hoc in verbis sacrosanctarum literarum est intelligentia.Guttur enim,inquit, escas gustu diiudicat:mens autem intelligẽdi verba discernit.Siquis igitur ad vim verbi cuiusque animo etiam ita simul efficiatur, quemadmodum gustatu ad qualitatem cuiusque cibi,prorsus hic mandato illi satisfacit,quod est,Psallite intelligenter. M

INTERROGATIO. CCLXXX.

Matt.5.a

QVid est,Mundo corde?

RESPONSIO.

Qui seipsum non reprehendit, quòd dei mandatum aut spreuerit , aut plenè executus non sit,aut neglexerit.

Interro-

INTERROGATIO CCLXXXI. A

NVnquid quæ psallere nolit,ea cogenda est?

RESPONSIO.

Nisi alacriter ad psallendum accedat,& nisi eam animi affectionem præ se ferat,quam habere se testatus est is,qui dixit,Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo . & nisi in cessatione magnum inesse detrimentum arbitretur,aut corrigitor, aut de medio tollitor,ne modicum fermentum totam massam corrumpat. B

Psal.118.a 1.Cor.5.b Gal.5.b

INTERROGATIO CCLXXXII.

QVi sunt illi,qui dicunt,Manducauimus coram te,& bibimus:& responsum ferunt,Nescio vos?

Luc.13.e

RESPONSIO.

Fortasse illi,quos in persona sua descripsit Apostolus, cum dixit, Si linguis hominum loquar,& angelorum,&c.& si habuero omnem scientiam,& omnem fidem:& si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum:& si tradidero corpus meum,ita vt ardeam: charitatem autem non habuero,nihil mihi prodest. quam quidem doctrinam acceperat idem Apostolus à domino,qui de quibusdam dixerat, Faciunt enim vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis,receperunt mercedem suam.Quicquid enim non charitatis erga deum , sed humanæ laudis causa fit,cuiuscunque generis illud factum sit , id non laudem pietatis meretur:sed iudicium incurrit aut studij hominibus aliis placẽdi,aut sibi,aut æmulationis, aut inuidentiæ,aut alterius cuiuspiam istiusmodi criminis . Quamobrem quicquid huiusmodi est, hoc dominus iniquitatis opus appellat.Ita enim iis respondet, qui dixerant illud , Manducauimus coram te,& bibimus. Discedite à me operarij iniquitatis . Qui enim non ritè operarij iniquitatis appellentur,qui dei donis ad mercaturam voluptatum suarum abutantur?Cuiusmodi erant illi,de quibus est apud Apostolum,Nõ enim sumus sicut multi adulterantes verbum dei.Et alio in loco,Existimãtium quæstum esse pietatem.& pleraque huiusmodi. A quibus omnibus liberum fuisse eundem Apostolum ex verbis ipsius illis intelligimus,Non quasi hominibus placentes,sed deo,qui probat corda nostra.Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis,sicut scitis,neque in occasione auaritiæ,deus testis est,nec quærentes ab hominibus gloriam,neque à vobis,neque ab aliis. C D

1.Cor.13.a Matth.6.a γνώμη catholica. 2.Cor.3.d 1.Tim.6.b 1.Thes.2.a

INTERROGATIO CCLXXXIII.

NVnquid qui facit voluntatem alicuius,is particeps est illius? E

RESPONSIO.

Si credimus domino dicenti,Omnis qui facit peccatum,seruus est peccati:& item, Vos ex patre diabolo estis,& desideria patris vestri vultis facere : sine dubio intelligimus hunc non solum esse participẽ,sed talem etiam,qui illius,cuius opus facit,filius mereatur appellari : Cõuenienter verbis domini. Porrò Apostolus etiam hoc ipsum apertè testatur , cum dicit , Nescitis quòd cui exhibetis vos seruos ad obediẽdum,serui estis eius, cui obeditis, siue peccati ad mortem,siue obeditionis ad iustitiam?

Ioan.8.d Ibidem.f Eius es & seruus & filius cuius opus exequeris. Roma.6.c

INTERROGATIO CCLXXXIIII. F

SI fratrum familia in aduersam valetudinem inciderit , atque ob eam causam ad inopiam deuenerit,nũquid ea sine scrupulo res ad vsum necessarias accipere ab aliis possit: & si possit,à quibus possit?

RESPONSIO.

Qui memoria tenet dominum illa dixisse,Quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis,mihi fecistis:is sine dubio maiorem in modum solicitudinem ac studium , & diligentiam adhibet,vt idoneus sit,qui in numero fratrũ domini collocetur . Eiusmodi igitur siquis fuerit,is de acceptione omnem à se dubitationem remouere debet , potiusq; gratias agere.A quibus autem conueniat accipere,& quando,& quomodo,is statuet,cui communis procuratio com-

Matt.25.d

tio commissa est, memoria tenens quod dicit Dauid, Oleum peccatoris nõ impinguet caput G
Psal.140.b meum. Itemq; Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.
Psal.100.b

INTERROGATIO CCLXXXV.

NVnquid in mutuis inter diuersas fratrũ familias contractibus, rei, de qua contractio fiat, precium exiliter ad calculum conueniat reuocari?

RESPONSIO.

Vtrúmne permittat doctrina Christiana venditionem, emptionémve inter fratres exerceri, prorsus quid dicam compertum non habeo. Siquidem communicare inter nos alij aliis H
2.Cor.8.c admonemur res ad necessitatem vitæ pertinentes, sicut scriptum est, Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, vt & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, vt fiat æqualitas. Verùm si omnino aliquando necessitas huiusmodi cõtingat, maiorem adhibere cu-
Prou.17.d ram debet qui emit, ne in persoluendo, de precio aliquid detrahat, quàm in accipiendo, qui vendit, ne plus accipiat, quàm quanti res sit. Simulq; illud in memoria habeant vtriq;, damnũ inferre iusto non est bonum.

INTERROGATIO. CCLXXXVI.

NVnquid qui inter fratres vitam agat, & in corporis debilitatem inciderit, hic in hospitale I
oporteat amandari?

RESPONSIO.

In hoc habẽda est ratio diligens cuiusque loci, & finis accommodati ad communem vtilitatem in gloriam dei.

Descriptus fuit liber hic ex uetustißimo exemplari, quod allatum fuit ex Ponto & locis illis, in quibus
Magnus Basilius solitariam uitam exercuit: & post etiam cum eo collatum, quod inuentum est Cæsa-
Τὸν μονήρη βίον ἠσκη-σεν. *reæ in mendicorum hospitio, quod ipse exædificauit eo in loco, qui nunc de eius nomine Basilias ap-*
pellatur. Quæ autem sequuntur XXVII. capita, & animaduersiones, de codice Cæsareænsi adie- K
cta sunt.

INTERROGATIO CCLXXXVII.

QVi sunt fructus digni pœnitentiæ?

RESPONSIO.

Opera iustitiæ peccato contraria: cuiusmodi fructus ferre debet, qui pœnitentiam agit, di-
Col.1.b cto illi obtemperans, In omni tempore bono fructificantes.

INTERROGATIO CCLXXXVIII. L

QVi peccata sua confiteri vult, nunquid omnibus passim, & quibusuis ea confiteri debet, an certis quibusdam?

RESPONSIO.

Propositum benignitatis dei in his qui peccant, perspicuum est ex eo, quod scriptum est,
Ezech.18.g Nolo mortem peccatoris, sed magis vt conuertatur, & viuat. Quoniam igitur etiam cõuersionis modus accommodatus esse debet ei qui peccat, & pręterea opus est fructibus dignis pœ-
Matt.3.b nitentiæ, conuenienter verbis illis, Facite fructus dignos pœnitentiæ: ne si fructus abfuerint, illa vsu eueniant, quæ confestim post denunciantur: Omnis enim arbor, inquit, quæ non facit
1.Cor.4.à fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur: necessario iis peccata aperiri debent, quibus M
credita est dispensatio mysteriorum dei. Siquidem rationem hanc in pœnitentia etiam vete-
Matt.3.b Acto.19.d res illos cernimus secutos fuisse, quãdo & in euangelio scriptum est, quòd Ioanni confitebãtur peccata sua: & in Actis, apostolis ipsis, à quibus etiam baptizabantur cuncti.

INTERROGATIO CCLXXXIX.

QVem peccati alicuius pœnituit, is si in illud idem denuò relapsus sit, quid faciet?

RESPONSIO.

Quòd qui semel pœnitentiam egerit, denuò idem peccatum commiserit, hoc argumento est, illum

A est, illum primam causam peccati illius funditus non extirpasse, à qua veluti à quadam radice alia eiusdem generis pullulare necesse sit. Nã quemadmodum siquis relicta radice ramos ὁμοίωσις
arboris alicuius velit excisos, nihilominus radix manens alios similes illis protrudit: sic quoniam peccata sunt quædam, quæ nascendi principium in seipsis non habent, sed aliunde originem ducunt, necesse est prorsus, siquis esse ab illis liber velit, is vt causas primas peccatorũ illorum stirpitus tollat. Veluti corrixatio & inuidia non ex seipsis nascuntur, sed ab radice appetitus gloriæ pullulant. Qui enim humanam gloriam magni facit, is ex æmulatione ei obtrectat, quem in gloria esse animaduertit, aut à quo in ea superari se videt, inuidet. Quocirca qui semel seipsum inuidiæ contentionísve condemnarit, is si in eadem ipsa denuò vitia relap-
B sus sit, vtique intelligat graui se ac penitus insito cupiditatis gloriæ morbo, principe scilicet inuidiæ æmulationísve causa laborare. Nimirumq; ipsum conuenit contraria ratione, nempe humilitatis exercitationibus (humilitatis autem exercitatio in rebus contemptioribus exercitatio est) gloriæ morbum curare: vt hoc modo affectionem illam humilis animi adeptus, deinceps in ea, quæ antè diximus esse cupiditatis gloriæ genuina, non incidat. atque in singulis istiusmodi peccatis simili modo.

INTERROGATIO CCXC.

C QVomodo abundat quis in opere domini semper? 1.Cor.15.g

RESPONSIO.

Vel videlicet, cum aut delatum à deo sibi munus multiplicat, iuuandis & ad virtutem promouendis iis, quibus benignè facit: Vel quandocunque maiore studio persequitur opus domini, quàm ea, quæ vulgo in studio sunt apud homines.

INTERROGATIO CCXCI.

QVis est calamus quassatus, aut fumigans linum? quomodóve alterum quis non conterit, alterum non extinguit? Esaiæ.42.a

D RESPONSIO.

Sanè per quassatum calamum, illum intelligi arbitror, qui non ea qua oportet animi sin- Calamus quassatus.
ceritate mandatũ dei exequitur: quem non conterere conuenit, neque abscindere, sed sanare potius, sicut docuit dominus, cum dixit, Attendite ne eleemosynam vestram faciatis coram Matt.5.b
hominibus vt videamini ab eis. Et Apostolus etiam præcepit dicens, omnia facite sine mur- Philip.2.b
murationibus & disceptationibus. Et alio in loco, nihil per contentionem, aut inanem glo- Ibidem.2.a
riam. Linum verò fumigans, quotiescunque quis mandatum quidem exequitur, sed non ar- Linum fumigans.
denti desiderio, aut pleno studio, sed segnius quodammodo ac lentius: qui ideo nõ est deter-
E rendus, sed excitandus potius admonitione assidua iudiciorum dei, & promissorum ipsius.

INTERROGATIO CCXCII.

NVnquid conueniat, vt inter fratres magister sit puerorum secularium?

RESPONSIO.

Cum Apostolus dixerit, Patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros, sed educate Ephe.6.a
illos in disciplina & correptione domini: si qui eos adducunt, hac mente adducunt, & qui su- Col.3.c
scipiunt tales sunt, qui planissimè confidant posse se, qui sibi adducãtur, in disciplina & cor-
F reptione domini educare, seruetur quod præceptum est à domino, qui dixit, Sinite paruulos Matt.19.a
venire ad me. talium est enim regnum cœlorum. Remoto autem huiuscemodi proposito ac spe, hoc neque deo gratum, neque ex decoro, aut vtilitate nostra esse existimo.

INTERROGATIO CCXCIII.

QVomodo agi par est cum iis, qui cum maiora peccata declinent, minora perinde ac si nihil referret, committunt?

RESPONSIO.

Primo quidem scire illud conuenit, differentiam hanc minorum & maiorum nusquam in nouo Te-

nouo Testamento reperiri. Siquidem vna est & eadem sententia aduersus quælibet peccata, G
Ioan.8.d cum dominus dixerit, Qui facit peccatum, seruus est peccati. Et item, Sermo, quem locutus
Ioan.12.g sum vobis, ille iudicabit eum in nouissimo die. Et Ioannes vociferans dicat, Qui cõtumax est
Ioan.3.d in filium, non videbit vitam æternam, sed ira dei manet super eum. cùm contumacia non in discrimine peccatorum sed in violatione præcepti, positam habeat futuri supplicij denunciationem. Prorsus autem, si id nobis permittitur, vt in peccatis hoc magnum, illud exiguum appellemus, inuicto argumento concluditur magnum vnicuique esse illud, à quo quisque superatur: contraq; exiguum, quod vnusquisque ipse superat. Vt in athletis, qui vicit, fortis est: qui
Argu. à simili autem victus est, imbecillior eo, vnde victus est, quisquis ille sit. Quocirca aduersus quẽcunq;, H
Matt.18.c qui cuiuscunq; generis peccatum admittat, seruandum est præceptũ domini, qui dixit, Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te nõ audierit, adhibe tecum adhuc vnũ vel duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum. Quòd si non audierit eos, dic ecclesiæ. Si autem ecclesiam etiam non audierit, sit tibi ethnicus, & publicanus. Seruetur autem in omnibus, quæ sunt hu-
2.Cor.5.a iusmodi, id quod dictum est ab Apostolo, Quare nõ potius luctum habuistis, vt tolleretur de γνώμη medio vestrũ, qui hoc opus fecit? Ita enim exerceri seueritas debet, vt in ea tamen & clemẽtia & misericordia appareant.

INTERROGATIO CCXCIIII. I

QVæ causa est, quam ob rem quis excidat à iugi recordatione dei?

RESPONSIO.

Nimirum ea, siquis immemor sit beneficiorum dei, & aduersus bene de ipso meritum ingratus existat.

INTERROGATIO CCXCV.

ὁ μετέωρος. Luc.12.d EX cuiusmodi signis deprehenditur aliquis, quòd animo euariet ac distrahatur? K

RESPONSIO.

Nempè quandocunque quis in rebus ad gratiam dei promerendã pertinẽtibus negligens est: cum Propheta dicat, Prouidebam dominum in cõspectu meo semper, quoniam à dextris
Psal.15.c est mihi ne commouear.

INTERROGATIO CCXCVI.

QVa ratione persuaderi possit animæ cuipiam, quòd à peccatis libera sit & expurgata?

RESPONSIO.

Siquis in seipso animi affectionem illam similem Dauid inesse animaduerterit, apud quẽ L
Psal.118. est, Iniquitatem odio habui, & abominatus sum. aut assecutum se præceptum illud Apostoli,
Col.3.a qui dixit, Mortificate igitur membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immun-
πάθος diciam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorũ seruitus, pro-
Psal.110.a pter quæ venit ira dei super filios incredulitatis, vt verè dicere illud possit, Non adhæsit mihi cor prauum, declinantem à me malignum non cognoscebam. Porrò intelligit aliquis se in huiusmodi affectione positum, si etiam aduersus peccantes admirabilem, & horrore plenam sanctorum virorum misericordiam illam imitatus sit, velut Dauid quidem, apud quẽ est, Vi-
Psal.118. di præuaricantes, & tabescebam Apostoli verò, qui ait, Quis infirmatur, & ego nõ infirmor?
2.Cor.11.g Quis scandalizatur, & ego nõ vror? Etenim, si (vt veritas credere suadet) animus nobilior est
corpore, in corpore autem videmus consueuisse nos fœditatẽ omnem odisse, respuereq;, itẽq; M
animum nostrum aspectu immanis cuiusuis carnificinæ, & insidiarum quarumuis naturaliter vehementer solere commoueri, tristariq;, quî non tandem credibilius sit, ea quæ antè dixi-
φιλόχριστοι καὶ φιλάδελφοι mus aduersus peccantes, in animis eorum euenire, in quibus Christiana, fraternaq; charitas
Psal.37.a vigeat, quotiescunq; eorum qui peccant, animum velut à feris bestiis sauciari, absumiq; ani-
Collatio. maduerterint, ac veluti cruore vndiq; ac tabo oppleri? cum scriptum sit apud Dauid, Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me. Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. Miser factus sum & curuatus
1.Cor.15.g sum vsq; in finem, tota die cõtristatus ingrediebar. Et apud Apostolum, Stimulus mortis peccatum

A catum est. Quandocunq; igitur quis vel in suis, vel in alienis peccatis eo modo, quemadmodum suprà initio diximus, animo affectum sẽ esse animaduerterit, tunc sine dubio credat se liberum esse à peccato.

INTERROGATIO CCXCVII.

QVæ teneri ratio debet in conuersione facienda à peccatis?

RESPONSIO.

Nimirum imitanda illa Dauid animi affectio est. Primò quidem, cum dicit, Iniquitatem Psal.31.a
B meam cognoui, & peccatum meum non abscondi. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino. Deinde in iis denarrandis modus, qui habetur in sexto psalmo, similiterq; in aliis item vario modo, eaq; discenda sunt ab Apostolo, quæ pro alterius peccato Corinthios 2.Cor.7.c
ille fecisse testatus est, cum dixit, quòd quæ secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem parit: & statim post tristitiæ proprietates adiunxit, Ecce enim hoc ipsum secundum deum contristatos vos esse, quantam in vobis peperit solicitudinem, sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed æmulationem, sed vindictam, in omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negocio. Ita vt ex his perspicuum sit, non solùm cõuenire à peccato discedere, & pro peccantibus huiuscemodi animi affectiones suscipere, sed
C ab ipsis etiam illis, qui peccant recedere. Nam & Dauid hoc apertè demonstrauit, cum dixit, Psal.6.b
Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Et Apostolus præcepit, cum eo, qui huiusmodi sit, ne cibum quidem vnà capere nos debere. 1.Cor.5.d

INTERROGATIO CCXCVIII.

NVnquid ratio concedat, vt quæ recta sunt, ea fiant, prout cuique placet?

RESPONSIO.

Qui sibimetipsi placet, homini placet. Homo enim etiam ipse est vnusquisque. Quemad- Hiere.17.a
D modum igitur maledictus est homo, qui spem suam ponit in homine, & fulcit carnem brachij sui: quod nihil indicat aliud quàm fiduciam suiipsius: quibus mox subiicit, Et à deo recesserit anima eius: item quoque qui vt alij placeat, vel ex eo, quod ipsi sibi placet, aliquid facit, is Matt.6.a
alienus est à cultu dei. Faciunt enim (inquit dominus) vt videantur ab hominibus. Amẽ dico vobis, receperunt mercedem suam. Quin & Apostolus etiam prædicans dicit, Si adhuc ho- Gal.1.b
minibus placerem, Christi seruus non essem. Porrò aduersus eos, qui tales sunt, vehementior quædam fertur in sacris literis comminatio, dicentibus deum dissipasse ossa eorum, qui ho- Psal.52.b
minibus placent.

INTERROGATIO CCXCIX.

E QVomodo persuadere sibi quis possit, se remotum esse ab ambitione?

RESPONSIO.

Quotiescunque domino obtemperauerit, qui dixit, Sic luceat lux vestra coram homini- Matt.5.b
bus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est. itemq; Apo
stolo præcipienti, ac dicenti, Siue mãducatis, siue bibitis, siue quid aliud facitis, omnia ad glo- 1.Cor.10.g
riam dei facite, ita vt cultor dei nihil neque de præsenti, neque de futura gloria laborans, sed charitatem, quæ est erga deum, rebus omnibus anteponens, fidenter simul cum his, quæ præmissa sunt, dicere illud possit, Neque instantia, neque futura poterunt nos separare à charitate Roma.8.g
F dei, quæ in Christo Iesu domino nostro. cùm ipse dominus noster Iesus Christus dixerit, Nõ Ioan.8.f
quærere se gloriam suam. Et quòd qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui au Ibidem.7.e
tem quærit gloriam eius, qui misit eum, hic verax est.

INTERROGATIO CCC.

QVæ est ratio conuersionis, quum sermo est de re, quæ oculis tangi non potest?

RESPONSIO.

Sanè ratio quidem conuersionis declaratur in ea interrogatione, in qua quæritur, quæ teneri ra-

neri ratio debeat in conuersione facienda à peccatis. Quòd autem sermo sit de re, quę oculo- G
Matt.10.c rum aspectum fallit, meminerimus dictum esse à domino, Nihil occultum quod non postea
Luc.6.g sciatur. &, Ex abundantia cordis os loquitur.

INTERROGATIO CCCI.

QVid siquis dixerit, Conscientia me non reprehendit?

RESPONSIO.

Hoc accidit etiam in morbis corporis. Siquidem multi sunt morbi, quos non sentiunt, qui H
Responsio per simile in illis sunt. Veruntamen ij maiorem adhibent fidem medicorum peritiæ, quàm suo ipsorum
stupori. Similiter etiam in morbis animi, peccatis videlicet, licet quis seipsum non reprehen-
dat, quòd peccatum suum non sentiat, nihilominus tamen adhibere iis fidem debet, qui res e-
ius peruidere melius possunt quàm ipse. Quod animaduertimus factum fuisse ab Apostolis,
quo tempore cum de sua erga dominum sincera animi affectione nihil dubitantes, dici sibi
Matt.26.b audiuissent, Vnus ex vobis me tradet: maiorem domini verbis, quàm conscientiæ suæ autori-
tatem tribuerunt, altercabanturq; ac dicebant, Nunquid ego sum domine? Sed apertius hoc ip
sum videmus in Petro, qui cum ex vehementi humilitate ministerium domini dei ac magi- I
Ioan.13.a stri sui nollet admittere, tamen vbi illud audiuit, Nisi lauero te, nó habes partem mecum: hi-
sce domini verbis summa adhibita fide, dicit, Non tantum pedes meos, sed & manus & caput.

INTERROGATIO CCCII.

NVnquid de extrariis hominibus, iis qui in indigentia positi sunt, de fratrum mensa sub-
ueniri conueniat?

RESPONSIO.

Matt.15.c Cum dominus dixerit, Non missus sum, nisi ad oues quæ perierunt domus Israël: &, Non
Ibidem. κυναρίοις est bonum sumere panem filiorum, & mittere catellis: nequaquã necesse est, ea, quæ in eorum K
vsus attributa sunt, qui consecrati sunt deo, temere ita in quosuis impẽdi. Si verò id fieri pos-
sit, quod à muliere, quæ de fide laudatur, dictum est, videlicet, Etiam domine. nam & catelli
edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. hoc positum sit in arbitrio dispẽ-
satoris, adhibita eorum etiam sententia, qui secundum ipsum in familia cæteris præstantio-
Matt.5.g res sunt: vt ex eo quod abundat, Sol (sicut scriptum est) oriatur super malos & bonos.

INTERROGATIO CCCIII.

NVnquid iis obedire conueniat, quæ ab omnibus in fratrum collegio dicantur? L

RESPONSIO.

Interrogatio hæc magnam habet difficultatem, siquis ei respondere velit. Primum quòd
1.Cor.14.f manifestæ perturbationis indicium prębet, ex eo, quòd ab omnibus aliquid dicatur: cum Apo-
stolus dicat, Prophetæ autem duo, aut tres dicant, & cæteri diiudicent. Et idem in donorum
Roma.12.b distributionibus, singulis, qui loquuntur, proprios ordines assignauerit, cum dixit, Vnicuique
ὑπόδειγμα à membris ductum. sicut deus diuisit mensuram fidei. Et in similitudine membrorum corporis apertè demõstret,
eum qui loquitur, ipsum quoque vicissim partem esse: apertiusq; hoc idem etiam ac magis di-
Ibidem. stinctè declaret, cum dicit, Siue qui docet in doctrina, siue qui exhortatur in exhortatione, &
reliqua. Vox his perspicuum sit, nequaquam omnia omnibus esse permissa, sed vnunquenque
in vocatione sua manere debere, illudq; quod sibi à domino creditum sit, diligentius accura- M
re. Quamobrem qui in familia cæteris præest, & vniuersis, quæ facere illos oporteat descri-
ἰσοχασμένως bit, maiore quadam cum animaduersione huiuscemodi administrare munus debet, soliciteq;
& vt par est, in singulis aduigilare, quo pacto videlicet conuenienter voluntati dei, & accõ-
modatè ad naturam, & facultatem vniuscuiusque, habita communis vtilitatis ratione, mu-
nera singulis describat, imperetve. Contrà verò, qui sub imperio sunt, ij seruata disciplina, o-
bedientiaq; (quatenus eam tamen seruari conuenit) verborum meminisse illorum domini de-
Ioan.10.c bent, Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam
Ibidem. æternam do eis. memoriaq; tenere eundem superius dixisse, Alienum autem non sequentur,
1.Timo.6.a sed fugient ab eo, quia non nouerũt vocem alienorum. itemq; Apostolum dicere, Siquis ali-
ter do-

A ter docet, & non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum
pietatem est, doctrinæ, superbus est, nihil sciens. & iis enumeratis, quæ inde nascuntur postea
adiecisse, Absiste à talibus. itéq; alio in loco, Prophetias nolite spernere. Omnia probate, quod 1.Thes.5.d
bonũ est tenete: ab omni specie mala abstinete. Ex quibus omnibus intelligitur, siquid sit quod
ex mandato domini dicatur, aut cum mandato conueniat, in eo, licet mortem cum minis in-
tentatam habeat, nihilominus tamen obedientiam seruari cõuenire. Sin contrà, aliquid præ-
ter mandatum est, aut aliqua ex parte mandato aduersatur, id licet angelus de cœlo, aut de a-
postolis aliquis imperet, licet vitam promittat, aut mortem minetur, nullo pacto admitten-
dum esse: cum Apostolus dixerit, Licet nos ipsi, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præter Gal.1.b
B id, quod euangelizauimus vobis, anathema sit.

INTERROGATIO CCCIIII.

NVm quid pro his, qui traditi fratribus sint, à propinquis eorum, si dare aliquid velint, ac-
cipiendum sit.

RESPONSIO.

Huius rei cura arbitriumq; esto penes antistitem. Veruntamen in hoc si mea etiam senten-
tia exquiritur, existimo magis consultum iri offensioni multitudinis, & ad ædificationem fi-
dei fore commodius, si repudientur huiuscemodi munera. Siquidem ex illorum susceptione
C primum illud incommodum nascitur, quod sæpenumero ob eam rem malè audit fratrum
respub. Deinde illud etiam, quòd ad sustollendos animos propinquorum illorum, vnde alla-
ta illa sunt, causam dant. Ad hæc, quòd secundum id, quod dictum est ab Apostolo de iis, qui
in communi loco priuatas escas haberent, & potiones, illud consequitur, Confunditis eos, 1.Cor.11.c
qui non habent, & huiusmodi pleraque. Quare cum ex ea re tot simul causæ ad peccatum na-
scantur, rectum est, si quæ sunt huiusmodi, ea non accipiantur, & antistiti facultas detur, vt
statuat ipse, à quibus sumi, & quæ sumpta sint, quomodo distribui conueniat.

INTERROGATIO CCCV.

D NVnquid ab extrariis accipi aliquid conueniat, vel amicitiæ gratia, vel cognationis quæ
præcesserit.

RESPONSIO.

Hoc interrogatum eandem vim habet cũ eo, Nunquid à propinquis aliquid accipi debeat.

INTERROGATIO CCCVI.

QVa ratione aliquis assequi potest, vt ne mente vnquam distrahatur?

RESPONSIO.

E Nimirum siquis excellentem electi viri Dauid mentem illam induerit, qui de seipso loquẽs ὑπόδειγμα
ait, nunc quidem, Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quoniã à dextris est mi- Psal.15.c
hi, ne commouear. nũc verò, Oculi mei semper ad dominum, quoniam ipse euellet de laqueo Psal.24.c
pedes meos. aliàs autem, Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum: sicut o- Psal.122.a
culi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad dominum deum nostrum. Atque vt
minore exemplo discamus, quàm accuratiore studio, solicitudineq; in rebus maioribus ritè
administrandis vti nos conueniat, vnusquisque secum consideret cum animo suo, quomodo
coram aliis se gerit, esto æquales sibi illi sint, quomodo omni in re vitare reprehensionem stu
F det, in statu, in ambulatione, in motu cuiuscunque membri, in locutione etiam. Quemadmo- Argu. à minore.
dum autem quæ aperta apud homines sunt, ea damus operam vt declinemus, item quoque
ac multo magis qui persuasum habeat se deum habere inspectorem, scrutantẽ corda & renes Psal.7.c
(sicut scriptum est) & veram esse promissionem illam vnigeniti filij dei, Vbi duo vel tres Matt.18.c
congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorum sum: itemq; spiritum sanctum adesse 1.Cor.12.b
moderatorem, & donorum distributorem, effectoremq;: similiter angelos custodes vniuscu-
iusque, secundum id, quod dictum est à domino, Videte ne contemnatis vnũ de pusillis istis.
dico enim vobis quoniam angeli eorum in cœlo semper vident faciẽ patris mei, qui est in cœ Matt.18.b
lis: Is longè maiore, ac vehementiore animi contentione laborat, vt pietatẽ ita colat, vt ne qua
in re dei voluntatem offendat. Atque hoc modo mens ipsa in officio vehementius ac diligẽ-
o ij tius con-

tius confirmatur. Amplius, si illud etiam implere studuerit, Benedicam dominum in omni G
Psal.33.a tempore, semper laus eius in ore meo. Et item illud, Meditabitur in lege domini die ac nocte.
Psal.1.a quo videlicet mens in æquabili perenniq; meditatione, contemplationeq; volũtatum dei occupata, nequaquam spatium inueniat, quo ad futiles cogitationes possit aberrare.

INTERROGATIO CCCVII.

NVnquid in psalmodiæ, orationísve inceptione vicissitudine vtendum sit?

RESPONSIO.

Hoc in multitudine eorum, qui idonei sunt, disciplinæ ordinem seruato, ne res cõtempta, H
indifferènsve existimetur: neque tamen contrà perpetua æqualitas in vna, aut altera persona suspicionem det superbiæ illius, qui Antistes sit, & contemptionis reliquorum.

INTERROGATIO CCCVIII.

NVnquid in collegio fratrum conueniat, vt qui aliquid dederit, ei par pari referatur? Et nunquid ex conuenientia eius quod datum sit, referri gratia debeat?

RESPONSIO.

Hoc totum interrogatum humanum est. Si autem grati animi signum dandum sit, in eo, I
penes quem distributio est, positum sit arbitrium, & accipiendi ea quæ dentur, & gratiam referendi illi, qui det.

INTERROGATIO CCCIX.

NVnquid cui ea contigerint vt faciat, quæ & consuetudo fert & natura, is audere debeat ad sanctorum communionem accedere?

RESPONSIO.

Superiorem natura, & consuetudine illum esse demonstrat Apostolus, qui in baptismo se- K
Roma.6.a pultus sit vnà cum Christo: qui quidem eo in loco, vbi agitur de baptismo, quod per aquã fit,
ad ea quæ supra dixerat, illud adiunxerit, Hoc scientes, quia vetus homo noster simul cruci-
Col.3.a fixus est vt destruatur corpus peccati, vt vltrà non seruiamus peccato. Et alio in loco præci-
πάθος. piens dixerit, Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, im-
munditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & auaritiam, quæ est simulachrorum seruitus, propter quæ venit ira dei super filios incredulitatis. Atque aliâs etiam regulam statuerit,
ἀπειθείας cum dixerit, Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscen-
Gal.5.d tiis. Porrò scio ego ad hoc Christi virtute multos peruenisse tam mares, quàm fœminas ex
vera in dominum fide. Quod vero in immunditia positus quispiam ad sacrosanctam com- L
munionem accedat, id verò quàm vehementer formidandum sit, animaduertimus etiam ex
Matt.12.a iudicio veteris Testamenti. Quòd si plus quàm templum est hic, sine dubio terribilius vide-
1.Cor.11.g licet docebit nos Apostolus, qui dixerit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.

INTERROGATIO. CCCX.

NVnquid in communi domo dominica cœna debeat celebrari?

RESPONSIO.

Quemadmodum ratio non permittit, vt vas vllum commune in sancta introferatur, M
Soluit collatione. eodem modo etiam vetat sancta, in domo communi celebrari: cum ex iussu dei in veteri
Matt.12.a Testamento nihil isto modo fieri permittatur. Cum autem dominus dicat, Plusquam tem-
1.Cor.11.c plum est hic: & Apostolus item, Nunquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum? Quid dicam vobis? Laudabo vos in hoc? Non laudo. Ego enim accepi à domino, quod
& tradidi vobis, & quæ sequuntur. sanè admonemur, non debere nos, neque communem cœnam in ecclesia manducare, aut bibere, neque dominicam in priuata domo in contumelia ha
Psal.144.c bere: extraquàm siquis, cum necessitas poscat, locum, ædêmve elegantiorem deligat in tempore opportuno.

Interro-

A

INTERROGATIO CCCXI.

NVnquid rogati ab aliquibus, ad eos visitandi gratia abire nos conueniat?

RESPONSIO.

Omnino visitandi officium vnum est ex iis, quæ grata sunt deo. Veruntamen qui eo fungitur, is & ad intelligendum esse sagax debet, & ad respondendum prudens: & illud facere,
quod dictum est, Sit sermo vester semper in gratia sale conditus, vt sciatis, quomodo opor- Col.4.a
teat vos vnicuique respondere. Illud autem, quempiam visere vel consanguinitatis, vel ami-
B citiæ causa, alienum est à nostra professione.

INTERROGATIO CCCXII.

NVnquid visitantes nos laici, ad orationem adhortandi sint?

RESPONSIO.

Si sunt amici dei, haud ab re est: cum ad eos Apostolus scripserit, orate & pro me, vt detur Ephes.6.c
mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere mysterium dei. aliâs loqui λαλῆσαι.

C

INTERROGATIO CCCXIII.

NVnquid visitantibus nos aliquibus in opere faciendo pergere nos conueniat?

RESPONSIO.

Eorum quæ ex mandato dei fiunt, nihil interrumpi debet, propter eos, qui ad nos humani
gratia officij ingrediantur, nisi quæ peculiaris animæ quædam procuratio sit, quæ ex manda-
to domini corporis industriæ debeat anteponi: cum in Actis sancti Apostoli dixerint, Nõ est Acto.6.a
bonum nos derelinquere verbum dei, & ministrare mensis.

D

ANIMADVERSIONES ADVERSVS CANONICOS *delinquentes constitutæ.*

1 SIquis integra corporis valetudine orationes facere, aut psalmos memoriæ mandare neglexerit, excusans excusationes in peccatis, hic à reliquorum consortio segregator, aut hebdomadam vnam ieiunato.

2 Siquis de errato aliquo adhibita charitate corripiatur, & correptionem non admittat, summa cũ solicitudine obsecrans, ac propter ea, quæ deliquit, ignosci sibi postulans, hic quo-
que hebdomadam vnam à reliquorum societate excluditor.

E 3 Siquis alicuius alicui peccati conscius fuerit, neque illum correxerit, aut pacificè, & adhibita Christiana charitate corripuerit, sed cum perturbatione animi, veluti fratrem potius triumphans, quàm causam morbi tollere studens, hic quoque vnà cum eo, qui de peccato castigabatur, hebdomadas duas à reliquorum consortio abesse cogitor: quia vt inimicus, nõ autem vt frater corripuit.

4 Siquis quæ facere possit, à fratre iussus, contumeliosè se, aut contumaciter gerat, neq; adhibita omni, quæ est in Christo lætitia, obtemperet, tanquã qui præsidens in suo abundet sen- πληροφορῶν αὐτὸν.
su, similiter hebdomadam vnam segregator.

F 5 Siquis futiliter garriat, aut in sermone facetias consectetur, neq; adhibito timore ac tremore doctrinam beati Apostoli, & Euangeliorum conseruet, nihilominus hic etiam hebdomadam vnam segregator.

6 Siquis præter Etiam, & Non, iusiurandum aliud det, & ipse hebdomadam vnam segregator.

7 Siquis fratri alicui peccati alicuius conscius fuerit, & id dissimulauerit, postea autem exprobrauerit, veluti traducendi causa, similiter hic quoque tanquam malo alterius minimè indolescens & qui insultans delectetur potius, à reliquorum consortio hebdomadam vnam segregator.

8 Siquis alicuius alicui peccati conscius sit, & illum negligenter ferre animaduertat, ac nõ

tius confirmatur. Amplius, ſi illud etiam implere ſtuduerit, Benedicam dominum in omni G
Pſal.33.a tempore,ſemper laus eius in ore meo.Et item illud,Meditabitur in lege domini die ac nocte.
Pſal.1.a quo videlicet mens in æquabili perenniq; meditatione, contemplationeq; volũtatum dei oc-
cupata,nequaquam ſpatium inueniat,quo ad futiles cogitationes poſſit aberrare.

INTERROGATIO CCCVII.

NVnquid in pſalmodiæ,orationiſve inceptione viciſſitudine vtendum ſit?

RESPONSIO.

Hoc in multitudine eorum,qui idonei ſunt,diſciplinæ ordinem ſeruato, ne res cõtempta, H
indifferénsve exiſtimetur:neque tamen contrà perpetua æqualitas in vna, aut altera perſona
ſuſpicionem det ſuperbiæ illius,qui Antiſtes ſit,& contemptionis reliquorum.

INTERROGATIO CCCVIII.

NVnquid in collegio fratrum conueniat, vt qui aliquid dederit, ei par pari referatur? Et
nunquid ex conuenientia eius quod datum ſit,referri gratia debeat?

RESPONSIO.

Hoc totum interrogatum humanum eſt.Si autem grati animi ſignum dandum ſit, in eo, I
penes quem diſtributio eſt,poſitum ſit arbitrium,& accipiendi ea quæ dentur,& gratiam re-
ferendi illi,qui det.

INTERROGATIO CCCIX.

NVnquid cui ea contigerint vt faciat, quæ & conſuetudo fert & natura, is audere debeat
ad ſanctorum communionem accedere?

RESPONSIO.

Superiorem natura,& conſuetudine illum eſſe demonſtrat Apoſtolus, qui in baptiſmo ſe- K
Roma.6.a pultus ſit vnà cum Chriſto:qui quidem eo in loco,vbi agitur de baptiſmo, quod per aquã fit,
ad ea quæ ſupra dixerat,illud adiunxerit,Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul cruci-
Col.3.a fixus eſt vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. Et alio in loco præci-
πάθος. piens dixerit,Mortificate ergo membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, im-
munditiam,libidinem,concupiſcentiam malam,& auaritiam, quæ eſt ſimulachrorum ſerui-
ἀπειθείας tus,propter quæ venit ira dei ſuper filios incredulitatis. Atque aliâs etiam regulam ſtatuerit,
Gal.5.d cum dixerit,Qui autem ſunt Chriſti, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcen-
tiis. Porrò ſcio ego ad hoc Chriſti virtute multos perueniſſe tam mares, quàm fœminas ex
vera in dominum fide. Quod vero in immunditia poſitus quiſpiam ad ſacroſanctam com- L
munionem accedat,id verò quàm vehementer formidandum ſit, animaduertimus etiam ex
Matt.12.a iudicio veteris Teſtamenti.Quòd ſi plus quàm templum eſt hic, ſine dubio terribilius vide-
1.Cor.11.g licet docebit nos Apoſtolus,qui dixerit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi man-
ducat,& bibit.

INTERROGATIO. CCCX.

NVnquid in communi domo dominica cœna debeat celebrari?

RESPONSIO.

Quemadmodum ratio non permittit, vt vas vllum commune in ſancta introferatur, M
Soluit collatione. eodem modo etiam vetat ſancta, in domo communi celebrari: cum ex iuſſu dei in veteri
Matt.12.a Teſtamento nihil iſto modo fieri permittatur. Cum autem dominus dicat, Pluſquam tem-
1.Cor.11.c plum eſt hic:& Apoſtolus item, Nunquid domos non habetis ad manducandum, & biben-
dum?Quid dicam vobis?Laudabo vos in hoc?Non laudo. Ego enim accepi à domino, quod
& tradidi vobis,& quæ ſequuntur.ſanè admonemur,non debere nos,neque communem cœ-
nam in eccleſia manducare,aut bibere,neque dominicam in priuata domo in contumelia ha
Pſal.144.c bere:extraquàm ſiquis,cum neceſſitas poſcat, locum, ædẽmve elegantiorem deligat in tem-
pore opportuno.

Interro-

A

INTERROGATIO CCCXI.

NVnquid rogati ab aliquibus,ad eos viſitandi gratia abire nos conueniat?

RESPONSIO.

Omnino viſitandi officium vnum eſt ex iis, quæ grata ſunt deo. Veruntamen qui eo fun-
gitur,is & ad intelligendum eſſe ſagax debet, & ad reſpondendum prudens: & illud facere,
quod dictum eſt,Sit ſermo veſter ſemper in gratia ſale condîtus, vt ſciatis, quomodo opor- Col.4.a
teat vos vnicuique reſpondere.Illud autem,quempiam viſere vel conſanguinitatis, vel ami-
B citiæ cauſa,alienum eſt à noſtra profeſſione.

INTERROGATIO CCCXII.

NVnquid viſitantes nos laici,ad orationem adhortandi ſint?

RESPONSIO.

Si ſunt amici dei,haud ab re eſt:cum ad eos Apoſtolus ſcripſerit,orate & pro me, vt detur Epheſ.6.c
mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia notum facere myſterium dei. aliâs loqui λαλῆσαι

C

INTERROGATIO CCCXIII.

NVnquid viſitantibus nos aliquibus in opere faciendo pergere nos conueniat?

RESPONSIO.

Eorum quæ ex mandato dei fiunt,nihil interrumpi debet,propter eos, qui ad nos humani
gratia officij ingrediantur,niſi quæ peculiaris animæ quædam procuratio ſit,quæ ex manda-
to domini corporis induſtriæ debeat anteponi:cum in Actis ſancti Apoſtoli dixerint, Nõ eſt Acto.6.a
bonum nos derelinquere verbum dei,& miniſtrare menſis.

D

ANIMADVERSIONES ADVERSVS CA- *nonicos delinquentes constitutæ.*

1 SIquis integra corporis valetudine orationes facere,aut pſalmos memoriæ manda-
re neglexerit,excuſans excuſationes in peccatis, hic à reliquorum conſortio ſegre-
gator,aut hebdomadam vnam ieiunato.

2 Siquis de errato aliquo adhibita charitate corripiatur, & correptionem non admittat,
ſumma cũ ſolicitudine obſecrans,ac propter ea,quæ deliquit,ignoſci ſibi poſtulans, hic quo-
que hebdomadam vnam à reliquorum ſocietate excluditor.

E

3 Siquis alicuius alicui peccati conſcius fuerit, neque illum correxerit, aut pacificè, & ad-
hibita Chriſtiana charitate corripuerit, ſed cum perturbatione animi, veluti fratrem potius
triumphans,quàm cauſam morbi tollere ſtudens,hic quoque vnà cum eo,qui de peccato ca-
ſtigabatur,hebdomadas duas à reliquorum conſortio abeſſe cogitor:quia vt inimicus,nõ au-
tem vt frater corripuit.

4 Siquis quæ facere poſſit,à fratre iuſſus,contumelioſè ſe,aut contumaciter gerat, neq; ad-
hibita omni,quæ eſt in Chriſto lætitia,obtemperet,tanquã qui præfidens in ſuo abundet ſen- πληροφορῶμ αὐτόμ.
ſu,ſimiliter hebdomadam vnam ſegregator.

F 5 Siquis futiliter garriat,aut in ſermone facetias conſectetur,neq; adhibito timore ac tre-
more doctrinam beati Apoſtoli,& Euangeliorum conſeruet, nihilominus hic etiam hebdo-
madam vnam ſegregator.

6 Siquis præter Etiam, & Non, iuſiurandum aliud det, & ipſe hebdomadam vnam ſe-
gregator.

7 Siquis fratri alicui peccati alicuius conſcius fuerit,& id diſſimulauerit,poſtea autem ex-
probrauerit, veluti traducendi cauſa, ſimiliter hic quoque tanquam malo alterius minimè
indoleſcens & qui inſultans delectetur potius, à reliquorum conſortio hebdomadam vnam
ſegregator.

8 Siquis alicuius alicui peccati conſcius ſit,& illum negligenter ferre animaduertat, ac nõ

adhibita cordis contritione, multisq; lacrymis deum sibi propitium facere hortetur, & ad- G
moneat ipsum, vt pœniteat, & opera pœnitentiæ digna præ se ferat. Si autem his ita seruatis,
nihilominus tamẽ ille salutem suam negligat, qui eiusmodi est, is ex conuentu prorsus exter-
1.Cor.5.b minator. Modicum enim fermentum totam massam corrumpit.

9 Siquis præterquam vbi necessarij vsus postulent, extra egrediatur, ac temere diuagetur,
qui huiusmodi est, segregator, vt quiescant domi pedes eius, sicut scriptum est.

10 Siquis temere iracundia elatus fuerit, ac non actutum fratrem rogauerit, quem offen-
derit, vt peccatum sibi, quod in ipsum peccauerit, condonet, hic similiter hebdomadam et-
iam vnam segregator.

11 Siquis contumelia aliqua à fratre affectus fuerit, & à conuentu rogatus, peccatum non H
Col.3.b condonarit, memoria tenens eum qui dixit, Siquis aduersus aliquem habet querelam: sicut &
dominus donauit vobis, ita & vos. & hic similiter à cæterorum cõsortio hebdomadam vnã
segregator.

ANIMADVERSIONES ADVERSVS CANONICAS delinquentes constitutæ.

1 Qui iusiurandum quoduis dederit, hebdomadas duas segregator. I

2 Quę de natu maioribus alicui maledixerit, quibus administrandi res monasterij cura mandata sit, hebdomadam vnam segregator.

3 Quæ aduersus sororem aliquid dicat, eo consilio, vt ipsam criminetur, hebdomadã vnã segregator.

4 Quæ contumelia quauis aliquam affecerit, hebdomadam vnam segregator.

5 Quæ præter natu maiores eas, quibus commissa monasterij administratio sit, aduersus sororem absentem susurrare aliquid animaduersa fuerit, segregator hebdomadam vnam.

6 Quæ nulla cogente necessitate, intempestiua illata sermocinatione futiliter garriat, segregator hebdomadam vnam.

7 Quæcunque scurrilitatem in sermone adhibuerit, aut immodestum risum, hebdomadã K
vnam segregator.

8 Quæcũque in opere ministerij occupata, & necessarium præ manibus munus habens, clamosè, procacitêrve proximam appellarit, hebdomadam vnam segregator.

9 Quæcunque reprehensam aliquam delicti alicuius ab iis, quibus gubernatio, & rerum faciendarum commissa moderatio sit, defendit, hebdomadas duas vnà cum ea, quam defendit, à reliquarum consortio segregator.

10 Quæ cum extrario aliquo, eorum qui intrò ingrediuntur, sermonem contulerit, antequã ei ab ea permissum sit, cui moderandæ disciplinæ summa tradita autoritas sit, hebdomadam vnam segregator.

11 Quę in difficultate rerum ad vsum necessariarum, aut in operibus faciendis fatigatione, L
murmurare animaduersa sit, segregator hebdomadam vnam.

12 Quæ imperio aduersatur illarum, quibus regendi prouincia tradita est, segregator hebdomadam vnam.

13 Quæ contemptim, hoc est, restitans, lenteq; iussum (vt par esset) non expleat, hebdomadam vnam segregator.

14 Quæ exquisitè ornare se velit, post vnam, & alteram correptionem, coram antistite arguitor.

15 Quę sine sententia illarum, quibus delata disciplinæ moderatio est, ad matrem suam, aut ad sororem abierit, hebdomadam vnam segregator.

16 Quæ nutu oculi, aut prauo aliquo gestu proximam offenderit, segregator habdomadam M
vnam.

17 Quæ dimissis synaxibus sermonem cũ extraria muliere aliqua conferat, segregator hebdomadas duas.

18 Quæ iniussu illarum, quibus regendi tradita prouincia est, ab vno opere ad aliud trãseat, segregator hebdomadam vnam.

19 Quæ irrogatam sibi multam reiiciat, contumacitêrve contrà respondeat, aut murmuret, non intelligens quid sibi ex correctione vtilitatis nascatur, segregator hebdomadas duas.

Paranesis

A Paranesis ad Lectorem.

Poterant his aliæ adlegi animaduersiones numero quadragintanouem, nisi eas in postremum penè reiecisset locum exemplaris Græci recognitor aut excusor. Quatenus datur coniecturâ assequi, in causa fuit, quòd authoris nullius præferrent nomenclaturã, cui certius ceu domino asseri possent. Sunt enim ἀνεπίγραφα καὶ ἀδέσποτα τὰ ἐπιτίμια. Quarè locum illum adito, qui proximus est operi: De uera & integerrima uirginitate.

B

CONSTITVTIONVM MONASTICARVM, *tam ad eos, qui in societate, quàm ad illos, qui solitariam uitam agunt, pertinentium,* Index.

I Quòd oratio debet omnibus rebus anteponi.
II De moderandis agitationibus animi, & quòd corpus malum non est, vt quidam putauerunt.
III Quòd non temere in colloquium veniendum est cum mulieribus.
C IIII Quòd ad vires corporis accommodari abstinentia debet, & quòd honesta, ac legitima res est corporis in opere faciendo exercitatio.
V Quòd opera illa consectari monachus debet, quæ professioni ipsius aliena non sint.
VI Quòd non debet monachus temere cum quibusuis sermonem conferre.
VII Quòd neque sine causa, neque crebro exire extra monasteriũ monachus debet.
VIII Quòd locum identidem demutantibus monachis, neque liberè loquendi, neq; similiter aliud quippiam agendi fieri potestas debet: contraq; quod vitandi sunt, qui tales sunt.
D IX Quòd clerum, gubernationémve fratrum nullo modo appetere monachus debet.
X Quòd ad recta studia consectanda neutiquam commouere nos debet cupiditas inanis gloriæ.
XI De idoneo ad loquendum tempore.
XII Quòd in sermone suo sales sectari monachus non debet.
XIII De animi facilitate, & quomodo charitas conflatur.
XIIII De prudentia.
XV De fide & spe.
E XVI De animi submissione.
XVII Quot modis prauæ in animo cogitationes oriantur.
XVIII Ad canonicos vitam communiter in societate degentes.
XIX Quòd qui ad religiosam vitam accedit, ad eam cum stabili iudicio debet accedere: & de obedientia.
XX Quòd qui semel religiosam vitam ingressus sit, is neutiquam illorum sectari familiaritates debet, qui in communi vita versantur, neque de rebus ipsorum solicitudinem omnino vllam suscipere.
XXI Quòd nullo modo à spirituali fratrum cœtu separare se aliquis debet.
XXII De obedientia vberius.
F XXIII Quòd quæuis sordidissima etiam opera summa cum alacritate facienda vltro suscipere monachus debet.
XXIIII Quòd nullo modo debet se monachus in quærendis honoribus aut dignitatibus occupare.
XXV De moderatione ac simplicitate in cibis sectanda.
XXVI Quòd ad perfectionem contendenti nihil obesse poterit è monasterio in publicum proditio.
XXVII Quòd nullum seorsum priuatum habere monachus negocium debet.
XXVIII Quòd qui cæteris præest, is adhibita paterna charitate, rebus eorũ qui ipsi subiecti sint, debet consulere.

XXIX Quòd in conuentu monachorum, duorum vel trium fratrũ coitioni esse nullo modo locus debet. G
XXX Quòd nullo modo vestimentorum, calceamentorúmve delectionem sectari monachus debet.
XXXI Quòd debet, qui cæteris fratribus præest, pro rata viriũ corporis cuiusque portione imperare, quæ imperat: & de iis, qui maliciosè vires suas occultant.
XXXII Quòd neutiquam dolere cæteri fratres debent, si cum iis, qui imbecillioribus viribus sint, agi clementius videant.
XXXIII Quòd monachis iis, qui à suorum sodalitio desciuisse deprehensi sint, nullo modo debent, qui conuentibus fratrum præsunt, loquendi liberè potestatem vllam facere, aut in eandem secum vitæ communionem recipere. H
XXXIIII Quòd qui communem cum cæteris vitã monachus agit, is nihil, quod ad pecuniam pertineat, penes se debet retinere.

Beati patris Basilij Magni Archiepiscopi Caesareaensis, I

CONSTITVTIONES MONASTICAE, TAM AD *eos, qui in societate cum cæteris, quàm ad eos, qui solitariam ipsi seorsum uitam agunt, pertinentes.*

CAPVT I.

SAepenumero, veluti qui eam, quæ est secundum Christum, philosophiã amplexus sis, cupiditatibusq;, ac voluptatibus, & vitę huius curis contẽptis, studium in eam rem tuum cõtuleris, vt à prauis, quæ à carnalibus istis proficiscuntur, affectionibus, te quàm fieri posset maximè cogitatione abduceres, auocaresq;, de hoc mecum agens quęsiuisti, quã conficiendo instituti tibi atque adeo initi iam certaminis cursu rationem te sequi oporteret, quomodoq; cupiditatum illarum, quæ à corpore profectæ, se ad animum insinuare solitæ sunt, laqueos declinares, & quid primo potissimum cauere deberes, & quid item deinceps, similiterq;, quid studiosè consectari: quo videlicet & rebus prauis atque à vero abhorrentibus declinandis & rectis consectandis, eadem opera & vitia fugeres, & honestis virtutum officiis fungerêre. Saneq; post illud etiam postulasti, vt literis meæ de hac re tibi sententiæ explicationem mandarem. Sanè nos quoque ea res impulit, vt neutiquam honestum huiuscemodi studium tuum negligẽdum putaremus, sed contra potius quantum viribus consequi possemus, admonitis dandis, fulciremus, cõstabiliremusq;. neque id, vt qui parem omnino propositi argumenti dignitati, orationis facultatem allaturos nos speraremus, sed ne quam haberemus, eam silentio, veluti quodam terrę tumulo obrueremus, atque hoc modo denunciatum intentatúmve ei, qui humi talentum defoderat, supplicium euaderemus. Enimuero causa quidem, quam prætexere soleant homines dũ se totos cupiditatibus, voluptatibusq;, ac vitæ huius curis immergunt, coniugium est vt plurimum. Neque enim vehementior vlla, violentiórve hominum corporibus insita reperiri libido potest, quàm maris cum fœmina, & fœminæ vicissim cum mari coniunctionis appetitus (neque id mirum omnino: Cum enim is mortalium generi ad propagandam sobolem diuinitus esset datus, consentaneum fuit, vt quod omnium in se functionum caput contineret, huic vehementior etiam, quasi impetus vis quædam esset adiuncta) similiterq; neque curæ vllæ, quæ accidere hominibus soleant grauiores, quàm eæ, quæ à coniugio profectæ gregatim innumerabiles penè aduolant: cum Paulus dicat, Qui cum vxore est, solicitus est de iis, quæ sunt mundi curarum sarcina degrauatus. Etenim qui solus est, hic eam vnam tantummodo necessitatem habet, vt sibi, & rebus sibi & corpori suo necessariis prouideat. quanquam hanc ipsam etiam, si velit, possit negligere: quippe cum haud magno hoc negocio indigeat, vt hoc sibi im-

K L M

ἐγγραφομ ἐκθετιμ.

Collatio.

1. Cor. 7. f

A sibi imperet vnusquisque. Qui verò cõiugis ac liberorum semel curam susceperit, hic sine dubio, cum ipse sui iuris amplius non sit, necessario illa adigitur facere, per quæ voluntatibus vxoris mos geratur, & in filiorum curatione occupatus, infinitas cogitur curas exhaurire: quas profectò, si singulas velim exponere, longior sim, quàm hoc loco necesse sit. Qui igitur à mũdi vinculis esse liber gliscit, hic coniugium veluti compedes quasdam profugit, & deo vitam suam consecrauit, & castitatem professus est, ea re, ne sibi amplius liberum esset vxorem ducere, sed assiduè vsque pro tenenda castitate aduersus naturam decertaret, & naturæ impetus illos, qui omnium habentur acerrimi. Qui enim eiusmodi est, hic cum deum vnicè sibi amãdum proposuerit, & eius ab omnibus perturbationibus vacuitatem aliquatenus saltem, quãtum possit, cupiat consequi, & spiritualem puritatẽ, tranquillitatemq; mentis & ab omni intẽperie submotam placiditatem, & quæ ex his nascuntur, lætitiam & gaudium optet degustare, in eo elaborat, vt ab omni concretione materiæ, corporaliq; affectione animum turbulenter exagitante longissimè cogitationes abducat suas, & cœlesti lumine citra vllam satietatẽ largiter hausto, puro neque vmbra vlla præpedito mentis oculo res diuinas vndique cõtemplatur. Is autem vbi ad huiusmodi habitum, statumq; hoc modo animum suum iugi exercitio deduxerit: deo, quatenus dei similitudinem mortalis potest attingere, similis efficitur, ab eoq; summè & diligitur, & charus cum primis habetur: vt qui factu difficilimum certamen confecerit, & mente ab omni penitus materiæ contagione, ac corporea labe expedita, atque C pura affectionum istarum effecta familiariter cum deo congredi potuerit. Proinde qui per eam, quam dixi, exercitationem, ad huiusmodi habitum peruenerit, hic flagitiosissimè, ac peruersissimè fecerit, si voluptatum blanditiis delinitus, ad carnis vitia denuò delabatur, & si suscipiendis quæ inde sursum ascendunt exhalationibus animi oculos sibi veluti crassissima quadam nebula offusos esse patiatur, vellicatáque ab libidinum fumo mentis acie, excidat à contemplatione rerum diuinarum.

Cõiugium, curarũ abyssus & compedes.

Attẽdãt votum castitatis Lutherani.

B

CAP. II.

Quòd oratio debet omnibus rebus anteponi.

D OMnis actio, charissime, omnis item sermo saluatoris nostri Iesu Christi excolendæ pietatis virtutisq; obeundæ regula est. Propter hoc enim etiam humanam naturam suscepit, vt in se, velut in tabula quadam veram nobis pietatem ac virtutem depingeret, eamq; omnibus nobis, marib⁹ simul ac fœminis ante oculos statutam, vnicuiq; pro viribus imitãdam ceu Archetypon proponeret. Neque enim alia de causa ille corpus nostrum gerit, nisi vt quoad fieri possit, nos ad imitanda vitæ ipsius studia nos conformemus. Quapropter tu quandocunque vel factum ipsius audieris memorari, vel dictum, ea nolito negligenter, & tanquam aliud agens audire: quin stude potius, vt mente tecum ipse cogitando, rimandoq; ad eorum profundum peruenias, eorumq; quæ ibi opertè traduntur, particeps fieri contende. Etenim Martha quidem hospitio dominũ suscipit: ad eius verò pedes assidet Maria, laudandum sanè in vtraq; sorore studium. Cæterum tu res distinguito. Nam Martha ipsa E in ministerio occupata, ea parabat, quæ hospitis corpori futura erant necessaria. contrà Maria, cum ad pedes illius assideret, audiendis, quæ ab eo dicebantur, vacabat. Sic altera domini partem illam, quæ tangi aspectu poterat, reficiebat: altera parti illi, quæ occulta cerni non poterat, consulebat. Verè enim qui aderat, is & homo erat & deus, idem dominus ambarũ mulierum studium approbabat. At Martha cùm labore nimio delassaretur, dominum rogabat, vt ad se in suscepto munere adiuuandam, sororem vellet adhortari. Dic enim illi tu, inquit, vt surgens simul mecum ministret. Cui dominus, Martha Martha solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò vnum est necessarium. Maria autem optimam partem elegit, quę non auferetur ab ea. Neque enim ea fuit causa, quamobrem huc veniremus, vt in toris supini recumbe- F remus, neque vt ventrem expleremus: sed ob eam rem hîc sumus, vt pascamus vos verbo veritatis, & mysteriorum contemplatione. Ita dominus neque illam ab suscepto ministerio est dehortatus, & huic laudem tribuit, quòd quæ diceret, attẽtius auscultaret. Agedum igitur per duas mulieres duo mihi vitæ genera introduci animaduertito. vnum quidem inferioris notæ, nempe quod in crassioribus se obeundis vitæ huius muneribus occuparit: quanquam ipsum quoque mirificè commodum est. alterum nobilius, & cum spiritu magis cõiunctum, nimirum quod sese ad arcanas res contemplandas altius extulerit. Hæc tu, qui audis, spiritui cõuenienter interpretare, & vtrumuis magis placuerit, deligito. Et si ministrare vis, in nomine Christi ministrato. Ipse enim dixit, Quatenus fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi feci-

ὡς ἐν εἰκόνι.

ὑπογραμμόν.

μυστικῶς.

Luc. 9. g

Per Mariã & Marthã duo vitæ genera.

Matth. 25. d

hi fecistis.Nam siue hospites recipis,siue mendicos reficis, siue dolentium misericordia com G
moueris,siue necessitate aliqua calamitatêve oppressos auxiliari manu subleuas , siue aduersa
valetudine laborantibus inseruis , omnia isthæc officia perinde Christus habet,ac si in ipsum
propriè conferrentur.Quòd si mauis Mariam imitari, quæ spreto corporis obsequio , altius
ad rerum diuinarum contemplationem ascendit,legitimè,& vt par est, verè negocium tra-
ctato,corporis curam abiicito,agricolationẽ deserito , apparatus etiam epularum , & obso-
niorum aspernator,& ad domini pedes assideto , & quæ ille dicat, auscultato, vt arcanorum
diuinitatis particeps efficiare. Siquidẽ officiis iis,quæ corpori impenduntur , potior est dog-
ἀπόδειγμ. matum Christi contemplatio.Accepisti igitur charissime exempla , & vnà etiam rationem, H
vtra mauis, sectare : aut videlicet egentium minister esto , aut Christi dogmatum studiosus
inuestigator.Quòd si vtraque simul potes imitari , vtrinque omnino salutis fructum repor-
tabis. Cæterùm præcipuum spiritualis doctrina locum tenet,reliqua verò omnia in secundis
consistunt.Maria enim,inquit,optimam partem elegit,quæ non auferetur ab ea.Proinde si ti
μύστης. bi quoque in animo fuerit Christi arcanis imbui,& ad pedes illius assederis , & Euangelium
ipsius susceperis,totam ibi rem deseres familiarem tuam,& vacuus ab omni solicitudine de-
ges, corporis proprij etiam obliuiscêre , atque hoc modo in contemplationibus versans,fa-
miliarius cum eo colloqui poteris,vt Mariam ita imitere,& supremæ gloriæ fructum conse-
quare.Porrò quandocunque oras,caue diligenter,ne quæ petis,peruersè petas,& aduersum te I
dominum irites,non pecuniam,non gloriam humanam, non vt agas pro potestate, non a-
liud quippiam ex numero eorum,quæ cito præteruolant.sed pete regnum dei,& quæ ad vsum
Mat.6.d corporis pertinent,omnia ille tibi suppeditabit,quemadmodum ipse dominus dicit,Quærite
Orandi modus duplex. primum regnum dei,& iustitiam eius,& hæc omnia adiicientur vobis.Duplex est autem cha
rissime orandi modus: quorum alter in glorificatione , adhibita animi submissione cernitur:
alter in petitione,qui quidem priori subiicitur.Cum oras igitur,nolito confestim ad petitio-
nem accedere: quòd si hoc non facis,indicio es ipse de voluntate tua, te scilicet, quòd neces-
sitate vrgearis,deo preces adhibere.Quapropter quandocunque instituis orare,coniugem,li-
beros,teq; adeo ipsum relinquito,à terraq; procul abscedito,cœlumq; superato,& naturas om K
nes tam quæ cerni,quàm quæ cerni non possunt,relinquito,& ab eius glorificatione exordi-
tor,qui omnia condidit.cumq; in eo satis fueris commoratus, non mente vaga , neque huc,
ἐκκλινῶς. illúcve temere deerrante,neque(vt Græcorum mos est) fabulas garriens , sed de sacrosanctis
literis carpens,quæ dicas,dic,Gratias ago tibi domine propter incredibilem clementiam , &
Basilij oratio memorabilis. in ferendis hominum culpis facilitatem tuam , qui peccantem me quotidie patientia tua su-
stines,& ad resipiscendum omnibus nobis potestatem facis . Propter hoc enim taces,& nos
sustines domine,vt tibi gratias agamus,qui salutem generis nostri,modò terrendo,modo le
niter exhortando moderaris,quiq; per prophetas primò,postremò etiam per aduentum Chri
sti tui nos visitaueris.Tu enim finxisti nos,non autẽ ipsi nos.tu es deus noster . Vbi verò iam L
satis gratias egeris,Deumq; petitis è diuina scriptura laudibus glorificaueris,tum iterum ad-
hibita humilitate,ordire,ac dic,Equidem non sum dignus domine,qui coram te verbum fa-
ciam,quoniam vehementer peccator sum.& licet nullius tibi culpæ cõscius sis , nihilominus
tamen ita te oportet dicere.Etenim cùm multis in rebus offendamus omnes , maiorem tamẽ
1.Cor.4.a offensarum partem ne intelligimus quidem.Iccirco Apostolus dicebat , Nihil mihi conscius
sum,sed in hoc iustificatus nõ sum.quod idem est ac si diceret,Multa delicta committo, quæ
Psal.18.d committere me non intelligo.Propter hanc causam etiam propheta ait, Delicta quis intelli-
git?Quare nihil mentitus sis, si te peccatorem appellaueris . Nam si intelligis , vel hoc ipsum
peccas,quòd te peccatorem negas . Quin potius sic dicito, Peccatis peccatores omnes vinco
Luc.17.c domine,nempe qui diuinum præceptum violem,quo iubemur,vt cum omnia fecerimus,in- M
utiles nos seruos appellemus,nimirum qui ea præstiterimus,quæ præstare debebamus.In hac
assiduè cogitatione esse te oportet,te vt esse inutilem credas,& assiduè præceptum illud me-
Philip.2.a moria retinere,Humilitate inter vos alij alios superiores vobis arbitrantes. Cum timore igi
tur,humilitateq; deum orato . Vbi verò verbis humilitatem tuam satis ostenderis , dixerisq;,
Gratias ago tibi domine,quòd peccantem me tandiu patientia tua sustinuisti,& in hodiernũ
vsque diem nullas à me peccatorum meorũ pœnas expetisti . Equidem domine infinita iam-
Aspellerer nouè. pridem commeritus eram supplicia,dignusq; eram,qui longissimè à cõspectu aspellerer tuo:
verum tua me patientissima lenitas peccantem clementissimè sustinuit. Gratias inquam ago
tibi,tametsi ad parem tuæ in me clementiæ gratiarum actionem haudquaquam esse me ido-
neum

A neum intelligo.Simulac verò ambabus hisce partibus satisfeceris, gratiarum actionis vide-
licet,& humilitatis,tum,demum quod petere debes,petito : non diuitias (vt antè dixi) neque
terrenam gloriam,non sanitatem corporis(Ipse est enim qui te creauit , ipsi curæ est incolu-
mitas tua,neque non probè intelligit , quàm è re cuiusque sit , vel bene valere , vel male) sed
quemadmodum iussus es,regnum cœlorum pete tantummodo,& necessitatibus corporis tui
ipse(vt dixi)prouidebit.Munificentissimus est enim idem & augustissimus rex noster, & in- ἀξιωματικώτατος.
dignè fert,quandocunque quis exiguum à se aliquid petit, quandocũque quis nostrum de re-
bus ipsum minimè ipsi conuenientibus rogat . Noli igitur illum tibi oratione tua iratum fa-
cere,sed ea petito tibi,quæ digna sunt & rege & deo.Hæc autem petens ab eo,ne prius reces-
B seris,quàm quod petis, impetraueris . Hoc enim fieri oportere in euangelio subiudicans do-
minus dicit,Quis ex vobis habebit amicũ,& ibit ad illum media nocte,&dicet illi,Amice cõ Luc.11.b
moda mihi trespanes,quoniã amicus meus venit de via ad me,& nõ habeo, quod apponã ei:
& ille deintus respondens dicat,Noli mihi molestus esse,iam hostiũ clausum est,& pueri mei
mecũ sunt in cubili, nõ possum surgere,& dare tibi.Et si ille perseuerauerit,pulsans, dico vo-
bis,etsi non dabit illi surgens,eò quòd amicus eius sit, propter improbitatem tamen eius sur-
get,& dabit illi quotquot habet necessarios.Hoc autem exemplum iccirco nobis proponitur
à domino,vt in fide acres ac pertinaces esse nos doceat . Exemplum enim ab homine ad aliũ ὑπόδειγμα hoc à dño cur ppositũ.
hominem sumit,vt intelligas nulla laboris fatigatione debere te à suscepto pposito desistere,
C vt videlicet quandocunque aliquid petieris , neque impetraueris , tandiu perseueres , quoad
impetres.Si tamen(vt suprà dixi)ea petas,quæ voluntati dei non repugnent . Neque verò te-
cum tacitus dixeris,Peccator sum,& propterea non exaudior.Vt enim diffidẽtiæ ille tibi cau
sam omnem præcideret,illud adiecit,Et si non dabit illi surgens,eò quòd amicus eius sit,pro-
pter improbitatẽ tamen eius dabit illi quotquot habet necessarios.De cætero autem & si mẽ-
sis præteriit,& si annus,& si triennium,& si quadriennium,& si anni complures, acriter per- μὴ, lege μὴν παρέλθοι.
seuerato tamen,donec impetres.sed postula cum fide,neque interea rectè vnquam viuere in-
termiseris.Incidit enim plerunque,vt pudicitiam quis quandiu adolescens fuit,constãter re-
tinuerit, tum latenter insinuante se voluptate naturales libidines excitantur , oratio langui-
D dior efficitur,iuuentuti vinum superiniicitur, actum est de pudicitia,idem deniq; non est ho
mo,qui erat antea.Hoc modo existere in hominibus mutationes solent,siquis non generoso
animo vitiosis istiusmodi affectibus obstiterit,& quantum in ipso sit non omnia præstiterit,
& ad deum vociferans , opem sibi illius implorauerit . Si enim libidinibus se quis ex ignauia
dediderit,sẽquemet ipse volens hostibus suis prodiderit, hunc nullo modo deus neque adiu-
uat,neq; exaudit,quippe cum prior ipse vitio suo à deo se alienauerit.Qui enim à deo se optat
iuuari,is nunquã deserit quod se addecet, officium suũ. qui autem hoc facit,is diuino auxilio
nunquã destituitur.Quapropter danda in eo opera est, ne vlla in re cõscientia nostra nos cõ
demnet,tum,vbi hoc fecerimᵒ,implorandũ est diuinũ auxiliũ:implorandũ autẽ non lentè, nõ
E mẽte huc illucq; temere aberrante.Qui enim sic facit,is tantũ abest,vt impetraturus sit,quod
petit,perficiet prius,vt sibi dominus irascat. Etenim si qui corã principe aliquo stat,& ipsum γνώμη cõfirmatur per simile.
alloquitur,magno cum metu stat,& cùm corporis extrinsecus,tum mentis etiam intrinsecus
attentos oculos tenet,periculi metu : quanto tandem maiore cum metu trepidationeq; cen-
sendum est oportere nos stare in conspectu dei, tota mente in illum vnum intenta , neq; vs-
quam aliò? cum ipse non hominis partem illam modò,quæ foris apparet,vt homines faciũt,
sed illam etiam,quæ intus occulta oculorum aspectum fallit, clarissimè peruideat . Si igitur
sic,quemadmodum decet,steteris coram deo,& quæ in te sunt , omnia pro viribus præstite-
ris,persta,donec omnino tandem impetres , quod petis . Sin conscientia te tua condemnat,
F tanquam qui negligentius rem tractes,& si in oratione aliud agens animo minus attẽto stes,
cũ possis omnem abs te recellere distractionẽ , ne præfidentior ausis cõsistere coram deo , ne Psal.118.a
fiat tibi oratio tua in peccatum.Si verò propterea,quòd à peccato debilior factus, hoc à teip-
so impetrare non potes,quin interim dum oras, animo ac mente distrahare , enitere contrà
quantum potes,& ipse tibimetipsi vim affer,& coram deo stare perseuera,mentemq; tuam in
illum defixam tene,ipsamq; ad seipsam aduoca.Si ita feceris,ignoscet tibi deus,quoniam non
ex contemptione,sed ex infirmitate, eo modo , quo conueniret , coram deo stare non vales.
Hoc modo si tibimetipsi vim feceris,teq; ad omne opus bonum paraueris,ne destiteris prius,
quàm illud impetres,quod rogas.Sed patienter fores eius pulsa, dum petis . Omnis enim qui Luc.11.b
petit,accipit,& qui quærit,inuenit,& pulsanti aperietur.Quid enim est aliud, quod velis im-
petrare,

petrare,nisi salutem tantummodo,quæ est secundum deum? Scire vis charissime, quo pacto G
olim patienter sancti viri expectare soliti essent,neque desperationi se darēt. Abraham deus,
Gene.17.b Abrahæ in deũ fides. cum iunior esset,vocauit,& è terra Assyriorum in Palæstinorum fines transtulit, cum ei dixisset,Tibi dabo terram hanc, & semini tuo post te: & sicut astra cœli, sic erit semen tuum,
quod numerari non poterit.Multorum deinde annorum iam numerus effluxerat,naturalisq; in eo iam ad procreandum vis erat extincta,& iamiam moriendi tempus instabat, neque
tamē ille cum hæc hoc modo ire animaduerteret,dixit vnquã,Domine semper tu mihi filios
promittis,& gentium multarum futurum me patrem prænuncias.Naturales in me ad crean-
שרה dam sobolem motus exacta iam ætas extinxit: & Sara vxor mea senio confecta amplius iam
per annos parere non potest: proinde fallax est promissum tuum.Quam enim vetuli duo so- H
bolis habere spem possumus? Neutiquam hæc ille dixit,potiusq; nec cogitauit quidem, sed fide immobilis permansit : cumq; ætas quotidie magis ac magis ad maius senium declinaret,
nihilominus excitabatur in eo tamen ac veluti iuuenescebat spes,& collabente corpore,& desperationem afferēte fides ipsi & animo simul & corpori vires addebat.Sic enim secum cum
animo suo cogitãs ipse dicebat,Deus est qui promisit,ipse est dominus naturæ,& aliter quàm
quemadmodum ille promisit,res cadere non potest.ipse est,qui quæ sua sponte fieri non possunt,vt fieri possint,facit.Omnium enim rerum potens est,& arbitratu suo cũcta commutat.
Hanc tu Abrahæ fidē imitare.Igitur quum naturæ in eo iam vis defecisset, & innati ad procreandum motus in eo essent extincti,tum demum viuum dei promissum apparuit. Hæc tu I
tibi imitanda exempla propone.Nos verò annum oramus,& desistimus postea: biennium ieiunamus,& ieiunandi postea facimus finem. Nolimus igitur animum ad dei promissum despondere. Qui enim illi promiserat multiplicaturum se semen illius, idem quoque promisit
Matth.11.d nobis daturum se quicquid ab eo petierimus.Similiterq; ille etiam est,qui dicit,Venite ad me
omnes,qui laboratis,& onerati estis,& ego reficiam vos. Etenim cùm ab eo longius abesses,
laborаresq;,& grauissima peccati sarcina esses oneratus,misericordia motus leuandi tibi oneris causa,& requietis in posterum largiendæ,te ad seipsum accersiuit, & tu ei fidem non habes? Atqui licet tacere velimus,ab ipsa tamen nostra ipsorum arguimur conscientia. Neque
enim propterea ipsi fidem abrogamus,quasi nos reficere non possit:sed iugum eius supra nos K
tollere recusamus, suaue illud & leue: pigetq; nos ingredi per angustam portam in regnum
cœlorum,potiusq; gestare malumus sarcinam peccatorum, & per voluptatis libidines latam
viam tenere,& per amplam portam ingredi in perditionem.At sæpe petiui,inquit,neque impetraui tamen.Prorsus,quia non rectè petiuisti,videlicet aut dubitabundus, aut aliud agens,
aut quæ tibi vtilia non erant futura.Quòd si & quæ tibi erant vtilia sępe petiisti,at non tamen
persеuerantiam adhibuisti.Scriptum est enim,In perseuerantia vestra possidebitis animas ve- Lucæ.21.d Matth.10.c
stras. Et qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Nouit dominus cor eorum qui orant.Quid est ergo,inquit,quamobrem deus à nobis rogandus sit? An nescit fortasse ipse quibus rebus nobis sit opus? Quid ergo attinet illum orare? Scit sine dubio dominus quibus no- L
bis rebus sit opus: & omnia ad corpus pertinentia largiter nobis ad potiundum suppeditat:&
cùm singulari sit bonitate,pluit super iustos & iniustos, & solem suum oriri facit super ma-
Matth.5.g los & bonos,etiam priusquam à nobis rogatus sit.Fidem verò,& virtutis opera,& regnũ cœleste,nisi cum labore & perseuerãtia forti admodum oraueris,nunquam impetrabis.Desiderandum enim est primùm: tum vbi desideraueris, ex animo quærendum, adiunctis fide, ac
perseuerantia: neque omnino quod præstare ipse possis,quicquam prætermittendum : neque
patiendum,vt à tua ipsius conscientia condemnêre, veluti qui negligenter, & cum socordia
ores: & cum hæc omnia seruaueris,tum demum voti compos efficiêre tui, quando dominus
voluerit. quandoquidem quæ tibi expediant, melius ipse intelligit quàm tu : & ea re fortasse M
differt,quæ daturus est,vt hoc modo magis te ad assiduitatem vocet,& vt intelligas,quod sit
γνώμη. donum dei,& vt datum diligenter custodias.Siquidem nititur vnusquisque,quod magno labore inuenit,id maiore etiam quadam diligentia custodire, ne eo amisso, labores etiam vnà
βεβαίωσις ab exēplo. cum eo suos multos amittat,néve neglecto dei munere,æterna vita indign⁹ efficiatur. Quid
enim profuit Salomoni,citò sapientiæ donum inuenisse, quod postea erat amissurus? Proinde noli vnquam animum despondere,nisi celeriter inuenias quod rogas.Si enim intellexisset
dominus te,si munus celeriter impetrasses,id nequaquam esse amissurum, sine dubio, quæ ei⁹
est bonitas,vltro ipse tibi nullo tuo rogatu detulisset.Nunc autem tibi prospiciens hoc facit.
Etenim si qui talentum,quod acceperat,saluum custodierat, is tamen propterea, quod illud
ad quæstum

Margin (beside "petraui tamen ... persеuerantiam"): ἱκανῶς ᾔτησας, ἢ ἀπλήστως, ἢ μετεώρως, ἢ τὰ μὴ συμφέροντα σοι. τῇ ὑπομονῇ hic pro παραμονῇ.

A ad quæstum non contulerat,condēnatus fuit,quî non verisimile est, eum multò grauius mul
tatum iri,qui illud etiam amiserit? Hæc ergo cum ita esse intelligam⁹, siue maturius aliquid, ἐπαγωγή.
siue serius consequimur à deo,hoc tenere constanter debemus,vt ipsi gratias agamus, quando dominus,quæcunque facit,ea omnia,saluti nostræ consulens facit,tantum nos ne pusillanimitatis vitio à petitione constanti desistamus. Iccirco enim similitudinē attulit de vidua
illa,quæ duritiã iudicis iniqui emolliuit assiduitate sua, vt nos quoq; assiduitate adhibita impetraremus postulata nostra.Ex hoc enĩ & fides nostra & charitas erga deũ declaratur, quãdocũq;,esto quod petimus nõ celeriter auferamus,gratias ipsi tamē agere non desistimus,cōstanter immanētes petitioni.Gratias ergo illi agam⁹ assiduè,vt digni habeamur,qui sempiter Ab exemplo viduæ
B na ipsius bona consequamur. Ipsum etenim addecet gloria in seculorum secula, Amen.

De moderandis animi cogitationibus. & quòd corpus malum non est, ut quidam suspectim opinati sunt. CAP. III.

PRincipiò sanè omnis in eo adhibenda cura est, vt animi agitatio in officio retineatur:
quod assequemur,si eam mentis imperio subiiciemus,quę ipsa diligentissimè obseruans
prouideat, ne ab recto animus futiliter aberret, néve à trahentibus ipsum in diuersam
partem corporis affectionibus prauis prægrauetur. quemadmodum enim per oculum cor- ὁμοιώσις.
C pus videt,sic animus cernit per mentem ipsi agnatam: at neque vt vnum in altero,sed vnum
& idem prorsus animus est & mens. hæc autem naturalis est vis quædam, neque aduentitia Mens quid & eius functio.
eius animi partis,in qua posita ratio est.Etenim anima quando excitata vi intellectili,quam à
procreatrice sua sacrosancta trinitate insitã accepit, de rebus,de quib⁹ debet,ex officio, quæq; honesta sunt,consultat,tunc liber est ab insidiis corporis,motusq; eius perturbatos prospiciens,comprimensq;,& in se digna tranquillitate versatur, & in pacatissimo ocio res naturæ
conuenienter contemplatur, oculis, quantum fieri potest, in sacrosanctam ac venerandam
trinitatem intentis: nimirumq; illud reputat,& secum assiduè expendit,quàm excellens diuinæ gloriæ maiestas sit,ad quam(quę est illius fulgoris incredibilis magnitudo)aspirare nemo
potest.splendorem præterea immortalitatis cōtemplatur, sapientiæ infinitam vim quãdam,
D solidissimam,& omni fluctuatione vacuam tranquillitatem,itemq; affectione omni ac motu
carentem naturam.Cui enim ex improuiso accidere nihil potest, veluti qui reconditam in
seipso,non secus atque in quodam thesauro rerum omnium scientiam teneat,tam præsentiũ,
quàm futurarum,& vniuersa ipse complexus sit,cuiusq; ditioni subiecta sunt vniuersa,nihilq; sit in rerum natura,quod aut aduersum accidere,aut omnino contrà attollere oculos possit,huic consentaneum est perpetuam semper pacem adesse atque tranquillitatem. Siquidem
repentini,& qui præter spem eueniunt rerum casus, ij sunt, qui perturbationem mortalium
mentibus solent afferre.Quem autem praua affectio prorsus nulla obturbat, cōtraq; cui virtus est omnis,omnisq; dignitas comes adiuncta,hunc sine dubio ritè.& vt par est, lætari existimandum est,eiusq; lætitiam immutabilem esse atque sempiternam,quando lætitia virtutis Lætitia virtutis comes.
E ac bonitatis est affectatrix,vt est apud prophetam,Lætabitur dominus in operibus suis. Ani- Psal.103.d
mus igitur quicunque mentem suam peruigilem, & in actionibus rectis assiduè occupatam
detinuerit,is & in his, quas dixi, contemplationibus versabitur, & huiusmodi exercitatione
consuetudineq; mores suos ad æquitatem,ad iustitiam, modestiamq; ac tranquillitatem com
ponet,atque perpoliet. Idem verò vbi mentem agitare destiterit, & in res cognitione dignas
intendere, extemplo, veluti importuni proterui atque canes absente moderatore, ex diuersis Collatio nõ inelegans.
partibus libidines corporis foras se dant,& vehementer in ipsum oblatrant, & variis modis
dilacerare conantur: quippe videlicet, quum earum singulæ vitalem pro se quæq; illius vim
ad se rapiant.Siquidem duplicem ego animi esse arbitror vim, cum ipse vnus sit atque idem: Animæ vis duplex.
F quarum altera corpus attingat,vitalis scilicet: altera,quæ tota in perspicienda veritate versetur,quam quidem rationalem etiam appellamus. Sed enim ex his quam vitalem nominauimus vim,eam,quoniam contemperata est cum corpore, animus propter contemperationē δύναμις ζωτική καὶ λογιστική.
illam naturaliter,non voluntariè progignit.Etenim quemadmodum fieri non potest, quin ὁμοίωσις.
sol res eas illuminet, ad quas radios suos appulerit: item quoq; fieri nõ potest,quin animus,in
quo corpore insit,illud viuificet.Cōtrà vis illa veri perspiciēdi, à volũtate proficiscitur motũ
hinc sortita suum.Quamobrem qui animus vim illam contemplatricem siue rationalem ita
instituerit,vt assiduè peruigil sit(vt ait propheta, Neque dormitabit, qui custodit te)dupliciter is vitiosos corporis motus consopit ac tranquillat. Siquidem & se in rebus potioribus sibiq; af-

biq; affinibus inquirendis occupat,& motus corporis sui confusaneos obseruans cohibet,at- G
que compescit. Si verò quòd ignauiæ se dediderit,eam cōtemplatricem desidem torpere pas
sus sit,ociosam itidem vitalem vim nactæ libidines corporis,partitæq;,nullo moderãte,pro-
hibentève,animũ ad suos appetitus ac functiones pertrahunt.Ex quo intelligi potest affectio-
nes corporis tunc esse violẽtas,quotiescunq; ratio,quę in nobis est,cessat:easdẽ illa moderãte,
& imperium suũ exercente,facilimè obtẽperare. Quare siquis rectè modo rem putare volue-
rit,nullo pacto is corpus culpandum existimabit.Neque enim alienum est,opinor,si in hacce
meæ tibi sententiæ explicatione etiã prauas illorum opiniones eripuero,qui malè de corpore
suspicati sunt.Vt enim charissime luculenta quędam res ac per se bona equus est,& quo is na

Corporis bona est cōditio cōtra Manichæũ.

tura ferocior est,ac vehemẽtior,eo præstantior haberi solet:sessore tamẽ perito eget, mode- H
ratoreq;,nẽpe qui ipse rationis sit expers(Enimuero in eum vbi moderator ascẽderit, ille qui-
dem conabitur vti ingenio suo : Hîc si naturales rector iumenti motus rectè ac ratione insi-
dens gubernet,præterquã quòd ipso vtiliter vsus est,etiam ad finem,quẽ sibi proposuit, per-
uenit,nẽpe qui & ipse incolumis seruatus sit , & iumentũ ad vsum sibi cōmodissimum esse in-
tellexerit.cōtrà verò,vbi pullum qui infrenãdo pręest vitiosè instituerit,& pullus sæpenume-
ro ab recta via aberrat,& per cōfragosa ruens,se & sessorem ipsum plerunq; in eandem ruinã
dat,& vtriusq; casus nō aliũde quàm ex rectoris ignauia proficiscitur) Similem etiã in animo
quoq; & corpore esse existimare rationem debes.Neque enim temere tributi corpori appeti-

Collatio corporis.

tus sunt,sed vt ad res aliquas prorsus vtiles essent & cōmodi.Ipsum autem rationis est expers, I
nimirum ob eam causam , vt rationis præstantia maiorem animus dignitatem obtineret . Si
enĩ naturales ipse corporis rectè tẽperet motus,præter id,quòd incolume illud cōseruat, hoc
etiã accedit,quòd ipse perpetuo à periculis permanet liber . Si verò neglecta ratiōe se somno
dediderit, & moderãdi corporis habenas ignauiæ remiserit,& ipsum corpus,veluti quod ra-
tione moderatrice destitutum sit , ab recta egreditur via , & animam secum vnà in eandem
perniciem trahit:non quidem ob eam causam,quòd suapte natura ipsum vitiosum,sed quòd
illa negligens sit.Etenim si eiusmodi essent affectiones istæ corporis , quæ ab animo domari
non possent,meritò culpa in corpus posset transferri.Si verò inuenti sunt multi,quorum stu
diis deuictæ illæ cessere,nequaquam ab iis iure corpus culpatur,qui ipsum tanquam vitiorum K
autorem traducere non dubitant: sed negligentiæ culpa in eo est , cui delatum corporis im-
perium est,cum neque ipse animus naturaliter malum in se habeat , sed propterea in vitio sit
(siquando sit)quòd virtutem deserit.Siquidem vitium nihil est aliud,quàm virtutis desertio.

κακία ἀπόλειψις ἀρετῆς.

Quòd nequaquam temere cum mulieribus congredi & colloquia texere conueniat. CAP. IIII.

AC de moderandis quidem animi in cogitando motionibus , corporisq; affectionibus
in officio continendis , deq; amplitudine ac tranquillitate hominis interioris, simili-
terq; de rerũ ad ipsum pertinentium contẽplatione ac cura,superius, quantum potui-
mus,abunde disputauimus. Verũenim nō in eo tantum elaborandum nobis est,vt motus ani-
mi in cogitando moderemur,sed quoad fieri possit,ab earum etiam rerum cōgressu longissi- L
mè fugiendũ est cum primis,quęcũque in conspectum nobis adductæ, refricata libidinũ me-
moria,cōsilium rationisq; vim nobis perturbãt atq; confundunt,bellaq; & solicitos in animo
angores cient.Etenim bellum,quod præter voluntatem nostrã incidat nobis,excipere,fortas

γνώμη.

se necessarium sit,ipsum verò aliquem sibi voluntarium creare , id verò summæ stultitiæ est.
Siquidem ignosci ei forsitan possit , qui in priore illo victus sit (nolim autem omnino hoc
Christi athletis euenire)at qui in posteriore hoc superatus discedat, is præterquam quòd rem
admodum ridiculam facit,nō meretur etiã,cur sibi ignoscatur.Quocirca fugiendę in primis
cum mulieribus nobis congressiones sunt, collocutionesq; , neque ad eas vnquam acceden-
dum,nisi cum grauissima nos aliqua ad eas necessitas impellat,& aliter facere non possimus. M
Atque ipsa etiam vbi nos necessitas adegerit , ab ipsis non secus atque ab igne cauendum est.
adeò vt quàm ocyssimè nulla mora ab istis nos extricemus . Animaduerte enim quid de
hac re Sapientia dicat : Abscondet quis ignem in sinu suo , & vestimenta sua non combu-
ret ? Aut : Ambulabit quispiam super carbones ignis , & pedes non comburet ? Quòd siquis
dicat ex assiduo se cum mulieribus colloquio , congressúque & conuictu non admodum
lædi , hic sine dubio aut maris naturæ particeps non est , & portentum est quoddam in-
solentissimum,& præter omnium opinionem admirabile,& in vtriusque sexus(vt ita dicam)
confiniis positum: cuiusmodi esse illos ferunt, qui nati eunuchi sunt : si quidẽ hoc illis etiam
velimus

γυναικῶν ὁμιλίας καὶ συντυχίας.

A muliere vt ab igne cauendum. ἀποδύσει alligabit.

Prouer.6.c

A velimus tribuere,quod nullo modo fœminarum libidine afficiantur aut moueantur,Concu-
piscentia enim spadonis deuirginans iuuenculam,inquit Sapiens.aut certè, si expers non est,
cum totus immersus libidinibus obruatur, ebriis aut phrenitide correptis similem se esse non
sentit,qui grauissimis affecti morbis,morbum à se tamen abesse omnem existimant . Verùm
quod ratio non dat,hoc demus nos in disputatione:posse videlicet aliquem existere,qui nul-
lis libidinum aculeis pungatur aut extimuletur.Verùm etsi hoc ipse non sentit,quî quæso hoc
ita esse,cæteris item facilè poterit persuadere ? Porrò quòd quis nulla proposita vtilitatis spe,
multitudinem scandalizet,hoc ei arbitror non vacare periculo.Quanquam ad hanc alia etiã

Eccl.20.a

μηδενὸς κατορθώματος.

B ratio spectanda est : quòd esto vir nullam ipse in animo suo perniciosæ cogitationis noxiam
cōceperit,de muliere certè,quòd ea quoque idem faciat,nunquã nobiscũ controuertet, quòd
ipsa videlicet nullis corporis libidinibus moueatur.Quin incidit sæpenumero,propter consi-
lij imbecillitatem,& maiorem quandam in eo sexu ad libidines procliuitatem , cum fœmina
ipsa aliquantulum eius,qui inconsideranter secum congressus sit, libidine commota sit. Atq;
ille quidem nullum vulnus accepit,sed sæpenumero inflixit:& quemadmodum id fecerit,nō
intelligit . Tum per simulationem videlicet spiritualis charitatis monachum crebrò adiens
muliercula,oculis primum peccato largiter explere se incipit, & formam illius aspectibus la-
sciuis depascitur, & abditam intus virginem , cuius amore præcipuè spōsus tenetur , impuris
C cogitationibus vitiat & corrumpit.Proinde ne eorum,quæ diximus,quicquam eueniat, dan-
da est opera,vt(si qua fieri possit)mulierum colloquia,congressusq; funditus fugiamus.Sin id
non possit,in eo enitendum est certè,vt quàm rarissima illa,& quàm breuissima fiant : neque
id ex odio sexus, apagè: neque vt qui cognationem illarum abnegemus : quin potius earum
etiam patrocinium suscipiamus,& quantum in nobis est benignè faciamus,& cum omnibus
promiscuè,quæ naturæ humanæ participes sunt,tũ verò illis præcipuè, quæ pro seruãda inte-
gra castitate in certamen descenderunt, veluti quæ in pari ac fraterno nobiscũ curriculo cer
tent: congressum tamen defugiamus,ne ex ipsarum aspectu,in memoriã eius,cui semel nun-
D cium remisimus,libidinis,cuiq; aditum ad nos perpetuò interclusimus,redire cogamur.

ἄπαγε abominantis, absit.

Quòd uiribus corporis admetienda continentia est, & quòd honesta ac legitima res est corporis in opere faciendo exercitatio. CAP. V.

VErum enimuero illud consequens est , vt venter ipse quoque in officio contineatur.
Siquidem ventris moderatio animi perturbationum compressio est : perturbationũ
autem compressio,animi pax est,atque tranquillitas . Animi verò tranquillitas nihil
aliud quàm virtut fœcundissimus fons.Porrò continens ventris moderatio ea præstantissi-
ma iudicanda est,quam vires corporis cuiusque definiunt . Siquidem inuenti nonnulli sunt,
qui in rebus grauissimi laboris perferendis nihil omnino graue pertulisse sibi visi sunt , eaq;

κλῖμαξ.

E laxamenti loco potius quàm laboris habuere,idq; propter vegetam ac præduram, quæ illorũ
in corporibus inesset,harmonicam temperaturam ac robur eximium . Verumenim quod hi
tolerare facilè potuerunt,aliis causa fuit,cur periclitarentur , quandoquidem ea nonnunquã
in diuersis corporibus dissimilitudo reperitur,quæ inter æs ferrúmve , ac arentia siue sarmẽ-
titia ligna. Quãobrem ita amplectẽda à nobis continẽtia est, vt eam cũ viribus corporis cō-
metiamur.Quę enim solo animo cernũtur virtutes,eæ omnes omnibus promiscuè ęqualiter
seruandæ proponentur: veluti mãsuetudo,morum facilitas,summissio animi siue humilitas,
bonitas,amor in fratres,innocentia,studium veritatis,misericordia, lenitas, humanitas.has
enim peculiares animi esse virtutes dicimus: quando ad eas parandas,colẽdásve animo,cor-
pus nihil plus affert,quàm quod ipsi quædam(vt ita dicam)veluti curia est,in qua huiuscemo-

Collatio ꝑ dissimilia.

Corpus est οἷα βουλευτήριον.

F di res deliberantur.Porrò modum vires corporis finient , si neque videlicet leuiores quis la-
bores suscipiet,quàm quantis ferendis esse par possit : neque si ea item persequi voluerit , quæ
sustinere se nō posse intelligat. Siquidem huius rei quoque rationem haberi arbitror oporte-
re,ne cum propterea quòd in continentiæ cultu seruatus modus non sit , corpus eneruaueri-
mus,inertes deinceps,& ad res gerendas inutiles existamus . Neque enim eo consilio domi-
nus hominem finxit,vt segnis ac languens desidêret,sed contrà potius vt esset,qui se in labo-
ribus honestis exerceret. quandoquidem & primò in paradiso Adæ præcepit vt laboraret, &
paradisum ipsum custodiret(etsi enim hisce verbis altior quidam adiũctus est sensus, nihilo-
minus tamen propterea hoc ipsum etiam,quod omnibus expositum est, imitatione ac studio
dignum est)& tum deinde postquam ex eo ille eiectus exulauit,sententiam tulit, vt pane suo
in sudore

In omni re seruãdã mediocritatẽ & discretionẽ.

Quæ in hũc locũ & huic assimiles cōgerit Basili⁹ suos adigẽs discipulos

tolerãdo laborimanuũ, pulchrẽ Tho.eluit. 2.2.q.187.

in sudore vultus sui vesceretur. Quòd autẽ quæ Adæ dicta tum fuerint, ea omnibus etiam dicta sint, qui ab eo sint oriũdi, ex hoc liquido perspici potest, quòd cum illum tantũmodo tum nominatim deus morte multasset, quando dixit, Terra es, & in terram reuertẽris: nihilominus tamen omnes, quotquot ab eo originem duxere, eiusdem similiter vnà cum eo calamitatis participes extitêre. Quamobrem conuenit vnumquẽq; neque naturæ ordinem, neque præscriptos ab naturæ opifice limites transilire, potiusq; in his continere se, & corpus in actione aliqua occupatum tenere, illudq; prouidere, ne ipsum, dum grauius, quàm par est, premit, opprimat. Quandoquidem sapientissimè ego illum rationem arbitror suam instituere, quicunque se intra constitutos huiuscemodi fines contineat. Pluribus præterea hoc quod dicimus, sanctarum literarum testimoniis possumus confirmare. Siquidem præcipiunt diuina oracula, vt laboremus, & corpus actuosum motioniq; expositum habeamus, potiusq; aliorum indigentiis subueniamus, quàm aliunde ipsi opem expectemus. Vt autem ipsum immodicis macerationibus extabefactum reddamus ac dissolutum, hoc verò nullo modo. Huius autem rei fide omni dignissimus testis est Paulus, apud quem quodam in loco scriptũ est sic: Audimus inter vos quosdam inordinatè ambulantes, nihil laborantes, sed curiosè agentes. Et ordinis dissolutionem, laboris desertionem pronunciat: Non enim, inquit, inordinatè nos inter vos gessimus, neque gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore & fatigatione nocte & die laborantes. Et quod hoc etiam maius est, Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus hæ. Itemq; alio in loco, Vt laborantes, inquit, panem suum manducent. Et alibi, Vt quieti sitis, & vt vestrum negocium agatis, & laboretis manibus vestris. Prorsus liber esse ab omni animi elatione monachus debet, & mediam verè, ac regiam viam ingredi, neque ab ea vel in hanc, vel in illam partem vspiam declinare, vt videlicet aut segniciem amplectatur, aut continentia ita corpus affligat, vt ad obeunda deinceps munera sua vtile esse non possit. Si enim rectum esset, homines dissoluto corpore desidêre, & veluti spirãtes mortuos iacêre, credibile est tales nos à prima conditione deum fuisse cõditurum. Quòd si hoc ille non fecit, illud haud dubiè statuendum est, eum rationem esse illam secutum, quam esse rectam intelligebat. Quòd si tales ille nos finxit, quales si essemus, rectissimum erat futurum, peccant, quicunque quantum in ipsis est, quod rectè factum est, non conseruant. Illud autem diligẽter pietatis cultor obseruato, num qua ex incuria in ipsius animo domicilium ẽdificarit praua affectio ac delituerit, nuncubi peruigil illa ac vehemens in deum mentis intentio oblanguerit, ne fortè spiritus sanctificatio, & quæ inde in animum promãnat, illuminatio obscurata sit. Vigentibus enim his, quæ diximus, bonis nullam prorsus rebellionis occasionem nanciscentur hę corporis affectiones: quippe cum animus videlicet in rerum altiorũ cura sit occupatus, neq; corpori vsquam libidines excitandi locum concedat. Si enim cogitãtibus sæpenumero aliquid nobis de rebꝰ vitæ huius, mẽte acriter in aliquã cogitationẽ defixa, neq; oculi, neq; aures muneribus fungunt suis, animusq; relictis sensibus in ea cõmentatione totus inhæret, multo profectò facilius si in animis nostris diuinus amor viguerit, oís prorsus vel leuissima etiam à nobis de libidinibus aberit cogitatio. Quòd si sese hæ interdum loco paululum commouerint, extemplo facilimè eas in ordinem rediget magnanimis prudentia. Vtrúmne quæso præstabilius est, fœcundas arbores imitari, quæ & ipsæ copiosæ sunt, & alios fructuum, quos habẽt, vbertate delectant: an assimilem esse holeribus iis, quæ immodico tostæ solis ardore & siccitate languescunt, neq; vlla in re (vt est apũd prophetam) à beta semielixa differre? (quippe qui ne tuarum quidem ipsius necessitatũ esse minister valeas, & quod grauius est, qui integras ad teipsum tuendum ab natura vires acceperis) atque ex dimidia tantum parte, solo videlicet animo, ac non etiam corpore philosophiæ operam dare? Etenim si essemus extra corpus constituti, necessario solo tantùm animo optima ac præclarissima quæque sequeremur. Verum quia ex duplici natura constamus, duplex virtutis quoq; esse studium debet, idq; cum strenuitate corporis, tum animi etiam industria exerceri. Porrò strenuitas corporis nõ in ocio posita est, sed in negocio. Quanquam illud quoq; diligenter animaduerti debet, ne per causam necessitatis corporis, eò impingamus, vt voluptatibus seruiamus. Si enim hoc posset impetrari, vt cùm in perpetua inedia corpus tenerem⁹, ipsius nihilominus integra opera ad munera sua obeunda vti possemus, vtique esset hoc optimum. Verùm quoniam rarissima ea inueniuntur corpora, quæ in istiusmodi victus ratione non concidant, & adhibita moderatione ieiunandum est, & corpori necessarium maximè subsidium tribuendum: neque in assumendis cibis dux habenda voluptas est, sed ratio, quæ necessitati ipsa modum

G

Gene.3.d

H

I

K

L

M

Argum. à minori.

Collatio à simili.

Duplicis naturæ homo.

In sumẽdis cibis nõvo-

prudẽter

A prudenter definiat, more peritorum medicorum, qui nulla ipsi cum animi perturbatione, accõmodata morbis remedia adhibent. Huiusmodi enim animi affectio in quocunq; fuerit, hic si cibum assumpsit, nihil est, quod ad philosophiam attinet, quãobrem eo inferior habendus sit, qui ab eo se temperarit. Quin potius is, & quod ad rei finem attinet, nõ perpetuum modò ieiunium, sed inediam etiam est assecutus, & quòd sapienter corpus gubernarit, egregiè in eo regendo prudentiæ laudem inuenit. Neque enim moderata corporis in victu eductio, continentiáve, eæ sunt quæ cupiditates accendant, & libidines indomitas reddant. Nam hoc quidem intemperantia, & immodicus deliciarum luxus facit. Atque ad id quidem probandum, quod in præsentia disceptandum nobis propositum est, hæc cùm ex legibus naturæ, tum ex di

B uinis literis à nobis petita sufficiant. Verũenim quoniã quæ diximus, ea nõ rationibus tantùm roboranda sunt, sed exemplis etiam rerum gestarum nostra confirmanda sententia est, ad ipsum iam liberatoris nostri vitæ institutum pergemus, quod mortali in corpore ab ipso seruatum, omnibus quicunque pietatem in vita colere vellent, virtutis exemplar, ac pictura veluti probè expressam effigiem quandam proposuit, vnde cunẽti lineamentis illius inspectis, cùm nulla in parte à proposito ipsis exemplari imitatione declinarẽt, simile inde pro se quisque in vitam suam exemplum transferrẽt. Nam quòd vitam suam liberator noster præstantissimi viuendi ritus omnibus ipsi obtemperare volentibus exemplar proposuerit, ipsum audi, hoc apertissimè dicentem: Siquis mihi ministrat, me sequatur, inquit. quibus verbis ne-

C quaquam affectationem eam ille significat, quæ corpore fit (quando qui hoc facere possit, reperiretur nemo, cùm quod ad corpus pertinet, dominus in cœlo nunc esse intelligatur) sed acerrimam, quantum fieri possit, vitę ipsius institutorum imitationem. Quæ igitur vita fuit liberatoris nõstri? quam ille, dum hic inter nos versaretur, vitæ rationem secutus est? Peccatũ quidem non fecit. Quî enim à peccato vinci iustitia potuisset? aut quo pacto veritatem vanitas superasset? quáve ratione infirmitati virtus debellata cessisset? aut postremò quomodo quod nihil est, de eo quod est, victoriam reportasset? Semper est enim deus: quippe cuius natura neque originem habeat, neque finem vnquam sit admissura. Peccatum verò ipsum est nunquam, neque in propria ipsum per se substantia vlla sua esse cognoscitur. Cumq; in iis magis, quæ malè fiunt defectione boni, quàm in iis, qui ipsum faciunt, naturam suam positam ha

D beat, intelligibiles quasdam tenebras malefactis imprimit, quæ à iustitiæ lumine dispelluntur. (Lux enim, inquit, in tenebris lucet) & cousque durant, quandiu prauæ actiones durant. Sublatis enim his, vnà etiam, simul peccati substãtia deletur, & euanescit. Quæretur enim, inquit, peccatum eius, & nõ inuenietur. licet peccantibus pœna propter peccatum sit reposita, & ob ea, quæ flagitiosè fecerint, cruciatus propositi sempiterni. Peccatum igitur non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Sed cõtrà, lenitatis, patientiæ, facilitatis, mansuetudinis, humanitatis, comitatis, animi submissionis, prudentiæ, virtutum denique cuiusquemodi documenta præbuit cõplura: quæ quidẽ in euangeliis omnia apertè explicata cernuntur. Ac lenitatis quidem ac patientiæ, perferendis assiduè Iudęorum insidiis (cum earum nouissimæ quęq;, prę incredibili sua magnitudine, priores apparere non sinerent) ipsis eatenus clementer corripiendis, quatenus eorũ improbitatem cõprimeret: vlciscendis autem, aut persequendis, ne tantillum quidem. Etenim in eo ille assiduè vsq; constanter perseuerauit, vt (si fieri posset) illorum

E immanitatem suis benignè factis euinceret, & benemerendi perpetuitate cõceptam in se odij acerbitatem mitigaret. Ad extremum etiam eorum causa, qui se in crucem agebãt, cruci suffigitur. Comitatis verò comiter, vt par erat, ad se omnibus admittendis, & facilitate sua ad colloquium secum animãdis, non bonis modò, sed iis etiã, quos ex cõsuetudine iam improbitas delectaret. Hac enim inductæ meretrices mulieres ad illũ adibant, publicaniq;: nõ vt aut

F illæ libidinis, aut hi auaritiæ morbũ augerent: sed ea re, vt inolitas ægrescentis animi sui labes abstergerent, atq; interlinerent. neque in deterrendo plus poterat facinorum cõscientia, quàm in animo addendo recuperandæ sanitatis spes. quæ quidem neutiquã prorsus ipsos fallebat, quãdo re ipsa maiora multò experti nanciscebantur, quàm erant ea quæ opinione conceperant. Porrò humanitatis ac misericordiæ documenta illa quanta sunt tandem? nunc in solitudine fame iam confectis mensam instructissimam apparare, quæ dupliciter ipsos teneret, & rerum necessariarum copia, & admirabili illarum apparationis modo. nunc eorum, qui abiecti erant misericordia commoueri, eò quòd erant dissipati, dissectique, velut oues non habentes pastorem, inualetudines præterea corporis sanare, debilitata ac manca membra integrare, animorum morbos tollere, indissolubiles peccatorum nodos expedire,

P extorta-

lupeas prædux sit, sed ratio quæ medicos imitetur.

Oís virtutis τύπος καὶ πρόγραμμα Chri. cõuersatio est.

Ioan.12.d

τραπέζαν ἀμφιλαφῆ.

Matth.9.a

Psal.19.g

extortarum violenter pactionum, quas cum patre peccati diabolo pepigeramus, obligatio- G nes dissoluere. Humilitatis exempla quāta deniq; nobis exhibuit? quòd ipse non solùm vltro mortale corpus assumpserit, sed ex humilibus etiā parentibus (quod ad vitę huius cōditionem attinet) & nasci, & natus putari voluerit: ac nasci quidē ex matre, natus autē putari ex eo, qui appellatus est pater. Prudētiæ verò prorsus illa fuere vel maxima, q̄ & Sadducæos commento illo septem fratrum, qui omnes, cum vnius eiusdemq; vxoris viri fuissent, è vita discesserant, resurrectionem conantes cauillari, refellerit: & simili modo Pharisæorum discipulos vnà cum Herodianis à se summo pudore affectos dimiserit, quando proposita lubrica illa & ancipiti quæstione, vtrum censum dari Cæsari oporteret, nécne, respōsum ab eo (vt ita dicam) ambidextrum abstulerunt, quod altrinsecus illorum amētiam cōcerpere & vellicare valeret: H quippe quod nō dari iuberet, sed reddi: Reddite enim, inquit, quæ sunt Cæsaris Cæsari. Cæsaris enim erat numisma, cuius imaginē & titulum præ se ferebat insculptum. Atq; hæc quidē animi præcipua virtutum documenta sunt, quæ ille edidit, & præter hæc alia etiam infinitis partibus plura. Corporis verò cuiusmodi, ac quāta? propter quæ potissimum etiā hoc à nobis inductum exemplum est, qui prima sua ætate parentum suorum imperio esset subiectus, & labores corporis omnes æquo vnà cum ipsis animo illis obediens toleraret. Verisimile est enim cum homines illi essent, & iustitiæ & pietatis cultores, tenues tamen, neque necessariis ad viuendum copiis satis instructi (quod ex pręsepi intelligi potest, in quo venerabilis ille fotus est fœtus) solitos eos in assiduis corporis laboribus versari, & hac ratione quotidianum sibi vi- I ctum quæritare. Porrò Iesus cùm his, vt diuinæ literæ prædicant, esset subiectus, sine dubio in perferendis etiam vnà cum ipsis laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam. Cæterùm vbi post ætate progressus, dominica iam, diuinaq; beneficia aperiret, discipulos denique eligeret, & de cœlesti regno promulgando cogitaret, non in angulo aliquo abiectus, & corpore viribus destituto, aliorum ministerio indigebat: sed assiduè nunc quidem itineribus faciēdis, iisdemq; continenter pedibus conficiendis, simulq; discipulis ministrando, vt ipse ait (Ego enim in medio vestrū sum, inquit, sicut qui ministrat. Et item, Sicut filius hominis nō venit, vt sibi ministraretur, sed vt ministraret) nunc discipulorum etiā suorum pedes lauando, pòst doctrina eos & longioribus sermonibus instruendo, impigreq; ex locis aliis in alia se transferendo, saluti nostræ cōsulere non intermittebat: semelq; tantūmodo iumento, eoq; ipso ad exi K guum tempus vsus reperitur, neq; id vt lassitudinem corporis leuaret, sed vt opere ipso propheticum oraculum cōfirmaret. Quid apostoli, nónne ipsi quoq; dominum sunt imitati? nónne assidui in laboribus erant? Animaduerte Paulum indiuulsè laborantem, contenteq; itinera facientem, nauigantem, pericula adeuntem. Animaduerte cùm tempestatibus iactaretur, agitaretur, flagris cæderetur, lapidibus peteretur, & animi robore, & corporis firmitate, contra aduersa omnia fortissimè staret. Quòd si in eo ille fuisset, vt corporis vires immoderata incontinentia eneruaret, nunquam profectò ex illis quæ gessit, ad coronam illam, quam postea adeptus est, peruenisset. Quamobrem præclarè is facere existimandus est, qui cum domini & discipulorum, atque adeò Apostolorum ipsius, & animi virtutes, & corporis exercitationes L sibi imitandas proposuerit, haudquaquam ocio marcēre corpus sinit, sed in optimis illud assiduè officiis cōtinet. Cum enim animi munus sit de rebus bonis ea seligere, quæcunq; corporis etiam opera conficiuntur: corporis est, exequi ea, quæ recta animus iudicarit: cui si ad exequendum vires defecerint, mancum quodammodo, atque inchoatum relinqui officium necesse est: quippe quod in sola voluntate tanquam compressum iaceat, veluti germen aliquod, quod in sinu terræ delitescens comprimitur, in eaq; occultus marcescit, neq; in eorum vsum foras se dat, quorum causa creatum est à natura. At & diuturnam dominus inediam pertulit, dixeris. Idem fecit Moyses, idem Helias propheta. At enim illud tu quoq; animaduertito, dominum, itemq; Moysen & Heliam, hoc semel tantum fecisse: reliquo autem toto vitæ tempore, quod in regēdo corpore, eam, quā par erat, perpetuò disciplinæ moderationē adhibue- M rint, idq; ocio languere nunquā siuerint, sed vsque in laboribus, assiduisq; exercitationibus cōtinuerint, sicq; auxiliari opera corporis, animę virtutes illustriores reddiderūt, dū omnib⁹ suis partibus absoluendæ spirituali suæ cōuersationi operatoriā eiusmodi & actiuā vitā ceu sigillū ac clausulā adiecerūt. Hoc Moyses, hoc Helias, hoc Ioānes etiam ipse factitauit, qui cū aliquādiu ex arcano quodā dei cōsilio se in solitudine illa tenuisset, in loca postea culta egressus est, ibiq; prædicādo, baptizādoq;, quæ munera ipsam etiā rerum actionē attingunt, illa sua ad extremum intrepida apud Herodem animi libertate certaminis sui finem inuênit. Hoc idem

& sanctorum

ἀμφίκρημνον ἐρώτημα ἀπόκρισιν περιδέξιον.

νόμισμα.

πρᾴως καὶ εὐπειθῶς.

Luc. 2. g

Luc. 22. c
Matth. 20. d

A simili petita βεβαιώσις.

τὸν πρακτικὸν βίον σφραγῖδα καὶ τελείωσιν τῆς πνευματικῆς πολι-

A & sanctorum catalogus omnis, & Iesus ipse seruauit, quādo hi assiduè vsque in re agenda aliqua versabantur. Quocirca perspicuum est vndique, cùm ex legibus naturæ, tum ex doctrina diuinarum literarum, tum ex sanctorum omnium virorum exemplis, ipsiusq; adeo liberatoris nostri vitæ instituto, & illa perfecta pietatis cultoribus viuendi norma, & honestius, & vtilius esse cōfirmando corpori suggerere quàm adimere vires: idq; strenuū obeundæ bonæ actioni, quàm vietum reddere & exoletum, vltronea quapiam maceratione.

Quòd opera illa consectari monachus debet, quæ ipsius professioni idonea sint. CAP. VI.

B Cæterùm in his se operibus exercere monachus debet, quæ ordinis ipsius decoro conueniant, cuiusmodi videlicet ea sunt omnia, à quibus cauponariæ artis & imposturæ omnis absit suspicio, quæq; nullæ lōgiores animi distractiones, aut improbi quæstus sequātur, sintq; eiusmodi, vt manētibus intra tectū nobis magna ex parte confieri possint, ne operum laboribus cōtentius quàm par sit cōsectandis, animi in virtutis cōmentatione, neruos, industriāq; elidamus: in quo illud spectandū, vt & opus absoluatur, & à quiete tamen nō discedatur. Si verò etiā tempus aliquod inciderit, vt necessariò sub dio aliquid administrādum sit, haudquaquam hoc philosophiam tamen impeniet. Qui enim verè philosophus est, is cum corpus suum curarum suarū domicilium, & animi sedem firmissimā habeat, licet casus illum C in forū attulerit, licet in maxima cōuentus alicuius celebritate versetur, licet in mōte aliquo, licet in agro, licet in media multitudinis frequētia sit, stabilis tamen in naturali suo monasterio manet: quippe qui mentem suā introrsum ad seipsum recollectam habeat, & de rebus ad officium suum pertinētibus philosophetur. Siquidē fieri facilè potest, vt & qui se intra priuatos parietes contineat, is si negligenter se gerat, mentis agitatione circūuagetur foras: & vicissim qui in foro medio versetur, is si animo excubet, perinde sit ac si in magna esset solitudine constitutus, qui videlicet cogitationem suam ad seipsum tantummodo ac deum conuersam habeat, sensibúsque suis perturbationes omnino nullas admittat, quę à rebus ortæ sensibus, in animos solent nobis incidere.

D

Quòd neutiquam temere cum quibusuis hominibus consuetudinem habere monachus debet. CAP. VII.

IAm ne illud quidem decere iudicandū est, temere seipsum quibusuis credere, denudaréue aut aperire animi arcanū sui. Siquidē homini, in eo, quod ex deo est, vitæ genere versanti, multi parati esse insidiatores solent, atq; ipsi adeò coniunctissimi quique in eum studiosè quid agat, inquirunt. Quocirca danda omnino nobis opera est, vt nō nisi magna adhibita diligentia, circūspectioneq; in congressum cum extrariis hominib⁹ veniamus. Si enim ipse liberator noster (vt est in euangelio) omnibus seipsum nō credebat (Ipse enim, inquit, Iesus non E credebat seipsum illis) si ille purus, & labe omni carens, ille ab omni culpa liber, ille iustus, ille qui quantuscunque erat, nihil nisi virtus erat, hoc faciebat: quî fieri poterit, vt nos, qui peccatores sumus, qui ad lapsum procliues, qui ab recto, quod nobis proposuimus, itinere, identidem aberramus, ídque & ob naturalem nostram imbecillitatem, & propter eum, qui bello nos improbè & acriter persequitur: sed quî hoc poterit impetrari, vt si curiosis hominibus vitam nostram inspiciendam exposuerimus, non & prauas in nos calumnias conflemus, & ipsi nobismetipsis scandala statuamus? Siquidem plerunque etiam quæ rectè fiunt, ea maleuoli in crimen vocare non dubitant: neque vel leuissimas quidem præterire offensiunculas sinunt, quas non maledictis insectentur. Quamobrem in admittendis extrariorum hominū congressionibus magna adhiberi à nobis cautio debet. Etenim præter ea, quæ diximus, teme- F ritatis vitio, aliud etiam peccatum incurrunt, cum scilicet cogitant eos, qui à communi cum cæteris viuendi ritu recesserunt, eò quòd viuendi institutum mutarunt, non consilium mutasse, sed diuersam planè ab humana induisse naturam, neque de pietatis cultoribus iudicant, tanquam de iis, qui cum in iisdem affectionibus versentur, eas tamen animi virtute, & voluptatibus à se segregandis, rationis imperio subiiciant; sed illud existimant, naturales ex illorum corporibus omnes funditus affectus esse sublatos. Quo fit vt si vel transuersum vnguem spiritalis vir ab recto declinarit, confestim vniuersi, vel ij ipsi, qui vehementissimè ipsum antea laudibus efferebant, admirabantúrque, eius accusatores existant acerbissimi, pa-lámque seipsos reprehendant, vt qui ne priores quidem illi laudes veras tribuerint. Vt enim cum in certamine pugil aliquis concidit, illico in eum aduersarius insurgit, ipsúmque ferit, &

p ij humo

τελείως πεπεισμένοι. Actiuæ vitę op⁹ quod ex plenitudine contéplationis deriuat, sicut doctrina, prædicatio, præfertur simplici cõtéplatiõi. Tho. 2. 2. q. 188. 1 Resp. ad. 6.

ὑπορόφιον ἡμῶν.

σῶμα, φροντιστήριον καὶ καταγωγὴ ψυχῆς.

γνώμης

Ioan. 12. d

βεβαιώσις. à simili ducta.

humo magis etiam affligit: item hi quoq; ſimulatq; aliquem de iis,qui aſſidui in virtutis cul- G
tura ſunt,paululum aliquid de virtutis curriculo deflexiſſe animaduerterint,extemplo in eum
inuadunt,maledictisq; & criminationibus perinde vt iaculis petunt,neque ſecum reputãt ip-
ſi,ſexcẽtis ſe quotidie vitioſarum affectionũ telis transfigi: cum pietatis propugnatores quã-
uis ſimilibus ipſi quoque affectibus ſint circunſeſſi,aut leuiſſimum inde,aut nullum plerunque
incõmodum accipiant: & quod magis eos mouere deberet,qui acriorem quàm illi aduerſa-
rium excipiant, quando hi apertiſſimè ei ſe aduerſarios profeſſi ſunt: & magnum quid ade-
ptum ſe ille arbitratur,ſi de his victoriam reportet:cõtraq; mortiferæ plagæ loco ducit,quã- (καιρίαν πληγήν.)
docunq; victus diſcedit,nimirùm vt qui perfectè,& cunctis tum virtutis partibus ſit debella-
tus. Nam ſuſceptum ſibi aduerſus vitæ huius negociis deditos certamen,id verò admodum H
contemnit:idq; partim eò,quòd ex illis plurimi eius ditioni ſpontè ſe, atque adeo curſim ve-
nientes ſubiiciunt,veluti qui voluptatibus variis,& concupiſcentiis tanquã eſca deliniti, ad
peccatum illiciantur,ipſiq; victoriam de ſe quàm facilimã præbeant: partim, quòd quãuis ex
iis nonnulli peccato aliquatenus videantur reſiſtere,hi tamen diſtractionibus variis impedi-
ti,paruo negocio à contentione illa acri auocantur ac depelluntur,verſiq; in fugam, & miſſi-
libus cõtinẽter petiti,multas ac fœdas ſecũ cladis ſuæ notas ab hoſte irrogatas referũt. Quòd
ſi aliqui extiterint aliquãdo,qui curarum vitæ huius impetu profligato, fortiter prementis ſe
aduerſarij bellum exceperint:at longè tamẽ illorum diſpar certandi ratio eſt.Siquidẽ multis,
atq; adeò infinitis partibus maiora ſunt illa,quæ exhauriunt ij,qui ſe colendæ pietati totos pe I
nitus dedidere. Alter enim retinere contendit ius ſuum, & in cõtrouerſiis de rebus vitæ hui⁹ (Perſtat in collatione ſecularis & monachi.)
pertinaciſſimè litigat.Cõtra,Monachus de iure etiam ſuo iis, qui ſecum controuertũt & de-
litigant,concedit,& præcepto illi obtemperat: Ab eo qui aufert,quæ tua ſunt, ne repetas. Ille (Lucæ.6.d)
vt par pari referat,percuſſus & percutit,& iniuria lęſus relĩdit:& hoc modo æquabile ſe tene-
re ius putat. At hic eatenus tolerans eſt iniuriæ, quoad iniuriis ſe aut plagis afficientis libidi-
nem exaturet. Atqui idem voluptates corporis aſſiduè ſtudet coërcere: dum alter earundem
illecebras perpetuò conſectatur. Quò fit,vt ne inter athletas quidem iure exiſtimẽ haberi poſ
ſe,qui in ciuili vitæ genere verſantur,quandocunq; cum aſſiduis pietatis cultoribus conferã-
tur. Atque aliud etiam præterea animaduerto,quod iis ſolitum eſt vſu venire,qui cõmunem, K (Hoc nimiſquã verũ vſu quotidiano depræhendimus.)
ac vulgarem vitam ſequuntur, quandocunq; in pietatis cultorum vitam inquirunt: Simulac
enim pietatis cultor cum animo ſuo ſecum ſtatuerit rectum eſſe, poſt longinquam eſuriem.
eſca corpus fulcire ſuum,ne ruat: veluti ſi omnino corporis ac materiæ expers eſſet, aut nul-
lum prorſus,aut quàm minimum cibum aſſumere illũ, volunt.Et ſi ex huiuſmodi diſciplina
quempiam animaduerterint,qui non vſquequaq; inclementer corpus tractet, ac vel tantillũ
illius neceſſitati ſubueniat,hunc cõuiciis, calumniisq; proſcindunt, deriuataq; ab vno in cun-
ctos proteruia,petulantiaq;,vniuerſos pariter lurcones quoſdam,& helluones appellant: neq;
illud reputant,ſe,cum bis, & ex ipſis nonnulli ter etiam quotidie epulentur craſſiſſimis, pin- (παχύτατα καὶ πιότατα.)
guiſſimisq; ſuffarcinati veſcantur cibis, & infinitam carnium molem deuorent, ingentemq; L
ſupra modum vini ingurgitent vim,menſis tamen nihilominus ſe ita inhiare, vt exemptis è
vinculis poſt diuturnam eſuriem catulis aſſimiles videantur.Porrò qui veræ pietatis ſectato- (ὁμοίωσις.)
res ſunt,ij quàm fieri poteſt, aridiſſimo vtuntur cibatu, & in quo præter imbecillitatem te-
nues admodum ad alendum vires ſint: idq; in totum diem ſemel, quibus modò perpetuò di-
ſciplinæ ordinem ſeruare in animo eſt:& hunc ipſum, quòd modicè, & vt ratio iubet, aſſu-
munt,iure vbi eius ſumendi tempus aduênit, fidenter nulla impediti religione, neceſſarium
corpori auxilium tribuunt. Quò fit vt nequaquam conuenire iudicandum, ſit libertatem no-
ſtram ab alia conſcientia iudicari. Si enim nos cum gratia participamus, quid blaſphemamur
pro iis,de quibus gratias agimus? cùm exiguam admodum & viliſſimi precij ciborum por- M
tionem tanta nos cum voluptate amplectamur,cum quanta ne ipſi quidem ſplendidiſſimos,
& copioſiſſimis cuiuſque modi ferculis inſtructiſſimos menſarum apparatus. Verumenim
ex his,quos diximus,hominibus,ſiquis fortè ſit, cuius perſpecta nobis & animi prudentia, &
vitæ innocentia ſint, & diſciplinam noſtram in reuerentia habeat, hunc menſa noſtra com-
municari,ſi id vſus poſcat,à ratione neutiquam alienum fuerit.

Quòd neq; frequenter, neq; temere extra monaſterium exire monachus debet. CAP. VIII.

ATque illud etiam tenendum eſt,vt nequaquam quouis prætextu viſendorum, conue-
niendorúmve fratrum crebrò è monaſterio velimus egredi. Siquidem diabolicum
illud

A iſtud quoque cõmentum eſt,quando huiuſcemodi artificio vti aduerſarius ſolet, ad diſcipli-
næ noſtræ ſtabilitatem,ordinẽq; religioſę huius vitæ labefactandũ,ac peruertendum,atq; hoc
modo nos voluptatum illecebris illectos,variis,iisq; inſtabilibus cogitationibus facere obno-
xios ſtudet. Sed in eo potiùs elaborãdum eſt cuiq;,vt tacitis ſecum colloquiis, intimisq; cogi-
tationibus,animi ſui vitia diligenter perpendat,& corrigat. Etenim qui animum hunc attu-
lerit,vt ſuperioris vitæ conſuetudinis,ab ſe modo vinculum abiecerit, etſi omnino hic ex ea
ſua animi ad honeſta vitæ ſtudia applicatione laudem promeretur, at nõdum tamẽ propter-
ea ad virtutum culmen peruênit:quin quomodo eas cõſequi poſſet,ſępenumero ne cogitauit
B quidem: verum tacitus ſecum cogitatione in ſeipſum defixa, perturbatos animi ſui appetitus
motusq; excutere diligẽter debet,iisq; magna cũ animi contẽtione obluctari,& quę in eo in-
condita viderit,ac perturbata,ea melioribus cõſiliis in ordinẽ redigere,atq; ſedare. Sedata ſi-
quidẽ animi & requieta cõſtitutio virtutis eſt argumentũ certiſſimum. Cæterum qui huc,il- (γνώμη.)
lucq; cõtinenti peregrinatione diſcurrit,neq; ſtabilis certo vllo in loco diu conſiſtit, ſed cre-
bra ex aliis in alia loca ititatione collectam illã,& conſtipatam animi in cogitando vim aſſi-
duo iſto flatu ac reflatu veluti euentilat,atq; diffundit,paulatimq; corporis voluptates ſpecta-
re inſueſcit, is quî quęſo perſpicaciter excutere ſeipſum poterit? aut quæ minus honeſtè ſe ha
beant peruidere,& in melius reuocare? quippe cum in eo perſeuêret, vt animũ ſuum ad pra- (τὸ δέον μεθαρμόσασθαι)
C uas aſſiduè affectiones inſtîget. Quod cum ita ſit, amplectenda nobis maxima ex parte quies
eſt,& in ſuo cuiq; aſſignato ſibi ad habitãdum loco fortiter perdurandum, quò videlicet hoc (ἐπαγωγή.)
ipſo animi ſui ſtabilitatẽ teſtatam faciat. Neq; verò tamẽ propterea perpetuò eſt,tanquã in cu
ſtodia permanẽdum:ſed quãdocunq; & res poſcit, & conſcientia non reprehendit,liberè eſt,
fidenterq; prodeundum,& de fratribus probatiſſimi quiq;, & propter inſignẽ vitæ ſanctitatẽ
maximè vtiles inuiſendi,& ex fructuoſo illorum cõgreſſu,virtutũ exẽpla capienda: ita tamẽ,
vt(quẽadmodum diximus) in prodeundo modus teneatur, & praua omnis ſuſpicio euitetur.
Siquidem eſt ſæpenumero cum exortum in animo tædium ſuſcepta peregrinatio diſcutit, & (γνώμη.)
ſpatio ad colligendas denuò vires ac ſeſe erigendum refocillandúmve dato,alacriorem ad ca
peſſenda deintegro pietatis certamina facit. Quòd ſiquis apud ſeipſum glorietur,quòd pedem
D omnino è cella non efferat,enimuerò intelligere is debet inani ſe admodum re inflari. Neq; (Att. hoc pl⁹, æquo ſolitudini affixus.)
enim nõ prodire ipſum ſua ſponte laudandũ eſt, aut aliquãdo prodire homines ſolet aut bo-
nos facere,aut malos,ſed vel quod ad res honeſtas firmũ ac ſtabile animi iudiciũ eſt, vel cõ-
trà leuitas & inconſtantia,hominem bonum reddit vel malum. Si verò quis propoſitam ſibi
ſemel in animo honeſtatem firmè conſtabiliuerit,& diuturna exercitatione, tẽperandarum
animi ſui motionum probè iam rationem didicerit,isq; edomitis corporis ſui libidinibus, &
animi ratione alienis motibus refrænaris,quòd præterea rationis fræno confidat,ob eam cau
ſam è monaſterio prodire frequentius velit, vt fratres ædificet, viſitetq;: qui huiuſmodi eſt,
eum ratio ad prodeundum potius impellet,quàm reuocabit, quò videlicet poſita ſuper can-
delabro lucerna,cunctis præclaræ doctrinæ ſuæ largè lumen impartiat, modò verè confidat,
E in quoſcunque inciderit,illis ſe & doctrina & exemplo virtutum veluti ſcholam futurum: &
ſi ſeipſum diligenter antè muniuerit,vt,quod eſt apud Apoſtolum, ne fortè cùm aliis prædi- (2.Cor.3.b ἀδόκιμος γένωμαι.)
cauero ipſe reprobus efficiar.

Quòd locum identidẽ demutantibus monachis, neutiquam inter cæteros audendi quicquã, loquendiue liberè fieri poteſtas debet: & quòd deuitandi ſunt, qui tales ſunt. CAP. IX.

ATque illi etiam deuitandi ſunt, qui inſtabiles identidem locum demutant, & modò
ad hos, modò ad illos fratres ſe conferunt, & irrequieto acti impetu ſe in circunlu-
ſtrandis aſſiduè monaſteriis occupant,& per ſimulationem ſpiritualis charitatis, car
F nis libidinibus obſequuntur:quorũ in animis nihil firmitatis,nihil ſolidi,nihil quòd diſciplinę (Ex loci etiamnũ inſtabilitate quæ vitia gignantur. Collationes)
cõueniat ordinis,nihil deniq; prudẽtiæ ineſt,aut grauitatis:contraq; ſumma curioſitas,morũ
peruerſitas,leuitas,incõſiderantia,dolus,hypocriſis, mẽdacis & veteratoriæ oratiõis pleniſſi-
ma aſſentatio in iſtis redundãt. Hi enĩ & lingua rudes,& vẽtre intemperãtes ſunt. Horũ volu
cris animus cõtinenter flabris veluti quibuſdã pulſatur, horum cõſilia aſſimilia veſpertilionũ
volatibus ſunt:quippe qui in directũ nunquã feruntur,ſed tortuoſo,& incerto maximè vola-
tu huc illucq; temere pererrãt,ac circũuagãtur. Hi cùm in ſpeciẽ ſtatim aliud facturi videã-
tur,poſtea præter omnium opinionem,ad aliud quippiã longè diuerſum ſubita mentis leui-
tate feruntur. Hi multum ſerpunt,& nihil promouent. Siquidem iumentis iis aſſimiles ſunt,

Asiuo molæ alligato assimilis est inconstantia.

quæ ad molas deligata cum ingredi continenter non cessent, eodem tamen vsque in spatio G
semper reperiuntur:& fracto laboribus corpore, ipsa tamen vltra exigui loci fines progressa
non sunt:Sic isti quoque cum assiduè in corporis libidinibus intricentur,in hisq; depressi in-
hærescant,ad spiritus fastigium nunquam euadunt: sed inexhausto cursu in orbem perpetuò
incitati feruntur:nempe qui vnà cum corporis cõcupiscentis, voluptatibusq; assiduè agitati,
rotatiq;,eôdem vnde mouerant,denuò referantur,& propter voluntatis prauitatẽ, ab iniqua,
in qua sunt,seruitute nunquam liberentur. Hi cum ouis speciem externè intuentium se ocu-
lis veluti escam quandam obiiciant, gulosam & vafram, & astutam internè vulpem celant,
multosq; ab recta viuendi via, ad simile, in quibus ipsi sunt, vitiorum genus conantur abdu-
ἀνομοίωσις. cere:quicunq; videlicet clauo rectæ rationis destituti,leui momento,nullo delectu magistris H
peræquè malis ac bonis fidem adiungunt, illudq; rectum existimant quodcunq; quis ipsis vel
rectè vel probabiliter consuaserit. Et hos igitur secum trahere in suæ prauitatis perniciẽ stu-
dent,ꝙ videlicet illorum peruersionẽ,excusationem suã esse arbitrentur, & eleuationem cri-
minum suorũ flagitiorum cõmunionem.Proinde hi omni ratione cauendi sunt,idq; ea re,ne
& pestis contagione cæteros inficiant, & ipsi cum se vndiq; velut proscriptos & ab aliorum
cõmunione summotos animaduertent,vel serò se ad meliorem frugem recipiãt: & ignomi-
niam illam,quòd bonos se defugere,atq; auersari videant,pædagogi loco accipientes,admo-
μεταφορά. niti à prauitate resipiscant.Nam hoc etiã Paulus fieri iussit, loquẽs de iis, qui nihil laborabãt,
2.Thes.9.c sed curiosè agebãt:Hunc enim,inquit,notate,& ne cõmisceamini cum illo,vt confundatur. I

Quòd ab omni prorsus cleri, aut præsidentiæ inter fratres appetitione abesse monachus debet. CAP. X.

Ambitio, morbus diabolicus.

CAeterùm clerum, aut inter fratres principatum nullo modo appetere monachus de-
bet.Siquidem diabolica ista pestis est, & libidinis dominandi labes, quæ res insigne est
primæ illius diaboli prauitatis indicium. Etenim ex hac ille quoque imperandi libidi-
ne præceps insigni illo superbiæ lapsu corruit. Et sine dubio, qui in huius vitij potestate est,is
eodem planè cũ diabolo malo laborat.Qui autem ab eo captiui tenẽtur,eos inuidos,conten-
tiosos,insimulatores,impudentes,calũniatores,assentatores,veteratores,humiles, vbi nõ con K
uenit,illiberales,gloriosos, sexcentis deniq; aliis huiuscemodi turbis refertos existere necesse
παρὰ τὸ πρόσωπον τα- est.Etenim qui est eiusmodi,is idoneis inuidet,ac palàm traducit. Quin erit sæpenumero,cũ
πεινούς. illorum etiam interitum exoptabit,quò videlicet sublatis de medio,qui tales sunt,in deferen-
dis muneribus necessariò suffragia ad ipsum deueniant.atq; ex hoc etiam aliud sequetur,quòd
iis,penes quos illa deferendi potestas erit,adulabitur,atque ita multa illiberaliter ac seruiliter
aget: aduersus inferiores verò,si aduersentur,superbè ac præsidenter se geret.Itaq; dolos con-
suens cõmachinabitur,perturbationesq; innumerabiles,ac suspiciones sibi accerset,à seq; ani-
mi tranquillitatem fugabit,& deus pacis expelletur,vtpote cui locus in eo non sit,vbi acquie-
scat.Cognito igitur nos detrimento,à ratione abhorrẽtem istiusmodi cupiditatem fugiam?. L
Quòd si aliquẽ deus aliquando ad res huiusmodi deligat,prorsus idem etiã(quæ eius solertis-
sima sapientia est)probè nouit,quemadmodum etiam idoneũ præbeat, vt nulla in parte cõscij
simus eam ad rẽ studiũ impendisse, aut ad id consectandũ,in animo delitescentem cõpressisse
cupiditatem. Nam hæc quoq; animi ægritudo vt est atrocissima,ita & à bonis nos abalienat.

Quòd ad recta studia consectanda neutiquam impellere nos inanis gloria debet. CAP. XI.

FVgienda autem cum primis inanis gloria est: quæ non ante labores, à laborum nos su-
sceptione deterret(siquidem leuius hoc esset malum omnino)sed iis iam exantlatis,mer
cẽdis præmiis exuit spoliátve.Illa expugnatu difficilis & callida salutis nostrę ĩsidiatrix,
Metaphoræ elegantes. illa vel in ipsius cœli conuexis,insidiarum aduersum nos collocatrix, virtutes ramis in cœlũ
vsque licet expassis ac porrectis adornatas profligare ac deturbare pertinacissimè contendit. M
Simulac enim illa pietatis mercatorem cuiusquemodi virtutum mercibus onerariam mentis
nauem suffarcinasse & complesse animaduertit, procella sua ocyus excitata, in eo omni co-
natu operam dat,vt illam euertat,atque aquis pessundet.Illius enim qui ad regnum superum
nauigationis suæ cursum instituerat,mente, illa ad res humiles gloriasq; hominum contem-
plandas detorta,vniuersas repentino spiritu ex animo diuitias exufflat, & subrutis virtutum
fundamentis,proceritate sua ad cœlum vsque pertingentes labores deturbat & terræ allĩdit.
cùm nos,vt eorũ ab hominibus præmia expectemus,impellat, quos æquũ erat,cùm oculos in
solum

A solum deum haberemus intentos,illiq;vni rectè facta nostra reseruaremus,meritam ab eo so
lum mercedem referre. Nos verò cùm ad amplectendas virtutes, hominum iudicio impulsi
potius accedamus quàm dei,inanemq; ab illis gloriæ mercedem flagitemus, iure optimo diui-
norum præmiorum frustrationem incurrimus: quippe qui non propter deum labores ad-
eamus,sed hominibus operarios nosmetipsos locemus: à quibus cùm mercedis loco,merce-
dis iacturam auferamus,quid est, quod nobis à deo reddi amplius poscamus, propter quem
animum,vt operis aliquid faceremus,nostrum nunquam induximus? Quòd autem hoc ve-
rum sit,animaduerte,quid sacrosanctum euangelium dicat de iis hominibus, qui hominum
B causa, quæ recta sunt, faciunt: Amen dico vobis,receperunt mercedem suam. Agè igitur, Mat.6.a Ambitionis appositissima epitheta
quando hæc ita sunt,fugiamus inanem gloriam, dulcem spiritualium opum exspoliatricem,
iucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blãdissimam bonorum nostro-
rum deprædatricem,eandẽq; mellis illitu fraudis suæ veneni coloratricẽ, & mortiferi homi-
num mentibus poculi porrectricem,quod opinor ea de causa facit, vt vitio se illi auidius in-
γνῶμη. gurgitent,nec vlla illius expleantur satietate. Dulce quid humana imperitis gloria est. Quin
& qui ab hac captiui tenẽtur,ij facilimè ab ea impellũtur,vt à recto rerũ iudicio aberrent.Qui
enim hanc cõcupiscit,is spreto domesticorũ consilio,id vnum tantũmodo perfectum,& ma-
gnifaciendũ iudicabit, quod apud imperitam, ac promiscuã multitudinem in admiratione
C esse animaduerterit.Quò fit,vt si nequissimi etiã,ac omis prorsus iudicij expertes sint,qui quę
mala sunt admirentur, necessario tamen ea omnia,quæ à studiorũ suorum iudicibus probata
esse crediderit,facturus sit,qui laudari se cupit.Ex quo intelligi facilè potest, inanẽ gloriam δόγμα per illationem.
nõ ad euertendas modò honestas actiones valere,sed ad improbas etiã iter munire.Quocir-
cà danda opera est,ne quôquã omnino ab recta ratione, deôve rectæ rationis autore oculos
dimoueam?: sed iter illud,quod à deo nobis mõstretur,teneam?.Atq; in huiusmodi cursu, si-
ue is ab aliquibus laudetur, siue contrà vituperetur,coniectis in cœlestem laudatorem oculis,
neq; illorum laudes magnopere curemus,sed tantum de recto in rebus bonis iudicio illorum
D gratulemur: neq; istorum vituperatione ab eo vllo modo dimoueamur,potiusq; eorũ vicem, ὑπομένουτας aliàs νομίζοντες.
tanquã recto iudicio carentium,atq; in grauissimis tenebris versantium doleamus.

De opportunitate temporis ad loquendum. CAP. XII.

ATque ex officiis quidem hæc ferè præcipua sunt, quæ neutiquã pro virtutis ipsorum
magnitudine, sed pro modo facultatis nostræ hactenus explicata sunt: quæ verò de-
inceps restant virtutes,quæ videlicet quotidianos quasi in consuetudine cum cæteris
mores cõmendant,&expoliunt,eæ valde opinor omnibus sunt in prõptu,& in facili admodũ
cognitione versantur,veluti maturitas tẽporis ad loquendum, & verborum habita vtilitatis
ratione prolatio.Verborũ autem ea opinor vtilitas fuerit,si aut de virtute in loco disseratur,
E aut si ad rei alicuius,quæ facienda instet,vrgeatq;,vsum sermo accommodetur,aut etiam de-
nique ad audientium ædificationem referatur. Qui autem in alio quouis genere sermones
versentur,ij reiici tanquam superuacanei ac inutiles debent.

Quòd nequaquam facetias scurrilémue urbanitatem consectari monachus debet. CAP. XIII.

VItandæ autẽ omnes omnino in sermone facetiæ & scurrilis dicacitas sunt.Siquidẽ fie
ri solet plerunq;,vt qui sese in rebus istiusmodi occupãt,ij rectã rationẽ deserãt:quip-
pe cũ ex eo illud fiat,vt animus ad ridicula diffundat,& in tacita secũ cogitatione gra Ex Eutrapeliæ,sermonis scilicet faceti vitio quæ mala.
uitatis seueritatisq; neruos oẽs elĩdat. Quin incidit sæpenumero,cum istiusmodi cõtagio sen
F sim proserpens,prostremò ad verborum turpitudinem,& absurdam atque extremam obscœ-
nitatem delabatur. Ex quo sanè colligitur peruigilem & attentam animi excubationem cum
facetiarum diffusione simul cohærere non posse.Cæterum si vsus etiam inciderit aliquando,
vt remittendæ aliquantulum tristitiæ causa, sermone ad hilaritatem excitemur, enimuero
danda omnino opera est vt spirituali lepore referta sit oratio nostra, & euangelico sale con-
dita,vt rectæ,quæ interius sit,sapientiæ gratum foras odorem aspiret,dupliciterq; auditorem
& animi relaxatione,& intelligentiæ festiuitate delectet.

De mansuetudine, & quomodo charitas conflatur. CAP. XIIII.

MAnsuetudine autem cum primis plenus esse monachus debet.quandoquidem spiri-
tus mãsuetudinis vel particeps iam factus est,vel fieri se participẽ cupit: illudq; cõ-

γνώμη. uenit, vt ſuſcepto hoſpiti hoſpes aſſimilis ſit. Cæterum ſi vſus inciderit, vt ſuſcipienda aliquã- G
do à nobis aduerſus alicuius negligentiam indignatio ſit, qui videlicet ſit in noſtra ditione,
adhibenda in eo cura eſt, vt indignatio ratione ſit temperata. Siquidem gladiis medici vtun-
Argumẽtũ à ſimili. tur, vtuntur & homicidæ. Verùm hi, quòd ad eos tractandos ira, atque immanitate impulſi
accedunt, ſceleſtiſſima per eos deſignant facinora: nempe qui eos quibuſcum generis ſunt
communione coniuncti, vita ſpolient. Illi contrà quòd ex ratione ipſis vtuntur, magnas ex iis
afferunt vtilitates. Siquidem eorum opera vſi, conſtitutos in periculis homines liberant. Eo-
dem modo etiam, quicunque adhibita in conſilium ratione ſibi indignandum cenſuerit, ma-
gnopere illi vtilis fuerit, aduerſus quem animo incitatus ſit: nempe qui eius vel negligentiam
corrigat, vel improbitatem. contrà autem qui ab ira vinci ſe ſinit, ab eo verò rectum profici- H
ſci nihil poteſt. Non eſſe verò alienum ab iis, qui manſuetudini ſtudent, animo interdum in
loco incitari, hinc perſpici facilimè poteſt, quòd Moſes, de quo in ſanctis literis teſtatum ha-
Aſtruit τῷ παρεδείγματι. bemus, mortalium eum omnium longè manſuetiſſimum fuiſſe, vbi ita temporis ratio po-
ſcere viſa eſt, vehementiſſimè eſt indignatus, atque eatenus animi concitatione progreſſus,
vt eam non alia ratione, quàm ſuorum cæde terminarit, hocq; tum, cùm vitulum illum fa-
bricarunt, tum etiam cùm nefariis ſe Beelphegor ritibus polluerunt. Ex quo intelligi facilè
poteſt, vt quis adhibita ratione animo incandeſcat, poſſe nihilominus eum dignitatem man-
ſuetudinis incorruptam retinere. Nam illud omnino nunquam moueri, aut ſicubi opus ſit, nõ
indignari: naturæ potius lentitudo, quàm mãſuetudo appellanda eſt. Porrò manſuetudini na I
πραότης ἀνεξικακίας. turaliter etiam ferè adiuncta patientia eſt. Siquidem maſuetudo patientiæ eſt mater. Neque
minus etiam iis, qui verè modo manſueti ſunt, ac non qui moribus ſint plus æquo ſeueris im-
plexi ac defœdati, permiſtim ſe attemperat & comitem adiungit Benignitas. Hæc enim ſua-
uis ac placida benignitas materiam ſuggerit gignendæ mãſuetudini. Vtraque porrò hæc vir-
tus vnà inter ſe cõmiſta, coniunctaq; præſtantiſſimam virtutum omnium charitatẽ efficiunt.

CAP. XV.

De prudentia.

CAeterum in omni, quæ ſuſcipitur, actione, antecedere prudentia debet. Nam pruden- K
tia remota, nihil cuiuſuis generis eſt, quod licet bonum videatur, non in vitium reci-
dat, ſi aut alieno tempore, aut non adhibita moderatione fiat. Ratio verò & pruden-
Ratio & prudẽtia bonæ actioni modum præſcribunt. tia vbi rebus bonis idoneum tempus ac modum definiunt, mirabile eſt, quantus ex earum vſu
cùm in dantes, tum in accipientes fructus redundet.

CAP. XVI.

De fide & ſpe.

OMnibus autem in rebus, priuſquam ad eas aggrediamur, viam munire debet ac præ-
ſtruere ea, quæ in deum fides eſt, eiq; comes vnà ſpei alacritas adiungenda, quò vide-
licet & fide fultas animi vires ſuffulciamus, & ſpei alacritate animo ad res honeſtas
erectiores ſimus. Neque enim in rebus bonis conatus humanus, ſublata ope diuina, perfectè L
vnquam, quod vult, poterit adipiſci: neque item viciſſim diuinum præſidium ad nos nullo
noſtro ſtudio venturum putandũ eſt. Sed ad perfectũ virtutis cumulum coniuncta ſimul eſſe
vtraq; hæc oportet, & humanũ ſtudium, & auxilium cœleſte, fidei opera aſcitũ & comparatũ.

CAP. XVII.

De humilitate animi.

CAeterum in omnibus quæ rectè fiant, cauſas, cur illa ſic fiant, domino aſſignare animꝰ
debet, neque omnino eſſe quicquã exiſtimare, quod ſuarum virium facultate aſſequi
poſſit. Huiuſmodi enim animi affectio natura ſuapte ſolet humilitatẽ in nobis inge-
nerare. Porrò humilitas tutiſſimus eſt virtutum omnium theſaurus. Hæc habes à nobis cha-
θυσαυροφυλάκιον ἀρετῶν. Ioan. 9. b riſſime quædam quaſi ſemina de virtute ſermonum, quæ ſi diligentius excolueris, vberrimos M
ex iis fructus reportabis, & dictum ſapientiæ illud verum eſſe confirmaueris, quod dandam
eſſe ſapientibus occaſionem præcipit, vt ſapientiores fiant.

CAP. XVIII.

Quot modis prauæ in animo cogitationes exiſtant.

SEd quoniam ſuperius iam de iis, quæ ad mentis agitationem pertinerent, diſputauimus,
neque tamen quot modis prauæ in animo motiones exiſterent diſtinctione vlla adhi-
bita explicauimꝰ: ſane operæpreciũ facturos nos arbitrati ſumꝰ, ſi nũc illud quoq; ad-
iungeremꝰ, ne videlicet ad abſolutã huius partis pertractationẽ, cumulus omnino vllus deeſſe
videretur.

A videretur. Duobus itaque modis, indecoræ conceptiones rectis cogitationibus turbam & in- Prauæ cogitationis origo duplex
temperiem conciunt: cum aut animus videlicet ex ſua ipſe quadam incuria ad rerum futiliũ
contemplationem aberrat, temereq; ex aliis in alias cogitationes delabitur: aut cum inſidioſè
menti noſtræ abſurdas rerum ſpecies Diabolus conatur obiicere, eamq; hoc modo à rerũ lau
dabilium contemplatione, inquiſitioneq; auocare. Cum igitur animus, quòd remiſſa illa ſoli-
diore mentis contentione, pellẽtium ſe cuiuſquemodi variis rerum vulgarium memoriis re-
petendis, in his temere ſe diutius occupet, in varias errorum ambages ſoleat incidere, ac ple-
runque ad extremum cogitatione ad res turpiſſimas ac flagitioſiſſimas deferri: enimuero id
B quotieſcunque acciderit, huiuſcemodi animi ſocordia, diffuſioq; excitata ſeueriore acrioreq;
mentis diligentia caſtiganda eſt ac corrigenda, aſſidueq;, vt quæque ſingulis nobis tempori-
bus propoſitæ ſint, ita ad attentiorem rerum honeſtarum conſiderationem inducẽda, in eaq;
occupanda. Siquãdo ex inſidiis eam circumuenire Diabolus tentet, & quas commentus ex ſe
eſt, cogitationes magno cum impetu, veluti ignita quædam tela in pacatum ac quietum ani-
mi ſtatum intorquere contendat, illumq; inopino aſſultu conetur incendere, & eorum quas
ſemel intorſerit, diuturnas, & ad extricandum difficiles memorias efficere, ſanè hîc maiore
quadam vigilantia, contentioreq; animaduerſione huiuſmodi declinandæ inſidiæ ſunt, & pe- τῇ ὁμοιώσει confirmat
ritorum athletarum imitanda conſuetudo, qui ſumma cum animi attentione, tum corporis
C agilitate celeritateq; aduerſariorum ſuorum apprehenſiones eludunt, & belli omnis euaſio, &
telorum declinatio orationi, ac diuinæ opis implorationi cõmittenda. Hoc enim nobis Pau- Epheſ. 6. c
lus præcepit, cum dixit, In omnibus ſumẽtes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſ-
ſimi ignea extinguere. Quamuis igitur etiam inter orandum prauas ille rerũ animis noſtris
ſpecies obiiciat, non propterea tamen ab oratione nobis eſt deſiſtendum, neque iniectam ab
hoſte prauam ſemẽtem, aut immiſſas à præſtigiatore verſipelli ſuggeſtiones, noſtras eſſe ar-
bitrandum, quin potius vbi rem nobiſcum putauerimus, & ſceleris inuentori, prauarũ iſtiuſ-
modi cogitationum cauſas attribuerimus, hoc maiore debemus conatu procũbere, deoq; ſup-
plicare, vt diſiecta ab animo noſtro interpoſita iſtiuſmodi nequam cogitationum quaſi ma-
ceria, mens liberè celeriterq; ſine vlla mora impedimentóve ad ipſum queat peruenire, neque
D ab inſtituto ſuo curſu vllis malarum cogitationum incurſibus retardetur. Si vero per aduer-
ſarij impudentiã, flagitioſarum iſtiuſmodi cogitationum vis vehementior etiam inſurgat, ne
ſic quidem eſt ſuccũbendum aut deiiciendus animus neq; ſuſcepta certamina, ex dimidia par-
te confecta relinquenda: ſed conſque obfirmate perdurandũ, quoad deus perſpecta noſtra cõ-
ſtantia gratia ſpiritus ſancti nobis affulgeat nóſve illuſtret, quæ & inſidiatorem in fugã pro-
pellat, & mentem nobis puram efficiat, & diuino lumine compleat, & rationi noſtræ in paca-
tiſſima tranquillitate conſtitutæ ocium ad deum colendum ſuppeditet.

CAP. XIX.

Ad canonicos, hoc eſt regularem uitam degentes in cœnobio.

E AC de iis quidem, qui ſingulariter & ſeorſim à cæteris ſe ad pietatem exercent, deq; ſo-
litariam vitam complexis ſuperius dilucidè quantum potuimus, diſputauimus: quẽ-
admodum videlicet quiſque, & animo aſſiduè in rebus honeſtis exercendo, & corpo-
re, eo modo, quo facto vſus ſit, moderando, perfecti nobis philoſophi formam poſſet expri-
mere. Verumenim quoniam maximam partem, qui ſe colendæ pietati dediderunt, ij in ſocie- κατὰ συνήματα
tate cùm aliis degunt, in qua inter ſe viciſſim alter alterius ſui propoſitum animi ad virtutẽ
exacuunt, ſeq; inter ſe rectè factorum æmulatione ad maiores quotidie in ſtudiis rerum ho-
neſtarum faciendos progreſſus impellũt, æquum facturos nos arbitrati ſumus, ſi ad hos quo-
que aliquid cohortandi gratia ſcriberemus. Cæterùm illud docendi ſunt prius, bonum illud, Aggreſſio τῆς παραμυθήσεως
ad quod ſtudent peruenire, quantum & cuiuſmodi ſit: vt cohortatione ad id noſtra poſtea ſu
F ſcepta, nihilo minore, quàm quantum eius magnitudo ac dignitas poſtulat, ad id adipiſcen-
dum animi alacritate, ſtudioq; contendant. Principio igitur ad bonum illud, quod ex na- Cœnobiticę vitæ cõmoditas prima.
tura eſt, reuertuntur, cum vnà cum cæteris communionem, conſociationemq; amplectũtur.
Siquidem perfectiſſimam ego vitæ communionem illam appello, à qua priuata omnis rei cu
iuſque excluſa poſſeſſio eſt & eliminata: itéq; vnde diſſenſio omnis, ac perturbatio omnis, cõ-
tentio omnis abeſt, & rixæ: contraq; vniuerſa cõmunia, animi, mẽtes, corpora, eaq;, quibuſcũ-
que neceſſario ad victum, cultumq; vtimur: communis deus, communis pietatis mercatura,
communis ſalus, communia certamina, communes labores, communia præmia & certami-
num exantlatorum coronæ, vbi multi vnus, & vnus nõ ſolus, ſed in pluribus. Huic vitæ in-
ſtituto,

stituto,quid est tandem quod iure æquiparari possit?quid eo beatius dici? quid hac cōiunctio- G
ne vnitate & necessitudine aptius excogitari?Quid mutua inter se morum , animorumq; cō-
temperatione gratiosius fingi ? Homines ex diuersis nationibus ac regionibus profectos per
exactam morum ac disciplinæ similitudinem adeò in vnū veluti coaluisse,vt in pluribus cor-
poribus vnus modò esse animus videatur,vicissimq; plura corpora mentis vnius instrumen-
ta cernantur.In his,qui infirma corporis valetudine est, is complurium animos imbecillita-
tis suæ participes habet.Qui verò animo æger est, & affligitur, ei cōplures præsto sunt,à qui-
bus curetur, à quibusq; assiduè erigatur . Hi æquabili iure inter se alij aliorum & famuli sunt,
& domini,& in inuicta libertate accuratissimam sibi inter se seruiunt seruitutem , quam non H
necessitas casus fortuiti oppressis & in captiuitatem abductis magno ipsorum cū mœrore vio
lenter inuexit,sed cum gaudio libera animi voluntas induxit:quippe cum charitas ipsos alio-
qui liberos inter se alios aliis subiectos efficiat,& ipsis nihilominus tamen illorum volunta-
tis arbitrio libertatem conseruet.tales nimirum cum ab initio nos fingeret deus , esse volue-
rat,& propterea crearat.Qui eiusmodi sunt, sine controuersia primi parentis noxam conte-
gentes,antiquum bonum in pristinum reuocant . Quandoquidem nisi naturæ nostræ vnionē
dissecuisset peccatum,lites,& dissidia,& bella in hominibus non essent. Hi liberatoris nostri,
eiusq; vitæ,dum inter nos versaretur,institutorum,veri perfectiq; imitatores existunt. Quē-
admodum enim ille coacto discipulorum choro communia cuncta, seq; ipsum communem I
apostolis præbuit,item hi quoque antistiti suo obtemperantes (qui modo vitæ suæ præscripta
rectè conseruant)genus viuendi apostolorum ac domini imitantur. Hi vitæ diligenter com-
munitate retenta,angelorum viuendi ritum æmulantur.Nulla est inter angelos lis, nulla cō-
tentio,nulla controuersia:sed cum habeat quisque,quæ omnium sunt, omnes tamen integras
apud se suas diuitias conseruant.Siquidem nequaquam materia,quæ circunscribi possit , an-
gelorum diuitiæ sunt,quæ quandocūque eam in plures distribui opus sit,necessario diuidi de-
beat:Sed contra,materiæ omnis illorum expertes copiæ sunt , & in vna eademq; mentis agi-
tatione diuitiæ collocatæ.Et propterea cum integra apud singulos bona sua cuiq; permaneat,
omnes peræquè diuites efficiunt,nempe quæ se sine controuersia,pugnáve ipsis prębeant pos- K
sidendas.Summi enim boni contemplatio , & virtutum luculentissima cognitio , angelorum
thesaurus est.Hæc autem eiusmodi sunt , vt cum perfectam eorum pro se quisque singuli co-
gnitionem,possessionemq; adipiscantur,vniuersis tamen in ea liceat intueri.Sine dubio tales
sunt,qui veræ sunt pietatis cultores,vt eorum non de rebus terrenis, sed cœlestibus concerta-
tio sit , & indiuidua quadam diuisione eadem vniuersi & singuli apud se quisque conseruent.
Siquidem virtutis ea acquisitio est,& rectè factorum diuitiæ,& laudāda fraudatio,& lachry-
marum expers rapina,vbi insatiabili auiditati præmium est,ac proposita corona , & quisquis
hic vim sibi non facit,vt eousque olim penetret,reum se constituit,omnes rapiunt, & nemini
iniuria fit,quæ quidem causa est,cur diuitiarum earum arbitra & moderatrix sit pax. Hi dum L
laudabili ratione viuendi sua , communitateq; cœlestis vitæ ac status egregiè formam effin-
gunt,futura promissi regni bona præripiunt.Hi perfectè rerum omnium paupertatem tenēt,
in quibus nihil proprium cuiusquam sit,sed communia omnium omnia. Quot quantáve bo-
na nobis conciliarit assumptæ carnis merito liberator noster,isti perspicuè admodū demon-
strarunt communi hominum vitæ,dum laceram hominum naturam, & in partes penè innu
merabiles dissectam,quantum quidem in ipsis est,redintegrant,deoq; reconciliant. Siquidem
eorum omnium,quæ ab liberatore nostro in carne gesta sunt,summa huc pertinet,vt huma-
nam naturam cum ipsam ad seipsam,tum ad se etiam reuocaret sibive eam conciliaret, & su-
blata praua dissectione in pristinam integritatem, cōiunctionemq; restitueret, atque vt peri- M
tissimus aliquis medicus corpus in plures partes concisum salutaribus medicamentis religa-
ret.Atque hæc neutiquam ea re sum persecutus , vt dicendo rei magnitudinem adderem , &
eorum qui in vita cœnobitica promouerunt , præclaras virtutes verbis exaggerarem , neque
eni eiusmodi mea dicēdi facultas est , vt ea rebus alioqui per se magnis splēdorē possit afferre,
quin mihi metuendum est potius, ne exilitate sua eas sua sponte claras obscuret: sed vt, quo-
ad fieri posset,splendidi adeo propositi ad virtutes inuitantis excellētiam ; dignitatemq; per-
sequerer ac demonstrarem.Nam quid est tandem, quod si huic comparetur , non iure longè
inferius iudicetur?Apud quos enim pater sit vnus,qui cœlestem patrem imitetur, & filij mul-
ti,qui summæ in magistrum suum beneuolentię officiis mutuo inter se alij alios superare cō-
tendant,filij inquam & vnà inter se concordibus animis adstricti, & honestissimis virtutum
officiis

ἐυθυμίαν legit ἀθυμίαν

Argu. ab exemplo.

κανόνα βίου

γνῶμη

Argu. à simili

A officiis patrem quasi præhensa dextera excipientes,ac proinde recreantes,neque naturæ ne-
cessitudinis suæ causam ascribentes : sed quæ natura firmior est,rationem coniunctionis suæ
ducem sibi ac custodem asciscentes , & se inter se vinculo spiritus sancti constringentes : Ad
horum tam præclari negocij magnitudinem exprimendam,quæ satis idonea inueniri in ter-
ris similitudo possit?Sed enim ea in terris nulla est,sola cœlestis relinquitur.Impatibilis cœle-
stis pater ab affectionum impuritate se auocat hic quoque,ratione sibi cunctos cōcilians . In-
corrupti liberi cœlestis patris,incorruptionis studium hos quoque fecit adoptiuos. Charita-
te quæ in cœlo sunt,inter se coniunguntur,charitas hos mutua compagine connexuit . Nihil
omnino insidiarum ordiri ausit aduersus huiuscemodi phalangem Diabolus,vt qui vnus ad-
B uersum tot agonistas parem intelligat se esse non posse, adeò expeditè adeoq; confertim con-
tra ipsum militantes,& charitate veluti acta testudine inter se alij alios tātopere protegētes,
spirituq; conspepientes,vt ne vel tantillum loci detur irrependi illius assultibus.Cōsidera mihi
quanta septem Machabæorum in decertando consensio fuerit, & præ istis flagrātiorem apud
hos animorum consensionem reperies.De his in carminibus suis exclamauit Dauid, cum di
xit,Ecce quàm bonum,& quàm iucundum habitare fratres in vnum.quibus verbis per bonū
ille vitæ probitatem expressit,per iucundum autem lætitiam eam,quæ ex cōcordia, & animo-
rum coniunctione progignitur.Hoc vitæ genus qui diligenter colūt, ij cœlestem ac supremā
mihi virtutem videntur imitari.

δεξιούμενοι

ἀπαθὴς

ἐυσαλῶς καὶ συγκεκροτημένως

Psal. 132.

C

Quòd qui ad colendam pietatem accedit,is firmo ad eam iudicio debet accedere, & de obedientia. CAP. XX.

ATque iis quidem,quorum mens aliquanto perspicacior est, in ea quæ superius à nobis
facta huiusce vitæ instituti proprietatum expositio est,quæ in ea adhibenda disciplina
sit,satis explicauimus.Verùm quoniam æquitas postulat,vt eorum causa , qui simpli-
ciores in fratribus sunt,enucleatius etiam rerum singularum præscripta tradantur, reliquum
iam ad hoc ipsum pergamus.Oportet igitur,& quidem in primis, vt qui ad vitæ se huius ra-
tionem contulerit,is stabili,firma,immobiliq; voluntatis constantia sit,iudicioq; eiusmodi,ꝙ
à maleuolis spiritibus neque attentari possit,neque loco depelli:animi præterea firmitate tan-
D ta,vt ad mortem vsque martyrum constantiam præ se ferat , cùm diuinis præceptis retinen-
dis,tum obedientia aduersum magistros suos conseruanda . Siquidem hoc totius vitæ huius
instituti caput est.Quemadmodum enim deus,qui omnium pater & est , & appellari sua so-
lius vult dignatione,summam,à quibus colitur,obedientiam requirit:sic qui spiritualis in ho
minibus pater est,cùm præscripta sua ad diuinarum legum exemplum accommodet , perfe-
ctissimam ipse quoque obedientiam requirit. Etenim si qui se alicui artium istarum illiberaliū
ac mechanicarum dediderit, istarum dico , quæ ad transmittendam vitam hanc vtiles sunt,
artifici suo quacunque ratione parendum putat , neque vlla in re præceptis illius aduersatur,
E nec verò ab eo vel ad minimum tempus digreditur , sed assiduè vsque in oculis magistri est,
cibumq; ac potum,& reliquum victum omnem æquo animo , vt ille præscripserit , admittit:
multò certè credibilius est,qui se ad pietatis , religionisq; doctrinam percipiendam contule-
runt,eos,quòd semel sint persuasi,huiusmodi posse se ab antistite suo scientiam accipere, fore
vt omnibus illi in rebus libentissimè obsequantur , summeq; ac diligentissimè obtemperent,
neque ab eo,eorum quæ sibi imperentur,rationem reposcant, potiusq; vt imperatū opus per-
ficiant,extra tamen siquid erit eiusmodi,quod ad salutem pertinēs ignoretur. Quod enim hu
iusmodi est,id ea,quàm par est,modestia ac reuerētia adhibitis , interrogare & doceri licebit.

Obedientia deo debetur & superiori, ex collatiōe

βεβαίωσις à simili

F

Quòd secularium propinquorum congressiones , consectandæ non sunt:neque de rebus illorum solicitudo vlla capienda. CAP. XXI.

APropinquis autem,amicis, parentibúsve animi affectione nos tam longè oportet esse
disiunctos,quàm longè eos,qui iam sint vita defuncti,à viuis videmus distare.Qui e-
nim verè se ad ea,quæ ex virtute sunt certamina exuerit, mundoq; ac rebus munda-
nis omnibus nuncium remiserit,quiq;(vt plus aliquid dicam) mundo seipsum crucifixerit, is
mundo & omnibus,qui in mundo sunt,mortuus est,siue illi parētes sint,siue fratres, siue ter-
tium,quartumúe,aut quemuis deinceps cognationis gradum obtineant.Ac si quidem paren-
tes à communi vita recesserint,& ad filij se viuendi institutum contulerint, verè tum illi ha-
bendi propinqui sunt,non qui parentum,sed qui fratrum locum obtineant. Siquidem verissi-
mus pater

Metaphora ab Athletis petita

mus pater est,primus quidem,qui communis omnium est pater:secundum illum verò dein- G
ceps is,penes quem spiritualis viuendi ritus moderatio est.Si verò in pristina vitæ consuetu-
dine propinqui nostri permaneant, ij pars mundi sunt, à quo disiuncti nos sumus, neque vl-
la nobis cum illis necessitudo intercedit, qui externum hominem deposuerimus , & propin-
quitatem , quam cum ipsis habebamus , exuerimus . Qui autem maiorem in modum secula-
rium hominum amicitia delectatur,eaq; re assiduè cum illis esse in colloquiis cupit, is ex fre-
quenti cum illis sermone prauas eorum affectiones in animũ facilè insinuauerit, & mente rur
sum cogitationibus mundanis completa,à præclara illa quam erat aggressus , instantia ope-
ris desciscet,& à se deinceps proscripta vitæ spiritualis stabilitate , quem ex animo effuderat,
vitæ prioris vomitum reforbebit, atque adeò saucius tandem concidet & miserè confixus ab H
hoste,qui spiritualem eius conuersationem interturbare consueuerat per congressionem in-
tempestiuam propinquorum carnalium.Quocirca danda nobis opera est,vt propinquis no-
stris ea optem? quæ optima sunt,iustitiam dico,ac pietatem ad deum, eaq; quæ magni nos æ-
stimauimus.Siquidem huiusmodi rerum precatio cum nobis honesta est , tum illis non me-
diocrẽ fructũ per nos allatura.Quarè profuerit,vt nihil illorũ soliciti, cogitationes ipsi in li-
bertatẽ ab omni cura & anxia solicitudine vindicemus. Diabolus enim cùm oẽs nos de rebus
vitæ huius curas exuisse animaduerterit,& expeditissimo cursu ad cœlũ cõtendere,in hoc ela-
borat,vt cũ animũ nostrũ in propinquorum recordationẽ reduxerit,eo sensim adducat, vt ra
tionibus illorum curandis,mentẽ nostrã ad suscipiendas rerũ vitæ huius solicitudines impel I
lat,vt videlicet illa secũ verset,quæ res propinquorũ sit , eiusmodi ve,qua se possint tutari, an
nõ:ex cõtractibus præterea lucra quæ veniant,& illorũ fortunas quantopere exaugeãt:ad hæc
ex variis ac fortuitis vitæ casibus quæ iacturæ contingant, eæq; illorũ rẽ quantopere minuãt:
facitq;,vt & rebus illorũ ad vitæ cõmoditates prosperis vnà cũ ipsis lætemur, itẽq; ex aduersis
doleamus:similiterq; vt cum eorũ inimicis pariter inimicitias geramus (& quod gratius est
qui iussi sumus,vt inimicũ neminẽ habeamus)& amicis contrà faueamus indignis sæpe spiri-
tuali cõiunctione:præterea vt de iniquis ac per illorũ fraudes quæsitis lucris gaudeamus:pra-
uas deniq; omnes de rebus vitæ huius affectiones , quibus exutis earũ loco spirituales cogita-
tiones induxeramus,denuo in animũ nobis reducit,quo iterũ ad rerum humiliũ atq; secularũ K
cogitationẽ depresso internũ monachum perimit:Fit hinc,vt veluti statua sit monachus quæ
solã monachi figurã circunferat,nimirũ quæ nusquã virtutibus sit animata.Quin accidit ple-
runq;,vt ex immoderata erga suos beneuolentia, monachus, vt propinquorũ inopiæ succur-
rat,sacrilegij scelere obstringere se nõ dubitet.Quæ enim ad eorum vsus seruantur,qui deo se
dedicauerunt,ea sacra,& verè in earũ rerum numero,quæ deo cõsecratæ sunt , esse & intelli-
guntur,& iudicãtur.Quocirca quicunq; ex his quippiã sibi surripit,is sine dubio ex iis est, qui
ausu temerario sacrilegia designarunt.iudicandi sunt.Intellecto igitur intolerabili detrimẽ-
to,quod ex animi erga propinquos nostros affectione nobis nascatur solicitudinẽ de illorum
rebus,vt diabolicũ telum,fugiamus.Siquidẽ dominus etiã ipse huiuscemodi affectionẽ,& cõ- L
suetudinẽ vetuit:qui quidẽ ex discipulis suis cuidã,ne id quidẽ vnum permiserit,vt res suas cũ
propinquis suis cõponeret:alteri vt ne cadauer quidẽ mortui patris humo superiniecta con-
tegeret.Ei enim qui res suas cũ propinquis suis cõponere volebat,sic ait, Nemo qui misit ma-
num suã ad aratrum,respiciens retro,aptus est regno dei.Ei verò qui ipsum rogabat, vt sine-
ret se patrẽ sepelire,Sequere me,ĩquit,& sine mortuos sepelire mortuos suos.At qui quæ vter-
que rogabat,rationi maxime consentanea esse videbantur,ac iustissima.sed enim neutiquã ea
saluator probauit, neq; vel ad punctum quidẽ temporis seiungi ab ipso cœlestis regni alũnos
permisit,ne sublimi illa & cœlesti animi elatione humilius aliquid vel facerent vel cogitarẽt,
mẽte in rerũ terrenarũ,fragiliumq; cogitationem depressa & acclini:tanquam qui ad res cœ-
lestes animum adiunxerunt,iis neutiquam liceat,eorum quæ in terra sunt,rationem vllã ha- M
bere,vt qui iam ex ea animo emigrauerint , & mentis cõtemplatione altiores mundo sint ef-
fecti.Si verò aliquis dicat,Quomodo igitur lex præcipit habendam esse curam propinquorũ,
quando dicit,Et à propinquis seminis tui nolito vultum auertere . & præterea apostolus etiã
similiter,cum dicit,Siquis autem suorum,& maxime domesticorum curam nõ habet , fidem
negauit,& est infideli deterior?Huic paucis respõdebimus , hoc ab admirabili apostolo dictũ
fuisse iis,qui in communi & vulgari genere vitæ versabãtur, qui diuites erant, & propinquo-
rum inopiæ poterant subuenire.Similiter quoque lex etiam hæc dicit.Atque vt dicã breuius,
viuis dicta sunt illa,nõ mortuis. nã hi quidem ab omni prorsus huiusmodi debito liberi sunt.

δύγμα memorabile

Elegans nec minus vera collatio. γνώμη.

διαβολικὸν ὅπλον

ἐπαμήσασθαι, ἐπιφορῶν Luc.9.g

Matt.8.b πρὸς τὸ ἀκαρές

1.Timo.1.a

Tu autem

A Tu autem mortuus es,& toti mundo crucifixus.reiectis enim vitæ huius diuitiis,summã pau
pertatem complexus es: cum teipsum deo dedicaueris, in peculiarem deo thesaurum adscit?
es.Vt mortuus liber es ab omni in propinquos tributi collatione: vt nudus omni rerum pos-
sessione,nihil iam habes,quod largiaris. Quin ne in corpore ipso quidem tuo quod alioqui in
tuo ære fuerat,posteaquam illud deo semel consecrasti,ius tibi vllum reliquum est, tanquam
in re deo dedicata.& sceleratè facis,si ad hominum vsum illud accommodes: sed cum iis tã-
tummodo,qui idem tecum vitæ institutum tenent,veluti qui deo se penitus dediderunt , tibi
versandum est.Quî igitur ea in te conuenient,quæ de sacrosancta scriptura memorata à no
bis sunt verba?aut quomodo non peccatum incurres, qui initum cum deo de colenda pietate
B fœdus violes?

Quòd neutiquam quis à spirituali se fratrum cœtu debet abscindere. CAP. XXII.

IAm illud quoque certissimum tenendum est, eum qui semel spiritualis fratrum societatis
coniunctione copulaq; obligatus sit,ab iis,quibuscum iunctus sit,sine scelere abscindere se,
aut segregare non posse.Si enim homines sæpenumero vbi semel se in coniunctionem fra Argumentũ à simili.
gilis vitæ huius dederunt,ab ea se amplius præter inita ex pacto & condictione inter se fœde-
ra,separare non possunt(alioqui qui hoc facit,is statutis pœnis obnoxius fit) sine dubio multo
magis qui de spiritualis conuictus vnione fœdus inierit,cùm ea indissolubilem ac perpetuam
C habeat coniunctionem,ei seiungere se,præciderêve ab his non licebit,quibuscum vnum velu-
ti est corpus effectus.Alioqui si hoc facit,grauissimis se à deo constitutis suppliciis addicit. Si
enim mulier ad viri societatem lege matrimonij prouecta, & vnà cum eo copula carnali cõ-
iuncta , morte multatur , si ei insidias fecisse deprehensa sit : quantò is magis subiacebit pœ- Alterum simile.
næ grauiori si se abiunxerit,qui spirituali communione copulatus sit, teste atque sequestri,ip-
so spiritusancto?Quemadmodum igitur membra corporis naturæ vinculo cõiugata , à cor-
pore auelli non possint,aut si auellantur,quæ auulsa sint,ea emortua sint,necesse est: itẽ quoq; Tertia & elegans ὁμοίωσις
monachus,quotiescunque reliquorum fratrum corpori coniunctus est, & firmiore, quàm sit
vinculum naturæ compage vinctus teneatur,nempe ex pacto quod is cum sancto spiritu cõ-
traxit,nullo modo putandus est ab iis se posse diuellere,quibuscũ copulatus sit. Alioqui si hoc
D facit,& animæ vitam amittit,& vnà cum ea gratiam spiritus sancti, vtpote qui initũ ipso au-
tore fœdus violauerit.Si verò aliquis dicat,in fratribus esse aliquos vitiosos(neque enim vni- Attendite quæso, lutherani
uersos opinor culpabit . Neque enim propterea vt vitiosi essent , societatem illi coïerunt , vt
vnanimiter cuncti improbi essent)Sed siquis improbos quosdam reperiri inter fratres dicat,
eiusmodiq; qui & temere officia cuncta peruertant,& honestatem negligant, & conuenientẽ
ordini illi contemptim imminuant disciplinam, ac propterea huiuscemodi hominum socie-
tatem relinqui oportere,nequaquam is idoneam recedendi causam commentus est . Siquidẽ
neque Petrus,neque Andreas,Ioannêsve propter Iudæ improbitatem se à reliquorum aposto
E lorum choro submouerunt, neque alius de apostolorum numero quispiam hanc ad recedẽ-
dum ansam arripuit,neque quominus Christo obtẽperans esset,vlla in re illius vitiis retarda-
tus est : sed contrà potius relicta illius peruersitate dominicæ disciplinæ seruientes ac mori-
geri pietatem,virtutemq; magno ipsi studio sectabantur.Ex quo intelligitur,qui aliorum im-
probitate cogi se dicat,vt à spirituali se segreget societate, eum neutiquam idoneam leuitatis
suæ causam inuenisse.Quin ipse potius terra petrosa est, qui præ imbecillitate consilij verita-
tis verbum alere non potest.Cumq; aut propter vel tantillæ tentationis incursum aut vitiosę
affectionis intemperantiam,honestatis & continentiæ studiosum viuendi institutum non fe
rat concitus flagranti vitiorum æstu torretur , & vnà cum tenero adhuc doctrinæ germine
F exarescit : nempe qui sibi causas verisimileis quidem illas sed ad defensionem ante tribunal
Christi haud satis idoneas,ex animi sui sententia confingat,sibiq; ipsi facile imponat. Siquidẽ γνώμη
nihil est facilius quàm seipsum fallere , quòd quisque sibiipsi beneuolus æquóve indulgentior
est iudex,& quæ iucunda sunt,ea vtilia iudicat.Quamobrem qui eiusmodi est, is veritatis ip- Huc,huc ò Lutherani oculos aduertite.
sius iudicio damnatus habendus est,veluti qui scandalorum vberrimã segetem suggerat mul
tis,peruersoq; exemplo alios assiduè ad similium flagitiorum imitationem instiget. Hæres sit
illius horrendi,Væ: Expedit ei, vt suspendatur mola asinaria circum collum eius , & demer- Matt.18.a
gatur in profundum maris.Qui enim semel* defectioni animus assueuerit , is vitiorum om- *apostasiæ
ni genere cumulatur,intemperãtia,auaritia,edacitate, falsitate, omniq; morum peruersitate,
& postremo extremis malis infixus,in profundum nequitiæ abit præceps. Qui igitur horum,

qui

Audi Luthere — qui iſtiuſmodi ſunt,ducem ſe præbet,animaduertat is, quàm multarum animarum exitij reus G
exiſtat:qui quidem ne reddendis quidem de anima ſua rationibus eſſe par poſſit. Cur non hic
admirabilem illum potius Petrum imitatur , & exemplum firmæ fidei , & in rebus præclaris
conſtantiæ reliquis exiſtit?vt fulgente rectè factorum ipſius ſplẽdore, etiam qui in vitiorum
tenebris degunt,ad meliorem per eum viam reuocentur. Atque etiam Noë iuſtus ille,cum in
illa peſſimorum hominum colluuie verſaretur , non dixit deo propterea oportere ſe exire de
μεταφορά — mundo,quòd reliqui omnes improbi eſſent: ſed eò magis more generoſi ac fortis athletæ ad
hæc occaleſcens ſe obdurauit,& in profundiſſimo vitioſitatis pelago pietatẽ à tempeſtate in-
columem conſeruauit: neque vlla in re domino prorſus repugnans fuit , ſed patientia tole- H
rantiaq; pietatis nauigium in mediis impietatis fluctibus tutatus eſt . Quid? nonne Lot , cùm
Sodomis in tanta impietate,tanta legum omnium ac iuris peruerſione verſaretur , virtutem
tamen aſſiduè vſque ab omni vitio integram cuſtodiuit,neque vllis omnino paſſus eſt prauis
inſidiis circumuentam captiuámve teneri?atque inter ſceleratiſſimos hoſpitũ cæſores , & qui
ſumma petulantia libidineq; contra naturæ leges ferebantur,ſanctimoniam vitæ perpetuò &
ipſe intaminatam ſeruauit,& reliquis,quoad fieri poterat , exemplo ſuo idem ſecum vt face-
rent,autor fuit:nempe qui in docenda honeſtate antiquiora facta habuerit quàm verba . Tu
† apoſtaſiã — verò quum in animo† defectionem cogites,& ſpiritus ſancti reiectionem machineris,fratrũ
aliquantã negligentiam,quæ vel ſit,vel abs te cõfingitur,cauſaris,& improbitati iſti tuæ,& ad I
excipiendos pro virtute labores ſegniciei contegendæ , fratrum calumniam quaſi velamen
oppandis? Verum enimuero qui eiuſmodi eſt, is in concordi vinculo ſpiritus ſancti acquie-
ſcat , quo ſe in cœleſti partu primis veluti faſciis inuoluit ad frugem meliorem iſtis reuocat?
A ſimili arg. — exemplis.Neque enim ſi fortè contigerit vnum aliquem de iis,qui in manu digiti ſunt,læſum
ex dolore aliquo laborare,iccirco continuo etiam alius pertinaciter ſe præcidi iubebit:ſed cõ-
trà dolorem primum amputationis fugiet:dein etiam conſtantiſſimè aſſiſtet , vt illius quoq;
qui in periculo ſit,officium corpori poſſit præſtare , ac nõ naturalibus omnino priuata ramis
ὑπόδειγμα — manus,proprio ac natiuo ſuo decore ſpolietur.Transfer ergo ſimilitudinem ad monachum,
& conſidera,quàm magnum abſciſſione ſua teneris adhuc animis cùm dolorem , tum dede- K
ἀφηγούμενος — cus etiam afferat,quomodoq; item vitæ ſe omnis ac ſpiritus expertem reddit.Nam quòd An-
tiſtes,neminem,quem docendum ſuſceperit,volens, prudẽsq; ad improbitatem ducturus ſit,
vt praua doctoris inſtitutio cauſa diſcipulo ſit diſceſſionis,abalienationiſq;:ad hunc modum
conſideremus,ſi placet.Quid eſt pater?quid eſt item magiſter? pędotriba nempe , puerorum
inſtitutor vterque,ex his alter filio,alter diſcipulo,quæ in iſtius cum filij, tum diſcipuli rẽ ma
Hypodeigma alterũ. — gis futura ſunt,optant.Siquidẽ & naturale hoc patribus eſt,liberos ſuos optare ſibi eſſe quàm
optimos,quamq; prudentiſſimos,ſimiliterq; honeſtate omni modeſtiaq; quàm ornatiſſimos
quò & filij clari ſint,& patres ipſi filiorum laudis ſocietate glorioſiores exiſtant. Simili modo
A ſimili βεβαίωσις — qui pueros magiſtri ad luctam inſtituant,quos in diſciplinam receperunt, eos quàm fortiſſi- L
mos quamq; peritiſſimos artis efficere ſtudent , vt cùm robore corporis ac peritia adhibitis,
commodè ſe in certaminibus geſſerint,aduerſariorum magna cum laude victores declaren-
tur,atque ex agone legitime exantlato certiſſima in ipſos poſtea gloria redundet . Porro qui
γνώμη — animum ad docendum induxit,hunc natura impellit,vt velit diſcipulos ſuos quàm fieri poſ-
ſit perfectiſſimè,artis ſuæ præcepta conſequi.Proinde cum eam erga liberos inſtituendos ra-
tionem natura rerum parens parentum animis inſeuerit , quî non veriſimile eſt religionis &
ſanctioris vitæ magiſtrum,quem ipſe inſtituendum acceperit,optaturum,vt quàm innocen-
tiſſimus & morum ornamentis maximè conſpicuus ſimul & ſpirituali ſapientia cumulatiſſi-
mus exiſtat?præſertim cum illud nihil obſcurè intelligat,ſe, ſi ſuus diſcipulus talis euaſerit , &
λαμπροὺς τοὺς στεφάνους — in magna apud homines gloria futurum,& luculenta à Chriſto præmia reportaturum,vt qui M
famulos ipſius,vel, vt rectius dicam,fratres, quãdo hoc nomine etiam Chriſto eos placitum
eſt appellare,diligentia ſua , ea quæ eſt cum ipſo coniunctione dignos effecerit . Verumenim
aliud prætereà conſideremus,quòd ſi ex illius inſtitutione diſcipulus nequam euaſerit,tempo-
αἰσχύνην ἀπαρηγόρητον — re extremi iudicij in maximo totius orbis terræ conuentu indelebilem ignominiæ notã ma-
giſter incurret,vniuerſo cœleſtium inſpectante concilio , neque ignominia afficietur modò,
ſed grauiſſimis etiam ſuppliciis mactabitur.Quî igitur putandum eſt caſurum in animũ ma-
giſtri,vt diſcipulum ſuum benemoratum ac modeſtum eſſe nolit? Quanquam etiam incom-
moda infrugíve doctori diſcentis improbitas eſt.Nam quòd vnà ambo ætatem inter ſe agere
decreuerunt,quodcunque quis vitium diſcipulus imbiberit,eius fructus primum omnium,cũ
magiſtro

A magiſtro ipſo communicat,more venenatorum ſerpentum,qui à quibus fouentur,in eos pri — γνώμην cõfirmat ſimili
mum virus emittunt.Quarè perſpicuum eſt vndique,cum ex rerum natura, tum ex ipſius et-
iam inſtituentis vtilitate,optaturum ipſum,ac ſtudioſè omni ratione operã daturum , vt quẽ
diſcipulum erudiendum acceperit,is ſibi & probus & modeſtus exiſtat.Etenim ſi vitiorum il
le improbitatiſq; eſſet magiſter,cõtendiſſet ſine dubio,vt quorum diſciplinæ præeſſet , eos ad
hunc finem deduceret. Verùm cùm virtutis,ac iuſtitiæ præceptor ſit,haudquaquam volet, o-
pinor,contrarium,atque ipſe efficere nitebatur , diſcipulo ſuo exitum euenire . Omnis igitur
prætextus excuſandi ſui nimirum vt rationi diſſentaneus præciſus ei eſt & adeptus, qui à ſpi-
rituali cœtu ſegregare ſe velit, demonſtratumq; originem iſtiuſmodi conſilij nihil aliud eſſe,
B quàm vitiorum intemperantiam,& laborandi fugam,& iudicij corruptelam , inſtabilitatẽq;.
Non enim hic Dauid illud dicentem audiuit,Beati qui cuſtodiunt iudicium: qui cuſtodiunt, — Pſal.105.a
non qui euertunt.Hi ſunt qui ſtultis aſſimilantur,qui ſuper arenam inſtabilis conſilij ſui,fun- — Inconſtantia ſtultitiæ aſſimilis
damenta locant ſpiritalis ædificij,quod paucæ tentationũ rorulentæ aſpergines,& breuis ma-
ligni torrens ſubducto fundamento diſſoluit ac diſiicit.

De obedientia uberius. CAP. XXIII.

AT quemadmodum quidem ab eo,qui ſemel ſpirituali ſe fratrum ſocietati coniugarit,
indiſſolubilis ſeruanda copula ſit,ſuperius, quoad facere potuimus, demonſtrauimus.
C Nunc rurſus quod de obedientia antè dicere inſtituimus,accuratius etiam pertracte-
mus,& quæ de ea breuiter antè percurrimus,cumulatius declaremus, doceamuſq; quàm ma-
gna ea obedientia ſit,quam erga antiſtites ſuos religionis veræ præſtare cultores debẽt,eiuſq;
magnitudinem non aliunde explicare adnitar quàm ex ſacroſanctæ ſcripturæ autoritate Pau
lus apoſtolus in ea epiſtola,quam ad Romanos ſcribit,ipſis præcipit, vt excellẽtioribus illi po — Roma. 13.a
teſtatibus omnibus ſubiecti ſint:poteſtatibus inquam mundi, non ſpiritualibus : atque hoc ex
his,quæ deinceps adiecit,declarauit,cum de tributis & vectigali locutus eſt: quo in loco , qui
vel minimum poteſtati reſiſtit,eum ait deo ipſi reſiſtere.Si igitur qui mundo huic præſunt,& — Argu.à minori.
ex lege humana illam imperandi poteſtatem habuerunt, iis diuina lex pietatis cultores tãto-
D pere voluit eſſe ſubiectos,& quod maius eſt, quorum vita tota tunc erat impietas: quàm ma-
gna tandem ei à pietatis cultore præſtanda obedientia eſt, qui à deo conſtitutus præſes ſit , &
imperandi poteſtatem à legibus illius acceperit?& quî defendi poteſt eum non dei ordinatio-
ni reſiſtere,qui antiſtiti reſiſtat ſuo ? præſertim cum apertiſſimè Apoſtolus iubeat omni in re
parẽdum eſſe ſpiritualibus præpoſitis:Obedite enim inquit,præpoſitis veſtris,& ſubiecti eſto- — Heb.13.c
te eis.Ipſi enim peruigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris redditurí, vt cũ gaudio hoc
faciant,& non gementes.hoc enim non expedit vobis.Quòd ſi non expedit non perfectè obe
dire,ſine controuerſia,quod magis expedit,illud conſectari debemus.Nam mea quidem ſen-
tentia,hoc,quod hîc dicitur,non expedire , magni cuiuſdam detrimenti ac pœnitẽdi & quod
E ægrè admittat correctionem, ſignificantiam habet . Imitanda eſt autem maximè ſanctorum
obedientia,quàm erga deum illi adhibuerunt:ſi tamen propoſito nobis eorum exemplo, eam
fortaſſe ritè poterimus explere.Neque verò exiſtimet quiſquam,me cauſa firmandæ erga an-
tiſtites obedientiæ,elatiora quædam exẽpla proferre, eiq;,quod deo debetur, officio, arrogã-
ter obedientiam aduerſus homines audere conferre.neque enim ad hanc ſimilitudinem indu
cendam mea ſponte,ſed diuinis literis inductus acceſſi. Animaduerte enim quid in euange-
liis dominus dicat,cum de obedientia aduerſum ſeruos ſuos adhibenda legem ſanciret : Qui
vos recipit,inquit,me recipit.Et item alio in loco,Qui vos audit,me audit: & qui vos ſpernit — Matt.10.e Luc.10.c
me ſpernit.Quod apoſtolis dixit , intelligendus eſt in commune legẽ ſanxiſſe in poſteros qui — ἐξ ἀναμφιλέκτων μαρτυριῶν
F aliorum futuri erant moderatores,id ex multis,iiſdemq; certiſſimis diuinarum literarum te-
ſtimoniis,manifeſtiſſimiſq; argumentis probari poteſt.Ex quo quidem patet,nos, quando di
ximus tenendæ à nobis erga antiſtites noſtros obedientiæ , adhibitam à ſanctis viris erga deũ
obedientiam,exemplar nobis oportere proponere , diuinis oraculis conuenienter fuiſſe locu-
tos.Quomodo igitur,inquit aliquis,veteres ſancti viri animi ſui alacritatem in exequẽdis dei
iuſſis declararunt?Conſidera mihi Abraham, qui iubetur relinquere domum, patriam,ſupel- — παράδειγμα
lectilẽ domeſticã,poſſeſſiones,cognatos,amicos, & omnia quæ contraria his ſunt conſectari,
peregrinationẽ,obſcuritatẽ nominis,viæ eatenus incõpertæ errores, paupertatẽ, metus, peri-
cula,& quæ peregrinos incommoda,atque extorres comitari ſolent,omnia perſequi: & nihi-
lominus tamen videbis eum ſublata omni cunctatione,dicto eſſe audientẽ, domeſticam rerũ
ſuarum

ſuarum quietem,proſperitatemq; relinquẽtem,& pro his in alienis terris ærumnas, erroresq; G
ſuſcipientem.Vides perfectiſſimum pietatis cultorem, & dei cauſa felicia mundi omnia con-
temnẽtem:ſed pergamus ad reliqua.Venit ille quidem in Palæſtinam locum ſibi à deo ad in-
colendum commonſtratum.Porrò cum victus inopia regio illa fuiſſet oppreſſa, inde in Ae-
gyptum digreditur,& emigrat ibiq; adempta ſibi vxore, non hinc redditur animo deiectior
neque dequeritur aut dei cõcilia incuſat,vt qui officij ſui tales ab eo fructus referret:quin po-
tius æquo animo iniuriam etiam hanc iniuriarum omnium longè grauiſſimam tulit non ſe-
mel,ſed iterum etiam ſibi à Gerarorum rege videlicet illatam.Qui enim ſemel in eo animum
obfirmauerat ſuum,vt obediret deo, nihil iam amplius illud ſpectabat, quid de ſe diſponeret
deus,ſed totus in eo erat cogitatione defixus,quomodo videlicet perfectiſſimam,atque omni H
ex parte abſolutiſſimam illi obedientiam præſtaret:ac propter hoc etiam poſtremo filium in-
uenit Iſaac diuturni ſui voti, diuturnæq; fidei præmiũ ac donum. Verùm hunc ipſum cum iã
δώρημα ætatis flori propinquum videret,eiuſmodiq;,qui parentibus ſuis ſecuturæ prolis, futuræq; de-
inceps poſteritatis ſtabilimenti ſpem bonam afferret, eo ipſo tempore illum poſt tot ſpes iu-
betur à deo in præaltum montem educere,ipſiq; à quo illum acceperat,immolare. Porrò ille
φοβερὰν λειτουργίαν duriſſima hac voce accepta,mineréq; horrore pleniſſimo,eiuſmodiq;,vt tantummodo audi-
tum,nedum imperatum,ipſam poſſet naturam proſternere,hæc omnia vt moderatè tulit, vt
mente nihil eſt conſternatus,vt non concidit animo, ſed perinde vt ſi agnum eſſet aliquem
mactaturus,ſic leni,tranquilloq; animo,ſublato obedientiæ iugo ibat vnà cum filio,quod iuſ- I
ſus erat expleturus:nihil neque in hoc curioſè iudicium dei perueſtigans,aut ſecũ dequerens:
ſed tota in officij ſui conſeruatione,mente defixa,ne videlicet vlla in re obedientiam minue-
ret ſuam,luculentam hoc modo coronam reportauit:nempe qui cunctis deinceps mortalib⁹
fidei,obedientiæq; veluti columna quædam erectus ſit.Poteram autem reliquorum etiam ſan
ctorum virorum,quorum in veteri hiſtoria nobilitata mentio eſt, obedientiam commemo-
rare,vnde huius virtutis citra cõtroueriam abſolutiſſimæ exemplis erudirentur pietatis cul-
tores:tamen ne longum faciamus,omnibus,quibus modo ea diſcendi voluntas eſt, ad eã quæ
in ſacris literis feruntur,audienda dimiſſis,ipſi ad ſaluatoris noſtri diſcipulos ſermonem cõ-
uertemus,oſtendẽtes quomodo illi dicto audientes erant,quomodoq; ſe imperio ſubiiciebãt. K
Dixit eis Ieſus,cum rudes adhuc in eius diſciplina eſſent,ac tantum non iamiam regnaturum
illum putarent,& in ea ſpe eſſent,ſe nullis laboribus aditis,nulliſq; periculis ſuſceptis,ac ſe nul
lis moleſtiis exantlatis,Chriſti regni conſortes futuros,atq; in regalis eius gloriæ,cultus,ho-
noriſq; ſocietatem vẽturos(Hocq; & Petrus ipſe declarat,in ea increpatione, qua vſus eſt ad-
Matt.16.c uerſus Ieſum,cum de futura ſua paſſione ille diſſereret:Aſſumens enim eum Petrũs,inquit,cœ
pit increpare illum,dicens,Abſit à te domine,non erit tibi hoc. his verbis oſtendens omnem
Matt.20.c omnino ſegregatam à ſe habuiſſe cuiuſuis mali expectationem. declarant etiam filij Zebe-
dæi,qui interpellaturam pro ipſis ad dominum matrem adduxerint,vt ſeſſionis hinc inde ab
dextra,læuaq; honore afficerentur.Etenim niſi paulo poſt regnaturum illũ exiſtimaſſent,neu- L
tiquam vnquam hoc auſi eſſent poſtulare:quippe cum ſeſſionem à dextris patris in cœlo,ſal-
Matt.10.b uatoris eſſe intelligerent) Quid igitur hæc expectantibus illis & ſperantibus dixit? Ecce ego
mitto vos,ſicut oues in medio luporum.Porrò illi re audita ſpei ſuæ ſummè cõtraria, nequa-
quam dixerunt,Alia adducti ſpe ad te acceſſeramus, & tu contraria nobis atque ſperauimus,
imperas?Nos requietem ſperauim⁹,& tu nos in pericula protrudis: honores nobis propoſui-
mus,& tu ex tranſuerſo ignominias ingeris:regnum expectaueramus,& tu vt exagitemur, &
omnium ſerui ſimus,iubes.Horum nihil omnino dixerunt,licet his,quæ memorauimus,plu-
Matt.24.a ra & grauiora etiam audiſſent,veluti illud,Tradent vos in tribulationes, & occident vos, &
Matt.10.c critis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et ad præſides & reges ducemini pro- M
pter me.His igitur illi omnibus auditis,ſubmiſſa mentis ceruice, obedientiæ iugum ſubierũt,
alacriq; animo in pericula,in fora,in contumelias,in lapidationes,in ignominias,in cruces,in
varias neces proceſſere:tantaq; hæc alacritate ſuſtinebant,vt magnificè lætitia efferrentur,cũ
Acto.5.g digni habiti ſunt,qui pro Chriſti nomine illa paterentur.Gaudebant enim,inquit, quòd digni
habiti ſunt pro nomine ipſius contumeliam pati. Hanc obedientiam is qui ſecundum deum
verè eſt monachus,antiſtiti ſuo præſtet,oportet.Siquidem(vt iam diximus)diſcipulos Chri-
Monachi obedientia cuiuismodi eſſe debet
ſtus in hoc elegit qui hoc vitæ inſtitutum æmularentur,vt per eos formam relinqueret ean-
dem ſecuturæ poſteritati. Nihil eſt enim aliud antiſtes (qui modo diligenter munus exequa-
tur,cui præpoſitus ſit, pietatem videlicet) quàm is qui perſonam Chriſti ſuſtinet, & ſequeſter
eſt inter

A eſt inter deum & homines,eorum,qui in ipſius officio ſunt,ſalutem ſacrificans deo. Atq; hoc
à Chriſto ipſo docemur,dum Petrum Eccleſiæ ſuæ paſtorem poſt ſe cõſtituit. Petre enim,in-
quit,amas me plus his?paſce oues meas. & omnibus deinceps paſtoribus, ac magiſtris eandẽ Ioan.21.e
tribuit poteſtatem.Cuius quidem rei ſignum eſt,quòd omnes ſimiliter atque ille & ligent, &
ſoluant.Quemadmodum igitur paſtori ſuo oues obtemperant,& viam,quancunque ille vult,
ingrediuntur:ſic qui ex deo pietatis cultores ſunt,moderatoribus ſuis obſequi debent,nihil o- Argumen.à ſimili
mnino illorum iuſſa curioſius perſcrutantes,quando libera ſunt à peccato:contraq;, ea ſum-
ma animi alacritate,ſummoq; ſtudio conficere. Quemadmodũ enim faber ædificatórve ſin- Altera ὁμοίωσις
B gulis artis inſtrumentis pro arbitrio vtitur ſuo,neque vnquam vllum inuentũ eſt inſtrumen-
tum,quod ad quemcunq; ille vſum voluiſſet, non ſe facilè tractandum præbuerit, ac mode-
ratoris manui ceſſerit:item quoque cõuenit verum pietatis cultorẽ, perinde vt inſtrumentũ
quoddam vtile opifici ad complendam ſpiritualẽ fabricam,omnibus in rebus parẽre, in qui-
bus vt operam ſuam nauet,rectum eſſe antiſtes iudicarit, ne ſi id facere recuſauerit, impedi-
mento ſit,quominus ſpirituale opus compleatur.Et vt inſtrumentũ non ſibiipſi deligit, quod Tertium ſimile
facto vſus ſit ad artem iuuandam:eodem modo pietatis cultorem quoque nequaquam con-
uenit ipſum eſſe,qui ſibi iudicio ſuo opus deligat,ſed gubernationem ſui, artificis prudentiæ
debet conſilioq; concedere.Nouit enim, qui modò intelligens moderator eſt, vniuſcuiuſque
C mores & affectus,& animi motus diligenter exquirere, & ad hæc accommodatum etiam in
ſingulis remedium adhibere. Quocirca nullo modo eſt eius ſtatutis aduerſandum, ſed illud
firmiſſimum tenendum,rem omnium eſſe difficilimam ſeipſum cognoſcere, & curare, pro- γνῶμη.
pterea quòd naturaliter ſeipſum quiſque amat, & quilibet propterea quòd in ſeipſos propenſi
ſunt,in veritatis iudicio fallantur.Porrò ab alio cognoſci, curariq; facile eſt: cum iis, qui cæ-
teros iudicant,ad diſcernendam veritatem nequaquam obſtet amor ſui ipſorum. Stãte enim
in fratrum ſocietate concordi hac conſenſionẽ, facilè & pax inter ipſos verſabitur, & ſalus κατορθωθήσεται
vnà cum charitate & concordia omnium conſeruabitur,ac perficietur legitimè.

Quòd uiliora etiam munia ſiue opera magna cum animi alacritate conſectari monachus debet. CAP. XXIIII.

D ATque etiam intelligendum illud eſt,debere pietatis cultorem viliora etiã munera ma
gno cum ſtudio,magnaq; cum animi alacritate ſuſcipere, ſcientem nihil minutũ eſſe,
quod dei cauſa fiat,ſed grande & ſpirituale,& eiuſmodi,quod cœlum nobis,& premia
cœleſtia conciliat. Quamobrem licet communibus vtilitatibus inſeruientia ſarcinaria ſequi
iumenta oporteat,recuſare tamen non debet. Siquidem venire in mentẽ apoſtolorum debet,
quàm alacriter illi domino paruerunt,quando ipſis mandauit,vt ad ſepullum adducerẽt:co-
gitareq; & illos quoq;,quorum cauſa iumentorũ curam ſuſcipiat,fratres domini eſſe,& tribu-
tã ipſis beneuolentiam,ſtudiumq; in ipſum Saluatorem redundare, qui dixit, Quatenus feci-
ſtis vni de his fratribus meis minimis,mihi feciſtis.Quòd ſi ſua facit, quæ minimorum ſunt, Matt.25.d
E ſine dubio multo magis,quæ electorum ſunt,ea ſibi vendicabit,modo ne officium cauſam ad ἐφορμὴν ἐδιαφορίας
licentiam exiſtimet.Quin ſumma potius animi attẽtione munire ſeipſum debet, vt cũ ſibi,tũ
cæteris,in quoſcunq; eũ caſus detulerit,pariat vtilitatem. Porrò ſi de muneribus iis, quæ abie-
ctiora ſint,aliquid exercendum ſit, ſcire cõuenit ſaluatorẽ quoq; ipſum diſcipulis miniſtraſſe,
& abiectiora opera facere non recuſaſſe:magnumq; homini eſſe, ſi dei imitator exiſtat, cum
per hæc,quæ humilia ſunt,ad altitudinem illam quòd illum eſt imitatus, aſcendat. quanquam
quis iam humile auſit quippiam appellare,quod deus ipſe attingere non recuſauit?

Quòd honores ſiue ullã præter cæteros prærogatiuã appetere monachus nõ debet. CAP. XXV.

F PRorſus autem ab omni ambitione alienum habere animũ monachus debet. Nam ſi in γνώμη ex collatione
hac vita laboribus,ac rectè factis ſuis eſſe præmium vult, miſera profectò illius merce- κατ' ἐναντίωσιν
dis conditio eſt,qui pro æternarum rerum iactura,caducas paciſcatur. Si verò ſecũ de-
creuit velle ſe in hac vita agones laborum perferre,& eorũ mercedem in cœlo recipere, non
modo honores vltro ipſe conſectari non debet,ſed ne oblatos quidẽ admittere, potiusq; recu γνώμη ex collatione
ſare atq; reiicere,ne conſequentis vitæ gloriam,præſentis honor imminuat. Quandoquidem
præſens vita vniuerſa laborũ eſt atq; certaminũ:cõtraq; futura in præmiis, cõpenſationibusq;
poſita eſt.Quemadmodũ magnus Paulus de hac vita,in aliam proximè migraturus,ait,Bonũ 1. Tim.4.b
certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, de reliquo repoſita eſt mihi corona
q iuſtitiæ,

iustitiæ,quam reddet mihi dominus non hîc,sed in illa die iustus iudex . Et item Saluator, In G
Ioan.16.d mundo hoc pressuram habebitis.Et rursum idem Apostolus, Per multas tribulationes opor-
Acto.14.d tet vos introire in regnũ cœlorũ. Proinde si habes in animo in futurũ regnare , hic noli ociũ,
noli honorẽ consectari.Sed licet in præsentia pro vera tuenda doctrina,nimirũ veritatis ad-
uersa multa patiare,intellige te in posterũ regnaturũ . nã susceptis hîc pro tenenda honestate
calamitatibus hæc constituta est merces . Alienus autẽ ab incõmodorum vitæ huius confli-
ctatione,cœlestes nolito coronas sperare,quando hîc eos,quibus eæ constitutæ sunt,neq; labo
res præmittis,neq; certamina.Caueat igitur omni ratione pietatis cultor,ne honores cõsecte-
tur,cæterísve se præponi velit.Omnis enim qui seipsum exaltat,humiliabitur : & qui se humi-
Luc.14.c liat,exaltabitur.Si semetipsum pietatis cultor in altũ extulerit,habet qui grauiter ac potenter H
illũ affligat,& ad inferos vsq; possit deprimere.Sin cõtra seipsum humiliauerit, splẽdidissimè
magnificẽtissimeq; extolletur:quippe cũ deus(quę ipsius potẽtia est)humiliantẽ se in altũ extol
lat.Expectato igitur rectè extollentẽ ô monache , neq; ad res vitæ huius cogitationẽ velis ab-
Metaphorę. iicere.Athleta enĩ es,& operarius Christi:pactus es cũ eo,totã te diẽ certaturum,& diei totius
Matt.20.a æstum perlaturũ.Quid igitur diei opere nondũ cõpleto,requiẽ consectaris?Vesperã,vitæ hu-
ius finem operire,vt cum paterfamiliâs venerit,mercedem tibi denumeret.Vespere enim fa-
cto dixit dominus vineæ procuratori suo,Voca operarios,& redde illis mercedem: non me-
ridie, aut initio postquam statim illos conduxerat. Operire igitur finem vitæ, & tunc reuer-
sus mercedem auferto.Interim autem in postremo loco acquiesce,vt tunc primũ adipiscare. I

περὶ ἀτυφίας καὶ ἁπλότητος

De modestia ac simplicitate in cibis retinenda. CAP. XXVI.

IAm ciborum diuersitatem nullo modo consectari monachus debet:neq; prætextu videli-
cet continentiæ ab solitis in communi vsurpari escis discedere . Siquidem hoc communis
disciplinæ peruersio,& scandalorum occasio est:& væ illi,qui in pietatis cultorum conuẽ-
tum huiuscemodi causas perturbationis attulerit.Sed licet vsitatum hoc salsamentum , quod
προσέψημα ταριχευτὸν iure incoctum veteribus sanctis patribus,pulmentis loco alterius cuiusdam condimenti addi
placuit,cõmistum sit cum reliquo ferculo,aquæ, olerúmve , neutiquam per simulationem ab
se inuentæ suę vanęq; cuiusdã religionis reiicere debet,illud quasi qui carnes repudiet & fercu K
la alia meliora,& precij maioris inquirere: sed in minimi salitæ carnis frusti decocto, buccẽã
reiecta omni obseruatione intingere,& cũ omni gratiarũ actione assumere. Siquidẽ minutis-
simum frustulũ illud in tam magnam aquæ copiam,aut leguminum (si ita fors ferat)cõiectũ,
nequaquã indiciũ cupediæ est, sed seuerissima, & verè durissima pietatis cultorũ continentia.
γνώμην hãc legant Lutherani Quæ igitur huiusmodi sunt,hęc religionis cultor obseruãdo captare nõ debet.Neq; enĩ ab his
propterea nos abstinemus, quòd Iudæorum ritibus faueamus , sed vt deliciarum saturitatem
fugiamus.

Quòd ad perfectionem spectanti proditio in publicum nihil poterit obesse. CAP. XXVII.

SI verò proditiones in publicum,aut suscepta propter necessarios & communes fratrum L
vsus itinera impedimento sibi esse ad pietatis cultum monachus dicat , ac propterea fo-
ras exire recuset,nondũ ille absolutæ obedientiæ cognitionem est assecutus, neq; dũ ani-
maduertit ad huiusce officij perfectionẽ istiusmodi molliciis nequaquã solere perueniri . In-
tueatur proinde in exẽpla sanctorum virorum,cõsideretq;, quomodo virtutẽ hanc perfectis-
simè illi coluerunt,qui imperatis sibi rebus ad conficiendum adeo difficilibus, imperiũ ne vel
tantillũ quidẽ vnquam recusarunt,reluctatíve contrà sunt , & illorũ exẽplo eruditus obediẽ-
tiæ perfectionẽ condiscat.Si autẽ sit aliquis,qui etiã reuera hoc sibi sentiat nocere,is reliquos
μετ' ἐλπίδος ἀνενδοιάστου omnes fratres roget , vt pro se supplicent deo, nec minùs ab eodem deo certissima cum spe
ipse etiam facultatẽ petat,per quam cum in officiis spiritualibus, tum etiam in corporis mu- M
neribus rectè administrandis actuosum,commodumq; instrumentũ sit.Et sine dubio qui bo-
na exquirentiũ alacri & exprõptæ voluntati aspirat beneuolus,eam largietur,quum ad peten-
Matt.7.b dũ ipse hortatus sit,ac dixerit,Petite,& dabitur vobis:quærite,& inuenietis:pulsate, & aperie-
tur vobis.Omnis enim qui petit,accipit,& qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Itẽq; alio
Iac.1.a in loco,Siquis autẽ vestrũ indiget sapientia,postulet à deo,qui dat omnibus affluenter,& non
ἁπλῶς improperat,& dabitur ei.Postulet autem cum fide,nihil hæsitans. Ac in omnibus denique re-
δόγμα memorabile bus , vbi mens in perfecta obedientia vacillat , aut animi promptitudinem Satanas impedit,
hebetando,retardandóve,remedium hoc adhibeamus,vt deo supplicemus,petamusq;, vt re-
ctè agen-

A ctè agendi nobis facilitatem velit largiri,& vt carnes nostræ configantur timore dei,vtq; as- Psal.118.
siduè apud seipsum animus noster sit,necubi euarians neque corporis cupiditatibus volupta-
tibúsve vsquam capiatur.Siquidem non aliunde , quàm ex animi distractione mundanæ cu-
piditates in nobis nascuntur:à quibus cùm variis postea tumultibus vexata mens nostra fue- E distractione mentis, cupiditates.
rit,segniores ad capessenda recta officia reddimur.Quæ cum ita sint , nemo in adiuuãdis cõ-
munibus aliorum corporis necessitatibus,operam denegare suam debet . quin suppliciter po-
tius petendum est à deo,vt facultatem adiuuãdi cæteros ab ipso promereamur accipere. Si e-
nim priorum exemplo munus hoc omnes detrectarint, quis fuerit tãdem, qui necessariis of-
B ficiis satisfaciat?Quin operæpretium fuerit,hoc te exemplo etiam quopiam doceri. Nam qui Confirmat τῇ ὁμοιώσει
modo in ordinem aliquem adscriptus est miles,neutiquam is operam dat,vt reliquos, qui eo
in ordine sunt,ad consuetudinem suam traducat:sed ipse se contrà ad ordinis disciplinam ac
morem accommodat.Quamobrem conuenit etiam , vt qui in spiritualem societatem adle-
ctus sit,nequaquam illos ad morem suum velit detorquere: sed contrà ipse morem suum de-
bet aliorum fratrum moribus,institutísque conformare.

Quòd priua authoritate nihil negotiorum exercere debet monachus. CAP. XXVIII.

C POtestatem verò suiipsius ne ad punctum quidem temporis habere monachus debet, per δόγμα Simile.
quam in priuatis ipse negociis suis versetur. Quemadmodum enim absente artifice in-
strumentum sua sponte ipsum non moueretur , neque membrum vel ad breuissimũ tẽ-
pus ab reliquo corpore separari, mouerive posset, ne ei⁹,qui intus est opificis, ac totius cor-
poris moderatoris voluntate:similiter quoque neque religionis obseruãti aliquid agere, exe-
quíve sine antistitis sui sententia licet . Quòd si causam afferat , ac dicat , se præ imbecillitate
corporis,exequendis imperatis parem esse non posse , infirmitatem suam antistiti iudicandã
permittet , secumq; reputans illud scripturæ , seipsum ad ea quæ sibi imperata sint exequenda Heb.12.b
adhortabitur,cum ab ea dici audiat,Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis , aduersus Ibidem.d
D peccatum repugnantes.Et item alibi , Propter quod remissas manus , & soluta genua erigite. πνευματικῇ εὐνοίᾳ

Quòd antistitem conueniat,adhibita paterna beneuolentia , eorum qui in ipsius potestate sint,res administrare. CAP. XXIX.

POrrò ipse etiam antistes reliquorum fratrum,veluti charissimorum filiorũ pater curam
suscipiens,diligenter quid eorũ singulis opus sit,considerabit:& quæ conuenire visa fue-
rint remedia,curationesq;,quantũ poterit, adhibebit: & quod reuera mẽbrũ siue animo,
siue corpore infirmum fuerit,adhibita charitate,beneuolentiaq; paterna sustentabit.

Quòd nequaquam permittendum sit,ut in conuentu uirorum religiosorum,duorum triúmue fratrum seorsum sodalitas conspiret. CAP. XXX.

E
AC charitatem quidem habere inter se mutuam fratres debent , non ita tamen vt duo,
trésve seorsum à cæteris sodalitatem inter se coëant. quandoquidem hoc non chari-
tas est,sed seditio & diuisio:& eorum, qui sic coëunt, improbitatis indicium. Si enim τὸ κοινὸν ἀταξίας
communis decus disciplinæ charum haberent,qui tales sunt,sine dubio communem,æqualẽq;
aduersus omnes charitatem tenerent.Si verò ipsi à reliquis sua spõte abscissi disiunctiq; in cœ-
tu cœtum efficiant,vitiosa huiusmodi amicitiæ conciliatio est, & diuersam quandam à com-
munibus institutis rem esse oportet,quę hos inter ipsos conciliet:atque hoc profecto nihil est
aliud,quàm contra veterem disciplinæ stabilitatem,constantiamq; innouatio.Quocirca dã-
da studiosè opera est,ne vllus omnino in conuentibus , sodalitatibus istiusmodi locus detur,
F néve violata charitatis obseruatione societatem quis cum fratre aliquo iungat , qui improbè
agere , & communis disciplinæ iura velit peruertere:enitendumq;, vt quandiu quidem in of-
ficio omnes permaneant , æqualis vnicuique erga omnes communitas sit atque coniunctio.
Quòd si firmatam quis iam vetustate disciplinam labefactare in animo habeat,ac alios etiam
de fratribus secum comites trahat, hic primo quidem ab eo , qui sanus sit , secreto admoneri ἐν ἀπαρρησίᾳ τῷ νουθετεῖσθαι
tanquam parum sanus debet. Sin arcano curari noluerit, adhibendi de fratribus erunt etiam,
qui cæteris intelligentia videantur præstare : quemadmodum est in sacrosancto euangelio,
Si autem te nõ audierit,adhibe tecum etiam vnum vel duos. Quòd si ne ipsis quidem auscul- Matt.18.b
tauerit,tum demum ad antistitem ipsum animi ipsius morbum deferre oportebit. Si verò ne
antistitem quidem audire voluerit,perinde vt gentilis & publicanus habendus est, & vt ouis
q ij pestilentia

iustitiæ,quam reddet mihi dominus non hîc,sed in illa die iustus iudex. Et item Saluator, In G.
Ioan.16.d mundo hoc pressuram habebitis.Et rursum idem Apostolus, Per multas tribulationes opor-
Acto.14.d tet vos introire in regnũ cœlorũ. Proinde si habes in animo in futurũ regnare, hic noli ociũ,
noli honorẽ consectari.Sed licet in præsentia pro vera tuenda doctrina,nimirũ veritatis ad-
uersa multa patiare,intellige te in posterũ regnaturũ. nã susceptis hîc pro tenenda honestate
calamitatibus hæc constituta est merces. Alienus autẽ ab incõmodorum vitæ huius confli-
ctatione,cœlestes nolito coronas sperare,quando hîc eos,quibus eæ constitutæ sunt,neq; labo
res præmittis,neq; certamina.Caueat igitur omni ratione pietatis cultor,ne honores cõsecte-
Luc.14.c tur,cæterisve se præponi velit.Omnis enim qui seipsum exaltat,humiliabitur: & qui se humi-
liat,exaltabitur.Si semetipsum pietatis cultor in altũ extulerit,habet qui grauiter ac potenter H
illũ affligat,& ad inferos vsq; possit deprimere.Sin cõtra seipsum humiliauerit, splẽdidissimè
magnificẽtissimeq; extolletur:quippe cũ deus(quę ipsius potẽtia est)humiliantẽ se in altũ extol
lat.Expectato igitur rectè extollentẽ ô monache, neq; ad res vitæ huius cogitationẽ velis ab-
Metaphorę. iicere.Athleta enĩ es,& operarius Christi:pactus es cũ eo,totã te diẽ certaturum,& diei totius
Matt.20.a æstum perlaturũ.Quid igitur diei opere nondũ cõpleto,requiẽ consectaris?Vesperã, vitæ hu-
ius finem operire,vt cum paterfamiliãs venerit,mercedem tibi denumeret.Vespere enim fa-
cto dixit dominus vineæ procuratori suo,Voca operarios,& redde illis mercedem: non me-
ridie, aut initio postquam statim illos conduxerat. Operire igitur finem vitæ, & tunc reuer-
sus mercedem auferto.Interim autem in postremo loco acquiesce,vt tunc primũ adipiscare. I

περὶ ἀτυφίας καὶ ἁπλότητος

De modestia ac simplicitate in cibis retinenda. CAP. XXVI.

IAm ciborum diuersitatem nullo modo consectari monachus debet:neq; prætextu videli-
cet continentiæ ab solitis in communi vsurpari escis discedere. Siquidem hoc communis
disciplinæ peruersio,& scandalorum occasio est:& væ illi,qui in pietatis cultorum conuẽ-
tum huiuscemodi causas perturbationis attulerit.Sed licet vlitatum hoc salsamentum, quod
πρόσφημα ταριχευτὸν iure incoctum veteribus sanctis patribus,pulmentis loco alterius cuiusdam condimenti addi
placuit,cõmistum sit cum reliquo ferculo,aquæ, olerũmve, neutiquam per simulationem ab
se inuentæ suę vanęq; cuiusdã religionis reiicere debet,illud quasi qui carnes repudiet & fercu K
la alia meliora,& precij maioris inquirere: sed in minimi salitæ carnis frusti decocto, bucceã
reiecta omni obseruatione intingere,& cũ omni gratiarũ actione assumere. Siquidẽ minutis-
simum frustulũ illud in tam magnam aquæ copiam,aut leguminum (si ita fors ferat)cõiectũ,
nequaquã indiciũ cupediæ est, sed seuerissima, & verè durissima pietatis cultorũ continentia.
γνώμης hãc legant Lutherani Quæ igitur huiusmodi sunt,hęc religionis cultor obseruãdo captare nõ debet.Neq; enĩ ab his
propterea nos abstinemus, quòd Iudæorum ritibus faueamus, sed vt deliciarum satietatem
fugiamus.

Quòd ad perfectionem spectanti proditio in publicum nihil poterit obesse. CAP. XXVII.

SI verò proditiones in publicum,aut suscepta propter necessarios & communes fratrum L
vsus itinera impedimento sibi esse ad pietatis cultum monachus dicat, ac propterea fo-
ras exire recuset,nondũ ille absolutæ obedientiæ cognitionem est assecutus, neq; dũ ani-
maduertit ad huiusce officij perfectionẽ istiusmodi molliciis nequaquã solere peruenirĩ. In-
tueatur proinde in exẽpla sanctorum virorum,cõsideretq;, quomodo virtutẽ hanc perfect is-
simè illi coluerunt,qui imperatis sibi rebus ad conficiendum adeo difficilibus, imperiũ ne vel
tantillũ quidẽ vnquam recusarunt,reluctative contrà sunt, & illorũ exẽplo eruditus obediẽ-
tiæ perfectionẽ condiscat.Si autẽ sit aliquis,qui etiã reuera hoc sibi sentiat nocere,is reliquos
μετ' ἐλπίδος ἀνενδοιάστου omnes fratres roget, vt pro se supplicent deo, nec minùs ab eodem deo certissima cum spe
ipse etiam facultatẽ petat,per quam cum in officiis spiritualibus, tum etiam in corporis mu- M
neribus rectè administrandis actuosum,commodumq; instrumentũ sit.Et sine dubio qui bo-
na exquirentiũ alacri & exprõptæ voluntati aspirat beneuolus,eam largietur,quum ad peten-
Matt.7.b dũ ipse hortatus sit,ac dixerit,Petite,& dabitur vobis:quærite,& inuenietis:pulsate, & aperie-
tur vobis.Omnis enim qui petit,accipit,& qui quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Itẽq; alio
Iac.1.a ἁπλῶς δόγμα memorabile in loco,Siquis autẽ vestrũ indiget sapientia,postulet à deo,qui dat omnibus affluenter,& non
improperat,& dabitur ei.Postulet autem cum fide,nihil hæsitans. Ac in omnibus denique re-
bus, vbi mens in perfecta obedientia vacillat, aut animi promptitudinem Satanas impedit,
hebetando,retardandóve,remedium hoc adhibeamus,vt deo supplicemus,petamusq;, vt re-
ctè agen-

A ctè agendi nobis facilitatem velit largiri,& vt carnes nostræ configantur timore dei,vtq; as- Psal.118.
siduè apud seipsum animus noster sit,necubi euarians neque corporis cupiditatibus volupta-
tibúsve vsquam capiatur.Siquidem non aliunde, quàm ex animi distractione mundanæ cu-
piditates in nobis nascuntur:à quibus cùm variis postea tumultibus vexata mens nostra fue- Edistractio-
rit,segniores ad capessenda recta officia reddimur.Quæ cum ita sint, nemo in adiuuãdis cõ- ne mentis, cupiditates.
munibus aliorum corporis necessitatibus,operam denegare suam debet. quin suppliciter po-
tius petendum est à deo,vt facultatem adiuuãdi cæteros ab ipso promereamur accipere. Si e-
nim priorum exemplo munus hoc omnes detrectarint, quis fuerit tãdem, qui necessariis of-
B ficiis satisfaciat?Quin operæpretium fuerit,hoc te exemplo etiam quopiam doceri. Nam qui Confirmat
τῆς ὁμοιότητος modo in ordinem aliquem adscriptus est miles,neutiquam is operam dat,vt reliquos, qui eo
in ordine sunt,ad consuetudinem suam traducat:sed ipse se contrà ad ordinis disciplinam ac
morem accommodat.Quamobrem conuenit etiam, vt qui in spiritualem societatem adle-
ctus sit,nequaquam illos ad morem suum velit detorquere: sed contrà ipse morem suum de-
bet aliorum fratrum moribus,institutísque conformare.

Quòd priua authoritate nihil negotiorum exercere debet monachus. CAP. XXVIII.

C POtestatem verò suiipsius ne ad punctum quidem temporis habere monachus debet, per δόγμα Simile.
quam in priuatis ipse negociis suis versetur. Quemadmodum enim absente artifice in-
strumentum sua sponte ipsum non moueretur, neque membrum vel ad breuissimũ tẽ-
pus ab reliquo corpore separari, moueríve posset, ne eiꝰ,qui intus est opificis, ac totius cõr-
poris moderatoris voluntate:similiter quoque neque religionis obseruãti aliquid agere, exe-
quíve sine antistitis sui sententia licet. Quòd si causam afferat, ac dicat, se præ imbecillitate
corporis,exequendis imperatis parem esse non posse, infirmitatem suam antistiti iudicandã
permittet, secumq; reputans illud scripturæ, seipsum ad ea quæ sibi imperata sint exequenda Heb.12.b
adhortabitur,cum ab ea dici audiat,Nondum enim vsque ad sanguinem restitistis, aduersus Ibidem.d
D peccatum repugnantes.Et item alibi, Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite.
πνευματικῆς ἐυνοίας

Quòd antistitem conueniat,adhibita paterna beneuolentia, eorum qui in ipsius potestate sint,res administrare. CAP. XXIX.

POrrò ipse etiam antistes reliquorum fratrum,veluti charissimorum filiorũ pater curam
susciпiens,diligenter quid eorũ singulis opus sit,considerabit:& quæ conuenire visa fue-
rint remedia,curationesq;,quantũ poterit, adhibebit: & quod reuera mẽbrũ siue animo,
siue corpore infirmum fuerit,adhibita charitate,beneuolentiaq; paterna sustentabit.

Quòd nequaquam permittendum sit,ut in conuentu uirorum religiosorum,duorum triúmue fratrum seorsum sodalitas conspiret. CAP. XXX.

E

AC charitatem quidem habere inter se mutuam fratres debent, non ita tamen vt duo, τὸ κοινὸν ἐυταξίας
trésve seorsum à cæteris sodalitatem inter se coëant. quandoquidem hoc non chari-
tas est,sed seditio & diuisio:& eorum, qui sic coëunt, improbitatis indicium. Si enim
communis decus disciplinæ charum haberent,qui tales sunt,sine dubio communem,æqualéq;
aduersus omnes charitatem tenerent.Si verò ipsi à reliquis sua spõte abscissi disiunctiq; in cœ-
tu cœtum efficiant,vitiosa huiusmodi amicitiæ conciliatio est, & diuersam quandam à com-
munibus institutis rem esse oportet,quę hos inter ipsos conciliet:atque hoc profecto nihil est
aliud,quàm contra veterem disciplinæ stabilitatem,constantiamq; innouatio.Quocirca dã-
da studiosè opera est,ne vllus omnino in conuentibus, sodalitatibus istiusmodi locus detur,
F nève violata charitatis obseruatione societatem quis cum fratre aliquo iungat, qui improbè
agere, & communis disciplinæ iura velit peruertere:enitendumq;, vt quandiu quidem in of-
ficio omnes permaneant, æqualis vnicuique erga omnes communitas sit atque coniunctio.
Quòd si firmatam quis iam vetustate disciplinam labefactare in animo habeat,ac alios etiam
de fratribus secum comites trahat, hic primo quidem ab eo, qui sanus sit, secreto admoneri ἐν ἀπαρρήσιᾳ τῷ νουθετεῖσθαι
tanquam parum sanus debet. Sin arcano curari noluerit, adhibendi de fratribus erunt etiam,
qui cæteris intelligentia videantur præstare: quemadmodum est in sacrosancto euangelio,
Si autem te nõ audierit,adhibe tecum etiam vnum vel duos. Quòd si ne ipsis quidem auscul- Matt.18.b
tauerit,tum demum ad antistitem ipsum animi ipsius morbum deferre oportebit. Si verò ne
antistitem quidem audire voluerit,perinde vt gentilis & publicanus habendus est, & vt ouis

Simile

pestilentia contacta ab reliquo ouili segregandus,ne in reliquos quoque morbi contagionem G
transfundat.Si verò nullus sit omnino qui exempli peruersitate deterior fiat, tunc tãtummodo lenitas aduersus ipsum locum habebit,spe videlicet ipsum se aliquando ad meliorem frugem recepturum:lenitas autem ex ea parte,vt ne præcidatur,non autem vt ab admonitionibus,legitimisq; multarum impositionibus desistatur.

Quòd uestimentorum calceamentorúmue delectionem consectari pietatis cultor non debet. CAP. XXXI.

IAm de vestimentis calceamentísve non ea exquirenda nobis sunt, quæ sunt elegantiora, sed quæ viliora, ea deligenda, vt in hac re etiam animi nostri humilitatem significemus, H
neque opinionem nimis elegantium, aut nosmetipsos amantium, & à fraterna Charitate abhorrentium incurramus. quando is satis se à charitate, humilitateq; disiunctum declarat, qui primas desiderat.

Quòd debet antistes ad uires corporis cuiusque ea accommodare quæ imperet munia: & de iis qui uires suas malicioſè celant. CAP. XXXII.

ILlud autem obseruare antistes debet,ne imponendis grauioribus,quàm quibus sustinendis pares fratrum corporis vires sint,imperatis, eos, qui ea ferre non possint, ad abiiciendam obedientiam per cõtradictionem instiget:sed perinde vt verus ac legitimus pater, æquè in cunctos beneuolus,vires corporis cuiusque considerare,atque ita munera singulis imponere, I
ac distribuere sortitò debet.Veruntamen grauissime plectẽtur ij,qui quas à deo datas sibi corporis vires habent,malicioſè celant,& aduersum antistites petulanti impudẽtia se gerũt,& illius iussis non obtemperant.Si enim magnum antistiti atque intolerabile periculum creat,occultum tenuisse talentum doctrinæ, ac non vnicuique ante imminentem peccato frameam indicasse,sine dubio maius periculum incurrit is,qui datas sibi à deo ad communem reliquorum vtilitatem corporis vires ociosas tenet,occultatq;.

Argu. à minori

Quòd neutiquam moleſtè ferrè fratres debent, quandocunque mitius agi cum imbecillioribus uideant. CAP. XXXIII. K

VErum enimuero neque moleſtè ferre,neque indignari fratres debent, quandocunque iis,qui imbecilliores sint,antistes accommodata illorum viribus ministeria assignet, & indulgentius cum his agendum censeat,ita videlicet vsu postulante. Quinimo qui valentiores sunt,ij imbecillioribus indulgere,& hoc modo spiritualem complere charitatem debent.Siquidem animaduertimus in corpore neque à manu dissidere pedem,neque manum pedem ipsum ad transigendas partes suas conari traducere, neq; vniuersam item manum digito minimo suum onus imponere: sed de mẽbris vnumquodq; delatam sibi sortitò à natura vim exercere,& quæ imbecilliora sunt, sustentare. Hæc disciplina si in spirituali cõuentu seruetur,nimirum illud declarabit nos verè Christi corpus esse,& membra ex parte, nempe qui L
aptam inter nos coniunctionem,& vacuam omni dissidio concordiã continenter seruemus.

γνώμη

Cõfirmatio à simili

Quòd nequaquam debent,qui conuentibus præsunt,iis qui à conuentu suo defecerint, monachis libere agendi quiduis potestatem impartiri, aut hos in uitæ communionem admittere. CAP. XXXIIII.

OPortet autem,vt & qui regendis spiritualibus conuentibus præsunt, ij cùm mutuam inter se charitatem ac beneuolentiam exerceant, mutuoq; alter alterius prouidam solicitudinem ad se existiment pertinere:ea nequaquam euertant,quæ facere alter studeat:neq; temere,inconsiderantérve descisentes vicissim alij aliorum fratres suscipiant. Siquidem hoc facere summa confusio est,dissolutio,atque peruersio spiritualis opificij. Etenim M
de fratribus quidẽ,qui cordatiores sunt,ij cùm dei timore teneantur,in officio persistunt: qui vero lentiores sunt,ac magis per ignauiã dissoluti,ij pudore hominũ,& ea,quæ ex hominibus pendet,necessitate,veluti quodã pædagogo ad rectã viã diriguntur. Si igitur qui negligẽtior sit,licere sibi animaduerterit impunè probatæ sibi semel fratrũ societatis labores defugere,seq; inde ad aliud quoduis domiciliũ transferre,& solutiorẽ in eo,atq; incontinentẽ vitã agere,facile sese à suorũ cœtu abrũpet,& exitij illius causam sustinebit,qui ad suscipiẽdũ eiusmodi se exhibuit æquo paratiorẽ.Atq; etiã fit sæpenumero,vt cõtagio ista latius serpens,eos etiã,qui in recto itinere sunt,aberrare faciat,diductos à recta ac iusta via:& cunctorũ exitij ille pœnas

Humanus timor ad bonum qualiscũq; pædagogus

δόγμα

luet,à

A luet,à quo peccãdi causa profecta fuerit.Quamobrẽ ne hoc eueniat, quoscũq; ex fratribꝰ à cõuentibus suis desciuisse animaduerterimus,eos admoneamus,& vnde egressi sunt, eo reducamus:aut si nobis obtẽperare noluerint,caueamus,ac auersemur, & eorũ cõgressionẽ defugiamus,& fratribus oĩbus,vt hoc idem seruent,denunciemus: quo videlicet vel ipsi illi, cùm hoc modo auersos à se omnes videant,& resipiscant, & ad suũ se gregem recipiãt,atque ab eo, quẽ semel sortiti fuerint, pastore pascantur: vel si obstinati in spiritualis communitatis contemptione permãserint,reliqui saltem,qui viderint,quàm inuisi omnibus & execrabiles facti sint, eorum exemplo commoti,in officio perseuerent,& quorum cupiant infamiam effugere, fugiant imitationem.Quòd autem mea hæc verborum commenta non sunt, potiusq; certissimæ spiritus leges,ipsa Pauli verba apponam, quibus ille incontinenter vitam agẽtes castigat, B
atque inter cæteros ebriosos etiã & maledicos,pœnis esse obnoxios vult. Si enim aliquis frater fuerit fornicator(inquit)aut maledicus,aut ebriosus,cum eo,qui eiusmodi sit, ne cibũ quidem sumere.Et item alio in loco,de iis qui nihil operabantur, sed curiosè agebant, sic dicit, Hunc notate,& ne commisceamini cum illo. Quòd autem qui spiritus sancti pactiones violat,is facinus longè maius faciat,quàm aut maledici,aut ebriosi, aut qui totam in ocio vitam conterant,nemo est,cui nõ perspicuum sit.Quocirca haud absurdè nos ratio impellit, vt qui spiritualem disciplinam violant,illos ab eorum,qui ipsam conseruant,congressione secludamus,prohibeamusq;.Tunc autem tantummodo reprehensione vacare fratris segregatio de- C
bet,quandocunque ea antistitis iudicio occultæ alicuius, quam ipse sciat, vtilitatis causa fiat.

Sui ordinis desertores cur vitandi.

1.Cor.5.d

2.Thes.3.c

Huc adeste Lutherani

λόγος παρρεγγυᾷ

Quòd neutiquam debet qui in conuentu pietati operam det, eorum quæ coniuncta cum materia sunt, quicquam priuatim possidere. CAP. XXXV.

DEbet autem pietatis cultor,qui eam,quam supra exposuimus, in vita communitatem amplexus sit,ab omni priuata rerum,quæ in materia consistunt,possessione liber esse. Etenim nisi hoc facit, primum quidem societatis exactam disciplinã priuata possessione corrumpit:tum ipse etiam magnopere de se indicio est, vt qui deũ perpetuo iis alimenta suppeditaturum diffidat,qui in nomine ipsius congregati sint,neque illud audiuerit, quod dicitur à Propheta, Iunior fui, etenim senui, & non vidi iustum derelictum, nec semen eius D
quærens panes.vel eos nimirum,qui intelligentia percipiuntur,prudentiæ scilicet,vel qui sensu,quibus corpus alitur.Nam si vbi duo vel tres congregati sunt in nomine Christi,ibi ipse in medio illorum est,multo certè verisimilius ibi idem esse credendus est, vbi multo copiosior ac frequentior hominum congregata multitudo sit. Aut igitur necessarium nihil nobis deerit, si Christus nobiscum affuerit. siquidem neque Israëlitis in vasta illa solitudine ipsorum vsui necessarium quicquam defuit.aut si etiam defuerit,ad probationẽ nostram, satius est inopia laborare, & cũ Christo esse, quàm disiunctos ab eius societate in rerũ vitæ huius omniũ affluentia versari.Porrò incommodum,quod ex istiusmodi possessione nascitur, nequaquam hic tantum resistit,sed vlterius etiã progreditur.Etenim qui proprium habere aliquid studet, E
is sine dubio nihil aliud,quàm disiunctionem,ac defectionẽ à cæteris meditatur. Nã cui hoc in animo non est,quid est tandem quod ipse possidere seorsum velit? cum id certũ sciat Christi beneficio seruos ipsius in necessariarũ rerũ copia assiduè versari. Proinde perspicuũ est, qui talis sit,eum de præcidenda, ac morte afficienda anima sua meditari,qui exiguis obolis salutẽ suã addicere ac prodere paratus sit,& (liceat mihi quæso per vos aliquãtulum loqui audacter, quod sentio)alter Iudas efficiatur,nẽpe qui à furto exordiatur (Furtum est enim priuata possessio)& in proditionem desinat:quando vt ille dominum, sic iste etiam veritatis verbũ prodit.Quando enim instituti nostri regula hoc habet, nõ licere nobis neque ab ea societate,ad quam aggregati sumus,disiungi,neque priuatam vllam pecuniam acquirere,neq; deniq; clan F
culariũ quiduis moliri,aut eiusmodi,quod exempli peruersitate reliquorum fratrũ saluti possit obesse,tum neglecto aliquis dei timore,& legibus spiritus sancti violatis societatem primũ expilare(societatis enim expilatio est, rei cuiuscunq;& vndecunq; in priuatum vsum seuocatio)deinde defectionem etiam,ac separationem cogitauerit, quî defendi potest hunc nõ verbum veritatis prodidisse,& alterum Iudam factum esse?qui,quantum in ipsa re sit, veritatem prodat? Quocirca omni modo fugiendum nobis est, ne priuatim omnino quicquam possideamus, præter ea, quæ promiscuè omnibus simul comparantur. neque hac ratione solum integram ab omni labe mentem nostram conseruemus, sed internum etiam hominem ab omnibus sordibus expurgemus:nimirum impuris ac prauis primum cogitationibus,

Proprietas cur monacho vitanda

Psal.36.a

Panes intelligentiæ & corporis sui ciendi.

Argu. à minori.

Confirmat τῷ παραδείγματι.

Vt Iudã ad laqueum,ita & monachũ protrudit proprietas.

Compilatio siue defraudatio quid

quæ in-

quæ interius ſpiritus domicilium ſua intemperie exagitant & cõturbant idq; cõtingit à dolo, G
ſimulatione,inuidentia,contẽtione,quæ vitia & charitatẽ radicitus euellunt, & deum ex eorũ
animis,in quibus ſunt,fugant.Si enim dominus charitas eſt,ſine dubio qui charitatẽ non ha-
bet,is diuina gratia caret.Dãdaq; nobis ſtudioſè opera eſt,vt cum,pro ſe quiſq;, animũ noſtrũ
omnes ſummè humilem , caſtumq;, & ad optima quæq; agenda paratiſſimum conſeruemus,
mẽtem ad res vitæ huius occludamus,illudq; propoſitũ nobis habeamus,ne qua in re,dum in
hac vita ſumus,ab vlla dei volũtate aberremus ac proinde ab arrepto vitæ iſtius inſtituto nos
ipſo auellamus.Siquidẽ huiuſmodi animi ſtatus,prętereq; quòd omnẽ à nobis ſocordiæ & eua-
gationis ſegetem eximet,perficiet etiã vt cũ pio metu , ac firmo animi propoſito honeſta of- H
ficia omnia perſequamur.Atq; illud cum primis in animo defixum habeamus , deum bonum
eſſe,& bonorum omniũ autorem,mali autem nullius,nullo modo:licet nos,ita poſtulante va
Simile letudinis noſtræ vſu,acriores interdum medicinas deguſtemus . Etenim deus cũ medicus ſit
humanorũ animorum,pro natura morborũ,medicamentorum etiam ad ſingulos ipſos appo
ſitã temperat vim,quæ,quando opus ſit,intimũ etiam penetrans vitiũ perpurgare queat.Pro-
inde cum hoc ita ſe habere planiſſimè intelligamus,à gratiarum actione nunquã deſiſtamus,
eſto dum à negligẽtiis aut maliciis noſtris perpurgamur , acriorem aliquando medicinã ex-
periamur.Illud autem,tentationis & probationis cauſa aliquid pati, rarorum admodum ho-
&βραμιαίων minũ eſt,& Abrahæ ſimilium. Hæc itaq; ſunt, quæ dei gratia mentis noſtræ humilitati ſug- I
geſſit ad cohortationẽ veſtram,qui cõmunem hanc & ſocialem vitã eſtis amplexi:quo quidẽ
genere,vt & ratio docuit,& nos mẽte peruidere potuimus,nullum neq; ſplendidius , neq; ac-
ceptius,neq; ſublimius reperiri apud homines poteſt.Verumenim quando iis quoq;, qui in ſo
litudine ſeorſum degunt,eam quam potuimus,cohortationem attulimus, vnumq; atq; idem
vtriſque propoſitum eſt,nempe Chriſto placere: & quæ illis dantur pręcepta,his affinia ſunt,
& illum quoq; librum adeamus . Siquidem fortaſſis ex eo etiam vtile aliquid poterit aſſumi,
quod traditam hic in communi cum cæteris viuendi rationem , magis etiamnum illuſtret,
perpoliat & exornet.

LVDOVICVS MIRAEVS TYPOGRAPHICO K
prælo præfectus Lectori.

Hactenus cucurrit B.P. *Baſilij* κανὼν *per Adamum Fumanum filo uerſionis Romana colonia donatus, idemq; ſolerti & ſedula collatione ad fidem expolitiſſimi exemplaris Græci ſynceriori lectioni reſtitutus per Godefridum Tilmannum Cartuſiæ huius Pariſienſis monachum,cuius item operâ uerſas habes proximas duas epiſtolas,ſed pro locorũ commoditate* παραφραστικῶς, *quo explicatior exiret ad manus ſtudioſorum Baſilius. Admodum enim incommodè uerſa erat prima ad Chilonem Raphaeli Volaterrano, uiro alioqui non indocto: dein uni & alteri non ſatis integrè fuerat tralata per odium impotens , quo iſti Zuingliani excuſſa cucullæ infenſè oderunt monaſticen iuxtà ac anachoreticen , canes (ut ingenuè dicam) impudentiſſimi & ad uomitum* L
Aegypti arum carnium deſiderio reuerſi.

BEATI PATRIS BASILII MAGNI EPISTOLA
ad Chilonem diſcipulum anachoreten ex monacho,Godefrido Tilmanno interprete.

SI quæ ex arrepti iſtius propoſiti officio obeunda tibi,nec ſegniter explenda veniunt,
meo conſilio eruditus nõ illibenter amplectẽre frater in Chriſto amabilis , maximè
omnium de quibus non importunus tu flagitator à me contendiſti,conſilium vt da
rem:nihil obſcurè autor tibi fuero rei apprimè ſalutaris.Ecqua tandem hæc? Quod primùm M
Stadiũ pleriq; ingrediũtur,rarus metã attingit. ſe offert,nimirum hoc eſt , pleroſque multa cum animi generoſitate auſos aggredi Anacho-
reticæ vitæ inſtitutum:verum qui abuſque principio deſtinati curriculi pro dignitate ad me-
tam vſque,labore indefeſſo nec diſpari animi cõtentione ſuſceptum ſemel agonem promo-
uerint,hi demũ in quàm rariſſimo comperiẽtur numero. Neque enim vt deſtinaris primùm
operis quidpiam adordiri,mox tui iſtius propoſiti cenſeris finem aſſecutus:quando totius abs
te elaborati operis merces ab ipſo pendet fine. Nullum itaque ſint relaturi inſumptæ ſemel o-
peræ pretium,qui non ad legitimum vſque finem eius,quem ſcopum ſibi præſtituerunt, nẽpe
Anachoreticæ vitæ perfectionem ſtudio propenſiore feſtini contenderint,tantiſper conten-
Anachoretis q̃ monachiſmus ſublimior. ti iſtis monaſticæ diſciplinæ rudimentis.quin & propoſitũ illũ ſuũ deridiculis omnium ſannis
palàm

A palàm traducẽdum exponunt & perſtringendũ,quò fit, vt apud externæ ac ſecularis vitæ ho-
mines notã ſibi per hoc inurãt imbellis ignauiæ & præfractæ temeritatis nulla vnquàm obli-
uione obliterandã: quandoquidẽ de eiuſmodi pronuntiauit dominus , Quis volens domum
ædificare,nõ prius ſedens computat ſumptus,ſi habeat ad perficiendum : ne poſteaq̃ poſuerit
fundamentum,& non potuerit perficere,incipiant qui viã prætergrediuntur,illudere ei dicẽ-
tes:Hic homo fundamentũ poſuit,& nõ potuit conſummare.Quocirca neceſſe ſit,vt in per-
currendo vitæ iſtius ſingularis ſtadio, quod ſemel tanta cũ alacritate ingreſſus es , alacriores
quotidie tibi ipſi atq; acriores addas aculeos,conſtantiſſime hærens officio . Huc te ſuo inui-
tat exẽplo Paulus inter luctæ ſpiritualis Athletas Agoniſtes longè eximius , qui cùm acquie-
B ſcere nollet tot alioqui officiis vitæ retrò actæ,ſed vlteriore & quotidiana virtutũ acceſſione
progredi,ad hunc loquitur modũ:Eorũ quæ retro ſunt obliuiſcens , ad ea quæ priora ſunt me ἐπιλαμβα-
extendẽs ad deſtinatũ perſequor , ad brauiũ ſupernæ vocationis.Sane is genius, ea eſt huma- νόμενος, le-
næ iſtius vitæ conditio,nunquã contenta acceptis ſpe alitur cõtinenti:& ſecura præteritorum ge, ἐπιλαν-
inhiat futuris.Nã quid homini prodeſſe poſſit heſterna ingluuie diffarſiſſe ventrem, ſi quidẽ θανόμενος-
hodie nuſpiam inueniat,quo ſe exatiet,eduliũ,quo ſoletur & expleat inolitam famem?Itidem γνόμη memo-
& animæ quid commodare valeat tuę heſternum exegiſſe diem in officio & actione virtutis: ralis.
ſi tu hodie velut deſertor ac refuga deſciueris,teq; auocaris ab opere iuſtitię?Qualem enim te Cõfirmatio à ſimili
inuenero,ait ſcriptura,talẽ te iudicabo. Quarè labor omnis iuſti fruſtraneus ac mercede caſ-
C ſus,cum è diuerſo mores vitæ retro in peccatis actæ nulli iam culpæ obnoxij cẽſentur,ſi mo- δόγμα.
dò permutatio vtriuſque fiat:illo quidem ab eo quod præſtiterat quotidianis exaugere incre-
mentis,in id deflectente quod deterius eſt , hoc contrà, à flagitioſa improbitate ad meliorem
ſe recipiente vitæ frugem.Hancce doctrinam ex oraculis Ezechielis depromptam liceat au-
dire tanquàm ex domini perſona decernentis.Ait enim : Si declinauerit iuſtus & deliquerit,
iam nõ memor ero iuſtificationum quas prius fecerat:ſed in peccato ſuo morietur.Nihil di-
uerſum decernit de peccatore:Si conuerſus fecerit iuſtitiam, vita viuet in ipſa. Tot tantique
aditi labores & cum omni longanimitate à Moſe dei famulo exantlati quo abierunt,quando ἐν αὐτῇ νί-
illius petitio qua enixè efflagitarat terram ingredi promiſſionis,per momentaneam contra- delicet τῇ δι-
D dictionem omni exceptione ſubmota eſt & interuerſa ? Ipſi Giezi rurſus quid per hoc accre- καιοσύνῃ.
nit emolumenti, quòd domeſtico vſus ſit Heliſæi congreſſu , cùm ardor impotens quo exæ- Vtrunq; cõ-
ſtuabat , congerendæ pecuniæ lepram illi aſciuit ? Salomoni tandem quid attulit commodæ firmat τῷ
frugis exuberans adeo opulentia infuſæ ſapientiæ & quæ vixdum adoleſcenti cœlitus de deo παραδείγ-
cognitio indulta eſt,quando is demum per mulierculæ quam ad inſaniam vſque deperibat, il ματι
lices complexus,ex cordatiſſimo adoleſcente, per ætatem in ſenium deuergentem vecors fa- Moſes
ctus & in idololatriam prolapſus concidit.Quin ne ipſum quidẽ. B. Dauid futilis quædã in- Giezi
cogitantia ſui ſiuit hinc emigrare omni ex parte irreprehenſibilem , per illud in Vriam deſi- Salomon.
gnatum piaculum.Et quidem Iudæ vnius execranda prolapſio , nempe à melioris vitæ rudi- Dauid
mentis ad exitum ſortis deterrimæ ſatis ſuperq; eſſe debuerat ad communiendos tuendoſve Iudas ὁ προ-
E dei famulos in via inſtitutæ rectitudinis.Hic namque Chriſto vbi diutius coheſiſſet diſcipu- δότης
lus,ineſcatus tandem qualiſcunque lucelli illecebra , & doctorem venui expoſuit , & per im-
probam eam negotiationem implicito ſibi laqueo præfocauit gulam . Quarè id tibi perſpe-
ctum vt ſit,velim frater ac perſuaſum,non eum qui bene cœpit,continuo debere decerni per- Nõ qui bẽ-
fectum ex qualicunque delineatione pij operis : ſed quiſquis legitimo curſu ſtadium iſtius ne cœpit, ſtatim per-
ſemel abſoluit vitæ,hic dei iudicio comprobatur. Ne igitur dederis ſomnum oculis tuis , ne- fectus.
que palpebris tuis dormitationem frater,vt dorcadis in morem è reti liberẽre , vtq; volucris Metaphoricæ paræneſes
è laqueo. Scitò te ingredi inter medios , quibus vndique cingeris , laqueos : præcelſi quoque
F muri pinnis inhæreſcens ita obambulas, vt ſi illinc continget te ruere præcipitem, non qua-
liſcunque ruina conſequetur , ſed perquàm plena periculi . Ne igitur primo mox aditu oculis
in ſublime porrectis velis inſcendere ſuperciliosum apicem religioſæ exercitationis , maximè
omnium caue , ne tuo vnius conſilio imprudenter innixus , tibi vni permittas plus æquo
fiduciæ , nequando per rudem rerum inexperientiam è ſublimi faſtigio religionis quam
ex profeſſo percolendam accepiſti , deturbere . Satius eſſe duxerim ſenſim te promouere.Fal
le voluptates , ab eis te per gradus auocans , illarũque ſingulatim exinaniens ac obliterans
conſuetudinem : vt ne confertim & velut agmine facto in te vnum ad vnam omnes iritatæ
cooriantur turbulentâmque accerſant menti tuæ tentationum intemperiem. vnam aliquam
earum illicium voluptatum prorſus ſi continget euincere te , mox aduerſus alteram accin-

gitor , aciemq; inſtruito ſpiritualem: atque adeò non intempeſtiuam de ſingulis vitæ priſtinæ G
illecebris conſequêre victoriam. voluptatis vtique nomen & ſi vnum eſt: quæ tamen ad eam
Aduerſus tentationes patiẽtia op⁹
explendam promouent,res non vnæ ſunt . Primùm itaque frater fac , aduerſus omnigenam
tentationem animum præmunias tuum , & obfirmes patientia . Cuiuſmodi tandem tenta-
tionum generibus is qui fidelis eſt , probari aſſolet ? Nimirùm per rerum vitæ iſtius detri-
mentoſam nec ſimplicem iacturam , per delationes cuiuſuis generis criminum aduerſum te
falſo concinnatorum , per immorigeros & inobſequentes , per multiuariam obtrectatio-
nem perſequutionémve. Per hæc & eiuſmodi afflictionum tolerantiam,fidelis quiſque pro-
batur . Proin vide , ſis taciturni ſilentij obſeruans ac requietus , non linguæ ad quiduis effu-
tiendum incontinentis & exertæ, ad lites & cõtentiones ne eſto propenſior , neu cupientior H
gloriæ iſtius momento euaneſcentis , cõcredita tibi arcana ne prodas vnquam aut euulges,
magis verò promiſſæ ſemel fidei fac conſerues integritatem. ne immodicus eſto in ſermone,
ad diſcendum quàm ad docẽdum proſpice,ſemper vt ſis paratior. Nihil anxiè aut curioſius
percontere de hominum ſeculi huius vita : nihil enim hinc tibi emolumenti accreuerit . Ait
Pſal.16.b
ſiquidẽ Dauid:vt nõ loquatur os meum opera hominum. Quiſquis enim nõ illibenter ea de-
blaterat quæ à peccatoribus deſignantur : is illicium voluptatum quæ quadantenus conſopi-
tæ erant,aduerſum ſe redaccendit incentiua & inſtigat. Quin age potius, in iuſtorũ vitã ſtu-
γνώμη
dio propenſiore inquire:hinc enim internanciſci quiueris quod tuæ ipſius inſtituẽdæ vitæ nõ
vulgariter proſit.Oſtentator ne eſto , neu vicos vago circũactu aut ædes alienas circũluſtres: I
fuge eas verius ceu laqueos animarũ. Eſto, vnus aliquis per religioſæ vitæ tuæ ſanã opinionẽ
te inuitet,ſuis vt ſuccedas ædibus, idq; iuſtis de cauſis:tuæ tamen partes erunt , is vt doceatur
fidem conſectari Centurionis,qui dominũ Ieſum ſanitatis puero exhibẽdæ gratia ad ſe vltro
εἰπὲ λόγον
properantẽ recuſauit dicens:domine non ſum dignus vt intres ſub tectũ meũ:ſed tantùm dic
verbum,& ſanabitur puer meus.Ieſus autẽ cum dixiſſet ei:vade,ſicut credidiſti,fiat tibi, ſana-
tus eſt puer ex illa hora.Nolim igitur frater te clam eſſe hoc,fidẽ ſcilicet petẽtis verius quàm
aduentum Chriſti exemiſſe morbo ægrotantem, vel nunc idem quoque eſſe tibi perſuadeto.
κανών
Quocunq; enim in loco conſtitutus preces pro quopiam fuderis,ſi modò nihil dubia fide cre
dat ægrotus adiutum ſe iri precibus tuis:pro voto animiq; ſententia cũcta ſuccedẽt . Ad hæc, K
domeſticè & familiariter tibi notos,ne quàm ipſum dominũ cõplectare amantius. Ait enim:
Qui diligit patrem aut matrem aut fratres plus quàm me,non eſt me dignus.Quid porrò ſi-
bi vult illud domini mandatum:Si quis non tollit crucem ſuam , & ſequitur me : non poteſt
meus eſſe diſcipulus? Nimirum quia ſi cum Chriſto vnà mortuus es iſtis tuis ſecundum car-
nem cognatis,quid tantopere illorum familiarem affectas cõgreſſum? Si quæ in Chriſti gra-
tiam demolitus es,eadem in priſtinum gradũ reſtituis ac reædificas, dubio procul ipſe te vo-
ti tranſgreſſorem conſtituis.Ne igitur ob quantanlibet affinium neceſſitatem,quoquam è lo-
co deſciueris.Loci enim tui ſemel deſertor factus,idẽ & ab arrepto vitæ inſtituto forſan ſece-
des transfuga.Quòd populari cingeris turba,ne tibi applauſeris.Luſtrandarũ regionũ, ciuita- L
ὀχλοχαρής, φιλόχωρος, φιλοπολίτης, φιλέρημος
tumq; adeundarũ à te ſtudiũ ſubmoueto : quin ſolitudini potius tuẽdæ ſedulã imparti curam,
tibiipſi perpetuo conſtãs nulla ſinas mentis tuæ tenorẽ,rerũ labentiũ imagine diſtrahi . Ora-
tionem & pſalmodiã in locũ habe nõ mediocris quæſtus. Crebrã lectitationẽ noui præſertim
teſtamenti ne leui ex cauſa tranſmiſeris : quòd ex veteris lectione identidẽ nec pauci noxiam
contraxerunt,nõ quia ſcripturæ illæ vlla ex parte noxiæ ſint,quando id contingit per infirmã
A ſimili ducta βιβάιωσις
corũ qui noxam contrahunt,mentẽ.Panis enim ſuapte natura cõparatus eſt nutricando cor-
pori,tametſi noxã adfert infirmo:Itidẽ ſcriptura omnis diuinit⁹ inſpirata, nõ mediocrẽ ex ſe
vſum cõciliat attento lectori,nihil ſuopte genio habens admiſtæ impuritatis aut cõmune:niſi
ſiquis ipſe prophanus illã nullo ſuo merito prophanã cõmunẽmve cẽſuerit,illi cõmunis eſto.
γνώμη apoſtolica
Ipſe porrò oĩa vt probes,velim:quod bonũ eſſe cõprobaris , id demũ mordicus tuetor ac reti- M
neto.Abſtineto ab omni ſpecie mala.Oĩa quidẽ licent,nõ itẽ perçquè expediũt oĩa.Dabis pro-
inde operã haud ſegnẽ,ne cui ſis offendiculo eorũ, quibúſcũ intercedit tibi familiaris cõgreſ-
ſus:magis ipſe in hoc incũbito,omnibus vt ſis perq̃ gratioſus , fraterni ſodalitij amator ſyn-
cerus,ſuauiloquus, nulli nõ inſinuãs animi tui modeſtiã.Caueto,necubi per profuſam & lucu
lentiorẽ impenſam eduliorũ à moderatæ hoſpitalitatis aberres ſcopo & excidas: quin cõten-
tus præſentibus quæ ſatis ſint tuẽdæ iſti quotidianæ neceſſitati tuæ ſolitudinis, nequid pręter-
Vitanda eſt auri ſacra fames.
eà ab vllo mortalium acceperis. Aurum maximopere vt animæ tuæ blandiſſimum inſidiato-
rem,vt parentem peccati,vt denique Diaboli adminiſtrum modis omnibus fugito. Prætextu
ſubleuandæ

A ſubleuandæ pauperum inopiæ , prouideto nequã fias ſtudio inexplebili congerendæ pecuniæ
ὑπόθεσις.
obnoxius: adeò vt ſiquis pecunias adferat in inopum vſum erogandas,ipſe item certò cogno-
ris aliquot fulciendæ vitæ præſidiis deſtitutos, atque indigos, is in cuius ære ſunt pecuniæ fac
conſilio tuo ſecum eas vt auferat egenis fratribus erogaturus, nequâ contingat, vt quum di-
ſpertiendas ipſe acceperis , earum affrictu , conſcientiæ tuæ nitor ſitum ducat auaritiæ & in-
quinetur.Eſto voluptatum fugitans,dum continentiam aſſectaris.Corpus ſubſterne laborum
exercitio: animam tentationibus aſſuefacito æquanimiter tolerandis. Animæ è corporis do-
micilio e migrantis reſolutionem ſimul ac tibi perſuaſeris defunctionem eſſe mali omnis &
veluti manumiſſionem , magno tum animo opperîtor repoſitam piis æternorum bonorum
B fruitionem,cuius conſortes effecti collætantur ſancti omnes. Teipſum velut in librili quapiã
appende , vt diabolicæ ſuggeſtioni ex oppoſito admoueas religioſam cogitationem quaſi in
trutina quapiam permittens eam vt arbitram momento lancis.idq; potiſſimùm tunc, quan-
do improba quępiã tibi obrepet cogitatio,quæ in arcano pectoris tui receſſu inſuſurret: Quid
Attẽde quas aduerſus ſolitarios cõcinnet diab. impoſturas.
tibi frugis bonæ,ex iſtius loci vita agreſti & ſolitaria ? Quid proinde lucri additum iri ſperes
animæ tuæ ex iſthac Anachoreſi, qua à cæterorum mortalium ſeceſſiſti conſuetudine? Tẽne
clam eſt dei ſanctione conſtitutos epiſcopos pro ſolenni ritu & conſuetudine aduocare ſole-
re ad ſynodalem conuentum eccleſiarum dei viros, citraque vllam ſemel inſtituti moris in-
C terruptionem ſpiritualium virorum cœtus celebrare , è quibus plurimum ſpiritualis emolu-
menti diriuatur in eos ac promânat,quotquot eò ſe conferunt? Illic enim prouerbialium æni
gmatum ſenſa reuelante ſpiritu condiſcuntur , Apoſtolicorum dogmatum illic reſoluuntur
nexus & enodantur , illic Euangelicæ ſententiæ explicantur, theologica auſcultatio aures vſ
que permeat & quatit audientium, illic ſpiritualium fratrum celebrantur congreſſus, qui vel
ſolo ipſo conſpectu ſe mutuiter contuentium dici vix queat,quantum in commune omnibus
concilient ſpiritualis commodi.Tu contrà,vnus hîc vltroneus te à tantis abalienaſti commo
dis.Denique huic affixus loco deſides nihilo differens ab imagine ferarum , & ipſe efferatus.
Nimirum perſpicis,quanta hìc te detineat ſolitudo: quàm ſis erga cæteros mortalium inhu-
manus,nihil obſcurè agnoſcis.quanta hìc labores penuria doctrinæ, quis te vno certius pro-
D nuntiet,qui te à reliquorum fratrum cõtubernio nihil coactus feciſti alienum ? Spiritus pro-
inde tuus circa diuini mandati expletionem,quàm lenteſcit? Quoties itaq; iſtiuſmodi, tantíſ-
que te adorietur argumentis in ſpeciem rationi conſentaneis improba cogitatio quærens te
ex inſidiis elidere : tu conſiſte ex aduerſo & obluctare pia meditatione ac doctrice rerum ex-
Formula elidendæ tentationis.
perientia inſtructior: Quid enim? Tu ſi quando mihi promittis ea quæ in mundo ſunt, bona
eſſe: ego contrà vel ob hoc in hanc commigraui ſolitudinem, vt qui me cenſerem bonorum
mundi iſtius indignum fruitione.Sunt enim,ſunt bonis mundi intermiſta & mala: magis ve
rò quæ mala ſunt,longè exuperant bona.Contigit enim non ita pridem adire me ſpiritualem
fratrum conuentum . Inter tam multos , vix tandem inter mutuos ac familiares congreſſus
in vnum aliquem incidi, qui quidem in ſpeciem credi poterat timere dominũ , à quo ſancto
E dei timore tantùm aberat , vt exitus docuerit ſub diaboli iugo illum ipſum miſeram ſeruire
ſeruitutem. Sermones enim iſtius ore depromptos audiui,qui aliud nihil præ ſe ferrẽt quàm
pompaticum quendam faſtum.fabulas interſerebat merè commentitias, iiſque circunueniẽ-
dis adornatas , quibúſcum ipſe congrederetur . In alios item nec paucos incidi , furto , ra-
pinis,ac tyrannide inſigniter facinoroſos . Inibi loci contigit videre ebrioſorum indecoros
ἀσχῆμον σχῆμα.
geſtus ſanguinemq; miſerè oppreſſorum.Quin & mulieres ſe meis hiſce oculis viſendas offe-
rebant,quarum præcellenti elegantia ac decore ſpectabili meæ tentaretur integritas pudici-
tiæ. Et quidem flagitium vitaui fornicationis: at munditiæ virginalis florem arcana cordis
cogitatione defœdaui.Sermones fateor tam multos audiui, animæ cum primis ſalutares, at-
F qui in nullo eorum qui ſic diſertè docerent,virtutem inueni quæ ex æquo & conſentaneè re-
ſponderet ſermonibus.Rurſus tragœdiarum dramata præter etiã ſexcenta hiſce auribus hau-
ſi,quarum proluſores ipſo mox ingreſſu in animos auditorum ſe inſinuarent melicis ac prę-
mollibus modis.Citharæ inſuper modulamina perquàm ſuauiter reſonantis,choreas ducen-
tium plauſus obſtreperos & ad eneruem molliciem compoſitos , vocem quoque ſcurrarum
qui riſum cierent ſpectatoribus.Audire licuit ſtultitiam multiuariam, ſcurrilem proin vrba-
nitatem , & turbæ nulli numerabilis perſtrepentem clamorem . Ipſe lachrymas ſpoliatorum
vidi,afflictiones ac gemitus immani tyrãnide oppreſſorum,eorum item ſuſpirioſos eiulatus
qui torturis admouerentur.Hęc equidem ſpectaui oculis,& ecce non iam iſtiuſmodi miſera-
biles

πανήγυρις πνευματική.

biles tragœdiæ promerebantur dici ſpiritualium virorum conuentus,mare potius aſſonanti- G
bus vndique ventis perſtrepens ac turbulentum,quod omnes iiſdem fluctibus adoperire pari
ſtudio contenderet,& inuoluere.Dic tu mihi ô improba cogitatio , tuq; ô dæmon tempora-
riæ iſtius voluptatis & momento euaneſcentis gloriæ incentor : ecquid tandem ad me rege-
retur aut reſiliet emolumenti, hæc ſi contueri dabitur pariter & audire , quando nemini op-
preſſorum præſidio eſſe poſſim aut patrocinari,non tueri, aut defendere impotentes , ſed nec
deerrãtes à rectitudinis calle in viam reducere ſinor? quin & periculum ſit ne ipſe forſan ſim

Simile.

peſſum iturus.Quemadmodum enim exiguum quid limpidę & illimis aquæ ſi quidem aſpi-
rantium ventorum fragroſis procellis exagitetur ac permiſceatur puluere, vtique addenſata
natiuam & illimem ſuam puritatem perdit : itidem & bona hæc qualiacunque,quæ tantiſper H
dum viuimus,exequi nos arbitramur, adobruuntur numeroſa multitudine malorum . Tra-

σκόλοψ, ξύλον ὀξύμορ. Heſych.

gœdiarum etenim miſeranda ſpectacula haud ſecus ac ligni cuiuſpiam probè acuminati cuſ-
pides,per inanem lætitiam gaudiumq; ſic illorũ affiguntur cordibus qui ſecularẽ iſtam con-
uerſationem conſectantur: vt puritati pſalmœdię denſiſſimam offundant caliginem.Spectã-
di ſiquidem producuntur eorum eiulatus comploratione digniſſimi & lugubres querelæ,qui
indignis & atrocibus iniuriis affecti ſunt,idq; à ſuiſmet contribulibus, vt vel ſic omnibus pa-
làm fiat incredibilis pauperum patiẽtia.Quid iſthinc igitur queam decerpere commodi? Ne-
mo non videt,hæc animæ adeò nihil commodare poſſe, vt etiam plurimùm incommodent.
Hac igitur ratione perſuaſus in hos montes quaſi volitans paſſerculus emigraui . Paſſerculi I
etenim exemplo exemi me atque ſubmoui longius à laqueo venantium. Siquidem in hac ſo-
litudine,ſi neſcis ô improba cogitatio , vitam hanc deſtinaui mihi tranſigendam , in qua do-
minus meus præ me verſatus eſt.Hìc illa eſt quercus Mambre . Hìc inuenire liceat ſcalam ad
cœlum vſque animas rectà ſubuehentem : hìc & caſtra angelorum , quæ ſe patriarchæ Iacob
ſpectanda præbuere.Hæc ea eſt ſolitudo, in qua peculiaris dei populus præmia expiatione col
luſtratus,legem accipere promeruit , denique ad terram prouectus promiſſionis deum con-
templatus eſt.Hìc mons celeber, Carmelus, in quo Elias demoratus perplacuit deo . Hìc ſita
eſt campeſtris planicies , in quam ſeorſim à cæteris quũ ſe Eſdras ſubmouiſſet libros ſcriptu-

πάσας βίβλους ἐξηρεύξατο.

ræ diuinitus inſpiratæ omnes ex dei mandato ad communem omnium vſum eructauit & K
exprompſit.Hìc ſita Eremus eſt,in qua B.Ioannes eſitans locuſtas formulam pœnitentiæ ho-
minibus perficiundæ ſua prædicatione præſcripſit & euulgauit. Hìc item mons ille oliuarum
ad quem Chriſtus ex more ſecedebat oraturus , nóſque orandi formulam edocturus. Hìc do
cumentum edidit Chriſtus,quàm deamaret ſolitudinem.Is enim ait:Vbi duo vel tres cõgre-
gati fuerint in nomine meo,ibi ſum in medio eorum.Hìc anguſta & arcta eſt via , quæ ducit
ad vitam.Hìc doctores & prophetæ in ſolitudinibus deerrantes , & montibus & ſpeluncis &
cauernis terræ.Hìc Apoſtoli & Euangeliſtæ ac monachorum ab vrbium aditu lõgiſſimè di-
ſparata conuerſatio . Hæc itaque ex prompto nec illibenti animo complexus ſum in hoc, vt
quæ martyribus cęteríſque in commune ſanctis diuina promiſſione repoſita ſunt vel ipſe tã-
dem promerear accipere, quò nihil adumbratè, ſed veriſſimè depromere illud poſſim : Pro- L
pter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias duras . Neque enim ſum neſcius Abrahamũ
deo perquam gratioſum & vnicè dilectum , diuinæ vocis oraculo ſe vt per omnia exhiberet
morigerum atque obſecundantem, in ſolitudinem commigraſſe : Iſaac itidem quum vi op-
primeretur ſe potentiorum . Sed & Iacob patriarchen nemo neſcit vitam egiſſe hoſpitis in-
ſtar, quouis deerrantem & palabundam. Ioſeph inſuper ſingularis continentiæ exemplar nul
li obſcurum eſt per fratrum inuidiam diſtractum fuiſſe & in exteram gentem diuenditum.
Quis neſciat tres illos pueros merito abſtinentię media in fornace cum igne colluctatos ad-
mirabilem ſuſtinuiſſe agonem?Danielem ſemel & iterum iuſſum fuiſſe coniici in lacum leo-
num ? Quid commemorem Eſaiam præſentiſſima libertate linguæ veracis aduerſus impios M
vſum,(vt qui arcanorum dei conſcius ſpectator erat)ob id etiam diſſectum?Eſt quoque Iſraël
in captiuitatem miſerè abductus.Ioannes item (vt ne ſis neſcius) quòd liberrima increpatio-
ne nihil dubitarit impium Herodẽ coarguere flagitioſiſſimi adulterij , capitis præciſione de-
minutus eſt.Chriſti martyres atroci quidem, ſed glorioſa morte perfunctos non te clam eſt.
Quid porrò attinet iſtis abunde ſuppetentibus immorari? Quandoquidem vel ipſe Chriſtus
noſtræ omnium ſalutis aſſertor noſtri cauſa attolli in crucem & ſuffigi non dubitauit , quò
nos ſua morte reuocaret ad vitam,omnéſque in commune ſuo ipſe exerceret , imò attrahe-
ret ad longanimem malorum tolerantiam.Ad hunc ſanè nihil inuitus contendo, ad patrem
quoque

A quoque & ſpiritum ſanctum : quin ipſe pro virili adnitor vt legitimi agonis decertator olim
promerear inueniri,nihil veritus me pronuntiare indignum qui mundi iſtius perfruar bonis,
etiamſi ne ego quidem mundi iſtius cauſa conditus ſim , magis verò in mei gratiam totam
hanc mundi fabricam condidit deus.Hæc igitur in arcano pectoris tui receſſu recondens ac
ſupputans,eaq; ſtudio propenſiore perficiens iuxta præſcriptam tibi à me formulam, ad mor
tem vſque pro veritate tuenda legitimum ſuſtine agonem.fuit etenim Chriſtus obediens vſ-
que ad mortem.Quin & Apoſtolus ait: Videte ne forte ſit in aliquo veſtrum cor prauum di-
ſcedẽdi à deo viuo: ſed vos inuicẽ adhortamini,& alius alium ædificet, donec Hodie dicitur. τὸ σήμερον.
B Sanè iſtud Hodie in ſolidum ſignificat noſtræ iſtius totius vitæ temporale curriculum . Ad
hunc igitur modum ſi vitam inſtitueris tuam, dubio omni procul teipſum ſeruabis , nóſque
incredibili perfundes lætitia,ac proinde eadem opera deum glorificabis, In ſecula ſeculo-
rum, Amen.

EIVSDEM B. PATRIS BREVIS QVIDEM, SED *prægnans ſenſibus & apprimè ſalutaris,admonitio ad iuniores, Godefrido Tilmanno interprete.*

C

QVisquis ſolitariam vitam ſemel es complexus ô homo fidelis & idem pietatis cul-
tor,fac condiſcas ac docearis Euangelicæ conuerſationis formulam,corpus in pri-
mis vt ſanctæ ſeruituti mancipes,animum erudito nihil de ſe ſublime ſapere , cogi-
tationes inſtruito,puræ vt ſint,iræ impetum exinanito.Vim tibi iniecit aliquis?In domini v-
nius gratiam huic præterquã vult,addito.Re quapiam ſpoliatus es?ſpoliatorem in ius ne vo-
cato,neu lite decernito. Odio haberis ? oſorem amato . Perſequutione percelleris ? ſuſtineto.
Execrationẽ ne te deuouit aliquis, aut maledicẽtia?hunc tu ad irrogatæ contumeliæ agnitio-
nem adhortator,aut certè pro eiuſmodi intercedito.Peccatis in poſterum deſignandis mor-
D tuus eſto. Cruci Chriſti configitor . Omnem animi tui ſolicitudinem in ipſum transſcribito
dominum,vt inueniri tandem promerearis,vbi angelorum myriades,cœtus primogenitorũ
perquàm feſtiui, Apoſtolorũ throni,primarię authoritatis ſubſellia Prophetarũ,Patriarcha-
rum ſceptra,coronæ martyrum,iuſtorum præconia.Inter iuſtos olim iſtos vt allegi poſſis &
adnumerari , toto pectore concupiſcito , In Chriſto Ieſu domino noſtro.Ipſi gloria in ſecu-
la, Amen.

EIVSDEM B. PATRIS BASILII SALVTARE ET *eruditum opus de laude ſolitariæ uitæ,incerto quidem interprete,& idem nunc primùm(quod certò ſciam)excuſum typis,& in cenſum B. Baſilij per excuſionem relatum.*

E

LIbet de ſingularis vitæ meritis pauca perſtringere,& quid de tãtæ vitæ culmine ſen-
tiam,laudando potius quàm diſputando breuiter intimare. Solitaria nanque vita
cœleſtis doctrinæ ſchola eſt:ac diuinarum artium diſciplina.Illic deus eſt totũ quod
diſcitur, via qua tenditur , totum per quod ad ſummæ veritatis notitiam peruenitur . Ere-
mus nempe eſt paradiſus deliciarum, vbi tanquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel ru
tilantes flores aromatum.Sic flagrantia ſpirant odoramẽta virtutum . Ibi ſiquidem roſę cha-
F ritatis igneo rubore flammeſcunt.Ibi lilia caſtitatis niueo candore candeſcunt:cum quibus e-
tiam humilitatis violę, dum imis contentæ ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha per-
fectæ mortificationis non ſolum carnis , ſed quod glorioſius eſt propriæ voluntatis exundat,
& thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat,& igne diuini amoris ſuauiter ardet. Et cur,
quęque ſingula commemorem, quando quidem omnia illic diuerſarum virtutum germina,
diuerſis venuſta coloribus rutilãtur : & perpetuę viriditatis gratia incomparabiliter vernant.
O eremus ſanctarum mentium delectatio,& intimi guſtus inexhauſta dulcedo . Tu cami-
nus ille Chaldaïcus,vbi ſancti pueri feruentis incendij vires:orationibus reprimunt, & ardo
re fidei crepitantium circa ſe flammarum globos extinguunt,vbi ſcilicet & nexus vruntur:&
ardorem membra non ſentiunt:quia & peccata ſoluuntur,& ad hymnum diuinæ laudis ani-
ma pro-

Solitudo ſecũdum deũ ſchola virtutum.

Paradiſus deliciarum.

τῆς ἐρήμου ἐγκώμιον.

ma prouocatur, dicens: Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Tu fornax, vbi G
superni regis vasa formantur, & ad perpetuum nitorem malleo pœnitentiæ percussa ac lima
salutiferæ correctionis erasa peruenium t. In qua nimirum dissolutæ animæ rubigo consu-
mitur, & scabies peccatorum ac scorię deponuntur. Vasa siquidem figuli probat fornax,
ἀπόθεσιν. & homines iustos tẽtatio tribulationis. O cella negociatorum cœlestium apothêca in qua
videlicet illarum mercium summa reconditur: quibus terræ viuentium possessio compara-
tur. Fœlix commercium, vbi terrenis cœlestia, transitoriis mutantur æterna. Fœlices inquam
nundinę, vbi vænalis æterna vita proponitur, ad quam emendam etiam si est minimum quid,
solum sufficit quod habetur: vbi breuis afflictio carnis emit cœleste conuiuium, & exiguæ la-
crymæ risum capiunt sempiternum. Possessio terrena distrahitur, & ad hęreditatis æternæ pa H
Cella & officina spiritualis. trimonium peruenitur. O cella spiritualis exercitij mirabilis officina, in qua certe humana
anima creatoris sui imaginem in se restaurat, & ad suæ redit originis puritatem: vbi sensus
obtusi ad subtilitatem sui acuminis redeũt, & pro vitiata natura sinceritatis azyma reperitur.
Tu das vt ieiuniis videantur ora pallentia, & mens diuinæ gratiæ sit pinguedine saginata. Tu
das vt homo mundo corde deum conspiciat, qui suis obuolutus tenebris: deum & seipsum
priùs ignorabat. Tu hominem ad suum facis redire principium, & de exilij deiectione ad an-
tiquæ dignitatis reuocas celsitudinem. Tu facis vt homo in mentis arce constitutus, cuncta
sub se videat terrena defluere, semetipsum quoque in ipsa rerum labentium prospiciat decur-
Ex sacris literis. sione transire. O cella sacræ militiæ tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, ca- I
strum dei, turris Dauid, quæ ædificata es cum propugnaculis, mille clypei pendent ex te, om-
alias, Area vel arena. nis armatura fortiũ. Tu campus diuini prelij, spiritualis arx * certaminis, angelorum specta-
culum, palęstra fortiter dimicantium luctatorum: vbi spiritus cum carne cõgreditur, & for-
tis ab infirmo superatur. Tu virens vallis in expeditione currentium, tu munitio fortium,
tu præsidium nesciẽtium cedere bellatorum: fremat, licet, hostium circunfusa barbaries, vi-
brantium gladiorum sylua indensescat. Nam qui in te sunt, lorica fidei præmuniti, sub im-
peratoris sui inuicta protectione tripudiant, & de hostium suorum certa iam deiectione tri-
Vox Heliseĩ umphant. Quibus nimirum dicitur: Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. Et si vnus
est, noli, inquit, timere, plures enim nobiscum sunt, quàm cum illis. O eremus mors vitio- K
rum ac proculdubio fomes & vita virtutum, te lex attollit, te prophetia miratur, & quicun-
que ad perfectionem peruenerint, tuum cognouerunt præconium. Porrò tibi Moyses de-
dit bis acceptæ legis decalogum. Per te Helias nouit domini pertranseuntis excursum. Per te
Heliseus duplicem magistri sortitus est spiritum. Et quid amplius dicam? quandoquidem sal-
Ioanne Baptistam. uator mundi in ipso redemptionis humanæ primordio præconem suum, tui accolam fecit,
quatenus sub ipsa iam seculi venientis aurora, ex te Lucifer veritatis erumperet: postquã ple-
Scala Iacob Via aurea. nus sol veniens, mundi caliginem splendoris sui radiis illustraret. Tu scala illa Iacob quæ
homines vehis ad cœlum: & angelos ad humanum deponis auxilium. Tu via aurea, certa &
Stadium. compẽdiosa, qua homines ducis ad patriam. Tu stadium, quo bene currentes prouehis ad co L
Balneum animarum. ronam. O vita eremitica balneum animarum, mors criminum, purgatorium sordidorũ.
Tu mẽtium secreta purificas, squalores diluis scelerum, atque ad angelicæ nitorem mũditiæ
peruenire animas facis. Cella nempe est conciliabulum dei & hominum, compitum ani-
marum & corporum in carne degentium & spirituum supernorum. Eò siquidem superni ci-
ues ad colloquia humana conueniunt, vbi non tam linguæ carnis verba concinunt, quàm si-
ne strepitu vocis facunda mentium arcana patescunt: cella siquidem conscia est secreti con-
silij quod habet cum hominibus deus. Quàm pulchra rerum species, cum frater in cella cõ
stitut° nocturnas peragit psalmodias, & quasi pro diuinis castris militares custodit excubias.
Contemplatur in cœlo cursus syderum, decurrit etiam per os eius ordo psalmorum. Et sicut M
Collatio solitarij cum stellis. præcedentes ac subsequẽtes stellæ, ad diem suas vicissitudines alternando perueniunt, ita psal
mi qui ex ore eius tanquam ex quodam oriente procedunt, ad suum finem paulatim velut pa
rili cum sideribus coniuratione decurrunt. Iste suę seruitutis exhibet ministeriũ, illæ delegatũ
sibi exequuntur officium. Iste psallendo intrinsecus ad lucem tẽdit inaccessibilem, illæ sibi in-
uicem succedendo eius exterioribus oculis visibilem reparãt diem. Et dum vtraque ad suum
finem diuerso tramite properant, seruo dei & ipsa elementa quodammodo subseruiendo cõ
cordant. Cella siquidem testis est, quanto diuini amoris igne cor ferueat, & vtrum perfe-
ctæ deuotionis instantia quis dei faciem quærat: nouit quemadmodum mens hominis cœ-
lestis gratię rore perfunditur & compunctionis, fletuum ac lachrymarum inundantium im-
bribus

A bribus irrigatur. Vbi & si ex carneis oculis lachrymæ non erũpant: ipsa tamẽ amaritudo cor-
dis à lachrymarũ fluctibus non elongat, quia quod ex ramo interioris tristitię seu pœnitentiæ
nõ tollitur, in ipsa humidi* cordis viręti radice seruat. Sufficit enĩ si mens sit flebilis, etiã si iu- μεταφορικ.
giter flere non possit. Cella, est instrumentũ, quo preciosi lapides poliuntur, & est ergastu- *humilis.
lum *, vbi preciosi lapides reponũtur, quatenus instructura templi cœlestis sine vllo cudentis al. ergasterium.
mallei sonitu postmodum disponũtur. Cella dominicæ sepulturæ propemodũ æmula, quæ Allusio ad
peccato mortuos suscipis, & per afflatum sancti spiritus deo reuiuiscere facis. Tu es ab huius fabricam tẽpli Salomonæi.
vitæ turbida vexatione sepulchrum: sed cœlestis vitæ pandis introitum. Te portum tranquil- Solitudo sepulchrum.
B litatis inueniunt, qui naufragium mundani fluctus euadunt. Te potentis medici conclaue de- Portus. ἰατρεῖον.
cernunt, qui vulnerati in prælio hostiles manus effugiunt. Mox enim vt tui culminis vmbræ
perfecto corde succeditur: omnis sauciatæ animæ liuor, omnis certè interioris hominis pla-
ga curatur. Te Hieremias aspexerat, cum dicebat: Bonum est præstolari cum silentio salutare dei. Bonum est viro cum portauerit iugum domini ab adolescentia sua: sedebit solitarius
& tacebit, eleuabit enim se supra se. Habitator etenim tuus se eleuat supra se, quia deum esu-
riens anima à terrenarum se rerum obtutibus erigit, & in diuinæ cõtemplationis arce * suspẽ ἀναγωγικῶς.
dit, à mundi se actionibus segregat, atque in altum contemplationis cœlestibus desideriis pẽ- *al. arcana.
nas librat: cunque illum qui est super omnia, conspicere satagit, semetipsum quoque homo cũ
C reliqua mundanæ vallis deiectione transcendit. O cella spiritale prorsus habitaculum. Nã- Cellę commoda.
que de superbis facis humiles, de gulosis sobrios, de crudelibus pios, de iracundis mites, de o-
diosis reddis in diuina charitate feruẽtes. Tu odiosæ linguæ frenũ, tu luxuriosis renibus niti-
dæ castitatis adhibes cingulũ, tu facis vt leues quiq; ad grauitatẽ redeãt, vt iocosis scurrilita-
tibus parcant, vt vaniloqui & procaces se sub districta silentij censura castigent. Tu ieiuniorũ
ac vigiliarum nutrix, tu patientiæ & pacis perfectissimæ custos, tu purissimæ simplicitatis ma
gistra ac omnino fraudulentæ duplicitatis ignara. Tu facis vt vagos quosque Christi catena
coërceat, vt indisciplinati moribus à sua se prauitate compescant. Tu nosti homines ad per-
fectionis culmen euehere, atque ad consummatæ sanctitatis fastigium sublimare. Tu facis vt
homo sit integer atq; rotũdus, ac nulla à semetipso morũ inæqualitate diuersus. Tu etiã facis ἀλληγορικῶς.
D lapidẽ quadrum construendæ videlicet cœlestis Hierusalẽ mœnibus aptũ, qui nimirũ non ex
morum leuitate se versatilem præbeat, sed fixus semper in sanctæ religionis grauitate consi-
stat. Tu homines à semetipsis extraneos reddis, & priùs vasa vitiorum reflorere virtutibus fa
cis. Tu nigra sed formosa sicut tabernaculum Cedar, sicut pellis Salomonis. Tu lauacrũ ton-
sarum. Tu sicut piscina in Esebum. Oculi tui sicut columbæ super riuos aquarũ qui lacte sunt
lotæ, & resident iuxta fluenta plenissima. Tu nanque es speculum animarum cuius contem-
platione se mẽs humana perspicaciter intuens quod minus est, impleat: quod superfluum, re-
primat, quod obliquum est, dirigat, quod deforme, componat. Tu nuptialis es thalamus, in
quo sancti spiritus annulus tribuitur, & cœlesti sponso fœlix anima fœderatur. Recti diligunt
te: & qui te fugiunt, veritatis luce priuati quò gressus ponere debeant, nõ agnoscũt. Adhæreat
E lingua mea faucibus meis si non meminero tui, si nõ præposuero te in principio læticiæ meæ.
Illud enim cũ propheta Dauid te alacri voce licet cantare, Hęc requies mea in seculum secu-
li, hic habitabo quoniam elegi eam. Quàm pulchra es amica mea & quàm decora in deliciis
tuis. Sis filia tui Rachelem decor venusti vultus ornauit. & Maria optimam partẽ elegit quæ
non auferetur ab ea. Tu areola aromatum, tu fons hortorum, tu malum punicum es odoris.
Licet enim vescentibus amara videaris in cortice: sed magnum est, quod intrinsecus latet, Veritas in cortice amara.
cum peruentum fuerit ad suauitatem medullæ. O eremus mundi persequentis fœlix effugiũ,
laborantium quies, mœrentium consolatio, ab æstu seculi refrigerium, peccãdi repudium, re-
clusio corporum, libertas animarum. Te Dauid petiit, cum mundi mala perferret: cum timi- Timor & tremor.
F di & tenebrosi cordis tædium sustineret. Ecce, inquit, elongaui fugiens, & mansi in solitudi-
ne. Et quid amplius memorem? quandoquidem ipse saluator omniũ in exordio suæ manifes-
tationis inuisere, ac propria te dignatus est habitatione consecrare. Postquam enim baptis-
matis aquam, qua lotus est lauit, vt Euangelista testatur, statim spiritus expulit eum in deser-
tum, & erat ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana & erat cũ
bestiis. Debitorem se tibi mundus agnoscat, vnde prædicaturum ac mirabilia facturum susce
pisse te deũ non ignôrat. O eremus terribile malignis spiritibus habitaculum, vbi cellę mo-
nachorum velut tentoria ordinata castrorum, quasi turres Sion, & quasi propugnacula Hie-
rusalem eriguntur, aduersus Assyrios & contra faciem Damasci. quod tunc fit, cum vno eo-
demq;

demq; ſpiritu diuerſa gerũtur officia, dum videlicet hîc pſallitur, illic oratur, in alia ſcribitur, G
in aliis vero variis manuum operibus inſudatur. Quis non verba diuina huic congruere vi-
Num.24.a deat, quibus dicitur: Quàm ſpecioſa tabernacula tua Iacob, & tentoria tua ô Iſraël, vt valles
nemoroſæ, & orti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit dominus, quaſi cedri prope
aquas. Et quid amplius de te dicam? O vita eremitica, vita ſancta, vita angelica, vita bene-
ἐξίδρα. dicta, viuarium animarum, exedra gẽmarum cœleſtium, curia cœleſtium ſenatorum, odor
tuus cunctorum aromatum fragrantium ſuperat, ſapor tuus ſuper diſtillantes fauos, ſuper o-
mnia mella cordis guttur illinit & obdulcat, atq; ideo quicquid eſt quod de te dicitur, digni-
tatis tuæ meritis nõ adæquatur, quia nulla carnis lingua exprimere ſufficit, quod de te noſter H
ſpiritus inuiſibiliter ſentit. Et quod tu ſapis interiori guſtu atque medulla cordis, nunquam
explicat organum vocis. Illi te nouerunt, qui te diligunt. Illi præconia tuæ laudis agnoſcunt:
qui in tui amoris amplexibus fideliter requieſcunt. Cæterum qui ſe ignorant, quomodo præ-
ualent noſſe te? Me etiam tuæ laudis imparem fateor: ſed vnum pro certo ſcio (ô vita bene-
dicta) quod & indubitanter affirmo: quia quiſquis in amoris tui deſiderio perſeuerare ſtudue-
rit, ipſe quidem habitator eſt tui, ſed eius inhabitator eſt deus. Diabolus qui in eremicolam
pluribus tentationibus ſæuit, atque illuc eum tendere, vnde deiectus eſt, gemit. Victor itaque
dæmonum ſocius efficitur angelorum. Exul mundi, hæres eſt paradiſi. Abnegator ſui, ſectator
eſt Chriſti. Et qui nunc per eius veſtigia graditur: peracto curſu ſine dubio ad eius gloriam I
prouehetur. Hoc porrò auſim dicere, qui ſingularem vitam vſque ad finem vitæ pro diuino
*habitatio- amore tenuerit, de habitaculo carnis egreſſus ad ædificationem * perueniet domus non ma-
nem, nufactæ, ſed æternæ in cœlis, Amen.

FINIS OPVSCVLI LAVDES COMPLE-
ctentis vitæ ſolitariæ.

EIVSDEM AD MONACHVM QVI EX- K
ciderat, VVOLFGANO *Muſculo interprete.*

χαίρειν. Nõ eſt pax impiis, dicit dñs. Eſaiæ 48.d

SAlutis gaudium non dicimus, quoniã in iſtiuſmodi impiis gaudere non licet. Ad-
huc enim adduci nequeo vt credam, & in cor meum admittam, abſurdum illud &
vehementer audax facinus, quod deſignaſſe diceris, ſi tamen res habet, vt videtur.
Admiror enim, quomodo tanta interierit ſapiẽtia, quomodo tam exacta vitæ prio-
ris diſciplina peſſum ierit, vnde tanta offuſa cæcitas, quomodo reiecta omni conſideratione
talem ac tãtam animarum perditionem induxeris. Si enim hoc verè patrâſti, & animam tuã
inferni profundo tradidiſti, & omnium eorum qui impium hoc facinus audient, firmitatem L
diſſoluiſti, fidem contẽptim abiuraſti, boni propoſiti certamen à ſcopo auertiſti. Quapro-
pter tui gratia doleo. Quis enim ſacerdos cum audierit, non tuo nomine plorabit? Quis Ec-
cleſiaſticus non lamentabitur? Quis laicus non mœrebit? Quis religioſus non lugebit? forſan
& Sol obſcurus fuit cum delinqueres & caderes, & virtutes cœli in perditione tua commotę
ſunt. Et inſenſati lapides inſaniam tuam deflêrunt. Plorârunt & inimici propter iniquitatis
tuæ exuperantiam. O grauem cæcitatem. O immanem crudelitatem. Deum non timuiſti, ho-
mines non es reueritus, nullam amicorum rationem habuiſti, ſed ſimul omnia facto naufra-
Nõ hic lu- gio perdiſti, ſimul omnibus ſpoliatus es. Quocirca iterum miſer tui gratia doleo. Qui omni-
dit in antithetis Baſ. bus regni dei vigorem annuntiabas, regno dei excidiſti. Qui doctrinæ timorem omnibus in-
ſed inſtruit Lutheranos cutiebas, non habuiſti timorem dei ante oculos tuos. Qui vitæ ſanctimoniam prædicabas, M
ſceleſtus deprehenderis. Qui paupertatis gratia cohoneſtabaris, pecuniarum raptor inuẽtus
es. Qui ſupplicium quantum à deo immineret peccantibus per doctrinam oſtendebas, ſuppli-
cium ipſe tibi accerſiuiſti. Quomodo te lugebo? Quomodo ſuper te dolebo? Quomodo cecidit
Lucifer qui mane oriebatur, & ſuper terram contritus eſt? Ambę prorſus aures tinnient
cuicunque audituro. Quomodo Nazaræus auro ſplendidior, fuligine factus eſt obſcurior?
Quomodo filius Sion præclarus, factus eſt vas inutile? Cuius diuinarum ſcripturarũ com-
mentationem omnes commemorabant, illius hodie memoria cum ſonitu periit. Qui acri e-
rat & veloci ingenio, velociter & periit. Qui multæ erat intelligentiæ, multifariam etiam de-
liquit. Qui nanque per doctrinam tuam adiuti fuerant, è perditione tua damnum acceperũt.
Qui

A Qui aures cum doceres arrexerunt, ad rumorem perditionis tuæ aures obturârunt. Ego vero
lamentans & triſtis incedens, vndiq; conſternatus, ac cinerem tanquã panem manducans, &
ſaccum ſuper plagam meã induens, huiuſmodi tibi encomia recenſeo, imò magis funeralem
ſermonẽ adornans, abſq; vlla conſolatione aut recreatione perſoluo. Aufugit enim ab oculis
meis conſolatio, nec eſt fomentum quod vulneri adhibeatur, nec oleum, nec obligatio. Eſt e-
nim plaga mea doloroſa vnde ſanabor? Si qua ſpes igitẽ ſalutis tibi reliqua eſt, Si qua vel mo-
dica dei recordatio, Si quod futurorũ bonorũ deſiderium, Si quis metus ſuppliciorũ quæ im-
pœnitẽtibus repoſita ſunt, reſipiſce velociter. Leua oculos tuos ad cœlũ. Redi ad mali conſciẽ-
tiam. Ceſſa à malitia tua. Excute qua circũfuſus es ebrietate. Obluctare ei, à quo pſtratꝰ es. Eri-
B gere fortiter ex humo. Recordare boni paſtoris. Ille nanq; te inſequitur, vt velut è lupi faucibus
eruat, etiã ſi duo tãtũ crura, aut auriculæ portio, ſupſint. Reſili ab eo qui te vulnerauit. Memor
eſto miſerationum dei, quòd ille oleo & vino medeatur. Ne deſperes ſalutem. Reſume me-
moriam eorum quæ ſcripta ſunt. Quoniam qui cecidit, inquit, reſurget, & qui auerſus eſt, re-
uertetur, qui percuſſus eſt curabitur, qui captus eſt à beſtia, victor euadet: Qui commiſſum fa
tetur, non abiicitur. Non vult enim ita deus mortem peccatoris, quẽadmodum vt cõuerta-
tur & viuat. Ne tanquã in malorum profundum delapſus contempſeris. Tempus adhuc eſt pa
tientiæ diuinæ, tempus lenitatis, tempus curationis, tẽpus correctionis. Lapſus es? Exurge. Pec
caſti? Quieſce. Ne ſtes in via peccatorum, ſed reſili. Quamprimùm enim conuerſus ingemue-
C ris, ſeruaberis. Eſt enim ſanitas ex laboribus, & ex ſudoribus ſalus. Vide igitur, ne fortè dũ vis
quæ quibuſdam pactus es, cuſtodire trãſgrediare pacta à te inita cum deo, quæ profeſſus es co
ram multis teſtibus. Noli rationibus humanis impeditus, reditũ ad me detrectare. Ego enim
recepto mortuo meo lamentabor, ego curabo, ego amarè flebo ſuper contritione filię gene-
ris mei. Omnes te expectant. Omnes tibi collaborabunt. Ne diffidas. Recogita dies antiquos:
Eſt adhuc ſalus, eſt correctio: confide, ne deſpera. Non eſt lex quæ ſine miſericordia morte
condẽnet, ſed gratia quæ pœnã proroget, expectans emendationẽ. Nondum occluſæ ſunt ia-
nuæ. Audit ſponſus. Ne dominetur peccatum. Ad pugnã redi: Ne moram nectas. Et tui ipſius
miſerere & noſtri omnium.

D

DIVI BASILII MAGNI EPISTOLA AD
alium monachum elapſum.

DVplici timore mens mea percellitur tui cauſa. Aut enim mores quidam incõdoleñ
tes antegreſſi ac laceſſentes, me in criminẽ odij erga homines coniiciunt. Aut rurſus
condolere volentẽ & ad affectus emolliri, male afficiunt. Quapropter & exarare vo
lens has literas, manum quidẽ torpentem, ratiocinationibus neruoſam feci ac firmaui. Faciẽ
vero ex concepta propter te triſtitia male affectam, alterare non potui, tanta confuſione mi-
E hi incumbente, vt etiã oris complicatio mihi cõfeſtim cadat, dum labia mea ad fletum cõuer-
tuntur. Hei mihi quid ſcribam, aut quid cogitabo in triuio impeditus? Si reuocauero in me-
moriam, priorem tuã vanam cõuerſationem, quãdo affluebant tibi diuitię & humirepa glo- χαμαιρπὲς
riola, horreo: quando ſequebatur te adulatorum multitudo, & deliciarum voluptas tempo- δοξάριον.
raria, cum manifeſto periculo & iniuſtis cenſibus, Et partim quidem regni timores ſuſpicio-
nem tuam de ſalute excitabant. Partim vero publici tumultus lares tuos concutiebant, & fre-
quentia malorum mentem tuã conuertebat ad eũ qui poteſt tibi auxilium ferre: quãdo pau
latim meditabaris circunſpicere ſeruatorem, mutantem quidem timores ad vtilitatem, libe-
rantem autem ac protegentem te qui illuſeras ipſi dum ſecuritatibus licenter fruebaris: quã-
F do exercebaris ad mutationem morum venerãdorum, & ſtercoribus comparabas periculo-
ſiſſimam opulentiam, & domeſtico obſequio, & vxoris conſuetudine abnegatis. Totus autem
ſublimis & ad tranſitum conuerſus, velut peregrinus & erro, agros & vrbes permutans, ad
Hieroſolyma decurrebas. Vbi & ipſe tecum conuerſans, beatum prædicabam te ob athleticos
labores, quando ſeptenariis circulis ieiunus degens cum deo philoſophabaris, ſimul & homi
num congreſſus pro ratione mutationis ſubterfugiens, quietem vero ac ſolitarios mores ti-
biipſi adaptans, ciuiles tumultus declinabas. Sacco autem aſpero corpus tuum compungens,
& cingulo duro lumbos adſtringens, toleranter oſſa tua comprimebas. Latera vero per famẽ
caua reddens, vſque ad ſpinæ partes ſublaxa feciſti. & faſciæ quidem mollis vſum abnegaſti,
abdomen vero intus ad cucurbitæ medicæ ſimilitudinem ſubtrahens, renalibus locis illud
agglutinari

agglutinari cogebas.Vniuersam autem carnis pinguedinem euacuans, canales ac meatus sub G
ventre sitos strenue resiccasti. Ventre vero ipso per inedias contracto, costales partes velut quandam tecti eminentiam, vmbilici partibus vmbram offundere fecisti. Et contracto toto organo per nocturna tempora confitens deo,lachrymarum riuis barbę pilos madefactos adæquabas ac demulcebas.Et quid opus est me singula recensere?Reuoca in memoriam quot ora sanctorũ osculo excepisti: quot sacra corpora amplexus es: quot pij homines manus tuas velut immaculatas confouerunt: Quot serui dei velut cultum exhibentes ad genua tua confugerunt,eaq; complexi sunt. Et horum omnium quis finis, quis? Adulterij rumoris calumnia,sagitta velocius peruolans,aures nostras sauciat, acutiore stimulo viscera nostra perpũgens. Quæ tam artificiosa præstigiatoris versutia, ad tam pernitiosum cursum te perduxit? H
Quàm perplexa diaboli retia constrictum te,ad virtutis actiones immobilẽ reddiderunt?Vbi sunt meæ narrationes de tuis laboribus? Perierunt. At enim fortassis iustum est nos rumori fidem non habere?Et quomodo non ex manifestis,etiam ea quæ hactenus obscura fuerunt in fidem susceperimus? si confugientes ad deum animas horrendis iuramentis astrinxisti ac cõclusisti,quando obseruatè quod supra,est,& non redundat,diabolo attributum est. Itaque simul etiam periurij perniciosi sponsor fuisti, & corrupto exercitationis charactere, vsque ad Apostolos & ipsum dominum turpitudinem transmisisti. Dedecore affecisti castitatis gloriationem.Vituperasti temperãtiæ professionem,facti sumus captiuorum tragœdia.A Iudęis & Græcis per actus scænicos repræsentantur res nostræ.Discidisti studia monachorum.Sin- I
ceriores ad timorem ac formidinem perduxisti, ita vt adhuc admirentur diaboli potentiam. Indifferentes ad proteruitatis æmulationem transtulisti.Dissoluisti quantum in te fuit Christi gloriationem,Confidite dicentis,ego vici mundum,& mundi principem.miscuisti patrię craterem infamiæ.Reuera ad opus perduxisti prouerbium, Velut certus sagitta ictus in Hepar.Sed quid nunc?Non cecidit fortitudinis turris ô frater, non vituperata sunt conuersionis medicamenta: non conclusa est refugij ciuitas.Ne in profundo malorum permaneas.Ne vtaris teipso homicida.Nouit erigere collisos dominus. Ne fuge procul,sed ad nos recurre. Suscipe rursus iuueniles labores, secundariis virtuosis factis humirepam ac ridiculam voluptatem dissoluens.Respice ad finis diem,quæ ita ad vitam nostram appropinquauit, & nosce
quomodo de cætero Iudæi ac Græci ad pietatem ac diuinum cultum compelluntur, & non K
in totum abnegabis mundi saluatorem, ne te horrendissima illa sententia comprehendat, Nempe,Non noui vos,quinam sitis.

Calumnia quouis telo pnicioſior.

LECTORI.

Quæ subiiciuntur animaduersiones multatitiæ in utriusque sexus delinquentes cœnobitas, numero XLIX. in hunc secreuimus locum,qui postremus est regulæ Basilianæ ac eorum quæ illam cõcernunt.
Fo.108. *Quid intercesserit,quo minus attexerentur cõ loci admonuimus.* Vale.

L

POENAE INCERTI AVTORIS ET INSCRIPTIONE carentes,inter Basilij scripta repertæ,Iano Cornario interprete.

I Si quis egrediatur demonasterio,non accepta benedictione,aut non dimissus ab Archimandrita,hoc est patre & præfecto monasterij, sit excommunicatus.
II Si quis possidet aliquid in monasterio,aut extra monasterium,sit excõmunicatus.
III Si quis priuatim agit cum aliquo,de recedẽdo à monasterio, ob aliud quoddam malum sit excommunicatus.
IIII Si quis ex cubiculorum præfectis inueniat aliquem turbas facientem aut collo- M
quentem in cubiculo,& nõ eiicit ipsum extra cœtum,ipse careat benedictiõe.
V Si quis careat benedictione castigationis gratia, & ex contemptu se non excusarit,& acceperit benedictionem,excommunicetur.
VI Siquis apponit in mensa aut sibiipsi aut alteri, si non permissum fuerit ipsi ab Archimandrita,careat benedictione.
VII Si quis absq; capitis velamine opus faciat in quocũq; loco,careat benedictione.
VIII Si quis cum externis aut propriis accedentibus conuersatur, non permissus ab Archimandrita,exceptis ad hoc designatis,careat benedictione.

IX.Si

A IX Si quis tulerit aliquid à fratre,& occultauerit,careat benedictione.
X Si quis nõ acceperit benedictionẽ,& idem comedit non obseruata ordinis disciplina,excommunicator.
XI Si quis non acceperit benedictionem, ad ordinem ministerij sui,careat benedictione.Si vero necessitatis gratia id intermisit,se excuset.
XII Si quis inueniatur noctu priuatim cum aliquo agens, aut locum vbi dormit mutans,præter voluntatem ad hoc designatorum,excommunicetur.
XIII Si quis immitat seipsum ad aliud opus,non permissus,careat benedictione.
XIIII Si quis permutet aliquid cum aliquo, aut quid largiatur, præter voluntatem Ar-
B chimandritæ,careat benedictione.
XV Si quis vesperi post pater noster,inueniatur colloquens,excommunicetur.
XVI Si quis ex sanis extra oratorium dormit,sit excommunicatus.
XVII Si quis in mensa comedens nugatur,suscitetur vt exurgat ad orationem.
XVIII Si quis caruerit benedictiõe,& cõtristat° castigantẽ rursus castigauerit,aut cõtradicẽs nõ susceperit,excõmunicet.Si vero immeritò se castigari dixerit,notam faciat causam Archimandritæ,& iuxta Pauli decretum sustineat.
XIX Si quis habet aduersus aliquẽ offensam, eãq; cõtemnẽs nõ recõciliatur ante ministerium,aut dicit causam Archimãdritæ aut cubiculorũ præfecto,excõmun.
C XX Si quis in die oblationis impedierit seipsum à communione, præter voluntatem Archimandritæ,careat benedictione.
XXI Si quis è scripturis contentiose disputat,careat benedictione.Si vero commonitus perseuerat,velut inobediens excommunicetur.
XXII Si quis lauat aut alterius aut suam vestem, præter voluntatem Archimandritæ, careat benedictione.
XXIII Si quis absit à mensis non dicta causa,maneat ieiunus.
XXIIII Si quis aliquid perdiderit,idq; non inuentum, non ad Archimandritam detulerit,careat benedictione.
D XXV Si duo reperti fuerint simul inter se conuersantes,& commoniti non secesserint, sint excommunicati donec corrigantur.
XXVI Si quis vesperi nõ accesserit ad pater noster,absque aliqua causa, in oratione persistere cogitor,donec omnes dormierint.
XXVII Si quis in tempore communionis, offensam habens aduersus fratrem nõ dederit ipsi pacem,sit excommunicatus.
XXVIII Si quis remouet fratrem suum ab ordine ministerij, exceptis his quibus publica cura demandata est,careat benedictione.
XXIX Si quis nouerit fratrem clàm secedere de monasterio volentem, & non significauerit Archimandritæ,aut præfectis,excommunicetur.
E XXX Si quis surgit de mensa,præter voluntatem Archimandritæ,sistatur in orationẽ vsque ad tempus lucernarum.
XXXI Si quis post cõmunionẽ egrediť de ministerio, quousq; omnes acceperint benedictionem,extra humanam necessitatem,solus per seipsum cibum sumat.
XXXII Si quis facit aliquem benedictione carere importunè,ipse careat benedict.
XXXIII Si quis inuentus fuerit loquens per cellas, exceptis his qui faciunt ipsas, aut his qui quietem ac silentium imperant,careat benedictione.
XXXIIII Si quis facetias loquatur,aut inaniter garriat,careat benedictione.
F XXXV Si quis inuẽtus fuerit detrahẽs aliquib°,aut aliquos detrahẽtes audiens,& nõ increpans ipsos,aut indicans Archimandritæ,vnà cum ipsis excõmunicetur.
XXXVI Si quis repertus fuerit in horto loquens cum aliquo,aut cum aliquo psallens,aut dormiens, exceptis operantibus,& qui ad ipsos designati sunt hortos, careat benedictione.
XXXVII Si quis egressus fuerit ad ostiarium siue ianitorem, si non permissum fuerit ipsi à designatis prefectis,careat benedictione.Si vero egressus fuerit ad munitionis prospectum,excommunicetur.
XXXVIII Si quis dederit foras aliquid aut acceperit, præter voluntatem Archimandritæ, excommunicetur.

r XXXIX.

XXXIX Si quis cum accedentibus peregrinis congressus colloquatur, præterquam quo det pacem, exceptis ad hoc designatis, careat benedictione. G

XL Si quis molestus est Archimandritæ, prętextu diurnæ operæ, excepto cellario aut hebdomadis præfecto, careat benedictione. Quo vniuscuiusque diurnæ operę præfectus ipse hebdomadis ac procurator, de omni necessitate diligentem curam gerant, vt ne in iudicium negligentiæ incidant.

XLI Si quis importunè venit in culinam, aut in cellarium, exceptis designatis, aut his qui disciplinæ boni ordinis curam gerunt, careat benedictione.

XLII Si quis expergefactus ab aliquo in tempore ministerij, aut lectionis, ægreferat, H excommunicetur.

XLIII Si quis superfluè post visitationem matutinam ingreditur in ægrotorum refectorium, exceptis his qui silentium imperant, & rerum curam sibi demandatam habent, careat benedictione.

νοσοκομεῖον XLIIII Si quis præter voluntatem curatoris ægrotorum, ingressus in Nosocomium, vbi ægri curantur, illic requiescit, careat benedictione. Si vero affligitur aut ęgrotat, indicet id prius curatori.

XLV Si quis male habentium mutat locum vbi dormit, præter voluntatem curatoris, I excommunicetur.

XLVI Si quis ex designatis ad seruiendum in nosocomio, apponit aliquid fratri, prętervoluntatem curatoris, careat benedictione.

XLVII Si quis ex ægrotãtibus inuentus fuerit comparans aliquis aut mutans, præter voluntatẽ curatoris, aut alicuius ex designatis ad ministeriũ, careat benedictiõe.

XLVIII Si quis inuentus fuerit scribens aut suscipiens literas, excepto Archimandrita, fit excommunicatus.

XLIX Si quis mittit alicui benedictionem, aut accipit aliquid alicunde, excepto Archimandrita, careat benedictione.

K

AMBROSII CAMALDVLENSIS IN S. BAsilii de vera virginitate librum Præfatio.

DOMINO VENERABILI AC OMNI CHARItatis officio suspiciendo patri Gabrieli, Ambrosius S. D.

PROLIXVM satis librum sancti Basilij Cæsariẽsis episcopi uiri profectò grauissimi, de uera integritate uirginitatis inscriptum ex Græco cõuerti. Quippe amœna ipsius operis frons, atque honestissimus titulus ad perlegendum primo, tum etiã ad trãsferendum me facilè impulerat. Neque uerò ab inscriptionis gratia cætera dissentiebant: uerùm pulcherrimo uestibulo reliquæ structuræ partes respondebant. Tanta enim diligentia patronus ille pudicitiæ, adeò insignis uirginitatis decus componit: ornat, instruit, tanta cura tuetur: armat, muńit, denique uigilãtia insidias omnes præcauet: detegit, aperit, ut meo quidem iudicio nemo unquam eam rem egerit diligẽtiùs. Licet enim permulti, immo ferè omnes ecclesiæ magistri, tum Latini, tum Græci, uirginitatis insigne summis extulerint laudibus, atque ad eam seruandam plurimis ingenij sui, præclarisq; monumentis hortati sint: nullus tamen ita examussim cuncta prosequitur. Id sanè traducendi onus, & si uirium mearum modum excedere non ignorabam: quia tamen perutile fore arbitratus sum, promptè, libensq; subij, passus tanto uiro aliquid, immo uerò plurimum de eloquij duntaxat uenustate detrahere, quam quidem imitari uelle, facilius fuit, quàm posse felicius: dum præclaram eius, ac necessariam, saluberrimamq; doctrinam Latinis auribus traderem. Tibi uero pater optime id opus, tuóque nomini dicandum fuit: ut eximio in me amori tuo, & officio meo aliqua ex parte satisfacerem. Accipies gratè pro tua humanitate munusculum ab ingenio tenui, sed tibi planè deditissimo, animoq; in te gratissimo profectum: atque intentius leges. Inuenies profectò, non ambigo, in illo gratiæ plurimum: dum familiare illud tibi, pretiosissimumq; uirginitatis monile tanto muniri studio, tantaq; celebrari laude perspexerit, ut maiore certè nequiuerit. Venerationem tuam Christus deus noster omnipotens quietam ac tranquillam æuo longiore tueatur, domine uenerabilis ac desiderabilis pater.

(L, M in margin)

Patronus cõtinentiæ & tuendi pudoris Basilius.

Diui

A

Beati patris Basilij Magni Archiepiscopi Caesariensis in Cappadocia De vera atque integerrima virginitate, ad Letoium Melitensem Episcopum Liber.

Ambrosio Camaldulensi interprete.

B

CVM plurimi ex his, qui immortalem sponsum nostrum Christum familiarius ambiunt: quosq; ad consideratione verę honestatis cœlestis vulnerauit amor: varias intra sanctam Ecclesiam honestatis species à plerisq; studiosè arripi, atq; exerceri cernerent: & hi quidẽ virginitatis laudes, alij autẽ eorũ merita, qui ieiuniis, vigiliis†, & reliqua sancti propositi austeritate corpus affligunt, descripsere: quidã item illorum magnanimitatẽ admirati, qui propter dominũ substantias suas vendunt, vt illũ nudi expeditiq; sequãtur: eorũ præconia prolixo sermone pro- C secuti sunt. Verũ hi omnes nõ quo pacto singula eorum, quę prædiximus, arripiẽda sint, docere opus esse arbitrati sunt: laudes solas ad profectũ, incitamentũq; virtutis sufficere existimãtes. Ego autẽ tibi Episcoporũ vnanime Letoi, nõ virginitatis laudes, nõ substantias vendentiũ merita, nõ præconia ieiuniis macerãtium corpora scribere, sed quid horum quodq; sit, & qua ratione apprehensum ad verã virtutem conferat, lucidè pro modulo meo promere institui. Neque id sanè vt te iam pridem veteranũ Christi militem doceam: neq; vt ad huiusmodi cõsiderationem pulchritudinis speculandam tibi† virtutum differentiam statuam: sed vt, dum singula cuiusmodi per naturã sint explico: nõ eos tantum, qui tuo instituuntur exẽplo, ac per te iam veri boni affectum conceperunt, totisq; animæ finibus hauserunt: verũ & cæteros, qui D ista lecturi sunt, salubriter moneam. Quibus dum veluti in tabella pictam ostendimus veræ virginitatis imaginem: ea quoq; quo modo, vnde, quibúsve virtutis coloribus ornetur, diligẽtissimè inspiciendum præbeamus: & sic vnumquẽq; securius, ac certius, quàm cupit, virtutis speciem arripere quanta possumus intentione doceamus. Magnum enim re vera quiddam, ac præclarum virginitas est: quæ (vt totum simul explicem) hominem incorruptibili deo simillimum facit. Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat: sed cum incorporalis animæ propria & præcipua sit, eius pretiosissima† integritate corpora quoque incorrupta seruantur. Anima enim veri boni desiderio imaginéque suscepta, ad ipsum veluti penna quadam pudicitiæ sanctitate subuehitur: ac simili simile, hoc est, incorruptibilem deũ inuio- E labili puritate colere omni studio intenta, corporis virginitatem† ad eius, quod per se bonum est, obsequium veluti ancillam ducit. Eam vero sociam, assistricemq; tranquillissimam ad dei contemplationem adesse sibi iugiter cupiens, obstrepentis illi voluptates corporis quàm longissimè fugiat. Et earum quæ sub ventre sunt, voluptatum continentiam corporalis integritatis obsequiis mancipans, hanc ipsam suæ virginitatis pedissequam facit. Ita fit vt alia quidem omnia scilicet ciborum abstinentia, & reliqua sancti propositi austeritas, quæ fluentibus per corporis sensus contra carnis integritatem voluptatibus obstat: ipsaq; virginitas carnis illius gratia seruetur. Hæc autem ipsa ob aliud nihil quàm propter seipsam affectu intimę pulchritudinis exerceatur. Sic autem fidelis anima virginitatem suam ab omni sordidæ cogita- F tionis labe purã, immaculatamq; custodiens, ad id prouehitur: vt similitudinẽ incorruptibilis dei in se, veluti in speculo mundissimo, ipso iam gratiis suis suauissimi radij in morem illi influente, speciem & laudem suam consequatur. Quoniam igitur virginitas vera, sicuti præcedens sermo signauit, & procedens apertius, vberiúsque docebit: inuiolabilis animæ pulchritudinis, per quam & corporis elaborantur bona: propria, ac peculiaris est: plurimi vero solo virginitatis nomine illecti, nullam veræ integritatis curam habent: necessariò (vt reor) tantæ sanctitatis coronam rapere instituentibus acclamare pro viribus, & quæ sint agenda dictare aggredimur: ne per ignorantiam principale bonum negligentes, omne vitæ tẽpus in ancillæ seruitute consumant, ac per id, quod nunquam eius dominam colere opportunè studuerint: etiã corporis integritate minimè interioris virtutis ornata pulchritudine, post

τοῦ καλοῦ. † τῆς χαμευνίας, humicubationib.

ὥσπερ ἐν αἰθρίᾳ. † naturarũ.

εἰκόνι.

τοῦ καλοῦ.

Virginitas deo hominẽ reddit simillimum.

† virginitatẽ

Corporis integritas virginitati famulatur animæ.

† ad suæ ipsius pulchritudinis obsequium.

G plurimos labores turpiter excidant. Vt igitur singula, quæ ad veræ virginitatis speciem conferunt, clariùs perspiciantur: age cuinam destinationi intendens virgo suã exerceat virginitatem, diligentius inspiciamus. Ita enim per singulos ipsius motus, siue ad propositam contēdat destinationē: siue aliud proponens, & se ad aliud dirigens, principali intentione frustretur: veluti in meridiana luce intuētes, vera ꝑfectò quæ sit virgo noscemus.

Aggressio operis.

Principio igitur vt sese fœmina ad marē per naturam habeat, si ita placet, paulò altius discutiamus, vt & virginitatis destinationē liquidius animaduertere possimus. Paucis nempe ex primis animãtibus, veluti ex quibusdam primitiuis seminibus, cum implere mundũ conditor instituisset, cuiusq; speciei animãtium, veluti radicem quandã, corporalis animalis formam à principio cõdidit.

Collationes

H Eam vero in marem ac fœminã, à rationali animãte vsq; ad omnē mutorum speciē scindens, ac fœminã masculi segmentum ac partē, quippe ex illo sumptã, esse cõstituens, stimulum cuiq; parti, flagrantemq; cupidinē mutuæ coniunctionis naturæ inseruit.

οἶστρον ἄῤῥητον.

Hac ergo ratione discissa ab se ardētibus amoris copulis sibi inuicē iungens, coniunctione huiusmodi omne animalium genus ex præcedētium seminibus pullulans per secula multiplicat: Crescite, inquiens, & multiplicemini, & sic replete terram.

δι' ἑνός.

Sic autem mũdum omnem ex vno Adam humano genere, innumerisq; gentiũ varietatibus cum proposuisset implere: & ex quolibet itidem brutorum genere, quadrupedũ, serpentium, volatilium, aquatilium, omnigenumq; animaliũ formis innumeris refertũ apparere voluisset: maris quidē potestati fœminã subiicit: masculum vero blãdissima fœminę voluptate demulcet. I Atq; hanc quidē masculi de latere sumptã, vt partem toti, ex quo sumpta est, obtemperãtem esse, eiusq; imperiis parere decernens, masculum vero sumptam de se fœminã ardenter appetere. & eius persequendo cõgressum, ad se ipsum per huiusmodi copulam proprium recipere membrum, naturali necessitate cõstituit. Hunc igitur in morem ex vno duos, atq; iterum ex duobus vnum, masculum & fœminam sapiētissimè molitus, nõ solum hanc corporis copulam per eum quem prædiximus modum, ipsorum propriam finxit: verum & ad id genus, quod ex huiusmodi coniunctione amoris facibus accenderetur: ingentem eis infudit affectum.

ἐνεργητικὸν τὸ ἄῤῥεν παθητικὸν τὸ θῆλυ.

Atq; ita masculum quidē actiuum (vt sic dixerim) quippe prius conditum, passiuam vero fœminam, vtpote ex maris euulsam latere, naturaliter cõdidit. Ac ne summo ad sui generis stirpem affectu acta mulier, quippe passiua sine adiutorio K relinqueretur: ita fœminam effinxit, vt esset masculo tota voluptatis illecebra, violentisq; stimulis ad ferendos fœtus ad illam pertrahit virum, non vtiq; ad marem fœminam, sed hunc (vt diximus) voluptate constrictum ad ipsam ducens vinctum atq; captiuum.

Simile elegans ex collatione magnetis.

Sicut enim secretissima naturæ in magnete lapidem nouimus, non ipsum ad ferrum duci, sed ad se potiùs ferrum attrahere: ita & fœmineum corpus aduersus masculum ineffabilem accepit vim, per quam fermè dixerim ignorante anima, quæ in ipsó est, viri corpus vltro ad concubitum pertrahit: ita infirmiori animanti conditore auxiliari instituente, vt voluptate sua masculum mulcens atque deliniens†, non solum ad liberorum procreationem: verum & ob ipsius coniunctionis ardorem, ipsius auxilio niteretur.

incantans.

L Propter hoc denique relinquet, inquit, homo patrem suum & matrem: non fœmina planè, sed vir, ob insitum libidinis stimulum ad fœminæ concubitum properans. Et adhærebit, inquit, vxori vir, non vxor viro, & erunt duo in carne vna. Huiusmodi vero potentiam aduersus dominatorem suum infirmiori sexu creator largitus, ipsam quoq; effigiem, ac speciem fœminei corporis molliorem effinxit: vt & tactu, & aspectu, & motu, teneritudine deniq; & delicata agitatione mēbrorum, & inspiciens, & inspecta, masculo esset voluptatis illecebra, quocũque se verteret, vndique sese illius sensibus ingerens.

μάλαγμα ἡδονῆς.

Hac igitur vi ob eam, quã prædiximus, caussam nostris corporibus insita, virgo æqualem quidem eiusdémque substantiæ animam & viro & mulieri inesse considerans, cæterum in vtroque sexu pro varietate affectionum hanc molliri in fœminam, illam in virile robur euadere, M simulq; ex corporum, quibus alligatæ sunt, cupidineo cõgressu innumeras perturbationum species percipere animas cernēs, hanc quidem ab omni affectione corporis secernere, iugiter in animum inducit: habitum vero illum excidere, qui sibi per naturã inditus est ad marem, sese à corpore ad veram speciem suam cõuertendo, profitetur.

τὴν μὲν θηλυνομένην, τὴν δὲ ἀῤῥενουμένην.

πρὸς τὸ οἰκεῖον καλόν.

Hanc autem pergere virtutis viam omni studio intendens, non iam ipsam cõditionis suæ proprietatē & habitum quem ad virum habet intuetur, sed insitæ sibi animæ incorporalis ad incorporeũ deum propinquitatem acutissimo circũspicit oculo, & amoris intimi & spiritalis longè clarius lucentē, ac suauius ardentem faculam in se accendens, gloriosis pro illo sudoribus sese exercere iugiter cupit: nudamq; se, ac sine vllo omnino sensu voluptatum eius, in quo viuit, corporis pro

viribus

A viribus curat ostendere. Quoniam igitur diuinum profectò quiddam, ac præcipuũ immaculatæ animæ insigne virginitas existit: masculorũq; ac fœmineorũ corporum is est, quē diximus, ad inuicē habitus, virgo, quę nullã fœmineæ voluptatis labē ex corpore patitur, & omnia carnis vitia, omnēq; perturbationē animi ab se prorsus eliminans, purissimã se deo sistere, quem amare profitetur, tota animi intētione conatur: manifestũ est, quòd violentorũ præmium cœlorum regnum esse non ignorans, vt proposita destinatione fruatur: vim inferre naturæ suę debeat, neq; eam tantum superare voluptatem, quæ in eiusmodi ita effícto corpore concubitus illecebram suggerit: verum contra omnem voluptatis speciem fortiter constanterq; persistere.

ἀλληγορικῶς οἷα hęc, sed elegãter

Voluptas enim, cum vna generaliter sit: veluti fons quidam à carne profluit, atque in B quinos sensus, veluti in riuos quinq; distributa, per hos ad sensibilia ab intimis fluit, quorum quilibet per propriam organi sui fenestram fluentum suum sensibili, quod offenderit, vehementer immittens, quicquid propinquum fuerit correptum, ad se pertrahit: carnalique limo adimplens ac torrentis instar: econtra rursus ab exterioribus per easdem fenestras in carnis æstus celerius refluens, animam perturbationum fluctibus quatit, atque in profunda demergit.

Ratio quinque sensuũ custos esto peruigil.

Quocirca sancta virgo sensuum fenestris custodem admouere rationem, eorúmque ad exteriora progressum nequaquam eis transitu libero passim permisso, moderatum & quietũ efficere omni studio curabit: ne scilicet si ad quæ velint, effundantur, supernatãtem sibi interdum animam fluctibus agitent, & ad sua vitia pertrahant. Studeat item & ab C exterioribus inuectum in eam denuo fluentum angustis (vt ita dixerim) aditibus colare, atque in illam omni purum labe transmittere, ne carnali cœno inundans, quod vitioso traxit affectu, ipsam totam sordibus suis agitando perturbet.

Oculorum moderatio quæ.

Non igitur oculorum acies ad omnia passim inspicienda visibilia pandenda est, ne omnem quoque figurarum atque formarum speciem sine discretionis examine hauriens, ad earum postea turbetur imagines. Verum apertis ad ea, quæ vitæ vsu necessariò inspicienda sunt: corporeis oculis, animæ omnino claudet obtutus, eósque ad veri intuitum luminis, & eius, quæ ex illo insinuatur, pulchritudinis considerationem etiam eatenus clausos, peruigili aperiet studio.

Aures qñ sepiendæ.

†πρός τινα δυσώδους ῥεύματος φορὰν ad illationē saporis graueolentis.

Ne auditum quidem temere, & indiscusse verbis omnibus accommodabit: cæterum ad ea, quæ mala sunt, & noxia: ipsum veluti † ad pestem quandam putidi, ac perniciosi amnis obturabit. His vero quæ sunt D optima, emanántque virtutis purissimos latices, tota intentione subiiciet.

Gustus & Tactus.

Gustum itidem ad suauia & dulcia semper inhiantem ratione frenabit, & ad ea, quæ sunt necessariò sumenda, moderabitur. Tactum vero, vt sensuum omnium perniciosissimum, & sęuissimè blandientem, sensúsque reliquos in sua ad voluptatis illecebras pellicientem, immaculatum, & perturbationibus minime peruium, semper quàm maxima poterit cura, seruabit. Hic enim, toto cum sit diffusus corpore, per omnem illius superficiem, non eam solum, quæ apparet extrinsecus, verum & quæ altius recondita est, ad vitiosos contactus aduersus animam sæuè dominatur. Porrò manibus ad vsus noxios præcipuè nitens, his veluti quibusdam circunseptus armis, feruentius per horum instrumentorum consensum omnes qui inciderint, capit. Ne E aspectum quidem blanda seductione sua immunem abire patitur, sed eum dum ad horridas ferè tetrásque figuras turbat, atque confundit: ad leues autem, & quæ venustiore facie, adiecta coloris gratia, ad fallendum formatæ sunt, perfundit atque delinit, potentiam suam per illum satis insinuat. Auditum item, dum vocibus asperis & duris, offendit: mollibus vero per inspirãtem leniter aërem profundè demulcet, quod sui muneris est, ad voluptatis opus per hunc etiam perficit. Superfluum est de gustu loqui, qui, cum huius omnino contubernalis sit, ad ingratos quosque liquores, frontem contrahit atque tristatur: ad eos vero, qui sunt suauissimi, lacunas suas inexplebiliter aperit. Nam de genitalibus membris quid F me dicere necesse est? vt scilicet inditam eis ad ferendos fœtus vim, suis omnino pharmacis vinciens, consensu horum lenitudinis, quæ in tactu est, ad voluptatem suam vinctum captiuúmque hominem ducit. Per tactum igitur quendam (vt supra declaratum est) & aspectus ad voluptatem animam fallit. Iactis enim luminum radiis, veluti quibusdam incorporeis manibus, quæcunque voluerit, eminus tangit: & quæ corporeis manibus attingere in potestate non habet, ea oculorum iactibus passiuè complectens, per eas, quas impressit animo, formas corpus omne ad inuectas imagines voluptatis æstibus iactat. Auditus item per hanc suauitatem vocis attingens, eius ope animam in lasciuiam soluit, atque, vt breuiter dixerim, sensus omnis, quemadmodum corpus commune est, in quo dominatur: ita & eius tactum nactus cõmunem, per hunc sensus singulos

 ad suam

ad ſuam quemque ſuauitatem ducit, ac per omnia totum in tactu conſtitutum corpus noſtrũ G
ad voluptates omnes variè impellit. Ergo, cum in ſenſibus reliquis, tum in guſtu præcipuè, ac
genitalibus membris tactus dominatur, iſtique ita connexi ſunt, vt catenæ in morem alter
ex altero pendeat: atque ex eis alter adminiſtratur, alter vero miniſter efficitur. Porrò ſimul
omnes ad reginam ſuam voluptatem ſenſuum operationem per iactum tranſmittentes, ma
gis ac magis animam inquinãt perturbationibus ſuis, & corpori vehementer affigunt. Cum

Virginitati tuendæ ſcopus prǽſcriptus.

itaque virgini propoſitum ſit, animum omni corporeæ voluptatis labe purum, integrúmque
ſeruare, neceſſariò tactum, vt eius inquinationis, & affixionis autorem ab anima præcidere
omnibus modis debet: vt vehiculo tactuũ per alios ſenſus exciſo, illorum quoque vna fo-
menta ad proprias cuiuſque voluptates pro viribus auferat. Quid ergo illud eſt, quòd ani- H

ὃ σωματοῖ.

mam in primis ad tactum corporis inquinat, & quodammodo corpus efficit reliquorúm-
que ſenſuum voluptates multis modis germinat? Tactus ſcilicet, qui in guſtu eſt, quíque cor-
pus ad coitum paſſiuè titillat. Ex his præcedit guſtus ille tactus, ſequitúrque concubitus. Nam
per guſtus tactum, ad ingluuiem ventris iugiter voracitate delinita, impinguatur corpus.
Ipſum vero feruentibus in imis receſſibus humoribus lenibus concitatum libidine ad concu-
bitus tactum impatientiſſimè fertur. Quocirca quæ congreſſus huius voluptatem virginitatis
propoſito ſuperare inſtituit: prius eius, quæ in guſtu eſt, ſuauitatis, quippe quæ illi fomenta

Phyſiologica ſed & elegans ὁμοίωσις.

miniſtrat, victricem ſe oſtendat neceſſe eſt. Ex rationali namque, & irrationali parte, iuxta
gentilis phyſiologiæ rationem, hominem, veluti Centaurum quendam creator effingens, I
ſuperiori parti à capite vſque ad pectus humana forma inſignitæ reliquum corporis ab vm-
bilico, & lumbis, equina ſubiecit effigie, quæ ad ventris voluptates brutorum inſtar prona
atque ad concubitus effrenatæ procliuis eſt. Neque enim ab irrationabili parte per luxum
rapi ratione præditam voluit: ſed à rationali potius rationis exortem ad vſus neceſſarios re-
gi ſapiẽtiſſimè ſtatuti. Huius denique indultæ ſibi diuinitus poteſtatis gratia ſi quando ratio-
nalis pars peruerſo ordine ipſa non regit: ſed ab irrationali potius regitur, improperat au-
rigæ ſermo diuinus, cur ſe ad irrationalis voluptatem peſſimè à ſua dignitate deiecerit, di-
cens: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui adhinni-
uit. Atque alio in loco ab vmbilico, & lumbis irrationalem hominis partem dominari ad-

Iob.40.b

uerſus animam ſignificans: Ecce, inquit, virtus eius in lumbis eius, & poteſtas eius in vmbi- K
lico ventris. Ventre enim diſtento epulis, neceſſe eſt ea, quæ ſub ipſo ſunt, membra ex hu-
moris redundantia in profundo feruentis ad propria & naturalia officia moueri. Quippe ſu-
perior venter ſuppetit illis incentiua libidinis. Cæterùm voracitas principiò materias ac fo-

Guſtus fons voluptatum

menta eius ardoris inſtillat. Ante omnia igitur aduerſus guſtum virgo tota intentione pu-
gnabit: fontéſque voluptatum ventris, & impudicitiæ fomitum inde manantium à princi-
pio caſtitatis ſtudio & ardore ſiccabit: ne dum virginitatem ſeruare proponit, guſtui ſe im-
moderatè proſtituens, caſtitatem ſuam alia fruendi voluptate deuicta ſenſim, dum neſcit, a-

Virgini adſit & virginalis guſtus.

mittat. Virginem enim eſſe & guſtum virginis conuenit: nullíque gulam ſuauiter oblectan-
ti illecebræ peruium. Integram ſe & in hac parte, atque inuiolabilem ſancta virgo cautè ſer- L
uabit: corpúſque, vt ſeruire queat animæ in his, quæ ſunt neceſſaria victui, moderabitur

Diſcretio neceſſaria vel virgini maximè.

prudenter, ac reget. Neque enim expedit, dum nimis obſeruat ne guſtus voluptate rapia-
tur, manantéſque ex ventre voluptates per ciborum abſtinentiam frenare pergit: contrà
ita corpus atterere, vt inualidum iam, inutiléque reddatur. Ne declines enim, inquit, ad

γνώμη ex collatione.

dexterã ſiue ad ſiniſtram. Sicut enim guſtui ad omnes paſſim cibos liberè frena laxare, ob
ea, quæ prædiximus, noxium re vera ac pernicioſum: ita neceſſaria illi alimenta negando,
corpus infirmum atque inualidum reddere, irrationabile prorſus ac ſtultum eſt. Extrema
enim quæque (vt ait ſapiens quidam) ac per id inæqualia pericoloſa ſunt. Nam ſicut per ci-
borum abundantiam laſciuiens equus noſter aurigam quacunque vult, peſſimè præcipitem M

A ſimili petita βεβαίωσις.

fert: ita & per nimiam inediam propoſitum impedit virtutis iter. Quemadmodum deni-
que aurigæ non expedit, equum ita affluenti ſaginare præſepio: vt illius laſciuis motibus, in-
ordinatíſque lædatur: & quò ille voluerit, circunferatur, dum feruidis eius ac nimiis viribus
nequit obſiſtere: ita neque virtutis viam cum eo pergere inſtituenti, conuenit ex nimia neceſ
ſarij victus indigentia vires eius omnino deiicere, ne perpetuis infirmitatis incõmodis preſ-
ſo, alligatus inextricabiles ipſius cauſa labores ſubire cogatur: fit enim ferè vt dum prorſus la-
pſum erigere iam ad curſum nequit, nec dimittere illũ naturali coniunctione permittitur, per
inſeparabile cõſortium ſemper ei cõdolere, ac circa eius curam laborare cõpellatur: & ex eo ꝙ

ad capeſſenda

Perſtat in metaphora inuitans ad tẽperantiã.

A ad capeſſendã ſpiritalia exercitia congruo careat robore: dum currere, ac pugnare diſſueſcit,
multum iam quæſitæ pridem peritiæ amittat. Quoniam igitur innatum nobis vehiculũ, neq;
nimis laxãdo frena, neq; rurſus immodicè illa retinẽdo, ad virtutis curſum producere opor-
tet, idcirco & corporũ ſtatus, & habitus, & ciborũ qualitates ſolerter explorare cõueniet, vt va
lido quidẽ, ac vegeto corpori, naturaliq; calore abundãti frena immittamus: ac per inediam,
frigidioreſq; cibos redundantiã illam caloris arceamus, ne vel lautioribus eſcis naturalẽ pin-
guedinem augentes vel vini licẽtiore vſu feruorem inſitũ magis magiſq; ſuccedentes, ignem
igni, iuxta verã illã gentilium ſententiã adiiciamus. Itaq; & robuſto per ætatẽ & naturali ni-
B mio calore æſtuãti, puriſſimos ex fonte latices modicè ſubminiſtremus, vt ardẽtes naturæ flã-
mas cõtraria aquarũ vi reſtinguamus: atq; ad manſuetudinẽ inſita nobis ratione tẽperemus.
Porrò ſenili iam & frigeſcẽti, cibi potuſq; adiumentũ ad ſuſtentãdas vires ingeram⁹. Neq; ve-
ro ſola eſcarum quãtitas vbiq; probè metienda, ſed & qualitas in primis ſapienter diſcernen-
da eſt. Nec enim ſolam exteriorem earum faciẽ inſpicere, ſed quã habeant intrinſecus recõ-
ditam penitus vim, prudẽter explorare cõueniet. non ſolum enim legumina, ſeminumq; nõ-
nulla, verùm & olera pleraq; ſunt, quæ monacho quietum vitæ gubernaculũ tenere cupienti,
cõtra ac ſe habet cõmunis opinio, pro noxiis vitanda ſunt: quippe quæ carnis receſſus intimos
pungunt, & pruritus, titillationeſq; excitãtia, nõ minus corpora noſtra perturbant, ac ſecre-

Virgini etiã vel ſale magna temperiè cur vtendum.

C ta vi ſua inquietant: quàm quæ conſenſu omnium fugienda cenſentur. Quocirca nec ſalibus
paſſim, atque indifferẽter vtemur: ſicuti fieri apud pleroſq; cõperimus, qui per immoderatam
continentiam pulmenta omnia repudiantes, hos ſolo cum pane vice condimentorum om-

Salis eſitatione prurigo cietur.

nium ſumunt. Non intelligunt, qui ſunt eiuſmodi ſales: cum ſint per naturam fœcundi, ac per
acrimoniæ vim corpori prurigines excitent: plus cæteris ad libidinem, coitúmque prouoca-
re. Quòd ſi in eis quoque ſumendis, vtí ne propoſito excidat, maximam oportet aurigam ad-

†τῶν ἀκροδρύων.

hibere rationem: multo profectò magis †ea pomorum genera diſtinguere conuenit, quæ a-
pertè noxiis vlla ratione ſunt proxima. Itaque omnib⁹ in locis cibus, qui ſit ad victum neceſ-

Vitãda cõdimenta, vt illecebræ voluptatis.

ſarius, ſolerti ratione inquirendus: condimentorumq; elaboratæ blanditiæ vt voluptatis ille-
D cebræ repudiandæ. Si enim panis confirmat cor hominis, non opus eſt vltra cibum vitæ ne-

†προσόψημα.

ceſſarium huiuſcemodi† liquamina temerè admittere. Ne ſales quidem, qui panis condimẽ-
tum ſunt, quantitate pares cum pane ſumemus. Nam ſi nemo ferè eſt, qui condimenta eis re-
bus, quarum condimenta ſunt, æqualia pondere in cibum ſumat: quis iam erit, qui plus hu-

τῶν προσοψημάτων.

iuſmodi liquaminum ac condimẽtorum, quàm principalis cibi ſumere non erubeſcat? Quòd
ſi fiat: non iam iſta panis erunt condimenta, ſed horum panis, guſtuſq; iterum aurigam, dum
neſcit, alia ratione per obſoniorum varietatem fallet, atque ad voluptatem clam pertrahet:

Harmonia corporis ſimili confirmatur.

inuenieturq; quod fugit, denuo per abſtinentiam perſequi. Igitur vt in corpore, veluti in te-
trachordo, vt breuiter dicam, harmonia optima ſit (ex quatuor enim elementis húmo, aqua,
E aëre, & igne corpora noſtra conſiſtunt) fracto quidem alimentis neceſſariis auxiliabitur: ve-
getiori autem, ac valido cautè illa, & prouidè ſubtrahet: exercitiiq; ſpiritalis inſtituto vires e-
ius immodicas franget. Neque vero quantitates modo inſiti nobis calidi & frigidi, verum &
qualitates ſicci atque humidi probè diſcutiet. Et illis quidem duce ratione, vel augere, vel de-
mere, has itẽ vel intercidere, vel per ſpiritale exercitiũ remittere: eáſque partim immutare,
partim vt per naturam ſunt, ſeruare pro viribus ſtudens, ita demum omni amota diſſonan-
tia tetrachordum corporis noſtri, congruum re vera, atque conſonum ad concentum veri
boni, animæ aptabit. Hæc interim de guſtu propter eos, qui ſe ad ſanctæ virginitatis, imò ad
virtutis totius exercent curſum, tantiſper dixerimus: ex quibus id quoque ſimul oſtendimus,
quia ſicuti corporis aduerſus animam vires ad virtutis acquiſitionum impedimento ſunt: ita
F econtra infirmitas, cum nequeat corporale inſtrumentum promptis animæ deſideriis obſe-
qui, virtutis intercipit curſum. Neque enim plus carnis ſarcina pennas animæ ad infima deii-
cit, quàm imbecillitas corporis, dum iugi ad id curandum occupatione diſtenta nõ permit-
titur ad cœleſtia vt cupit euolare, nec ſolum ob eam moleſtiã virtutum acquiſitiõe priuatur,
ſed & partas iam, dum per impedimenta infirmi corporis pugnare, ſeq; ad ſacra certamina

ἀνομοίωσις ex collatione.

exercere deſueſcit: ſenſim, dum neſcit, amittit. Sicut enim venter pinguis, non quia ita natu-
raliter affectus eſt, ſed in quem pinguedo per gulæ intemperãtiam affatim fluxit: perturbans
& impinguans animum, non gignit ſenſum tenuem: ita & qui per imbecillitatem nimiũ fue-
rit exilis & gracilis, in emortuo corpore tenuem quoq; iam genitum prorſus extinguit. Illud
etiam dictum non ſimpliciter hos quidẽ vitandos eſſe cibos: hos vero temere ad ſatietatẽ vſq;

 admit-

ad ſuam quemque ſuauitatem ducit, ac per omnia totum in tactu conſtitutum corpus noſtrũ G ad voluptates omnes variè impellit. Ergo, cum in ſenſibus reliquis, tum in guſtu præcipuè, ac genitalibus membris tactus dominatur, iſtíque ita connexi ſunt, vt catenæ in morem alter ex altero pendeat: atque ex eis alter adminiſtratur, alter vero miniſter efficitur. Porrò ſimul omnes ad reginam ſuam voluptatem ſenſuum operationem per iactum tranſmittentes, magis ac magis animam inquinãt perturbationibus ſuis, & corpori vehementer affigunt. Cum

Virginitati tuendæ ſcopus præſcriptus.

itaque virgini propoſitum ſit, animum omni corporeæ voluptatis labe purum, integrúmque ſeruare, neceſſariò tactum, vt eius inquinationis, & affixionis autorem ab anima præcidere omnibus modis debet: vt vehiculo tactuũ per alios ſenſus exciſo, illorum quoque vna fomenta ad proprias cuiuſque voluptates pro viribus auferat. Quid ergo illud eſt, quòd ani- H

ὁ σωματοῖ.

mam in primis ad tactum corporis inquinat, & quodammodo corpus efficit reliquorúmque ſenſuum voluptates multis modis germinat? Tactus ſcilicet, qui in guſtu eſt, quíque corpus ad coitum paſſiuè titillat. Ex his præcedit guſtus ille tactus, ſequitúrque concubitus. Nam per guſtus tactum, ad ingluuiem ventris iugiter voracitate delinita, impinguatur corpus. Ipſum vero feruentibus in imis receſſibus humoribus lenibus concitatum libidine ad concubitus tactum impatientiſſimè fertur. Quocirca quæ congreſſus huius voluptatem virginitatis propoſito ſuperare inſtituit: prius eius, quæ in guſtu eſt, ſuauitatis, quippe quæ illi fomenta

Phyſiologica ſed & elegans ὁμοίωσις.

miniſtrat, victricem ſe oſtendat neceſſe eſt. Ex rationali namque, & irrationali parte, iuxta gentilis phyſiologiæ rationem, hominem, veluti Centaurum quendam creator effingens, I ſuperiori parti à capite vſque ad pectus humana forma inſignitæ reliquum corporis ab vmbilico, & lumbis, equina ſubiecit effigie, quæ ad ventris voluptates brutorum inſtar prona atque ad concubitus effrenatæ procliuis eſt. Neque enim ab irrationabili parte per luxum rapi ratione præditam voluit: ſed à rationali potius rationis exortem ad vſus neceſſarios regi ſapiẽtiſſimè ſtatuti. Huius denique indultæ ſibi diuinitus poteſtatis gratia ſi quando rationalis pars peruerſo ordine ipſa non regit: ſed ab irrationali potius regitur, improperat aurigæ ſermo diuinus, cur ſe ad irrationalis voluptatem peſſimè à ſua dignitate deiecerit, dicens: Equi inſanientes in fœminas facti ſunt: vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui adhinniuit. Atque alio in loco ab vmbilico, & lumbis irrationalem hominis partem dominari ad- K

Iob. 40. b

uerſus animam ſignificans: Ecce, inquit, virtus eius in lumbis eius, & poteſtas eius in vmbilico ventris. Ventre enim diſtento epulis, neceſſe eſt ea, quæ ſub ipſo ſunt, membra ex humoris redundantia in profundo feruentis ad propria & naturalia officia moueri. Quippe ſuperior venter ſuppetit illis incentiua libidinis. Cæterùm voracitas principiò materias ac fo-

Guſtus fons voluptatũ

menta eius ardoris inſtillat. Ante omnia igitur aduerſus guſtum virgo tota intentione pugnabit: fontéſque voluptatum ventris, & impudicitiæ fomitum inde manantium à principio caſtitatis ſtudio & ardore ſiccabit: ne dum virginitatem ſeruare proponit, guſtui ſe immoderatè proſtituens, caſtitatem ſuam alia fruendi voluptate deuicta ſenſim, dum neſcit, a-

Virgini adſit & virginalis guſtus,

mittat. Virginem enim eſſe & guſtum virginis conuenit: nullíque gulam ſuauiter oblectanti illecebræ peruium. Integram ſe & in hac parte, atque inuiolabilem ſancta virgo cautè ſer- L uabit: corpúſque, vt ſeruire queat animæ in his, quæ ſunt neceſſaria victui, moderabitur

Diſcretio neceſſaria vel virgini maximè.

prudenter, ac reget, Neque enim expedit, dum nimis obſeruat ne guſtus voluptate rapiatur, manantéſque ex ventre voluptates per ciborum abſtinentiam frenare pergit: contrà ita corpus atterere, vt inualidum iam, inutiléque reddatur. Ne declines enim, inquit, ad dexterã ſiue ad ſiniſtram. Sicut enim guſtui ad omnes paſſim cibos liberè frena laxare, ob

γνώμη ex collatione.

ea, quæ prædiximus, noxium re vera ac pernicioſum: ita neceſſaria illi alimenta negando, corpus infirmum atque inualidum reddere, irrationabile prorſus ac ſtultum eſt. Extrema enim quæque (vt ait ſapiens quidam) ac per id inæqualia periculoſa ſunt. Nam ſicut per ciborum abundantiam laſciuiens equus noſter aurigam quacunque vult, peſſimè præcipitem M

A ſimili petita βεβαίωσις.

fert: ita & per nimiam inediam propoſitum impedit virtutis iter. Quemadmodum denique aurigæ non expedit, equum ita affluenti ſaginare præſepio: vt illius laſciuis motibus, inordinatíſque lædatur: & quò ille voluerit, circunferatur, dum feruidis eius ac nimiis viribus nequit obſiſtere: ita neque virtutis viam cum eo pergere inſtituenti, conuenit ex nimia neceſſarij victus indigentia vires eius omnino deiicere, ne perpetuis infirmitatis incõmodis preſſo, alligatus inextricabiles ipſius cauſa labores ſubire cogatur: fit enim ferè vt dum prorſus lapſum erigere iam ad curſum nequit, nec dimittere illũ naturali coniunctione permittitur, per inſeparabile cõſortium ſemper ei cõdolere, ac circa eius curam laborare cõpellatur: & ex eo ꝙ

A ad capeſſendã ſpiritalia exercitia congruo careat robore: dum currere, ac pugnare diſſueſcit, multum iam quæſitæ pridem peritiæ amittat. Quoniam igitur innatum nobis vehiculũ, neq; nimis laxãdo frena, neq; rurſus immodicè illa retinẽdo, ad virtutis curſum producere oportet, idcirco & corporũ ſtatus, & habitus, & ciborũ qualitates ſolerter explorare cõueniet, vt validò quidẽ, ac vegeto corpori, naturaliq; calore abundãti frena immittamus: ac per inediam, frigidioresq; cibos redundantiã illam caloris arceamus, ne vel lautioribus eſcis naturalẽ pinguedinem augentes vel vini licẽtiore vſu feruorem inſitũ magis magiſq; ſuccedentes, ignem igni, iuxta verã illã gentilium ſententiã adiiciamus. Itaq; & robuſto per ætatẽ & naturali ni-

Perſtat in metaphora inuitans ad tẽperantiã.

B mio calore æſtuãti, puriſſimos ex fonte latices modicè ſubminiſtremus, vt ardẽtes naturæ flãmas cõtraria aquarũ vi reſtinguamus: atq; ad manſuetudinẽ inſita nobis ratione tẽperemus. Porrò ſenili iam & frigeſcẽti, cibi potuſq; adiumentũ ad ſuſtentãdas vires ingeram⁹. Neq; vero ſola eſcarum quãtitas vbiq; probè metienda, ſed & qualitas in primis ſapienter diſcernenda eſt. Nec enim ſolam exteriorem earum faciẽ inſpicere, ſed quã habeant intrinſecus recõditam penitus vim, prudẽter explorare cõueniet. non ſolum enim legumina, ſeminumq; nõnulla, verùm & olera pleraq; ſunt, quæ monacho quietum vitæ gubernaculũ tenere cupienti, cõtra ac ſe habet cõmunis opinio, pro noxiis vitanda ſunt: quippe quæ carnis receſſus intimos pungunt, & pruritus, titillationeſq; excitãtia, nõ minus corpora noſtra perturbant, ac ſecre-

C ta vi ſua inquietant: quàm quæ conſenſu omnium fugienda cenſentur. Quocirca nec ſalibus paſſim, atque indifferẽter vtemur: ſicuti fieri apud pleroſq; cõperimus, qui per immoderatam continentiam pulmenta omnia repudiantes, hos ſolo cum pane vice condimentorum omnium ſumunt. Non intelligunt, qui ſunt eiuſmodi ſales: cum ſint per naturam fœcundi, ac per acrimoniæ vim corpori prurigines excitent: plus cæteris ad libidinem, coitúmque prouocare. Quòd ſi in eis quoque ſumendis, vtí ne propoſito excidat, maximam oportet aurigam adhibere rationem: multo profectò magis †ea pomorum genera diſtinguere conuenit, quæ apertè noxiis vlla ratione ſunt proxima. Itaque omnib⁹ in locis cibus, qui ſit ad victum neceſ-

Virgini etiã vel ſalẽ magna temperiè cur vtendum.

Salis eſitatione prurigo cietur.

† τῶν ἀκροδρύων.

D ſarius, ſolerti ratione inquirendus: condimentorumq; elaboratæ blanditiæ vt voluptatis illecebræ repudiandæ. Si enim panis confirmat cor hominis, non opus eſt vltra cibum vitæ neceſſarium huiuſcemodi† liquamina temerè admittere. Ne ſales quidem, qui panis condimẽtum ſunt, quantitate pares cum pane ſumemus. Nam ſi nemo ferè eſt, qui condimenta eis rebus, quarum condimenta ſunt, æqualia pondere in cibum ſumat: quis iam erit, qui plus huiuſmodi liquaminum ac condimẽtorum, quàm principalis cibi ſumere non erubeſcat? Quòd ſi fiat: non iam iſta panis erunt condimenta, ſed horum panis, guſtuſq; iterum aurigam, dum neſcit, alia ratione per obſoniorum varietatem fallet, atque ad voluptatem clam pertrahet: inuenieturq; quod fugit, denuo per abſtinentiam perſequi. Igitur vt in corpore, veluti in tetrachordo, vt breuiter dicam, harmonia optima ſit (ex quatuor enim elementis húmo, aqua,

Vitãda cõdimenta, vt illecebræ voluptatis.

† προσόψημα.

τῶν προσεψημάτων.

Harmonia corporis ſimili confirmatur.

E aëre, & igne corpora noſtra conſiſtunt) fracto quidem alimentis neceſſariis auxiliabitur: vegetiori autem, ac valido cautè illa, & prouidè ſubtrahet: exercitiiq; ſpiritalis inſtituto vires eius immodicas franget. Neque vero quantitates modo inſiti nobis calidi & frigidi, verum & qualitates ſicci atque humidi probè diſcutiet. Et illis quidem duce ratione, vel augere, vel demere, has itẽ vel intercidere, vel per ſpiritale exercitiũ remittere: eáſque partim immutare, partim vt per naturam ſunt, ſeruare pro viribus ſtudens, ita demum omni amota diſſonantia tetrachordum corporis noſtri, congruum re vera, atque conſonum ad concentum veri boni, animæ aptabit. Hæc interim de guſtu propter eos, qui ſe ad ſanctæ virginitatis, imò ad virtutis totius exercent curſum, tantiſper dixerimus: ex quibus id quoque ſimul oſtendimus, quia ſicuti corporis aduerſus animam vires ad virtutis acquiſitionum impedimento ſunt: ita

F econtra infirmitas, cum nequeat corporale inſtrumentum promptis animæ deſideriis obſequi, virtutis intercipit curſum. Neque enim plus carnis ſarcina pennas animæ ad infima deiicit, quàm imbecillitas corporis, dum iugi ad id curandum occupatione diſtenta nõ permittitur ad cœleſtia vt cupit euolare, nec ſolum ob eam moleſtiã virtutum acquiſitiõe priuatur, ſed & partas iam, dum per impedimenta infirmi corporis pugnare, ſeq; ad ſacra certamina exercere deſueſcit: ſenſim, dum neſcit, amittit. Sicut enim venter pinguis, non quia ita naturaliter affectus eſt, ſed in quem pinguedo per gulæ intemperãtiam affatim fluxit: perturbans & impinguans animum, non gignit ſenſum tenuem: ita & qui per imbecillitatem nimiũ fuerit exilis & gracilis, in emortuo corpore tenuem quoq; iam genitum prorſus extinguit. Illud etiam dictum non ſimpliciter hos quidẽ vitandos eſſe cibos: hos vero temere ad ſatietatẽ vſq;

ἀνομοίωσις ex collatione.

admittendos,verum & quantitatem ſobriè vbique metiendam : quæ, ſi excedat frugalitatis G
modum : idem ſolet, quod noxia quæque, operari, & qualitatem cautè diſcernendam: quæ,
niſi ſolicitè diſcutiantur, non minus habet virium, quàm quæ apertè ſunt noxia,rationèm-
que prorſus eſſe honorandam : vt in cœleſtis exercitij ſtudio ratio nos, non temeritas agat.
Quòd ſi proximum tanquam nos ipſos diligere iubemur : ac per eius mandati vim illi qui
ait : Nudus eram, & operuiſtis me : eſuriens, & refeciſtis me : infirmus, & viſitaſtis me : in
membris ſuis ſtudioſè ſemper aſſiſtimus : † mandatum profectò non implet : qui cum al-
teri curet aſſiſtere, atque opem ferre, ſeipſum infirmantem immaniter necat. Conſtat e-
nim quia falſò diligit proximum, eiuſque proſpicere commodis pergit, qui ſeipſum di-
ligere neſcit. Et qua tandem ratione mandatum ille iuſtè implere dicitur, qui cauſſam H
cum famulo corpore integrè ac iuſtè non iudicat: cæterum ſubiugandi obtentu illud ſe
caſtigare profeſſus, indiſcreto potius impetu peſſimè conſumit ac perimit? Quomodo
enim iam domino ſeruiet, quòd ipſum dominum, eius quam ab ipſo pertulit, violen-
tiæ miniſtrum accepit? Quo item pacto domino ſuo ad fratrum beneficentiam ſeruiet,
quod cæteros ad huiuſcemodi ferenda beneficia idoneos, ad ſui curam ſeruos attrahit?
Non iam enim domino ad virtutis miniſtrabit opus, ſed attritum morbo reliquis omni-
bus erit beneficentiæ occaſio: miſerum habens omnium iudicio dominum,propter aſſiduam
& erumnoſam circa ſe curam:ſeruumq; miſerabilem,ob eius inſanabilem cædem. Nam pro-
fectò neque dominus vllam iam operum ſuorũ rationem habiturus eſt, illius curæ perpetuò I
deditus:ſed nec adeò miſerabili cõditione cõſtrictus,quomodo ab eius cõiunctione liber eua-
dat conſiliũ inueniet: neq; ſeruus miſericordia & cura potitus,cõgruas ad ſeruiendũ domino
vires recuperare iam poterit,ſed cũ alter alteri morbi incurabilis occaſio ſit:vtrunq; defectus
rationis inextricabilibus carceris nodis adſtrinxit, qui meritò & à magiſtro certaminis, & à
ſpectatoribus omnibus carpitur:ignominiaq; notatur,quod ſcilicet ad curſus cœleſtis certa-
men adſcriptus, dum ſine ratione curſum inſtituit ſuum : non modò nihil eorum prudenter
exercuit,quæ ad huiuſmodi ſtadium conferunt: verum & illum iniuſtè deieciſſe,qui ſibi ad
curſum ſeruire debuerat: & ſe vnà ſtolidiſſimè dum neſcit,euertiſſe deprehenſus eſt.Quocir-
ca neceſſariò his,qui adipiſcendi veri boni ſtudio corpus macerare pergunt, iteratò dictabi- K
mus.Ne declines ad dexteram,ſiue ad ſiniſtram. Sicut enim in gulæ intemperãtiam declina-
re graue ac periculoſum eſt,ita per nimiam abſtinẽtiam corpus atterere, ac per infirmitatem
inutile reddere,omni profectò ratione caret.Neque enim abſtinere à voluptatibus gulę,per ſe
expetendum eſt,ſed quia ad virtutis acquiſitionem confert.Quòd ſi illud, cuius gratia ciborũ
abſtinentiam eligimus,per immoderatam negligamus inediam:contrà atq; inſtituimus,agi-
mus.Nam fracto contritoq; inſtrumento, neque deo inhærere per lectionis & orationis ſtu-
dium poſſumus: neque ad fratrum beneficentiam humanitatis officium obire. Igitur & cor-
poris cura neceſſariò habenda eſt, non ipſius gratia : ſed vt ſeruitio illius ad philoſophiæ ſtu-
dia vti poſſimus.Impoſſibile eſt enim,niſi famulatum corporis ad philoſophiã obtemperan- L
tem habeamus, vel diuinis lectionibus operam dare : vel mente in corpore ægro languente,
orationi conuenienter inſiſtere,vel omnino quicquam eorum, quæ ad philoſophiam confe-
runt,in noſtram ſociorumq; vtilitatem operari. Idcirco caſtigo,inquit,corpus meum, & in
ſeruitutem redigo.Inſurgere enim aduerſus dominũ per carnis vires, ac petulantiã geſtiens,
per continentiæ flagella coërceo,dominatumq; recognoſcere cogo.Non enim ita,inquit,fe-
rio, vt immoderatis illud vulneribus conteram, & inutile iam ad ſeruitium faciam: ſed ea
tantummodo ratio caſtigandi corpus eſt,vt ſeruituti ſubiiciam, & domino obſequi ritè com
pellam.At vero qui ſeruum ita per inediam ſubiicit, vt non ſolum ad miniſteriũ domini fiat
inutilis:verum nec ſibi ipſi ſufficere poſſit: quid aliud,quàm ſerui ſui ſe famulum fecit? Neceſ M
ſe enim eſt corpore iam inualido ad ſeruiendum, ac per infirmitatem tabeſcente, contra illi
ſeruire dominum,dum ſemper circa infirmitatis eius curam verſatur attonitus, nec iam ex-
ercitationis antiquæ meminiſſe præ huiuſmodi occupatiõe permittitur, ſed in ſerui ſui obſe-
quio vitæ tempus omne conſumit.Non itaque ſimpliciter carris prouidentiam faciendũ non
eſſe diffiniuit,ſed addidit: in concupiſcentiis.Oportet igitur concupiſcibile carnis,atq; ad vi-
tia voluptatesq; procliue,per continentiæ exercitia frangere : quod vero eius vtile eſt, atque
ad acquiſitionem virtutis neceſſarium, prouida conſideratione ſeruare. Eſca enim nos non
commendat deo.Neque enim eſt regnum dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax,& gaudium in
ſpiritu ſancto: propter quæ ciborum quoque abſtinẽtia cum ratione ſuſcipitur. Nam ſi ipſam
per ſe ci-

† ὑποκρίνεται τὴν ψυχολύμη. γνώμη. Macerandũ quidẽ corp° ſed moderata temperie

Metaphora elegans à ſtadio curſorũ.

γνώμη à cõtrariis.

Corporis, nẽpe organi ad ſpiritualia ſanitas tuenda.

Atq. cuius gratia abſtinẽtia commendetur.

A per ſe ciborum abſtinentiam diſcutias,inquit,neque ſi nõ comedamus,deficimus, neque ſi co
medamus,abundemus.Neque enim,qui non comedũt, ob id duntaxat plus aliquid comedẽ-
tibus de virtute habent:neque qui comedunt, ex eo minus aliquid comedentibus habere pu-
tandi ſunt:ſi modo illorum virtus interior æqualis ſit.Oportet igitur ad animæ virtutem in-
tentione directa,cuncta exercitia corporis aggredi,quę,cum per ſe bona non ſint,eius tamen
boni,cuius gratia arripiuntur,ornata miniſterio bona,& honeſta fiunt. Denique ne boni hu-
ius miniſterium infirmitate corporis impediretur:Vino,inquit, modico vtere propter ſtoma-
chum tuum,& tuas frequentes infirmitates.Sicut enim feruẽti per ætatem,& valido vegetoq;
corpori minimè oportet(vt diximus)ignem igni addere: ita neque frigeſcenti per infirmita-
B tem,vel iam per ætatem gelido,plus adhuc frigoris pernicioſe congerere. Cæterum quemad-
modum illic naturalem carnis ardorem,fomenta extrinſecus ſubducendo conſumimus, ita
cõſumptum laboribus,& iam per ætatem,aut morbum ferè extinctum, admotis cibi potusq;
adiumentis neceſſariis,reparabimus.Quippe & in corpore pacis cura,& ratio habenda eſt:cũ
infirmitati quatuor illa,ex quibus compacti ſumus,omnibus in locis aſſiſtant:ne,ſi aliquando
ſuperet quod in nobis eſt,aut frigidum aut calidum, aut aliud quodlibet ex quatuor: bello &
incongruentia ex infirmitate,vel ex libidinis ardore manantibus,animam impleat. Sed hæc
de vno tantum ſenſu, guſtu ſcilicet, pro virginitatis tuendo inſtituto moderatè ſunt dicta.
Tranſeundum vero iam & ad ſenſus reliquos,vt veram virginem,ſicuti propoſuimus, vide-
C re poſſimus.Non ignorent igitur hi, qui veræ virginitatis ancillam per abſtinentiam ciborũ,
& cæteros labores ſancti inſtituti virginem ſeruare pergunt,fieri poſſe, vt huiuſmodi corpo-
re ſit virgo,non anima.Sufficit enim & aſpectus,qui animæ turpium rerum impreſſit imagi-
nes,& ſermo laſciuior in aures cum voluptate delapſus,animum impudicitiæ ratione corrũ-
pere.Veretur denique † amicus ſponſi,eiusq; feruens æmulator, ne forte corrumpantur, non
corpora eorum,qui deſponſati ſunt Chriſto, ſed mẽtes. Quocirca neceſſe eſt virgo animam
longè maiore obſeruet cura,quàm corpus:vti ne hãc alibi ſeruet, alibi ſine cuſtodia paſſim di
mittat,ſed omni cuſtodia ſeruet cor ſuum,vt neque per vocem profluens ſermo auditorẽ de-
mulceat ad voluptatis illecebram : neque rurſus extrinſecus in aurem ab alio inuectus, ipſius
cor ad concupiſcentiam molliat. Eadem illi aſpectus quoque ratio habenda eſt, vt videlicet
D non ſit eius mollis obtutus,ne intuentibus voluptatis cõtra ſe emittat indicia:neque emiſſum
forinſecus oculi iactum ſe patiatur attingere,ne hoc veluti ignito iaculo in corde percuſſa,ad
voluptatis inflammetur imagines. Eris enim, inquit, quaſi ceruus iaculo percuſſus in iecore.
Cæterum concurrentem aſpectui ſuo alienum obtutum oportet ab animæ arcere liminibus,
intuitumq; ſuum pudicitiæ indicem exhibere cernentibus. Quippe & palpebrarum curioſior
motus ſolicitare,atque ad eam voluptatem vel ſolus inflammare ſolet: quæ animam vel ma-
ximè concutit.Nam cum hauſtæ luminibus formæ obtutus paſſiuè defixerit,atq; in anima vo
luptate mollita ceræ inſtar,conſpectæ ſpeciei imagines preſſerit,quamuis ille abeat,ſeorſum-
E que ſit,qui huiuſmodi formas impreſſit:inſignita animo conſpecti ſpecies,quod ſuũ eſt,ſem-
per operatur:animamq; imaginibus ludit. Idcirco virgini principio quidem ſummopere ca-
uendum eſt,ne cuiquam infigat obtutus:vel certe, ſi defixiſſe contigerit, figuras animo altius
infigi molientes à ſe contraria virtute reiiciat,ac penitus arceat: vt nullam corporis ſpeciem
diuturnis conſuetudinis obiectaculis formet. Quòd ſi fortè cõtingat clam animæ corporeas
imprimi formas,eas perpetua rerum honeſtarum memoria omni ſtudio in ſeipſa delere cõ-
tendat:corporeas quidem illas veluti ceræ inſcriptas animi ad meliora ac diuina conuerſio-
ne abolendo, ſanctarumq; rerum imagines elaboratis meditationibus ac ſpeculationibus il-
larum vice inſcribendo.Sin vero iniectas formas in animo,ac ſi in ſigillo infixas durare per-
F mittat,neceſſariò iam circa inſignitam ſpeciem occupatus animus alia bona omnia,& hone-
ſta negliget:atque ad impreſſæ altius ſpeciei imaginem ſemper attonitus eiuſce fruitionis de-
ſiderio fœdè iactabitur.Nec ſanè quicquã ei proderit,quæ eſt eiuſmodi:corpus ſeruare incor-
ruptum,cum anima ad iniectas ſibi per aſpectum corporalis amoris illecebras proſtituta vi-
tietur.Metu enim aut pudore antiquam exterioris virginitatis gloriam cum ſimulatione re-
tinens,eaq; nudari infame plenumq; dedecoris cenſens,eam ſeruare vel inuita conatur. Cæ-
terum incorporeis manibus hunc iugiter,quem amat,amplectens, inſitum medullitus animo
ſecum ſemper,& vbique circunfert,& quæ corporaliter exequi,ne deprehendatur, erubeſcit:
ea perpetrare cogitatione non metuit.Quam profectò iam ne corpore quidem quiſpiam ritè
dixerit virginem.Nempe enim,cum is quem amat,ipſi inſeparabiliter in mẽte iungatur, ne-
ceſſariò

γνώμη ex collatione cõtrariorũ.

Nõ corporis virginitas mox animam efficit virginem

† ὁ νυμφαγωγὸς, pronubus

ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγὼς ἐμὸ τὸ ἧπαρ.

Metaphora

Quæ animo virginitatẽ amiſit, nec corpore virgo eſt.

admittendos,verum & quantitatem ſobriè vbique metiendam : quæ, ſi excedat frugalitatis G
modum: idem ſolet, quod noxia quæque, operari, & qualitatem cautè diſcernendam: quæ,
niſi ſolicitè diſcutiantur, non minus habet virium, quàm quæ apertè ſunt noxia,rationẽm-
que prorſus eſſe honorandam: vt in cœleſtis exercitij ſtudio ratio nos, non temeritas agat.
Quòd ſi proximum tanquam nos ipſos diligere iubemur: ac per eius mandati vim illi qui
ait: Nudus eram, & operuiſtis me: eſuriens, & refeciſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in
membris ſuis ſtudioſè ſemper aſſiſtimus: † mandatum profectò non implet: qui cum al-

†ὑποκρίνεται τὴν ἐντολήν. γνώμη. Macerandũ quidẽ corp' ſed moderata temperie

teri curet aſſiſtere, atque opem ferre, ſeipſum infirmantem immaniter necat. Conſtat e-
nim quia falſò diligit proximum, eiúſque proſpicere commodis pergit, qui ſeipſum di-
ligere neſcit. Et qua tandem ratione mandatum ille iuſtè implere dicitur, qui cauſſam H
cum famulo corpore integrè ac iuſtè non iudicat: cæterum ſubiugandi obtentu illud ſe
caſtigare profeſſus, indiſcreto potius impetu peſſimè conſumit ac perimit? Quomodo
enim iam domino ſeruiet, quòd ipſum dominum, eius quam ab ipſo pertulit, violen-
tiæ miniſtrum accepit? Quo item pacto domino ſuo ad fratrum beneficentiam ſeruiet,
quod cæteros ad huiuſcemodi ferenda beneficia idoneos, ad ſui curam ſeruos attrahit?
Non iam enim domino ad virtutis miniſtrabit opus, ſed attritum morbo reliquis omni-
bus erit beneficentiæ occaſio: miſerum habens omnium iudicio dominum,propter aſſiduam
& erumnoſam circa ſe curam:ſeruumq́; miſerabilem,ob eius inſanabilem cædem. Nam pro-
fectò neque dominus vllam iam operum ſuorũ rationem habiturus eſt, illius curæ perpetuò I

Metaphorà elegans à ſtadio curſorũ.

deditus:ſed nec adeò miſerabili cõditione cõſtrictus,quomodo ab eius cõiunctione liber eua-
dat conſiliũ inueniet: neq; ſeruus miſericordia & cura potitus,cõgruas ad ſeruiendũ domino
vires recuperare iam poterit,ſed cũ alter alteri morbi incurabilis occaſio ſit:vtrunq; defectus
rationis inextricabilibus carceris nodis adſtrinxit, qui meritò & à magiſtro certaminis, & à
ſpectatoribus omnibus carpitur ignominiaq; notatur,quod ſcilicet ad curſus cœleſtis certa-
men adſcriptus, dum ſine ratione curſum inſtituit ſuum: non modò nihil eorum prudenter
exercuit,quæ ad huiuſmodi ſtadium conferunt: verum & illum iniuſtè deieciſſe,qui ſibi ad
curſum ſeruire debuerat: & ſe vnà ſtolidiſſimè dum neſcit,euertiſſe deprehenſus eſt.Quocir-
ca neceſſariò his,qui adipiſcendi veri boni ſtudio corpus macerare pergunt, iteratò dictabi- K

γνώμη à cõtrariis.

mus.Ne declines ad dexteram,ſiue ad ſiniſtram. Sicut enim in gulæ intemperãtiam declina-
re graue ac periculoſum eſt,ita per nimiam abſtinẽtiam corpus atterere, ac per infirmitatem
inutile reddere,omni profectò ratione caret.Neque enim abſtinere à voluptatibus gulę,per ſe
expetendum eſt,ſed quia ad virtutis acquiſitionem confert.Quòd ſi illud, cuius gratia ciborũ
abſtinentiam eligimus,per immoderatam negligamus inediam:contrà atq; inſtituimus,agi-
mus.Nam fracto contritoq; inſtrumento, neque deo inhærere per lectionis & orationis ſtu-

Corporis, nẽpe organi ad ſpiritualia ſanitas tuenda.

dium poſſumus: neque ad fratrum beneficentiam humanitatis officium obire. Igitur & cor-
poris cura neceſſariò habenda eſt, non ipſius gratia: ſed vt ſeruitio illius ad philoſophiæ ſtu-
dia vti poſſimus.Impoſſibile eſt enim,niſi famulatum corporis ad philoſophiã obtemperan- L
tem habeamus, vel diuinis lectionibus operam dare: vel mente in corpore ægro languente,
orationi conuenienter inſiſtere,vel omnino quicquam eorum, quæ ad philoſophiam confe-
runt,in noſtram ſociorumq́; vtilitatem operari. Idcirco caſtigo,inquit,corpus meum, & in
ſeruitutem redigo. Inſurgere enim aduerſus dominũ per carnis vires, ac petulantiã geſtiens,
per continentiæ flagella coërceo,dominatumq́; recognoſcere cogo.Non enim ita,inquit,fe-
rio, vt immoderatis illud vulneribus conteram, & inutile iam ad ſeruitium faciam: ſed ea
tantummodo ratio caſtigandi corpus eſt,vt ſeruituti ſubiiciam, & domino obſequi ritè com
pellam.At vero qui ſeruum ita per inediam ſubiicit, vt non ſolum ad miniſteriũ domini fiat
inutilis:verum nec ſibi ipſi ſufficere poſſit: quid aliud,quàm ſerui ſui ſe famulum fecit? Neceſ M
ſe enim eſt corpore iam inualido ad ſeruiendum, ac per infirmitatem tabeſcente, contra illi
ſeruire dominum,dum ſemper circa infirmitatis eius curam verſatur attonitus, nec iam ex-
ercitationis antiquæ meminiſſe præ huiuſmodi occupatiõe permittitur, ſed in ſerui ſui obſe-
quio vitæ tempus omne conſumit.Non itaque ſimpliciter carris prouidentiam faciendũ non
eſſe diffiniuit,ſed addidit: in concupiſcentiis.Oportet igitur concupiſcibile carnis,atq; ad vi-
tia voluptateſq́; procliue,per continentiæ exercitia frangere: quod vero eius vtile eſt, atque

Att. cuius gratia abſtinẽtia commendetur.

ad acquiſitionem virtutis neceſſarium, prouida conſideratione ſeruare. Eſca enim nos non
commendat deo.Neque enim eſt regnum dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax,& gaudium in
ſpiritu ſancto: propter quæ ciborum quoque abſtinẽtia cum ratione ſuſcipitur. Nam ſi ipſam
per ſe ci-

A per ſe ciborum abſtinentiam diſcutias,inquit,neque ſi nõ comedamus,deficimus, neque ſi co
medamus,abundemus.Neque enim,qui non comedũt, ob id duntaxat plus aliquid comedẽ-
tibus de virtute habent:neque qui comedunt, ex eo minus aliquid comedentibus habere pu-
tandi ſunt:ſi modo illorum virtus interior æqualis ſit.Oportet igitur ad animæ virtutem in-
tentione directa,cuncta exercitia corporis aggredi,quę,cum per ſe bona non ſint,eius tamen
boni,cuius gratia arripiuntur,ornata miniſterio bona,& honeſta fiunt. Denique ne boni hu-
ius miniſterium infirmitate corporis impediretur:Vino,ĩquit, modico vtere propter ſtoma-
chum tuum,& tuas frequentes infirmitates.Sicut enim feruẽti per ætatem,& valido vegetoq́;
corpori minimè oportet(vt diximus)ignem igni addere: ita neque frigeſcenti per infirmita-

γνώμη ex collatione cõtrariorũ.

B tem,vel iam per ætatem gelido,plus adhuc frigoris pernicioſe congerere. Cæterum quemad-
modum illic naturalem carnis ardorem,fomenta extrinſecus ſubducendo conſumimus, ita
cõſumptum laboribus,& iam per ætatem,aut morbum ferè extinctum, admotis cibi potuſq́;
adiumentis neceſſariis,reparabimus.Quippe & in corpore pacis cura,& ratio habenda eſt:cũ
infirmitati quatuor illa,ex quibus compacti ſumus,omnibus in locis aſſiſtant:ne,ſi aliquando
ſuperet quod in nobis eſt,aut frigidum aut calidum, aut aliud quodlibet ex quatuor: bello &
incongruentia ex infirmitate,vel ex libidinis ardore manantibus,animam impleat. Sed hæc
de vno tantum ſenſu, guſtu ſcilicet, pro virginitatis tuendo inſtituto moderatè ſunt dicta.
Tranſeundum vero iam & ad ſenſus reliquos,vt veram virginem,ſicuti propoſuimus, vide-

Nõ corporis virginitas mox animam efficit virginem

†ὁ νυμφαγωγός, pronubus

C re poſſimus.Non ignorent igitur hi, qui veræ virginitatis ancillam per abſtinentiam ciborũ,
& cæteros labores ſancti inſtituti virginem ſeruare pergunt,fieri poſſe, vt huiuſmodi corpo-
re ſit virgo,non anima.Sufficit enim & aſpectus,qui animæ turpium rerum impreſſit imagi-
nes,& ſermo laſciuior in aures cum voluptate delapſus,animum impudicitiæ ratione corrũ-
pere.Veretur denique † amicus ſponſi,eiuſq́; feruens æmulator, ne forte corrumpantur, non
corpora eorum,qui deſponſati ſunt Chriſto, ſed mẽtes. Quocirca neceſſe eſt virgo animam
longè maiore obſeruet cura,quàm corpus:vti ne hãc alibi ſeruet, alibi ſine cuſtodia paſſim di
mittat,ſed omni cuſtodia ſeruet cor ſuum,vt neque per vocem profluens ſermo auditorẽ de-
mulceat ad voluptatis illecebram: neque rurſus extrinſecus in aurem ab alio inuectus, ipſius
cor ad concupiſcentiam molliat. Eadem illi aſpectus quoque ratio habenda eſt, vt videlicet
D non ſit eius mollis obtutus,ne intuentibus voluptatis cõtra ſe emittat indicia:neque emiſſum
forinſecus oculi iactum ſe patiatur attingere,ne hoc veluti ignito iaculo in corde percuſſa,ad

ὡς ἔλαφος τοξεύματι πεπληγὼς εἰς τὸ ἧπαρ.

voluptatis inflammetur imagines. Eris enim, inquit, quaſi ceruus iaculo percuſſus in iecore.
Cæterum concurrentem aſpectui ſuo alienum obtutum oportet ab animæ arcere liminibus,
intuitumq́; ſuum pudicitiæ indicem exhibere cernentibus. Quippe & palpebrarum curioſior
motus ſolicitare,atque ad eam voluptatem vel ſolus inflammare ſolet: quæ animam vel ma-

Metaphora

ximè concutit.Nam cum hauſtæ luminibus formæ obtutus paſſiuè defixerit,atq; in anima vo
luptate mollita ceræ inſtar,conſpectæ ſpeciei imagines preſſerit,quamuis ille abeat,ſeorſum-
E que ſit,qui huiuſmodi formas impreſſit:inſignita animo conſpecti ſpecies,quod ſuũ eſt,ſem-
per operatur:animamq́; imaginibus ludit. Idcirco virgini principio quidem ſummopere ca-
uendum eſt,ne cuiquam infigat obtutus:vel certe, ſi defixiſſe contigerit, figuras animo altius
infigi molientes à ſe contraria virtute reiiciat,ac penitus arceat: vt nullam corporis ſpeciem
diuturnis conſuetudinis obiectaculis formet. Quòd ſi fortè cõtingat clam animæ corporeas
imprimi formas,eas perpetua rerum honeſtarum memoria omni ſtudio in ſeipſa delere cõ-
tendat:corporeas quidem illas veluti ceræ inſcriptas animi ad meliora ac diuina conuerſio-
ne abolendo, ſanctarumq́; rerum imagines elaboratis meditationibus ac ſpeculationibus il-
larum vice inſcribendo.Sin vero iniectas formas in animo,ac ſi in ſigillo infixas durare per-
F mittat,neceſſariò iam circa inſignitam ſpeciem occupatus animus alia bona omnia,& hone-
ſta negliget:atque ad impreſſæ altius ſpeciei imaginem ſemper attonitus eiuſce fruitionis de-
ſiderio fœdè iactabitur.Nec ſanè quicquã ei proderit,quæ eſt eiuſmodi:corpus ſeruare incor-
ruptum,cum anima ad iniectas ſibi per aſpectum corporalis amoris illecebras proſtituta vi-
tietur.Metu enim aut pudore antiquam exterioris virginitatis gloriam cum ſimulatione re-
tinens,eaq́; nudari infame plenumq́; dedecoris cenſens,eam ſeruare vel inuita conatur. Cæ-

Quæ animo virginitatẽ amiſit, nec corpore virgo eſt.

terum incorporeis manibus hunc iugiter,quem amat,amplectens, inſitum medullitus animo
ſecum ſemper,& vbique circunfert,& quæ corporaliter exequi,ne deprehendatur, erubeſcit:
ea perpetrare cogitatione non metuit.Quam profectò iam ne corpore quidem quiſpiam ritè
dixerit virginem.Nempe enim,cum is quem amat,ipſi inſeparabiliter in mẽte iungatur, ne-
ceſſariò

cessariò iam corpus quoq; animæ perturbationibus congruit, ac motibus mentis vitiatæ cõ- G
sentiẽs,vnà,cùm domina sit prostituta,corrũpitur:& per visum,& in somnis amatoria som-
niante illa,ipsum simul eisdem imaginibus luditur. At vero vbi perturbatio eiusmodi occu-
pauit,obsediq; animam:superflua iam est ciborũ abstinentia,& reliqua carnis afflictio,quan-
do non iam equus equitem impetu suo præcipitem fert, sed eques ipse potius vi passionis in-
timę equum stimulis libidinosæ commotionis exagitat.Sicut enim fieri in plerisq; cernimus,
γνώμη ex collatione. vt corpore iam senio fracto,ac pene resoluto, mens tamen præterita luxuriæ cõsuetudine lan
guida,vltra ætatis vires corpus ad voluptatis imaginem concitet:ita & in his, quorum men-
tes vulnerauit, igneum cupidinis iaculum, emortuum quoque præ spiritalis exercitij studio H
corpus,animus ad suas concupiscentias iritat,non à corporis robore ad animam penetrante
passione vitiosa,sed ipsa potius anima corpus nequiter ad officia sua incitante.Si igitur aspe-
ctus adeo perniciosi ignis materia efficitur, audiamus monentem scripturam ac dicentem:
Oculi tui recta videant,& palpebræ tuæ innuant iusta,neque te palpebræ rapiãt, neque capia-
ris oculis tuis.Quod si iuxta eam,quam supra exposuimus, naturæ rationem tactus quidẽ est
oculorum ad corpora iactus,& sicuti cum in eos,qui morbo tenẽtur: oculorum obtutus diu-
Cõtagiũ per oculos hausti. tius figimus,morbi ipsius consortes efficimur,contraq;,cum his,quæ aciẽ naturaliter innant,
infigimus luminum radios:secretissima naturę vi inde proficit noster intuitus,ita profecto &
cum voluptatis indiciis iniicimus oculos:animus voluptatis morbo fit saucius:sicut etiam cũ I
veris bonis intendimus,magna in anima per oculos emolumenta suscipimus.Est autem sanè
iniquum & indignum,præterquam quod ad vitium per oculos vehitur,virginem,quæ manu
Si nescis, oculi sunt in amore duces. contrectare non audet, ea iactu oculorum indifferenter attingere. Dux enim & prætuius, ac
pronubus(vt ita dicam)oculorum iactus est eius,cui⁹ manus ministræ sunt,tactus. Porrò hic
ipse,qui per manus fit:illi,qui per amplexum,concubitumq; peragitur, feruenter obsequitur.
Quæ igitur non euitauit luminum iactum,quantum in se est, ne manuum quidem tactũ pol-
luta vitabit.Enimuero quæ huiusmodi amatorio tactu fuerit innexa, nunquam à sordida in-
δμοίωσις elegans. quinatione munda reperitur.Sicut enim cum ignẽ tangimus,ignis indicia per impressas no-
bis adustiones excipimus:impossibileq; est eum,qui ignem tetigerit manu,illęsam illam ab e- K
ius incentiua operatione seruare:cæterum aut bullæ repente tactum consecutæ turgescunt,ac
dolorosa per feruorem & inflammationem vlcera mox rumpenda minantur, aut iam quoq;
facta in manu acria visuntur vlcera:ita possibile nõ est,eum,quem ignis amor attigerit, eius-
modi tactum innocuum inuiolatumq; præferre, sed aut simili ratione bullæ per tactum man⁹
cordi clam subrepunt,atq; intumescunt:diraq; amoris perturbationes feruentibus,& æstuã-
tibus,incontinentissimisq; agitationibus pariunt: ac peccati vlcera continuo rumpenda mi-
nantur,aut animum totum in intimis iam grauiter exulceratum indicant. Ignis enim ardẽs,
inquit,est in omnibus membris.In quem vero superuenit:eum à radicib⁹ perdidit. Itaq; quo-
niam in membris omnibus ignis hic ardet,his qui corp⁹ adustione liberum seruare instituũt, L
membrorum omnium contactus cautè vitandus est,ne ardentem ignis operationem in mẽ-
bro per tactum,non in ea solum parte,quam tetigit,sed in toto corpore: atque in anima ipsa
A simili arg. suscipiant.Si enim dum caudam quis tantum serpentis attingit,caput, magna licet corporis
prolixitate disiunctum,ad caudæ tactum repẽte conuertitur, & si digito pedis nostri impin-
gente,capilli capitis mox in sublime feruntur: & vitiosus profecto contactus, etiam si manu
tantum fiat,à capite tantum vsque ad extremos vngues ad cõsensum voluptatis pro eius, qui
Simili docet sentiũ continentiam tetigit,nutu pertrahit corpus.Ac sicuti lapis in aquam cisternæ coniectus,non solum adiacẽ-
tem aquæ partem,in quam cecidit,agitat:verum orbes alios post alios perpetuis vicibus exci-
tans,eos interdum ad vltimos lacunæ margines agitando perducit:ita & lasciuus obtutus,vel
sermo voluptatis delinitus illecebris,in virginis animam, velut in vndam purissimam vehe- M
menter iniectus,alias post alias quasi in profundo cogitationes amatorias excitat:ipsamq; to
tam eius qui fecit imaginem sauciam fluctibus agitat. Quocirca summo studio oportet vir-
ginem aspectus vocisq; blanditias vt pestiferæ,ac perditæ voluptatis illecebras à sensibus suis
quàm longissimè arcere:& aurem quidem intus castissima cogitatione, oculos vero cautissi-
ma auersione munire.Non ignoret sanè prudens virgo, si huiusce lenocinia per aspectus atq;
A simili itidem argum. aurium transitum in animam semel irruperint,fore vt manu quoque accedente adiutrice ad
iritamenta voluptatis opus suum omnino cum temporis progressu perficiant. Sicut enim cũ
legione militum vrbis custodiæ præfectus miles, dum domum sibi ad manẽdum per gyrum
circuiẽs quærit:& aut vi exclusus à ianua,aut arte aliqua à domino domus clusus, se aliorsum
conuertit:

A conuertit:aut occupato primo ingressu facile ad interiora penetrat, quippiam ex armis illic
suis,lanceam scilicet aut galeam, clypeúmve deponit:ac licet sociorum gratia egressus foris
interim esse videatur:potestate tamẽ intus est,obq; id,quod ex armis suis ibidem posuit: pro-
priam,suiq; iuris,ac sociorum,quos paulo post secum introducturus est:iam fecit domum:ita
profecto & voluptatis ac peccati miles atrox domum tibi per circuitum quærens,aut à primo
aditu exclusus aliorsum vertitur:aut anticipans facilem per sensus ad intima transitum, & ali
quid armorum suorum,id est,vel aspectus lanceam per oculos eminus vulnerantem, vel ga-
leam,sermonem scilicet voluptatis opificem per aures penetrantem,vel manuum tactum in-
star clypei cuiusdam corporis totum ad voluptatem concitantem in anima virginis ponens,
B & si foris esse videatur, peccati perpetratione nondum inquinato corpore, potestate tamen
intus est:per arma ibi deposita vitians mentem: & propriæ iam voluptatis aliarumq; pertur-
bationum domicilium præcipuum animam,quæ horum quippiam susceperit,faciẽs.Obstruẽ-
dus est igitur prim⁹ per sensus satelliti carnis ingressus:sensusq; ipsi vt ianuæ ac fenestræ cor-
dis seris ac vectibus vndique firmandi,atque muniẽdi: ne per aliquem illorum versutus ascẽ-
dens,mortem,quæ contubernalis eius est:secum vnà introducat.Mors enim,inquit,ascendit, Sensus, fenestræ animæ ex collatiõe
per fenestras vestras. Reuera enim sensus fenestræ animæ sunt: quibus anima siue vt pudica
mulier,exteriorem sensuum lucem ad cõsiderationem vtilis cuiusque rei, eas modicè casteq;
C aperiens,haurit:aut attonita ad exteriora quæque,ac noxia curiosè spectanda, velut impudi-
ca meretrix prospicit ad oblectamenta lasciuiæ: ceruicem malè contorquens: ac per hos sua-
uia,& læta hauriens. De fenestris enim, inquit, ædium suarum prospiciens quemcunque vi-
derit stultorum filiorum,adolescentem mentis impotem:ea loquitur, quibus iam propter le-
nocinia sensuum se ipsam totam ad lasciuiam atque impudicitiam soluit. At vero quæ pudi-
ca est,intus in corde veluti in domo sedem statuens, atque inde sensus cogitationesq; diiudi-
cans,si quid vtile,virtutiq; congruum,& omnium perturbationum labe purũ influat:intror-
sum suscipit:si quid autem inutile,atque à virtute alienum: hoc extra fenestras suas obseratas
prudentiæ manibus sapienter excludit.Non itaque conuenit ei, qui peccata concubitus supe-
rare proponit,huiusmodi periculorum implicari atque inuersari lapsibus. Nam & vocis & lu
minum tactus ad eum,qui per manus fit,occultè progreditur. Hiq; simul omnes sibi inuicem
D cathenæ more connexi,eius,qui in congressu fit,contactus pronubi efficiuntur.Non igitur so
lus carnalis copulæ tactus virgini virgo seruandus est: verum & genus omne multiplicis ta-
ctus,ex quo species omnis per sensus virgini nascitur,integrum,atque incorruptum diligen-
tissimè seruare debet:vt emissas eminus scintillas per oculos & vocem,ac reliquos voluptatis
indices motus contrariis pudicitiæ extinguens flatibus,& eam,quæ ex hisce succenditur, flam
mam vnà prudenter extinguat: imò ne initio quidẽ voluptatis incentiua suscipiat: & nunquã
penitus in carne ardẽtem flammam voluptatis admittat: virgo igitur sit virginis & auditus,
& visus,& tactus denique,motusq; omnis. Ornanda item est veræ virginitatis tota pulchri- Scopus quis virginitatis ornamentis
E tudo:vt,neque si adsit,gloriari naturali specie appetat:neque si desit, illam sibi cultu exteriore
conquirat. Turpe enim profectò est,& incongruum virgini,atque ab ea quam profitetur,in-
tegritate prorsus alienum,aut traditis sibi ad speciem ab autore ornamentis gloriari:&,vt di-
xi,corporalem pulchritudinem ostentare,pluresq; carnis post se amatores trahere, ac solici-
tare ad communem lapsum:aut,si careat naturali specie,quæ intuentibus iritamentum volu-
ptatis est,ornatum extrinsecus quæsitum sibi studiosè admouere.Neque enim prior illa pudi-
cam versare cogitationem deprehenditur,quæ in autoris opere, velut in suo gloriatur: atque
in id certamen, in quod ne inducatur,à domino per orationem petit:Ne nos,inquiens,indu-
cas in tentationẽ:dum post se trahit amatorum greges, sponte seipsam & apertè compellit:
F Ne secunda quidem castum possidet pectus,dum quam non accepit in corpore voluptatis il-
lecebram: eam formis coloribusq; fucatis contra seipsam exprimere nititur: vtraque vero,
dum nescit,traditum à deo munus præter destinationis suæ propositum violat: speciosa qui-
dem,quia pulchritudinem animæ per corporis speciem inquinat: quæ vero deformitatẽ cor-
poris,præsidium seruandæ virginitatis acceperat, quòd hanc in sui perniciem adulteris fucis
traducere in speciem summa improbitate molitur. Contra vero oportebat illam temporalẽ
aspernari pulchritudinem:eaq; non ad impedimentum decoris intimi, sed ad congeriem atq;
adiumentum vti,& amatores corporis ad animam tota intentione transferre. hanc vero, vt
qua nihil minus ex his,quæ veraciter bona & honesta sunt,esset adepta:eam, quæ putatur de-
formitas,vt tentationum quietem,tranquillitatemq; spiritalis vitæ, ac viaticum insenescibi-
lis de-

lis decoris amplecti. Aeternis quippe frui, atque immortalibus bonis, tanquam propriis vir- G
tutibus æqua hæc ratione cum priore decertat, corporalium quoque priuilegiorum nihil illa
suo tempore minus habitura. Cuius autem rei gratia mortalem illæ persequantur ornatum,
Virgini corporis cultus q̃ vitandus.
anceps sententia est. Nam, siquidem, vt virginitatis opitulentur instituto: ei quod profitetur
repugnant, dum per eiusmodi ornatum plures contra se aucupes iritant. Sin vero vt formo-
sæ videantur: profecto ratione caret, si eis fruituræ non sunt, à quibus opinionē affectatæ pul-
chritudinis expetunt, eam curam, solicitudinemq; suscipere. Quòd si vt his etiam fruantur,
εἰς τὸ ἐναντίον.
quibus placere student, †in baratrum se delapsas apertissimè nouerint, ac pro virginibus me-
retrices continuò habendas. Nisi fortè gemina concupiscentia distractæ trahuntur, vt sci-
licet & externis amatoribus exatiari cupiant: dumq; id consequantur, faciem concupiscentiæ H
communis illecebram efficere studeant, & intimo se amatori verecundiæ, ac metus reseruēt
caussa. Neque enim possibile est puram & simplicem esse talium conscientiam, quæ exteros a-
matores ad corpus arte & compositione pelliciunt, & sponso intimo ex dimidio placere vo
lunt. Neque iam erit voluntas earum atque sententia sibimet æquabiliter consona, quæ veluti
in confinio posita ad amorem interni amatoris, externiq; scinditur. Nemo enim duobus do-
minis seruire potest. Aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit,
exteriorem scilicet, cui per ornatum placere quærit, & interiorem alterum contemnet. Quæ
vero innupta est: ea, quæ domini sunt, solicitè curat, quomodo placeat domino: sicuti & nu-
pta curat quæ mundi sunt, quomodo placeat viro. Et diuisa est, & mulier, & virgo. Nempe e- I
nim possibile non est & interna curare quomodo placeant, & foris ad spectatorum volupta-
Arg. à simili
tem veluti in scena comi. Verum vt is, qui in sole magistrum alloquitur, non magnopere cu-
rat intueri vmbram manuum ipsius motum consequentem, totiusq; formæ lineamenta imi-
† τῶν τοῦ σώματος εἰδώλων.
tantem, sed totus ex ore præceptoris pendet: ita & virgo nihil penitus. †lineamenta corporea,
formosa illa sint, an informia, curans, sed illa & quæ illorum sunt irridens, & ad præceptorē
sponsumq; suum tota intentione conuersa, hunc semper in luce candidissima per vitæ con-
uersationem alloquitur: solicita quippe est quomodo placeat domino: placet autem, si se illi
talem iugiter offerat, qualem ipse fingere voluit. Non solum igitur ornari virginem non de-
cet: aut impudicis luminibus fucatam formam ad lenocinium voluptatis ingerere, sed amo- K
re puritatis intimæ, naturalem quoque pulchritudinem pro viribus obnubere, ac dedita opera
extinguere. Quia enim, iuxta superiorem rationem, blandimentum cupidineæ voluptatis est
μάλαγμα ἡδονῆς ἄρσενι θῆλυ.
fœmina, & masculo lasciuioribus oculis ad se inspiciendam illecebram naturaliter suggerit,
ac liquidiore voce ad oblectamentum auris, organi instar efficta est: membrorumq; insinua-
ta mollitie, ac toto prorsus corporis habitu, & motu ad seductionem formata voluptatis (nō
modò enim loquens mulier & intuens, verum sedens quoque & incedens, ob insitam sibi na-
† μαγγανεύει.
Collatio fœminæ ad magnetem
turaliter aduersus masculum vim, hunc ad se eminus † attrahit, non secus, ac magnes lapis fer
rum) idcirco summa ope contendat virgo necesse est, ne vllis voluptatis laqueis irretiatur. I-
mitetur itaque vocem obtutumq; virilem, incessuq; & omni prorsus habitu ac motu corpo- L
ris voluptatis illecebram vitet. Non se patiatur sancta virgo (id enim repetens iterum iterūq;
monebo) subiici carnalibus curis: neque in suam aliorumq; perniciem carnalia ornamēta cō-
quirat: sed ad firmam se, atque constantem virtutis speciem pudicis gestibus virilique robore
subrigat. Ita enim fœmineam in se voluptatem perimet, suæq; iam conditionis ac naturalis ad
virum habitus prorsus oblita, pudicè assuescet casteq; procedere. Neque enim passim, licen-
terque procedet: nec ni siquæ virgines conseruat necessitate cogatur, aliorum se domibus in-
Virgo mandatum dei præstituat sibi aurigā in omnibus.
geret. Verum motus omnes suos ad interni arbitri nutum ac regulam dirigens, moderatore
processuum suorum mandato domini semper vtetur, ac ne incongruo tempore progredia-
tur, competentem sibi diei partem cautè seruabit. Neque enim quia scriptum est, infirmus e- M
ram, & non visitastis me: & cætera, cœlesti salubriq; mandato ad dissolutionem suam, ac pro-
brum abutetur, vt horis quibuslibet temere prodire præsumat: & improbè atque intempestiuè
per vicos omnes volitando discurrere, intuendámque se cunctorum oculis petulanter infer-
re, nec bonum domini mandatum non competenter vsurpans, ad sui ipsius reprehensionem
malè inuertet, neque vsquam omnino sine ratione prodibit. Cæterum habita diligenti ætatis
suæ ratione, non temerè progredietur, sed intra annos adolescentiæ posita ad ecclesiam tan-
† οὐ γὰρ ἀγελαίαν δεῖ τὴν παρθένον
tum, ne tum quidem sola & incomitata procedet. Quòd si ex mandato domini aliò fortassis
ire cogetur: id quoque significabit comitibus propositi sui atque custodibus grauibus fœmi-
nis. Neque enim temerè † gregalem esse virginem decet, quæ nuptiarum vincula fugit, neque
passim

A passim quò velit incedere, quasi ideo renuerit virū: non vt immortali sponso semper assideat,
sed vt in potestate habeat quocunque velit malè libera & vaga discurrere. Nempe enim vir-
go non ideo viri connubia respuit, vt vitę arbitro ac teste careret: siue vt zelotypia libera vbi-
libet versaretur vt vellet, sed vt voluptates carnis partusq; dolores, & laboriosissimam cura-
rum secularium molem erumnosamq; solicitudinem fugiens, sub iudice & teste deo, virtutis
zelotypo vitam suam ad incorruptionem disponeret atque dirigeret. Deus enim, inquit, ze-
lator sum: zelans eum scilicet, qui meam in vobis speciem corrumpere atque adulterare mo-
litur. Nam si abiecto viri iugo, & ei vitæ, ad quam condita est, curæ scilicet domus, & genera-
Meli⁹ est nubere, q̃ non ritè seruare virginitatē.
B tioni filiorum inutilis, & virginitati quam profitetur, probro futura erat, atque ex eo prorsus
summam passura iacturam, quòd & animam improbis cogitationibus, & corpus lasciuis mo-
tibus inquinet: præstabat illi profectò coniungi viro, qui se moderaretur ad vitam, eiq; com-
modum adiutorium ad curam domesticę rei in recompensationē regiminis sui vicissim per-
soluere: educare liberos, & ad successionem generis, & ad solatium senectutis, atque vna saltē
ex parte propter zelotypiam viri, quantum fas est, deo seruare se virginē. Eas quippe, quæ per
vicos ac domos libere volitant: indisciplinatas esse, non virgines, veritatis sermo denuntiat.
Otiosæ enim addiscunt circuneuntes domos. Non solum autem otiosæ, sed & nugaces & cu-
riosæ, loquentes ea, quæ non decet. Quòd si viduam quæ viri iam experimentum cepit, viro-
C rumq; in oculis versari consueuit, indecens est linguam ac pedes passim mouere, ne prædictis
criminibus teneatur obnoxia: longè sanè indecentius est virginem, quæ verecundiæ ad virū
nunquam exuit tunicam, honestam ac pudicam non seruare linguam, gressumq; suum ea di-
ligentia non moderari, vt nunquam illum nisi ad vsum necessarium atque vtilem proferat. Il
Custodia linguæ. γνώμη translata à flucto & fonte.
la nanque tantum loqui virginem decet, quæ audiētium animos iuuare possint, & per sermo-
nis puri veritatem atque rectitudinem ad intelligentiam diuinarum rerum vbertim instrue-
re atque exornare: fluetum quippe sermonis, quod ministerio linguę ad exteriora deducitur,
fontis, ex quo manat, index ac testis est. Ex corde enim exeunt cogitationes malę, homicidia,
adulteria, & cætera: ex quibus fructibus arbor agnoscitur. Vera igitur virgo, ex morum puri-
tate tanquam ex vitreo fonte, sermonem suum lucidum, omniq; inquinationis agitatione pu
D rum effundere tranquille debet: qui non modò nihil noxium aut subdolum, & quod sensum
ad voluptatem demulceat, importet: verum ne otiosum quidem ac ratione vacuum, atq; ideo
rationali anima indignum. Omne denique verbum, quod ex virginis purissimo hauritur fon
te, veluti incorruptionis poculo implere auditoris animam debet: eam ipsam, à qua proficisci-
tur, itidem recreaturum. Talem itaque se exhibeat virgo, dum loquitur: si quando tamen lo-
qui opus erit. Diligenter enim obseruandum est, cui, quomodo, & quando eam loqui dece-
at. Nam neque passim quibuscunque obuiis conuenit, sermonem virginis fluere, neque rursus
his, qui sunt digni veneratione, insolenter & inuerecūdè nudari: neque, si careat vtilitate, cō-
tra propositum ac præter dignitatem virginis fundi: neque, si qua hunc vtilitatis ratio ex ore
virgineo necessariò efflagitauerit, eius rei gratia liberius, quàm virginali pudori conueniat,
E ostentandi caussa profluere. Verum vbique & personæ, & vtilitatis, & temporis diligens illi
ratio habenda. Cumq; necessario loquendum erit, multo pauciora, quàm audiet, referet. Nā-
Aures duas & linguam vnā, cur, homini natura indulserit
que & natura loquendi, audiendique modum ad proportionis regulam metiens, duas aures,
linguam vnam nobis effinxit: quasi & duplū disciplinæ caussa audire debeamus, & ad ea quæ
rogamur, sesqualtera proportione contractum referre sermonem. Castigata itaque locutione
prudens virgo vtetur: cumq; tempestiuè quempiam oportuerit alloqui, multo audiet plura,
quàm dicet. Omnisque sermo eius, cum procedet ex labiis, solam vtilitatem audientium feret.
Aut, si interrogandum fuerit, instruendi animi gratia, sobriè ex ore ac verecundè prodibit.
Aliâs vero intra cordis sui secreta cubilia quiescet: id iugiter atque plus aliis orans: Pone do-
F mine custodiam ori meo, & ostium circunstantiæ labiis meis. Atque in hunc modum os suū
orationibus muniet. Nec minori sanè studio aures obstruere curabit, ne quicquam in eas ma-
lum ac noxium influat: auditúmque suum mente ac ratione frenabit: in auris ac linguæ quiete
dominum assiduè deprecans: Ne declines cor meum in verba malitiæ, ad excusandas excusa-
tiones in peccatis. Enimuero illud longè absurdius est, & his quæ dicta sunt, merito censetur
indignius, atque à virginali instituto prorsus alienum: virginem non solum hirundinis in mo
rem volitare per domos, sed & nuptiarum ministram ac pronubam fieri. Honorabiles quidē
nuptiæ in omnibus: verum aliis ea cura, non virgini competit. Neque enim illi expedit, propo-
siti sui relicta semita, in triuiis seculi vulgaribus turbis passim misceri. Alia est enim via nu-
γνώμη.
bentium,

bentium,alia ſemita virginitatẽ profitentiũ:Et diuiſa eſt virgo & nupta.Recedat igitur virgo G
à † nuptialibus curis:immo ne cauſſa quidem ſit aliis nubendi, ſed aliis, quibus inſtitutum eſt
carnales ambire ſponſos,eiuſmodi ſtudia relinquat.Illæ ad ea concilianda connubia,ſi ita vi-
debitur,vacent:ſancta virgo quæ cœleſtem ſponſum flagrante charitate ſuſpirat, ſi pio nubẽ-
di amore detinetur,cœleſti potius ſpõſo immaculatas atq; integras virgines iungere ſtudeat:
laborent illæ circa mortales thalamos:iſta cum prudentibus accenſa lampade circa immor-
talem ſponſum feſtiua tripudiet:illum ſequens iugiter , atque ad virginitatis gloriã ei & ſpõ-
ſas alias copulans.Eſt enim re vera inuerecundũ,plenúmq; dedecoris, cum ſoleant quæ ante-
quã vitæ coniugalis moleſtias planè perſpicere per ætatẽ poſſent,præuentæ ſunt cõnubiis,in-
nuptas,vt huiuſmodi curarum experimẽta fugere nitantur, ſumma cũ beneuolentia hortari, H
proponentes immortalis ſponſi gloriã:quãtaq; ſit illarum dignitas, quãta & in præſenti & in
futuro ſeculo felicitas,quæ illi deſponſari meruerunt, admonentes , atq; ad virginitatẽ omni
ſtudio tuendam,eas prouocantes:virginẽ econtra carnalis coniugij pronubã fieri,atq; huiuſ-
modi negotiis addici.Cõtra ſanè q̃ ille(vt mihi quidẽ videtur)ſentire ſe,per ea,quæ gerit,inſi-
nuat.Nãq; virginitatis profeſſione præuenta,pudoris cauſa ſe ad eã componit vel inuita.Af-
fectu tamen ſuſcipiens nuptias,ac pœnitens ea ſe voluptate priuatã,ex iis quæ agit,quanto ea-
rum in intimis flagret amore,nõ mediocriter indicat:quaſi nubentibus apertiſſimè oſtende-
re intendẽs,congratulari ſe illis,ꝙ huiuſmodi voluptate fruituræ ſint. Cum itaq; virgo & vi-
ta & inſtituto à nupta diuiſa ſit,nõ ignoret quæ nã ſe agere vtiliter deceat,vt integrã atq; illi- I
batã per omne opus virginitatis pulchritudinẽ ſeruet : ne paſſim ſe atq; indecenter effundens,
per ea quæ gerit,caſtitatis propoſitum violet.Sed enim quæ vera virgo eſt:ea, quam diximus
diligentia in locutione,ſilentio proceſſuq́; ſe obſeruabit.Oportet quippe illam non indiſcuſſe,
neq; ſolam,ſed iuxta eam quam præfiximus,normã cũ mulieribus ætate prouectis,& vitę prę-
ditis integritate,procedere. Neq; vero vſquam in vicis & plateis , vbi turpium flagitioſorũq;
hominum conflari cœtus conſueuit,ſacra virgo cernetur . Verum captata cõgrua proceſſio-
nis hora,talẽ ſe & habitu & inceſſu & toto corporis motu exhibebit: vt qui illi fortè obuij fue
rint,ac ſi viuum dei ſimulachrum aſpicientes , faciem ad reuerentiam atq; ad admirationem
ſanctitatis inclinent:honeſtæq; virtutis admoniti, mentem pudicam & ſobriam referant:ve- K
nerantur,inquam,aſpectum virginis,atq;(vt dixi) tanquam diuinæ imagini reuerenter de via
cedant.Quemadmodum deniq; ſatyrorum cõſpectæ imagines riſum intuentibus mouent : ac
ſicuti aliæ mœſtiores effigies cernẽtium & animum, & faciem triſtium imaginationibus cõ-
fundunt:& ſicut nihil horum,cum mouetur,intuentium faciem in ſuũ traducit affectum : ſed
quòd in immota imagine aſpicitur : in illa immobili forma cernentiũ animos mouet atq; ad
ſui imaginem dirigit:ita & virgo caſtitatis imago , immo ipſius virtutis effigies etiã cõſpecta
ſolum,ad dei conſiderationem humanos mox conuertere,ac mouere debet affectus. Feriatur
itaque impudicus quiſq; animo ex aſpectu virgineo pulcherrimæ caſtitatis admonitus: remi-
niſcatur quiſque protinus dei, dum eam cernit effigiem , quæ ſe ad eius perficienda mandata
ſemper exercet,atq; vt breuiter dixerim,omnium aſpicientium virginem , & affectus, & ani- L
mus ad virtutis transferatur amorem,omnes ex allocutione eius grauitatem & compũctio-
nem animo referant.Nullus tanquam ſatyri , aut voluptatis delicatam ac pictam faciem in-
tuens effundatur ad ſcelus:ne & illi probrum,& ſimulatæ virginitatis aſpectu , & ſibi maioris
interitus cauſam ex contubernio virginis imprudẽtis acquirat.Diuinæ igitur imaginis(vt ita
dixerim)prominente figura ſeſe virgo omni genere virtutis exerceat,atq; à ſeculi curis faciat
prorſus alienam. Ita enim à corporis voluptatibus animam ſegregans , animumq́; totum ad
amorem cœleſtium intentiſſimè dirigens, omnia,quæ in mundo ſunt, iucunda calcabit : nec
modo feret his,quæ dulcia putantur & ſuauia,non perfrui: verum & earum perpetuas ærũnas
miſerabitur,quæ temporalibus his moleſtiſq; voluptatibus addictæ ſunt. Nẽpe enim eius quæ M
nupſit,multiplices(vt ſic dixerim)mortes,quas illa indies patitur, è regione cõſiderãs, ſibi ipſi
profectò propoſitoq; ſuo gratulabitur.Nã quæ mortali connubio cõiuncta eſt , ad ſuam ipſius
curã viri quoq; altera adiecta,geminam in vna anima ex coniuncto ſibi corpore ſolicitudinẽ
neceſſariò ſuſtinet. Nec iam vnius tantum corporis laborat gratia: ſed in vna (vt dixi) anima,
& ad ſuum , & ad viri corpus curandum iugiter intenta diuiditur : vbi vero filios poſt cubi-
culi ſolennia , & ſecreta commercia , parturire atque in lucem edere cœperit : per vnum-
quenque naſcentem animo ſcinditur : & præſentibus triſtibus naſcituri cura ſemper adiici-
tur . Ac ſiquidem virum bonum blandumq́; nacta fuerit : perpetuò ne moriatur , metu vi-
duitatis,

† τῶν γαμικῶν ὑποθέσιων.

Virgini q̃ olim delatum ſit, velut dei ſimulachro. Simile elegans.

Coniugij moleſtiæ

A duitatis , incommoda , cruciatúſque iam ſuſtinet : diram quandam , & immitem curam , &
præſente illo & abſente , propter inſperatos caſus , animo indeſinenter excipiens . Sin vero
contrà , duro , & immiti fuerit coniuncta : tota quidem vita illi cruciatus eſt : & cum pudi-
citiæ ratione neutrum queat eligere : id eſt , nec viri mortem , propter viduitatis anguſtias:
nec vitam ob moleſtiam incommodúmque conuictus : ancipiti atque ineuitabili malo , a-
cerrimíſque doloribus ſemper atteritur . Inde vbi filios edidit : aut ad bonam illi frugem
euaſerunt : & maiores ex illorum abſentia dolores iugiter tolerat , quàm parturiens tule-
rat,aut malos euaſiſſe conſiderat,& maius ex ea procreatione liberorum, quàm ſi permãſiſſet
B ſterilis,opprobrium ſuſtinet.Sæpe antequam prædicta experiatur incommoda,vna & ſpon-
ſa,& vidua efficitur,ac ſine liberis in viduitatem delapſa,nec vxor iam, nec virgo , nec mater
eſt.Sic profectò omnibus,quæ putantur læta coniugij ſimul amiſſis,breuiſſimo voluptatis ſen
ſu,irrecuperabilem virginitatis perdidit florem: coniugiiq́; tantum ſolum modo experta eſt:
quantum illi ſatis eſſet ad dignoſcenda viduitatis incommoda . Quòd ſi relicta vidua pupil-
los enutriat filios:eius,quem ex viri morte perceperat mœroris iuge illos monumentum cer
nit,& ſemper in lacrymis,ſemper in gemitu,ſemper in ſolicitudine educãdorum degẽs , nul-
lum præterito malo ſolatium inuenit.Præterea & propinquis,& famulis, & filiorum curato-
ribus,ipſiſq; poſtremo etiam filiis,vbi virilitatis annos attigerint: cunctiſq; omnino ſe vexa-
C ri volentibus ad prędam miſerabiliter expoſita,doloris,luctuſq; tragœdiam,vitam ſuam om-
nium ingeret oculis.Et quid plura perſequi neceſſe eſt?dominum ſibi cum dote infelix mulier
coëmens virum,ancilla pro libera efficitur:breuiſſimęq; voluptatis gratia naturali libertate ſe
priuans,ianuam ſibi ineffabilem dolorum, perpetuiq; mœroris per huiuſmodi connubium a-
perit.Manet enim immota maledictionis aduerſus illam prolata ſentẽtia:quæ per omnes nu
ptias veluti epithalamium ita canit:In doloribus paries filios,& ad virum conuerſio tua, & ip
ſe dominabitur tui . At vero prudens virgo iugum huiuſmodi ſeruitutis abiiciens & tota in-
tentione ad dominum currens,vnà dolorem quoque qui ex maledictione intentabatur , ab-
D rupit.Effugit quippe partus anguſtias:effugit mortalis viri miſerum iugum:ſimúlque incom-
moda omnia quæ ex nuptiis prouenire monſtrauimus . Effugit item peccatorum omnigenũ
inextricabiles nexus:& retia vitæ præſentis euaſit . Effugit ante omnia carnalis cõmercij cor-
ruptelam,& integra tota atque illibata anima quæ & corpore ſancta,æterno regi ſe læta deſpõ
dit:nec iam ad mortalem virum conuerſionem ſuam fieri patitur,ſed frugi perſeuerans,ſe in
vitæ conſtantia & honeſtate coram domino ſemper exercet . Quippe coniugij finem corru-
ptionem & iniurias eſſe conſiderans , ex ipſo fine totam nuptiarum tragœdiam prudenti ra-
tione collegit:declinanſq; primam triſtium cauſam,manãtem quoque ex ea preſſuram ſimul
effugit.Idcirco quæ innupta eſt,cogitat ſolicitè quæ domini ſunt,quomodo placeat domino.
Quæ autem nupſit,quæ ſunt ſeculi,ſolicitè curat,quomodo placeat viro : & diuiſa eſt & mu-
E lier & innupta.Et virgo ſolicitè curat quæ domini ſunt vt ſit ſancta corpore & ſpiritu.Cum il
la igitur,quæ ſecularia cogitat mortali ſcilicet cõiuncta viro:curas cogitationẽſque partitur,
eíque ſeculares rerum corruptibilium ſolicitudines linquẽs, ſibi immortalium & incorrupti-
bilium quæ ſponſi ſui familiares ac propinquæ ſunt, ſeruauit. Quocirca nihil eorũ quæ ſeculi
ſunt,curare deprehenditur:ne videatur occupaſſe alterius partes.Sed curis omnibus ſeculari-
bus libera,puriſſimo & quietiſſimo animo ſe ad ſponſum ſuũ tota intentione conuertit . Neq;
enim viri ſui diffidens † viribus circa vitæ neceſſaria,vt prior illa turbatur atque diſtrahitur,
ſed ipſius & ſummæ in ſe charitati & ſufficientibus ad omnia viribus freta : nihil aliud quàm
vt illi placeat curat,per quæ hanc ipſam placẽdi ſibi curam, eximiam eius ac ſemper amplio-
rem in ſe beneuolentiam attrahit.Quid autem eſt placere virginem deo, niſi naturalem ſpe-
F ciem ſuam virtutibus exercitij ſpiritalis coruſcam ſemper oſtendere , & eam iugiter integrã
intemeratámque ſeruare?Velle itaque placere deo,nihil eſt aliud quàm laudabilem ſeipſam ac
beatam & ei ſimilem pro viribus facere . Verum enim quæ ſic cogitat quomodo placeat deo:
nõ illi,cui placere quęrit,per eam curam lucrum comparaſſe , ſed ſibi magis per hoc ſtudium
decorem incorruptibilem atque immortalitatem acquiſiſſe deprehenditur.Porrò ſi adeò ſunt
eximia virginis lucra & per eam quam ſuſcipit curam cogitans quomodo placeat deo ſibi ip
ſi prodeſt,efficitúrque beata,minimè profectò conuenit vt quæ mũdi ſunt , cogitare vnquam
inueniatur. Neceſſe enim eſt , vt eo ipſo curam & cogitationem placendi domino negligat:
quo ea quæ ſunt ſeculi cogitat,arguatúrq; rectori ſuo, gubernatoríque diffidere . Neque enim
poſſibile eſt & illi confidere,tanquam ad omnia ſufficienti & ſecularium rerum diſtendi cu-
ris,ſed

Aenigma in viduã infœcundam.

Virginitatis cõmoda ex collatione nuptiarum.

ποριστικῇ τῇ δυνάμει.

ris, ſed ſi ſolicita eſt, quomodo placeat domino ſcire profectò debet, quia & ipſe in nullo li- G
cet obnoxius, quomodo ſponſæ ſuæ placeat, curat. Nam ſi mortalem virum vitæ ſuæ præ-
ſidem atque cuſtodem nacta mulier, ſuæ circa illum curæ & obſequij præmium, ipſius in o-
mnibus gubernaculum & regimen viciſſim recipit, quanto magis quæ deo gubernationem
ſui tota fide permiſit, & cum illo ſimul viuere ſemper eligit, copioſiſſima ſuæ circa illum cu-
ræ præmia, ipſo ſibi per omnia proſpiciente, ſuſcipiet? Habet autem fidei pignus ex ipſius
præcedente prouidentia. Si enim cum necdum ſibi placere quæreret: tantam erga illam o-
ſtendit charitatem, vt ſe pro ea promptè ac libenter offerret, vt eam ſuo ſanguine ſanctifi-
caret: multò ſanè magis placere ſibi cupientis curam habiturus eſt: & cum his quæ ſibi ad ve-
ram & æternam vitam conferunt: mortalis quoque vitæ ſtipendia illi prouiſurus. Nō autem H
vltra vrgentem neceſſitatem indulgebit delitiis domini ſponſa, neq; vt voluptati ſtudens mu
lier, ſuperflua minusq; neceſſaria requiret. Neque enim vel illi dare conuenit quæ ſponſæ cha
ritatem intercipiant ad voluptates corporis ſe conuertentis, vel ſibi ea expedit accipere quæ
ſenſum ſuum à ſpiritali occupatione atque ab amore intimo auocent. Verum ea tantum quæ
ſeruandæ vitæ ſufficiant, prudenter expendens, nihil amplius inquiret. Neque vero vnquam
per neceſſariorum indigentiam, etiamſi experiendæ dilectionis eius eam conteri ſinatur ine-
dia, puſillanimis effecta murmurabit, ſed omnia credens, omnia ſperans, omnia ſuſtinens, ei
quem diligit tota animi intētione coniuncta, & veriſſima charitate affixa, etiam dum in ex-
teriore homine agit, emortuo iam, & quodammodo ſenſuum officio priuato: iugiter abſque I
Collatio — diſtractione vlla ipſius paſcetur immortali alimonia, pulchritudineq; ſatiabitur. Fit ſæpe vt
qui mortalem ardet & corruptibilem ſpeciem, non modò pecunias, omnemq; ſubſtantiam a-
moris gratia largè profundat, ſed cibum etiam & ſomnum & veſtem & habitum & omnem
exiſtimationem, corpus denique ipſum & corporis vitam dum ſolo potiatur amore, cōtem-
nat: parietes item & domos, omnesq; medios obices audacter aſcendat: contra ipſos denique
diſtrictos gladios feratur inſaniens: ac niſi ſolito cultu incedens perfrui amore poſſit, obmiſ-
ſo eo, viliſſimo & inhoneſto habitu præter dignitatem ſuam vt ſolum ſequatur amorem, cum
voluptate etiam ſerpendi moleſtiam ferret. Ita fermè & qui deum veraciter diligit, ac ſolicitè
illi placere quærit, non ſolum pecunias & opes vt amato ſatisfaciat & mādatis illius obtem- K
peret negligere & aſpernari debet, verum vt cibum neceſſarium, & ſomnum & exteriorem ha
bitum, ſeculiq; fœdam profectò & inaniſſimam gloriam, corpus ipſum denique vitamq; cor-
poream vt cœleſti amore ſaginetur, tota intentione contemnere. Parietes præterea carnalis
propinquitatis & parentum domos omnemq; medium mūdum tranſilire, & ad martyrij gla-
dios, ſi ſe præſtet occaſio perniciter currere, ac niſi conſueto habitu viuēs, amore æterno frui
poſſit: ignobiliorem aſſumere plurimaq; mundi improperia cum voluptate tolerare iuſtiſſi-
mè optabit, vt diuina, ſi ita dici liceat, inſania ſapienter inſaniens, eo qui verè & ſummè ama-
bilis eſt pro affectus ſui deſiderio fruatur. Huiuſmodi profectò amatorē ad ſe de terrenis per-
turbationibus euocās hic ipſe qui tam ſuauiter ſalubriterq; diligitur, ait: Exi de terra tua & de
ὡς ἂν ὁ ἀπόθει ἰδὼν ἀλητεύειν. — cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi. Ille vero vt L
quod cupiebat aſpiceret, promptè libenterq; ſequebatur, & amoris gratia * errare iucundè to-
lerabat, dicens: Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? tribulatio an anguſtia? an perſecutio? an
fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Nouerat ille vtique quoniam qui amat patrē aut
matrem pluſquam eum qui verè bonus eſt, frui illo non meretur. Et qui non renunciat om-
nibus quæ poſſidet: adhuc autem & animæ ſuæ amicus & amator domini vocari dignus non
eſt. Quocirca germanum in illum chariſſimumq; affectum oſtendere cum vellent hi, qui ea
tantum quæ illius ſunt, cogitare pergebant: Ecce, inquiunt, nos omnia dimiſimus & ſecuti ſu-
mus te, quid ergo erit nobis? Dignumq; illis amoris erga ſe præmium, iam tunc inſinuans, di- M
xit: Amen amen dico vobis, quòd vos, qui ſecuti eſtis me: in regeneratione cum ſederit filius
hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, iudicantes duodecim
tribus Iſraël. Et omnis qui reliquerit domum aut agros aut fratres aut ſorores aut vxorē aut
filios, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Reuera iuſtū
ac rationabile fuit, vt qui opere amorē erga illum ſuum omni vitæ ſuæ tempore, puram, in-
Quæ virgo aſpernari debeat Chriſti gratia. — uiolatamq; monſtraſſent: præmia ſudoribus digna reciperent. Huiuſmodi amore flagrantem,
ſeculares opes & mortiferas ſuauitates atque delitias contemnere virginem decet, tempora-
lemq; gloriam & faſtum & ſpeciem corporis, pernicioſasq; calcare blanditias, ac propoſito
firmiſſimo dominum ſequi, iſta ſecum perpetua meditatione voluentem: Mihi autem adhæ-
rere deo,

A rere deo, bonum eſt: ponere in domino deo ſpem meam. Sic profectò omnia, quæ ſeculo de-
ditis præclara cenſentur, qualia ea quiſque appellare voluerit, & fœda & ridicula exiſtimabit,
vnumq; ſolū bonum ſuum ambiet: atq; illud intentiſſima mentis acie cernet. Quippe & ſpon-
ſus amoris erga ſe illi prẹmia referens, ſiue illa ancilla ſit, ſiue ignobilis, ſiue paupercula & ob-
ſcura, atq; in ſeculo penitus abiecta, cōſortio eā ſuo, & communione nobilitans, cœlorū regi-
nā facit, nec ſolo hanc munere immortalitatis honorat: ſed exteriore etiā amictu, tanquā ſpō
ſam ſuā accuratiſſimè ornato cōponit, & vario. Cuius admirans gloriā hymnorū cœleſtium
cantor ad ſponſum ait: Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato circundata varietate:
vt quæ nunc pānoſa ſeruiliq; habitu vilis habita eſt, in cœleſtibus regnis regina & nobilis &
B honeſta, ornatu vario regi adſiſtere inueniatur. Perquàm vero iniquū & indignum eſt, cū ſpō — Eodē hortatur, Chriſti exemplo.
ſus nimia vi amoris impulſus, nobilitatē & diuitias ſpreuerit, ignominiaq; calcata, extremam
quoq; ſit perpeſſus inopiam, vt nos illius paupertate ditàremur: ſpōſam immortalitatis cōſe-
quendæ cauſa, nolle pro ſe mortuo paria reddere, ſed affluere delitiis, & in laſciuiā ſolui, & ſe-
culo configurari malle, ac renuere cū illo pauper effici, & humiliari, qui propter ſe factus eſt
pauper: vt ad proprias diuitias diuinitatis remeanti illi, quæ pauperi pro ſe effecto paupertatis
acceſſerit conſors, diuitiarū quoq;, & regni in cœlis ſocia inueniatur. Deſpiciat ergo prudens
virgo quicquid oculis carnis aſpicitur, quātumlibet id apud pleroſq; præclarū eſſe iudicetur:
imo ne initio quidē dignetur aſpicere, ſed exceſſu quodā diuino, qualem ille paſſus eſt, qui in
C extaſi dixit: Omnis homo mendax, à ſenſibus atq; à cōſeruis excedens, nudo, & expedito ani-
mo amoris ſui beatiſſima ſatietate fruatur. Caueat ne aut aſpectū, aut motum aut ſermonem
ſuū affectu nimis pudico in quēpiam ferat: motusq; omnes & animi, & corporis in ſponſi ſui
ſeruitiū redigat. Vbiq; enim ille eius intuetur cor: & motus omnes diligenter explorat. Nulla
igitur ex parte mœchari cōuenit virginem, non lingua, nō aure, non oculo, non tactu, nō vllo
deniq; ſenſu, multoq; minus animo: ſed corpus quidem veluti delubrū quoddā, aut ſponſi tha-
lamum aptiſſimè inſtruere atq; ſeruare: animā vero in hoc ipſo vt ſpōſam nitidā ac puriſſimā
ſponſi amplexibus iungere: diligenter enim ille omnia rimatur & diſcutit: non ea ſolum, quæ
mortalibus patent obtutibus, ſed quæ in intimis animi receſſibus latent: † ipſiusq; oculos nulla — †ᾗ οὐκ ἄν τις μοιχευομένη λάθοι τοῦτου τὸ ὄμμα
peccatricis conſcientiæ latebra vnquā effugere poterit. Nā ille quidem, quæ mortalibus viris
D copulatæ ſunt, quoties ad id nequitiæ proruperint, vt adulterij ſcelus perpetrare geſtiant, vi-
rorum ingreſſus, atq; exitus ſolicitè obſeruant, aſpectusq; illorum, & aures callidè, quantū li-
cet, cuſtodientes, adulterinis & verbis & nutibus aures atq; oculos ad impudicā voluptatem
furtim ac latenter exſatiant. At vero domini ſpōſa, cū eius neq; obtutus, neq; aures, neq; præ-
ſentiā queat effugere: omnia in eius oculis gerit. Quapropter ſcire oportet virginē: quòd ſi-
ue ſola aliquid loquatur, in ſponſi auribus loquitur: ſiue ſola quippiā agat, hoc ille diligēter in-
tuetur: ſiue cogitet quicquā, hoc in ipſo cordis motu citius ille cognitum & exploratū habet.
Faciet enim, inquit, quiſpiam in abditis, & ignorabo? Et quomodo qui plantauit aurem, nō au
diet? Aut qui finxit oculum, non conſiderat? †Qui corripit gentes, non arguet? Qui docet ho- — †ὁ παιδεύων
E minem ſcientiam, iſte quo pacto non omnia agnoſcet: cuius omnia nuda, & aperta ſunt ocu-
lis? Idcirco homo peccati pro iniquitatis merito cæcatus, & ſeipſum fallens, dicat vt vult: Te-
nebræ operuerūt me, & parietes in circuitu meo Quis me videt? Quæ vero ſpōſi candidiſſimā
lucē ſemper in ſuo pectore ſuſcipit: dignè pro ea, quæ ſibi debet ineſſe ſapientia, per ſingula ita
exclamabit: Quia tenebræ non obſcurabuntur à te, & nox ſicut dies illuminabitur: ſicut tene- — ἐπιφανεῖται
bræ eius, ita & lumen eius. Probet igitur intuitū ſuū domini ſponſa: &, ſiquidē ſponſo ſuo gra-
tum eſſe agnouerit, tūc iam illū plena fidutia moueat. Sin autē illi minus placere perſenſerit,
non ſe fallat, nec, quia nullus hominum videt, illum etiam latere ſe putet. Eadem ratione ſer-
monem quoque ſuum, cogitationemq; diiudicet: membrorum quoq; itidem, ac digitorum per
F ſingula motū. Etſi illi placere peruiderit, ſecura iſta iam moueat: ſin aliàs, eius vt supernè ſpe-
ctantis reuereatur ſemper obtutus. Si enim ſolicitè cogitat, quomodo placeat domino: nihil
eorū præſumere debet, quæ illi nō placēt. Quòd ſi, quia nullus hominum videt, fuerit vel ver-
bo, vel nutu fortaſſe procacior, maximè quidem eo ipſo accuſatrix eſt ſui, quòd ipſa cogita-
tione dum laterē ſe putat, conſcientia tamen intus arguente mordetur. Deinde apertè depre-
henditur ad ſponſi ſui cæcutire dignitatem. Incorporeus enim ille cum ſit, & ſuſurri, & aſpe-
ctus, & cogitationum atque intentionum cordis teſtis intimus atque arbiter ſemper adſiſtit: — Nihil nō apertū ac priuium interno iudici.
auerſatúrque eiuſmodi fallacem ſimulatámque ſententiam & voluntatem. Et idcirco in pri-
mis fucatam virginitatis ſpeciem, & habitum odit: quòd quæ eiuſmodi eſt, hominum ocu-
ſ los fallat:

los fallat: sponsamq; se illi iugiter exhibere putetur: cum neque sponsa ipsius, neque hominis G
apertè sit vxor: sed hæc profectò, dum opinionem virginitatis per exteriorem habitum ab hominibus captat, in oculis sponsi adultera est, ac præter adulterij scelus, quo in sponsum suum peccat: impiè in eum contumeliosa est, quòd hominum plus esse verecundam, quàm ipsius faciem iudicat: quando ante illorum oculos, ne existimationem suam fœdet, indecẽs aliquid agere non audet, sub eius autem obtutibus, qui semper pręsto est, sine vllo pudore gerit omnia. Quasi igitur præsente sponso, & inspectante omnia, & audiente, virgo se habebit in omnibus. Neque ideo quę domino displicent, perpetrare cauebit: quòd adsit vel vnus quem sui criminis conscium habere vereatur: per quem prodi timeat scelus. Non, etiã si vir nõ adsit, sed mulier aut puella aliqua ex ancillis quicquam eorũ præsumet, quæ vel ad ornatũ, vel ad amorem hu- H
manum pertinentia, domino displicent. Verum sola quoque nullo prorsus hominum teste, nihil quod sponso suo indignum sit, agere vlla ratione patietur. Etsi enim adsit nemo, ipsa tamen sibi virgo adest, debetq; præ omnibus seipsam revereri. Neq; enim quæ reuerctur cęteros, seipsam reuerentia indignam iudicabit: verum (vt diximus) seipsam primum, cõscientiãq;, suã reuerebitur: etiam si valde sit sola, deinde astantem sibi custodem angelũ. Angeli enim eorum semper vident, inquit, faciẽ patris vestri qui in cœlis est. Neq; vero cõuenit vt angeli eius, cui credita est cura ac custodia salutis nostræ, faciem aspernetur homo: atq; in primis virgo, quæ hunc ipsum castitatis suæ veluti paranymphũ, custodemq; habet. Præ cunctis autẽ ipsum spõsum suum reuerebitur, sibi vbiq; assistentem, ipsiusq; patrem & spiritum sanctũ. Quid per sin- I
gula pergam? Ipsas angelorum infinitas multitudines, & vnà sanctorum patrũ beatissimos spiritus. Nullus enim ex his est, qui non singula vbiq; consideret. Etsi enim oculis carneis minimè conspicui sunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem cõplectuntur omnia, & cõprehendunt. Et hac ergo ratione si latere virgo plures quærit, longè hos magis, qui tanti ac tales sunt, quam homines reuereri merito debebit: Et quia multitudinis pauescit obtutus: hos autẽ vitare impossibile est, qui sunt infinita multitudo: nihil vnquã indecens faciet: aut à proposito suo alienum. Hæc igitur, atq; huiusmodi, dũ viuit, secum semper intentissimè cogitans, vndiq; seipsam inuiolabiliter muniet: Memoriaq; repetens quia oportet nos manifestari ante

[Margin: εἰκών]

tribunal Christi, non modò quicquam turpe agere, sed & cogitare formidabit. Mens quippe K
nostra pictoris in morem, in anima, veluti in tabula cogitationes vt placuerit format†. Cũq; ob gratiam liberi arbitrij sui iuris, ac libera sit, & nusquã ob incorpoream naturam suam, naturalemq; libertatem angustetur: sed quantam cupit, loci latitudinẽ semper inueniat: quęcunque velit, facile cogitationibus pingit. Inde quemadmodũ pictor, cum in gurgustio aliquo tabulam historiæ varietate repleuerit: illam repente in medium proferens ablatis velamẽtis omnibus, multitudini spectãdã proponit: nec iã quæ picta sunt, interpretari opus habet: sed spectatoribus omnibus futuro quoq; tempore picturam vt sese habeat, inspiciendam noscendãq; permittit: ita ferè & mens post vitæ exitũ, sublato velamento corporis quo animæ tabula obtegebatur, quã per omne vitæ tempus variis cogitationibus pinxit, quæq; in intimis recessibus fuerant picta: cunctis cernenda producit in lucem, videreq; in promptu est animæ tabu- L

[Margin: † κ̀ ἄφετος μὲν κ̀ ἐλεύθερος κ̀ αὐτεξούσιος ὤν]

lam historiæ varietate plenam æquè ad intuendum cunctis expositam. Si igitur duinæ quædã ex lectionibus sacris, cogitationibusq; probis expressæ cernantur historiæ: laudibus omnibus & mens quæ pinxit, & animæ tabula quæ picturã suscepit, dignissima censetur ab omnibus: ita vt præ dignitate picturæ, summaq; pictoris industria & arte, amoueri à spectaculo, auelliq; nõ possint: cunctis per singula picturæ pulchritudinẽ, figuras, diuinãq; picturarũ rerum formam admirãtibus, & eximiũ pictorem illum, ꝙ ritè vita vsus sit, & sub hoc amictu corporis die noctuq; huiusmodi picturas præter omnium spem venustiore manu, & arte animæ inscripserit tabulæ laudãtibus. Sin vero turpes atq; indecoræ picturæ illæ visæ fuerint, probro atq; irrisione dignissimus pictor ille iudicabitur, cũ fortè contra q̃ sperabatur priusquã velamen animæ M
ámoueretur: submoto corporis tegmine, cuncta repente deformia, fœdaq; apparuerint. Vbinã quæso tunc se iste recipiet, quãdo ex collatione alterius, inter cogitationes se inuicẽ accusantes, seu defendẽtes, à cunctis iudicabitur. Vbinã inquam animæ tabula illa statuetur, quæ spectantiũ oculos historiis obscœnis, omniq; monstruosa specie impleuit? Sicut enim qui maculas habet in corpore, priusquã veste nudentur, opertas, ac plurimis ignotas ferunt: sæpevero pretiosissima ornati veste, cũ fortè intrinsec⁹ quoq; formosi ac venusti ex illo exteriore cultu putarẽtur, exuti tunica, nudiq; in balneo cõspecti, contrà q̃ putabãtur, ridiculi, atq; innumeris maculis fœdè insigniti corpus, cõtinuò apparuerunt: neq; iam obscurũ esse potest, nudato sub omnium

[Margin: A simili petita βεβαίωσις.]

A omnium oculis corpore, vbinam, qualis, quantaq; sit macula, sed simul atq; nudata est, intuẽtium sese oculis aperit: ita & nos, cum velamen carnis exuerimus: neque subducere maculas animæ, neque operire vlla ratione poterimus: cæterum sub omnium obtutibus nudi atque cõspicui, quæ prius corpore quasi veste contecta minimè habere putabamur: ea nudata se omnium oculis ingerent, nullusq; iam vel negationi, vel defensioni erit locus: quando ipsa cernentur opera in suo autore conspicua. Non enim confuse, aut summatim & indigeste res ipsæ cernentur: sed singula per partes vt sese habeant, veluti in pictura noscentur. Exempli causa quomodo ad patrandum quisque adulterium properãs è lecto surrexit: quibus passibus in-
B cedens vsus est,† quo motu corporis, lentiore ac concitatiore: quem habitum, dum progrederetur, assumpsit: & qua ex parte irrumpens, vxorem alienam violauit: quo item ordine huic mulier ad nepharium opus se substrauit. Hæc, inquam, omnia, veluti in tabula per partes diligenter expressa cernentur. Neque ea solum quæ in apertum opus prorupere, verum & quæ sine effectu operis in animi tabula inscriptæ fuerunt cogitationes. Neque enim nihil est cuiuslibet rei cogitatio in anima impressa atque formata. Quippe nihil est aliud imaginaria pertrãsiensq; cogitatio in anima, quàm pictura imaginationis coloribus, & magnitudinibus, figurisq; suis, quas in ea mens pinxerat, scripta. Et sicut qui artem exceptoriam didicit, notarum omnium figuras & nomina, signaq; octadum & tetradum memoriter tenens, cũ necesse fue-
C rit quæ dictantur excipere manus officio quæ in memoria inscripta erant: in tabulis digerit, & alię quidem ex notis stylo signatæ cernuntur: aliæ vero necdum insignitę manu, animo tamen inscriptæ seruantur: ita & anima, cum cogitationes per corpus exequatur, alias in operis ducit effectum: quas vero necdum opere impleuit, in se insculptas reseruat, easq; etsi non actu corporeo, intra se tamen nutu voluntatis exequitur. Sicut enim corporis officium est, corporaliter aliquid exequi: ita opus animæ est, cogitationibus vt vult placatas sibi & gratas imagines fingere. Idcirco & cogitationis peccata, non vt phantasię simpliciter, verum vt consummata opera in anima merito iudicanda creduntur. Vt enim manus, licet notas signare desistat: notarum tamen figuris tota anima vbiq; inscripta est, quam profectò exutam corpore si
D quis inspiciat, videbit hisce notulis totam prorsus insignem atq; descriptam: ita & nos, cum exuerimus corpus, omnis nostra cogitatio veluti in pagina scripta apparebit. Quemadmodũ vero qui nõ didicit notas earum neq; formas in anima scriptas habet: qui autẽ didicit, etsi eas manu minimè signauerit, arte tamen atq; disciplina impressas animo, illarũ tenet imagines: ita & qui peccatũ non cogitant, eius neq; imaginẽ inscriptam habet animo: qui vero illud cogitatione formauit, etsi in opus nequaquã prorumpat: animo tamen cogitationis suæ seruat imaginẽ, veluti in tabula apertè descriptã. Verum enim sicut is qui notas didicit, si illas scribere obmittat, sensim animo labuntur: ita vt processu tẽporis nullius iam octadis figuram, aut locũ, aut nomen reuocare in animũ queat: ita & qui iniqua cogitauit, si eiusmodi neglectis co-
E gitationibus ad vtiliores alias animũ trãsferat, seq; ad eas exerceat: procedẽte tẽpore priores illas memoria eliminãs, ex animæ tabula perpetua obliuione delebit. Quippe memoria nihil est aliud q̃ figura impressa cogitationũ in anima, veluti pictoris arte collocata. Et quomodo fieri potest vt earũ cogitationum pœnas nõ demus, quarum hactenus formas memoria versans, in anima, veluti in tabula viuas intuentibus mõstrat? Itaq; ne turpibus figuris animæ nostræ tabula plena inueniatur, memorias malarũ cogitationũ perpetua obliuione deleamus: bonarumq; memoriã illarum vice formemus, ne qui nunc interim corporis operimento cõtecti delitescimus, vbi id postmodũ deposuerimus, fœdati maculis, ac præter eã quæ de nobis in hoc seculo manauerat opinionẽ, turpes & exprobrabiles cũctis videamur. Fortassis enim hoc sit quod ait Apostolus: Quorundã hominũ peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium:
F quosdam vero, & subsequuntur. Quæ enim manifesta omnibus sunt, quibus intuentes quique siue ad blasphemandum prouocati, siue ad imitandum, pessimè scandalizati sunt, procedunt. Occulta vero & quæ clam & absque arbitris admissa sunt, non ideo, quia ignorantur ab hominibus, impunita remanent, sed eos inseparabiliter sequuntur, vt & seipsa & patratorem suum ostendant eatenus ignorantibus omnibus, ipsúmque iusto iudicio tradant. Ita à suis sceleribus intercipietur infelix, dum & à manifestis præcedentibus ad iudicium trahitur, & ab occultis perpetuo se subsequentibus actibus impellitur. Ipsum denique sensum suum exponens Apostolus, in consequentibus ait: Similiter & bona opera coram hominibus lucentia, vt videntes glorificent patrem vestrum qui in cœlis est, manifesta sunt: & quæ se aliter habent, celari non possunt. Oportet enim nos manifestari qui nunc ignoramur,

[Margin: † ὅπως τῆς συγκεκραμένος τῷ σώματι.]

[Margin: Simile. τύπους ὀκτάδων καὶ τετράδων]

[Margin: Collatio corp. & animæ.]

[Margin: ὁμοίωσις itidem]

[Margin: μνήμη memoria quid.]

los fallat: ſponſamq; ſe illi iugiter exhibere putetur: cum neque ſponſa ipſius, neque hominis G
apertè ſit vxor: ſed hæc profectò, dum opinionem virginitatis per exteriorem habitum ab ho
minibus captat, in oculis ſponſi adultera eſt, ac præter adulterij ſcelus, quo in ſponſum ſuum
peccat: impiè in eum contumelioſa eſt, quòd hominum plus eſſe verecundam, quàm ipſius fa
ciem iudicat: quando ante illorum oculos, ne exiſtimationem ſuam fœdet, indecēs aliquid a-
gere non audet, ſub eius autem obtutibus, qui ſemper pręſto eſt, ſine vllo pudore gerit omnia.
Quaſi igitur præſente ſponſo, & inſpectante omnia, & audiente, virgo ſe habebit in omnibus.
Neque ideo quę domino diſplicent, perpetrare cauebit: quòd adſit vel vnus quem ſui criminis
conſcium habere vereatur: per quem prodi timeat ſcelus. Non, etiā ſi vir nō adſit, ſed mulier
aut puella aliqua ex ancillis quicquam eorū præſumet, quæ vel ad ornatū, vel ad amorem hu- H
manum pertinentia, domino diſplicent. Verum ſola quoque nullo prorſus hominum teſte,
nihil quod ſponſo ſuo indignum ſit, agere vlla ratione patietur. Etſi enim adſit nemo, ipſa ta-
men ſibi virgo adeſt, debetq; præ omnibus ſeipſam revereri. Neq; enim quæ reueretur cęteros,
ſeipſam reuerentia indignam iudicabit: verum (vt diximus) ſeipſam primum, cōſcientiāq; ſuā
reuerebitur: etiam ſi valde ſit ſola, deinde aſtantem ſibi cuſtodem angelū. Angeli enim eorum
ſemper vident, inquit, faciē patris veſtri qui in cœlis eſt. Neq; vero cōuenit vt angeli eius, cui
credita eſt cura ac cuſtodia ſalutis noſtræ, faciem aſpernetur homo: atq; in primis virgo, quæ
hunc ipſum caſtitatis ſuæ veluti paranymphū, cuſtodemq; habet. Præ cunctis autē ipſum ſpō- I
ſum ſuum reuerebitur, ſibi vbiq; aſſiſtentem, ipſiusq; patrem & ſpiritum ſanctū. Quid per ſin-
gula pergam? Ipſas angelorum infinitas multitudines, & vnà ſanctorum patrū beatiſſimos ſpi
ritus. Nullus enim ex his eſt, qui non ſingula vbiq; conſideret. Etſi enim oculis carneis mini-
mè conſpicui ſunt: incorporeis tamen obtutibus ad agnitionem cōplectuntur omnia, & cō-
prehendunt. Et hac ergo ratione ſi latere virgo plures quærit, longè hos magis, qui tanti ac
tales ſunt, quam homines revereri merito debebit: Et quia multitudinis paueſcit obtutus: hos
autē vitare impoſſibile eſt, qui ſunt infinita multitudo: nihil vnquā indecens faciet: aut à pro-
poſito ſuo alienum. Hæc igitur, atq; huiuſmodi, dū viuit, ſecum ſemper intentiſſimè cogitans,
vndiq; ſeipſam inuiolabiliter muniet: Memoriaq; repetens quia oportet nos manifeſtari ante
tribunal Chriſti, non modò quicquam turpe agere, ſed & cogitare formidabit. Mens quippe K
noſtra pictoris in morem, in anima, veluti in tabula cogitationes vt placuerit format†. Cūq;
ob gratiam liberi arbitrij ſui iuris, ac libera ſit, & nuſquā ob incorpoream naturam ſuam, na-
turalemq; libertatem anguſtetur: ſed quantam cupit, loci latitudinē ſemper inueniat: quęcun-
que velit, facile cogitationibus pingit. Inde quemadmodū pictor, cum in gurguſtio aliquo ta-
bulam hiſtoriæ varietate repleuerit: illam repente in medium proferens ablatis velamētis o-
mnibus, multitudini ſpectādā proponit: nec iā quæ picta ſunt, interpretari opus habet: ſed ſpe-
ctatoribus omnibus futuro quoq; tempore picturam vt ſeſe habeat, inſpiciendam noſcendāq;
permittit: ita ferè & mens poſt vitæ exitū, ſublato velamento corporis quo animæ tabula ob-
tegebatur, quā per omne vitæ tempus variis cogitationibus pinxit, quæq; in intimis receſſi-
bus fuerant picta: cunctis cernenda producit in lucem, videreq; in promptu eſt animæ tabu- L
lam hiſtoriæ varietate plenam æquè ad intuendum cunctis expoſitam. Si igitur diuinæ quædā
ex lectionibus ſacris, cogitationibusq; probis expreſſæ cernantur hiſtoriæ: laudibus omnibus
& mens quæ pinxit, & animæ tabula quæ picturā ſuſcepit, digniſſima cenſetur ab omnibus: ita
vt præ dignitate picturæ, ſummaq; pictoris induſtria & arte, amoueri à ſpectaculo, auelliq; nō
poſſint: cunctis per ſingula picturæ pulchritudinē, figuras, diuināq; picturarū rerum formam
admirātibus, & eximiū pictorem illum, ꝙ ritè vita vſus ſit, & ſub hoc amictu corporis die no
ctuq; huiuſmodi picturas præter omnium ſpem venuſtiore manu, & arte animæ inſcripſerit
tabulæ laudātibus. Sin vero turpes atq; indecoræ picturæ illæ viſæ fuerint, probro atq; irriſio-
ne digniſſimus pictor ille iudicabitur, cū fortè contra q̄ ſperabatur priuſquā velamen animæ M
amoueretur: ſubmoto corporis tegmine, cuncta repente deformia, fœdaq; apparuerint. Vbinā
quæſo tunc ſe iſte recipiet, quādo ex collatione alterius, inter cogitationes ſe inuicē accuſan-
tes, ſeu defendētes, à cunctis iudicabitur. Vbinā inquam animæ tabula illa ſtatuetur, quæ ſpe-
ctantiū oculos hiſtoriis obſcœnis, omniq; monſtruoſa ſpecie impleuit? Sicut enim qui macu-
las habēt in corpore, priuſquā veſte nudentur, opertas, ac plurimis ignotas ferunt: ſæpevero
pretioſiſſima ornati veſte, cū fortè intrinſecꝰ quoq; formoſi ac venuſti ex illo exteriore cultu
putarētur, exuti tunica, nudiq; in balneo cōſpecti, contrà q̄ putabātur, ridiculi, atq; innumeris
maculis fœdè inſigniti corpus, cōtinuò apparuerunt: neq; iam obſcurū eſſe poteſt, nudato ſub
omnium

εἰκών

† καὶ ἄφετος μὲν καὶ ἐλεύθερος καὶ αὐτεξούσιος ὤν

A ſimili petita βεβαίωσις

A omnium oculis corpore, vbinam, qualis, quantaq; ſit macula, ſed ſimul atq; nudata eſt, intuē-
tium ſeſe oculis aperit: ita & nos, cum velamen carnis exuerimus: neque ſubducere maculas
animæ, neque operire vlla ratione poterimus: cæterum ſub omnium obtutibus nudi atque cō-
ſpicui, quæ prius corpore quaſi veſte contecta minimè habere putabamur: ea nudata ſe om-
nium oculis ingerent, nulluſq; iam vel negationi, vel defenſioni erit locus: quando ipſa cer-
nentur opera in ſuo autore conſpicua. Non enim confuſe, aut ſummatim & indigeſte res ip-
ſæ cernentur: ſed ſingula per partes vt ſeſe habeant, veluti in pictura noſcentur. Exempli cau-
ſa quomodo ad patrandum quiſque adulterium properās è lecto ſurrexit: quibus paſſibus in-
B cedens vſus eſt, † quo motu corporis, lentiore ac concitatiore: quem habitum, dum progre-
deretur, aſſumpſit: & qua ex parte irrumpens, vxorem alienam violauit: quo item ordine huic
mulier ad nepharium opus ſe ſubſtrauit. Hæc, inquam, omnia, veluti in tabula per partes dili-
genter expreſſa cernentur. Neque ea ſolum quæ in apertum opus prorupere, verum & quæ ſi-
ne effectu operis in animi tabula inſcriptæ fuerunt cogitationes. Neque enim nihil eſt cuiuſli-
bet rei cogitatio in anima impreſſa atque formata. Quippe nihil eſt aliud imaginaria pertrā-
ſienſq; cogitatio in anima, quàm pictura imaginationis coloribus, & magnitudinibus, figu-
riſq; ſuis, quas in ea mens pinxerat, ſcripta. Et ſicut qui artem exceptoriam didicit, notarum
omnium figuras & nomina, ſignaq; octadum & tetradum memoriter tenens, cū neceſſe fue-
C rit quæ dictantur excipere manus officio quæ in memoria inſcripta erant: in tabulis digerit,
& alię quidem ex notis ſtylo ſignatæ cernuntur: aliæ vero necdum inſignitę manu, animo ta-
men inſcriptæ ſeruantur: ita & anima, cum cogitationes per corpus exequatur, alias in operis
ducit effectum: quas vero necdum opere impleuit, in ſe inſculptas reſeruat, eaſq; etſi non actu
corporeo, intra ſe tamen nutu voluntatis exequitur. Sicut enim corporis officium eſt, corpo-
raliter aliquid exequi: ita opus animæ eſt, cogitationibus vt vult placatas ſibi & gratas imagi-
nes fingere. Idcirco & cogitationis peccata, non vt phantaſię ſimpliciter, verum vt conſum-
mata opera in anima merito iudicanda creduntur. Vt enim manus, licet notas ſignare deſi-
D ſtat: notarum tamen figuris tota anima vbiq; inſcripta eſt, quam profectò exutam corpore ſi
quis inſpiciat, videbit hiſce notulis totam prorſus inſignem atq; deſcriptam: ita & nos, cum
exuerimus corpus, omnis noſtra cogitatio veluti in pagina ſcripta apparebit. Quemadmodū
vero qui nō didicit notas earum neq; formas in anima ſcriptas habet: qui autē didicit, etſi eas
manu minimè ſignauerit, arte tamen atq; diſciplina impreſſas animo, illarū tenet imagines:
ita & qui peccatū non cogitant, eius neq; imaginē inſcriptam habet animo: qui vero illud co
gitatione formauit, etſi in opus nequaquā prorumpat: animo tamen cogitationis ſuæ ſeruat
imaginē, veluti in tabula apertè deſcriptā. Verum enim ſicut is qui notas didicit, ſi illas ſcri-
bere obmittat, ſenſim animo labuntur: ita vt proceſſu tēporis nullius iam octadis figuram, aut
locū, aut nomen reuocare in animū queat: ita & qui iniqua cogitauit, ſi eiuſmodi neglectis co
E gitationibus ad vtiliores alias animū trāsferat, ſeq; ad eas exerceat: procedēte tēpore priores
illas memoria eliminās, ex animæ tabula perpetua obliuione delebit. Quippe memoria nihil
eſt aliud q̄ figura impreſſa cogitationū in anima, veluti pictoris arte collocata. Et quomodo
fieri poteſt vt earū cogitationum pœnas nō demus, quarum hactenus formas memoria ver-
ſans, in anima, veluti in tabula viuas intuentibus mōſtrat? Itaq; ne turpibus figuris animæ no-
ſtræ tabula plena inueniatur, memorias malarū cogitationū perpetua obliuione deleamus: bo
narumq; memoriā illarum vice formemus, ne qui nunc interim corporis operimento cōte-
cti deliteſcimus, vbi id poſtmodū depoſuerimus, fœdati maculis, ac præter eā quæ de nobis in
hoc ſeculo manauerat opinionē, turpes & exprobrabiles cūctis videamur. Fortaſſis enim hoc
ſit quod ait Apoſtolus: Quorundā hominū peccata manifeſta ſunt præcedentia ad iudicium:
F quoſdam vero, & ſubſequuntur. Quæ enim manifeſta omnibus ſunt, quibus intuentes quique
ſiue ad blaſphemandum prouocati, ſiue ad imitandum, peſſimè ſcandalizati ſunt, procedunt.
Occulta vero & quæ clam & abſque arbitris admiſſa ſunt, non ideo, quia ignorantur ab ho-
minibus, impunita remanent, ſed eos inſeparabiliter ſequuntur, vt & ſeipſa & patratorem
ſuum oſtendant eatenus ignorantibus omnibus, ipſumque iuſto iudicio tradant. Ita à ſuis
ſceleribus intercipietur infelix, dum & à manifeſtis præcedentibus ad iudicium trahitur, &
ab occultis perpetuo ſe ſubſequentibus actibus impellitur. Ipſum denique ſenſum ſuum ex-
ponens Apoſtolus, in conſequentibus ait: Similiter & bona opera coram hominibus lu-
centia, vt videntes glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt, manifeſta ſunt: & quæ ſe
aliter habent, celari non poſſunt. Oportet enim nos manifeſtari qui nunc ignoramur,

† ὅπωσγε συγκεκραμμένος τῷ σώματι.

Simile. τύπους ὀκτάδων καὶ τετράδων

Collatio corp. & animæ.

ὁμοίωσις item

μνήμη memoria quid.

cuiusmodi operum ſimus,ante tribunal Chriſti qui illuminabit abſcondita tenebrarũ, & manifeſtabit occulta conſilia cordium,& tunc laus erit vnicuiq; à deo, quãdo recipiemus vnuſquiſque propria corporis ſui, prout geſſit, ſiue bonum ſiue malum. Non autem reticenda eſt & alia intelligentia,quæ prudentem virginem aduerſus imminentia bella copioſius poſſit inſtruere.Sicut enim ſanctum,atque admirabilem Paulum,dũ adhuc eſſet in corpore, alia quidem præceſſerunt opera:cum plurimi ex his, qui propter doctrinam & conuerſationem eius perfecti euaſere:in æternam illum vitam præcedentes,ſudorum præmia, quos pro illis pertulit,apud iuſtum iudicem deum illi parauerũt:alia vero ſolutum carneis vinculis, & iam cum Chriſto regnantem vſque ad hanc diem conſequuntur, eorum ſcilicet qui per eum in ſacris epiſtolarum eius monitis ſe ad virtutem exercentes,laudes ſemper ac pręmia præclaro illi duci & præceptori optimo hinc tranſmittunt:ſi econtra alia quidem præcedunt peccata eorum, qui peſſimis ſermonibus & operibus læſi,atque impediti à virtutis tramite,in infernum præceſſere:ſupplicia ſuæ damnationis autoribus illic paraturi: alia vero etiam ſequuntur, eorum ſcilicet,qui poſt ipſorum mortem per ſummam nequitiam & exempla peſſima quæ mũdo reliquere,dum eos imitari pergunt,maximè læduntur.Nã ſicut hodie quoque beatus Dauid ad veram religionem, & ad dei cultum, prouidentiæq; agnitionem mundo perutilis eſt, & qui propter illum in religione proficiunt: hinc iam ex rectè factis ſuis conſequentes ei tranſmittunt laudum voces:ita & Marcion & reliqui hęreticorum dogmatum duces,quia per eã peruerſitatem doctrinæ,quam mundo inuexere,maximè nocent. Cuncti, qui ſalutis ſuæ damna per eos in hac vita perceperunt,autores proditionis ſuæ, etſi dudum vita functos atrocioribus illic ſuppliciis tradunt.Si enim qui ſcandalizauerit vnum ex puſillis huiuſmodi,morte dignus iudicatur:profectò qui tam multos per vitam reprobam quòd pernicioſorum operum mundo exempla reliquerit,aut in animarum perniciem falſa dogmata ingeſſerit,ſcandalizat:poſt mortem quoque omnium qui ſui cauſa pereunt, digniſſimè ac iuſtiſſimè mortis reus habebitur:per ſingulos eorum qui ſui cauſa hic ſeu vulnerantur ſeu moriuntur,autore etiam vulnera mortemq; ſuſcipiente. Porrò ſi iuxta hunc ſenſum alij præcedunt actus, aliiq; ſubſequuntur: & ſicut qui ex nequitia ſequuntur,maiori ſupplicio huiuſce perditionis autorem per ſingulos eorum qui pernicioſa vel doctrina,vel vita pereunt, tradunt: qui vero à virtute ſubſequuntur, maioribus & dignioribus præmiis per ſingulos eorum qui inde ſalutis emolumenta quæſierunt,& à ſceleribus conuerſi ſunt:huiuſmodi magiſtrum donant: & virgo igitur habet in alterutram virtutis,vitiorumq; partem actus quoſdam partim præcedẽtes, partim ſubſequentes. Atque infelix illa quidem, quæ præter delicti proprij ſupplicium ex aliarum etiam ruina,quibus offendiculum ac lubricum poſuit,acrioribus ſemper ſuppliciis traditur. Sed illa ſanè feliciſſima & beatiſſima,quæ præter coronas proprias, per ſingulas earum quæ quoniam ex imitatione ſua profecere, coronantur: ipſa quoque poſt mortem in æterna vita coronis ſemper nouis redimitur.Igitur ſi nihil eſt opertum quod non reueletur, propter omnes quas prædixi rationes,virgo:& cum ſola eſt ſuimet, ne peccet, curam ſolicitam habebit:nec modo hominum vitabit obtutus, verum longè dignius ſuos, angelorumq; vbique cuncta ſpectantium reuerebitur.Idcirco enim debet, inquit, mulier poteſtatem in capite habere propter angelos.Non decet virginem etiam cum ſola domi eſt,ideo quòd nullus adſit hominum,paſſim licentèrque nudari.Multum enim habet illecebræ(vt idem ſæpius replicem)multumq; roboris natura fœminea ad omne quod ſit maſculini generis contra ſe attrahendum. Neque vero idcirco ſolum oportet ſe obſeruare ſolicitè ac dæmonum fraudes quæ nobis iugiter inſidiantur,habere ſuſpectas,ſed & propter verẽdos omnibus angelos,poteſtatem, inquit, habere debet.Vir enim cum angelicæ quodammodo ſit dignitatis,nudo capite cognatæ confidens naturæ cernatur.Mulier vero cum per naturam viro longè inferior ſit, poteſtatem habeat in capite.Atque ex eo quod poteſtatem habere dignoſcitur, ſubiectionem ſuam, qua præſtantiori ſubeſt,honeſtiſſimè præferat. Ideo, inquit, natura ipſa crinibus iam tunc à principio mulieris caput operuit:eo ipſo admonens, non decere mulierem non modo vllum membrorum cæterorum,verum ne caput quidem temere indifferenterq; nudare.Et quoniam ſolæ abſentibus viris id attentare conſueuerunt, ideo dignitatem aliam præſtantiorem viris adiecit, dicens: propter angelos qui & vbique præſentes ſunt & omnia quæ geruntur,inſpiciunt. Reuereatur ergo omnis mulier,ſed virgo in primis angelos etiam cum domi ſola nullis viris arbitris reſidet.Et cum corpus neceſſariò curandum erit, & capitis vittas & ſingulatim cætera cõſtringens,id opus celeriter exigat, & quantum fieri poteſt operiat membra, non ſolum ſuos angelorumq; oculos verens: verum ſe vt in ſuæ exercitationis domicilio ad verecundiam ſtudioſe ſemper exercens.Quòd ſi neq; cum ſola eſt,nudari ſine ratione permittitur: quãto minus fratribus in Chriſto præſentibus? Et pudore igitur & tunica ſeipſam pudicè ac verecundè componet,nec ſolum nihil membrorum quæ operta ſunt, violari vlla ratione permittet, verum ſumma ſe cura & obſeruatione circunteget, vt nõ ſolum ipſa illæſa atque illibata permaneat,ſed & qui eam intuentur:nullam ex eius aſpectu læſionis materiam capiant. Videntes,enim, inquit, filij dei filias hominum quòd pulchræ eſſent, deuoluti ſunt ad eas. Sufficit quippe vel modicè nudata pulchritudo dei quoque filios ad voluptatem emollire, & quaſi homines eius cauſſa morientes mortales,oſtendere.Quocirca minimè oportet vt ſuę tãtum innocentiæ ſolicita,eorum,qui lædi poſſunt,ſalutem aſpernetur, verum omni ex parte & ſui ipſius inuiolabile ſeruare propoſitum ſtudeat,& ſe intuentibus emolumentum vitæ, non mortis propinare venenum.Etſi enim ipſa caſtitatis ſuæ fidit inſtituto: prouidendum tamen, inquit,eſt,ne ponat fratri offendiculum aut ſcandalum.Ita igitur virgo, cum & ſententia & figura & motu & habitu & ſola & cum cæteris ad placendum ſponſo ſuo ſalubriter ſe accommodare didicerit,tunc iam amicos quoque ſponſi purè atque innocenter alloquetur. Neque enim hac interim ſeparatione illam vt homines execretur, inducimus, ſed diuini oris effigiẽ dignis virtutum coloribus à capite vſque ad pedes ornare pro viribus nitimur: atque ita demum inſtructam ad domeſticos fidei ſecurè producere: vt & ſermone & habitu & domini ſponſa reuera comprobata,prodeſſe colloquentibus poſſit. Sic itaque loquatur vt ſponſa: verecundè ſcilicet,idq; tantum cum famulis ſponſi:ſeruẽtque vbique dum loquitur, pudicam ſobrietatem. Oportet enim eam ſimplicitati columbæ ſerpentis miſcere prudentiam. Quia enim corporibus incluſæ animæ ſibi inuicem apertè & nudè colloqui de virtute non poſſunt: inſtrumentis corporeis ad vocem,atque ad aſpectum accommodatis, vti neceſſariò coguntur.Et qui animæ colligatæ corpori pulchritudinem intueri non poteſt: aut admota aure eius verba percipere corporis motum in quo illa eſt, videt: eiusq; vocem per linguæ officium audiens,ex hiſce nunciis eius ſpeciem æſtimat.Neque vero vox ſola ſiue aſpectus, animæ formã veluti in ſpeculo indicat:verum & amictus viri & riſus & pedis inceſſus, de illo ſæpe numero vera renunciat.Sed plerique minus cauti, dum libenter muſicum audiunt ſenſim eo deducãtur,vt non iam muſicum,ſed viſibile inſtrumentum diligant, per quod petita muſici modulatione fruuntur. Atque ideo neceſſariò ſumma exactiſſimaq; diligentia obſeruandus eſt virgini auditus & viſus, ne clam fortè & ipſi ſubrepat, vt pro loquente anima inſtrumentum, per quod illa ſibi loquitur,diligat.Eſt enim vehementer aſtutus is, qui affectum boni in nobis ſummo ſtudio malignè deprauare conatur, furari quippe bona noſtra ſtudia & deſideria intendit,ſuaq; illorum vice callidè nobis inſerere.Ita denique & quibuſdam cũ verba de virtute fieri audirent,atque huiuſmodi loquenti animæ afficerentur,ex auditu iugi & aſpectu clã ſubreptum eſt,vt animo imprimerent lineamenta corporea,& voce auditum laſciuè mulcerent,nec iam animam quam prius diligendo ex hominis ore pendebant,ſed corpus ipſum bonorum animæ miniſtrum peruerſe nimis atque improbè amarent. Proxima enim & veluti contiguis ianuis gentiles quoque aiunt vitia eſſe virtutibus. Quælibet denique virtutis ianua ſimilimam in vitia ferentem vtrinque ſpeciem aperit,vt qui ad virtutem ingredi nititur, eius primum ianuæ adſiſtens,dum hac ſe pulſare arbitratur: aperta ſibi hinc, aut inde altera ex vitiorum ianuis,deceptus maxima ſimilitudine,ingrediatur veluti virtutis domum:deinde cũctis eius errorem irridentibus,ipſe quoq; & tẽpore & experimento cõmonitus, diſcat non ſolum ab ea ſe virtute cuius aliquando ianuã pulſare videbatur, eſſe remotiſſimũ: verũ ne limina quidẽ eius vnquã attigiſſe,neq; ipſi ianuæ,vt prius videbatur,adſtitiſſe ſaltem, aut pulſaſſe. Hoc modo deniq; eos qui audentes ad virtutẽ eſſe cuperẽt,fallẽs,temerarios arguit: qui vero temeritatis probra metuerent,eos timidos ac puſillanimes prodidit. Et qui miſericordes eſſe ſtuderent,ad vitia malè molliuit: qui vero miſericordes eſſe renuerent, immites immaneſq; declarauit:ita & qui charitatis pulchritudinem ſequuntur, eos falſo dilectionis nomine, vel ad voluptates corporis, vitamq; cunctis execrabilem deiicit, vel eiuſce probra & opprobria pertimeſcentes odiſſe fratres, & abſque vllo boni ſenſu perſiſtere facit. Rurſus itaque ne declines ad dextram ſeu ad ſiniſtram: ne fortaſſis errore ſeductus in aliquam ex vitiorum portis deuoluaris,ſed mediam & regiam incedas virtutis viam.Et vbique diligenter intuẽs quomodo cautè ambules,non vt inſipiens,ſed vt ſapiẽs:quoniam in medio laqueorum ambulas, & ſuper pinnas vrbiũ trãſis:cautius prouide ne forte dum negligis, iniicias in laqueũ pedẽ tuũ,

Collatio

Eadẽ prorſus de Ario Ambr. & Aquinas de Manichæo. 4. ſen.

Quid vel ad hæc dicturus es miſerrime omniũ Luthere?

ἐξουσίαν ἔχειν

ἐξουσίαν ἐχέτω

δεῖ γὰρ αὐτὴν ἀκεραίαν μὲν εἶναι ὡς περιστεράν, φρόνιμον δὲ ὡς τὸν ὄφιν.

Docet ſimili,quæ vitãda virgini ſint.

Vitia virtutibus ſunt proxima

Attende cõmenta Diaboli

ἐπάνω ἐπάλξεων πόλεων διαβαίνεις.

neu ruens à muro ciuitatis noſtræ malè pereas . Diligere igitur oportet eos qui ad ſponſum G
inuitant, ſed ita diligere vt charitas ipſa ordinata, non confuſa ſit, ne fortè ſponſi famulos,
dum iugiter illis aures admouet, de ſponſo verba facientibus, perinde ac ſponſum quando-
que diligens, quantum in ſe eſt, vna & ſponſi dignitatem tollat, & miniſtros eius, dum eos
pari cũ domino dignatur honore, iniuriis ac probris afficiat. Iam enim quædã minus cautæ,
minuſq; prudẽtes, nõ æquè ſpõſum ac miniſtros, ſed ipſos amplius peruerſa charitate, impiè,
dum nõ aduertunt, dilexerunt, ac ſponſi iã, cui ſe deſponderant, penitus oblitæ, famulorũ eius
ſponſæ totæ factæ ſunt, imo nec ſeruorũ eius ſpõſæ ſed alienorum fœdiſſimæ vxores euaſere.

Sponſus nullũ habet carnalẽ miniſtrum.

Sponſus enim noſter carnalẽ nullũ miniſtrum habere cognoſcitur, ſed omnes ſpiritu viuen-
tes. Porrò quæ nõ ſpiritũ miniſtrantiũ ſponſo, ſed carni ſe ſumma indignitate deſponderũt, & H
illos à ſponſi alienos miniſterio, & ſe nõ miniſtris eius, verũ alienis ſeruis deſpõſatas, liquidò
cõprobant. Et hos itaq; cautè diligẽterq;, dum loquuntur obſeruent: atq; ſerpentẽ clam ex col
locutione corporalẽ conſuetudinẽ prudenter abſcindant, id imprimis cauẽtes, ne illis vt ſpõ-
ſi familiaribus plus æquo cõfidant, neu illos ad indecens aliquid ſenſim † nequiter molliãt, ne-

† ἀποσφιλασαι

ue ſeipſas ex deſtinatione propoſita ad voluptates carnis indignè deiiciant. Sed enim dilige-
re oportet proximũ: ſcriptum quippe eſt: Diliges proximum tuũ ſicut teipſum. Illudq; ſponſæ
ſuæ ſibi admodum gratũ præceptum dominus tradidit. Ita ſanè, nihil abnuimus. Diliges, in-
quit, & in quantũ vni iſtorum facis, mihi ſponſo tuo facis. Sed puram, nõ vllius affectionis la

Charitas nulli⁹ indecoræ affectionis labe inquinetur.

be inquinatã oportet eſſe charitatẽ, nec decet nomen falſæ charitatis inſequendo, veræ dile- I
ctionis dignitatẽ ac meritum tollere. Quandiu enim charitatis ad ſponſum tuæ gratia dili-
gere deprehenderis fratres, & ad eũ, & ad illos integra ſeruaſti charitatis iura: vbi vero eos nõ
ſponſi gratia, ſed propter ſe ipſos diligere ex conſuetudine cœperis, dilectio tua & erga illum
corrupta prorſus efficitur, falſamq;, nõ veram habes germanamq; charitatẽ. Sãcta enim cha-
ritas carnis non tangitur vitiis. Eſt autem ſponſa domini nõ irrationalis, vt præ conſuetudi-
ne carnis dignitatem ſuã atq; honeſtatem demittat ad corpora, ſed ſanè rationalis, totaq; ple-
na ſapientia. Prudenter itaq; ſeipſam pro merito ſingulis quod eſt ſui iuris impartiens, librat,
ac miniſtros quidem ſponſi rationabiliter illius gratia honorat: ipſum vero non iſtorũ cau-
ſa, quoniã ſibi de illo verba faciunt, ſed propter ſeipſum ardentius diligit. Sed & ſi quis illius K
amator eſt, hunc pro affectu ad illum eximio ſocium exiſtimat: qui vero illum amare negli-
git, cum ſi blandiatur, nõ iam intuetur vt proprium, ſed ex ipſis maxime blanditiis ſuſpectum
habet, quod ſponſi negligens, cui ipſa pro viribus vacat ſimulato ſponſi famulatu, illicit eam:
dumq; illi vt ſpõſo placeat, opem ferre videtur, ad ſe amorem eius iugi familiariq; colloquio
transferre nititur, ac ſub miniſtri nomine, & habitu, horrendo ſacrilegio Chriſti ſpõſæ adul-
ter efficitur: hinc denique plurimæ blando charitatis nomine, paulatim ex ea cõſuetudine ad

Iã olim etiã voto ſe obſtringebant virginitatẽ profeſſuræ

carnis delapſæ vitia meretrices, adulteræ, nec ſolum à fœdere ſponſi cœleſtis, verum & à legi-
timo mortalium toro alienæ prorſus deprehẽſæ ſunt. Cum enim virginitatem domino pro-
feſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate malè blanda delinitæ, ac deuictæ, ſtupri ſcelus hone-
ſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Non ignorant huiuſmodi, quãuis ignorantiam ſimu- L
lent: quæ ſponſi dextram & fœdera præuaricata ſit, eam nec illius vltra eſſe ſpõſam quem ne-
quitiæ dans manus, dereliquit: neque eius vxorẽ per vllas leges dici poſſe, cui ſe deſerto ſpon-
ſo, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum conſtat eſſe connubium, & ſecundũ di-
uina iura inſtitutum, cum nõ voluptatis affectus legis ſcita præceſſerit, ſed adiumẽti neceſſa-
rij, prolisq; cauſa fuerit huiuſmodi facta coniunctio. Ita fiunt honorabiles nuptiæ, quando ra-
tionem coniugij non præit obſcœna voluptas: ſed iacto ſecundum leges diuinas ſancto fun-
damento, matrimonium neceſſariò ſequi voluptas ipſa concubitus, vnamq; carnem duos fa-
cere deprehenditur. † Quia enim præcedens animæ ratio, animas apertè neceſſitatis ratione M

† ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐν ψυχῇ λογισμὸς τὰς ψυχὰς προλαβών.

coniunxit, merito ita vnitas carnis quoque, cui alligatæ ſunt, vnitas ſequitur. Porrò ſi animæ
initio aliud proponant, & caro poſtmodum ad voluptatem prona, naturali feratur impetu,
atque animas ſibi alligatas, vt affectioni ſuæ obſequantur, inducat: carnis tunc vitium ſecutæ
animæ huiuſmodi congreſſum execrabilem reddunt. Quod enim opus neque ratio quæ ani-
mæ ineſt, neque lex iuſta præceſſit, id profectò vt iniquum à conſcientia damnatur. Idcirco
mulier, inquit, alligata eſt legi, quanto tempore vir eius viuit: ſin vero mortuus fuerit, libera
eſt, cui vult nubat, tantum in domino. Vide quòd non ſimpliciter dixerit, nubat, ſed adiecit
in domino tantum. Nam & quæ per mortem viri, liberam conſequitur nubendi facultatem,

In domino nubere quid

non tamen ea libertate potita, vtcunque nubere debet: ſed tantum in domiuo. Quid eſt au-
tem in

A tem in domino nubere? Non autem vt vile mancipium voluptatibus carnis ad concubitum
pertrahi? ſed iudicio, & commodioris vitæ ratione nuptias eligere. Ideo enim & matri-
monij neceſſitatem creator in natura conſtituit. Sin autem ita ſe habet res, non ſe fallat qui à
virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatũ reputabitur:
primum quidem quia peſſimum coniunctionis huius fundamentum voluptatẽ iecit, præua-
ricationiſq; malum: deinde quia cauſſa non eſſet libera, neq; enim eſt mortuus vir eius, vt cui
vult nubat, viuente immortali viro, merito cenſetur adultera, quæ mortalem hominẽ ob car-
nis vitia domini thalamis intulit. Nam quòd ſolenne, legitimumq; connubiũ ſponſus ille oc-

Solẽne inſtabatur votũ & profeſſio.

B cuparit, & virginitatis habitus & fœdera & conuenta cum illo, & præterea proceſſus ipſe te-
ſtatur. Huiuſmodi quippe nobilitata viro proceſſit in publicum. Si enim paternis ædibus non
prius virgo progreditur quàm legitimo fuerit coniuncta viro, vt eius & domini, & vitæ ſuæ
ducis ac moderatoris titulo inſcripta, paterna iam prodeat domo, & virgo igitur ea ratione
proceſſit paternis thalamis, vt inſcripto ſibi ſpõſo legitimo, eius iam titulis honeſtata, & ſub
ipſius conſtituta regimine procedat in publicum. Sin autem proceſſionis eius illi teſtes ſunt,
qui procedentem viderunt, & iidem profectò teſtes erunt, cui coniuncta, & cuius titulis in-
ſcripta viri, paternis laribus proceſſit in medium. Porrò ſi connubium iſtud & proceſſu &
teſtibus, cunctis denique indiciis illuſtre, & apertum eſt, nec eſt vir eius mortuus: mœchatur
C quæ huiuſmodi admittit ſcelus, viuẽte viro ſemp adultera. Imò quia fruendæ voluptatis cauſ-
ſa impudicè laſciuit: meretrix: quia vero viuit eius vir, nefario ſcelere probatur adultera. Nec
ſanè video qua ratione, imo quo ſacrilegio ipſa pro immortali viro dei filio mortalem ho-
minem in malum ſuum ambire præſumat, ante viri oculos in ipſum impuris ac nequiſſimis
ſemper amplexibus impia: quo item furore homo ille cubile domini conſcendere, ac violare
non metuat: nempe ex rebus humanis eiuſmodi flagitioſorum ſupplicia coniicere, & æſtima-
re facile poſſumus. Quæſo quo cruciatu digna cenſeretur mulier, quæ nobili coniuncta viro,

Arg. à maiori.

ſeruo ſuo ſeipſam violandam impudicè ſubſterneret: ac ſeruum inſidioſè nequiterq; domini
D toris inueheret? Quo item ſeruus ille damnandus examine, qui dominæ ſuæ dominiq; cubili
ſe concitatus libidine adeo petulanter immiſcuit: ſed enim vafræ iſtæ quid faciunt: quæ tan-
tum impietatis contra ſeipſas per carnis flagitia admittere non timuerunt? Non modo non
lacrymantur, aut ingemiſcunt vt vel lacrymis remittãt peccatum ſuum, mitioreſq; ſuſcipiãt
pœnas: verum virginitatem quoque, quam antea profeſſæ fuerant, abnegant. Quippe virgini-
tatis limites tranſgredi, vt voluptatibus inſeruiatur, turpiſſimum eſſe, plenumq; dedecoris nõ
ignorantes, huiuſmodi negatione, maiore ſcilicet ſcelere, virginitatem ſolari ſeſe arbitrantur
amiſſam, homines miſere & infeliciter eligunt, ſub quibus ad excuſationem præuaricationis
abnegent quòd fuerant ante pollicitæ: nec dominum metuunt, cum quo fœdera caſtitatis in-
ierant, cuiq; dederant dextras eo quòd in malorum profunda deciderint. Ignorant miſeræ
E quia apud deum & apud homines contra ſe crimen exaggerant, cum hi quidem ex præcedẽ-
te, cunctiſq; cognito virginitatis inſtituto, quòd ſe illæ profeſſas eſſe negant, veſaniam ſum-
mamq; impudentiam auerſentur, atque oderint: Chriſtus vero præter violata virginitatis fœ
dera huiuſmodi negationem, quam vice pœnitentiæ patrocinium criminis ſumunt, acrius ac
ſeuerius ſuo illo iudicio vindicet. Itaque ne ſpecioſo charitatis nomine, virgo in hoc peccati
baratrum corruat, charitatem puram, omniq; mortali affectione liberam ſumat: neque enim
prolapſæ ad voluptatem quicquam ad excuſationem proderit vmbra, ſolatiumq; cõnubij: ne-
que viuentem virum ſub prætextu coniugij non ſoluta circunuenire, aut fallere poterit, cui
mortalem hominem poſt eximios illos, quos ab eo perceperat, honores, impiè per adulterij
nefas in honorem prætulerit. Nec ſanè incongruè his quæ ſunt eiuſmodi, illud Apoſtolicum
F aptari poteſt. Quoniam, cum † fornicatæ à Chriſto fuerint, nubere volunt, habentes damna-

† καταστρηνιάσωσι.

tionem, quoniam primam fidem irritam fecerunt, non coniugium, ſed adulterium malè cõ-
ſummantes. Nullus itaq; ſeruus ad id impietatis erũpat, vt ſpõſam domini cõtingere audeat.
Nullus adeo inſanus, ac ſacrilegus ſit, vt immaculatã hoſtiã impudicis manibus tractet. Ne-
mo in tantũ audaciæ, temeritatiſq; proſiliat vt eiuſmodi vltionẽ ſacrilegiis impendere conſi-
derans, nõ vaſa inanima ex auri argẽtiq; materia elaborata, ſed animata ipſa, & viua donaria,

Virgo Chriſti vas animatum

latronis more profanis manibus temerare, atq; inceſtare præſumat. Imò vero null⁹ adeo im-
pius, atrox, impuruſque ſit, vt non inanimata tẽpli vaſa, ſed ipſum domini templum, virgineũ
ſcilicet corpus, ipſamq; omnium pretioſiſſimã animã in templo dei, ſacratiſſimi donarij vice
locatam libidinis facibus barbarica immanitate ſuccendat. Verum etſi ſponte ſua ſe virgo

ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat, cunctaq; ſimul, & templum, & donaria, & charitatem G
ſponſi, communionemq; ac ſocietatem regni perniciosæ voluptatis gratia confundere atque
calcare nitatur: noli huiuſmodi ad ſcelus vti, neque te peccati communione commacules: nã
Exemplo δόγμα confirmat & eximius ille Ioſeph dominę ſuæ amoris magnitudine ebriæ ac penè furioſæ ſeipſum ad im-
pudicitiam minime permiſit. Quòd ſi te renuente alij ſe virgo in matrimonij conſortium
tradiderit, ille pœnas ſceleris luat, tu teipſum mundum atque integrum ſerua, ne ſceleris im-
pij in dominum particeps fias. Oportet, inquit, filium hominis tradi: væ autem illi, per quem
Eadem hæc in Epiſtola aduerſus eã quæ exciderat tradetur, vtile illi eſſet, ſi natus non fuiſſet. Nónne de illa pari ratione iudicabitur, quæ virgi-
nitatem antè profeſſa, poſtmodum pœnitens, fruendæ voluptatis gratia, mortali ſe viro im-
munda coniunxit, etſi dixerit: oportet me viro coniungi in matrimonium, quemadmodum H
oportebat filium hominis tradi, verum, væ illi per quem illa ſponſi fœdera trãſgreſſa ſuã im-
pleuerit impura libidinem. Vtilius fuerat (audeo dicere) homini illi, non eſſe natum, quàm ſo-
cium tanti in dominum flagitij dãnari. Nó audis quoniam qui dimiſſam duxerit, mœchatur.
Etſi enim, inquit, pro culpa dimiſſa eſt, viuit tamẽ vir eius. Quid ergo dimiſſam perturbas? cur
illi ſpatium non das, vt & de his agat pœnitentiã, quorũ gratia dimiſſa eſt? & vir à ſe dimiſſæ
pœnã emendationemq; miſeratus ad ſe rurſus propriũ reuocet mẽbrum? quid emendandi ſe
ſpatiũ præripis, viuẽte viro ſic dimiſſam ducens? Permitte, inquit, aut ad viuentẽ virũ remea-
re meliorem factam mulierem: aut certe cum neq; vidua, neq; vxor ſit, pro remiſſione culpæ
qua peccauit in virum, ſemper pœnas dare. Tu cur antequã peccatum ſuum, pro quo dimiſſa I
eſt, planè intelligere poſſit, eam ad coniugium rapiens, impudẽtiorem ad ſcelera deinceps fa-
ciſ? nempe viuente viro alienã adulteras coniugem†, facilemq; illi ad nequitiam reditum (vt
τεῦκολον δὲ ὅπερ ἔφημι, πρὸς τὰ ἐμ τῆ συμβιώσει πταίσματα ἀ τόπως ἀσκῶν.
dixi) per cõnubiũ pandis. Si autem qui dimiſſam à mortali viro ducit, adulter atq; impius eſt:
qui immortalis viri ſponſam nunquã dimiſſam violare præſumit, multo profectò funeſtius
adulter atque impius erit. Itaque etſi illa peſſima ſe mutatione deiiciat, ad carnis vitia vltro
deuoluta, tu tamen eam noli tangere: viuit enim eius vir, neq; illam dimittere vult, permitte
vt ſe inſpiciat vnde ſit lapſa, vbi nã iaceat, digerat vitium, diluat amorẽ carnis, conſideret di-
ligentius indulto ſpatio cuiuſmodi crimẽ admiſerit, quantũq; molita ſit ſceleris. Redibit prior
ſus ad ſponſum ſuum: ſi enim Chriſtus lux eſt & reſurrectio, & incorruptio, & vita &c. quę no K
bis à patre per ipſum indulta ſunt bona, quæ ſe à Criſto dimouit, quid aliud quàm de luce ad
tenebras, à vita ad mortem, ab incorruptione ad corruptionem, à reſurrectione ad inferni &
mortis maximum ac periculoſiſſimum caſum ſe detorſit infelix. Quæ cuncta conſiderans, cu
iuſlibet malorũ profundũ ſint, exhorreſcet peccati caliginẽ confuſionis mœrorisq; pleniſſimã
ſuauitatemq; lucis, in qua prius erat, amplius ſitiet. Mortis quoq; terrorẽ & corruptionis in-
gratam putredinẽ intuens, vehementius rurſum ad vitam ex his immortalitatẽq; reſiliet. In-
ferni etiã conſpiciẽs grauiſſimum lapſum, indultam ſibi à domino reſurrectionẽ carnis am-
plectetur & gratius. Neque enim ita erit inſana, vt ne tempore quidem admonita eam nõ po-
nat amentiam, mortaliq; immortalem non præferat ſponſum. Quid igitur infelicis anticipas L
lapſum? quid cõſiderandi peccati tempus intercipis? quid cõſilij ſpatiũ tollis? cur nõ dimiſſam
à domino ducens, nõ virum te, ſed adulterũ impie domini cubile violando manifeſtas? inta-
cta ſit ergo omniũ manibus virgo, quæ dei pretioſiſſimũ, egregiumq; donariũ eſt. Immaculatã
ſe & corpore & cogitatione cuſtodiat & ſic ſecurè iam fratres in Chriſto alloquatur. Quippe
ad hoc ipſum illã dei famulus diligenter informans: volo, inquit, vos omnes prudentes quidẽ
Vide Auguſtinũ de hoc loco. 27. q. 1. Nuptiarum bonum eſſe in bono, ſimplices autem in malo. Aptaui. n. vos vni viro virginem caſtam exhibere Chri
ſto. Timeo autem ne forte ſicut ſerpens ſeduxit Euam in aſtutia ſua, ita corrumpantur intelli-
gentiæ veſtræ à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto. Ante omnia igitur oportet virginem cogita-
tiones ſuas puras inuiolatasq; ſeruare: anima quippe perdurante incorrupta, corpus quoque
impollutum immaculatumq; ſeruatur. Porro ſi peſſimis cogitationibus cõtaminetur anima, M
quantũlibet corpus permanere incorruptũ videatur, nõ tamen munda eius cenſetur integri-
tas, cũ ſordibus cogitationũ inquinata vitietur. Diligere itaq; debemus, verũ cum ratione pru
dentiq; iudicio dilectionis tenendo menſurã. Dilectio enim nil agit turpiter. Et ſolutus es ab
vxore, noli quærere vxorẽ. Eſt autem planè iniquum & indignũ, vt qui ſe his nexibus ſoluere
ſtudet, falſo charitatis nomine ſeipſum ex cõſuetudine voluptatum vinculis implicet, vt iam
iuxta profeſſionis votum nec animo nec corpore poſſit eſſe ſolut⁹. Nec enim anima eiuſmo-
di ſoluta eſt quæ circa affectiones conſuetudinis tetræ & obſcuræ occupatur: neque corpus q
curarum nuptialium ſibi inuexit vincula. Nam etſi matrimonium nomine non eſt, ſolicitudo
tamen

A tamen eius iniecta coniugij, corporalium curarum ſeruos, quibus ſe irrationabiliter alligaue-
runt, abominabiles facit. Perquam vero abſurdum eſt, vt quæ virginale perſequuntur inſtitu-
tum†, nuptiarum ſenſus mente & cogitatione pertractent, fingentesq; ſe cura & prouidentia
ſponſi contentas eſſe, curatores homines probro ſuo meretricum more perquirant. Enimuero tu, ſi illum amas qui verus ac ſpiritualis amator eſt, cætera debes omnino negligere, liben-
tiſſimeq; tolerare cuiuſlibet extremæ licet paupertatis anguſtias, dum eo quẽ amas, perfrua-
ris, ne remiſſius laxiusq; viuendo, & quæcunque ſunt ad id neceſſaria captando ab hominib⁹, diuino amore turpiter excidas. Quæ enim in delitiis eſt virgo, viuens mortua eſt. Non ergo
B blaſphemetur bonum virginitatis veſtræ nomen, immaculatæ charitatis obtentu carnalibus
affectionibus vitiisq; violatum. Neque enim eſt charitas affectio ſimulata ſiue beneuolentiæ
imago voluptati ſubdita, vel affectus animi malus, verum quieta dilectio, carnalium proprie-
tatum perturbatione libera, paſſionumq; omnium tranquilliſſima pax & ſanctificatio in ſpi-
ritu ſancto. Quòd ſi charitatis cauſa frater tuus contriſtatur, non iam ſecundum charitatem
ambulas. Noli dilectione tua deſtruere opus veræ charitatis, neque falſi nominis charitate fra
trem tuum perdas, peſſima illum ſuſpicione ſcandalizans, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Si
quis te viderit habentem ſcientiam veri boni in idolio recumbere, ac pro vera & pura inte-
gritate ſimulachrum eius mulcere blanditiis, nónne conſcientia eius cum ſit infirma, inqui-
C natur, ædificabitur; ad idem ſcelus præſumendum. Sic autem peccantes in fratres & percu-
tientes eorum infirmam conſcientiam, in Chriſtum peccatis. Idcirco ſi eſca fratrem meum
ſcandalizat, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Nunquid
non habemus, inquit, poteſtatem manducandi & bibendi: nunquid non habemus poteſtatem,
ſororem mulierem circunducendi. Sed non ſum, inquit, vſus hac poteſtate: bonum enim mi-
hi eſt magis mori, quàm vt gloriam meam, virginitatis ſcilicet, vlla inquinet affectio. Tribus
ergo Leuitica ſeorſum & vxores eorũ ſeorſum. Neque ſanè, per iſta quæ dicimus diligere fra-
tres prohibemus, verum omnes quaſi vterinos amare permittimus, & ipſos tamen qui ſunt
eodem progeniti vtero, diligendos cautè conſulimus. Verendum quippe eſt, ne ex conſuetu-
Et erga fratrem cautã ſit virgo. dine noſtra atque confidentia ſumpta occaſione peccatum operetur in nobis omnem concu
D piſcentiam: ſufficit nanque peccatum & per tactum fraternæ manus & per pacis ac dilectio-
nis oſculum, ſenſum carnis ad ſua molienda opera latenter excitare, & concupiſcentiæ ocu-
los ſicuti Adæ poſt voluptatis guſtum amplius ad malum aperire. Non ergo vel vtero eodem
genita ſoror iugi fratris tactui, & oſculis ſe aſſuefaciat, ne per aſſiduitatem exorta in intimis
paſſio ſuo tempore in actum prorumpat, maximè cum ex venuſta corporis forma amoris fa
ces in eorum oculis magis magisq; ſuccenderit. Nempe enim & ab huiuſmodi flamma exter-
Huius meminit Laert & Stobæus. næ quoque ſapientiæ ratio retrahens, formoſorum, inquit, oſcula cauere oportet, non ſecus,
quàm animalium venenatorum morſus: diffunditur enim venenũ ex oſculo per omne cor-
pus: quocirca ſalutate inuicem, inquit, in oſculo ſancto, quodam quaſi ſpiraculo oſculi car-
nis in ſpiritus ſancti puriſſima flagrantia inuicem ſibi iſta iungẽtes. Nec ſanè, arbitror, culpã-
E di ſumus, qui in id diligentiæ pro munditia virginali munienda venerimus: niſi enim prædi-
ctum facinus vexilla ſua in eiuſmodi perſonis, ætate quoque noſtra erexiſſet, digni fortaſſe
non immeritò apud pleroſque putaremur querimoniis exagitari, quòd ad hoc vſque ſermo-
nem noſtrum nudare auſi eſſemus. Quòd ſi omnem peccati ſpeciem etiam contra matres &
filias per voluptatem carnis innouare præualuit, ſicut & Amnon fratrem per ſororis viola-
אמנון primogenitus Dauidis ex Achinoã Iezrahelitide. tionem perpetuo dedecore antè notauerat: digni (vt reor) reprehenſione non ſumus, qui pro
ſeruanda virginei candoris ſpecie, ſponſam Chriſti iſta quoque cautione præmunire curaui-
mus. Eſt enim grauis ac vehemens inſita maſculinis corporibus aduerſum fœminas flagran-
tis concupiſcentiæ vis. Omnia iudicia mentis euertit, omnemq; ſeparationem ſub iugum mit
F tit, ac ſponte ſua (vt ita dixerim) obſiſtente & ratione intima ſibi inuicem iſta connectit. Nam
fœminæ quidem fœminea tangentes corpora, & mares item maſculina, nihil ferè ex eo con-
tactu ad ſui incitantur concupiſcentiam, niſi quis fortè ex eius memoria, quàm vt appeteret,
vi naturalis inſtinctus acceperit: irritatus per ardorem illum, quem ad fœminam propriè ac-
ceperat, contra naturæ iura, in alienum quoque habitum libidinis frena relaxet. Porrò fœmi-
neum corpus maſculum attingens, aut contrà maſculum fœminæ quamlibet hæc animæ illis
inſitæ ratione moderentur, ad congreſſum tamen mutuo latenter incitantur, ac veluti ſtuppa
ſi ſtuppam contingat, ignisq; rurſum rutilans flammantẽ ignem fumum ex ſe minimè exci-
γνώμην cõfirmatiſimili tant, ſtuppa vero ſi ignem odorata fuerit, protinus inflammata ſuccenditur, neque opus eſt
vllo ad-

vllo adminiculo,vllóve foris insufflante,vt ex ea ignis effulgeat : sed simul atque illum attigit,mox in apertas flammas erumpit: ita & fœmineum corpus masculum tangens,non multo labore neque inflammante ad cõcubitum amore opus habet, sed cum naturali ad se inuicem rapiantur ardore,simulac se contingunt,scintillam voluptatis fumantẽ intrinsecus sentiunt:vnde scriptum est, Alligabit quispiam ignem in sinu suo, & vestimenta eius non comburet: aut ambulabit quisquam super carbones ignis,& pedes eius non ardebunt:ita non erit innocens qui mulierem tetigerit.Quòd si pro sponsa sua seipsum tradidit dominus, vt eam sanctificaret mundans aquæ lauacro & exhiberet ipse sibi eam gloriosam non habentem maculam aut rugam,aut aliquid huiusmodi,sed vt esset sancta corpore & spiritu, solicitè curare debet virgo,quomodo placeat domino, vt sit sancta corpore & spiritu, neque ita alia cauere debet,vt alia licitè præsumere se arbitretur, sed omnes penitus occasiones, quæ illam maculare seu fuscare possint,à se longè cohibere,vt sit sancta corpore,dum ex eo ad animam nihil inquinationis importat: & spiritu,dum nulla hunc mala cogitatione perturbat. Non solum enim à corpore ad animam perturbationes transeunt,verum ab anima incipientes corporibus interdum etiam exhaustis, neque subministrare valentibus imaginaliter perinde ac per corpus fiant,in mente consumantur.Sicut enim qui aquam permiscent oleo, vtriusque gratiam crebra agitatione confundunt, & olei quidem lucidam speciem limosa aquæ proprietate perturbant, aquæ vero naturam olei admistione commaculant: ita & qui animam corpori per vitia perturbationésque commiscẽt, vtrinque quod habet vtile & ad vitam necessarium demoliuntur,animámque lucidam ac nitidam carnalium voluptatum limo perturbãt, & corporis munditiam atque nitorem hac ratione miscentes, inutile hoc ad vitæ officia ostendunt: verum sicuti confusa illa ad inuicem atque turbata vim gratiæ naturalis amittunt, ea vero turbatione sedata,vbi quieuerint à se dirimuntur,&vnumquodque in suam naturam se ad seipsum colligens redit,atque oleum quidem purum ac nitidum supernatat aquæ: aqua vero perlucidum illi vehiculum præbet: ita & anima & corpus cum perturbationibus ex se nascentibus inuicem miscentur, ex ea agitatione mutua vtriusque natura confusa violatur: vbi vero in propriam naturam disiuncta remeârunt,anima aurigæ in morem, illustrem speciem suam supernè micantem insinuat corpori: corpus autem vt per naturam graue merito illius,dignitatiq; subiectum vehiculum illi ad vitæ vsus necessarios præbet.Si quid igitur huiusmodi in se contingere virgo peruiderit, neque passionibus carnis animæ turbabit lucem: neque his quæ ab anima initium sumpsere,confundi decorem suum patietur: verum vtrũq; suo in loco & ordine & vsu per quietem custodiens,pacem partibus sapienter impertiet,trãquilleq; & animam & corpus secundum naturam agere assuefaciens constantem,ex vtrisque congruam concinnamq; speciem purissimam præferet, animæq; quidem candidam lucem à fluctibus omnibus atque turbinibus quietam iugiter seruans & corpori speciem omni voluptatum cœno puram perpetua exercitatione custodiens:corpus nanque gulam & ebrietatem euaporans,voluptatesq; concubitus aduersus animæ speciem profert, at contra anima ęmulationem,& iram,& simulationem, & inimicitias aduersum corpus insipienter agitata producit,& fit plerunque vt cum vitiorum carnalium metu,ieiuniis ac vigiliis,& reliqua vitę austeritate corpora ad passiones suas emortua reddiderimus, animæ tamen perturbationes in corpore mortuo circunferamus: vt inde iam quantum à perfectione remoti simus appareat. Alterum quippe sine altero si impleatur,imperfectum ad virtutem veram opus arguitur.Neque enim si corporis vitia per ieiunia, vigiliasq; absciderimus: animã vero motibus propriis ex zelo & hypocrisi & perturbationibus cæteris agitatam negligamus,conferre ad virtutem aliquid corporis exercitationem arbitramur.Neque item anima suis purgata vitiis,si corpori ad voluptates ventris reliquasq; delitias liberas habenas permittamus: remota etiam fornicationis immunditia,perfectam ad virtutem vitam nostram probare poterimus. Verum enim qui virtutis cursum omni vitiorũ labe purũ festinat ostẽdere, is necesse est animæ virtutibus adiiciat,& corporis bona & his quæ per corpus assiduæ exercitationis labore peragit, virtutes animæ concordes ostendat.Neque enim verax & sine simulationis fuco vita esse potest,nisi animæ & corporis membra congruentiam adinuicem & concordiam habeant: fieri enim equidem non posse puto,vt aut animæ adipiscamur bona,nisi absint vitia corporis,aut corporis bona consequamur,nisi virtutes animæ ante pręcedant.Oportet autem animam ipsam sibimet consentientem,consonum sibi aptumq; corpus accipere,atque ita demum vtrisque anima scilicet & corpore ad vnum cursum æquabiliter se obtemperantèrque mouentibus,perfecta

Collatio admodum elegans ex cõtrariis.

γνώμη.

bus,perfecta monstrabitur beata vita.Virgo igitur quasi aquæ oleum puram animam corpori semper insidentem habeat,eiusq; lumine subiectum regens corpus, nihil ex carnalium vitiorum,ferè nihil ex voluptate turbidum purissimo decori animæ admisceat: ieiuniisq; ac spiritali exercitio feruores ex eo emanantes salubriter cohibens, luti eius plurimam partem cõtinẽtiæ operib⁹ exhaurire festinet.Ita nihil ex animæ vitiis,nihil ex zelo & hypocrisi, nihil ex insipientia turbidum corpori cõmunicabit,sed animum indignatiõe omni & omni iracũdia omniq; vitiosa concupiscentia liberum,lucidum ac limpidum in vita præfert. Porrò si à perturbationibus remotum ac tranquillum prę se ferre debet humanum instrumentum quòd ex anima cõstat & corpore,& vtrunque in sua seruare natura quietum, suum perficiens munus, operępretium est vt quemadmodum fluentes in corpus per ventrem turbidos exclusit riuos, ita & eos qui in animam influunt obseruet atque auersetur. Sic denique durabit vtrunque in sua natura quietum & imperturbatum,alioquin dum vitia confundunt animum, virgineum decus intemeratum,sicut oportet,enitere non poterit.Imò præter id, quòd nihil ex corporali exercitatione proficiet, fœditatis plurimum in anima ex perturbatione vitiosa apparebit: licet enim carnalium passionum limum à corpore in animam euaporantem spiritalis exercitij studio ad naturæ necessitatem veluti ad regulam & libram restringat & contrahat: si tamen animæ perturbatur vitiis,nihil ei carnis munditia proderit, cum in ea sponsus ob perturbationum strepitum & tumultum accumbere,ac requiescere non possit. Imò & sibi plurimum quæ est huiusmodi nocuit, quid sponso cœlesti placeat ignorare conuicta,& inuestigare dissimulans: atque ita ex rationis inopia cogitationumq; peruersitate corporaliũ quoque exercitiorum ac laborum mercede se priuat:nam si vt seruetur inuiolata pulchritudo animæ integrum corpus castumq; seruam⁹,superflua iam erit & inutilis integritas carnis anima per vitia innumera corrupta atque pereunte.Quorum enim corpus peccati instrumentum diabolus accipit,per id ipsorum animabus insidias & necem parat: quorum vero carnem inuadere per continentiam & vitæ maximam austeritatem non permittitur, horum sæpe nudam sine corpore animam nactus,per eas quas in illa gignit,perturbatiões, sua desideria perficit.Eiusmodi profectò sunt quæcunque vigiliis, ieiuniis, chamæuniis, & reliqua corporis vehementi exercitatione ipsum à carne sua effugantes,iræ & simulationis,& indignationis,& zeli, ac liuoris agitatæ turbinibus illum in animæ finibus fouent. Quanto autem corpus inferius est dignitate quàm anima,tanto minus est vitium quod per corpus admittitur, quàm quòd per nudam perpetratur animam: nam ibi quidem necessarius & naturalis cibus atque appetitus ad gulam seu fornicationem per adiunctas sibi voluptates corpus omne titillat, hic absque vlla corporali voluptate sola peruersione voluntatis vitia in animam influunt.Enimuero si soli animi vitiis corrumpi virginem constitit,cauenda illi omnino est omnis perturbatio & furor, & contentio, & cætera quæ dixit Apostolus: sed inuidia in primis. Quiddam enim simillimum & qui amat,& qui inuidet,patitur.Nam sicuti amantis cum sua concupiscẽtia frustratur,& animam & corpus consumit amor: ita inuidentis quoque & animam & corpus liquefacit inuidia.Eadem enim ratione & qui amant cum suo fraudantur desiderio præ amore: & inuidi quoque dum sua concupiscentia inanes remanent,præ inuidia, & corpore simul & animo tabescunt.Nec secus planè quàm cereæ patiuntur imagines, quæ noctu à cerariis effictæ igneis postea solis radiis liquefactæ soluuntur: illæ enim quàm diu eas nocturnæ,continent tenebræ compactam in vmbra atque ad nocturnas auras figuram sicuti effictæ erant,superficie tenus solidam ac fortem interim præferunt.At vero iam rutilante sole, itinerisq; sui cursum peragente,quando cætera illius virtute nutrientur,luceq; fruuntur, liquefactæ illæ & formas vnà & figuras & habitus,illudq; superficiale robur amittunt: confusisq; omnibus vanescunt: ita ferè & inuidi, quam diu sub diaboli tenebris veluti in nocte ad inuidiæ consultãt opera, solidas interim cogitatiões & figuras ac formas sicut ab inuidia formatæ sunt sibi inuicem videntur ostendere: vbi vero studiosus quisque & industrius ad virtutis opera solis instar matutinus effulserit, cæteri quidem virtutum vitam,deoq; placitam, & gratam cõuersationem admirãtur, atque ad amoris intimi agnitionem ab eo illustrati virtutis nutriũt semina: qui vero inuidia tabescunt,illum in modum solis inuictum, deóque charissimũ ac virtutibus clarum cernentes, & magis magisq; conspicuum tanquam cerei(vt dixi)& corporũ formis & animis inuidiæ plenis repentè liquescunt atque deficiunt. Serenum igitur oportet esse virginis animum ac diuinis cogitationibus, veluti ex quodam purissimo fonte stagnantem,tranquillum,pacificúmque durare, vt neque inuectis extrinsecus per aures verbis agitẽtur,neq;

Perstat in priore metaphorica similitudine aquæ & olei

γνώμη καὶ ἐναντίωσις.

Chamæuniæ humicubationes.

Collatio amantis & inuidi.

A simili βεβαίωσις

Metaphoræ

tur, neque irruentibus per oculos formis à ſtatu illo ſuæ quietis fluctuans deuiet: ita veluti in G
lucidiſſimo ſpeculo & ſuam ſpeciem & ſponſi pulchritudinem intuens, illius amore carius ac
germanius exatiabitur. Quocirca neceſſe eſt virginem in hoc aquæ ſpeculo nullam aliam in-
tendere faciem, ne illam quæ prius inerat, ipſa continuo ſubrepens deleat. Non, inquã, vel ira
vel triſtitia, vel quibuſlibet perturbationibus aliis eam omnino iactari decet, ne alienas ima-
gines ineſſe animo ex ea agitatione demonſtret. Sed eodem ſemper modo diuino placidiſſi-
mè perfuſa gaudio, tranquillam ſe ab omnibus paſſionum fluctibus ſeruet, nulliusq; in ſe niſi
ſponſi ſolius præferat ſpeciem, vt ſolus ille in ea propriam cernat imaginem, ſolamq; anima
ipſius formam in ſpeculo ſuo habeat lucentem, eiusq; pulchritudine ornari iugiter appetat.
Idcirco præmuniens ipſius animam deus, ſacro illam eloquio inſtruit, dicens: Si ſpiritus po- H
teſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris, ne ſcilicet aſcendente pote-
ſtatiua cogitatione, imago illa veluti nacta locum in ſpeculo, obſiſtẽte nemine, peccati ei in-
ſinuet ſpeciem, impleatur Chriſti facie tota virginis anima: nullúſque omnino in ea locus va-
cet quo aſcendens otioſa cogitatio inueniat vbi ſua & ſeipſam ſpeculetur. Nullius igitur (vt
breuiter dixerim) abſentis, nullius præſentis hominis ſpeculum ſit virginis anima, niſi ſancti
ſponſi ſui: nulla prorſus in eo alia quàm ſponſi inſpiciatur forma. Nullam aliam ob rem ſpe-
culum animæ ſtudioſè ipſa detergat, niſi vt ille huic ſuæ pulchritudinis irradiãs ſpeciem, illã
beatiſſimam faciat. Nam ſi mortalium quiſquam huic inhæreat ſpeculo: neceſſario iam om-
niuo circa huius occupata formam, ſponſi facie ſenſim ſe abducente atque dilabente illũ nuſ- I
quam intuebitur. Sicut autem qui adhæret meretrici, vnum corpus eſt: ita & qui adhæret do-
mino, vnus ſpiritus eſt: dum & corporis purgatur vitiis, & animam in diuinæ imaginis excel
lentiam transfert. Neque ſanè ſi virginem ad veram integritatem prouocantes, mortalis in-
terim ſponſi vtamur exemplis, vllam ei nuptiarum carnalium cogitationem iniicere intendi
mus: verum ex carnalis connubij copula, coniunctionem rationalis animæ cum deo dei ver-
bo ſapienter oſtendimus. Sicut enim corpora communione coniugij, voluptate, affectibus,
corruptione concubitus per conſpirationem ad actum, vnum fiunt: ita & rationalis anima
maritali conſortio ad deum verbum virtute & incorruptione & vera tranquillitate perfrue-
tur: vt his freta munerib°, per veracem conſenſum, quo ad ſanctificationem ex eo verbo ſibi K
prouenientem nititur, puriſſima fiat. Quocirca quæ Chriſto per virginitatis profeſſionem co
pulata eſt, tanquam ſapientiæ ac verbi dei ſponſa, ſapiens ac prudens ſit neceſſe eſt, vt omni
ſtultitiæ & inſipientiæ nota iugi diuinarum rerum meditatione longius exploſa, ſapientię cui
coniuncta eſt, ornetur pulchritudine. Cum enim cæteris qui beati eſſe ſtudent, tum ſponſæ
Chriſti in primis conuenit operationes animæ quæ per ſenſus fiunt, ab exterioribus ad inte-
riora conuertere, ac ſponſo in intimis thalamis vt deo dei verbo perpetua dilectione ſociari,
cum eo colloqui & in eius die noctuq; lege meditari, & his quidem quæ ad ſponſum ducunt,
Lege ſcilicet & Euangelio: & ſiqua his conſona ſponſi decorem exponunt oblectari: ſanctisq;
intelligentiarum fœtibus, ſapientem ac rationalem magis ac magis ſemper euadere, donec L
æternam ſapiẽtiam ſibi penitus iungat, vnumq; cum eo cui inhæſit effecta ex corruptibili fiat
incorruptibilis: ex imperita prudens ac ſapientiſſima tanquam verbi cui inhæſit coſta, atque
(vt breuiter dicam) ex homine mortali immortalis deus, ſicut ille cui coniuncta eſt omnibus
manifeſtetur. Sicut enim ſponſus eius, thronos & dominationes deferens, illi rationi morta-
litatis adhæſit, vt vnum cum illa miſericorditer factus, ſua illam gloria & immortalitate do-
naret: ita & ipſa ei qui ſui gratia exuit principatus ac poteſtates, & ſeipſum à forma dei ad ſer
ui formam per nimiam amoris vim exinaniuit: immortalitatis ratione inhærere debet, vt in
cœleſtem quoque thalamum ad patrem aſcendenti coaſcendat. Propter hoc enim, inquit, re-
linquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.
Quod exponens qui ad incorruptionem vitæ ſponſam Chriſto præaptare cupiebat: ſacramẽ- M
tum, inquit, hoc magnum eſt, dico autem in Chriſto & in eccleſia: neque enim ideo deſcen-
dit Chriſtus vt inherendo ſponſæ remaneret in terris, ſed vt aſſumens eam atq; in meliora cõ
mutans, è terris ad cœlos & ad regna æterna reueheret. Nempe quæ Chriſto deſponſa eſt, nõ
modò ad ſponſalia lauacra Ioanne vtitur miniſtro, ſed angelos etiam habet, qui aſcendẽti ad
patris ſolium epithalamium canant: non modo igitur virgo vnione qua incorruptibili ver-
bo coniungitur, incorrupta perdurat, verum illa quoque integritas poſtquã fuerit vnita per-
ficitur. Non enim in morem carnalis ſponſi qui integram virginem carnali coniugio violat
& mulierem facit, animarum quoque noſtrarum ſponſus incorruptam animam ſua cõmu-
nione

Collatio ex Apoſtolo.

Explicat inductam collationem.

Collatio ſponſi & ſponſæ.

A nione commaculat: ſed inquinatam potius à diabolo per voluptates corporis nactus, eam ex
muliere polluta immaculatam virginem efficit: hanc denique myſticam deſponſationis ra-
tionem ipſe nos per prophetam edocet, cum ad ſponſam ſuam dicit: Nunquid vt domum me
vocaſti & autorem virginitatis tuæ? Quaſi diceret, & autorem incorruptionis tuæ. Sicut e-
nim autor ac princeps vxoris corrumpendæ eſt vir, ita incorruptionis cuiuſque noſtrũ autor ἀνομοίωσις.
eſt dominus, qui cum noſtræ inuiolatæ puritatis ratione ſit dominus, ipſam à principio no-
bis indulſit, quem etiam incorruptionis noſtræ dominum oportet recognoſcere, in eo ſcili-
cet manendo & inhabitando. In ipſo quippe viuimus, mouemur & ſumus, vt eum quaſi to-
tius virtutis & integritatis domum ſemper incolentes, non excidamus eo quòd in ipſo eſt il-
B libatæ ſanctitatis domicilio. Sicut enim in his qui digni ſunt, inhabitat & inambulat, ita rur-
ſus qui digni ſunt in ipſo habitant. Idcirco etiam poſtquam nos à ſeculi negociis curisq; ſu-
ſcepit. Ingreſſos iam in illum & in ipſo habitantes, ne ab eo excidamus: prouidè admonuit, di
cens: Manete in me, & ego in vobis: ita cum inter cætera magnum quiddam atque ſplendidiſ
ſimum virginitas intelligatur: regenerationis etiam atque incorruptibilis vitæ ſemen eſſe
quoddam puriſſimum cernitur. Si enim in reſurrectione neque nubent, neque nubentur, ſed
ſunt ſicut angeli, efficiuntur filij dei. Et hi profectò qui virginitatem ſeruant, angeli ſunt: qui
viuentes in carne corruptibili mortalium vitam illuſtrando tuentur: angeliq; ſunt, non ob-
ſcuri aliqui, ſed ſanè illuſtres atque nobiliſſimi. Illi enim carneis nexibus liberi, integritatem
C ſuam in cœlis ſerant, & loco & natura inuiolabiles & apud ſummum regem omnium deum
conſtituti. At vero iſti in terra carnis illecebris & voluptatibus diu reluctantes, ac diaboli tẽ-
tamenta perpetua exercitatione vincentes, incorruptionem angelicæ puritati parem virtute
præcipua ante creatoris oculos cuſtodierũt. Qua in re virginum pulcherrimum ſtatum me-
ritò quiſque admirabitur, quo fœmineo veſtitæ corpore, mollitiem ſexus animiq; laſciuiam in
gi exercitio virtutis repulerunt, virisq; pares ſicut etiam animo pares conditæ ſunt, per vir-
tutem euaſerunt: & ſicut illi per ſacri certaminis labores ex viris in angelorũ ordinem tranſ-
eunt: ita & ipſe paris certaminis gratia ex mulieribus ad eandem dignitatem angelorum trãſ
feruntur. Quæ igitur in hoc ſeculo pares maribus animo ſunt: & ſi per amictũ fœminei cor-
poris ad eam æqualitatem nõ adſpirant, eas in futuro ſeculo per omnia æquales angelis vir-
D tutis merito inueniri certum eſt. Si enim quando non nubent, neque nubentur, angelis æqua-
les declarantur quæ in hac vita ſtudio id & labore conſecutæ ſunt: iam nunc profectò ange-
lis pares ſe cunctis comprobârunt, dum maris ac fœminæ proprietates ad carnis copulã ſua-
pte natura tendentes, virtute abſciderunt, animabusq; nudis & expeditis cum hominibus in
terra commoratæ ſunt. Nempe enim niſi in fœmineo corpore per conſenſum voluptatis ani
ma formetur ad vitia, non eſt iam maſculus & fœmina, non eſt voluptas & perturbatio: ſed
omnia in omnibus Chriſtus. Mortificatis quippe corporib°, edomitaq; voluptate quæ per na-
turam ineſt vtrique ſexui ad ſe mutuo concupiſcendum, ſola iam anima in eis viuere per in-
corruptionis meritum cernitur. Ei ſanè quæ huiuſmodi eſt, ſponſi famulum tangere tuto li-
E cebit: quandoquidem in eius carne fœminea non viuit voluptas, humaniter item ac ſyncerè
ſuſcipiet fratrem, pedes eius iuxta præceptum domini lauans, aliarumq; rerum indigentẽ cu-
ra refouens, è mortuisq; corporis manibus mortuum, quantum in ſe eſt contrectans corpus.
Quia enim mortificauit membra, quæ ſunt ſuper terram, viuítque iam non ipſa: viuit vero
Chriſtus in ea. Et quod nunc viuit in carne, in fide viuit, peragat ſanè virtutis opera Chriſto
ſolo in ſe viuente, & quæ ſua ſunt in ea operãte, cum Chriſto vnà crucifixum ac mortuũ cir-
cunferens corpus: ſic inquam ſponſi mandata exequens, per omnem actum clariorem refert
animæ ſpeciem. Quando enim tangente corpore nullo affectu anima ad maſculi commoue-
tur imaginem, ſed illud quodammodo inſenſibiliter tangit, voluptas in eo mortua perma-
F net, cum non poſſit qui illam exterius tangit ad propriam eam excitare libidinem. Ita enim Quales Tecla, Agnes. Agatha, Lucia.
& cum ferueret perſecutionis immanitas: electæ virgines propter ſponſi fidem ad illudendũ
impiis hominibus traditæ corporibus inuiolatæ durarunt, eo ſcilicet cuius gratia id perfere-
bant, impiorum conatus in earum carne irritos arguente, & integra earum corpora non ſi-
ne prodigio & virtute diuina iugiter cuſtodiente, aut ſi quæ etiam vim paſſæ ſunt, non con-
ſentiente ad voluptatem anima, quia mortua corpora violari barbarica feritate putabant: in-
tegram atque incorruptam animam, nec alienæ libidini conſentientem ſponſo ſuo & fide &
virginitate inclytam maiore cum gloria & laude obtulerunt: voluit profectò dominus di-
gnanter oſtendere, eas cum ipſius nominis confeſſione præſenti corporis honeſtati prętuliſ-
ſent,

ſent,nec animas per negationem fuiſſe violatas,& corpore non conſentiendo voluptati in- G
tegras omnino euaſiſſe.Niſi fortè qui per ſummam veſaniam iugulatam virginẽ violare per-
git,eum quis mortuam quoque eo concubitu violaſſe fateatur, poſſet ille quidem eam cæde-
re,ſed nulla poſſet ratione corrumpere.Se quippe ipſe corrumpit, ipſeq; corrumpitur : virgo
abſente anima,inuiolata perdurat.Similes profectò ſunt,quæ cum inter perſecutiones caſuſ-
q; omnes illuderentur à viris, quidlibet quomodolibet paſſæ , ex ea mortificatione carnis in-
tegræ atque incorruptæ perſtiterunt.Præteritæ quippe exercitationis tempus eas aduerſus hu
iuſmodi pericula ſatis inſtruxit,cum viuentes in carne non ſecundum carnem militarẽt. Id-
circo & reliquas ad eiuſdem virtutis imitationem prouocãtes,aiunt,ſpiritu ambulate, & de- H
ſideria carnis non perficietis.Oſtẽdant,inquam, quæ ſunt eiuſmodi per benignam ſuſceptio-
nem ſtudium fraternitatis.Nam & Maria pedes domini deoſculans,nõ vt viri, ſed tanquam
domini oſculabatur pedes, lachrymis quidem antiquam flagrantis concupiſcentiæ voluptatem in ſe prudenter extinguens & conſeneſcere faciens , affectuq; egregio in dominũ & ſanctis oſculis ſpiritum animæ vehemẽter accendens. Viuebat itaque ſpiritu,cum & ſpiritu ambularet,& erga ſponſum pro peccatis ſuis omnia cum prudentia gereret . Cæterùm peccato erat mortua,quæ maris & fœminæ cogitationem in tactu pedum oſculisq; corporeis prorſus extinxerat.Tangat,inquam,quæ huiuſmodi eſt,ſi qua tamen talis eſt,mandatumq; domi- I
ni compleat . Et ea tamen quæ talis eſt tangens , vbique prudenter ac vigilanter attendat ne
fortè dum iugiter tangit,paulatim in eam voluptas ex carne clam ſubrepat : ſicq; huiuſmodi
infecta veneno & ipſa(quod abſit)dicere habeat. Veniente autem voluptate , peccatum reui-
xit: ego autem mortua ſum,& inuentum eſt mandatum charitatis, quod ad vitam eſt ipſum,
Argu.à maiore. mihi in mortem.Si enim angeli quoque corruerunt: multo magis qui angelis pares euaſere
lapſum timere debent,ne fortè poſt parilitatem illam angelorum , quam virginitatis ſibi ex-
ercitationem quæſierant,videntes filias hominum quia pulchræ ſunt , ad ipſas carnalis con-
cupiſcentiæ inſtinctu deuoluãtur,dicãtque eis: Ego dixi dij eſtis,& filij excelſi omnes: Vos au
tem ſicut homines moriemini,& ſicut vnus de principibus cadetis . Itaque multò melius eſt
virginem ſecuritati ſuæ & intuentium ſcãdalo cautè proſpicere,ac prudenter cõſortia quæ- K
que vitare,atque interim inhumanitatis elogio apud pleroſque notari , quàm ad voluptatem
detrimentúmque cuiuſquam obtentu humanitatis & officij locum latenti ſubreptioni dare.
Reliqua igitur aſpernetur & negligat, & ſoli domino ſemper intenta , angelicæ puritati pa-
rem caſtitatis pulchritudinem à præſenti ſeculo ad futuram regenerationis vitam hinc iam
integram,illibatamq; præmittat.Virginitas enim vitam noſtrã de corruptione ad ſanctitatis
gloriam colligit . Nam priores illi quidem homines ex paucis(vt dixi) ſeminibus fœderatis
nuptiis orbem terrarum humanitatis fruge impleuerunt , hæc autem ſata iam toto orbe per
voluptatem connubij grana intra cœlorum horrea congregat. Hanc nempe ſatorum in ca-
Metaphora Euangelica ſtimoniæ gloriam tranſlationem ſignificans dominus dicebat: Leuate oculos veſtros , & vi- L
dete regiones,quia iam albæ ſunt ad meſſem. Per totum enim orbem prius inhabitabilẽ poſt
habitari cœptum,plurimam ſegetem grauéſque humani generis frugib⁹ culmos, & flaueſcẽ-
tes ariſtas per omnes terrarum tractus intuens dominus, eiuſce ſpicas colligẽdi tempus iam
iam inſtare,atq; adeſſe probauit.ideo virginitas ſciens quia ſicuti naturalem ad mortalis vitę
progeniem per voluptatem coniugij humanitatis iacta fuerant ſemina,ita ad futuram vitam
hinc iam vitæ noſtræ ſemina oportet per caſtitatis munditiam ſerere, ipſa per ſe pura,ſanctæ
integritatis ſemina ad incorruptibilem vitam agricolæ præparat: reſecans validiore incorru
ptionis manu fœmineorum corporum ad maſculina cõgreſſum,virtutecq; inuiolabili clario-
rem ſpeciem ſuam regenerationis ſeculo parans.Præoccuparunt denique virtutis opere vir-
gines,quod in regeneratione per eam corporum mutationem, quę in reſurrectione contin- M
get,in ipſis dei virtute perficiendum eſt: hic enim angelorum inſtar,neque nubunt,neque nu
bentur,verum & virtute animæ & corporis integritate angelis æquales ſunt . Porrò quòd in-
corruptibilis vitę ſemen è terris ad cœlum transferendum ſingulari gloria,virginitatem do-
minus noſter eſſe voluerit, & incorruptionis honeſtati per integerrimã caſtitatem corpora
noſtra conſueſcere,ex eo in primis conſtat,quòd cum legi in omnibus obtemperauerit ſolum
coniugium renuit.Oportebat enim vt qui ex intemerata virgine incorruptus etiam ſecundũ
carnem natus erat,ne coniugij quidem corpoream experiretur corruptionẽ. Cæterum à cor-
ruptis per iugalem copulam naturali integritati noſtræ incrementa ſuppeditans, quẽadmo-
Collatio. dum Adam præſentis vitæ ſemen per coniugij voluptatem fuerat: ita & ipſe ſemen futuri ſe-
culi

A culi per virginitatis fieret integritatem , vt ſicut illum per matrimonium ſerentem humanũ
genus,hominem in terrena vita ſecuti ſumus : ita & dominum per virginalem puritatem fu
turum ſeculum ſerentem,prudenter ſequeremur. Quòd ſi nõ otioſè paradiſum,primiq; Adã
in eo conſpicias vitam, inuenies profectò illum adhuc in paradiſo conſtitutum opus nõ ha-
buiſſe cognoſcere vxorem ſuam. Poſt præuaricationem vero,mortisq; ſententiam,poſt para-
diſi amiſſionem tunc iam vxorem cognouit ſuam, vt vitæ poſtea mortalitatem prolis ſucceſ
ſione ſolaretur. At contra virgo eum qui ad paradiſum reuehit ſequẽs in illo, & cum illo iam
inter paradiſi delitias æterna amœnitate incorrupta lætatur, maledictum illud effugiens quo
extra paradiſum conſtitutæ mulieri dictum eſt: In doloribus paries filios,& cætera. Neq; iam
B illic intelligere valet quomodo cognouerit Adam vxorem ſuam. Nec enim cum in paradi-
ſo eſſet.Sed poſtquam inde fuerat eiectus,hoc dictum eſt . Neque vero nos idcirco iſta dici-
mus, vt quaſi virginitatem humano generi præcipiamus : ſed his , quæ pretioſiſſimam illius Metaphora.
margaritam emere inſtituunt,eius ex omni parte munditiam inſinuamus.De virginibus au-
tem præceptum domini non habeo,conſilium autem do, quaſi miſericordiam conſequutus à
domino.Non enim humano generi dominus per legem aut Euangelium virginitatis ſtatuit
leges.Nam qui vtrique ſexui maris & fœminæ eum quem antè monſtrauimus ob matrimo-
nij neceſſitatem ad ſe inuicem habitum molitus eſt: eisq; qui mortales ex immortalibus effe-
cti fuerant,aliam,ferè dixerim, immortalitatem per ſucceſſionem generis parauit , quiq; id-
C circo dixerat: Creſcite & multiplicamini, & replete terram : qua tunc ratione de virginitate
leges ponere debuit,cum vel ad ſupplementum eorum,qui in bellis mortem oppeterent , gi-
gnendorum multitudinem eſſe neceſſariam cerneret.Nempe enim in lege quam per Moſem
dedit, liberorum procreatio benedictione quoque digna cenſebatur . Poſtea vero quàm ſuis
vbique fructibus floruit mundus: tantáque multitudine hominum referta terra eſt, vt neque
naſcentium iam numerum capiat : adeſtque illud quod in aduentu domini fore prædictũ eſt:
cum hi ſcilicet qui eius monitis prudenter obtemperant,concîdunt gladios ſuos in aratra,&
lanceas in falces.Neque ſumit iam gens contra gentem gladium,neque vltra bellare diſcunt.
Iuſtiſſima ratione virginitas contrà atque hi , qui corrumpuntur per corpus ex corporibus
veriſſimam integritatem germinat. Nec tamẽ(vt dixi)de virginitate tulit per Moſen domi-
D nus legem,vtrunque ſexum intuens,hominúmque naturam . Neque hanc in Euangelio præ-
cipit,ſed aſſumpta Moſi lege, quòd illi ad perfectionis meritum deerat,edocet,dicẽs,dictum
eſt: Non fornicaberis.Ego autem dico tibi,non concupiſces , & cætera : ſedensq; in monte à
beatitudinibus incœpit aperire os.Percurrens quoque Moſi leges,& eas ad verę virtutis pro-
uehens culmen,cum ea quæ ad ſalutem conferunt,mandata docuiſſet,impleto doctrinæ cœ-
leſtis miniſterio, de monte deſcendit: nuſquam virginitatem inter veteris vel noui teſtamẽ-
ti mandata conſtituens.Voluit quippe eximiæ virtutis meritum non iuſſionis neceſſitati ob-
noxium fieri: ſed egregij ac ſingularis animi ſpecimen atque indicium eſſe , dum ſponte ſua
E nulla imperij neceſſitate cogẽte quod mandata omnia excellit, & ſupra humanæ naturæ mo
dum eſt deſiderio affectúque virtutis efficeret. Coniugium quippe naturale eſt , vbi etiam lex Collatio cõ iugij & virginitatis.
conuenientia naturæ diſponit.Virginitas vero ſupergreſſa naturam legis vinculis non tene-
tur adſtricta , quæ incorruptionis excellentem virtutem creatori & autori legis iure pretioſi
muneris offert.Idcirco dominus quidem(rurſus enim id repetam)nuſquam de virginitate le-
ges tulit.Permiſit tamen vt ſicut ab incorruptione ad corruptionem præter naturam immo-
derata poteſtate vtens, homo defluxerat : ita rurſus à corruptione ad incorruptionem natu-
ram ſuam præſtantiori voluntate vim ſibi inferendo proueheret . Non, inquam,iubet, neque Virginitas quiddam eſt eximium & ſupra naturæ leges.
imperat hanc rem : excellens quiddam & ſupra naturam , ſupráque legem ac virtutis ſtudio
F deditæ animæ propriam eſſe non ignorans . Cum enim audiſſet dicentem ſibi : Non expedit
nubere,volens illius excellentiam pandere: Non omnes,inquit,capiunt. Quem & diuus Apo
ſtolus ſequens,ea quidem quæ ſunt ad vitam neceſſaria,in epiſtolis mandat, Eccleſiamq; ſin-
gulis ordinibus quaſi vnum corpus à capite(vt ita dixerim) vſque ad extremos vngues com-
ponit atque ornat.Cæterum de virginibus nihil ipſe decernit , ſed cum inde interrogaretur,
imitatus eſt dominum,dicens: De virginibus autem præceptum domini non habeo , nuſquã
enim inuenio,neque per legem , neque per Euangelium hoc eximium ſanctæ & ſingularis a-
nimæ meritum à domino fuiſſe imperatum. Porrò ſicut rogatus dominus his qui ſe interro-
gabant: Non omnes capiunt,reſpondit,neque tamen magnitudinem ac dignitatem rei,mo-
dúmque quo virginitatem quiſpiam aſſequeretur,tacuit.Sed inferens trinam eunuchorũ ſpe-
ciem,

De virginitatis cõplexu,nõ præceptum,ſed conſiliũ cur detur.

ciem,oſtendit: ita & ego,& ſi præceptum domini non habeo,cõſilium tamen do. Quia enim G
ſupra naturam ea res futura eſt: meritò ab ea ſeruilis omnis iuſſio explodi debet: liberóque po
tius conſilio agendum ac docendum,quo pacto poſſit is qui liber imperio, & ſua ſponte prę-
ſtantior effectus eſt, naturæ ſuæ ad conſequendam inuiolabilem integritatem vim inferre.
Quemadmodum igitur dominus virginalis abſciſionis modos rogatus aperuit, & diſcipu-
lus virginitatis intulit conſilium, dicens : De virginibus autem præceptum domini non ha-
beo: conſilium autem do,quaſi miſericordiam cõſequutus à domino vt ſim fidelis. Arbitror
autem hoc bonum eſſe,propter inſtantem neceſſitatem quia bonum eſt homini ſic eſſe. Alli-
gatus es vxori,atque hoc vinculo antequam merita virginitatis agnoſceres conſtrictus,noli
quærere ſolutionem.Solutus es ab vxore: noli quærere vxorem.Quaſi dicat:Ne ligari quęras H
hoc vinculo.Si autem & vxorem ducas,non peccaſti.Et ſi nupſerit virgo,non peccat.Tribu-
lationem autem carnis habebunt huiuſmodi, aperientes ſibi per coniugij copulam dolorum
officinam.Ego autem vobis parco.Hoc autem dico fratres:Tempus iam breue eſt.Regiones
enim albæ ſunt,& iam iam ad meſſem flaueſcunt,vt & qui habent vxores,quaſi non habentes
ſint: non autem qui non habent,ſint quaſi habentes.Sicuti profectò quidam faciunt,qui cum
ex virginitatis voto vxoribus careant, ac ſi eas habeant ſe agentes virginitati contumeliam
faciunt.Et qui flent,ſint tanquam non flentes:& qui gaudent,tanquam non gaudentes:& qui
emunt,quaſi non poſſidentes: & qui vtuntur hoc mundo,quaſi non vtantur.Præterit enim fi-
gura huius mundi.Volo autem vos ſinę ſolicitudine eſſe.Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt quæ I
ſunt domini,quomodo placeat domino.Qui vero vxorem habet,ſolicitus eſt quæ ſunt huius
mundi,quomodo placeat vxori.Et diuiſa eſt mulier quæ nupta eſt,& virgo: quæ innupta eſt,
ſolicita eſt quæ ſunt domini vt ſit ſancta & corpore,& ſpiritu: quæ autem nupſit, ſolicita eſt
quæ mundi ſunt,quomodo placeat viro. Hoc autem ad vtilitatem veſtram dico, non vt la-
queum vobis iniiciam,ſed ad id quod honeſtum eſt, & intentè facit ſeruire domino abſque
vlla diſtractione.Si quis autem indecorum virgini ſuæ putat,ſi prætereat nubendi tempus,&
ita fieri debet: quod vult, faciat, non peccat, nubat. Sciat tamen quia magis mortali viro &
mundo placere,quàm domino fruendæ voluptatis gratia elegit. Qui autem ſtatuit in corde
ſuo firmus,non habens neceſſitatem,poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis,& hoc iudica- K
uit in corde ſuo,ſeruare virginem ſuam,bene facit. Igitur qui matrimonio iungit virginem
ſuam,bene facit.Melius eſt enim nubere, quàm vri. Et qui non iungit,melius facit, hanc do-
mino mortalis viri vice deſpõdens,At vero dominus his qui coniugij moleſtiam didicerãt,
& quod ſolui facilè non poſſit,vxoris vinculum ægrè ferebant,dixerántque:Non expedit nu

εὐνοῦχοι. Primi excecti naturæ prerogatiua Secundi ſpadones.

bere.Non omnes,inquit,capiunt verbum hoc:ſed quibus datum eſt.Sunt enim ſpadones,qui
ex vtero matris ita nati ſunt : quicunque ſcilicet naturæ beneficio ad cõcubitus illecebras ab-
ſciſi connubia reſpuunt & aſpernantur.Et ſunt eunuchi,qui ab hominibus facti ſunt, doctri-
na,diligentíque cuſtodia ad virginitatis obſeruantiam inducti : ſicut & illa, quæ à patre vir-
go ſeruatur,de quo dictum eſt : Qui autem iudicauerit in corde ſuo ſeruare virginem ſuam, L

Tertij propter regnũ dei.

bene facit.Et ſunt ſpadones,qui ſeipſos abſciderunt propter regnum cœlorum: qui etiam cæ-
teris præſtantiores ſunt,quia cum neque naturæ ad caſtitatem tuendam nitantur auxilio, ne-
que ab hominibus,quorum ſub ditione ſunt,ſpe præmij alliciantur, ipſi ſemet propter regna
cœlorum ad virginitatis præclarum certamen exercent, coniugiúmque & ſimul omne ſecu-
lum eius ſeruandæ cauſſa contemnunt,regnúmque cœleſte cũm ſudore, glorioſiſq; laboribus
capeſſunt.Nam qui ex vtero matris eunuchus eſt,vt per naturam caſtus, nihil operis proprij
poteſt in ſpecie ſanctæ virginitatis oſtendere, naturæ(vt dixi)bonitate non caſtitatis affectu,
aut ſtudio connubium renuens.Ita & qui abſciſus ab hominibus eſt, dum obſeruatione iugi
virginitatem ſeruare compellitur, huiuſce ſanctitatis gratiam non eſſe ſui meriti, verum ſe M
obſeruantium indicat. At vero qui ſeipſum inſtinctu gratiæ ſpiritalis abſcidit, præcipuúm-
que ac ſingulare opus per continentiam, & ardens ad cuncta exercitium munus ſuum fecit,
hic ſuis non alienis rectè factis in cœleſti regno honeſtus & clarus eſt. Illud præterea notan-
dum,quòdverbum domini ad eunuchos apud Eſaiam reſumens ſpadonum differentiam do-
minus tradit,nihil à doctrinæ ſuæ more deuiando. Sicut enim per Moſen non mœchãdum,
ſimpliciter iubetur: in Euangelio autem quomodo non ſit mœchandum, quique ſeruandus
modus dominus explicat: ita & per Eſaiam eunuchos fieri: in euangelio,quo pacto fieri opor
teat,nec vnam,ſed trinam eſſe eunuchorum ſpeciem intelligendam, veritas docuit: vt illic
generaliter eunuchus,hic etiam diſtinctè,& per ſpecies nobis deſignetur. Nec ſanè repugnãt

A ſuperius expoſitis quæ modò dicimus,neq; enim de ſpadonibus in Eſaia leges tulit, aut impe-
rauit eiuſmodi abſciſſionem, ſed quibus digni ſint præmiis præclari & optimi eunuchi, præ-
dicauit.Iuuat autem verba ipſa diligenter inſpicere:Hæc dicit dominus eunuchis.Qui cuſto- *Eſa.56.b.*
diunt ſabbata mea,& eligunt quæ ego volo, & retinent teſtamentum meum, dabo eis in do-
mo mea,& intra muros meos locum nominatum meliorem filiis,& filiabus : nomen æternũ
dabo eis,& non deficiet. Non ergo his, qui caſu aliquo ſimpliciter eunuchi ſunt, huiuſmodi
promiſſio fit: ſed qui cuſtodiunt,inquit,ſabbata mea,& eligunt quæ ego volo. Sabbatum ve- *שבת enim requies ceſſatio.*
ro nõ in opere,ſed in operis ceſſatione intelligitur.Vult itaq; ſabbatizare virginem, vti ne vir-
ginitatem operãdo cuſtodiat, ſed abſq; motu operis integritatem inuiolabilem ſeruet. Quaſi
B dei ſimulachrum,inquit,ex anima & corpore virgo in terra formata eſt.Myſticè ergo ſabba-
tizet,non pedem,nõ manum,non oculum,nõ aliud quodlibet membrorum, ſed ne animum
quidem ad corrumpendã naturalem pulchritudinem moueat, ſed perſiſtat vt præclara diui-
næ maieſtatis effigies ſolida,atq; immobilis ad omnem imaginem,ad omnem tactum, ſem-
per ac iugiter in petra ſtans, ne quis ſiue per oculos, ſiue per aures, ſiue per alium quemlibet *Vel hinc elucescit ſanctimonia Baſilij.*
ſenſum ſubrepens,aut animæ in diras moueat figuras dei,aut confuſis primitiuis formis,ſuas
ipſi peſſimè ac licẽter inſculpat:ſicq; corrupta & obliterata animæ ſpecie, corpus iam luteũ ac
materiale per illicitos tactus vbiq; probris & maculis repleat.Stet igitur immobile,ſtet fixum
C ac ſolidum ſimulachrũ domini, perpetuò ſabbatizans vt neq; ſui ipſius vitio motum vſpiam
nutet,aut in ipſo motu dum fortè turbatur, aliquid naturalium lineamentorum collidet ac
violet,neq; ad externa manu agitatum furto florem naturalis decoris amittat. Fortaſſis hoc
ſabbatiſmo quo pacto etiam virginitas acquiri poſſit naturaliter ſimul ac mirabiliter ſignat.
Sicut enim exponens ſalutis noſtræ commercium: Ne,inquit,dixeris in corde tuo: quis aſcẽ-
det in cœlum? hoc eſt Chriſtum inde deducere:aut quis deſcendet in abyſſum? id eſt, Chriſtũ
ex inferno,mortuiſq; reducere,Sed quid?Prope eſt,inquit,verbum in ore tuo & in corde tuo,
neq; opus habes quæ à te adeò remota ſunt,cœlos ſcilicet aut abyſſos perſcrutari, ſed eo quòd
prope eſt, & tu vtere prompto adiutorio : ſi enim confeſſus fueris in ore tuo dominum Ie-
ſum,& credideris in corde tuo quia deus ipſum excitauit à mortuis, ſaluus eris : ita fermè &
D de virginitate ait: Ne dixeris, quomodo aſcendam in cœlum, virginitatis meæ integritatẽ *Nouè interpretatur, Ne dixeris ĩ corde tuo?*
inde deducere : aut quomodo deſcendam in abyſſum, vt eam dudum à diabolo corruptam
mihi ipſi recuperem. Sed quid? Prope te eſt,inquit,& per naturam tecũ nata virginitas. Neq;
igitur maria transfretare vt eam acquiras tibi opus eſt,neque vaſtum & infinitum peruolare
aërem,neque terrarum tractus hanc veſtigando circuire, aut è terris euolare, cœlúmque pro
ea inuenienda luſtrare,ſed omiſſa(vt dixi)cura ſuperflua huiuſce locorum ſpatia, & interual-
la peragrandi, te ipſam vt te habeas, diligentius inſpice, atque hanc in te per naturam oper-
tam abditámque reperies. Quam ſi tecum & apud te permanere inuïolabilem cupis, perpe-
tuum ſabbatum celebra,hoc eſt, mane quod nata es. Ne manum moueas ad tangendum vi-
rum,neque plices explicita, neque ſoluta colligas, neque inuiolata membra alterius generis
E membris iungẽdo corrumpas,ſed permane quòd es in cubiculo cordis, nihílque amplius in-
quiras. Apud teipſam ſabbatiza, nihil operans quo id ſoluatur, quod in te per naturam eſt.
Non te muros atque parietes, vt virginitatem reperias, tranſilire neceſſe eſt. Iſta quippe ſi
egeris, fortaſſis & virgo eſſe deſiſtes. Porro in cubili, ſi hoc ſabbatum celebres : integram te
puriſſimámque cuſtodies, ſicq; facilè inquam virginitatem rem omnium pretioſiſſimam,
ampliſſimumq; patrimonium habitura es. Non enim impendens aliquid vel noui quippiam
gerens,hanc tibi vindicare & acquirere poteris, ſed immaculata virgo quod nata es, perma-
nens optima ſemper omnibus clariſſimaq; videberis. Cæterum ſi hoc amittas patrimonium
integerrimæ caſtitatis, quamuis illa omnia facias quæ dixi, cœlúmque ac terras & maria &
F abyſſos, immenſúmque aërem peruagata fueris: nulla hoc omnino ratione recuperare iam
poteris.Quo enim pacto quod corruptum ſemel eſt,iam incorruptum fiet? Qua ratione quæ *Virginitas ſemel non redintegratur.*
cognouit virum, quaſi quæ non agnouerit exiſtimabitur?Quomodo quod penitus concupi-
ſcentia & voluptate & perturbatione vulneratum eſt, quaſi alienum iam erit à vulnere cum
ſigna corruptionis in anima,& corpore impreſſa iugiter maneant? Pœnitentia quidem pec-
catum relaxari certum eſt,verum quæ corrupta eſt,quaſi ea inuiolata perſtiterit, redintegra-
ri omnino nõ valens,dum viuit, lugebit. Quocirca quoniam hæc pretioſiſſima omnium eſt,
maximáque poſſeſſio,hiſq; qui hanc fuerint adepti,repoſita ſunt glorioſiſſima præmia,doctri
næ domini obtemperantes,ea ratione ſabbatizare ſtudeamus:quam à principio ſermonis no-

Sabbatizãdũ quo pacto ſit virgini.

ſtri ad finem vſque ſuggeſſimus,impollutamq́; , & ab omni macula intactam aſſiduè natura- G
lem diuinæ effigiei ſeruemus pulchritudinem. Nõ ſolum autem,inquit, ſabbatizet virgo, ve-
rum & ea eligat,quæ volo.Quid autem æquè, ac incorruptionem deus velle putetur . Quam
profectò ex collatione corruptelæ iugalis huiuſmodi ſabbati celebratione, ſancta virgo eligẽs
atque ſeruanda mandata teſtamentum domini tenens,accipiet ab ipſo,atque intra muros e-
ius locum nominatum meliorem filiis & filiabus.Non ſolum enim ſabbata mea cuſtodienti-
bus eunuchis & eligentibus quæ ego volo,verum & teſtamentum meum tenentibus ea dabo,
quæ dicta ſunt,Meminiſſe itaque teſtamenti ſponſi ſui die noctuq́; virgo debet , quòd ille pro
ea,& pro eius integritate moriens edidit,ipſi vſq; teſtamenti & mortis,quam ipſius gratia ſu
ſcepit: ſeipſum enim pro illa tradidit,vt eam ſanctificaret , memoriam aſſidua ſecum medi- H
tatione voluens,teſtamentum ipſius iugiter teneat,id eſt deleri,aut irritam,inanémque fieri,
non ſinat conſummatam in ipſius morte ſalutis ſuæ cauſſa diſpenſationem, qua ſcilicet pro-
ſpiciens ipſius libertati,eam ſuo redemit ſanguine , redemptamq́; non modò libertate hono-
rauit,verum ſponſam quoq; ſibi aptans reginam facere, præcipua gratia & excellenti pietate
dignatus eſt.Ideo teneat ipſius teſtamẽtum, hoc eſt(vt planius dicam) dotale quoddam ipſius
erga ſe teſtamenti conſcripti legitimè,conſtantisq́; coniugij iugiter teneat† ad ſtipulationes,
fœderaq́; coniunctius ſeſe illi immaculatam in omnibus exhibens, vt dignè pro ſponſi meri-
to hic viuens,illic etiam bonis ab ipſo ſibi præparatis perfruatur . Cuſtodientibus quippe ſab-
bata mea(rurſus enim id repetam) & eligentibus,quæ ego volo,inquit, ac tenentibus teſtamẽ- I
tum meum: dabo in domo mea , & intra muros meos locum nominatum meliorem filiis &
filiabus.Ne enim videantur vt ſteriles & infœcundi abiecti eſſe & ignobiles, ita,inquit,fami-
liares & amici mei erunt,vt in domo mea & intra muros meos maneant . Præterea tanto a-
pud me honore digni habebuntur , vt quæuis filiorum ingenuitas non poſſit cum illis de di-
gnitate cõtendere: dabo enim eis,inquit,locũ,non ſolum habitationis, ſed promotionis etiã
ac dignitatis,vt omnibus perſpicuũ ſit,ipſos vltra ſucceſſionẽ liberorum,dignitatis excellẽtia
nobilitari.Et quid amplius de myſticis aut eunuchis dicã? Nomen æternũ dabo eis , quod ſu-
pra nepotũ illis progeniem ſufficiet,nec vnquã deficiet . Hic enim carnales filij parentũ ſub-
euntes nomẽ , ſicuti vitam illorũ extinctam ſenectute ſuccedẽdo rediuiuã reddunt,ita nomẽ K
quoq;,quod morientibus parẽtibus deficiebat,in ſeipſis exſuſcitãt,qui cum hoc modo præce-
dentium vitã ac nomen aliquãdiu ſuffectione prolis inſtaurauerint, & ipſi tamen conditione
mortali proceſſu tẽporis omnino deficient,ſine nomine genus relinquẽtes . Quod autẽ à me
præter locorũ priuilegia datur eunuchis nomẽ , pro omni ſucceſſione generis(dicam rurſus)
illis perpetuò ſufficiet vt & ipſi,& omnes intuentes , ab euentu & exitu rei nominis excellen-
tiam confiteantur,quod ſit profecto melius filiis ac filiabus, quorum vitio ſæpe contingit, vt
execrabilis ſit tota progenies,& confuſionis loco,& peccati nomine.Pro humano enim, in-
quit,nomine angelorum immortalium eis nomen dabo, quod nõ deficiet , vt cœlum & cœli
pulcherrimam partem habeant ad immorãdum,atq; in cœli pulcherrima ſede,hoc eſt,in do-
mo mea intra ſepta habitantes,non angelorum iam naturam tantum , ac dignitatem perpe- L
tuæ ſucceſſionis accipiant,ipſi ſibi in æterna vita pro ſucceſſione generis ſufficientes , verum
& locum inter angelos habeant illuſtrem, atque inſigniſſimum , noménque pro eximiæ vir-
tutis ſplendore indelebile : Muniantur ergo vndique virgines , ac ſe obſeruent ſumma dili-
gentia, ne ſicut à terra & hominibus in cœleſtem , angelicamq́; dignitatem aſcenderunt: ita
econtra ab angelis & cœlis in terram peſſima ruina delabantur . Vidi enim ait , eum qui ali-
quando in cœlis coruſcabat, vt fulgur de cœlo cadentem . Cuius, rei gratia , modis ſe omni-
bus ſeruare debent. Talibus itaque præmiis digni inuenientur in regno , ſacri ac ſpiritales e-
iuſmodi eunuchi.Eiſdẽ vero muneribus ne illi quidẽ fraudabuntur, qui in ætate puerili tyrã-
nica manu violenter abſciſi ſunt,ſi in ea quam in corpore non ſponte pertulerunt,conſtitu- M
ti voluntaria poſtmodum ſeipſos abſciſione caſtrauerint,vt ſabbatizent ab omni omnino vi
tio,& ea eligant,quæ deus vult,& mandatorum eius teſtamentũ teneant. Quippe animi vir-
tute nequaquam inuenti infœcundi locum habituri ſunt in domo domini, meliorem filiis &
filiabus. Neq; vltra lignum aridum pro infœcunditate carnis exiſtimandi ſunt:ſed vt virẽtia
arbuſta plurimis iuſtitiæ fructibus omni ex parte redimiti.Plantati enim,inquit, in domo do
mini videbuntur , in atriis dei noſtri florebunt . Non itaque (dicam enim iterum) leges de
virginitate dominus tulit. Sed eam rem liberi arbitrij ac voluntatis mnus eſſe volens : qui-
bus præmiis donandi eſſent , qui naturam hoc myſticè abſciſionis modo tranſcenderent,
oſtendit.

† τὰ ἐπερωτήματα.

Att. præmiũ eunuchiſmi myſtici.

Quid virgini vitandũ.

De illis, qui ſeipſos caſtrauerunt.

A oſtendit.At vero qui nõ intellexerunt quod dictum eſt:Et ſunt eunuchi, qui ſeipſos caſtraue-
runt propter regnum cœlorum,ſeipſos nimis improbè mutilauerunt ipſo ſuo opere impudi-
citiæ ſe ac laſciuiæ ex obliquo inſimulantes.Nam qui carnalis arma voluptatis, ne munus ſuũ
exequerentur abiecit,per ipſam ſuã incontinentiam indicat,ſe quidem ad concubitum,ardo-
remq́; libidinis eſſe procliuem.Abiectis autem armis illis iam non quia nolunt; ſed quia non
poſſunt impudici eſſe,virginitatem ſeruant. Enimuero diuina lex non actum modo;ſed vo-
luntatis ſententiam damnat . Omnis enim non qui opere admiſit adulterium : ſed qui vidit
ad cõcupiſcendum,iam mœchatus eſt . Porro membrorum genitalium abſciſio maiorem in
B oculis,ita abſciſi,adulterinæ concupiſcentiæ flammam ineſſe criminatur,quòd is diffidens à li
bidine ſe poſſe continere,id abſcidit,cuius miniſterio flagrantem cupidinem in opus produ-
cturus erat.Immo cum ſciret eo nõ amoto ſe impudicitiæ daturum manus,ea quidem abſci-
ſione inſtrumentum libidinis ſuſtulit,ne laſciuire per corpus videretur . Cæterum impudici-
tiæ non abſtulit flammam,ſed animo,deſiderioq́; luxurians,incontinenter per omnem con-
cupiſcentiam aſſiduéque mœchatur . Accuſat quippe ipſius incontinentiam conatus impro-
bus.Idcirco huiuſmodi poſt abſciſionem impudiciores meritò quiſq; appellauerit.Cum enim
ſe continere non poſſint,metu ne deprehendãtur in opere nefario , vtq; licenter iam ſua pro-
ut volunt libidine exatientur ſerui,quippe voluptatis nolunt effectum operis ad habitum ſibi
C & perpetuum voluptatis vſum impedimento eſſe , quo minus in poſterum & ſemper volu-
ptate fruantur,præciſo fœdæ actionis argumento liberè iam ad coitus,petulanterq́; laſciuiũt.
Sicut enim qui diſtricto gladio thorace inſtructum quempiam impetit , etſi thorax fruſtre-
tur ictum,homicidiúmque prohibeat, homicidæ tamen ſupplicio tenetur obnoxius : quique
in nudum gladio fertur,etſi quouis caſu gladius illi excutiatur de manu , homicidij reus iure
iudicatur . Neque enim opus tantum , ſed & voluntatem iudicat lex : ita profectò, & qui ar-
matus genitali membro fidei lorica inſtructam adoritur, & ſi fruſtra conatus illam vt cupit,
violare non poſſit,quaſi tamẽ violauerit dignus ſupplicio cenſetur.Et qui nudam itidem na-
D ctus,voluntate in opus fertur:quamuis abſciſione genitalium amiſſis armis eam violare non
poſſit,quaſi tamen corruptionis autor reus ſceleris iure iudicatur . Qua in re & illa nõ iniuria
impudicitiæ ſimul rea deprehenditur,& probro ſubiici vnà meretur . Nam quo pacto repul-
ſuram credimus imminentem ſibi ab impudico & incæſto plagam , cum ſine armis fidei ſit:
vbi enim aduerſus illum,qui naturalibus armis inſtructus eſt,pudicitiæ tuẽdæ cauſſa fortiſſi-
mè repugnat, caſtitatis certamẽ in aperto eſt: Vbi verò armis deſtitutus eſt vir, illáque libe-
rior affectione vitioſa videndam ſe illi & alloquendam largius præſtat , cunctisq́; voluptatis
fluit illecebris, incerta quidem eius pudicitia eſt : complures tamen ab omnibus aduerſum ſe
impudicitiæ ſententias refert. Verum iſta quidem de his qui vnà cum teſtibus genitalia quo-
que abſciderunt . Nam qui ad virilitatis annos cum genitalibus iam per ætatem ad coitum
E idoneis peruecti,ſolos poſteà teſtes abſcindũt, eos aiunt acrius atq; ardẽtius inflãmari libidi-
ne,& ad concubitũ impatientiſſimè ferri. Neque id ſolũ,verum tutò iam, vt ſibi videtur vio-
lare quaſcunque potuerint.Aiunt enim abſciſſis inferius teſtibus , qui à lumbis ac renibus re-
liquo genitali membro ſemen adminiſtrant , opilari ſtatim ſuperiores poros : feruente vero
in renibus obſcœna libidine, atque ita ſemen exſpumante,inflammari quidem ad id emitten-
dum virum , cúmque feruens in intimis id effundere nequeat , eo quod ſibi ad concumben-
dum reſeruauit armari , atque ad actum proſilire nefarium . Ita abſciſſionem teſtium illece-
bram ad fallendam mulierem aſtutè machinatus impudicius illi iam flagitioſiúſque miſce-
tur. Nam is quidem , qui naturalia integra habet inſtrumenta concubitus , excipientibus ſu-
pernè partis teſtibus ſemen , illúdque fundentibus emiſſo , iam ſemine alleuiatus , concupi-
F ſcentiæ flagrantis remittit ardorem . Is autem qui non habet vnde quod intrinſecus prurit
euacuet , vix extinguit libidinis æſtum , quoad (vt ferunt) huiuſce rabiem fatigatio ſoluat.
Atteſtantur his quæ dicimus non ſolum naturæ ratio,verum & plurima ætatis noſtræ docu-
menta, ſicuti quodam ſummæ reuerentiæ viro , caniciéque ac vitæ meritis ornato referente
didicimus.Aiebat enim confeſſam ſibi eſſe mulierem,eunuchum cui illa à domino ſiue à viro
ſuo credita fuerat,quaſi virum impudicè ſibi commiſceri ſolitum . Præſumebátque, vt ait,a-
ctum turpitudinis ipſa ſua infœcunditate ac ſeminis priuatione ſecurius . Neque hic ſolum
ſed alius quoque nobis vnanimis haud quaquam facile mentiri ſolitus , retulit virginem
quandam Eccleſiæ canonicam ſibi cum eiulatu nuntiaſſe , quòd in cubiculo ipſius eunuchus
fuerit , qui illam vitioſo complecteretur affectu , totúſque toti affuſus cum non haberet quo

Non opus modò lex dãnat nefarium,ſed voluntatem quoque.

βεβαλωτις à ſimili dicta.

Quod παράδοξον videri poterat adſtruit teſtimonio fideli.

Act. quanta tẽtigine vel eunuchi pruriant.

posset concupiscentiæ suæ satisfacere dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus ra- G
biem morbis indicans. Atque ob eam quam diximus abscissionis illecebram, quòd ignara &
imprudens rei esset, tentatione implicitam virginem. Vbi vero eius nepharios conatus ani-
maduertérat, execratam esse hominẽ. Neq; eam huic solum, sed & aliis plurimis inquinatissi-
mam illius aduersum se cõcupiscentiam cum lamentatione prodidisse certum est. Duorumq;
hominum testimonium verum est, ne & alios plurimos citãtes testes in re præsertim ingra-
ta prolixiores simus. Danda tamen nobis (vt reor) venia, qui ista non tantum præmuniendæ
virgineæ integritatis gratia diximus: sed vt plurimos eiusmodi eunuchos qui nomen illu-
strę consecuti sunt in Ecclesia, coërceremus. Constat enim profectò dęmonis artem & inuẽ-
tionem id opus esse. Nam quos prior ætas apud gentiles prodidit: eos modò apud nos quoq; H
prodiisse monstratum est, castitatisq; nomen & tunc apud illos & modò apud nos huiusmodi
abscisione contra naturę iura inuenisse. Est enim vehementer astutus is, qui fidem nostram in
dominum circumuenire & fallere nititur, & sub honesti specie vitia inserere malignissimè
quærit: quod ipsum ex præteritis animaduertere in promptu est. Sicut enim per quæ putabãt
se deum cognoscere per ea maximè gentiles eum ignorare fecit (mũdus enim opificis sui iu-
dex propositus cum sit, illi à visibilium specie non vt decebat ad conditorem sese erexerunt,
neq; eius pulchritudinem glorificauerunt: sed coluerunt & seruierunt creaturæ potius, quàm
creatori) & sicut vnde oportebat Christum agnoscere: inde in primis illum ignorari, moli-
tus est de scripturis scilicet prædicantibus Christum ignorationem eius hęreticis intelligen- I
tiis callidus ingerens, sicuti idẽ Christi fide vbiq; cõspicua. Incredulitatem ac negationẽ eius
malignè inserere nititur, ita & sub mysticæ abscisiõis nomĩe, castitatisq; velamine impudicos
atq; impuros efficit. Neq; his igitur passim, ac liberè congredi virginẽ decet. Nam si fœminæ
fœminas dum in eodẽ cubili amanter amplexentur, feruẽte in intimis cupiditate sæpe ex mu
tuo contactu corporum ad ea corpora, quæ vt appeterent in suæ conditionis acceperũt, me-
moriam iritant atque inflammant (solet enim qui peccati legem in nostris membris posuit,
meliùs latenter irrepere, atque ex amica fœminarum ad inuicem gratáque voluptate, carna-
lem maculam impudenter elicere) quanto magis masculina corpora licet illa eunuchorum
sint: cautè vitanda sunt virgini. Sit enim ille licet eunuchus: vir tamen per naturam est. Si- K
cut enim cornutus bos & si illi præcidantur cornua: non tamen sublatis cornibus equus effi-
citur, sed absint licet cornua, bos tamen est: ita & masculus abscissis genitalibus omnibus, ea
tamen mutilatione sua, mulier effectus non est: sed masculus, vt est à natura cõditus perma-
net ac sicutibos recisis cornibus sic, quoque furore cornu petit (ceruicem quippe incurruans, &
caput ad feriendi impetum formans, gaudet intentare minas) ac sæpius ea parte capitis ferit,
qua cornibus antea fuerat armatus, satisfacitq; furori per actus imaginẽ (ita enĩ afficitur cor-
reptus iræ impetu: non vt cassò feriens vulnere, sed vt prius ictu cornuũ scindens ac diuidẽs)
ita & masculus: quãuis abscisus genitalia, vitiosa tamen cõcupiscentia masculus est. Quo cir-
ca & ipse se ad actum fœditatis similiter formans, amorem spirat incredibilemq; vesaniam: L
immo & ad coitum feruens, etsi ea parte non violet fœminæ turbulentus incumbens, ipse ta-
men ac si corruperit, satisfeceritq; cupidini, ita sceleris imagine affectus est. Eam vero ad pec-
catum vehementius iritans, totum quidem corrumpit animum, corpusq; ad corruptionis a-
ctum inclementer instigat. Quapropter prudens virgo si intimam virginitatem suam serua-
re inuiolabilem cupit, huiusmodi contubernia atq; colloquia (sunt quippe homines) non pas-
sim admittat. Nam etsi admonitionẽ Sirach vt integritati virginis prospicientem suscipim⁹:
quasi eunuchus, inquit, amplectens virginem & ingemiscens. Nimirũ quia quod vult agere,
nõ valet, & cõcupiscentia eunuchi est virginitatem adolescẽtulæ auferre. Etsi enim matrem,
inquit, ob infœcunditatem nõ facit: cupit tamen illi florem virginitatis adimere. Neq; igitur
pudicitiæ ratione laudare cõuenit huiusmodi abscissos, quia neq; equos quòd cornu non im- M
petant, laudamus: sed hos quidem, nisi calcitrent laudamus. boues vero nõ cornupetas, man-
suetudinis gratia suscipimus. Non enim quo quisque non potest, sed quo cum possit non ad
iniuriam vtitur, admirationi habetur. Quòd si putant abscissionem genitalium aliquid ad pu
dicitiam atque innocentiam animæ conferre posse: eruant & oculos, plurima præter ratio-
nem salutis intuentes. Præcidant simul & manus & pedes, & aures penitus obstruant, ne quid
horum peccati instrumentum fiat. At id quidem stultum & irrationabile est, & insaniæ fu-
rorisq; plenissimum, peccati causam non aliter auferri posse arbitrari, nisi vndique circunci-
dãtur mẽbra omnia ea ratione qua diximus, truncíq; in morẽ inutile omnino iaceat corpus,

Eunuchismus qñ cõmentum est diaboli.

Simili cõfirmat γνώμην

Eunuchus sis licet: vir tamẽ natura per simile.

Eunuchismũ dãnat, qui sit tuẽdę castitatis gratia.

Simili confirmat.

quando

A quando sic etiam ex præcedentibus imaginibus delusa mens peccet. Permittẽtes itaq; corpus
ita manere vt effectum est, membra omnia castissimæ rationi moderãda iuxta quod superius
diximus ac regenda tradamus, bonumq; opus nostrum non necessitatis, sed voluntatis mu-
nus faciamus. Non autem de omnibus simpliciter eunuchis quæ præmissa sunt, diximus: sed
de his qui vt sibi facultas fieret mulieribus licenter ac liberè, quantum vellent congredi, seip-
sos libidinis impatientes abscíderunt, ac de omnibus omnino qui fœminarum familiaritates
persequuntur, easq; sibi summo studio conciliare pergunt. Scimus enim quia sicut sancti viri
castè atq; innocenter mulieres tangunt, ita & spadones, qui post abscisionem illam, quam in
corpore inuiti pertulerant, voluntariè iam se ac flagrantissimo puritatis amore castrarunt,
B cum mulieribus purè atque innocenter conuersantur. Cæterum diligẽtiæ simul integritatisq;
seruandæ gratia contestamur, quia sicut viri qui mulierum familiaritatibus gaudent: meritò
suspicionem aduersum se turpitudinis concitant: ita & eunuchi qui cum mulieribus assiduè
morantur, idq; præcipuè student, vt ab eis nunquã diuellantur, contra seipsos suspicioni locũ
præbẽt. Nam qui fœminis nõ quomodolibet indifferẽter, sed auidè cõgrediunt, nõ sine ratio-
ne cũ sit cogitatio humani cordis semper in deterius prona: plus quã viri iudicio quorũcunq;
sugillantur. Quippe cum illis prę sto sit operis nefarij facultas, effectum sceleris antè oculos
pingens, eos ruinæ metus à volũtatis peccato coërcet, his autẽ cum nõ adsit ius implẽdi quod
volunt: ipsa sua impotẽtia audaciores ad fruendum concupiscentia effecti peccatũ voluntatis
C in se magis ac magis exaggerãt. Nemo autẽ reprehendat, cur alloquentes virginem plusquã
cõuenire fortassis videretur virgineo pudori, in speculatione ac discussione masculini sexus
aliquãto diutius immorati sumus. Primo quidẽ, quia nulla tam æui rudis virgo est, quæ sensu
vigeat corporis, quæ aliquid eius sexus ignoret, cuius euulsa de latere est. Nam quã diu quidẽ
inualida atq; immatura sunt ad naturalem actum corporis membra: lex quoq; peccati feria-
ta est, & ignorantiam fortasse dixerit quispiam naturalis operis inesse interim membris, & si
quàm maximè sua sponte natura ad munus propriũ currit, sicut in mutis animantibus cerni-
mus, quæ duce atque instigante natura protinus feruntur ad coitum: infantesq; pueri in ipsa
imbecillitate membrorum virilem imitari concubitum sæpe deprehensi sunt. At uerovbi pu-
bescere cœperint, atq; ad id munus ad quod facta sunt, esse per ætatem idonea, peccati lex cõ-
D tinuò subrẽpit, membris singulis sua officia suggerens, & legis membra contra legem mentis
instructa in aciem proferens, & vnumquenque hominem per membra peccati lege captiuãs.
Nullumq; prorsus membrum est, quod cum lege magistra nitatur, ignorantiam eius ad quod
effictum est peccati possit obtendere. Verum & labia norunt ad quid amantibus accõmoda-
ta sint, & ad quem vsum instituta. Et membra singula, sexus quoque alterius membra non mi
nus quàm se ipsa per naturam norunt. Nam si naturam illorum vsumq; ignorarent, ne actum
quidem ipsorum & officium profectò concupiscerent. Itaque non sumus rei criminis, si quod
erat virginibus cognitum, licet silentio id premeretur necessario tempore admoniti di-
scussimus atque aperuimus. Deinde etsi illæ ignorabunt ingenium masculi, ne ipsa eis igno-
E ratio peccati esset illecebra, non sine ratione illarum securitati constantiæq; prospicientes vt
se per naturam habeant, inspeximus & explicuimus, vt quemadmodum simplices sicut colũ-
bæ sunt, ita etiam serpentis imitatæ prudentiam omnem, suæ integritatis iniuriam, omniáque
pericula propellant, atque ex his quæ diximus cautiores ad obseruandum seipsas diligentio-
résque reddantur. Prætereà quoniam hoc opere nostro virginitatis munditiam in com-
mune tuendam, instruendámque suscepimus, sicuti virginibus beneuolẽtiæ, ita & maribus of-
ficij debitores sumus, eáque ratione quemadmodum illis quid sit noxium, quid vtile ostendi-
mus, & istis itidem necessario ostendendum arbitrati sumus, ne abscissionis illius quàm su-
prà discussimus illecti nomine contra quam molirentur efficerent: verum quid sceleris ex
F improba genitalium abscisione sequeretur agnoscẽtẽsque à domino suscipi mereatur eunu-
chus, non ignorantes & ex vera illa abscisione proficerent animo. Et qui eiusce carnali ab-
scisioni vel dederant, vel daturi videbantur manus, hoc sermone nostro cohibiti, inde se
prudenter auertant. Vera igitur virgo si tanta cum diligentia quantam præmisimus, se ob-
seruauerit, ab omni quidem conatu masculi mundam iugi se obseruatione custodiet, sed &
cum fœminis dormiens, secum semper commorabitur, fixúmque animum habebit in cœlo,
& illum à corpore totum penitus remouens: ipsa quoque cum Apostolo dicet: Scio me ip-
sum siue in corpore nescio, siue extra corpus nescio: deus scit, quia rapta sum in paradisum,
& audiui verba arcana. Omnino enim vigilantissimum eius in se amorem supernè de cœlis

Simile quid proditũ legitur de Origene.

Quæ viros cõcernant, ad tuendam pudicitiam.

intuens sponsus,vtq; ex tenebris non occasionem sceleris, sed sacrum otium vberiorisque ad G
eum familiaritatis & amoris materiam sumit. Id lucrata ex nocturnis tenebris quod sensus
nulla extrinsecus agitatione turbatur,sponsiq; intus illustrata lumine illius lampadem per to-
tam noctem in occulto componit: ipsam meritò rapiet vsque ad tertium cœlum & in para-
disum dei,& ea sibi loquetur verba, quæ adhuc in corpore viuētibus esse dicuntur ineffabilia:
sed illi planè quæ ad id profecit vt nesciat vtrum in corpore an vero extra corpus habeāt vi-
tam, effabilia mysteria fient:quo sanè in statu omnem virginum chorum inueniri cupiens &
orans,atque obsecrans ad ea præcauenda quæ virginitatis pulchritudinē inquinant, ista pro-
secutus sum,nō vt ex eorum inspectione discamus quomodo oporteat ad ea quæ sunt noxia H
prolabi, sed vt lubrici modo percepto discamus quo pacto inde resilire conueniat: neq; enim
eis qui medicinæ student venena & noxia quæque ac morbida, ideo discenda proponunt ma
gistri,vt eos his vti hortentur,neque vt notione nocentium mentem ad malitiam acuant,ac
pro medicinis pestis atque pernicies humanæ vitæ innotescant,sed vt quænam sint quæ natu
ralem virtutem nostram perimant,scientes ea obiectis contrariis viribus præcaueant, & in-
cidentia fortè corporibus arte ac disciplina tollant.Tres igitur viæ cum sint secundum trinę
illius abscisionis siue exectionis rationem, quas ad virginitatem ducentes dominus nobis o-
stendit:Qui potest,inquiens,capere capiat,quam vult quisque eligat grata quidem & accepta
deo,est & quæ per vnam ex duabus prioribus incedit, sed illa profecto beatior quæ per præ- I
stantiorem currit:omnes tamen quacunq; tandem via ad hanc properent,id æqua ratione cu
rent: vt sint immaculatæ in via,vt omni labe omniq; macula puram sponsam spōso coaptā-
tes,largioribus ipsius gratiis gloriosius in cœlo perfruantur.Ista tibi ô sacrum caput ad con-
siderandam veræ virginitatis honestatem pro tempore scripsi, non tantum ex diuinis libris,
sed iuxta sapientissimum Paulum,qui nos omnem intellectum captiuare vult in obedientiā:
Christi ex gentilium etiam literis, omnes Christi discipulos ad continentiam hortari,atque
inducere cupiens.Nam & gentium sapientes cum variam voluptatis speciem atque aduersus
eam pugnam nostram fabulosa nobis fictione signarent, hydram vniuersam in carne volu-
ptatem,serpentem ferum ac multiplicem,qui in palude moraretur naturæ rationes perscru- K
tando finxere, eiusq; quod simpliciter abscinderetur caput, tria pro vno efferre tradiderunt:
quod vero cauterio præcisum esset,occidi penitus,nec plura pro eo pullulare sapiēter docue-
runt.Voluptate nanq; vniuersa in carnis limo,à materialiq; natura veluti in palustri loco,in-
star horrendi illius serpentis semper incubante,ac per vnum quēque sensum quasi vnū quod-
dam,caput ex intimis singularem scilicet, aut visus aut gustus, reliquorūq; voluptatem pro-
ferente, multipliciter si ad satietatem suauitate illius perfruendo vnumquodq; caput velimus
abscidere,nō magis quod videbatur, abscidimus, quam pro vno plurima per hūc abscissionis
modum pullulare faciemus.Sin vero continentia veluti cauterio elatum caput exciderimus, L
id prorsus ita perimemus vt vltra germinare nō possit.Qui enim voluptatem gustus aut eius
suauitatem saturitate cupit extinguere,non tam illam interimit, quàm fruendo cupitis intē-
peratiorem semper ad id quod malè cupit,effecit.At vero, qui mortiferæ suauitati nō indul-
gendo,continentia nō secus atque igne hanc excruciare pergit, eam fraudando cupitis inef-
ficacem & inualidam,atque igne consumptam omnino patefecit. Enimuero illa ratio & fu-
tilis atq; inanis est,immò verò & iniuriosa,& continentiæ vitanda studiosis,quæ prorsus de-
finit, quod promptum ac paratum & in potestate sit, ad id concupiscentiam lentius irritari.
Nam iacet quidem (vt sic loquar) gustus voluptas ad illud, cuius fruendi habet potestatem.
Cæterū intemperanter potestate eorū quibus frui vult,vti semper edocta insatiabilis ea pote-
state sua ad cōcupita omnia multimodis agitur. Quāobrem nō ita præcidere vnūquodq; vo-
luptatis caput,sed suauitati eius non indulgere per abstinētiam cōuenit. Sed enim diuina lex M
vitulum pro sacerdotio apud sapientissimum Mosen immolari mandans per membra hostiæ
quæ incendebantur,sacræ exercitationis modum naturali ratione subindicat, quæ fibram ie-
coris non iecur totum & adipem qui ventrem operiret, non ventrem ipsum: renum vero
non solum adipem,verum ipsos quoque cum adipe renes incendi in holocaustum iubet. Ie-
coris quippe quod concupiscentiæ instrumentum est,iuxta quod & de eo,qui concupiscentiæ
fuerat telo percussus,dicitur: eris quasi ceruus spiculo percussus in iecore,veluti fibram,singu
larem scilicet peccati concupiscentiam,in qua & fel inuenitur incēdere: reliqua vero felle ac
pessima cupiditate liberam ac puram ad appetenda bona quæq; & honesta seruare secundum
naturam integram conuenit.Porrò vētris quod superfluum est,vnde pinguiore & hebetiore
euadimus

Quē doctrina Basilij scopū obseruarit,simili docetur.

Collatio.

Gentiū fabulae de hydra palustri & tricipite.

Cōtinentia cauterium.

ἐκκαυματικῶς hæc.

Hepar siue iecur cōcupiscētiæ organum.

A euadimus sensu,auferre decet,solumq; quod est necessarium seruare.In renibusvero non adi-
pem solum ingentem obscœni liquoris copiam exspumantem ad libidinem:verū & renes ip-
sos expiare ac sanctificare naturaliter omnino iubemur.Significat profectò per hæc sermo di
uinus,& necessarium victum nobis esse amplectendum. Et concupiscentiā studiosius ad me-
liora transferendam,& castitatis munditiam tota intentione sectandam.Quia enim possibi-
le non erat absque cibo viuere, escarum receptaculum ventrem scilicet nudum absque vllo
omnino gulæ vitio relinquens obsidentem illum adipem rectissimè tollit. Rursus quia itidē
erat impossibile,boni nos aliquid habere,nisi naturalem concupiscentiæ vim ad illud ambiē-
dum haberemus,improbam cupidinis speciem quasi fibram iecoris cum felle præcidens,pro-
B babile concupiscendi genus ad virtutes appetendas purum innocuumq; reliquit. At vero in
renibus,quia neque ad vitæ necessaria vt venter,neque ad concupiscendum vt iecur necessa-
rij sunt,solamq; & vnicam concubitus concupiscentiam capiunt,non horum solum adipem,
sed ipsos quoque ignibus tradit. Nempe enim sine renibus,id est, sine coniugio in terris viui
potest:virginitatisq; vita, nullo inferior angelis ad perpetuam gloriam hinc iam exerceri.
Quibus profectò omnibus id nobiscum agitur, vt omni sapiētia eruditi & instructi aduersus
voluptatem totam quasi contra multorum capitum hydram sapiēter stemus, neque sub spe- τὴν πολυκέφαλον ὕδραν.
cie excidendi emergentia assiduè per sensus capita ad pullulationem plurimorum ea semper
iteremus.Verùm summa tolerantia laboris atque continentia præcipua fortiter illa incenda-
C mus,corporáque nostra hostiam sanctam placentem deo, tanquam vitulum pro sacerdotio
studiosè offeramus, & modo quidem prauam concupiscentiam veluti fibram iecoris, mo-
do superfluitatem cibi,quasi adipem,quo venter operitur,modo totam simul cōcupiscentiam
coitus, veluti renes vnà cum adipe semen illis ministrante diuino continentiæ igne consu-
mamus,vt iuxta propositam virginitatis destinationem omni praua ac turpi concupiscētia,
omnique voluptate superiores euadentes,per continentię sacra certamina proposito certan-
tibus præmio,immortalitatisq; corona digni inueniamur,per Iesum Christum, per quem est
patri gloria cum sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

D

HOMILIA. B. BASILII, QVA DOCETVR, QVOpacto amittimus,quomodóne recuperamus imaginem dei, & de vera virginitate,Raphaēle Volaterrano interprete.

Homo quum ad imaginem dei creatus semel extiterit, ab ea tamen per peccatum
decidit,pulchritudinem ac præstantiam suam inquinauit, animam demum per pra
uas cupiditates pessundedit. Nam quum deus noster hominum vera sit vita:quis-
E quis dei similitudinem destruxit,vitæ vtique perdidit familiaritatem,& vsum.Enimuero qui γνώμης
extra deum agit, in beata vita degere non potest. Igitur in pristinam gratiam ac plane in i-
maginem diuinam à qua per peccatum alienati sumus, rursus per pœnitentiæ redintegratio-
nem facilè redimus. Qui enim nullum patitur delictum, seque perseuerantem in rebus ad-
uersis, & nullis cedentem tentationibus inconcussa mente ostendit: hic demum in anima-
sua dei similitudinem recipit: ex quo vitæ beatæ particeps efficitur. Talis nanque studij ad-
iutrix est virginitas iis qui secundum proportionem huius participes sunt virtutis. Non e- Virginitas vera. γνώμης.
nim virginitatis seu castitatis gratia solum à gignendis liberis abstinere: sed vita omnis,
Christianæ modestiæ accommodata virginitatem habere videtur. Nam & sermone lasci-
F uire, & oculo licentiore vagari, & auditu inhonesto labefactari, & corde per cogitatio-
nem prauam contaminari, & præter modum in cibo, potúque se inuitare: à propria pudi-
citia & temperantia excidere fuerit. Qui enim sese in omnibus vitæ partibus incorruptum
continentēmque custodierit: is verè perfectum virginitatis munus est adeptus. Vt autem
id adipiscamur,omni studio ad dei redire similitudinem conandum, ac nobis continuò at-
tendendum, ne promissione ac spe tanta indignum aliquid admittamus, ne in Ananiæ cri-
men incidamus. Ei nanque ab initio, possessionem suam retinere licebat: semel autem con-
cessa, in proposito consistere debuerat, nec ad dolos ac fraudem confugere. Ex quo pœ-
nas subitò dedit, ac talem domini contra se indignationem mouit, cuius minister Petrus
erat, adeò vt ne pœnitentiæ locum inueniret. Igitur cuique ab initio quod vitæ genius cupiat
modò

Confirmat τῷ παραδείγματι.

modò concessum, hoc inire ac optare licet: siue in matrimonio,seu cœlibem agere.Quando G
verò se deo semel autorauit per vitæ continentiam ac perpetuam castitatem , hoc detrecta-
re non licet : nec aliter quàm aliquod munus , aut hostiam deo sacram sese illi custodire , ne
reos sacrilegij nos dominus decernat iudicio : si dicatum ei corpus rursus rebus prophanis,
& communis vitæ ministerio sordidauerimus. Dico autem hanc animi constantiam,& hoc
propositũ non solum in ipso castitatis & abstinentiæ voto firmum, ac perpetuum erga deum
esse oportere , sed in omni quoque prauo inordinatoq; affectu : quum semel vitam cœpimus
spiritualem,protinus obseruandum, vt & cæteris debilibus exemplo simus, & ne inconstan-
tiæ,leuitatisq; accusemur.Melius enim viam veritatis & iustitiæ non cognouisse fuit , quàm
ab ea itinere* medio per intemperantiam auerti.Ira nanque & inuidia,& iniuriarum memo- H
ria,& mendacium, & superbia, mentis euagatio, aliena ab honestate locutio, in orando deo
oscitatio,somnusq; ac vana desideria, in obseruandis mandatis negligentia,vestium ornatus
exquisitior,oris splẽdor & cultus, sodalitates, denique gestus omnis pręter officium & deco-
rem: hæc omnia vsq; adeo cauenda sunt iis,qui deo virginitatem,hoc est fidem,animam,vi-
tam,factaq; omnia sua dicarunt, vt vnum ex iis neglectũ reliquorum gratiam sit aptum ma-
gnopere lædere.Omnia nanq; ex priuata libidine ac cupiditate admissa animæ puritatem in-
quinant,& ad beatam vitam iter impediunt. Hæc itaque spectare oportet in primis eum, qui
se ad aliquam vitæ perfectæ formulam reducere quærit,vt nullo modo vas inutile ac affecti-
bus propriis obnoxium se præbeat. Nam quicunque vitæ spirituali addictus aliquantulum se I
ab humo leuauit,ac humanis se posteà vitiis contaminauerit: similis erit pelli pardaleæ: cuius
pilus inter album ac nigrum vtriusque coloris stigmata commixta retinet.Viam nanque ve-
ritatis ignorasse præstat,quàm sub ea semel arrepta per inconstantiam deficere.

Votiua ꝓfessio exemplo cõfirmatur.

Att. hæc Lutherani & Zuingliani.

**al. deuio*

Collatio ἐπιφώνημα.

DIVI BASILII MAGNI EPISTOLA *ad uirginem elapsam.*

NVnc est tempus exclamandi propheticum illud,ac dicendi.Quis dabit capiti meo a-
quam, & oculis meis fontem lachrymarum?& deplorabo contritionem filiæ popu- K
li mei.Nam etiam si hos profundum silentium tegit, & iacent semel malo stupefa-
cti,& ex lętali plaga etiam ipso afflictionis sensu iam priuati,tamen nõ oportet nos hunc ca-
sum citra lachrymas prætermittere . Si enim Hieremias eos quorum corpora in bello per-
cussa erant , infinitis lachrymis dignos iudicauit , quid nam dixerit quis ad tantam anima-
rum calamitatem ? Vulnerati tui,inquit,non sunt vulnerati gladio , & mortui tui non sunt
mortui in bello.sed aculeum veræ mortis graue peccatum deploro , & ignita maligni illius
spicula,quæ animas simul cum corporibus barbaricè ac crudeliter cõbusserunt: Equidem arbi
tror dei leges magna suspiria duxisse,dum tantũ scelus in terra conspexerunt.quæ sanè inter-
dicentes semper ac clamantes, olim quidem , non cõcupisces vxorem proximi tui: per sacra L
vero euangelia,Omnis qui videt mulierem ad hoc vt concupiscat ipsam,iam adulterium cõ
misit cum ipsa in corde suo , Nunc vident ipsam domini sponsam impudenter adulteria ex-
ercentem. Suspiria vero duxerunt etiam ipsi sanctorum spiritus : Phinees quidem zelotes &
ex feruenti spiritu æmulator,quod nõ etiam nunc licet ipsi hastam in manus sumere, & cor-
poraliter scelus hoc vlcisci : Ioannes vero Baptista , quod non potest relictis supernis con-
uersationibus,quemadmodũ tunc solitudine,ad redarguendam iniquitatem percurrere, & si
quid pati oporteret,caput potius quàm dicendi libertatem amittere . Immo ad beati Abel si-
militudinem , etiam ipse mortuus adhuc loquitur , clamat , ac nunc altius quàm de Hero-
diade vociferatur, illud, Non licet tibi habere ipsam.Nam corpus quidem Ioannis iuxta ne-
cessitatem naturæ, diuinum terminum accepit , atque etiamsi lingua silet , sermo tamen dei M
ligatus non est . Qui enim dum conserui nuptiæ reprobarentur , vsque ad mortem dicendi
libertatem perduxit, quid nam faceret si tantam contumeliam inspiceret circa sanctas do-
mini nuptias ? At tu à diuinæ illius societatis iugo abrupta , & ab impollutis veri regis nu-
ptiis fugitiua,ad ignominiosam vero ac impiam corruptionem hanc turpiter delapsa , quã-
do non habes quomodo amaram hanc accusationem effugias,& neque modum nosti neque
artem, quo malum ipsum contegas, iurare per temeritatem gaudes . Et quia impius in pro-
fundum collapsus, mala de cætero contemnit, etiam ipsa abnegas ad verum sponsum pacta,
Neq; esse virgo,neq; vnquam promisisse clamans,quæ & suscepisti multa,& ostendisti multa
virginitatis

A virginitatis signa.Reuoca in memoriam honestam professionem quam professa es corã deo
& angelis ac hominibus.Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & sacrũ vir-
ginum chorum,& concilium domini, & ecclesiæ sanctorum, ac aniculæ in Christo auiæ, iu-
uenescentis recens aut tunc,& virtute vigentis,& matris in domino ad illam decertantis, ac
nouis quibusdam ac veris laboribus,consuetudinis robur dissoluere contendentis,& similiter
sororis,partim illas imitantis, partim etiam superare enitentis , & virginalibus prærogatiuis
progenitorum recte facta superantis,& te adeo sororem,velut putabat,ad similium certamẽ,
& sermone & vita industriè prouocantis.Reuoca hæc in memoriam,& angelicum circa do-
B minum cum illis tripudium,& spiritualem in carne vitam , & cœlestem in terra cõuersatio-
nem.Recordare dierum carentium tumultu, & noctium illuminatarum , & cantilenarũ spi-
ritualium, & psalmodiæ sonoræ,& orationum sanctarum , & cubiculi casti, & virginei pro-
gressus,& mensæ temperantis.Vbi est reuerendus ille tuus habitus? Vbi honesti mores & ve-
stis frugalis virginem decens?& honestus ex pudore rubor ? & decorus ex continentia ac vi-
giliis afflorescens pallor,omni coloris bonitate gratiosior elucescens?Quoties in orationibus
pro cõseruanda virginitate impolluta lachrymas effudisti? Quot literas ad sanctos sæpe exa-
rasti?per quas pro te orare petiisti,non vt nuptias humanas,imò ignominiosam hanc corru-
ptionem assequereris,sed vt à domino Iesu non excideres.Quot vero munera à sponso acce-
C pisti?quid opus est dicere honores propter illum ab his qui illius sunt susceptos? conuictus cũ
virginibus?progressus cum iisdem?exceptiones à virginibus ? encomia ob virginitatem? vir-
gineas benedictiones?literas velut ad virginem scriptas ? At nunc modica aura aërij spiritus,
qui nunc in filiis inobedientiæ operatur,suscepta, omnia illa abnegasti, & venerandam illam
& quæ pugna impeti solet possessionem,cum breui voluptate permutasti.quę ad tempus gut-
tur tuum pingue facit,postea tamen felle amariorem comperies . Ob hæc quis nõ luctu com-
motus dixerit?Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis Sion?Quomodo autem nõ ipse do
minus ad aliquem ex his qui nunc in spiritu Hieremiæ obambulant dixerit ? Vidisti quæ fecit
mihi virgo Israël?Ego despondi ipsam mihiipsi in fide & integritate, in iustitia & in iudicio,
& in misericordia ac miserationibus,quemadmodum per Oseam prophetam ipsi promisi. Ip
D sa autem dilexit alienos,& viuente me viro immortali, adultera appellatur, & non timet al-
teri viro cõmisceri.Quid vero pronubus ille diuinus ac beatus Paulus,vetus ille & nouus hic,
sub quo mediatore ac doctore,relicta materna domo,domino coniuncta es, Num sanè tan-
tum malum perpessus dixerit? Vterque timor quem timui accessit mihi , & quem timui obuiã
venit mihi . Ego enim te coniunxi vni viro virginem castam vt assisteres Christo , & timui
semper ne forte velut serpens Euam decepit per versutiam suam,ita corrumparis mente tua.
Quapropter innumeris spiritualibus incantationibus conatus sum semper comprimere affe-
ctuum tumultum,infinitis custodiis conseruare Christi spõsam . Et vitam eius quæ virum nõ
habet recensui,Quod sola ea quæ virũ non habet curat ea quæ domini sunt, vt sit sancta cor-
pore & spiritu.Et dignitatem virginitatis exposui,& templum dei te appellans, velut alas ad-
E didi promptitudini tuæ,quæ te ad Iesum leuarent,& per timorem mali, ad hoc vt non cade-
res auxilium tuli,Si quis templum dei corrumpit dicens,hunc corrumpet deus.Sed & ex ora-
tionibus meis securitatem tibi addidi,si quomodo integrum tibi corpus , & anima & spiritus
citra reprehensionem,in aduentu domini Iesu Christi cõseruari possit.Verum enimuero fru-
stra hæc omnia erga te elaboraui , & mihi amarus finis dulcium illorum laborum euenit . Et
necesse est rursus suspirare ob eam,ob quã oportebat me gaudere.Ecce enim decepta es à ser-
pente amarulentius quàm Eua . Corrupta est autem non solum mens tua , sed etiam cum illa
corpus tuum.Et horrendum illud,quod etiam dicere cunctor,& tacere non possum,est enim
velut ignis ardens in ossibus meis,& resoluor vndique,& nõ possum ferre: Sublatis membris
F Christi fecisti membra meretricis . Hoc solum inter omnia malum etiam nihil habet cui cõ-
parari possit.Hoc nouum est in vita facinus.Transite inquit,ad insulas Chettiim,& videte,&
in Cedar mittite, & considerate vehementer an facta sint talia , an permutarint gentes deos
suos,& hi non sunt dei. Virgo autem mutauit gloriam in turpitudine sua . Obstupuit cœlum
ob hoc,& inhorruit terra amplius vehementer.Dicit omnino etiam nunc dominus,duo ma
la perpetrauit virgo.Me dereliquit verum sanctarum animarum sanctum sponsum, & aufu-
git ad impium & iniquũ animæ simul ac corporis corruptorem. Defecit à deo seruatore suo,
& exhibuit membra sua mancipia immundiciei & iniquitati ad iniquitatem.Mei oblita est di
cit dominus,& ad amatorem suum transiuit.Expediret ipsi vt mola asinaria circa collum ip-
sius ap-

Attẽde votũ virginitatis fuisse etiam solenne.

Quid ad hęc diceres impie Lutherane?

Hie. 2. Cethim כתים Itali sunt Beroso. קדר Cedar Saraceni siue Agarem

ſius appenſa eſſet,& in mare proiectus eſſet,potius quàm virginem vitiaſſet. Quis ſeruus cõ- G
tumax ad tantam inſaniam deuenit,vt herili cubili ſeipſum iniiceret? Quis prædo ad tantam
dementiam perductus eſt,vt ipſa dei donaria cõtingeret?non ſupellectilem inanimatam, ſed
corpora viuentia,& animam inhabitantem habẽtia factam ad imaginem dei. Quis ab æter-
no auditus eſt in media ciuitate, & ſerena meridie, imagini regiæ formas immundorũ por-
corum inſcribere auſus eſſe. Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miſerationem
coram duobus aut tribus teſtibus moritur. Quanto peiore ſupplicio dignus cenſebitur,qui fi-
lium dei conculcauit,& deſponſatam ipſi ſponſam adulterio contaminauit, & ſpiritum vir-
ginitatis contumelia affecit. At volebat inquit,illa,& non inuitam violaui. Equidem regina il
la libidinoſa Aegyptia,amore formoſi ac honeſti Ioſeph inſaniebat. Verùm proteruæ illi° in- H
ſania virtutem caſti ac temperantis non ſuperauit, & neque manibus ipſis vim inferentis ac
cogentis ad iniquitatem,ille victus eſt. At decreuerat illa hoc inquit, & nõ amplius erat vir-
go,& ſi ego non voluiſſem,ab alio corrupta fuiſſet. Equidem & filium hominis oportebat tra
di,ſed væ illi per quem traditus eſt. & ſcandalorum offendicula venire neceſſe eſt, ſed væ illi
per quem neceſſitas venit. Ad hæc omnia,num qui cadit non reſurgit,aut qui ſe auertit, non
conuertitur? Cur auertit ſe virgo auerſione impudenti, & quidem quum audierit Chriſtum
ſponſum per Hieremiam dicentem. Et dixi poſtquam ſcortata fuit ipſa hæc omnia, conuer-
tere ad me,& non eſt conuerſa. Nunquid reſina non eſt in Galaad? aut medicus nõ eſt ibi? Cur
non contigit ſanatio filiæ populi mei? Et multa ſanè reperias in diuina ſcriptura mali auxilia, I
multa item ex interitu ad ſalutem medicamenta,de morte & reſurrectione myſteria,de iudi-
cio horrendo ac æterno verba,de pœnitentia & remiſſione peccatorum dogmata. Innumera
illa conuerſionis exempla,drachmam,ouiculam,filium qui conſumpſerat res ſuas cum ſcor-
tis,perditum & repertum,mortuum & qui reuixit. His vtamur mali auxiliis,per hæc animam
noſtram curemus. Aſſume in meditationem extremum diem (non enim ſola tu ſeculum æ-
ternum viues)& anxietatem,& ſuffocationem,& mortis horam, & ſententiam dei vrgẽtem,
& angelos feſtinantes,& animam in his grauiter conturbatam, quæ à peccatrice conſcientia
amare flagellatur,& ad ea quæ hic ſunt miſerabiliter ſe conuertit: & ineuitabilem longæ illius
peregrinationis neceſſitatem. Deſcribe mihi in mente tua, vltimam communis vitæ ſubuer- K
ſionem,quum veniet filius dei in gloria ſua cum angelis ſuis: Veniet enim & nõ cunctabitur:
quum veniet ad iudicandum viuos ac mortuos, & reddendum vnicuique iuxta opus ſuum.
quum tuba illa magno & horrendo ſono edito excitabit eos qui à condito ſeculo dormierũt,
& procedent qui bona fecerunt,in reſurrectionẽ vitæ:qui vero mala fecerunt,in reſurrectio-
nem iudicij. Reuoca in memoriam diuinam Danielis viſionem, quomodo nobis iudiciũ ob
oculos ponit. Videbam inquit,donec throni poſiti ſunt,& antiquus dierum ſedebat, & indu-
mentum eius candidum velut nix,& capillus capitis eius velut lana pura. Thronus ipſius flã-
ma ignis. Rotæ eius ignis ardens. Fluuius ignis decurrebat ante ipſum, mille millia miniſtra-
bant ipſi,centena milia adſtabãt ipſi,iudicij locum conſtituit,& libri aperti ſunt. Bona, mala,
manifeſta,occulta,res,verba,cogitatus, omnia aceruatim vt ab omnibus angelis ac homini- L
bus exaudiri poſſint manifeſte reuelabuntur. Ad hęc quales neceſſe eſt eſſe eos qui male vixe-
runt? Vbi itaque anima illa mergetur,quæ in tot ſpectatorum conſpectu derepente turpitudi-
ne plena viſa eſt? Quali vero corpore infinita illa & intolerabilia flagella ſufferet? vbi ignis
inextinguibilis & vermis indeſinenter caſtigans,& fundum inferni tenebricoſum ac horren-
dum,& eiulatus amari,& vlulatus inde orus,& ploratus & ſtridor dentiũ, & finem non ha-
bent mala. Ab his non contingit liberatio poſt mortem, neque eſt aliqua induſtria, neq; ars
effugiendi amara illa ſupplicia. Hæc nũc effugere licet,donec licet noſipſos à caſu eripiamus,
neque deſperemus de nobiſipſis, ſi à malis diſceſſerimus. Ieſus Chriſtus venit in mundum vt
ſeruare peccatores. Venite adoremus & procidamus ante ipſum,& ploremus corã ipſo. Nos M
ad pœnitentiam vocans diuini verbi doctrina clamat ac vociferatur. Eſt via ſalutis ſi velim°.
Deglutiuit mors robuſtior facta. Verũ probe ſcito,quod deus rurſus detraxit omnem lachry-
mam ab omni facie pœnitentium. Fidelis dominus in omnibus ſermonibus ſuis,non menti-
tur,dixit: Si fuerint peccata veſtra velut pannus puniceus,velut niuem inalbabo, Si vero fue-
rint velut coccinum,velut lanam inalbabo. Paratus eſt magn° ille animarum medicus ſana-
re affectionem tuam. Illius verba ſunt. Illius dulce ac ſalutare os dixit. Non opus habent va-
lentes medico,ſed male habentes. Non veni ad vocandum iuſtos,ſed peccatores ad pœniten-
tiam. Vult dominus purgare te à plaga maligni. Quærit te paſtor bonus, relictis ouibus non
erranti-

A ſimili col latio

Ab exẽplo in violatorẽ virginis

A errantibus. Si commiſeris ipſi teipſam,non cunctabitur neque dedignabitur ille hominum a-
mator,te ſuper humeros proprios portare,gaudẽs quod reperit ouem ſuam deperditam. Stat
ille pater & expectat tuum ab errore reditum,ſolummodo reuertere, & dum adhuc longe a-
bes accurrens irruet in collum tuum, & amicis amplexibus complectetur te à pœnitentia iam
purgatam,& veſtem induet primariam, animam exutam veterem hominem cum operibus
ſuis,& addet anulum manibus quæ mortis ſanguinem abluerunt, & calceamentum addet pe
dibus,qui auerterũt ſe à via mala,ad curſum euangelij pacis. Et læticiæ ac gaudij diem annũ-
ciabit ſuis tum angelis tum hominibus,& omnino ſplendido epulo celebrabit tuam ſalutem.
B Inquit enim, Amen dico vobis quod gaudium eſt in cœlo coram deo, ob vnum peccatorem
pœnitentem. Et ſi vitio verterit quis ex his qui ſtare ſibi videntur, quod cito aſſumpta es,ipſe
ille bonus pater pro te reſpondebit dicens. Lætari oportet & gaudere, quia hæc filia mea mor
tua erat,& reuixit,& deperdita erat,& inuenta eſt.

Epiſtolæ ſanctorum patris Baſilij

C MAGNI, GREGORII ITEM NAZIANZENI
cognomẽto Theologi,ac vtriuſq; ad alios aliquam multos,quatenus exẽplari Græcè excuſo perpetua ſerie reſpondent,
omnes ſolerti collatione ac propenſiore ſtudio
recognitæ per Godefridum
Tilmannum.

D EPISTOLA MAGNI BASILII AD SANCTVM
Gregorium Theologum, de vita in ſolitudine agenda,
Gulielmo Budæo interprete.

EPISTOLA. I.

E Si tuam epiſtolam agnoui, vt ij facere ſolent, qui amicorum liberos ex ſimilitudine in ipſis conſpicua agnoſcunt. Nam quod exiſtimare te ais, magnopere non referre,habitum ſtructuramq; loci,ad ciendum in animo tuo deſiderium vitæ nobiſcum agendæ,antequam compertũ quidpiam habeas de modo & ratione vitæ noſtræ, tuus hic eſt profecto animique tui ſenſus,qui huius mundi bona prorſus nihili eſſe ducas, præut eſt beatitudo, quam reconditam in diuinis pollicitationibus habemus. Equidem ſcribere ad te non ſuſtineo præ pudore,qui in hoc extremorũ finium receſſu interdiu noctuq; agito: tametſi enim vrbicas occupationes pro derelicto habui,vt ſexcentorum malorum cauſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro derelicto quiui. Similiterq; illis affectus ſum,qui nauigandi inſolentes,nauſea perditè afflictantur. Nãque illi magnitudine nauigij offenſi, tanquam vehementius ſuccutientis, in lembum aut nauiculam cum tranſilierint,ſic quoque non ſecius à nauſea laborant, nimirum moleſtia ipſos ac bile quò tranſierint cumq; comitantibus. Huiuſmodi igitur quiddam nobis contigit, qui
F domeſticas perturbationes quoquò circunferentes gentium, vbique locorum perinde verſamur in tumultu, quare nõ magnopere adiuti ſumus ab hac ſolitudine. At verò quæ facta à nobis oportuit, vndeque auſpicandum fuit ei, qui veſtigiis hærere voluit, eius qui nobis ſalutis viam præiuit(ſi quis,inquit,ponè me venire vult,abiuret ſemetipſum,& tollat ſuam ipſe crucem,& ſequatur me)hæc ferè ſunt. Iam primum mentem pacatam habere conueniebat. Vt enim oculus continuo circumactu verſatus,& nunc horſum illorſumque deflexus, nunc ſurſum deorſumq; erectus viciſſim ac depreſſus,exactè cernere nequit, ſed obtutu incumbere in rem viſam eum oportet,ſi quidem conſpectum rei perſpicuum facturus eſt: hunc in modum mentem humanam ſexcentis mundi curis diſtractam,euidenter cernere veritatem vix eſt vt euenire poſſit. Atque ei quidem,qui nondum coniugalibus vinculis adſtrictus eſt, rabidæ cupidines,

Orditur epiſtolam ab homœoſi

Nihili vita hæc,præut eſt repoſita nobis beatitudo. ἀ ποιῶ

Confirmat eleganti τῇ ὁμοιώσει

ἀνομοίωσις ex collatiõe

λυσσώδεις

ἐπιθυμίαι, ὁρμαὶ δυσκάθεκτοι, ἔρωτες δυσέρωτες θόρυβος φροντίδων. κίνδυνοι ἐμπορίας.

pidines,& impetus effrenes, amoresq; incessunt perditissimi. Coniugio autem mancipatum G
curarum agmẽ excipit,in orbitate desiderium prolis,vxoris custodia, domestica procuratio,
seruilium officiorum constitutio,damna ciuilibus in contractibus accepta,digladiationes cũ
vicinis,forenses concertationes,negociationis alea,agriculturæ labores,vna quæque dies suã
adfert animo caliginem.Iam verò noctes diurnas curas excipiẽtes, per easdem rerum species
imposturam menti factitant.Quarum rerum vna demum cautio est, si ab omni se mũdo ab-
dicauerit,qui hanc vitare molestiam instituerit.Est verò secessus à mundo,non extra mundũ
esse corpore,cæterùm à consensu corporis,mutuaq; affectione animum abrumpere,non ciuẽ
esse,non domum possidere,non familiam,nihil proprium habere,non sodalitatis officia, nõ
amicitiæ colere,prædia nulla,nullas facultates habere,negociis vacare,iurisgentium contra- H
ctus humanasq; disciplinas non nosse.Ita se comparare,cor vt humanum aptum sit admitte-
re disciplinam ex diuinis monumentis informatam. Est autem huiuscemodi cordis compa-
ratio,cum eæ doctrinæ dediscuntur,quæ praua consuetudine sedem in ipso occupauerũt. Nã
neque in tabulis cereis scribere possis,nisi prius literas induxeris quæ antè scriptæ fuerũt, ne-
que animæ prius diuina placita accommodaris, quàm anticipatas opiniones ab ea exemeris.

Aggressio eius quod initio instituerat, πέρι τῆς ἀναχωρήσεως

ἑτοιμασία καρδίας quę vera sit, docet simili.

Ad id autem assequendum solitudo grande operæprecium adfert,vt pote quę perturbationes
animi consopire solita sit,spaciumque deinde indulgere, vi ratiocinationis ipsas stirpitus ex
anima elidendi.Vt autem feræ bestiæ blanda manu permulsæ, leni certamine superantur, ita
libidines,iræ,pauores,mœrores,animæ venefica mala,consuetudine consopita, nec perpetuo I
iritamento efferata,eluctabiliora deinde vi rationis fiũt.Esto igitur locus aliquis huiuscemo-
di,qualis hic noster,ita ab hominum congressu liber,vt à nullo extraneorum irrumpente as-
sidua interpelletur meditatio. Pietatis enim meditatio animam diuinis cogitationibus alit.
Ecquid igitur beatius, quàm hominem in terra concentum angelorum imitari? ineunte sta-
tim die in orationes ire?in hymnis & canticis creatorẽ venerari? Ex inde sole iam dilucescẽ-
te conuerti ad opera, nusquã sine oratione? denique canticis tanquàm sale condîre actiones?
siquidem hilarem alacremq; animæ æquabilitatem hymnica cohortamenta cõferunt. Quie-
tus igitur status animæ expiationis auspicatus est, cum nec lingua loquitur, quæ ad homines
pertinent,nec oculi colorum nitores circumspiciunt in corporibus,nec concinnè accommo- K
datas membrorum proportiones, cum nec aures animæ intentionem elanguescere faciunt,
auscultandis ipsæ modulamentis distentę,ad voluptatem ciendam accommodatis,nec face-
torum hominum ridiculis aut scurrilibus dictis, quæ res maximè comparata est frangendæ

τῇ ὁμοιώσει solitudinem animæ esse cõmodam adstruit.

καταψηχθέντα habet exẽplar nostrũ, non καταψυχθέντα. Pulchrè ergo Budæus.

γνώμη. μεταφορὰ ἐν τῷ ἅλατι

Hymnorũ vis quã efficax

animæ intentioni.Quippe mens nec extrorsus dissipata, nec in mundum per sensoria diffusa,
ad sese ipsa redit,moxque suopte nutu ad dei notionẽ euadit. Quo fit, vt illo decore illustra-
tus vndique intellectus,atque supernè illuminatus, naturæ quoque ipsius obliuione capiatur,
nec ad cibi iam curam demittat animam,nec ad amictus anxietatem. Quippe qui à terrena-
rum rerum cura immunis & feriatus,omne suum studium ad ea bona traducat, quæ magno
certamine quæruntur· id enim assequi conatur, quo numeros omnes fortitudinis temperan- L
tiæque impleat,quo iustitiam,prudentiam,cæterasq; virtutes absolutè excolat,aliasq; insuper,
quæ sub hæc genera distributæ, virum studiosum cõmonefaciunt,vt cuncta officiose exequa-
tur ad vitã rectè atq; ordine instituendã.Maxima porrò viarũ ad veri inuestigationẽ ferentiũ
meditatio est scripturarum diuinitus inspiratarũ. Quandoquidẽ in his quum rerum agenda-
rum præcepta reperiuntur, tum beatorum hominum vitæ memoriæ proditæ ac perscriptæ,
tanquàm simulachra quædam animata proposita sunt vitæ ad normam diuinam iustitiæ, iis
quidem qui bonorum operum exemplaria imitari cupiunt. Proinde in qua re quisque nostrũ
senserit se eo quod oportet defici,in illo assiduè incumbens, tanquam ab officina quadã me-
dicinæ,appositum suæ infirmitati medicamentum inuenire poterit. Ac temperantiæ quidem M
homo cupidus,historiam Iosephi assidua lectione euoluat:ab ea enim edidicerit actiones tẽ-
perantiæ plenas,cùm compererit eum ad habitum virtutis prouectum esse, nedum volupta-
riis in rebus continentia præditum.At verò in fortitudine instituetur lector ex historia Iobi,
qui vita in contrarium ipsi cedente, ac prorsus immucata, egens ex beato, orbus ex pulchræ
prolis parente,vnius dieculæ momento factus,non idem modo suique similimus mansit,cel-
sos animi spiritus ad extremum vsque retinens, sed ne amicis quidem eius qui ad consolan-
dum eum venerant,tandem ipsi insultantibus,dolores eius exacerbando, iracũdè iritatus est.
Rursus aliquis reputans quomodo magnanimus idẽ & clemens esse possit, ita vt animo qui-
dem obfirmato aduersus peccatum, clementia verò vtatur erga homines: illic Dauidem in-
ueniet

Sedatæ & indistractæ menti quot accedant commoda.

ἀγωνίων legit Bud. pro αἰωνίων iuxta exemplar Hermonymi Spartani

ὥσπερ εἰκόνες ἔμψυχοι

μεταφορά.

Argum. ab exemplo. Ioseph continentiæ exemplar. Iob fortitudinis.

ἄπαις ἀπὸ καλλίπαιδος

A ueniet generosum in bellicis facinoribus,clementem & placidum in inimicis vlciscẽdis.Ta-
lis erat Moses,ingenti ille quidem ira in illos insurgens,qui in deum peccauerant:sed miti a-
nimo perferens illos,qui sibi obtrectauerant.Quemadmodum autem pictores, cùm imaginẽ
ex imagine pingunt, exemplar identidem respectantes, lineamenta eius transferre conantur
magno studio ad suum opificium: ita qui sese meditatur omnibus numeris virtutis absolutũ
reddere,veluti simulachra quædam spirantia & actuosa, sanctorum vitas respicere oportet,
probaq; opera illorum sua imitando facere.Iam vero orationes lectionibus succedentes, re-
centiorem animam vegetioremque accipiunt,vt pote desiderio dei iam flagrãtem. Atqui est

A simili παραδείγματα. μεταφορά.

γνώμη

B oratio illa bona,quæ compertam dei notionem in animo ingenerat.Est verò dei inhabitatio,
insidentem intus deum memoria complecti.Hacque nos ratione tẽplum dei efficimur, quã-
do nec terrenis curis perpetuus tenor memoriæ interpellatur, nec improuisis perturbationi-
bus intellectus tumultuatur:sed hæc omnia effugiens vir amore dei præditus, ad deũ ipse se-
cedit,tum affectus foras quatiens, qui ad intemperantiam prouocant, tum in iis studiis libẽ-
ter versans,quæ ad virtutem ducunt.Atque imprimis quidem magno studio id comparandũ
habemus,scitè vt sermocinari possimus,vt nec contentiosius percunctemur,nec affectantius
respondeamus,vt differenti non obloquamur,nec interfari atque interpellare gestiamus ab-
surda ostentatione, fastũq; præseferente, vt modum teneamus & sermocinandi & auscultan-
C di.Neque verò ad discendum verecundum esse oportet,nec ad docẽdum malignum, quod ab
alio tute didiceris,nequaquam clam habendum, cuiusmodi facere mulieres improbæ solent,
quæ ex aliis ipsæ quæsitos liberos viris suis tollendos subiiciunt,patrem ementientes:autorem
verò ipsum prodere grata commemoratione decet,verumq; ipsius scientiæ parentem. Vocis
porrò intentio mediocritate temperanda est,vt nec exilior fallat aures,nec contentior odio-
sa radat offensione.Expendendum prius quid dicturus sis,atque ita demum edendum & pro-
uulgandum.At vero in congressibus comiter appellare oportet, atque in consuetudine suauẽ
se præbere, non etiam voluptatem facetosis sermonibus aucupari: adhortationum vero be-
nignitate,clementiæ ac mansuetudinis opinio colligenda est. Nusquam acerbum se præbere
conuenit,etiamsi obiurgatione opus,sit.Plærunque verò conducibilis nobis erit ea increpan-

ἐρωτᾶν μὴ ἀφιλονείκως, ἀποκρίνεσθαι δὲ ἀφιλοτίμως· μανθάνειν ἀνεπαισχύντως, καὶ διδάσκειν ἀνεπιφθόνως

Simile ex collatione.

γνώμη

D di ratio,quam propheta secutus est, qui peccati reo Dauidi non à semetipso impegit damna-
tionis modũ,sed accersita persona vtens, iudicem illum ipsum in proprio crimine æstiman-
do constituit.adeò præiudicio in sese facto,nihil ille deinde habuit, quod succẽseret increpã-
ti.Et consentaneus quidem fuerit summissis atque abiectis animis, tristis oculus atque deor-
sum vergens,habitus neglectus,squalida coma, vestis sordida, adeò quæ lugẽtes cõsulto me-
ditatoq; faciunt,ea suapte animi spõte in nobis,& veluti habitu temerario, extitisse videri de-
bẽt. Tunica cinctu appressa sit corpori & adstricta. cinctus neque muliebrem in modum ilia
exuperet,neque prælaxus fluxam tunicam efficiat.Incessus esto nec segnis,ne animum disso-
lutum declaret,nec rursus vehemens insolenterq; incitatus, ne cõsternatos impetus animi si-
gnificet.Vnum modò sit vestitus propositum, operimentum vt existat, ab æstus frigorisque

Propheta Nathan. 2. Reg. 12.

γυναικῶδες γὰρ βλακικὸν γάρ.

E iniuria corpus asserere aptum & idoneum.Colorum amœnitates ne exquirãtur,nec opificio-
rum deliciæ prætenues ac molliculæ.Etenim in veste pigmentorum lauticias consectari, per-
inde est,atque si muliebrem comptum nobis accommodemus, quem magno illæ studio sibi
aptare solent,accersitis lenociniis crines malásque inficiẽtes. Tunica sit eousque crassa, vt a-
lio opus non sit integumento,ad calefaciendum corpus ea contectum. Calciarium esto pre-
cio quidem illud vili,sed quod vicem suam implere possit. Et vt semel omnia vno verbo cõ-
plectar,vt in veste comparanda,rationem imprimis constare oportet vtilitatis:ita in cibò pa
nis vsus expleuerit,id quo opus est ad alimentum: aquæ potus sedauerit sitim homini integræ
valetudinis,quibus accedent ea pulmenta,quæ ex leguminibus ad vsus tantum necessarios fa-
F cta,tuendæ sunt integræ corporis firmitati. Inter epulãdum hoc cauere conuenit, ne helluã-
tium speciem præbeamus,sed & cõstantiam,& mansuetudinem vbique retineamus, atque in
percipiendis voluptatibus æquabilem continentiam,ne tum quidem porrò ita animis esse fe-
riatis nos oportet,vt commentatione rerum diuinarum vacemus. Quippe qui alimentorum
naturam,corporisque aliti opificium,argumentum habeamus,diuinas laudes exordiẽdi, vtiq;
cum in mentem nobis venit, quomodo varia cibi genera corporum qualitati accommoda-
ta,ab eo sint inuẽta,qui omnia moderatur & regit. Porrò autem orationes antequam cibum
sumimus,pro dignitate diuinæ benignitatis ineundæ sunt, cum earum quæ in præsenti nobis
diuinitus conferuntur,tum verò earum quæ in posterum eisdem reconditæ sunt. Iam à cor-
porum

Collatio

λυσσώδη γαστριμαργίαν

porum curatione rurſus orationes,gratiarum actionem exequantur , iam acceptorum ergo, G
atque eò amplius eorum flagitationem,quæ deus nobis pollicitus eſt.Denique cibi ſumẽdi ho
ra ſit vnica & conſtituta,eademque ſemper per ambitum reuertens,vix hæc vt curando cor-
pori deſtinata, vna ſit hæc è quatuor & viginti , quam temporis intercapedinem cõplectitur
diei noctisq; viciſſitudo.Reliquas autem horas mens cõmentando occupata ſit,hominis qui-
dem certè,qui menti exercendæ in ſolitudine ſe addixerit.Somni leues ſunto, eiuſq; modi qui
excuti facilè poſſint,ex naturæ vtique præſcripto,ad victuſq; rationem appoſiti: id verò inte-
rim accurandum ſtudioq; aſſequendum eſt,vt cõmentandis rebus arduis ipſi paſcantur ſom-
ni . Nam altiore correptum eſſe ſopore , ſicq; eſſe veterno diſſoluta hominis contemplatoris H
membra, vt interim pateat aditus viſis abſurdis obrepentibus , id certè inſtar eſt quotidianæ
mortis.Atqui quod aliis diluculum,id nox iis dimidiata eſt,qui ſe colendæ pietatis ſtudio de-
uouerint . Tum enim præcipuè otium animæ largitur nocturnum conticinium , cum neque
oculi aſpectus importunos,neque aures auditus obturbatores intro ad cor admittunt . Cæte-
rum mens ſola ſecum,cum deóque negocium habens, tum peccatorum ſuorum recordatio-
ne ſeſe corrigens,fines ipſa ſibi præſcribit ad vitia auerſanda,opem etiam diuinitus implorãs
ad ea adipiſcenda,ad quæ magno ſtudio incitata eſt.

Hora vna ac præſcripta ſit ſumẽdę alimonię. — *διακοπτόμενοι* — *γνώμη.*

Eiuſdem Baſilij ad eundem. II. I

NVnquam,quandocunque prudentiæ tuæ ſcripſi:clam me fuit, quancũque theologicã
vocem talem eſſe, vt impar ſit ad exprimendam mentem dicentis , & minor quàm
quæ deſiderio quærentis ſatisfacere queat.vnde fit,quòd ſermo imbecillior admodũ
eſſe ſolet,quàm qui cogitationibus exprimendis ſufficiat . Si ergo mens noſtra infirma eſt : &
mentem æquare nequit lingua,quid tandem nobis ſpem in his quæ dicũtur,reponere conue-
niebat,& non magis dicendi penuriam incuſare? Verum licet hoc ita habeat, non tamen po-
tui quod quæritur ſilentio præterire.Proditionis enim periculum & notam habet,ſi non prõ-
ptum dederis de deo reſponſum iis qui dominum diligunt . Itaque quod ad ea quæ rogantur
attinet,an ſufficienter inſtituta ſint,vel exactiore aliqua additione opus habeant: neceſſarium K
fuerit ad illorum inſtitutionem & correctionem certum quoddam tempus decernere.Quòd
vero in præſentiarum admonendus es:obſecramus quod & iam aliquoties fecimus:vt omni-
bus modis ipſe,veritatis patrocinio & qui menti tuæ diuinitus inditi ſunt , motibus ad com-
mendationem & conſtitutionẽ boni vtare:iiſq; contentus nihil à nobis amplius quæras , qui
quoniam multo minores ſumus nominis opinione,veritatis ſermonem noſtra imbecillitate
magis lædimus quam aliquid roboris veritati noſtro patrocinio adiicimus.

Sermo mẽtis conceptione inferior.

Eidem. III.

VEnerunt mihi iam pauloantè abs te literæ, omnino tuæ, nõ tam propter manus cha- L
racterem,quam propter ipſius Epiſtolæ idioma. verborum enim habent modicum,
ſententiæ plurimum.Ad quas quidem non ſtatim reſpondimus: propterea quòd pe-
regrè abfuimus , & grammatophorus , cum vni familiarium epiſtolam reddidiſſet , properè
migrauit.Sed nunc tandem per Petrum te alloquimur:ſimul & ſalutationis debitum redden-
tes & denuò ſcribendi occaſionem & materiam exhibẽtes. Nullus autem planè labor eſt Epi-
ſtolæ Laconicæ,quales ferè ſunt omnes tuæ quotquot ad nos perueniunt.

γραμματοφόρος literarum baiulus ſiue tabellarius.

Baſilij Magni ad Gregorium epiſtola,Iacobo Mycræo interprete. IIII.

VNde mihi alas columbæ modo, adſciſcam?aut quo pacto ſenium meum iuueneſcet?
vt ad vos me,viri chariſſimi, queam recipere,& flagrãs meum erga vos deſiderium M
exatiem,animiq; mei triſtes curas apud vos deponam: & à vobis tribulationum ſo-
latium aliquod conſequar?Siquidem propter beati Euſebij Epiſcopi obitum timor nos inua-
ſit haud mediocris,ne forſan qui olim Metropoli noſtræ eccleſiæ præfuerũt,velint ipſam ac-
cepta occaſione zizaniis Hæreticorum inficere,& pietatem magno labore hominum menti-
bus inſeminatam,prauis ſuis diſciplinis eradicare,eiuſque vnanimitatem in diuerſa diuidere.
Quod etiam in pleriſque eccleſiis factitarunt.Poſtquam vero Cleri literæ ad nos venerũt , ad
hortantes ne hoc tempore parum ſimus attenti:circunſpiciens vndiquaque, veſtræ,ô dilecti,
tum rectæ fidei,tum zeli,quo erga dei eccleſias affecti eſtis,memini . Atque hac de cauſa miſi
dilectum verbi cooperatorem meum Euſtathium qui grauitatem veſtram incitet, vt ſtrenue
omnibus

A omnibus pro eccleſia laboribus occurratis,& præſentẽ aggrediamini, meumq; ſenium ſocie-
tate refocilletis,& vere eccleſiæ decantatam pietatem inſtauretis,dantes ipſi nobiſcum,ſi bo-
num opus vnà capeſſere dignati fueritis,paſtorem ex voluntate dei, qui populum ipſius recte
queat gubernare.Habemus enim ante oculos virum vobis non incognitum. Quem ſi digne-
mur nobis acquirere,magnam indubie libertatem erga deum poſſidebimus,& vocãti nos po-
pulo ſummum beneficium præſtiterimus.Sed adhortor iterum & ſæpe, vt omni mẽtis ſegni-
tie depoſita,tempeſtatis periculum anteuertamus,anticipemúſque.

περιβόηθον

Baſilij Magni Euſebio Samoſatorum epiſcopo,Iacobo Mycræo interprete. V.

B QVomodo ſilentium in re præſenti queam agere?quin potius cum id ſuſtinere nõ va-
leam, orationem quandam factis dignam inuenero , vt vox noſtra non aſſimiletur
ſuſpirio,ſed fletui,qui mali grauitatẽ abũde exprimat . Periit nobis & Tarſus ciuitas:
atque nõ hoc ſolum graue eſt,etſi intolerabile. Nam multo hoc grauius eſt, tantã ciuitatem,
tam feliciter agentem,vt Iſauros,Cilicas,Cappadocas, & Syros ſua opera in concordiã per-
duxerit,vnius aut duorum hominum exitiali ſocordia peſſum iri,dum nos cunctamur, con-
ſultamuſque,& nos mutuo reſpicimus.Optimum igitur fuerit,iuxta medicorum ſententiam,
nimis autem multa mihi copia eſt eiuſmodi exemplorum ex imbecillitate domeſtica.Medici,
vbi doloris magnitudo excelluerit,ſtuporem ægrotanti conciliant.ita precandum, vt non a-
C nimæ noſtrę cum intolerabili dolore mali indolentiam experiantur.Quanquam miſeri licet
ſimus,vno ſolatio vti viſum eſt,nempe ad tuam manſuetudinem oculos figere , & ex tui no-
tione & memoria animi dolorem mitigare. Quemadmodum enim oculi vbi cõſtanter ſplẽ-
dida inſpexerint,facilitatem quandam per hoc quod ad ceruleos virideſque colores contuẽ-
dos ſe recipiunt nanciſcuntur:ita quoque animis noſtris ceu blanda quædam cõtrectatio do-
lorem tollit etiam memoria tuæ manſuetudinis & diligentiæ,potiſſimumque poſtquam con-
ſiderauerimus pro viribus tuis omnia te abſoluiſſe:ex quibus abunde etiam nobis , ſi res inte-
gre velimus iudicare,nihil tua culpa periiſſe oſtendiſti,ac apud deum malorum prouidentiæ
magnam tibi mercedem paraſti.Cæterum te dominus nobis & ſuis eccleſiis ſua ſolius gratia
donet,in vitæ auxilium,& animarum noſtrarum emendationem , dignetúrq; nos rurſus tuæ
D conuerſationis auxilio refocillare.

Ταρσος noli θαρσος fiducia — *A medicis ductũ ὑπόδειγμα.* — *ὁμοίωσις.* — *κακῶν legit pro καλῶν.*

Eidem. VI.

CVm iam gratia dei, ac precum tuarum ſubſidio, paululũ ex morbo cõualuiſſe vireſq;
collegiſſe viſus ſim:in foribus adeſt hyemis inclementia domi nos cohibẽs,& ne lo-
co quidem moueri permittens.Nam etiamſi illa ſolito contigerit tolerabilior, mihi
tamen ſatis impedimenti attulit:vt non ſolum per me ipſum iter ingredi: ſed ex ipſo quoque
domicilio proſpicere nequeam.Eſt autem neque hoc mihi modici momenti, quòd datur per
literas cum pietate tua colloqui,& ſpe reſponſionum iam nonnihil recreationis percipere. Si
E vero & occaſio fuerit,& vitæ nos tempus non defecerit : nec peſtis minus peruium iter red-
diderit,potiemur forſan votorũ tuorum deſiderio , teq; intra ædes tuas cõplexi quicquid otij
dabitur huc conuertemus,vt eius quæ in te eſt ſapientiæ præclaris theſauris abũdè ſaturemur.

διὰ ὀμμάτων lege γραμμάτων al. orationũ προσευχῶν.

Baſilius Magnus Gregogrio Theologo ſalutem , Iacobo Mycræo interprete. VII.

SI omnes ordine cauſas ſcriberem,quibus in hunc vſque diem fuerim detentus, quã-
tũuis etiam vehementer cupierim tuam erga deum pietatem interuiſere , infinitum
hiſtoriæ campum explerem,morbos quidem alios aliis ſuccedentes, hyemis odium,
F negotiorum cõtinuitatem prætermitto dicere,vt quæ cognita tibi ſint, & iam pridem ſigni-
ficata.Nunc autem quod vnicum habebam vitæ ſolatium, matrem,etiam hanc propter mea
peccata amiſi.tu ne me derideas,qui in hac ætate orbitatem deflere ſoleam, ſed hoc ſcias, me
animæ ſeceſſum nequaquam ægre ferre,cui quid in reliquis dignitate reſpondeat,nõ inuenio.
Rurſus igitur in morbum incidi,iterumq; in lecto decũbo,exiguis omnino viribus fluctuans,
& propemodum in vnaquaque hora neceſſarium vitæ finem expectans.Porrò eccleſię ferè vt
corpus meum affectæ ſunt,nulla quidem ſpe bona affulgente, verum in deteriora rebus ſem-
per delabentibus.olim Neocæſaria & Ancyra viſę ſunt habere ſucceſſores eorum qui abierãt,
& hactenus conquieſcunt.Sed neque ij qui nobis inſidiãtur,facere aliquid ira & ſæuitia dignũ
hucuſque ſunt permiſſi.Atque huius rei cauſa tuis pro eccleſiis legationibus palam id nos ad-
ſcribimus.

In Græco eſt τῷ αὐτῷ πέρε ἰωσεβίῳ σαμοσάτων μῆκος

ſcribimus.Quare non defatigeris pro eccleſiis deprecari,& deum reconciliare, & eos qui tuæ G
ſanctitati ſubminiſtrare dignati ſunt,frequenter adhortare. Vale.

Baſil.Mag.ad Euſebium Samoſatorum Epiſcopum. Iacob Mycræo interprete. VIII.

σῦρωμ ſyros non vos

QVo tandem animo fuiſſe me putas,cum tuas,ô vir pie,accepi literas ? ſi enim ſenſum illarum reſpiciebam,cum impetu volui rectà ad vos volare . ſi vero ad corporis imbecillitatem,qua ligatus decũbebam,non ſolum ſenſi me non volare, ſed ne in lecto quidem conuolui poſſe.Nam quinquaginta his diebus æger decubui , quibus mihi ſedulo adfuit dilectus & omnium ſtudioſiſſimus frater noſter & cooperator Elpidius. Multũ enim febre H
μεταφορὰ
conſumptus,penuria nutrientis materiæ,arida hac carne,ceu lucernarum papyro circundatus,marcida longaque ægritudine laboraui.Antiquum vulnus huic accedẽs, à cibis me abſtraxit,oculis ſomnum ademit,tandem morti & vitæ confinem me effecit, tantũ viuere permittens,quanto ad dolorem ſentiendum opus eſt.Itaque & aquis vſus ſum natura calidis, & quaſdam medicorum curationes amplexus ſum.omnia arguit iuuenile efficaxq; hoc malum. vere iam præſente aliud acceſſit, ſubito autem inuadens . Nullus adeo adamantinus qui ferre poſſit:à quo diu vexatus,nunquam ſic conualui vt nũc. Cohibuit hactenus quo minus ad cõgreſſum complexumq; tuæ ſynceræ dilectionis venerim . Quali ſiquidem animi delectatione caruerim,noui & ipſe,& ſi ſummo digito dulciſſimo veſtræ eccleſię melle ſim fruitus.Sed
ego aliarum quoque neceſſariarum rerum gratia deſideraui te conuenire , deque multis tecũ I
communicare,& multa diſcere. Non etenim veram hic & integram amicitiam aſſequi licet: aut ſi amicum inueneris,non poteſt ſimiliter tuæ perfectæ prudentiæ, experientiæq; quam ex multis eccleſiæ laboribus conciliaſti,de re propoſita ferre ſententiã. Alia porrò non licet ſcribere.Quæ itaque tuto licet promere,hæc ſunt.Senior Euagrius filius Pampiani Antiocheſis, qui quondam migrauit verſus occaſum cum diuo Euſebio,rediit nunc à Roma, petens à no-
αὐτολέξει
bis literas eadem illorum ſcripta ad verbum continentes.viciſſim retulit,quæ noſtra nõ probãtur à doctioribus qui illic ſunt,& legationem quandam per viros fide dignos iam adornare,vt coram occaſio ſit nos inſpiciendi. Qui noſtram doctrinam profitentur Sebaſtini , Euſtathij improbatæ doctrinæ vlcus retegentes purulentum , petunt à nobis quandam eccleſiaſticam K
procurationem.Iconium ciuitas in Piſidia,iam olim poſt maximam prima, nunc vero & ipſa preſidet parti,tanquam ex diuerſis ſegmentis collectam propriæ prouinciæ diſpenſationem ſuſcepit.Ipſa enim nos vocat vt eos inuiſamus,epiſcopũ creãdi gratia. Nam Fauſtinus fato functus eſt.an igitur oportet non detrectare peregrinam curationem,& qualẽ oportet dare iis qui dignitate pollent,reſponſionem,& quomodo ad Euagrij ſententias me gerere, cupiebam præſens abs te doceri,quod non licuit per valetudinem . Porrò ſi nactus fueris aliquem breui ad nos venturum,dignare rerum omnium nobis ſcribere reſponſiones. Sin autẽ minus,ora mihi in mentem venire, id quod gratum deo fuerit . In Synodo mentionẽ noſtri fac,& tu quoq; ora pro nobis, & populum aſſume , vt reliquos vitæ dies & horas eouſq; digni L
ſimus deo,vt illi gratum fuerit inſeruire.

Ad eundem. IX.

ET in nobis quoque declarauit dominus quàm non deſerat ſanctos ſuos , dum magna & potenti manu ſua ſanctitatis tuæ vitam vndique protexit . Nam propè ſimile hoc arbitramur:ei,quòd ſanctus ille in ventre cœti illæſus permãſit : & quòd in igne adeò vehementi ſine aliquo nocumento timentes dei viuere potuerunt:quòd & pietatem tuã nobis vndique,vt audio,bellico tumultu circumfuſam, incolumẽ conſeruauit , & in poſterũ conſeruabit:qui hoc poteſt præſtare deus:nobis,ſi vixerimus, peroptabilem iſtam faciem: aut aliis ſaltem,qui reditum tuum nõ ſecus expectant quàm propriam ipſorum ſalutem. Perſuaſus nanque ſum: quòd propter lacrymas Eccleſiarum & gemitus illos quibus poſt te ingemiſcunt omnes in vita te hominum amator deus cõſeruaturus ſit, donec gratiam ſuam impertiat iis qui noctes atque dies opem ipſius implorant. Quæ quidem vſque ad dilecti fratris noſtri Libanij Syndiaconi aduentum aduerſum nos acta ſunt: per ipſum in tranſitu ſufficienter edocti ſumus,quæ vero ab illo tempore geſta ſunt opus habemus cognoſcere.Interea nanque & maiores & grauiores illis locis adflictiones inferri audimus , de quibus ſiquidem poſſibile eſt velociter:ſin minus,per religioſiſſimum fratrem Paulum Sympresbyterum ad nos reuertentem,vt petimus,edoceamur, quòd illæſa & incolumis vita veſtra cuſtodiatur. Quoniã M
vero

A vero audimus vniuerſum iter plenum eſſe latronibus & excurſoribus:metuimus ne ſi in illorum manus incidat frater , illi nos cauſſa mortis ſimus . Quòd ſi mediocrem tranquillitatem dederit dominus,quemadmodum de exercitus tranſitu audimus, curabimus & noſtrorũ aliquem mitti qui vos inuiſat,& ſingula quæ iſthic geruntur annuntiet.

Ad Gregorium Theologum Epiſtola, Iacobo Mycræo interprete. X.

OBtulit nobis etiam nunc dominus occaſionem,quò liceat te literis per deſiderabilem fratrem noſtrum ſocium tuum Antiochum alloqui, teque adhortari, vt ea quæ fa-
B
cere ſoles,facias, tum pro nobis deum preceris . Cæterum ſolatium quoddam longi diſceſſus,ex literarum tuarum colloquio accipiamus . Id primum & maximum adhortamur, vt ſi quis dominum deprecetur,petat vt à peruerſis ſceleratiſque hominibus liberemur,qui adeo populum deuicerunt,vt nil aliud quàm Iudaicæ captiuitatis res nobis repreſentent.Quã- O ambitionem.
to enim impotentiores redduntur eccleſiæ,tanto magis dominandi libido in hominibus augeſcit . Et hac tempeſtate epiſcopatus nomen ad infelices homines vernarum filios deuenit, cum nullus ex dei famulis ſeipſum velit cõtra ipſos introducere,vel ex deploratis,quales ſunt quos nunc miſit Anyſius Euippij alumnus,& Editius Parnaſſenus , quem malum futuræ vitæ viaticum ſibiipſi adſciuit Eccleſiarum præfectus. Hi nunc fratrem meum ex Nyſa abegerunt, Gregorium Nyſenum
C
& eius loco virum introduxerunt , imò potius mancipium triobolare . hanc perniciem fidei ordinibus certatim probarunt.Et Doaris oppidum peſtilentem hominem , orphanorum famulum ſcilicet , qui quidem à propriis dominis aufugerit , ſed per aſſentationem impiæ mulierculæ,quæ prius ad animi ſui libidinem Georgio abuſa eſt,nunc autem hunc habet,ſucceſſorem illius miſerunt, miſerandum epiſcopatus nomen contumelia afficientes . Quis autem res Nicopolitarum , miſeri Phortani dignis ſuſpiriis queat proſequi ? qui prius veritatis patrocinium quoddam repræſentabat,tandem vero & fidem & ſeipſum turpiter prodidit, proditionis autem mercedem,nempe ignominiæ nomẽ adeptus. Nam ad epiſcopatus faſtigium, vt putat,per ipſos euectus eſt.Sed deo gratia , communis totius Armeniæ execratio factꝰ eſt.
Præter quòd nec ſibiipſis timidum aliquid fingant , neque dignis cooperatoribus ipſis indi-
D
geant . Cæterum reliquas Syriæ res exactius & nouit & recenſebit frater noſter Antiochus. Occidentis autem ſtatum ipſe prius accepiſti , cui Dorotheus frater omnia commemorauit: cui diſcedenti qualeſcunque dandæ ſunt rurſus epiſtolæ: fortaſſe communicabit viam cum Probo Sacteſimo , qui magno ſtudio orientem obambulat, & à ſingulis viris illuſtribus ſubſcriptiones & epiſtolas apportat . Quæ igitur per ipſos literis nunciare conueniat , vel quomodo ſcribentibus reſpondere,ipſe plane dubito.Si offendes breui eos qui ad nos veniunt, dignare nos certiores facere . Mihi ſiquidem illud Diomedis ſubit dicere , Ne preceris , quo- Apophthegma.
niam , inquit , vir eſt improbus . Nam proculdubio , cum lenius tractantur elati animi , ſolito inſolentiores plerunque fieri ſolent . Etenim ſi dominus ſit nobis propitius, quali adminiculo indigemus?Sin autem ira dei permanſerit,quale nobis auxilium ab occidentalium ſu-
E
percilio & faſtu aderit ? qui veritatem neque norunt,neque diſcere ſuſtinent, verum falſis opinionibus præpediti , illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt: nempe cum iis qui veritatem ipſis annunciant , contendentes , hæreſim autem per ſeipſos ſtabilientes . Ego ſanè ipſe abſque communi literarum figura volebam ad eorum anteſignanum ſcribere.De eccleſiaſticis quidem nihil,niſi per ænigmata : quoniam nec intelligunt noſtratium veritatem, neque viam qua poſſunt addiſcerẽ , amplectuntur . In vniuerſum, hoc literis volebam ſignificare,non per afflictiones oppreſſis humiliatiſque pœnam eſſe irrogandam , neque dignitatem æſtimandam ſuperbiam : quod etiam ſolum peccatum deum inimicum reddere ſufficit.
F

Euſebio ſodali. XI.

CVm ſtatim poſt diſceſſum tuum ad ciuitatẽ veniſſem quantum deſperatione tui animo deiectus fuerim,quid attinet dicere,ad virũ,qui nõ habet opus verbis inſtrui, ſed per experientiã ſimilia perpeti nouit?Quanti enim mihi putas momenti erat omniũ optimum videre circũplectiq; Euſebiũ,& memoriæ beneficio iterũ ad iuuentutẽ redire,atq; in mentem reuocare dies illos,quibus & domiciliũ nobis vnũ,& focus vnus , pædagogus quoq; idem,ſimul & recreatio,& ſtudiũ,& delitiæ,& indigentia,& omnia inter nos ex æquo cõmunia erant.Quanti me putaẽ æſtimaturũ fuiſſe , ſi per tuã præſentiam licuiſſet his omnibus re-
V memoran-

Att. epistolarũ missiliũ cõmoditatẽ

memorando potiri, grauiq; hoc ſenio excuſſo iterũ ex ſene iuuenẽ factum eſſe videri? At horũ G me copia quidem fugit: per literas vero prudẽtiam tuam videre, ac quantũ datur vel hoc mo do me ipſum ſolari, non eſt ademptũ, propter præſentiã venerandiſſimi Cyriaci ſympresbyteri, quẽ pudoris gratia vereor cõmendare, propriumq; tibi facere per meipſum, ne forſan ſuperfluum ac curioſum aliquid erga te cõmittam, ſi tibi quæ ſunt propria & peculiaria recõciliem. Verũ id facio quoniam me veritatis eſſe teſtem oportet, & iis qui ſpiritaliter iuncti ſunt, quàm maximè pro viribus gratificari. Quã inoffenſe vir iſte, quod ad ſacerdotiũ attinet, verſatus ſit, arbitror & tibi manifeſtum eſſe. Confirmo & ego cũ nullam prorſus illius in ſacerdotium offenſionẽ intereos cognoſcam, qui nemini nõ manus iniiciunt, dominum non for H

mallẽ, apud eos.

midantes. Quanquã etiã ſi quid ab ipſis deſignatum eſt, neq; ſic tamen reiiciẽdus erat hic vir. Inimici vero dei gradus eorũ quos impugnant magis confirmant, tam abeſt vt de gratia ſpiritus quã habent, quicquam illis detrahant. Veruntamẽ, vt dixi, neq; excogitari quicquam de hoc viro potuit. Itaq; vt presbyterum innoxium, nobisq; cõiunctum, ac nulla non reuerentia dignum, tuo conſpectu dignare. Quòd ſi teipſum curaueris, nobis ſimul gratificaberis.

Gregorij Theologi ad Nicobulum. XII.

Hinc apparet hũc epiſtolarũ librũ editũ eſſe à Gregorio Naziãzeno, poſt mortẽ Baſilij.

IT ſemper honoris gratia mihi Magnum Baſilium prępoſui, licet illi contrarium vi- I deatur, & nunc quoq; præpono, nõ minus veritatis quàm amicitiæ gratia. Qua propter præmiſſis illius Epiſtolis, meas ſubiicio. Cupio enim nos vbique alterum alteri coniungi, vt ſimul typum quoque aliis modeſtiæ ac ſubmiſſionis exhibeam.

Theologi ad eundem. XIII.

Laconiſmus

LAconice ſcribere non hoc eſt quod putas, paucas videlicet ſyllabas ſcribere, ſed de plurimis rebus paucas. Ita ego Homerum quoque breuiloquũ dico, & multiloquum Antimachum. Quomodo? Ex rebus ſcilicet non literis prolixitatem iudicans.

Ad Celeuſium principem, Iacobo Mycræo interprete. XIIII. K

Similia apud Athenæũ & & Aeſopum mythologũ.

QVoniam mihi ſilentium & ruſticitatem obiicis, ô vir honeſte & vrbane, age tibi etiã fabulam nihil à muſis abhorrentem recenſebo, ſi quo modo hac te queam dehortari vt in poſterum à nugis abſtineas, Hirundines conuitiabantur Cygnis, quòd nollẽt cum hominibus conuerſari, neque Muſicen publicare, ſed circa paludes degerent, & fluuios, ſolitudinemque amplecterentur: ad hæc, paucula quædam canerent, & ea quidem intra ſeipſos, quaſi muſices puderet. Noſtræ autem, dixerunt, vrbes, hominesque & penates: hominibus loquimur, & noſtra ipſis percenſemus. Hæc vtique, hæc vetera & Attica, Pandionem, Athenas, Terea, Thraciam, peregrinationem, gloriam, ignominiam, linguæ exciſionem, literas, atque ad hæc omnia Ittyn. Atque hoc pacto ex hominibus factæ ſumus aues. Illi vero, olores videlicet, vix ſermone quidem ipſas dignati, garrulitatis oſores, hunc in modum reſponderunt. L Nos quidem, ô hirundines, ſi quis ad ſolitudinem venerit muſices audiendæ gratia, cum alas Zephyro permittimus, dulce quid & concinnum ſpirare videmur. Quare ſi non multa, & in multis canimus, certe id ipſum pulcherrimum eſt in nobis, quòd menſura cantum moderamur, nec Muſicen ſtrepitibus permiſcemus. Vos autem etiam inhabitantes homines ægre ferunt, & canentes auerſantur, & maxime accuſant. Præterea ne priuatæ quidem lingua ſilentiũ agere poteſtis, ſed ipſę taciturnitatem deploratis, & affectum veſtrum. Deinde loquaciores eſtis quodam non felici lingua prædito & Muſico. Intelligis quid velim, vt ait Pindarus, nempe vel optimam meam taciturnitatem tua præſtare eloquentia. Deſine igitur nugis ſilentium mihi obiicere, aut tibi adferam paræmiam veriſſimam quidem illam, ſed maxime compẽdio- M

Paræmia.

ſam, nempe quòd tunc Olores canunt cum ſilent graculi.

Theologi ad Nectarium. XV.

RES noſtræ vtcunque ſuo more habent. Sine bello & negotiis quieti ſumus, ſecuram per ſilentium ſenectutem præ omnibus complexi. Quanquam & miſericordia dei per imbecillitatem quam ſatis magnam perferimus, ex quiete hãc lucrifacimus cõmoditatem. Tu vero proſpere procede ac regna, quemadmodum diuinus Dauid dicit. Et ſacerdotium tuum ſimul dirigat, qui te iſto honore decorauit deus, ſacerdotium iſtud quamuis calumniam ſuperans largitus. Vt vero declaremus qua ſumus mutua præditi fidu-

tia, neque

A tia, neque humanum quid patiamur coram deo agẽtes, ego quidem iſta apud te agõ & expeto: tu vero mihi alacriter annue. Pancratij, qui veſter ſumme germanus filius eſt, curam, agimus, multis de cauſis hoc neceſſario facientes. Hunc & admittere velis benignè, & commẽdare amicis, quos ſui ſtudioſiores habet, vt ad deſtinatum ſcopum pertingere queat. Is autem eſt illius ſcopus, vt citra moleſtiam exercitum compellare poſſit, quandoquidẽ, vt & ipſe noſti, nullum vitæ genus malis hominibus inoffenſum eſt.

γνώμη

Theologi ad eundem. XVI.

B QVid nam faceres, ſi mihi ipſi coram obeundum eſſet negotium? An non manifeſtũ, quod omnem diligentiam impẽderes, quo moleſtia liberarer? Si quidem quid opus eſt indiciis inſtrui, illis, qui cognitione ſua quæ diſcenda ſunt prǫuertunt? Hoc itaque beneficij nobis & nunc largire per honeſtiſſimam conſobrinam noſtrã, quæ tibi per nos ſupliciter aduoluitur, veneratus ætatem ſupplicantis, veneratus mores & pietatem, quam nõ apud multas mulieres inuenies, veneratus præterea & tranquillam illam mulieris innocentiã, & quod illi nunc cum domeſticis eſt negotium, ante omnia vero veneratus & noſtram obſecrationem. Augmentum erit gratiæ, ſi petitum beneficium cito præſtes, viduæ nanque humanitatem iniuſtus etiam ille in euangelio iudex exhibuit: at poſt diutinam ſupplicationẽ & Auget gratiã celeritas impetratæ gratiæ,

C aſſiduitatem. Verum. Sed apud nos ſit celeritas, ne diu curis, & moleſtiis, quæ vt extraneæ accidere poſſunt adfligatur. Quanquam ſatis ſcio, quod illi pietas tua peregrinationem iſtam ſit in domeſticam quaſi familiaritatem commutatura.

Theologi ad Helladium. XVII.

DElectatus ſum literis tuis. Quomodo vero nihil, præ ſe tulerunt, memoriam tibi eſſe mortuorum? Præſentium vero & ad feſtiuitatem cõferentium potior eſt gratia. Sed tu adhæreto illis quibus des quæ ipſe petas. Precare verò pro nobis. Siquidẽ prodeſt iterum nos admoneri pariter & admonere feſtiuitatis. Si vero minus transferri ad ea quæ futuræ ſunt vitæ, & veram feſtiuitatem apprehendere vel contueri, vbi omnium lætantium eſt

τροφῶν κορεσμοῦ

D habitatio. Strophis enim huius vitæ exaturati ſumus.

Theologi ad eundem. XVIII.

ELonginquo aſpicere ad ea quæ ſperantur edocti. (Vtar enim tuo proœmio) & de iis quæ iam adſunt lætamur. Sacrum enim Paſchæ diem, quẽ apprehẽdimus, cœleſtium bonorum myſticam ſignificationem eſſe noui: eò quòd ſit feſtiuitas tranſitoria. Rectè autem feciſti quod & ipſe nos per ea quæ ſcripta miſiſti, horum admonuiſti. Ego vero iã pluries iſtam feſtiuitatem Paſchæ pertranſiui, & vel hoc ex prolixiore hac vita lucrifeci. Nũc verò purius paſcha deſidero, vt Aegyptum iſtam præſentis vitæ moleſtam ac tenebricoſam

פסח transitus, phaſcha

E egreſſus, & à luto lateritioq; labore cui obſtricti ſumus, liberatus ad promiſſionis terrã tranſmigrem. Hanc nobis precator, ſi tibi curæ eſt quàm maximo nos afficere beneficio. Tibi vero cui ſpes affulget vitæ longioris contingat cum eccleſia communia feſta ſubinde celebrare. Si verò mihi conceſſeritis ſenectutem iſtam cum honeſtate abſoluere, & huic eccleſiæ epiſcopũ dederitis, quem deſignabit ſpiritus ſanctus, opus bonum feceritis, &, vt ita dicam, paternis benedictionibus dignum.

Baſilij Magni Archiepiſcopi Cæſareæ Cappadociæ, ad Sanctum Gregorium Theologum Epiſtola. XIX.

FIGo, ſcribente mihi fratre Gregorio quod iam olim cupiat te nobiſcũ agere, imo addente, id tibi iam ipſi quoque certum eſſe, illud quidem ægrè credo, propterea quod toties decipior: iſtud vero & negotiis diſtractus expectare non potui. In Pontum vt redeã aliquando, vel præſens cogit neceſſitas, cui loco redditus deo bene volente, vagari deſinã. Vix nanq; deſperatis ſpebus hiſce vanis, quas de te mihi olim cõceperã, imò magis ſomnij, ſi verius quid dicendũ eſt, (laudo enim eum qui ſpes vigilantium eſſe ſomnia dixit) vt vitę conſulerem, in Põtum abiui, vbi locum mihi deus moribus meis apprimè conuenientẽ oſtẽdit, ita vt qualem ſæpenumero per otium & iocũ animo fingere ſolebamus, talem iam re ipſa videre liceat. Mons enim eſt ſublimis, grandi ac tenebricoſa ſylua tectus, gelidis ac pellucidis

ὑπογράμματα ſiue topographia.

vndis ſeptentrionẽ verſus irriguus. Huius gradibus vbi aſcẽditur planicies reſupina ſubſtra-

ta eſt,

ta est,quæ mõtanis humoribus iugiter fœcundatur. Istã vero sylua sponte sua distinctis & o- G
mnifariis arboribus circũquaq; cõplexa propè valli ac septi loco, cingit, ita vt illi collata etiã
καλυψοῦς νῆσος. insula Calypsus quã præ omnibus pulchritudinis gratia Homerus celebrasse videtur,modica
sit.Etenim non multũ illi deest ad hoc,vt insula sit,propterea quod vndiq; veluti munitioni-
bus quibusdam elabora & ornata est. Profundæ siquidem valles duabus illam partibus circũ-
scindunt.Ex lateris vero præcipitio fluuius decurrens, & ipse continui & haud facile supera-
bilis muri vice est.Ex altero vero latere mons apertus & expassus,per cubitos ad Lunę formã
incuruatos,vallibus imminens, eam partem lateris qua ascenditur veluti muro quodam cõ-
cludit.Est autem ingressus illuc vnus quem in nostra potestate habemus. Ipsam habitationẽ
alia quædam ceruix sublime quoddam extrema sui parte collum extendens recipit, ita vt ipsa H
planicies cõspectui sit aperta & exposita, & è sublimi circũlabentem fluuium despicere liceat,
Strymon qui mihi videtur non minus delectationis exhibere, quã Amphipolitanis Strymonis cogni-
tus amnis.Nam is quidem tranquilliore tractu circũstagnãs, parũ deest quin propter silentiũ
& tranquillitatẽ fluuij nomen amiserit,hic vero fluuiorum,qui mihi noti sunt, velocissimus,
ad vicinam petram parumper asperior est, ab illa refusus in verticem quendam profundũ au
fertur,omniumq; iucundissimum mihi spectaculum ipso conspectu, & sufficientissimum in-
colis vsum exhibet:simul etiam ineffabilem piscium multitudinem in vorticibus alens. Quid
dicam de telluris exhalationibus?aut ex ipso fluuio ascendẽte aura?florum copiam, aut etiam
canentium auicularũ alius quisquam forsan admiraretur. Mihi vero animum istis aduertere I
non vacat.Quod autem potissimum de hoc loco referre possumus, hoc est, quod cum ad o-
mne genus fructuum sit,propter situs commoditatem appositus: omnium mihi iucũdissimũ
fructum quietem ac tranquillitatem alit:non solum propterea quod ab vrbanis perturbatio-
nibus alienus est:sed quòd ne viatorem quidem aliquem admittit, præter eos qui venationis
gratia nobis subinde iunguntur.Nam præter ea quæ recensuimus,feras etiam,nõ vrsos,aut lu
pos quales apud vos sunt.absit, sed ceruorum & capræorum agrestium greges ac lepores,& si
quæ aliæ sunt eiusmodi nutrit. Num igitur cogitas quantum periculi demẽs accersere volue-
rim,qui talem locum cũm Tiberina quæ barathrum est orbis,commutare contenderim? Ad
Echinades. hunc iam properanti ignosces.Nam prorsus neque Alcmæon,posteaquam echinades reperit, K
errorem amplius ferre sustinuit.

Gregorij Theologi ad Basilium Magnum. XX.

VT iussui tuo obtemperetur,partim quidem in nobis,partim vero,&,vt puto, plus a-
liquanto in pietate tua situm est.In nobis est,quod ad animi votum & alacritatẽ at-
tinet.Neq; enim vnquam cõuictum tuum fugimus, sed semper persequuti sumus &
nunc amplius desideramus.In sanctitate vero tua est,vt quæ nos impediunt dirigas ac dispo-
Att. pietatẽ Gregorij nas.Assidemus enim domine matri multum iam temporis ex infirmitate laborãti: & nisi cũ-
ctaremur illam in ambiguo deserere,præsentiæ tuæ fructum, quod probè scias, non neglige- L
remus.Precibus tantum,matri ad sanitatem,nobis ad iter obeundum,succurre.

Eidem. XXI.

PRomissioni quidem,fateor,haud steti,vt tecum essem vnaq; philosopharer,constã-
ter adhuc amicitiam illam, & cognationem cum Athenis cœptam, tum illic quoq;
seruatam professus.Nõ enim habeo quod istis familiarius dici posset. Fefelli autem
non liberè,sed lege per legem deuicta lege amicitiæ & mutuæ consuetudinis superata, per le-
gem quæ præcipit vt parentes honoremus.Non tamen omnino fallam si hoc ipsum promis-
sum receperis. Partim quidem nos tecũ futuri sumus: partim vero ipse nobiscum esse voles, M
τὰ πάντα κοινὰ καὶ φιλίας ὁμότιμον. vt sint omnia communia,& amicitiam pari vtrinque honore præditam habeamus. Ita enim
futurum est,vt & parentes mœstitia non afficiam,& copiam tui obtineam.

Eidem. XXII.

Tota scatet festiuis metaphoris NOn fero mihi Tiberinam opprobrari,& quæ hic sunt prominentes & in sublime por
rectas rupes ac tempestates,ô admodum expers luti, sublimis incedens, & tabulata
pedibus calcans pennate, excelse, & Abaridis iaculo componende pernicitate cor-
poris,vt cum Cappadox sis Cappadociam fugias. An iniuriam inferimus,quod vos quidem
pallescitis atque ægrè respiratis ipsumq; solem transcenditis: nos vero saginamur ac satura-
mur,&

A mur,& circunscripti non sumus?Sed ista vobis sunt.Delitiamini verò & ditescitis ac in foro
versamini.Hoc non laudo.Aut igitur cessa lutea nobis exprobrare (neque enim tu ciuitatem
condidisti,neque nos tempestatem)aut & nos tibi obiiciemus pro luteis cauponas, & quæcũ-
que reliqua ciuitates incommoda ferunt.

Ad eundem. XXIII.

TV quidem quæ nostra sunt dicteriis & salibus impetito & conuellito. Siue ioco id fa
cias siue studio, nihil istud retulerit. Risu modò & puerilem in modum exatiare, &
amicitia nostra fruere.Omnia tua nobis sunt iucunda, qualiacunque sint & quomo-
B docunque habeant. Etenim & quæ hic sunt mihi cauillari videris, non vt cauilleris, sed vt
ad teipsum trahas (nisi ego tuorum nihil intelligo) quemadmodum solent qui fluenta obtu-
rant vt alio transferant.Talia sunt perpetuo quæ tua sunt.Egò vero Pontum tuum, & Ponti- A simili
cam istam caliginis procreationem,ac refugis & exulibus dignam, & qui capiti imminet tu- ποντικὴν
mulos pariter & feras,fidem nostram probãtes,subiectamq; solitudinem celebrabo. Murium ζουφηφορίαν
cateruam honestis nominibus phrontisterij,monasterij,ac scholæ ornabo. Syluas illas agre-
stium plantarum montiumq; profundè præcipitum coronam qua tamen non coronamini,
sed concludimini: aërem quoque temperatum, ac solem desideratum laudabo quem tanquã
per fumum aspicitis,ô Pontici Cimmerij Soleq; priuati, & non semestri tantum nocte, quod
C quidam dicunt,damnati.Sed ne aliquam quidem vitæ partem non vmbratilem: vnam verò
noctem diutinam per omnem vitam ac vere mortis vmbram, vt ex scriptura aliquid profe-
ram,habentes. Laudabo etiam arctam illam ac strictam vitam, nescio an ad regnum vel ad
infernum ducentem:tui vero gratia ad regnũ ducat. Ipsam in medio planiciem quid vis vo-
cem?An mentiendo vocabo eam ædem,ac fontem in quatuor principia diuisum:vnde & ip- διασυρμὸς
se orbis irrigatur?An vocabo eam aridam ac siticulosam solitudinem, quam Moses quisquã p allusionẽ
ex petra per baculum excusso fonte mitiorem habitabilemq; fecerit? Nam vbi petras quidem ad עדן hor
declinaui,tibi mox hiatus:vbi hiatus ibi spineta:supra spinas vero præcipitium:supra præcipi- tũ deliciarũ
tium via præceps & vtrinque prærupta, viatorum mentem cogẽs & ad solicitam cautionem
exercens:Fluuius vero infernè resonat.Is tibi pro Amphipolitano Strymone est, ac placidus,
D & non magis piscibus quàm lapidibus fœcundus, neque in stagnum aliquod refusus, sed in
profundum vorticem præcipitatus, O sublime loquens nouorumq; nominũ fictor. Est enim
magnus iste fluuius & terribilis,& supernè psalmodias resonans. Hic nullius æstimantur ca-
taractæ inferniq; strepitus,tãtum videlicet sonitus noctes atque dies auribus vestris suggerit.
Asper quidem est,sed transitum negans: turbidus quoque, sed quem potare nequeas cui hoc
tantum humanitatis est quod mansiunculam vestrã hiatibus ac procellis iritatus non ad ima
secum deturbat.Ista igitur nos beatorum insulis conferimus.Hęc vestra sunt qui adeo felices
estis.Tu vero admirari noli cubitos illos lunares qui gradus montis ascendendi in arctũ ma- τὰ βάσιμα
gis constringunt atque intercludunt quàm communiũt,neque collum illud, quod supra ver- ὑπωρείας.
E ticem oritur,quod Tantali vobis vitam efficit,neque delicatam ac mollem auram, tellurisq;
exhalationes quæ vos animo deficientes recreant,sed neque canentes volucres, quæ quidem
canunt,sed famem:& circumuolitant,sed solitudinem. Accedit vos nemo,inquis, nisi qui ve-
nationis gratia accedunt.Adde,& vt mortuos vos inuisant. Ista modum forsan excedũt epi-
stolæ,verum ad comœdiam haud sufficiunt.Tu si modestè ludum istum tuleris, rectè feceris: παιδιὰν
sin minus,plura addemus.

Theologi ad Basilium Magnum. XXIIII.

IAm quando videris moderatè ferre ludum nostrum,addemus & sequentia. Sit au-
F tem ex Homero proœmium.Eia age, transgredere hinc, internos concine cantus,
habitationem tecto carẽtem & foribus,focum frigidum & sine fumo, parietes igne
siccatos ne luti stillulis conspergamur,intus Tantalici quidam & condemnati,in mediis vn-
dis sitientes,& ad mensam illam miseram vnde nemo cibatur,licet omnium ciborum gene-
re instructa sit,anhelantes: ad quam ex Cappadocia, non tãquam ad lotophagorum penuriã,
sed velut ad Alcinoi mensam, recens naufragi & calamitosi vocati sumus. Recordor enim
panum illorum ac iusculorum(nam ita nominabantur) quin & ipsi dentes in memoriam re-
deunt quomodo morsibus illapsi statim emergebant, sursumq; veluti ex cœno quodam re- ἐκ τῶν οἰκείων παθῶν
trahebantur. Hæc ipse sublimius declamabis, cui ex cognatis affectibus datur magnificè lo-

qui:ex quibus nisi nos vere magna ac pauperum altrix (matrem tuam dico) tanquam portus G
quidam tempestate iactatis opportunè comparens,liberasset,iam olim mortui essemus, Pon-
Collatio elegans. ticæ fidei non tam laudi quàm miserationi futuri. Quomodo transeo hortos illos nõ hortos
& ad holera minus idoneos,deinde & Augeæ fimũ,domo expurgatum,quo illos replebamus,
quando luto vehendo deputatum plaustrum, ego instar botryunculi, tu contra Iamyrus au-
dacter istis ceruicibus & manibus,quæ laborum adhuc vestigia retinent(ô terra, & sol, vir ac
virtus declamabo enim parumper)non vt Hellespõtum iungeremus, sed vt præcipitium cõ-
planaremus.Istis si nihil grauaris cum dicuntur,omnino neque nos:si vero grauaris, quantũ,
quæso,cum fiunt ? Nos etiam plura omittemus, alios reueriti, quorum & quidem multorum
voluptate capti sumus. H

Theologi ad Basilium Magnum. XXV.

γνώμη. Quæ hactenus de Pontica conuersatione scripsimus,ludicra fuere non seria.Quę vero
iam scribo vehemẽter seria sunt.Quis mihi dabit, vt pristinorum dierum adflictio-
nem in quibus tecum iucundissimè vixi , vel mensem vnum ferre liceat ? Quoniam
res tristes,quæ sponte feruntur, coactis delitiis potiores habentur . Quis dabit mihi psalmo-
dias illas,& vigilias,& ad precandum secessus,vitamq; istam quasi spiritualem & incorpora-
δύναμις ζωὴν καὶ ἀσώματον. lem?Quis fratrum, qui abs te in pietate instituuntur & in sublime eriguntur , vnanimitatem
& concordiam? Quis virtutis certamen & acumen quod præscriptis modis ac canonibus sta I
biliebamus?Quis diuinorum oraculorum exercitium,inq; illis cum spiritus moderamine in-
uentam lucem?Aut,vt minora & leuiora dicam,quis dabit quotidianas illas ac manuarias o-
peras?Quis lignorum findendorum ac componendorum laborem?Quis latomias? Quis cõ-
Collatio sitiones & irrigationes plantarum ? Quis platanum auream illam & ea quæ Xerxis erat pre-
tiosiorem,sub qua sedebat non rex delicatus,sed monachus ex labore defatigatus ? quam ego
plantaui,Apollos,hoc est,dignitas tua, rigauit: deus vero incremẽtum honoris nostri gratia
dedit,vt videlicet seruaretur apud vos exercitij & industriæ nostræ memoria , quemadmodũ
in arca virga illa Aaronis quæ floruerat,seruata dicitur ac creditur . Ista optari quidem faci-
lè possunt,apprehendi vero non ita facile.Sed tu mihi adesto, & virtutem precibus tuis aspi-
ra,ac cooperare,& quem aliquando fructum collegimus conserua,ne paulatim vmbrę instar K
inclinante iam die euanescamus : quemadmodum ego te spiro magis quàm ipsum aërem , &
hoc tantum viuo quod tecum viuo,siue præsens,siue imaginationibus absens.

Theologi ad Basilium Magnum. XXVI.

Hemistichiũ ex Homero. Quomodo nobis postremo loco sunt,& botryunculi instar habentur, quæ tua sunt, ô
diuinum ac sacrum caput ? Quod verbum dentium tuorum septum transiliuit ? Aut
quomodo ausus es hoc dicere? (vt & ipse modica quadam confidentia vtar.) Quo-
modo animus ad hoc impulit ? Aut atramentum scripsit?vel charta excepit? ô literarum stu-
dia,& Athenæ,& virtutum studiorumque labores.(Nam me scriptis tuis propè tragœdũ fa-
Basilij ἐγκώμιον. cis.)An vel nos vel teipsum non agnoscis, cum oculus sis orbis , magnifica vox ac tuba , re- L
giusq; dicendi splẽdor.Sũntne tua modica Gregorio?Est ne quisquam, qui aliquid eorum quæ
in terra sunt vspiam ita admiretur,vt te Gregorius? Anni tempestates vere vno & astra sole
vno decorantur:cœlum vnum complectitur omnia:ita vox tua omnes vna superat.(Si quidẽ
aliqua mihi est talia iudicandi facultas:nec,quod nõ puto,vis amoris imponit .) Quod si hoc
accusas,quòd te non satis pro dignitate admirer,quin accusas vniuersos mortales? Neque e-
nim alius quisquam dignè satis admiratus est aut admiratur,nisi tu tuaq; magniloquentia.(Si
quidem fas est vt seipsum quis laudet , & hoc nobis studiorum ratio permisit .) Si verò pro-
pterea accusamur,quod te contemnamus,cur non eadem opera insaniæ prius arguimur? Sed M
id ægrè fers, quod philosophamur ? Da vt hoc solum liceat dicere , quod & studiis tuis præ-
stantius est.

Gregorij Theologi ad Basilium Magnum. XXVII.

Audo proœmium epistolæ tuę.Sed quid tuorum non laudabile?Et tu captus es,quẽ-
admodum & nos circumscripti,postquam ad presbyterij gradũ coacti sumus.Quã-
quàm ne ad hoc quidem vel studio incubuissemus.(Sumus enim inuicem alter alte-
ri, fide digni testes , quòd quasi pedestrem & humi repentem philosophiam amplexi simus.)
Verum satius forsan fuerat istud non fieri.Aut non intelligo quod dico,donec quid sua mo-
deratione

A deratione disponat spiritus,intelligam.At cum ita factum sit,ferre necesse est,vt mihi quidẽ
apparet,idq; maximè propter præsentem tempestatem , quæ multas nobis hæreticorum ob-
trectratrices linguas inducit.Nec pudore suffundenda est vel eorum spes , qui nobis hoc mu-
neris concrediderunt vel ipsa vita nostra.

Theologi ad Basilium Magnum. XXVIII.

B Tempus hoc & boni consilij prudentiam exigit, & continentiam, vtque nobis nemo
conspiciatur animosior,neque multorum sudorum ac ne laborum opus in breui ve-
lit quis absoluere.Quamobrem ista scribo, & vnde?deo dilectissimus Episcopus no-
ster Eusebius(ad hunc enim modum de illo iam & sentiẽdum) admodum se nobis amicè ac-
commodat,& velut ferrum igni,ista successu temporis emollitur . Et puto literas quoque il- ὁμοίωσις
lius ad te venturas quibus te sit & consolaturus & vocaturus , quemadmodum & mihi signi-
ficauit,multiq; nobis fidem faciunt,quibus cogitationes illius probè cognitæ sunt. Præueniemus
eum,siue præsentes siue per literas.Imo primò scribemus , deinde præsentes agemus , ne
pudore suffundamur , si tandem victi fuerimus , cum liceat obtinere vt bene & philosophicè
minores habeamur quod & multi à nobis petunt.Facta est itaque reuera mihi fides, tam hu-
ius gratia,quàm propter occasionem temporis : quoniam hæreticorum coniuratio ecclesiam
C peruagatur:partim eorum qui iam adsunt & turbas dant:partim eorum,qui, vt fertur, futuri
sunt . Est autem periculum ne dissipaturi sint sermonem veritatis nisi velocissimè excitetur
spiritus ille Beseleël sapientis artificis sermonum ac dogmatũ . Quod si videbitur operæpre-
tium,vt ipse adsim & corã ista peragam,& simul proficiscar , ne hoc quidem detrectabimus.

Theologi ad Eusebium Episcopum Cæsariæ. XXVIIII.

D Voniam ad virum loquor,qui & mendacium detestatur, & ad deprehendendũ illud
in aliis etiamsi astutissimis ac variis labyrinthis intricetur,omnium acutissimus est.
& præterea neque ipse artificio delector (dicẽdum enim est etiamsi importunius sit)
ita quasi natura comparatus, deinde & per doctrinam formatus , hac de causa,quæ in mentẽ
absque vlla præmeditatione veniunt scribo.Fidutiam hanc meam placidè suscipias,aut certè
iniuria me afficies,si libertatem istam ademeris,mœstitiæq; dolorem in meipso velut morbi-
dum quid supputridum & carcinoma vix eluctabile,continere coëgeris. Gaudeo quidẽ quod
abs te honore afficior(homo siquidem sum,vt quidam etiam ante me dixit)& ad conciliũ sy-
nodosq; spiritales vocor:contumeliam vero honestissimo fratri Basilio illatam , & qua etiã-
num à pietate tua afficitur , non fero . Nam illum & vitæ & doctrinæ supremæq; philoso-
phiæ socium ab initio elegi , & nunc quoque habeo : neque meipsum reprehendo in isto meo
de illo iudicio (modestius enim arbitror ad hunc modum loqui , ne dum quæ illius sunt
E celebro , meipsum laudare videar) Tu vero mihi videris , dum illum vilipendis , idem fa- Collationes
cere, atque si quisquam vnius viri altera, quidem manu caput demulceat altera vero maxil-
lam feriat , aut si fundamentis domus concussis parietes depingat , & quæ exteriora sunt ex-
ornet . Itaque si mihi quicquam habes fidei , hoc facias . Peto autem vt mihi credas . Iustum
est enim . Si illum pro meritis colueris , vicissim & ab ipso coleris : quod vero nos pusillos
& ad pacem paratiores concernit , id illi coniunctum est velut corpori vmbra. Neque enim
ita miserè habemus , vt in reliquis quidem philosophari , & potiorem partem sectari : iuxta
vero id,quod in doctrina nostra caput est,videlicet,dilectionem, contemnere velimus, præ-
sertim erga virum & sacerdotem & tantum , quem cùm vita tum doctrina canicie quoque,
omnium quos cognouimus optimum esse scimus. vt veritatis causa contristeris , nihil hinc γνώμη
F minus reddère celebrior.

Epistola Theologi quam ad Cæsarienses uelut ex patris sui persona scripsit. XXX.

Gratia spiritus nõ pertenuitatem officij minuitur. Vm quidem exigui momẽti pastor,& gregi exiguo præfectus, minimusq; inter mi-
nistros spiritus:gratia vero non est in arctum coacta,nec locis circunscripta.Qua-
propter & pusillis data est loquendi fidutia , præsertim cum & de publicis ac tantis
rebus sit habendus sermo,& iis qui tãta canicie præditi cõsuluntur, quæ fortè quid-
dam multis aliis prudentius habet. Consulitis non de leuibus aut vulgaribus rebus, sed talib⁹,
quæ si vel bene vel male habeant , necesse sit & publicum statum vel isto vel illo modo habe-
re.Est enim nobis sermo de ecclesia,pro qua mortuus est Christus: deq; eo , qui illam sit deo

 admini-

Collatio

administraturus & adducturus.Nam corporis quidem lychnus est oculus,quemadmodũ au- G
diuimus,non is tantum qui corporaliter videt & videtur : sed & qui spiritualiter cõsiderat &
considerat:ecclesiæ vero lychnus est episcopus,quod vobis clarum est, etiamsi nos illud nõ
scribamus.Necesse est igitur,vt,quemadmodum rectè agitur corpus si oculꝰ sit purus: & per-
uerse,si sit impurꝰ:ita cum ecclesiæ præfecto,vtrolibet modo disposito, omnino simul vel pe-
riclitetur vel seruetur ecclesia.Igitur cuiuslibet quidem ecclesię,tanquam corporis Christi,ha
benda est ratio,maximè vero nostræ, quæ propè mater omnium ecclesiarum & fuit ab initio
& nunc quoque est & nominatur: quam Christiana respublica velut centrum suum circulus,
vndique obseruat:non solum propter orthodoxam doctrinam vbique ab initio prædicatam:
sed & propter conspicuam illam concordiæ gratiam,quam diuinitus accepit . Quoniam igi- H
tur nos quoque ad istam de futuro episcopo consultationem rectè ac canonicè vocastis : de-
tinemur vero & senectute & corporis infirmitate, siquidem & nos spiritu corroborati adfu-
γνώμη. turi sumus(nihil enim incredibile credentibus) id & quibusuis melius & nobis iucundius erit,
vt & vobis nonnihil conferamus,& ipsi benedictionis consortes reddamur. Si vero superã-
te infirmitate abesse cogemur,quantum possibile est absentibus cõferemus . Crediderim qui-
dem & alios esse, qui vt ecclesiæ apud vos præficiantur digni sint , vtpote ex vrbe tanta, tam
sanctè & à talibus viris iam inde ab initio instituta: nequeo tamen quẽquam eorum qui apud
vos suspiciuntur,vni piissimo filio nostro Basilio presbytero præferre (loquor autem tanquã
coram deo teste)viro & vita & doctrina syncero,& qui solus omniũ maximè, quod ad vtrãq; I
attinet,præsenti tempestati atq; inualescentibus hæreticorum nugis obsistere poterit.Ista & sa
cerdotibus scribo & monachis , atque illis quoque qui ex ordine sunt magistratus ac senato-
rio,simulq; populo omni.Quod si hoc complacuerit,sententiaq; mea obtinuerit,quæ ita inte-
grè ac rectè habet,vt coram deo prolata, & adsum spiritaliter atque adero , imò iam quoque
manum isti negotio bona spiritus fidutia præditus admoui . Si vero non hoc , sed aliud quid
placuerit,iuxtaq; conturbernia aut sectas & cognationes decretum fuerit , turbulentaq; iterũ
manus ac vis quod iustũ est peruerterit,facite quod vobis ipsis visum fuerit,nos quiescemus.

Theologi ad Episcopos Cæsariæ,uelut ex persona patris sui. XXXI.

Ironia. K

Vam iucũdi vos , & humani,excellẽtiq; dilectione præditi estis?vocastis nos ad me-
tropolim,super Episcopo creando,vt puto, cõsulturi. (Istud enim inter vos agi sen-
tio)neque tamen quod comparendum sit, neq; quid tractãdum, ne tum quidem in-
dicastis,cũ tumultuariè cõpellatis nobis prouisistis,tanquam qui nec honorare nec præsentes
nos habere sed magis negligere decreueritis , vt ne ad inuitos quidem quicquã huius negotij
deueniat.Vestrũ itaq; institutum tale quidẽ est,quod & nos feremus contẽpti : nostrum vero
quomodo habeat indicabimꝰ.Alij alios designabũt?iuxta suos quisq; mores ac quæstũ id quod
in huiusmodi causis plerunq; cõtingere solet. Nos vero neminẽ honestissimo filio nostro Ba
silio sympresbytero præferre possumus.Neq; enim fas esset.Quem nanq; inueniemus , eorum
quos nouimus,vel vita probatiorem , vel doctrina potentiorẽ & vndiq; ad virtutis honesta- L
In episcopo designando nõ Athleticę vires exiguntur,sed doctore digna virtus.
temæquè instructum?Si verò viri huius infirmitas prætexitur, non athletam , sed doctorem
designaturi estis.Et præterea quoq; possibile est vt infirmos ipse,si qui fuerint tales, & confor
tet ac corroboret.Si simul sententiam hanc nostram acceptaueritis , adero & operam meam
impendam,siue spiritu siue corpore . Si vero causam hanc ex præhabitis conuentis & pactio-
nibus egeritis futurumq; est vt contra iustum & æquum obtineat seditio , gratum erit quod
contemnimur,vestrum interim sit hoc opus,pro nobis item orate.

Theologi ad Basilium Magnum. XXXII.

Go te & præceptorem vitæ & dogmatum doctorem, & quicquid bonorum quisquã M
proferre poterit,æstimaui,& ab initio,& nunc quoque æstimo:& si quis alius tua ce-
lebrat vel mecum hoc facit , vel in eo me sequutus est . Vsque adeo scilicet à pietate
tua vincor,atque ita syncere tuus sum . Neque mirum hoc videri debet . Vbi nanque plus est
conuictus & familiaritatis,ibi plus est & experientiæ:vbi vero plus est experientiæ , ibi & per-
fectius testimonium dari potest : & si qua est alia mihi viuendi vtilitas illam amicitiæ tuæ &
conuictui deputo.Sum itaque in istis hunc in modum affectus,& porrò talis ero. Quæ iã ve-
ro scribo,inuitus quidem scribo attamen scribo.Tu vero istud in me haud ægreferes, alioqui
& ipse admodum ægrelaturus sum, si fidem tibi non fecero , quod animo ista beneuolo ad te
dico &

A dico & scribo.Sunt qui nos arguant quamplurimi, quod in fide fortes non simus , quotquot Calũniæ ad uersus Ba. & Grgoriũ cõcinnatæ.
scilicet(neque id immeritò)nostra communia nobis faciunt.Et alij impietatem manifestè op
probrant: alij ignauam timiditatem. Impietatem,qui nos nihil rectè dicere credunt : timidi-
tatem vero,qui fugam ac subtractionẽ obiiciũt.Quæ alij accusent,quid attinet dicere? Quod
nuper accidit narrabo. Conuiuium erat. In illo aderant non pauci ex illustribus viris nobisq;
amicis.Inter illos vero aderat & vir quisquam & nomen & habitum religionis indutus. Nõ-
dum bibebatur,& sermo iam miscebatur de nobis(id quod in conuiuiis euenire solet,atque fa
bulæ cuiusdam loco proponebamur.Cum omnes tua admirarentur , nosq; tibi cõiungerent,
vtpote qui eiusdem philosophiæ studio teneamur, dẽque amicitia nostra,& Athenis denique
B quàm in omnibus vnanimes simus & concordes,dicerent:rem malam philosophus ille infe-
rebat.Et quæ nam illa,inquis?Magno & feruenti clamore prorumpens,heus aiebat, quàm e-
stis vehementer mendaces & assentatores, In reliquis quidem laudentur isti viri , si videtur,
neque ipse contradico: quod maximum vero est,illis non concedo . Quod ad orthodoxiam
attinet,vanè laudatur Basilius,vanè & Gregorius.Ille propterea quod fidem per ea quę dispu
tat prodidit,iste,quod illam simul prodidit, dum illius disputationes tolerat. vnde hoc, aie-
bam,ô vane & propter arrogantiã recens quidã Dathan & Abiron?Vnde nobis appãres dog-
matistes ? Quomodo teipsum tantorum virorum iudicem constituis ? Ex Synodo eupsychi,
inquit,iam primum eius quod dixi testis aduenio (atque id ita verum erat) vbi Basilium ma-
C gnum differentem audiui de patre quidem & filio optimè ac perfectissimè,atque ita, vt nõ fa
cilè alius quisquam ad eum modum dicturus sit : spiritum vero male tractantem . Et adiecit ὁμοίωσις.
similitudinem perinde,inquit,atque fluuiorum quidam saxa prætercurrentes , sabulosam ter-
ram excauant.Quamobrem aiebam,præclare vir? Tu quidem,ad me respiciens,aiebat,aperte
iam diuinitatem spiritui adscribis. Et quanam occasione, inquam, hoc dicis vel de me vel de
meis sumpta, vt qui in Synodo magna hominum frequentia referta spiritui diuinitatem dis
serendo tribuerim,postea vero diuulgatum hoc intra me succinuerim nempe, vsquequo sub
modio lucernam abscondemus?Tum ille sermonem tuum deliniabat,obscurè quidẽ & quasi
per vmbram: veritatem verò non liberè proloquebatur , ciuilius magis quàm religiosius au-
ditorem inuoluens , dicendiq; facultate versutiam obtegens , quod ego scilicet obscuro loco
D degens,ac multis incognitus,ita vt non solum quid doceam sed & an doceam plerosque la-
teat,sine periculo philosopher: alterius vero maior sit ratio, vtpote celebrioris & apud se , &
apud ecclesiam,& quicquid is dicat publicè ad populum dicatur: deinde quod plurima sit ip-
sius nomine contentio,querentibus hæreticis nudæ voci ipsius quoque Basilij adhærere: quod Basilij, scintilla veritatis.
is quidem ex ecclesia sit eiectus,qui solus propè reliqua sit veritatis scintilla, & viuida quædã
omnium circunquaque residuorum virtus & facultas:malum vero in vrbe radicetur,vnde &
quasi ex carcere quodam ecclesiæ in vniuersum orbem excurrat.Melius igitur est domi veri- γνώμη.
tatem administrare dum nubilo isto tempore parum suspicimur , quàm manifesta illam &
publica prædicatione subuertere . Nobis quidem nihil est etiam ab aliis dictionibus periculi,
E quibus hoc colligitur & adfertur, quod spiritus deus agnoscatur . (Non enim in sono verbo-
rum magis quàm mente & sententia sita est veritas) ecclesiæ vero plurimum adfertur detri-
menti,quod per vnum virum propulsatur veritas.Instructionem meam tanquam vanam,&
qua luderentur,non recipiebant,qui aderant: sed reclamabant etiam nobis, vt qui timiditatẽ
magis quàm veritatis doctrinam profiteamur. Multo nanque satius nobis quod nostrum est
per veritatem custodire,quàm & illud inutiliter amittere,& alienum non assequi, si veritatis
dispensationem simularemus.Verum singula quæ & illi dixerint & ego audiuerim, quãq; in-
dignatus sim contrà nitentibus,idq; præter mensuram & consuetudinem meam,lõgum fue-
rit si nunc recensere vellem,& fortè nõ necessarium.Ad finem vero sermonis, illos, quidem
F ita repuli.Tu vero,ô diuinum ac sacrum caput,doce nos,quousq; progrediundum nobis sit in
adscribenda spiritui diuinitate,& quibus vtendum vocibus, & quousque ista doctrina sit ad-
ministranda vt habeamus ista contra aduersarios.Ego enim si habere opus ex te nunc hoc di πληροφορίαν.
scere,qui & te & quæ tua sunt omnium maximè cognoui, deq; illis iam sæpenumero satisfa-
ctionem & dedi & accepi,omnium vtique essem indoctissimus simul & miserrimus.

Basilij Magni ad Theologum. XXXIII.

Iteras pietatis tuæ accepi , per venerandissimum fratrem Hellenium , quem & quæ
ipse significasti eadem apertè narrantem quomodo cum audirem affectus fuerim,
omnino

omnino nihil addubitas. Attamen quoniam dilectionem eam, qua erga te sum, decreui quo- G
tuis dolore superiorem reddere: accepi ista quoque vt cõueniebat: atque oro sanctum deum,
vt reliquos dies & horas in eo erga te affectu conseruet, quo retrò lapso tempore præditus
fui, in quo nihil nobis siue parum siue multum ab illo defecisse conscij sumus. Quod vero il-
le de quo scripsisti, qui nuper vitam Christianorum tantopere inspicere contendebat, deniq;
nonnihil autoritatis ex eo sperabat, si me contereret, & quæ non audiuit asserit: & quæ non
intellexit disputat: nihil est quod mireris. Quin hoc admiratu dignum & paradoxon fuerit,
quod ad ista auditores habet germanissimos mihi eorum qui apud vos sunt fratres: & non
solum auditores sed &, vt apparet, discipulos quoque. Quanquam & præsertim paradoxon H
cum sit, quod talis docendi munus vsurpat, & quod tales auditores illum sustinent, quodq; e-
go conuellor ac discerpor, verũtamen ipsa temporum istorum catastrophe nos ita instituit,
vt nihil eorum quæ accidunt molestè feramus. Iam olim enim ignominiosiora nobis, pro-
merentibus ita peccatis nostris, accidere consueuerunt. Ego igitur, siquidem nullumdum fra
tribus istius, sententiæ meæ de deo experimentum dedi, neque iam necesse habeo vt aliquid
respondeam. Quibus enim prolixitas temporis nõ satisfecit: quomodo breuis aliqua episto-
la satisfaciet? Si vero illa ad satisfactionem satis erit, pro nugis habenda sunt, quæ calumnia-
tores effingunt: veruntamen quoniam permisimus, vt ora infrenata, cordáque rudia de qui-
buscunque volunt loquantur, & aures ad suscipiendum quiduis paratas habemus, fit vt nõ so I
lum quæ aliorum sunt nos, sed & alij quæ nostra sunt suscipiant. Horum hæc est causa, quam
olim deprecabar, ne fieret: nunc verò defatigatus sileo, videlicet, quòd vnà non conuenimus.
Si nanque cum secundum antiqua statuta, tum secundum eam, quam iam ecclesiis debem⁹,
curam & solicitudinem, sæpius per annum conuenissemus, ianuam certe calumniatoribus
non aperuissemus. Tu vero, si videtur, vale istis dicto, huc te prouocari sinas, vt in præsenti
mecum certamine labores, mecumq; sis aduersus eum qui nos impugnat. Si enim vel visus
duntaxat fueris, confestim impetum illius, & qui cum eo ad peruertendas res patriæ conspi-
rant dissolues ac pessundabis: ostendesq; illis quod ipse conuentus nostri per gratiam dei au
tor sis, obturaturusq; omne os iniquum eorum qui loquuntur aduersus deum iniquitatem. K
Quod si ita feceris, res ipsa declarabit, quis te ad ea quę recta sunt subsequatur, & quis nam is
sit, qui claudicet & per metum doctrinam veritatis prodat. Erit autem mihi perfacilis argu-
menti, an res ecclesiasticæ proditæ sint, instruere verbis eos qui tantam tui rationem habent,
vtut in pretio sunt isti hominis, qui nondum seipsos metiri ac moderari didicerunt. Prope-
diem enim ipsa rerum gestarum demonstratio Sycophantias istas euidenter coarguet, atque
in lucem producet. Quapropter expectamus etiam futurum forsan, vt pro veritatis doctrina
plus aliquid tribulationis ferendum sit: sin minus vel hoc omnino vt & ecclesiis & paternis
sedibus eiiciamur. Si vero nihil eorũ quæ speramus euenerit, non procul abest tribunal Chri-
sti. Ita si propter ecclesias conuenire nos voles, paratus sum quocunque vocaueris accurrere. L
Si vero vt Sycophantias dissoluam ac refutem, iam de illis respondere non vacat.

Theologi ad Basilium Magnum. XXXIIII.

HOc ipsum scilicet erat, quod quidem alius quisquam prudentiorum suspicatus fuis-
set: ego vero vehementer stolidus ac demens, cum ad te scriberem nihil sum veri-
tus. Contristarunt te literæ meæ. At, quemadmodum ego assero, non rectè, neque iu
stè: sed admodum vanè ac frustra. Et mœstitiam dissimulâsti quidem: occuluisti autem
(quanquam istud sapienter fecisti) tristem vultum pudore, quemadmodum facies larua qua-
dam obtegi solent. Ego vero, si quæ scripsi, dolosè & animo maligno scripsi, non plas per mœ
stitiam tuam nocumenti accipiam, quàm per ipsam veritatem. Si vero animo simplici & ex M
familiari beneuolentia hoc feci, peccatis meis hanc tristitiam tuam, non affectui tuo adscri-
bam. Veruntamen satius fuerat ista corrigere, quàm bene consulentibus succensere. Itaq; res
tuas ipse curabis, qui & aliis eadem consulere potes. Me vero paratum, si deus dederit, ac præ-
sentem vnaq; decertantem & pro viribus adiuuantem habebis. Quis enim imbecillis erit?
quis non fiducialiter aget, sub te & vnà tecum de veritate dicturus ac certaturus.

ὥστε τινὶ πρόσωπείῳ.

Theologi ad Basilium Magnum. XXXV.

NOn cessas maledictis nos impetere, tanquã imperitos, rudes, ad amicitiam ineptos,
& ne vita quidem dignos: propterea quod cõmemorare aus sumus quæ perpessi su-
mus.

A mus. Non enim aliud quicquam est, quo te laudamus (ipse alioqui proferres) neque conscij no
bis sumus quòd te malo, siue parum siue multum, affecerimus. Neque nobis ignosceretur. Nisi
hoc tantum cognouimus quòd seducti sumus, sero quidem valde, cognouimus tamen, ac se-
di episcopali acceptum ferimus, vt quæ te subito sublimiorem nobis reddiderit. Et iam labo-
ramus ex eo quòd causa tua nobis opprobratur, illamq; apud eos sustinemus, quib⁹ res nostræ
priscæ & iam præsentes notæ sunt. Hoc enim eorum quæ patimur summè ridiculum est; aut
maximè miserandũ, quod iidem & iniuria afficiuntur & culpantur, id quod iam nobis quoq;
vsuuenit. Culpant quidem alij aliud, & quisque quodlibet pro sua sententia vel iuxta quod no
bis irascitur: qui vero humanissimi sunt, illi obiiciunt fastum & contemptũ, & quod postea-
B quam vsui fuimus abiicimur, tanquam ignobilissima quædam vasa, quorum iam nulla est re- Collatio
putatio, aut fulcra illa quibus imponuntur curuæ testudines ædium, quæ posteaquam ille sta-
bilitæ sunt, tolluntur & contemnuntur. Istos quidem valere sinemus, & dicere, quicquid tan-
dem dicant, Licentiam istam ac libidinem linguæ nemo cohibebit. Et tu mihi mercedẽ obii-
ce, beatas illas ac vanas spes, quas contra maledicos excogitas, quasi mercedis gratia nos vi-
tuperent, leues & ad talia paratos. Ego vero quod sentio aperiam. Nihil autem mihi indigna-
beris. Dicam enim, quæ & statim citra animi perturbationem breui tum sententia comple-
ctebar, nõ vsque adeò vel ira feruidus, vel eo quod factum est perculsus, vt exciderit quid sen-
serim, aut ignorem quid dixerim. Neque armaturam mihi comparabo, neque militaria discã,
C quæ antea cum opportunius esset: propterea quod passim omnes & armabantur & insanie- De hoc Anthimo in Monodia Greg. γνώμη.
bant, non didici. Nõsti imbecillium ægrotationes. Neque Martium illum Anthimum, quan-
quam intempestiuum & immaturum bellatorem, nudus, imbellis, & ad vulnera exhibitior su
stinebo: sed illum ipse, si ita lubet, impugnato: (Etenim plerunque fit vt etiam imbecilles vsus
reddat bellatores) vel quære eos, qui aliquando pugnârunt. Si quando mulos tuos apprehen-
derit, is qui angusta viarum obsidet, quemadmodum & Amalech Israëlem impediendo fa-
ciebat. Nobis vero pro omnibus detur quies. Quid enim opus fuerit pugnare, propter lacten-
tes adhuc, & auiculas, idq; peregrinas, quasi periculum sit animarum & ipsorum canonum?
Quid necesse est etiã illustribus Sasimis priuare Metropolim. Aut denudare ac reuelare con- Ironia.
D silij arcanum, quod erat contegendum? Attamen tu viriliter agito & confortator, atque om-
nia ad opinionem tuam trahito: quemadmodum fluuij ad se recipiunt torrentes, neque ami- Metaphora.
citiam, neque consuetudinem honestati ac pietati præferens: neque curans qualis nam ex isto
instituto tuo videaris, sed vnius spiritus ductui obsequens. Nos vero hoc solum ex amicitia
tua lucrifaciamus, quòd iam amicis fidem non habemus, neq; quicquam deo præferimus.

Theologi ad Basilium Magnum. XXXVI.

ARguis nos otij ac socordiæ, quod Sasimorum tuorũ præsulatum non occupauimus,
neque vt addecet episcopum permouemur: neq; quasi si in medium canum sit pro-
E iectus cibus quisquam, alius aduersus alium armamur. Mihi verò maximum negotiũ
est ipsum otium. Et vt aliquid cõmodorum meorum cognoscas, vsque adeò ad otiosam hanc μεγίστη πρὸς ἐις ἀπραξίαν
tranquillitatem contendo, quasi omnibus lex quædam de ista magnanimitate lata putetur.
Quod si nos nemo non fuisset imitatus, neque ecclesiis iam vllum esset negotium, neque fi-
des diuulsa propriarum quibusuis contentionum, quasi quædam armatura existeret.

Theologi ad Basilium Magnum. XXXVII.

QVam calidum & equestre prosilis in literis? At nihil est, quod admiremur te, quippe
qui velis recens gustata gloria, ostentare nobis, quam sis gloriam nactus, vt hoc te
F pacto grauiorem reddas: quemadmodum solent pictores qui anni tempestates de- Simile ex collatione.
pingunt. Mihi vero si res episcoporum narrandæ sint, & quæ continuerit epistola, ob quam
indignaris, vnde cœperimus, quò progressi simus, & in quid desierimus, prolixius videtur quã
quod competat epistolæ, & non magis apologiæ quàm historiæ opus futurum. Vt vero bre-
uiter declarentur ista, venit ad nos generosissimus ille Anthimus, quibusdam episcopis con-
comitatus, siue tanquam parentem meum inuisurus. (Nam & hoc præseferebat,) siue vt sata-
geret quæ satagebat. Multa vero deq; multis experiundi gratia venabatur, de paroeciis, de Sa- Noua metropolis erat Tyana vrbs, cuius Anthimus erat epũs.
simis paludibus, de nostra electione ac manuum impositione, indulgens, postulans, minitans,
in ius vocans, improbans, laudans, ambitus quosdam sibi ipsi circunducens, quasi oporteret
nos ipsum suspicere solum, deinde & nouam metropolim obiiciebat esse maiorem. Quid vr-
bem

bem noſtram, aiebam, circunſcribendo coarctas: cum nos illam & eccleſiam, vt reuera eſt, G
eccleſiarum ab initio quoque matrem faciamus? Tandem re infecta abiuit, plurimum mina-
rum ſpirans, & Baſiliſmum nobis tãquam Philippiſmum quendam opprobrans. Num hac in
re iniurij tibi videmur? Non puto. Conſidera & reliquam epiſtolæ partem, num quid habeat
in quo nos tibi iniurij fuerimus. Conuocationem Synodicam obiiciebat ac depingebat nobis.
Cum autem ego contradicerem, aſſererémq; rem iſtam contumelioſam eſſe, is ſecundo pete-
bat, vt ego vos aduocarem de his rebus conſulturos. Atque iſtud pollicitus ſum, ne quod pri-
mum vrgebat fieret, totũ in veſtrum arbitrium collocans, an velitis ipſos in vnum cogi, idq;
vbi, & quando, quod ſanè honorantis eſt non contemnentis. Quoniam vero neque hic iniu-
riam intulimus, dicatur reliquum. Si hoc vobis per me diſcendum eſt, ipſam vobis Anthimi H
epiſtolam legam, quã cum in ſtagnum cõiecta eſſet, noſq; renuiſſem⁹ interminatiq; eſſemus,
ad nos ſcripſit, vituperans ac maledicens, & velut epinicion quoddã tanquã victis occinens.
Iam quid rationis habet, quod cum illi renitar propter vos, vobis diſpliceo, quaſi illi obſequu-
tus ſim? At iſta oportebat primùm, ô ſuſpiciende vir diſcere, & poſtea non vituperare nos, ſi
nihil aliud ſaltem vt presbyteros. ſi vero vehementer oſtentabundè & contentioſè animatus
es, atqueglorioſè & cum faſtu nobiſcum diſputare volueris, tanquã Metropolitanus micro-
politanis, vel extorribus quoque, eſt & nobis ſupercilium quod in tempore opponemus. Eſt
enim hoc cuiuis facilimum, & forſan conſentaneum propiùs rationi. I

Theologi ad Baſilium Magnum. XXXVIII.

Simile euãgelicum.

POſtquam te ſublimi throno impoſitum cognoui, & ſpiritus obtinuit, vt lychnus cã-
delabro publicè imponeretur, licet iam quoque antea non obſcurè ipſe ſplendeſce-
ret, gauiſus ſum, fateor. Quid autem facturus non eram, cum rempublicam eccleſiæ
male habentem, talem aliquam epiſcopi electionem efflagitare viderem? Accurrimus autem
non ſtatim, neque accurremus. Nec tu ipſe hoc expetes. Primum quidem vt autoritatem tibi
conſeruem, & ne tui ſtudioſos per inſolentiam & temeritatem congregare videaris, cuius te
calumniatores forſan inſimularent. Alterum vt mihi ipſi ſtabilitatem quandam ac vitam ab
inuidentia liberam procurem. Quando igitur, inquies forſan, aduenies? & quouſque tergi- K

Metaph.

uerſaberis? Donec, ſcilicet, diuinitus iuſſus fuero, prætereantq; vmbræ eorum qui iam irruũt,
inuidiæq; zelo accenſi indignantur. Neque enim obtinebunt amplius euidenter ſcio, leproſi

In prouerbium abiit.

illi, qui Dauidem Hieroſolymis excludebant.

Theologi ad Baſilium Magnum. XXXIX.

Cauſa erat Cappadociæ in duas Metropoles diſſectæ.

AVdio te perturbari propter nouam illam rerum immutationem, negotiúmque tibi
fieri per fraudem ac conſuetam curioſitatem eorum qui rerum potiuntur. Nihil eſt
autem quod admirer. Neque enim ignorabam iſtam inuidiam: & quod multi eorũ
qui circa te ſunt, quæ ſua ſunt ipſorum, per te curant, ac puſillanimitatis huius ſcintillam ac-
cendunt. Itaq; illud quidem non ſum veritus, nequid alienum, à philoſophia, vel quod te aut L
nobis indignum ſit in hiſce rebus triſtibus deſignares. Sed arbitror me nunc potiſſimum Ba-
ſilium meum cogniturum, illumq; quam philoſophiam mecum ſemper amplexus eſt, decla-
raturum iam, inſultusq; iſtos velut altos quoſdam fluctus ſuperaturum, ac reliquis perturba-
tis immotè perſtaturum eſſe. Si vero videtur, & ipſe adero, & conſilij quicquam fortè com-

Parœmia vetus.

municabo. (Quanquam ſi pelagus aquam, & tu conſultorem deſideras.) Omnino autem vti-
litatem aliquam & philoſophiæ noſtræ profectum præſens accipiam, videlicet, quod vnà
tecum contumeliis afficiar.

Theologi ad Baſilium Magnum. XL. M

NIhil mirêre, ſiquid dicere videbor præter tuam vnius opinionem, ne id tamen cui-
quam à me indicatum prius. Videris tu quidem mihi apud omnes obtinuiſſe hacte-
nus viri exiſtimationem qui eò promouerit, vt ſuis ipſe rebus ſolerter nouerit pro-
ſpicere, ſolidiq; ſit & conſtantis animi: attamen non pauca admodum & deſtinas animo &
opere perficis ſimplicius, quàm cautius. Animus ſiquidem quò purior eſt malitiæ ac liberior,
hoc minus liberum illi eſt, ſuſpitionibus vt ſe accõmodet & acquieſcat. Tale quid cenſeri po-
teſt, quod vel nunc ſe offert. Ad Mtropolin vocaſti nos. Quumq; articulus inſtaret ineundæ
de eligendo epiſcopo conſultationis, ibi tu ad id quod decorum maximè loquendi exigebat,
ac rei

A ac rei tantæ perſuaſionem, mihi viſus es fatiſcẽti eſſe ac prælanguido corpore ſpiritum du-
cere extremaq; verba profari, & noſtri tum tangebare deſyderio. Cur id fieret, non ſatis per-
ſpectum habui, aut quid ei negotio præſentes collaturi eſſemus. Properabam vero, ob eã rem
admodum anxius ac triſtis. (Quid enim mihi vita tua ſublimius eſt? Et quid extorri profe-
ctione viciſſim moleſtius?) & lacrymarum fontem profundebam, plorabamq; ac ſentiebam
tum primùm me haud philoſophicè animatum. Ecquid enim eorum quæ ad funebralẽ luctũ
pertinent non abſolui? Poſtquam vero ſenſi ad vrbem concurrere epiſcopos, cohibui impetũ

τὸ εὐσχῆμον

aduolandi: admiratus vero ſum, primũ an neſcires & ipſe decorum, compluriumq; linguas,
B quas cauere oportebat quæ omnium velociſſimè ſyncerioribus calumniam ſtruunt. Deinde,
an nõ arbitreris eadẽ & nobis & tibi cõpetere, quibus & vita & doctrinæ ſtudium, atq; omnia
cõmunia ſunt: ad hunc modũ ab initio diuinitus coniunctis. Tertium (dicatur enim & hoc)
& ſi putaueris eos qui religioſiores ſunt ita animatos eſſe, vt prætendant hic & coniiciant,
id quod res eſt, non tamen idem facient, qui potentiores ſunt, & multitudini familiares. Hac
itaque ratione puppim cohibui, atque moram iam necto. Tibi vero & ipſi, ſi videtur conſiliũ

πρύμναν ἐκρουσάμην.

hoc meum approbatum ſit, videlicet, vt turbas illas quæ iam palam verſantur, prauaſq; ſuſpi-
ciones effugiam. Pietatem vero tuam tunc videbo, quando & res tuas pacatiores reddideris,
opportunumq; erit, vt & plura & grauiora obiiciam.

C Baſilij Magni ad Maximum Philoſophum. XLI.

γνώμη. ἐξ ὀνύχων λέοντα.

ANimorum imagines reuera per ſermones exprimuntur. Cognoſcimus itaq; te per
literas, quantum, vt aiunt, per vngues Leonem: gauiſiq; ſumus, quod te circa pri-
maria & maximè bona dilectionem videlicet erga deum & proximum haud otioſè
affectum inuenimus. Indicium autem accipimus: iſtius quidem dilectionis, quòd in nos adeò
humanus es & comis: illius vero, quod cognoſcendæ veritatis ſtudio teneris. Quod autem
in his duobus ſita ſit vniuerſa pietas, cuiuis Chriſti diſcipulo notum eſt. Quæ de rebus Dio-
nyſij ſciſcitaris, venerunt quidem ad nos admodum illius multa: libri vero nondum adſunt:

Baſilij iudiciũ de Dionyſio nõ illo Areopagita.

atque ideo nihil dum miſimus. Eſt autem hæc noſtra de illo ſententia. Non omnia viri hu-
D ius laudamus. Sunt, quæ prorſus etiam damnamus. Ipſe propemodum, quantum nobis liquet,
primus hominibus impietatis iſtius Anomianæ quæ iam paſſim obſtrepit, ſeminaria præbuit.
Cauſam verò huius non puto animi maliciam eſſe, ſed quòd vehementer cupit obluctari Sa-

ὁμοίωσις ex collatione.

bellio. Soleo itaque illum ſimilem æſtimare plantatori cuipiam, qui recentis plantę correctu-
rus auerſionem ita immoderatè illam retorquet, vt à medio aberret, & ad contrarium latus
ramulum abducat. Tale quid & ab hoc viro factum deprehendimus. Hic nempe dum impie-
tati Libyanæ ſe opponit acriore impetu, minus prudenter ſibi proſpiciens in malum huic op-
poſitum præceps abiit, & quidem nimio contendendi ſtudio: ſatis enim huic fuit, ſi argumẽ-
tis doceret patrem & filium non idem eſſe ſubiecto perſonali, ac palmarium præſumptæ vi-
ctoriæ ex hoſte blaſphemo, nimirum Sabellio reportaret. Atqui is Dionyſius quod vnum ex-
E petebat, perſpicuè admodum obtinuit, ſed ex ſuperfluo. Nam non ſolùm diuerſitatem τῶν ὑπο-
στάσεων, hoc eſt perſonarum, ſed & τῆς οὐσίας, eſſentiæ differentiam conſtituit, potentiam filij
imminuit, & ipſius gloriam immutat ac maieſtatem. Hinc adeò contigit, vt malum permu-
tarit malo atque aberrarit à ſcopo rectiſſimæ & ſyncerioris doctrinæ. Quò factum eſt, vt va-
rius ſit deprehenſus & inconſtans in cõſcriptionibus ſuis. & quidem tollit nunc τὸ ὁμοούσιον,
coëſſentiale per ea quibus in recta conſtitutione τῶν ὑποστάσεων perſonarum ſcilicet, minus
rectè vſus eſt: nunc contrà, admittit, dum reſpondet homonymo. Nec his cõtentus, & de ſpi
ritu ſancto voces edidit, quæ nulla prorſus ſui parte competunt. S. ſpiritui diuinam illi atque
adorandam adimens maieſtatem & eundem ad hæc inferiora deuexum creatæ adnumerat
F ac ſeruili naturæ. Vir igitur hic talis eſt. Ego contrà, ſi quid ipſe ſentiam, dicendum eſt, illud
ὅμοιον κατ' οὐσίαν, ſimile ſecundum eſſentiam, ſiquidem huic dicto adiunctum fuerit, ἀπαρα-
λλάκτως prorſus citra vllam ipſius eſſentiæ variationem, eam ego amplector proboq; vocem,
vt quę idem ſignificet, quod τὸ ὁμοούσιον, id eſt coëſſentiale, iuxta ſcilicet ſanam acceptionem
τοῦ ὁμοουσίου, coëſſentialis, quod & Niceni concilij patres dixerunt, lumen de lumine, deũ ve-
rum de deo vero, & quæ ſimilia ſunt, quibus vnigenitum appellarunt, ac conſequenter illud
ὁμοούσιον induxerunt. Neque igitur aliqua vnquam variatio inter lumen & lumen, neque in-
ter veritatem & veritatem, nec inter vnigeniti eſſentiam & eam quæ eſt patris, excogitari po
teſt. Si quiſquam ita vt dixi acceperit, illius vocem approbo. Si verò quis ab ὁμοίου ſignifica-
tione,

Sub Macedonio.

tione, ἀπαράλλακτον abſtulerit, quod Conſtantinopolitani fecerunt, ſuſpectam habeo dictionem illam, vtpote quæ gloriam vnigeniti diminuat. Nam & de obſcuris ſæpenumero ſimilibus, & plurimum ab Archetypis diſtantibus, ὅμοιον illud intelligere conſueuimus. Quoniam igitur dictionem ὁμοούσιον minus habere fraudis puto, ad eum modum & ipſe adſtipulor. Sed cur non accedis nos, optime virorum, vt præſentes de hiſce rebus mutua colloquutione diſſeramus: & non neceſſe ſit inanim[?]tis literis fidem habere, qui alioqui noſtra non admodum publico adaptare nouimus? Ne vero Diogenis illud ad Alexandrum & ipſe nobis obiicias,

G

Diog. Cynicus apud Laert.

Metaphora

quod tantundem ſpatij ſit huc à vobis, atque hinc ad vos. Nos quidem propter infirmitatem fermè ad morem plantarum eodem perpetuo loco detinemur, & quoniam in obſcuro viximus, in primariis bonis verſamur. Tu verò qui & inualeſcis, vt fertur, & ſimul ciuem orbis te conſtituiſti, iuſtè feceris, ſi & huc ad nos, tanquam ad partem aliquam ipſius orbis tui conceſſeris. Licet enim & populi practicis vobis competant & vrbes, quibus virtutũ exercitium ipſis actibus oſtenditis: ad contemplationem tamen & mentis energiam, per quam deo coniungimur, commodè cooperatur ſilentij trãquillitas: quam ſatis multam & abundantem in ſolitudine velut agricolæ nobis cum ipſius gratia colimus ac metimus. Si vero omnino circa potentatus verſandum eſt, contemnendiq; nos videmur humi iacentes, tuum erit vt alia ſcribas, atque hac via iucundior fueris.

H

Alluſio.

Baſilij Magni ad eundem. XLII.

I

φίλτρον.

PEr honeſtum ac bonum Theotecnum quæ circa venerationem tuam agantur accepi. Is mihi præſentiæ tuæ deſiderium indidit, ita clarè videlicet animi tui characterem ſermone depinxit: & vſque adeò amoris erga te mei vim inflammauit, vt niſi & ſenio grauatus eſſem, & conſueta infirmitate detentus, innumeriſque eccleſiæ curis impeditus, nulla re prorſus cohiberer, quò minus ipſe coram te præſens comparêrem. Neque enim certè parum vtilitatis habet, eum qui ex ampla familia & illuſtri genere ad angelicam vitam tranſiuit, rationis moderamine quaſi freno quodam cohibere iuuentam, & carnis affectus in ſeruitutem redigere rationis: adhæc & animi humilitatẽ vſurpare, quæ adeſſe debet Chriſtiano, de ſeipſo quæ decent, ſentienti. Nimirũ intelligenti vnde prognatus ſit & quò deniq; abibit.

A bonis animæ & corporis cõmẽdat Maximum.

γνώμη.

K

Naturæ enim perſpecta cognitio reprimit quidem animi tumorem: eadem verò omnem iactantiam & contumaciam prorſus exterminat, in ſumma diſcipulum Chriſti cõſtituit, qui dixit, Diſcite à me quoniam mitis ſum & humilis corde. Reuera nanque, amiciſſimè fili, ſolũ hoc bonum maximopere expetendum eſt ac laudabile, quod & perpetuò eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud deum. Iſta quippe humana, vmbra ſunt obſcuriora, & ſomniis fallaciora. Etenim iuuẽta vernis floribus citius defluit. Et corporis venuſtas aut morbo aut tempore flacceſcit, & diuitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facile immutatur. Artiũ ſtudia & labores, vita cum hoc tempore finiuntur. Quin & ipſa eloquentia, cuius ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet ſed ſolo aurium iudicio & illici iucunditate. Virtutis autem ſtudium, pretioſa quidem ſe habenti poſſeſſio eſt: iucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, quibus cum congreditur familiariter. Horum ſi cura teneberis, dignum teipſum bonis illis conſtitues, quæ in promiſſis diuinis recondita habentur. Illud vero, quonam pacto ad acquiſitionem bonorum iſtorum peruenias, & quomodo acquiſita conſerues, prolixius eſt, quàm quod præſentis ſermonis inſtituto competat. Venerat autem & huius in mentem, de illis tecum commentari, quæ ex fratre Theotecno audiui, quem ſemper quidem opto verum dicere, maximè verò quando de te loquitur: vt eo amplius in te glorificetur dominus, qui ex aliena radice quum prodieris, tam præclaris pietatis fructibus ornatus exuberas.

Collatio.

L

Baſilij Magni ad Gregorium fratrem Epiſcopum Nyſſenum de differentia οὐσίας καὶ ὑποστάσεως. XLIII.

M

οὐσία eſſentia vox cõmunior. ὑπόστασις contractior, natura ſubſiſtens, perſona.

CVm in myſticis dogmatibus enarrandis plerique ſint, qui quòd nullo diſcerniculo diſtinguunt nomẽ communius quidem τῆς οὐσίας, id eſt, Eſſentiæ à ſignificatiua ratione τῶν ὑποστάσεων, in illiuſmodi abeunt ſuſpectas piis cogitationes, vt nihilo differre arbitrentur, dicánt ne οὐσίαν eſſentiã, an ὑπόστασιν ſubſiſtentiam ſiue perſonam. factum hinc eſt, vt non admodum paucis qui vtranque hanc voculam nullo delectu admittũt & inexpenſè, viſum ſit: quòd quemadmodum vnam οὐσίαν, itidem & vnam ὑπόστασιν aſtruere liceat. E diuerſo, qui tres admittunt τὰς ὑποστάσεις, iidem trium τῶν οὐσιῶν diſtinctionem ex eo conſenſu

A

conſenſu confeſſioneq; ὑποστάσεων ad eundem numerum cenſent oportere profiteri. Quocirca, vt ne quippiam eiuſmodi contingat adire te abſurditatis, hac de re commentarium adornaui tibi verborum compendio comprehenſum. vt igitur ipſam rem velut ob oculos ponam atque repręſentem, eorum quæ mihi dicuntur eſt hæc intelligentia. Omnium nominum quædam ſanè ſunt, quæ de pluribus quidem prædicantur & iſdem numero inter ſe diſiunctis ac differentibus, & hęc generaliorem obtinent ſignificationem, qualem habet homo. Iſtius enim prolatione nominis, communis hominum natura declaratur, non item vnus aliquis præciditur, qui per hoc nominis peculiariter internoſci queat. Neq; enim ob id magis Petrus homo eſt, quàm Andreas, Ioannes aut Iacobus.

κοινῶν ι

B

quarè iſtius ſignificatæ rei communio, quum ad ſingulos nominis huius appellatione comprehenſos vno eodemq; complexu pertineat, diſtinctionem nullam requirit aut ſubdiuiſionem, qua quidem fiat, vt non in genere hominem quẽuis, ſed aut Petrum peculiariter, aut Ioannem internoſcamus. Nominum item alia peculiarem quandam ac magis propriam indicant ſignificationem, per quam non commune naturæ conſortium in re ſignificata perpenditur, ſed præciſæ ac circunſcriptæ rei cuiuſpiam finitio, quæ nullam obtineat communionem erga eos qui eiuſdem naturæ ſunt, iuxta ſuã proprietatem, ceu Paulus, vel Timotheus. Nondum enim talis vox tranſit ad inſinuandam auditori naturæ communitatem, ſed comprehenſiuam quandam ac ſtatam ſignificationem in ſe

κοινῶν ι

C

complexa, rerum quarundam circunſcriptarum quidem expreſſiuam delineationem, prolatione iſtiuſmodi nominum repræſentat. Si quando igitur duo pluréſve vnum in locum conceſſerint, puta Paulus, Siluanus atque Timotheus, quorum de eſſentia oborta quæſtio fuerit, ratióve: non aliam quis eſſentiæ rationẽ conſignet in Paulo, quàm quæ in Siluano & Timotheo: ſed verbis quibus Pauli finitur eſſentia, iiſdẽ aptiſſimè alij deſcribũtur, quando qui inter ſe ὁμοούσιοι conſubſtantiales ſunt, eadem prorſus definiuntur eſſentiæ ratione: contrà fit, quum quis communi intellecto, contemplationem mẽtemq; ad proprietatem indiuidui detorſerit, qua quidem peculiari notione res vna ab altera diſparatur, non iam ratio quâ vnaquæq; res internoſcitur, cum ea ratione quæ de alio aliquo redditur, per omnia cõſentiet,

τὴν ἔμφασιν.

D

etiamſi aliqua ex parte comperietur communionem habere. Sanè quod dicimus, hoc eſt: id nimirum aſtruimus ſignificari verbo τῆς ὑποστάσεως, quod à nobis præciſè aut peculiariter enuntiatur. Quiſquis enim dictionem hãc, homo profert, quid hic aliud facit, quàm quòd per indiuiſam indefinitamq; iſtius voculæ ſignificationem auditui noſtro inculcat confuſaneam & in varia diductam intelligentiam: adeò vt natura quidem omnium hominum communis ipſo nomine declaretur, at res ſubſiſtens aut particularis rei notificatio, neutiquam propriè exprimitur. Qui verò Paulum protulit, ex dictionis huius ſignificato rem ei naturæ ſubiectã oſtendit. Hoc igitur eſt ὑπόστασις, non indefinita illa τῆς οὐσίας animi conceptio, quæ nullam nanciſcitur fixę cogitationis ſtationem per communicationem ſignificati, ſed quod in re aliqua commune & indeterminatum eſt per proprietatum declarationem agnoſcẽdum offert

Vſiæ notio indefinita eſt, vt hõ: at hypoſtaſis cuiq; peculiaris vt Petrus, Paulus.

E

Confirmat τῷ παραδείγματι ex ſcripturis.

& deſcribit. Quemadmodum & ab ipſa ſacra ſcriptura fieri ſolent vt & pleriſq; in locis & in hiſtoria Iob videre eſt. Quoniam enim de rebus illius dictura erat, poſtquam commune memorauerat ac dicto illo, homo erat, mox illum per proprij declarationem in eo quod adiicit quis fuerit, à reliquis hominibus diuidit. Deſcriptionẽ vero οὐσίας, tanquam ad propoſitum ſermonis ſcopum nihil conferentem ſilentio preſſit. Quis autem is fuerit propriis illius notionibus deſignat, & cum locum morumq; indicia dicit, & ſimul quæcunque externè acceſſerant adiungit, ſtudio illum à communi hominis ſignificatione ſeparat ac ſeiungit, vt prorſus dilucida ſit eius, cuius geſta memoriæ conſecrabantur, deſcriptio, vtpote ex ipſo nomine, ex loco, ex animi illius proprietatibus, ex iis, quæ externè in illo conſideranda proponuntur. Si

τῆς οὐσίας.

F

vero eſſentiæ rationem dediſſet ſcriptura, nulla prorſus eorum quæ dicta ſunt, in naturæ expoſitione facta fuiſſet mentio. Eadem vtique illius ſe ratio obtuliſſet in Iob, quæ & in Baldad Sanchitu, & Sophar Menæu, & in quolibet eorum hominum, qui in iſta hiſtoria commemorantur. Si quam igitur dictionem nôſti quæ in rebus humanis τῆς οὐσίας & ὑποστάσεως diſcrimen exprimat, eam ſi ad diuina quoque dogmata transferas, nihil aberraueris. De eſſentia patris, quomodo illa habeat, quicquid ſuggerit tibi mens (nequit enim hac in re mentis acumen ad certam quandam ac ſtatam cogitationem confirmari: propterea quod omnem illius perſuaſio intelligentiam ſuperat) hoc idem & de filio cogitabis, & ſimili modo de ſpiritu quoq; ſancto. Quod enim increatus & incomprehenſibilis dicitur deus, vnus & idem hic ſermo eſt æquè & patri & filio & ſpiritui ſancto competens. Non enim ille magis increatus & incomprehenſibilis:

prehensibilis: iste verò minus est. Quoniam verò necessarium est, vt per proprias quasdã no- G
tiones inconfusa habeatur in triade comparatio, id quod cõmuniter consideratur, vt cùm di
co, Increatum, aut omnẽ comprehensionem excellens, aut si quid aliud est eiusmodi, ad pro-
prietatis determinationẽ non vsurpabimus: sed hoc solum inquiremus, per quæ singularum
τηλαυγῶς καὶ ἀμίκτως. personarũ intellectus liquido & sine cõmixtione à cõmuni consideratione separetur. Cõmo-
dum itaq; mihi videtur, vt ista ad hunc modum inuestigetur ratio. Quicquid bonorũ ex diuì-
na ad nos virtute pertingit, omnia in omnibus operãtis gratiæ efficacem operationẽ esse di-
cimus, quẽadmodum Apostolus inquit, Quoniam hęc omnia operatur vnus atq; idem spiri-
tus vnicuiq; peculiaria diuidens sicuti vult. Quærentes verò, an ita dignis adsit bonorum sup-
peditatio, vt quæ ex solo spiritu sancto sumat initium, iterum per scripturam ducimur & in- H
struimur, vt suppeditationis eorum bonorum, quæ spiritus sanctus in nobis operatur, autorẽ
& causam vnigenitum deum esse credamus. Per sacram enim scripturam edocti sumus, per
ipsum facta esse, & in ipso cõsistere omnia. Quando igitur ad illam cogitationẽ subuehimur,
iterum diuinitus inspiratę scripturæ velut manuductione introducti perdocemur: quod per
illam quidem potentiam, ex eo quod non est ad hoc vt sint producãtur omnia: non tamẽ ne
ex illa quidem, absque initio producantur: sed cφ sit potentia quædam ingenita & sine princi-
ἀγεννήτως καὶ ἀνάρχως. pio absistens, quæ causa sit ei causæ per quam omnia facta sunt. Ex patre nanque est filius per
quem sunt omnia, cũ quo simul spiritus sanctus semper indiuulsẽ cõsideratur ac cõiungitur.
Non enim fieri potest vt de filio quisquã secum cogitet, quem non antea illustrauerit spiritus. I
Quoniã igitur spũs, à quo omnis velut ex fonte ad creaturas promanat bonorũ suppeditatio,
à filio quidẽ depẽdet: quo cũ vnà sine vlla distantia cõcipitur mẽte: causæ verò patris insertã
habet essentiã vnde & progreditur, hanc notionẽ ac cognobile signũ eius, quæ secũdũ ὑπόστασιν
est, proprietatis habet, quo cum filio simul & ipse se facit internosci, & quo ex patre subsistit:
filius vero, qui ex patre progredientẽ spiritum per seipsum & cum seipso notũ facit, solus vni-
genitus ex ingenito lumine reluxit, nullamq; prorsus notionum cõmunicationem secundum
proprietatem suã tam cum patre quàm cum spiritu sancto habet: sed ex dictis iam signis so-
lus agnoscitur: Pater vero, qui super omnia deus est, peculiarem ὑποστάσεως suæ notionem so
lus habet, quòd pater est, & quòd ex nulla omnino causa subsistit, atque isto iterum indicio & K
ἀσύμβατα καὶ ἀκοινώνητα γνωρίσματα. ipse propriè ac separatim agnoscitur. Huius gratia in cõmunicatione τῆς οὐσίας nullam dici-
mus habere cõuenientiam aut cõmunionem notiones istas in trinitate consideratas: quarum
proprietas exprimitur, si vnaquaq; earum personarũ, quæ nobis in fide traduntur, propriis no
tionibus discriminatim apprehendatur & agnoscatur: ita vt per dicta iam indicia separatio
ac differentia τῶν ὑποστάσεων personarũ inueniatur. Iuxta illa vero infinitum esse & incõpre-
hensibilem, & increatum, & nullo loco circumscriptũ, & quicquid huiusmodi est, nulla est va
riatio in natura illa viuifica, in patre, inquam, & filio & spiritu sancto, sed cõtinua quædam in
illis & indiuulsa cõmunicatio intelligitur. Et quibuscunq; sanè cogitationib° maiestatẽ quis-
quam vnius earum quæ in trinitate creduntur, personæ contemplabitur: per easdem ad con- L
templandam sine omni variatione & patris quoq; & filij & spiritus sancti gloriam accedet:
ita vt nullo interstitio inter patrem & filium & spiritum sanctũ posito, cogitatio quasi per in-
ane incedat: propterea quod nulla est intersecans per medium ipsorum transitio: neq; res a-
liqua subsistens, (præterquã diuina natura) quæ illam alieni cuiusquam accessione à seipsa di-
uidere ac secernere possit: neq; interstitij cuiuspiam haud subsistentis inanitas, quæ diuinæ οὐσίας
ad sese harmoniam per intersectionem vacui, quod continuum est dissoluentis, fathiscere
faciat: sed qui patrem intellexit, & ipsum in seipso intellexit, & filium simul ea intelligentia
complexus est. Qui vero hunc loquitur, spiritum à filio non diuisit: sed iuxta ordinem quidẽ
ἀκολούθως. συνημμένως. personarum consequenter, iuxta verò naturam coniunctim, trium personarum fidem eadem M
ratione contemperatam in seipso expressit. Et qui de spiritu solo loquitur, simul ista confes-
sione & eam quæ illum concernit cuius spiritus est, coniunxit. Et quoniam is Christi spiritus,
& teste Paulo, ex deo est, fit, vt quemadmodum in cathena qui vnius annuli summitatem ap-
Collatio sẽsibilis quidẽ sed elegãs. prehendit, hoc ipso simul & alterum insertum attrahit: ita & hic qui spiritum trahit, vt pro-
pheta inquit, per ipsum & filium & patrem vnà simul attraxerit. Et siquis verè filium appre-
henderit, habebit & ipsum vtrinq;, hinc patrem illius, illinc spiritum sanctum vnà cõpactum.
Neq; enim à patre abscindi poterit qui semper est in patre: neque à proprio spiritu seiungetur
vnquam qui in ipso operatur omnia. Consimiliter & qui patrem assequutus fuerit, & filiũ v-
ἀξίωμα. nà cum illo & spiritum sanctũ eadem virtute assequutus est. Non enim potest aliqua vllo pa-

cto excogitari

A cto excogitari vel sectio vel diuisio, vt siue filius absque patre cogitari, siue spiritus à filio se-
iungi queat, sed ineffabilis quædam in istis & quæ nulla cogitatione apprehendi poterit tam
communio quàm discretio deprehenditur, qua neque per differentiam τῶν ὑποστάσεων conti-
nuatio naturæ dissipatur: neque per eam quæ secundum οὐσίαν est communionem proprie-
tas notionum confunditur. Ne mireris verò rem, quod eandem & cõiunctam discretionem,
& discretam coniunctionem esse dicimus, & tanquam in ænigmate nouam quandam & in-
solitè coniunctam discretionem & discretam coniunctionem construimus. Nisi enim con-
tentiose quisquam animoq; calumniãdi doctrinam istam audierit, poterit tale quid & in re-
bus sensibilib° offendere. Verbum quidem hoc meum accipite quasi rudem delinationem ac ὡς ὑπόδειγμα καὶ σκιάν γνώμη.
B vmbram veritatis, nõ item vt veritatem ipsam rerum. Nequit enim fieri, vt per omnia quod
in exemplaribus consideratur, eis rebus adaptetur, ad quarum descriptionem exemplarium
vsus assumitur. Vnde igitur dicimus quod in trinitate discretum est: & quod cognatum: ex
iis veluti similibus repræsentari, quæ iuxta sensum nobis in rebus terrenis iam antea conspi-
cua sunt? Si quando per vnam temperiem, contẽplatus in nube es interstincti arcus splendo-
rem: Illum dico arcum quem communis lingua iri vocare cõsueuit: Hunc, qui hisce in re-
bus periti sunt, tunc produci & concrescere dicunt, si quando humiditas quædam in aëre su-
spensa & immixta, & quod in exhalationibus humidum est & crassum mox atq; nebulosum
iam effectum est ventorum vi in pluuiam resolutum & expressum fuerit. Concrescere vero il
C lum dicunt ad hunc modum. Quando radius Solaris per obliquum incursum quod in obnu
bilatione addensatum est & obscurum retorquet: deinde rectà nubi cuidam circulum suum
imprimit, tanquam flexura quædam & recursus lucis, ad se ipsam redditur fulgore illius re-
trorsum ab humida & lucida iam nube resplendente. Etenim ea est flammeis fulgoribus na- ἀξίωμα mẽ teorologi-
tura, vt si in læuem aliquam superficiem inciderint in seipsos refringantur. Circularis autem con.
illius figura per radium solarem ei quod in aëre humidum est ac læue impressa facit, vt ne-
cessariò iuxta solaris circuli formam & ipse aër, qui nubi coniunctus est, per relucentem ful-
gorem circũscribatur. Ipse itaque fulgor & cõtinuus est ad seipsum & diuisus. Multicolor e-
nim cum sit ac multiformis incõspicuè variis tincturæ floribus sibiipsi attemperatur ac per-
miscetur, mutuam illorum aliter atque aliter colorantium inter se commissuram, ex oculis
D nostris nullo percipiẽte se subducit: ita sanè vt discerni nequeat intermedius inter cæruleum
& rutilum locus qui per se seipsum commiscet, rursumq; separat colorũ alterationem: neque
rutilus color ad purpureum, nec ille ad electrinum. Omnium enim horum colorum fulgo-
res simul conuisuntur ac splendicant, & mutuæ iuncturæ signa celantes cognitionem effugi-
unt, vt impossibile sit deprehendere, quousque steterit quod ignitum in illis apparet, aut sma-
ragdinus viror illius pellucentiæ, & vnde incipiat, cum nondum tale sit quale in splendore il
lo cernitur. Quemadmodum igitur in proposito exemplo arcus huius & colorum discrimi-
na clarè cognoscimus, & tamen alterius ad alterum diffidium sensu percipi nequit: ita cogi-
ta mihi & de diuinis dogmatis ratiocinari posse, vt proprietates quidem τῶν ὑποστάσεων, per-
E inde ac flos quidam eorum colorum qui in Iride visuntur, in singulis personis quæ in sancta
trinitate creduntur, separatim reluceant: eius verò proprietatis quæ secundũ naturã est, nulla
alterius personæ ad alterã differentia excogitari queat: sed in cõmunione τῆς οὐσίας notiones
propriæ in vnaquaq; cõmuniter resplendeant. Nam & in Iridis exemplo, quæ multicolorem ὑποδείγμασι.
illum fulgorem illustrat, vna quidẽ est οὐσία, per Solarem radiũ reuerberata ac refracta: flo-
ridus verò color qui visitur, multiformis est: qua in re per creaturam instruimur, ne inani cu
riositate turbemur in examinandis dogmatis nostri rationibus, si quando inciderimus in ea
quorum difficilis est contemplatio, & in eorum quæ dicuntur approbatione consensionẽve
quasi vertiginẽ passi æstuauerimus. Perinde enim atq; in illis quæ oculis conspicua sunt, po- Ex colla-
F tior visa est experientia quàm rationis redditio: ita & in superexcellentibus fidei nostræ dog- tione.
matis potior est fides quarũuis ratiocinationum complexione, quæ & distinctionem in hy-
postasi docet, & in vsia coniunctionem. Quoniam igitur partim commune quid in sacra tri-
nitate, partim proprium quid doctrina sacra contemplata est, quod ad communionem qui-
dem attinet, ad essentiam refertur: ὑπόστασις vero proprium cuiusque signum est. Sed opina- εἰς τὴν οὐσίαν.
bitur forsan quisquam redditam istam rationem non conuenire cum intellectu ac mente
Apostolicæ scripturæ, qua de domino, inquit. Quoniã splẽdor est gloriæ ipsius, & figura sub-
stantiæ. Si enim ὑπόστασιν exposuimus cõcordem cõcursum consensionẽmve esse proprietatũ,
quatenus singulis personis singulæ conueniant: confessum verò est, quod quemadmodum in

patre quiddam eſt,quod ſeparatim in illo conſideratur,per quod ſolus agnoſcitur : ad eundē G
modum & de vnigenito peræquè credatur,quomodo hic τῆς ὑποστάσεως nomē ſoli patri ſcri
pturæ teſtimonio adſcribitur: filium verò formam eſſe dicit τῆς ὑποστάσεως, non in propriis
ſed in patris indiciis ac notionibus deſignatum? Si enim ὑπόστασις propria cuiuſque ſubſtan-
ὑπάρξεως. tiæ nota eſt: patris autem proprium eſſe liquet, quod ingenitus eſt : formatus verò filius eſt
per patris proprietates: igitur quod patri peculiare eſt,videlicet,ingenitum eſſe, ſoli filio re-
manet.Siquidem per propriam patris notamvnigeniti quoque ſubſtantia deſignatur.Verum
ad iſta nos hoc dicimus,quod hic ſermo ad alium ſcopum Apoſtolo dirigatur, ad quem in-
tentus iſtis ille vocibusvſus eſt,cum gloriæ ſplendorem & ὑποστάσεως characterem Chriſtum
eſſe dixit : quem quidem ſi diligenter quis cognouerit, nihil illum iis quæ à nobis dicta ſunt H
repugnare,ſed ad ſingularem ac ſeparatum quendam intellectnm adtemperatum eſſe Apo-
ſtoli ſermonem deprehendet. Non enim hoc agit Apoſtolicus ſermo, vt doceat quomodo
inter ὑποστάσεις per apparentia ſigna diſcriminetur : ſed quomodo legitimus, indiuulſus &
coadunatus filij ad patrem habitus agnoſcatur. Non enim hunc in modum dixit, Qui cum
ſit gloria patris(quanquam veritas ita habeat)ſed relicto illo tanquam confeſſo, vt non aliud
quoddam gloriæ genus in patre & aliud in filio cogitandum eſſe doceat, ipſum paternæ glo-
riæ ſplendorem vnigeniti gloriam eſſe definit, ex lucis exemplo filium patri indiuulſe vni-
ὁμοίωσις. tum intelligendum eſſe demonſtrans. Quemadmodum enim ex flamma quidem ſplendor,
non tamen poſterior flammâ ſplendor eſt: ſed ſimul atque flamma relucet,vnà reſplendet & I
collucet & lux: ita vult & ex patre filium intelligi quidem: non tamen ita vt putetur interual
lari vllo interſtitio à patris ſubſtantia diſtingui & dirimi, ſed vt ſemper vnà cum ipſa cauſa
qua ex patre eſt,ſimul eſſe credatur.Ad eundē igitur modum vt præinductā ſentētiam expo-
ſuit: ita & ὑποστάσεως charactêrem,Chriſtum eſſe dixit, per corporalia nos exempla ad inuiſi-
bilium cognitionem quaſi manuducens.Non enim omnino in figura corpus eſt:ſed alia qui-
dem figuræ alia vero corporis eſt ratio: nec putandum eſt ſi quis alterutrius horum modum
expoſuerit,ſimul cum illo & alterius modum finitionémque inferri.Veruntamen etiamſi ra-
ἀξίωμα mathematicū. tione figuram à corpore diſcreueris, natura tamen diſcriminationem non admittit : ſed con
iunctim alterum cum altero intelligitur. Ita putat conuenire Apoſtolus,etiamſi incōfuſa fi- K
dei doctrina ſeparatam doceat τῶν ὑποστάσεων differentiam : oportet tamen & continuam &
velut connaturalem habitudinem vnigeniti ad patrem per iam dicta demonſtrari, non qua-
ſi in ὑποστάσει non ſit & vnigenitus : ſed quod nullam vnionis interſtitem medietatem inter
ſeipſum & patrem admittat,ita vt qui in characterem vnigeniti mentis oculos intenderit,ex
patris ὑποστάσει in cogitationem veniat paternæ ſubſtantiæ nec permutata nec commixta quæ
in ipſis conſideratur,proprietate, quaſi vel patri genitum, vel filio ingenitum eſſe quis affin-
gat:ſed quod fieri nequeat,vt qui alterum alteri ademerit, quod reliquum eſt in ipſo ſolo in-
telligat.Neque enim poſſibile eſt vt de patre non cogitet qui filium nominat, cum per illam
appellationem naturali habitudine ſimul referatur & pater. Quoniam itaque & patrem vi-
det qui filium videt,quemadmodum in euangeliis dominus loquitur, hac ratione vnigenitū L
Apoſtolus characterem paternæ ὑποστάσεως eſſe dixit. Et vt iſta ſententia planius apprehēda-
νόημα. tur,& alias Apoſtoli voces ad iſtam ſententiam applicemus, in quibus Chriſtum imaginem
dei inuiſibilis,ac rurſus bonitatis ipſius imaginem eſſe dixit. Non ideo quod ab archetypo dif
ferat imago,iuxta quod inuiſibilis eſt pater ac bonus: ſed vt oſtenderetur, quod idem ſit cum
prototypo,etiam ſi aliud ſit. Non enim conſiſtere poterit imaginis ratio, niſi per omnia ad
archetypum expreſſa ſuis omnibus numeris ſit nihílque variet. Igitur qui imaginis pulchri-
tudinem conſiderauerit, & de archetypo quoque cogitabit : & qui filij quaſi formam mente
conceperit,paternæ quoque ὑποστάσεως characterem animo impreſſit ſuo, per iſtum & illum
videns.Non quod,ingenitum eſſe,quod patris eſt,in illius imagine videat(Nam alioqui pror M
ſus idem eſſet & nō aliud) ſed quod ingenitam pulchritudinem patris in illius genito intuea-
Collatio. tur. Perinde atque in ſpeculo quodam puro qui impreſſam illi formam conſiderat, euiden-
tem habet imaginati vultus cognitionem: ita & qui filium agnouit,paternæ ſimul ὑποστάσεως
characterem per filij cognitionem in corde ſuo iam ſuſcepit.Quæcunque enim patris ſunt,in
filio peruidentur: & omnia filij,patris quoque ſunt. Quoniam & totus filius in patre manet,
& totum viciſſim in ſeipſo & patrem habet: ita vt ὑπόστασις filij inſtar formæ ac faciei ſit pa-
ternæ cognitionis:& cōtra patris ὑπόστασις in forma filij cognoſcat, manēte quæ in ipſis cōſi
derat vtriuſq; ꝓprietate,ad hoc,vt euidēs ſit τῶν ὑποστάσεων,hoc eſt pſonarū diſcreta acceptio.

A *Baſilij Magni ad eundem.* XLIIII.

QVomodo tecum literis decertarem? Quomodo dignè tuam hanc circa quæuis bo-
nitatem perſtringerem? Quis in eoſdem caſſes,dic,quæſo,tertio decidet? Quis ter- ἀλώπηξ ſaltim vel ſenex nō capitur bis laqueo.
tiò eodem laqueo tenebitur? Neque beſtiis ſanè hoc facilè acciderit. Vnam mihi e-
piſtolam contexuiſti,ac tanquam à cum primis venerando & communi noſtro patruo ſcri-
ptam attuliſti,fallens me: cuius gratia, ignoro. Accepi illam tanquam ab epiſcopo commu-
níque patre per te allatam. Quid enim non crediſſem? Oſtendi illam quamplurimis ami-
corum præ gaudio,egiq; deo gratias.Deprehenſum eſt figmentum, ipſo epiſcopo epiſtolam à
B ſe ſcriptam propria voce pernegante. Erubui ſuper hac epiſtola optauimus terram nobis de-
hiſcere,quòd fallaciæ,mendacij,ac ſeductionis probro expoſiti eſſemus. Alteram denuò mi-
hi tanquam ab ipſo epiſcopo miſſam,per domeſticum tuum Aſterium reddidiſti. Neque il-
lam verè miſerat epiſcopus,vt & venerabilis admodū frater Anthimus nobis indicauit.Rur-
ſus tertiam Adamantius ad nos veniens attulit.Quomodo oportebat me illam per te ac tu-
os miſſam accipere? Optabam enim mihi cor eſſe lapideum,ne vel præteritorum recordarer,
vel præſentia ſentirem: vt poſſemus more pecudum ad terram decuſſi omnem hanc perfer-
re plagam.Sed quid paterer contra meam ipſius ſententiam,quæ certè poſt vnam & alteram
C experientiam nihil poteſt non examinatum admittere? Iſta ſcripſi vt ſimplicitatem hanc tu-
am reprehenderem, quam nec alioqui Chriſtianis congruam præſenti tempori video non
competere : vt poſthac & teipſum cuſtodias, & mihi parcas : quandoquidem harum rerum
(eſt enim mihi ad te fidutialiter loquendum) non admodum fide dignus adminiſter es. At-
tamen quicunque fuerint qui ſcripſerunt, reſpondimus ipſis vt conueniebat. Siue igitur ip-
ſe experimentum mei per inſidias capere volueris, ſiue reuera ab epiſcopis acceptam epiſto-
lam miſeris, habes reſponſa.Te vero decebat alia in præſenti tempore curare, cum & frater
ſis, & naturæ nondum oblitus, nóſque haud videas quæ inimici ſint agere : poſteaquam vi-
tam apprehendimus, quæ corpus noſtrum adfligat pariter & animum, ſuprà quàm vires no-
D ſtræ ferre valeant. Veruntamen quoniam ita depugnaui, oportet te iam huius gratia adeſſe,
ínque diſponendis negotiis communem operam adferre. Fratres enim,inquit, in neceſſita-
tibus vſui ſint. Si autem vere congreſſum noſtrum admiſſuri ſunt maximè venerandi epi-
ſcopi, & locum nobis determinatum & tempus decernant, pérque noſtros homines accer-
ſant. Quemadmodum enim ipſe vſque ad patruum meum occurrere non dedignabor : ita ſi
non cum decenti forma vocatus fuero,non feram. οὐκ ἀνέξομαι Conſule vitam S.Baſilij.

Baſilij Magni ad Gregorium patruum. XLV.

E ET prius cupidè vidi fratrem meum.(Quid enim non facerem, cum & frater meus
ſit,& talis?)& nunc quoque eodem illum affectu complexus ſum peregrè quum ad-
ueniſſet, nihil quod ad amorem attinet immutatus. Abſit enim vt tale quid in mē-
tem veniat, quod me & naturæ obliuiſci & domeſticis inimicum faciat : imò magis præſen-
tiam viri, & corporalium ægrotationum,& aliarum animi mœſtitiarum ſolamen eſſe puta-
ui. Simul & dignitatis tuæ literis quas ſecum attulit, ſupra modum delectatus ſum, quas e-
tiam iam ex multo tempore cupidè expectaui : nulla alia ratione quàm ne & nos ipſi vitam νόημα memorabile.
noſtram triſti hac fama oneraremus : quaſi etiam familiariſſimi inter ſe mutuo diſſideant:
vnde inimicis quidem gaudium, amicis vero calamitas adferatur, iritetúrque deus : qui in
perfecta dilectione diſcipulorum ſuorum characterem eſſevoluit.Quocirca & neceſſariò re-
luctor obſecrans vt pro nobis ores, & quæ reliqua nos concernunt tanquam familiarium
F cures. Rationem vero eorum quæ facta ſunt,quoniam propter ruditatem intelligere nequi- νοῦν
mus,eum decreuimus veracem inſtructorem æſtimare quem ipſe nobis deſignare dignatus
fueris.Neceſſariumvero fuerit,vt & reliqua per prudentiam tuam determinentur,vtpote,cō-
greſſus noſter,tempus accommodum,ac locus idoneus.Itaque ſi omnino hoc moleſtiæ ſubi-
bit dignitas tua vt ad humilitatem noſtram deſcendat,noſtriq; aliquam rationem habeat,ſi-
ue cum aliis,ſiue ſeorſum per teipſum conuenire nos volueris,obtemperabimus. Quādoqui-
dem hoc conſilij ſemel apud nos ſtatuimus,vt ſeruiamus tibi in charitate,faciamuſq; quouis
modo quę nobis ad gloriam dei facientia pietas tua præſcripſerit.Venerandiſſimum fratrem
nihil coëgimus,vt oretenus nobis indicaret: quandoquidem neque prius ſatis ex ipſis operi-
bus certum ac conteſtatum ſermonem habuit.

Basilij Magni ad eundem. XLVI. G

Silui. Num & semper silebo, & feram, vt intolerabilissimum istud silentij damnum contra meipsum amplius dominetur & obtineat, dum nec ipse scribo, nec alloquẽtem audio? Ego quidem hactenus in tristi isto dogmate meipsum continui, arbitrorq; & mihi cum propheta non immerito dicendum, quoniam silui, sicut parturiens loquar. Semper quidem vel congressum vel causæ tractationem desideraui: semper vero ita promerentibus peccatis meis voto frustratus sum. Non enim possum aliam factorum excogitare rationem, quàm quòd persuasus sum veterum delictorum me, in ista dilectionis tuæ separatione, luere pœnas: si tamen iure vocari in te debeat separatio, à quocũque tandem H
μεταφορά. te segreges, nedum à nobis, quibus ab initio patris loco fuisti. Sed peccatum meũ, quasi densa quædam nubes, occupato mihi omnium illorum ignorantiam indidit. Quando enim cõsidero, nullum alium ex ista mihi separatione allatum esse fructum, præter dolorem quem attulit, quomodo præsentia non merito peccatis meis adscribam? Verum siue peccata causæ sunt eorum quæ acciderunt, hic mihi molestiarum istarum finis esto: siue dispẽsatione quid factum est, adimpletum esto prorsus quod quęrebatur. Non enim modici temporis damnum perpessi sumus. Quocirca amplius non ferens, primus in vocem prorupi, obsecrans vt & nostri rationem habeas & tui ipsius, qui maiorem, per omnem vitam, nostri curam ostendisti quàm ipsa cognatio exigebat, & ciuitatem iam nostri gratia diligas: non propter nos te à ciI uitate abalienes. Si qua igitur consolatio est in Christo. Si qua communio spiritus: si qua viscera ac miserationes, comple votum meum: dissolue hic quæ molesta sunt. Initium quoddam exhibe syncerioribus, vt te sequantur, qui & aliis ad optima præceptor es, & ad illicita
Ex cõtrariis neminem sequeris. Neque enim cuiusquam corporis proprius ita character quisquam reputatus est, vt animi tui pacis illud & placiditatis studium. Competit itaque tali viro, vt reliquos ad te pertrahas, ac quosuis appropinquantibus tibi pretiosi cuiusdam vnguenti fragrãtia, morum tuorum comitate adimpleas. Nam etiamsi iam contrarium aliquid in medio est, breui tamen post, & ipsum pacis bonum agnoscetur. Donec autem quæ ex dissidio sunt calumniæ locum habent, necessariò suspiciones in peius augmentantur. Est itaque neque illis quidem decorum quod nos negligunt: multo vero amplius dignitati tuæ. Etsi nanque nonK nihil delinquimus, meliores tamen erimus, si fuerimus admoniti. Hoc vero sine mutuo congressu & alloquio fieri nõ potest. Si vero nihil iniurię vobis inferimus, quãobrem odio habemur? Ista igitur meã ipsius quidem tanquã bicornem rationẽ prætendo: quæ vero ab ecclesiis ipsis dici possent, quæ nihil vtilitatis ex nostro dissidio tulerunt, silere præstat. Non enim ad hoc te alloquor vt mœrore afficiam, sed vt res tristes consopiam. At prudentiam tuam prorsus nihil fugit: sed multo maiora ac perfectiora quàm nos cogitamus, ipse intellectus acumine assequeris, aliisque declaras: qui & ante nos quæ ecclesiis accidunt vidisti: & doles etiam plus quàm nos, iam olim antea edoctus à domino etiam eorum qui minimi sunt contemnere neminem. Iam vero pestis ista non vnum & alterum occupat, sed integræ vrbes ac L
populi calamitatum nostrarum participes sunt. De fama nanque rerum nostrarum apud extorres quid attinet dicere, quæ de nobis illi dicturi sint? Decet itaque istam animi tui dexteritatem, contentionem quidem aliis permittere (imò & illorum animis eam quoad fieri poterit eximere) ipsam vero quæ tristia sunt per patientiam vincere. Nam vlcisci velle, omnino
γνώμη. est animi iracundi. Iram vero vincere, hoc demum tuum est solius, & si quis alius tibi virtute similis fuerit. Hoc autem non dicam, quòd qui nobis molestus est, iram suam in immeritos effundit. Siue igitur apud nos coràm, siue per literas, siue vt ad te vocemur, aut quouis alio modo placuerit, animum nostrum aliqua consolatione dignare. Optaremus quidem, vt coram ecclesia pietas tua compareret, & nos pariter & populum cum ipso conspectu tum M
gratiæ tuæ sermonibus curaret. Quod si istuc fieri poterit, erit optimum, si vero aliud quid videbitur, & illud amplectemur, duntaxat solidè nobis significetur quod prudentiæ tuæ ad consolandum nos visum fuerit opportunum.

Basilij Magni Athanasio Magno. XLVII.

Incidi in sanctitatis tuæ literas, in quibus aduersus Libyæ præfectum virum infamem ingemuisti. Deploramus quidem patriam nostram quod talium malorum &
δυσωνύμου εὐδρός. mater est ac nutrix: deploramus vero & Libyam nostræ vicinam, quòd malorum nostrorum

A nostrorũ particeps facta, ferinisq; viri huius moribꝰ tradita est, qui à pueris crudelitati pariter & lasciuiæ assueuit. Hoc scilicet erat quod sapiẽter dixit Ecclesiastes, væ tibi ciuitas, cuius rex iunior est, & cuiꝰ principes nõ comedũt noctu, sed in ipso meridie lasciuiũt, post alienos thoros plusquã irrationales bestiæ insanientes. Itaq; illum quidẽ flagella manent apud iustũ iudicem, ad eandem mensuram commensurata, iuxta quam ipsa iam antea sanctos ipsius adfligere præsumpsit. Innotuit autem & ecclesiæ nostræ ex literis pietatis tuæ, atque auersandum & execrabilem illum arbitrabũtur omnes, ita vt nec ignis nec aquæ nec tecti communionem cum illo sint habituri. Siquidem prodest vt violenti isti tyranni communi & vnanimi iudicio condemnentur. Sufficiet autem ipsi damnationis titulus, & ipsæ sententiæ, quibus vndique condemnabitur. Neque enim omittemus, quo minus condemnationem istam omnibus B
ipsius & familiaribus & amicis atque aduenis ostendamus. Quod si vero non statim illum istæ reprehensiones, quemadmodum & Pharaonem, permouebunt, attamen postremum aliquando & grauem illi ac tristem retributionem adferet.

Basilij Magni ad eundem Athanasium. XLVIII.

Neminem ita puto de præsenti ecclesiarum statu dolere, atque tuam dignitatem, quæ τιμιότητα dum præsentia cum priscis confert quantũ ista ab illis degenerauerint, expendit, & C
intelligit, si ad istũ modũ res ecclesiasticę ad peiora sint facto impetu delapsurę, nihil fore quod prohibeat, quo minus breui tempore in aliam quandam formam prorsus immutentur ecclesiæ. Ista sæpenumero mihi redditus expendi, cogitauique, quod si nobis miserabilis ita apparet ecclesiarum corruptio, quomodo credibile est affici istis in rebus eum qui veteris ecclesiarum dei circa fidem constantiæ & concordiæ experimentum capit. Verum quẽ-
admodum multa integritatem tuã mœstitia occupat: ita arbitramur & prudentiæ tuæ com- ζυγαθέους καὶ ὁμόνοιας.
petere vt excellentem de conseruandis ecclesiis solicitudinem adiunctam habeat. Olim noui & ipse, secundum admensuratam mihi rerum gerendarum cognitionem, vnam sciebam acquirendi auxilij viam, quæ res ecclesiis nostris cum Occidentalibus episcopis conspirat & conuenit. Si nanque voluerint illi eundem zelum, quo contra vnum & alterum qui in oc- D
cidente diffamabantur, vsi sunt, & pro nostrarum partium incolatu soliciti demonstrare: forte fiet aliquid quod proderit communiter omnibus. vnde & qui rerum potiuntur multitudinis autoritate permoueãtur, & populi quaquauersum illos sine cõtradictione sequantur. Quis autem ad ista perficienda prudentiam tuam excellet? Quis acutius quid faciendum sit expendet? Quis ad vtilium energiam efficacior? Quis ad considerandam fratrum necessitatem condolentis affectu magis præditus? Quis vniuerso Occidenti honorabili canicie tua venerabilior? Relinque mnemosynon aliquod ista conuersationis tuæ vita dignum colendissime pater, innumeros illos quos pro pietate tulisti labores vno isto opere confirma. Viros aliquos ecclesiæ tuæ potentes in doctrina sana, ad Occidentales episcopos mitte, qui quibus calamitatibus occupemur ac premamur illis exponant. Instrue illos forma narrandi qua vE
tantur. Esto Samuël ecclesiis. Particeps esto adflictionum laborantium populorum. Offer pacificas preces. Pete gratiam à domino. Mnemosynon aliquod pacis infer ac relinque ecclesiis. Scio quàm langueant epistolæ ad conferendam operam tanto negotio. Verum neque ip Collatio.
se aliorum solatio & adiumento opus habes, non magis quàm athletarum dexterrimi acclamatione puerorum: neque nos ignorantem docemus, sed sedulo ac satagenti impetum conandi intendimus. Ad reliquas quidem Orientis res opus forsan habebis & plurium cooperatione, & necessarium fuerit expectare eos qui ex Occidente venturi sunt. Antiochenæ sanè ecclesiæ status manifeste à pietate tua pendet, vt alios quidem ædifices, alios vero compescas ac quietos reddas, atque ecclesiæ vires per vnanimem consensum restituas. Quod enim iuxta
F eos qui medicorum sapientissimi sunt, curandi initium ab illis sumere debeas qui periculosissimè laborant, nemo est qui te melius intelligat. Quid autem poterit totius orbis ecclesiis, ea A simili dicta collatio
quæ apud Antiochiam est, letalius esse? Quam si contigerit ad concordiam redire, nihil prohibebit quo minus vniuerso corpori, tanquam corroboratum caput, sanitatẽ suppeditet. Reuera autem sapientia tua & euangelica sympathia vrbis illius ægritudines opus habent: quæ non ab hæreticis solum scissa est: sed & ab illis, qui idem sentire dicuntur, discerpitur. Ista vero componere & in vnius corporis harmoniam reducere, illius est, qui & siccis ossibus, vt ad neruos & carnem iterum restituerentur ineffabili sua virtute largitus est. Magna vero omnino dominꝰ per sanctos suos operatur. Et hic igitur rursus excellentiã tuam taliũ admi-

 nistratio-

niſtrationem decere ſperamus, vt populi turbatio quidem proſternatur ac tollatur: factioſæ G
vero ac ſectariæ prælaturæ ceſſent: atque omnes inuicē alter alteri in mutua dilectione ſubiiciantur, vetúſque robur eccleſiæ reſtituatur.

Baſilij Magni ad eundem. XLIX.

QVanto eccleſiarum languores auctiores euaſerunt, tanto vniuerſi ad tuam conuertimur integritatē, vnam nobis malorum conſolationē in tua tutela relictā eſſe credentes, qui & precum virtute, & ſcientia rerū gerendarum, qua quid optimum factu
ſit admonere potes, ex horribili iſta tempeſtate cōſeruare nos ab omnibus, qui aliquantulum
integritatem tuā vel auditu vel experientia cognouerunt, crederis. Quocirca ne ceſſes orare H
pro animabus noſtris, excitareq; literis, quarum ſi agnoſcis quantus ſit vſus, nullam vnquā, ſi
qua dabitur, ſcribēdi ad nos occaſionē negligas. Si vero digni habemur adiutorio precū tuarum, vt & videamus te, & bonis quæ in te ſunt perfruamur, & ad hiſtoriā vitæ noſtræ, congreſſum cū magna verè & Apoſtolica mēte tua adiecerimus, omnino & ex æquo reſpōdentē totius vitæ noſtræ adflictiōibus conſolationē nos dei ſolita benignitate accepiſſe reputabimꝰ.

Baſilij Magni ad eundem. L.

MIhi quidem ſuperioribus ad dignitatem tuam literis ſufficere videbatur, ſi tātum o- I
ſtenderem, quod populi ſanctæ Antiochenæ eccleſiæ circa fidem robur ad vnam oporteat concordiam & vnitatem conciliari, vt declaretur quòd pientiſſimo epiſcopo Meletio opus ſit, quæ iam in plures partes diſſecta ſunt coadunare. Quoniam vero ipſe hic dilectus ſyndiaconus noſter Dorotheus dilucidiorem de rebus iſtis ſibi memoriam quæſiuit, neceſſariò ſubſcribimus: quoniam & vniuerſo Orienti per preces id agitur, & nobis qui quouis modo illi coniuncti ſumus, vt deſiderabilem hunc virū eccleſia videat, adhærentē domino, & fide irreprehēſibilem & vita, cui & reliqui nulla ratione cōparari queant: & vt vniuerſo, vt ita dicā, eccleſiæ corpori ipſe præſit. Reliqua vero ſunt tanquā defectæ partiunculæ.
Collatio à ſimili. igitur vndique & neceſſarium pariter eſt & frugiferum iſti viro, vt reliqui, perinde atque ma
gnis fluuiis minores, concilientur. De aliis vero inſtituenda eſt œconomia quædam, quæ & K
illis conueniat, & populum pacatum reddat, prudentiæq; tuæ ac illuſtri ſolertiæ & diligentiæ competat. Prorſus autem immenſa prudentia tua nouit, quòd concordibus in Occidente eadem placuerint, ſicut indicant literæ quæ nobis per beatum Siluanum allatæ ſunt.

Baſilij Magni ad eundem. LI.

QVando ad res ipſas quidem reſpicimus, & difficultates expendimus, à quibus omnis
ἐνέργεια. boni efficax operatio quaſi quodam retinaculo impedita diſtinetur, eo relabimur, vt
prorſus de nobiſipſis deſperemus. Quando vero ad honeſtam illam grauitatem tuā
conuertimur, ac cogitamus quod te eccleſiaſticarum infirmitatum dominus noſter medicū
μετεφορά. conſtituerit, animos reſumimus & ex deſperationis lapſu ad ſpem rerum meliorum erigi- L
mur. Diſſoluta eſt omnis eccleſia, quemadmodum neque prudentia tua ignorat. Vides enim
omnino quaſi ex quadam contemplationis tuæ ſpecula, quæ vbique gerantur: quomodo, per-
βεβαίωσις à ſimili petita. inde atque cum in mari, multis ſimul nauigantibus violentia procellarum pariter omnes nauiculæ inter ſe colliduntur, fitq; naufragium: partim quòd externa aliqua cauſa mare violenter perturbet: partim quòd ipſi nauigantes confuſe inter ſe inuicem occurrant, & in ſeipſos impellantur. Satis fuerit in iſta imagine depictum eccleſiæ malum, vt in illa liceat terminare ſermonem, cum & ſapientia tua non requirat plura, neque præſens ſtatus eam indulgeat nobis loquendi libertatem. Et ad iſta quis ſufficiens gubernator? Quis tātæ fidei, vt credatur ex-
citaturus dominum, qui & ventū increpet & mare? Quis alius quàm qui à puero in pietatis a- M
gonibus decertauit? Quoniā igitur iam quicunq; inter nos ſani ſunt circa fidem, ad eorū qui eiuſdē doctrinę ſunt cōcordiam & vnitatem iam dextrè accedunt, bona fidutia ad cōſolationem tuæ clemētiæ venimus, vt omnibus nobis vnica ſcribas epiſtola quæ quid agendū ſit admoneat. Nam ita volunt, vt abs te initium ipſis fiat quid communiter dicendum tenendumq; ſit. Quoniam vero tibi propter memoriam præteritorum ſuſpecti forſan & inimici videntur, hoc facito pientiſſime pater: epiſtolas ad epiſcopos ſcriptas mihi, tranſmitte, ſiue per aliquē eorū quos illic habes fideles, ſiue etiam per fratrem noſtrū & Syndiaconum Dorotheū, quas acceptas nō prius ad eos dabo, niſi reſponſa ab ipſis accepero. Quod ſi ita nō fecero, peccator
ero in

A ero in te omnibus diebus vitæ meæ. Omnino autē non eſt maioritimori obnoxiū iſtud, ei qui ab initio ad patrē loquutus eſt, quàm mihi nunc eſt, quod ad te ſpiritualem patrē loquor. Si vero hoc apud te planè deſperatum eſt, nobis permittit vt hanc cauſam ſuſtineamus, qui ſine dolo ac ſimplici animo, deſiderio pacis, & mutuæ vnionis inter nos idem in iis quæ domini ſunt ſentientes, præditi, ad iſtam legationem & meditationem accedemus.

Baſilij Magni ad eundem. LII.

QVam de dignitate tua iam olim concepimus opinionem, iſtam ſemper ipſe tempo-
B ris progreſſus corroborat, immo & adauget acceſſionibus eorū quæ per partes cōtigerunt. Quoniā aliorum quàm plurimis ſatis habetur, ſi ſibi ipſi quiſq; circumſpiciat: at tibi iſtud haud ſatisfacit: ſed tantam geris omnium eccleſiarū curam, quantam eius quę tibi peculiariter à domino noſtro concredita eſt: ita vt nullo nō tempore de ſacris edifſeras, admoneas, ſcribas, frequenterq; mittas aliquos qui vndelibet quid optimū ſit, admoneant. Et iam quoq; è ſacro cleri tui cœtu miſſum venerandiſſimum fratrem Petrum multo cum gaudio excepimus, bonumq; peregrinationis ipſius laborem probauimus, quem iuxta dignitatis tuæ mandata exequutum eſſe ſe oſtendit, conciliatis quæ erant contraria, ac coniunctis quæ
C erant diuulſa. Vnde & nos ad rerum iſtarum ſtudium nonnihil cōferre quum voluiſſemus, accommodiſſimū rebus iſtis initium fore arbitrati ſumus, ſi veluti ad omnium noſtrum verticem ad tuā integritatem refugiamus teq; & conſultore & rerum gerēdarum duce ac principe vtamur. Hac de cauſa & fratrem noſtrum Dorotheum eius eccleſiæ quæ ſub colendiſſimo epiſcopo Meletio eſt, diaconum, bono circa rectam fidem zelo vſum, cupientemq; & ipſum eccleſiarum videre pacem, ad pietatem tuam remiſi, vt conſiliis tuis obſequentem (quæ in illo & tempore & rerum experientia & quod ſpiritu conſilij reliquos excellis, certiora reddere potes) ita rebus agendis ac proſequendis admoueas, quem & abſque dubio ſuſcipies, oculisq; pacificis aſpicies, confortans ipſum precum tuarum auxilio, inſtituensq; in literis, imò &
D quibuſdam illic tuorum ſtudioſis adiunctū, ad propoſitum duces. Viſum eſt autē mihi conſentaneum, vt ſcribatur epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur cōſideret, detq; conſiliū, & quoniam difficile eſt vt cōmuni ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur, ipſe ſua autoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat, ad ferendas quidē itineris moleſtias idoneos: verum iuxta ad hoc quoq; accommodos, vt manſuetudine & facilitate ingenij eos qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt corrigant, aptè ac diſpenſatoriè ſermonem attemperantes omniaq; ſecum habentes, quæ in Arimino ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic, facta ſunt. Et hoc, nemine ſciente, abſque ſtrepitu tacite, per mare ad eos qui hic ſunt, vadant, ne qui pacis ſunt inimici aduentum ipſorum præſentiſcant. Quæritur autem & hoc à nonnullis illic, vt & nobis ipſis
videtur, neceſſariò, vt Marcelli hæreſim illi cum venerint, tanquam malam ac nociuam, & à
E ſana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc vſque diem in omnibus quas ſcribunt literis, peſſimè audientem quidem Arium ſurſum ac deorſum verſantes anathematizare atque δυσάνυμον ex eccleſiis eliminare non ceſſant, Marcellum vero qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eandem vnigeniti diuinitatiſque eſſentiam impiè egit, verbique appellationem malè vſurpauit, ne ſemel quidem accuſare videntur, qui verbum quidem vnigenitum vocari tradit, ratione miniſterij ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus prodiit: cæterum ad eum vnde egreſſus erat reuerſum, nec ante egreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et huius experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniquæ illius ſyngraphæ libri continent. Attamen iſtum nequaquam reprobare viſi ſunt, & per hæc culpandi veniunt, vt qui ab initio illum per ignorantiam veritatis, in eccleſiaſticam etiam
F communionem receperint. Igitur & illiùs decenter fieri mentionem præſentia negotia expoſcunt. Itaque ne occaſionem habeant qui occaſionem quærunt ex eo quod ſanctitati tuæ coniunguntur qui fide ſani ſunt, manifeſtandi ſunt omnibus qui ad veram fidem claudicant, & vt poſthac agnoſcamus conſentientes, & non perinde atque in nocturna pugna inter amicos & inimicos ſine diſcrimine verſemur. Tantum adhortare, vt mox cum prima quaque nauigatione prædictus diaconus mittatur, vt ſequenti anno fieri queant, quorum & ipſe videlicet curam habes. Et cum, qui mittendi ſunt, volente deo, aduenerint, non inferant eccleſiis ſchiſmata: ſed magis idem ſentientes quouis modo ad vnitatem pertrahant: etiamſi quoſdam inuenerint, qui peculiaria quædam diſſidij inter ſe argumenta præferant: ne populum orthodoxum à præpoſitis ſuis ſeparent, inq; multas partes diuidant. Curandū eſt

enim,vt paci posthabeantur omnia: & cum primis Antiochenæ ecclesiæ medeatur: ne in illa G
syncera pars imbecillis facta personarum respectu scindatur.Tu vero hæc omnia tandẽ magis ipse quàm nos curabis: quandoquidem, quod & auxiliante deo precor, intelligis omnes tibi quæ ecclesiarum statum concernunt,permittere ac commendare.

Basilius Athanasio episcopo Ancyræ. LIII.

NVnciarunt mihi quidam qui ex Ancyra,ad nos venerunt & hi adeò multi vt nõ facilè eos adnumeres,idq; concordi relatione,te charum nobis caput, quod cum laude tua dixerim,non admodũ iucundam facere nostri mentionem, neq; secundũ ingenij tui consuetudinem. Me vero nihil rerum humanarum scire id te velim, perterrefacit, H
neq; inopina mihi contingit,quotquot vbilibet sunt,eiusmodi immutatio, qui iam olim naturæ imbecillitatem & ad cõtraria inuertẽdi procliuitatem perdidici.Vnde fit,vt neq; si quid rerum nostrarum degenerauerit,& ex honore,quo antea potitus sum, probra aduersum nos & vituperia fiant,admodum curemus.Sed illud mihi incredibile ac præter geniũ tuũ vt verissimè dicam visum est te eum esse, qui ita afficiare erga nos, vt irascaris nobis molestusq; sis, imò iam nõnihil mineris quoq;,sicut referunt,qui id ex te audiuerunt. Ad minas quidem(hoc enim vel his auribus hausi)admodum risi.Certè admodum puer essem,si eiusmodi terriculamenta metuerem.Hoc vero formidabile multaq; cura dignum visum est quod integritas illa
ἀκρίβεια. tua,quam†,in summa,& rectitudinis fulcimẽtum & veteris veræq; charitatis seminarium,ad I
consolationem ecclesiarum,conseruare credidimus,vsq; adeò præsens status corruptelæ particeps est,vt quorũuis vel vulgarium calumnias pluris faciat quàm longam nostri experientiam,& ad prauas suspiciones sine certis indiciis permoueatur. Quanquam, quid dico suspiciones?Quod enim indignatus es,&,vt ferunt,minitatus, non suspicantis iam sed manifestè
πῶς. ac indubitatò persuasi videtur vtlibet iram ostendisse.Sed, vt dixi, maliciæ temporum istorũ causam huius deputamus.Alioqui quãti,quæso,laboris erat ô præclare, breui epistola de quibus voluisses tanquam solum cum solo colloqui? Aut si literis literas vicissim concredere noluisses,vel ad teipsum nos vocasses.Si vero prorsus & istud faciendum non erat,& præ indignationis indomito æstu tẽpus opportunum expectare noluisti, at vel aliquo tuorum qui ad K
obtegendas res huiusmodi idonei assuetiq; sint, poteras certe ad ea quæ significare voluisses vti administro.Nunc vero cuiusnam auribus non obstrepit,eorum qui negotiorum quorundam gratia quandoque vos accedunt,quasi†noxia quædam scripserimus, aut scribentibus a-
ὡς ἡμῶν ἀ-τας τινάς. liis subscripserimus.Nam isto te verbo vsum esse ferunt,qui tua ad verbum referunt.Me sanè, quæ mentem meam multis ac variis cogitationibus distrahunt, nihil magis quàm stupidum relinquunt.Itaque & tale quid suspicari cœpi, ne forsan hæreticorum quisquam nomen meum commentationibus suis subdolè adscripserit, atque ita rectitudinem tuam contristarit, & ad istam vocem emittendam induxerit. Non enim scriptis nostris quibus eos impugna-
πρὸς τοὺς ἑνόμοιου. οὐσίαν. mus qui filium ac deum ausi sunt asserere non esse,quod ad essentiam attinet, deo & patrisimilem, aut eos,qui blasphemè docuerunt spiritum sanctum esse creaturam, istam sanè contumeliam inferre sustinuisses,qui magna illa & præclara pro tuenda fidei rectitudine certamina decertasti. Liberabis autem nos ab hoc stupore si quibus de causis ad istam aduersum nos iniuriam permotus sis,apertè significare volueris. L

Basilius Athanasio, Athanasij episcopi Ancyræ patri. LIIII.

γνώμη ex contrariis. ὀλιθήμασιν QVod quidem vita hominis calumniis non sit obnoxia, difficillimum esse, ne dicam impossibile,& ipse persuasus sum,& bonitatem tuã arbitror non ambigere. Nullam vero calumniandi occasionem dare,neque iis qui actiones nostras studio obseruãt: neque qui calumniæ gratia lapsibus nostris insidiantur,id demum & possibile est & proprium M
virorum prudentium, & vitam suam ad pietatis scopum attemperantium. Nos vero noli ita leues ac credulos putare, vt quorumuis maledictis & condemnationi temerè assentiamur. Memores enim sumus spiritualis præcepti, quo iubemur non admittere eum qui diffamia aliqua proximum notat. Verumtamen, quoniam vosipsi, qui dicendi arte polletis, quæ manifesta sunt, dicitis non apparentium esse signa, hoc ipsum petimus.Et ne molestum sit, si quicquam à nobis veluti in speciem ac formulam vos instruendi dicetur. Nam infirma mundi & abiecta elegit deus, & per illos sæpenumero eorum qui saluandi sunt salutem dispensat. Porrò quod dico & admoneo hoc est. Quod omnis quidem sermo, & quæ-

A & quælibet competens actio,circunspectè peragenda,& secundum Apostolicum præceptum Apostolicũ δόγμα
nulla aliqua in re danda sit offensio.Eum nanque virum, qui scientiarum disciplinæ plurimũ operæ nauauit, gentiumq; & vrbium principatus gubernauit, & ad magnam progenitorum virtutem zelo quodam fertur,etiam quod ad vitam attinet, exemplum virtutis proponi puto.Affectum quidem erga liberos,sermone iam non debes ostendere, quem olim declarasti, ex quo pater factus es, non solum naturali amore quo & bruta animantia fœtus suos prosequuntur:sed maiore etiam vsus,vt & ipse dixisti,& ipsa experientia demonstrat,sed tanto latius ex animi videlicet promptitudine intendere dilectionem, quanto magis statum ecclesiæ talem esse vides,qui paternas preces efflagitet. Itaque nõ fuerit opus vt istis nos fidem facia-
B mus.Nam quæ geruntur satis adferunt testimonij. Illud vero non importunè veritatis gratia adiiciam,quod frater Timotheus χωρεπίσκοπος chorepiscopus non is est,qui quæ diuulgata sunt ad nos detulerit.Neque enim præsenti colloqui,neque literis aliquid siue modicum siue magnũ,quod calumniam habeat,de te loquutus deprehenditur.Audiuisse quidem non negamus: negamus vero Timotheum esse qui calumnias in te fabricauerit.Cum autem omnino audiuerimus, si nihil aliud,vel illud Alexãdri saltem dicemus, alteram auriculam delato siue calumniam per ἀπόφθεγμα
pesso synceram & integram conseruamus.

Basilij Magni ad Ambrosium episcopum Mediolanensem. LV.

C MAgna semper & multa quidem sunt domini nostri dona, quorum neque magnitudo mensurabilis, neque multitudo numerabilis est:vnum vero, quod inter maxima reputari potest ab iis, qui non difficili beneficiorum dei in se collatorum sensu tanguntur,& præsens,hoc est, quod quàm longissimè propter locorum distantiam seiunctis per literarum alloquium mutuo coalescere dedit.Largitus est autem duplicem cognoscendi modum.Vnum per præsentem conuictum & congressum.Alterum per consuetudinem literariã. Quoniam igitur te per ea quæ locutus es cognouimus: cognouimus vero non ex eo quòd nota quædam corporis tui mẽti nostræ impressa sit: sed quod interioris hominis tui pulchritudinem veluti ex variegata sermonum pictura cognouimus. Nam quisque nostrum ex abun-
D dantia cordis loquitur.Glorificauimus autem deum nostrum, qui ex quauis mortalium generatione eos qui sibi placuerint deligit. Qui olim quidem ex pastoribus ouium populo suo principem excitauit,& Amos de grege caprarum sumptum spiritu suo instruxit,& ad prophe ticam dignitatem extulit:nunc vero virum ex vrbe regia, cui totius gentis principatus concreditus erat,sapientia sublimem,generis claritate,vitæ splendore, orandi facultate, & rebus secularibus illustrem,ad gregum Christi pasturam traxit,qui proiectis huius vitæ opibus vniuersis proq; damno habitis, vt Christum lucrifaceret, commissa sibi magni ac præclari nauigij,ecclesiæ videlicet dei,in fide Christi,gubernacula accepit.Agè igitur ô homo dei, quãdoquidem non ab hominibus accepisti aut doctus es Euangelium Christi,sed ipse te dominus è medio iudicum terræ desumptum ad præsidentiam Apostolicam transtulit:certa bonum cer
E tamen,corrige ac moderare infirmitatem populi,si qua Arianæ vesaniæ labe tactus est: renoua prisca patrum vestigia: & quod dilectionis erga nos fundamentum iecisti in ipsam structuram assiduitate mutui nostri alloquij excitare ac prouehere stude. Nam hoc pacto spiritu poterimus coniuncti esse, licet terrestri habitatione q̃ longissimè alter ab altero dissiti simus.

Basilij Magni ad Meletium episcopum. LVI.

SI quo pacto pietati tuæ notum fuisset, quàm magno nos quotiescunque scribis gaudio afficias,nunquam,sanè scio,oblatam scribendi occasionem neglexisses: sed stu-
F dio quoq; multas semper ad nos epistolas dedisses: vt qui scias adflictorum recreationi apud diuinam benignitatem reconditam esse mercedem.Nam omnia hic dolore plena sunt,& sola nobis malorum auersio est sanctitatis tuæ cogitatio, quam nobis euidentiorem indit,rerum tuarum quæ omni sapientia & gratia abũdant, commemoratio. Itaque si quando epistolam tuam in manus sumimus, primum qua sit mensura inspicimus, illamq; tantum diligimus, quantum versuum multitudine abundat. Deinde dum illã legendo percurrimus, perpetuò quidem donec sermoni illius immoramur gaudemus:vbi vero fini epistolæ appropinquare cœpimus, dolemus. Ita scilicet quodcunque bonum dixeris literis tuis continetur. Quod enim ex corde bono promanat, bonum est. Si vero precum tuarum interuentu donec γνώμης in terra ista sumus,& præsenti ad ipsum conspectum alloquio digni haberemur,& ab ipsa viua voce

ua voce ſalutarem doctrinam aut cum ad preſens tum futurum ſeculum commeatus accipere promereremur,iſtuc vtique maximum bonum iudicaremus,& proœmium nobis ipſis diuinæ beneuolentię arbitraremur.Iam quoque iſto deſiderio correpti ſumus,ſicut germaniſſimi & omnino fraterno amore præditi nos confirmarunt: quorum ne literis propoſitum publicem,fratri Theophraſto vt ſingula integritati tuæ ſignificet,expoſui & commendaui. G

Baſilij Magni ad eundem. LVII.

HActenus quidem apud nos religioſiſſimum fratrem Dorotheum ſyndiaconum detinere voluimus,vt ſub finem rerum præſentium dimiſſus ſingulas res geſtas digni- H
tati tuæ ſignificaret.Quoniam vero dum diem ex die ducimus in lõgum tempus, & ſimul ab ipſis rebus propoſitis differimur,miſimus prædictum hũc virum, vt & ſanctitati veſtræ loquatur,& per ipſum ſingula referantur,& quid nos ſuggeramus oſtendat,vt ſi cogitationes noſtræ commodæ & vtiles videantur apud integritatem veſtram,hoc ſtudij impẽdatur,vt opere perficiantur.Vt vero ſummatim ac breuiter dicam.Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus Romam vſque proficiſcatur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos inuiſant,idq; per mare,quò eos effugiant à quibus poſſent impediri. Intellexi enim eos qui apud rerum dominos potentes ſunt, nihil neque velle illis neque poſſe de cauſſa eiectorũ ſuggerere,ſed hoc lucro deputare,ſi nihil in eccleſiis peius geri videatur.Igitur ſi & prudẽtiæ tuæ I
cõſilium noſtrum vtile viſum fuerit,dignabere & epiſtolas formare,& monita dare, de quibus oporteat ipſum narrare,& ad quos,& quando,vt fidem & autoritatem habeãt literæ: cõprehendes ſimul non admodum conſentientes,etiam ſi non adſint. Quæ vero hic gerũtur in obſcuro ſunt:propterea quod Euippius quidem aduenit,nihil atdum definiuit. Minantur ſanè etiã eorum quos ex Armenia tetrapoli,& Cilicia conſentientes habent futurũ concurſum.

Baſilij Magni ad eundem. LVIII.

IIteras accepi à pientiſſimo epiſcopo Euſebio quibus mandatur vt Occidẽtalibus iterum de quibuſdã eccleſiaſticis ſcribatur. Et voluit quidẽ vt à nobis ſcribatur epiſto- K
la:ab omnibus vero conſentientibus ſubſcribatur.Quoniam igitur non inueni quomodo de quibus ille præcepit,vt ſcriberem commentarium pietati tuæ miſi, vt & illo potius, & ſimul iis quæ à deſideratiſſimo ſympresbytero Sacteſimo referentur, intus ipſe de his rebus,iuxta quod menti tuæ ſuggeſtum fuerit,ſcribere digneris. Nos parati ſumus cum illo paciſci,& facere vt literas propere ad conſentientes deportet, vt omnium habitis ſubſcriptionibus proficiſcatur auolaturus hinc ad epiſcopos Occidentales. Quod ſanctitati tuæ in mentem venerit velociter nobis ſignificari,iubeas,ne quæ tibi viſa fuerint ignoremus. De iis quæ Antiochiæ aduerſum nos aguntur,vel iam etiam inſidioſe finguntur, idem ipſe tibi frater aperiet niſi ipſa fama geſtorum illum præueniens manifeſta faciat quæ acta ſint. E vicino ſpes L
eſt,vt quæ minitantur tandem exitum ſortiantur.Volo autem pietatem tuam ſcire,quòd frater Anthimus Fauſtum cum Papa agentem epiſcopũ ordinauit neglectis iuſtis ſuffragiis, venerandiſſimi fratris Cyri,quem tu ordinaſti,ita vt Armeniam ſeditione repleuerit. Vide igitur ne mendaciis nos opprimant, neque ipſi ſed vt conſtanter quæ fiunt ſuſtineamus iſta gratitati tuæ ſignificaui.Dignaberis autem abſque dubio & ipſe reliquis ea manifeſtare.Adultos enim iſtam rerum confuſionem mœſtitia affecturam puto.

Baſilij Magni ad eundem. LIX.

SCiebam integritatis tuæ auribus inſolẽtem fore expoſtulationem, quæ iam incumbit:propterea quòd omnia dixeris leui ac futili Apollinario. Etenim neque ipſe hui° M
ante id temporis gnarus eram,ſed iam Sebaſteni alicunde illud perſcrutari, in medium attulerunt ac circumferunt volumen:ex quo potiſſimum & nos condemnãt, vt qui eadem ſentiamus:quòd & tales habet loquutiones,ita vt illas vbique coniunctim, imò alternis vnite neceſſarium ſit intelligere, dum primam identitatem & ſecundam & tertiam eandem eſſe dicunt.Quod enim primo loco pater eſt, hoc eſt ſecundo & filius, & tertio ſpiritus: rurſus quod primo ſpiritus eſt,hoc ſecundo filium dicunt,quatenus ſpiritus eſt deus. Et vt violentius arcanum ſignificetur,patrem paternè filium, filium vero †filij more patrem eſſe. Et eodem modo de ſpiritu dicũt iuxta quod vnus deus eſt trinitas.Iſta ſunt inuulgata, quæ nunquam credere poſſumus eorum eſſe figmenta,à quibus proferuntur: tametſi iſtorum aduerſus

σύνταγμα

Opus de ſpũ ſacto ex his colligitur eſſe Baſil.

πατρικῶς.

†υἱικῶς.

A uerſus nos calumniatrix delatio nihil non auſit aut moliatur, meo quidem arbitratu. * Cum enim aduerſariorum ſententias ſcripſiſſent, non contenti etiam calumniam contra nos ſubiecerunt:iſta quidem hæreticorum verba nominaremus exprimentes:autorem vero commẽtarij celantes,vt pleriſque videatur nos eſſe * ſcriptores. Verum tamen, vt mihi ipſi perſuadeo,nondum eo vſque proceſſit ipſorum techna,vt verba concinnẽt.Hinc eſt,quod coacti ſumus viri mentionem facere,vt qui ad Sabellij impietatem accedat, ad hoc, vt calumniam illam quæ aduerſum nos inualuit depellamus,conſpicuumq; faciamus omnibus,nihil nobis cũ illis eſſe commercij,qui ad eum modum loquuntur. Et tantum de iſtis. Venit autem nuntius quidam ex caſtris,ſub primam Imperatoris motionem,ad quam illum impulerunt qui calũ-
B nias aduerſum nos effuderunt,retulitq; alterum quoddam captum eſſe conſilium, ita vt accuſatoribus non demur expoſiti,neque voluntati illius tradamur,quod ab initio decretum erat: ſed vt interea quædam cauſæ prorogatio ac dilatio fiat.Siue igitur iſta ita maneant, ſiue aliud quid iſtis humanius decernetur,pietati tuæ ſignificabimus.Si vero priora obtinebunt, ne hoc quidem celaberis.Sacteſimus ſanè frater prorſus iam diu apud nos eſt,& quid requirat integritati tuæ innotuit. Itaque ſi videtur epiſtola ad Occidentales neceſſarium quid complecti, poſtquam eam fide dignam ſcripſeris ad nos tranſmitte,vt curemus ab omnibus conſentientibus ſubſcribi, & charta quam efformaris, locum habeat ſubſcriptionibus accommodum quam coniungere poſſumus ei quæ à fratre ſympresbytero circunfertur. Ego ſiquidem, quo-
C niam cauſæ ſummam in commentario inueni,non habui qua de re ſcriberem Occidẽtalibus. Nam quæ neceſſaria videntur,iam anticipata ſunt, & ſuperflua ſcribere omnino vanum. De iiſdem verò moleſtum eſſe, nunquid ridiculum etiam fuerit.Illud vero mihi † argumentum velut intactum adhuc eſſe,locumq; dare ſcribẽdi viſum eſt,admonere illos, ne ſine diſcrimine quorumuis communionem ex Oriente venientium accipiant, ſed vna ſemel electa parte, reliquos ex conſentientium teſtimonio admittant,& non cuiuis ſub prætextu orthodoxæ doctrinæ,fidei formulæ ſcribendi aſtipulentur.Nam iſto pacto deprehendentur,cum aduerſariis facientes,qui eadem ſæpenumero verba prætexunt quidem,inter ſe vero pugnant,vt qui plurimum diuiſi diſſidentesq; fuere.Ne igitur amplius hæreſis eorũ qui inter ſe mutuo diſſident,
D per ipſorum ſcripta quæ prætexere & obiicere ſolent,incautos ſeducat,admonendi ſunt,vt arcanas accedentium communiones,& ſcriptis iuxta formam eccleſiaſticã cõprehenſas faciãt.

* locus defectum habet

* λογογραφοι.

† ὑπόθεσις ἀγύμνασος

Baſilij Magni eccleſiæ Anthiochenæ. LX.

Vis dabit mihi alas inſtar columbæ?& volabo ad vos, expleboq; deſiderium quo ad dilectionis veſtræ congreſſum aſpiro.Nunc vero non ſolum alis deſtituor, ſed ipſo quoque corpore,quod & longa iamdudum ægrotatione confectum, & nunc continuis tribulationibus prorſus attritum eſt.Quis enim vſque adeo animo eſt adamantino?quis ita planè omnis commiſerationis expers & immitis, qui cum audiat quomodo vndique nos
E gemitus ac luctus veluti ex triſti quodam choro communi quadam ac conſona lamentatione applorante impetat,non condoleat animo, inq; terram præ luctu deflectatur, & immenſis iſtis curis omnino tabeſiat? Sed poteſt ſanctus deus aliquam ab immenſis ac deploratis curis dare relaxationem,& à diuturnis laboribus quandam largiri reſpirationem. Itaque & vos oro,vt eandem conſolationem amplectamini,ac ſpe conſolationis cum gaudio præſentem tribulationum luctum toleremus.Siue nanque peccatorum pœnas damus, valebunt ad hoc flagella,vt poſthac iram dei, quæ imminebat, auertant: ſiue in certaminibus quæ pietatis gratia decertamus,per tribulationes corroboramur,iuſtus eſt is qui nos ad tolerandos agones pręiamiis inuitat vt non ſinat nos tentari ſupra id quod ferre poſſumus: ſed pro toleratis iam la-
F boribus,patientiæ nobis & ſpei in ipſum coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur,neque per deſperationem quæ iam decertata ſunt amittamus. Nõ enim vno actu fortitudinis,neque modico quodam labore cõſtantis animi ſpecimen datur, ſed qui corda noſtra probat,longa nos ac prorogata probatione vult iuſtitiæ coronam adeptos demonſtrare.Duntaxat conſtans ac fidelis ſeruetur animus noſter, fidei noſtræ in Chriſtum robur cuſtodiatur immotũ,& breui ac velociter veniet auxiliator,veniet & non tardabit. Amplectenda enim tribulatio ſuper tribulationem,ſpes ſuper ſpem,adhuc modicum, adhuc modicum.Ad iſtum modũ alumnos ſuos ſpiritus ſanctus futurorum promiſſione recreare nouit.Poſt tribulationes enim ſequitur ſpes. Quæ vero ſperantur è vicino ſubſequuntur. Nã etiamſi vniuerſam hominum vitam quis obiecerit:breuiſſimum tamẽ eſt illius ſpatium, reſpectu infiniti

ἀθλοθέτης

γνώμη

ctu infiniti seculi quod in spe nostra reconditum est. Fidem autem nos neque recẽtiorem ab G
aliis conscriptam acceptamus:neque ipsi mentis nostræ fœtus aliis obtrudere audemus:ne hu
mana putentur pietatis verba,sed quæ à sanctis patribus edocti sumus,ea rogantibus nos an-
nuntiamus.Est itaq; ecclesiæ nostræ à patribus administratæ etiam à sanctis patribus, qui Ni-
ceæ conuenêre,conscripta fides,quam tametsi arbitramur oretenus & apud vos in vsu habe-
ri,non tamen detrectabimus,ne desidiei crimine notemur,ipsa quoque verba literis annota-
re.Sunt autem ista.Credimus in vnum deum patrem omnipotentem , visibilium omnium &
inuisibilium factorem.Et in vnum dominum Iesum Christum , filium dei , genitum ex patre
vnigenitum,hoc est,ex patris essentia,lumen ex lumine,deum verum ex deo vero,genitũ non
factum , coëssentialem patri per quem omnia facta sunt & quæ in cœlo sunt & quæ in terra. H
Qui propter nos homines,& propter nostram salutem descendit è cœlis, incarnatus est,ho-
mo factus est,passus est,resurrexit tertia die,ascendit ad cœlos , venturus ad iudicandum vi-
uos ac mortuos.Et in spiritum sanctum.Eos vero qui dicunt,erat aliquando quando nõ erat,
& antequam gigneretur non erat,& quod ex non existentibus factus sit, aut ex alia substantia
siue essentia esse , vel vertibilem aut alterabilem filium dei dicunt , anathemate Catholica &
Apostolica ecclesia condemnat.Secundũ hæc Ecclesiasticæ fidei adhærescimus.Quoniã vero
doctrina de spiritu sancto indefinita est,propterea quòd nondũ comparerent bellũ cõtra spiri
tũ gerentes,an condemnandi sint qui spiritum sanctũ creatæ ac seruilis esse naturæ dicunt,in
ea synodo nulla facta est mentio.Nihil enim prorsus creatum est in diuina & beata trinitate. I

Huc agite, vos ô Luthe rani, Zuin gliani, Anabaptistæ,ac reliquæ Christiani orbis pestes. Symbolum Niceni cõsilij.ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρός. ὁμοούσιον τῷ πατρί.

ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας. πνευματομάχοι.

Episcopis & fratribus qui sunt in occidente,Basil.Mag.Epi.
Iacobo Mycræo interprete. LXI.

BOnus ille deus, qui afflictionibus semper solatium adiungit, dedit etiam nunc nobis
inter varios dolores modicam quandam consolationem ex literis quas à vobis ac-
ceptas charissimus pater noster Athanasius episcop⁹ nobis tradidit, sanæ fidei testi-
monium,& inoffensæ vnanimitatis & conspirationis demonstrationem referentes,vt & pa-
stores ostenderet patrum insistere vestigiis,populum domini cum scientia pascentes.Hæc o-
mnia me tantũ exhilararunt,vt mœrorem nostrum omnino discusserint, & risum quendam K
exiguum animis nostris infulserint à tetrico hoc rerum statu,in quo nunc agimus.Auxit au-
tem nobis solatium domin⁹ per apprimè religiosum filium coadiutorem nostrum Sabinum.
relatione eorum quæ apud vos honeste aguntur,animos nostros pauit . Cæterum nostra ex-
perimento percepta euidenter vobis nunciabit , vt primum assidua studiosaque oratione ad
deum nobiscũ certetis:deinde etiam solatium,quod præstare possitis, laborãtibus ecclesiis ad-
ferre non recusetis.Etenim laborat hic,fratres charissimi , & defatigata est frequenti aduer-
sariorum insultu ecclesia,quemadmodum nauigium in medio mari aliis post alios vndarum
fluctibus agitatur,nisi cito dominus pro sua bonitate nos respexerit. Sicut igitur nos propriũ
bonum ducimus vestram mutuo cõspirationem, vnitatemque, ita male afficimur dissensio- L
nibus.Verum,non quòd situ locorum dissiti simus,discordare inter nos conuenit: sed cũ spi-
ritus communione vnimur,in vnius corporis conspirationem nos recipere debemus. Porro
tribulationes nostræ vel nobis tacentibus vobis sunt cognitæ,vt quę in totum orbẽ sint inuul-
gatæ.Patrum dogmata contemnuntur,apostolicæ traditiones annihilantur,recentiorum ho
minum inuenta ecclesiis inseruntur.Homines in posterum de artibus , non de deo disserunt.
Mundi sapientia primas tenet,crucis gloriam abominans.Pastores abigũtur, lupi graues in-
troducuntur,qui Christi gregem discerpunt.Domus oratoriæ deseruntur à cœtu, solitudines
refertæ sunt plorantibus.Seniores ingemiscunt,dum vetera præsentibus comparant. Iuuenes
miserabiliores,qui non videant qualibus priuati sint . Hæc sanè mouere eos qui Christi dile-
ctionem docti sunt,ad condolentiam poterunt.cæterum si oratio rerum veritati conferatur,
multum ab ipsius dignitate abest . Quare si aliqua dilectionis consolatio , si quædam spiritus
communio,si qua viscerum miseratio,commoueamini ad nostrum auxilium.Arripite pieta-
tis zelum,eripite nos ex hac tempestate. Proferatur etiam apud vos cum fiducia bonum illud
patrum præconium,quod infamẽ Arij hæresim euertat , & ecclesias in sana doctrina confir-
met,in qua filius consubstantialis patri prædicatur,& spiritus sanctus æqualiter connumera-
tur & colitur:vt quam vobis dominus pro veritate fiduciam dedit,& ob confessionem veri-
tatis,& salutaris Trinitatis gloriationẽ, hãc & nobis per vestras preces vestramque coope-
rationem largiatur.Cæterum singula prædictus ille cooperator vobis nunciabit . omnia autẽ
quæ à

Collatio afflictæ ecclesiæ.

Non igitur tragœdia Lutheranorũ noua est.

al.coëssentialis

τριάδος συνδιάκονος

A quæ à vobis exacte syncereque gesta sunt, comperta habemus, Apostolicum vestrum zelum
pro recta doctrina amplexati. Valete.

Ecclesiæ Neocæsariensi consolatoria Basilij Magni. LXII.

EFflagitabant quidem quæ acciderunt vt præsentes ipsi coram essemus , & vnà vobi- παραμυθητικὴ
scum debitum beato honorem persolueremus , & in tristi ista calamitate ipso aspe-
ctu mœrentibus vobis coniungeremur , simulq; in necessariis consilia communica-
remus.Quoniam vero multa sunt quæ corporalem nostri coniunctionem prohibent:reliquũ
erat vel literis vobis in rebus istis præsentibus communicare.At viri huius virtutes, in quarũ θαύματος
B potissimum priuatione intolerabili nos affectos esse damno reputamus,tantæ sunt,vt episto-
læ mensuram excedant . Et alioqui intempestiuum fuerit de multitudine eorum quæ vir iste
probè ac fortiter gessit sermonem iam instituere : cum animus noster admodum sit ex mœ-
rore deiectus.Quid enim illius tale est,quod vel memoriæ nostræ excidere, vel silentio obte-
gi mereatur?Iã omnia summatim ac semel dicere,impossibile fuerit:particulatim vero si vo-
luero,vereor ne non sim impar futurus veritati.Mortuus est vir, omniũ lucidissimè eos quos
iuxta se habebat omnibus simul humanis bonis excellens, fulcimentum patriæ, ecclesiarũ de- Ἐγκάμιον Eusebij Neocæsariem
cus,columna & firmamentum veritatis,robur eius quæ in Christum est, fidei,suorum muni-
mẽtum,aduersariis nullis prorsus expugnabilis machinis,custos rituum paternorum, inimi-
C cus nouandarum rerum studio,qui in seipso visendam præbuit priscam ecclesię formam,ve-
lut ad sacram quandam veteris status imaginem ecclesiæ sibi commissæ faciem effingens: ita
vt subditi illius cum illis vixisse videantur,qui ante ducentos annos, & vltra, instar lumina-
rium resplenduerunt: ita nihil de suo , nihil quod nouæ alicuius cogitationis inuentum resi-
peret,in medium attulit hic vir : sed iuxta benedictionem Moysi ex ipsis arcanis cordis sui ac
bonis thesauris vetera veterum , & quæ ante faciem iuniorum vetera essent , proferre nouit.
Hac sanè ratione & in ipsis consortium ac coæqualium cõsiliis primo honore potitus est, nõ
propter ætatis prærogatiuam : sed quoniam omnes sapientiæ vetustate superabat , communi
consensu & condonatione primas obtinuit.Quantum vero lucri dederit talis institutio, ne-
mo quæsierit,is modò ad vos respexerit. Nam soli inter eos quos nouimus vel admodum cũ
D paucis in tanta rerum tempestate ac turbine tranquillam per illius gubernationem vitam e-
gistis.Non enim apprehendit vos hæreticorum spirituum procella quæ mentibus leuiusculis
& seductioni facile expositis,subuersiones adfert & naufragia . Neque vero vnquam appre-
hendat, precor ô dominator omnium,qui famulo tuo Gregorio,qui crepidam ecclesiæ ab ini
tio bene commissam accepit,constantis tranquillitatis gratiam dedisti.Hanc nolite vos præ-
senti tempestate amittere,neque lamentorum immodestia , & rebus tristibus vos ipsos expo- θρηνῶμεν
nendo,opportunitatem necessaria curandi insidiatoribus prodere : sed si omnino lugendum
est,quod non dico,ne similes simus hac in re illis qui spem non habent : si videtur , ordinato
vobisipsis coryphæo,aliquo decenter & cõcordi fletu cum illo plorate.Quanquam etiamsi ad
E extremam senectam vir iste non peruenit : at certè quod ad tempus attinet ad præsidendum
vobis satis vitæ habuit:& corporis viribus tantum potitus est,quantum ad declarandam ani-
mi tolerantiam in rebus mœstis opus habuit . Cogitabit autem forsan aliquis vestrum quod
& tempus,compassionis augmentum,& amoris accessio,ad satietatem iis qui experti sunt nõ
faciunt:ita vt quanto prolixiore tempore beneficium experti estis,tanto amplius amissionẽ il
lius sentiatis:corporis vero iusti vel vmbrã apud pios quouis honore dignam esse . Et sit qui-
dem,quod multi vestrum hoc animo præditi sitis.Neque enim ipse quoque virum istum ne-
gligendum esse dico, sed vt quod triste accidit humano more feratur consulo . Quandoqui-
dem & me ipsum haud fugit,quænam ab illis dici possint,qui damnum acceptum deplorant.
F Silet quidem lingua,aliâs instar fluuiorum ad aures alluens:cordis vero profundum, nemini
comprehensibile,somniis imbecillius(quantum ad homines attinet)auolauit.Quis acutius il-
lo futura præuidit?Quis tam stabili ac solido ingenio idq; fulmine citius ad occurrendũ im-
minentibus causis suffecerit:O ciuitas multis quidem iam occupata perturbationibus, à nulla
tamen illarum ad istum modum letali damno affecta. Obtigit nunc quidem pulcherrima ti-
bi venustas : ecclesia vero lementatur , solennes conuentus lugent: sacer seniorum consessus
coryphæum aliquem desiderat : sermones mystici interpretem suum expectant : adolescentes
patrem,senes æqualem,qui in magistratu sunt principem,populus pręsidentem,alimonia de-
stituti nutritorem,propriissimis omnes illum nominibus implorantes, iuxta propriam quisq;
affectio-

affectionem propriis & accommodis quoque vocibus ipsum deplorant. Sed quò mihi sermo G
præ lacrymarum voluptate rapitur? An sobrietati non restituemur? Non reddemur nobipsis?
Non respiciemus ad communem dominum, qui postquam vnumquenque sanctorum suæ ætati seruire permisit, competenti tempore illos iterum ad se reuocauit? Iam in ista tempestate commodum quæ ille dixit ad memoriam reuocate, qui cum vobis concionaretur perpetuò reprimebat ac denuntiabat dicens, cauete canes, cauete malos operarios. Multi sunt canes. Quid dico canes? Imò lupi graues, qui sub prætextu ouicularum fraudem tegentes, Vbiq; terrarum gregem Christi dissipant, qui vobis præsidio vigilantis cuiusdam pastoris cauēdi sunt.
Hunc animis ab omni contentione & ambitione repurgatis petere vestrum est: domini ve- H
Gre. scilicet Neocęsariē. ro designare, qui à tempore magni præsidis ecclesiæ vestræ Gregorij vsque ad beatum istum, alium post alium semper, quasi ex quadam pretiosorum lapidum serie, depromptos adiiciens & adaptans admirabilem ecclesiæ vestræ pulchritudinem largitus est. Itaque neque deinceps de futuris desperandum est. Nouit enim dominus suos, & in medium eos plerunque producit, de quibus apud nos forsan nihil tale expectatur iam olim sermonem terminare volentē, dolor cordis non permittit, quin obtester vos per patres, per rectam fidem, per beatum istū, vt vigili mente quisque vestrum quid sibiipsi quærat, expendat: & quocunque res, siue bene, siue malè cadant, se cum primis illarum participem fore putet: neque publicarum rerum curā, quod multi assolent, in proximum reiiciat: ne postea dum eodem singuli animo res agendas I
negligitis, antequam animaduertatis, proprium sibi quisque malum per incuriam accersatis. Ista, siue tanquam ex vicinorum commiseratione, siue ex eadem sentiētium communicatione dicta, aut etiam, quod verius est, tanquam ab iis, qui legi dilectionis obediunt, & periculum quod silentibus timendum esset, fugiunt, cum omni beneuolentia accipietis, persuasi quòd gloria nostra sitis, quemadmodum & nos vestra, in diem domini, & quod propter pastorem qui vobis dabitur, futurum sit, vt vel amplius & arctius dilectionis vinculo vniamur, vel prorsus disiungamur, quod absit oro, nec fiet, per gratiam dei. Neque ipse iam sanè quicquam maledicti dixerim in quenquam. Hoc autem scire vos volumus, quod etiamsi beatum istū ad cōseruandam ecclesiarum pacem coniunctum nobis non habemus, propter quasdā, vt ipse vo- K
bis asseruit, anticipationes: at certe ab eo quod eadem sentiremus cum ipso, & ad certandum aduersus hæreticos, perpetuò cōiungeremur, teste deo, & hominibus illis qui nostri experiētiam ceperunt, nunquam defecimus.

Clericis ecclesiæ Neocæsarianæ epistola Basilij Magni. LXIII.

Apologetica est. QVod concordi nos odio prosequimini, & ad vnum quisque omnes ei adhæretis, qui belli, quod aduersum nos geritur, dux est, vt erga omnes vos pariter silentio haten studuerimus, & neque amicis vos literis, neque aliquo prouocauerimus alloquio, sed
dolorem nostrum silentio continuerimus, causam dedit. Quoniam vero ad calumnias tacēdum non est, non vt contradicendo nos ipsos vlciscamur, sed ne mendacio inoffensum progressum permittamus, aut eos qui seducti sunt damno quo afficiuntur inhærere sinamus, necessarium mihi visum est & hoc omnibus proponere, vestræq; prudentiæ scribere, licet & pau- L
lo ante cum omnibus presbyteris scriberemus, nullo nos responso dignati sitis. Nolite assentari fratres, iis qui prauas adferunt animis vestris opiniones: neque populum dei impiis doctrinis subuersum propter vestram velitis sciētiam cōtemnere. Sabellius Libys, & Marcellus
Sabellij libyci & Marcelli impietas. Galates soli ex omnibus ista & docere ausi sunt & scribere, quæ nunc apud vos veluti propria essent ipsorum inuenta in medium adferre conantur: qui populum instituunt, lingua perstrepentes, & ne ad verisimilem quidem probationem sophismata ista & paralogismos deducere
σοφίσματα καὶ παραλογισμούς. valentes. Hi sunt, qui fanda atque nefanda publicis aduersum nos concionibus eiaculantur, M
nostrumq; summo studio congressum declinant. Quamobrem? An non ideo quod se de prauis suis doctrinis coarguendos suspicantur? Isti tantam contra nos impudentiam induerunt, vt & somnia quædam in nos comminiscantur, doctrinam nostram tanquam nociuam traducentes: qui tamen, etiamsi capitibus suis vniuersa eorum mensium quibus arborum folia sternuntur phantasmata complecterentur, nullam nobis prorsus poterunt aspergere calumniam: quandoquidem plurimos habent singulæ ecclesiæ, qui veritati testimonium ferunt. Si quandoque causam indicti istius & irreconciliabilis belli rogantur, psalmos causantur & modum melodiæ, quo sit vetus apud nos immutata canendi consuetudo, & huiusmodi quædam alia: de quorum illos prætextu pudere debebat. Accusamur vero & huius, quod homines habeamus

A beamus monachos pietatis studiosos, qui mundo renuntiarint, & vniuersis seculi istius curis, quas dominus comparat spinis fertilitatem verbi impedientibus. Qui huiusmodi sunt, mortificationem Iesu corpore circumferunt, ac cruce quisque sua accepta deum sequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem vt mihi possent ista impingi delicta, haberēq; apud me viros, qui me doctore hoc pietatis studium amplexi hactenus fuerint. Nūc autem in Aegypto quidem audio talem esse virorum quorundam virtutem, & forsan in Palæstina quoq; sunt, qui ad Euangelij normam vitæ suæ conuersationem perfectā reddant. Audio & in Mesopotamia viros esse perfectos ac beatos. Nos vero perfectis collati, pueri sumus. Sunt autem & fœminæ Euangelicam vitam amplexæ: quæ virginitatem quidem nuptiis præferūt: sensum
B vero carnis seruituti subiiciunt: & beato luctui immorantes beatæ sunt ex proposito, vbicunq; terrarū degant. Apud nos vero ista, qui primis adhuc elementis ad pietatem instituimur & Att. Basilij modestiam.
initiamur: minuta sunt ac rudia. Quòd si qui dedecoris & indignitatis aliquid mulierum vitæ ac statui inferunt: non est quod illos ego defendere velim. Illud vero vobis assero & confirmo: quòd quæ hactenus pater mendacij Satanas nō est ausus dicere: ea temeraria corda iam & nullo retenta moderationis freno ora indesinenter & cum summa licentia loquūtur. Scire autem vos volo, quòd optamus nobis & virorum & mulierum cœtus dari, quorum conuersatio in cœlis sit: qui carnem suam cum affectionibus ac cōcupiscentiis crucifixerint: quiq; nec de cibis, nec de indumentis soliciti sint: sed immobiles & assidui apud dominū noctes ac dies
C precationibus immorentur: quorum os non loquatur opera hominum, sed hymnum concinat deo nostro: quiq; sedulo propriis manibus operentur: quò possint impartiri illis qui opus habent. Ad id vero quod propter psalmodias accusamur: quare potissimum simpliciores perterrefaciunt: qui nos traducunt: hoc habeo quod dicam: quod videlicet qui iam obtinuerunt ritus omnibus Ecclesiis dei concordes sunt & consoni. De nocte siquidem populus consur- Vigiliæ.
gens antelucano tempore domum precationis petit: inque labore & tribulatione ac lacrymis indesinentibus facta ad deum confessione, tandem ab oratione surgentes ad psalmodiam instituuntur. Et nunc quidem in duas partes diuisi alternis succinentes psallunt: atque ex eo si- Psalmodiæ.
mul eloquiorum dei exercitationem ac meditationem corroborant: & cordibus suis attentionem, & reiectis vanis cogitationibus mentis soliditatē suppeditant: deinde vni ex ipsis hoc
D muneris dato vt quod canendum est prior ordiatur: reliqui succinunt: atque ita psalmodię varietate precibusq; subinde intersertis noctem superant. Illucescēte iam die pariter omnes velut ore vno ac corde vno confessionis psalmum domino offerunt, ac suis quisque verbis resi- Psalmus cōfessionis.
piscentiam profitentur. Horum gratia si nos fugitis: fugietis simul & Aegyptios: fugietis Libyam vtrāque, Thebæos, Palæstinos, Arabes, Phœnicas, Syros, & qui ad Euphratem habitāt: & vt semel dicam, omnes, apud quos vigiliæ ac preces cōmunesq; psalmodiæ in pretio sunt. Sed ista dicitis tempore Gregorij magni non fuisse: verum, neq; Litaniæ, quas vos iam in vsu Gregorium intelligit Neocęsariē.
habetis, illius tempore fuerunt. Quòd non reprehendendi gratia dixerim. Optarim enim vos Litaniæ.
E omnes in lacrymis & iugi pœnitentia viuere, quandoquidē & nos nihil aliud facimus, quàm λιταινόμεν
quòd pro peccatorum nostrorum remissione supplicamus, dēpto eo, quod non humanis verbis, quemadmodum vos soletis: sed oraculis spiritus deum nostrum placamus. Quòd autem ea quæ facimus sub præclaro Gregorio in vsu non fuerint, quibus testimoniis euincere poteritis? Nihil eorum quæ ille in vsu habuit: ad hunc vsque diem illibatum seruâstis. Gregorius in ζυγώμιον
oratione constitutus tecto capite non fuit. Quamobrem? Germanus erat discipulus Aposto- Gregorij Neoc.
li dicentis. Omnis vir orans aut prophetans tecto capite, dehonestat caput suum. Et vir non debet velare caput suum, cum sit imago & gloria dei. A iuramentis abstinuit munda illa anima, ac digna spiritus sancti communione, cui propter mandatum domini dicentis, Ego ve-
F ro dico vobis, ne iuretis omnino, satis erat etiam & non. Non est ausus ille fratrem suum vocare fatuum comminationem domini veritus, Tumor, & ira, & amarulentia ex ore illius nō processerunt. Conuicium odio prosequutus est: vt quod in regnum cœlorum haud inducat. Inuidia & arrogantia à syncero illo animo procul abfuerunt. Altare non accessit, nisi fratri reconciliatus: falsum sermonem & artificiosum, & ad detractionem cōcinnatum ita abominatus est, vt qui sciret mendacium ex diabolo prognatum esse, Dominumq; omnes eos qui mendacium loquuntur, perditurum. Horum si nihil in vobis est: sed mundi estis ab his omnibus, verè discipuli estis eius, qui præceptorum domini discipulus fuit. Si vero secus, videte ne culicem excoletis dum in psalmodiis de sonitu vocis disceptantes, quæ maxima sunt præceptorum dei dissoluitis. Ad hæc me verba defensionis adegit necessitas, vt discatis trabē primum ex

mum ex vestris oculis eiicere, & tum demũ stipulas euellere alienas. Veruntamen omnia cō- G
donamus : licet nihil sit extra diuinam examinationem , duntaxat quæ principalia sunt salua
sint:& nouationes istas circa fidem compescatis,hypostases diuinas nō irritetis, nomen Chri
sti non abnegetis,Gregorij voces sinistrè non interpretemini. Quòd si secus egeritis , donec
spirandi loquendiq; facultas erit,ad tantam animarum perniciem nũquam silere poterimus.

Prudentioribus ac doctioribus ecclesiæ Neocæsarianæ *Basilius.* LXIIII.

PLane nihil opus erat,vt animi mei vobis sententiam patefacerem , aut causas refer-
rem,propter quas istis iam in locis agam. Etenim neque alioqui ex illustriũ ego sum
numero:neque res ista tantis testibus digna est. Verum vt puto, non quæ nos volu- H
mus,sed ad quæ nos pręceptores nostri vocant,facimus.Nam mihi magis hactenus quęritur,
vt prorsus hominum memoriæ subducar quàm iis qui gloriæ studẽt,vt sint illustres.Quia ve-
ro omnium,qui in vrbe vestra morantur,aures,isto repletos esse rumore intelligo , & nō de-
sunt,qui nugas & mendacia confingant ad hoc ipsum mercede conducti : vt res meas vobis
exponant:non putaui vos malo animo pollutaq; voce instructos , negligendos:sed opus esse,
vt ipse de statu rerum mearum referam.Ego,cum propter loci huius consuetudinem,qua illi
à puero assueui(Hic enim à nutrice mea educatꝰ sum) tum propterea quòd postea quoque sæ-
penumero in hoc loco versatus sum:quem cum vrbanos tumultus fugerem, & propter soli-
tudinis silentium,illum ad philosophiæ studium commodum esse scirem : complures conti- I
nuos annos incolui , & propter iam inhabitantium securitatem breuem aliquam à negotiis
quibus distinebamur respirationem adeptus,cum gaudio solitudinem hanc accessi:non vt a-
liis hinc quicquam negotij facesserem, sed vt desiderio meo morem gererem. Quid igitur
opus est ad inania somnia confugere,& somniorum coniectores istos conducere,nosq; publi
cis conuiuiis temulentorum inter pocula fabulam facere?Ego vero , etiam si apud nonnullos
alios locum habuissent istæ calumniæ, vos tamen animi ac sententiæ meæ testes aduocâssem.
Nunc igitur quemque vestrum oro , vt veterum actorum illorum recordemini quæ gesta
sunt, cum nos vrbs vestra vocaret : mittereturq; legatio virorum , qui Magistratu apud vos
funguntur,deinde quomodo passim nobis populus omnis circumfusus sit. Hic quid non da- K
bant omnes?Quid non pollicebantur?Et tamen obtinere nos nequibãt. Quomodo igitur qui
tum cum vocabar non obediui:nũc citra vocationem meipsum intrudere conatus essem?
Quomodo consectarer & ambirem iam calumniantes:cum aliquando laudantes me & cele-
brantes fugerim?Ne credatis hoc optimi viri. Non vsque adeo nostra floccifacimus . Neque
enim prudẽs quisquam nauigium gubernatore destitutum ingredietur : neque Ecclesiam te-
merè accedet : in qua qui ad clauum sedent tempestatem ac turbinem ipsi excitant. Vnde
nanque tumultu referta est vrbs?Ex eo videlicet,quod aliis,cum nemo persequeretur , fugiẽ-
tibus,aliis cum nemo immineret,vrbem clanculum egredientibus , diuinatores ac somniato-
res neminem non perterrefecerunt. Vnde ista sunt nisi ex hac causa ? An non puero cuiuis L
manifestum est quod vitio eorum hæc ita habent: qui in populo primores sunt : quorum me
quidem crimina proferre non decet : vobis autem illa intelligere perfacile est. Quando e-
nim amarulentia & dissidium nullo pacto à sæuitia cohiberi possunt,& culpæ expositio into-
lerabilis prorsus habetur & ridicula,conspicuum est magnam esse animi ægritudinem,quę a-
lienis quidem bonis insidiatur:domesticum vero,idq;, cum primis, malum ei est à quo possi-
detur.Huic hominum generi & aliud quiddam pulchrè accidit. Postquàm enim in profun
dum malorum detracti,animiq; mœstitia occupati sunt, acceptum damnũ fateri ac conque-
ri præ pudore non sinuntur. Ista animi illorum affectio nō solum ex iis quæ aduersum nos
acta sunt:sed & ex reliqua vita conspicua est. Si vero ignota esset, non admodum multum M
rebus Ecclesiæ noceret.Certissimam vero causam , ob quam nostrum fugiendum esse putant
cōgressum,quoniam ea complures forsan ex vobis latet,ego docebo:vos audite. Hoc studio-
se agitur apud vos, vt fides subuertatur , idq; subuersione apostolicis & euangelicis doctrinis
inimica:inimica quoq; traditioni magni reuera Gregorij , & eorum qui illum ex ordine sub-
sequuti sunt ad beatum vsque Musonium:cuius etiamnum dogmata quantum apud nos cele-
britatis obtineant,manifestum est.Sabellij nanque pestem, olim quidem motam , traditione
vero magni Gregorij consopitam,renouare conantur : qui ne deprehendantur & conuincã-
tur , ista cōtra nos somnia confinxerunt. Vos itaque valedicto temulentis hisce capitibus,
quibus suffumigatio illa crapulæ sursum inæstuans phantasmata gignit: vestrum damnum ab
iis perci-

Admirabilis Basilij modestia.

Vide Monodiam Gregorij Nazãzeni.

παροίνιον διήγμα

χρησμολόγοι καὶ ὀνειροσκόποι.

Basilij apologia à simili.

Neocęsarię. Greg. intellige

A iis percipite,qui & vigilantes sunt,& propter timorem dei tacere nequeunt. Iudaismus est,Sa
bellismus iste, sub prætextu Christianismi in euãgelicam prædicationem subinuectus. Qui
enim tres illas patris,& filij,& spiritus sancti personas rem dixit esse vnam, vnamq; trium po
suit hypostasim,quid aliud fecit?An non sempiternam,quę ante secula fuit,vnigeniti essentiã
negat?Negat simul & per dispensationem illius ad homines aduentum,descensumq; ad infe-
ros,resurrectionem & iudicium.Negat autem & proprias ac discretas spiritus operationes.
Apud vos vero iam esse audio,qui etiã inconsideratiora audeant, quàm ineptus ausus est Sa-
bellius.Dicunt enim,qui id audierunt : eos qui apud vos sapientes sunt contendere ac dicere,
B nomen vnigeniti non esse traditum:esse vero nomen oppositi , atque in isto tãquam proprio
ipsorum inuento plurimum gloriari ac superbire.Dictum est enim,inquiunt,Ego veni,in no
mine patris mei , & non accepistis me : si alius in nomine suo venerit , illum accipietis. Et
quia dictũ est:Docete omnes Gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij, & spiritus san-
cti,manifestum est,inquiunt,vnum esse nomen.Nō enim dictum est in nominibus,sed in no
mine.Hæc vobis cum rubore scripsi:quoniam de nostro sunt sanguine quidam , qui istis sunt
obnoxij,& contra meum ipsius animum ingemisco: quoniam perinde atque solent quibus cũ
duobus pugnandum est,vtrasque falsæ doctrinæ exorbitationes repellendo & sternendo,cō-
petens veritati robur asserere cogor. Hinc enim nos vellicat Anomœus:illinc,vt apparet,
C Sabellius. Sed obsecro vos,vt execrandis istis & neminem subuertere valẽtibus sophisma-
tis animum non aduertatis,sed sciatis,nomen Christi esse super omne nomen, hoc ipsum sci
licet nomen,quo filius dei vocatur & iuxta Petri sermonem, non est aliud sub cœlo nomẽ da
tum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Ad illud autem , quod Christus dixit.
Ego veni in nomine Patris mei,hoc scire oportet,quod hoc ideo dixerit,vt principiũ ac cau-
sam sui patrem esse demonstraret. Ex eo vero quod dictum est: Euntes baptizate in no-
mine patris & filij & spiritus sancti,non est putandum vnum duntaxat traditum esse nomen.
Quemadmodũ enim qui Paulum & Siluanum & Timotheum nominat , tria quidem no-
mina dicit: per syllabam tamen , &, illa inter se coniungit : ita & qui patris & filij & spiritus
sancti nomen dicit: cum tria dicat coniunctione illa complexus : vnicuique nomini propriũ
D subesse significatum docet. Quapropter & rerum in se significationem habent nomina,res
vero discretam & absolutam habere essentiam nemo eorum qui vel sensu præditi sunt , am-
bigit.Patris enim & filij & spiritus sancti natura quidem eadem est & diuinitas vna : nomina
vero discreta , determinatas nobis & absolutas intelligentias offerunt. Impossibile nanque
est,mentem vniuscuiusque nominis propriæ significationi intentam , non posse separatam &
patri , & filio , & spiritui sancto glorificationem assignare & offerre. Itaque si negant se
ista dicere , aut ad hunc modum docere, correcta sunt quæ salua volumus : Quanquam dif-
ficilem illis negationem video : propterea quòd complures habemus sermonum istorum te-
stes. Veruntamen nullam habebimus præteritorum rationem , modò præsentia sanentur.
Si vero in istis perseuerauerint : cogemur & ad alias ecclesias acceptum damnum procla-
E mare , efficereq; vt à pluribus ad vos episcopis mittantur literæ , quibus impij huius figmenti
magnitudo destruatur . Aut enim ad diligentiam & cautionem nonnihil proderit præsens
ista contestatio : aut nos in iudicio à culpa liberos reddet : imò iam libris suis has nugas pro-
strarunt:quas primum illi & Meletio episcopo homini dei miserunt : & ab illo condigno ac-
cepto responso , perinde atque propter naturæ mutilationem pudefieri solent quæ monstra
pepererunt : ita & ipsi turpes suos fœtus competentibus abditos tenebris lactant ac nutriunt.
Dederunt autem experimentum aliquod per epistolam etiam ad eiusdem nobiscum sen-
tentiæ Anthimum Thyanorum episcopum de eo , quod Gregorius in expositione fidei dixe-
rit:patrem & filium iuxta mentis quidem considerationem duos esse , hypostasi vero vnum.
F Hoc autem non dogmaticè sed contentiosè in disputatione aduersus Aelianum dictũ esse,
intelligere nequiuerunt : qui propter intelligendi subtilitatem beatos sese reputant : in qua
concertatione multi sunt eorum quæ descripta sunt , lapsus : quemadmodum , si deus volet,
ex ipsis verbis ostendemus . Quandoquidem sanè qui Gentilem ad credendum persuadere
nititur,is non putat sibi circa verba exactius disceptandum esse : sed alicubi consuetudini eius
quem ad fidem inducit,nonnihil condonat : dummodo principalibus ac necessariis non re-
luctetur. Quapropter & multas inuenias illic voces, quæ iam hæreticis plurimum addant
roboris , vtpote creatura , & factura, & si quid aliud eiusmodi est.Inuenias etiam multa quæ
ad hominis coniunctionem pertinent : quæ ad diuinitatis rationem referunt : qui præter
y eruditio-

Sabellij hæresis.

πολυπρόσωπον

οἰκονομικὴν ἐπιδημίαν

ἀνόμοιος

σκοποῦμεν τὰ παρελθόντα

διαμαρτυρία τοῦ βασιλείου

ἕλληνα

eruditionem quæ ſcripta ſunt audiunt: quale & hoc ipſum eſt quod ab iſtis circũfertur. Eſt G
nanque & hoc probè tenendum, quod quemadmodum in errorem multorum deorum inci-
dit, qui eſſentiæ diuinæ cõmunionem negat: ita Iudaiſmo obnoxius redditur: qui proprietatẽ
ac diſcretionem ſubſiſtentiarum non admittit. Oportet enim mẽtem noſtram, quaſi ſubiecto
cuidam fundamento innitentem, characteresq; illi euidenter impreſſos: in certa eius quod
quæritur intelligentia & comprehenſione fundare. Niſi enim paternitatem intellexerimus,
proprietatemq; illius in eo quo ſeparata eſt conſiderauerimus: quomodo poterimus compe-
γνώμη memorabilis. tentem de deo cogitationem accipere? Non enim ſatis eſt perſonarum numerare differẽtias,
ſed fatendum eſt vnamquanque perſonam in vera eſſe ac certa ſubſiſtentia. Alioqui figmentũ
illud perſonarum quæ non habeãt ſingulæ ſuam peculiarem hypoſtaſim, neque ipſe Sabellius H
reprobaſſet: cum diceret eundem deum, in ſubiecto quidem vnum exiſtentem: ad res tamen
neceſſarias quotidie ac paſſim incidentes transformatum, aliquando patrem, aliquãdo filiũ,
nonnunquam ſpiritum ſanctum dici. Errorem hunc iam olim ſopitum infandæ iſtius hæreſis
ἀγωνύμου ἀπρίστως inuentores nunc renouant: qui dum ſubſiſtentias perſonarum irritant, ſimul nomen filij dei
pernegant: quos niſi aduerſus deum iniquitatem loqui deſtiterint: cũ negatoribus Chriſti de-
plorare oportebit. Hæc vobis neceſſariò ſcripſimus: ad hoc, vt peruerſarum doctrinarum
Collatio. peſtes obſeruetis. Siquidem enim perniciosis pharmacis aſſimilandæ ſunt prauæ doctrinæ,
quemadmodum ſomniatores quoque veſtri dicunt: cicuta reuera ſunt & aconitũ, iſta figmẽ-
ta: aut ſi quod aliud eſt letale venenum. Non noſtri ſermones, ſed hæc ſunt animarum vene- I
na, quæ temulentæ illæ vociferãtur, innumeris propter affectionum varietatem phãtaſiis re-
fertæ, quibus hoc erat, ſi ſaperent, agnoſcendum, quod impollutas & ab omni macula puras
Ex collatione argu. animas donum prophetiæ illuſtrat. Neque enim ſpeculum, ſi pollutum ſit: imaginum poterit
impreſſiones recipere: neque anima ſecularibus occupata curis & carnalis ſenſus affectioni-
bus obtenebrata illuminationis ſpiritus ſancti capax eſſe valebit. Non enim mox quodcũque
Zach. 10. ſomnium prophetia eſt, dicente Zacharia. Dominus phantaſiam fecit, & pluuiam im-
briferam: quapropter diuinatores loquuti moleſtias, & ſomnia vana protulerunt. Iſti autem
qui ſecundum Eſaiam ſomniantes, in cubilibus oſcitare dormitareq; gaudẽt, & hoc ignorãt,
quòd plerunque propter filios inobedientiæ operatio mittitur erroris, & ſpiritus mendax eſt, K
qui, cum in pſeudoprophetis eſſet, Achab Regem decepit. Iſta ſcientes oportebat non vſq;
adeò ſuperbire, vt ſibiipſis prophetiæ donum adſcriberent: qui & auguris Balaam cautionem
non aſſequi probantur. Is enim cum à Rege Moabitarum magnis eſſet muneribus aduocatus,
auſus non eſt aliquam præter voluntatem dei vocem emittere, aut Iſraëli maledicere, cui nõ
maledicebat dominus. Itaque ſi phantaſiæ quas iſti in ſomniis habent, cum præceptis domini
concordant, contenti ſint euangeliis, quibus non eſt opus vt aliquo ſomniorum auxilio fide
digna reddantur. Si vero pacem ſuam nobis reliquit dominus, nouumq; dedit mandatum, vt
nos diligamꝰ mutuo, ſomnia vero iſta pugnam ac diſſidium dilectionisq; extinctionem do-
cent, non dent occaſionem ac locum diabolo per ſomnium mentes ipſorum inuadendi, ne-
que maioris phantaſmata ſua faciant autoritatis quàm ſalutarem doctrinam. L

In Sozopoli agentibus Magni Baſilij epiſtola, Iacobo Mycræo interprete. LXV.

ACcepi literas, fratres chariſſimi, quas de rerum veſtrarum ſtatu ad me ſcripſiſtis. quod nos curarum participes facitis ad neceſſaria vobis & ſtudio digna obeunda, gratiam domino egimus. Porrò indoluimus, vbi nunciatum nobis fuit, præter Ariano-
rum tumultum graſſantem in eccleſiis, & confuſionem quam illi de fidei verbis excitarũt,
aliam adhuc nouam contentionem eſſe apud vos obortam, quæ in magnam anxietatem fra-
tres perducat. Nam ſcripſiſtis nobis hominum noua dogmata, & auribus fideliũ inſueta, tan- M
quam ex ſcripturarum videlicet diſciplina introducentium. Cæterum poſuiſtis eſſe quoſdam
iſtic, qui ſalutarem Ieſu Chriſti diſpenſationem diſſoluunt, quantum ad eam nõ attinet: & ma
gni myſterij gratiam ſpernentes, quod à ſeculis tacitum eſt, ſuo autem tempore manifeſtum.
Cum dominus omnia neceſſaria generi humano eſſet proſecutus, aduentum proprium no-
bis in omnibus gratificatus eſt. Iuuit enim ſuam ipſius creaturam, primum per Patriarchas,
quorum vitæ exempla & regulæ erant illis propoſitæ, qui Saluatoris volebant inſequi veſti-
gia, & iuxta ſimilem illis zelum peruenire ad bonorum operum perfectionem. Deinde legem
dedit in auxilium per angelos ipſam ſtatuens in manu Moſis. Poſtea prophetas qui annun-
ciarent

A ciarent ſalutẽ futuram. Iudices, Reges iuſtos, qui poteſtatẽ in manu occulta ederent. Poſt hos
omnes in diebus extremis ipſe apparuit in carne, natus ex muliere, natus ſub lege, vt legi ſub-
ditos redimat, vt adoptionem reciperemus. Si igitur non eueniſſet domini in carne aduẽtus,
non dediſſet redemptor pro nobis pœnam morte; non diſſipaſſet mortis regnum per ipſam.
Si enim aliud eſſet cui mors dominaretur, aliud à domino aſſumptum eſſet, nõ ceſſaret mors
quæ ipſius ſunt peragere: non noſtrum lucrum facti fuiſſent carnis deum geſtantis cruciatus:
non occidiſſet peccatum in carne: non viuificati eſſemus in Chriſto, qui in Adã eramus mor
tui. Non recreatum quod cecidit: non inſtauratum quod corruptum: nõ placatum deo quod
B per impoſturam ſerpentis erat abalienatũ. Hæc enim omnia tolluntur ab iis, qui cœleſte cor- In Photinianos & Valentinianos
pus habentem dicunt dominum adueniſſe. Quis vſus ſanctæ virginis, ſi non ex maſſa Adam ἐκ φυραμάτος.
Chriſtigera caro erat aſſumenda? Verum quis tam audax, vt Valentini dogma iam olim ſup-
preſſum, ſophiſticis verbis, ſcripturarũque teſtimonio denuo nunc excitet, renouetq;? Non e-
nim recentior opinionis impietas eſt, ſed olim ab inſulſo ſtolidoq; Valẽtino incepit, qui pau-
cas Apoſtoli dictiones dilacerans, impium ſibiipſi figmentum parauit, formam dicens ſerui,
& non ipſum ſeruum aſſumpſiſſe: & in figura dominum natum eſſe affirmans, ſed non ipſum
hominem ab eo aſſumptum. His finitima ſolent iſti effutire, quos deplorare conuenit, nouos
nobis introducentes tumultus. Quod autem dicunt in ipſam deitatem humanos affectus in-
C cidere, eorum eſt qui parum compotes mentis exiſtunt, neque ſciunt alios carnis affectus, a-
lios carnis animatæ, alios animæ quæ corpore vſa eſt. Carnis igitur proprium, ſecari, immi-
nui, diſſolui. E contrario carnis animatæ, fatigari, dolere, eſurire, ſitire, ſopore detineri. Animę
corpore vtentis, triſtitiæ, infelicitates, curæ, & id genus alia. quorum aliqua naturalia & ne-
ceſſaria ſunt animanti, aliqua ex voluntate praua, quæ propter vitæ intemperãtiam, & nege-
lectum virtutis vſum inuehuntur. vnde apparet dominum alios naturales affectus ad veritatis
confirmationem ſuſcepiſſe, non iuxta imaginationem aſſumptæ humanitatis. Prauas autem
affectiones, quæ puritatem vitæ noſtræ inquinant, eas tãquam immaculata deitate indignas,
D abiecisse creditur, ob hoc enim dictus eſt, in ſimilitudine natus carnis peccati. Nõ enim in ſi-
militudine carnis, vt his videtur, ſed in ſimilitudine carnis peccati. Quapropter carnem no-
ſtram cum naturalibus ipſius affectibus induit. Peccatum autem non fecit. Sed quemadmodũ
mors in carne per Adam ad nos tranſmiſſa, à diuinitate abſorpta eſt, ſic & peccatum inſum- Col. Adę ad Chriſtum
ptum iuſtitia Ieſu Chriſti. Quare nos in reſurrectione carnem ſumemus neque morti ſubdi-
tam, neque peccato obnoxiam. Hæc ſunt, fratres, Eccleſiæ myſteria. Hæ patrum traditiones.
Prædicimus cuilibet dominum timenti, & dei iudicium expectanti, ne variis perperam com-
moueamini diſciplinis. Si quis aliter docet, nec credit ſanis fidei ſermonibus, ſed ſpiritus ora-
cula contemnẽs, propriam doctrinam euangelica potiorem ſtatuit, talem vitetis. Sed domi-
nus poteſtatem aliquãdo præbeat, vt vnà liceat eſſe, & quæ ſermoni noſtro deſunt, ea præſen-
E tes impleamus. Ex multis ſiquidem pauca vobis nunciamus, vt qui noluerimus epiſtolæ mẽ-
ſuram excedere, habeamuſque perſuaſum etiam breuiuſculam admonitionem iis qui timent
dominum ſufficere. Vale.

Nicopolitanis Baſilius Magnus. LXVI.

QVando malum proſpero ſucceſſu augeri, veſtram vero pietatem languere animũq; παραμυθικὰ
vos propter irremiſſas calamitates deſpondere video, mœſtitia repleor. Quãdo ve-
rò contrà magnificam dei conſidero manum, quomodo is nouerit eos qui confra-
cti ſunt, in priſtinum gradum reſtituere, iuſtos diligere, ſuperbos conterere, & deponere po-
tentes de ſede, mutata iterum ſententia ſpei beneficio alacrior fio. Noui autem, cꝫ orationibus
F veſtris motus, velocem nobis dominus conceſſurus ſit tranquillitatem: duntaxat ab oratione
non deficiatis, ſed quæ verbis alios docetis, horum præſenti tempeſtate omnibus ipſo opere
euidentia ſtudeatis proponere exempla.

Ad eccleſiam Ancyræ Baſilij Magni conſolatoria. LXVII.

NAm aliquandiu nobis ſilentium incuſſit conſternatio illa quam acerbitas intulit ma παραμυθικὰ
li, quod vobis accidiſſe nuntiatum eſt. Poſtquam vero à ſtupore linguæ quem quaſi Solatur eos, vel magis deflet mortẽ epiſcopi ipſorum.
grãdi tonitruo aures percuſſi paſſi ſumus, parumper reſpirare datum eſt: neceſſariò
iam ſuper eo quod accidit ingemuimus: iſtamq; vobis interea dum lugemus miſimus epiſto-
lam: non vt vos conſolaremur: (quis enim ſermo excogitari poterit, qui tantę calamitati me-

deatur) ſed vt dolorem cordis noſtri quantum fieri poteſt hac vobis lugubri voce ſignifica- G
remus. Opus nunc haberem illis Hieremiæ lamentationibus, & ſi quis alius beatorum vi-
θρήνων. rorum calamitatis alicuius magnitudinem affectibus percitus lamentatus eſt. Mortuus eſt
πέπτωκεν vir qui columna erat & ſtabilimentum eccleſiæ.Imò magis ad beatam vitam ſublatus à nobis
abſceſſit. Haud parum autem periculi eſt ne ſubtracto hoc fundamento ſimul cum illo multi
decidant:& quæ in nonnullis ſunt putrida ac marcida manifeſta fiant. Clauſum eſt os, quod
hactenus & competenti fidutia,& ſermonibus gratiæ ad fraternitatis ædificationem,ſcaturi-
uit. Ablata ſunt conſilia mentis, quæ reuera diuinitus agitabatur. O quoties animũ meũ
(accuſabo enim meipſum)nonnihil contra hunc virum indignationis ſubiit: quòd totus hoc
deſiderio tenebatur,vt diſſolueretur & eſſet cum Chriſto: nec hoc pluris faciebat, vt diutius H
propter nos in carne maneret. Cui nam deinceps eccleſiarum curam imponemus? Quem in
rebus hiſce triſtibus accipiemus conſortem? Quem habebimus modeſtiæ ac temperantiæ di-
πελεκᾶνι ἐρημικῷ. ſpenſatorem?O grandem prorſus ac triſtem deſolationem. Quàm planè pelecano ſolitudinẽ
incolenti ſimiles facti ſumus? Attamen ſi coniuncta eccleſiæ membra,& ab illius præſidentia,
tanquam anima quadam in vnam ſympathiam iuſtamq; ſint communionẽ coaptata, ſolidè
ἁρμολογίαν cõſeruantur ad ſpiritualẽ concentũ per vinculũ pacis,cõſeruabunturq; in ſempiternũ, largiẽ-
te deo,vt firma & immota maneant beatæ illius animæ opera, quibus pro eccleſiis dei decer-
ἀγών. tauit.Alioqui haud exiguum certamen ſupereſt, ne contentiones & ſeditiones, dum eligen-
dus eſt præſul,renaſcentes,omnem ſimul laborem,ſi contigerit diſſidium,ſubuertant. I

Senatui Tyanorum Baſilij Mgni epiſtola. Iacobo Mycræo interprete. LXVIII.

προτρεπτική PRofunda detegens,& cordium conſilia perſcrutãs dominus,dedit etiam humilibus
prudentiã difficilium,vt nonnulli exiſtimant,machinamentorum. Nihil igitur nos
latuit,neq; ex factis aliquid occultatum. Attamen nos neque videmus neque audi-
mus quippiam aliud,quàm dei pacem,& quæ ad ipſam maxime ſpectant. Si enim alij potẽtes,
atque magni,ſuiſque viribus confiſi:certe nos,qui nihil ſumus,& paruæ autoritatis, nunquam
nos attollemus,vt in ſolitudine poſſimus rebus ſupereſſe:cum exactè ſciamus nos magis vni-
uſcuiuſque fratrum auxilio indigere,quàm altera manus alterius. Porro quòd in ipſa corpo- K
ris ſtructura cõmunio eſt neceſſaria,dominus nos docuit. Quum enim hæc ipſa noſtra mẽ-
βεβαίωσις a ſimili bra reſpicimus,quòd vnum non ſibiipſi ad functionem ſatis eſt, quomodo cenſebo meipſum
mihi ſufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit altero non ſubleuante.Ne-
que oculus ſane viderit,niſi alterum habeat ſocium, & cũ eo vnanimiter viſibilibꝰ ſe obiiciat.
Iam auditus exactior eſt, qui per vtroſque meatus vocem recipit. Et multo validior appre-
hẽſio digitorum communione. Adhæc,nihil eorum vel quæ à natura,vel quæ ex inſtituto re-
cte peraguntur,ſine conſortis conſpiratione perfici videmus: cum etiam deprecatio ipſa cõ-
ſonantes non habens,multo eſt inualidior. Ac dominus dixit,cum duo aut tres vnanimes ip-
ſum inuocant,in medio ſe illorum fore. Inſuper diſpenſationem ipſam dominus ſuſcepit, vt L
per ſanguinem crucis ipſius,ſiue terrena,ſiue cœleſtia pacificaret.Quare ob hæc omnia in pa-
ce manere vitæ noſtræ reſiduos dies precamur.in pace eſſe dormitionem noſtram optamus.
Pro hac neque laborem effugere qualemcunque decreui, non humile quid ſonare vel facere,
non itineris longitudinem abhorrere,non aliud quid moleſtum detrectare, vt ex præmiis pa-
cificationem conſequamur.Et ſi quis nos hæc docentes ſequatur, hic optimus etiã precatio-
nis terminus exiſtit.Sin autem in diuerſum trahatur,ego quidem neque ſic à meo iudicio re-
cedam:ſinguli autem ipſimet ſuorum operum fructus in die retributionis agnoſcent. Vale.

Italis & Gallis,deo dilectiſſimis & ſanctiſſimis fratribus,& coadiutoribus in Italia & Gallia una-
nimis & concordibus epiſcopis Meletius, Euſebius, Baſilius in domino Salutem. M
Iacobo Mycræo interprete. LXIX.

γνώμη SAepe etiam ſuſpirium ex alto cordis editum, ſolatium aliquod animis indoleſcen-
tibus adfert,atque lachrymæ erumpentes afflictionis copiam diſcutiunt. Nobis au-
tem,quòd affectus noſtros vobis aperimus, non tantum ſolatij experimur, quan-
tum gemitus & lachrymæ exhibent, verum quædam nos ſpes etiam melior fouet.
Nam forſan ſi vobis ea quæ moleſtant nũciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxiliũ, quod
iamdudum à vobis pro orientalibus eccleſiis expectauimus, ſed nondum ſumus aſſequuti,
deo plane noſtra gubernante ſecundum inuiſibilia eius iudicia, qui nos longiori tempore his
infeſtari

A inſeſtari tentationibus voluit. Non enim ignoratis noſtra negotia fratres honore præcipuo
digni vt quæ extremi orbis fines auditu perceperint. Neq; omnino alienos ab affectu fratrum
vnanimũ vos autumo, cũ ſitis diſcipuli Apoſtoli docentis cõplementũ legis eſſe proximi di-
lectionẽ:ſed verũ quod diximus iuſtum dei iudiciũ,impetum veſtrum cohibuit, qui pro pec-
catis æquã afflictionẽ inſtituerit. Atqui nunc vos adhortamur, vt veritatis zelo incumbatis,
& noſtrũ cõdolentiæ,vbi didiceritis etiã quæ antehac vos latuerunt, à pio fratre noſtro Sabi-
no coadiutore:qui vobis poterit etiam quæ in epiſtola non cõprehenſa ſunt,cõmemorare:per
quẽ,inquam,virum adhortamur vos,vt viſcera miſerationis induatis, omnique ſepoſita ſe-
gnitie dilectionis ſtudiũ recipiatis,neq; viæ longitudinẽ,neq; domus negotia, neq; aliud quid
B humanum cauſemini.neq; enim vna eccleſia, neq; duæ vel tres in grauem hanc tempeſtatem
illapſæ periclitantur,ſed à finibus Illyrici ad Thebaidem vſq; hæreſeos malũ depaſcitur, cuius
praua ſemina prius quidem inauſpicatus Arius ſparſit,radicitus autem fixa à multis in medio
viris impietatem ſtudioſe colentibus nunc pernicioſos fructus generarũt. Euerſæ ſunt pieta- Eadẽ regerminat noſtra ætas
tis doctrinę,confuſa ſolutaq; pietatis vincula:dominandi libido eorũ qui nõ timent dominũ,
præfecturas inuaſit,& ex propatulo præmiũ impietatis præfectura propoſita eſt. Qui in gra-
uiorẽ blaſphemiã relapſus eſt,in populi epiſcopatum præ aliis eligitur. Perit grauitas põtificũ,
paſtores cũ ſcientia gregẽ domini reliquerunt, dum præfecti diſtributiones pauperũ in pro- Huc oculos appellite veſtros Eccleſiæ Chriſti præſules
prios vſus donaq; ſemper inſumunt.Canonum exacta obſeruatio peſſum iuit,multa peccandi
C libertas patet.Nam qui fauore humano ad imperium deuenerunt, eodẽ ipſo fauoris gratiam
implent.Iuſtũ iudiciũ periit.quiſque cordis ſui deſiderio ambulat. malitia immodica, populi
immorigeri,præfecti non libere loquuntur. Nã qui per homines ſibiipſis poteſtatẽ acquiſiue-
runt,ſerui ſunt eorũ quorum fauore adiuti ſunt.Iam etiam arma belli inuicem, vltio videli-
cet ſanæ doctrinæ,excogitantur:& priuatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gere-
re aſſimulant.Alij vero ob turpiſſima reprehenſionem à ſe declinantes, populum in conten-
tionem accendunt,vt cõmunibus malis ſua vitia adũbrent,abſcondantque.Quare etiã bellum ἄσπονδος πόλεμος irrecõciliabile bellum.
hoc praua operantium,irritum eſt,dum communem pacẽ, tanquam occultã ipſorũ ignomi-
niam detegentem,fugiunt.ob hæc rident infideles,imbecilles fluctuant, fides in ambiguo eſt,
ignorantia animis obfunditur, ꝙ adulterantes verbum in malitia veritatem videantur imi-
D tari.Taceo enim impiorũ ora.omnis blaſphema lingua diſſoluta eſt, prophanata ſunt ſacra.
ex populo qui ſanæ mentis ſunt,deprecatorias domus ſiue oratoria fugiunt, tanquam impie-
tatis ſcholas.In ſolitudine vero ad cœleſtem dominũ cum ſuſpiriis & lachrymis manus attol
lunt.Cæterũ,ad nos quoque venerunt quę in plurimis ciuitatibus geſta ſunt.Populus cum mu
lieribus & pueris ipſiſque ſenibus ante portas effuſus,ſub dio preces fundunt, omnes aëris in-
iurias cum magno animo ſuſtinentes,& auxilium à domino expectantes.Quę deploratio his
calamitatibus digna aut par eſſe poſſit? quales lachrymarũ fontes his malis ſufficient? Quãdiu
igitur ſtare quidem adhuc videntur,tãdiu adhuc veſtigium veteris ſtatus perſeruatur, priuſ-
quam conſummatum eccleſiis naufragium eueniat.Præſens inſtat iam nobis, inſtat inquam,
E integerrimi fratres:porrigite manus,in genua inclinate. Cõmoueantur in vobis fraterna ve-
ſtra viſcera,profundatis lachrymas condolentiæ, & non negligite dimidium orbis ab erro-
ribus abſorptum.non ſinite extingui fidem,apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes,
rebus occurretis?& quomodo erga oppreſſos condolentiam oſtendetis, id à nobis nequaquã
vos diſcere oportebit, ſed ſpiritus ipſe ſanctus vobis ſuppeditabit, nimirum vt cito auxilium
præſtetis,quo comprehẽſos ſeruetis incolumes,& qui adſunt fratres complures. Nã peregri-
nantes ſynodi exiſtunt ſupplementũ,vt non ſolum ex legatorũ grauitate,ſed etiã proprio nu-
mero,ad inſtaurationem fidei fiduciã habeãt: qui etiam in Nicæa ſcriptã à patribus veſtris fi-
dem renouabunt,& hæreſim funditus extirpabunt,& eccleſiis pacifica prædicabũt: eos qui nõ
F idẽ ſentiunt,in concordiã ducentes.Hoc enim nimirũ omnium miſerrimũ eſt,ꝙ & pars quæ
ſanioris doctrinæ eſſe videtur,inuicem diuiſa eſt: & circũſtant nos perſimiles afflictiones iis
ſane quę in Veſpaſiani obſidione vrbi Hieruſalẽ acciderunt. huius ſiquidẽ populus ſimul ex-
traneo bello occupabatur,ſimul & inteſtina ſeditione eiuſdẽ tribus cõſumebatur. Nobis autẽ
pręter apertũ hęreticorũ bellum,adhuc etiã ille qui ab vnanimis doctrina exiſtimatis diſſidet,
ad extremã imbecillitatẽ eccleſias deduxit:propter quę potiſſimũ à vobis pręſidiũ deſideramꝰ,
vt qui apoſtolicã fidẽ profitentur,ſchiſmatis quæ nouerint diſſolutis, deinceps authoritati ec
cleſiæ ſubiiciãtur,vt ſanum Chriſti corpus fiant,omnibus membris ad integritatem redactis.
Ac nõ ſolum aliorum bona laudibus extollamus,quod nunc facimus, ſed noſtras quoque ip-

 ſorum

ſorum eccleſias inſpiciamus,veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Indubie enim ſum- G
ma laude dignum iudico,quòd vobis à domino conceſſum eſt, vt fucatum à probato puroq;
diſcernatis:patrum autem fidem ſine vlla preuaricatione predicetis,quam & nos ſuſcepimus,
cognouimuſque ex Apoſtolicis characteribus formatam , coniuncti quoque ipſi & omnibus
quæ ſynodi ſcriptura regulariter & legitime ſunt inſtituta.

Vere pientiſsimis ac deſideratiſsimis fratribus,concordibusq; comminiſtris Galliæ & Italiæ Epiſcopis Baſilius Cæſariæ Cappadociæ Epiſcopus. LXX.

Collatio eccleſiæ ad corpus

DOminus noſter Ieſus Chriſtus quoniam omnem eccleſiam dei ſuũ ipſius corpus no- H
minari ſuſtinuit,& vnũquenq; noſtrum alterius eſſe mẽbrum declarauit:dedit quoq;
nobis,vt erga omnes iuxta membrorum cõſenſum,amicè ſimus affecti.Quapropter
etiãſi habitationibus ſumus alter ab altero quàm longiſſimè diſſiti ac dirempti: ratione tamẽ
coniunctionis huius,propinqui ſumus inuicẽ. Quoniã igitur pedibus caput dicere nõ poteſt:
non eſtis mihi neceſſarij:planè neq; vos amicitiam nobis renũtiare ſuſtinebitis : ſed tantũ vos
ad commiſerationem permouebũt adflictiones noſtræ,quibus propter peccata noſtra traditi
ſumus,quantum nobis congratulationis adfert, quod in pace quam vobis largitus eſt domi-
nus celebres eſtis . Hac itaq; ratione & nũc & aliâs dilectionem veſtrã voce lugubri opplora-
uimus:vt noſtræ miſeriæ condoleatis ac ſuccurratis.Verum planè prohibiti eſtis:ne ad iuuã- I
dum nos excitaremini:propterea quòd vltio diuina qua caſtigandi eramus, nõdum eſſet im-
pleta.Nam hoc potiſſimum eſt,quod requirimus,vt ipſi quoq; Imperatori per veſtram pieta-
tem innoteſcat:orbis noſtri perturbatio cõfuſioq;. Hoc ſi factu difficile fuerit,vt vel aliqui ve
ſtrum ad viſendũ & cõnſolandum afflictos veniant : qui ipſis oculis cõſpiciant,calamitatem.
Orientis quæ auditu percipi nequit:propterea quòd nullo vobis ſermone res noſtras dilucidè
exprimere poſſumus.Perſequutio nos apprehendit,fratres colẽdiſſimi, perſequutionum om-
nium grauiſſima.Abiguntur enim paſtores,vt greges diſpergantur.Et quod omnium eſt du-
riſſimũ,neq; qui affliguntur,per martyrij certitudinẽ illatas paſſiones tolerant:neq; plebs mar
tyrum loco athletas habet ac veneratur:propterea quòd Chriſtianorũ nomine tecti ſunt per- K
ſequutores.Vnum iam crimen eſt,quod vehementer punitur:ſi paternas quis traditiones di-
ligenter obſeruet. Ob hanc cauſam paternis ſedibus abiguntur pij , & ad ſolitudines migrare
cogũtur. Nulla eſt apud Iudices iniquos cani capitis reuerentia non iam vlla cõſpicitur reli-
gioſæ pietatis exercitatio,nulla conuerſationis initur ratio , quæ ad euangelij normã ab adõ-
leſcentia ad ſenectã vſq; legitimè perficiatur:ſed cũ nemo ſceleratus ſine certis indiciis cõdẽ-
netur:epiſcopi ſola intercedente calumnia dãnantur : & nulla euidenti probatione aſſertis ac
corroboratis criminationibus,ſuppliciis traduntur.Nonnulli ne nouerunt quidẽ accuſatores
ſuos,neq; tribunalia viderunt:neq; delati ſunt primum,ſed nocte intempeſta abrepti, in exiliũ
fugati ſunt:ſolitudinis calamitatibus ad mortẽ vſq; traditi.Quæ vero iſta cõcomitẽtur nemi- L
nem latet:etiã ſi nos ſileamus.Exilia presbyterorum,exilia diaconorũ,totiuſq; cleri de popu-
lationes. Neceſſe enim eſt vel adorare imaginẽ, vel ſæuæ flagrorũ flammæ tradi. Gemitus
plebis,lacrymæ cõtinuæ & per ſingulas domos & publicè omnibus quę patiuntur inter ſe cõ-
plorãtibus.Nemo enim corde eſt adeò vſq; lapideo, vt patre priuatus placidè ferat orphaniã.
Sonitus lamentantiũ in ciuitate,ſonitus in agris,in viis,in ſolitudinibus.Vox vna omniũ mi-
ſeranda ac triſtia loquentiũ.Sublatũ eſt gaudium,& lætitia ſpiritualis,in luctũ mutatæ ſunt fe
ſtiuitates noſtræ.Domus precationum clauſæ ſunt.Altaria cultu ſpirituali vacant . Nulli am-
plius Chriſtianorũ cœtus,nulla amplius doctorũ præſidentia:ceſſarũt doctrinæ ſalutares: ceſ-
ſarũt panegyres ac feſtiui cõuentus publiciq;,hymnodiæ nocturnæ nõ habentur: neq; ſupereſt
beata illa exultatio , qua domino credentiũ animæ in Synaxi ac cõmunione ſpiritaliũ chariſ- M
matũ exhilarantur.Nobis iã dicere licet,ꝙ in hoc tẽpore ſit neq; princeps neq; propheta, neq;
præſes,neq; oblatio,neq; incenſum,neq; locus vbi corã domino poſſit offerri ſacrificiũ ac mi-
ſericordia acquiri.Hæc ſcientibus ſcribimus:propterea ꝙ nulla orbis pars eſt, quæ calamita-
tes noſtras ignoret.Quare nõ putabitis:ꝙ iſta vobis docendi, vel admonẽdæ diligẽtiæ veſtræ
gratia loquamur.Nouimus enim,ꝙ noſtri nunquam ſitis obliti:non minus q̃ mater filiorum
vteri ſui.Sed,quemadmodũ qui dolore aliquo occupantur , per gemitus ſolent releuare mœ-
rorẽ:ita & nos facimus:vt mœſtitiæ grauitatẽ nonnihil refellamus:multiformes noſtras ca-
lamitates veſtrę dilectioni narramus,ſi quo pacto ad precandũ pro nobis aliquanto feruẽtius
permoti,impetretis à domino, vt nobis placatus cõcilietur. Quòd ſi hæ tribulationes nos ſo-
los preſ-

Catalogus pſecutionũ p Cõſtãtiũ, Valẽtem, & Arianos

κλήρου λεηλασίαι.

Collationes exprimendis calamitatibus accommodæ

A los preſſiſſent,viſum nobis vtiq; fuiſſet & ſilentio illas obtegere,& de adflictionibus pro Chri
ſto illatis gloriari:quoniã præſentis tẽporis adflictiones non ſunt pares ad gloriã quæ futura
eſt vt reueletur in nobis.Nunc autẽ metuimus,ne quandoq; malũ hoc acceptis viribus, inſtar
flammæ per accenſam & ardentẽ materiã ſerpentis ſeſeq; effundentis, ſi quæ vicina ſunt cor-
ripuerit & abſumpſerit,corripiat & remotiora. Hoc enim hæreſeos malũ cũcta depaſcitur,&
periculũ eſt,ne vaſtatis noſtris eccleſiis,& ad ſanã incolatus veſtri partẽ ſerpat.Nos enim for
ſan primi quidẽ propter exuperans peccatum noſtrũ crudis iſtis hoſtium Chriſti dentibus vt
abſumamur,ſumus obiecti:fortaſſis autẽ,quod vero propius eſt, quoniã à noſtris locis exortũ
euangelion regni,in totum orbẽ egreſſum eſt:hac ratione cõmunis animarum noſtrarum ho
B ſtis defectionis quoq; ſeminaria,quæ in eiſdẽ noſtris locis initiũ ceperunt: in vniuerſum orbẽ
tranſmittere contendit . Nam quibus illuxit cognitionis Chriſti lumẽ, ſuper eoſdẽ & impie-
tatis tenebras inducere cogitat.Adflictiones itaq; noſtras,veſtras reputate:tanquam germani
domini diſcipuli.Nõ impugnamur propter pecunias,nõ propter gloriæ ſplendorẽ, non pro-
pter aliquid aliud rerũ temporalium:ſed propter cõmunem theſaurum,propter hæreditatem
paternam,propter ſanã fidem in certaminis procinctu conſiſtimus arrecti.Lugete nobiſcũ ô
fratrum amantes.Occluſa nanq; ſunt apud nos piorum ora : reſerata vero eſt quælibet audax
blaſphemaq; lingua,eorũ qui aduerſus deũ loquuntur iniuſtitiam . Columnæ & ſtabilimẽtum
veritatis diſſipantur.Nos,qui tenuitatis gratia deſpicimur:fidutia loquẽdi deſtituti ſumus.Ip-
C ſi queſo & pro hiſce populis decertatote,& nõ veſtra tantũ ſpectate:quoniã ad portus appuli-
ſtis tranquillos,per gratiã dei,quæ vos à turbine malorũ ſpirituum protegit: ſed & eccleſiis il
lis quæ per tẽpeſtatem iactantur,manus porrigite : nequando omni prorſus deſtitutæ auxilio
fidei naufragiũ patiantur.Ingemiſcite noſtri gratia. Nam vnigenitus blaſphematur, & nemo
eſt,qui contradicat:ſpiritus ſanctus dehoneſtatur, & qui reprehendere poſſet fugatur . Error
multorũ deorum obtinuit.Magnus apud illos deus eſt & paruus:filius, nõ naturæ nomen, ſed
honoris appellatio reputatur: Spiritus ſanctus nec ad ſanctæ trinitatis cõplemẽtum pertine-
re,nec diuinæ beatæq; naturæ cõſors : ſed ex creaturarũ numero temerè & vtcunq; patri & fi-
lio adiectus eſſe docetur.Quis dabit capiti meo aquã,& palpebris meis fontẽ lacrymarum, &
D deplorabo cõplures dies populũ peruerſis iſtis doctrinis ad perditionẽ adactũ?In tranſuerſum
rapiuntur ſimpliciorũ aures,ac deinceps in conſuetudinem tranſeunt hæreticæ impietatis.In
iſtiuſmodi ſermonibus doctrinæ pluſq̃ impiæ educantur eccleſiæ infantes. Nã quid aliud etiã
facient? Baptiſmata ſunt apud hæreticos . Illi deducunt peregrè quouis progredientes : inui-
ſunt infirmos,ſolantur mœſtos,adiuuant laborantes & preſſos,omnis generis opẽ adferunt:
myſteriorũ cõmunionem adminiſtrant . Quòd omnia per illos diſpenſantur ac perficiuntur:
quaſi retinaculum quoddam eſt plebi quo ad illorũ concordiã aſtringuntur,ita vt breui tem-
poris decurſu , etiam ſi reſtituatur aliqua libertas, nulla tamen ſpes reliqua futura ſit ad veri-
tatis iterũ agnitionẽ reducendi eos, qui diuturnæ dilectionis vinculo hæreticis obſtricti ſunt.
E Quapropter cõplures ex nobis oportebat ad grauitatem veſtram accurrere , & vnumquenq;
rerũ ſuarum expoſitorẽ fieri . Iam vero & hoc ipſum, documentum vobis ſit adflictionis eius
in qua vitã viuimus planè miſerabilẽ,ꝙ ne ad vos quidem detur viam capeſſere & proficiſci.
Nã ſi quiſquã eccleſiam ſuã vel breuiſſimo momẽto deſeruerit,plebẽ confeſtim inſidiatoribus
expoſitam relinquet . Verum per gratiam dei vnum miſimus pro multis, pientiſſimũ hunc &
dilectum fratrẽ noſtrum Dorotheũ Sympresbyterum, qui & quæcunq; literis noſtris nõ ſatis
exprimuntur , ſuaipſius poterit narratione adimplere: qui & cuncta diligenter perueſtigauit:
& zelo rectæ fidei ducitur , quem vbi pacificæ ſuſceperitis properè ad nos bona nobis ſtudij
veſtri,quo ad iuuãdum fraternitatem præditi eſtis,nuntia referentem remittite.

F *Alexandrinis Baſilius Magnus.* LXXI.

DE perſequutionibus apud Alexandriã & reliquã Aegyptum iamdudum ad nos fama
peruenit,animoſq; noſtros affecit vt par erat. Expendimus enim aſtutiã belli diabo-
lici,quomodo is vbi eccleſiam ex perſequutione ab inimicis illata, multiplicari ma-
giſq; florere vidit,inſidias ſuas mutauerit : vt iam nos non ex aperto oppugnet , ſed occultas
inſidias ſtruat,conſilium ſuum per nomen Chriſtianum quod hæretici prætexunt , obtegens,
vt & eadem cum patribus noſtris patiamur,& tamen haud videamur pro Chriſto pati: pro-
pterea quòd & ipſi perſequutores noſtri Chriſtianorum nomine cenſentur . Iſta conſide-
rantes , plurimum temporis ex eorum quæ apud vos geſta nuntiata fuerant animos no-

μεταφορὰ elegans

Vt ab oriẽtẽ in occidẽtẽ dimanauit fides, ita & defectio.

In Ariũ & Macedoniũ

τριάδος

Att. hæreticorũ muſcipulã, in quã prĩcipes viros irretiunt Zuingliani Muſculi.

παρακλητική

ſtros ſtupore impleuerunt ac perculerunt.Reuera nanque inſonuerunt vtræque noſtræ aures, G
vbi cognouimus impudentem,& humano generi inimicam hæreſim eorũ qui vos perſequuti
ſunt:quomodo nec aliquam venerati ſint ætatẽ,nec moleſtias caniciei, nec plebis dilectionẽ,
παρίδωκεμ ſed corpora verberarunt & dehoneſtarunt,inq; exilia eiecerunt ac bona diripuerunt, quæcũq;
acquirere potuerunt:neq; humanã veriti condemnationẽ , neq; terribilem iuſti iudicis retri-
De Iudicio idẽ Baſilius, quod Greg. Romanus butionem præuidentes iſta nos ſtupefecerunt, & ipſo propè ſenſu deſtituerunt . Acceſſit autẽ
ad haſce animi mei diſceptationes,& iſta cogitatio: An eccleſias ſuas prorſus reliquit domi-
nus? An nouiſſima hora eſt,& hoc pacto initiũ ſumit defectio, vt iam deinceps reueletur ini-
quus ille filius perditionis qui aduerſatur & extollitur ſupra omnẽ qui dicitur deus,aut numẽ?
Attamen ſiue tẽporaria eſt iſta tentatio,ferte eam vt boni Chriſti athletæ:ſiue omnimodę res H
noſtræ traditæ ſunt corruptioni,ne ſocordes ſimus ad ea quæ accidunt, ſed reuelationẽ è cœ-
lis & apparitionem magni dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti expectemus. Si nanq; vniuerſa
creatura ſoluetur,& tranſmutabitur figura huius mundi,quid fuerit inſolentiæ, ſi & nos, qui
creaturæ portio quædam ſumus,cõmunes adflictiones tulerimus,tribulationibusq; traditi fue
rimus:quas pro menſura potentiæ ſuæ ſuper nos iuſtus inducit iudex , qui nos tentari nõ ſinet
ſupra quàm ferre poterimus,ſed & cum tentatione exitum dabit, vt ferre queamꝰ. Expectant
vos fratres martyrũ coronæ.Parati ſunt confeſſorũ chori vt manus vobis porrigant,inq; nu-
merum ſuum vos recipiant.Memores eſtote veterũ ſanctorum, quàm nemo ſit illorum deli-
tiis & aſſentationibus patientię coronis dignus effectus:ſed omnes per magnas tribulationes I
ingreſſi,experimentum ſui dederint.Alij enim illuſionibus & flagellis explorati ſunt:alij ten-
Att.q̃ variis attriti ac ꝑbati pœnis ſancti oẽs. tati ſunt,diſſecti ſunt,occiſione gladij occubuerunt.Hæc ſunt,vnde decorantur ſancti Beatus
eſt,qui dignus habetur vt pro Chriſto patiatur.Beatior is eſt qui abũdãtiores adflictiones tu-
lit. Quocirca afflictiones præſentis tẽporis pares non ſunt ad gloriam quæ futura eſt, vt re-
ueletur in nobis.Quòd ſi ipſe ad vos venire potuiſſem, congreſſu veſtro nihil fuiſſet charius,
vt & athletas Chriſti viderem & complecterer,ac precum donorumq; ſpiritalium quę vobis
data ſunt,conſortio potirer.Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum,ita vt
ne lecto quidem deſcẽdere queam,& multi ſunt, qui inſtar luporum rapacium nobis inſidiã-
tur:occaſionem venantes,an quo pacto ouiculas Chriſti aliquando rapere poſſint:neceſſario K
per literas inuiſere vos inſtitui,obſecrans cum primis quidem, vt continuè pro nobis prece-
mini,quò reliquos dies,aut etiam horas,domino ſecundum euãgelium regni ſeruire merear:
deinde vero vt & imperitiæ meæ & literarum tarditati ignoſcatis. Nam ægrè nobis eius ho-
minis copia facta eſt qui deſiderio noſtro ſeruire queat. Dico autem de Eugenio monacho fi
lio noſtro,per quẽ vos obſecro,vt pro nobis & vniuerſa eccleſia oretis, deq; rebus veſtris re-
ſcribatis vt cognitis illis alacriores reddamur.

Euaiſenis Baſilij Magni hortatoria epiſt. LXXII.

προτρεπτικὴ. LIcet quamplurimis adobruamur negotiis , & innumeris animus noſter diſtineatur L
curis,nunquam tamen ſolicitudinem eam, quam erga dilectionem veſtram gerimꝰ
memoriæ noſtræ excidere paſſi ſumus, precantes deum noſtrum vt in fide perſeue-
retis,in qua ſtatis & exultatis in ſpe gloriæ dei. Reuera nanq; inſolens iam eſt ac vehementer
Et in hæc tẽpora ipſi reuoluimur. rarum Eccleſiam videre ſynceram quę nihil ſit à malitia temporum iſtorum læſa,ſed integrã
& inoffenſam ſeruet Apoſtolicam doctrinam,qualem præſentibus tẽporibus veſtram oſten-
dit:qui ſingulis generationibꝰ eos qui vocatione ſua digni ſunt, manifeſtat. Det vobis domi-
nus cœleſtis Ieruſalem bona,pro eo, quod falſas contra nos calumnias in capita vaniloquo-
rum reieciſtis : nec permiſiſtis vt cordibus veſtris ſeſe inſinuarent.Noui autem & perſuaſum
habeo in domino , quòd merces veſtra multa , etiam ob hanc cauſam, ſit in cœlis. Sapienter
enim hoc apud vos ipſos conſideraſtis, quod & verum eſt , quòd qui mala mihi reddiderunt M
pro bonis , & odium pro dilectione mea , qua eos proſequutus ſum , iam me calumniantur,
eorum gratia , quæ ipſi deprehenduntur ſcripto æditis confeſſionibus approbaſſe . Et non ſo-
ἔγγραφα lum hac ſibiipſis contrarietate repugnant , ſcripto nos traducentes , ſed quod & ab Epiſcopis
illis qui Conſtantinopoli conuenerant communi decreto ab Epiſcopali functione depoſiti,
depoſitionem non agnouerunt , Synodum eam appellantes Synodum reproborum : nec
paſſi quidem eos vocari Epiſcopos , ne contra ſe prolatam ſententiam firmarent . Et cauſam
adiecerunt , ob quam illi non ſint Epiſcopi : quoniam vt inquiunt , præſunt hæreſi . Hæc ve-
rò ante annos , nondum plenè exactos , decem & ſeptem facta ſunt . Erant autem ductores
eorum

A eorũ à quibꝰ iſti depoſiti ſunt:Eudoxius,Euippius,Georgius,Acacius,& reliqui nobis igno-
ti.Qui vero iam eccleſiis dominantur,illis ſucceſſerunt: alij in illorum epiſcopatus ordinati:
alij ab illis ipſis ad præſidentiam euecti. Dicant igitur nunc,qui hanc nobis infamiam inten-
tant,quomodo hæretici fuerint illi,quorum depoſitionis ſententiã non agnouerunt : & quo-
modo iam orthodoxi ſint, qui & ab illis ad epiſcopatus euecti ſunt,& eandẽ ſententiam cum
maioribus ſuis tuentur . Si enim Orthodoxus eſt Euippius , quomodo non Laicus eſt Euſta-
thius,qui ab Euippio eſt epiſcopatu depoſitus ? Si vero hæreticus eſt Euippius , quomodo ab
Euſtathio in communionẽ receptus eſt is , qui per manum Euippij ordinatus eſt? Sed hi ſunt
iſtorum ludi,quibus eccleſiis dei pro ipſorum commodo illudunt : qui & calumniari homi- παιδιαί.
B nes,& rurſus cõmendare conantur.Baſilidis Paphlagonici altaria , cũ Paphlagoniã tranſiret
ſubuertit Euſtathius,& propriis mẽſis miſſæ munus perfecit: & iã Baſilidi ſupplex eſt,rogans ἐλειτούργει
vt ſe ſuſcipiat . Elpidium pientiſſimum fratrem , propterea quòd Amaſenis coniunctus eſſet
excommunicauit: & nunc Amaſenis quoque ſupplex factus eſt petens illis coniungi. Quæ cõ
tra Euippium prædicauit,ſcitis vos ipſi,quàm fuerint horrẽda . Et nunc eos qui cum Euippio
ſentiunt tanquam rectè docentes commendat ac celebrat,duntaxat ad confirmandum ipſius
ſtudium & conatum cooperentur.Nos vero traducimur : non ideo quòd iniqui quicquã de-
ſignemus: ſed quòd hoc ſibi putauerit apud Antiochenos profuturum. Quos autẽ anno præ-
C terito ex Galatia accerſiuerunt,vt per ipſos autoritatem & confidentiam epiſcopatus accipe-
re poſſent,tales ſunt,quales eos nouerunt quidem qui cum illis vel pauliſper vixêre.Mihi ve-
ro nondum tantum concedit otij dominus, vt acta illorum recenſeam : veruntamen multo
ſtipati ſatellitio,ſuiſq; ſymmyſtis comitati totam ipſorum regionem tranſiuerunt, epiſcopo-
rum habẽtes obſequia & famulatus.Introducti autem in ciuitatem magnificè cum autoritate
concionati ſunt.Traditus eſt enim illis populus,traditum altare.Hi poſteaquam ad Nicopo-
lim vſque progreſſi nihil eorum potuerunt quæ polliciti fuerant ad effectum perducere,quo-
modo reuerſi ſunt? Et quales in reuerſione viſi ſint,ſciunt qui pręſentes fuerunt.Ita perpetuò
omnia ſuo ipſorum commodo metiri deprehenduntur. Si vero dicunt, quòd reſipuerint, o-
ſtendant ſcripto ſuam reſipiſcentiam ſimulq; execrationem à fide per ſynodum Conſtanti-
D nopolitanam,ſeparationemq; ab hæreticis, nec ſimpliciores ſeducãt. Talia ſunt quæ iſti agũt.
Nos vero,fratres dilecti modici quidem momenti ſumus & humiles, ſemper tamen in eodẽ,
per gratiam dei,conſtantes nunquam ad rerum innouationem conſenſimus : fides apud nos
non alia in Seleucia , alia Conſtantinopoli , in Zelis alia , & in Lampſaco alia , & alia Ro-
mæ . Et quod nunc circunfertur fidei ſymbolum , non eſt à prioribus diuerſum , ſed vnum
& idem.Sicut enim à domino accepimus , ita baptizamur : ſicut baptizamur , ita credimus :
quemadmodum credimus , ita glorificamus , neque à patre & filio ſpiritum ſanctum ſe-
parantes , neque patri præponentes , aut filio antiquiorem eſſe ſpiritum ſanctum dicen-
tes: quemadmodum blaſphemantium linguæ aſtruunt. (Quis enim vſque adeò temerarius
fuerit,vt audeat dominica reprobata conſtitutione nominibus patris ac filij & ſpiritus ſancti
E ſuo figmento alium excogitare ordinem?) Sed neque creatum dicimus ſpiritum , qui patri &
filio coniunctus eſt:neque ſeruilem audemus dicere eum qui præſidet.Vos autem obſecramꝰ,
vt dominicæ comminationis memores qua dixit omne peccatum ac blaſphemiam homini-
bus remitti,blaſphemiam vero in ſpiritum ſanctum non remitti , neque in iſto ſeculo neque
in futuro , vobis ipſis à peſtiferis contra ſpiritum doctrinis caueatis . State in fide.Ipſum or-
bem inſpicite,& videte quàm modica ſit ea portio quę hoc morbo laborat,reliqua vero vni-
uerſa eccleſia,quæ ab orbis finibus vſque ad fines euangelium recepit , ſanam hanc & rectam
doctrinam ſectetur,à cuius communione vt ne excidatis,petimus,ſimulq; precamur, vt par-
tem nobiſcum percipere mereamini in die domini noſtri Ieſu Chriſti , iuſta illa, in qua ven-
F turus eſt ad dandum vnicuique iuxta facta ſua.

Baſilius Magnus monachis ſuis. LXXIII. τοῖς ἀσκηταῖς.

Hæreticorũ Lutheranorũ, Zuinglianorũ vitãdam communionem.

POteſt quidem ſanctus deus etiam eam animi iucunditatem quæ ſit ex mutuo con-
greſſu & conuictu largiri nobis,qui ſemper & videre vos, & de rebus veſtris audire
cupimus,propterea quòd nulla alia in re animi recreationem habemus, quam in ve
ſtro profectu,& abſoluta præceptorum Chriſti obſeruantia.Interea vero, dum hoc negatur,
neceſſarium arbitramur , vt per germaniſſimos dominiq; timentes fratres noſtros vos inui-
ſamus,ac literis dilectionem veſtram alloquamur . Huius itaque gratia miſimus religioſiſſi-
mum ac

mum ac germanissimum fratrem nostrum,cooperatoremq; euãgelij Miletium sympresby- G
terum,qui vobis desiderium nostrum quo erga vos afficimur, solicitudinemq; & curam ani-
marum exponat. Nam noctes atque dies dominum precamur vt probati habeamini, quo &
nobis fidutia sit in die domini nostri Iesu Christi per vestram salutẽ,& vos clari sitis in splẽ-
dore sanctorum,opusq; nostrum iusto dei iudicio probetur. Simul vero multam nobis soli-
citudinem obtinẽtis iam rerum status molestia generat: in quo omnes ecclesiæ turbatæ sunt
omnes animæ concutiuntur.Nam temerè nonnulli ora sua aduersus conseruos reserârunt.
ἀφειδῶς. διαστροφὴ recti iudicij Mendacium sine timore effutitur,veritas obscurata est.Et qui quidẽ accusantur: mox sine iu-
dicio condemnantur: qui vero accusant sine omni examinatione fidem inueniunt. Vnde &
ego vbi complures percepi contra me circumferri epistolas, quibus perstringamur ac note- H
mur,propterq; scripta quædam accusemur,quorum tutelarem defensionem habemus coram
veritatis tribunali paratam: cogitaui quidem silendũ esse,quod & feci. (Nam tertius iam an-
nus hic est ex quo à calũniatoribus notatus accusationis flagella sustinere cœpi, hoc vno cõ-
tentus quòd dominum habeo secretorum cognitorem ac calumniæ istius testem) Quoniam
συνοφαντίας. vero multos iam silentium nostrum eò rapuisse video, vt ex illo intentatas calumnias confir
marint: nosq; non lenitatis ac patientiæ gratia, sed quod ad expromendam veritatem os a-
perire neutiquam ausim,eoq; silere me arbitrentur:ob eã vobis causam scribere conatus sum:
obsecrans vestram in Christo dilectionem,vt calumnias quas vna pars obiicit, non mox vt
prorsus veras admittatis: propterea quòd vt scriptum est,neminem iudicat lex,nisi primum I
audiat & cognoscat,quid statuat.Quanquam æquo iudici adveritatis declarationem ipsa re-
rum cognitio satis est.Itaque potestis vos ipsi, etiam si nos sileamus, ea quæ fiunt obseruare.
Qui enim errorum nos insimulant, conspicuè deprehẽsi sunt hæreticorum fauere parti. Qui
nos propter aliena quædam volumina condemnant: propriis confessionibus,quas scripto no
bis exposuerunt:contrarij inueniuntur.Obseruate consuetudinem eorum,qui talia temerè au
dent.Solent perpetuò ad prævalentem deficere partem,& imbecillibus proculcatis amicis,co
lere potentes.Qui enim diuulgatas illas epistolas aduersus Eudoxium, totamq; illorum par-
tem conscripserunt,ac omni fraternitati transmiserunt:contestatiq; sunt vt communionem
illorum,tanquam animarum pestem fugerent: & huius gratia prolatas de ipsorum depoſi- K
tione sententias non receperunt, eò quòd essent ab hæreticis decisæ: sicut nobis tum persua-
debant: hi iam omnium obliti,hæreticis illis coniuncti sunt,nec vllo pacto negare possunt.
Animi nanque sui sententiam manifestè declarârunt in eo quòd Ancyræ per singulas domos
communiones illorum salutarunt, quandoquidem ad consortium ab ipsis ad hunc modum
suscepti sunt.Itaque interrogate eos: Si iam orthodoxus est Basilides illius Ecdicæi complex
& conscius,quam ob rem cum Dardania rediret altaria ipsius in agro Gangrenorum subuer-
terint,mensasq; suas substituerint: qua ratione etiamnum ecclesias Amasiæ ac Zelorum in-
uadant,suaq; ipsorum autoritate constituant presbyteros ac diaconos. Nam si cum illis tan-
quam orthodoxis communicant,qua de causa ecclesias ipsorum velut hæreticorum inuadũt?
Si vero hæreticos esse arbitrati sunt,quomodo de communione ipsorum haud pudefiunt? An L
ista,colendissimi fratres,non sunt ita manifesta vt à quouis puero intelligantur,quòd perpe-
tuò proprium spectantes commodum,vel traducere quos volunt, vel commendare conan-
tur.A nobis itaque defecerũt: nec præmissis querelis(Nam hoc est, in quo se potissimum ex-
acerbatos esse dicunt)nec ideo,quòd Chorepiscopos quos se misisse dicunt, non suscepimus.
Quanquam reddent domino rationem,qui hoc subornârunt. Vnus enim Eustathius ad nos
missus cum literas apparitoribus Icarij dedisset, tribus expletis in ciuitate diebus, cum ad sua
redire vellet,multo iam vesperi,cum dormirem, ædibus nostris appropinquare narrabatur.
Vbi vero me dormire audierat,postridie,cum discederet, denuò me non accessit: sed ad hũc
modum perfunctoriè quod nobiscum agere debebat exequutus, ad suos reuersus est. Atque M
hoc est crimen illud,quod commisimus nos, & patientes isti ac lenes homines isti delicto nõ
contulerunt seruitutem eam quam ipsis antea in dilectione exhibuimus: sed huius erroris ac
casus gratia vsque adeò grauiter nobis succensuerunt, vt ab omnibus nos totius orbis eccle-
siis quantum in ipsis fuit, excommunicari fecerint. At non est ista in veritate dissidij huius
causa,sed quoniam putarint se gratificaturos tum Euzoio,si sese à nobis abalienarent,istos si-
biipsis prætextus commenti sunt, vt hostes nobis facti aliquò vsque sese istis commendatos
redderent.Cæterum & Nicænam fidem calumniantur, nosq; homousiastas siue homoousia-
nos probrosè vocant: propterea quòd in ea fide filium dei vnigenitum cum deo ac patre ho-
mousion

A mousion,hoc est,eiusdẽ essentię cõfitemur. Non ꝓ sit ex vna essentia in duas partes diuisa,fra
tres,absit.Non enim hoc cogitauit sancta illa ac deo dilecta synodus,sed ꝓ idem intelligi secũ-
dum essentiam debet filius,ꝓ pater est secundum essentiã.Sic enim nobis illi ipsi patres expo
suerunt,dicentes: Lumen ex lumine. Est autem Nicæna fides quam Occidentales attulerunt,
Tyanensiq; synodo tradiderunt:à qua & suscepti sunt.Sed habent astutum quoddam dogma,
ad eiusmodi suas mutationes paratum.Nam verbis fidei more medicorum vtuntur, pro cõ- Ex collatio
moditate aliter atque aliter sese ad affectionum rationem ac varietatem attemperantes. Mar ne ὁμοίωσις
cidum vero istud sophisma,non conuenit vt ego redarguam,sed vobis obseruandum est(da-
B bit enim vobis intellectum dominus vt cognoscatis)quæ recta ac plana sit sententia, quæ ob-
liqua & peruersa. Si enim alias licet atque alias fidei confessiones conscribere,& pro tempo-
rum varietate mutare,falsa est sententia eius qui dixit: vnus dominus,vna fides, vnum baptis- Ephe.4.
ma.Si vero hæc vera sunt,nemo vobis inanibus istis sermonibus imponat. Traducunt nos,
quasi insolens ac nouum quiddam de spiritu sancto doceamᵘ.Rogate igitur ipsos,quæ sit illa
nostra insolentia. Nos enim, quod & accepimus, paracletum patri ac filio coniunctum non
creaturæ connumeratum esse confitemur.In patrem namque,& filium, ac spiritum sanctum
credimus,denique in nomine patris ac filij & spiritus sancti baptizamur. Quapropter nun-
quam à coniunctione patris ac filij paracletum separamus.Mens enim nostra à spiritu sancto
C illustrata ad filium respicit: & in illo,veluti imagine,patrem contemplatur. Neque igitur no
mina ex nobis ipsis cõminiscimur: sed spiritum sanctum paracletum quoque nominamus,
neque debitam illi gloriam cassari sustinemus.Hæc sunt nostra illa cum omni veritate coni-
uncta.Si quisquam nos horum gratia accusat,accuset: si quis nos persequitur,persequatur:si
calumniis quisquam nobis intentatis fidem habet,paratus sit ad iudicium. Dominus è vicino
est,nulla in re soliciti sumus.Quòd si in Syria quisquam aliquid cõscribit, nostra nihil inter-
est.Nã ex verbis tuis,inquit,iustificaberis,& ex verbis tuis condẽnaberis.Mea me verba iudi-
cent: propter alienos vero errores nemo nos condẽnet: neque epistolas quisquam quas ante
D annos viginti scripsimus,probationis vice obiiciat:ꝓ iam cum illis faciã qui illa cõscripserũt.
Nos enim cum ante eiusmodi cõscriptiones laici essemᵘ,ad laicos scripsimus, nihil de fidei cau
sa,neq; qualia nunc ad nostrã calumniam circunferunt isti,sed vt amicos salutaremus, sim-
pliciter eos per literas cõpellauimus. Pariter enim nos & eos qui Sabellj morbo infecti sunt,
& qui Arij dogmata tuentur,vt impios fugimus & anathematizamus. Si quis eundem & pa Qui error
trem & filium ac spiritum sanctum dicit: & qui rem quidem vnam esse supponit,quæ sic mul Sabellij h-
tis nominibus appelletur: vnamq; hypostasim tribus appellationibus nominatam putat, talẽ bys fuit.
nos Iudæorum parti coniungimus.Simili ratione si quisquam filium patri,quod ad essentiam πολυώνυμον.
attinet,dissimilem esse dicit,aut ad creaturam deiecit spiritum sanctũ, & hunc anathemati-
zamus:& gentili errori vicinum esse iudicamus.At impossibile est,vt literis nostris accusan-
E tium nos ora cohibeamus:imò credibilius est nostris illos apologiis irritari quoque, vt maio-
ra ac peiora contra nos machinentur.Interea tamen vestras cõmunire aures non est difficile.Itaque quod vestrum est facietis. Syncerũ nobis, & quod nullis sit calũniis corruptũ conseruabitis pectus,& si quid criminis nobis obiicitur,illius à nobis rationẽ exigetis: & vbi veritatem apud nos deprehenderitis, non dabitis locũ mendacio. Si vero nos in reddenda ratione deficere senseritis, tum demum accusatoribus nostris tanquam veracibus fidem habebitis.Vigilant illi in hoc vt nobis noceant.Hoc à vobis non requirimus. Nundinariam vitã exercentes,quæstuariam sibi reddunt,quam nobis intentant calumniam. Vos vero obsecramus,vt domi maneatis: honestęq; viuatis,opus domini cum silentio perficientes. Congressus sanè illorum,subdolos & ad subuersionem audiẽtium instructos declinetis,vt & dilectio-
F nem erga nos synceram custodiatis, patrumq; fidem infractam ac sanã seruetis: & apud dominum tanquam veritatis amici probati deprehendamini.

Ad Occidentales episcopos de Eustathio, Apollinario & Paulino, deq; unius istorum cuiusque hæresi, Basilius Magnus. LXXIIII.

Tantum cuique vestrum,dominus deus noster in quem sperauimus largiatur gratiæ, vt proposita spe potiamini,quanto ipsi gaudio pectora nostra replêstis, cum per literas quas nobis per desideratissimos sympresbyteros nostros scripsistis: tum ex eo quòd calamitatibus nostris tanquam viscera miserationis induti condoletis:quemadmodum nobis prædicti fratres indicârũt.Nam etiamsi vulnera nostra eodem modo perseuerant, nõ-
nihil

A simili metaphora. nihil tamen inde releuamur: quòd paratos habemus medicos qui velocem ac maturam pos- G
sunt, si detur opportunitas, doloribus nostris adferre medelam. Quapropter iam denuo vos per dilectos hosce fratres compellamus & obsecramus, ne, si dederit vobis dominus copiam ac securitatem accedendi, inuisere nos detrectetis. Maximum enim domini mandatum est, infirmorum visitatio. Si vero optimus deus ac sapiens vitæ nostræ moderator hanc gratiam in aliud tempus reiecit, saltem scribite nobis, quæ vos cum ad consolationem adflictorū, tum
συντετριμμένων. ad erectionem confractorum scribere decet. Plurimum enim iam confracta est ecclesia, cuius nomine & nos multum in modum tristamur. Non est autem quòd alicunde opem expectemus, nisi per vos dominus, à quibus syncerè colitur, curationem miserit. Improba quidem & impudens Arianorum hæresis manifestè ab ecclesiæ corpore diuulsa proprio immoratur H
errori, parumq; nos lædit: propterea quòd illius impietas omnibus nota est: qui vero ouinā pellem induti, mansuetudinem ac placiditatem externè quidem simulant, internè vero gre-
Simile euāgelicum. gem Christi crudeliter lacerant: & hoc nomine, quod ex nostro gremio progrediuntur, simpliciores facile lædunt, ij sunt perniciosi illi & qui non ita facile caueri possunt, quos per vestram diligentiam omnibus Orientis ecclesiis publicari ac manifestari petimus, vt vel recta ingredientes syncere nobis coniuncti sint, vel si peruersi esse perrexerint, pestem suam sibiipsis solis contineant, ne posthac per incautam communionem morbum suum vicinioribus affricare possint. Necessarium vero est, vt mentionem istorum nominatim faciam, vt & ipsi cognoscatis eos qui nos conturbant & offendicula gignunt: illosq; ecclesiis vestris manifestos, I
vt vitari possint, faciatis. Quæ nos enim loquimur multis suspecta sunt, quasi propter priuatas quasdam contentiones metum ac pusillanimitatem illis incutere velimus. Vos vero, quāto, ab illis habitatione remotiores estis, tanto plus apud plebem habetis fidei, ad quod & hoc accedit, quod ad curandos oppressos adiumento vobis est gratia dei. Quòd si plures quoque
ἀναντίῤῥητον. vnanimes eadem decreueritis, manifestum est quòd multitudo eadem decernentium indubitatam omnibus efficiet dogmatis susceptionem. Est itaque vnus ex illis qui plurimum excitant turbarum, Eustathius ex Sebastia minoris Armeniæ. Hic olim institutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens, impias aduersus vnigenitum dei blasphemias strueret, sectator illius & inter selectissimos discipulos connumeratus fuit. Posteaquam vero ad suos reuersus à beatis- K
simo Hermogene Cæsariæ episcopo propter impiam opinionem condemnaretur, confessionem illi obtulit sanæ fidei, atque ita manus impositionem ab ipso obtinuit. Vbi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Eusebium Constantinopolitanum sese contulit: qui & ipse nihilo minus impium Arij dogma tuetur. Inde pòst quibusdam de causis pulsus, ad patriā sese recepit: illiq; denuo erroris purgationem obtulit: sed ita vt celata & obtecta mentis impietate quandam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero vbi vtcunque adeptus esset e-
Eusthatius episcopus Arianus ex Arij sectatore. piscopatum, anathematismum contra homousion in synodo Ancyrę habita scripsisse deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus cum illis quos eiusdem habet opinionis ea gessit quę omnes norunt. Constantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis proposita sunt, consen- L
sit. Atque ita episcopatu eiectus, propterea ꝙ iam in Melitina synodo depositus esset, viam sibiipsi per quam restitueretur excogitauit, eam videlicet, vt ad vos proficisceretur. Quæ vero sint illi à beatissimo episcopo Liberio proposita, & ad quæ cōsenserit, nobis clàm est: nisi quòd epistolam attulit, per quam restitueretur: eam vbi Tyanæ synodo exhibuit, in suum locū restitutus est. Iste itaque iam fidem eam in quam receptus est depopulatur, cumq; illis facit qui homousion anathemate percellunt. Deinde & hæresi patrocinatur eorum qui spiritum san-
πνευματόμαχοι. ctum spoliant diuinitate. Quoniam igitur isthinc vires accepit lædendi ecclesias, ac publicandæ suæ impietatis fiducia quam vos dedistis ad subuersionem multorum vsus est, necesse est vt isthinc quoque veniat malorum istorum correctio, scribaturq; ecclesiis, quibus quidem M
conditionibus ad communionem susceptus sit: simul vero adiiciatur, quomodo iam immutata sententia gratiam à patribus qui tum erant, acceptā irritam reddat. Alter ex illis, de qui-
Apollinari' bus vos admonemus, est Apollinarius, haud parum & ipse ecclesias contristans: facilitati nāque scribendi, qua per occasionem ad quosuis irrepit, coniunctam habens sufficientem linguæ facultatem orbem libris suis repleuit: contempto ecclesiaste qui cauendum esse dicit ne mutili fiant libri. In multitudine autem certum est quòd multa delinquantur. Nam quomodo potest in multiloquio vitari peccatum? Sunt vero quæ scribit, etiam ad theologiam pertinentia: non ex scripturæ probationibus, sed ex humanis argumentis astructionem habentia. Scripsit & de resurrectione quædam fabulosè imò Iudaicè composita: in quibus dicit nos iterum ad

rum ad

A rum ad cultum à lege præscriptum reuersuros, ita vt iterum & circuncidamur, & Sabbatum obseruemus, & à cibis in lege prohibitis abstineamus, sacrificiaq; deo offeramus, & in templo Ierosolymis adoremus, atque prorsus ex Christianis Iudæi reddamur, quibus quid nam poterit ridiculum magis imò alienius ab euagelico dogmate dici? Deinde & de incarnatione tātam mouit fratribus perturbationem, vt pauci eorum quibus colloquij cum illo nonnihil intercessit, priscum pietatis characterem conseruent: multi vero rerum nouationi attendentes ad quæstiones & contentiosas inutilium verborum hæreses auersi sint. Paulinus vero, an qua in re, quòd manus impositionem concernit, reprehensibilis sit, vos ipsi dicetis. Nos sanè con Paulinus.
B tristat quòd Marcelli dogmatibus fidem habet, & sectatores illius sine discrimine ad communionem admittit. Scitis colendissimi fratres, quàm omnem spem nostram irritam faciat dogma Marcelli, quòd neq; filium propria ac discreta hypostasi præditum confitetur, sed productum, & in eum ipsum iterum conuersum ex quo venerat tradit: neq; paracletum propriam habere hypostasim concedit: ita vt non aberret si quisquam hanc hæresim prorsus alienam esse à Christianismo determinet, ac corruptum quendā Iudaismum appellet. Horum curam à vobis requirimus. Eam adhibebitis, si vniuersis oriētis ecclesiis scribere dignabimini, vt eos qui veritatis doctrinam ad hunc modum adulterarunt, tum demum ad cōmunionem admittant, si quando errata correxerint, si vero contentiosè rerum nouationi immorari voluerint,
C ab illis secedant. Cæterū haud ignoramus & ipsi, quòd oportuerat nos vestræ prudentiæ assessores, cōmuni de his rebus consideratione tractare: verum quoniam nec temporis id ratio permittit, & dilatio perniciosa est, propterea quòd hominum istorum pestis radices altius infixit, necessitate adacti fratres hosce misimus, vt simul quęcūq; literas fugiunt, de suo vos perdocentes pietatem vestram eò inuitent vt quæsitum ecclesiis dei auxilium exhibeatis.

LXXV.

Ad Neocæsarianos Basilius Magnus.

IAm diu inter nos nihil intercessit mutui alloquij fratres colendissimi ac desidera- προσηγορία
tissimi, non secus atque qui animis sunt ira succensis. At quis vsq; adeò acceptæ iniuriæ memor est, & irreconciliabilis erga eum à quo læsus est, vt per totam ferè ho-
D minis ætatem, conceptam odij ac iræ commotionem protendat? Id quod in nobis factum esse apparet, cum nulla sit iusta ratio, ob quam separari, quantum nos scimus, imò contrà multæ sint & magnæ causæ propter quas summa ipse statim initio inter nos amicitia & vnitate coniungi debuerimus. Prima est, quod vnicum ac primarium est maximi domini nostri pręceptum luculenter dicentis, In hoc cognoscent omnes quòd discipuli mei estis, si charitatem habueritis inter vos mutuam. Et Apostolus quoque manifestè nobis dilectionis bonum commendat: cum quòd decernit consummationē legis esse dilectionē, tum quòd dilectionis bo- 1.Cor.13.
num omnibus reliquis vtut magnis præponit, vbi dicit. Si linguis loquar & hominum & angelorum, charitatem vero non habeam, factus sum æs resonans, vel cymbalum tinniens. Etsi habeam prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnē scientiam, & si habeam omnem
E fidem, ita vt montes transferam, charitatem verò non habeam, nihil sum. Et si impendam in alimoniam omnes facultates meas & corpus meū tradam, vt comburatur, charitatem autē non habeam, nihil inde lucri capiam. Non quòd quicquā eorum quæ connumerata sunt, vnquam sine charitate præstari possit: sed quòd sanctus Apostolus, vt & ipse dixit, hyperbolico καθ' ὑπερβολήν.
modo voluerit excellentiam omnia superantē isti adscribere pręcepto. Altera causa est, quòd si quid aliud certè & hoc ad concordiam plurimū confert: si datur iisdem vti doctoribus. Sūt autem iidem & nobis & vobis doctores mysteriorum dei & spiritales patres, qui vestram ab initio fundarunt ecclesiam: Gregorium dico priscum illū, & quotquot post ipsum episcopalē Vide Euseb. Cæsarien.
apud vos sedem susceperunt: qui ordine succedaneo instar astrorum exorti iisdem ingres-
F si sunt vestigiis: ita vt haud facile sit volentibus conuersationis ipsorū indicia deserere. Si vero & corporalis familiaritas haud aspernanda est, sed ipsa quoque multū ad solidam amici- μεταφορά.
tiam vitæq; cōmunionem conducit: & ea vobis erga nos nō deest occasio. Cuius itaque gratia, ô vrbium ornatissima (per vos enim vniuersæ ciuitati loquor) non isthinc veniunt literæ vestræ, non quæ amicitiam exerat ac declaret vox vestra, sed apertæ sunt aures vestræ & expositæ calūniari conantibus. Itaque tanto altius ingemiscere debeo, quāto magis quod illi sategerunt effectū esse video. Quandoquidem delationis opus, manifestum habet magistrum ac doctorē, qui cum ex multis sit malefactis notus, ab ista tamen deferendi malitia designa- Diabol' vnde dict' sit.
tur: ita vt ex hoc peccato nomen inuenerit: vos vero mihi permittite, vt liberè loquar, vtras-

que

que aures delatoribus noſtris reſeraſtis,ac quicquid illi ad vos deferunt, ſine omni examina- G
tione admittitis,nemine exiſtente qui falſum à vero diſcernat. Quis vnquam in accuſandis
vitiis nemine contradicente defecit? Quis deferendo mendacij conuictus eſt,non corã con-
ſtituto eo quem falſò detulit? Quidnam dici poteſt, quod credibile non ſit auſcultantibus, ſi
dum criminator ita vt aſſerit habere contendit: criminis accuſatus nec adeſt,nec calumnias
audit? Neque ipſa vos vitæ huius conſuetudo hiſce in rebus erudit ac docet:quòd qui futurus
ſit æquus ac nulli parti addictus iudex,non debeat ſe totum præoccupanti permittere, ſed &
ἀπολογίαν. defenſionem expectare eius qui defertur, vt ex collatione eorũ quæ ab vtriſque partibus di-
cuntur veritas eluceſcat.Iuſtum iudicium iudicate,vnum hoc eſt ex præceptis ad ſalutem ne- H
ceſſariis.Et iſta dico,non oblitus verborum Apoſtoli, quibus ille relictis humanis iudiciis v-
niuerſam vitam ſuam eius tribunalis examini reſeruauit: quòd falli nequit,vbi dicit,Mihi ve
ro pro minimo eſt vt à vobis diiudicer,aut ab humano die. Verũtamen quoniã aures veſtras
falſæ delationes præoccupatas detinent,delataq; eſt & calumniis impetita cũ vita noſtra,tum
& fides quam habemus erga deum,ſciens delatorem trib⁹ perſonis mali huius noxam aſper-
gere (Lædit enim & eum quem falſò defert, & eos quibus loquitur, & ſeipſum. Quàm ego
lædar, ſcitis ipſi,etiam ſi ego ſileam) non contemnens veſtram de me exiſtimationem(quo-
modo enim contemnerem,qui ne illam incurram, iſta ſcribo, & huius iam gratia certo)ſed
videns me eſſe in tribus iſtis perſonis,qui læduntur,ego quàm minimũ lædar.Nam ego quidẽ I
amicitia veſtra deſtituor: vos autẽ veritate vltro ſpoliamini. Et qui huius cauſam dedit,me
quidem à vobis ſeparat,ſeipſum vero alienũ à domino reddit: propterea quòd nemo repro-
borum ac nefandorum hominum cum deo cõmercium habere poteſt.Propter vos itaq; ma-
gis quàm propter me,& vt diſpendio vos haud ferendo eximam,iſta ſcribo.Quod enim ma-
ius malum cuiquam accidere poterit,quàm vt rem omnium pretioſiſſimam,veritatem vide-
licet amittat? Quid igitur dico fratres? Non quòd ego ignorem me obnoxium peccatis, neq;
quòd vita mea, non referta ſit innumeris delictis. Noui enim meipſum, nec ceſſo lacrymas
profundere propter peccata mea,ſi quo pacto mihi deum placare, ac futuri ſupplicij cõmi-
nationẽ effugere queam. Sed hoc dico: Si is qui noſtra iudicat, mundum ſe confirmet habe- K
re oculum, auferat ex noſtro oculo feſtucam. fatemur enim nos multa eorum qui probè va-
Alluſio ad parœmiam euãgelicã. lent opus habere curãdi diligẽtia.Si vero hoc nõ facile dicet,& tanto minus dicet quãto ma-
gis fuerit mundus, propterea quod perfectorum hoc eſt proprium, vt ſeipſos non extollant
(alioqui arrogantiæ phariſaïcæ obnoxij eſſent,qui ſeipſum iuſtificans condemnauit publica-
num)neq; mihi quærat medicum,nec iudicet ante tempus,donec veniat dominus, qui reue-
labit occulta tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Memor ſit eius qui dixit,nolite
iudicare, ne iudicemini,neque condemnare ne condemnemini.In ſumma fratres,ſi curabilia
ſunt noſtra delicta,quare non obeditis doctori eccleſiarum,dicenti,argue,increpa,obſecra? Si
Att. Baſilij modeſtiam. vero ſcelus noſtrum ita habet,vt ſit immedicabile, quãobrem nõ in faciem nobis reſiſtit ad- L
uerſarius,vt patefactis ſceleribus noſtris,eccleſias ab ea pernicie liberet, qua per nos illę per-
duntur? Itaque ne feratis conuicium illud quod ſub dentibus aduerſarij clanculum aduerſum
ἐκ μύλωνος παιδίσκη. τῶν ἀγοραίων. nos immurmuratur:ferendũ enim non eſt,etiam ſi id ancilla faciat ex piſtrino, aut vnus ali-
quis ſupra modũ nebulo ex iſtis circũforaneis, cui hominũ generi hoc vitij eſt,vt linguas in
omnis generis conuicia acutas habeãt.Iam ſunt epiſcopi,vocentur illi vt cauſam cognoſcãt.
Eſt clerus in vnaquaq; dei parœcia.Congregentur ſelectiores ac probatiores. Dicat cum fidu
tia ac liberè qui volet, vt examen ſit quod agitur non conuicium.In conſpectum ac publicũ
producat,ſi qua ſunt malitiæ meæ occulta facinora.Odio vero me, ne tum quidẽ proſequa-
tur,ſed admoneat vt fratrem. Si peccatores ſumus, commiſerandi potius ſumus apud viros
beatos & innoxios,quàm acerbè & odioſè tractandi. Si vero erroris circa fidem culpamur, M
oſtendatur nobis Syngrapha. Deinde iudicium detur equum & neutri parti ſeparatim addi-
ctum.Legatur obiectum delictum. Probetur natura ſui cõdemnatum eſſe ſcriptum quod ob-
iicitur magis quàm quod ex ignorantia accuſatoris culpandum eſſe videatur. Sunt nanque
γνώμη. multa bona,quæ non exacto mentis iudicio præditis talia non apparent. Neque enim quæ e-
iuſdem ſunt ponderis paria eſſe videntur: niſi æquilibres ſint inter ſe lances. Iam mel malè
morbo quopiam affectis apparet guſtu amaricatius per corruptelam organi? Quin & ocu-
lus vitiatus multa non videt eorum quæ ſunt, & multa ſuſpicatur quæ non ſunt.Idem & in
iudicanda ſermonum virtute ſæpenumero fieri video: quando eorum qui conſcripſerunt
mentem habitúmve non aſſequitur iudex. Oportet enim vt eadem propè ſint animi indu-
ſtria

A ſtria præditi: & qui aliorum ſcripta iudicaturus eſt,& qui illa conſcripſit.An cum de agricul-
turæ operibus iudicare non poterit,qui non ipſe eſt agricola: & qui muſices ſcientiam nõ te-
net,nec conſonantiam nec diſſonantiam in muſicis rythmis cognoſcat: ſermonũ iudex mox
erit quicunque volet: qui neque præceptorem ſuum,neque tempus in quo didicerit, aſſignare
valet: nec prorſus quicquam eorũ quæ ad ſermones iudicandos attinent: ſiue multũ ſiue pa-
rum intelligit? Ego vero noui quòd quæ in oraculis ſpiritus dicuntur,haud cuiuis liceat pro-
prio ſubiicere examini, ſed ei qui ſpiritum habet diſcretionis, quemadmodum nos Apoſto-
lus in diuiſionibus chariſmatum docuit dicens. Huic nanque per ſpiritum datur ſermo ſapi-
entiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum, alij fides in eodem ſpiritu, alij opera-
B tiones virtutum, alij prophetia, alij diſcretiones ſpirituum. Itaque ſi noſtra ſpiritalia ſunt,o-
ſtendat ſe donum habere diſcernendorum ſpiritalium,qui noſtra iudicare præſumit: ſi vero,
quẽadmodum ipſe conuiciatur, ex ſapientia ſunt mundi huius,declaret ſe mũdanæ ſapientiæ
experientiam habere, & tum demum ipſi iudicandi calculos permittemus. Nemo autem pu-
tet iſta nos ad hoc excogitare,vt cauſæ examen fugiamus. Vobis enim, fratres deſideratiſſi-
mi, permitto, vt inter vos ipſos eorum de quibus incuſamur examen faciatis. An vſque a-
deò tardo eſtis ingenio, vt ad veri cognitionem omnium opus habeatis patrocinio? Quòd ſi
noſtra vobis indubitata videntur, curate vt omnem contentionem abiiciant contentioſi il-
li nugatores. Si vero ambiguum quid illis ineſſe videtur, rogate nos, per intermediatores,
C qui noſtra vobis fideliter referre & exponere queant. Vel ſi videbitur, ſcripto comprehenſas
probationes exigite. Omnino quouis modo curate, vt iſta quæ nobis obiiciuntur inexcuſſa
non relinquantur: fidei vero noſtræ quæ poterit eſſe euidentior probatio, quàm quòd à nu-
trice beata fœmina, quæ ex veſtro gremio progreſſa eſt, (Macrinam dico, illuſtrem illam)e-
ducati ſumus: à qua & beatiſſimi Gregorij verba, quæ memoriæ beneficio ad illius vſque æ-
tatem ſeruata ipſa retinuit, edocti ſumus, quibus illa nos adhuc infantes, tanquam pietatis
dogmatibus finxit ac formauit. Poſteaquam vero & nos, completa per ætatem rationis ma-
turitate, intelligendi facultatem accepimus, multum telluris ac pelagi emenſi ſumus, an a-
liquos inueniremus iuxta traditum nobis pietatis canonem ambulantes: & eos quos inueni-
D mus patrum loco complexi ſumus, & pro animarum noſtrarum ad deum proficiſcendi du-
cibus reputauimus. Et ad hanc vſque horam gratia eius qui ſancta nos vocatione ad cogni-
tionem ſui vocauit, nullius ſententiæ conſcij ſumus, quam ſanæ doctrinæ contrariam & ini-
micam cordi noſtro admiſerimus. Neque mentem noſtram vnquam execranda Ariano-
rum blaſphemia polluimus: ſed ſi nonnullos aliquando Arij diſcipulos ad communionem Att. Baſilij prudẽtiam aduerſum Arianos.
aſſumpſimus, ita illos admiſimus, vt morbum ſuum quàm intimè celantes pietatis verba lo-
querentur: vel certè doctrinæ noſtræ nihil obluctarentur. Et hac in re non noſtro ipſorum
erga tales vſi ſumus iudicio,ſed magis decreta patrum noſtrorum, quibus illi de talibus iam
olim quid faciendum ſit ſtatuerunt, ſectati ſumus. Ego enim cum accepiſſem beatiſſimi pa-
E tris Athanaſij Alexandrini epiſcopi literas, quas etiamnum in manibus habeo, & requiren-
tibus legendas obiicio, quibus ille manifeſtè edixit, quòd ſi quiſquam ex Arianorum hæreſi Arianus rẽſipiſcẽs poſt Niceni cõcilij cõfeſſam ἐξομολόγησιν admittebatur. ἀξιόπιστον.
ad nos tranſire voluerit, admittendum eſſe, nec quicquam in illo aſſumendo hæſitari debe-
re, ſi Niceni concilij fidem confiteatur, & dogmatis huius conſortes: ille mihi omnes cum
Macedoniæ tum Achaiæ epiſcopos allegâſſet, neceſſarium arbitratus ſum vt tanto viro pro-
pter fide dignam autoritatem eorum qui id decreuerant obſequerer, ſimúlque præmium pa-
cis ſtudioſis deſtinatum adipiſci cupiens, eos qui fidem iſtam confitebantur communicanti-
tium parti adſcripſi. Fuerat autem iuſtius res noſtras æſtimare non ex vno aut altero eo-
rum qui ad veritatem haud recto pede ingrediuntur, ſed ex multitudine totius orbis epiſco-
F porum, qui gratia Chriſti coniuncti nobis ſunt. Requirantur vero Piſidæ, Lycaones, Iſauri,
Phryges, & qui vtriuſque ſunt Armeniæ, quotquot vicini vobis ſunt Macedones, Achæi, Il-
lyrij, Galli, Hiſpani, tota ſimul Italia, Siculi, Aphri, & qui in Aegypto adhuc ſani ſunt, &
quæ reliqua portio eſt Syriæ, qui quidem literas ad nos mittunt & viciſſim à nobis recipiũt:
ex quibus cum quæ illinc ad nos feruntur, tum quæ viceuerſa iſthinc ad ipſos mittuntur co-
gnoſcere poteſtis,quod vnanimes omnes eodẽmque ſenſu præditi ſumus. Itaque ſi quiſquam
communionem noſtram fugit, ne prudentiam veſtram lateat, ab vniuerſa illum eccleſia ſe- ὑμῶν ἀκρίβειαν.
ſe diuulſiſſe. Attendite igitur fratres cum quibus communicetis. Poſtquam à nobis excludi-
mini,quis deinceps vos ſit agniturus. Nolite nos in eam neceſſitatem conſtituere, vt de dile-
ctiſſima nobis eccleſia triſte quid ac durum ſtatuamus. Ne detis occaſionem vt quæ iam in
corde

corde primo apud meipsum gemens temporísque malitiam deplorans, quod sine omni ra- G
tione maximæ ecclesiarum, & quæ iam olim fraterna inter se amicitia coniunctæ fuerunt,
nunc inter se dissident, ne detis, inquam, occasionem, vt ista ad vniuersos communionis no-
stræ consortes deplorem. Ne cogatis me vt proloquar quæ hactenus rationis freno cohibi-
tus apud meipsum occulta premo. Melius est vt nobis è medio sublatis, ecclesiæ inter se con-
sentiant, quàm vt propter puerilem eiusmodi nostram pusillanimitatem tantum malum po-
pulis dei inferatur. Interrogate patres vestros & annuntiabunt vobis, quod etiam si loci situ
diuisæ inter se visæ sint parœciæ, tamen veluti coronamento quodam vnitæ, vnáque sen-
tentia gubernatæ fuerunt. Assidua quidem fuit populi inter se commixtio: ipsi vero pastores
tanta prædití fuerunt mutua charitate, vt alius alio in negotiis domini pro præceptore ac H
duce vsi sint.

μειρακιώδης μικροψυχίας.

Ad episcopos curæ suæ commissos, ne pecuniæ gratia manus cuiquam imponant.
Basilius Magnus. LXXVI.

ABsurditas rei, de qua scribo, animum quidem meum mœstitia repleuit: propterea
quòd omnino in suspicionem abiit & rumore percrebuit, hactenus tamen res mihi
neutiquam credibilis visa est. Quod igitur de illa scribo, medicinæ loco sit, si quis-
quam sibi malè conscius est. Qui sibi vero nihil huius est conscius, ei sit vice amule-
ti quo se præmuniat à vitio. Si quis autē hanc rem susq; deq; fert, id quod in vobis deprehen- I
di nolim, illi sit pro contestatione. Quid est autem quod dico? Feruntur quidam ex vobis ab
illis qui ordinantur accipere pecuniam, idq; quod peius est pietatis nomine palliare. Duplo
nanque puniendus venit, qui prætextu boni quod malum est facit, cum quòd operatur quod
bonum non est, tum quòd ad perficiendum peccatum bono, vt dicitur, vtitur cooperario.
Hæc si ita habent, posthac non fiant sed emendentur. Alioqui necessariò dicetur ad accipi-
entem pecunias, quod ab Apostolis ad eum dictum est, qui pecuniam dare volebat, vt com-
municationem emeret spiritus sancti videlicet, argētum tuum tecum sit ad perditionem. Le-
uius enim deliquit, qui propter inexperientiam emere volebat, quàm qui iam donum dei vē-
dit. Auctio nanque est. Etsi, quod gratis accepisti, vendideris. Tanquam Satanæ venunda- K
tus, dei gratia priuaberis. Cauponis enim ritu quæstum rebus spiritalibus infers, & eccle-
siæ, vbi corpus nobis & sanguinem Christi concreditum habemus. Ista ad hunc modum fieri
non debent. Quæ vero sit hic impostura dicam. Putant se nihil delinquere, quod nō ante, sed
post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere est quan-
docunque fiat. Hortor itaq; vt quæstum hunc, imò transitum ad gehēnam, declinetis: nec ma
nus tali lucro polluentes indignos vosipsos ad tractandum sancta mysteria cōstituatis. Igno-
scite autem mihi: Primum quidem rumori isti fidem non dedi: postea vero tāquam persua-
sus interminor. Si quis post hanc epistolam meam tale quid designauerit, cum nostris hic al-
taribus nihil habebit commune, sed quæret vbi donum dei coëmptum denuò vendere queat. L
Nos enim & ecclesiæ dei talem consuetudinem non habemus. Cessabo, si adhuc vnum adie-
cero. Propter auaritiam ista fiunt. Auaritia vero, malorum omnium radix est, & idololatria
vocatur. Ne velitis igitur modicæ pecuniæ gratia idola Christo præferre, neque Iudam se-
ctantes, quæstus gratia secundo illum prodere, qui semel pro nobis cruci est affixus. Alioqui
& ipsi agri, & manus eorum qui hosce fructus metunt, akeldama vocabuntur.

ὑποπτάθη καὶ ἐλαλήθη.

Et in hæc tempora re- uoluimur, nequid gra- uius dicam. Simulata ęquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas. Nempe Simonem Magum. Act.

Animaduersio in Simoniacos Basilio prorsus digna.

Simoniaci Iudæ asseclæ. Ager sanguinis, Syra vox.

Transmarinis episcopis Basilius Magnus. LXXVII.

MAgno desiderio congressum vestrum expetenti, semper impedimenti aliquid acci-
dit, vnde prohibeor ne voti compos euadam. Aut enim corporis imbecillitate im-
pedior, quam planè haud ignoratis, quāta mihi sit à prima ætate ad istam vsq; sene- M
ctam, vna mecum educata, neque iuxta iustum dei iudicium qui omnia sapienter disponit,
castigans & erudiens, aut solicitudo nos ecclesiarum, vel certamina quibus resistendum est,
veritatis sermonem impugnantibus, remorantur. Quò circa in hunc vsque diem in multa
tristitia & mœstitia dego, sciens quòd ope vestra destituor. Ego enim quoniam audiui à deo,
qui ob id per carnem nos accessit, vt & factorum suorum exemplis vitam nostram instrue-
ret, & voce sua euangelium regni nobis annuntiaret, quod dixerit, In hoc cognoscent omnes
meos vos esse discipulos, si mutuam inter vos charitatem habueritis, & quòd pacem suā, ve-
luti extremum munus, discipulis suis cum iam dispensationem quam in carne obibat abso-
luturus

ἐξιτήριον δῶρον.

A luturus esset, reliquerit dicens. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis, non possum
mihi ipsi persuadere, quod sine mutua charitate, & nisi quantum in me est paci erga quos-
uis studeam, seruus Iesu Christi dignè vocari queam. Multum iam temporis expectaui an a-
liquando & à vestra dilectione aliqua nostri habeatur ratio. Non enim clam vobis est, quod
publicè quibusuis expositi, velut eminentes maris scopuli furias hæreticorum fluctuum exci-
pimus, qui vbi nobis illisi infringuntur, quæ retro nos sunt haud quaquam redundant aut al-
luunt. Quando vero de nobis dico, non ad humanas vires refero, sed ad gratiam dei, qui in
mortalium imbecillitate potentiam suam declarat, quemadmodum propheta sub persona do
mini loquitur, dicens. An me non timebitis, qui arenam mari terminum posui? Arena nan-
B que, re omnium infirmissima, & nullius momenti, amplitudinem ac magnam molem ma-
ris cohibuit potens deus. Cum itaque ad hunc modum habeant res nostræ, debebant conti-
nuè à vestra dilectione ex synceris fratribus aliqui mitti, qui nos adflictos & oppressos in-
uiserent, & multo crebrius amicæ ad nos vestræ destinari literæ, quibus vel in proposito
confirmaremur: vel si qua in re offendimus, corrigeremur. Non enim negamus innume-
ris nos erroribus obnoxios esse, cum homines simus & in carne viuamus. Verum quoniam
superiori tempore fratres colendissimi vel quia quid ex decoro faciendum fuerit ignorastis,
debita nobis obsequia exhibita non sunt: vel quia quorundam malitia factum est, vt in ca-
lumnias quibus traducimur abrepti & præoccupati indignos nos amica visitatione iudica-
C ueritis: ecce iam literis vos ipsi prouocamus, & causas huius quæ nobis adscribuntur fate-
mur, parati vestram hac in re institutionem amplecti: hoc tantum orantes, vt si quos ad-
miseritis qui nos traducant ac vituperent, in conspectum nostrum coram vestra pietate
constituantur. Nos enim si conuincamur, peccatum nostrum agnoscemus, & vobis post
eam reprehensionem, à domino non imputabitur, si communionem nostram tanquam
peccatorum declinaueritis, deinde, & præmium habebitis, si nos reprehenderitis, vt qui
occultam nostram malitiam patefeceritis. Si vero antequam communicamur nos con-
demnaueritis, nos quidem nihil inde dispendij accipiemus: propterea quòd omnium prę-
tiosissimum bonum nostrum charitas videlicet, qua erga vos præditi sumus, lædi nequit:
vos autem, & hoc ipsum nobis amissis patiemini, & euangelio repugnare videbimini, di-
D centi: Num lex nostra iudicat hominē, nisi primum audierit cognoueritque quid faciat? Qui
vero calumnias nobis quidem offundit, non autem quæ dicit certo probat, videbitur sibiipsi
mali nominis accersere appellationē, ex eo, quod verbis iniquè & absurdè vtitur. Quo nanq;
alio nomine delatorem, vocare conueniet, quàm ea appellatione quā ex re ipsa cui studet, sibi
ipse imponit? Neque igitur qui nos vituperat, diabolus sit, sed accusator: imò neque accusa-
toris nomen accipiat, sed frater sit, in dilectione nos admonens, & ad emendationem repre-
hensionem nostri inducens, nec vos, auditores sitis conuiciorum, sed redargutionum pro-
batores, & examinatores, neque nos sine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis
quid deliquerimus. Nolim enim vos hac teneri cogitatione, qua dicatis. Quoniam loca trās
E marina inhabitamus, extra periculum sumus earum adflictionum quæ complures occupant:
neque opus habemus aliorum auxilio. Itaque quid proderit nobis vt cum aliis communice-
mus? Nam insulas quidem dominus à continēti per maris interstitium diuisit: insulanos ve-
ro cum his qui tellurem continentem & firmam inhabitant per charitatem coniunxit. Nihil
nos, fratres, separat, nisi animi proposito separationi causas roburq; demus. Vnus nobis est
dominus, vna fides, spes eadem. Siue caput vosipsos vniuersalis ecclesiæ reputatis, non po-
test pedibus dicere caput, non est mihi opus vobis: siue in reliquum vos ecclesiasticorum mē-
brorum ordinem locatis, non potestis nobis dicere, qui in eodem vobiscum corpore con-
stituti sumus, non estis nobis necessarij. Nam & manus mutuam inter se operā necessariam
F habent, & pedes mutuo sese firmant, & oculi per concordiam habent, quod obiecta clarè
ac dilucidè apprehendunt. Nos quidem nostram ipsorum imbecillitatem agnoscimus &
vestram auidè concordiam requirimus. Nouimus enim quòd etiam si corpore non ad-
fueritis, precum tamen auxilio, magnum nobis grauissimis istis temporibus emolumen-
tum adferre poteritis: vobis vero nec coram hominibus decorum erit, nec coram deo gra-
tiæ quicquam conciliabit, si talibus volueritis vti vocibus quibus nec gentes, quæ deum
non nouerunt, vsæ hactenus sunt. Nam & illas audimus, etiam vbi pro omni sufficientia
agrorum fructus demetunt, propter futurorum incertitudinem mutuum obsequium amica
inuicem salutatione offerre, & mutuum cōmercium inter se, tanquā rem vtilem, sectari. Nos

ἀλληγορικῶς

Diabolus, id est delator.

ἐπαγωγῆ 1. Cor. 12.

Argumē. ab exemplo.

vero,cū ſimus ex illis patribus,qui vel modicis indiciis conſortij ſymbola de terræ finibus ad G
fines vſq; circūferenda, & quoſuis eiuſdē fidei pro ciuibus & familiaribus habendos eſſe putarunt, iam nos ipſos à reliquo orbe ſeparamus, & neque de ſingularitate erubeſcimus,nec damni quicquam concordiæ diruptionem adferre putamus, neque horremus, quod in nobis formidanda domini prophetia adimpletur, qua dixit, quod propter iniquitatis abundantiam refrigeſcet charitas multorum.Nolite fratres colendiſſimi, nolite hoc perpeti: ſed cum propter præcedentia nos literis pacificis coſolemini,& amicis ſalutationibus,veluti miti quadam ac blanda contrectatione pectoris noſtri hulcus quod ipſi nobis præterita noſtri negligentia infixiſtis,mitigate, tum ſiue volueritis ad nos proficiſci, & per voſipſos infirma H
noſtra ſcrutari, an verè ita habeant vt auditis, vel ex falſis adiectionibus grauiora de nobis ſint ad vos relata delicta, fiat & hoc. Parati nanque ſumus obuiis manibus veſtrum excipere aduentum, nóſque ipſos diligenti ſiſtere examini, duntaxat in iis quæ ſiunt ſuperiores habeat charitas. Siue veſtro iudicio locum quendam deſignare placuerit, in quo & quod nos concernit viſitationis debitum implebimus, & quantum fieri poteſt noſtri experientiam offeremus, vt & præterita curentur, & nullus deinceps calumniæ locus relinquatur, per nos licebit vt & hoc fiat. Nam omnino, licet infirmam circumferamus carnem, tamen donec ſpirare datur, noſtri eſt officij vt nihil omittamus eorum quæ ad eccleſiarum Chriſti ædificationem pertinent. Ne velitis igitur aſtutis nos rationibus hac quam petimus conſolatione I
fraudare, ne in eam nos neceſſitatem conſtituatis vt & aliis noſtrum reuelare dolorem cogamur. Nam hactenus, vt ſcitis, fratres mœſtitiam noſtram in nobis ipſis contegimus, pudore prohibiti, quo minus conſortibus noſtris procul diſſitis veſtram erga nos abalienationem ſignificemus, ne & illos tribulemus, & iis qui nos odio proſequuntur gaudendi occaſionem demus. Hæc ſolus quidem iam, attamen ex omnium Cappadociæ fratrum ſententia ſcripſi, qui me & hoc rogarunt ne quouis tabellione ad vos vtar,ſed virum mittam,qui quęcunque per epiſtolam aſſequuti non ſumus,veriti ne vltra competentem menſuram,ſermonem extendamus, ſua prudentia, quam ex gratia dei habet, ipſe ſufficienter exequi valeat. Dicimus autem deſideratiſſimum ac religioſiſſimum fratrem & ſympresbyterum noſtrum K
Petrum, quem & in charitate complectemini, & cum pace ad nos, vt rerum ſecundarum ſit nuntius,ante veſtrum aduentum præmittere dignabimini.

Quin & iā refrixit charitas.

Exemplar fidei quam Baſilius Magnus prædicauit ,cui Euſtathius epiſcopus Sebaſtiæ ſubſcripſit. LXXVIII.

TAm illi,qui alia hactenus fidei confeſſione præoccupati, ad orthodoxorum iam vnitatem tranſire volunt, quàm qui nunc primum ad veritatis doctrinam & inſtructionem aſſumi deſiderant, eam fidem docendi ſunt,quæ in ſynodo Niceæ olim col L
lecta à beatis patribus conſcripta eſt. Fuerit enim hoc vtile, aduerſus eos quoque, de quibus ſuſpicio eſt quod aduerſus ſanam doctrinam contrario ſenſu afficiantur,& tamen malæ opinionis mentem ſpecioſis effugiis adumbrent. Nam& iſtis ſufficiet ſi ad hanc fidem vrgeantur.Aut enim emendabunt morbum quem in occulto habent: aut ſi profundius ipſum celauerint, ipſi quidem fraudis condemnabuntur: nobis vero facilem in diem iudicij parabunt defenſionem, quando reuelabit dominus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Conuenit igitur vt ſuſcipiantur, ſi ſe iuxta verba, quæ à patribus noſtris in Nicea ſunt expoſita, & iuxta intellectum qui ſane per verba illa ſignificatur, credere confiteantur. Sunt enim quidam qui in hac fide ſermonem veritatis dolo inuertant, & ad ſuam ipſorum ſententiam intellectum ac mentem verborum torqueant.Quandoquidem & Marcellus,im- M
piè ſentiens contra perſonam domini noſtri Ieſu Chriſti, ac nudum illum eſſe verbum exponēs, illinc auſus eſt ſe impietatis huius cauſas ſumpſiſſe prætexere,malè videlicet τὸ ὁμοούσιον coëſſentialis intellectu expoſito. Et nonnulli ex illis qui impietatem Sabellij Libyci ſectantur, hypoſtaſin & vſian idem eſſe arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blaſphemiam ſuam trahunt, quòd in ea fide ita ſcriptum eſt: Si vero quiſquam ex alia eſſentia, vel ſubſiſtentia filium eſſe dixerit,hunc anathemate reiicit catholica & Apoſtolica eccleſia. Non enim idem eſſe dixerunt patres illi eſſentiam & ſubſiſtentiam. Si enim voces iſtæ vnam ac eandem ſignificationem haberent, quid alterutram ponere opus fuiſſet? Sed liquet ideo poſitas,quod alij quidem filium eſſe ex patris eſſentia negabant: alij vero & ipſi non eſſe ex patris

ἀπολογίαν.

ὑπόστασιν, καὶ οὐσίαν.

A tris eſſentia filium dicebant: adiiciebant autem ex alia quoque eſſe ſubſiſtentia quadam, atque ita vtramque opinionem tanquam alienam à ſenſu eccleſiaſtico à ſanctis patribus reiectam eſſe. Alioqui vbi mentem ſuam ſimpliciter declararunt, ex patris eſſentia filium eſſe dixerunt, nec adiecerunt, & ex illius hypoſtaſi. Itaque illud quidem ad reprobandum malum ſenſum poſitum eſt: hoc vero declarationem habet ſalutaris dogmatis. Confitendum igitur eſt homouſium eſſe patri filium, quemadmodum in ſymbolo ſcriptum eſt: iuxta tamen & hoc confitendum eſt, quod in propria hypoſtaſi,id eſt perſona ſit pater,in propria filius, in propria ſpiritus ſanctus, quemadmodum & ipſi patres manifeſtè expoſuerunt. Satis enim hoc, & clarè oſtenderunt, vbi dixerunt, lumen de lumine. Nam aliud eſt lumen gi-
B gnens, aliud quod gignitur. Lumen tamen & lumen vtrinque, ita vt vnum ſit & idem eſſentiæ verbum. Inſeramus vero fidem ipſam, quæ Niceæ conſcripta eſt. Credimus in vnum deum patrem omnipotentem, omnium tam viſibilium quàm inuiſibilium factorem. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium dei, vnigenitum, ex patre vnigenitum, hoc eſt,ex ſubſtantia patris, deum ex deo,lumen de lumine,deum verum ex deo vero, genitum non factum,conſubſtantialem patri,per quem omnia facta ſunt,cum quæ in cœlo, tum quæ in terra.Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit,& incarnatus,homo factus,& paſſus eſt, & reſurrexit tertia die, & aſcendit ad cœlos, venturus ad iudicandum viuos ac mortuos.Et in ſpiritum ſanctum.Eos vero qui dicunt, erat aliquando quando non e-
C rat, & antequam naſceretur non erat, & quoniam ex non exiſtentibus factus eſt, aut ex alia hypoſtaſi, aut ſubſtantia eſſe dicunt, vel mutabilem aut alterabilem, filium dei, tales anathemate percutit catholica & Apoſtolica eccleſia. Quoniam igitur in hac fide reliqua quidem ſatis diligenter determinata ſunt: alia ad correctionem noxiorum, alia ad præmunitionem contra ea quæ in futuro ſuboriri poſſunt: ſententia vero de ſpiritu ſancto in tranſcurſu ſine omni diligentia poſita eſt, propterea quòd nondum mota eſſet iſta quæſtio, ſed adhuc credentium mentibus ſecurus ac nullis obiectus inſidiis, ineſſet de ſpiritu ſancto intellectus: paulatim vero peruerſa impietatis ſemina ſeſe exeruerunt: quæ primum quidem ab Ario hæreſis autore ſeminata, poſtea vero ab illis,qui impia Arij commenta ſuſceperunt ad perniciem eccleſiarum nutrita ſunt, & ipſa impietatis ſeries ac ratio,ad blaſphemiam contra ſpiritum ſan
D ctum reſpexit, neceſſarium eſt, vt aduerſum eos qui ſibi ipſis non parcunt, nec ineuitabiles minas proſpiciunt, quas in blaſphematores ſpiritus ſancti dominus vibrauit, hoc cautionis protendatur, vt anathematizent ipſi eos qui ſpiritum ſanctum creaturam eſſe dicunt, etiam eos qui id cogitant, & qui non confitentur illum natura ſanctum eſſe, ſicut natura ſanctus eſt pater & natura ſanctus eſt filius, ſed alienum illum à diuina & beata natura faciunt. Eſt autem declaratio recti ſenſus in eo, ſi à patre & filio non ſeparetur. Oportet enim baptizari nos, iuxta quod à domino accepimus, & credere ſicut baptizamur: glorificare vero patrem & filium & ſpiritum ſanctum, quemadmodum credidimus. Et poſteaquam hac in re conuenit,oportet ſimul communionem eorum fugere qui ſpiritum ſanctum creaturam eſſe di-
E cunt,tanquam apertè illum blaſphemantium. Eſt enim neceſſaria ſubſignatio propter calūniatores,quæ hoc habeat,quod neque ingenitum ſpiritum ſanctum,vnum enim nouimus ingenitum, & vnum, eorum quæ ſunt, principium, patrem domini noſtri Ieſu Chriſti, neque genitum dicimus, vnum enim eſſe vnigenitum in fidei traditione didicimus: ſpiritum veritatis autem, ex patre procedere edocti,ex deo ſine creatione eſſe confitemur.Anathematizare vero oportet & eos qui ſpiritum ſanctum adminiſtratorium & ſeruilem ſpiritum eſſe dicunt: ita vt per eam vocem illum in ordinem creaturarum deiiciant. Adminiſtratorios nāque ſpiritus creaturas eſſe ſcriptura nobis tradidit, dicens, quòd omnes ſunt adminiſtratorij
F ſpiritus in miniſterium miſſi. Propter eos autem qui omnia confundunt, nec doctrinam euangelij cuſtodiunt,neceſſarium eſt & hoc nominatim aſtipulari vt fugiantur,& ij qui ordinem à Chriſto datum inuertunt,tanquam aperte veritati repugnantes, & filium patri, ſpiritum ſanctum vero filio præponunt. Immotum enim & intactum conſeruare conuenit perſonarum ordinem, quem ex ipſa domini voce accepimus, qui dixit,profecti,docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris,& filij & ſpiritus ſancti. Euſtathius epiſcopus tibi Baſilio.Legi,agnoui,& probaui hæc præſcripta.Subſcripſi autem cum his qui mihi aderant fratribus,Phortone & chorepiſcopo Seuero atque aliis nonnullis clericis.

πρὸ αὐτῆς οὐσίας λόγον.

Symbolum Nicœ.

ὁμοούσιον.

Nota Arianiſmum.

Ante Nicēnā Synodū de ſpū ſ. nō dum exorta hæreſis.

ἐπανάτασις.

λειτουργικόν.

LXXIX. G

Eustathio episcopo Sebastiæ Basilius Magnus.

TEmpus esse tacendi & tempus loquendi, sermo est Ecclesiastæ. Et nunc igitur, quoniam abundè sat silentij hactenus præcessit, opportunum deinceps erit vt ad patefactionem eorum quæ ignorantur os nostrum aperiamus. Quandoquidē & magnus ille Iob multo quidem tempore calamitates suas cum silentio tulit, hoc ipso animi fortitudinem declarans: quod in molestissimis adflictionibus constans perdurauit: iam quando sufficienti cum silētio agonem illum admirabilem pertulerat, inq; imo pectore dolorem perseueranter presserat, tum tandem ore aperto ea loquutus est quæ omnibus nota sunt. Et nobis igitur iam in tertium vsque silentij annum imitabilis visa est prophetæ gloriatio illa, qua dicit, H Factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Quocirca in profundo pectoris nostri dolorem quem nobis incussit calumnia, inclusum tenuimus. Vere nanque calumnia virum humiliat, calumnia pauperem conturbat. Si ergo tantum est calumniæ malum, vt & perfectum iam (perfectum enim appellatione viri significat ista parœmia) è sublimi deiiciat conturbētque pauperem, hoc est, qui magnorum adhuc dogmatum indigus est, quemadmodum & prophetæ videtur dicenti, forsan pauperes sunt, & propterea non audiunt. Ibo ad optimates, vbi pauperes vocat intelligentia carentes: vnde liquet quòd eos, qui iuxta internum hominem nondum absoluti nec perfectam ætatis mensuram assequuti sunt, conturbari & iactari parœmia dicat. Attamen silentio res tristes ferendas esse putaui, fore ratus vt ipsis aliquando operibus veritatem edocentibus nonnihil I corrigantur. Neque enim ex malitia aliqua sed per ignorantiam talia contra nos dici arbitrabar. Quoniam vero inimicitiam vnà cum ipso tempore magis inualescere video, & aduersarios meos ab iis quæ initio sparserunt nihil immutari, nec aliquam impendere curam, quo præteritis medeatur, sed magis illa repetendo obfirmare, & ad scopum quem sibi ipsis initio præfixerunt, composito gressu contendere, vt & vitam nostram adfligant, & nominis nostri opinionem apud fratres callido commento polluant, iam mihi non videtur tutum vt silentio me cohibeam amplius: sed subit animum meum illud Esaiæ dicentis. Silui, num semper silebo, & feram: patiens fui vt parturiens loquar. Vtinam autem & mercedem silentij assequamur, & potentiam quandam redarguendi recipiamus, vt dum eos qui K nos vituperant redarguimus, acerbum illum adobruentis nos mendacij torrentem exiccemus, quò & nobis dicere liceat, torrentem pertransiuit anima nostra. & illud, Nisi dominus fuisset in nobis, cum insurgerent homines in nos, vtique viuos absorbuissent nos. Ego sanè, posteaquam multum temporis vanitati impendissem, & omnem propè iuuentutem inani studio attriuissem quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ à deo sapientiæ disciplinis immorabar: tandem aliquando, vbi velut ex graui somno expergefactus, ad euangelicæ veritatis admirabile lumen respexi, agnouíque inutilitatem sapientiæ principum huius seculi, qui abolentur, deplorata plurimum in miserabili mea vita, ductorem mihi dari optabam qui ad pietatis me dogmata introduceret. Et cum primis hoc mihi curæ erat, vt morum cor- L rectionem aliquam instituerem, quos per diutinam consuetudinem, cum improbis contractam peruerteram. Lecto itaque euangelio, animaduersoq; illic, quòd plurimum occasionis & momenti adferat ad perfectionis studium, si quis bona sua vendat, deq; illis egenis fratribus communicet, & prorsus nulla teneatur vitæ istius cura, nec patiatur mētem suam aliqua rerum præsentium affectione turbari, optabam dari aliquem ex fratribus, cui istud vitæ genus arrideret, quo vnà cū profundū vitæ huius pelagus superare liceret. Inueni sanè multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Aegyptum, deinde & alios in Palęstina, & in Cœlosyria & Mesopotamia, quorum admiratus sum cum in seruanda diæta temperantiam, tum in obeundis laboribus tolerantiam: ad quorum obstupui precandi vigorem & constantiam, M cum obseruarem quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturæ necessitate deflexi, sublimem semper & inuictum animi sensum in fame & siti, in frigore ac nuditate seruarent, nec corporis rationem habentes ipsi, nec ab aliis aliquid illi curæ impendi sustinentes: sed quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus huius vitæ peregrinum esse, & conuersationem in cœlo habere. Cum illa admirarer, vitámque virorum illorum ob id beatam iudicarem, quòd ipso opere se mortificationem Iesu circumferre declararent: cupiebam & ipse, quantum mihi possibile esset, illos æmulari. Huius itaque gratia vbi videbam quosdam in patria mea illorum institutum sectari cœpisse, commoditatem aliquam reperisse me ratus, inuisibilium animi affectuum in iis quæ videri possunt experimentum

cœpi.

Ecclesiastes.7

Hier.5 φυδιῶς δογμάτων. πρὸς ἀδρὸς.

κακῶσαι. χρᾶναι. λάλησωde-sit.

Basil post vanitatis studia, per euāgelij lectionem vt mutatus est in virū alterū.

βίου κλύδονα. Solitarij κοιλοσυρία.

A cœpi. Quoniam igitur quæ in vnoquoque nostrum occulta sunt, cognosci nequeunt, satis indicij ad declarandam animi humilitatem esse putaui, si humili veste induerer, sufficereq; mihi ad faciēdam eius rei fidem, crassum & rude pallium, & zonam: & è rudi corio calceamēta. Et licet multa essent, quæ me ab illorum consuetudine auocarent, non acquiescebam tamen, cernens eos delicatæ vitæ laborum tolerantem præferre: sed magis propter conuersationis admirabilem & insuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar, vnde & cum dogmatum gratia accusarentur, delationes haud admittebam: quamuis multi illos non rectas habere de deo opiniones, sed autoris hæresis eius quæ nunc est disciplinæ subditos, illius clanculum spargere dogmata, assererent: quæ quia ipse nunquam ex illis audieram, pro calū-

B niatoribus habebam qui ea referebant. Posteaquam vero ad gubernandam ecclesiam vocati sumus, qui nobis quasi prætextu adiutorij & communionis agapen concernentis, additi sint custodes & speculatores, tacebo: vt ne videar vel meipsum traducere, quasi qui nullam fidem habitura pronuntiem: aut certè si persuaderē inhumanitatis causam dare credentibus, quod & mihi ipsi propè accidisset, nisi me properè miserationes dei præseruassent. Nam parum aberat, quin erga quosuis in id suspicionis incidissem, vt putassem nihil in quoquam esse fidei; propterea quod animus meus subdolis quorundam actionibus perculsus erat. Attamē videbatur interea nobis aliquis esse prætextus eius necessitudinis, quam cum illis habebam. Contulimus vero semel atque iterum de dogmatibus: nec putauimus fugiendos esse vnà nobis-

C cum consentientes. Nam deprehendi nos vtrinque idem loqui de fide in deum, quod illi perpetuò ex nobis audierant. Licet enim reliqua vita nostra digna sit cuius gratia ingemiscamus: de hoc tamen vno in domino gloriari ausim, quod nunquam falsas opiniones habuerim de deo: neq; aliter sentiendo animi postea iudicium mutauerim: sed quàm à puero sententiam de deo, à beata matre deinde & nutrice mea Macrina recepi, illam iustis incrementis auctam & adultam in meipso conseruauerim. Nō enim alias post alias maturescēte ratione assumpsi: sed tradita ab ipsis principia absolui, & ad perfectionē deduxi. Quemadmodum enim semen dum crescit, maius quidem è modico redditur, idem tamen est quod antea non immutatum genere, sed perfectum ex incremento: ita & mihi eandem sententiam quidem suis auctā profectibus, nō autem quæ nunc est, ei quæ ab initio erat, aduersam esse arbitror. Expendat ergo

D suam ipsorum quisq; conscientiā, memores sint tribunalis Christi, an aliud vnquam ex nobis audierint præterquam quod iam dicimus, qui malæ nūc opinionis rumorem de nobis inuulgarunt, famosisq; epistolis, contra nos scriptis omnium vbique auribus ingesserunt: vnde & nos ad istam apologię huius necessitatem adacti sumus. Accusamur enim blasphemiæ in deum, neq; syngrapha aliqua, quam dederimus, nec per ea quæ sine scripto oretenus publicè in ecclesiis dei disputauimus conuicti. Sed neq; testis aliquis inuētus est, qui se dicat impiū quid ex nobis audiuisse, quod vel in obscuro aliquo loco dixerimus. Vnde igitur condēnamur, cum neque impij quicquam conscripserimus, neq; dogma noxium ipsi concionati simus, nec domesticis colloquiis eos qui nos conueniunt, peruertamus? O inanis fabulæ figmentū. In Syria,

E inquiunt, nonnulla quidam haud piè scripsit: tu verò ad illum ante annos viginti & plures etiam, literas dedisti. Socius igitur es hominis: & quæ in illo reprehenduntur, tua quoque sint crimina. At ô homo veritatis amice, qui mendacium diaboli fœtum esse edoctus es, quomodo scis epistolam illam esse meam? Neq; enim misisti vt cognosceres: neq; percōtatus es, nec de me quidem qui tibi quod verum est aperire possum, veritatem edoctus es. Et si meæ essent literæ, vnde liquet volumen hoc quod nunc in manus tuas incidit, contemporaneum esse literis meis? Quis tibi retulit volumen illud esse annorū viginti? Vnde & hoc clarum est, ꝙ hominis illius sit hoc volumen, ad quem hæc mea missa sit epistola? Sit vero ille qui volumen hoc scripserit, & miserim ego ad illum literas meas, cōueniat & literis meis & illius volumi-

F ni in ipso quoque tempore: vnde probatur, quòd illud approbauerim, & in sensū cum illo mihi conueniat? Percontare teipsum. Sæpenumero nos vbi ad fluuium Iridem degebamus inuisisti. Cum mecum esset deo dilectissimus frater Gregorius, & ad eundem mecum vitæ scopum contenderet, an audisti tale quicquam, vel significationem huius aliquam siue modicam siue magnam accepisti? Aliquādiu in villa quæ vltra fluuij ripam est, apud matrem meā, instar amicorum mutuò inter nos conuersati sumus, ac noctes atque dies colloquia miscuimus: An hic deprehensi sumus cognatum aliquid cum hæresi habere in animo? Cum beatum Siluanum pariter inuiseremus, an non illo itinere de his rebus commentabamur? Ensinox vero, quando me Lampsacum cum pluribus compressuri episcopis aduocastis, non

καρτερικόν.

Att. synceritatē fidei B. Basilij.

βεβαιῶσις.

ἐπιβλαβὲς.

Fœtus diaboli, mendacium.

de fide erant nostri sermones? Non per omne id temporis disputanti mihi contra hæresim G
præsto erant actuarij tui? Non mecum erant toto illo tempore germanissimi tui discipuli? Cum fratrum contubernia inuiserem, vnaq; cum illis in precationibus pernoctarem absque vlla contentione assiduè dicens & audiens quæ ad deum pertinent, an non euidentes illic animi cogitationumq; mearum notas & indicia exhibui? Quî fit ergo quod tanti temporis experientia, marcida adeò & imbecilli suspicione minor esse videtur? Quem vero oportebat me animi mei præ te testem habere, quæ in Chalcedone nobis de fide dicta sunt, quæ & sæpenumero Heracliæ, & quæ antea in suburbio Cæsariæ, an non omnia consona nobis, & omnia inter se concordantia fuerint? Nisi, vt dixi, quod in his quæ à nobis dicta sunt, ex intelligentiæ
ἀλλοίωσις. profectu accessio quædam obseruari potest, quæ certè non est immutatio ab eo quod peius, ad H
id quod melius sit, sed adimpletio defectus per additionem scientiæ. Quomodo neque hoc cogitas, quod in patrem non cadit peccatum filij, nec in filium peccatum patris, sed quisque in suo ipsius peccato morietur? Mihi vero is, qui apud te accusatur, nec pater est nec filius. Neque enim præceptor mihi fuit, neque discipulus. Quod si peccata eorum qui gemuerunt, filiis imputanda sunt: multo iustius est, vt Arij peccata discipulis ipsius imputentur. Et si quis Aetium hæreticum genuit, vt in caput illius filij quem genuit delicta redundent. Si vero iniustum est, vt illorum gratia quisquam culpetur, multo profectò iustius est, nullam à nobis rationem exigi eorum quæ qui ad nos nihil attinent dixerunt, etiam si omnino peccauerunt, I
etiam si quid ab illis scriptum est cõdemnatione dignum. ignoscendum enim mihi est, quod fidem illis quæ de ipsis dicuntur non habeo. Quandoquidem certa de me experientia eorum qui nos accusant calumniandi procliuitatem prodit & conuincit. Nam etiamsi seducti arbitratiq; me eiusdem cum illis esse sententiæ qui verba illa Sabellij, quæ ipsi circunferunt, conscripserunt, in istam contra me calumniosam detractionẽ deuenissent: neq; sic tamen venia digni essent, absque euidentibus experimentis mox calumniis impetentes ac vulnerantes, eos qui neq; conuersationis aliquid cum ipsis habuerũt, ne dicam, & eos quoq; quibus summa fuerunt amicitia deuincti, & quod hinc certò probatur, quàm non ducantur spiritu sancto, quod falsas intra se suspiciones alunt. Multa cura ac solicitudine opus est, multarúmque noctium perferendæ vigiliæ, ac multis lachrymis quoque quærenda à deo veritas, ei qui fratris K
Confirmat simili. velit amicitiam abiicere. Si enim qui rerum in hoc mundo potiuntur, quando facinorosum aliquem morti sunt adiudicaturi, cortinas obducunt, & expertissimos quosque ad causæ tractationem aduocant, multúmque temporis insumunt, nunc legis rigorem contuentes, nunc naturæ communionem suspicientes, multumq; ingemiscentes ad iudicandi necessitatem deplorantes, nemini non manifestum faciunt, quod non ex propria libidine sed ex necessario legis ministerio condemnationis inferant sententiam: quanto oportebat maiore diligentia, cura, pluriumq; consultatione dignum reputari, si quis sese à fratrum amicitia, iam longo tempore confirmata auellere conetur? Iam vna epistola, eaq; ambigua (Neque enim dices te illam ex certis subscriptionis notis cognouisse, quum non eam quæ primum scripta, sed quæ postea transscripta est in manus acceperis) ex vnis, inquam, literis, iisq; vetustis periclitatur inter L
nos amicitia. viginti nanque anni ab eo quod ad hunc virum aliquid scriptum est fluxere. Interea vero temporis neminem talem habeo propositi vitæq; meæ testem, atque eos ipsos qui me nunc accusando opprimunt. Verum epistola ista non est separationis huius causa. Alia est istius occasio dissidij, quam me quidem proferre pudet, quanq; perpetuò silentio pressissem, nisi quæ iam acta sunt necessariam mihi ad multorum vtilitatem, propositi ipsorum patefactionem fecissent. Putarunt suaues isti homines impedimento sibi ad acquirendum potentatum nostram fore communionem. & quoniam quadam fidei subscriptione præoccupati sunt quam nos illis protulimus, non quòd ipsi de illorum sententia hæsitaremus (fateor enim) sed quod suspicionibus, quibus apud complures fratres nobiscum concordes laborabant, mederi cuperemus, ne quid ipsis ex ea confessione impedimenti ad hoc, vt ab iis qui M
nunc dominantur susciperentur, videretur occurrere, communionem nobis denegarunt. Et pro separationis huius causa literarum istarum prætextum commenti sunt. Euidentissimum vero eorum quæ dico indicium est, quòd cum à nobis deficerent, accusationesq; quas volebant contra nos fingerent, literas circunquaque ad omnes antequam ad nos, miserunt. Septem nanque dies priusquam in nostras manus veniret, visa est illorum epistola, & qui illam ab aliis receperant ad alios quoque illam missuri erant. Nam ita instituerant, vt alius alij illam traderet, quo protinus in vniuersam regionem distribueretur. Atque ista mihi iam tum nar-

A tum narrata sunt ab iis, qui institutum illorum manifestissimè nobis indicarunt. Decreuimus autem silendum esse, donec qui profunda reuelat, clarissimis & irrefragabilibus indiciis consilia illorum publicet.

Eustathio medico Basilius. LXXX.

EST quidem omnium vestrum officium studiumq; in benigno erga homines affectu repositum, quotquot artem medẽdi exercetis. Et quidem quisquis artis istius ve-
B is mihi videtur decorum assecutus solertis iudicij, nec à decentis sententię scopo aberrasse lõgius. Siquidem, quæ pretiosissima omnium est, vita, fugienda est ac dolorosa, nisi illam cum sanitate coniunctam habere liceat. Sanitatem vero ars vestra suppeditat. At tibi maximè ambidextra est ista scientia, latiorêsque tibi ipsi benignitatis erga homines terminos constituis: dum non medendis duntaxat corporibus scientiæ istius gratiam adstringis, sed & de περιδέξιος animarum languentium restitutione cogitas. Hæc dixerim, non solum rumorem quem plurimi sparserunt sequutus: sed & ipsa experientia edoctus, quam ipse cum ex multis aliis, Metaphora. tum præcipuè iam ex inenarrabili hostium nostrorum malitia cœpi, quam instar fluenti
C contra vitam nostram exundantem præter opinionem dispulisti, molestamq; hanc pectoris nostri inflammationem larga consolatoriæ disputationis infusione distraxisti. Ego sanè ad crebros & varios hostium nostrorum aduersum nos conatus respiciens, silendum esse & quę inferuntur animo quieto toleranda putaui, nec resistendum illis, qui mendacio muniti sunt, pessima scilicet armatura, quæ sæpenumero per veritatis quoque occasionem aciem suam μεταφορὰ. συκοφάντας impellit. Tu vero rectè fecisti, iubens ne veritatem prodam sed redarguam calumniatores, ne dum aduersum veritatem successu potitur mendacium, quamplurimi perdantur. Videntur itaque mihi qui odium hoc inexcusabile contra nos induerunt, haud dissimile ab eo facere, quod habet Aesopica fabula. Quemadmodum enim illa Lupum culpas quasdam aduersus Aesopi fabula nõ intẽpestiua tuendæ innocentiæ Basilij.
D agnum producere facit, quasi is turpe sibi ac dedecorosum fore putet, si præter iustam rationem interimat agnum, à quo nihil sit læsus, vt tamen, licet omnem quæ ex adornata calumnia intenditur, accusationem agnus placide diluat, nihilo magis lupum ab impetu sibi temperare, sed etiamsi iustis rationibus vincatur, dentibus tamen victorem peruincere: ita & qui odio nostri non secus atque rei honestæ student, turpe forsan putantes, si absque ratione nos odio persequi videãtur, causas odij contra nos & crimina fingunt. Nihil autẽ eorum quę cõtra nos feruntur constanter tuentur, sed nunc hanc paulo pòst aliã, & rursus quoq; aliam inimicitiæ causam assignãt, atq; ita nulla in re malicia illorũ solidè consistit: sed mox atq; ab hac intentata culpa resiliunt, alij incumbunt, & rursus illa neglecta, aliam apprehendunt, & si omnia de quibus me accusant diluero, ab odio tamen haud recedunt. Tres deos prædicari à no- Hinc aduersus triũ deorum professores scripsit
E bis causantur, istoq; figmento multorum aures circunsonant, nec cessant donec calumniam hanc credibilem faciant. At pugnat pro nobis ipsa veritas, cũ in genere aduersus omnes: tum separatim eos qui nos priuatim adoriuntur, dum ostendimus, anathemate à nobis damnatũ, quisquis tres esse deos dixerit, nec pro Christiano habendum esse iudicari. Sed vbi hoc audiunt, ad manum illis est contra nos Sabellius, & huius morbus in nostro iactatur deprehendi ἐπίσημος ἰουδαϊσμός. sermone. Et aduersum hanc iterum calumniam, consuetum telum nempe veritatem obiicimus, ostendentes nos talem hæresim nihil minus atq; Iudaismũ auersari. Quid ergo? An post tantos conatus frustra tentatos defatigati quiescunt? Nequaquam. Sed nouandi studium nobis obiiciunt, accusationem contra nos texentes, ex eo quod tres confitemur hypostases. Hic Tres hypostases, Latinis tres personæ sunt.
causantur nos dicere, vnam esse bonitatem, & vnam potentiam, & vnam diuinitatem. At-
F que hoc extra veritatem non dicunt. Nam id dicimus. Verum culpandi gratia hoc dicunt, quod sit contra ipsorum consuetudinem, & scriptura non astipuletur. Quid ergo ad hoc dicimus? Non putamus æquum esse, vt quæ apud ipsos obtinuit loquendi consuetudo, pro lege ac canone habeatur rectæ doctrinæ. Si enim ad probandam doctrinam rectam valet cõsuetudo, licet & nobis omnino hac in re illos imitari. Stemus itaq; arbitratu inspiratæ à deo scripturæ, & apud quos inueniuntur dogmata diuinis oraculis cõsona, illis omnino veritatis adiudicetur sententia. Quid igitur habet ista accusatio? Duo pariter in ista sunt aduersum nos accusatione obiecta. Vnum, quod diuidimus hypostases: alterum quod nullum eorum nominum, quæ diuinam referunt maiestatem, pluraliter numeramus, sed vnam, sicut dictum δόγμα duplex Basilij. est, bonitatem & potẽtiam, & diuinitatem, & quæ talia sunt omnia singulariter proferamus.

Igitur ab hypostáseωn diuisione alieni sanè non erunt, qui personarum subsistentiũ alterationẽ G
in diuina natura tradunt. Non enim verisimile est, quod qui tres substantias esse dicunt, non
etiam tres dicant esse hypostaseis. Hoc itaque tantum inest isti accusationi, quod competen-
tia diuinæ naturæ nomina singulariter pronuntiamus. Verum paratã habemus ad hoc & ma-
nifestam rationem. Quisquis enim vnam docentes diuinitatem condemnat, necessariò mul
tas, vel prorsus nullam tradenti astipulabitur. Impossibile nanque est, vt præterea aliud quid
excogitetur. At vt multas dicamus, diuinæ inspirationis doctrina non admittit. Siquidem v-
bi diuinitatis meminit, singulariter mentionem illius facit dicens. Quoniam in ipso habitat
omnis plenitudo diuinitatis. Et alibi. Inuisibilia nanque illius à creatione mundi ex operibus
intellecta peruidentur, ipsáque æterna eius virtus & diuinitas. Cùm ergo numerum diuini- H
tatum ad multitudinem extendere, eorum tantum sit, qui errore multorum deorum ægre-
scunt, ac laborãt: prorsus verò in vniuersum negare diuinitatem eorum sit qui nullum cen-
sent esse deum, vt impij: quamobrem nos traducimur, ob id quod vnam confitemur diuinita-
tem? Verum manifestius aperiunt sermonis huius scopum. Nam in patre quidem ferendum,
vt deus esse dicatur, & filium similiter diuinitatis nomine honorandum esse, consentiunt: spi
ritum vero & patri & filio connumeratum per diuinitatis vocabulum vnà cum patre & filio
intelligendum & complectendum nolunt: sed à patre ad filium vsque diuinitatis potentiam
terminandam, naturamq; spiritus à gloria diuina segregandam esse contendunt. Respondẽ-
dum itaq; nobis est & ad istam sententiam quàm poterimus breuissimè. Quæ est ergo nostra I
ratio? Cum salutarem fidem discipulis suis quos sermone instruebat cõmendaret dominus
patri ac filio, coniunxit spiritum sanctum. Quod autem semel cõiunctum est, perpetuò coni-
ἀξίωμα. unctum esse dicimus. Non enim poterit in reliquis separari, quod in aliquo coniunctum est.
In potentia autem viuificandi, per quam ex corruptibili hac vita ad immortalitatem natura
nostra transmutatur, vna cum patre & filio potentia cõprehenditur & spiritus sancti: quem-
admodum & in aliis multis, vtpote vbi deus vocatur bonus, sanctus, æternus, sapiens, rectus,
princeps, potens, & in aliis omnibus vbiq; vnde clarum est quod in omnibus nominibus illis
quæ quod potius est cõcernunt, inseperabilem habeat coniunctionẽ. Arbitramur itaq; meritò
quia in tantis tamq; sublimibus & quæ dei maiestatem addecent, notionib⁹ siue notificatiuis K
nomenclaturis, nihil quod patri ac filio coniunctum est, vlla in re separari debere. Neque e-
nim scimus aliquam eorum nominum quæ de diuina natura intelligũtur, quod ad potius vel
Basilius pi⁹ in spiritũ s. & orthodoxus. minus attineat, differentiã, ita vt execrandum ducamus, quòd qui inferiorum nominum cõ-
κανὼν Basilij. municationem spiritui sancto concedunt, sublimioribus indignũ iudicant. Omnia nanq; deo
cõpetentia tam cogitata quàm nomina, eiusdem inter se sunt conditionis, eo φ circa subiecti
significationẽ nihil habent discriminis. Non enim mentis cogitationẽ ad aliud subiectum du
cit appellatio boni, & ad aliud, sapientis, potẽtis, & iusti: sed quæcũq; huiusmodi nomina pro-
tuleris, vnum est perpetuò, quod significatur. Etsi deũ dixeris, eundem significasti quẽ & in re-
liquis omnibus cogitasti. Si vero omnia ea nomina quæ de diuina dicuntur natura, eiusdem
inter se sunt potentiæ: propterea quòd secundũ subiecti demonstrationẽ, licet secũdum aliam L
atque aliam significationem inter se varient, ad idem tamen mentis nostrę cogitationem du
cunt, quæ est illa ratio, propter quã, cum in aliis nominibus cõmunicationem spiritui sancto
cum patre ac filio cõcedamus, in sola illum diuinitate segregare debeamus? Omnimoda nã-
que necessitas hoc vrget, vt vel in ista cõmunionem illi demus, vel in reliquis quoq; denege-
mus. Si enim in illis communione dignus est, planè neq; in ista indignus haberi debet. Si ve-
ro minor est spiritus sanctus, vt isti putant, quàm vt in diuinitate illi cum patre & filio cõce-
denda sit cõmunio, neque reliquorum cuiusquam nominum deo competẽtium participatio-
ne dignus erit. Nam si expendantur huiusmodi nomina, & inter se considerata cuiusq; signifi
catione conferantur, nihil ab appellatione dei minus habere differreq; deprehendentur. Ar- M
ὁμωνυμίαν φέρεται. gumentum huius est, quòd appellatione dei multa ex inferioribus quoq; cognominãtur. Imò
Hier. 10 non veretur diuina scriptura æquiuocationem istam absimilibus ac dissentaneis rebus attri-
buere, quando idola appellatione dei denominat. Dij enim, inquit, qui cœlum ac terram
non fecerunt tollantur, & sub terram abiiciantur. Et omnes dij gentium, inquit, dæmonia
ἐγγαστρίμυθος. sunt. Et mulier illa Pytonica quæ Saülem ab inferis incantationibus suis euocauit, cum vide-
ret animas, quæ requirebantur, deos se videre dicebat. Quin & ipse Balaam augur cum es-
set ac diuinator, pérque manum vaticinia ferret, vt scriptura refert, ac dæmoniacam sibi do-
ctrinam per augurandi curiositatem ac superstitionem comparasset: deum tamẽ consuluisse
à scriptura

A à scriptura traditur. Et multa huiusmodi ex diuinis collecta scripturis produci possunt: vnde
probatur, nomen dei præ reliquis appellationibus ad deum pertinentibus nihil habere præci-
pui, quod &, vt dixi, de dissentaneis æquiuocè dici deprehendimus. Sancti vero & incorrupti,
& recti, boniq; nomina, nusquam illis quibus haud oportet, communicari per scripturam e-
docti sumus. Itaque si in iis quæ de sola præcipuè diuina natura piè dicuntur, patri ac filio cõ-
sortem esse spiritum sanctum haud contradicunt, quanam ratione astruere nituntur, in eo so
lo illum non esse consortem, cuius communio declarata est iuxta quandam æquiuocationis ὁμωνυμίας
rationem & dæmonibus esse & idolis? Sed dicunt appellationem dei hoc habere, vt naturam
dei exprimat. Spiritussancti vero naturam cum patre ac filio communicare non posse: atque
B hac ratione illi neque nominis huius consortium competere. Ostendant igitur quibus argu-
mentis naturæ differentiam agnouerint. Si enim in seipsa diuinam contemplari naturã pos-
sibile fuisset, quid illi videlicet proprium, quid alienum sit, non opus esset omnino ex apparẽ-
tibus, siue verbis siue aliis indiciis eius quod quæritur cognoscere veritatem. Quoniam autẽ
illa contemplatione quidem eorum quæ inquiruntur sublimior est: ex indiciis verò quibusdã,
de nostram fugientibus recordationem iudicamus, planè necessarium est, vt per operationes
ad scrutandum diuinam naturam veluti manuducamur. Itaque si viderimus inter se differre
patris & filij & spiritussancti operationes, naturas quoque operantes ex operationum altera-
tione inter se differentes esse coniiciemus. Nequit enim fieri, vt secundum naturæ rationem
C dissidentia in forma ac similitudine operationum inter se cõcordent. (Neque refrigerat ignis ἀξίωμα
neque calefacit crystallus) sed propter naturarum differentiam diuersæ sunt inter se & quę ab Physicum
illis fiunt operationes. Patris vero & filij & spiritussancti cum nulla in re differẽs quid aut di
uersum habeant operationes, necesse est vt propter operationis similitudinem naturæ colli-
gatur vnitas. Sanctificat, viuificat, illuminat, consolatur, & omnia huiusmodi similiter ope-
ratur, & pater & filius, & spiritussanctus. Et nemo peculiariter potestatẽ sanctificandi tribuat
spiritui sancto, cum audiat seruatorem in euangelio de discipulis ad patrem dicentem, Pater
sanctifica eos in nomine tuo. Similiter & reliqua omnia æquè in iis qui digni sunt, fiunt à pa-
tre & filio & spiritu sancto: Omnis gratia & virtus, moderatio, vita, consolatio, ad immorta-
litatem transmutatio, in libertatem translatio, & si quod aliud est bonum, quod ad nos vsque
D pertingit. Quæ vero circa nos est rerum moderatrix dispensatio, tam in intelligibili siue spi- οἰκονομία
rituali quàm sensibili creatura, si quid de excellentibus per ea coniiciendum est, quæ in nostrã
cadunt notitiam: neque ipsa extra operationem & potentiã & sanctissimi spiritus, vnde quis-
que iuxta suam dignitatem & vsum necessarium participat. Licet enim sensibus nostris ob-
scura sit eorum quæ nostram exuperant naturam tractatio ac dispositio: ex ordine tamen ac
serie rerum verisimilius quisquam per ea quæ nobis nota sunt, & in illis efficacem spiritussan-
cti potentiam quàm ab excellentium rerum œconomia abalienatam esse animaduerterit. Nã
si quis hoc dixerit, nudam & apertam blasphemiam & nulla ratione tectam vel concinnatam
absurditatem incurret. Qui vero animaduertit & cõsentit, quod & ea quæ supra nos sunt, si-
E mul cum patre & filio spiritussancti quoque potentia disponantur, luculento indicio, obser-
uatis quæ in propria ipsius vita geruntur, de istis etiam affirmat. Operationis itaque similitu-
do in patre & filio & spiritusancto, manifestè per omnia similem & eandem illis esse naturã
declarat. Quapropter diuinitatis nomen etiamsi naturæ significationem haberet, & spiritui
sancto istam propriè competere appellationem ipsa probaret essentiæ communio. At igno-
ro quo pacto ad naturæ significationem vocabulum dei trahant, qui omnia sic astruunt, qua-
si à scriptura non audiuerint, quod in naturam electio non cadat. Moses autem in deum Ae- Moses, Pharaoni datus in deum.
gyptiorum electus ac constitutus est: ita ad illum dicente diuino oraculo. Quoniam deum te
dedi Pharaoni. Potestatis itaque alicuius siue sacrorum siue administrationis mũdanæ signi-
F ficationem vocabulum hoc adfert. Natura vero diuina vt in seipsa est, nullis nominib⁹, quæ-
cunque excogitari possunt, exprimitur: sed, vt nos arbitramur, ignota & abscondita manet.
Quod enim beneficus dicitur deus, & iudex & bonus, ac iustus, & quæcunque alia huiusmodi
de illo didicimus, his omnibus operationum illius differentiam edocti sumus. Operantis autẽ
naturam haud quaquam per operationum considerationem cognoscere possumus. Nam si
quando ratio cuiusuis istorum reddenda est nominum, deinde & naturæ, quæ per ista nomi-
na exprimitur, non eadem poterit vtriusque ratio assignari. Nam quorum ratio non est eadẽ,
horum & natura differens est. Aliud igitur est ipsa substantia ad cuius ita significationem ex- ἀξίωμα
primendam verbum aliquod inuentum est: alia vero nominum ipsam propter operationem
aliquam

aliquam vel dignitatem concernẽtium. Ex nominum itaque communicatione nullam pror- G
ſus operationibus ineſſe differentiam inuenimus.Et diuerſæ naturæ nullam,vt dictum eſt,deprehendimus,euidentem demonſtrationem, ob id quòd ex operationum ſimilitudine, naturæ quoque communicatio & vnitas intelligenda datur.Siue igitur diuinitas operationis nomen eſt,vt vnam dicimus eſſe patris & filij & ſpiritus ſancti operationem: ita vnam quoque dicimus eſſe diuinitatem, ſiue iuxta multorum opinionem , naturam ipſam exprimit diuinitatis nomen:quoniam nulla in natura deprehenditur diuerſitas , nõ immerito vnius & eiuſdem diuinitatis ſanctam definimus eſſe trinitatem.

Ad eundem Baſilius Magnus. LXXXI. H

SI quid vtilitatis habent literæ noſtræ,nullo non tempore nobis ſcribas,noſq; ad ſcribendum excites.Nos enim cum primis alacriores ac ſuauiores reddimur,vbi virorum prudentum ac dominum diligentium epiſtolas adepti fuerimus.An vero & ipſi aliquid apud nos quod operæpretium ſit inuenturi ſitis,veſtrum eſt ſcire,qui literis noſtris potimini. Itaque niſi multitudine negotiorum auocati eſſemus à lætitia quam ſcribendi peperiſſet aſſiduitas,vtique non abſtinuiſſemus . Vos vero quibus minus eſt curarum, quoties fieri poteſt,literis nos obuallate. Nam & puteos aiunt ſi crebrò exhauriantur meliores reddi . Videntur autem admonitiones tuæ ex arte medendi productæ in ſuperuacaneum I
vſum abire:propterea quòd nos ferrum haud admittimus : ſed à nobis ipſis excidimus vt quæ inferuntur vitemus.Eſt ergo Stoici quidem ſermo,quo dicit,Quoniam non fiunt quæ volumus, quæ fiunt velimus : ego vero animum iis quæ fiunt apponere ac conformare non ſuſtineo . Quòd autem præter animi ſententiam quidam aliquid eorum quæ neceſſitas extorquet faciunt,haud reprobo.Neque enim animus veſter eſt, qui medicandi artem exercetis , vt vel aduratis ægrotum, vel aliquid aliâs doloris inferatis : attamen tale quid ſæpenumero morbi malitia inducti admittitis. Neque qui in mari nauigant ſponte quæ vehunt eiiciunt : ſed hoc ideo faciunt,vt naufragium caueant.Iacturam ferunt,malentes in rerũ viuere penuria, quàm mortis ſubire periculum . Ad hunc itaque modum & nos puta cum dolore quidem ac innu- K
meris lamentis ferre ſeparationem eorum qui ſeſe alienant à nobis,& tamen ferre: propter à quòd veritatis amicis,deo,& quæ in illum eſt ſpe,nihil eſt charius.

Margin notes: καταντλεῖτε. Ratio phyſica ἀλληγορικῶς. — Ex cõſuetudine medicorum collatio βεβαίωσις à ſimili

Patrophilo epiſcopo Baſilius. LXXXII.

LEgi literas tuas,quas per fratrem noſtrum Strategium ſympresbyterum miſiſti.Legi autem illas libenter.Quomodo enim non libenter legiſſem,quæ & à viro prudẽte & ex pectore dilectionem erga omnes ex præcepto dominico ſeruare edocto ſcriptæ ſunt.Et propè cognoui quæ ſit cauſa ſeruati præterito tempore ſilentij. Videris enim hæſitaſſe, num Baſilius ille qui tam ſtrenuè homini illi à puero ſeruiuit , qui hæc & hæc L
certis temporibus fecit,qui propter vnius hominis amicitiam innumerorum inimicitiam ſuſcepit:hic ipſe nunc alius ex alio factus ſit:& amicitiam in inimicitiam mutauerit,& quæ alia ſcripſiſti:ſatis oſtendens , quàm ex inopina rerum mutatione animo fueris perculſus ac ſtupefactus.Et ſi quid rerum noſtrarum reprehenderis,non tamen illud moleſtè tuli.Non enim adeo duro ac pertinaci ſum ingenio vt amicas fratrum correptiones ægrè feram.Tam enim abeſt vt iis quæ ſcripta ſunt offenſus ſim,vt propè cum legerem riſerim , quod cum tanta ſint ac talia quæ mutuam inter nos amicitiam hactenus confirmare viſa ſunt , propter tantillas querimonias ad te vſque delatas tantum te perpeſſum eſſe ſtuporẽ ſcripſeris. Ergo & tibi accidit,quod multis vſuuenire ſolet,qui neglecta rerum natura, quam inquirere debebant, homines ipſos attendunt de quibus rumor aliquid ſparſit,atque ita fiunt non veritatis inquiſito- M
res,ſed differentiæ perſonarum æſtimatores,obliti admonitionis,qua dicitur,quod perſonam in iudicio agnoſcere non deceat. Verum quoniam perſonam deus in iudicio hominis nõ accipit, apologiam illam quam mihi ad magnum Chriſti tribunal paraui , & tibi notam facere haud detrectabo.Quod videlicet ab initio cauſæ huius nihil occaſionis à nobis iſti diſſidio,ſiue parum ſiue multum,datum eſt:ſed homines illi qui nos odio proſequuntur (quam ob cauſam norunt ipſi,neque enim opus eſt vt aliquid hac de re dicam) aſſiduis nos calumniis grauarunt.Purgauimus quidem nos ſemel atque iterum.Cum vero cauſa hæc euaderet in infinitum,nec aliquid prodeſſet ſi perpetuo nos defenderemus: propterea quòd nobis procul diſſitis, mendacibus noſtris detractoribus in promptu eſſet cor inexercitatum , & haud edoctum alteram

Margin note: Innocentiã declarat ac tuetur ſuã. Baſilius.

A alteram auriculam abſenti illibatam ſeruandã eſſe,è vicino ſuis aduerſum nos vulnerare delationibus:& Nicopolitæ quandam peterent fidei noſtræ certificationem, quod & vos prorſus haud ignoraſtis,viſum eſt nobis ſuſcipiendum hoc eſſe literarum obſequium . Putauimus enim nos per illud,duo conſequuturos cõmoda, vt & Nicopolitanis ſuaderemus , ne ſiniſtri quicquam de hoc viro ſentirent , & obtrectantium nobis ora obturaremus dum fidei conſonantia ſycophantiæ vtrinque excluderentur.Continuò itaque conſcripta eſt fides , oblataq; à nobis,ac deſcripta:& vt deſcripta erat , deſignatus eſt quoque alteri ſynodo locus , & tempus aliud, vt & externi & peregrini fratres conuenire vniriq; inter ſe poſſent , & germana deinceps eſſet ac ſyncera communio.Itaque nos quidem iuxta præſcriptum accurrimus,& qui no
B biſcum erant fratres,alij aderant,alij aduolabant,læti omnes atque alacres , tanquam ad pacẽ properantes . Et literæ à nobis ac tabellarij miſſi ſunt qui nos adeſſe ſignificarent : locus enim ad ſuſceptionem conuenientium deſignatus, noſter erat . Ex altera vero parte nemo erat qui vel prçcurreret,vel aduentum eorum,qui expectactabantur annuntiaret:& qui à nobis fuerãt reuertebantur,plurimum triſtitiæ ac murmuris apud aduerſarios eſſe commemorantes: ob id quod noua quædam eſſet à nobis ad ipſos miſſa & exhibita fides,dicebanturq; decreuiſſe prorſus,ne liceret ad nos ipſorum proficiſci epiſcopo.Venit autem quidam ab ipſis miſſus, & literas adferens recuſatrices , & nullam faciens eorum de quibus inter nos antea cõuenerat mẽtionem.Venerandiſſimus vero & colendiſſimus frater Theophilus,miſſo eorum quos ſecum
C habebat aliquo,nõnulla patefecit quæ putabat & ſibi vt diceret , & nobis vt audiremus competere.Scribere nanque dedignatus eſt , non quòd reprehenſionem ex literis tantum metueret , quantum cauebat ne nos epiſcopi vocabulo ſalutare & appellare neceſſe eſſet . Attamen certè,quoniam vehementia erant verba, & ex pectore admodũ calido prolata, animo ita excuſſi , confuſiq; & deiecti concidimus , vt non haberemus quod rogantibus reſponderemus. Haud verò multum temporis interceſſit , confeſtim in Ciliciam legatio , atque inde reditus, mox literæ adſunt,communionem nobis denegantes. Abruptionis autẽ huius ac ſeceſſus cauſam aſſignarunt,quòd Apollinario ſcripſerimus, & quod ſympresbyterum noſtrum Diodorum habeamus conſortem.Ego vero Apollinarium quidem nunquam putaui inimicum eſſe,
D imò ſunt quædam quorum gratia virum veneror etiam. At me homini non ita coniunxi, vt ipſius velim in me recipere crimina,cum & ipſe quædam habeã,quæ in illo reprehendo, propter nonnullos ipſius codices quos legi. De ſpiritu vero ſancto non noui me vel petiiſſe ab ipſo,vel vltro miſſum accepiſſe librum.Audio tamen ipſum omnium eorum qui libros cõſcribunt eſſe verboſiſſimum.Legi autem paucos illius commentarios . Non enim mihi quæ eiuſmodi ſunt ſcrutari vacat.Et alioqui eo ſum ingenio,vt haud facilè neoterica admittã . Quẽadmodum & corporis mei imbecillitas haud patitur, vt vel diuinis ſcripturis cum diligẽtia, & vt dignum eſt,immorer.Quid ergo mea intereſt ſi quiſquam aliquid conſcripſit quod cuipiam diſplicet?Quanquam ſi ita fieri oportet , vt alius pro alio rationem reddat qui me pro-
E pter Apollinarium culpat,rationem nobis reddat pro Ario præceptore ſuo , & pro diſcipulo ſuo Aëtio.Nos autem,neque præceptoris neque diſcipuli loco vnquam fuimus iſti viro,cuius in nos vitia contorquent ac reuoluunt . Porrò Diodorum , tanquam beati Siluani alumnum primum ſuſcepimus,nunc vero diligimus & complectimur propter ſermonis quã habet gratiam,per quam multi eorum,qui virum audiunt,meliores redduntur. Ad haſce itaque literas animatus,vt par erat & ad tam inopinam ac ſubitam immutationem animo perculſus ne reſpondere quidem poteram:palpitabat enim mihi cor,lingua me deſtituebat , manus ſtupebat: & planè patiebar,quod animo ſolet parum forti accidere. Dicendum enim quod verum eſt, & tamen venia dignum.Deinde parum aberat,quin odium erga humanum genus exorbitaſ-
F ſem, ſuſpectiq; mihi fuiſſent omnes hominum mores , arbitranti in natura humana non eſſe charitatis bonum:ſed verba quædam plauſibilia ad ornatum & cultum eorum quibus vti velis conficta : affectum vero illorum ſecundum veritatem non ineſſe cordi humano . Si enim qui à puero ad grandæuam vſque ſenectam vitam ſuam accuratè ac diligenter inſtituiſſe videtur,talibus de cauſis tam temere exaſperatus eſt , vt nullam habuerit rerum noſtrarum rationem,nec præteriti temporis experientiam tam inani delatione certiorem ac potiorem duxerit:ſed inſtar pulli indomiti, nondum ad commodè ferendum aſcenſorem edocti , propter modicam ſuſpicionem propulſauit excuſſit & ad terram proiecit eos de quibus iam primum gloriabatur:quid de aliis ſentiendum eſt,qui neque nobiſcum tantum contraxerunt amicitię: neque morum inſtituendorum tale de ſe dedêre ſpecimen. Iſta cum animo mecum reuoluerem,&

Margin notes: Hic ille Alexãdrin⁹ q̃ tã iſéſe oderat & Chryſoſt. — In Apollinario quæ laudarit & quæ improbarit Baſil. πολυφωνότατον. — Collatio.

rem,& corde indefinenter versarem , imo ab ipsis potius versarer ita me mordentibus ac iu- G
gi rememoratione turbantibus,nihil ad illas literas respondi: non quod ex contemptu silue-
rimus(ne cogites hoc frater.Non enim hominibus satisfacimus,sed in cōspectu dei in Chri-
sto loquimur)sed quòd præhæsitatione & mentis inopia non habebamus, donec ad hūc mo-
dum affecti eramus,quod tanta mœstitia dignum exprimeremus.Et præterea afflixerunt nos
& aliæ literæ,ad Dazizam quendam in speciem,re ipsa vero vniuersis mortalibus scriptæ,cu-
ius indicium est quòd tam festina distributione sparsæ sunt, vt paucis diebus totam Pontum
& Galatiam peruagatæ sint.Sunt qui istos bonarum rerum nuntios & Bythyniam percurrís-
se dicant atque ad ipsum pertigisse Hellespontum.Quæ vero contra nos ad Dazizam perscri
pta sint omnino nosti.Non enim te vsque adeo ab amicitia sua alienum putant,vt solum ho- H
noris illius expertem reliquerint.Si vero ad te literæ istæ non peruenerunt,mittam ego illas,
in quibus deprehendes nos accusari ac prædicari ipsam fraudem & versutiam,corruptionem
ecclesiarum,& animarum perniciem.Et quod omnium est,vt ipsi putant, verissimum, quod
insidiosum ipsis fidei præscriptū composuerimus , non vt Nicopolitis seruiremus, sed vt isto
consilio confessionem ipsorum dolose eliceremus.Horum quidem iudex erit dominus. Quæ
nanque poterit cogitationum cordis humani euidens esse declaratio . Hoc vero in ipsis ad-
miratus sum.An propterea quod exhibito à nobis libello scripserunt , tanto dissidendi studio
vsi,vt & existentia & non existentia commiscuerint,quò delatoribus fidem facerent , non co
gitant,quod Romæ scriptum ipsorum,quo Nicænam fidem confessi sunt, reconditum habe- I
tur:nec quod è Roma acceptum libellum Tyanensi synodo obtulerunt,quin & apud nos eā-
dem hanc fidem habens repositus est.Quin & propriæ orationis obliti sunt, qua cum in me-
dium tum constituti essent,de seductione conquerebantur,qua illecti consensissent volumini
quod ab Eudoxij congregatione compositum fuerat . Quocirca & erroris illius istam exco-
gitarunt defensionem,vt Romam abeuntes patrum inde fidem acciperent, atque ita noxam
ἀπολογίαν qua ecclesias ex mali consortio læserant,per melioris inductionem corrigerent . Sed qui tam
longinquarum profectionum laborem sustinuerunt,tamq; sapienter tum ista cōcionati sunt,
nunc conuiciantur,vt agnoscas eos dolose legatione illa functos esse , & sub prætextu chari-
tatis insidiantium fraudem occuluisse.Et quæ iam circumferuntur manifestum faciūt , quod K
Nicænam fidem condemnauerint.Viderunt enim Cyzicum & mox mutata fide reuersi sunt.
At quid de verborum immutatione dico,cum in ipsis rebus factam esse peruersionem multo
potioribus demonstrare queam argumentis. Qui enim quingentorum episcoporum cōtra se
promulgato decreto non obedierunt,nec ab ecclesiarum administratione amoueri sustinue-
runt,cum tot consentientium episcoporū sententia ab officio depositi essent:propterea quòd
illi,vt aiebant,spiritussancti non erant participes, nec per gratiam dei ecclesias gubernabant,
sed per humanam potentiam ex inanis gloriæ desiderio ecclesiarum gubernationem rapue-
ἐρώτησον rant,hinunc eos,qui ab illis ordinati sunt pro episcopis agnoscūt . Quos meo nomine roges
velim,an vniuersos mortales contemnant,quasi nec oculos habeant,nec aures,neq; cor sen- L
su præditum , vt eorum quæ geruntur disconuenientiam considerare queant . Versatur talis
quædam in cordibus ipsorum cogitatio.Quo modo duo possunt esse episcopi, vnus qui ab E-
uippio depositus est episcopatu,alter qui ab illo est ordinatus . Eiusdē enim manus opus sunt
vterque.Nisi enim gratiam illam habuisset quæ Hieremiæ data fuerat,ad demoliēdum ac re-
staurandum,ad extirpandum & plantandum,vtique nec istum eradicasset,nec illum plantas-
set.Si vero vnum istorum illi largiris,permittes simul & alterum.Sed vnus illis scopus est, vt
videre videor vbique quæ sua sunt ipsorum quærant,& pro amico habeant,si qui desideriis ip
sorum cooperetur:hostem vero ducant, nec ab vlla se aduersus illum calumnia cohibeant , si
quisquam desideriis ipsorum resistat.Talia enim sunt quæ isti dispensant nūc aduersus eccle- M
siam , horroris quidē plena propter ipsorum temeritatem,miserabilia vero,propter talia pa-
tientiū stupiditatem . Euippij filios,Euippij nepotes,honesta ac fide digna missa legatione ex-
torres & exules ad Sebastiam vocarunt,populoq; præfecerunt . Illi vbi altari potiti sunt, fer-
mentum facti sunt eius quæ illic est ecclesiæ . A quibus tanquam homousiastæ persequutionē
patimur,Eustathius vero Sebasten⁹, qui Roma acceptū homousion in Charta vsque ad Tya-
nenses attulerat,iam illis cōsensit , licet plurimum desideratam ipsorum communionem ob-
tinere nequiuerit,siue quòd illi multitudinem contra se consentientium metuerūt: siue quod
huius veriti sint autoritatem.Qui nanque fuerint cum eligerentur,& quomodo quisque ipso-
rum sit ordinatus,& ex qualiter ab initio ducta vita ad istum potentatum peruenerint , mihi
sanè

A sanè nondum tantum datum est otij,vt ista & quæ alia sunt illorum exponam.Didici nanque
precari dominum,vt non loquatur os meum opera hominum.Tu vero illa, si scrutatus fue-
ris,cognosces.Et si te latuerint,iudicē tamen haud vllo pacto latebunt . Quid vero mihi pas-
sionis acciderit,non grauabor dilectioni tuæ exponere. Anno præterito cum ex grauissima fe
bre ægrotassem,& propè ad ipsas mortis portas deuenissem,bonitate vero dei reuocat⁹ essem;
ægrè ferebam illam mei restitutionem,expendens ad quę mala iterum reuersus essem,cogita-
bamq; apud meipsum,quidnam esset in profunda dei sapientia reconditum,cuius gratia mihi
iterum datum esset dies istos in carne agere.Posteaquā vero ista cognoui, cogitabam ita vo-
B luisse dominum nos quietas videre ecclesias ab ea turbatione quam hactenus passæ sunt per
separationem eorum,qui propter confictam honestatis granitatem omnia sua autoritate ob-
tinent.Aut forsan voluisse illum per intelligentiæ accessionem animum meum deinceps di-
ligentiorem & attentiorem reddere, ne morer hominum iudicia , sed per euangelica præce-
pta absolutè instituar,quæ neque cum temporibus neque humanarum rerum circumstantiis Collatio.
mutantur,sed eadem permanent,ita perdurantia, vt à veraci ac beato ore prolata sunt . Ho-
mines vero similes sunt nubeculis , pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aēris
partem iactatis.Et maximè isti,de quibus loquimur,omnium eorum, qui nobis innotuerunt,
sunt versutissimi.Tales an & in reliquis sint vitæ negotiis , dicant qui ipsorū fuere contuber-
C nales.Parem circa fidem inconstantiam, quam in illis video , haud scio an in aliis ipse vide-
rim hactenus,aut ex aliis audiuerim . Arium primum sequuti, postea ad Hermogenem sunt
mutata sententia conuersi, qui ex diametro hostis erat Arij improbatæ opinionis , quemad- κακοδοξίας
modum manifestum est ex fide,quæ primum ab illo viro Nicææ pronuntiata est.Post dormi-
tionem Hermogenis,iterum immutati ad Eusebium defecerunt,virum, qui omnium eorum
qui Arium sectantur antesignanus est, sicut asserunt,qui experti sunt.Inde elapsi,incertū qui- κορυφαῖον
bus de causis,iterum ad patriam reuersi,denuo Arianam sententiam celarunt. Vbi episcopatū
nacti sunt,(vt quæ interea temporis gesta sunt ab illis,omittam)quoties fidem exponendo no
uarunt?Ancyræ dederunt aliam,Seleuciæ aliam,aliam Constantinopoli, diuulgatā illā, & a-
liam in Lampsaco,postea & quam dederunt in Nicæa Thraciæ,& iam aliā in Cyzico, de qua
D & si reliqua ignoro,hoc tamen audio,quod silentio omissa homousij cōfessione, τὸ κατ' οὐσίαν similitudinē quandam essentiæ.
ὅμοιον iam circunferant. Et præterea blasphemias contra spiritum sanctū cum Eunomio cō-
scribunt. Istæ autem fidei formulæ,quas recensui, etiamsi non omnes sibi ipsis inter se cōtra-
riæ sunt,nihilominus sententiæ produnt inconstantiam : propterea quod nūquam iisdē ver- Att. Hæreticorū incōstantiam.
bis contenti,stabiles persistunt.Hæc vera sunt,innumeris aliis silentio pressis. Quoniam vero
& ad vos vsque peruenerunt,rogamus,vt rescribas,per eundem hunc virum, Strategium di-
co sympresbyterum nostrum,an noster adhuc esse constanter pergas,aut an ex illorum con-
gressu & ipse sis abalienatus.Neque enim verisimile est illos quieuisse:neque te,qui talia nobis
scripsisti,non & aduersum illos fidutialiter egisse. Quòd si in nostra perseueras communio-
E ne,optimum est,& summopere exoptandum. Si vero te ad suam ipsorum traxere sentētiam,
triste quidem est.(Quomodo enim tam dilecti fratris abalienatio tristis non esset)Verum etsi
nulla aliena in re,in ea tamen probè sumus ab illis exercitati,vt didicerimus eiusmodi patiē-
ter ferre dispendia.

Leontio Sophistæ Basilius. LXXXIII.

TArde quidem & à nobis literas accipis:attamen non tardius quàm nos abs te,idq; cū
habeas quàm plurimos qui sedulo & frequenter à vobis ad nos veniant: quibus om-
nibus si literas singulatim imposuisses,nihil impediuisset, quo min⁹ præsentia tua ac
consuetudine veluti præsentes ipsi & coram frui videremur, tam fuit eorum qui nos accesse-
F runt frequens multitudo . Quamobrem ergo non scribis quum non sit aliud sophistæ opus,
quàm vt scribat,immò si otiosa manu vacas,ne opus quidem erit vt scribas.Poterit enim ali⁹
tibi hac in re seruire,vt lingua tantum sit opus,quæ etsi nobis nolit loqui, vni saltem eorū lo-
quetur,qui præsto sunt.Tametsi nemo adsit,secum ipsa disputabit. Neque enim vllo pacto si-
lebit,cum sit Sophistica pariter & Attica,non minus quàm lusciniæ , veris tempore ad canē-
dum excitatæ.Nobis quidem negotij in quo nunc sumus difficultas , qualemcūque adfert ex- Allusio ad cātionem lusciniæ.
cusationem eius quod raro scribimus,& pręterea quòd molesta illa & crebra vulgariter dicē-
di consuetudine dictio nostra veluti polluta nonnihil est,non immerito cunctatiores ad hoc
facti sumus,vt vos Sophistas alloquamur,qui nisi quod sapientia vestra dignum sit audiatis,
ægrè

ægrè fertis,& haud facile admittitis.Te vero contrà verisimile est ad omnem occasionem & G
causam vocem tuam accommodatam habere, cum sis omnium quos noui Græcorum ad di-
cendum appositissimus.(noui autem,vt puto,quosuis inter vos nominatissimos)Itaque nullã
habes silentij tui excusationem,maximè tam diutini. Misi vero & quæ aduersus Eunomiũ cõ-
παιδιῶν scripsi,quæ siue puerilem eruditionem vocare oporteat, siue institutione puerili sint paulo se-
riora,iudicio tuo permitto,quibus etiamsi,vt puto, non opus habes quod ad tuam ipsius atti-
net personam, spero tamen non ignauam tibi fore contra peruersos, si in quos incideris, ar-
maturam ac defensionem. Non quod tantum tribuamus viribus ac robori voluminis huius:
sed quod probè sciamus tantum tibi esse industriæ, vt ex modicis argumentis multa queas e-
ruere.Si vero imbecilliora tibi videbuntur,quàm rei necessitas exigat,ne tardes hoc arguere. H
Hac de re lege Plutarchum Nam hac in re potissimum ab adulatore differt amicus, quòd ille quæ iucunda sunt dicit: iste
vero non veretur & tristia adferre.

Sophronio Magistro Basilius. LXXXIIII.

TEmporis incommoditate premitur etiam deo dilectissimus frater noster Gregorius
episcopus. Luget enim & ipse cum omnibus aliis,irremissis cõtumeliis quasi quibus-
dam insolentibus plagis percussus. Homines enim quidam timorem dei non habẽ-
tes,vt magnitudine malorum vi agentes contumeliam illi inferunt quasi pecunias Cæsarij ip I
sis ademerit.Illatum autem damnum non admodum curat.Iam olim enim pecunias contẽ-
nere didicit.Nisi quòd modica quædam ex bonis illius acceperunt, ad hoc vt domesticis illi⁹
suppeteret victus.Quidam vero quæ pretiosiora fuerant multa cũ temeritate hominibus non
distribuerunt,& quæ minuta sunt prorsus istis reseruarunt. Quæ vbi isti putauerunt nemini
oppignerata esse,mox in egenos expenderunt, cum propter suam ipsorum sententiam, tum
propter demortui mandatum.Mandasse nanque fertur ac dixisse cum moreretur. Quæ mea
sunt omnia pauperibus dari volo.Isti itaque tanquã ministri domini confestim illa dispensa-
runt.Et nunc instat & vrget hinc Christiani hominis paupertas,illinc vnius ex istis forensib⁹
rabulis improba curiositas.Huius gratia placuit nobis hoc omnia laudabili tuæ probitati pa-
tefacere,vt & propter viri honorem cuius iam olim notitiam habes,& propter gloriam do- K
mini,qui quæ seruis suis fiunt,in seipsum transfert:adhæc & nostri gratia,qui serui tui sumus,
principi thesaurorum de illo quæ decora sunt loquare, modumq; excogites pro magna tua
prudentia,quo à contumeliosis istis & molestis turbationibus liberetur prorsus.nemo ita vi-
ri huius ignarus est, vt absurdi aliquid de illo suspicetur, quasi pecuniæ addictus talia fingat.
In promptu nanque est liberalitatis illius experimentum.Libenter substantiæ suæ reliquias æ-
rario tradit,vt accepta ipsius substantia ærarij minister & aduocatus respondeat iis, à quibus
impetitur,& probationes exigat ab illis: propterea quòd nos ad huiusmodi causas appositi nõ
sumus.Potest enim placiditas tua facile hoc cognoscere quod nemo, quoad eius fieri potuit,
ab illo discesserit voti non compos effectus.Sed quisque quæsitum & optatũ absque vlla mo-
lestia reportauerit,ita vt multos pœniteret,quòd nõ plura statim ab initio petierint, quod & L
complures calumniatores reddidit. Nam ad exemplum eorum qui primi cœperũt reliqui re-
Collatio. spicientes alius alium calumniãdi improbitate subsequutus est.His itaque molestiis, obsecra-
mus grauitas tua vt resistat,& veluti irruentem fluuium cohibeat,malorumq; ingruentiũ fre-
quentiam amputet.Nosti probè,quo pacto sit occurrendũ, vt de auxilij ratione ac modo no-
stram tibi non sit necesse expectare instructionem. In rebus enim ac negotiis vitæ huius vsq;
adeo consilij inopes sumus vt & hoc ipsum ignoremus quomodo possibile sit, vt liberemur.
Consultorem itaque te pariter & tutelarem patronum præbeas, perq; præclaram tuam pru-
dentiam,rationem aliquam auxiliandi adinuenias. M

Patrophilo episcopo Basilius. LXXXV.

Vt Arianos Basi.icidẽtu Luther. Zuinglianos vita. SEro quidem accepi,quæ ad priores literas respondisti:accepi tamen, per desideratis-
simum Strategium,& gratias egi domino,quòd idem qui hactenus in charitate er-
ga nos constanter perseueras. Quæ vero iam de eadem causa scribere dignatus es,
argumentum habent bonæ tuæ voluntatis:quòd quæ honesta sunt ac necessaria sentias,ac quę
vtilia consulas. Attamen quandoquidem iterum video prolixum futurum sermonem, si ad
singula quæ prudentia tua scripsit respondere velim, tantum dico: Quod si pacis bonum in
pacis duntaxat sit nomine circumscribẽdum, ridiculum est si certos quidem aliquos delege-
rimus,

A rimus, cum quibus solis seruanda colendaq; sit pax:reliquos vero innumeros communionis
bono excluserimus.Si vero communio cum perniciosis hominibus inita, hoc habet vt pacis
prætextu susceptores hostiliter lædat,considera qui sint, quibus sese coniunxerunt, qui odio
nos prosequuti sunt iniquo.qui de parte sunt nobiscum non communicantium,(nihil iam o-
pus sit illorum nominatim meminisse)hi ad Sebastiam ab ipsis sunt vocati, vbi & ecclesiã ac-
ceperunt,& altaris ministerium peregerunt,deq; suo pane populo dederunt,episcopi appella-
ti ab ecclesiæ illius clero, perq; omnem eam regionem ab ipsis tanquam sancti & eiusdem cõ-
munionis cum honore deducti:quorum si pars sit eligenda ridiculum est ab vnguiculis ordi-
ri,& non magis cum ipsis conuenire capitibus. Si ergo nemo prorsus est pro hæretico habẽ-
B dus,neque auersandus,cuius gratia dic,quæso, teipsum separas, ac quorundam communionẽ
fugis?Si vero pro seruanda cautione fugiendi quidam sunt,dicant nobis, qui in omnibus cau
ti videri volunt,cuius sint partis,quos ex Galatia ad se traxerũt. Ista si tibi mœstitia digna vi-
dentur ipsis imputa separationis huius causas.Si vero putas esse hæc citra vllum delectum ha ἀδιάφορα
benda,ignosce nobis,qui committere nequimus vt fermento aliena docentium commiscea-
mur.Itaque,si videtur,relictis sermonibus istis plausibilibus,cum omni fidutia argue eos, qui
non recto pede incedunt ad veritatem euangelij.

Bosporio episcopo Basilius. LXXXVI.

C QVo putas animum meum dolore affecit fama calumniæ illius, quam mihi offuderũt
quidam non metuentes iudicem perditurum omnes loquentes mendacium? Tanto
videlicet,vt propè totam noctem, propter dilectionis tuæ verba insomnem duxe-
rim,ita ipsa cordis mei penetralia concepta mœstitia occupauit. Reuera nanque, vt Salomon
inquit, calumnia virum humiliat. Et nemo ita stupidus est qui animo nullam sentiat mole-
stiam,& ad terram vsque non deiiciatur, si incidat in ora ad mentiendum procliuia. At ne-
cesse est,vt omnia feramus,omnia patienter toleremus,vltionem ipsorum domino commit-
tentes qui non despiciet nos. Nam qui calumniatur pauperem, factorem illius ad iracundiã
D prouocat.Qui nouam hanc intentatæ nobis calumniæ fabulam composuerunt, vidẽtur pror δρᾶμα
sus nullam habere domino fidem:qui rationem nos in die iudicij de verbo otioso reddituros
esse pronũtiauit.Ego vero dic quæso,beatissimum Dianæum anathematizaui? (Hoc enim de Matt.12.
nobis accusandi gratia prædicauerunt)vbi?aut quando?Coram quibus?Quo prætextu? An nu
dis verbis vel scripto?An alios sequutus,vel ex mea ipsius autoritate & audacia, primus illud
tentaui?O impudentiam hominum nihil non temere loquentium. O contemptum iudiciorũ
dei.Non contenti sunt isto figmento,nisi & hoc tragico more adiiciant, quod factus sim ali-
quando ita demens,vt ipsa mea verba haud intellexerim.Donec rationis compos fui nihil ta
le à me factum esse noui,nec vnquam tale quid volui:sed contra huius mihi magis conscius
sum,quòd ex prima ætate in amoris affectu erga ipsum enutritus, virum suspexerim. Erat e-
E nim aspectu admodum honesto,præclaro, & veneranda ac sacra grauitate prædito. Postea-
quam vero mihi & rationis vsus accessit, tum illum & ex animi bonis venerabilem agnoui,
deq; illius conuictu gauisus sum,apertos viri, egregios & ingenuos mores cognoscens, & si
qua reliqua erant illi agnata ac propria,vt propria erant & peculiaria,animi placiditas & ex-
cellentia cum mansuetudine coniuncta, decens modestia, pectus irasci nescium, alacritas, &
conueniendi facilitas,cum grauitate pulchrè temperata. His de causis illum illustrissimis ex
virtute viris connumeratum habebam.Circa extrema quidem vitæ illius tempora (neque e-
nim celabo veritatem)intolerabili mœrore propter ipsum,cum aliis in patria, qui plurimi e-
rant,dominum timentibus,afficiebat: propterea quòd fidei illi quam ex Constantinopoli re-
portauerant qui ad Georgium pertinebant, subscripserat. Vt vero erat ingenio mansueto &
F humano,omnibus ita satisfaciebat,vt paterno affectu toleraretur. Vbi vero decidit in ægro-
tationem,ex qua & mortuus est,cõuocatis nobis dicebat,testem esse dominum quòd simplici
corde in scriptum Constantinopolitanæ fidei consenserit quidem:verum nulla in re irritam
voluerit eam fidem,quæ Nicææ à sanctis patribus exposita est. Neque aliud in corde habuerit
quàm quod ab initio traditum accepisset. Imò precari se quoque, vt non separaretur à sorte
beatorum illorum episcoporum trecẽtorum decem & octo, qui piam illam fidei prædicatio-
nem promulgauerint orbi: Atque ista satisfactione nos ita permouit, vt soluta omni cordiũ
nostrorum hæsitatione ad communionem illius accesserimus,& à concepto mœrore quieue-
rim⁹. Talia sunt quæ nobis cum hoc viro intercesserunt. Si vero quisquam est qui nobis dicat
infandam

infandam aliquam blaſphemiam in hunc virum cognitam eſſe, non in occulto doloſe mur- G
muret, ſed apertè & in faciem noſtram coram conſtitutus cum fiducia nos conuincat.

Ad Simpliciam hæreticam. LXXXVII.

INconſulta quædam temeritas hominũ eſt, quòd odio proſequuntur ſe meliores cõ-
trà amant peiores. Quapropter & ipſe linguam cohibeo, conuicia in me congeſta,
& dolorem animi ſupprimens ac veluti præfocans ſilentio. Expecto interea ſupre- *ὄνειδον pro hoc lego ὀδύνην*
mum iudicem, qui omnem malitiam tandem cum tempus fuerit vlciſci nouit. Nam etiamſi
pecunias quiſquam inſtar arenæ profundat, nihilominus animam lædit dum opprimit pro-
culcatq; iuſtitiam. Perpetuò nanque deus ſacrificium non quaſi eo egeat, meo arbitratu quæ- H
rit: magis verò ſacrificium illud admittit vt magnificum ac pretioſum, mentem videlicet quæ
pietatis ac iuſtitiæ ſtudio nititur. Illius preces votaq; communia cenſet & impura, qui ſuam
ipſius ſalutem præuaricatione protriuit ac nihili ducit. Admoneas ergo teipſam extremę diei,
& nos, ſi videtur, haud doceas. Scimus plura quàm tu ſcias, & internis ſpinis non vſque adeo
σαύρας καὶ φρύνους ſuffocamur, nec modicis bonis decuplam malitiam immiſcemus. Excitaſti in nos lacertas ac
rubetas, quaſi vernas quidem beſtias, ſed immũdas. At veniet è ſublimi volucris, quæ illas de-
δῆγμα latẽs I Eunuchos veri° in Spadones. paſcatur & conſumat. Mihi enim ſermo eſt, non vt tu putas, ſed vt iudicare nouit deus. Si ve-
rò & teſtibus opus erit, nõ ſiſtentur ſerui: neque ignominioſum illud ac modis omnibus per-
nicioſum eunuchorum genus, genus hoc, inquam, nec fœmineum, nec maſculinum, inſaniẽs I
in mulieres, inuidioſum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, auri cupidũ,
ſæuum, inter cœnandum plorans, inconſtans, illiberale, ſtabularium, inſatiabile, furioſum, &
zelotypum, & quod amplius dicendum eſt, cum ipſa ſtatim generatione ferro damnatum.
Quomodo ergo rectus eſſe poterit iſtorum animus, quorum & pedes diſtorti ſunt? Iſti fru-
ſtra quidem caſti manẽt per ferrum: inſaniunt vero abſque fructu, propter ſuam turpitudinẽ.
Hi non ſiſtentur in iudicio teſtes. Sed oculi iuſtorum, & facies virorum perfectorum, quot-
quot tunc oculis cernent, ad quæ nunc mentis aſpiciunt intellectu.

Sanctæ memoriæ patris noſtri Gregorij Theologi, ad eandem Simpliciam. LXXXVIII. K

ἐγκώμιον. P. Baſilij. LAudas ſanctum ac communem patrem noſtrum, tanquam fidei fulcimen, veritatis
canonem, eccleſiæ characterem, caniciem prudentia refertam, & qui humanæ vitæ
ac virtutis mẽſuram prętergreſſus ſit, fidum miniſtrum, ſacerdotem magnum, me-
diatorem inter deum & hominẽ, & ſpiritusſancti habitaculum. Hoc quidem rectè
facis. Nam nullus ſermo par eſt, ad celebrandum ſanctam illam ac beatam animam: niſi me
ſeducat vis amoris, & pro ratione affect° ex deſiderio de viro hoc iudicat. Illud vero in te ve-
hementer admiratus ſum, quomodo illum quidem celebres vt ſanctum, & hactenus, vt par
eſt cohoneſtes, opus vero illius diſſoluere coneris, quaſi prophani ſint & vehementer conui-
ciis digni, qui illic vixerũt illoq; migrarunt. Siquidẽ inſtar proprij mancipij cõmunem paſto- L
rẽ tibi ipſi vendicas, & exiguũ hoc lucrum perſequeris, rem facis admodum magnanimitate
tua indignã. Quomodo enim abſurdũ non eſt, auro quidẽ & argento colere numen, & iis re-
bus quæ in creatura ſuperfluæ ſunt & inanes, vbi & magis oſtentationi forſan quàm pietati
ſeruitur: ſacerdoti vero eccleſiã velle damno efficere, & quod ſanctiſſimũ eſt in tẽplorũ do-
ἀναθημάτων nariis deprędari? Si vero moleſtè fers ꝙ poteſtate noſtra vſi ſumus: nobilitatẽ vero tuam non
admonuimus, neq; magnificentiæ locũ dedimus, dixeris quidem iuſtum aliquid, & quod reſi-
piat affectum humanũ, attamen humanum. Scito autẽ tanto maiorẽ iam eſſe tibi donãdi oc-
caſionẽ, quàm quæ tum erat: quanto magnificentius eſt accipiendi copiã permittere, quàm ſi
ipſa dediſſes. Et illo modo ſoli deo quidẽ gratificari viſa fuiſſes: iſto vero & nobis, illius mi- M
niſtris, & ad portandũ ipſius nomẽ ex diuina dignatione ſelectis. Moleſta itaq; nec illi ſis, nec
nobis. Qui enim tyrannidem paſſus eſt, nulla in re læſit. Nos vero, quid mirum, ſi bonitate tua
confiſi, deinde ſimul publico totius regionis decreto fidẽ habentes, permoti ſumus, vt hoc fa-
ceremus? Quòd ſi quidam gratificandi gratia, vel ex dolo iſtuc decreuerunt, ipſi viderint, qui
& deo rationẽ reddẽt. Noſtrum enim nõ eſt hoc cognoſcere, neq; omnium animos penetrã-
do ſcrutari. Nos vero quomodo cauſam hãc neglexiſſemus? Aut quomodo ſpreuiſſemus tã-
tas lacrymas tantamq; loci illius ſolitudinẽ, vſq; adeò deſolati, vt nec miniſtrũ haberet, nec pa
ſtorem, nec aliquam ſpiritalẽ moderationem? Illud autẽ tibi, idq; cum primis notum ſit, ꝙ qui
tum conſentiebant, nunc vero negant, rem faciunt nec piam nec ingenuam. Et multo ſatius
fuiſſet,

A fuiſſet, ſi tum contradixiſſent, quàm quod nunc demum aſſentantur; & quod ſemel ſtatuerũt,
rurſus demoliuntur, hominesq; metuunt magis quàm deum verentur. Hos puta iterum, ſi ro-
gentur excuſandi gratia, pro ipſorum leuitate dicere, quod metu indignationis tuæ ſententiã *ἀξίωμα*
mutauerint. Et quod multo verius eſt, quoniam illis neceſſe eſt ſemper terreri, neceſſe iuxta
eſt & falſas ac Sophiſticas defenſiones comminiſci. Si vero iſta tibi rectè quidem dici viden-
tur, publicæ tamen moderationis ratio exigitur (nam & hoc audio. in literis ſiquidẽ nihil hu-
ius poſtulaſti) iuſtè & humaniter repetatur, & nihil conqueremur. Neque enim nobis placet,
vt dominorum lætatur manſuetudo & humanitas. quid iam reſtat? fortè vt manus iniician-
tur viro quaſi indigno & huius gratia mandetur ſeruanda publici ſtatus tranquillitas: hoc e-
B nim quodammodo decentius eſt, quàm criminari. Ad iſtud vero apertè & facilè reſponde-
ro. Nos nec alium quẽquam eorum qui accuſantur, ne ſi etiam maximè amicus generoſusq;
ſit, examinatione liberamus. Nihil enim deo ac canone venerabilius. Sed ſi quis habet quod *γνώμη*
accuſet, ſiquidem voles te præſente vnaque iudicante fiat: ſin minus, vel coram nobis abſente
te, examinetur. Quod ſi inſons inuentus fuerit, abſoluatur, etiam ſi ſeruus ſit. Nam idem & ſer
uorum & dominorum pater eſt ac deus: & iuſtitia non ſecundum perſonarum dignitates de-
cernitur. Si vero reus quiſquam deprehenſus fuerit, tum ſcilicet ex proprio peccato condem-
nabitur: atque ita nec regula per ſynodum deciſa vituperabitur, neque ignominiam patietur,
qui euaſerit. (Quod ad nos enim attinet, forſan non admodum curandum eſt ac nullius mo-
C menti) & ipſa malam effugies ſuſpicionem, quaſi iſta: propterea quòd erga nos & ſanam fidẽ
aliena es, machinata ſis ſophiſticè magis quàm generoſe, & aliud quidẽ iudicaueris, ad aliud
vero reſpexeris, quod tibi, conſulo, accidere ne patiare, tãquam quod nec pium nec decorum
eſt, neque velis noſtris cõtemptis legibus ad externas confugere, neque nobiſcum contende-
re: ſed ignoſcere ſi quid ſimplicius & apertius pro libertate gratiæ egimus, & reputare ſatius *γνώμη*
eſſe bene vinci, quàm male reluctante ſpiritu vincere.

Eudoxio Rhetori Theologi. LXXXIX.

ROgas vt res noſtræ habeant? Vehementer acerbè. Baſilium non habeo: nõ habeo Cæ
ſarium fratrem & ſpiritalem & carnalẽ. Pater meus & mater mea dereliquerũt me,
D vt cum Dauide loquar, Quæ corpus concernunt, male habẽt. Senectus ſuper caput
meum, curarum implicationes, incurſus negotiorum, fides amicorum incerta, ec-
cleſia paſtoris cura deſtituta. Peſſum eunt quæ bona ſunt & honeſta, ſine pudore vigent quæ
mala ſunt. Nauigatio eſt in nocte, fax ad lucendum nulla vſquam: Chriſtus dormit. Quid pu-
tas accidet? Mors vna eſt, quæ me ab his malis abſoluet. Et quæ illinc futura ſunt, ex præſenti-
bus mihi coniecturam capienti, terribilia ſunt.

Ad eundem Theologi. XC.

CAeſarium non habeo. Dicam enim, etiamſi philoſophica non ſit iſta affectio. Quæ
E Cæſarij ſunt amo. Et quicquid video quod inſigne ac ſpecimen habeat Cæſarij, mox
complector & exoſculor, & quaſi ipſum videre coramq; eſſe ac confabulari videor.
Et tale quid mihi iam in literis tuis accidit. Nam ſimul atque inſcriptionẽ epiſtolæ legi, mox
rei ſuauitas quędam, & nomen illud quaſi qui ruris amantiſſimus ſit, atq; omnia illa animum *φιλάγριον*
meum ſubierunt, quæ nobis olim iucunda fuere, ipſę ciuitates, ipſę conuerſationes, ipſa menſa
ipſa paupertas, iucundiq; cõuictus, vt inquit, Homerus, vel ludicra vel ſeria, ſtudiorum labo-
res, communes præceptores cõceptæ ſpei ſublimitas, & quicquid dici poteſt eorum quæ tum
bona habebantur, quibus ego præcipuè etiam recordando, delector. Vt itaque adhuc amplius
iſtis tuo beneficio immoremur, excita in nobis illorũ hiſtoriam, ac largire ſcribendi occaſio-
F nem. Nam prorſus neque hoc nobis leuiculum erit, licet quod maximum eſſe poterat, conui-
ctum videlicet nobis abſtulerit liuor, erga res noſtras acerbè affectus.

Ad eundem Theologi. XCI.

QVomodo corpore habes? An epiſtolæ breuitas oſtendit quomodo habeas? De anima,
quomodo illa valeat, non rogabo. Noui enim quòd admodum rectè, quandoquidẽ
præclarè in illis quæ corpus concernunt philoſopharis, vt qui quod accidit pro vir-
tutis experimento non ipſius materiæ diſturbatione habeas, vt beatior ſis dum malè afficeris,
quàm alij dum ſani ſunt. Et in eo quoque philoſophiam abũdè ſatis declaras, quòd talia nobis
A ac de ta-

ac de talibus præcipis,quæ etiamſi nos aliis præſcribere non dubitemus, iudicium tamen tuũ, G
ſi debeāt experiri,veremur vt firma ſint futura: conabimur tamẽ nõ contradicere præcipiẽti.

Gregorio Niceno Theologi. XCII.

Collatio.

AEgrefers iſtum tuum circuitum,viderisq; tibi ipſi vagus,inſtar lignorum,quę pro aquarum impetu feruntur.Nequaquam ô præclare.Non ita habet.Nam ſunt quidem qui præter animi ſententiam iactantur: tuus vero iſte circuitus ſecundum deum eſt. Et vt multis benefacias,fixum eſt non vagum,etiamſi loco nõ ſis affixus.Niſi Solem quis culpare velit,quòd dum radios ſuos effundit & viuificat quæcunq; calore ſuo penetrat,non certo cœli loco fixus eſt:ſed ambitum illius circumquaque percurrit, aut ſtellas fixas ita laudare, H
vt errantes vituperet,quarum & error concinnus eſt.

παράκλησις à ſimili petita.

Ad eundem Theologi. XCIII.

Metaphoræ

NE feras admodũ moleſtè res triſtes.Si enim minus triſtamur, & illæ minus ſunt triſtes.Nihil habet periculi quod hæretici,vt ſcribis,refloreſcunt, & è latebris prorepẽtes de verna temperie præſumunt.Haud diu cantillabunt,certo ſcio,poſt iterum occultabuntur, & ipſa veritate & tempore expugnati , idq; hoc amplius , quo magis nos totam cauſam deo commiſerimus. I

Ad eundem Theologi. XCIIII.

DE quibus ſcripſiſti,ſic habemus.Neque moleſtè ferimus deſpecti,nec lætamur honore affecti.Hoc enim nos quidem digni ſumus: illud vero noſtræ competit ambitioni.Precare pro nobis.Breuiloquio ignoſce.Nam omnino hæc etiamſi modica, ſilentio tamen ſunt prolixiora.

Ad eundem Theologi. XCV.

ETiam hoc vitæ meæ,alioqui ſatis adflictæ reſeruatum erat,vt audirem mortem Baſilij,& ſanctæ illius animæ profectionẽ, qua peregrè à nobis profecta eſt, vt præſens K
ſit apud dominum,quam peregrinationem ille per omnem vitã meditatus eſt.Quin ſimul & hoc incommodi accedit , vt propter malam & valde periculoſam corporis mei valetudinem,ſanctos cineres complecti,ac tibi, vt decet ac par eſt philoſophanti , adeſſe, communesq; noſtros amicos conſolari nequeam.Solitudinem enim iſtam eccleſiæ videre,quę tali iam ſpoliata gloria taliq; priuata eſt corona , nec aſpectu nec auditu , ſaltem iis , qui mente præditi ſunt,tolerabile eſt.Tu vero mihi videris,licet multi ſunt amici , multâque ab illis cõſolationis gratia dicantur,à nemine tamen ita conſolari atque à te ipſo,& illius memoria,qui & ambo reliquis omnibus exemplum facti eſtis philoſophiæ , & quaſi perpendiculum quodam ſpirituale & amuſſis,tam modeſtiæ in proſperis,quàm conſtantiæ in aduerſis. Nam hæc duo philoſophia nouit,& rebus rectè habentibus modeſtè vti, & calamitatem honeſtè ferre. L
Hæc à nobis ad dignitatem tuam ſcribuntur.Me vero, qui iſta ſcribo, quod tempus, aut quis ſermo conſolabitur:niſi ipſe coram ſis , noſq; tuo alloquio recrees , quod vnum ex omnibus beatus nobis reliquit Baſilius,vt in te,tanquam mundo quodam ac dilucido ſpeculo,imaginẽ ipſius contemplantes,& ipſum nos præſentem habere putemus.

σάθμη πνευματική. Duplex ex philoſophia cõmoditas. A ſimili cõfirmatio.

Theologi ad eundem. XCVI.

HEu me miſerum,quoniam incolatus meus prolongatus eſt: & quod caput eſt malorum in bello ac ſeditione ſumus, & pacem quam à ſanctis patribus accepimus , non ſeruauimus.Hanc tamen,ſcio, ipſe reſtaurabis , per potentiam ſpiritus qui teq; tuaq; M
gubernat.Nos verò nemo falſo incuſet,obſecro,neque dominos epiſcopos, quaſi inuitis nobis alium declarauerint noſtræ eccleſiæ epiſcopum.Non enim illis ita abiecti reputamur, neque adeò inimicè erga nos affecti ſunt,vt hoc facerent: ſed quoniã propter cadauroſam hãc meam valetudinem in multis deficio , ſimúlque molem eccleſiæ veritus ſum, ſi negligeretur, hanc ipſe ab illis gratiam petij , quæ & canonibus non derogat , & nos refocillat , vt eccleſiæ darent paſtorem, qui & tuis precibus datus eſt, veſtra pietate dignum,quem & tibi commendo , videlicet reuerendiſſimum Eulalium deo charum epiſcopum , in cuius etiam manibus vtinam expirare detur . Si verò quiſquam eſt, qui putat non debere viuente adhuc epiſcopo,

A ſcopo , alium ordinari , ſciat hoc nobis ſuperſtitibus nihil habere periculi . Omnibus etiam manifeſtum eſt,quòd non Nazeanzenæ ſed Saſimorum eccleſiæ præfecti ſumus : tametſi aliquandiu propter reuerentiam patris,& eorum qui hoc ſuppliciter petebant,tanquam aduenæ gubernationem illius ſuſceperimus.

Theologi ad eundem. XCVII.

NAturaliter mihi nonnihil ineſt dexteritatis . (Nam vnum quid ex multis & ipſe iactabo)Et tamen ſimul mihi ipſi ſuccenſeo , quòd etiam amicis nõ admodũ iucunda conſulo.Quoniam vero amici ſunt inter ſe & cognati,quotquot ſecundum deũ vi-
B uunt,eodemq; incedunt Euangelio: quamobrem nõ audiret à nobis cum fiducia dici, quæ omnes ſuſurrant? Non laudant ingloriam iſtam gloriam nominiſq; tui claritatem, (vt veſtro more loquar) nec clancularium hoc furtum quod paulatim ad peiora ducit , neq; peſſimam dæmonum, quam Euripides vocat, æmulationem ſiue ambitionem . Quid tibi accidit virorum ſapientiſſime ? Quanam ratione teipſum condemnando , ſacros libros , quos oportebat imbibere , cum illos olim populo prælegeris (neque enim pudet iſtud audire) proieciſti, vel, vt hyemis tẽpore clauis naualibus & ligonibus vſuuenit,fumo obnoxios reddidiſti,acerbos vero & impotabiles vſurpaſti, rhetorq; dici magis quàm Chriſtianus voluiſti? Nos verò
C Chriſtiani potius quàm rhetores haberi volumus. Deo ſit omnis gratia.Noli ad hunc modẽ animatus eſſe virorũ optime, quemadmodũ & olim nõ admodum hoc morbo laboraſti,ſed, licet ſero, reſipiſce,& ad te ipſum redi,ac fidelibus quidẽ,verum & deo,& altaribus ac myſteriis à quibus abalienatꝰ es iuſta te ſatisfactione expurga. Nec regeras mihi arguta illa & rhetorica verba.Quid?An quia rehetoricæ operam dedi,Chriſtianiſmo excidi? Num cum inter adoleſcentes verſabar,fidelis nõ eram?Et fortè deum teſtem aduocabis. Nequaquam ô ſuſpiciende,nequaquam,vt par erat,etiam ſi ex parte aliquid dederimus. Quomodo verò non cogitas ex his quæ iam facis lædi alios qui naturaliter ad hoc malum propendent,occaſionemq; dari cogitandi ac dicendi,ſit commentum.At eſt neceſſitas quædam . Nemo enim ſibiipſi tã-
D tum viuit,ſed & proximo,nec ſatis eſt,ſi tibi ipſi ſatisfacias,niſi ſatisfacias & aliis. Siue in publico quenquam percutias,ſiue in maxillam ipſe feriare,vel alium verberes in theatris,ſiue parum honeſtè luctatus fueris,vel antagoniſtam exceperis , non erit ſapientis viri excuſatio, ſi dixeris animo te fuiſſe interea modeſto ac ſobrio.Hæc facilè intelliguntur.Itaq; ſiue inſtitutũ vel iam tandem mutaueris,gaudebo, vt Pythagoricorum philoſophorum quiſquã amici cuiuſdam ruinam deplorans dixit,ſiue non mutaueris, philoſophus quidẽ ille ſcripſit,mortuus es mihi:ego vero iſtud tui gratia nondum dicam.Nam is cum amicus fuiſſet, factus eſt inimicus.At amicus cum ſim,inquit Tragœdia,lugebo tamen,(hoc enim modeſtius fuerit dicere) ſi neque ipſe quid te deceat,videris,quod primum munus eſt eorum qui laudantur,neque alij bene monenti obſecundaueris,quod alterum eſt.Tãtum habeat admonitio hæc.Tu vero mi-
E hi ignoſces amicitiæ gratia lugenti,ac pariter cum propter te, tum vniuerſum ſacerdotij ordinem,addam & propter omnes chriſtianos inflammato.Si vero opus habes vt pro te precemur aut intercedamus,ſuccurrat infirmitati tuæ deus,qui & mortuos viuificat.

φιλοτιμίαμ. Nyſſenum reuocat à lectione Gẽtilium.

Pãrum certè chriſtiani eſt ſe totum Gentiliũ lectioni addicere.

Ad Gregorium Principem Theologi. XCVIII.

NOn laudo Heſiodum,quòd eiuſdem artis opifices antitechnos vocauit,dicens,Et figulus figulo, & faber inuidet fabro. Nõ enim æmulatur magis quàm adiuuat & cõplectitur:vt ego puto, & tanquam familiarem fouet . Philoſophus vero hoc etiam amplius amplectitur philoſophum, quòd idem illis eſt ſapientiæ ſtudium . Hoc itaque & ipſe animo erga prudentiam tuam affectus , ſi ea fuiſſem corporis valetudine vt animi motibus
F obſequi potuiſſem,nemo me præcurrendo complexandoq; , & proſperum nauis aſcẽſum adprecando præueniſſet . Verum vt ſolem obſcurat obducta nubes , ita me remoratur corporis imbecillitas & inuida hæc caruncula quæ mihi carceris loco eſt.Suſcipies ergo, loco præſentiæ hanc meam epiſtolam?Certè ſuſcipies,cũ ſis prudẽs, & animo erga nos beneuolo id quod probè ſcio nec opus habeo, vt coniecturis ducar . Vt autem intelligas quantum de animi tui probitate præſumam,ecce precator apud te, intercedo pro re nobis admodum neceſſaria , & per amicitiam tuam abs te quæ amicorum ſunt expeto. Nicobolum meum è manu mea dextra tibi cum fratribus commendo,non daturum pœnas,ſed ſumpturum.Commendoq; ſimul & viduam neglectam illorum matrem,& domũ, quæ aliquando ſplendida fuit & illuſtris: cũ

ἀντιτέχνους. ἢ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει

Collatio.

εὐσπλαχνος Nazian.

aſſiduè nobiſcum verſaretur Nicobulus,nũc vero ne lugere quidem permittitur ea mala quæ G
partim acciderunt,partim adhuc expectantur, niſi tibi ſiſtatur, & tuo iudicio aduerſus malũ
dæmona obfirmetur,quo fiet, vt & nos cohoneſtemur & humanitatis ratio ac reuerentia ha
beatur,ſplendidumq; tibi ipſi tua in nos beneficentia reddas principatum.

Ecebolio Theologi. XCIX.

Nõ creaturã ipſam, bona cũ ſit, ſuggillat.

VOciferabor aliquid aduerſus meipſum.Sit autem venia dolenti, ſi quæ dolentis ſunt
loquutus fuero.O carunculam prauam & malignã,quibus me malis afficis?quę ma-
la perpetras?In propinquo vir eſt, quem etſi procul abeſſet perſequi neceſſariò debe-
bam,cum propter principalem virtutem qua præditus eſt, tum propter animi placiditatem. H
Tu vero malè vales,& propè immobilis es,ac parum curas quòd alij bono iſto potiũtur, nos
vero illo priuamur. Huiuſmodi ſunt quibus meipſum incuſo. Quoniam autem ſatis non eſt
deplorare tãtum quæ patior,ſed opus eſt,vt & aliquo pharmaco medeatur vulneri,iſtud nũc
quærentes,hanc auſi ſumus ad te dare epiſtolam, & literis noſtram adumbrare præſentiam.
Si vero cupiueris aliquo nos pro beneficentiæ tuæ ſcaturigine afficere beneficiolo, ecce defe-
rimus ad te,domum miſeram & humanitate tua dignam. Viduam videlicet cũ orphanis ex
lachrymarũ æſtu adhuc calentibus,ſororem dico meam cum ipſius liberis,qui,cum prognati
ſint patre honeſto,& qui plurimum laboris regum gratia pertulerit, in armis non obſcurus,
ſed valde illuſtris,deinde & vobis principibus multum ſeruierit (ſi de quodam tibi Nicobulo I
innotuit,)extrema nunc periclitantur. Nam poſt amicorum erogationem, & iuriſiurandi ſa-
cramenta,quæ in quæſtione obtulerunt, iam iterum calumniam conantur inferre orphanis.

Λιτανεία pro vidua & orphanis.

Olympio Theologi. C.

Epiſtola cõmiſeratiõis plena pro Diocæſariẽ.

ITerum occaſio demonſtrandæ humanitatis,iterum audax ego, qui tantæ rei patro-
cinium literis concredo.Verũ me tempus quidem alacrem reddit: morbus vero ne
progredi quidẽ permittit.Nõ enim vel tantum largitur,vt commodè incedã. Quæ
eſt igitur hæc noſtra interceſſio?Audi me hoc die humaniter. Triſte quidẽ mors eſt etiã viri.
Quomodo enim triſte non eſſet,cum qui hodie eſt cras non fore, etiam ſi penes nos nõ mo- K
riatur?Multo vero triſtius ac grauius eſt,mori ciuitatem,quã & Rex ædificauit, & tẽpus for-
mauit,& qualiſcũq; ordo ſeruauit.Loquor autẽ de ciuitate Diocæſarea, quæ olim ciuitas erat,
nunc vero non eſt,niſi ipſe placidè annuas.Hanc iam per nos pedibus tuis aduolui putato.Lo
quatur ergo ipſa,& habitu ſit amicta lugubri,& tonſa comas,vt fieri ſolet in tragœdiis, & ad
hunc modũ opem tuam imploret.Porrige mihi manũ humi iacẽti,ſuccurre imbecilli,ne dif-
feras,neq; diſperdas Perſarum reliquias. Ciuitates te erigere decet magis quàm laborantes &
adflictas ſubuertere.Eſto ciuitatũ tutor aut numerum earum quæ ſunt augendo, aut eã quæ iã
eſt conſeruando.Ne feras,vt ad tuũ vſq; principatũ ſit ciuitas, & poſt te nõ ſit: neq; cõmittas,
vt poſteris tẽporibus detur occaſio de tantis malis narrandi, ꝙ ciuitatem inter reliquas cõnu L
meratam acceperis,& locũ deſolatum reliqueris,vbi olim fuerit ciuitas,quę nõ niſi ex collibꝰ,
præcipitiis ac ſyluis cognoſcatur. Hæc quidem agat & dicat apud humanitatem tuã ſimulata
iſta ciuitas.Noſtrã vero admonitionẽ tanquã eam quæ amicorum eſt ſuſcipe. Caſtigare qui-
dem voles eos qui aduerſus poteſtatis tuæ mandatũ peccarunt.Nam contra hoc nihil prę̃ſu-
mimus.Quanquã temeratũ eſſe dicunt nõ ex cõmuni quadam conſpiratione,ſed ex inconſi-
derato quorundã adoleſcentum motu.Voles vero ſimul meritã pœnam maxima ex parte re-
mittere,& maiori vti ratione.Dolore ſuper matre demortua correpti ſunt:non potuerunt fer
re,vt cum ciues vocentur,ſint extorres.Inſaniuerunt, cõtra leges egerũt, de propria deſpera-
runt ſalute.Amentes eos reddidit quod in id calamitatis præter opinionem inciderunt.Num M
huius gratia cõmittendum eſt,vt ne ciuitas quidẽ ſit quæ ciuitas eſt?Nequaquã ô ſuſpiciende.
Ne velis hoc ſtatuere,ſed aliquo dignari honore cũ ciues omnes, tũ magiſtratus ac dignitate
claros,qui tibi ſupplices aduoluuntur.Vniuerſos enim iſta calamitate pariter tãgi putare de-
bes,tametſi propter poteſtatis tuæ amplitudinẽ ſubticeant,& altum ingemiſcãt.Deinde & no
ſtram caniciem venerare, quibus graue erit ſi cum aliquãdo magnificã habuerimus ciuitatẽ,
nũc ne ciuitatem quidẽ habituri ſumus & tẽplum hoc quod deo ſtatuimus & ſtudiũ hoc pie-
tatis quo in illum præditi ſumus,poſt tuum principatum futurũ eſt habitaculum beſtiarũ.Neq;
enim hoc graue & horrendũ fuerit,ſi ſtatuæ ſubuertantur,etiamſi alioqui graue eſſet, neq; de
iſtis nos loqui putabis, qui eorũ quæ ſunt potiora curã gerimus, ſed ne vnà cum illis ſubuer-
tatur

Tragica proſopopœia

παραίνεσις

A tatur ciuitas antiqua, & quæ ſplendoris nonnihil adepta erit ſi viuentibus nobis ac videntibꝰ,
abs te honorabimur & aliquid apud te poſſe putabimur. Sed tantum hac de re dixerim. Neq;
enim,etiamſi plura dixerimus,quicquã adferemus quod cogitationibus ac conſiliis tuis præ-
ualere poſſit,quibus tantus gubernatur populus,& gubernarentur etiã plures ac maiores, idq;
in maioribus principatibus. Illud vero neceſſariũ eſt inſinuare magnanimitati tuæ de iis qui
antea ceciderunt,quod prorſus miſeri ſunt, abiecti, & nullo diſturbio illorum qui deliquerũt
corſortes,quemadmodum nobis multi eorum qui tum præſentes fuerunt fidem huius faciũt.
De iſtis itaque cõſulta,quid nam profore putes & de gloria quam hinc feres, & de ſpe quam
B illinc decerpes.Tuis vt tribunalibus ſiſtamur,neceſſe erit, idq; non ſine animi mœſtitia fere-
mus,feremus tamen.Quid enim aliud agemus etiam?Si vero quę peiora ſunt obtinebunt,vnũ
hoc moleſtè feremus,prioriq; ciuitati illacrymabimur.

Ad eundem Theologi. CI.

NObis princeps es,etiã poſt principatum. Res enim iſtas lõgè aliter iudicamus quàm
plerіq; ſolent.Omnem nanq; principis virtutem in teipſo comprehẽſam habes. Mul
ti enim eorum qui ad principatus ſolium euecti ſunt, meo iudicio inferiores ſunt,
quoſcũq; videlicet exercitꝰ creat,humiles ac ſeruos ſubditorũ. Rurſus multi mihi excelſi ſunt
C ac ſublimes,etiamſi inferiora teneant,vtpote,quoſcunq; euehit ipſa virtus, & dignos reddit,
qui maioribus principatibus præficiantur.Sed quid horum mihi bono cedit? Non eſt nobiſcũ
amplius magnus Olympius,nec rerum noſtrarum gubernacula poſſidet. Actum de nobis eſt,
proditi ſumus.Iterum poſterior Cappadocia facti ſumus quam tu primam effeceras. Quæ a-
liorum ſunt,quid attinet dicere? Gregorij tui ſenectutem quis fouebit?Quis imbecillitatem ip
ſius curabit,maioriq; honore afficiet eum,qui multis humanitatis tuæ beneficentiam interce-
dendo impetrauit?Vos itaque nunc veſtrum quidem iter diſceſſuri præſtantiore comitatu ac
pompa alacriore ingredimini,quam plurimo nobis relicto fletu. Abitis autem multa à nobis
diuitiarum copia cumulati,& qualem non multi principum aſportarunt, bonam ſcilicet no-
minis exiſtimationem ac gloriam referentes, & quod omnium mentibus inſculpti eſtis tan-
D quam quibuſdam columnis ac ſtatuis haud cito mouendis.Si vero nobis denuò cum maiore
ac illuſtriore principatu præficiendi eſtis(hoc enim animi noſtri deſiderium futurum vatici-
natur)perfectioribus deo ſacrificiis prorſus gratias agemus.

Laus pricipis integri ex aliorum collatione.

Ad Procopium Theologi. CII.

ITa quidem animatus ſum (ſi quod verum eſt ſcribere oportet) vt quodcũq; epiſco-
porum concilium fugiam, propterea quòd hactenus nullius omnino ſynodi finem
aliqua vtilitate præditum,& vnde res malè habentes nõ magis exacerbatæ quàm cu
ratæ ſint,videre licuit.Ea enim illis eſt libido contendendi,& ambitio dominãdi (at ne putes
E iſta me odioſe ad hunc modum & importunè ſcribere)ſuntq; ita diſputando inſuperabiles, vt
ſi iudicio quiſquam cum illis velit agere,citius alterius cuiuſdã malitiæ reus agatur quàm quę
illorum eſt euincat ac diluat. Quapropter meipſum cohibui, inq; ſola precũ ſecuritate & cõ-
munitione tranquillum ac quietum fore putaui.Nũc vero & corporis infirmitatẽ habeo, quæ
ne cõdemner,ſit patrocinio ac tueatur.Nã perpetuo in extremis ferè ago, mihiq; ipſi nulla in
re vſui eſſe poſſum.Quocirca ignoſcat mihi tua prudentia.Perſuadeatur autem per te & piiſ-
ſimus Rex ne ſocordiæ nos condemnare,ſed imbecillitati ignoſcere velit,cuius gratia ſe, ro-
gantibus nobis iſtum ſeceſſum,pro alio quod offerebat beneficio,conceſſiſſe meminit.

Hac ætatẽ quid dicturus fueras, ſi vixiſſes Gregori.

Ad Anyſium Theologi. CIII.

F

VT res noſtræ habeant rogas.Ex hiſtoria quadam reſpondemus. Legationem Athe-
nienſes ad Lacedæmonios, cum illi imperio potirentur, miſiſſe dicuntur. Erat autẽ
petitio vt humanitate ipſorum in re quapiam vti liceret.Legati vero domum reuer
ſi,cum rogarentur,quomodo in nos affecti ſunt Lacedæmonij?reſpondiſſe ferũtur,vt in ſer-
uos quidem,valde benignè,vt in liberos verò,admodum contumelioſè. Hoc & ipſe nunc ſcri
bere poſſum. Agimus enim humanius quidem quàm quod deploratis: rurſus vero moleſtius
quàm quod conueniat iis qui deo ſunt curæ. Etiamnum enim nos & morbus contriſtat, &
qui nos adfligunt amici nihil dolent, etiam vbi pro viribus nocuerunt. At precare deum,

λίαν χρηστῶς. καὶ λίαν ὑβριστικῶς

vt nobis ſit beneuolus,largiaturq; è duobus alterutrum,vel vt moleſtias iſtas prorſus effugia- G
mus,vel vt illas cõſtanter toleremus.Etenim & hoc abũdè ſatis ipſam imminuet calamitatẽ.

Ad eundem Theologi. CIIII.

SEntio de quibus me incuſes,etiamſi taceas.Dices fortè nuptias celebrauimus idq; au
reæ ac tuæ Olympiadis,& adfuit epiſcoporũ cœtus, tu verò cũ ſis.inter illos egregi⁹
ac præclarus,vel ex contẽptu,vel ex torpore nobis defuiſti.Ex neutro , ô ſuſpiciẽde.
Sed quoniã putaui fieri nõ poſſe,vt qui viuo miſerè ac tragicè,panegyrica celebra-
rẽ hilariter ac comicè . Et ſimul omnino intẽpeſtiuũ & præter decorum nuptiarum forè rat⁹
ſum,ſi duo ex pedibus ægrotãtes inter ſaltantiũ choreas ridiculè circũagerentur(vt & pro mo H
re nuptiarum nonnihil tecum ludam.)Alioqui quod ad voluntatem attinet,& adſum,& nu-
ptias vnà celebro,adoleſcentiumq; dexteras & mutuo inter ipſos & vtraſque dexteræ dei cõ-
mitto.Decet enim, vt quemadmodum omne reliquum bonum ita & cõiugium tibi , cum o-
mnium optimo,& iuxta communes noſtras preces,ineatur.

Enãtiosis in dictionibus τραγικῶς & κωμικῶς ποδαλγοί.

Ad eundem Theologi. CV.

ECce iam alter tibi quoque gener accedit,& moleſtiam rei ſuauitas amolitur.Bene fa
cis.Nos vero ſegnes,vt ipſe ſanè dices,vt aiũt,prouerbij veritas habet , infirmi otioſi I
non ſunt.Attamen rectè nobis habent quæ ex deo ſunt. Negotia nanque illa tumul-
tuaria aliis permittemus:nos vero philoſophiæ fructum capiemus.Quoniam autem deũ me-
tuis,& ipſe planè ex eorum es numero qui è ſupernis ſunt,nulli vinculo obnoxius.Et nos iam
iterum ad nuptias tuas ſiquidem id muneris cõtribuendum eſt,quod nobis optimum videtur
& honeſtiſſimum,preces noſtras conferimus.

ἀσθενεῖς οὐκ ἀργοί.

Ad Amphilochium Theologi. CVI.

PAnes quidẽ abs te non peteremus, quoniã nec aquã ab illis qui Oſtracinã inhabitãt.
Holera vero ſi petamus à viro Ozizaleno,cũ illorũ vobis ſit copia, nobis vero mul-
ta raritas,nihil eſt quod mireris,neq; præter cõſuetudinẽ videri debet. Dignare itaq; K
holera nobis & plurima & optima mittere,vel certè quantum poteris. Quandoquidem pau-
peribus & modica magni æſtimantur . Habebimus enim apud nos magnum Baſilium , cuius
vt ſaturi philoſophiam expertus es,ita eſurientis ac moleſti experiri nolis.

Ad eundem Theologi. CVII.

QVam parcè veniunt ad nos holera veſtra? Quid enim miſiſtis aliud præter Chryſo-
lachana?cũ ſit vobis illic omnis abundantia,horti, fluuij, nemora & horti arboribus
conſiti.Et ipſa veſtra regio holerifera eſt,vt aliorũ aurifera.Et foliis pratẽſium her-
barum veſcimini,& frumentũ vobis eſt, fabuloſa illa felicitas. Et panis?Ille qui dicitur panis
angelorum,ita iucundus pariter,† & qui tamen guſtari nequeat . Aut igitur tradite nobis ex L
holeribus veſtris abundantius ac largius:aut aliud quidem nihil comminabimur , frumẽtum
vero cohibebimus,ſciemusq;,an reuera ex ſolo rore viuant cicadæ.

Tota ſalib⁹ & dicteriis aſpergitur χρυσολάχανα Atriplices aurei coloris.
† ἄπιστος lege ἄπαστος

Boſporio Coloniæ Theologi. CVIII.

PVtabam quidẽ à vobis & de præteritis mihi deberi apologiam, ita ſum imperitus ac
ineptus.Quoniã vero non ceſſatis moleſti nobis eſſe, ſed perpetuo priora etiã ſupe-
rare contenditis, & contumeliis contumelias , quas quotidie excogitatis nouas ad-
iungitis(ob quam cauſam,ignoro:ſiue id odio noſtri faciatis, ſiue vt aliis per noſtrã ignomi-
niam gratificemini,iſta nos deo cognoſcenda & iudicanda permittemus,quem nihil eorum M
quæ fiunt,latet(quod diuina ſcriptura teſtatur) etiamſi veritatis faciem, vt multis honeſti vi-
deamur,obſcurauerimus)veſtræ pietati nuntiamus,quòd victi ſumus &,* eccleſiæ pro viribus
conſulere,ſi deus dederit,non grauabimur,quandoquidem hoc contenditis . Et maximè ipſo
nos tempore vrgente,propter imminentem aduerſariorũ incurſum,qui futurus, vt ipſe ſcri-
bis,expectatur.ſed humile corpus hoc deo accommodabimus, donec illud durabit, noſq; ali-
quid roboris habebimus , vt neque nos hac laboremus moleſtia , vt à vobis condemnemur,
& ab vniuerſo clero incuſemur,qui nos omnigenis querelis adobrutos proterit,quod & eccle
ſiã videamus neglectã,& multos eſſe qui illã proſcindant, quaſi quæ eccleſiæ neceſſitas exigit
contem-

* Locus hic defectũ habet i Græco

A contemnamus:neque vos prolixius laboretis nos ignominia afficiendo. Et hoc faciemus ve-
ſtris adiuti precibus,ſiquidem ipſe eccleſiæ gubernationem ſuſcipere detrectas,vt & ipſe aſſe-
ris,& res ipſa declarat. Satius enim eſt illis immori curis quàm iſtis , cum omnino neceſſe ſit
vt miſerè agamus,ita res noſtras deo diſponente.

Ad eundem Theologi. CIX.

IAm ſecundo à vobis ſupplãtatus ſum ac ſeductus. (Noſti quid dicam.). Quòd ſi hoc
merito facitis , odoretur dominus odorem bonæ veſtræ fragrantiæ : ſi vero iniuſtè,
ignoſcat dominus . Ita enim conſentaneum eſt vt de nobis loquar : quandoquidem
B præceptum nobis eſt,vt iniuria adfecti patientes ſimus.Veruntamen, quemadmodũ vos ve-
ſtræ ſententiæ poteſtatem habetis,ita & ego meæ. Iam nõ amplius grauis vobis erit moleſtus
ille Gregorius.Secedam ad deum,qui ſolus ſyncer⁹ eſt & fraudis expers. Cohibebo meipſum.
Iſta meipſum admonui.Bis enim ad eundem offendere lapidem intellectu captis duntaxat a-
nimantibus prouerbium triuiale tribuit.

παροιμία

Cæſario fratri Theologus. CX.

NEque terrores inutiles ſunt iis qui ſano ſunt iudicio : imò vt ego ſentio vehementer
etiã vtiles ac ſalutares.Licet enim illos deprecemur,perterriti tamen erudimur.Ani
C ma nãq; adflicta,deo vicina eſt(inquit Apoſtolus Petrus,vbi hac de re præclariſſimè
diſſerit)& quiſquis periculũ euaſit,familiarius ei adhæret, per quem ſeruatus eſt . Ne ſit igitur
moleſtum ꝙ aliquando adflictionis participes fuimus,ſed gratias agamus ꝙ euaſimus, neque
alij appareamus coram deo tẽpore periculoſo,& alij poſt pericula.Sed velimus ; ſiue extorres
ſimus,ſiue priuatè ſiue publicè agamus(Sic enim dicendum eſt)nõ deficere quo minus conſe-
ctemur eum qui nos ſeruauit,ſimusq; partis illius,quæ modica ſunt exiguorũ ac humi repen-
tium curantes,cõmittamusq;,vt habeant poſteri quod de nobis narrent,nõ quidem,vnde ma
gna ad nos redeat gloria,ſed vnde magna ad animã noſtrã redeat vtilitas. Eſt autem iſta di-
D ſciplina multis vtiliſſima.†Melius enim eſt in periculis eſſe quàm ſecurè agere : & calamita-
te premi potius eſt quàm vti rebus ſecũdis. Antè terrores ſiquidem mundi eramus, poſt ter-
rores vero facti ſumus dei.Forſan tibi oneroſi videmur, quòd toties eadem ſcribimus, & quæ
ſcribo putas nõ eſſe admonitionẽ ſed oſtentationẽ:quapropter iſta quidẽ ſufficiant : nos vero
ſcias eſſe prõptos optareq;, maximè quidẽ vt apud te conſtitutis ad ſalutem tuam aliquid cõ-
ferre deq; his rebus perfectius diſputare.Sin minus,vel hic te quantocius excipere vnaq; cha-
riſteria celebrare liceret.

φόβοι οὐκ ἄχρηστοι.
γνώμη memorabilis †ὅτι κρεῖττον ἀσφαλείας κίνδυνος, καὶ συμφορὰ εὐημερίας αἱρετωτέρα.
χαριστήρια gratiarum actionem.

Ad eundem Theologi. CXI.

PLurimũ iam tui gratia pudefacti ſumus. Quod enim cõtriſtati ſumus, quid opus eſt
ei ſcribere qui huius omniũ eſt perſuaſiſſimus?Ne vero de nobis loquamur, néve di-
E camus quanta nos mœſtitia,imò & metu(permittes autem vt & hoc dicã) quæ de te
ſparſa eſt fama repleuerit : cupiebã ſi quo pacto fieri poſſet, vt ipſe coràm audires quid alij,tã
cognati quàm alieni,& qui nobis quocũq; modo noti ſunt,ſaltem Chriſtiani,non aliqui dun-
taxat,ſed ex ordine pariter omnes,de te loquantur ac de nobis. In alienis nanque libentius ac
ſtudioſius philoſophantur homines . Abierunt enim illis iſta in quandam declamationem,
nunc quidem epiſcopi filium militiæ operam dare : nunc vero externum affectare potentatũ
ac gloriam,nunc pecunias æquare non poſſe, quæ ſint conſumptæ, quãdo publicum ærarium
incendio conflagrauit,& homines quiſq; vitæ ſuæ fugiendo rationem habuere. Imò nullã pla
nè nec gloriam nec ſecuritatem neq; proſperitatẽ æſtimare, ſi ſtrenuè ſeſe rerum tẽpeſtati op
F ponat,ſeq; quàm longiſſimè ab omni ſcelere & immũditię abalienet . Quomodo decernẽt ac
ſtatuent epiſcopi,ne alius quiſquã temporis curſu corrumpatur,aut idolis cõmiſceatur?Quo-
modo alios aliud quiduis delinquentes reprehẽdet,qui ipſe ne auſit quidẽ domeſticos & ver-
naculos corripere,fidutia deſtitutus?Iſta cum quotidie audiamus,imo multo grauiora quoq;,
quibuſdã forſan propter amicitiã qua nobis iuncti ſunt talia dicẽtibus,quibuſdã vero ex odio
nobis inſidiãtibus quomodo putas affectos & quo eſſe animo eos homines, quibus propoſitũ
eſt ſeruire deo,& qui hoc ſolũ arbitrantur eſſe bonũ , vt ad ea quæ futura ſperãtur proſpiciãt.
Dominũ itaq; patrẽ noſtrum rumorem hunc de te ſparſum ægerrimè ferẽtem,deq; ipſa vita
periclitantẽ quoquomodo ipſe quidẽ conſolor ac recreo, de animo tuo illi promittens fideq;
faciens,quòd non ſis laturus vt poſthac nos denuò mœrore conficias,dominã vero matrem,

 ſi quid

si quid illa eorũ quæ contra te dicuntur audiret (nam in hunc vsq; diẽ illam omnia celamus, G
idq; multis consiliis)puta omnino nullam admissurã consolationẽ, propterea cp & mulier est
animo pusillo,& alioqui propter vehemẽs religionis studium , modum hisce in rebus statue-
re nescit.Quapropter si aliqua cũ tui tum nostri cura teneris, delibera ac statue , cp melius sit
& cautius ac securius.Nam planè & hic apud nos abundè poteris liberã & ingenuam vitã in-
stituere, nisi admodũ sis insatiabilis , & præter omnem modum perpetuò plura concupiscas.
Imò nõ video quam temporis cõmoditatem expectare debeamus ad hoc,vt vitæ conditionẽ
aliquam amplectare,si præsentem neglexerimus.Si vero eandem retinere volueris animi sen
tentiam,omniaq; conatibus tuis modica & exilia ducere, nihil quidem aliud quod molestum
sit dicam:hoc tamen præmoneo & cõtestor, cp è duobus necessarium erit alterutrum fieri, vt H
aut,si verus permanseris christianus, ad ea deputeris quæ professioni tuæ sint ignominiosissi-
ma,viuasq; ita,vt & tibi & spei de te conceptæ non conueniat:vel si nominis gloriam deside-
raueris,letali damno afficiare,fumiq; certe,si non & ipsius incendij,particeps reddare.

Ad Sophronium prouinciæ rectorem Theologi. CXII.

Vides vt res nostræ habeant,& vt vicissitudo quædam rerum humanarũ circumquaq;
vagetur,ita vt nunc illi,nunc isti vel in flore sint vel defloreſcant,& neq; rerum no-
bis prosperitas,neq; infœlicitas,vt aiunt,constans sit, sed quàm citissimè mutetur ac
transeat vt ventis potius sit fidendum,aut si quid vndis inscribatur , quàm humanarum rerũ I
prosperitati.Quamobrem?Mihi videtur ita diuinitus institutũ esse, vt conspecta in rebus hu-
manis instabilitate & inæqualitate maiore studio ad deũ accurramus , futuraq; desideremus,
atq; aliquã habeamus nostri quoq; istorum rationẽ , non admodum rerum præsentiũ vmbras
& somnia sectantes.Verum vnde moti sumus, vt ista loquamur ? Neq; enim hæc frustra phi-
losophamur,aut vanè iactamus.Erat aliquando , & Cæsarius tuus inter eos cõnumeratus qui
non obscuri habentur,imò nisi fallor,vt fratribus vsuenire solet,ex eorum numero erat, qui
admodum illustres suspiciuntur.Insigni erat eruditione , & animi probitate multos excelle-
bat.Præclarus itẽ habebatur propter amicorum copiam,è quibus præcipuum te,tuamq; nobi-
litatẽ arbitratus est,idq; nobis persuasit. Sũt quidẽ ista iam antiquata, & tu interea plura ex te K
ipso honorandi illius gratia amicitiæ monumẽta adiecisti, quẽadmodum omnes natura cõ-
parati sumus mortales,vt plus aliquanto largiamur mortuis quàm viuis: quæ vero nunc di-
ẽturus sum,ne velis siccis oculis audire,sed illacrymando honestè tamen & vtiliter.Mortuus
iacet,sine amicis,desertus,miserabilis,modica myrrha honoratus , (si tamen vel illa data est)
& modicis indumentis,quæ mortuis vtcũq; dari solent.Multũ sanè est,si & illis ex misericor-
dia potitus est.Irruerunt autem,vt audimus,inimici,& alius alio prętextu magna cũ potesta-
te quæ illius sunt pars rapiunt,pars rapere conantur.(O impudentiam,ô crudelitatẽ) & nemo
est qui prohibeat,sed qui humanissimus est,seueritate legũ veluti prętextu quodã,se tuetur, &
si vno verbo dicendum est,fabula vel tragica facti sumus,qui olim felices reputabamur. Hæc L
tibi non videantur ferenda,sed condoleto potius & molestè nobiscũ ferto, & gratiã impar-
titor Cęsario mortuo,ne per ipsam amicitiam,per ea quæ tibi sunt omnium charissima,perq;
spem ipsam,quã tibi ipsi velis dextram ac fortẽ reddere, si fidus ac syncerus erga mortuũ ap-
parueris,vt & viuentibus hoc largiaris,beneq; sperare facias.Putas nos pecuniarũ gratia mœ-
stos esse?Dedecus illud nobis intolerabilius est,si videbitur omnium solus Cæsarius non ha-
buisse amicos,qui tam multos habere reputatus est.Hac itaq; petitione te,& de talibus inter-
pello:siquidem tibi forsan non habemur intempestiui . Quam vero adferre debeas opem , &
per quos,& quomodo,& res ipsæ admonebunt,& prudentia tua dispiciet.

Ad eundem Theologi. CXIII. M

Commodi aliquid nobis adfert secessus,otium videlicet & tranquillitatem , verũ nõ-
dum tantum commodi adfert quantum incommodi , vtpote quòd à vestra supera-
mur amicitia & præsentia,re nobis admodum iucunda.Alij tua feruntur prudentia,
nobis vero multum est,si vel hoc dabitur , vt vmbram quãdam mutui colloquij in literis vi-
cissim dandis & accipiendis obtineamus. An te videbimus iterum? An te complectemur ali-
quando lepidum nostrum caput? An hoc dabitur reliquæ nostræ vitæ? Quod si dabitur, om-
nis sit gratia deo.Sin minus,maxima ex parte emortui sumus. Tu verò memor esto Gregorij
tui,resq; nostras aliis ipse enarrato.

A eundem

A *Ad eundem Gregorij Theologi.* CXIIII.

Tiosè ac quietè philosophamur . Vsque adeò scilicet læserunt nos osores nostri, vt γνώμη ex
optarim nos adhuc alia eiusmodi affici iniuria , quò illos magis atque magis bene contrario.
de nobis meritos agnoscamus.Fit enim sæpenumero vt qui læsi videntur beneficio
afficiantur,& qui putantur beneficiis affici,lædantur . Igitur ad hunc modum habent res no-
stræ.Quòd si aliis hoc non persuademus,te tamen illud loco omnium scire volumus,cui libẽ-
ter rerum nostrarum rationem reddimus . Imò persuasi sumus ista te scire , ac ignorantibus
persuadere.Obsecro vero, vt cum omni studio ac diligentia, si non antea , vel nunc tandem
B in hoc incumbatis , vt concilientur & in vnum coëant orbis sectæ malè inter se dissidentes,
& maximè, si deprehenderitis illas non propter fidei doctrinam , sed propter priuatim con-
ceptos animi dolores dissidere, quod ego animaduerti.Hoc & vobis si poteritis lucrosum e-
rit,& secessum nostrum iucundiorem reddet , si videbimur illi nos non frustra commisisse, κεγῶς.
sed sponte nosipsos quasi in pelagus quoddam ad exemplum Ionæ illius, eius gratia abiecisse,
vt sedaretur tempestas,& periculo erepti seruarentur, qui in mari illo procelloso nauigabant. Ab exẽplo
Si vero nihil minus etiamnum tempestate iactantur , nos saltem quod nostrum erat ad desi- βεβαίωσις
deratam tranquillitatem contulimus.

C *Ad Eustochium Sophisten.* CXV.

Astute Vlysses , quàm vehementer me perstrinxisti Stagirismum opprobrans,si- ὀνειδίζων.
ô mulq; nos accuratissimis sophismatibus inuoluens?Laudo quidem confidentiam tu-
am quòd quæ subscripsisti scribere sis ausus.Melius enim est apertè proferre quod mo-
lestum est,quàm in diem suspensos,vt ita dicam reddere rerum ignaros. Habeo tamen non- γνώμη.
nihil quod incusem. Vt autem iuridicialem agendi formam obseruem primum me defendã,
deinde accusationes inferam : faciam autem vtrunque pari animi beneuolentia . Optimum
Stagirium accessit Nicobulus meus.Accessit autem non ex animi nostri sententia(ne suspice-
ris hoc.Neque dum enim Athenarum oblitus sum ego,neque amicitiæ ac necessitudinis tuę)
sed à seipso quidem adhoc incitatus, & patre ita volente,illum accessit , à me vero per literas
D illi est commendatus ac traditus.Quid hoc habet ingratum aut inhumanum ? Iam quoniam
excusationem meam habes,accipe etiam quid reprehendam.Non laudo figmenta tua & prę-
stigia quibus malè impetis æmulum (quandoquidem ita obtinuit, vt qui eiusdem sunt artis,
æmuli inter se vocentur.) Quamdiu ista durabunt ? Et quando modum ponemus sophisticæ νόμμα ex
calumniæ?Quousque hæc fient? donec scilicet morte ab hac intercludamur versutia.Quòd si Hesiodo.
adolescens quisquam æmulatione adactus , emolumentiq; cuiusdam spe motus ista faceret,
ignoscendum quadantenus esset (vt demostheniano more tui gratia nonnihil rhetoricer) in
ista vero ætate existentem,atque ad hunc modum viuentem, captiunculis hisce insidiosis vel
petere alios,vel ab aliis impeti,prorsus est & intempestiuum & contentiosum : non solum ob
E id quod indecorum est & omnino sordidum: sed & quòd quàm facillimum est vt instar re- ἀνελεύθερον
currentis fluuij talia ipse audias,qualia in alios dixeris,(iterum enim Homero vtar) & omni-
no in promptu est.Vt eum qui momordit, vicissim remordeat lacessitus.Quæ ergo ista sapi- Collatio.
entia est,cum queas virtute superior euadere,per maliciã vinci malle , aut etiã vincere, quod
multo est peius? Imò & in iudicibus hoc reprehendo(dicendum enim, quod verum est)quòd
quæ iudicantes puniunt,ea audientes laudant.Et nõ solum ipsi hoc faciunt,sed & multos ha-
bent collaudatores , & malitiæ inflammatores , quorum & portio quædam est,vt studio hoc
faciant.Oportebat,si suspicio esset,non laudare: si vero fides haberetur,publicè iudicare, ma-
gis quàm ad hunc modum agere.Si falsa esset delatio,oportebat accusatores arguere: si vera,
eos reprehendere,qui accusantur, & non ita rem maximam,nobilium videlicet virorum o-
F pinionem,tanta temeritate ludibrio exponere.Itaque si me aliquousque auditis (nam vtrisque
loquor)conuicia hæc & vituperia,si nihil aliud,canitiem saltem reueriti vel in rebus turpissi-
mis tandem defatigati, abiicite. Statuetis autem ipsi, veterem illam in pretio habendam esse
paranesim,quæ tum virtutem exercere iubet, quando ætas suppetit,& vobis ipsis quidem in-
sidias non struetis: struetis vero expectationi adolescentum,qui graui omnino dispendio af-
ficientur , si conuiciis ac vituperiis assuefacti malitiam didicerint , idq; non sine stipendio ac
præceptore: quemadmodum non virtutis,sed huius nos habent præceptores. Quòd si tibi du-
rus videor ista scribens,vltionem licebit de me æqua talione sumas,ita vt rerum necessariarũ
admonitum,vel morigerum laudes,vel repugnantem incuses.

Ad eundem

Ad eundem Theologi. CXVI. G

φαλακρὸς ὢν, κατὰ κριοῦ μὴ νυστάζειν ἀντιπρόσωπος. παροιμία. εἰ δὲ ζώοις.

SCilicet ignoraui quàm vehementer improbum & indoctum virum Sophistam admonuerim. O socordiam. Et neque vulgari prouerbio admonitus cognoui caluus cum sim, non esse mihi cum ariete aduersa fronte arietandum, neque crabrones cõtra meipsum iritandos, linguam videlicet ad maledicendum procliuem & instructam. At istuc non admodum molestè fero. Nam, vt intelligo, commune mihi hoc vsuuenit cum multis. Quod verò ad †bestias illas attinet, etiam præ multis. Illud autem me peius habet, quòd tibi fidem non feci, hoc me animo facere amico. Cæterum benevaleas & corpore & animo, & linguã si possibile est cohibeas. Nos autem posthac quod nostrum est curabimus. H

Ad Eudoxium rhetorem Theologi. CXVII.

VEtus erat Atheniensium cõsuetudo, atque ea meo iudicio pulcherrima. Posteaquam ad pubertatis annos venerant adolescentes, ducebantur ad artificia. Ducebantur autem ad hunc modum. Proponebantur publicè cuiusuis artificij instrumenta, atq; ad illa ducebantur adolescentes. Quocunque tum quisque delectabatur, & quod accurrebat, illius edocebatur artificium: propterea quòd quæ ad naturæ ductum fiunt plerunque bene succedunt: quæ vero præter naturam præsumuntur, frustra tentantur. Ad quid ista narro? Et tibi idem faciundum esse dico, vt philosophiam non negligas: quandoquidem ingenio ad illã I es apposito: neque ad aliud quicquam eorum quę tibi cognata non sunt assuefias magis, quàm istam amplectare, ad quam naturaliter es propensior. Non hoc tantum nomine quod optima est, sed & ob id quod naturæ est agnatior. Cursum vero fluuij detorquendum non esse parœmia docet, & artem equitandi edoctum ad cantandum admittere noluit poësis. Quid timendum erat? Ne simul & in equitandi artem & cantandi delinqueres. Quæ autem hic spectanda est aptitudo? Vt mihi ista consideranti visum est, principio spectandum est ingenium morumq; tranquillitas atque aperta simplicitas, & ad seculi huius astus ineptitudo, deinde & animi industria ac sublimitas, & ad contemplandas res agilitas. Tertiò ad hoc vitæ institutũ accommoda est & infirmitatis subleuandę solicitudo & corporis imbecillitas. Nam & ista nõ K parum commoditatis ad philosophandum adferre Platoni videtur. Et alioqui ea es ætate, vt affectuũ vis iam inclinet. Et paupertate mihi videris non magis premi quàm ornari. Et præterea pudorem admittere nosti, quod non conuenit instituto rhetorum. Sed neque vox tibi scelesta est, nec vitiose clamas, neque in foro versatus es, nec quicquam habes eorum (vt breuiter dicam) quibus forensem Democritum ad concionandum finxit Aristophanes, sed cum rhetor voceris omnia prius præstare poteris, quàm vt moribus & ingenio inter rhetoras censeri queas. Velis igitur hoc minus abiicere philosophiam, quo magis moribus illi accommodis reliquos antecedis, neque malis minores habere in minoribus, quàm primas in maximis. Si vero tibi primas quoque in terrenis dederimus, ne sustineas inter graculos primas habere, L cum aquila esse queas. Quousque inflamur in minutis istis humiq; repentibus rebus? Quousq; ludimus in puerilibus hisce nugis ac figmentis, & propter inanes applausus extollimur? Trãseamus hinc. Euadamus in viros. Proiiciamus somnia. Præteruolemus vmbras. Relinquamus aliis vitæ huius delitias imò magis mœstitias. Alios fatigent, iactent, & iritent, inuidentia, seculi & euentuum cursus. Quod in rebus humanis queruntur esse instabile & inæquale, valeat, cuiusmodi sunt throni, potentatus, diuitiæ, splendor opum promotiones, subditorum supplex prouolutio inanis, scilicet, gloriola & respuenda, qua magis ignominia afficitur quisquam, si illam ignouerit, quàm si spreuerit. Magnæ huius scenæ ludicra & inania spectra præteribim⁹, locoq; omnium deum eligemus, qui solus bonum est per omnia sufficiens, & nostrum, vt & in hac vita inclarescamus, qui adhuc pusilli sumus, vitæq; huius claritatem quęrimus, vel cer- M te futuræ vitæ claritatem apprehendamus, quandoquidem virtutis præmium deus est, & purissimæ lucis illustratio, quæ in trina illa vnitate conspicitur, cuius in hac vita splendorẽ pro data mensura adepti sumus. Adhæc certus progredere, mente aduola, apprehende vitam æternam. Nequaquam in spe concepta quiescas, donec desideratum ac beatum cœlestium bonorum verticem obtineas. Quòd si acquieueris, nos olim laudabis scio. Exigua quidem iam putantur, paulo verò pòst abundantia deprehendentur, vbi per te ipsum quæ nunc pollicemur, videris, inueneris que ista non inanem esse felicitatem, neque mentis nostræ figmenta, sed rerum veritatem.

Margin notes: γνώμη. (beside "lius edocebatur artificium") — παροιμιακῶς. (beside "ma est, sed & ob id") — στροφάς. (beside "morumq; tranquillitas") — νοσοκομία. (beside "accommoda est") — παροιμιωδῶς. (beside "ludimus in puerilibus") — ἐπάρματα. (beside "cuiusmodi sunt throni")

Ad eundem

A *Ad eundem Theologi.* CXVIII.

BEne habet, quòd in adflictionibus philosopharis, multisq; factus es exemplar tolerã-
tiæ in rebus tristibus, & quemadmodum ad optima quæuis corpore, cum recte vale-
bas, es vsus: ita & nunc illo dextrè vteris, quandoquidem imbecillis cum sis, non es
otiose, vt ita dicam, otiosus. Philosopharis enim, & quod Diogenem olim febricitantem inq;
febrili calore tolerantem dixisse ferunt, hoc & ipse visendum exhibes cum in corpore tum in
animo. Decebat meum hunc tam ruris amantem & agrestis vitę nec remollescere, aut resol
ui animo, non per afflictiones in varia diduci, sed contemnere lutum hoc, permittereq; cor-
B pori, vt miseriam suam ferat, cum omnino siue iam, siue pòst aliquando ex lege naturæ sit re-
soluendum (morietur enim vel morbo vel senio confectum) ipsum vero animum habere in
sublime euectum & cogitationibus cum deo coniunctum: hoc quoque scire, quod absurdum
sit, si extra pericula philosophantes, in aduersis, vbi opus est, deprehẽdamur nihil minus quàm
philosophi, req; ipsa doceamus nostram hanc professionem frustraneam & inanem. Omnia
iam dilucidè animo perlustrasti, cùm nostra tum aliena, vtpote vir in vtrisque instructus &
aliorum quoque præceptor, collegistiq; tibiipsi ex omnibus paratum humanitatis pharmacũ.
Vt vero tecum & ego parumper, si id iubeas, philosopher, non laudo diligentiam illam circa
res minutas & negligentiam circa præcipua, in Aristotele, qui cum felicitatem nobis defini-
C ret, aliquousque quidem rectè progressus est, definiens illam esse animi circa virtutem ener-
giam, adiiciensq;, in ætate perfecta: quod & ipsum valde clarè expressit, propter cõcisam no-
stram mutabilemq; naturam: illud vero non præclarè sed admodum abiectè, quòd & mun-
danarum rerum, quæ extra hominem sunt, facultatem & abundantiam adiecit, quasi si pau-
per quisquam fortè sit, vel morbidus, aut ignobilis, vel exul, ob id felicitatis particeps esse ne-
queat. Laudo vero animi dexteritatem & præstantiam in Stoicis, qui nihil eorum quæ extra
hominem sunt à felicitate impedire dicunt, sed felicem esse eum, qui virtutis studio incum-
bit, etiamsi in Phalaridis tauro concremetur. Et huius gratia admiror quidem eos qui apud
nos honesti ac recti gratia periclitati sunt, aut calamitatis aliquid fortiter tulerunt: admiror
vtro magis eos qui apud incredulos hac in re nostros adæquarunt: vtpote Anaxarchum il-
D lum, Epictеton, & Socratem, vt multos reliquos taceam, quorum primus, cum in mortario
manus ipsius, iussu tyranni contunderentur, follem Anaxarchi tundendo purgare iussit tor-
toribus. Quid his verbis innuebat? ærumnosam videlicet nostram carnem. Significabat enim
animam Anaxarchi philosophi non tundi. Ita nos vocamus externum & internum homi-
nem. Alter vero cum curetenus distenderetur ac torqueretur, philosophabatur non aliter
quàm si in alieno corpore viueret: & citius videbatur fractionem cruris perferre, quam illa-
tam cruciatus violentiam persentiscere. Socrates morti ab Atheniẽsibus adiudicatus, cum in
carcere esset, vt nosti, de corpore suo quasi de alio quodam carcere ad discipulos disseruit, &
cum copia esset aufugiendi data, aufugere noluit. Vbi vero allatum esset venenum magna a-
E uiditate sumpsit, perinde ac si non ad mortem sumeret, sed ad beneuolentiæ amicam inuita-
tionem præbiberet. Adiunxissem illis & Iob nostrum, nisi te scirem haud alienũ ab illius pas-
sionibus, & esse iam & futurũ cum deo. Hęc eadem videris mihi tibiipsi succinere, ô diuinum
ac sacrum caput, atq; ita teipsum curando cõualescere, nosq; exhilarare præcones & amicos
tuos, & neq; per morbi violentiã animo deiici, neq;, quod diuinus Dauid dicit, propter pacẽ
peccatorum & rerum prosperitatem qua illi potiuntur in hac vita, offendi, sed magis expur-
gari, si fas sit illud de te dicere, & corporis ægrotationem materiam facere virtutis.

Margin notes: ὑπόδειγμα καρτερίας. (beside "Bene habet") — οὐκ ἀργεῖς ἀργῶς. (beside "otiose, vt ita dicam") — Vide Laertiũ de hoc Synopensi: ἐμῷ φιλαγρίῳ. (beside "febrili calore") — De philosophia hac Christiana intelligit. (beside "sit, si extra pericula") — Vide Eth. lib. 1. cap. 7 (beside "res minutas") — Phalaridis immanitas. (beside "bit, etiamsi in Phalaridis") — Ab exẽplis. θύλακον. Anaxarch⁹. Epictetus. (beside "lum, Epictеton") — Socrates. (beside "tam cruciatus violentiam")

Ad eundem Theologi. CXIX.

F QVod alter alterum couenire nequit, idem vtrique impedimenti est. Vtitur enim te
corpus tuum, vt assolet, ne quid amplius dicam. Me vero scias pessimè habere. Alio-
qui nõ quieuissem quin ante omnes peregrè reuersos, mihi crede, ad te aduolassem,
complexusq; & consultore te de rebus propositis vsus essem, viro & amico & prudenti inq;
pietatis causa sublimi. Quòd vero reliquum erat, videlicet, vt per literas inuicem alter alteri
loquamur, hoc ipse quidem præstitisti, idq; rectè: faciemus autem idem & nos. De quib⁹ scri-
bis, nobis non sunt minuta, nec modici momenti. Vnde neque ipsi de illis obiter aut negligẽ-
ter consultauimus, sed magno studio ad ipsorum inquisitionem conuenimus. Defatigati su-
mus autem, certando contra inuidentiam, sacrosq; episcopos, qui publicam concordiam rũ-
punt

punt: & fidei causam contentionibus suis priuatis postponunt, atque obiter ac perfunctoriè G
tractant. Quapropter intelleximus puppim doctrinæ veritatis miserè pulsari, atque ob eam
ναυτίλον ἰχθύν. causam nos ipsos cohibemus (quemadmodum & piscem Nautilum factitare dicunt, si quan-
do tempestatem senserit) videmúsque procul quo pacto quidam prosternant, quidam pro-
sternantur: ipsi vero interea ad futuram vitam ac portum transitum paramus. Si verò eccle-
sia periculis exponitur, vt scribis, dic quæ? Si nostra, & ego hoc dico, & vos quoque rectè sen
titis. Si vero ecclesia ea sit, quæ ad nos non pertinet, & quæ nobis delegata non est, nos ex-
tra culpam sumus. Verum quoniam ad tempus aliquod curæ nostræ commissa est hæc eccle-
sia, ad tempus illi præerimus. Multi sunt & alij, qui illi vtique præessent: nimirum, quibus ex-
traneæ ecclesiæ commissæ sunt. Et forsan lucrosum est, hosce ferre labores: renuntiare tamen H
ac detrectare, culpabile non est. Non est itaque quòd huius gratia nobis quicquam metuas.
Quin magis illud metuas, ne qua in re lædamur.

Ad eundem Theologi. CXX.

Recordor adhuc præsentiæ tuæ, qua vnà conueneramus pauloantè in Mataza mea
(mea enim si qua voco, tua intelligo) simul & philosophiæ qua tu philosophabaris,
quam etiamnum ex recordatione stupeo. Ego quidem psalmum tibi septuagesimum
secundum exponebam (nam id iubebas & mihi repugnare non licebat) in quo Dauid primum
æstuat & turbatur propter reproborum prosperitatem, pòst vero conuersis ad futuri seculi iu I
dicia & repositam cuiuis vitæ generi retributionem cogitationibus, ab animi perturbatione
quiescit: mœrorémque solatur. Expositionem autem quantum fieri poterat, ad commouen-
dos affectus attemperabam: cum ex nostris tum ex peregrinis eadem disputans: cum scirem
me viro docto ac tanto disserere, simúlque sentirem ad hoc me disserendi genus impulsu spi-
γνώμη memorabilis. ritus rapi, & ad doloris affectus exacui. Nihil enim ita ad exprimendos doloris affectus facũ-
dum reddit, atque ipsa animi passio: fluebat quodammodo sermo noster: tu vero interea
dum loquebar, quasi stimulis quibusdam excitatus, manibus in cœlum extensis vultúque qua-
si ad orientem verso (orientem enim aspicere poteras) exclamabas: Gratias ago tibi pater ô cõ
ditor hominum tuorum, quòd nos etiam inuitos rectè fingis, & per externum hominem in- K
ternum purgas, & per aduersa ad beatũ nos finem perducis: quæ verba ipse nosti abs te pro-
lata. Et quid opus est omnia recensere, quæ cum ante nos tum vnà nobiscum philosophaba-
ris, veluti exultans ex morbo, ita vt discipulum haberes quem volebas esse doctorem. At cu-
ius gratia ista commemoro? vt per te ad omnes illud vociferem ac pronuntiem: quòd ij no-
bis deplorandi magis sunt, qui interno animæ morbo laborant, quam illis nos qui corpore æ-
grotamus, siquidem ad hunc modum affecti fuerimus: & quod potior sit morbus philoso-
phans, quàm terrenarum rerum successus indomitus.

Ad eundem Theologi. CXXI. L

Reprehendunt te nonnulli (id enim intelligo) quod rerum tuarum mundiciem vni-
cè cures, & in corporis tui statu componendo cum ad hunc modum habeat, ope-
rosus sis. Et nihil mirum. Nam facilius est in alienis quàm propriis philosophari.
γνώμη. Ego vero si te vidissem hoc præter mensuram facere, aut nimium, vel vehemẽtius
isti studio & industriæ deditum esse, vtique reprehendissem, (dicẽdum enim quod verum est)
nihil veritus vel amicitiam tuam vel eruditionem. Quoniam vero operosus quidem hac in
re es, modum tamen haud excedis: vteris autem ad naturæ necessitatem quibus id operæ im-
pendis: & præterea morbum habes, qui tibi satis negotij curis suis pariat: vt credam corporis
tui valetudinem excedere, quæ illius gratia curanda tibi veniunt, non possum non carpere
accusatores tuos, teq; à culpa liberare. Ad hæc mihiipsi persuadeo quòd ad iudicandas res ne- M
mo te sit præstantior, quum te omnes, quisque in suis ipsius rebus, priuatim pariter ac publi-
cè præceptore vtantur & consultore, & quòd nemo, quæ animæ sunt, philosophicè magis cu-
ret. Si vero corporis valetudinem vel seruare vel recuperare solius est artis medicæ, quis ita
temerarius fuerit, & disciplinæ huius expers, qui tibi de rebus medicis ausit præscribere? Sunt
Præposterũ iudiciũ κατ' ὁμοίωσιν. itaque tibi quamplurimi istorum hominum negligendi, permittendumq; vt sint instar gra-
culorum de aquilarum volatu iudicantium. Tu vero de morbo curando & quę ad illum per-
tinent, tuiipsius ac dei consilio vtere, & à recto non aberrabis.

Ad eundem

A
Ad eundem Theologi. CXXII.

HActenus quidem ipse tibi ad morbi solamen consolatoria scripsi. Eras enim animo παρακλητικοὺς λόγους.
perculso. Nunc vero mihi videris ipse nos consolari, propè eodem modo affectos.
Oportuit enim nos cum amici simus, ne hac quidem in re separari. Imò iam antea
nos hoc ipso consolatus es, quòd per tolerantiam tuam aduersa toleranda esse admonuisti.

Ad eundem Theologi. CXXIII.

LAboro ex morbo, gaudeoq;, non quòd laboro, sed quòd aliis tolerãtiæ discendæ prę-
B ceptor sum. Quoniam enim non est datum, vt sim expers passionum, vel hoc saltem
ex adflictionibus lucrifacio: vt feram & gratias agam, quemadmodum in iucundis
ita & in tristibus: quandoquidem nihil horum credo non probabile esse animis ac sententiæ
nostrorum, etiam si nobis ita videatur.

Ad eundem Theologi. CXXIIII.

QVæ tibi tristia sunt, omnino & nobis sunt. Communia nanque ducimus quæ amico- πάντα τὰ φίλων κοινά.
rum sunt omnia, siue prospera siue aduersa, quemadmodum & amicitiæ affectus cõ-
paratus est. Quanquam & de istis quid necesse est ad te philosophari, ac quid dece-
C at disserere? Quemadmodum igitur & ipsa amicitiæ lex admonet, nolo te, neque honestũ ar-
bitror, cum agrariæ solitudinis per quàm amans sis, inq; diuinis excellenter instructus, eodẽ φιλάγριος.
modo affici cum reliqua mortalium multitudine, neque mox malè affecto corpore conster-
nari, aut velut immedicabilem adflictionem deplorare, sed in passione tolerantem esse & mẽ-
tem nunc maximè expurgare, ac victorem apparere vinculorum corporis, arbitrariq; morbũ
tibi disciplinam & institutionem quandam esse ad id quod vtile est: vt contempto corpore &
quæ corporea sunt, simulq; quicquid fluxum turbulentum, ac perditum est, totus ad cœlestiũ
consortium transeas, proq; præsenti seculo viuas futuro, & præsentem hanc vitam, vt & Pla-
to dixit, mortis constituas meditationem, animamq; siue à corpore, siue, vt illius verbis lo-
quar, è sepulchro pro viribus liberes. Quòd si ista meditatus, itaque comparatus fueris, & ipse εἴτε σώματος, εἴτε σήματος. ex Platone.
D maximam lucrifacies vtilitatem, & nos tui gratia exhilarabis multosq; ad hoc institues: vt in
passionibus sint tolerantes. Et præterea non mediocre lucrum accedet, si & huius tibi aliquid
curæ est, quod ab omnibus celebraberis. Cæterum libellorum, quos petiisti, alterum quidẽ rep
peri & animo prompto ad te misi, vtputa Demosthenicum: alterum vero, videlicet Iliada, a-
misi & hoc damni patior, quod illum vsui tuo dare nequeo. Etenim credas mihi volo, quòd
iis me tantum potiri puto, & solum ea rectè possidere, quorum ipse mecum es particeps, &
quibus non secus atque tuis ipsius rebus vteris.

Ad Aphricanum Theologi. CXXV.

E QVibus potissimum delectantur equi? Manifestum quòd equis delectentur. Aquilæ
quibus? Non aliis quàm aquilis. Graculum assidere graculo, vel ex prouerbio audis, κολοιὸν ποτὶ κολοιόν.
ita sanè & Atticum Attico, & probitatis studiosum eo qui probitatem adamat ac
tuetur, delectari puta. Hoc enim mihi videtur munus esse principis, vt opem ferat virtuti, ma Fũctio hęc integri principis ꝓpria.
litiam vero impugnet: siue id incruento principatu, quemadmodum nos, siue cum gladio ac
vinculis faciat. Sanguinis enim effusionem neque tibi dabimus, quem scimus ex virtute prin-
cipatum gerere, non violenta coactione vti, & metu magis castigare malos quàm opere, qui
gubernandi modus optimi principatus est. Horum gratia, summopere congressum ac collo
quium tuum expetiui, & iam quoque expeto: cum vero illo propter corporis mei infirmitatẽ
F potiri nequeam: necessariò istum agendi modum apprehendi: vt, quod nunc videtur optimũ
te alloquar per virum hunc familiarem, amicum & cognatum, in omnibus mihi colendissi-
mum Nicobulum, qui & nos apud te excusabit, (Dignus est autem hic vir si quisquam alius,
quantum mihi liquet, cui fidem habeas) & per nos seipsum integritati tuæ reddet cognobilẽ.

Ad Asterium Theologi. CXXVI.

QVid iustius deo? Et tamen cum omnium sit conditor ac dominus, peculiarem sibi fa
cit ac nominat populũ Israëlem: nec veretur ne huius gratia iniustus vocetur. Quid
itaque mirum si & nos, quibus omnium eorum qui sub nostra sunt manu ac guber-
natione,

natione,cura eſt commiſſa, plus aliquanto complectimur filium Nicobulum , quem & ſene- G
ctutis ac morbi noſtri curam gerere agnoſcimus,& cui quaſi fulcro ac baculo infirmitatis no
ſtræ incumbimus.Hunc tibi commendamus,& per te principi:vehemẽter abſurdum ac mo-
leſtum putantes,ſi cum alij per nos liberentur,idq; in grauiſſimis cauſis , & ij quoque qui nũc
cum primis nos acerbè incuſant, hunc ne à calumnia & violẽtia quidem liberare poterimus:
& quem in alienorum cauſis honorem tulimus, eodem in noſtris ipſorum potiri nõ licuerit:
Simile. ſed idem ferendum nobis ſit,quod oculis accidit,vt cum alia videant,ſeipſos nõ videant : aut
quod fontibus in profundo poſitis vſuuenit, qui cum proxima ac contigua non irrigent pro-
cul diſſita irrigant.Eſto graue quid,aut etiam grauiſſimum , auſi ſint adoleſcentuli (quod ta- H
men ne modicum quidẽ,haud deprehendetur: ſi per temporis anguſtiam inter examinandũ
à defenſione non intercludemur) quid tamen inde poterit imputari dominis qui nullo eorũ
quæ commiſſa ſunt:tenentur conſortio? Aut quæ eſt ratio, ob quam de alienis peccatis quiſ-
quam ad ſupplicium vocetur,& publicam curam gerat,dum de priuatis dolere cogitur.

Ad eundem Theologi. CXXVII

Dices forſan,quid hoc rei eſt ? Iterum nobis Gregorius?Iterum epiſtolas mittit? Iterũ
aliquid petit? O animum hominis inexplebilem,quem nos ipſi prouocauimus. Ne-
quaquam ô præclare,noli hoc eſſe in nos affectu.Quibus enim deputati ſunt portus, I
Reſponſio petita à ſimili. niſi tempeſtate iactatis? Quorum ſunt pharmaca,niſi ægrotantium?Iſtis priuandi nõ ſumus,
idq; tantò amplius,quantò nos apud te aliquid poſſe confidimus.Non enim iam petimus, ſed
repetimus gratiã quæ nunquam nõ ſimili gratia prouocatur.Nicobulus vim patitur : id quod
idem eſt,ac ſi nos illam pati diceremus.Eſt enim is noſtra refocillatio. Et quomodo poſſibile
eſt,vt hic quiſquam taceat,nec ſit moleſtus,etiam ſi ſit vehementer philoſophus?Porrige ma
num adflictis,vt & ipſe ope diuina potiare,qua,vt homo,opus habes , omniq; amicitia & pru
Collatio elegans. dentia,deinde & potentia,cum voluntate dei,in rebus noſtris vtere. Neque enim ferrũ igni-
tum ita multis opus habet: vt lapis,ad hoc,vt inditum ſibi ignem in lucem emittat : ſed mox
atque percuſſum eſt,ſimul & latentis ignis ſcintillæ , fulguris inſtar proſiliunt : ita & ipſe ni- K
hil opus habes prolixiore precatione,idq; noſtri gratia,cumq; talis ſit perſuaſor, & germanus
adeò principatus ſocius ſemel ac ſummatim dicam : Alia quidem alij per nos beneficia con-
ſequuti ſunt : iſto vero nos pro nobiſipſis opus habemus : quo potiſſimum prudentia tua ad
ſuccurrendum promoueri debet.

Ad Poſthumianum de pace Theologi. CXXVIII.

Vblimi es eruditione , idq; vtralibet, & in quouis dicendi genere . Nominis tui ce-
lebritatem partim audiuimus (Expers enim ſum Romanæ linguæ , & ignarus rerũ
Italicarum)partim experti ſumus ipſi,ita vt illam poſſimus & aliis patefacere,ſi qua L
nobis eſt talia iudicandi facultas , eſſe autem non pauci dicunt.In ſublime euectus
es haud ita mediocrium principatuum gloria.Imò ipſe,ſi quod verius eſt dicendum eſt,haud
modicos principatus ſublimes reddidiſti: ſupremam nactus es poteſtatem. Non eſt hoc for-
tunæ munus,quemadmodum multi ſanè dicerent: ſed hanc poteſtatem tanquã virtutis pre-
mium adeptus es,vt & ipſa redderetur glorioſior,& Rex propter iudicij ſui de te ſententiam,
laudem acquireret. Modica ſunt iſta , adiiciã aliquid de cauſa quoque Chriſtianæ religionis.
Primum,baptiſmate initiatus es ad pietatem. Vtinam te è ſacro fonte leuaſſem.Recordor e-
nim adhuc verborum tuorũ: quæ quod mirum eſt, adhuc inſonãt auribus meis.Quòd ſi iſtis
amicorum quoque recordationem coniunxeris(coniunges autem ſcio : nam hoc ex præteri-
tis indiciis colligo)amplius etiam te admirabimur. Hic eſt humanæ proſperitatis ſiue felicita M
ex Pindaro. tis finis.Illud vero vltra Gaddes,hominibus haud eſſe ſuperabile Pindaro philoſophanti cre-
dimus. Quoniam verò magna conſequutus magnorum quoque factus es debitor,& deus ſua
beneficia primum te noſtræ religionis eſſe fecit: poſtea nobis etiam præfecit : ſimulq; abſurdũ
fuerit abs tanto viro nõ magna repetere, vt illud te admoneam,patere, videlicet, vt nihil ita
principatum tuum decere putes: atque,quandoquidem iterum inſtituitur ſynodus epiſcopo-
rum (qui quamobrem & quomodo congregentur haud noui) vt ſub te ac per te pacificentur
eccleſiæ,& ſi opus fuerit acriter reprehendantur ſeditioſi . Si vero ineptus eſſe videor , quòd
quum ipſam rerum admirationem diſſeruerim,non ſimul & curam illarum abiicio : hoc tibi
ne mirum videatur.Non enim vt thronos ac dignitatis ſublimitatẽ ſic volentibus ceſſimus:
ita &

A ita & ipſam pietatem deſeremus: ſed iam aliquanto amplius,quod & tibi videri puto,fide di-
gni ſumus,quibus credatur:quòd non noſtra ſed quæ reipublicæ ſunt curemus.

Ad Saturninum de pace Eccleſiaſtica Theologi. CXXIX.

EXigis,bene ſcio,quæ ſunt amicitiæ,etiam ſi temerarium ſit aliter ſcribere. Nam ex- προτρεπτι-
teris quidem das poteſtatem: nobis vero adſcribis loquendi fidutiam,tanquam bo- κή.
nus conſeruus iis,qui deo coniungi cupiunt.Quapropter etiam te alloquimur : atq;
id deſideranti noſtra exponimus.Omnia nobis beneficio dei ſalua ſunt,vno dempto,quod de
eccleſiis ita turbatis ſoliciti ſumus. His ſi concordiam publicam adferre poteris , ne contẽris
B illam cùm verbo tum opere conſtituere.Nam iterum ſynodus eſt epiſcoporum , & timẽdum
denuò ne etiamnum pudore afficiamur,ſi eundem & iſta ſortiatur finem,quẽ habuerunt prę-
teritæ.Res verò noſtras deo omnia ſcienti & cognoſcendas & iudicandas permittemus:licet
libenter inuidię eorum qui ita voluere,ceſſerimus: non vt multis videtur,rem iucundam,ſed
valde periculoſam deſerentes : & velut è graui ac ſæua tempeſtate in tranquillum quendam
ac ſecurum nos portum recipientes.

Amazonio Theologi. CXXX.

SI te quiſquam communium amicorum rogauerit(credo autem illos eſſe multos)v-
C bi nunc eſt Gregorius?Quid agit? confidenter reſponde: otioſè philoſophatur:& e-
os à quibus eſt iniuria affectus non pluris facit quàm ſi ne nati quidem eſſe ſcirẽtur: ὄυτως ἀκτ-
ita ſcilicet his rebus permoueri nequit.Si vero iſta rogans ſubiunxerit: at amicorũ τητος.
ſeparationem quo animo fert? iam non amplius confidenter dicas,philoſophatur,ſed hic a-
nimo eſt admodum puſillo.Nam alius aliunde quidem ſuperatur : nos vero ab amicitia & a-
micis.Horum vnus quoque eſt præclarus Amazonius.Vna forſan tantum hac re nos recrea-
ueris, & erga te pacatiores reddideris,ſi noſtri fueris memor , & quod hoc facias literis tuis
nobis perſuaſeris.

Celeuſio Theologus. CXXXI.

D COmplexus ſum te,etiam interea dum taceo vt diſcas & ſilentij ſermonẽ, inſtar mu-
tæ picturæ loquentem eſſe.Loquar autem,quæ cùm amicitiam noſtram decent:tum
præſenti tempori conueniunt.Iniquè agis, quòd iudex cùm ſis non amplecteris ſo-
brietatem . Et quomodo cuſtodies leges humanas , cum diuinas contemnas ? Purga tribunal
tuum,ne ex his duobus alterutrum tibi contingat,vt malus vel fias vel puteris. Turpem vitæ
ſpeciem proponere,nihil eſt aliud quam ſeipſum ſpectaculo ac ludibrio exponere . Summa e-
ius eſt quod dico.Scias te haberi pro iudice,& minus peccabis. Nihil iſtis habui potius, quod
tibi proponerem.

E *Eidem.* CXXXII.

NE condemna me tacentem , neque ego te condemno loquentem quod de cibis ſer-
uandum Paulus ſanciuit.Si vero condemnas, tuam ipſius linguam metue : ne con-
tra te primum moueatur,ſi te dignum deprehenderit ſilentio.

Theologi ad Euſebium epiſcopum Samoſatenum,in exilio agentem. CXXXIII.

QVando pietas tua patriam noſtram pertranſibat è domicilio noſtro ne proſpicere
quidem poteram in extrema conſtitutus infirmitate. Contriſtabat autem me nõ ita
F morbus,licet tantus,vt mortis induceret timorem, atque quòd ſacra & honeſta tua
præſentia priuabar.Tanto teneor honorandam illam faciem tuam videndi deſiderio, quan-
to credibile eſt teneri eum qui ſpiritalium vulnerum medela opus habet: illamq; ſe ab integri
tate tua conſequuturum ſperat. At vel nunc etiamſi peccatis meis deputandum eſt,quòd prę-
ſentia tua illa tempeſtate fruſtratus ſum: poſſibile eſt,vt aliqua mihi contingat per tuam bo-
nitatem in rebus hiſce triſtibus refocillatio . Si nanq; dignaberis etiam mei in precibus illis
tuis coram deo acceptiſſimis aliquam facere mentionem , hoc mihi omnis diuinæ benedi-
ctionis acquirendæ compendium erit: idq; cum in præſenti hac mea vita , tum in futuro ſe- ἐυλογίας
culo.Certus enim ſum,quòd vir tantus,tantopere in fidei euangelicæ cauſa decertans, taleſq; ἐφόδιον.
illius nomine perſequutiones tolerans, ac tantam ſibiipſi per tribulationum patientiam apud
iuſtiſſimum

iustissimum deum fiduciam comparans, si & nos precum suarum dignetur patrocinio, tãtum G
possit apud deum, quantum nobis prodesset si quisquam è numero sanctorum martyrum hoc
faceret. Itaque obsecratus hoc pacto indesinenter Gregorij tui memor esto in precationibus
tuis, in quibus memoria tua dignus haberi desidero.

Eidem. CXXXIIII.

VNde ad celebrandum encomia tua ordiar? Et quo te nomine verè ac propriè appel-
labo? An columnam & stabilimentum Ecclesiæ vocabo? Aut luminare mundi, vt
Apostolico more loquar. Aut coronam gloriationis sanæ Christianorum parti? vel
donum dei? vel patriæ fulcimentum? Siue regulam fidei? Aut legatum veritatis? vel simul o- H
mnia hæc hisq; plura? Et laudum tuarum excellentiam ex gestis tuis quæ conspicua sunt con
firmabo. Quis imber ita tempestiuè siticulosam tellurem irrigauit vnquam? Quænam fluen-
ta in eremo comprehensis ad hunc modum ex petra inundarunt? Quem talem angelorum
panem manducauit homo quisquam? Quibusnam discipulis suis Iesus cõmunis noster do-
minus vndis propè immersis & obrutis ita in ipso temporis articulo præsentem opem attu-
lit, vt & pelagus tranquillum reddiderit, & in periculo constitutos conseruarit: quemadmo-
dum tu nobis laborantibus & anxiis, ac veluti iamiam naufragium facturis cõparuisti? Quid
refert quæ alij per te sint adepti recensere: qua lætitia & animi iucunditate orthodoxorũ mẽ-
tes repleueris, & quàm multorum desperationẽ abstuleris? Ecclesia, mater nostra, Cæsariam I
dico, nunc verè viduitatis suæ vestes ad tuum conspectũ abiicit, & stolam lætitiæ resumit: &
iam aliquanto alacrior & illustrior erit, posteaquã pastorem nacta est & se, & iis quos antea
habuit, vestrisq; necessitatibus dignum. Nostra enim vt habeant, ipse vides: & quàm præclara
ac miranda effecerit zelus ac operosus hic sudor tuus, & quàm erga deum habes, fiducia. Sene-
ctus in iuuentã mutata est: & infirmitas victa. Qui lecticis erant affixi, gestientes subsultant,
& infirmi amiciuntur virtute. Istis & nostra confero: quæ mentibus nostris contigerunt. Ha-
bes itaque patrem, cum pro seipso tum & pro nobis. Vniuersam actam vitam honestamq; ca
niciem bono claudet fine, certamine videlicet quod ecclesiæ gratia sustinuit: recipiemusq; il-
lum, scio, beneficio precum vestrarum de quibus in omnibus bona fiducia bene sperandũ est, K
robustiorem ac validiorem. Si vero ex curarum molestia vitã hanc finierit: nihil dãni fuerit
talem mortẽ, inq; talibus negotiis, obire. Mihi vero precor, ignoscite si declinatis parumper
maleuolorum linguis tardius aliquanto accurrero, vosq; complexus fuero, & quæcunque id
temporis ipse præterierim: per meipsum coram cõpleuero mea vnius acclamatione.

Eidem. CXXXV.

CVm in omnibus nobis sit venerandus, & inter germanos connumeratus amicos,
obseruandissimus frater noster Eupraxius, hoc tamen nomine germanior visus est:
quòd erga te amicè est affectus. Qui etiamnum ad tuam non secus properauit reue L
rentiam (vt illud Dauidis dicam) quam ceruus multa siti accensus: quò intolerabilẽ
ὡς ἔλαφος πολύδιψος. sitis molestiam potabili puroq; fonte per tribulationũ patientiam refrigeret. Hoc & nobis
fieri dignare. Huius gratia beatus quidẽ est, qui hoc gratię adeptus est, qui adflictionibus & la
ἐπιθεὶς κορωνίδα. boribus pro Christo veritatẽque illius toleratis talem imposuit coronidem, qualem perpauci
ex iis qui deum timent consequuti sunt. Virtutẽ enim non ostendisti talem quæ nulla sit exa-
minatione probata: neque in solo tranquillitatis ac serenitatis tempore rectam tenuisti na-
uigationem mentesq; aliorũ gubernasti: sed in molestiis tentationum talis cõparuisti, subli-
miorq; ac victor persequutorum factus es: vtpote, quòd forti animo patriam mutasti. Alij
quidem patrium solum obtinent, nos vero ciuitatem supernam. Alij sedem nostram habent, M
nos Christum. O præclaram negotiationem. Pro rebus modicis, quas contempsimus, quali-
bus bonis ornati sumus? Transiuimus per ignem & aquam, credo nos etiam ad refrigerium
peruenturos. Non enim in finem vsque derelinquet nos dominus, neque negliget rectam
doctrinam, quam reprobi persequuntur: sed pro multitudine dolorum nostrorum exhila-
rabũt nos illius quoque consolationes. Hoc igitur & credimus & optamus. Tu vero pro hu-
militate nostra preceris obsecro, & quoties opportunum fuerit, per literas nobis differere ala-
crioresq; nos reddere res tuas significando, id quod iam facere dignatus es, ne graueris.

Olympio

A *Olympio Theologus.* CXXXVI.

HOc mihi ipsa infirmitate grauius est, quod ne credor quidem infirmus esse: sed lega-
tione ac peregrinatione adeò longinqua oneror, inq; medios tumultus pellor: quo-
rum fugam auidè complexus sum: ipsiq; corporis adflictioni ac morbo eius nomi-
ne propè gratiam habeo. Otiosa quippè vitæ tranquillitas negotiorum splendore pretiosior
est. Hoc Paulo antè præclarissimo quoque Icario scripsi: cum idem mandati accepissem: di- νόημα.
gnetur vero nunc etiam pro nobis scribere tua prudentia, quam fide dignum habemus infir-
mitatis nostræ testem. Huius autem certum documentum & dispendium hoc est, quo iam af μεγαλόνοιαι
fecti sumus: quòd neque accurrere tèque coràm frui potuimus: principe adeò commodo ac
B dextro, virtutisque gratia ita præclaro, vt principatus tui initia pretiosiora sint, quàm aliorum
sit post absolutos principatus gloria.

Eidem. CXXXVII.

ET ipsa quoque cana senectus nonnihil adhuc eruditur ac docetur: & non omninò,
vt putatur, digna est, cui omnia prudentiæ gratia credantur. Ego quippe, cui potissi-
mum nota est Apolinaristarum sententia & impietas, cum animaduerterem into-
lerabilem illorũ arrogantiam ac vecordiam, putabam illos per patientiam & lenitatem ani-
mi mansuefieri ac sensim emolliri posse, quemadmodum & spem istam aliquãdiu prosequu-
C tus sum: verum per ignorantiam illos hac lenitate peiores etiam, vt apparet, reddidi: & Ec-
clesiæ per intempestiuam philosophiam nocui. Peruersi nanque nulla flectuntur æquitate ac τῇ ἀκαίρῳ φιλοσοφίᾳ.
mansuetudine. Et iam si mihi fuisset possibile vt ista per meipsum coràm declararem, haud sa
nè detrectassem: quin etiam præter vires meas animo excitatus ad reuerentiam tuam aduo- Peruersi difficilè corriguntur.
lassem. Quoniam vero infirmitas nostra ita inualuit, vt Xanxaridis thermis opus habeamus,
ita consulentibus medicis, quod per meipsum facturus eram, id literis exequi visum est. Ausi
sunt mali ac perditi homines præter reliqua omnia etiam hoc facinus, vt conuocatis episco-
pis illis, qui per totius orientis & occidentis synodum condemnati sunt, & gradu deiecti, vel
certè iis, qui aderant, abusi (nequeo enim hoc pro comperto dicere) etiam omnibus regalibus
constitutionibus vestrisq; mandatis repugnantes, episcopi nomen imposuerint vni eorum
D quos habẽt complices impios, & nemini vt arbitror, ita execrabiles, atque meæ mortificatio- τῇ ἐμῇ νεκρώσει.
ni. Hoc enim confidenter dicendum est. Ista si sunt tolerabilia, ferat ea tui constantia animi,
feremus ea & nos, vt & sæpenumero talia tulimus. Si vero sunt grauia & neque pientissimis
regibus ipsis tolerabilia, dignare quæ commissa sunt in ius vocare & castigare, etiamsi hoc
mitius fiat, quàm commissorum exigebat contumacia.

Eidem. CXXXVIII.

ITerum scribo, cum ipse adesse deberem. Verum ista mihi abs te est indita confiden- πραγματικῶν βραβευτά.
tia ô & agendorum gubernator (vt quod primum est priore loco dicam) & rerumpu
E blicarum restaurator, diuinoq; munere vtrũque, qui & hanc consequutus es pietatis
mercedem, vt iuxta animi sententiã cedant quæcunq; instituis: & quæ aliis non paruerunt; in
tuam vnius potestatem veniant. Principatum enim tuũ moderantur cum prudentia, tum ani In principe requiri, prudentiæ comes vt adsit fortitudo.
mi fortitudo, illa excogitans quid sit agendũ, ista cogitata feliciter absoluens, & quod maxi-
mum est, eam habes manus puritatem, vt illa dirigantur ac corrigantur omnia. Vbi tibi aurũ
illud iniustũ, quo iudicia corrũpuntur? Ne fuit quidem vnquã. Statim initio principatus tui e- Αὐτῶ ὡς ἀφανὴς τύραννος.
liminatũ, & veluti perniciosus quidã tyrannus, condemnatum est. Vbi inimicitia? condẽnata
est. vbi gratia? Hic nõnihil inclinas (reprehendam enim te parumper) sed diuinã imitatus be-
nignitatem, quam etiã per nos iam implorat Aurelius miles tuus, quem profugum, insipien-
F tem, supplicem vero prudentem voco: propterea quòd sese fidei nostræ commisit, & per nos
tuæ: caniciem nostram instar regiæ cuiusdam imaginis, & sacerdotium quod sæpenumero
reuerendum esse confessus es, patrocinij loco obtendens. Ecce hunc tibi sistit † sacrificia ista θυηφόρος χεὶρ καὶ ἀναίμακτος.
& incruenta manus, & quę te multis encomiis celebrauit, celebrabitq; scio adhuc pluribus, si
nobis principatũ hũc progauerit deus, tuũ dico, & ei⁹, qui in isto tibi munere cooperarius est.

Nemesio Theologi. CXXXIX.

SI tibi molestus videor, quòd frequẽter scribo, ne mireris. Quòd si te iustum iudicem
conuiciis quoq; impeterẽ, noui quòd me à crimine absolueres. Huius mihi confidẽ-

B tiæ ipse

tiæ ipſe factus es autor : propterea quòd ad petendum me , largiendi promptitudine prouo- G
cas. Neque id mirum. Sunt enim multa quorum nomine nobis libenter gratificari debes,vt-
θαυμαστὸν ὀυδέν.
pote , ſenectus , infirmitas , communicatio ſtudiorum (ſiquidem & noſtrum nonnihil eſt in
illorum diſciplinis) tum & deſiderium præſentiæ tuæ à qua tamen per infirmitatem prohi-
beor: tantóque commodo deſtituor. Sed quid eſt quod abs te peto ? Quòd ſi iniquum aliquid
τίς ἡ πρεσβεία.
peterem, tantum virum vtique reuererer.Si vero iuſta eſt petitio,promptè annuas oro . Ite-
rum ad prudentiam tuam confugit venerandiſſimus filius noſter Theodoſius , meus pariter
ac tuus . Ex vitæ propoſito meus , ſupplicatione vero tuus . Supplicaturus venit in cauſa mi-
ſerabili.Orphani periclitantur: &, vt res humanæ habent , in diſcrimine conſtitutus , incer-
tus eſt, vbi tandem conſiſtat. Et patris tranſlationem veremur : qui multis modis orphani- H
am refocillauit. Vnam omnibus largire gratiam .Manum porrige calamitati , quam ipſe tibi
declarauerit. Nullo quidem augmento gloriæ opus habet principatus tuus , vt neque ſplen-
βεβαίωτις ex collatione.
dore Lucifer . Si vero nonnihil augmenti ad gloriam tuam quæris, non poterit certò ſcio,
iſta,cuius nunc offertur occaſio,maior & illuſtrior obtingere,qua fiet vt multi,quib⁹ curæ eſt
quæ vera ſunt dicere,humanitatem tuam prædicaturi ſint ac commendaturi.
σὺν καλοκαγαθίαν.

Aerio & Alypio Theologus. CXL.

QVemadmodum iuſtum ac ſanctum eſt, vt & de area & torculari,denique & liberis, I
ij qui verè liberorum ſunt amantes,primitias offerant deo : nam ab ipſo eſt cũ quòd
ipſi ſumus,tum quicquid poſſidemus, ita & in recentibus faciendum eſt hæreditati-
bus,vt dum prompto animo portionem aliquam bonorum noſtrorum deo damus , potiori
parti ſecuritatem acquiramus. Nolite itaque veſtra contatione committere , vt demum poſt
omnes ad nos benignitatis veſtræ fructus , ſed potius ante omnes ad deum, & illius nomine
ad omnes veniat,reiectisq; legibus extraneis, †noſtris ſeruite , hanc ipſi promptæ beneficen-
noſtris,id eſt Chriſtianis.
tiæ fructum adferẽtes.Intempeſtiua nanque & neglectim oblata,recipiemus ab aliis:alacrem
vero beneficentiam à vobis quibus deus pro iis quæ iam in nos conferetis multo plura retri-
buere poteſt,non ſolum in iſta temporaria ac fluxa vita ſed & in ſempiterna illa ac ſtabili, ad
quam vnam reſpicere, inque illam ſpem noſtram dirigere ſecurum eſt . Cum itaque talia ſit K
decreturus vobis deus, quales ipſi pauperib⁹ vos exhibueritis; nolite puſillè ac parcè ſed libe-
raliter & alacriter voluntatem adimplere mortuæ, quàm præſentem vobis eſſe & quę gerun-
tur coràm videre rati ope veſtra refocillate , vt non ſolum pecunias ab ipſa habeatis , ſed &
benedictionem liberorum facultates corroborantem matri comparetis , cogitantes potio-
rem eſſe modicam hæreditatulam cum iuſtitia, quemadmodum ſcriptum eſt,quàm amplio-
rem cum animi anxietate,nequid malignius dicã,& quod multi totas domos , quas poſſide-
bant ad eccleſiarum vſum deſtinari paſſi ſunt : alij vero vltrò quoque omnem ſuam attulere
ſubſtantiam,atque optimã exercuere negotiationem, dum propter cœleſtes diuitias pauperes
facti ſunt.Ne ſeminetis igitur parcè,vt abundè metatis,& cũ vobis ipſis , tũ iis qui vobis ſunt
Parœmia Paulina.
amiciſſimi, ſortem bonorũ conferatis : nihil delegatis adimentes , ſed omnia cum gaudio & L
alacritate tradentes:imò tanquam propria dei reddentes, & veluti hoc ſolum lucrifacientes,
ſi quid pro animabus veſtris impenderitis.Quid enim neceſſe eſt colligere prędonibus ac fu-
ribus,temporumq; mutationibus,quæ alioqui collecta ad alios dominos transferunt:& in ſta
bilem opulentiam ventilant?Cur non magis in apothecas illas ſecuras,& ad quas nemo inſi-
diatorum adſpirare poterit,omnia reponimus?frugalitatem itaque circa reliqua demonſtra-
bitis & aliis(opto nanque vt potentes ſitis,ſed adiuncta beneficentia) nobis vero bonum cer-
tamen decertabitis:vt alius alium pietate ac debitis ex deo beneficiis animoq; grato deprom-
ptis ſuperet.Reddite itaq; vos certos, quod germanè Chriſtiani ſitis , imò ex bono tamq; pio
ac iuſto principatu initium ſumentes: ex illo & circa reliqua eodem ſitis animo, vt & ipſi in- M
ter vos mutuò & nos quoque veſtri gratia exhilaremur : ſiquidem & ad reliqua toti eccleſiæ
cõmodum fueritis hac in re & dextrum benignitatis exemplum.

Ad Cæſarianos Apologia Baſilij Magni & archiepiſcopi pro ſua ab illis diſceſſione, & de fide. CXLI.

SAepenumero admiratus ſum,quid nam animos veſtros erga nos affecerit, & vnde
ſit quòd tantopere à noſtra mediocritate tam modica & exili , nullaq; in re amabi-
li,ſuperamini:vt ſcriptis nos per amicitiæ ac patriæ cõmemorationẽ adhortemini:
Ex collatione.
& vt

A & vt profugos filios aſſolent parẽtes paternis advos viſceribus reuocare conemini.Ego qui-
dem nos profugos eſſe factos fateor:neque negauerim:cauſam verò fugæ vel iam ipſi noſtis,
ſiquidem cupitis.Ea vero potiſſima eſt,quòd tum cum eſſem apud vos ex inopinato perculſus
quemadmodũ ſi quiſquam repentinis motibus conſternetur, animi conſiderationes haud co
Collatio altera.
hibui,ſed procul aufugio multumq; temporis manſi ſeparatus à vobis.Poſtea verò ſubiit ani-
mum meum deſideriũ quoddam diuinorũ dogmatum,& quæ circa illa verſatur,philoſophię.
Alluſio ad Iacob fugã.
Quo enim alio pacto poſſem,quo,inquam,alio pacto poſſem ego vnà nobiſcum inhabitantẽ
domare malitiam?O ſi mihi detur Laban quiſquã qui me liberet ab Eſau, ducatq; ad cœleſtis
vitæ philoſophiam.Nunc quoniam per gratiam dei voti noſtri pro viribus facti ſumus com-
B potes,organum benedictum,puteumq; profundum adepti Gregorium os illud , Chriſti dico,
χριστοῦ στόμα γρηγόριον.
parumper nobis obſecro,parumper hanc morulam indulgete,quam non ad hoc petimus, vt
vrbium ſectemur delitias:neque enim clàm nobis eſt quo pacto verſutus ille hoſtis noſter per
illas imponat mortalibus,ſed vt frueremur ſanctorum conuictu,quem vtiliſſimum eſſe iudi-
Familiaris religioſorũ congreſſio ſalutaris.
camus . Dum enim frequenter de diuinis dogmatis aliquid & dicitur & auditur , habitum
quendam diuinarum contemplationum tenaciter inhærentem induimus . Ad hunc quidem
modum habent res noſtræ,vos autem ô diuina & omnium mihi chariſſima capita, obſerua-
ἀξίωμα.
te Philiſtinorum paſtores,ne quiſquam illorum fontes veſtros clanculum obſtruat,puritatẽ-
C q; cognitionis quæ fidem Chriſti concernit,turbidam reddat.Hoc enim illis perpetuo ſtudio
agitur,ne ex diuinis ſcripturis ſimpliciorum animi ritè doceantur : ſed vt per extraneã philo
ſophiam veritas refellatur . Qui enim fidei noſtræ ingenitum & genitum inducit , & ſemper
exiſtentem aliquando non extitiſſe,naturaq; ac ſemper patrem,patrẽ eſſe factum, & ſpiritum
ſanctum ſempiternum non eſſe dogmate ſuo tradit: an iſte non palàm Philiſtæus eſt, ea in o-
Arius notatur, Macedonius itẽ & Eunomi⁹.
uiculas patriarchæ noſtri laborans inuidẽtia, vt prohibeat illas quo minus ex pura aqua & in
vitam æternam ſaliente bibant? Verum illi prophetæ oraculum ſibiipſis vindicãt,nempe: Me
dereliquerunt fontem aquæ viuæ,ac foderunt ſibiipſis ciſternas dirutas, aquam continere nõ
valentes.Confitendum ſanè eſt deum eſſe patrem,deũ filium,deum ſpiritum ſanctum, quem-
D admodum diuinæ ſcripturæ,& qui ſublimiora contemplati ſunt docuere.Illis vero, qui nobis
per calumniam trium deorũ doctrinam ac fidem obiiciunt,reſpondeatur:nos deum non nu-
mero ſed natura vnum confiteri.Quicquid enim numero dicitur vnũ,vnum reuera aut ſim-
Verè vnum & ſimplex.
plex,natura non eſt.Deũ autem ſimplicem & incõpoſitum confitentur omnes . Non eſt itaq;
deus numero vnus.Quod autẽ dico tale eſt.Mundũ numero vnum eſſe dicimus: at nõ natura
vnum:ſed neq; ſimplicẽ illum dicimus.Diuidimus enim illum in elementa ex quibus conſtat,
in ignem,aquã,aërem ac terrã.Item homo numero vnus dicitur.Vnũ enim hominẽ ſæpenu-
mero dicimus.At ſimplex nõ eſt homo,ex corpore & anima cõſtans. Similiter & angelũ nu-
mero dicimus vnũ:at neq; natura vnũ neq; ſimplicem.Subſtantiã enim cũ ſanctimonia ange
τοῦ ἀγγέλου ὑπόστασιν.
li ſubſiſtentiã eſſe cogitamus.Itaq; ſi quicquid numero vnũ eſt,natura vnũ non eſt,& quod na
E tura vnũ eſt ac ſimplex numero vnũ non eſt,nos autẽ deum natura vnũ eſſe dicimus, quomo
do iſti homines numerũ nobis hic introducunt , cum nos illũ prorſus è beata illa & intelle-
καὶ νοητῆς φύσεως.
ctuali natura exterminem⁹.Numerus enim ad quotuplũ pertinet.Quotuplum autẽ corporali
coniunctũ eſt naturæ.Eſt nanq; numerus corporlis naturæ.Corporũ verò conditorẽ dominũ
noſtrum eſſe credimus.Quapropter & omnis numerus ea ſignificat quę materialẽ ac circun-
Numeri ratio naturam inſinuat circũſcriptam.
ſcriptã naturã ſortita ſunt . Illa enim ſimpliciſſima ſolitudo atq; vnitas ſingularis ſimplicẽ &
incircũſcriptã ſignificãt eſſentiã. Igitur qui numerũ aut creaturã cõfitet filiũ dei, vel ſpm̃ ſan.
materialẽ & circũſcriptam naturã,imprudenter inducit. Circunſcriptã autem dico non ſolũ
μονὰς καὶ ἑνάς.
loco incluſam,ſed & talẽ, quam pręſcientia ſua cõplexus ſit is qui illã non exiſtentẽ ad eſſen-
tiam perducturus erat quæ & ſciẽtia cõprehendi poſſit. Omne itaq; ſanctũ, quod circũſcriptã
κανὼν Baſilianus, imò ὀρθόδοξος.
F habet naturã,creatãq; ſanctitatem,non eſt ſuapte natura incapax malitiæ.In filio vero & ſpi-
ritu ſancto,fons eſt ſanctimoniæ, vnde omnis ratione prædita creatura ſecundũ virtutis ana-
logiam ſanctificatur . Quanquã nos ſecundum veram rationem filiũ patri neque ſimilẽ neq;
diſſimilẽ eſſe dicimus: vtrunq; enim æquè impoſſibile eſt.Simile enim ac diſſimile ſecundum
qualitatum rationẽ dicũtur. Numen autẽ qualitati obnoxium non eſt.Identitatẽ vero naturæ
confitentes & homouſion complectimur:& cõpoſitionem fugimus eius qui ſecundum eſſen-
tiam deus & pater†,ſecundum eſſentiã deum ac filiũ genuit . Nam ex eo declaratur homou-
κατὰ οὐσίαν.
ſion.Deo nanq; ſecundum eſſentiam,deus ſecundum eſſentiam homouſius eſt. Alioqui & ho
mo deus dicitur:vt cũ legitur,Ego dixi dij eſtis.Et dæmon deus dicitur , ſecundum illud , dij

gentiũ

tiæ ipſe factus es autor: propterea quòd ad petendum me, largiendi promptitudine prouocas. G Neque id mirum. Sunt enim multa quorum nomine nobis libenter gratificari debes, vtpote, ſenectus, infirmitas, communicatio ſtudiorum (ſiquidem & noſtrum nonnihil eſt in illorum diſciplinis) tum & deſiderium præſentiæ tuæ à qua tamen per infirmitatem prohibeor: tantóque commodo deſtituor. Sed quid eſt quod abs te peto? Quòd ſi iniquum aliquid peterem, tantum virum vtique reuererer. Si vero iuſta eſt petitio, promptè annuas oro. Iterum ad prudentiam tuam confugit venerandiſſimus filius noſter Theodoſius, meus pariter ac tuus. Ex vitæ propoſito meus, ſupplicatione vero tuus. Supplicaturus venit in cauſa miſerabili. Orphani periclitantur: &, vt res humanæ habent, in diſcrimine conſtitutus, incertus eſt, vbi tandem conſiſtat. Et patris tranſlationem veremur: qui multis modis orphani- H am refocillauit. Vnam omnibus largire gratiam. Manum porrige calamitati, quam ipſe tibi declarauerit. Nullo quidem augmento gloriæ opus habet principatus tuus, vt neque ſplendore Lucifer. Si vero nonnihil augmenti ad gloriam tuam quæris, non poterit certò ſcio, iſta, cuius nunc offertur occaſio, maior & illuſtrior obtingere, qua fiet vt multi, quib⁹ curæ eſt quæ vera ſunt dicere, humanitatem tuam prædicaturi ſint ac commendaturi.

θαυμαςὸν ὄυδέν. — τίς ἡ πρεσβεία. — βεβαίωτις ex collatione. — τὴν καλοκαγαθίαν.

Aerio & Alypio Theologus. CXL.

Qvemadmodum iuſtum ac ſanctum eſt, vt & de area & torculari, denique & liberis, ij qui verè liberorum ſunt amantes, primitias offerant deo: nam ab ipſo eſt cũ quòd I ipſi ſumus, tum quicquid poſſidemus, ita & in recentibus faciendum eſt hæreditatibus, vt dum prompto animo portionem aliquam bonorum noſtrorum deo damus, potiori parti ſecuritatem acquiramus. Nolite itaque veſtra contatione committere, vt demum poſt omnes ad nos benignitatis veſtræ fructus, ſed potius ante omnes ad deum, & illius nomine ad omnes veniat, reiectisq; legibus extraneis, †noſtris ſeruite, hanc ipſi promptæ beneficentiæ fructum adferẽtes. Intempeſtiua nanque & neglectim oblata, recipiemus ab aliis: alacrem vero beneficentiam à vobis quibus deus pro iis quæ iam in nos conferetis multo plura retribuere poteſt, non ſolum in iſta temporaria ac fluxa vita ſed & in ſempiterna illa ac ſtabili, ad quam vnam reſpicere, inque illam ſpem noſtram dirigere ſecurum eſt. Cum itaque talia ſit K decreturus vobis deus, quales ipſi pauperib⁹ vos exhibueritis; nolite puſillè ac parcè ſed liberaliter & alacriter voluntatem adimplere mortuæ, quàm præſentem vobis eſſe & quę geruntur coràm videre rati ope veſtra refocillate, vt non ſolum pecunias ab ipſa habeatis, ſed & benedictionem liberorum facultates corroborantem matri comparetis, cogitantes potiorem eſſe modicam hæreditatulam cum iuſtitia, quemadmodum ſcriptum eſt, quàm ampliorem cum animi anxietate, nequid malignius dicã, & quod multi totas domos, quas poſſidebant ad eccleſiarum vſum deſtinari paſſi ſunt: alij vero vltrò quoque omnem ſuam attulere ſubſtantiam, atque optimã exercuere negotiationem, dum propter cœleſtes diuitias pauperes facti ſunt. Ne ſeminetis igitur parcè, vt abundè metatis, & cũ vobis ipſis, tũ iis qui vobis ſunt amiciſſimi, ſortem bonorũ conferatis: nihil delegatis adimentes, ſed omnia cum gaudio & L alacritate tradentes: imò tanquam propria dei reddentes, & veluti hoc ſolum lucrifacientes, ſi quid pro animabus veſtris impenderitis. Quid enim neceſſe eſt colligere prędonibus ac furibus, temporumq; mutationibus, quæ alioqui collecta ad alios dominos transferunt: & in ſtabilem opulentiam ventilant? Cur non magis in apothecas illas ſecuras, & ad quas nemo inſidiatorum adſpirare poterit, omnia reponimus? frugalitatem itaque circa reliqua demonſtrabitis & aliis (opto nanque vt potentes ſitis, ſed adiuncta beneficentia) nobis vero bonum certamen decertabitis: vt alius alium pietate ac debitis ex deo beneficiis animoq; grato depromptis ſuperet. Reddite itaq; vos certos, quod germanè Chriſtiani ſitis, imò ex bono tamq; pio M ac iuſto principatu initium ſumentes: ex illo & circa reliqua eodem ſitis animo, vt & ipſi inter vos mutuò & nos quoque veſtri gratia exhilaremur: ſiquidem & ad reliqua toti eccleſiæ cõmodum fueritis hac in re & dextrum benignitatis exemplum.

noſtris, id eſt Chriſtianis. — Parœmia Paulina.

Ad Cæſarianos Apologia Baſilij Magni & archiepiſcopi pro ſua ab illis diſceſſione, & de fide. CXLI.

SAepenumero admiratus ſum, quid nam animos veſtros erga nos affecerit, & vnde ſit quòd tantopere à noſtra mediocritate tam modica & exili, nullaq; in re amabili, ſuperamini: vt ſcriptis nos per amicitiæ ac patriæ cõmemorationẽ adhortemini: & vt

Ex collatione.

A & vt profugos filios aſſolent parẽtes paternis advos viſceribus reuocare conemini. Ego quidem nos profugos eſſe factos fateor: neque negauerim: cauſam verò fugæ vel iam ipſi noſtis, ſiquidem cupitis. Ea vero potiſſima eſt, quòd tum cum eſſem apud vos ex inopinato perculſus quemadmodũ ſi quiſquam repentinis motibus conſternetur, animi conſiderationes haud cohibui, ſed procul aufugio multumq; temporis manſi ſeparatus à vobis. Poſtea verò ſubiit animum meum deſideriũ quoddam diuinorũ dogmatum, & quæ circa illa verſatur, philoſophię. Quo enim alio pacto poſſem, quo, inquam, alio pacto poſſem ego vnà nobiſcum inhabitantẽ domare malitiam? O ſi mihi detur Laban quiſquã qui me liberet ab Eſau, ducatq; ad cœleſtis vitæ philoſophiam. Nunc quoniam per gratiam dei voti noſtri pro viribus facti ſumus com- B potes, organum benedictum, puteumq; profundum adepti Gregorium os illud, Chriſti dico, parumper nobis obſecro, parumper hanc morulam indulgete, quam non ad hoc petimus, vt vrbium ſectemur delitias: neque enim clàm nobis eſt quo pacto verſutus ille hoſtis noſter per illas imponat mortalibus, ſed vt frueremur ſanctorum conuictu, quem vtiliſſimum eſſe iudicamus. Dum enim frequenter de diuinis dogmatis aliquid & dicitur & auditur, habitum quendam diuinarum contemplationum tenaciter inhærentem induimus. Ad hunc quidem modum habent res noſtræ, vos autem ô diuina & omnium mihi chariſſima capita, obſeruate Philiſtinorum paſtores, ne quiſquam illorum fontes veſtros clanculum obſtruat, puritatẽ- C q; cognitionis quæ fidem Chriſti concernit, turbidam reddat. Hoc enim illis perpetuo ſtudio agitur, ne ex diuinis ſcripturis ſimpliciorum animi ritè doceantur: ſed vt per extraneã philoſophiam veritas refellatur. Qui enim fidei noſtræ ingenitum & genitum inducit, & ſemper exiſtentem aliquando non extitiſſe, naturaq; ac ſemper patrem, patrẽ eſſe factum, & ſpiritum ſanctum ſempiternum non eſſe dogmate ſuo tradit: an iſte non palàm Philiſtæus eſt, ea in ouiculas patriarchæ noſtri laborans inuidẽtia, vt prohibeat illas quo minus ex pura aqua & in vitam æternam ſaliente bibant? Verum illi prophetæ oraculum ſibiipſis vindicãt, nempe: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, ac foderunt ſibiipſis ciſternas dirutas, aquam continere nõ valentes. Confitendum ſanè eſt deum eſſe patrem, deũ filium, deum ſpiritum ſanctum, quem- D admodum diuinæ ſcripturæ, & qui ſublimiora contemplati ſunt docuere. Illis vero, qui nobis per calumniam trium deorũ doctrinam ac fidem obiiciunt, reſpondeatur: nos deum non numero ſed natura vnum confiteri. Quicquid enim numero dicitur vnũ, vnum reuera aut ſimplex, natura non eſt. Deũ autem ſimplicem & incõpoſitum confitentur omnes. Non eſt itaq; deus numero vnus. Quod autẽ dico tale eſt. Mundũ numero vnum eſſe dicimus: at nõ natura vnum: ſed neq; ſimplicẽ illum dicimus. Diuidimus enim illum in elementa ex quibus conſtat, in ignem, aquã, aërem ac terrã. Item homo numero vnus dicitur. Vnũ enim hominẽ ſæpenumero dicimus. At ſimplex nõ eſt homo, ex corpore & anima cõſtans. Similiter & angelũ numero dicimus vnũ: at neq; natura vnũ neq; ſimplicem. Subſtantiã enim cũ ſanctimonia angeli ſubſiſtentiã eſſe cogitamus. Itaq; ſi quicquid numero vnũ eſt, natura vnũ non eſt, & quod na- E tura vnũ eſt ac ſimplex numero vnũ non eſt, nos autẽ deum natura vnũ eſſe dicimus, quomodo iſti homines numerũ nobis hic introducunt, cum nos illũ prorſus è beata illa & intellectuali natura exterminem⁹. Numerus enim ad quotuplũ pertinet. Quotuplum autẽ corporali coniunctũ eſt naturæ. Eſt nanq; numerus corporlis naturæ. Corporũ verò conditorẽ dominũ noſtrum eſſe credimus. Quapropter & omnis numerus ea ſignificat quę materialẽ ac circunſcriptã naturã ſortita ſunt. Illa enim ſimpliciſſima ſolitudo atq; vnitas ſingularis ſimplicẽ & incircũſcriptã ſignificãt eſſentiã. Igitur qui numerũ aut creaturã cõfitetẽ filiũ dei, vel ſpm̃ ſan. materialẽ & circũſcriptam naturã, imprudenter inducit. Circunſcriptã autem dico non ſolũ loco incluſam, ſed & talẽ, quam pręſcientia ſua cõplexus ſit is qui illã non exiſtentẽ ad eſſen- F tiam perducturus erat quæ & ſciẽtia cõprehendi poſſit. Omne itaq; ſanctũ, quod circũſcriptã habet naturã, creatãq; ſanctitatem, non eſt ſuapte natura incapax malitiæ. In filio vero & ſpiritu ſancto, fons eſt ſanctimoniæ, vnde omnis ratione prædita creatura ſecundũ virtutis analogiam ſanctificatur. Quanquã nos ſecundum veram rationem filiũ patri neque ſimilẽ neq; diſſimilẽ eſſe dicimus: vtrunq; enim æquè impoſſibile eſt. Simile enim ac diſſimile ſecundum qualitatum rationẽ dicũtur. Numen autẽ qualitati obnoxium non eſt. Identitatẽ vero naturæ confitentes & homouſion complectimur: & cõpoſitionem fugimus eius qui ſecundum eſſentiam deus & pater†, ſecundum eſſentiã deum ac filiũ genuit. Nam ex eo declaratur homouſion. Deo nanq; ſecundum eſſentiam, deus ſecundum eſſentiam homouſius eſt. Alioqui & homo deus dicitur: vt cũ legitur, Ego dixi dij eſtis. Et dæmon deus dicitur, ſecundum illud, dij

Collatio altera. — Alluſio ad Iacob fugã. — Χριςοῦ ςόμα γρηγόριον. — Familiaris religioſorũ congreſſio ſalutaris. — ἀξίωμα. — Arius notatur, Macedonius itẽ & Eunomi⁹. — Verè vnum & ſimplex. — τῦ ἀγγέλυ ὑπόςασιν. — καὶ νοητῆς φύσεως. — Numeri ratio naturam inſinuat circũſcriptam. — μονὰς καὶ ἑνάς. — κανὼν Baſilianus, imò ὀρθόδοξος. — κατὰ ὀυσίαν.

 gentiũ

Deus ſolus ſua eſſentia deus, homo gratia, dæmon mendacio.

gentium dæmonia ſunt.Sed illi quidem ſecundum gratiam,iſti verò per mendacium dij no- G
minantur . Deus autem ſolus ſecundum eſſentiam deus eſt.Solum cum dico , eſſentiam dei
ſanctam & increatam exprimo. Solius enim dictio,& de certo aliquo homine & ſimpliciter
de vniuerſa natura humana dicitur.De certo quodā homine,vtpote ſi de Paulo dicatur quòd
ſolus in tertium vſque cœlum ſit raptus, audierítque verba ineffabilia, quæ non liceat homini
loqui.De ipſa vero vniuerſa hominum natura , videlicet cum Dauid dicit , Homo ſicut fœ-

Solus,vt variè accipit.

num dies eius.Hic enim non certum aliquem hominem,ſed totam naturam notat.Nam om
nis homo tēporarius eſt & mortalis.Ita & illa intelligim⁹ de natura diuina dicta: vtpote,qui
ſolus habet immortalitatem . Et ſoli ſapienti deo. Et illud: Nemo bonus niſi vnus deus.Nam
hic vnitatis dictio idem ſignificat ac ſi dixiſſet: niſi ſolus deus.Et, Qui extendit cœlum ſolus. H
Et iterum,Dominum deum tuum adorabis,& illum ſolum coles.Et,Non eſt deus præter me.
Cum enim deus in ſcriptura vnus ac ſolus dicitur,non ad diſtinctionem filij aut ſpiritus ſan
cti dicitur,ſed contra eos qui cum dij non ſint, falſò dij nominantur : vt eſt illud , Dominus
ſolus duxit eos,& non erat cum ipſis deus alienus. Et,abſtulit Iſraël Baalim, & nemora Aſta-
roth,& ſeruierunt domino ſoli.Et iterum Paulus . Siquidem ſunt dij multi,ac domini multi:
nobis autem vnus eſt deus pater,ex quo omnia,& vnus dominus Ieſus Chriſtus , per quē ſunt
omnia.At hic quærimus,quomodo cum dixiſſet vnum eſſe deum , illo non fuerit contentus
(Diximus enim,cum vnus ac ſolus dicitur eſſe deus, diuinam exprimi naturam) ſed & patris I
appellationem adiecerit,& Chriſti meminerit. Suſpicor igitur, quòd hic non ſufficere puta-
uerit Paulus,organum illud electum,tātum prædicare deum filium,& deum ſpiritū ſanctum,
id quod ſignificauit dicens: vnus eſt deus, niſi & per adiectionem patris eum exprimeret : ex
quo ſunt omnia,& per mentionem domini verbum ſignificaret:per quod ſunt omnia.Et ite-
rum per coniunctionem Ieſu Chriſti , hominis incarnati admoneret : & paſſionem illius ex-
primeret,& reſurrectionem manifeſtaret.Commemoratio enim Ieſu Chriſti tales nobis co-
gitationes inſinuat.Vnde & ante paſſionem ſuam dominus Ieſus Chriſtus ſe prædicari detre-
ctauit:interminatúſque diſcipulis eſt, ne cui dicerent ſe Ieſum eſſe Chriſtum . Propoſitum e-
nim illi erat poſt abſolutam œconomiam , ac reſurrectionem ex mortuis , inq; cœlos aſſum-
ptionem tum demū mandare illis vt prædicarent ſe dominum eſſe Chriſtum illum . Tale eſt K
& quod dixit,vt cognoſcant te ſolum verū deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et illud:
Creditis in deum,& in me credite: vbique mentes noſtras confirmat ſpiritus ſanctus,vt nedū

Theologiæ noīe hic intellige filij diuinitatē, qua æqualis patri eſt: œconomiā verò, diſpenſationē aſſumptæ.

alteri acquieſcimus,ab altero excidamus, hoc eſt, ne dum theologiæ attēdimus,diſpenſationē
Chriſti contemnamus,& fiat vt dum ſublimitatem diuinæ naturæ,aſſequi nequimus,incida-
mus in impietatem.Dicta vero diuinæ ſcripturæ quæ aduerſarij vſurpata, & ad ipſorum ſen-
tentiam,ad demolitionem glorię vnigeniti peruerſa nobis proferunt & obiiciunt,iam exami
nabimus,& quantum nobis poſſibile fuerit explicabimus.Et primum proponatur nobis illud.
Ego viuo propter patrem.Hoc enim vnum eſt ex iaculis, quæ ab impiis hominibus vſurpata

Ego viuo ꝑpter patrē.

in cœlum mittuntur.Dictum autem hoc,iſto loco,vt arbitror, nō de ſempiterna vita loqui- L
tur.(Nam quicquid aliunde vitam habet,per ſeipſum viuere, quemadmodum & quod aliun-
de incaluit,ex ſeipſo calidum eſſe nequit.Chriſtus vero ac deus noſter dixit:Ego ſum vita)ſed
de ea quæ carnis eſt & in hoc tempore orta,quam vixit propter patrem . Nam ex illius conſi-
lio in hac mortalium vita conuerſatus eſt.Et non dixit:Ego vixi propter patrem,ſed ego vi-
uo propter patrem,apertè præſens tempus ſignificans.Poteſt autem & vitam dicere eam,quā
ipſe Chriſtus etiamnum viuit , verbum dei habens in ſeipſo . Et quod hoc ipſum ſit quod in-
nuitur,ex eo quod ſubiungitur ſciemus, vbi dixit: Et qui edit me, viuet propter me . Carnem
nanque ipſius edimus,ac ſanguinem bibimus , conſortes ipſius effecti, per incarnationem &
ſenſibilem verbi ac ſapientiæ vitam. Carnem enim ac ſanguinem , totam ſuam myſticam in
carne conuerſationem vocauit, doctrinámque illam quæ ex vita ipſius, actuali & naturali,& M
theologica conſtat,manifeſtauit,per quam nutritur anima, & ad rerum cœleſtium contem-

Pater maior me eſt , vt hoc dicto abuſus ſit Ari⁹, Satanę ꝓgenies. συγκρίσεις īter ea fiunt quæ eiuſdē ſūt ſpeciei.

plationem interea exercetur & imbuitur.Et hoc fortaſſè eſt, quod iſto dicto Chriſti innuitur.
Deinde & illud obiiciunt.Pater maior me eſt . Abutuntur enim & iſto dicto Chriſti ingratæ
illæ creaturæ,Satanæ progenies . Ego vero ex hoc ipſo dicto, quòd filius patri ſit homouſius,
patefieri credo . Noui enim collationes propriè ad ea pertinere , quæ eiuſdem ſunt naturæ.
Angelum nanque angelo maiorem,& hominem homine iuſtiorem,& volucrem volucri ve
lociorem eſſe dicimus.Itaque ſi collationes inter ea fiunt quæ eiuſdem ſunt ſpeciei, pater ve-
ro per collationem dictus eſt filio maior,conſequitur filium patri eſſe homouſium . Ineſt au-

A tem & alius quidam intellectus iſti dicto . Quid autem mirum, ſi patrem ſe confeſſus eſt eſſe
maiorem, qui cum verbū eſſet caro factus eſt , cum huius gratia & angelis ſecundum gloriā
& hominibus,ſecūdum ſpeciem,minor apparuerit ? Imminuit enim ipſum,inquit, modicum
quid ab angelis . Et iterum: Eum vero qui modicum quid ab angelis minoratus eſt. Item: Et
vidimus ipſum,& non habebat ſpeciem neque pulchritudinem, ſed ſpecies ipſius abiectior e- Eſa.53
rat vniuerſis hominibus . Hæc autem omnia pertulit propter plurimam in figmentum ſuum
beneuolentiam,vt perditam ouiculam ſeruaret,& ſeruatam in angelorum choros referret & καταμίξῃ
inſereret,& eum qui ab Hieroſolymis Ierichunta deſcenderat , & propterea in latrones inci-
derat,ad propriam iterum patriam ſanitati reſtitutum reduceret. An & præſepe Chriſto op-
B probras hæretice,per quod cū alienus eſſes, à verbo nutritus es, & paupertatem obiicies quòd
lectulum non habuit,in quo caput reclinaret filius ? Hac ratione minor patre eſt filius , quòd τέκτονος υἱός.
tui gratia factus eſt mortalis, vt te à mortalitate liberaret, & cœleſtis vitæ participem redde-
ret. Quemadmodum ſi quis medicum reprehendat , ob id quòd ſuper ægrotantium morbos Collatio elegans.
incumbens fœtoris illorum particeps eſſet factus, vt decumbentes ægrotos reſtitueret . Pro-
pter te & horam & diem iudicij ignorat.Quanquam nihil latet veram illam ſapiētiam.Nam
per illam omnia ſunt condita.Nemo enim mortalis vſquam eſt qui opus ſuum quod fecit i-
gnoret . Verum id ita diſpenſat Chriſtus , propter tuam infirmitatem, ne vel ij qui delique-
runt, per anguſtiam præſcripti temporis adigantur ad deſperationem , tanquam non relicto
C reſipiſcentiæ tempore: vel rurſus ij , qui in militia Chriſtiana decertant , per temporis proli-
xitatem ad deſerendam aciem impellantur , ſi viderint ſibi bellum eſſe cum diutina aduerſa-
ria poteſtate . Itaque vtriſque per ignorantiæ prætextum conſulit , iſtis propter bonum cer-
tamen tempus abbreuians : illis vero propter delicta diluenda reſipiſcentiæ tempus reſer-
uans.Quanquam cum in euangeliis ſeipſum adnumerarit ignorantibus , propter multorum,
vt dixi,infirmitatem,in Actis vero Apoſtolorum,tanquam perfectis, ſeorſum differens, per
ſui ipſius exceptionem dicit , veſtrum non eſt ſcire tempora & articulos tēporum quos pater
in ſuaipſius conſtituit poteſtate. Atque iſta ſecundum primam mentis conceptionem ad ob-
iecta dicta ſint craſſius. Iam vero ſublimior quidam dicti huius ſenſus expendendus eſt , pul- κρούσομ θύραν τῆς γνώσεως.
ſandæq; ſcientiæ fores , ſi quo pacto patremfamilias excitare queam, qui ſpiritales panes pe-
D tentibus ſe largitur, quandoquidem amici ſunt & fratres quos iſto conuiuio reficere ſtude-
mus . Sancti ſaluatoris noſtri diſcipuli , præſentis ſeculi curſum mentis contemplatione,
quantum poſſibile eſt hominibus , tranſcendentes , verbóque mundati , finem quærunt , at-
que extremam ſcire felicitatem geſtiunt , quā ignorare & angelos & ſeipſum quoque domi-
nus noſter pronuntiauit , per dies vniuerſam intelligens exactam conſiliorum dei cognitio-
nem : per horam vero vnitatis ac monadis contemplationem , quarum ſcientiam ſoli patri
tribuit . Suſpicor itaque , quòd hoc de ſeipſo ſcire deus dicatur , quod eſt : & hoc neſcire, Att. Baſilij circūſpectā ac ſolertem prudentiam
quod non eſt . Iuſtitiam enim ac ſapientiam ſcire deus dicitur : ipſe & iuſtitia & ſapientia
exiſtens , iniuſtitiam vero & malitiam ignorare , eò quòd non ſit iniuſtitia nec malitia qui
E condidit nos deus . Itaque ſi hoc de ſeipſo ſcire dicitur deus , quod ipſe eſt , & illud neſcire
quod ipſe non eſt, non eſt autem dominus noſter ſecundum incarnationis intelligentiam &
craſſiorem doctrinam,extremum illud deſiderabile bonum , ignorauit ob eam cauſam ſalua-
tor noſter finem extremámque felicitatem: imò ne angeli quidem nouerunt,inquit,Hoc eſt,
neque ipſorum contemplatio,vel rationes miniſteriorum, ſunt extremum illud deſiderabile
bonum.Craſſa enim eſt & illorum cognitio. Confert perſonam perſonæ . Solus autem pater,
inquit,nouit.Ipſe nanque finis eſt & extrema illa felicitas.Quando enim deum iam non am-
plius tanquam in ſpeculo,neque per aliena adminicula cognoſcemus, ſed ad ipſum tanquam
ſolum & vnum appropinquabimus , tunc & nos extremum finem ſciemus . Regnum enim Regnum Chriſti & regnum patris.
F Chriſti omnem illam materialem cognitionem eſſe dicunt : Dei vero patris immaterialem,
& vt ita dicam , ipſius diuinitatis contemplationem . Eſt autem dominus noſter & ipſe finis
extremáque felicitas ſecundum intelligentiam & rationem verbi. Quid enim in euangelio di
cit?Et ego excitabo ipſum in nouiſſimo die,reſurrectionem illam intelligens quę ex materia-
li cognitione ad immaterialem cœleſtemq; contemplationem ducit: nouiſſimum vero diem
eam ſcientiā poſt quam nulla eſt alia.Tunc enim mens noſtra exurget & ad beatā illam ſubli
mitatem excitabitur,quādo vnitatem ac monada verbi contēplabitur:verū quoniā mens no-
ſtra craſſa adhuc pulueri adhæret lutoq; cōmiſcet, ac nudæ contēplationi intēdere nequit per
cōpoſitionem rerū,quæ corpori ſunt cognatæ, ſubducta opera cōditoris conſiderat, eademq;

interea ex illorum effectibus cognoscit, vt ita sensim accepto incremento, & ipsam aliquan- G
do diuinitatem contemplatura accedere valeat. Ad hunc sensum & illud quoque dictum es-
se puto. Pater maior me est,& hoc. Non est meum dare, sed quibus paratum est à patre. Hoc
1.Cor.15
enim est & Christum regnum dare deo ac patri, cum non sit finis sed primitiæ, iuxta cras-
siorem, vt dixi, doctrinam, quæ quidem filium quantum in nobis est, nõ vt in se est, contem-
platur. Quod autem ista ad hunc modum habeant, iterum cum rogassent in Actis Apostolo-
rum, discipuli, quando restitues regnum Israeli? respondit vestrum non est scire tempora tẽ-
porumq; articulos, quos in sua ipsius potestate constituit pater. Hoc est, regni huius scientia
non est eorum qui carni adhuc & sanguini obnoxij sunt. Hanc enim contemplationem pa- H
ter in propria potestate reposuit, potestatem dicens, eos quos ille potestati suæ subditos ha-
bet: proprios vero quos rerum inferiorum non tenet ignorantia: tempora autem & tempo-
rum articulos nolis intelligere de illis, quæ sensibus nostriscomprehenduntur: Sed de inter-
uallis quibusdam quæ Sol ille intelligibilis & spiritalis efficit. Oportet enim precationem il-
lam duci vltra dominũ nostrum. Iesus enim est qui precatur dicens: Da illis, vt & ipsi vnũ
sint in nobis, quemadmodum ego & tu pater vnum sumus. Cum enim vnus sit deus, si in sin-
gulis fuerit, omnes coadunat, peritque numerus, per inhabitationem monadis. Et ego qui-
dem dictum hoc ad istum modum per secundariam argumentationem intellexi & exposui.
Si vero quisquam est qui meliora adferat, aut nostra piè corrigat, is & dicat, & corrigat, & I
Att. modestiam theologo dignã.
dominus illi pro vobis retribuet. Nulla nanque ducimur inuidentia, quoniam neque per cõ-
tentionem, neque per inanis gloriæ studium, ad istam verborum domini expositionem acces
simus: sed vt fratribus prodessemus, ne testacea vascula thesaurum dei habentia à saxeis illis
cordibus & incircuncisis hominibus, stulta huius mundi sapientia armatis fraudulenter sup-
Stultã hæreticorũ & philosophorũ sapientiã notat. ὀυ κατ' ὀυσίαν κτίσις.
plantari videantur. Sed vt pergam, iterum per Salomonem in prouerbiis creatus est. Nam do
minus, inquit, creauit me. Et principium viarum euangelicarum nominatur, quæ nos ad re-
gnum cœlorum ducunt, cum non sit creatura secundum essentiam, sed secundum dispen-
sationem sit factus via nostra. Natum enim esse & creatum, idem significant. Vt nanque via
factus est: ita & ianua, & pastor, & angelus, & ouis. item, Summus sacerdos & Apostolus, a- K
liis alio intellectu positis nominibus. Quid hic iterũ dicet hæreticus de deo, qui nemini sub-
ditur: & de eo, qui nostri gratia peccatum factus est. Scriptum nanque est, Quando subiecta
fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiicietur ei, qui illi subiecit omnia. Ne te hæsitabundum
reddat homo quòd deus subiectus nominatur. Vt enim te subiectum reddat, ipse sese subiicit:
& vt ad virtutẽ te excitet, subiectum se nominat. Ita se aliquando persequutionẽ quoque ferre
dixit: Saule, inquit, Saule, quid me persequeris? Hoc enim dixit cum ille ad Damascũ properãs
propositũ habebat ligandi discipulos. Et iterũ nudum se vocat, si ex fratribus quisquam nu-
dus extiterit. Nudus enim, inquit, eram, & operuistis me. Item alio in carcere existente, se-
ipsum inclusum esse dicit. Nam ipse peccata nostra tulit, & morbos nostros portauit. Est au- L
tem & inter infirmitates connumeranda subiectio: ideò & illam portauit. Quapropter & ad-
flictiones quæ nobis contingunt, proprias sibi facit dominus: propterea quod ex consortio
quo nobis coniunctus est, passiones nostras in se transtulit. Præterea & hoc isti theomachæ,
Pugnat cõmin⁹ aduersum Theomachas, qui in deum rebelles sunt.
ad subuersionem audientium vsurpant, quod à domino dictum est, filius autem non potest à
seipso facere quicquam. Mihi vero & hoc dictum potissimum hoc indicat, quòd eiusdem
cum patre naturæ sit filius. Si enim vnaquæque rationalium creaturarum aliquid potest ex
seipsa facere, creatura non est filius. Si vero creatura non est, est ergo homousius patri. Rur-
sus: Nulla creatura, quodcunque vult, facere potest: filius vero cum in cœlo tum in terra
quæcunque voluit fecit. Non est igitur creatura filius. Et iterum: Omnes creaturæ vel ex cõ-
trariis consistunt, vel contrariorum sunt capaces. Filius ipse est iustitia & immaterialis. Crea M
tura igitur non est. Si creatura non est, ergo cum patre homousius est. Et ista positorum Chri
Contra hostes spũs s. nempe Macedonianos
sti dictorum pro nostris viribus facta examinatio, nobis est sufficiens. Iam deinceps sermo-
nem & contra eos stringemus, qui spiritui sancto resistunt, vt & ipsorum superbiam & men-
tis arrogantiam quæ contra scientiam dei extollitur, deturbemus. Spiritumsanctum creatu-
ram esse dicis. Omnis autem creatura sui creatoris est ministra. Omnia enim, inquit, seruiunt
tibi. Si vero spiritus sanctus seruus est, habet vtique creatam quoque sanctitatem, atque i-
deo & malitiæ incapax nõ est. At spiritus sanctus, secundum essentiam sanctus existens, fons
prædicatur sanctitatis. Non est igitur creatura spiritus sanctus. Si vero creatura non est, ho-
mousion est deo. Quomodo, dic quæso, seruum vocas eum, qui te per baptismum à seruitute
liberauit.

A liberauit. Lex nanque spiritus vitæ, inquit Apostolus, liberum me reddidit à lege peccati. Imò
neque mutabilem ipsius essentiam dicere audebis, si respicias contrariæ potentiæ naturam,
quæ quidem fulguris instar de cœlo lapsa est, quæ vera vita excidit: propterea quòd creatam
haberet sanctitatem, prauúmque illius consilium sanctitatis quoque immutatio consequuta
sit. Cum ergo excidisset ex Monade, angelicámque abiecisset dignitatem, ex ingenij prauita-
te diaboli nomen accepit, extincto primum priore illius beatóque habitu, deinde & aduersa-
ria ista potentia accensa. Ad hæc, qui spiritum sanctum creaturam esse dicit, determinatam
ipsius naturam inducit. Quomodo ergo stabit illud: Spiritus domini repleuit orbem? Et illud:
Quo ibo à spiritu tuo? Quin neque simplicem ipsum natura, vt apparet, confitetur aduersa-
B rius. Dicit enim illum numero vnum esse. Iam quicquid numero vnum est, simplex, vt dixi,
non est. Si vero simplex non est spiritus sanctus, ex substantia & sanctitate constat. Quic-
quid vero tale est compositum est. Ecquis adeò stupidus est, vt compositum dicat spiritum
sanctum, & non magis simplicem: & secundum simplicitatis rationem patri & filio homou-
sium? Quod si, sermone progrediendum est, inspiciendáque sunt maiora: ex hoc ipso potissi-
mum diuinam spiritus sancti naturam contemplabimur. Tria creationum genera in scriptu-
Creationis gen⁹ triplex
ris nominata deprehendimus. Vnum quidem ac primum eorum quæ ex nihilo cum non es-
sent, ad hoc vt essent sunt condita. Alterum eorum quæ ex prioribus ad meliora immutãtur.
Tertium, quòd est in resurrectione mortuorum. In istis omnibus inuenies spiritum sanctum,
C patri & filio cooperatorem. Si respicias cœlorum subsistentiam: quid Dauid dicit? Verbo do-
mini cœli firmati sunt, & spiritu oris eius, omnis virtus ipsorum. Deinde, homo per baptismũ
creatur. Si qua enim, inquit, in Christo noua creatura. Et quid ad discipulos saluator dicit?
Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij, ac spiritus sancti. Vi-
des & hic vnà cum patre & filio coniunctum esse & spiritum sanctum? Quid autem & de re-
surrectione mortuorum dices? Moriemur nanque & ad puluerem nostrum reuertemur. Ter-
ra enim sumus, & in terram abibimus. Et mittet spiritum sanctum, & creabit nos, ac renoua-
bit faciem terræ. Quam enim Paulus resurrectionem dixit, eam Dauid renouationem appel-
lauit. Audiamus autem eum, qui ad tertium vsque cœlum raptus est. Quid dicit? Quoniam
templum estis eius qui in vobis est spiritus sancti. Omne autem templum, dei templum est. Si
D vero templum sumus spiritus san. ergo deus est spiritus san. Dicitur quidem & templum ali-
quod templum Salomonis: sed tanquam eius qui illud extruxit. Quòd si hoc modo templum
sumus spiritus san. & sic deus est spiritus sanctus. Qui enim omnia condidit, deus est. Si vero
tanquam eius qui adoratur, & habitat in nobis, confitebimur vtique illum esse deum. Dictum
enim est: dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Si vero dei appellationem
θεὸς παρὰ τὸ τεθυηκέναι τὰ πάντα ἢ θεᾶσθαι τὰ πάντα.
repudiauerint, discant primum quid nomen illud significet. Ab eo enim quòd omnia excita
rit, aut certè peruideat omnia & contempletur deus dicitur. Spiritus sanctus autem omnia
quæ dei sunt cognoscit, quemadmodum & nostra nouit spiritus qui in nobis est. Deus ergo
est spiritus sanctus. Rursus gladius spiritus sancti est verbum dei. Deus ergo est spiritus san.
Spũs san. gladius.
E Illius enim est gladius cuius & verbum esse dicitur. Nominatur & dextera patris. Nam dex-
Idẽ dextera dei, digitus.
tera domini, inquit, operata est virtutem. Et dextera tua domine conquassauit inimicos. Item
& digitus dei est spiritus sanctus. Secundum dictum illud Christi. Si ego in digito dei eiicio
dæmonia, quod in alio Euangelio ita scriptum est. Si ego in spiritu dei eiicio dæmonia. Est
itaque & eiusdem cum patre & filio naturæ spiritus sanctus. Et ista quidem nobis de adoran-
da & sancta trinitate in præsentiarum dicta sint. Nunc enim fieri nequit, vt latius rationem
Metaphoræ elegantes.
illius exquiramus. Vos vero accepto ab humilitate nostra semine, spicas vobis ipsi bene ma-
turas diligenti agricultura excolite. Nam vsuram etiam, vt scitis, de istis exigemur. Confido
F autem deo, fructum vos allaturos esse, & trigecuplum, & sexagecuplum, & centuplum, pro-
pter vitæ vestræ puritatem. Beati nanque sunt ij qui corde sunt puro, quoniam ipsi deum vi-
debunt. Nihil autem aliud fratres regnum cœlorum putabitis, quàm veram eorum quæ sunt
cognitionem, quam & felicitatem vocant diuinæ scripturæ. Regnum enim cœlorum intra
vos est. Circa verò internum hominem nihil aliud quàm contemplatio consistit. Relinqui-
tur ergo contemplationem esse regnum cœlorum. Quorum enim hic vmbras tanquã in spe-
culo quodã videmus, tandem à corpore isto terrestri liberati, incorruptúmque & immortale
induti, illorum & archetypa speculabimur, Speculabimur, inquam, siquidem vitam nostram
ad rectum scopum direxerimus, rectéq; fidei rationẽ ac studiũ prouidè tenuerimus, sine qui-
bus nemo deum videbit. In animam enim malitiosam, inquit, non ingredietur sapientia,

neque morabitur in corpore peccatis obnoxio.Nemo autem nobis obloquatur ac reſponſet di G
(τῶν ποσὶν ἀγνοῶν.) cens,cum ea quæ vulgaria ſint ac protrita nēpe ad pedes expoſita ignores, de incorporali nobis & prorſus immateriali eſſentia philoſopharis? Abſurdum enim eſſe iudico quod cū ſen-
(Collatio.) ſus corporum noſtrorum congruenter propriis reficiamus materiis, mens ſola à propria ſummouetur operatione: vt enim ſenſus rerum ſenſibilium, ita & mens intelligibilium notionem & conceptum habet.Simul autem & hoc dicendum,quòd naturalem illam iudican-
(τὰ φυσικὰ κριτήρια.) di vim nobis inſeuit ac fecit nihil indigam doctrinæ,qui nos condidit deus. Nemo enim eſt qui doceat colorum aut ſchematum aſpectus internoſcere, aut inter ſtrepitum & vocem, vel inter ea quæ malè & quæ bene olent,ſiue inter ſaporū aut alterius ſucci guſtus,vel inter mol- H
(χυμῶν καὶ χυλῶν.) lia & dura,aut inter calentia & frigida diſcernere. Neque mentē ſanè quiſquam docebit illis ſeſe applicare,quæ ſunt intelligibilia.Et quemadmodum ipſi ſenſus, ſi quid illis acciderit incommodi cura tātum opus habent, & propriam facilè operationem adimplent: ita & mens
(γνώμη ex collatione.) carni alligata,& illius impleta phantaſiis,fide opus habet & recta vitæ conuerſatione, quæ pedes ipſius inſtar cerui comparant & inſtituunt, ipſámque in ſublimibus conſtituunt. Huius nos & Sapiens admonet, & nunc quidem pudoris expertem operariam formicam in medi-
(εἰκών.) um adducit, pérque illam viam agendorum deſcribit: nunc vero ſapientis apiculæ fingendis fauis deputatum organum, per quod nobis naturalem indicat contemplationem,in qua
(κηρόπλαστον ὄργανον.) & de ſacra trinitate ratio quædam comprehenditur. Siquidem ex creaturarum pulchritudine congruenter & rerum omnium opifex conſideratur. Gratiis actis patri & filio & ſpiritui I
(πᾶν μέτρον ἄριστον.) ſancto, finem imponemus his literis, quādoquidem optimum eſſe vbique rerum modum,& ipſa docet parœmia.

Baſilius Libanio. CXLII.

PVdore ſuffundor,quod quum tibi quoſuis adducam Cappadocas,non tamen omnibus,quib⁹ id per ætatem liceret,perſuadeo,vt & diſciplinarum, & eruditionis ſtudio ſeſe dedant, téque exercitij huius vtantur præceptore. Verum quoniam impoſſibile eſt, vt ſimul omnia conſequamur quæ nobis ipſis conuenientia deligimus, eos ad te mitto, K
quibus frequenti admonitione perſuadeo, tantum illis gratiæ conferens, quantum ſitientibus ij, qui ad fontes illis præduces ſunt. Qui verò te nunc accedit, paulo pòſt, ſiquidem tibi
(Ex collatione.) coniunctus fuerit, pro ingenij ſui gratia tuo & aliorum fauore potietur. Nunc vero ex patre admodum nobilis eſt. Nam is apud nos multum nominis ſibi ipſi cum vitæ integritate, tum ciuili potentia peperit, qui & mihi ſumma eſt amicitia coniunctus, cui vt rependam, iſtam puero gratiam largior quòd illum ad tuam notitiam induco, quæ res maximis votis digna eſt apud eos,qui viri virtutem iudicare norunt.

Libanius Baſilio. CLXIII. L

ALiquandiu eſt,quod ad nos venit adoleſcens ille Cappadox.Vna hæc eſt commoditas quòd Cappadox eſt. Sed & præterea Cappadox iſte ſplendidis eſt natalibus ortus. Altera ea commoditas eſt. Quin & literas nobis attulit admirabilis illius Baſilij. Hoc ſanè quilibet amplius quiddam eſſe dicet. Ego nanque, quem tui putas oblitum, iam olim te, cum adhuc adoleſcens eſſes, dilexi: propterea quod viderem temperantia ita præditum, vt cum ſenibus quoque decertares, ídque in ea ciuitate quæ voluptatibus ſcatet, deinde & diſciplinarum iam magnam eſſe partem conſequutum. Quoniam vero operæpretium eſſe putabas: vt & Athenas videres, ídque & Celſo perſuaſeras, congratulabar Celſo quòd amicitiæ tuæ eſſet coniunctus. Poſteaquam vero reuerſus eſſes & in patria conſtitutus, ad meipſum, quid nunc aiebam, molitur nobis Baſilius? & ad quod M
vitæ genus ſeſe contulit? An in Forenſibus actionibus verſatur, veteres illos rhetoras æmulatus? vel diuitum liberos in rhetorica inſtituit? Cum vero veniſſent quidem nuntiantes multo te potiorem viam ingreſſum eſſe, hócque ſpectare magis quomodo deo reddaris amicus, quàm quomodo diuitias colligas, & te felicem eſſe dicebam & Cappadocas. Te quidem, qui malueris talis eſſe, illos vero, qui talem potuerint exhibere ciuem. Phirminus vero ille, quam vbique tibi conſtanter adhærendo perdurauerit ſcio. Nam hinc illi eſt iſta eloquentiæ facultas. Cum autem multum ſit laudis adeptus, haud ſcio, an vnquam tantum laudis acquiſierit, quantum nunc ex literis tuis intellexi. Quòd enim tu es: qui dicas,

A qui dicas, neminem eſſe à quo illius obſcuretur gloria, quanti id illi debet eſſe encomium? Videris autem mihi & iſtos miſiſſe, priusquam Phirminum viderint. Alioqui id ipſum non habuiſſent literæ. Et nunc quid rerum agit, aut quid meditatur Phirminus? An adhuc diſtinetur in conuiuiis nuptialibus?vel illa quidem iam dudum ceſſarunt, propoſiti vero grauitas & vniuerſa neceſſitas manet? vel eſt ſpes aliqua fore illum denuò ſtudiorum ſociū? Reſponde nobis aliquid,ſitq; illud,vt velim quidem,commodum: Si vero nonnihil etiā perturbabit id quòd reſpōſurus es, vel hoc commodi adferet quod nos ab iſto aſſiduo ad portas reſpectu liberabit. Si vero Athenis iam agit Phirminus,quid nam egerunt Senatores veſtri?
B Num illius gratia Salaminiam miſerunt?Vides quòd à tuis duntaxat ciuibus cōtumeliam patior.Ego tamen interea nō deſinam diligere ac laudare Cappadocas.Imò optauerim quoque meliores illos apud me fieri: ſi vero iidem permanſerint, & ſic feram. Phirminus autem tres menſes apud nos egit,& nullum diem otioſum duxit. Quantum autem ſit quod ſibi collegit, ipſe cognoſces,& forſan non reprehendes. Ad hoc vero vt huc redire valeat, cuius nam oportebit implorare operam?Etenim ſi bene ſentiunt Senatores, facient quòd decet homines doctos.Honorabunt vel poſterioribus,quoniam prioribus contriſtarunt.

Baſilius Libanio CXLIIII.

C EN tibi & alter adeſt Cappadox,filius meus etiamnū hic:Nobis etenim vniuerſos cōciliat ac veluti adoptiuos reddit formula modusq; vitæ, in quo nunc ſumus.Habeatur itaq; hoc nomine frater eius,qui ante ipſum ad te venit, eademq; cura ac diligētia dignus,tam mihi vt patri,quàm tibi,vt præceptori. Siquidem quid poterunt amplius habere,qui à nobis ad te veniunt?Hoc autem non ideo dico,quòd prudētia tua priſcis nihil amplius largiatur amicis.Sed quòd candidè ſit omnibus operæ tuæ propoſita vtilitas. Suffecerit autem adoleſcentulo,ſi antequam iuſtam per ætatem attigerit rerum experientiam, in priuatis inſtitutus fuerit, quem ablegamus à nobis dignum & noſtra interceſſione, & tua gloria, quam eloquentia conſequtus es.Adducit autem ſecum & coætaneum eadem erga ſtudia literarum præditum diligentia,generoſum & ipſum & nobis familiarem,quem nulla in re infe-
D riorem fore credimus,etiam ſi reliquis minus habeat pecuniarum.

Libanius Baſilio. CXLV.

HOc ſæpenumero ſcribes,ſcio,en tibi & alter adeſt Cappadox. Multos nanque, vt puto,mittes,propterea quòd perpetuo & vbique tuis nos encomiis celebras:hoc ipſo & patres excitans & pueros. Elegans autem non fuerit obticere, quid circa epiſtolam tuam elegantem illam contigerit. Aſſidebant mihi eorum qui Magiſtratuum ſunt filij, cum alij non pauci,tum & optimus Alypius illius Hieroclei conſobrinus. Vt ergo epiſtolam reddiderunt qui illam attulerant, tacitè inſpectis omnibus ſubridensq; & gaudens, victi ſumus, aiebam:Et qua nam victoria,rogabant illi,victus es?Et quamobrem ſi victus es, non doles?In
E elegantium,inquam,epiſtolarum certamine victus quidem ſum:at Baſilius eſt,qui vicit.Is autem amicus noſter eſt,& eam ob rationem gaudeo. Cum hæc dicerem ex ipſis volebant literis iudicare de victoria,legitq; Alypius,audientibus reliquis qui aderant. Lata vero ſententia eſt,me nihil eſſe mentitum.Et qui literas habebat ac legerat,ſecum illas auferebat, oſtenſurus puto & aliis,ægreq; ablatas reſtituit. Scribe ergo ſimilia, & vince. Hoc enim eſt me vincere. Rectè & illud coniectas quòd ſtudia noſtra pecuniis non æſtimentur:ſed ſatis ſit non habenti quod det,ſi Conſuli ſibi permittat. Etenim ſi ſenſero quēquam in rerum penuria conſtitutum amare literarum ſtudia,is mihi diuitibus præferendus habetur. Quanquam tales præceptores nos,cum adoleſcentes eſſemus,nō ſumus experti.At nihil prohibet eſſe quoſdam me-
F liores.Nemo ergo pauper ad nos ſeſe recipere cunctetur,ſi hoc vnum duntaxat poſſederit, vt ſtudiorum ſciat perferre labores.

Baſilius Libanio. CXLVI.

QVid non dicet vir Sophiſta,& talis Sophiſta,cui in confeſſo eſt id artis eſſe propriū, vt ex magnis,quandocunque voluerit,faciat modica,& modica amplificet? id quòd & erga nos declaraſti.Etenim epiſtolam meam, ſordidam illam quicquid vos, qui in verborum elegantia delitiamini,dicatis,& quæ iſta,quam iam habes in manibus,nihilo tolerabilior eſt,ita deprædicaſti, vt quaſi ab illa vinci nobiſq; in hoc ſcripti genere priores dare videaris:

videaris:haud dissimile faciens ab eo,quod parentes cum liberis ludendo solent,quando illis, G
de victoriis,quas ipsi peperere,gloriandi copiam largiuntur,& seipsos nullo damno afficien-
tes,& liberorum conatum & æmulationem nutrientes. Habebat autem & inenarrabilē pror-
sus voluptatem id quod ad nos ludēdi gratia scripsisti.Quod tale est,ac si Polydamas aliquis,
Ab exēplo-rū collatiōe aut Milo,Pancratij vel luctæ certamen mecum inire detrectet.Perlustratis enim singulis nul
lum deprehendi roboris exemplum,ita vt qui verborum sectantur hyperbolas,tuam hic ma-
gis admirentur potentiam,qui ita teipsum per ludum ad nos vsque demittere potueris,quàm
si barbarum aliquem hostem vltra Athon nauigando progressum repuleris.Nos quidē ô prę-
clare vir:cum Mose,& Helia , similibusq; beatis viris versamur,qui nobis barbarica voce do-
ctrinam suam tradunt,& nos quæ ab illis audimus loquimur, sensu quidem vera, verbis autē H
rudia,vt & hæc ipsa quæ scribimus indicant.Nam etiamsi aliquid consequuti fuerimus,à vo-
bis instructi,interea tamen temporis per obliuionem excidit. Tu vero nobis deinceps ita scri
be,vt aliis epistolarum argumentis vtare,quæ & eloquentiam tuam ostendant, & nos nō ar-
guant.Filium Anysium iam tibi adduxi,vt meum ipsius filium.Si vero meus est hic puer, pa-
tris quoque est filiolus,pauper ex paupere. Quod autem dico satis clarum est viro & sapienti
& sophistæ.

Libanius Basilio. CXLVII.

SI prolixa admodum meditatione vsus esses, quomodo quàm elegātissimè literis no I
stris quas de tuis scripsimus,responderes,nō esses hoc melius præstitisse visus , quàm
talia scribendo qualia iam scripsisti . Vocas me Sophistam . Sophistæ autem pro-
prium esse vis , ex modicis magna , & ex magnis modica facere posse . Et epistolam meam
ostendere voluisse dicis , tuam esse elegantem , cum illa nec sit elegans , nec ea , quam nunc
miseris elegantior. Prorsus autem nullam tibi esse dicendi facultatem . Huius causam esse li-
bros , quos iam habeas in manibus : doctrinam vero & eruditionem , quam antea habueris,
effluxisse . Et cum ista persuadere conatus sis , ita eleganter struxisti & istam , quam malam
dicis , epistolam , vt qui , cum illa legeretur , præsentes erant , non subsultare nequiuerint.
Admiratus itaque sum , quomodo cum posteriore ista priorem demoliri volueris , eo quòd K
illa visa sit isti haud dissimilis , ista priorem magis ornaris . Oportebat igitur hoc volentem,
posteriorem hanc peiorem facere , vt sic per illam detraheretur priori . At , vt opinor , tu-
um non erat , lædere veritatem . Læsa autem fuisset , si de industria scripsisses peiora , & fa-
cultate dicendi quam habes in promptu , vsus non fuisses . Sit itaque & hoc studij tui, vt ne-
que vituperes ea quæ laude sunt digna,ne te res ista in album Sophistarum abiiciat, dum quæ
sublimia sunt,humilia facere conaris.Libros igitur , quorum peiorem dictionem , meliorem
vero mentem ac sententiam esse dicis , habeto,nemo prohibet : eorum vero , qui nostri sunt
semper,tui iam olim,radices adhuc in te manent,ac manebunt , donec in hac vita fueris,nec
μεταφορικῶς hæc vllo tempore excidentur,etiamsi illas quamminimè rigaueris.

Libanius Basilio. CXLVIII. L

NOndum mihi offensam remisisti , adeôque inter scribendum tremo. Quod si remi-
sisti , quamobrem non scribis , virorum optime?Si verò illam adhuc contines,quod
ab omni anima ratione prędita,& tua quoque alienum est,quomodo cum aliis prę-
Antithesis dices ad occasum vsque Solis non esse seruandam animi commotionem , tu illam iam Sole
toties occidente seruasti? An istam forsan de me pœnam sumere, & hoc me pacto punire vo
luisti,vt voce tua melle condîta priuares.Nō ita ô præclare,sed animo sis placido ac miti,lar-
giareq; vt lingua tua,aurea illa fruar. M

Basilius Libanio. CXLIX.

QVi rosa delectantur,vt verisimile est fieri ab illis,qui pulchritudinis & elegātiæ sunt
studiosi,neq; spinis ipsis,vnde flos ille prodit,molesti sunt.Et tale quid de rosis quē-
dam siue ioco,siue serio referentem audiui,quòd rosarum amatoribus natura minu-
ἐρωτικά τινα κνίσματα tas illas spinas quasi quædam amatoria illectamenta, isti flori adfixerit , vt stimulis illis ægrè
contactum admittentibus,ad maius desiderium colligentes prouocet . Quid velim, quòd li-
teris istis rosam induco,nihil prorsus opus habes, vt instruare: siquidem epistolæ tuæ memor
fueris,

A fueris, quæ quidem florem habet rosæ:ita vt toto nobis verno tempore eloquētiæ spirarit o- ἀλληγορικῶς omnia.
dorem:querelis vero & expostulationibus,quasi quibusdam aculeis cōtra nos armata est. Ve-
rum spinæ quoque verborum tuorum voluptati mihi sunt,quę me ad maius amicitiæ deside-
rium inflammant.

Libanius Basilio. CL.

SI ista sunt linguæ illaboratæ,qualis esses si illam acueres? Ori tuo quidem insunt elo γλώττης ἀργοτέρας.
quentiæ fontes,quorum riuuli quosuis superant latices:nobis vero,nisi quotidie ir-
rigemur,silentium relinquetur.

B *Basilius Libanio.* CLI.

QVod ad eruditionem tuam haud assiduè scribo,in causa sunt cum metus,tum impe- ἀμαθία.
ritia.Quod tu vero cōstantissimè siles,quonam pacto poterit excusari?Si vero quis-
quam est,qui te,cum in verbis totus viuas,ad scribendum tardum esse putet,is te hoc
ipso condemnauerit,tanquam nostri oblitum.Cui enim in promptu est, quod dicat,illi certè
& ad scribendum non deest parata facultas.Qui vero silet,cum habeat & dicendi & scriben-
di copiam,manifestum est,quòd hoc vel ex contemptu faciat,vel obliuione.Ego autem silen-
tio tuo per salutationem rependam.Salue itaque colendissime,& scribe, si volueris: rursus ne
C scribas,si id tibi ita placuerit.

Libanius Basilio. CLII.

EXcusatione ad te magis,opinor,hoc nomine opus habeo , quòd non olim tibi scri- δέηρ ἀπολογίας
bere cœpi,quàm vt nunc me excusem quando id iā orsus sum . Ego enim is sum qui
cum differeres accurrebam , & maxima cum voluptate aures tanquam ad riuulum
quendam linguæ dicentis adhibebam gaudens,ægreq; auelli sustinens,ac dicens: hactenus hic
vir elegantior est Acheloi filiabus,quatenus demulcet quidem quemadmodum & illę, nō au
D tem nocet vt illæ.Et parum est quòd non nocet,lucrum etiam adferunt illius cantica , si quis
illis delectetur.Cum itaque sic sim affectus,putemq; & amari me , si videar dicere: quod scri-
bere non ausim,extremæ hoc fuerit inertiæ,& simul hominis damno sese afficientis . Certum
nanque est quòd epistolæ meæ modicæ ac vitiosæ eleganti tua & magna rependes , cauebisq;
ne denuò me lædas.Multi vero,puto,ad hoc quod dixi,ne me denuò lędas,vociferabuntur,&
hac in re cum clamore instabūt,dicentes?Basilius ne, vel modicum quid cuiquam intulit in-
iuriæ?Ergo & Aeacus, & Minos,& huius frater.Ego quidem tibi permittam, vt in aliis vice-
ris.Quis est autem qui te cognoscat & non inuidiæ stimulis agitetur? Vnum vero tibi pecca-
tum est aduersum nos.Quòd si te huius admonuero,persuade illis qui hoc molestè ferunt, ne
vociferentur.Nemo te vnquam accessit , gratiam petens , modo eam facilè largiri potueris, γνώμη ī laudem Basilij
E quam non obtinuerit.Sum autem ex illis,qui gratiam postularunt quidem , sed nō acceperūt.
Quid ergo abs te petij?Cum in prætorio vnà tecum essem, equidem non semel optaui, vt per
istam tuam illustrem sapientiam liceret pertingere ad Homericæ diuinationis altitudinem.
Quòd si,totam consequi,aiebam,possibile non est, tu vel in partem sortis huius nos introdu- τῆς ὁμήρου μανίας lego μαντείας.
cito.Partem autem eā cupiebam,in qua,cum Græci malè egissent, Agamēnon eum quem læ-
serat,muneribus placauit. Cum ista dicerem,ridebas,negare quidem haud valēs , quasi,si vel-
lēs,non posses,interea tamen hac in re mihi gratificari nolens . Num igitur tibi & iis qui mi-
hi indignantur hoc ipso iniurius esse videor,quod te iniustè agere dixi.

Libanius Basilio. CLIII.

F AN nonnihil eruditionis adolescentibus quos ad nos misisti,contulerimus, ipse iudi-
cabis.Spero autem illud,etiam si modicum fuerit , propter tuam erga nos amicitiā,
magni profectus habiturum gloriam.Quod vero eruditioni temperantiam antepo τῷ σωφρονῶ εἶναι.
nis,& ne mentes suas prauis voluptatibus tradant admones, rem istam admodum diligenter
curarunt,conuersatiq; sunt vt decebat eos qui à quo missi sint meminere. Complectere tua pi
gnora & lauda eos qui & me & te moribus & ingenio exornarunt. Quod si te ad opē illis fe-
rendam hortari velim,idem fecero,ac si patrem adhorter,vt liberis suis opem ferat.

Libanius Basilio. CLIIII.

Omnis

Ethnic⁹ Libanius auaritiæ coarguit episcopos κάμαξ πάσσαλος ἢ ξύλον ὀρθὸν pertica palus rectus χάραξ vall⁹

OMnis quidem episcopus talis est, vnde ægrè aliquid emolumenti emungatur: tu vero, quanto reliquos prudentia superas, tanto plus mihi metus generas, ne quo pacto quod petiturus sum constanter sis denegaturus. Trabibus constratoriis opus habeo, camacas, aut characas alius aliquis Sophista diceret: nõ ad necessarium vsum verba vsurpās. Sed verborum phaleras ostentans magis quàm necessitati seruiens. Ego vero nisi quod peto largiare, cœli iniuriæ ac tempestatibus obnoxius ero. G

Basilius Libanio. CLV.

γριπίζω, τὸ κερδαίνω. Phauorinus & Hesych. γριπίζει ἁλιεύει δι οὗτω δὲ ἐπισολιμαίας δυνάμεως ἀποχαρακώμενοις Simile.

SI γριπίζειν illud, quo vsus es in literis tuis, idem est atque emolumẽti quicquam alicunde auferre, & hanc significationem habet ista dictio, quã ex Platonis adytis Sophistice tua nobis deprompsit, considera quæso præclare vir vtra pars eius sit tenacitatis, vt ægrè ab illa aliquid queat emolumenti auferri. An nos, qui tenui ista & in arctum reducta facultate obuallamur, an Sophistarum genus, quibus quæstum ex verbis facere artis loco est? Quis episcoporum quæstum ex verbis aucupatus est? Quis discipulos mercenarios constituit, nisi vos, qui lucrum ex verbis sectamini, quemadmodum placentas mellitas, ij qui melle delectantur? Vides vt senem etiam ad resultandum prouocaris? Ego vero tibi cum gloria in declamandi studiis versanti totidem trabes accommodato dari præcepi, quot in Thermopylis decertãt milites, bene longas omnes, & iuxta Homerum tuum longam efficientes vmbram, quas Sacer Eustathius restaurari præcepit. H I

στρωτῆρας δολιχοσκίους.

Libanius Basilio. CLVI.

μουσῶν σηκὸν

NOn desines Basili Sacrum hoc Musarum domicilium refertum reddere Cappadocibus, quiq; ipso statim odoratu griten referant ac niues & quæ apud vos gignuntur bona? Propè autem & me Cappadoca reddiderunt, perpetuò occinentes illud προσκυνῶ σοι. Veruntamen est, Basilio ita iubente. Scias igitur, quòd regionis quidem mores diligenter inuestigo, ad generositatem vero mentis, & Calliopes meæ concinnitatem, viros immuto, vt vobis pro palumbis videantur facti columbæ.

Adoro te, adblandior tibi. μεταφόραι K

Basilius Libanio. CLVII.

γρήτης Phauorino est ὁ βυρσεύς, Hesychius habet γρηυτίς.

REmisit se animi tui rancor. Sit enĩ istud epistolæ procemiũ. Tu vero nostra, siue ioco siue serio, cauillis petito & conuellito. Quid autem niuis aut etiam gritæ mẽtionem fecisti: cum liceat cauillis nostris abundè illudere? Ego vero Libani vt largum tibi risum moueam, epistolam hanc sub cortina niue tectus scripsi, quam vbi acceperis manibusq; presseris, senties quam sit frigore horrida, ita vt & eum à quo missa est, latitantem iam, & haud è domicilio prospicere valentem exprimat. Domos nãque habemus instar sepulchrorum, donec vernum tempus nos apprehẽdat, & mortuos ad vitam denuò reducens, vt simus, quod & plantis facit, largiatur. L

Basilius Libanio. CLVIII.

MVlti eorum qui illinc ad nos veniunt, facultatem tuam quam in dicendo habes admirati sunt ac celebrarunt. Narrarunt enim factam esse declarationem quandam illius valde illustrem, fuisseq; certamen maximum, ita vt omnes accurrerint ac nemo in vrbe visus sit, præterquam solus Libanius dicendo certans, & quælibet ætas auscultãs. Neminem enim fuisse, qui certaminibus istis abesse voluerit, neque eum qui Magistratus honore præditus, neque qui delectu & catalogo militari clarus, nec qui artificiis vacãt, quin & mulieres ad ista certamina properasse. Quod autem certamen illud fuit? Aut quis sermo quo frequentissimam excitasti panegyrim? Nuntiarunt mihi morosi hominis esse, si quisquam velit sermoni tuo resistere. Velis igitur absque vlla mora admirabilem istum sermonẽ ad me mittere, vt & ego laudum tuarum sim præco. Libanium nanque celebrare cupiens, licet operum tuorum sim expers, quanti mihi non faciendum, si iam laudum tuarum adepturus sim argumentum? M

πάνδημον πανήγυριν.

Libanius Basilio. CLIX.

ECce misi tibi orationem meam, abundè sudore perfusus. Quomodo nanq; non anxiè sudarem ei viro orationem meam mittens, cuius tanta est iudicandi facultas, vt & Platonis

A & Platonis sapientiam, & Demosthenis in dicẽdo vehementiam, frustra iactatas esse conuincere queat. Sermo vero meus perinde est atque si culicem conferas elephanti. Vnde & horreo & tremo diem illum cogitans, in quo sermonem meum iudicaturus es. Quin parum abfuit, quin mentis sim facultate destitutus.

Collatio.

Basilius Libanio. CLX.

B LEgi quam misisti orationem, virorum sapiẽtissime, & supra modũ admiratus sum. O musæ, ô disciplinæ, & Athenæ quàm præclara largimini vestri studiosis? Quàm præclaros ferunt fructus, qui vel modico tempore vestro potiti sunt consortio? O fontem copiosissimum, quales exhibuit nobis, qui ex illo hauserunt. In isto nanque sermone videre mihi visus sum vnum aliquem, qui cum muliercula quadam loquacissima sit versatus. Cum enim ista scriberet Libanius, telluri sermonem inspirauit, qui solus eloquentiæ animam largitus est.

τὸν λάλῳ συνόντα γυναίῳ.

Libanius Basilio. CLXI.

C NVnc cognoui verum esse quòd dico. Basilio nanque me laudante, aduersum quosuis victoriam obtinebo. Licebit iam incedere, posteaquam tuos adeptus sum calculos, magnifico quodam gressu, instar iactabundi cuiusdam, & omnes præ se contemnẽtis. Quoniam sermonem & tu contra ebrietatem elaborasti, cupimus illo potiri. Interea tamen de illo nolo quicquam egregij dicere. Ipse me sermo vbi visus fuerit, dicendi docebit artificium.

Libanius Basilio. CLXII.

AN non Athenis habitas Basili, teq; ipsum fallis? Haud enim ista qui Cæsaream inhabitant, audire potuissent. Lingua nanque illorum mihi haud est familiaris. Sed quasi per præceps vocum nouitate prorumpens ac stupefaciens, & mihi dixit & patri, Pater tu ista non docuisti. Homerus hic vir est. Imò Plato, imò Aristoteles, quin Susario magis,
D qui nihil ignorabat. Et hæc quidem ipsa lingua. Te vero nos, ô Basili, ad hunc modum laudare velim.

Basilius Libanio. CLXIII.

GAudio quidem afficimur, vbi quæ scribis, accipimus: vbi vero vicissim exigimur vt ad scripta tua rescribamus, anxij sumus. Quid enim habemus quod ad linguam tam vehementer Atticè loquentem respondeamus, nisi quòd piscatorum me discipulum esse profiteor, & te complector?

Basilius Andronico Præsidi. CLXIIII.

E QVod si corpore ita valuissem, vt itineris facilè potuissem perferre labores, & hyemis tolerare molestias, vtique non scripsissem: sed ipse ad magnanimitatem tuam venissem, idq; duplici nomine. Primum, vt quod olim pollicitus sum præstarem. Noui enim me aliquando Sebastiam venturum, atque illic integritate tua potiturum recepisse: quod quidem feci: verum præsentiam tuam non sum assequutus: propterea quòd paulò post probitatem tuam inuisi. Alterius vero legationem & causam per meipsum exequi volui, quem hactenus detrectaueram, tanti me non faciens qui talem mihi conciliarem gratiam. Cogitaui simul, quòd neque principi, neque idiotæ quisquam quacunque in re ita per literas fidem facere poterit, atque si ipse coràm compareat, vt partim si quid criminis intentatum sit diluere, partim supplicando flectere, & præterea si opus sit veniam petere valeat, quorum sanè nihil
F per literas facilè fieri poterit. His omnibus te vnum, diuinum caput, habens quod opponam, & quòd tibi satis esse credidi, si nostram hac in re sententiam declarauero, putans, quæ reliqua sunt teipsum adiecturum vltro, caussam hanc non detrectaui. At ipse vides quomodo vndique moras nectendo cuncter, ac verear causam eorum pro quibus intercedo clare proloqui. Domitianus iste necessarius noster est iam inde à genitoribus, ita vt planè nihil differat à fratre. Quamobrem enim quod verum est non dicam? Hunc, vbi causam cognoui, ob quam ista perpessus est, dignum esse dixi, qui ad hunc modum afficiatur. Neque enim esse licet quenquam, qui si vel parum vel multum in te peccarit, supplicium effugiat. Verum, posteaquã vidimus in metu & ignominia agentem, salutemq; ipsius in tua sententia constitutam, satis illum pœ-

Iustitiã laudat, sed quæ clemẽtia temperetur.

lum pœnæ dediſſe iudicauimus, ſimulq́; obſecramus vt & liberaliter & humaniter de illo co- G
gites.Quod enim immorigeros ac rebelles coërces,dextri ac verè principis, proſtratos vero
clementer ac benignè ſuſcipere,magnificentia pariter & clementia quoſuis ſuperãtis eſt.Ita-
que licebit tibi ſi voles in eodem homine pro animi ſententia declarare qua ſis cum ad vlci-
ſcendum tum ad ſeruandum magnanimitate præditus. Petimus igitur, vt iſta ſupplicij men-
ſura,in caſtigando Domitiano ſatis ſit:nempe metus eorum quæ expectat:& vt iis quæ meri-
tum ipſe ſe optimè nouit,nihil ad vlciſcendum addatur.Illud nanque tibi animaduertendum
fuerit,quòd de iis qui deliquerant,multi quidem eorum qui ante nos vixerũt, ſuppliciũ ſum-
pſerunt,quorum iam apud poſteros nulla prorſus eſt ratio. Qui verò in philoſophia quãplu- H
rimos excelluere,animi indignationem remiſerunt, quorum immortalis memoria per om-
nia ſecula durat.Addatur igitur & hoc præconiis tuis. Largire nobis nomen tuum celebrare
cupiẽtibus,vt humanitatis tuæ encomia hactenus deprædicata,nouis iſtis ſuperemus.Ad hũc
modum & Crœſus pueri occiſori vltionem remiſiſſe dicitur, cum is vltro ſeipſum ad ſuppli-
cium ſiſteret, & magnus ille Cyrus amicus eſſe Crœſo poſt victoriam factus. Iſtis te adnu-
merabimus,& pro viribus hæc de te prædicabimus,niſi impares omnino iudicemur,qui tan-
ti viri præcones ſimus.Hoc autem ante omnia neceſſarium eſt vt dicã,quòd eos qui quacun-
que in re deliquerunt,non eorum gratia quæ cõmiſſa iam ſunt (nequit enim fieri vt facta quæ
ſunt,facta non ſint)ſed magis ob eam rationem punimus,vt vel ipſi deinceps emendẽtur, vel I
reliquis vt ſapiant,exemplo ſuo ſeruiant.Horum vero neutro impræſentiarum iſti neceſſariũ
eſſe dici poteſt.Nam & ipſe horum quæ patitur poſt mortem quoque memor erit,& reliquos
formidine iam quam ex huius exemplo cõcipiunt, emori puto. Itaque quicquid iſti ſupplicio
adiecerimus,irati animi noſtri affectum explere videbimur,quod procul abeſſe,vt de te verè
dici poſſit, ego certè dixerim. Et ſanè haud facilè adductus fuiſſem, vt iſtis rationibus quic-
quam dicendo præferrem, niſi plus gratiæ danti quàm accipientibus ineſſe vidiſſem. Neque
enim paucis conſpicua & illuſtris erit ingenij tui liberalitas.Nam vniuerſa Cappadocia quid
futurum ſit obſeruat,cui hoc precor,vt reliquis tuis dotibus quas habes,etiam iſtam liberali-
tatem & animi magnificentiam connumerare valeat.Hæſito, quomodo literas has finiã, ve- K
ritus,ne non,ſi quid omiſero damni quicquam ſit laturum. Tantum hoc adiungam, quòd cũ
hic noſter multorum habeat epiſtolas,qui ſupplicio exemptum cupiunt,noſtram tamen om-
nibus præſtantiorem arbitratus eſt,vnde is didicerit, neſcio, aliquam apud integritatem tuã
noſtri iniri rationem.Itaque ne & ipſe concepta ſpe fraudetur,quam de nobis habet,& vt no
bis occaſio ſit honoris apud noſtros, patere, vt exoreris tandem mi domine præcellẽs & exi-
mie,vt petitioni noſtræ annuas.Omnino autem nihilo deterius,quàm qui vnquam philoſo-
phati ſunt,res humanas conſideraueris.Et noſti quàm bonus ſit theſaurus omnibus iis qui o-
peram ſuam egentibus ac ſupplicantibus impendunt,iam olim reconditus.
L

τοὺς ἀντιτείνοντας ὑπὸ χεῖρα λαμβάνειν.

Iniuriarum remiſſio immortalis famę eſt.

Ab exẽplo Crœſi.

Baſilius Euſtathio Philoſopho. CLXI.

CVm iam defatigatus eſſem crebris illis offenſaculis & incurſionibus fortunæ,quam
vocant,à qua perpetuò ne præſentia tua frui liceat, impeditus ſum, mirum in modũ
me ſacris recreaſti conſolatusq́; es ſcripturis. Etenim neſcio quopacto mecum ipſe
reputabam,num veri aliquid haberet,quod à multis iactatur, videlicet, quòd fatalis
quædam ſit neceſſitas, quæ res noſtras quaſlibet ſeu modicæ ſint, ſeu magni momenti, vi ſua
impellat & agat,ita vt nos homines nulla ſimus arbitrij libertate præditi. Aut, ſi hoc non ſit,
eſſe quandam fortunam,quæ omnino vitam humanam inſectetur. Et iſtis meis cogitationi-
bus facilè ignoſces,vbi cognoueris,quibus de cauſis in illas inductus ſim. Reliqueram Athe-
nas philoſophiæ tuæ celebritate permotus,contemptis,quæ illic magni æſtimantur. Ciuitate M
ea quæ eſt ad Helleſpõtum, maiore cautione præterita quam vllus vnquam Vlyſſes Sirenûm
cantus declinauit.Aſiam quidem admirabar:ad Metropolim vero, bonorum eorum, quæ in
illa ſunt,gratia,properabam.Ad patriam cum veniſſem,ibiq́; te,quem vt ingens lucrum quę-
rebam,non inueniſſem, ex eo mihi deinceps multæ ſunt & variæ obortæ remoræ. Aut enim
omnino confecto corpore ægrotandum, adeoq́; & deficiendum erat, aut Orientem petenti
impoſſibile futurum, vt tibi itineris comes eſſe poſſem. Vbi vero ſero tandem multis labori-
bus Syriam veniſſem,fieri non poſſe,vt philoſopho potirer,ad Aegyptios profecto. Itaq́; vl-
tra prolixo & moleſto itinere petendam Aegyptum, & tum ne hic quidem voti compotem
futurum,verum adeò infelici amore præditus eram,vt vel ad Perſas eundum, vnaq́; profici-
ſcendum

Caue,ſuſpiceris Baſ. negare libertatẽ arbitrij quam tot aliis locis aſtruxit.

σειρήνων μέλη.

A ſcendum mihi fuerit,etiam ad extremos vſque barbaros(nã & ad illos abieras, tanta erat cõ-
tentio aduerſæ fortunæ)aut hic reſidendum,vel certè in ea quæ eſt Alexandri, id quod & cõ-
tigit.Puto nanque mihi, niſi inſtar pecudis oſtenſum ramuſculum fruſtra ſectantis, tandẽ de
fatigatus defeciſſem,extremum Indicum ſinum ſuperandum: aut ſi quiſquam eſt orbis noſtri
extremus locus,& in illo oberrandum fuiſſe.Et quid opus eſt multis?Imò ne iam quidem, po
ſtremo cum in eadem ſis regione vnà eſſe licuit, propter prolixas ægrotationes quibus con-
fectus ſum,quæ niſi mitiores poſthac reddantur,neque ad futuram hyemem prudentiam tuã
conuenire poterimus.Iſta non ſunt ex fato?dicas quæſo,nõ ſunt neceſſitatis? iſta non & poë-
tarum propè de Tãtalo fabulas ſuperarunt?Aſt,vt dixi,melius ſentio ex ſcripturis, & iam nõ
B ſum amplius in illa fati ac fortunæ ſententia,ſed magis dico,danti deo quod bonum eſt,gra-
tias eſſe agendas:differenti vero,non ſuccenſendum. Itaque ſi largietur nobis, vt conuenire
liceat, optimum ac iucundiſſimum putabimus:ſi vero hoc nondum largietur placido animo
hoc damni feremus.Nam omnino prouidentia ſua res noſtras multo diſpenſat melius quàm
nos optare poterimus.

τοσαύτη τις ἦν φιλονεικία τοῦ δαίμονος. Simile.

Purgat ſe ab ea ſuſpitiõe

Prouidentię ſubſternit omnia.

Baſilius Iuliano. CLXVI.

QVomodo interea temporis corpore valuiſti?An integrè energiam manus recepiſti?
Quomodo reliqua vitæ negotia habent?An cedunt tibi ex animi ſententia quemad-
C modum optamus,& propoſito tuo conuenit? Etenim quorum mens ad quiduis fa-
cilè permutatur:par eſt credere talium vitam nullo tenore certo & cõſtanti conſtabilitã eſſe.
Quibus vero animi ſententia eſt ſolida,ſemper conſtans ac eadem,conſentaneum eſt iſtos &
vitam agere animi propoſito congruentem. Nauclero quidem profecto non permittitur, vt
tranquillum,vbi vellet,reddat pelagus:nobis contrà admodum facile eſt,vt vitam nobis ip-
ſis reddamus tranquillam,ſi internos animi tumultus, qui ex affectionibus inordinatis aduer
ſum nos inſurgunt, compeſcuerimus mentemq́; reddiderimus iis quæ forinſecus contingũt,
ſuperiorem.Neque enim facultatum diſpendia,neque morbi corporis, neque quæcunque re-
liquæ vitæ moleſtiæ cautum ac ſtudioſum pietatis lædent, donec animo ita comparatus eſt,
D vt cum deo ambulet,& de futuris cogitet,eosq́; fluctus,qui infernè excitantur,alacriter & ex-
peditè ſuperet. Qui nanque curis huius vitæ admodum ſunt occupati, inſtar auium carnoſa-
rum ſunt,quæ fruſtra alatæ,humi cum pecudibus detinentur.Porrò te non amplius per nego
tia videre licuit,quàm qui in mari alteri alteros nauigio prætereunt. Attamen quoniam vel
ex vngue totum licet æſtimare leonem, arbitramur nos modico experimento ſufficiẽtem tui
cognitionem cepiſſe, vnde & plurimi facimus quòd rerum noſtrarum aliqua apud te eſt ra-
tio,& animo tuo non abſumus,ſed præſentes tibi iugiter memoriæ beneficio ſumus. Eſt autẽ
memoriæ indicium quòd ad nos ſcribis quod quò facies crebrius, hoc nobis amplius gratifi-
caberis.

ἐνέργειαν operatoriã vim & efficacem

ἀνομοίωσις

ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα.

E *Baſilius Diodoro,quo pacto ordinandi ſint libri.* CLXVII.

ACcepi libros quos R.T.miſit,& altero quidem ſummopere delectatus ſum,non ſolũ
propter illius breuitatem, vt par erat vſuuenire ei qui iam ad omnia ſegniter & ægrè
affectus eſt,ſed & propterea quòd denſus eſt ſimul, & refertus ſententiis,ac contra-
riorum obiectiones & reſponſiones illis ſubiectas, haud confuſè ſed recto ordine digeſtas ha
bet.Et præterea dictionis inaffectata & incõpoſita ſimplicitas, decora mihi videbatur & cõ-
ueniens profeſſioni Chriſtiani hominis, cuius eſt non ad oſtẽtationem magis ſcribere quàm
ad publicam vtilitatem.Prius verò volumen eandem quidem in rebus facultatem habens, di
F ctione verò inſtructiore & figuris dicendi variis ac dialogica feſtiuitate ornatius, multũ mi-
hi videbatur cum temporis ad perlegendum,tum laboris ad intelligendum poſcere, ad hoc,
vt ſenſus & colligantur,& memoriæ mandentur. Calumniæ nanque aduerſariorum & con-
ſenſiones noſtrorum interſertæ,licet dialecticam quandam ſuauitatem commentario adfer-
re videantur,eo tamen quòd tantum generant morarum, mentis intentionẽ confundunt ac
conuellunt,& ſermonis quoq́; ſtrenui vigorẽ remiſſum reddunt. Illud enim omnino pruden
tiæ tuæ notũ eſt,quod & inter externæ philoſophię profeſſores,qui dialogos cõſcripſere, Ari-
ſtoteles quidem & Theophraſtus mox rectam tractationem rerũ aggreſſi ſunt, quòd ſibi cõ-
ſcij eſſent penuriæ cuiuſdam dicẽdi,deſtituti copia & ſuauitate Platonica. Plato verò ſermo-
nis facultate præditus,dogmatis quidem decertat,ſimul vero inductas perſonas Comico mo
re per-

τὰς ἀντιθέσεις. ἐν κρινῶς.

Att. quæ in dialogiſmis requirat Baſil.

re perſtringit.In Thraſimacho audaciam ac temeritatem, in Hippio animum leuē ac remiſ- G
ſum,in Protagora arrogantiam ac faſtum traducens. Vbi verò indefinitas perſonas dialogis
ſuis inducit,interloquutoribus vtitur,diſtinctionis gratia.Ex perſonis verò nihil præterea ar-
Plato in.12. legum libris
gumentis quæ tractat annectit,quod in legibus fecit.Quapropter & nobis,qui nō inanis glo-
riæ gratia,ſed ob id ad ſcribendum accingimur,vt fratribus vtilium ac ſalubrium ſermonum
monimenta relinquamus,ſi perſonam quandam,quæ propter morum peruicaciam omnibus
Perſtringēdæ perſonæ quarum deplorata eſt malicia.
iam antea & nota ſit & proclamata induxerimus, & de qualitate illius ſermoni quædam ſunt
attexenda,ſiquidem omnino nobis, relictis ipſis rebus tales perſtringere homines conuenit.
Si vero indefinitum ſit de quo loquimur,contentiones illæ perſonales connexionem quidem
ſermonis interrumpunt,nihil vero vtilitatis tādem adferunt.Iſta ſcribo,vt declaretur, quàm H
non in adulatoris manum labores tuos miſeris,ſed fratri germaniſſimo communicaueris.Et
hæc quidem dixi,non ad correctionem eorum quæ ſcripta ſunt, ſed ad cuſtodiam & cautio-
nem futurorum.Prorſus enim qui tantum habitus & ſtudij ad ſcribendum impendit,& in po
ſterum non deſinet ſcribere,quandoquidem nec illi deſinunt , qui argumenta ſcribendi exhi-
beāt.Nobis vero ſuffecerit quidem vt quæ vos ſcribitis legamus, vt autem ſcribere poſſimus,
non minus ea in re impares ſumus,quàm,propè dixerim , in ipſa corporis valetudine , aut in
eo,vt vel mediocriter ocium ab occupationibus agere liceat.Remiſi tibi iam per lectorē ma-
ius ac primum volumen,quod quantum licuit percurri:alterum vero detinui curare cupiens
vt tranſſcriberetur , verum nondum datus eſt quiſquam eorum qui ſcribendi facultate valēt. I
In tantam enim rerum penuriam abiit parca Cappadocum egeſtas.

Baſilius Eunomio. CLXVIII.

QVi ea quæ ſunt,ſcrutatu facilia eſſe dicit, omnino viam quādam ac rationem ex eo-
rum quæ ſunt cognitione,mente ſua complexus eſt, & in iis quæ cōprehēſibilia ſunt
& minutiora exercitatus, per huiuſmodi cognitionem & incomprehenſibilem phā-
taſiam vltra omnem cogitationem promouit. Itaque qui ſe exiſtentium ſcientiam aſſecutum
eſſe gloriatur,exponat nobis quomodo quod minimum eſt eorum quæ in lucem prodierunt, K
Eunomij ĩtolerabilem arrogantiā ad infima re uocat.
natura habeat, & quæ formicæ ſit natura,dicat, An ſpiritu vel anhelitu vita ipſius continea-
De formica
tur,an corpus habeat oſſium diſtinctione concinnatum ac diſcretum . Neruis ne ac nodulis
coniunctarum roborata ſit . An muſculorum & glandularum complexu neruorum natu-
ra vndiquaq; cōſeruetur. An è ſincipite per dorſuales nodos ad caudam vſque, medulla pro-
χολωδόχον ἀγγεῖον
rogetur.Vtrum ex neruoſæ pelliculæ complexione motis membris ſit progrediendi facultas.
Habeátne hepar,an ſub hepate ſit flauæ bilis folliculus,vtrum renes habeat,& cor, & arterias,
† vniunguibus
& venas,& membranas,& diaphragmata.Nudáne ſit vel crinita. An † vnius tantum generis
aut multifariis vtatur pedibus.Quandiu viuat . Et quæ ſit illis propagandæ poſteritatis ratio.
Quotuplo fœtu dū generat fœcundetur.Et quomodo nec pedeſtres omnes ſint formicæ, nec
Σκῶμμα in Eunomij temeritatem
alatæ omnes,ſed aliæ humi repant,aliæ vero per aëra volitent . Dicat itaque formicarum no- L
bis naturam,qui eorum quæ in natura ſunt,ſcientiam cum faſtu ſe prædicat aſſecutum, atque
ita demum de potentia illa omnem intellectum ſuperante diſputet. Si vero ſcientia minutiſ-
ſimæ formicæ nondum es aſſecutus naturam, quomodo incomprehenſibilem dei potentiam
imaginatione tua comprehenſam eſſe gloriaris?

Baſilius Olympio. CLXIX.

QVænam ô mihi ſuſpiciēde iſthæc ſunt, quæ facis? Tun' paupertatem quam ſic amā-
ter complector,vt pote philoſophię altricem abuſque finibus ſuis exiges,profligabis,
depelles?Crediderim equidem te peragi poſſe reum, qui hanc poſſeſſione ſua exclu- M
ſeris,dum te ab eiuſdem congreſſu ſubmones ac proripis longiſſimè, ſi modò huic adeſſet ſer
Argumenta congerit, ab exemplo.
mon is patrocinium.diceret enim:Vt quid iſti viro cohabitare volui, nunc Zenonem laudā-
ti,qui cum in naufragio omnia abiiceret,nihil non virile loquebatur , ſed euge dicebat ô for-
tuna,coniicis nos in veſtem attritam ac laceram,nunc vero Cleanthen,qui mercenariam o-
peram ſuam locauit hauriendis fontibus,vnde & ipſe ſibi victum comparabat, & mercedem
Μισύβιον
præceptoribus reddebat. Quin & Diogenem nunquam non celebranti , qui iis rebus tantum
viuere ac contentus eſſe conatus eſt,quæ eſſent ex ipſa natura,ita vt & paſtorale poculum ab-
iecerit,cum à puero quodam concauis manibus deflexo capite bibere didiciſſet. De iſtis ac ta
libus te domeſtica noſtra paupertas incuſare poſſet , munificentia tua nunc domo excluſa.

Adiiciet

A Adiiciet autem & nonnihil minarum , quòd ſi te denuo hic prehendero , efficiam vt priora
Siculas aut Italicas delitias fuiſſe dicas , atque ita per meipſam probè vltionem de te mihi
ſumam.At de iſtis hactenus.Gauiſus ſum autem vbi audiui te iam medendi finem aſſequu-
tum,& opto,vt proſit medicina . Conuenit enim ſacræ illi animæ tuæ corporis obſequium
quod alacre ſit ac nihil habens moleſtiæ .

Eidem. CLXX.

T literas R. T. aſſequutus , meipſo factus ſum hilarior & alacrior, & filiorum tuo-
rum nactus colloquium , teipſum coram videre viſus ſum . Illi animum meum
admodum afflictum ita recrearunt & affecerunt vt oblitus ſim veneni illius , quod
B coniectores apud vos & ſomniorum caupones in gratiam eorum quibus veluti ſtipendio ὀνειροπόλοι ἢ ὀνειροκάπηλοι.
accepto obnoxij ſunt , aduerſum nos circumferunt.Epiſtolas, alias quidem miſi , alias vero
tandem,ſi voles,dabimus, modo ſit aliqua illarum vtilitas accipientibus.

Eidem. CLXXI.

Primum nobis pauca ſcripſiſti, nunc vero ne pauca quidē,& viſa eſt breuiloquen-
tia illa temporis progreſſu omnino muta facta . Redi igitur ad inſtitutum . Dein-
ceps enim non incuſabimus amplius Laconicè ad nos ſcribentem,ſed & modicas
C literas ſymbola exiſtentes magnifici tui affectus plurimi faciemus , modo ſcribas
nobis.

Eidem. CLXXII.

Vemadmodum maturitas rerum ita habet , vt quæq; ſuis temporibus colligantur,
vere flores,æſtate ſpicæ,autumno poma, ita & hyemis fructus ſunt literæ. Collatio.

Candidiano. CLXXIII.

Vm epiſtolam tuam in manus ſumerem, auditu dignum quid contigit.Illius ſuffu
giebam & ſubuerebar lectionem tanquam adferentis aliquid publici mandati,atq;
intereà dum eam reſignabam,ceràmue reſoluerem,aſpicere non audebam,plus il-
D lam reueritus,quàm nullus Spartanus reus ſcytalē Laconicam. Vbi vero illam re- σκυτάλη tabella criminalis.
ſignaueram,& iam ſingula perlegeram,in riſum ſoluebar,cum præ gaudio quòd nihil quod
recentioris eſſet notæ geſtum audiebam,tum quòd tua conferebam cum iis quę Demoſthe-
ni acciderunt, quòd ille quidem cum paucis quibuſdam choreutis & tibicinibus cōſtitutus
χορευταί qui chorum conficiunt.
eſſet choregus , noluerit amplius Demoſthenes , ſed choregus vocari: tu vero idem ipſe &
choregus es & non es : Choregus pluribus militum myriadibus , quam ille viris neceſſaria
χορηγός choręę princeps.
ſuppeditauerit,quiq; nobis non pro dignitatis forma quam geris, ſed cōſueto more ſcribis,
& de diſciplinarum ſtudio nihil remittis : ſed inſtar Platonis in negotiorum tempeſtate ac
fluctibus,ad firmum ac tutum munimentum confugis, ne vlla perturbatione animi tui trā
quillitas diſturbetur . Imò neque alios,quoad poteris,perturbari ſinis. Et res tuæ quidem ta-
E les ſunt,magnæ & admirandæ iis qui eas cognoſcere poſſunt.Et rurſus admirandæ non ſunt,
ſi quis illas ad inſtituti ac ſententiæ tuæ propoſitum cōtulerit.Audi vero & noſtra,quæ præ-
ter quidem noſtram expectationem,ſed merito,nobis accidunt . Moroſus quidam & agre-
ſtis homo,ex illis qui in Anneſis habitatione nobis coniuncti ſunt, mortuo famulo meo,cū
quo ſibi nonnihil fuiſſe controuerſiæ dicit, me non interpellato, præter omnem præmiſſam
accuſationem,imò etiam petitionem vt quicquam à voluntario,cum viueret,acciperet,ci-
tra vllas etiam violentæ coactionis minas ſi non accipiat debitum, ex inſperato quibuſdam
paris audaciæ complicibus adiutus,in ædes noſtras irruit , mulierculas domus cuſtodes per-
cutiendo attriuit,fores domus effregit, omnia exportauit,alia ipſe ſibi ſumēs, alia quorum-
F libet rapinæ exponens. Itaque ne nos omnium imbecillium extremi ſimus , & nemini non
ad opprimendum apti & expoſiti videamur officij ſedulitatem quam erga nos hactenus de-
claraſti in omnibus negotiis,vt & nunc impendas,exorari te ſinas obſecro.Nam in hoc ſo-
lo nobis vitæ tranquillitas ſeruabitur , ſi tribunali tuo coniuncti & commendati fuerimus.
Sufficiet autem nobis ea vindictæ menſura, vt per carceralis cuſtodiæ præfectum ſiue lictorē
captus breui tempore in carcere detineatur. Etenim non ſolum illa quæ ab ipſo perpeſſi ſu-
mus ægrè ferimus , ſed & ſecuritate deinceps opus habemus.

C *Baſilius*

Basilius Phirmino. CLXXIIII. G

Iteræ tuæ ad nos, & raræ sunt, & præterea breues: siue propter scribendi desidiam, siue quòd ita instituëris cauere, ne illarum multitudine mihi satietatem incutias, aut certè quod ad breuiloquentiam teipsum assuefeceris. Nobis sanè nullæ literę satietatem adferunt. Sed etiam si nos multitudine illarum adobruas, desiderio tamẽ nostro haud satisfacies: propterea quod prorsus de singulis rebus tuis edoceri cupio, quomodo valeas corpore, quomodo in pietatis exercitio promoueas, an perdures in iis quæ ab initio didicisti: siue quicquam eorum mutaueris animi sententia, ad ea quæ coincidunt, translata. Quòd si constanter adhuc tibi similis es, literarum multitudinem haud exegerimus, sed suffecerit nobis si tantundem scribas. Phirminus Basilio. Bona nos esse valetudine scias. H
Vale. Quoniã vero audimus, quæ & dicere erubescimus, quòd relicto bonæ memoriæ progenitorum instituto & proposito, ad auum paternum transfugeris, ac Bretannius pro Phirmino fieri studeas, requirimus hæc ipsa abs te audire & cognoscere, quibus rationibus, vt hãc viam ingredi volueris, inductus sis. Verum quoniam ipse de his rebus obticuisti pudore instituti tui cohibitus, nos te admonemus, ne velis ea meditari, quæ turpitudini sint obnoxia. & si quid horum mẽtem tuam subiit, reiecto illo, tibi ipsi restituare, ac militia ista, & armis, & exercitus molestiis æternum valere iussis, ad patriam reuertare, satis ad vitæ securitatem & splendorem fore ratus, si ex æquo ciuitate illa cum progenitoribus potiare, id quod absque vlla molestia tibi successurum credimus, respicientes cum ad commoditatem eam I
quam ex fide habes, tum ad hoc, quòd neminem habebis qui reluctetur. Siue igitur hic animus tibi ab initio non fuit, siue cum fuerit iterum excidit, significa nobis properè. Si vero, quod absit, eadem tibi instituti consilia manent, ipsa nobis istud nuntiet calamitas, literas vero non requiremus.

ὁ θεῖνα τοῦ θεῖνι, λακωνισμός.

Iulitæ liberæ. CLXXV.

ARs quædam est aucupandi columbas, videlicet talis: Vbi vnam cœperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, sinúntq; coniũgi agrestibus: illa vero K
per vnguenti fragrantiam, agrestem illum ac liberi pastus gregem ad possessionem tranfert eius, cuius ipsa est domestica. Bene olẽtes nanque sequuntur & reliquæ, atque ita in potestatem columbarij veniunt. Quamobrem autem literarum istarum istud exordium esse volui? Quoniam Dionysium filium, aliquando Diomedem, nactus, diuino vnguento animæ illius alas perunxi, & ad honestatis tuæ grauitatem misi, vt & teipsam illi iungeres, & adnidum reciperes, quem ipse apud nos compegit. Quòd si ista in vita mea fieri, & istam honestatis tuæ grauitatem ad sublimem hanc vitam transferri videro, multis personis deo dignis, opus habeo, vt debitas illi gratias agam.

ἀλληγορικῶς.

Anepigraphos, epistola nullius inscripta nomine. CLXXVI. L

QVòd te diligam, ex eo quod scribo disce. Quod tu me odio persequare, ex eo quod taces cognoui. Scribe vel deinceps, calamo, attramento & charta quanlibet breui, eos qui te diligunt diligens.

Alia. CLXXVII.

VNum vitę indicium est sermo. Quomodo autem tu reputaberis adhuc superstes esse, cum nunquam loquare? Pelle itaque silentium hoc tuum scribens nobis, indiciúmque præbens quod viuas. M

Notario. CLXXVIII.

SErmones naturam habent volucrem. Quapropter literarum notis vtuntur homines, vt sermonum auolantium velocitatem qui scribit præhendat. Tu igitur puer notas literarũ perfectas ducito, formasq; recto ordine collocato. Modicus nanque error scribentis, plurimum de sermone deterit. Diligentia vero scribentis quod dictum est integrè perficitur & absoluitur.

ἐν μικρᾷ πλάνῃ πολὺς ἡμάρτηται λόγος.

Præsidi. CLXXIX.

Maximum

A MAximum & primarium esse. D. T. studiũ, vt quouis modo iustitiæ gratificeris, probè noui. Alterum, vt & amicis benefacias: & ad patrocinium magnanimitatis tuæ confugientes tuearis. In præsenti itaque negotio prorsus nobis conuenit. Iusta nãq; est causa, cuius nomine obeundam suscepimus legationem, & in qua gratificari potes nobis, quos amicorum tuorum albo adnumerare dignatus es, & vtilis illis qui seueritatem tuam, pro auxilio contra iniurias acceptas implorant. Frumentum nanque quod solum ad necessariam vitæ sustentationem desideratissimus frater Dorothæus habuit, nonnulli eorum qui magistratu in Berisis funguntur, rapuerunt, siue suapte sponte istam violentiam, siue aliis consentientibus exercentes. Verum nullo pacto hoc illis ad excusationem faciat. Quid enim minus lædit, qui suapte malitia lædit, quàm qui aliorum improbitate adiuuatur. Idem damni redit ad eum qui læditur. Petimus igitur, vt fratrer hic quod amisit ab B
illis recipiat, qui abstulerunt, nec liceat illis culpam eorum quæ ausi sunt committere, in alios reiicere. Quantum autem commodi habet, sicubi rei frumentariæ penuriam effugere datur, tanti faciemus istam beneficentiam magnanimitatis tuæ, si illa nos dignatus fueris.

Basilius librario. CLXXX.

REctè scribito, versûsq; rectos ducito, & neque sursum manus, neque infrà feratur ad præceps, neq; cogas calamum per obliquum, instar cancri Aesopici, ingredi, sed rectà incedat, tanquam ad amussim artificum. Sane vbique æqualitatem serues, & C
quicquid inæquale est amputes. Quod enim obliquum est, indecorum est: rectum vero, iucundum est videntibus, non sinens ad mortem gruum legentium oculos sûsque deque ferri, quod mihi vsuuenit scripta tua legenti. Versuum enim gradus, vbi de alio ad alium transeundum est, ad finem subsequentis rectus esse debebat. Vbi cum nullus ad sequentia patebat ordo, recurrendum erat, requirendáque series ordinis per retrogradum inhærendo sulco, perinde atque Theseum filo Ariadnes inhæsisse ferunt. Scribe itaque rectè, nec mentem legentis transuersis & obliquis scriptis in errores abducito. γνάμη.

FINIS.

D

REVERENDO IN CHRISTO PATRI *ac Domino D. Ioanni episcopo Roffensi D. Erasmus Roterodamus.* S. D.

E *SAntis & officiis & beneficiis, toties à te prouocatus, præsulum integerrime, idemq; doctissime, ne simpliciter ingratus uiderer, cœpi tandem circunspicere, si quod munus literarium parare possem, tua dignum amplitudine, hoc est, pium iuxtà atque eruditum: & commodum è Grocini bibliotheca mecum aduexeram diui Basilij commentarios in Esaiam, hoc est eloquentissimi theologi, in eloquentissimum prophetam. Hunc aggressus, Latinum facere instituì, sed quo altius descendo in operis penetralia, hoc minus mihi uisum est, diuinam illam Basilij phrasim sapere. Tametsi mox in ipso libri uestibulo, titulus nõnullam animo suspicionem iniecerat, ita testans ab ipso quidem Basilio descriptum opus, cæterum ab illius obitu, ab alio quodam presbytero euulgatum. Auxit suspicionem, quòd ne apud scriptores quidem, qui Basilij recensent lucubrationes, huius uoluminis ulla fiat mentio. Proinde sum in hac prope modum sentẽtia, libros hos, aut alterius cuiuspiam esse Basilij, ut sunt eius nominis plures, non illius Cæsariensis episcopi, cui frater fuit Gregorius Nazianzenus, aut titulum studio additum, quo magis commendarentur lectori. Quod ni tu prorsus à me dissentis, mihi non satis idoneum uidetur, uel quod tuo dicetur nomini, uel in quo nos tantum ponamus operæ. Gustum interea damus, tuum in cæteris iudicium, non secus atque oraculum secuturi. Bene uale. E Cantabrigia tua Anno M. D. X.*

F

Sancti patris nostri Basilij ar- G

CHIEPISCOPI CAESARIAE CAPPADOCIAE *expositio in prophetam Esaiam, Desiderio Erasmo Roterodamo interprete.*

Fuga hyeme & sabbato quid sit.

PTATE ne fiat fuga vestra hyeme vel sabbato. Aduertendum est deum non fecisse hyemem aut sabbatum reprehensibile, cum scriptũ H
sit, Aestatem & ver, tu finxisti ea. Verum in hyeme sumus quoties car
nis affectus imperium obtinent in nobis. Itaque sic intelligendum est
dictum illud Euangelicum, ne nobis tum incidat fuga, cum deterio-
ra in nobis dominantur, aut cum per inertiam vitam nostram tradu-
cimus. Nam id nobis significat per sabbatum, vt benedictionem il-
lam consequamur. Beatus seruus ille, quem cum venerit dominus, in-
uenerit vigilantem. Estote prudentes sicut serpentes, forsitan ob id,
quod prudenter ac sapienter abstergat senectutem. Etenim vbi iam pellem exuere parat, in I
locum angustum, quique vndique corpus obstringat, immittit seipsam, atque ad eum mo-
dum transmittens sese, senectam exuit. Forsan igitur & nos vult hic sermo per arctam & as
peram viam ingredientes, exuere veterem hominem, ac nouum induere vt nostra quoque
velut aquilæ iuuenta renouetur. Magna quidem atque adeo prima dos, quæq; animam sum
me purgatam requirat, diuini afflatus esse capacem ad prophetandum mysteria dei. Proxi-
ma verò secundum illam vt ipsa quidem mediocrem aut vulgarem curam desiderans au-
dire, quid sibi velint ea quæ dicuntur à spiritu, vti ne perperam coniectes sententiam verbo-
rum, sed recta ad illam ducaris via, duce spiritu, quo autore scripta est prophetia. Et guber-
natur intellectus eorum, qui cognitionis donum acceperunt. Vnde & dominus addidit di- K
cens: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Præterea propheta quoque Iohel: Quis sapiẽs,
inquit, & intelliget hæc? Intelligens & cognoscet ea? Et apostolus eo loco quo de charisma-
tibus loquitur, quoddam esse donum ait prophetiam: quoddam discretionem spirituum.
Nam qui sese dignum exhibet instrumentum, per quod spiritus operetur, is propheta est.
Porrò qui vim eorum quæ denunciantur prudenter percipit, is donum habet discernendo-
rum spirituum. Quapropter & Corinthiis præscribens: Prophetæ, inquit, duo tres ve loquan
tur, ac reliqui diiudicent. Est autem donum hoc à deo magnum, vt dominus comminetur
sese ablaturum è Iudæa prophetam, & coniectorem, & admirandum consultorem, & audi-
torem intelligentem. Nobis verò precandum vt accipiamus sapientiæ ac scientiæ, neque nõ
doctrinæ donum, vt omnia simul in principali animi parte concurrentia, imprimant for- L
mam omnis veritatis, quæ prophetia continetur. Est autem huius quidem vti sermone sci-
entiæ, vt contempletur arcana spiritus. Huius autem sermone sapientiæ, ad apparanda, &
excolenda, ea quæ inuolute ac paucis sunt prolata. Siquidem sapientiæ proprium est produ-
cere sermonem. Ait enim: Produxi sermonem & non attẽdistis. Præterea doctrinæ donum,
ad ædificationem audientium. Itaque necesse est vt qui sit prophetaturus, huius animus an-
tè sit idoneus redditus, sedatis affectuum, qui in nobis sunt commotionibus, vti verbum il-
lud quod est in omnibus, magis compositos deligens animos, in quibus nec exiguus affe-
ctuum motus dissonat cum ratione iuxta portionem præcedentis aptitudinis, diuini spiri-
tus inducat efficaciam. Neque verò solum requiritur affectuum sedatio ad digne suscipien- M
dum spiritum, verumetiam moderatus fidei habitus vtilitásque, tum huius qui gratiam ac-
cipit, tum illorum qui in tempore audiunt, aut eorum etiam, ad quos in posterum prophe-
tiæ vtilitas sit peruentura. Datur enim, inquit, vnicuique manifestatio spiritus ad vtilitatem
ac rursum iuxta portionem fidei. Itaque supra naturæ humanæ vires est, pronuntiare ratio-
nem modúmque diuersæ operationis, quę à spiritu diuino accidit in his qui merentur. Iuxta
quam huic prophetia committitur, & id quidem ad certum modum, alius accipit dona sa-
nationum, atque ea rursum, ad certam mensuram. Alius operationes virtutum, maiorum
aut minorum. Quando solus ista nouit is, qui cuiusque dignitatem penitus intuetur, & inui
sibilibus iustitiæ mensuris diuidit vnicuique iuxta dignitatem. Quemadmodum propheta-
runt puræ

A runt puræ ac pellucidæ animæ, veluti specula factæ diuinæ operationis. Imaginem integram
& inconfusam, nullàque ex parte turbatam carnis affectibus, repræsentabant. Nam omni-
bus quidem adest sanctus spiritus. Verum in iis, qui puri sunt, affectibus peculiarem vim o-
stendit. Cæterum qui gubernatricem animæ partem confusam habent peccati sordibus, his
non adest. Oportet autem præter puritatem, & recti status æqualitatem exhibere. Neque e-
nim qui inæqualiter est affectus, temperantia, purus est, sed qui carnis prudentiam subiecit
spiritui. Quemadmodum enim vultuum imagines non in qualibet materia redduntur, sed
in iis duntaxat quæ leuorem & pellucentiam quandam habent. Ita non in quibuslibet men
tibus operatio spiritus, sed iis quæ nihil habent obliquum, nihil obtortum. Candida quidem
B nix, verum imaginem intuentum non reddit, propterea quòd inæqualis est, è concreta spu-
ma constans. Lac album, at non exhibet imagines, eo quòd huic exiguæ quæpiam sint bul-
lulæ. Contra, aqua, tametsi sit nigra specie, tamen repræsentat ob leuorem. Ita videlicet, vi-
tæ inæqualitas nequaquam idonea est, ad recipiendam diuinam operationem. Ergo cum a-
nima, omni virtutis studio dedita vehementi in deum amore, perpetuo dei memoriam sibi
impressam seruat, atque hac re primum apparat sese, vt deum habeat velut inhabitantem,
ex vehementissima in deum intentione & arcano amore, numine afflata, digna prophetiæ
dono redditur, deo diuinam virtutem impartiente, animíque oculos aperiente, ad intelli-
gendas, quas velit, speculationes. Quapropter & prophetæ, à fronte videntes vocabantur,
C propterea quòd futura, perinde quasi præsentia fuissent, prospicerent. Sed magis inducimur
ad intelligendum propheticum afflatum ex visis, quæ in somnis accidunt. Quemadmo-
dum enim visis, principali animi parti impressis, vrbes aut regiones variæ magnitudinis ac
pulchritudinis, aut animalia supra naturam videre incipimus, aut etiam verborum aliquo-
rum memoriam, quæ auribus hausta sint, obtinemus. Cúmque tam multa, támque noua spe
ctemus in nobis & audiamus, haud iam vere corporeo sensu videmus, neque audimus. Iti-
dem & diuinorum ac beatorum virorum mens, aliquando reuera, aliquando per somnium
impressis imaginibus, diuinis sermonibus ac visis impletur, cum neque per oculos imagi-
nes eorum quæ videntur reuocarit, neque per aures, aëris ictum, à vocis ædendæ instrumen
D tis profectum acceperit. Neque enim sublimis ille thronus, & eleuatus, aliquid erat foris sub
sistens. Neque rursus in eo sedens, quem videbat Esaias, nec humana specie. Is qui apud Eze-
chielem describitur, electrinus est ab ilibus sursum. Igneus autem ab ilibus deorsum. Sed
horum intellectus, maiore quadam virtute in eorum contemplatione gerebatur, spiritu di-
uinam naturam per ænigmata repræsentante. Vident autem prophetæ, non futura solum,
verumetiam quæ in rebus præsentibus sunt abdita. Quemadmodum ait Paulus: Si verò
prophetetis, ingrediatur autem aliquis infidelis, aut indoctus, occulta cordis illius manife-
sta fiunt. Aut quemadmodum Helisæus: Nónne cor meum ambulabat tecum, cum reuer-
teretur vir cum curru suo tibi obuiam? Est autem & illud prophetiæ genus, cum aliquid per
E somnium præscitur, quemadmodum Ioseph in Aegypto, & Danieli in Babylone reuelatio
facta est. At quomodo igitur Pharao, & Nabuchodonosor, futura præscierunt? Nempe de
mundanarum rerum statu oportebat dominos præuidere, vti his fides haberetur. At quo-
modo Balaam prophetatur & Caiphas? Nimirum quod hi quoque habebant, quibus impe-
rabant, hic quidem tanquam sacerdotum princeps, ille verò tanquam vates. Neque enim
hic puritas animi fuit in causa, neque mentis pellucentia, deum contemplantis, atque inde
virtutem haurientis: sed dispensatiue illis contigit sermo, non pro merito, sed pro tempo-
ris opportunitate. Quæres autem, an quæ sunt apud Esaiam & Ezechielem visiones, sint per
huiusmodi phantasias conspectæ, an potius mysticus sermo, spiritus per ænigmata diuini-
F tatis proprietates nobis significantis. Porrò sunt qui dicant, eos extra se raptos prophetare,
humana mente à spiritu absorpta. Verum id abhorret à professione diuinæ præsentiæ, vt a-
mentem reddat, qui à numine corripitur, cumque plenus diuinorum decretorum esse cœ-
perit, tum à propria quoque mente excidat, & qui aliis ex sese præbeat vtilitatem, ipse ex
propriis sermonibus nihil capiat vtilitatis. In summa, quí consentaneum est, vt quis ex sa-
pientiæ spiritu, simillimus insano reddatur? Vtque intelligentiæ spiritus cohærẽtiam exclu-
dat. Quin potius, neque lumen cæcitatem parit, verum videndi vim à natura insitam exper
gefacit: neque spiritus tenebras inducit animis, sed ad contemplationem rerum intelligibi-
lium, mentem à peccati maculis puram exigit. Non dissimile veri est, improbam dæmo-
num vim naturæ humanæ insidiantem, confundere mentem. Verum si quis dicat, spiritus

 diuini

diuini præsentiam idem hoc efficere,is impie dixerit.Ad hæc,si sapientes sunt sancti,qui fit, G
vt non responderint congruerintque iis quæ prophetantes ædebant ? Sapiens enim, inquit,
intelliget quæ ab ore proprio proficiscuntur.In labiis autem portat intelligentiam.Porrò si,
quoniam Isaac in ingressu filij sui extra se raptus fuit, & quoniam Dauid dixit, in excessu
suo.ob id fingunt sanctos extra se rapi, intelligant admirationem ac stuporem appellatum
esse raptum.Quod genus est illud,Obstupuit cœlum,& horruit terra.Porrò illud in confes-
so sit,oportet.Si qua inciderint,quæ cum diuina natura pugnant,quantum ad verba perti-
net,non ea sentire scripturam,semotis communibus hominum cogitationibus ac sensibus.
Quemadmodum illud communiter receptum est, vt diuinam naturam, bonam, inirasci-
bilem,ac iustam esse confiteamur.Quare si scriptura deum irasci, aut pœnitere, aut aliquid H
præter dignitatem agere dixerit,quid sibi velint verba quærendum est, ac solicite cogitan-
dum,quomodo in verum sensum restitui possimus. Non autem oportebit veras de deo o-
piniones subuertere. Atque eum ad modum citra offensam in scripturis versabimur, dum
& ex iis,quæ facile percipi possunt,adiuuabimur,& ab iis quæ sunt intellectu difficiliora,nõ
offendemur.Quod si quis illud diuinæ scripturæ vitio vertat,quòd non doceat, neque im-
partiat,ea quæ prodesse possint,is perpendat vniuersam rerum mortalium ordinationem,
non solum in spiritualibus,verum etiam in inferioribus,atque in communis vitæ negociis,
considerétque eam vim,quæ gubernat vniuersa,mutis animantibus facilem ad vitam tuen
dam occasionem tribuisse,alimentum vltro præsens,operimentum sponte agnatum,è pilis I
aut testis indumenta:hominem autem solum,nudum producens, rationem omnium illo-
rum vice dedit, per quam artes repertæ sunt, quibus illa sibi suppeditet, puta, architectura,
textorsa,agricultura,æraria, fabrica, animo rationis copia supplente, quod deerat corpori-
bus.Quemadmodum igitur in his opifex noster haudquaquam inuidens nobis, vitæ com-
moditates non passus est eodem modo nasci quo bruta,sed rerum necessariarum inopiã,da
ta opera,addidit nobis.Velut ingenij exercitamentum,itidem & in scripturis, studio vo-
luit esse obscuritatem,ad vtilitatem mentis humanæ, suam ipsius indicans virtutem atque
efficaciam.Primum quidem,vt his occupata,à deterioribus auocetur.Deinde,quòd quę la-
bore parata sunt,ea,nescio quo pacto,magis amantur,quæque longo tempore contingunt,
constantius permanent.Porrò quæ facile parantur,his non perinde auide fruimur. Negli- K
gitur enim rerum obuiarum copia,neque vlla custodia dignas ducit,qui possidet. Quapro-
pter & somniorum obscura & inuoluta est ratio, ita vt non mediocrem desideret animi
intentionem,habéntque insomniorum ænigmata plurimum affinitatis cum iis, quæ in scri
ptura sub inuolucro significantur.Vnde & Ioseph,& Daniel,per prophetiæ donum somnia
dignoscebant, quandoquidem ipsa per se cogitationis vis,non satis valet ad veri vestiga-
tionem. Denique accedit huc quòd vitæ quoque puritas requiritur,vt ad moralis virtutis
exercitationem pertineat,quod in scripturis obuolutum est,diiudicare. Requiritur autem
præter vitæ puritatem,assidua in scripturis exercitatio,vt maiestas,atque arcanum diuino-
rum verborum,perpetua meditatione animo imprimatur. Cæterum ad diuinorum ver- L
borum exercitationem,totam vitam impendi oportere, Moysi vita demonstrat, qui qui-
dem primis quadraginta annis Aegyptiis disciplinis institutus est.Alteris autem annis qua-
draginta,hoc prætextu,tanquam pasturus oues in solitudines secessit,ibique contemplatio-
ni rerum operam dedit.Atque ita deinceps post quadraginta annos dei visione dignus ha-
bitus,inuitus per dei in homines studium,ad hominum curam reuocatus est. Quanquam
ne tum quidem assidue in negociali vita perseuerauit, verum subinde ad contemplatiuam
reuertebatur.Vnde & ad Aegyptiacum idolorum cultum vniuersa inducta est multitudo,
viro illo sancto in monte cum deo colloquente. Huiusmodi fuit & Helias, humanorum M
negociorum tumultum fugiens,& in desertis versari gaudens. Quare si sancti cum om-
ni principalis animæ partis tranquillitate,ad vestigandum veritatem elaborarunt, an non
absurdum est, innumerabilium laborum fructus, nullo negotio velle acquirere? Etenim
Heliam obserua,post quantos secessus,quantam quietem,quantos sudores, promeruit vide
re deum. Argumentum huius libri patet, atque ex ipso libro percipitur. Quoniam pro-
pheta iis temporibus viuebat,quibus exuperabant vitia magnitudinem malorum,quæ illos
manerent,exponit ac diuinæ iræ causam proponit,vt eos prouocet ad pœnitentiam. Exor-
ditur autem primum ab iis sermonibus,qui ad Iudæam pertinebant.Quandoquidem iuxta
Petri dictum,tempus erat,vt inciperet iudicium à domo dei. Nam natura maxime dome-
sticis

A sticis maxime succensemus,si quando in nos peccauerint,& in Ezechiele,dominus propo-
nens punire,qui deliquerant,A sanctis,inquit,meis incipite.Eoque ab loco deo delecto cœ-
pit,atque ab ea ciuitate,in qua templum erat,denuncians quæ impenderent.Deinde de Ba
bylone,postea de tribu Moabitica,Deinde de Damasco. Quinto loco,de Aegypto, deinde
de deserto,deinde de Idumæa,deinde de valle Syon,deinde de Tyro,deinde de quadrupe-
dibus.Sub hæc sequuntur ea, quæ acciderunt anno decimoquarto Ezechiæ regis, post quæ
prophetiæ sunt,absque vllo titulo,prænunciantes mala Hierusalem, & Iudææ.Tum de iis,
quæ in dispersione essent euentura,deque illorum reditu,postea quàm expleta esset vindi-
cta.Præterea,quæ Christo acciderunt,sparsim in vniuersa prophetia interiecta.Atque vnum
B quodque horum,& iuxta historiam dicitur, & mysticum sensum habet annexum.

VISIO PRIMA.

Visio quam vidit Esaias filius Amos,quam vidit aduersus Iudæam,& aduersus Hieru
salem,in diebus Oziæ,& Ioathan,& Achas,& Ezechiæ,regum Iuda.

EXPOSITIO.

Inter omnes sensus, euidentissime percipit visus. Neque enim per auditum licet di-
gnoscere,quæ sint formidanda,sicuti per oculos. Neq; vis alia perinde recipit cognitionem
eorum,quæ sint expetenda.Quam ob caussam,veri contemplatio propterea quod & euidés
sit & certa,visio dicitur.Vnde & propheta videns vocatur, & à fronte prospiciens. Scimus
C enim,quid Amos dixerit Amasias,videns,Vade,atque egredere in terram Iuda, atque illic
prophetabis.Porrò à fronte videns,dictus est Samuel in libris Regum.Vocabatur enim, in-
quit,propheta,à fronte videns.Siquidem quod futura prospicerent, ob id à fronte cernen-
tes,reddebant oracula.Porrò quod diuinam perspicerẽt voluntatem,idcirco videntes appel
labantur.Proinde nostri quidem fuerit officij,diligenter eniti,quo mens congruis exercita-
mentis initiata,perspicax efficiatur.Diuini verò muneris,spiritus lucem nobis impartiri, ad
mysteriorum suorum intelligentiam. Cæterum visionem primum appellat, deinde subdit
orationem,vt declaret sese non ex auditu didicisse,verum animo impressam sententiam e-
narrare.Nos enim in hoc vtimur voce,vt animi cogitationes significemus. At deus eorum
D qui digni sunt,ipsam principalem animi partem tangit, atque ita suæ voluntatis imprimit
cognitionem.Cur addit nomen patris ? Vt declararet prophetiæ donum sibi hæreditarium
esse,& à patre traditum. Quam vidit de Iudæa. Quid sibi vult illa repetitio ? Nimirum, vt
per id quod prius dixerat,communem visionis rationem significaret,per id quod posterius
peculiaria ostenderet,quæ sit & qualis,& quatenus ab aliis differat hæc visio. Visibiles igi
tur sunt sermones,hoc est animo cõtemplabiles,quos vidit propheta,Iuxta id quod dictum
est in Exodo,Omnis populus videbat vocem. Exorsi sunt autem cæteri quoque prophetæ
consimili modo.Visio Abdiæ.Hæc dicit dominus deus,Idumęæ.Auditionem audiui à do-
mino,& munitionem emisit in gentes.Item in Naum.Captio Niniue Libervisionis Naum
E Hescesæi.Et in Abbacum.Onus quod vidit Abacuc propheta.Rursum Malachias onus, di-
xit,omissa visione.Sic inquiens,Onus verbi domini super Israël,in manu nuncij sui. Porrò
per nomen oneris indicare videntur,quod prophetiæ vim non à seipsis habeant, sed aliun-
de susceperint,vt onus perinde valeat,quasi dicas,à deo donatum.Hi itaque prophetæ, vi-
sionis libros appellant.At reliqui dicunt,sese sermones audisse à deo. Nam sermo, inquit,
domini, qui factus est ad Oseæ filium Beeri,in diebus Oziæ, Ioathan & Achas, & Ezechiæ
regum Iuda,& in diebus Hieroboam filij Ioas,regis Israël. Initium sermonis domini ad
Oseæ. In Amos autem.Qui facti sunt in Accarim ex Thecue. Quos vidit in Hierusalem
in diebus Oziæ regis Iuda,& in diebus Hieroboam regis Israël,duobus annis ante terræ mo
F tum.Hic inuersus est ordo præ eo qui est apud Esaiam.Nam illic visio primo loco ponitur,
deinde sermones subiiciuntur.Audi cœlum.Hic præmissis sermonibus sequitur visio. Siqui
dem,Verba Amos,non visio Amos.Non quæ audiuit,sed quæ vidit. Pręterea in Michea,
Et factus est sermo domini ad Micheam, filium Morasthi, in diebus Ioathan & Achas, &
Ezechiæ regum Iuda,super iis quæ vidit de Samaria & Hierusalem.Rursum, Sermo domi-
ni,qui factus est ad Iohel,filium Bathuel.Iterum factus est sermo domini ad Ionam.Et ser-
mo domini factus est ad Sophoniam Chusi filium, filij Godoliæ, filij Ammoriæ, filij Eze-
chiæ,in diebus Iosiæ filij Amos regis Iuda. Apud Aggeum autem, & tempus peculiariter
indicatur, & sermonis susceptio explicata est. Siquidem in secundo libro inquit, Anno
Darij regis secundo,mense sexto,factus est sermo domini in manu Aggei prophetæ. Quod

 autem

autem hic dictum est, In manu, id mihi videtur idem valere cum eo, quod apud alios scri- G
ptum est onus Ac rursum in Zacharia, octauo mense anni secundi Darij, factus est sermo
domini, ad Zachariam Barachiæ filium, Addo prophetam. In diebus Oziæ, & Ioathan, &
Achas, & Ezechiæ. Operæprecium est obseruare tempora, quod videlicet appareat, ante quã-
tum tempus prædicta, post quantum tempus euenerunt.

LECTORI.

Huius lucubrationis tantum supererat. Id qualecunque est, non sum passus interire. Bene uale lector. H

D. Basilij Cęsareę Cappadociæ

EPISCOPI ADMONITIO AD FILIVM *spiritualem incerto interprete.*

AVdi fili admonitionem patris tui, & inclina aurẽ tuã ad verba mea: &
accommoda mihi libenter auditum tuum, & corde credulo cuncta I
quæ dicuntur ausculta. Cupio enim te instruere, quę sit spiritualis mi-
litia, & quibus modis regi tuo militare debeas. Intentissime ergo au-
diat sensus tuus, & animam tuam nullus prægrauet somnus, sed ad
vigilandum excita eam & ad studium intelligendi sermonem meũ.
Verba enim ista sunt ex me, sed prolata ex diuinis fõtibus. Neq; enim
noua doctrina instruam te, sed eã quam didici à patribus meis. Hanc
enim si immiseris in cor tuum, in pace dirigentur itinera tua, nec adproximabit ad te vllum
malum, sed procul abscedet à te omnis aduersitas animæ. Si ergo cupis fili militare deo, illi
soli militabis. Sicut enim qui militant regi terreno, omnibus iussis eius obediunt: sic & qui K
militant regi cœlesti, debent cœlestia custodire præcepta. Miles terrenus quocunque loco
mittitur, paratus ac promptus est, neque se vxoris vel liberorum gratia excusare audebit.
Multo magis miles Christi sine aliquo impedimento regis sui debet imperio obedire. Miles
terrenus contra hostem visibilem pergit ad bellum. Tecum verò hostis inuisibilis quotidie
præliando non desinit, Illi contra carnem & sanguinem est dimicatio, tibi vero aduersus
spiritualia vitia in cœlestibus, eluctatio, Ille contra carnalem hostem carnalibus armis vti-
tur: tu vero contra spiritualem hostem spiritualibus armis indiges †. Ille in prælio galeam
ferream gestat, sed tua galea Christus sit qui est caput tuum, Ille lorica ne vulneretur indu-
tus est, sed tu pro lorica sis fide † Christi circundatus, Ille contra aduersarium suum mittit
lanceam & sagittas, tu contra aduersarium diuina eloquia iaculare, & percutiens eum ver- L
bis propheticis † dicito, Dominus mihi adiutor est, & ego deridebo inimicos meos. Ille do-
nec pugna geritur, arma à semetipso non proiicit, ne ab aduersario vulneretur: ita & tu nun-
quam debes esse securus † quia tuus hostis hoste illius est astutior. Illius quidem hostis ad tẽ-
pus dimicat, tuus vero hostis quandiu in stadio vitæ huius consistis, tecum pugnare non ces-
sat. Illius arma laboriosa & grauia sunt ad portandum, tua verò arma volentibus portare
suauia ac leuia sunt. Ille cum superauerit aduersarium, ad domum coniugis ac liberorum
reuertetur: Tu vero hoste prostrato in illud cœleste regnum cum omnibus sanctis intrabis.
Ille pro labore terreno terrenum accipit donatiuum: tu vero pro spirituali labore cœleste re-
cipies præmium. Cœleste enim donum expectet monachus, qui terrenos actus à semetipso M
proiicit, ne implicet se negotiis secularibus militans deo. Difficile nanque est seruire duo-
bus dominis, nec potest quisquam seruiens mammonæ spiritualia arma portare, sed iugum
Christi suaue ac leue à semetipso repellit ac proiicit & quicquid graue & onerosum est ani-
mæ suæ, hoc ei videtur suaue ac leue. Istiusmodi vir à proprtis armis vulneratur & cum di-
ligit periculum, incidit in mortem. Tu autem considera cui regi te ad militandum probasti,
& quanto superius est rege terreno imperium cœleste, tanto præcellentior est gradus excel-
lentiæ tuæ terreno milite. Turrim excelsam construere cogitas. Præpara ergo tibi sumptus
ad structuram vt cœptum ædificium ad perfectum deducas, nequando prætereuntibus ve-
nias

† vteris.

† charitate.

† dominicis

† inermis.

A nias in risum, & gratulẽtur de te inimici tui. Hæc turris non ex lapidibus construitur, sed ex
virtutibus animę: nec auri, nec argenti, indiget sumptibus, sed conuersatione fideli, nam ter-
renæ opes plurimum ad ædificandum impediunt. Vnus profectus sit tibi fili, si domino vni
seruire desideras: ne alicui in vita tua placere oneris, nisi illi soli: nec occupes in diuersis re-
bus † animum tuum, sed abscide à te carnalem amorem, ne à te dei timorem excludat. Om- † occasio-
ne vitium expelle ab anima tua vt virtutes animæ conquirere possis. Audi igitur quæ sit vir- nibus.
tus animæ & quam maximum ei conferat lucrum. Virtus animæ est diligere dominum, &
odisse illa quæ non diligit deus. Virtus animæ est patientiam sectari & ab impatientia declí-
nare. Virtus animæ est castitatem tam corporis quàm animæ custodire. Virtus animæ est
B vanam gloriam contemnere, & omnia caduca calcare. Virtus animæ est humilitati studere,
& tumorem superbiæ abominari. Virtus est animæ veritatem amplecti, & omne mendaciũ
fugere. Virtus est animæ iram cohibere, & furorem reprimere. Virtus est animæ pacem di-
ligere, & inuidiam execrari. Virtus animæ est ab omni stultitia declinare & sapientiam di-
uinam amplecti. Virtus animæ est omnem voluptatem carnis subiicere menti. Virtus ani-
mæ est auaritiam spernere & voluntariam assumere paupertatem. Has igitur virtutes facile
poteris obtinere, si sæcularium rerum curas neglexeris, & caducis ac terrenis rebus cœlestia
proposueris: & si voluntas tua in laudibus dei fuerit occupata, & iudicia eius die ac nocte
impensius meditatus eris: eris autem tanquam lignum quod plantatum est secus decursus
C aquarum, & omnis fructus spirituales orientur ex te & ex seruo amicus vocaberis dei. Ex to
ta igitur virtute tua dilige dominum vt in omnibus actibus tuis placeas illi. Si enim qui cõ-
iugium contraxerit, festinat placere vxori suæ, multo magis monachus omnibus modis de-
bet placere Christo. Qui diligit dominum, eius pręcepta custodit. Deus enim non se vult
verbis tantummodo diligi, sed ex corde puro & operibus iustis. Qui enim dicit diligo deũ,
& mandata eius non custodit, mẽdax est. Huiusmodi enim vir fallit semetipsum & à semet-
ipso seducitur. Deus enim non verborum sed cordis inspector, & diligit eos qui in simplici-
tate cordis seruiunt ei. Si terrenos parentes cum tali affectu diligimus qui in tam paruo tẽ-
pore pro nobis sustinuerunt laborem, nonne magis nobis cœlestis amandus est? Nam & cir
D ca nos quod fuit eorum obsequium, Christi est beneficium, qui omnium dispensator opti-
mus est. Nam antequam nasceremur in hoc seculo parentes nobis sua prouidentia antea pre
parauit, quorum obsequio nutriremur. Sed & matris vbera tunc lacte mũdi replentur, quan
do infans fuerit natus: ergo magis omnibus diligamus deum, qui & nos & propinquos no-
stros propriis manibus finxit, & cuncta bona quæ erga nos geruntur, quotidie eius benefi-
ciis adscribamus. Nam & parentes nostros quasi propria viscera diligamus, si accedere nos
ad seruitium Christi non prohibent. Si autem prohibent nec sepultura illis à nobis debetur.
Christus diligendus est super parentes, quia non tribuunt nobis parentes ea quæ Christus tri
buit. Et quis beneficia eius congruenter enarret, vel quantum nobis tribuit & quotidie pre-
bendo non desinit. Videns enim deus innumeris peccatis nos obnoxios, non despexit sed
E liberauit, nec cum alienati ab eo in diuersis erroribus vagaremur in præcipitium mortis, ad
vitam perpetuam reuocauit. Et cum ingrati beneficiorum eius fugeremus ab eo, vt pater cle
mentissimus exquisiuit nos, & cum in sede sublimi sederet nostri gratia descendit ad terras
& in tanta humilitate venit vt seruilem formam assumeret: & qui in pugillo suo continet or
bem terrarum, pãnis in præsepio inuolutus est. Et qui cœlum palmo metitur, non habuit v-
bi caput reclinaret. Cùm esset diues pauper est factus vt nos ditaremur in illo: & qui in nu-
bibus venturus est ad iudicandos viuos & mortuos, iudicium hominis pertulit & cum siti-
entibus sit fons æternalis, cum sitisset postulauit aquam à Samaritana muliere. Et qui in car
ne propria nostram esuriem saturauit, esuriuit cum tentaretur in eremo. Et cui ministrãtur
F cum patre ab angelis, hominibus ministrare dignatur, & manus eius per quas virtutes plu-
rimas operatus est, pro nobis confixæ sunt clauis, & ori eius per quod salutarem doctrinam
annunciauit hominibus, pro cibo fel dederunt & qui nullum læsit vel nocuit cæsus & oppro
bria pertulit, & cuius nutu omnes mortui resuscitati sunt voluntate sua mortem crucis su-
stinuit. Et ideo hæc omnia passus, vt nobis vitam æternam donaret. Et cùm nobis immensa
beneficia præstet, nihil exigit à nobis, nisi vt templa nostra impoluta ei seruemus, vt semper
in nobis habitet & nos permaneamus in illo. Non postulat à nobis aurum aut argentum, vel
quicquid huiusmodi. Nam & si fuerint nobis ista, dispertiri egentibus præcipit. Nos ipsos
quærit, nos desiderat, in nobis requiescere cupit. Accedamus ergo ad eum & copulemur in
affectu

affectu eius, & nosipsos amemꝰ & proximos, Qui diligit (inquit) proximũ, filius dei vocatur. G
Qui autem è contrario odit, filius diaboli nuncupatur. Qui diligit fratrem suũ in tranquil-
litate est cor eius: fratrem vero odiens tempestate maxima circundatus est. Vir benignus e-
tiam si patitur iniuriam, pro nihilo ducit. Iniquus etiam proximi actus contumeliam arbi-
tratur. Qui charitate plenus est, serenissimo vultu procedit. Vir autem odio plenus ambulat
iracundus. Tu autem fili benignitati stude in vita tua, & proximum tuum habeto tanquam
vnum ex membris tuis. Omnem hominem iudica fratrem tuum. Memento quod vnus ar-
tifex ac verus est qui condidit nos, non moueas cuiquam scandalum in vita, & non quod
tibi vtile est sed illi facito. Quod tibi accidere non vis, nec ei cupias euenire. Si eum videris
in bonis actibus conuersantem congratulare ei, & illius gaudium tuum dicito, & si ali- H
quid patiatur aduersum, compatere ei, & illius tristitiam, tuam deputa. Omnem ma-
litiam expelle ab anima tua, & odiorum flammæ non comburent cor tuum. Con-
tra impotentem aut subiectum tibi noli iracundia commoueri, sed tanquam tuum
membrum proprium eum habeto, in omnibus. Ne diligas fratrem tuum simulato cor-
de, nec eum labiis osculans ex alia parte insidias facias ei. Dolosus enim vir pacifica verba
profert ex ore, & in abdito mẽtis supplantare proximum suum meditatur. In his ergo ope-
ribus ad iracundiam prouocatur deus. Puritas enim quæ placet in conspectu domini, res-
puit omne quicquid simulato corde efficitur. Tu autem omnem simulationem longe fac à
te, & ne cupias supplantare proximum tuum, neque mordere aut laniare membrum tuum. I
Quod etsi quandoque vt homo iratus fueris vltra solis terminum non producas iracundi-
am tuam, sed & reconciliare ad pacem & deprime omnem furorem ab anima tua. Qui e-
nim amplectitur pacem in mentis suæ hospitio mansionem præparat Christo, quia Chri-
stus pax est, & in pace requiescere cupit. Vir autem inuidus omnibus modis execratur. Vir
pacificus in trãquillitate est semper cor eius. Inuidus autem similis naui cum iactatur à flu-
ctibus maris. Homo pacificus securam possidet mentem. Inuidus autem in perturbatione
est semper, qui autem sectatur pacem tutus est semper vndique ac munitus. Nam inuidus vt
lupus rapax insanit inaniter. Pacificus est vt vinea honesta abundans fructu copioso. Inui-
di autem opus indigentia ac miseria detinetur, & quantum pacificus gaudens in domino K
delectatur, tantum inuidus tabescens ad nihilum redigitur. Ex abundantia læticiæ pacificus
homo dinoscitur. Ex vultu marcido & furore pleno inuidus demonstratur, pacificus ho-
mo consortium angelorum merebitur, Inuidus homo particeps dæmoniorum efficitur, &
sicut pax secreta mentis illuminat: ita inuidia occulta cordis obcæcat. Pax enim effugat &
perturbat omnem discordiam. Inuidia autem iracundiam cumulat, à splendore autem pa-
cis effugatur omnis caligo, & vbi obsederit inuidia, ibi obscuritas & exteriores tenebræ. Se-
ctare ergo fili desiderabile nomen pacis, vt fructus pacis possis acquirere, & execrare inui-
diam ne malorum fructibus replearis. Rationabile namque animal creauit te deus vt possis
discernere inter bonum & malum, vt quæ sint optima eligas & inutilia respuas, omnia exa- L
mines, quæ sint bona teneas, ab omni specie mala abstineas. Fili patientiam arripe, quia
maxima virtus animæ, vt velociter ad sublimitatem perfectionis possis ascendere. Retribu-
tionem patientiæ tuæ ne queras ab homine, vt in futuro possis accipere ab æterno domino
æternam retributionem. Patientia grandis est medela animæ. Impatientia autem est perni-
cies cordis. Per patientiam enim expectatur futurorum bonorum spes, & quod non vide-
tur, quasi quod videtur amplectitur. Astute in omnibus te serua fili, vt videas dominum in
gloria consistentem. Ab omni pollutione mundum sit cor tuum: & ne des inimico aditum
eundi ad te. Ab aspectu nephando auerte oculos tuos: & ne delecteris pulchrarum vultibus
fœminarum, ne per talem oblectationem vltima exoluas supplicia. Memento cui dedicasti M
membra tua, & ne commisceas illa meretricibus. Reflecte amorem ab amore mulieris, ne-
que ab amore domini & amor excludat. Noli minima contemnere, ne paulatim diffluas in
malo. Non te simules simpliciter accedere ad virginum domus, nec velis cum eis vti lon-
gis & otiosissimis fabulis, ne per plurimas sermocinationes, vtrorumque mens polluatur.
Noli fili grauiter ferre sermones meos: nec stultum arbitreris eloquium meum: sed crede
mihi & gratanter accipe verba mea. Si ad fœminarum domus importunè accesserit cleri-
cus, vel monachus: & virgo patiatur huiusmodi introire ad se, statim immutant pristinam
dignitatem: & quod domino polliciti sunt, sua voluntate amittunt. Nec enim poterunt hu
iusmodi mansionem in se domino præparare: sed desolabuntur vt lignum aridum. Nun-
quid

A quid virginitatem dominus ab aliquo extorquet inuite? Hoc enim munus volũtarie Chri-
sto offertur in propria voluntate, nec enim licitum est prophanari aliquid quod domino
promissum. Non peccabis homo si non voueris votum, si enim vouisti, iam ne facias mo-
ram reddere illud, quod dominus quasi suum requirit illud à te, nec pollutione vult misceri
membra tua, quæ sibi iam dedicata sunt. Vide ergo ne te seducat corporis pulchritudo, &
decorem animæ tuæ amittas. Nec improbo oculo tuo intuearis speciem mulieris, ne intret
mors per fenestras tuas. Non aperias aures tuas ad perficienda verba earum: nec concupis-
cas nequitiam in anima tua. Mulieris carnem non velis tangere, ne per tactum eius inflam-
metur cor tuum & spiritu tuo labaris in perditionem. Sicut enim fœnum proximans igni
comburitur: ita qui tangit mulieris carnem, non euadit sine damno animæ suæ, & licet cor
B pore castus euaserit, mente tamen & corde corruptus abscedit. Dic mihi quæso fili, quid
sunt profectus animæ? amare carnis pulchritudinem? Nonne sicut fœnum cùm à feruo-
re æstatis percussum fuerit, arescit, & paulatim pristinum decorem amittit: Similis est e-
tiam species humanæ naturæ, succedẽte sibi senectute omnis decor pristinus deperit: & quos
in amorem sui antea concitabat, postmodum odio eorum efficietur. Nam cum interuenerit
mors, tunc penitus omnis pulchritudo delebitur, & tunc cognosces quia vanitas quod antè
inaniter diligebas. Cum videris totum corpus in tumorem & fœtorem esse conuersum, nõ
ne intuens maximo horrore concuteris? Nonne claudis nares tuas? non sustinens fœtorem
durissimum? Vbi est postmodum omnis illa oblectatio? Require si est aliquod pristini deco-
C ris vestigium. Vbi est suauitas luxuriæ & conuiuiorum opulentia? Vbi sunt blandimentorũ
verba, quæ corda simplicia molliebant? Vbi sunt sermones dulces, qui amaritudinem aman
tibus infundebant? Vbi est immoderatus risus & otiosus? Vbi est ineffrenata & inutilis om-
nis lætitia? velut fluxus aquæ transiens nusquam comparuerunt. Hic est finis carnis pul-
chritudinis, quam amabas. Hic oblectationis terminus corporis. Reflecte igitur animum
tuum ab his obscœnis amoribus, & omnem amorem conuerte ad splendidissimam pulchri-
tudinem Christi, vt radij fulgoris eius illustrent cor tuum, & omnis obscuritas caliginis ex-
pelletur à te. Hæc pulchritudo diligenda est fili, quæ lætitiam spiritualem amantibus consue
uit infundere. Hic decor omnibus modis amplectendus est vnde nobis serenitas tranquilli-
tatis adquiritur. Deuitemus perniciosas pulchritudines, ne omniũ malorum genera in nos
D irrogentur. Multi enim admirãtes mulierum species à veritatis via naufragauerunt. Pleriq;
ornamentis earum oblectati, perniciem animarum suarum perpessi sunt, & à perfectionis fa
stigio in profundum inferni demersi sunt. Caueto ergo fili species per quas plurimos cernis
perisse, quæso ne bibas poculum, vnde multos perspicis interisse. Ne percipias cibum quem
edi in aliorum perniciem videris. Ne incedas iterum, quo naufragium perpessi sunt plurimi.
Deuita laqueos, per quos captos cæteros censeris. Postula tibi à domino cor prudens & per-
uigilem sensum vt non ignores fraudes & astutias inimici, & in retia eius non incidat pes
tuus. Sapiens vir non corporis decorem desiderat, sed animæ. Incipiens homo speciem in
carnalibus ornamentis amplectitur, sapiens vir comptam mulierem respuit. Stultus vero cõ
E cupiscens eam miserabiliter supplantabitur. Vir prudens ab imprudente fœmina auertit
oculos suos. Luxuriosus autem vir intuens eam soluetur vt cera à facie ignis, tu autem caue
omnibus modis species perniciosas ac falsas pulchritudines quia deturpatur anima si earũ
decorem attendas. Christus non in corporis decore, sed in animę delectatur. Illa ergo dilige
fili, in quibus delectatur Christus: & ne pecuniarum cupiditati te subiicias. Ab omni auaritia
declina cor tuum vt non condemneris, sicut adulter & idolorum cultor. Noli amare mam-
mona, ne offendas ei cui membra tua & mentem pariter dedicasti. Ne petas ea quæ te auo-
cant & separant à domino. Noli diligere opes terrenas ne amittas cœlestes. Multi cupientes
F aliena & à suis priuati sunt. Alienatę sunt à nobis seculi huius facultates: nostra autẽ posses-
sio regnum cœlorum est. Noli appetere aliena, ne à tuis fias extraneus. Quotidianum victũ
sufficere tibi contentus esto. Quicquid superfluum est proiice abs te tanquam propositi tui
impedimentum. Ne cupias fieri locuples, ne in tentationes incidas, & in laqueos diaboli. Ca
ueto auaritiam: quia radix omnium malorum ab Apostolo nominata est. Pecuniarũ cupidus
iam animam suam venalem habet. Si enim inuenerit tempus, pro nihilo perpetrabit homi-
cidium: & sicut qui effundit aquam super terram, ita est ei effundere sanguinem proximi sui.
Pleriq; per auaritiæ ardorem in mortis periculum inciderũt. Propter auaritiam Saũl alienus
à dño effectus est, & ad extremũ de culmine regali expulsus est & ab inimicis suis perepꝰ est.
Et

Et Achab propter auaritiam inuasit vineam Naboth:& huius rei gratia, in prelio vulnera- G
tus defunctus est.Dominus noster & saluator à corde Pharisęorum volebat pecuniarum a-
morem excludere:sed quia illi erant cupidissimi,salutaria eius monita deridebant. Nam &
illum diuitem cùm dominus vocans ad regna cœlorum facultates suas vendere præcepisset
auiditas intrare non permisit.Et Iudæ pectus auaritiæ ardore exarsit, vt dominum largito-
rem sibi cunctorum bonorum in manus traderet impiorum.Auarus enim vir inferno simi
lis est.Infernus igitur quantoscunque deuorauerit,non dicit satis est:sic & si omnes thesau-
ri terræ confluxerint in auarum,non satiabitur.Alienum te facito fili ab hoc vitio & volun-
tariam paupertatem libenter assume.Noli esse desidiosus & piger,sed labora manibus tuis,
vt habeas vnde tribuas indigenti.Secundum pusillanimitatem tuam mediocriter porrige. H
Tantum enim expetitur à te, quantum tibi fuerit creditum. Nemo enim erigit à te, quod
ipse minime possides.Eleemosyna cum iniquitate acquisita abominatio est coram Christo,
sed acceptum est illi quod fuerit fideliter acquisitum. Fili non habet hanc artem misericor-
diæ bonum. Sunt enim nonnulli qui diripientes aliena,præstare se eleemosynam simulant.
Et cum alios premunt,aliis misereri se fingunt.Sed dominus non delectatur in operibus eo
rum,& simulationem cordis eorum execratur ac respuit. Tu autem licet exiguum de tuis
laboribus porrigas, hoc gratum est & acceptum coram domino. Nec te velis iactare, cùm
porrigis eleemosynam indigenti,& illi cui fœneras,ne te arbitreris esse meliorem.Sed in o-
mnibus operibus tuis humilia te coram domino:quia non erit gratum deo,quicquid effici- I
tur cum superbia.Quod autem sit humiliter, acceptum est ei. Fili præ omnibus humilitati
stude, quod est omni virtute sublimius,vt ad perfectionis fastigium possis cõscẽdere. Cum
iustæ institutiones non aliter nisi per humilitatem impleantur,& multorum temporum la-
bores per superbiam in nihilum deputantur.Vir humilis,deo est similis,& in templo pecto
ris sui gestat eum.Superbus autem cum sit deo odibilis,diabolo similis est.Humilis verò li-
cet in habitu videatur vilissimus, gloriosus est in virtutibus. Superbus autem homo & si
decorus videatur aspectu & clarus,sed tamen inutilem eum manifestant opera ipsius & per
hos incessus & motus dignoscitur eius superbia & ex verbis eius publicabitur leuitas ipsius.
Cupit semper laudari ab hominibus & virtutibus quibus alienus se prædicare gestit. Non se K
patitur cuiquam esse subiectum,sed semper primatum cupit,& ad maiorem gradum se co-
natur immergere.Et quod ex meritis obtinere non potest,ambiendo festinat.Ambulat sem
per tumens,vt vter vacuus & inanis.Et sicut nauis absque gubernatore cum iactatur à flu-
ctibus,ita & is circunfertur inter omnes actus suos.Humilis è contrario respuit omnem ho
norem terrenum,& vltimum se esse iudicat omnibus hominibus.Nam & si mediocris ap-
pareat in vultu eminens apud dominum intuetur. Cum consummauerit omnia mandata
domini,nihil se fecisse testatur, & omnes virtutes animæ suæ cęlare festinat. Sed diuulgat
dominus omnia opera ipsius,& profert in medium & mirificat gesta ipsius, & exaltabit &
clarum faciet eum & in tempore precum suarum quod postulat impetrabit. Et tu fili cum L
accesseris ad precandum dominum, prosterne te humiliter in conspectu eius, ne postules
quicquam quasi ex gratia meritorum tuorum,& si est tibi etiam conscientia boni operis a-
liqua,cela illam,vt te silente multipliciter & restituatur à deo,& peccata tua cito produc in
medium,vt deleat dominus illa,cùm confessus fueris ea.Nec te velis iustificare, cùm ad o-
randum accesseris,ne sicut pharisæus ille exeas condemnatus.Memento publicani vel qua-
liter pro se orauerit,& æmulare eum,vt veniam peccatorum tuorum inuenias.Non clamo-
re vociferaberis eum qui occultorum est cognitor, sed clamor cordis tui pulset aures eius.
Ne longitudinem verborum protrahas ante eum, quia non in multiloquio, sed ex mente
purissima placabitur dominus.In tempore orationis omnem malitiam cordis proiice abs te, M
& remitte si quid habes aduersus proximum tuum. Est denique quoddam genus serpentis,
quod cum vadit ad bibendum aquam antequam accedat ad fontem euomit venenum. I-
mitare ergo huius serpẽtis astutiam & omne venenum amarissimum proiice ab anima tua.
Remitte conseruo tuo centum denarios vt tibi dimittatur debitum,decem millium talen-
torum.Et qualem cupis erga te esse dominum,talis esto ipse erga conseruum tuum. Quod-
cunque opus inchoaueris,primo inuoca dominum & ne desinas gratias agere cum perfece-
ris illud.Quere dominum & inuenies eum,nec dimittas cum illum tenueris, vt copuletur
mens tua in amore eius.Hoc stude in vita tua vt orationem puram offeras deo. Cogitatio-
nes non conturbent cor tuum, nec in diuersis locis vel rebus rapiatur mens tua. Memento
enim te

A enim te fili sub domini conspectibus stare, qui occulta cordis prospicit & abdita mentium
nouit. Vigilanter ergo adiste in conspectu domini in tempore orationis vel psalmorum,
ne te opprimat somnus animæ tuæ,& ne dissonans sit sensus & lingua, sed consonãtia sint,
& vtraque proferant verba. Sicut impossibile est seruire duobus dominis,ita nec duplex o-
rãtio poterit ascendere ad dominum,nec tibi vllum tempus fili otiosum vel vacuum tran-
seat tam in diebus quàm in noctibus vigilare te conuenit, vt eminentem tentationem fa-
cilius effugere possis. Si enim cogitationes sordidæ conturbauerint cor tuum, & si te coar-
ctauerint,quod est illicitum perpetrare,per orationes ac vigilias depelluntur ab anima tua.
Oratio munimentum grande est animæ. Per orationes purissimas omnia nobis quæ sunt
B vtilia tribuuntur à domino:& cuncta quæ noxia sunt, proculdubio effugantur. In tempore
psalmodię sapienter psalle fili,& spirituales cantus vigilanter cane coram domino, vtvirtu-
tem psalmorum facilius possis acquirere. Omnis nanque duritia cordis, eorum dulcedine
molliatur,tunc dulces habens fauces,gaudẽsque cantabis: Quàm dulcia faucibus meis elo-
quia tua domine,super mel & fauum ori meo. Sed non poteris sentire hanc dulcedinem,
nisi cum summa vigilantia ac sapientia cantaueris. Fauces enim (inquit) escam gustabunt,
sensus autem verba discernit.Sicut enim ex carnalibus escis alitur caro, ita ex diuinis elo-
quiis interior homo pascitur ac nutritur. Sed in his omnibus vigiliis sanctis indiges fili.
Hæ sunt nanque vigiliæ inutiles,per quas læditur,& deperit anima,cùm vigilauerit quis cir
C ca cogitationes turpissimas,vel ad gerendum contrarium aliquid vel ad perpetrandum fa-
cinus. Sed tu talibus insiste vigiliis, vt possis effici sanctus in omnibus actibus & moribus
tuis. Conuenit te vigilare, nequando opressus summo placere hominibus gestias. Præter
quàm domino soli ne studeas placere alteri.In omne opus quod cogitas facere,cogita do-
minum primum:& si secundum dominum est, quod cogitas,diligenter examina. Et si est
rectum coram deo,perfice illud.Si verò aduersum fuerit repertum, amputa illud ab anima
tua. Quotidie actus tuos discute curiosius & si te peccatis obnoxium censeris ad pœniten-
tiam cito confuge. Nolo vt protrahas peccatum tuum de die in diem: sed si quid cogita-
ueris male,in deo pœnitentiam age:& velociter de corde tuo seca illud.Ne velis dicere non
D est grande hoc facinus quod cogitaui tantummodo,quia in conspectu domini manifesta &
aperta sunt omnia,Ne vt spinas ac tribulos in te crescere sinas cogitationes malas,neq; tan-
quam minima negligas ea,qui enim spernit minima,paulatim defluet.Noli spernere mor-
sum serpentis,ne venenum eius conspergatur in cor tuum.Abscide virgulta spinarum de a-
gro cordis tui,ne defingant in te altas radices.Scito quod cor tuum ager est domini,excole
eum cœlestibus disciplinis,& non sinas zizania seminari. Si igitur taliter vigilaueris, facile
poteris ascendere ad perfectionem.Ad vigilandum autem multum ieiunium proderit. Si-
cut enim miles plurimo onere prægrauatus præpeditur,ita monachus ad vigilias cum esca
rum largitate torpescit. Non enim possumus vigilare cum fuerit dapibus venter noster o-
E nustus,sed oppressi somno,vigiliarum fructus amittimus,& maximum detrimẽtum animę
nostræ acquirimus.Vigiliis ergo copula ieiunium,vt cunctis animæ virtutibus florere pos-
sis,& caro tua subiecta sit animæ tuæ,& ancilla tua famuletur dominæ suæ. Ne præbeas vi-
res corpori tuo,ne bellum aduersus spiritum exerceat, sed semper subiecta sit caro spiritui,
& obtemperet iussis spiritus. Noli incrassare ancillam tuam, ne contemptui habeat domi-
nam suam,sed & in omnibus eius obsequiis mancipetur.Sicut enim equis sunt frena impo-
sita,ita ieiuniorum frena imponamus corpori nostro.Nam quemadmodum auriga si equo
rum frena laxauerit,rapidissimo cursu cum eo in præcipitia deferuntur,ita & anima si cor-
pori suo non imposuerit frenum,vterque ad inferni præcipitia deuoluuntur. Esto peritissi-
F mus auriga corpori tuo, vt per tramitem rectam possis pergere viam. Escæ enim plurimæ
non solum animam,sed & corpus nostrum plurimum lædunt.Sæpe enim per ciborum aui-
ditatem stomachi franguntur vires, necnon abundantiam sanguinis & cholerarum ægri-
tudines plurimas per escarum largitatem perpetimur.Sicut enim ista animæ & corpori cõ-
traria,ita medelæ sunt vtriusque temperata ieiunia.Quantum vero possumus, mundi deli-
tias & ciborum opulentiam fugiamus, ne quando cruciati in flamma guttam aquæ quæra-
mus, nec refrigerium consequamur. Fugiamus ebrietatem, ne in retia luxuriæ incurra-
mus.Vinum enim nobis dominus ad lætitiam cordis non ad ebrietatem creauit,non quan
tum gula exigit, sed quantum naturæ imbecillitas postulat. Et apostolus Timotheo modi-
co præcipit vti vino: & hoc propter dolorem stomachi & propter eius frequentissimas in-
firmitates

firmitates.Ne igitur nos quod ad medelã corporis nostri tributum est,ad perniciem depute- G
mus.Plurimi nanque maximam per vinum debilitatem contraxerunt,nec potuerũt cõsequi
pristinam dignitatem qui primũ gulæ non temperauerunt ardorem.Pleriq; per vinũ homi
cidiũ perpetrauerunt,nec ipsi mortem recusauerũt. Alij per vinum à dæmonibus capti sunt,
nec est aliud ebrietas quàm manifestissimus dæmon. Ebriosus putat se boni aliquid agere
cũ per præcipitia deuolutus fuerit.Per vinolentiã armatur os ad maledicta, & cõuitia pro-
ximorum & immutatur mens,& lingua balbutit.Quæso quid minus habeatur quàm dæmo
nium?huiusmodi enim vir cum se putat bibere, bibitur. Sicut enim piscis cùm auidis fauci-
bus properat vt glutiat escam,& repente hamum inter fauces reperit hostem : vel sicut aues H
cum per escã capiuntur in retibus,ita ebriosus intra se vinum suscipit inimicum,quod intra
eũ morans impellit se ad omne opus fœdissimum.Homo rationabilis ab irrationabili bestia
capitur: tu autem in omnibus exhibe te sobriũ, vt te sobrietas in omnibus castum exhibeat.
Sed caueto hoc fili, ne per ciborum abstinentiam mergaris in superbiam, & ne infleris ad-
uersus eos qui ieiunij tui mensuram non valent obtinere, ne quando videaris escis carnali-
bus abstinere,& viciis pectus tuum replere.Grandis nanque est confusio animæ,quæ cum si-
bi subiecerit carnem,ipsa fit subiecta vitiis.Quid prodest ventrem ab escis vacare,& animã
passionibus obruere, vel carnis amorem vincere, & in corde liuoris stimulos machinari.
Verus enim continens tam à corporis quàm animæ se passionibus abstinet, quia in vtrisque I
substantiis homo constare videtur. Nulla est enim perfectio in vna parte esse sublimem, in
alia esse prostratum:in vna parte fulgere, & in alia vitiorum caligine occupari. Qui enim
castus cupit esse corpore, castus debet perseuerare & spiritu : quia nihil proderit castum es-
se corpore & mente corruptum.Ciuitas si fuerit forti compage solidata in se, ex alia vero de
structa,aditum ad se hosti præbebit. Et nauis si fuerit forti compage solidata, & vnam in se
tabulam habuerit perforatam,repleta aquarum fluctibus mergetur in profundum. Verus e-
nim continens,cuncta quę vana sunt spernit nec vllam gloriam sectatur humanam : furorẽ
iracundiæ reprimit,exercitationem despicit, potius sustinet detrimentum, quàm dissoluat
vinculum charitatis.Non detrahit cito proximo,nec libenter audit detrahẽtem. Cupit sem K
per declinare à vitiis, & ad virtutes animæ semetipsum instigat. Talem te & tu exhibe fili
cùm velis exercere ieiunium,& cùm te abstinueris,abstine & linguam tuam ab illicitis ver-
bis.Omnem blasphemiam longe fac à te,nec superflui sermones procedant de ore tuo : quia
& pro otiosis verbis in die iudicij reddituri sumus rationem.Nec ad maledicendum quem-
piam asuescas linguam tuam,quæ ad benedicendum & ad laudandum dominum creata est.
De quibus ignoras rebus in conuentu noli proferre sermonem, sed opportuna verba proce-
dant à te,cùm opportunum tempus inueneris, vt te audientibus cunctis gratiam præbeant.
Ab omni vaniloquio tempera linguam tuam, ne quando qui audiãt,horrescentes obturent
aures suas,& sit tibi confusio coram omnibus.De quibus molestiam non pateris, noli con- L
tendere acriter,nec te consuescas consuetudine pessima,quia mos qui longo vsu fuerit con-
firmatus non paruo labore vitatur.Noli dissolutis labiis risum proferre : amentia nanque est
cum strepitu ridere, sed subridendo tantummodo mentis lætitiam indica, nec in modum
paruuli iocari velis assiduè : quia non conuenit ei qui ad perfectionem nititur iocari vt par-
uulus.Esto in malitia paruulus,& vir perfectus in sensu.In quibusdam te exhibe senem,& in
quibusdam te exhibe paruulũ.Paruuli nanque est ludere, perfecti vero viri lugere : sed præ-
sens luctus lætitiam generat sempiternam. Iocus autem remissam efficit animam, & ne-
gligentem erga dei præcepta,nec delicta sua potest ad memoriam reuocare. Sed obliuiscẽs
ea non se instigat ad pœnitentiam, & ita paulatim ab omnibus bonis priuabitur. Nullum e- M
nim habet accessum cordis compunctio, vbi fuerit immoderatus risus ac iocus. Vbi vero
fuerint lachrymæ,ibi spiritualis ignis accenditur,qui secreta mentis illuminat,& vitia cun-
cta exurit.Tunc auiditate cœlesti anima flagrans,Christi amori copulatur,cum in terris de-
gens de cœlestibus & supernis iugiter meditatur calcat sæculi voluptates,& ad præmia se fu
tura extendit,nec vlla seculi cura ab amore eam segregat Christi, sed vt figura quædam in-
ter homines versari videtur,& tota eius conuersatio de cœlestibus intelligitur.Mors illi præ
sens tanquam vita ipsa est dulcis. Cupit dissolui,& esse cum Christo, quem in carne viuens
intra suum portauerit templum. Vide ergo quantum lucrum adferant fletus & lachrymæ,
& quantam perniciem præbet risus ac iocus.Qui enim ridere hic delectatur,postmodum fle
bit amarè:qui autem hic lugere voluerit,gaudebit in posterum.Nam & saluator noster bea-

tos

A tos appellat lugentes,& qui nunc lætantur,flere eos dicit in nouissimo.Non te ergo delecten
puerilis iocus,sed lectionum spiritualium cantus.Non te soluant in risum verba inania, sed
proferant ex te gaudij risum perfectorum virorum virtutes, vt ad eorum spectaculum vitã
tuam moresq; componas.Perfectus enim ille dicitur nõ qui in ętate,sed qui in sensu semper
perfectus,non enim tibi obest puerilis ætas,si fueris mente perfectus : nec senilis tibi prode-
rit ætas, si fueris puer sensibus. Nam & Dauid cum puer esset, & perfectum cor haberet in
domino,in regem electus est. Et Saül cum senili ætate esset perfectus, quia in se malitiam
perfectam habuit,de culmine regali expulsus est.Vetustissimi iam erant presbyteri, qui Su-
sannam violare conati sunt:quos Daniel adhuc paruulus detecto eorum scelere condemna
B uit:Et dominus noster ingressus Hierosolymã à paruulis collaudatur.Nam & arbor licet sit
multorum annorum,si fuerit infructuosa absciditur:si autem nouella fuerit fertilis, colitur
vt magis proferat fructus.Perfectorum verò virorum consortio fruere, & contubernio ab-
stinentium delectetur anima tua,& à colloquiis eorum ne auertas aurem tuam, verba enim
vitæ sunt verba eorum : & incolumitas animæ iis qui ea libenter attendunt. Sicut enim sol
oriens effugat caliginem, ita sanctorum doctrina à sensibus tuis expellit tenebras. Talium
virorum quæso ne deuites consortia, vt eorum monitionibus mens tua erigatur ad cœlum,
& fluxam seculi gloriam pro nihilo possis despicere, & virtutes animæ haurient sensus tui.
Deuita viros,quos erga mandata dei vides negligentes quia mortui sunt virtutibus, & vi-
C dentur viuere passionibus,quia lætantur in propriis voluntatibus, & gaudio carent diuino.
Cum huiusmodi viris nec sit tibi vlla commixtio,nec velis cum eis sermocinari assidue,ni-
si poteris solummodo ab erroris itinere reuocare eos. Cæterum si non vales, deuita vt pu-
blicum hostem,sæpe enim per vnam ouem morbidam grex totus polluitur, & modica pars
fellis magnam dulcedinem in amaritudinem vertit. A tali enim fermento dominus tibi
attendere præcipit.Fermentum hoc doctrina nequissimorum hominum doctrina intelli-
gitur:nam etsi in habitu quis videatur esse clarus & nobilis,non tantum ex verbis,sed ex fru
ctibus homo comprobatur. Denique quia plurimi callide vitia sua cælare festinant & apud
quosdam videntur esse mirabiles,sed floribus amissis fructus qualis est ostenditur.Cum ve-
D rò intra sinum suum serpentem seruauerunt,à tactu morsu eius intumescunt,& palam om-
nibus veniet,quia nihil occultum est,quod non reuelabitur. Si quis tibi intulerit mala, ne
velis irasci ei,aut retribuere illi,etiam si possis:sed dole potius pro eo quia dominus irascitur
ei.Qui enim patienter pertulerit mala in futuro coronabitur, qui vero intulerit mala in die
mala vt reus damnabitur, nec pro carnalibus damnis frangatur animus tuus, nec vigorem
patientiæ tuæ res emolliant caducæ,sed time potius damnum, si à proposito tuo retardaue-
ris & quando te peccatis obnoxium senseris, ad pœnitentiam cito conuerti ne confundaris.
qui enim hic pœnituerit,in nouissimo non pœnitebit. Clementer enim dominus ad pœnitẽ
tiam confugientes suscipit. Et ne misericordia domini fretus peccatis peccata adiicias. Ne
velis dicere,donec viget ætas mea, carnis concupiscentiam exercebo, & postremo in sene-
E ctute malorum meorum pœnitentiam geram, pius nanque est dominus & multum miseri-
cors,nec vltra facinorũ meorum memorabitur.Noli taliter fili cogitare quia summa stulti-
tia est,hoc in mente apud dominum concipere, cum & impium sit talem licentiam à deo
expectare quempiam. Noli inquam sic cogitare cum nescis qua die moriturus sis, quis e-
nim nouit hominum diem exitus sui,non enim omnes in senectute priuabuntur hac luce:
sed in diuersis ætatibus de hoc mundo migrabunt,& in quibus actibus vocabitur homo, in
iisdem necesse est reddere rationem : nemo enim in inferno confitebitur domino. Sed nec
tu cuncteris ad pœnitentiam conuerti.Semper ante oculos tuos versetur vltimus dies, cum
enim diluculo surrexeris,ad vesperum te ambigas peruenire, & cum in lectulũ ad quiescen-
F dum membra tua posueris,noli confidere de lucis aduentu,vt facilius te possis refrenare ab
omnibus vitiis. Semper cor tuum promissa cœlestia meditetur,vt ipsa te ad virtutis viam
prouocent.Esto natura talis in operibus bonis qualis es futurus post modum. Omnia terre-
na quæ possides in cœlestes mansiones transfer, vt cum illuc fueris profectus fruaris bonis
cœlestibus.Bonorum operum sumptus tibi in itinere præpara,vt incunctanter libenterque
cùm vocatus fueris, pergas ad dominum tunc cùm carnis vinculo anima tua absoluta fue-
rit,mox in occursum tuum angelorum chorus occurret.Omne sanctorum agmen in tuis mi
scebitur complexibus,& te ad adorandum verum iudicem perducent. Tunc tibi fit pax per
gyrum & summa securitas,nec timebis vltra iacula ignita diaboli. Non tibi terrorem incu-

tiet

tiet barbarorum immanitas,nec formidabis hostes ferocissimos, qui cupiunt animas iacu- G
lari non corpora, non ferrum,non ignem,non faciem truculentam tortorum,non famem,
non sitim,nec vllam ægritudinem carnis,nec metues inuidiam hominum,nec insidias, ma
lignorum,nec verba venenata mulierum luparum , nec vltro aduersabitur caro contra spi-
ritum tuum,non timebis periculum maris nec vllos casus aduersos:sed hæc omnia sedabũ-
tur.Cum anima tua abiecerit sarcinam carnis , tunc spiritus sanctus tribuet tibi in cœlesti-
bus mansionem , cui paulo antè intra corporis tui hospitum feceras mansionem, & lætus
gaudensque expectabis diem iudicij futuri,in quo singulorum animæ recipient merita pro
suis operibus, & frustra tunc peccatores & impij pœnitebunt , fornicatores & adulteri vlu-
labunt,nec vllam requiem poterunt æternam inuenire . Rapaces & auari flebunt amariter, H
nec malorum suorum veniam consequentur , in luctu maximo detinebuntur . Omnes qui
carnis suæ voluntates consecuti sunt,in mœrore & fletu maximo in sempiternũ erunt.Quia
vitiis & passionibus seruierunt.Et cum hi omnes pro suis criminibus gehennæ ignibus man
cipentur,iustis sempiterna præmia tribuentur à domino,quæ oculus non vidit,nec auris au
diuit,nec in cor hominis ascendit,quæ præparauit dominus diligentibus se.

FINIS.

Gregorij Nazianzeni theologi oratio funebris in laudem Basilij Magni dicta, Bilibaldo Pirckheymbero, interprete. I

VVM Basilius Magnus semper nobis sermonum argumenta præsti- K
terit,plus enim meis celebratus est orationibus,quàm nemo vnquam
propriis:restabat,vt nunc quoque seipsum in argumentum certami-
nis exhiberet maximum,iis qui eloquentiæ operam impendunt , arbi
tror autem , si quis in vi dicendi experientiam facere , deinde illam
vel mediocriter expendere , ac vnum ex omnibus sibi argumentum
proponere voluerit,non secus ac pictores tabulas exemplares, solum
hoc tanquam sermone dignum sumpturum,ac præ cunctis aliis ele-
cturum:tantum opus est de laude viri huius dicere,non solum nobis
qui iam pridem omni dicendi gloriæ renunciauimus,sed iis etiam,quibus oratio vita est,&
qui hoc vnum ac solum curant,vt talibus excellant argumentis . Sic ita de his sentio , & vt L
mihi persuadeo admodum recte . Cæterum si nunc sermonibus haud vtar , ignoro ad quid
aliud illis dehinc vti debeam , aut qua re mihiipsi plus gratificari possim , siue laudatoribus
virtutis,vel sermonibus ipsis,quàm vt virum hunc admirer.Proinde satis mihi erit , si de-
bitum hoc tantum delibauero . Debitum enim est bonis , ac si quid aliud , inter alia de ser-
mone sermo,illis enim pariter ad voluptatem cedit , obitêrque adhortatio fit ad virtutem:
quorum enim laudes noui,horum & manifeste retributiones esse scio.In nulla igitur re ex
omnibus accidit vt non sint omnium.At in sermonibus vtrinque res se male habet , siue ad
dignitatem prope accedant,ac vim suam ostendant:seu plurimum destituant,quod omni-
no necesse est accidere iis,qui virum hunc laudant, vt re ipsa se victos demonstrent , insu- M
per eum quem laudandum susceperunt,sermonis vi præstantiorem esse fateantur. Quæ igi-
tur me ad dicendum perpulere,& ad hoc deduxere certamen,hæc sunt. Proinde nemo mi-
retur,si ego post tanti temporis interuallum,ac post tot laudatores,qui illum publice orna-
runt ac priuatim,hoc fungor officio. Anima enim diuina , & in omnibus mihi tam nunc,
quàm prius veneranda, ignoscet . Quemadmodum igitur quum adhuc nobiscum ageret,
multa meorum meliori omnino termino,& amicitiæ lege emendabat (haud enim me di-
cere pudet , quod omnibus virtutis lex erat) ita nunc postquam super nos euasit nobis par-
cet,parcent & vnà feruentiores è vobis viri huius laudatores , si saltem alius feruentior est
alio.

A alio . Nec hi solum, verum omnes qui in laude hominis pares sunt honore . Non enim ob
negligentiam id quod decuisset est obmissum,nunquam enim tam negligentes, vel in vir-
tutis,vel amicitiæ erimus officio,neque aliis potius laudem conuenire quam nobis putabi-
mus.Verum sub initium loqui cunctabar,dicatur enim veritas , quemadmodum ij,qui ad
sacra accedunt,prius quam auditu & mente sint purgati. Deinde non ignoratis (ad memo-
riam enim pariter reducam) quantum interim dum veritatis sermonem exercui, sim peri-
clitatus,bene coactus,& secundum deum forte peregrinus effectus:& neque ex sententia ge
nerosi illius veritatis pugilis,ac nihil aliud spirantis quàm sermonem pium , & orbis totius
salutem.In iis enim quæ ad corpus pertinent nequaquam fortassis confidendum esse dice-
re oportet,viro generoso,& qui supra corpus est,priusquàm hinc transmigrauerit,& qui pe
B nitus nihili facit animæ bona,quæ à vinculis coerceri possunt:& ita hic sistantur,quæ ad res-
ponsionem spectant . Non enim, vt arbitror, opus est vt prolixiores de illa fiant sermones,
præcipue apud eos,qui manifeste nostra cognoscunt.Ac ideo iam ad laudem ipsam est acce
dendum,sermoni verò deum illius præpono,ne virum laudibus meis afficiam iniuria,néve
multum diuerse ab aliis incedam.Tametsi omnes fortassis deficiemus, quemadmodum ij,
qui cœlum & solis intuentur radios . Proinde si illum viderem genere , & iis quæ ex genere
sunt gloriari,aut omnino re aliqua parua,& iis quibus in terram respicientes extolli solent,
alius vtique heroum videretur catalogus , si ea recensere vellemus , quæ de illo temporum
afferre possemus serie . Imò nec historiis concederemus, vt plus quam nos haberent, sed &
C in eo planè præstaremus,quod eum nec fictionibus aut fabulis,sed rebus ipsis,quarum mihi Pontus.
testes existunt,ornaremus.Siquidem multas nobis de eo Pontus ob patrem suppeditat nar
rationes , miraculáque nequaquam priscis inferiora . Multas etiam solum meum patrium,
veneranda Cappadocia , non minus iuuentutis altrix , quàm equorum generosorum pro- Cappadocia iuuentutis & equorum altrix.
creatrix . Vnde nos generi paterno conferimus maternum . Sanè quinam numerosioribus,
aut maioribus ornati fuere præfecturis , administrationibúsque publicis ? quinam in aulis
regiis potentia plus floruerunt,& opulentia,necnon throni sublimitate , honoréque popu-
lari,ac sermonum splendore ? quæ cuncta si vellemus,recensere possemus.Siquidem nil es-
sent Pelopidæ,& Cecropidæ,necnõ Alcmeones,Aeacidæ,& Heraclidæ,& quibus nil est su
D blimius.Qui quum nihil ex domesticis manifesti,quod referre possent haberent, ad obscu-
riora confugerunt,dæmonibus quibusdam,ac deis, necnon fabulis progenitores infaman-
tes.Quorum venustissima fuere incredenda,planéque credentium iniuria. Cæterum post-
quam nobis sermo de viro est , qui dignum esse duxit vt nobilitatis secundum virum iudi-
caretur,& nequaquam deceat,vt formæ & colores ex se ipsis censeantur,aut equi generosis-
simi,vel abiectissimi:vnum aut duo extraria depingemus,ex iis quæ sub initio illi indita fue
re,eáque vitæ eius peculiaria,& quibus potissimum in loquendo gaudebat:sicque deinde ad
ipsum conuertar.Aliis igitur aliud sit decus,siue generis,seu rerum singularum, minorum,
seu maiorum,tanquam hæreditas quædam paterna,à longe,vel proxime incipiens,ac ad po
E steros se extendens.Basilio verò vtriusque generis insignia,fuere pietas.Quod quidem nunc
sermo ostendet.Persequutio erat,& persequutionum sæuissima ac grauissima.Scietibus Ma Maximinus
ximinum dico,qui quum ex multis qui nuper fuerant pullulasset,omnes modestos fuisse o-
stendit.Siquidem multa flagrabat audacia,& vt impietatis coronaretur potentia, satagebat,
hanc multi ex nostris superarunt pugilibus,& ad mortem vsque decertarunt , & ante mor-
tem parumper,solum tamdiu relicti,vt victoriæ superuiuerent,& non vnà cum certamini-
bus abirent,sed aliis reseruarentur.Aliptæ virtutis,martyres viui,statuæ spirantes, præconia
tacita.Multis igitur enumerandis,tempus quoque illud auo Basilij ac parentibus , qui om-
nem pietatis exercuerunt viam,pulchram hanc attulit coronidem.Siquidem ita erant ani-
F mati ac præparati,vt omnia facile sustinerent ob quæ Christus eos coronat,qui certamina,
quæ pro nobis pertulit,imitantur.Quoniam verò oportebat vt certamen legitime perage-
retur,Lex autem martyrij persequutis parcit & imbecillioribus,ne vltro ad agonem proce-
dant:quum vero præsentes sunt ne subterfugiant iubet . Hoc enim audaciæ , illud vero est
ignauiæ.In hoc ideo illi honorantes legislatorem,quid machinantur,seu potius ad quid fe-
runtur à prouidentia,quæ cuncta illorum gubernat ? ad syluam quandam in Ponticis fugi-
unt montibus,sunt autem ibi quàm plurimæ,densæ,ac late se extendentes, admodum pau-
cis fugæ vtentes comitibus,cibique ministris . Alij igitur temporis admirentur longituti-
nem,siquidem vt plurimum ibi , vt aiunt,ex fuga sunt commorati , annos circiter septem,
D paruo

paruo victu,ac tenui,vti credere par est,& fortuito corpora sustinentes,sub dio, in præcipi- G
tiis,frigoribus,& caloribus afflicti.Desertum pręterea inhospitale,ab omnique communio-
ne & societate humana seiunctum, permolestum fuit iis,qui olim honorati & multis satel-
litibus culti fuerant.Ego verò quod his maius est & mirabilius , dicere incipiam . Et nemo
mihi fidem deneget,siue non magnum censeat,persequutiones ac discrimina propter Chri
stum exantlata,male sentiens,& admodum periculose.Desiderabant quippiam generosi,&
quod ad voluptatem deseruiret,temporis laborantes longitudine,& necessariis iam satiati.
Nec tamen ea quæ olim Israël pertulerunt,quoniam minime murmuratores erant , quem-
admodum illi quum in eremo post fugam ex Aegypto affligebantur , tanquam Aegyptus
melius eis quàm desertum fuisset , quoniam abunde lebetes carnibus suppeditasset plenas H
Exo.19. cum aliis quæ ibi reliquerant.Lutum enim,& laterum fictio nullius tum momenti,propter
stultitiam,penes eos erat,sed alia tanquam magis pia & fideliora proferebant. Nunquid ex
incredendis est dicebant,quod cum miraculorum sis deus,populum peregrinum & fugien
tem large pauisti in deserto,ita vt illi panem per pluuiam demittetes,& coturnice exsatura
res,ac eos non solum necessariis, sed & superfluis nutrires : qui mare diuisisti , & solem fir-
masti,ac flumina siccasti.Sed & alia recensebant quæ fecerat.Anima enim in talibus histo-
rias amare solet,& deum miraculis laudare,quàm plurimis.Ac ideo nobis cibum, dicebant,
hodie largire,ac delicate nos pietatis pugiles pasce. Siquidem multæ sunt bestiæ , quæ diui-
tum effugerunt mensas: quemadmodum olim & nostras , qui in his latitamus montibus. I
Multæ etiam aues comestibiles,super nos desiderantes volant . Ex quibus quid à te , solum
volente,capi nequit ? talia dicebant,& venatio aderat,cibus spontaneus, inemptus, omni-
farius.Cerui turmatim super tumulis apparentes,admodum ingentes, admodum pingues,
admodum prompti ad iugulationem.Solum hoc percipi nequibat,quod moleste ferrent, si
non celerius aduocarentur. Et hi quidem nutu trahebantur , alij autem ducebantur , quo-
nam persequente , aut cogente ? nemine. Quibus equis ? quibus canibus ? quo latratu ? aut
clamore ? aut quibus iuuenibus venationis exitus præoccupantibus ? legibus orationis liga-
ti,& petitionibus iustis.Quis talem nouit venationem,ex iis qui olim fuere , seu nunc sunt.
Proh miraculum,ipsi venationis erant penuarij.Quantum placebat, voluntate solum deti-
nebatur.Quod verò superabundabat,siluis ad secundam remittebatur mensam . Habebant K
igitur obsoniorum artifices frugales, cœnam decentem , conuiuæ grati , præambulum iam
sperantorum.Miraculum præsens,ob quod ad certamen,pro quo hæc sustinebant,promptio-
res fiebant.Et hæ meæ sunt narrationes . Tu verò tuos mihi recense venatores, Oriones, &
Actæones,venatores infœlices,persequutor meus,qui fabulas miraris , & ceruã pro virgine
suppositam,si tibi aliquid tanti est ad contentionem,etiam si cõcedamus,nequaquam fabu
lam esse quæ narratur,quẽadmodum sermonis reliqua & valde turpia.Quid enim opus erat
retributione,si virgo saluata erat,vt hospitum doceretur cædes,& inhumanitas pro huma-
nitatis disceretur retributione.Et hoc quidem tale,ex multis vnum, & pro multis , vt meus
est sermo.Et illud percurri,non vt Basilio aliquid gloriæ adderem, nequaquam enim mare
indiget fluminibus,vt in illud exonerent,licet multa influant ac magna . Neque vt aliquid L
afferrem laudis ei qui nunc celebratur, sed vt ostenderem , quæ nam illi ab initio affuerint,
& ad quale exemplum respiciẽs,tantum præcelluerit.Etenim si magnum est aliis,vt aliquid
à maioribus ad gloriæ accipiant splendorem,longe maius est illi,vt maioribus à se ipso ali-
quid addat,non secus ac fluuius currẽs.Cęterum de cognatione maiorum,nõ minus secun-
dum virtutis quàm corporis comparationem , multa quidem & alia extant indicia , veluti
pauperum sustentatio,hospitum exceptio, animæ per temperantiam purgatio , facultatum
portio deo consecrata.Res cui nondum tunc multi studebant,quemadmodum nunc ex pri
mis auctum & honoratum est exemplis . Necnon alia quæ Ponto & Cappadocibus impen- M
Filiorum procreatio. sa,satis ad multorum aures implendum forent.Mihi vero bonorũ generatio filiorum,res vi
detur maxima & clarissima.Siquidem numerosam & pulchram prolem fabulæ fortassis ha
bent,nobis autem experientia hos contulit,ita factos,vt si & non talium essent parentes, si-
biipsis sufficerent ad gloriam:talium autem existentes patres, & si ipsi non tam clari essent
virtute,omnes superarent prolis fœlicitate.equidem vnum vel duos laude dignos nasci, na
turæ quispiam ascribere posset : at præcellentia in omnibus , manifeste parentum laus est.
Quinimo beatissimus sacerdotum ac virginum numerus ostendit, eos & qui nuptiali iugo
sunt alligati,nullum damnum in æquali virtutis excellentia perpeti: sed ob vitæ potius ele-
ctionem,

A ctionem,aut conuersationem talia facere . Quis igitur ignorat Basilij huius patrem, Basiliũ
magnum penes omnes nomen,qui optionem paternam est adsecutus (ne dicam solus) ac si
quis alius inter homines : nam quum omni virtute præditus esset, à solo filio prohibitus est
ne partes haberet primas.Quis ignorat Emmeliam , quæ ab eo quod fuit nomen est sortita, Emmelia concinnitas vel morigera.
aut facta quod appellata fuit. Vnde iuste concinnitatis cognomine ornata extitit,quæ illud
inter mulieres esse visa est (vt breuiter dicam) quod ille inter viros.ac ideo si necesse fuisset,
vt omnino mos gereretur naturæ,& is quem nunc laudamus,hominibus daretur,quemad-
modum olim veterum quidam,qui à deo ob communem vtilitatem orbi sunt concessi,ne-
quaquam conuenisset vt ex aliis potius quàm talibus nasceretur parentibus : neque vt ij ab
B alio magis quàm hoc parentes nominarentur. Cæterum quicquid ipse recte egerit,iam enu
merare incipiemus:nam postquã laudis primitias,lege persuasi diuina,quæ parentibus cun-
ctum honorem tribuere iubet, commemorationi horum dedimus , ad illum iam transibi-
mus.hoc tantum addentes, quod & omnibus vere dictum videri puto, qui illum cognorũt:
nobis , quum eum laudamus,sola eius voce opus esse : ipse enim materia est splendida lau-
dantibus,solúsque materia sermonis viribus dignus . Pulchritudinem vero, fortitudinem,
& staturæ proceritatem, quibus multos gaudere video , laudare volentibus, & iis relinquo,
qui rebus student minutis , & circum corpora volutantur : non quia is minus quàm alius
quispiam præditus fuerit,quum adhuc iuuenis esset, ac nondum carnem philosophia perdo
C muisset:sed ne mihi quemadmodũ inexpertis accidat pugilibus , qui vires temere & super-
uacaneis euacuant certaminibus,ac ideo inferiores suo tempore inueniuntur, in iis,ex qui-
bus victoria acquiritur,& ob quæ coronæ pronunciantur: quæ autem arbitror , nequaquam
videri superuacue dici,ne oratione à scopo aberrem,ea quoque laudabo:arbitror igitur cun
ctos fateri,qui mente sunt præditi,institutionẽ disciplinarum, primum ex bonis nostris esse:
non solum generosiorem illam,& nostram,quæ omnem sermonis fastum & contentionem
despicit,solàque salutis & rerum intellectualium continetur pulchritudine:sed & externam,
quam christiani plerique tanquam insidiatricem ac deceptricem , & quæ à deo segreget de-
spiciunt,male sentientes : quemadmodum enim terra & cœlum, necnon aër,& similia,non
D ideo sunt contemnenda,quia quidam male his sunt abusi,pro deo ea quæ dei sunt venerantes,
Ita etiam quicquid vtilitatis ex philosophia percipi potest,id omne ad vitæ vsum fructi-
ficare debemus:ita tamen vt periculum effugiamus, & nequaquam contra creatorem crea-
turam,iuxta insipientes , concitemus:sed ex opificio opificem deprehendamus , & sicut di-
uinus inquit Apostolus , omnem intellectum Christo captiuemus : quemadmodum igitur 2.Cor.10.
ignem,& cibum, ac ferrum, necnon alia per sese nec vtilia aut noxia esse scimus,sed quem-
admodum videtur vtentibus : quin ex reptilibus medicamenta etiam quædam theriacalia
temperamus ad salutem:ita & in illis . siquidem indagationem & contemplationem susci-
pimus:quum autem ad dæmones & errorem perducit,necnon perditionis profundum,con
E temnimus:nam licet hæc nequaquam nobis ad pietatem prosint, ex deteriori tamẽ id quod
melius est seligimus:ac sermonem nostrum,cum illo roboramus,haud quaquam igitur di-
sciplinæ sunt vituperandæ,quemadmodũ nonnullis videtur,sed rudes & imperiti,& qui ita
habent sunt negligendi:vellent enim omnes tales,quales ipsi sunt esse,quo in communi ig-
norantia latere & inscitiæ argumenta effugere possent. Cæterum postquam hæc pro confes-
sis habentur,age de Basilio ipso consideremus.In prima itaque ætate, à magno patre, quem
communem tum virtutis præceptorem Pontus elegerat , institutus est & formatus , for-
matione optima & purissima:quam diuinus Dauid recte diurnam vocat, quoniam noctur- Psalm. 41.
næ opponitur.sub hoc igitur admirandus ille,tam vita quàm sermone auctus in vtrisque co
F aluit : nequaquam ob Thessalicum antrum , tanquam virtutis officinam glorians , nec ob
Centaurum quendam superbum,heroum præceptorem,nec quod lepores venari, vel hinu-
los cursu superare,aut ceruos capere ab eo didicisset, siue vt in reb⁹ bellicis fortissimus esset,
aut optime equos domaret, eodem pullo & magistro vtens , vel ceruorum & leonum me-
dulla,à fabularum nutriretur fictoribus:sed disciplinas didicit circulares, obiterq; pietatem
exercuit:& vt breuiter dicã,ad futuram perfectionem, à disciplinarum perductus est princi
pio:qui enim vel vitam solum recte instituunt,aut eloquentiæ tantummodo student, ita vt
alterum omittant,nihil mihi à monoculis distare videntur,quibus magnum est nocumen-
tum,maior vero turpitudo,quum quempiam inspiciunt,seu inspiciuntur:quibus vero con-
tingit,vt in vtrisque excellant & sint idonei,ij illud etiam assequuntur, vt perfecti euadant,

 & cum

& cum beatitudine viuant futura. Proinde & illud Basilio contigit, vt ad bene viuendum G
domesticum virtutis haberet exemplum, ad quod respiciens, confestim optimus euasit:
quemadmodum pullos videmus equinos, necnon vitulos, simul vt nati sunt matribus suis
alludere: eodem modo & ipse equino quasi hinnitu, patrem circunsiliebat, non multũ sum-
mis virtutis moribus inferior, aut si mauis, quemadmodum in adumbratione picturæ, vbi
mox futura pulchritudo figuræ indicatur, & ante diligentiæ tempus ea quæ diligentiæ sunt
præsignantur. Postquam autem abunde disciplinis illis instructus fuit, ipsumq; nihil pulchri
effugit, quum nec apibus cederet laboriosis, quæ ex cunctis floribus vtilissima colligunt, ad
Cæsareæ laus. Cæsareensem profectus est ciuitatem, quæ eo tempore disciplinarum florebat institutione:
splendentem illam dico, & nostram, quoniam & ipsa meorum sermonum ductrix est, & H
institutrix, ac non minus sermonum metropolis existit, quàm earum ciuitatum quæ illi sub-
sunt, & super quas habet potestatem: quam si quis virtute priuaret sermonum, illi etiã quod
pulcherrimum habet, & peculiarissimum auferret: aliæ enim ciuitates, aliis exultant ornamẽ
tis, siue vetustis, aut nouis, secundum quod (vt arbitror) fabulis celebrantur, aut spectaculis:
hanc autem sermones notam reddunt, perinde ac signa in armis, siue fabulis: reliqua vero ij
referant, qui virum apud eos erudiebant, & institutione fruebantur: sed qualis fuit erga præ-
ceptores? qualisq; erga coætaneos? hos quidem æquabat, illos autem omni doctrinæ genere
superabat, ita vt paruo tempore apud omnes laudis gloriam referret, ac tam populo quàm
ciuitatis primoribus maiorem eruditionem, quàm ætatem, maioremq; morum grauitatem, I
quàm eruditionem ostenderet. Rhetor inter rhetores, etiam ante thronos sophisticos. Phi-
losophus inter philosophos, etiam ante dogmata philosophica: & quod maximum erat, sa-
cerdos christianus, & ante sacerdotium etiam: tantum illi in omnibus tribuebatur ab om-
nibus: eloquentiæ vero studium ei superuacaneum erat, ex eo tamen tantum decerpsit, quan
tum illi ad philosophiam nostram opus erat, quoniam & vis huius, ad intelligendorum de-
monstrationem est necessaria: siquidem mens, motus est ineffabilis torpentium: philosophia
autem studium, & mundo perire, ac deo adiungi, iis qui pro infernis superna commutant,
Byzantium instabilibusq; ac fluxis, stabilia præferunt & manentia. Inde Byzantium profectus est, ciui-
tatem Orienti præsidẽtem: ea enim sophistis & philosophis præcellebat clarissimis, quorum K
fortissima quæq; ob naturam versatilem & ingentem breui collegit tempore. Hinc ad ser-
Athenarum laus. monum parentem Athenas à deo mittitur. Athenas inquam, quæ in disciplinis pulchram
habent insatiabilitatem, mihiq; aureæ sunt, & bonorum, ac si alicui alij hospites. hæ enim mi
hi virum hunc cognitum reddidere, licet nec antea ignotum: quúmq; eloquentiam quære-
1. Reg. 9. rem, fœlicitatem retuli: & licet per modum alium, idem tamen mihi euenit quod Saul. Qui
quum patris quæreret asinos, regnum inuenit, dum præter opus destinatum, maius quid o-
pere mercaretur. Sanè rectè sermo noster hucúsq; cucurrit, & per viam delatus est planam,
admodúmq; facilem & regiã, in laudibus viri. Dehinc vero ignoro, qualiter sermone vtar,
aut quò me conuertam. habet enim sermo contrarium quid nobis: desidero enim hic postq̃
in hunc incidi sermonem, ac tempus hoc nactus sum, aliquid à me ipso prædictis adiũgere, L
ac parũper narrationi immorari: vnde & quomodo, à qualiq; principio nostra inceperit a-
micitia, aut si magis proprie loqui oportet, conspiratio & coadunatio: nam & visus haud fa
cile à iucundis diuelli solet spectaculis: si vero violentia quadam abstractus fuerit, iterũ illac
refertur: quemadmodum sermo à narrationibus suauissimis: proinde licet magnitudinem
timeam conatus, modeste tamen, & quantum possibile est verba facere studebo. Si vero ali
cubi ob nimium cogemur desiderium, affectui nostro parcendum erit, quum omnium affe-
ctuum sit iustissimus, ac passionibus haud affici, damnum censeatur, ab iis qui prediti sunt
mente. Habebant igitur nos Athenæ, perinde ac defluxum quendam fluuiatilem, ab vno pa-
triæ fonte, in diuersas diuisos terras, rursusq; in vnum tanquam ex præscripto dei motu con M
uenientes. Ego autem paulo prius aduneram, illeq; cõfestim post me multa & præclara spe
exceptus: nam multorum celebrabatur linguis, prius etiam quàm veniret, singulisq; mag-
num erat, præoccupare eum cui studebant, verum nil oberit, si sermoni narratiunculam
quandam breuem, tanquam condimentum aliquod addamus, quo scientibus memoriã re-
fricemus, ignorantibus autem doctrinam impertiamur. Athenis ex iuuenibus quàm pluri-
Partes inter scolares Athenis. mi, imò modestiores etiam, circa sophisticam desipiunt. Non ingenerosiores solum, & no-
mine obscuri, sed generosiores iam & clariores. Non secúsque ac multitudo inter se decer-
tant, quum motibus præditi sint iuuenilibus, & haud facile cohiberi possint. Ac ideo videre
est

A est idem illis accidere, quod & equorum ac spectaculorum amatoribus, in cursu equorum
aduersariorum. Saltant enim, clamant, puluerem in cœlum spargunt, in aurigas sedentes aë-
rem verberant, equos digitis tanquam flagellis cum coniungentibus coniungunt. & quum
nullius sint domini, facile inuicem concedunt, aurigas, equos, stationes equorum, præfectos,
ac quinam sunt illi? vt plurimum indigentes ac pauperes, & qui nec tantum habent, vt vno
sustineantur die, eodem modo & ij, in his admodum pro doctoribus suis conflictantur, &
aduersariis indignantur: quo ipsi plures existant, ac doctores, quorum illi curam gerunt præ-
cipuam, locupletiores reddant: quæ res admodum absurda est, pariter & infœlix. Præocciu-
pantur enim ciuitates, viæ, portus, montium summa, campi, nouissima quæq;: nec quicquam
B est in tota Attica, aut in Græcia reliqua, quod non in partes cedat, cum incolis quàmplurimis: nam & hos studiis suis addictos habent. Quum igitur quispiam in manus horum in-
cidit exploratorum, quod vel vi accidit, vel voluntariè, hæc lex illis est Attica, & ludus se-
rio permixtus. Primum enim hospitio excipitur à præoccupante aliquo, vel amico, aut co-
gnato, siue patriæ eiusdem, aut iis qui admodum in sophistica præcellũt & captionibus. Idq;
præcipue in honorem fit eorum, quoniam & hæc illis merces est, vt studiosissimos adipis-
cantur. Deinde nugis agitur, ab omni volente. Hæc vt arbitror ideo faciunt, quo fastum eo-
rum, qui nuper aduenerunt contundant, & sub initium eos sibi morigeros reddant. Alij igi-
tur nugantur proteruius. Alij vero rationabilius, secundum quod plus ciuiles sunt aut agre
C stes. Et res quidem illa ignorantibus timorem incutit, & immitis videtur. At præscientibus
admodum suauis & humana. Maior enim ostentatio est quàm opus rerum de quibus con-
certatur. Deinde per forum ducitur cum pompa, quæ talis est: ij qui adolescentis ad balneũ
sunt præcursores, seipsos in ordinem redigunt, secundum cognationes seriatim, quum vero
appropinquant, multo vtuntur clamore, saltantq; tanquam insanientes: iubet autem vox il-
la, eos non vltra progredi, sed cõsistere tanquam balneum eos minime capere velit, simulq;
portas calcibus pulsant, strepitu iuuenem perterrentes, deinde ingressum concedentes: ita
iam libertatem præstant. Ac ex balneo honore æqualem, & tanquam vnum ex eis suscipiunt.
Hócq; eis ex ludicro illo iucundissimum est, vt quàm celerrime ea quæ perturbant reconci-
lientur & dissoluantur. Ego igitur tum meum ac magnum Basilium, non solum ob reueren
D tiam haud deduxi, quum eum viderem moribus constantiorem esse, & sermonibus plus ido
neum: sed & aliis qui iuuenem illum haud cognoscebant, persuasi vt idem facerent. Siquidẽ
à multis confestim habitus est venerabilis, auditu præcognitus. Vnde accidit, vt solus ferè ex
aduenis, legem illam effugerit, dignior visus honore hoc iuuenili. Et illud amicitiæ nostræ
fuit præludium, hinc consortij nostri scintilla, sic inuicẽ fuimus sauciati. Inde tale quid euc-
nit, nam nec hoc nobis est prætereundum. Armenios nequaquam simplex hominum genus Armeniorũ mores.
esse inuenio, sed admodum vafrum, & scopulis seu aris simile marinis: ex quibus multi eum
conueniebant familiares, & sodales quidam, etiam ob amicitiam pristinam & paternam.
siquidem in eodem ludo versati fuerant literario. Accedebant igitur cum amicitiæ fictione,
sed inuidia, & nequaquam beneuolentia eos instigabat. Interrogabántq; eum cõtentiose po-
E tius quàm rationabiliter, ac illum per primum conatum sibi subiicere quærebant, superiorẽ
viri laudem cognoscentes, præsentem vero honorem minime ferentes. Moleste enim fere-
bãt, quum iam pridem philosophicam ac tritam sumpsissent vestem, mollitérq; susurrare di
dicissent, si non plus hospite haberent ac iuuene. Ego autem nimius Athenarum amator, &
vanus (ignorabam enim, quod hæc ob inuidiam fierent, sed fictioni credebam) quum iam au
res demitterent, ac tergum verterent (indigne enim ferebam Athenarum gloriam in illis
dissolui, & adeo cito cõtemni) iuuenibus opem tuli. Sermonem enim instauraui, & illis à me
ipso robur præstiti. Siquidem parua quædam additio omnia potest in talibus, ita vt in pugna
F simili, æqualia sermoni capita constituat. Verum postquã cognoui, quid sub disputatione il-
la lateret, neque enim iam tolerabilis erat, sed palã se denudabat, confestim immutatus fui,
ac puppim cohibui, illiq; adstiti, & victoriam in alteram partem inclinare feci. At ille confe
stim ob rẽ hanc gauisus est, sagax enim erat, ac si quis alius, alacritatéq; repletus, vt planè Ho
mericis verbis eum describam. Sermone igitur generosos illos exagitabat, syllogismisq; ver
berans, non prius dimisit quàm manifeste in fugam vertisset, ac planè vires eorum fregisset.
Hoc nobis amicitiæ secundæ, non iam scintilla erat, sed ignis accensus splendens & manife
stus. Illi igitur re discessere infecta, multũ seipsos ob temeritatem incusantes, multúmq; mi-
hi ob insidias indignantes, tanquam ex professo illis inimicitias indixissem, quas etiam pro-

 ditionem

G ditionem vocabant, non eorum ſolum,ſed & Athenarum ipſarum.Ac ita illi in tentatione
prima ſuccubuere,& adeo ab vno confuſi ſunt viro, vt nec amplius in futurum ſpem conci
perent meliorem.At ille(ſiquidem humanus eſt affectus,quum magna ſperantes, expeditiq;
ſperatis occurrimus, videmus autem apparentia longe opinione noſtra eſſe inferiora)triſta-
batur,affligebatur,nec habebat cur ſe ob peregrinationem ſuã laudaret,quærénsq; quod ſpe-
rauerat, Athenas,fœlicitatem vocabat inanem.Et hic in illis erat,ego vero plurimum triſti-
tiæ ei ademi.Nam ratione occurri, conſiderationibusq; virum deliniui. Et quod vere ita ſe
habebat,dicebam,nequaquam hominum mores confeſtim, ſed tempore longo, & conſue-
tudine perfectiore deprehendi,nec diſciplinas à ſcrutantibus breui cognoſci poſſe. His ver-
bis lætitiam ei reduxi,experimentumq; dedi, & accepi, ac plus illum mihi colligaui. Quum H
vero tempore procedenti deſiderium inter nos confiteremur, ac philoſophiam eſſe cui ſtu-
debamus,tum omnia iam inter nos eramus. Eadem enim domo ac menſa vtebamur, con-
tubernales, vnanimes, idem ſentientes, ſemper inter nos deſiderium feruentius & firmius
augentes.Qui enim corpora amant,quoniam fluxa ſunt,inſtar vernis diffluũt floribus.Quin
nec flamma permanet,quum materia eſt conſumpta, ſed cum illa accendente euaneſcit: ita
nec deſiderium ſubſiſtit,quum marcet feruor. Modeſti vero, & qui ſecundum deum viuũt,
poſtquam rei ſunt firmioris,ideo etiam ſtabiliores exiſtunt: ac quantum pulchritudo plus
ab eis imaginatione deprehenditur, tanto illos magis ſibi ipſi, & amatores eorum inuicem I
colligat.Et hæc de nobis lex eſt amoris. Proinde ſcio, quod temporis & menſuræ terminos
tranſgredior,& ignoro quomodo in has incidam conſiderationes. Non tamen habeo quo-
modo me à narratione contineam.Nam ſemper id quod mihi in mentem venit, neceſſariũ
videtur,ac melius quàm quod eſt obmiſſum.Quod ſi me quis violenter inde abſtraxerit, idẽ
Polypos. mihi quod polypodi accidet.Illi enim, quũ quis eos ex cauernis ſuis extrahere nititur, adeo
fixe ſaxorum adhærent concauitatibus, vt nequaq̃ inde auelli queant, niſi quid ſecum vio-
lenter abſtrahant,aut ipſi relinquant. Si igitur quiſpiam permittet, habeo quod quæro. Sin
minus,à me ipſo reprehendar. Quum igitur ita inter nos ageremus,ac in bene murato tha-
lamo aureas fundaremus ſtatuas, quẽadmodum Pindarus ait, ita quoq; ad vlteriora ſumus K
progreſſi,deo pariter & deſiderio noſtro cooperatoribus vtẽtes.O quomodo ſine lachrymis
harum rerum memoriam refricare poſſum? ſpe enim ducebamur pari, in re inuidia plena,
ſermonum nempe.Verum inuidia aberat,æmulatio autẽ vrgebat, certamẽq; ambobus erat,
non vter è nobis primas ferret partes,ſed vt illas amico concederet.Nam vt inuicem excel-
leremus proprium feceramus. Vna enim ambobus anima eſſe videbatur, duobus corpori-
bus incluſa.Proinde etſi non facile credendum ſit dicentibus,omnia ſibi cum omnibus con
uenire,nobis tamen credendum eſt, tanquam iis quibus inuicem, & inter nos recte conue-
niebat:eratq; ambobus opus vnũ,virtus,& vt ad ſpes viueremus futuras,priusq̃ abcederemus
hinc,quum ſciremus planè nos aliquando emigraturos.Ad quod reſpicientes,ac omnem vi L
tam & actionem noſtram dirigentes,ita deducebamur à mandato,virtutẽq; inter nos acue-
bamus.Et niſi mihi hoc dictu nimis ſit magnum,libra inuicem eramus in qua expenditur id
quod rectum eſt ac obliquum.Cõuerſabamur autem cum amicis nequaquam improbis, ſed
modeſtiſſimis,neq; cum pugnaciſſimis,ſed cum pacificis,& cum quibus verſari conduceret,
facilius eſſe ſcientes,malitia aliorum inquinari,quàm aliis virtutem impertiri. Nam & mor
bo citius quis inficitur,quàm ſanitatem conferre poſſit.Diſciplinis vero non tam iucundiſ-
ſimis, quàm pulcherrimis gaudebamus. Siquidem hinc iuuenes ad virtutem vel vitia for-
mari contingit.Porro duæ nobis viæ cognitæ erãt, vna prior & venerabilior,alia autem ſe-
cundaria & nequaquam dignitate cum priori conferenda. Prima nos ad domos ſacras, & M
doctores qui illic agebant ducebat,ſecunda autem ad magiſtros externos: reliquas volenti-
bus reliquimus:Feſtiuitates,theatra,panegyres,conuiuia.Nihil enim honorabile cẽſeo,quod
non perducit ad virtutem,neque meliores facit eos qui illi ſtudent.Aliis igitur alię quędam
ſint nomenclaturæ, vel à maioribus aut familiis deductæ,ſiue ab inſtitutis propriis,aut egre
gie geſtis:nobis vero res erat magna,ac nomen ingens,vt chriſtiani eſſemus,& cenſeremur.
Gigis annulus. Midas. Quo magis exultabamus,quàm Giges ille annulo(etiam ſi haud fabula eſſet) cuius ope Ly-
dorum aſſequutus regnum. Aut Midas olim auro, cuius gratia etiam periit, quum voti cõ-
pos effectus eſſet, & nil niſi aurum poſſideret. Alia hæc fabula Phrygia. Nam quid de Aba-
ridis Hyperborei dicerem ſagitta? aut de pegaſo Argiuo? quibus haud tãtum per aërem ferri
poterant, quantum nos mutuo ac inter nos ad deum eleuabamur. Dicam quid ſuccinctius.

Athenæ

A Athenæ quum aliis,quantum pertinet ad animam,nociuæ eſſent,quemadmodum non ma
le à piis cenſetur hominibus:idola enim ibi præ reliqua Græcia,mala abundant abundantia, Athenę idolatræ.
difficileque eſt horum laudatoribus ac patronis non arripi:nobis verò nullum ab iis accidit
damnum,qui mente iam eramus ſtabiliti & muniti.Imò ſi contrarium,& mirum quid dici
debet,hinc ad fidem confirmabamur,quum deceptiones eorum & impoſturas perdiſcere-
mus.Vnde dæmones contemnebamus,& nequaquam admirabamur. Proinde ſi fluuius eſt
quiſpiam,aut eſſe creditur qui per mare dulcis fluit,aut animal quod in igne qui cuncta ab-
ſumit circumuolat, hoc nos inter cunctos eramus coætaneos. Et hoc pulcherrimum erat,
quod ſodalitium quoddam non ingenerosum circa nos erat,duce illo inſtructum,ac dedu-
B ctum,quod planè gaudebat eiſdem.Quoniam & pedeſtres iuxta currum currebamus Lydi-
um,eo curſu & modo,ex quibus nobis contigit, vt clari apud condiſcipulos noſtros habe-
remur ac ſodales,clarique apud Græciam vniuerſam, præcipue verò apud notiſſimos. Sed
& vltra terminos iam progreſſi fueramus,quemadmodum manifeſtum factum eſt à pluri-
bus,qui hæc narrarunt.Tantum enim præceptores noſtri præcellebant, quantum & Athe-
næ:nos verò tantum quantum præceptores,inuicem nos audientes,& inter nos colloquen-
tes.Amicorum par eramus non incelebre,ita vt nec apud eos tale quid audirent Oreſtæ, &
Pilades,neque Molionidæ,Homerici libri miraculum. Quos calamitatum cognatio notos
reddidit,& quod pulchre currum agitare ſcirent,partem inde ſumentes legitimam vnde e-
C tiam verbera. Cæterum mei oblitus videor, dum in meas prouehor laudes, quod quidem
nec ab alio admitterem vnquam:ſed nil mirum,ſic enim amicitia illius aliqualiter perfrui
licuit,dum ſic vixit cum virtute,vt illi ceſſerit in laudem. Nunc verò ſermo nobis rurſum
ad metam reducatur.Quis nobis adeo canus intellectu fuit,ante caniciem etiam? ſic enim
à Salomone ſenectus definitur. Quis etiam tam venerabilis tam ſenibus quàm iunioribus? Sapien.4.
non ſolum qui eo vixerunt tempore,ſed qui etiam præceſſerunt.Quis minus indigebat ſer
mone propter mores? Quis magis compos fuit orationis,idque cum moribus? Quod nam
doctrinæ genus non eſt perſcrutatus? ſeu potius, quodnam haud cum excellentia? idque
tanquam ſolum.Ita enim in cunctis eſt verſatus, quemadmodum nemo vnquam in vno.
D Ita etiam exacte ſingula calluit,tanquam alia ignoraret.Diligentia enim cum ingenio con-
currebat,ex quibus ſcientiæ & artes vires ſuas habent.Naturæ enim celeritate minime pro-
pter ingenij indigebat acumen,miniméque acumine propter velocitatem. Ita autem vtra-
que colligebat,& in vnum deducebat, vt incertum foret, quonam ex illis admirabilior eſ-
ſet.Quis adeo Rhetoricam pernouit? impetum ſpirantem ignis, tametſi mores eius longe
à rhetoribus eſſent alieni.Quis ita in grammatica excelluit? quæ linguam exornat, hiſto-
rias colligit,metris imperat,legémque fert poëmatibus.Quis ita philoſophia inclaruit? ſu-
blimi illa & ſurſum aſcendente,tam actiua quàm contemplatiua:ac ea quoque quæ circa ra
tionales verſatur demonſtrationes,quæ contrapoſitiones habet,& exercitia,quam & diale-
E cticam vocant.Ita vt facilius eſſet è labyrinthis euadere, quàm illius ſermonum retia effu-
gere,ſi ita foret neceſſe.De Aſtronomia autem,& Geometria,necnon numerorum proprie
tate tantum ſumpſit,vt non inquinaretur illorum argutiis:ſuperuacuum vero contempſit,
tanquam pie volentibus viuere inutile foret. Ita vt electio magis, quàm appoſitum, admi-
randa eſſet,ſeu potius appoſitum electione.Sanè medicandi artem & corporis ægritudo,ac
infirmitas aſſidua,quum philoſophiæ & laboris ſit fructus,neceſſariam ſibi fecit.Hinc enim
incipiens,in habitum peruenit artis,& huius, non quemadmodum ſe circa apparentia ha-
bet & inferna,ſed quantum circa dogmatica & philoſophica.Cæterum qualia ſunt hæc? li-
cet talia exiſtant, ſi cum viri doctrina, quam in moribus habuit fuerint comparata. Nugæ
F profecto erunt cum geſtis eius collati, Minos ille & Rhadamantus, quos Græci Aſphodili Aſphodili prata: Græci ex Moſi libris aliqua didicerunt.
pratis,& campis cenſuere dignos Eliſiis,quum in opinionem,quemadmodum & nos para-
diſi deueniſſent,ex libris,vt arbitror,Moſaicis,ac noſtris,licet nomenclatura aberrarunt, a-
liis nominibus paradiſum oſtendentes.Proinde & ſic ſe illa habebant,eratque nauis doctri-
næ plena,quatenus natura pertingere poteſt humana,vltra enim tranſiri nequit. Reliquum
erat,vt de reditu ac vita cogitaremus perfectiori,acciperemúſque ſperata, & ea propter quæ
conueneramus. Iámque dies aderat regreſſionis, & parata erant quæ ad peregrinationem
pertinebant.Sermones valedicentes,præmiſſiones,reuocationes,gemitus,amplexus, lachry
mæ.Nil enim adeo triſte eſt vbique,quàm quum contubernales ab Athenis & ſeipſis diuel-
luntur. Factum igitur tum eſt ſpectaculum miſerabile, & hiſtoria dignum. Circumſtabat

nos amicorum & coetaneorum chorus,sed & præceptores nonnulli aderant,qui nos nequa G
quam dimittendos esse dicebant, rogantes, cogentes, persuadentes, & quid non dicentes?
quidve non facientes? quemadmodum par est dolentes.Cæterum quid hic accusem, num
me ipsum? aut diuinam illam & incomprehensibilem animam, siue audaciam ipsam. Ille
enim causam de regressione depromens, superior visus est contentione, ac vi etiam deti-
nentium, ideóque illi permissus est reditus. Ego verò Athenis derelictus sum partim lan-
guens,partim autem (nam verum dicatur)proditus ab illo persuadente,vt dimitterem non
dimittentem,cederémque trahentibus. Res priusquam fieret nequaquam credenda. Siqui-
dem facta est incisio corporis vnius,in partes duas, & mortificatio amborum: aut vitulo-
rum collactaneorum & coniugalium separatio, flebiliter inter se mugientium, & haud fe- H
rentium disiunctionem.Mea tamen longior erat mulcta.Non enim diutius sustinere pote-
ram,vt viderer miserandus,ac omnibus rationem separationis redderem, sed cum tempo-
re haud longo Athenis mansissem,desiderium,Homericum me fecit equum: vincula enim
quæ me retinebant abrupi,ac per campum lasciuiens ad contubernalem me contuli. Post-
quam autem regressi sumus,parumper mundo,& scenæ gratificati sumus,quo desiderio sa-
tisfaceremus multorum. Quum enim nequaquam theatrice haberemus seu ostentabunde,
celerrime nostræ facti sumus potestatis,& inter viros censi sumus, virilius adiumento phi-
losophiæ proficientes.Non amplius iam vnà, id enim inuidia haud permisit, desiderio ta-
men vnà conuersati sumus. Hunc enim Cæsariensis continebat ciuitas, tanquam secun- I
dum quendam conditorem & ciuitatis gubernatorem: deinde peregrinationes quædam
necessariæ,postquam nos haud habebat,illum excepere,nec à philosophiæ instituto alienæ.
Me vero parentum pietas,& senectutis horum cura,necnon calamitatum aduersitas à viro
abduxit,forsitan minus bene aut iuste,abduxit tamen.Cogito autem,num omnis mihi inde
vitæ inæqualitas & difficultas acciderit, & ad philosophiam impedimentum, nequaquam
desiderio aut proposito dignum.Cæterum nostra quocunque deo placuerit ferantur, feren-
tur autem intercessionibus illius melius: hunc autem multiplex dei clementia, & circa ge-
nus nostrum dispensatio,per multa media notum faciens,semperque clariorem ostendens,
Ecclesiæ illustri facem præposuit splendentem, celebrémque illum ad sacros presbyterij K
thronos elegit,& per vnam ciuitatem Cæsareensem, orbi succendit vniuerso. Et quonam
modo? nequaquam festinanter ad gradus perduxit,neque per obtrectationes & fraudes mo
re multorum,qui nunc præsidentias concupiscunt,sed ordine, & lege ascensionis spiritalis
honorem adauxit.Sanè nequaquam rerum & ordinis apud nos laudo confusionem, quum
aliquando peruerse à quibusdam præsidetur in gradibus.Siquidem non omnes accusare au
deo,neque visum est:obiter tamen legem laudo nautarum, quæ prius gubernatori remum
in manus dat,indéque in proram deducit,& vlteriora concredit. Itaque tandem super gu-
bernacula,cum multa maris experientia,& ventorum statuit cognitione. Pariter & in re-
bus fieri solet bellicis,miles sub initium quis efficitur, deinde ordines regit, tandem etiam L
in ducem euadit.Siquidem ordo ipse optimus est incipientibus pariter & vtilissimus. Res
verò nostræ multum dignæ essent,si ita se haberent.Nunc autem sanctissimus apud nos pe-
riclitatur ordo,ne præ rebus cunctis sit ridiculosissimus. Non enim ex virtute magis quàm
malitia oritur præsidentia, neque digniorum, sed potentiorum sunt throni. Samuel inter
prophetas futura præuidens, sed & Saul abiectus. Roboam Salomonis inter reges, quin &
Hieroboam seruus & desertor.At nec medicus aut pictor vllus est, qui non prius ægrotan-
tium considerat naturas,aut colores temperat multos,& deliniat figuras.Cathedra vero, e-
tiam sine vllo acquiritur labore,non secus ac cum fabulæ gigantes fingunt. Vnius diei san-
ctos facimus,ac sapientes esse iubemus,eos qui nulla præditi sunt sapientia,& qui nil ad gra M
dum,præterquam velle afferunt. Et hic quidem inferiorem amat locum, & humilis consi-
stit,quum dignus sit sublimi,ac multum in literis exercitatus diuinis, multúmque carnem
ad spiritus domauerit subiectionem. Alius verò sedet arrogans, superciliáque tollit contra
meliores,nec tremit ob thronos, minus horret aspectum, modeste deorsum aspiciens: sed
longe se viribus suis & seipso meliorem esse censet,male sentiens, ac sapientiam à potesta-
te desumens.Verum non ita magnus ac celeber Basilius,sed quemadmodum in cunctis re-
liquis, ita & circa decus illud multis exemplar est factus. Sub initium enim sacros populo
legit libros.Horúmque enarrator fuit, nec ordinem hunc gradus dedignatus est: sic in ca-
thedra presbyterorum,sic in episcoporum laudauit dominum,nequaquam potestatem suf-

Homericus equus.

furans

A furans aut rapiens: neque honorem insecutus est, sed honor secutus est eum. Nec gratiam
humanam,sed diuinam,& à deo suscepit.Proinde sermo de præsidendo aliquantisper inhi-
beatur, de subiectione verò parumper intendatur.Decet enim vt & hoc breuiter percurra-
mus,quum in medio dicendorum sit constitutum.Conflatum est viro dissidium cum duce
quodam Ecclesiæ. Vnde autem & quomodo, satius est tacere, præterquàm quod incidit
cum homine in aliis non ingenerosо, ac pietate admirando. Quemadmodum ostendit
persequutio, & causa contra ipsam acta. Attamen humanum quid contra illum est perpes-
sus. Inuidia enim non solum multos, sed & optimos tangit, ita vt solum dei sit penitus ab
illa purum & inexpugnabilem esse. Commouit igitur contra eum quicquid eximium &
B prudentius erat, si saltem præ multis sapientiores sunt, qui seipsos ornatu secernunt,ac deo
vitam consecrant.De Nazaræis nostris loquor,& iis qui plurimum rebus illis studium im-
pendunt. Ij enim moleste ferebant,si potentiam suam iniuria affectam & eneruatam negli-
gerent.Rem itaque ausi sunt periculosissimam.Defectionem enim moliti sunt,& expulsio-
nem magni, & ab omni seditione corporis Ecclesiæ alieni. Sed nec paruam populi partem
absciderunt, tam ex humilioribus quam dignioribus, quod quidem facile ob tres fortissi-
mas erat causas.Erat enim vir ille venerabilis,& num alius ex philosophis nostris talis igno
ro,satisque sibi confidebat,vt quæ vellet congregationi etiam præstaret. Ciuitas vero quia
illum iniuria affecerat, suspectum habebat, ob tumultum ordinis, tanquam non legitime
C neque canonice,sed potius tyrannice præeminentiam suscepisset. Aderant & ex occiden-
talibus episcopis quidam, qui Ecclesias quotquot essent orthodoxæ ad se pertrahebant.
Quid igitur fecit generosus ille, & pacifici Christi discipulus? non enim potis erat, vt iis
qui eum iniuria afficiebant reluctaretur, necnon aliis qui fauore præcellebant, neque con-
tra illos pugnare, aut Ecclesiæ corpus dilacerare volebat, præcipue quum & aliâs oppu-
gnaretur, & in magno ob hæreticorum potentiam versaretur discrimine: simul & consul-
tore nobis in hac re vsus, adhortatoréque fideli, exul hinc nobiscum in Pontum secessit,&
monasteriis quæ ibi sunt præfuit, quæ ipse admodum digne moderabatur, solitudinémque
cum Helia & Ioanne, qui admodum philosophi fuerunt, mire amplectebatur: satius hoc Helias & Ioannes philosophi.
D sibi esse ducens, quàm de præsentibus aliquid cogitare, quod philosophia eius foret indi-
gnum, & vt in tempestate gubernationem disperderet rationis, debitam tranquillitati.
Proinde licet secessus ille adeo philosophicus fuisset & admirandus, meliorem tamen &
admirabiliorem inuenimus reditum. Ita enim res se habebat,quum in iis versaremur, in-
surrexit repente nebula grandine plena, & pernicies calamitosa, quæ omnem contriuit Valens Imperator.
Ecclesiam & discerpsit, quam rex accepit, Christi cultor, pariter & Christi osor, qui & in
his duobus maximis ægrotabat, insatiabilitate, & blasphemia. Qui post persecutorem per-
secutor fuit, & post desertorem, non desertor quidem, sed nil melius christianis. Seu po-
tius christianorum parti piissimo, purissimóque Trinitatis adoratori, quam ego solam
E pietatem voco & opinionem salutarem. Siquidem nequaquam deitatem expendimus,ne-
que vnicam & inaccessibilem diuinitatem à seipsa exulem facimus, ex generibus aliena-
tionem, neque malum malo curamus, impiam Sabellij contractionem diuisione longe Sabellius.
impiore & incisione dissoluentes. Qua Arius cognomine insanus ægrotans, valde corru- Arius.
pit Ecclesiam, qui nec patrem honorauit, ignominia verò affecit ea quæ ex illo sunt pro-
pter deitatis gradus inæquales. Nos verò vnam patris gloriam agnoscimus vnigeniti ho-
noris æqualitatem: vnicam & filij, quæ & spiritus existit. Ac quicquid ex tribus deorsum
ponimus, totum subuertere censemus: tria quidem proprietatibus, vnum vero diuinitate
venerantes & agnoscentes: ex quibus nullum ille cognoscens, neque sursum aspicere va-
F lens, sed à seducentibus humiliatus, ausus est & deitatis naturam secum humiliare, fitque Valens.
conditura mala, dominationem perducens in seruitutem, ac naturam inconditam, & o-
mne tempus excedentem cum conditura statuit. Et ille quidem ita sapiebat, ac cum tali im
pietate contra nos bellum gerebat. Quod quidem nil aliud quàm barbarica credenda est
incursio,quæ non muros seu ciuitates aut domos euertit, nec parua quædam & manufacta,
ac quæ iterum restaurari possent, sed quæ animas ipsas distraheret. Irrupit & cum eo exer-
citus illo dignus, mali nempe Ecclesiarum duces, tetrarchæ amarulenti, orbis qui sub ipso
erat. Illi siquidem ex ecclesiis iam quædam habebant,alia autem inuadebant,nonnulla ve-
rò regis sperabant auxilio & manu.Quum illud imminet, hæc autem minaretur. Adue-
nere igitur vt & nostram subigerent ecclesiam, nullæ rei ex omnibus adeo confidentes,
quàm

quàm pusillanimitati prædictorum,& inexperientiæ,quæ nos tum inuaserat, necnon mor- G
bo qui tum inter nos pullulabat. Certamen igitur magnum erat, promptitudóque multo-
rum non ingenerosa:verum ordo debilis, quum non haberet præcertantem & propugna-
torem artificiosum,in potentia sermonis & spiritus. Quid igitur fecit anima illa generosa,
& magnanima,ac Christi cultrix? non multis indigebat verbis vt adesset,& vnà pugnaret:
sed quam primum nos vidit legati officio fungentes, certamen enim commune erat vtris-
que,tanquam verbi propugnatoribus,legatione est deuictus,secúmque ea decreuit quæ opti
ma forent,& perquam philosophica considerationibus spiritalibus:aliud quidem pusillani-
mitatis tempus esse,si ita perpeti necesse foret,securitatis nempe: aliud autem longanimi- H
tatis,necessitatis scilicet.Confestim nobiscum è Ponto migrauit,ob veritatémque periculo
obnoxiam æmulatione correptus,socius fit spontaneus,seipsúmque offerens matri reddidit
ecclesiæ.Sed nunquid ita se negocio ingessit,vt minus digne promptitudine sua decertaret?
aut nunquid viriliter pugnauit,sed nó assidue?vel erudite,& citra periculum?aut potius cũ-
cta hæc perfecte, & plus quàm dici possit? vel nunquid relictæ fuere in eo pusillanimitatis
reliquiæ? nequaquam,sed cuncta pariter reconciliauit, consuluit, ordinauit, & quæ in me-
dio erant scandala & offendicula dissoluit.Ea quoque quibus illi confidentescontra nos mõ
strose inducebant,partim suscipiebat,partim retinebat,nonnulla verò penitus repellebat: fa
ctúsque est his quidem murus fortis & vallum,aliis autem securis quæ incideret petras,aut I
ignis in spinis quemadmodum diuina inquit scriptura,facile consumens sarmenta,& deita
tis violatores.Quod si quid & Barnabas,qui hæc dicit & scribit,vnà cum Paulo concertauit,
Esa.9. De se ipso loquitur. Paulo sint gratiæ,qui illum elegit,& cooperatorem fecit certaminis.Hi igitur infecto nego
cio ita discessere, mali male tum primum pudefacti & deuicti, discentes minime ex cun-
ctis hominibus Cappadoces esse contemnendos,quibus nihil tam proprium est quàm fides
Cappadocum fides inconcussa. inconcussa, necnon erga trinitatem confidentia germana, à qua ipsis vires vnà cum laude
adsunt, quæ succurrunt succurrentibus, seu potius longe meliora sunt & fortiora. Proin-
de secundum opus & studium erat, vt placaret præsidentem, ac suspicionem dissolueret, o-
mnibúsque persuaderet hominibus, quod ea ob quæ fuisset afflictus tentationes fuissent ma K
ligni, ac deceptio per quam concordiæ inuidere solet bono. Ipse autem quum iam sub le-
ge esset obedientiæ, ac ordine spiritali, vbique aderat, sapientiam docebat, obediebat, ad-
monebat, omniáque illi erat, consultor bonus, socius dexter, rerum diuinarum enarrator,
agendarum præceptor,senectutis baculum,fidei sustentaculum,in interioribus fidelissimus,
in exterioribus agilissimus.Et vt vno dicam verbo,talis erga illum erat beneuolentia, qua-
lis prius ad inimicitias procliuis fuisse putabatur.Hinc ipsi robur suppetebat Ecclesiæ,tam-
etsi secundas partes haberet cathedræ.Quum enim beneuolentiam afferret,potestatem re-
iiciebat, erátque inter eos concordia admiranda, & nexus potestatis. Hic enim populum
ducebat, ille verò ducentem.Erátque tanquam curator leonis,arte mansuefaciens ferocien
tem:ita enim necesse erat, quum nuper in cathedram constitutus fuisset, & adhuc aliquid L
mundanæ materiæ spiraret. Quum igitur sic composuisset spiritalia, ac multæ ingruissent
tempestates,necnon Ecclesiæ hostes,dum ipse eam manu duceret, illique prouideret, ideo
etiam confœderationem dilexit,& dominante illo ipse dominari sustinuit.Cęterum de cu-
ra & præfectura ecclesiæ,multa alia viri sunt indicia.Loquendi libertas erga principes, tam
alios quàm ciuitatis potentissimos,discordiarum solutiones non suspectæ, sed ab illius voce
signatæ,quum mores pro lege essent:indigentium subsidia,plura quidem spiritalia,non pau
ca autem corporalia:sepius enim hominem ad animum reuocat,quum beneuole inseruitur:
pauperum sustentatio,hospitum receptio:virginum congregatio,monachorum institutio,
tam scripta quàm oretenus prolata: precum ordinationes,gradus exornatio, necnon alia
quibus vere homo dei,& cum deo constitutus, populum iuuare potest. Vnum autem ma- M
ximum fuit & notissimum. Fames accidit grauissima,talisque qualem nemo vnquam eue-
Fames. nisse recordabatur. Laborabat igitur ciuitas,auxilium verò erat nullum, nec mali remedi-
um.Verum loca maritima indigentiam talem non admodum grauiter ferunt:quia mare il
lis necessaria suppeditat, nobis vero mediterraneis,quod superest vendi,& quod deest con-
parari nequit.Vnde non habemus quomodo disponamus ea quæ nobis supersunt, vel non
Frumentatores. sunt.Et quod grauissimum est in talibus,omnis habentium abest compassio,planéque supe-
rat insatiabilitas.Obseruant enim tempus,& vt penuriam inducant negociantur,calamita-
tésque pro agricultura exercent. Non enim audiunt vt domino fœnerentur, qui miseretur
pauperum,

A pauperum,nec quod frumentum suppressum populi sit execratio:neq; aliud quid quod pro-
missum est humanioribus,aut inhumanioribus comminatum:sed magis insatiabiles sunt q̃
oportet,ac male sapiunt,quoniã populo sua,sibi vero dei claudunt viscera,ignorantes quod
magis illo indigent,quàm ipsorum alij.Et hæc faciunt frumentatores, & tritici negocia- Tritici negociatorum malitia.
tores,nec cognatos venerantes, neque erga deum grati,à quo ipsi habent quum alij premun- Exo. 6.
tur.Cæterum Basilius, quum haudquaquam panem per pluuiam precibus è cœlo elicere pos 3.Reg.17.
set,ac populum fugientem pascere in deserto: nec vasa implere vacua oleo, omni carente
sumptu,quod perquàm mirãdum erat,quo aleret alentem, in retributionem hospitalitatis: Matth.14. Marci.6.
neque panibus quinque tot milia conuiuio excipere,quorum reliquiæ multis aliis mensis sa
B tisfacere potuissent. Talia enim Mosis erant & Heliæ, necnon dei mei,à quo & illi habebãt
vt talia facere possent. Fortassis autem & temporum illorum status eiusmodi erant, quoniã
signa incredulorum & nequaquam credentium gratia fiunt. Cæterum quæ his sunt similia
ac pariter illac tendunt,cum eadem cogitauit & perfecit fide. Siquidem verbis tantum, di-
tiorum aperuit horrea,persuasionibúsq; scripturæ illud perfecit,Frange esurientibus cibum,
& pasce inopes panibus.Et enutriuit eos in fame,animásq; esurientes impleuit bonis.Et quo
nam modo?id enim non parua est additio. Omnes qui fame laborabant cõgregauit, ex iisq;
nonnullos qui vix spirabant,viros & mulieres,iuuenes & senes,omnem ætatem miserandã,
sed & omnis generis cibaria,quæ famis tempore succurrere poterant,collegit,proposuitque
C ollas fabis plenas,obsoniáque salsa,quibus apud nos sustentantur inopes.Inde Christi instar
illis ministrauit, qui & linteo accinctus non dedignatus est discipulorum pedes lauare.
Quúmque in hac re filiorum suorum siue conseruorum opera vsus fuisset, pauperum pauit
corpora,pauit & animas,connectens necessitati honorẽ quoq;,faciliorésq; vtrinq; reddidit.
Talis nobis erat nouus frumenti distributor,ac Ioseph secundus, excepto quod aliquid plus
dicere habemus.Hic enim interueniente fame negociabatur, Aegyptumq; emit humanita-
te,abundantię tempus in famis reponens tempus, & ad aliorum somnia propterea ordina-
tus.At ille gratis bonus erat,& frumenti inempti sine lucro distributor,ad vnum hoc respi-
ciens,vt humanitatem acquireret humanitate,& propter hanc frumenti distributionem,bo
D na quæ illic sunt assequeretur.Hæc cum verbi cibo,ac cum beneficio perfectiori,& impertitione sublimiori quàm sit humana:si saltem verbum panis est angelorum,quo animæ ciban
tur,& potu reficiuntur,quæ deum esuriunt ac cibum quærunt nequaquam fluxum aut euanidum,sed qui permanet semper:cuius distributor ille erat & valde diues,licet pauperrimus
esset,& admodum indigus,omnium quos nouimus, nec famem panis, nec sitim aquæ magni censens,sed desiderium verbi vere viuificatiui & nutritiui,& quod recte nutrientem ad
augmentum perducit ætatis spiritalis.Inde & ob hæc,quid enim in cunctis recensendis immorari oportet?quum is qui pietatis nomen ferebat transiisset, ac suauiter in manibus illius
spiritum efflasset,super excelsum episcopę sublatus est thronum, non tamen sine labore, in-
E uidia,& decertatione eorum qui patriæ præsidebant, cum quibus & pessimi quiq; conspirabant.Verum necesse erat vt spiritus vinceret sanctus,qui & egregie vicit. Siquidẽ viros con
citauit extraneos,pietate insignes & zelotes,inter quos & nouum Abraham ac patriarcham
nostrum,patrem nempe meum,cui & res quædam accidit miraculi plena.Siquidem non solum ob annorum deficiebat multitudinem,sed infirmitate etiam affligebatur graui,ac vltimum trahebat spiritum.Viam tamen ingredi est ausus,quo suffragio suo illi subueniret. Spiritui igitur confisus,vt breuiter dicam, semimortuus in lecticam tanquam sepulchrum positus est,validus vero & quasi iuuenis rediit,sursum aspiciens, sanus,è manu & vnctione, & ne multis dicam,è capite vncti. Hoc priscis addatur narrationibus, quod labor sanitatem
F confert,& promptitudo suscitat mortuos saltátq; senectus spiritui confidens. Ita autem Basilius præsidentia dignus est habitus,vt iis qui tales euadunt,talémq; gratiam consequuntur,
ac ita eligi debent,nequaquam dedecori esset, siue in iis quæ ad philosophiam eius, seu credentium spes pertinerent:sed semper tantum semetipsum superabat, quantum antea alios superare ostenderat, optime & sapientissime de his sentiens. Siquidem virtutem hominis priuati esse censebat,ne malus foret,aut saltem aliqualiter bonus:principis vero seu præsulis improbitatem, ac præcipue in principatu tali, si non multum inter multos excelleret, nec semper melior appareret, neque virtutem dignitati & throno commensuratam redderet. Vix enim summi esse,vt medium assequi,ac virtutis abundantia multos ad mediocritatem perducere posset.Seu potius vt aliquantulum melius de his philosopher, illud idem hic accidisse

cidisse considero, quod in saluatore nostro contéplor, & vt arbitror ex sapiétioribus quisq; G
Lucæ.2. quum nobiscum versaretur ac formam nostram pro nobis assumpsisset. Ille enim proficiebat, inquit, quemadmodum ætate, ita etiam sapientia & gratia. Non quod incrementum ali quod susciperet, quid enim ex perfectis à principio perfectius fuit: sed quia hęc paulatim detegebantur, & apparebant: pariter quoq; viri huius virtutem nequaquam tum additionem, sed operationem maiorem accipiendam esse arbitror, quum potestas maiori vteretur materia. Primum igitur omnibus hoc manifestum fecit quòd opus eius nequaquam gratiæ esset humanæ, sed donum à deo datum, quod & res nostræ ostendunt. Qualia enim mihi de temporibus illis philosophanti, vnà philosophatus est: quum enim me omnes alij, ad illum episcopum creatum accursurum putarent, & congratulaturum, quod alius forsitan fecisset, ac H
vnà principatum administraturum & regnaturum, coniecturam ab amicitia nostra sumentes, postquam molestiam declinaui, quod quidem in omnibus præ aliis facere soleo, simul & temporis inuidiam, necnon & eos qui electionem illius moleste ferebant, & adhuc turbati erant, domi remansi, ac animi refrenati affectum. Incusauit hoc ille sub initium, deinde perseueranti mihi pepercit. Quod vero cathedrę huius honorem, ob eãdem causam nequaq̃ susciperem, neque honoris inter presbyteros prælationem, neq; incusauit, sed recte faciens laudauit: satius esse ducens, vt arrogantia à paucis accusaretur, qui hanc ignorabant dispensationem, quàm vt aliquid fieret quod rationi & consiliis eius contrarium esset. Quod quidem luculenter ostendit, homo anima præditus ab omni assentatione & adulatione aliena, I
& quæ ad vnum solum honesti nempe respiceret legem. De nobis enim ita sensit, quos inter primos amicos eius & familiares esse cognoscebat. Deinde eos qui contra illum disceptauerant, emollire, & sanis sermonibus magnificè curare perrexit. Verum nec adulatorie aut illiberaliter id fecit, sed admodum viriliter & magnifice: quemadmodum quum quis non solum considerat præsentia, sed & futuram disponit obedientiam. Quum enim videret nimis tenerum esse & molle, austerum vero, asperum & peruicace: ambobus per vtraque succurrit: morositatem enim placabilitate, teneritudinem vero grauitate temperauit: in paucis quidé sermone indigens, operibus vero multum præualens: & vt coleretur, nequaquam arte seruili, sed beneuolentia acquirebat. Potestate minime vtebatur, sed quia parcere sciebat, homines in suam perducebat sententiam. Et quod maximum erat, omnes sciebant illius se superaK
ri intellectu, ac impossibile esse, vt eius imitarentur virtutes, vnicámq; eorum salutem esse censebant, si cum illo & sub illo ordinarentur: vnicum quoque periculum, ab illo refelli. Siquidem repulsionem eius à deo alienationem esse censebant, sicq; vltro subdebantur & subigebantur, ac tanquam tonitrui sonitus dissoluebantur, quum alius alium excusatione præueniret, inimicitiasq; in beneuolentiam, necnon in virtutis conuerteret retributionem. Quam solam excusationem quisq; fortissimam inueniebat, nisi quis eam ob prauitatem immedicabilem negligeret, ac nihil penderet, quo ipse in se ipso contereretur & consumeretur, quẽadmodum ferrum consumitur à rubigine. Postquam autem illi res domi ex sententia cesserе, quemadmodum nullus infidelis, & qui illum non nouerat existimasset, maius quid & alL
tius mente voluere cœpit. Quum enim cuncti alij solum ea quæ ante pedes sunt cernunt, ac animo vertunt, vt securissime habeant, si saltem hoc securum est, vltra vero haud progrediuntur, neque magnum quid aut virile excogitare aut perficere possunt: ipse licet in aliis modestus esset, nequaquam tamen in illis modeste egit, sed alte caput extulit, ac animę oculum per gyrum circumtulit, totúmque orbem, per quem saluatoris cucurrit sermo considerauit. Quúmq; videret magnam dei hæreditatem, quam ille sibi sermonibus, legibus, & passionibus vendicarat, gentem sanctam, sacerdotium regium, male affectam, ac in opiniones infinitas & errores distractam: vineámque ex Aegypto translatam & plantatam, ex ignorantia impia & caliginosa, in pulchritudinem immensam, ac magnitudinem progressam esse, ita M
vt vniuersam obumbraret terram, ac super cunctos fines & cedros extenderetur, eam tamẽ ab apro maligno & agresti, diabolo nempe deuastatam: nequaquam satis esse duxit, vt tacite calamitatem illam deploraret, ac solum manus ad deum attolleret, ab eóque imminentium malorum dissolutionem quęreret, ipse vero interim dormiret. Sed & à seipso auxilium ferre & adducere oportere censuit, quid enim calamitate tali molestius esse posset? decere igitur, vt is qui superna cõsideraret, pro communi bono solicitus esset. Quum enim vnus bene aut male agit, nihil hoc ad publicum pertinet bonum: quum vero commune ita vel aliter se habet, planè necesse est, vt singuli etiam ita sint affecti. Hæc cõmunitatis procurator & præsul

considerans

A considerans, quoniam cor afflictum tinea est ossium, quemadmodum Salomoni ac veritati etiam videtur: quod enim dolore caret iucundum est: quod vero affligit molestum liquefactioq; cordis existit: assidue ob id discruciabatur, affligebatur, vulnerabatur, ac eadem patiebatur quæ Ionas, quæ Dauid. Dolebat in anima, nec dabat somnum oculis, neque palpebris dormitationem, quod ex carne residuum erat, curis absumebat, quoad mali repperit solutionem. Diuinum igitur ac humanum quærebat auxilium, num quis incendium commune, & caliginem imminentem extinguere vellet. Solum igitur vnum agebat idq; admodum salubriter, colligebat seipsum quantũ erat possibile, ac spiritui se concludebat, omnesq; humanas considerationes commouit, totámq; scripturæ profunditatem collegit, ac pietatem scriptis
B suis defendit, certaminibúsq; & præliis hæreticorum multitudinem confidenter repulit, & eos qui manus cum eo conferebant, armis, quæ comminus feriunt, lingua nempe, vulnerabat: qui vero procul erant, iaculis potius atramentariis eminus vlciscebatur. nequaquã enim abiectiores tulit leges, quàm quæ tabulis insculptæ fuerant: neque soli ac paruæ illi Iudæorũ genti de cibo, potu, ac sacrificiis rite peragendis, & quæ carnem expurgant: sed de veritatis ratione vniuerso orbis generi, ac parti præcepta dedit, ex quibus & salus contingit. Deinde vero (quoniamquidem æque inutilis est actio sine sermone, & sermo sine actione) sermoni actionis coniunxit auxilium. Ad quosdam enim proficiscebatur, alios vero rogabat, nõnullos hortabatur, admonens, corripiens, increpans, comminans, exprobrans, propugnans, gen
C tibus, ciuitatibus, priuatis, omnem salutis excogitans speciem. Beseleel ille tabernaculi diuini fabricator, omni materia & arte ad opus hoc, planéque in pulchritudinem vnius copiam nectens, & consonantiam. Et quid alia referre necesse est? rursus nobis rex Christi superuenit impugnator, ac fidei tyrannus, cum maiori impietatis & feruoris apparatu, quum ei contra aduersarium fortiorem disceptatio esset: instar impuri illius & maligni spiritus, à quo quum homo solutus est, rursus ad eundem cum numerosioribus reuertitur spiritibus, vt in illo habitet, quemadmodum in euangeliis audiuimus. Huius igitur ille fit discipulus, quo pariter ante acceptam restauraret cladem, ac aliquid prioribus adiiceret certaminibus. Siquidem intolerandum ac calamitosum esse censebat, quum tam multis dominaretur gentibus,
D ac gloria præditus esset immẽsa, omnésq; per gyrum impietatis subegisset viribus, ac omnes in quos incidisset ditioni suæ subdidisset, si ab vno viro & ciuitate vnica superari videretur, ac ludibrio exponi, non solum impietatis ductoribus, sed & hominibus, quemadmodum ipse putabat vniuersis. Sane Persarum rex, quum aliquando Græciæ bellum inferret, ac omne hominum genus contra Græcos duxisset, plane fastu ac ira flagrabat, non ideo solum vt arrogantia tumescereт, & minis esset intolerandus, sed potius vt illos perterrefaceret, & se terribilem exhiberet, elementorum etiam inuersione, qua tam terra quàm mare nouum quid à nouo audiuit opifice: exercitus præterea continentem implebat, ac per mare pedibus ibatur: insulæ vero diripiebantur ac mare flagellabatur, omniáq; alia fiebant per quæ palàm belli illius ac exercitus terror incuteretur, terror quidẽ timidioribus, risus vero virilioribus,
E & audacia constantioribus. Valens vero contra nos ducens, nulla re tali indigebat, sed quod his deterius erat, hoc facere & dicere audebat. In cœlum os suum posuit, ac in altitudinem locutus est blasphemiam, & lingua eius pertransiuit super terram. Recte enim eum diuinus ante nos Dauid infamia notauit, quod cœlum in terram deprimeret, & cum conditura naturam numeraret supermundanam, quam nec conditura capere potest, licet illa nobiscum aliquando ratione amoris erga genus humanum sit versata, quo nos humi iacẽtes ad se pertraheret. Et profecto prima eius molimina temeraria, splendida fuere, sed longe splẽdidiora nouissima contra nos extitere certamina. Sed quænam prima voco? exilia, fugas, bonorum publicationes, insidias, quum manifestas tum occultas: tempus persuadendi haud erat, sed
F vi cuncta agebantur, quum persuasio locum non haberet. Quidam pellebantur ab ecclesiis, quicunque rectam ac nostram sequebantur fidem. Alij autem qui regiam sequebantur perditionem, introducebantur. Nonnulli impietatis exigebant subscriptiones, alij vero his atrociora etiam scribebant. Presbyteri exurebantur, duces vero impij nequaquam Persas superabant, non Scythas subigebant, non genus aliud barbaricum persequebantur, sed contra ecclesias militabant, ac inter altaria saltabant, sacrificiaq; incruẽta, hominum & sacrificiorum sanguine cruentabant, ac virginum pudorem violabant, vt aliquid fieret quo Iacob patriarcha expelleretur, & Esaü qui antequam nasceretur odio habebatur, introduceretur. Et hę incõsiderate eius temeritatis primæ fuere explicationes, quæ multis præsenti etiam tempore

Beseleel.

Matth. 12. Lucæ. 11.

Xerxes.

Valés ecclesiam persequitur.

lachrymas

lachrymas mouent,quum auditu percipiuntur, aut memoria recoluntur. Postquam autem G
omnia peragrauit,ac contra hanc quoque inconcussam & inoffensam ecclesiarum matrem,
in qua sola adhuc veritatis scintilla reliqua erat, mouit, quo illam in seruitutem redigeret,
tum primum intellexit,q̃ male sibi consuluisset.Nam quasi sagitta,quæ fortiori occurrit, est
reiectus,& tanquam pulchre fractus cessit, quum in talem ecclesiæ incidisset præsulem, tan-
tóq; repulsus propugnaculo esset dissolutus.Proinde alia quæ tum fuerint tentata, & scriben
tibus & referentibus audire licet: ex iis enim nemo non cuncta recenset, omnes vero qui
certamina illa norunt,præcipue admirantur,oppugnationes,promissiones,comminationes,
necnon eos qui ad illum ex Iudicum ordine missi,ipsi persuadere sunt conati,ex ducum or- H
dinibus,ex eunuchis,ex mulierum custodibus, qui inter mulieres viri sunt, inter viros au-
Eunuchi. tem mulieres,& impietate solum viriles,qui quum naturali careant fornicatione, quod solũ
Nabuzardã possunt lingua scortantur:instar Nabuzardam coquorum magistri,qui secundũ artem suam
gladios minabatur,& peculiari suo igni reseruabatur.Quod vero præcipue ex gestis eius ad-
miror,nec volens quidem præterire possem,nunc q̃ breuiter potero recesere conabor. Quis
non nouit?quàm ingenti audacia temporis illius præfectus contra nos sit vsus, quoniã apud
illos baptismatis erat initiator,vel coinitiator, ac plus quàm necesse erat imperatoris obse-
quebatur mandatis,in omnibúsq; illi gratificabatur,quo diutius potestatem retinere & con-
seruare posset.Ad hunc per ecclesias minaciter discurrentem, & sub leonina forma,leonine I
quoq; frementẽ,nec multis præsentiæ suæ copiam exhibentẽ.Basilius generosus introductus
est, seu potius ingressus est, tanquam ad festiuitatem & nequaquam ad iudicium vocatus.
Cæterum quomodo digne explicare potero? vel præfecti ferociam, vel Basilij prudentem
contra illum decertationem. Quid tibi heus (præfectus inquit, nomine eum compellans,
quoniam indignum censebat vt episcopum vocaret) contra potentiam tantam audacia? &
quod solus ex omnibus in tua perseueras contumacia?cuius gratia,generosus ille ait,& quę-
nam mea est contumacia?nam nondum illam percipere queo.Quoniam, præses inquit,ne-
quaquam regis sequeris religionem,licet omnes alij subacti sint & victi. Verum Basilius re-
spondit,nequaquam hoc rex meus permittit,neq; vt conditura adoraretur tolero,quum dei K
conditura existam,ac deus esse sim iussus.Nos autem quid tibi,præses ait, videmur? qui hæc
imperamus.Num forte momenti nullius?nónne magnum tibi erit, vt nobiscum censearis,
& nos socios assequaris.Cui Basilius,præfectos vos esse inquit, & clarissimos quidem,nequa
quam inficias eo, non tamen deo honoratiores.At socios vos habere magnum quid est, &
cur non?quum & vos dei condituræ sitis, quemadmodum & omnes alij qui nobiscum cen-
sentur.Siquidem christianismum nequaquam faciebus,sed fide designamus.Tũc præfectus
concitatus, plus ira feruere cœpit, è sellaq; exurgens, asperioribus contra eum vsus est ser-
monibus. Et nunquid potestatem, ait, times? absit hoc Basilius respondit, vt tale quid mihi
accidat.Nonne ex multis vel vnum,præses inquit,quæ meæ sunt potestatis?& Basilius, quę-
nam sunt illa?indicentur nobis. Et præses, bonorum publicationes, exilia, tormenta, mors. L
Cæterum aliud quid, Basilius, ait, minitare, nil enim horum nos tangit. Quúmque præ-
ses dixisset,qui & quonam modo?quoniam,Basilius inquit,incomprehensibilis,& bona eius
qui nihil possidet publicari nequeunt, nisi forte pannis his indigeas tritis & laceris, & libris
paucis, in quibus tota mea est vita.Exilium vero nil ad me spectat, qui nullo loco sum cir-
cunscriptus. Sed nec quam nunc inhabito domus mea est, licet omnis mea sit in quam in-
cido, seu potius dei omnis cuius ego hospes sum & incola: tormenta autem quid au-
ferre possent? quum nullum mihi corpus residuum sit, præterquam si primam dixeris
plagam. Huius enim tu solus dominus existis. Mors vero benefactor erit. Celeriter
enim me ad deum mittet, cui viuo, & cuius negocia administro, ac cui iam plurimum M
occubui, & ad quem à longe festino. His præfectus perculsus, quum eum suo com-
pellasset nomine, Nullus, dixit, hucusque ita mecum, ac cum tanta disseruit audacia.
Cui Basilius, in nullum fortassis episcopum incidisti. Omnino enim pro talibus decer-
tans hoc egisset modo. In aliis enim præfecte, modesti sumus, & omnibus reliquis humi-
liores, ita enim mandatum iubet, nec solum contra tantam potentiam, sed nec con-
tra homines viles supercilium attolimus: vbi vero dei periclitatur negocium, cunctis a-
liis contemptis ad illum solum respicimus. Gladij vero, bestiæ, & vngulæ carnes disse-
cantes,potius delitiæ nobis sunt quàm tormẽta.Ac ideo iniuria affice,minare, & omnia quę
volueris perage, ac potestate fruere. Sed & rex hæc audiat, nunquam nos adiges, aut effi-
cies

A cies, vt astipulemur impietati,etiam si grauiora adhuc fueris minitatus.Postquam verò præ-
fectus ita eum loqui audiuit, ac viri causam examinauit, illúmque tam imperterritum & Basilij con-
constantem deprehendit,à se dimisit,non iam minabundus,sed cum reuerentia quadam ac stantia.
secessione:ipse verò quàm cito potuit ad regem festinauit,inquiens, Victi sumus rex in Ec-
clesiæ huius negocio.Vir enim ille minis est superior,verbis robustior, persuasionibus for-
tior.Alium quendam ignobiliorem tentare oportet,hunc autem vel palàm cogere, aut ne-
quaquam expectare vt subigatur minis.Hæc quum rex audiuisset,ac in se conuersus homi-
nis laudibus esset victus (quandoquidem & hostis viri virtutem admirari solet) præfectum
à violentia cohibuit,acciditque ei quemadmodum ferro,quod licet igne emolliatur, nihi-
B lominus tamen ferrum permanet. Porrò minas in admirationem conuertit, communio-
nem autem suscipere noluit,quum immutationis puderet, sed excusationem quærebat ho-
nestam,quam & sermo noster ostendet.Siquidem templum cum vniuersa satellitum manu
est ingressus.Erat autem dies epiphaniorum.Congregati populi igitur pars factus, sic com
munionem est professus. Sanè nec hoc prætereundum, postquam intus fuit, auditúmque
psalmodiæ adhibuit perstrepenti, ac populi multitudinem cum ornatu cuncto conspexit,
tam eo qui circa aram,quàm illo qui iuxta erat,angelicam potius quam humanam: populi
verò præsulem erectum,quemadmodum scriptura Samuelem depingit,& corpore, & visu,
& cogitatione immobilem,ac si nil noui accidisset,deóque & gradui,in statuam, vt ita di-
C cam,obduratum:illos autem timore & reuerentia quadam eum circunstare:hæc postquam
vidit,& quæ viderat cum nullo exemplo conferre potuit,humanum quid perpessus est. Ob
stuporem enim, vehementi & oculorum,& animi correptus est vertigine. Verum id tum
multos adhuc latebat,postquam autem dona ad mensam diuinam afferri oportebat, ipse-
que illa propriis gestaret manibus, ac nemo sicut moris erat ea acciperet, quum incertum
esset num Basilius illa suscipere vellet,tum morbus est cognitus.Titubare enim cœpit,& ni
quidam qui pro gradibus stabat,manum ei supposuisset, ac casum cohibuisset, ruina planè
lachrymis digna cecidisset.Sed esto.Cæterum quid dicere referet?quæ nam cum rege disse-
ruerit,qualique sapientia illa repleta fuerint. Cum eo enim rursum modo opportuno in sa-
D crarium perducto est congressus,ac in conspectum venit.Nam diu iam eius alloquendi de-
siderio tenebatur.Siquidem nil aliud quam dei voces,tam ab iis qui cum rege,quam à no-
bis, qui cum Basilio ingressi fueramus auditæ sunt.Sanè congressio illa initium fuit, & re-
stauratio prima humanitatis erga nos regis.Consiliúmque hoc vt plurimum contumeliam
tum nos infestantem,non secus ac nebulam dissipauit. Proinde nil prædictis inferius fuit.
Vincebant mali,iámque Basilius in exilium pellebatur, ac nihil deerat quod non illac ten-
deret.Nox præsens,currus quo auehi debebat præparatus,plaudebant inimici,dolebant pij,
nos verò circa animosum versabamur viatorem. Reliqua etiam cuncta pulchra referta e-
rant ignominia.Quid igitur accidit? Deus illam dissoluit. Qui enim Aegypti contra Israël Exod.12.
E exasperati primogenita percussit, hic etiam imperatoris filium grauissima ægritudine per- Morbus fi-
culit.Et quanta celeritate?hinc exilij literæ,inde sententia ægrotationis. Manúsque iam ad lij regis.
subscriptionem extendebatur improbam,& tamen sanctus ille saluatur, sitque vir pius, fe-
bris donum,quum rex furorem cohibuisset.Quid his manifestius aut celerius? sed ad reli-
qua.Aegrotabat filius regis,ac corpore male affectus erat,vnáque ægrotabat pater: & pater
quidem tanquam pater,vbique contra morbum remedium quærebat: nam medicos accer-
sebat optimos,precibúsque,ac si vnquam in terram prostratus incumbebat,calamitas enim »
reges quoque humiles facit:nec mirum, quum & hoc prius Dauid in filij morte accidisse, 2.Reg.12.
scriptis sit mandatum.Postquam autem nullibi,nullum morbo inuenit remedium, ad Basi-
F lij fidem confugit:per se tamen nequaquam illum aduocauit, pudore prohibitus, ob igno-
miniam quam illi intulerat, aliis verò legationem commisit, qui ei perquam domestici &
amicissimi erant.Quumque is nihil cunctatus adueniset,nec tempus, quemadmodum ali-
us triuisset,confestim præsentia eius morbus est lenitus,patérque spem concepit meliorem.
qui nisi aquæ potabili sal admiscuisset,paritérque hunc aduocasset,iis tamen qui diuersæ e-
rant opinionis credidisset,filius patris manibus sanus restitutus fuisset:idque credebatur,ab
iis etiam qui tum aderant,& passionis participes fuerant.Illud idem paulo post etiam præ-
fecto ipsi accidisse ferunt. Nam & illum infirmitas quædam incidens, sancti flectit mani-
bus. Siquidem aduersitas plerunque recte sentientibus fit emendatio, sæpiúsque calamitas »
prosperitate melior existit.Aegrotabat igitur ille,plorabat,discruciabatur,accersebat,roga- »
bat,

bat,excusationem habes clamabat.Salutem mihi tribue,quam & tandem illius interceſſio- G
ne,ſicut ipſemet faſſus eſt,impetrauit.Idque multis qui hoc ignorabant perſuaſit.Non enim
deſinebat facta illius & admirari & prædicare. Quæ igitur inter Baſilium & illos incidêre
talia fermè fuere,finémque habuerunt talem. Sed nunquid ea quæ illi aliter cum aliis ſunt
decertata,parua aut de rebus fuere paruis? vel mediocri ſapientia condita, aut ſilentio di-
gna,ſeu non valde laudabilia?nequaquam.Sanè qui olim contra Iſraël concitauit Ader-ſce
leſtum,ille idem & contra Baſilium Ponti commouit præfectum,ſub prætextu ac ſi ob mu-
lierem quandam indignaretur.Sed re vera pro impietate decertabat,& contra pietatem ſta
bat:vt interim dicere omittam,qualiter,quantiſque virum afficeret iniuriis,ſeu forte deum
ipſum,contra quem & pro quo bellum gerebatur,qui & iniuriantem confudit, ac pugilem H
Hiſtoria. ſuum exaltauit:ſi ſaltem magnum quid & ſublime eſt philoſophia,& vt is qui præeſt multis
talis eſſe videatur.De quo nunc verba facere pergam.Iudicis aſſeſſor mulierem quandam il
luſtrem,cuius maritus vitam paulo ante cum morte mutauerat, quoniam ei nubere dedi-
gnaretur violenter vrgebat:quumque illa tyrannidem ſe effugere haud poſſe cerneret,con-
ſilium cœpit non tam audax quam prudens: ad ſacram enim confugit menſam, ac deum
contra violentiam adiutorem ſibi facit. Quid igitur per trinitatem ipſam fieri oportuiſſet?
vt inter laudandum iudiciale etiam quippiam proferam, non ſolum quod Baſilium ma-
gnum,& qui ab omnibus pro legiſlatore habebatur decuiſſet,ſed alium quendam longè illo
inferiorem,dummodo ſacerdos fuiſſet. Nónne obſiſtere, retinere, curam eius gerere, ma- I
num porrigere,ſecundum clementiam diuinam,& legem quæ honorauit aras?nónne om-
nia prius facere & pati velle,quàm aliquid inhumani contra mulierem perpetrare? obitér-
que menſam ſacram,necnon fidem cum qua rogabat,iniuria afficere?nequaquam ait Iudex
nouus.Sed omnes poteſtati meæ ſubdi oportet, Chriſtianóſque legum ſuarum proditores
fieri.Ille igitur ſupplicem quærebat,ac inſaniebat,hic autem vi mulierem retinebat. Tan-
dem verò quoſdam cum poteſtate miſit,qui ſancti ſcrutarentur cubile,non neceſſitatis ma
gis quam ignominiæ gratia.Quid ais?domum eius qui affectibus cunctis erat ſuperior?quē
fouent angeli?quem mulieres intueri non audent?nec ſolum hoc egit,ſed & Baſilium adeſ-
ſe,ac cauſam dicere iuſſit.Nequaquam tamen placide aut humane,ſed quaſi condemnatum K
quempiam. Et hic quidem aduenit. Præfectus verò ira & faſtu plenus,pro tribunali ſedit.
Stetit igitur Ieſus meus coram iudice Pilato.Et fulmina quidem cunctabantur, deíque gla-
dius licet radiaret, adhuc tamen continebatur. Arcus verò intendebatur, ſed cohibebatur,
quo pœnitentiæ concederet tempus,quemadmodum dei lex eſt.Sed & aliud pugilis & per-
ſecutoris vide certamen.Præfectus ſudarium quod circa collum geſtabat dilacerare iubet.
At Baſilius tibi inquit,ſi volueris tunicam etiam dabo.Verbera carnibus ferè experti,mina-
batur, at ille ſe paratum offerabat.Sed & vngularum dilaniationem intētabat.Verum hepa-
ti Baſilius reſpondit remedium tuleris.Cernis fortaſſis quo pacto mihi ſubuenire poſſis, ſi à
talibus curaueris tormentis.Et hi quidem in illis erant.At ciuitas, quum malum & commu L
ne omnium cognouiſſet periculum, ſiquidem vnuſquiſque iniuriam hanc ſuam eſſe cenſe-
bat,tota inſaniebat & incendebatur,& veluti quum apum examen fumo commouetur, ita
alius ab alio concitabatur & inſurgebat.Omne hominum genus,ætas omnis,præcipue vero
ij,qui regi texendo & arma faciendo operam impendebant. Hi enim in talibus feruentio-
res ſunt,audaciam enim ex libertate habent.Arma verò vnicuique erant,ſingula quæ ex ar-
tis obueniebant inſtrumentis,aut ſi aliud quid caſu forte obueniſſet.Faces erant in manibus,
lapides ad iactum expediti,fuſtes parati,curſus omnium vnus,clamor idem,alacritas com-
munis.Ira dux grauis,aut miles,ſed nec mulieres armis tum carebant,quum eas tempus exa
cuiſſet.Radios enim habebant fraxineos,zelóque roborabantur,ac in audaciam vertebantur M
virilem,& vt breuiter dicam,pietatem diuidi arbitrabantur, ſi hunc inter ſe partiti fuiſ-
ſent,iſque magis pius cenſebatur,qui primus manus præfecto,talia auſo,intuliſſet. Quid igi
tur faciebat iudex ſeuerus & audax?ſupplex erat,miſerabilis,ærumnis plenus,& cui non hu
milior?donec illuſtris ille,ſine ſanguine martyr,& ſine plagis coronatus,populi compeſcuiſ
ſet violentiam, illumque ſui cohibuiſſet reuerentia, ſicque ſupplicem ſuum & offenſorem
ſaluaſſet.Hæc deus ſanctorum operatus eſt, qui omnia facit,& in melius dirigit, qui ſuper-
bis reſiſtit,humilibus verò gratiam tribuit.Et quur hoc non faceret?qui manuum extenſio-
ne trophæa erigit,vt populum ſaluet fugientem,illumque eripiat è periculis.Præclarum igi
tur bellum ita deſiit, & finem à deo ſortitum eſt ſecundum,ac illius fide dignum. Deinde
verò

A verò epiſcoporum & ſociorum incepit bellum. Quod magna ſui parte inglorioſum fuit,
incipientibus verò admodum damnoſum. Quis enim aliis modeſtiam perſuadere poſſet,
quum præſules ipſi ita eſſent affecti?Iam diu enim haud humaniter erga illum ſe habebant.
Tria autem diſſidij cauſa erant.Nam nec ob fidei conueniebant rationem,niſi ſumma mul
titudinis neceſſitate coacti.Nec puſillanimitatem in electione penitus depoſuerant.Et quod
multum gloria ab illo ſuperarentur,omnium eis moleſtiſſimum erat,etiam ſi id fateri tur-
piſſimum eſſet.Sed & aliud factum eſt diſſidium, aut iſta ſuſcitauit.Quum enim patria no-
ſtra in duas diuiſa ſit præfecturas & metropoles,multáque nouę ex priori addita fuiſſent,ſe-
ditio eorum potiſſimum exordium hinc ſumpſit. Ille enim cum ſecularibus bonis noſtra
B quoque diuidenda eſſe cenſebat. Ac ideo quæ nuper acceſſerant tranſmutauit, tanquam ab
ipſo iam differrent,ac ei acciderent. At hic conſuetudinem ſeruabat antiquam, ac diuiſio-
nem olim à patribus factam. Hinc multa iam acciderunt mala.Alia verò ortum ſumpſere.
Conuentus enim à nouo diſtrahebantur metropolitano. Reditus diripiebantur. Eccleſia-
rum presbyteris quibuſdam perſuadebat,alios autem inuitabat.Inde euenit,vt eccleſiæ etiā
peius haberent, quando ita diuiderentur & inciderentur. Homines enim ob tales ferè re-
rum innouationes gaudere ſolent,quoniam libenter ſua adaugent,ac facilius bene inſtituta
diſſoluuntur quàm diſſoluta reſtituuntur.At ille infeſtius Baſilium exagitabat. Taurorum
enim prouentus & tranſitus ab eo tantum conſpiciebantur,ad illum vero deducebātur. Sed
C & ex monte ſancto fructus colligere magni ducebat,ita vt quum viri mulos aliquando de-
prehendiſſet,propriam viam euntes,illos poſtea prædatoria cohibuerit manu. Et commen-
tum quaſi honeſtum erat.Filij enim ſpiritales, & animæ,& fidei ſermo, & talia auaritiæ e-
rant tegumenta.Res ditiorum propria.Et quòd non oporteat tributum pendere hominibus
malæ famæ.Verum omnis offendens malæ erat famæ.Proinde ſanctus dei,& ſupernæ Hie-
ruſalem metropolites,detrimentum tolerare,& hæc negligere cogebatur,ſiue paruam mali
diſſolutionem excogitare.Sed videamus quàm magnam & admirandam, ac planè anima Bona ex ſe-
illius dignam.Ex ſeditione enim Eccleſiam opulentiorem reddidit, aduerſitatēmque per- ditione.
belle diſpoſuit.Siquidem plurimis epiſcopis patriam roborauit, ex qua re tria contigere pul
D cherrima.Plurimarum nempe animarum cura.Et vt ciuitas quæque ſua haberet, & vt bel-
lum diſſolueretur. Cæterum timeo ne & ego conſilio iſto ocioſus ſim factus. Haud enim
ſcio,quomodo rectius dicere conueniat.Licet enim cuncta viri huius quantum dictu poſſi-
bile eſt admirer,hoc vnum laudare nequeo.Animi enim paſſionem fatebor, nec aliâs mul-
tis ignotam,noſtram dico innouationem & infidelitatem,cuius dolorem nullum vnquam
delebit tempus.Ibi enim cunctæ mihi vitæ inciderunt aduerſitates,confuſióque vt philoſo-
phiæ incumbere nequirem,aut poſſe putarem.Tametſi parua ſit ratio ſecundi. Præterquam
ſi quis illud à nobis in viri excuſationem dictum ſuſcipere voluerit,quod longe ſupra res ſa
peret humanas.Et quæ hic faceret priuſquam abiret, omnia ſpiritus inſtinctu ageret. Licet
E enim amicitiæ venerationem ſeruare ſciret,in hoc vno tamen ignominia affecit,vbi dei ho
norem præferre oportebat.Longe enim ſperata,amicitiæ diſſolutioni anteferebat.Cæterum
timeo ne dum ſocordiæ crimen effugere contendo,apud eos qui cunctas res illius geſtas ſci
re deſiderant,ſcribendo tamen in crimen inſatiabilitatis apud eos qui modum laudant in-
cidam:quam rem nec ipſe negligebat,ſed menſuram ex omnibus optimam eſſe inter potiſ-
ſima laudabat,ac in omni vita ſua diligenter obſeruabat.Ita igitur ſermone vtar,vt tam bre
uitatis, quàm inſatiabilitatis amatoribus pariter ſatiſfacere queam. Alij igitur in re aliqua
excellunt,alij autem in pleriſque,quum plures virtutis ſpecies exiſtant, nullus verò ex om-
nibus quos nos cognoſcimus,ad ſummum peruenit.Sed ille nobis optimus eſt,qui in pluri
F mis recte agit,aut in vna potiſſimum.Baſilius verò ita cuncta attigit, vt naturæ contentio
eſſe videretur.Nam ita conſideramus:inopiam quis laudat,vitámque omni carentem appa
ratu & ſuperfluitate:at quid ille habebat præter corpus, & ea quibus carnis tegeret neceſſa-
ria?diuitiæ autem illi erant,vt nihil poſſideret,cruxque cui ſoli ſuperuiuebat.Hæc longe ſi-
bi multis pecuniis honorabiliora eſſe cenſebat, nec poſſibile vt quis,ſi etiam vellet, omnia
poſſideret:ſed vt quis omnia contemnere ſciret,ſicque omnibus melior appareret. Quum-
que ita ſentiret & haberet,nequaquam altari ac vana indigebat gloria,nec præconio illo pu
blico,Crates Cratetem Thebanum in libertatem vendicat.Optimus enim eſſe potius quàm
videri malebat,ac ideo nequaquam in dolio ac in medio foro habitabat,vt omnibus ludi-
brio eſſet,indigentiam noua reſartiens abundantia.Sine ambitione igitur & arte queſtuoſa

pauper erat,ac omnia quæ habebat profundebat,quo expeditiꝰ per vitę nauigaret mare.Sa- G
Frugalitas. nè abstinentia & frugalitas res est admiranda,& ne quis à voluptatibus superetur, aut ventri tanquam amaro & illiberali subiiciatur domino,at quis magis in cibo parcus?& ne multa dicam, sine carne ferè erat, superfluitatem autem & satietatem ad irrationabiliores, & quorum vita seruilis & deorsum vergens erat reiecit.Ipse autem nihil magnum esse censebat quòd gutturi applauderet,sed solũ necessariis quantũ poterat sustentabatur,solásque delitias esse ducebat, ne delitiis diffluere appareret,ac ideo indigeret plurimis.Sed ad lilia respiciebat & volatilia,quæ pulchritudine prædita sunt mirabili,cibôque vtuntur fortuite obla
Matt.6. to,secundum magnam Christi mei admonitionem,& carnem propter nos mendicantem, H
quo nos diuinitate ditaremur.Hinc illi tunica vna,& pallium tritum,in humôque dormita tio,& illuuies & vigiliæ eius erant exercitamenta.Cœna autem suauissima,ac cibus panis cũ sale,aut ficus recentes:potus vero sobrius erat,& abunde illi sufficiens,quem fontes producunt,iis etiam,qui non laborant.Verum ex his aut cum his ęgritudines sequebantur,& medicamenta communia nobis exercitia:oportebat enim me miserum,in talibus æque affectũ
Virginitas. esse,licet in aliis longe inferior forem.Sanè res magna est virginitas,& angelis aggregari,ac absque iugo esse,naturæque solitariæ:nam Christi illam vocare cunctor,qui quum nasci deberet,ob nos natos,ex virgine nascitur,vt virginitatem lege sanciret,tanquam inde deductam,& mundum abscindentem,seu potius mundum mundo præmittentem,pręsentem fu I
turo.Quis igitur virginitatem magis honorauit,quàm Basilius,aut carnis puritatem quasi lege sanciuit?non solum exemplo proprio, sed eorum etiam quibus studebat, quemadmodum ex virginitatis laude & institutionibus eius liquet scriptis, quibus omnem sensum refrenauit,ac cuncta membra ad modestiam redegit,necnon virginitatem seruandam persuasit,pulchritudinem ad interna conuertens,à visibilibus ad inuisibilia.Et externum quidem languidum reddebat,ac materiam subducebat flammæ.Occultum verò ostendebat deo,qui solus animarum depuratarum sponsus existit.Quíque animas ad se pertrahit vigilãtes, quo cum lampadibus splendidis,& largo ei olei occurrant nutrimento. Sanè quum vita solitaria ac mixta,vt plurimum inter se distarent ac pugnarent, neutrumque bonum à malo pe- K
nitus segregatum haberet:sed hæc magis quieta & moderata esset,& deo copularet,non tamen arrogantia propter virtutis securitatem & existimationem careret; illa autem actiua magis & vtilior, verum à turbis nequaquam segregata esset:ambas inter se bellissime conciliauit,& ita temperauit,vt sapientia non sine actione,nec actio sine sapientia foret:sed tãquam tellus,& mare,bona sua vtrinq; conferrent,ac in vnam dei gloriam concurrerent. Et quid plus?pulchra est humanitas,ac pauperum sustentatio,humanęq; imbecillitatis subsidiũ. Parumper igitur ab vrbe progredere,& vrbem cerne nouam,pietatis promptuarium, cõmune diuitum repositoriũ,quò opum superuacua,imò iam necessaria admonitione illius recõderent,quo tineas excluderent,nec fures exhilararent,inuidiæq; certamen & temporis effugerent corruptionem.Vbi ægritudo philosophatur,& calamitas beata censetur, compassiõ- L
Thebæ. Babylonici muri, Mauseolum. que in reputatione est.Quid mihi ad opus illud Thebæ Aegyptiacæ,cum portis septem? ac muri Babylonici,necnon sepulchrum Mauseoli Caris,& Pyramides,ac Colossi?æs pondere carens.Siue templorum magnitudo & pulchritudo?quæ amplius haud supersunt, cum aliis quæ homines admirantur,& librorum mandant memoriæ,quæ nil conditoribus suis, præter paruam prosunt gloriolam.Mihi verò salutis via hæc compendiaria,ac facilis in cœlum ascensus,admirationi est præcipuæ.Non enim amplius oculis nostris expositum est spectaculum graue & miserandum,homines antè obitum mortui, & plurimis corporis mutilati membris,ab vrbibus,domibus,foris,aquis,quin à charissimis suis expulsi,nominibus potius quàm corporibus noti:nec amplius in triuiis & conuentibus secundum cognationem & cõ centum exponuntur,non iam ob morbum miserandi,sed exosi,membrorum miserabilium M
artifices miri,si vox saltem quibusdam est residua. Sed cur cuncta nostra tragice enumero? quum sermo haudquaquam sufficiat passioni. Basilius verò præ omnibus maxime hominibus persuasit,vt quum homines essent,nequaquam homines contemnerent. Nec Christum vnicum caput omnium, propter inhumanitatem erga illos ignominia afficerent: sed in calamitatibus alienis facultates suas rectè disponerent, à deoque misericordiam,quum misericordia indigerent, pio fœnore extorquerent.Ac ideo generosorum generosissimus ille, & gloria,plus quàm splendens, ægrotos nec ab osculi arcebat honore, sed tanquam fratres salutabat.Non quemadmodum quis suspicari posset,inanis gloriæ gratia. Quis enim plus à

tali

A tali aberat affectu? sed vt corpora curandi causa attrectaret, philosophiæ eius formula, & loquens,& tacita erat adhortatio. Nec ciuitas ita, regio vero adiacens & externa aliter se habebat,sed omnibus commune certamen proposuit, ita vt & populi præfecti ciues humanitate imitarentur & magnificentia.Proinde quemadmodum aliis curæ sunt propinatores, ac mensæ lautiores,necnon coquorum commenta & iritamenta gulæ,sellæq; elegantes,ac vestes molles & fluidæ:ita & Basilius infirmorum,& hulcerum eorum, ad imitationem Christi gerebat curam,non sermone sed opere lepram purgans.Quid nobis ad hæc dicent ij,qui ei superbiam & supercilij obiiciunt fastum? amarulenti talium censores, ac qui neutiquam regulas adhibent regulæ.Num quis lepræ curam gerit,& eoúsque se humiliat, sanos vero cõ
B temnit? aut carnes per abstinentiam macerat, animæ elatione intumescit inani? maxime quum pharisæi iactantiam nouit,& ex tumore humilitatem prædicat, & Christum ad serui vsque formam descendisse non ignorat,illúmque cum publicanis comedisse, & discipulorũ pedes lauisse.Sed nec crucem renuisse,vt illic peccata affigeret mea.Et quod his est admirabilius,deum videt crucifixum,idq; cum latronibus, & à prætereuntibus irrideri, inconsumptibilem illum,& omni passione sublimiorem.Num ille seipsum adeo effert, vt neminẽ sibi honore æqualem esse censeat?quemadmodum videtur iis qui illi inuident. Verum vt arbitror,morum constantiam, seueritatem, & integritatem illam absolutam,superbiam vocarunt.Equidem illi idem, vt mihi videtur,eodem modo hominem fortem temerarium, ti-
C midum vero circumspectum appellarẽt:modestum quoque inhumanum,ac iustum immobilem.Quidam enim non inepte indagarunt, virtuti vitia esse adiuncta, & quodammodo cõtigua,taciléque à rerum inexpertis aliud pro alio accipi. Quis enim virtutem plus quàm Basilius honorauit? aut malitiam redarguit? siue bonis visus est melior, vel delinquentibus asperior? cuius subrisio sæpius laus erat,silentium vero increpatio, quæ conscio malum suũ vltro extorqueret.Cæterum si non garrulus erat, aut risu diffluens, siue circunforaneus, nec multis placebat, quoniam non omnibus omnia fieret aut gratificaretur, quid hoc ad rem? nónne potius laude quàm reprehensione dignum est iis,qui præditi sunt mẽte? nisi quis leoni obiicere velit,quod non figuram simiæ,sed seueram & regiam præ se ferat, cuius lasciuiæ
D tamen generosæ sunt,& cum admiratione diligendæ.Sanè eos qui in scena versantur, tanquam iucundos & humanos quis miretur, quoniam populi gratiam captant, ac risum mouent per alapas & verbera,quanquam si hoc quærimus, quis adeo iucundus fuit in conuersationibus?quemadmodum ego potissimum noui,qui prę reliquis viri mores sum expertus. Quis nárrando gratiosior?quis mordendo peritior?quis reprehendendo syncerior?siquidem non nimis seuere reprehendebat,nec nimis facile remittebat, sed immodestiam in vtroque fugiebat, ac vtroque iuxta Salomonis leges cum ratione & in tempore vtebatur. Cæterum Eccli.19.
quid hæc sunt? si cum viri collata fuerint eloquentia aut magnitudine doctrinæ, qua sibi fines orbis conciliauit totius. Verum adhuc circa montis versamur ima, ac multum à summitate distamus.Adhuc circa littora ferimur,ac nondum mare ingressi sumus profundum.
E Arbitror enim si vnquam fuit aut erit tuba,longe sono suo per aërem diffusa, aut terræmotus orbis ex innouatione quadam aut miraculo ortus, hoc vocem illius esse, & ingenium, tantum omnes antecellens, & post se relinquens, quantum nos naturam exuperamus irrationalium.Quis enim magis se expurgauit spiritui?& dignum fecit vt diuina explicaret mysteria?quis magis cognitionis lumine illuminatus fuit,& ad profunda pertigit spiritus? cum deoq; ea quæ dei sunt est contemplatus, quis sermonem sortitus est melius interpretantẽ ea, quæ cognitione sunt digna? ita vt non multorum instar altero pede claudicaret, vel mente sermone carente,aut sermone minus solidato mente. Verum vtrisque pariter excelluit, sibi ipsiq; similis apparuit.Et vbiq; sane sensit.Siquidem quod cuncta dei profunda scrutatus sit,
F spiritu est testificatus.Non tanquam ignorante, sed veluti contemplatione exultante. Omnia enim quæ spiritus sunt,ab illo sunt indagata,vnde euenit vt moribus institueret cũctos, eloquentiam ostenderet,præsentibus renunciaret,& se accingeret ad futura.Porrò solis pulchritudo cum magnitudine ac cursus sui velocitate, à Dauid laudatur,splendens tanquam Psalm.18.
sponsus,magnus vt gigas,cuius vires tãtæ sunt, vt cursu suo à summis pariter illustret summa,nec calor eius distantia imminuatur:Basilij autem pulchritudo, virtus erat, magnitudo vero theologia,at cursus,mobilitas assidua quæ ascensibus suis ad deum vsq; perducit, vires vero satio sermonis & distributio, ita vt recte mihi scripturæ illud de eo vsurpare liceat, In omnem terram exiuit sonus eius,& in fines orbis,vis verborum eius. Quod beatus Paulus

Roma. 10. de apostolis à Dauide dictum esse ait. Quæ enim alia hodie in conuentibus est gratia? quæ G
in conuiuiis voluptas? quæ in foro? quæ in conciliis? quæ principum cum suis delitiæ? quę mo
nachorum aut mixtorum? quæ ociosorum aut negociosorum? quæ eorũ qui in externis aut
nostris philosophantur? vnica profecto voluptas per omnia, & in omnibus maxima, illius
sunt scripta, & labores. Nec scriptoribus vlla post illum relicta est facultas, præterquam mo-
nimenta eius literaria: sileant vetera, quæ à quibusdam in sacris elaborata sunt sermonibus,
clament noua. Is enim nobis optimus est in sermonibus, cui concessum est vt supra scripta il
lius potissimum cognoscat, & lingua proferat auribusq; infundat. Solus enim pro omnibus
Hexaemerõ ad doctrinæ adeptionem sufficit studiosis. Ego autem hoc solũ dicam, quotienscunq; Hexa-
Basilij. emeron eius in manus sumo & relego, ad conditorem omnium accedo, & cõdituræ ratio- H
nes cognosco, ac conditorem plus quàm antea admiror, dum solo visu ipso doctore vtor.
Quum autem in contradictorios incido sermones, Sodomiticum video ignem, quo linguæ
exuruntur malæ & aberrantes, aut confusionis turrem, male quidem ædificatam, male quoq;
dissolutam. Quum vero quæ de spiritu scripsit relego, deum inuenio quem habeo, & in ve-
De spiritu Basilij liber ritatis prolatione audax fio, dum per illius gradior Theologiam & contemplationem. At
quum alias eius perlego enarrationes, quibus parum videntes illuminat, & quas tripliciter
in solidis cordis eius tabulis conscripsit, disco non in litera consistere solum, aut superuacue
intueri tantum, sed & pergere vlterius, & ex profundo adhuc in profundum transire, abys- I
sum ascíscens abysso, & lumini inueniens lumen, donec in summum peruenio. Quum autẽ
martyrum laudes relego, corpus contemno, & cum laudatis versor, ad certamenq; excitor.
Quum vero sermones eius, tã morales euoluo, quàm actiuos, anima pariter purgor & cor-
pore, ac templum dei fio capax, organúmq; pulsatum à spiritu, diuinam decantans gloriam
& potentiam. Cum hoc immutor & dirigor, aliusq; ex alio fio, alteratione alteratus diuina.
Cæterum postquam theologiæ memini, ac viri in hac singulariter præstantis, & hoc quoque
prædictis addidero. Vtilissimum enim est multis, qui male de eo sentiunt, ne offendantur,
sed ad maleficos sermo pertinet noster, qui ex iis quibus alios calumniantur sibi subsidium
quærere solent. Ille enim ob sermones rectos, & erga trinitatem sanctam, connexionem, & K
condeitatem, vel nescio quomodo magis proprie aut manifestius dicere oporteat, nõ solum
à thronis excidere, quum nec sub initium illis oblectaretur, sed exilium ac mortem, necnon
supplicia extrema prompte subire paratus erat, idq; lucrum & minime periculum esse censе-
bat. Quod quidem ex iis partim liquet quæ fecit, partim vero quæ perpessus est. Postq̃ enim
pro veritate damnatus, & in exilium pulsus fuit, nullius rei alterius curam habuit, quàm vt
comitem quendam suum libellum tollere & sequi iuberet. Cæterum vt condemnationis e-
tiam tempore sermonibus ædificaret veritatem, necessarium putabat, diuino Dauid hac in
re consultore vsus: vt parumper belli tempus suspendere, & hæreticorum potestatem infrin
gere posset, quoad libertatis tempus, ac linguæ, licentia cõcederetur loquendi. Illi enim quæ- L
rebant vt vox de spiritu acciperetur nuda, tanquam esset deus, quod & vere est, sed impie ab
illis & à malo impietatis accipiebatur præfecto, quo Basilium cum lingua theologica ex vr-
be pellerent: ipsi vero occuparent ecclesiam, eámq; impietatis suę propugnaculum facerent,
ac inde cuncta tanquam ex arce quadam percurrerent. At ille aliis scripturæ vocibus & te-
stimoniis manifestis, quæ illud idem possent, necnon syllogismis necessariis, ita redarguit
contradicentes, vt nequaquam contra tendere possent, sed vocibus caperentur propriis.
Quod quidem vim maximam habet, éstq; prudentiæ singularis, quemadmodum sermo o-
stendit, quem de hac re conscripsit, vbi stilum tanquam ê spiritus concitat pyxide. Cæterum
domini vocem tantisper distulit, à spiritu ipso, & geminis eius concertatoribus veniam pe-
tens, vt non moleste dispensationis illius consilium ferrent, ne dum ob vnius vocis gratiam M
resisterent, cuncta propter insatiabilitatem disperderent, præcipue cum tempore illo pietas
ita distraheretur. Nullum enim detrimentum eis inde euenturum censebat, si dictiones pa-
« rumper immutarentur, ac vocibus aliis illud idem doceretur. Quum non in verbis potius
« quàm rebus salus nostra consisteret. Siquidem nec Iudæorum gentem reiiciendam esse, si
vncti vocem pro Christi immutare, sicq; nobiscum censeri vellent. Quum vero ecclesia scin
deretur, maximum communitati imminere damnum. Verum licet spiritum omnino deum
esse affirmaret, quemadmodum liquet ex iis quæ sæpius, dum tempus ita ferret, publice præ-
dicauit, necnon priuatim interrogantibus expresse est confessus, manifestius tamen id fecit
in sermonibus quos mecum habuit. Nihil enim in illis ita abscondebat, vt id non libenter
mecum

A mecum conferret. Neque hoc simpliciter definiebat, sed quod non sæpius antea fecerat, hor
rendissime se execrabatur, ac sibi vt à spiritus gratia excideret imprecabatur, si spiritum nõ Basilij de
æque ac patrem ac filium, tanquam consubstantialem, & eiusdem honoris veneraretur. Pro- spiritusancto
inde si quis me in his socium ipsius suscipere velit, aliquid multis adhuc absconditum pro- sententia.
feram: nempe quod tempore nos angustante, sibi dispensationem reseruauit, nobis autem lo
quendi libertatem commisit: nemo igitur nos iudicare, aut ideo reiicere debet, quod patriæ
honorati simus obscuritate, quum amborum opera, Euangelium apud nos sit roboratum.
Hæc non ideo percurri, vt excusatione nostra opiniones illius defendam: calumniatorum
enim reprehensione, si saltem aliqui sunt, longe vir ille melior est: sed ne ij qui censent, vo-
B ces solum à viro in literis adinuentas, pietatis finem esse, fidem debiliorem, ac theologiam
illius demonstrationem improbitatis habeant propriæ, quam tempus produxit, cum spiritu:
sed scripturæ sensum examinantes, nec non scopum, ad quem illa est conscripta, magis ad
veritatem accedere, & impiorum ora obstruere valeant. Mihi igitur theologia illius non ali
ter quàm amicus quispiam erit, tantámque fiduciam in viri puritate de hac re pono, vt il-
lam omnibus faciam communem. Et mea quidem ab illo expendantur, illius autem à me,
& coram deo & hominibus æquioribus, ita sint considerata. Nec enim euangelistas inter se Euãgelistæ
dissentire dicimus, quia quidam carni Christi magis operam impenderunt, alij autem theo- consentiũt.
logiæ plus incubuere: ac hi quidem ex rebus nostris, illi autem ex supernis initium fecere,
C prçconiúmque ad vtilitatem, vt arbitror, capientium distribuerunt, quum ita in eis spiritus
figuraret. Proinde quum multi olim fuerint pietate clari, ac nũc quoque sint homines, velu-
ti legislatores, populorum duces, prophetę, doctores, fortes ad sanguinis vsq; effusionem, age
cum illis nostra consideremus, sic enim virum hunc recte cognoscere valebimus. Adam dei Adam.
manu, necnõ delitiis paradisi, & legislatione prima factus est dignus, sed ne quid blasphemi
contra primæuum proferam parentem, reuerentia dictum sit, mandatum non seruauit. Ba-
silius vero accepit, & seruauit, ac nequaquã cognitionis læsus est ligno, romphæámque eua-
sit igneam, & vt planè noui, paradisum est adeptus. Enos primus sperauit vt inuocaret do- Enos.
minum: Basilius autem inuocauit, & aliis quoque prædicauit, quod quidem inuocatione lon
D ge honorabilius est. Enoch ob breuem translatus est pietatem, tum enim fides adhuc in vm Enoch.
bra erat, præmium pietatis inueniens translationem, sicq; reliquæ vitæ periculum effugit: Ba
silij autem tota vita translatio fuit, ipsęque perfecte in vita probatus perfecta. Noë arca, & Noe.
semina mundi secunda, in ligno concredita fuere paruo, & per vndas seruata: Basilius autem
impietatis effugit diluuium, ac ciuitatem suam celeriter salutis fecit arcam, quum vndique
hæreticis esset referta, ex qua & mundum totum reuocauit. Magnus fuit Abraham, & pa- Abraham.
triarcha, & sacrificus, sacrificij noui, qui eum quem ex promissione acceperat, sacrificium
promptum suo obtulit datori, & ad iugulationem vsque produxit: sed nec Basilius illo mi-
nus fecit, seipsum enim deo obtulit, & nihil tanquam idem esset supposuit: quid enim erat
E victimam offerre? Isaac ante natiuitatem etiam promissus est: Basilius vero promissio ipsa Isaac.
fuit, Rebeccámque, Ecclesiam dico, non longinque, sed propinque duxit, non per legatio-
nem seruilem, sed à deo traditam & commissam: neque in filiorum prælatione deceptus
fuit, sed vnicuique quæ digna erant cum spiritus iudicio distribuit. Iacobi scalam laudo, ac Iacob.
statuam quam deo inũxit, necnon luctam cum illo, si qua saltem fuit humanæ, vt arbitror,
mensuræ ad numinis sublimitatem comparatio, vnde & femoris dolor, naturæ deuictæ sym
bolum. Laudo etiam pulchrum illud viri circa pecora commentum, & successum, necnon Patriarchę
duodecim ex eo patriarchas, ac benedictionis distributionem, cum prophetia futurorum 12.
nequaquam ingenerosa. Verum & Basilij laudo scalam, non solum visam, sed & ascensam,
F ascensionibus per virtutem pedetentim: ac statuam non quam inuixit, sed deo erexit, quo
impiorum facta notaret infamia: & luctam, non qua contra deum, sed pro deo decertauit,
dum hæreticorum errores in terram prostrauit: sed & pastoralem viri artem ex qua ditatus
est, & pecora potius generosa quàm obscura possedit, ac pulchram sobolem eorum, qui se-
cundum deum sunt nati, necnon benedictionem quæ confirmauit multos. Ioseph frumen- Ioseph.
ti distributor fuit, sed in Aegypto solum, nec sæpius & corporaliter quidem: Basilius ve-
ro omnibus distribuit, semper & spiritaliter. Quod mihi distributione illa longe venerabi-
lius existit. Quum Iob tentatur, & vincit, in finęque splendide certaminum victor pronun- Iob.
ciatur, à nullo impugnante, licet multi forent, concussus, verum longe tentatorem superans
in lucta. Sed & amicorum irrationale refrenauit, qui passionis ignorabant mysterium.

Moses. Moses & Aaron inter ſacerdotes eius, & magnus quidem Moſes affligens Aegyptum, & G
populum ſaluans in ſignis multis ac miraculis, nubem ingrediens, duplicem legem ferens,
Aaron. literalem extra, ſpiritalem intra. Aaron autem Moſis frater, & corpore & ſpiritu, pro po-
pulo orans ac ſacrificans, tabernaculi ſacri & magni, quod compegit dominus & non ho-
mo, myſtes. Amborum horum Baſilius æmulator fuit, nequaquam corporalibus flagellis,
ſed ſpiritalibus & rationalibus, populum hæreticum & Aegyptiacum affligens. Deduxit
autem populum acceptum, bonorum operum æmulatorem, ad terram promiſſionis, tabu-
liſque minime frangibilibus, ſed duraturis leges inſcripſit, non iam vmbratiles, ſed valde
ſpiritales. In ſancta vero ſanctorum non ſemel in anno, ſed ſæpius, & per ſingulos, vt ita di-
cam, dies eſt ingreſſus. Vnde & ſanctam nobis reuelauit trinitatem, populúmque expiauit, H
Ieſus Naue non aſperſione temporali, ſed expurgatione perpetua. Porro quid ex Ieſu Naue rebus pul-
cherrimum fuit? imperſum rei militaris, ſortis diſtributio, ac terræ ſanctæ occupatio. Ba-
ſilius vero, nónne princeps & dux fuit? eorum qui per fidem ſaluantur. Nónne hæredita-
tum penes deum diuerſarum diſtributor? & illarum tantum quas diſtribuit iis, quorum
dux fuit, ita vt vocem illam emittere poſſet, quoniam ſors mihi cecidit inter fortiſſimos,
& in manibus ſortes meæ, lóge honorabiliores quàm quæ in terra ſitę ſunt, & diripi poſſunt.
Iudices. Et vt iudices prætereamus, aut iudicum clariſſimos, Samuel inter eos qui inuocant nomen
Samuel. eius, & ante natiuitatem ſuam oblatus, ac ſtatim poſtquam genitus fuit ſacerdos, & vnctor
regum ac ſacerdotum per cornu. Baſilius vero nónne ab infantia deo à matre eſt conſecra- I
tus? & cum tunica oblatus altari? viditque ſuper cœleſtia, vnctus domini, & vnctor eorum
Dauid. qui ex ſpiritu ſunt initiati. Dauid inter reges decantatus, cuius multæ contra inimicos refe-
runtur victoriæ & trophæa, ſed manſuetudo in eo præcipua fuit, & ante regnum citharæ vis
Salomon. quæ ſpiritum incantabat malignum. Salomon cordis latitudinem à deo petiit, & conſequu-
tus eſt, adeóque ſapientia & contemplatione profecit, vt inter cunctos temporis ſui ho-
mines clariſſimus ſit effectus. Baſilius vero manſuetudine huius ſapientia autem illius, ſe-
cundum opinionem meam, minime, aut parumper ſuperatur. Nam & regum inſanien-
tium audaciam demulſit, & non Auſtri reginam ſolam, neque hunc, ſeu illum ob ſapien-
tiæ eius gloriam ex finibus terræ attraxit vniuerſæ, ſed omnibus finibus ſapientia ſua
cognitus eſt. Reliqua vero Salomonis obticeo, omnibus enim nota ſunt, etiam ſi nos K
Helias. parcamus. Laudas Heliæ contra tyrannos dicendi audaciam, & raptum per ignem, nec-
Heliſæus. non pulchram hæreditatem Heliſæi pallium, ſiue ſpiritum Heliæ ſubſequentem: lauda
etiam Baſilij in igne vitam, multitudinem inquam tentationum, & per ignem ſalutem,
ardentem quidem, ſed non deflagrantem, rubi miraculum, ac pulchrum ex alto indu-
Tres pueri. mentum, carnem conſumptam. Obmitto alia, Iuuenes in igne rore perfuſos, ac Pro-
Daniel. phetam fugitiuum in ceti ventre orantem, necnon iuſtum illum in lacu, tanquam à tha-
lamo beſtiæ procedentem, & leonum ferociam ligantem, aut ſeptem Machabęorum certa-
Machabæi fratres. men, qui cum matre ſancta per ſanguinem ſunt conſecrati, cum omnibus aliis, qui ſui
experimentum exhibuere, quorum conſtantiam Baſilius eſt æmulatus, ac gloriam tu- L
lit ſempiternam. Proinde ſi ad nouam acceſſero legem, & eos qui in illa claruerunt
Ieſus. cum Baſilio conferam, diſcipulum honorabo per doctores. Quis Ieſu fuit præcurſor? Io-
Ioannes. annes, tanquam vox verbi, & quaſi lampas luminis, erga quem etiam exultauit in v-
tero. Et ante illum ad inferos præcurrit, per Herodis inſaniam illuc demiſſus, vt & ibi
Chriſti annunciaret aduentum. Quod ſi ſermo noſter videtur audacior, illuc prædictis ad-
datur, quod nequaquam ideo hanc facio comparationem, quia virum illum præponam, aut
parem putem illi, qui inter natos mulierum omnes ſuperauit, ſed vt oſtendam hunc illius
fuiſſe imitatorem, & aliquid ex charactere eius retinentem. Siquidem res non parua eſt ho-
« neſtis, imitatio maximorum, etiam ſi ſit parua. Nónne enim vir ille ſimulachrum fuit ma- M
nifeſtum philoſophiæ illius? nam & hic in deſerto habitauit, & in nocte veſte amiciebatur
aſpera, quæ celabatur & nequaquam oſtendebatur: ſed & parem cibum dilexit, deo per ab-
ſtinentiam purgatus: quin etiam Chriſti præco fieri optauit, etiam ſi non eſſet præcurſor:
& exiuit ad eum non ſolum regio circumiecta, ſed remotiſſima etiam. Sed & inter duo
medius fuit teſtamenta: huius enim literam diſſoluit, illius autem ſpiritum publicauit:
Petrus. Paulus. nam impletionem legis occulti manifeſtam fecit diſſolutionem. Petri zelum imitatus
Zebedæi fratres, eſt, & vigorem Pauli, clarorum illorum, & pluſquam celeberrimorum, amborum vero
fidem. Filiorum Zebedæi magniloquentiam. Omnium diſcipulorum frugalitatem & me-
diocritatem

A diocritatem. Quapropter cœlorum claues illi ſunt concreditæ, non enim à Hieruſalem vſq; Ioannes apoſtolus.
in Illyriam ſolum, ſed maiorem etiam circulum eſt amplexus: nec tonitrui filius eſt voca-
tus, ſed factus. Quin & ſuper Ieſu pectus recubuit, vnde & ſermonis vim necnon ſcientiæ
hauſit profunditatem. Stephanus autem fieri prohibitus eſt, tametſi promptus eſſet, reueren- Stephanus.
tia cohibens lapidantes. Sed & ſuccinctius dicere poſſum, ne facta eius enumerem ſingula:
ex bonis quædam adinuenit, alia imitatus eſt, nonnulla autem deuicit. Nam omnium gra-
tia venire, eorum etiam qui nunc ſunt, omnium eſt dominari. Vnum omnibus breuiter ad-
didero, tanta viri erat virtus, tantáque gloriæ eius abundantia, vt & multa, ac quæ ex paruis
illius erant, inter quæ & refrenationes corporales erant, ab aliis ad gloriam cedere putaren-
B tur. Veluti pallor, barba, inceſſus compoſitus, & tarditas in ſermone, qui plenus erat pruden-
tia, & ad interna pertingens, quæ multis, qui ea minus bene imitari & cognoſcere poſſunt,
in moroſitatem cedunt. Quin in veſtitus forma, ac lecti figura, necnon cibi conſuetudine,
nulla ab eo adhibebatur diligentia, ſed ſimpliciter ſe gerebat, & fortuito ſecundum quod e-
ueniebat. Sanè multos Baſilios, quantum ad viſum cernere licet, ſtatuas vmbratiles, nimi-
um enim eſt vt nominentur poſtphani. Vox enim ea eſt nouiſſima, ſed euidentius diſcerni- Imitatores.
tur. Illi autem longius à viro diſtant, quàm quantum appropinquare deſiderant. Verum hoc
iam nequaquam paruum eſt ad gloriam, & merito quidem, vt eis aliquando vel parumper
appropinquare contingat, quo emendentur: aut aliquid ſtudioſe ac diligenter dictum aut
C factum eius mandent memoriæ: quemadmodum ego mihi ſæpius ad gloriam ceſſiſſe ſcio,
quoniam ea quæ viro fortuito exciderunt, longe præſtantiora ſunt & clariora, quàm quę ab
aliis magna diligentia ſunt elaborata. Poſtquam autem curſum perfecerat, ac fidem ſeruaue
rat, reſolutionem deſiderabat, iámque coronarum inſtabat tempus: verum minime in mon
tem aſcendere, & ibi occumbere iuſſus eſt, obiit autem & ad nos aſcendit, ſed & hic miracu
lum prædictis non poſterius accidit. Iam ferè mortuus erat, ita vt nec amplius ſpirare, ac
multum vitæ exhalaſſe videretur, vocalior tamen in ſermonibus redditus eſt nouiſſimis,
quo cum verbis abiret pietatis. Inſuper & ſucceſſorem elegit miniſtrum ſuum fideliſſimum
cui & manum & ſpiritum dedit, ne gradus diſcipulos eius, & ſacerdotij adiutores afficeret
iniuria. Verum ſermò iam vltra progredi cunctatur, progredietur tamen, quanuis plus alios
D quam me deceat, quoniam nequaquam in afflictionibus philoſophari queo, etiam ſi valde
philoſophari ſtudeam, communis memor damni & afflictionis orbis vniuerſi. Decum-
bebat vir, ſpiritúmque trahebat nouiſſimum, & à ſuperno quærebatur choro, ad quem iam
pridem reſpiciebat: confluebat autem ad eum ciuitas vniuerſa, minime damnum ferens pe
regrinationémque illius tanquam tyrannum incuſabat, ac animam eius quaſi manibus vel
precibus cogi poſſet, retinere ſatagebat. Siquidem calamitas ea homines quaſi deſipientes
reddebat, & vnuſquiſque aliquid de propria vita, ſi poſſibile fuiſſet, illi impartiri paratus e-
rat. Poſtquam autem ſuperati ſunt, neceſſe enim erat, vt oſtenderetur quod homo eſſet, &
ipſe in manus tuas domine ſpiritum meum repono, angelis nouiſſime dixit abducentibus,
non inſuauiter expirauit, præſentéſque ſacris quibuſdam inſtruxit, ac meliores extremis red Baſilij mors.
E didit mandatis. Tum miraculum factum eſt inter omnia quæ vnquam acciderunt celeber-
rimum. Geſtabatur ſanctus, manibus ſanctorum eleuatus, ſingulique contendebant: & hic
quidem vt fimbriam contingeret, vel ab vmbra contingeretur: alius vt lectulum quo ſacer
ille efferebatur ſolum tangeret. Quid enim corpore illius ſanctius ac purius? alius vt geſtan-
tibus appropinquare poſſet, quidam vt ſolum ſpectaculo perfrui valeret, ac ſi neceſſe foret,
vt & illud celebraretur. Plenæ erant porticus, fora, feneſtræ, culmina, hominibus qui illum
præmittebant, gerebant, & inuicem ſuccedebant, ex omni genere & ætate, numerus infini-
tus, pſalmodiæ reſonabant antea incognitæ, luctu permixtæ, ſapientiáque paſſionis ſoluebatur
F magnitudine. Certamen autem noſtris cum Græcis, externis, Iudæis & alienis erat, pari-
ter & illis nobiſcum, vt qui plus lugeret, maius quoque referret commodum: finis ſermonis,
& ad periculum vſque animi proceſſit affectio. Cum ipſo enim diſceſſere animæ non paucæ,
afflictionis & perturbationis vi abreptæ, quæ & tandem veluti itineris comites beatitudi-
nem ſunt aſſequutæ. Eas ex feruentioribus quiſpiam rectè, victimas ſepulchrales appellaue-
rit: corpus verò vix effugit diſcerpentes: vicitque inſtaurantes pompam, ſicque ſepulchro pa
trum ſuorum eſt illatus, ſacerdotibúſque iunctus archiſacerdos, præconibus vox magna, &
in auribus reſonans meis, martyr martyribus. Et nunc in cœlis degit, ibique pro nobis, vt ar
bitror ſacrificia offert, ac pro populo orat. Licet enim nos reliquerit, non tamen omnino re-
liquit.

liquit. Ego vero Gregorius semimortuus sum, & semisectus, tam magna priuatus conuersa- G
tione, vitámque exigo lugubrem, & nequaquam prosperam, quemadmodum par est segre-
gatum ab illo. Ac nescio quomodo post institutionem illius finiam, qui nunc etiam per vi-
sum admoneor nocturnum & resipisco, quum excido à decoro. Verum nequaquam hæc i-
deo refero, quo laudibus intermisceam lachrymas, sed vt viri conuersationem memoriæ cō
mendem, ac tempori, communem virtutis statuam tabulam, & inscriptionem salutarem ec
clesiis, ac animabus cunctis, ad quam respicientes, vitam tanquam ad legem dirigant ani-
matam. Vobis autem qui gesta eius celebratis, in primis consulo, vt semper ad eum respi-
ciatis, & tanquam ipse videat, & videatur, præparemini spiritui. Adestote igitur, ac vniuer-
so choro illius me circumsistite, tam ij qui gradus sunt, quàm inferiores, siue nostri, seu ex- H
tranei, ac laudem eius pariter mecum celebrate, aliusque aliud quid ex rebus eius narret, aut
quærat pulchris: qui in throno considetis, legislatorem: qui res administratis publicas, re-
rum publicarum administratorem: populares disciplinam, eloquentiæ studiosi doctorem,
virgines pronubum, iugo subiectæ moderatorem, solitarij alatum, permixti iudicem, sim-
plices ductorem, contemplantes Theologum, læte agentes frenum, calamitatibus oppressi
consolationem, senectus baculum, iuuentus correptorem, paupertas largitorem, opulentia
dispensatorem. Sed & viduæ videntur mihi tutorem laudare, & pupilli patrem: pauperes ve
ro pauperum amatorem, ac hospitalem hospites, fratrésque fratrum amatorem, ægrotantes
medicum, in quacunque infirmitate remedium, sani custodem sanitatis, omnes eum qui o- I
mnibus factus est omnia, vt lucraretur omnes aut plures. Hoc tibi Basili munus à nobis sit
impensum, tanquam à lingua tibi quondam suauissima, & eo qui honore & ætate tibi fuit
æqualis. Quod si iuxta dignitatem, tibi sint gratiæ: tui enim confidentia sermonem hunc
de te institui. Si autem à spe longe excidi. Quid me pati oportet? senectute, & morbo, nec-
non desiderio tui maceratum. Attamen deo acceptum est quicquid fit pro viribus. Tu au-
tem sacrum ac diuinum caput, ex alto nos respice, & carnis stimulum, instructionem no-
Carnis stimulus. stram, à deo nobis datam, aut tuis siste precibus, aut fortiter me ferre persuade, totámque vi
tam nobis in melius permuta. Quum verò emigrabimus, nos ibi tuis excipe tabernaculis,
quo simul viuentes, trinitatem sanctam & beatam pariter aspiciamus, purius & perfectius, K
cuius nunc simulachrum mediocriter percipimus. Ibi desiderium sistemus, ac eam accipie-
mus retributionem, quam pugnando acquisiuimus, & acquirimus. Tibi igitur hic à nobis
dictus sit sermo, nos autem quis post te quum vitam exegimus laudabit? si saltem quid lau-
de dignum præstitimus sermonibus, in Christo Iesu domino nostro, cui sit gloria in se-
cula, Amen.

Τοῦ αὐτοῦ γρηγορίου εἰς τὸν μέγαν βασίλειον ἐπικήδια, εἴτε ἐπιτάφια.

Σῶμα δίχα ψυχῆς ζώειν πάρος, ἢ ἐμὲ σεῖο,
Βασίλιε χριστοῦ λάτρι φίλ᾽ ᾠόμην.
Ἀλλ᾽ ἔτλην, καὶ ἔμεινα. τί μέλλομεν; οὐ μ᾽ ἀναείρας,
Θήσεις ἐς μακάρων σήν τε χοροστασίην;
Μή με λίπῃς, μή, τύμβον ἐπόμνυμι, οὔποτε σεῖο
λήσομαι, οὐδ᾽ ἐθέλων. γρηγορίοιο λόγος.
Ἡνίκα βασιλίοιο θεόφρονος ἥρπασε πνεῦμα
ἡ τριάς, ἀσπασίως ἔνθεν ἐπειγομένου,
πᾶσα μὲν οὐρανίη στρατιὴ γήθησεν ἰόντι,
πᾶσα δὲ καππαδοκῶν ἐστονάχησε πόλις,
Οὐκ οἶον, κόσμος δὲ μέγ᾽ ἴαχεν, ὤλετο κῆρυξ,
ὤλετο εἰρήνης δεσμὸς ἀριπρεπέος.
Κόσμος ὅλος μύθοισιν ὑπ᾽ ἀντιπάλοισιν ἀεικῶς
σείεθ᾽, ὁ τριάδος κλῆρος ὁμοσθενέος.
Αἲ αἲ βασιλείου δὲ μεμυκότα χείλεα σιγῇ
Ἔγρεο, καὶ στήτω σοῖσι λόγοισι σάλος,
Σαῖς τε θυηπολίῃσι, σὺ γὰρ μόνος ἶσον ἔφηνας,
Καὶ βίοτον μύθῳ, καὶ βιοτῆτι λόγον.
Εἷς θεὸς ὑψιμέδων, ἕνα δ᾽ ἄξιον ἀρχιερῆα
ἡμετέρη γενεὴ εἶδέ σε βασίλειε,
Ἄγγελον ἀτρεκίης ἐρίηχέα, ὄμμα φαεινὸν
Χριστιανοῖς, ψυχῆς κάλλεσι λαμπόμενον,
πόντου καππαδοκῶν τε μέγα κλέος εἰσέτι καὶ νῦν
λίσσομ᾽ ὑπὲρ κόσμου ἵστασο δῶρ᾽ ἀνάγων.
Ἐνθάδε βασιλείοιο βασίλειον ἀρχιερῆα
θέντο με καισαρέες, γρηγορίοιο φίλον,
Ὃν περὶ κῆρι φίλησα, θεὸς δέ οἱ ὄλβια δοίη,
Ἄλλα τε, καὶ ζωῆς ὡς τάχος ἀντιάσαι
ἡμετέρης. τί δ᾽ ὄνειαρ ἐπὶ χθονὶ δηθύνοντα
τήκεσθ᾽, οὐρανίης μνωόμενον φιλίης.
Τυτθὸν ἔτι πνείεσκες ἐπὶ χθονί, πάντα δὲ χριστῷ
δῶκας ἄγων, ψυχὴν σῶμα, λόγον, παλάμας.
Βασίλειε χριστοῖο μέγα κλέος, ἕρμ᾽ ἱερήων,
ἕρμα πολυσχίστου νῦν πλέον ἀτρεκίης.
Ὦ λόγοι, ὦ ξυνὸς φιλίης δόμος, ὦ φίλ᾽ ἀθῆναι,
ὦ θείου βιότου τηλόθι συνθεσίαι,
Ἴστε τόδ᾽, ὡς βασίλειος ἐς οὐρανόν, ὡς ποθέεσκε
γρηγόριος δ᾽ ἐπὶ γῆς, χείλεσι δεσμὰ φέρων.
Καισαρέων μέγ᾽ ἄεισμα φαάντατε ὦ βασίλειε.
Βροντὴ σεῖο λόγος, ἀστεροπὴ δὲ βίος.
Ἀλλὰ καὶ ὣς ἕδρην ἱερὴν λίπες, ἤθελεν οὕτω
Χριστός, ὅπως μίξῃς ὡς τάχος οὐρανίοις.
Βένθεα πάντ᾽ ἐδάης τὰ πνεύματος, ὅσσα τ᾽ ἔασι
τῆς χθονίης σοφίης, ἔμπνοον ἱρὸν ἔης.
Ὀκταετῆ λαοῖο θεόφρονος ἡνία τείνας.
Τοῦτο μόνον τῶν σῶν ὦ βασίλει᾽ ὀλίγον.
Χαίροις ὦ βασίλειε, καὶ εἰ λίπες ἡμέας ἔμπης.
γρηγορίου τόδε σοι γράμμ᾽ ἐπιτυμβίδιον,
Μῦθος ὅδ᾽ ὃν φιλέεσκες, ἔχεις χρέος ὦ βασίλειε
τῆς φιλίης, καί σοι δῶρον ἀπευκτότατον,
γρηγόριος βασίλειε τεῇ κονίῃ ἀνέθηκα
τῶν ἐπιγραμματίων τήνδε δυωδεκάδα.

Eiusdem B. Gregorii Nazianzeni in magnum Basilium funebria seu sepulchralia.

Corpus sine anima priùs uiuere, quàm me sine te
Basili amice Christi cultor, existimabam.
Sed toleraui, & sustinui. Quid moramur? non me sublatum
Locabis in beatorum, tuumque chori ordinem?
Ne me deseras, nè, sepulchrum adiuro: nunquàm tui
Obliuiscar: neque uolens. Gregorii oratio hæc est.
Cùm Basilii deisapi rapuit spiritum
Trinitas, libenter hinc festinantis,
Omnis quidem cœlestis exercitus lætatus est eunte,
Omnis autem Cappadocum lamentata est ciuitas.
Nec solùm, sed & mundus exerta hac uoce uociferabatur: Periit præco,
Periit pacis uinculum sane quàm decoræ.
Mundus totus à sermonibus sibi mutuiter reluctantibus indecore
Quatitur, Trinitatis hæreditas æquipotentis.
Heu, heu Basilii clausa labia silent.
Excitare, ac cesset tuis sermonibus perturbatio hæc ingens,
Tuisque sacrificiis eam in tranquillitatem uertentibus. Tu enim solus ex æquo
Et uitam sermone, & uitæ formulam sermonem. (expressisti
Vnus deus celsipotens, unum uerò dignum Antistitem
Nostra ætas uidit te ô Basili,
Nuntium ueritatis magnisonum, oculum clarum
Christianis animæ pulchritudinibus splendentem.
Ponti Cappadocumque magna gloria etiam nunc
Supplico pro mundo: stes dona adducens.
Hic Basilii Basilium Antistitem
Posuerunt me Cæsarienses, Gregorii amicum:
Quem præter cor amaui. Deus ei beata det,
Aliaque, & uitæ quàm celerrimè occurrere
Nostræ. Quænam utilitas in terra morantem
Absumi, cœlestis memorem amicitiæ.
Parumper etiam spirasti in terra, omnia autem Christo
Tradidisti offerens, animam, corpus, sermonem, manus.
Basilii magna gloria, firmamentum sacerdotum,
Firmamentum multifidæ nunc maximè ueritatis.
O sermones, ô communis amicitiæ domus, ô charæ Athenæ,
O diuinæ uitæ diuturna consortia,
Scitis hoc, nempe Basilium in cœlum profectum, ut optabat,
Gregorium uero in terra, labiis uincula ferentem.
Cæsariensium magna gloria, illustrissime ô Basili,
Tonitru tuus erat sermo, at fulgur uita.
Attamen sedem sacram reliquisti, uoluit ita
Christus, ut miscereris quàm celerrimè cœlestibus.
Profunda omnia edoctus es spiritus, quæcunque sunt
Terrenæ sapientiæ, spirituale sacrum eras.
Octo annos populi deisapi habenas rexisti.
Hoc solum, tuorum officiorum ô Basili exigua pars fuit.
Vale ô tu Basili, & si liquisti nos tamen.
Gregorii est hoc tibi scriptum sepulchrale.
Sermo hic quem amabas Habes debitum ô Basili
Amicitiæ, & tibi donum neutiquàm optabile
Gregorius ô Basili tuo pulueri dedicaui
Inscriptiuncularum hanc duodecadem.

EX PRIMO FASTORVM BAPTISTAE MANTVANI CAR-
melitarum facilè Antistitis, Carmen in laudem D. Basilij.

Dies nempe dominicæ circuncisionis.

Hæc eadem sacrata dies tibi magne Basili,
Atque tuum primæ celebrant natale Kalendæ,
Sed quia cedendum dominis maioribus, illinc
Te trahis, & transfers in idonea tempora, iuxta
Diuersos hominum mores, usúmque locorum.

Collatio nō inuenusta, καθ' ὑπερβολήν.

In tua decurrit Graiûm sapientia fluxu
Corda redundanti, sicut decurrere nostrum
In mare consueuit magnis Atlanticus undis
Oceanus, seseque amplum diffundit in æquor.
Nec fuit ambarum diuina scientia legum
In te larga minùs, nec graiæ copia linguæ
Pauperior. Tua relligio quasi uinea densis
Palmitibus fruticans, longè latéque per orbem
Est uulgata, latens in Cæsariensibus agris
Trans Phryges & Galatas, & trās Bebrycia regna
Hesperiæ populis procul apparebat & Indis.
Rumor hic à Libycis traxit regionibus Efren
Insignem probitate uirum, deserta reliquit,
In quibus à teneris æuum transegerat annis.
Ad spectanda tuæ uenit miracula uitæ
Iam senior, tecúmque loquens exire uidebat
Ex labris accensa tuis atque ignea uerba.
Iste domi notus laudum rumore tuarum,
Orauit per signum aliquod se illustre doceri
Quantus apud superos esses, cui nomen apud nos

ὅραμα B. Efren.

Tantum fama dabat passim, uiditq; columnæ
In speciem, dum nox claris incederet astris,
Ingentem flammam ad cœlum caput usque ferentem,
Et simul audiuit uocem, quæ à sydere labi
Visa per aurarum tractus, uerba ista sonantem:
Talis apud superos uirtus ac tanta Basili est,

Optandum, multos vt ętas hæc haberet Basilios.

Hæreticis, ac præcipuè quos fecerat impos
Cordis, & obscuræ mentis torpedine captus
Arrius impugnator atrox, ac malleus ingens
Semper erat. Iuuenem qui cæco illusus amore
Tradiderat sese Plutoni, & sanguine demens
Ipse suo seruum stygio se scripserat orco,
Asseruit, populo insolitum spectante duellum.
Nam pater hinc prenso iuuenem rhenone trahebat,
Inde lemur, longo tandem certamine uictus
Cum stridore graui fugit per nubila Dæmon.
Sæpe ualens qui tunc extinctis fratribus omne
Romanum sine consortis formidine agebat
Imperium, dum uult hominem proscribere, fractis
Elusus calamis tandem crudele reliquit
Officium, cum niti odio se uidit inani.
Vita uiro cùm mox esset moriturus, in unam
Est producta diem, quo natum semine gentis
Hebraicæ medicum sacra perfunderet unda
Ipse suis manibus, dictu mirabile, postquàm
Huic satis officio factum, discessit in auras
Spiritus, & clauso requierunt uiscera sensu. ψυχή.
Cæsareæ pastor sanctissime porrige dextram
His animæ clausæ in tenebris, & carcere cæco,
Et ueluti quondam nurui peccata remisit
Te impetrante deus, sic te impetrante dolores
Auferat & nostros, & nostra piacula soluat.

Finem hic capit faustissimum, operum D. Basilij Magni tomus secundus, cura Godefridi Tilmanni in Cartusia parisiensi monasticen professi ad fidem codicis Græci recognitus.

Index quaternionum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z
A B C D E.

Omnes sunt quaterniones præter E ternionem.

PARISIIS,

Excudebat Carola Guillard in uia ad diuum Iacobum.